UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

IOAN. PETRI || MAFFEII,|| BERGOMATIS,|| E SOCIETATE || IESV,|| HISTORIARVM || INDICARVM || LIBRI XVI.|| SELECTARVM, ITEM, EX || INDIA EPISTOLARVM || LIBRI IV.||

Maffei, Giovanni Pietro

Coloniae Agrippinae, Anno M.D.XC.

VD16 M 105

urn:nbn:de:hbz:466:1-64627

Visual Library

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

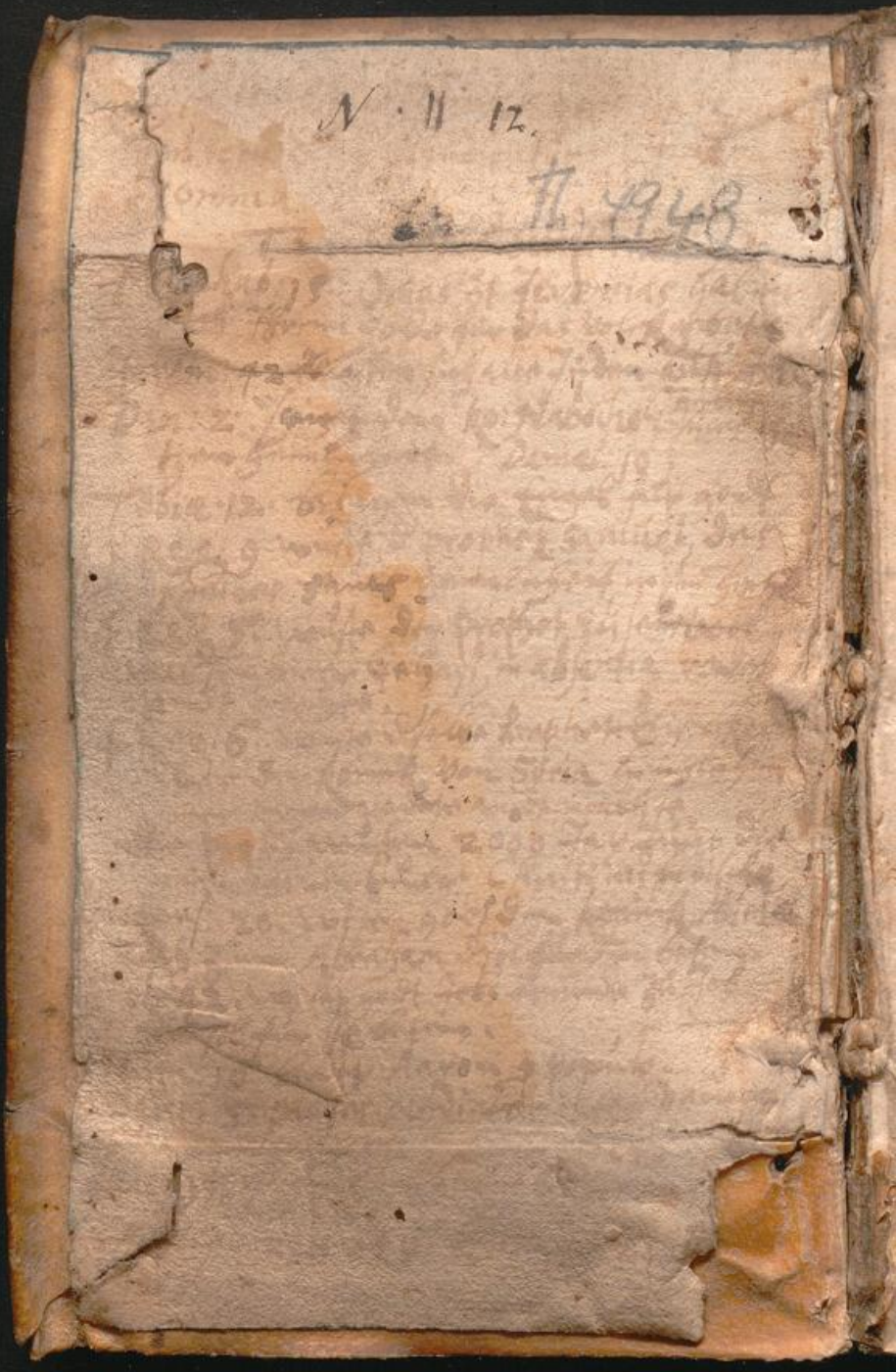

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

4948.

PHILIPPO REGI CATHOLICO.

Soc. Jesu Coll. Paderborna. 1658

SVPERIORIBVS annis, cùm ad componendas Lusitaniæ res, Olisiponem ipse veniſſes, Catholice Rex, hortata me tua eſt Maieſtas, vt inchoatam Henrici Regis nomine auunculi tui rerum Indicarum hiſtoriam, pari alacritate ſtudioque perſequerer. Feci quod iuſſeras: totumque contextum narrationis, à primo nauigationum exordio, ad vſque Soceri tui Ioannis eo nomine tertij Regis obitum, pro meatenuitate perduxi. Quòlongius ne progrederer, annaliū exinde ſeries, vt intantis & rerum motibus, & locorū interuallis, partim interciſa, partim etiam neglecta, prohibuit. Neque verò mihi diutius deliberandū fuit, cuinam opus hoc qualecunque, recepta iam

consuetudine, destinarem. Debebat hoc tuis erga se meritis nostra Societas vniuersa. Idipsum nominatim à me tua de me iudicia, meaque summa in te pietas exigebant. Postremò res loquebatur ipsa, equum esse, vt cuius in primis virtute opibusque Christiana res nititur, huic potissimum, explorati pijs felicibusque maiorum suorum armis Oceani; aditarum quæ auditæ non erant, gentium; propagatæ vnà cum imperio in vltima loca rectæ in Deum fidei, si minus facunda splendidaue; certè, quo ad eius fieri potuit, syncera atque accurata explicatio dicaretur. Quæ me, Rex Optime & Maxime, perpulerunt causæ, vti præ cæteris offerre tibi mearum lucubrationum fœtus auderem; eædem, opinor, Clementiam istam fastigio tam excelso parem adducent, vt eos in lucem, sub Augusti nominis tui præsidio tutelaque prodijsse patiare. Quod reliquum est, Maiestatem tuam Deus immortalis ad sui nominis gloriam, & Ecclesiæ catholicæ firmamentum,

quàm diutissimè tueatur
incolumem.

COM

COMPENDIOSVS INDEX, IN QVO, SI QVIS SCIRE VELIT, QVID IN QVAque Prouincia ordine contigit, inueniet.

(.·.)

DE Abaßinis 38. & seq. 220. 234. & se. 315. & se. 318. 385. 511. & seq. 515. & seq. 518. & seq. 738. & seq. 748. & seq. 753. & seq.

Acemo regno 181. 306. & seq. 325. 365.

Adeno oppido 39. 110. & seq. 139. 203. 229. & seq. 232. 281. & seq. 287. 430. & seq. 295. & seq. 714.

Aegypto 111. & seq. 156. & se. 279. & seq. 494. & se. 714. & seq. 743.

Aethiopia 15. & seq. 36. vide Abaßinis & Congo.

Amboino insula 224. 226.

America 734 & seq.

Ammonitis Arabiæ populis 663. & seq.

Anchedina insula 65. 78. 95 & seq. 116. 123. & seq. 168. 197.

Anglia 677.

Arabia Felice 36. & seq. 314. & seq.

Armuzia 110. 139. & seq. 144. & seq. 149. & seq. 153. & seq. 167. 188. 241. & seq. 244. & seq. 319. 340. 343. & seq. 349. & seq. 352. & seq. 157. & seq. 414. 419. & seq. 422. 509. & seq. 625. 642. & seq. 645. & sequ. 650. & seq. 655. & seq. 659. & seq. 664. & se. 695. 715. & seq.

Baciano insula 360.

Bahareno insula 155. 343. & seq. 348. 353.

Banda insula 37. 214. 224.

Baticala 177. 188. 302. 547.

Batochina insula 226.

Bengala regno 37.

Bintano insula 212. 223. 237. 325. 392. & seq. 397. & seq.

S. Blasij aquatione. 47. & seq 66.

Bonæ Spei promontorio 35 & seq. 66. 77. 83. 115. 177. 187. 301. 313. 332. 390.

Brasilia 69 & seq. 72. & seq. 75. & seq. 678. & seq. 682. & seq. 686. & seq. 734. & seq. 737. & seq.

Braua 100. 126. & seq.
Cafribus Africæ populis 36.118.
Cairo 112.157.284.
Calecuto 55.et se.58.et se. 62.et se 78.et se. 92.97.et se.108. & seq.111.121.130. 134. & seq.137.& seq. 178. & seq. 219.233.375. & seq.378.& seq.381.& seq. 414. & seq. 424 & seq. 429.475. 487. & seq. 506.691.
Camarano insula 230. & seq. 282.285.& seq. 316. 495.
Cambaia 156.& se.414.424. 426.& seq. 470. & seq. 475.& se.478.& seq.483. & seq 492.498.& se.505. & seq.550.579 & seq. 583. & seq.586.& seq. 618.718.
Cananore 81.& seq.84.& seq. 91.117.123.130 & seq. 133. & seq. 373. 387. 400. 419.
Canarijs insulis 33.328.
Castellanis 327.& seq. 331.& seq.406.& seq.432. & se. 434 & seq. 440. & seq.
Catisa oppido 348.653.& seq.
Ceilano insula 37. 124. & seq. 180.298.& seq. 333. & seq. 574. 712.& seq. 714.
Chersoneso aurea 37.124. 180. 327. 399.
Ciampæ regno 37.
Ciaulo 159. & seq 162.& seq. 176. 232. 350. 416. & seq. 426.& seq 470. 477.733.
Cocino 80.& seq.83.& seq 90. & seq.93.& seq.97.& seq. 100.& se.104. & seq.108. 117.136.177.217.& seq.339. 373.399.419.486.522.572. 574.721.758. & seq.
Colano 81. & seq. 100.116.& seq.399.549.574.
Concano 321.365.
Conceptionis B. Mariæ insula 83.
Congi regno 13.& seq.17. & se. 19.& se.23.& se. 201.220. 689. & seq. 691.
Cori Promontorio 37. 124. 180. 190.219.399.403.
Coromandeli regno 85. 88. vide *Meliapore*.
Cranganore 85.88.108.
Curia Muria insula 94.
Dabulo oppido 170 & seq.188. 312. 351.388.& seq.619.
Dio 159.172.& seq.176.& se. 232.241.279.& seq.337.& seq.341.& seq.349.& seq. 414. 416. & seq. 474. & se.484.et se.488.& se.490. 498.& seq. 505. 579.& seq. 586.& seq.590.& seq. 595. & seq.601. et seq. 605. & seq.609.& seq.613. & seq. 615. & seq.717.
Gidda Arabiæ vrbe 279. 283. 285. 314. 495.
Goa 187.& seq.191. & se.196. & seq.200. & seq.202. & seq.214.& seq. 217. & seq. 229.233. 240. & seq. 245. 288.& seq.291. & seq.312. 319.350.372.385. 389.400. 415.419.467. & seq.470. 478.

475.479.492.520. & seq. 536. & seq. 547 550. & seq. 571. & seq. 575. & seq. 617. & seq. 623. & se. 625. 641. 671. & seq. 676. & se. 695. 699. 709. & seq. 719. 733. 751. 761.
Guinea 9. & seq. 36. 58 640.
Hesperidibus insulis 66. 68. 115. 332.
Iaponia insula 37. 553. & se. 557. & seq. 561. & seq. 563. & seq. 566. & seq. 569. 624. 631. & seq. 635. & seq. 637. & seq. 696. & seq 707. & seq. 711. & seq. 759. & seq.
Iaua maiore 37. 222. 398. & seq. 462.
Iaua minore 37. 222.
Laurentij insula vide Madagascare.
Lequijs 37. 110.
Lingua regno 237. & seq. 384.
Lusitania 113. & seq. 234. & seq. 523. & seq. 738. & seq. 762. & seq.
Macazare 462. & seq. 541. & seq. 543. & seq. 546.
Madagascare 36. 126. 390.
Magadaxo 66. 118.
Malaca 37. 110. 181. et se. 184. et se. 187. 204. et se. 207. et se. 216. 221. et se. 236. et se. 292. & seq. 297. & seq. 303. & seq. 325. 369. & seq. 383. & seq. 391. & se. 399. 413. 441. 454. 479. 548. 630. 699. 701. & seq. 707. 776.
Maldiuis insulis 124. 219. et se. 309. & seq. 404. 678.
Mascato Armuziæ oppido 141. 353. 642 718.
Mazua insula 316. 384. 511.
Meca 84. 108. 113. 245. 279. 714. 718.
Meliapore 85. & seq. 88. & seq. 363. & seq. 576. & seq. 755.
Melinde 40. 54. & seq. 66. 78. 83. 100. & seq. 126. 420. 536.
Memphi 39. 112.
Molucis insulis 37. 124. 223. et seq. 228. & seq. 325. & seq. 332. 360. & seq. 370. & se. 404 & se. 432. & se. 437. & se. 446. & seq. 457. 461. & se. 506. & seq 570. 576. 691 & seq. 761. & seq.
Mombaza 52. & se. 82. 100. & se. 116 313. & se. 359. 420.
Moro 447. & se. 451. & se.
Mosambico 36. 66. 78. 91. 314. 359. 535. 640. 731. 751.
Narsinga 198. 241. 429. & se. 667. & se.
Olisipone 4. 47. 66. & se. 68. 91. 100. 102. 109. 114. & se. 420. 486. 504. 529. & se. 532. 616. 622. 639 697. 731.
Onore 187. & se. 198.
Paceno 204. 236. 306. & se. 319. 324. 365. & seq.
Panane 61. 92. 136. & se. 373.
Parauis 124. 521. & seq. 540. 573. 624. & seq 666. & se. 668 & seq 719. & seq.

Pegu 37. 302. & seq. 755. & seq. 358. & seq.
Perside 139. & seq. 149. & seq. 243. & se. 646. & se. 660. & seq. 716. & seq.
Peru 70. 327.
Querimba insula 359. & seq.
Quexome 155. 358. 716.
Quiloa 40. 49. & seq. 78. 84. 91. & seq. 115. & seq. 313.
Roma 2. 233. & seq. 525. & seq. 697. 739. & seq. 743. & seq. 760.
Sanga regno 480. & seq.
Siam regno 543. & seq.
Sinis 37. 85. 110. 247. & seq. toto libro sexto. 369. & seq.
Sion regno 181. & se. 213. 229.
Socotora insula 85. 127. & seq.
139. 155. 180. 202 229. 536. 573.
Sofala 40. 48. 78. 117. & seq.
Somatra insula 37. 180. & se. 204. 216. 222. 236. 306. & seq. 319. 324. 365. & se. 368. & seq.
Suezio vrbe 38. 112. 157. 279. 430. 494. 510. 714.
Supano regno 541. & seq. 546. & seq.
Tanore 108. 670. & seq. 675. & seq.
Taprobana 37. 124. & seq.
Ternate 226. 360. & seq. 371. vide Molucis.
Tertijs insulis 66. 187.
Tidori 226. 360. & seq. vide Molucis.
Zanzibare 66. 100.
Zeila 287. 512. & seq.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

IN HISTORIAS INDICAS RERVM MEMORABILIVM INDEX.

ABassia à Zeilæ tyranno vastatur 511. in eam Patriarcha & episcopi à Summo Pontifice missi 729. & seq. in ea D. Antonij cœnobia. 317.

Abassini Alexandrino Patriarchæ parent 738. Christiani sunt 38. equis non vtuntur 514. à Romano Pontifice dissidentes 38. 738.

Abassinorum in religione errores confutantur 750. gaudium ob Lusitanorũ aduentum 316. monachi à Lusitanis quomodo excepti 317. rex fœdus cũ Lusitanis inire expetit. 220. eius ad Lusitaniæ regem legatio 385. obsequium Papæ defertur ibi.

Abdala vide Antonius Fernandus.

Abdala Camparis dynasta Malacæ præturam ambit 236. à Linguæ rege obsessus 237. & seq. à Lusitanis obsidione exempt⁹ 239. Malacæ prætor ibi, falsis calumnijs impetitus ibid. eius iniusta cædes ibid. 292. laus 239.

Abduti Brachmanorum secta 57.

Abrahamus Acenorum tyrannus 325. Somatræ totius imperium affectat. 365. Pedirensem regulũ regno exigit ibid. Aruanum regem 369. Daianũ dynastam euertit 365. Pacenum vrbem capit 366. arcem oppugnat ibid. & seq. desertam capit 368. Lusitanis etiam formidabilis 369. eius bellicus apparatus 366. in parentem impietas 365. cum Georgio Britto pugna 325.

Abrahamus Fartaci regis nomine Socotoræ arcis præfect⁹ interficitur. 128. & seq.

Abrahamus Patriarcha cur è patria à Deo euocat⁹ 2.

Abrahamus Purpurat⁹ classem ad Suezium ædificat 494.

Abrahamus Quiloæ tyran-

49.78.84.118.ſtipendiari⁹ fit Luſitano 84. vectigal renuẽs regno pulſus 115. eius primũ vectigal qua põpa in Luſitania receptũ 91.& ſe. ex eo pixis in vsũ S.Euchariſtiæ fabricata ibid.
Abuna Aegyptius Antiſtes in Abaſſiam Alexandria miſſus 750.eius in contẽnendis catholicis ſuperbia ibid. & ſeq.
Academiæ in Iapone 562.
Acenum oppidum 325.365. 702.eius rex fœdus cum Luſitanis init 181. in eos iniurioſus 306.à Patieco infeſtatur 307.
Adamas Abaſſiæ rex Abaſſinos catholicos vexat. 753. & ſequen. Apoſtata & Apoſtolicæ ſedis hoſtis ibid. à Turcis fuſus & fugatus 754.
Adenum Arabiæ oppidum munitiſſimũ 39.110.139. 203.229.281.473.510.qua fraude à Turcis captum & direptum 495. & ſeq.à Luſitanis oppugnatum 230.à Turcis 281. & ſeq. 430. eius deditio à Luſitanis imprudenter repudiata 284.& ſe deſcriptio 229. incolæ olim Maddena gens 39.incolarum
Albuquercij aduentum metus 229. rex qua conditione Luſitano ſtipendiarius 431. fidem perfidè violat ibid. & ſe. Luſitanos aliquot captos interficit 432. à Turcis captus ſuſpenditur 496. ſitus 39.110.229.
Aegidius Annius Heſperiã Aethiopiam primus detegit 8. & ſeq.
Aegidius Fernandus Caruallius Parauanis ſuccurrit 720.eius de Malabaribus victoria ibi.laus 721.
Aegyptij Sultani opes vnde 38.
Aegyptius Patriarcha ſchiſmaticus 743.
Aegyptiorum literæ quales 558.
Aeri⁹ Caciles Ternatis rex 449.455. 507. Boleifis ex pellice filius 449. Goam vinctus defertur 570. à Prætore benignè ſuſceptus, & in regnum reſtitutus ibid.eius mater præcipitatur 449.eum Ternatenſes regem auerſantur 459. & ſeq.
Aethiopes Eoi qui 36. Heſperij qui ibid.eorum gaza quæ 16.
Aethiopia Heſperia quãdo primæ Miſſę celebratæ 11.
Aethna Siciliæ mons 181.

Africæ pars magna veteribus ignota 5.
Agacinum Goa vetus. 619.
Agacinum Iauæ Insulę oppidum 223.
Agazinum Cambaiæ oppidum vastatur. 428.
Agesymba priscis noti orbis terminus 36.
Agnes Gasparis Berzei mater 639.
Agrippæ columnæ Romæ in omnium Deorum tẽplo 57.
Aialus Boleifis Ternatis regis filius 371. 459. in arcem à Britto abductus 371. Ternatis rex 435. matri restituitur 446. regno pulsus 447. in prælio cõtra Lusitanos occumbit 456. & seq.
Aitan rei bellicæ apud Sinas præpositus 263.
Alcoceris portus à Lusitanis incensus 511.
Alexander Abassinorum rex 41.
Alexander VI. Papa 34. 113. limites nauigationum inter Castellanos & Lusitanos definit 34. ad eũ Cãpsonis AEgypti Sultani minaces litteræ. 113.
Alexandria Aegypti vrbs 38. 280. 743. eius Patriarchę Abassini parent 738.
Alexius Ferreria Xauerij ad Sinas comes 703.
Alexius Menesius Malacã venit 295. discordiam Lusitanorum tollit ibid.
Almansor Tidoris rex 226. 360. & seq. 370. & seq. ad deducendos ad se Lusitanos naues mittit 226. Lusitanis arcem in suo regno ædificandi facultatẽ dat 360. pacem qua conditione à Lusitanis impetrat 404. veneno à Lusitanis sublatus 405. eius filia Boleifi Ternatis regi nupta 360. in Lusitanos beneuolentia 361. ei à Lusitanis pace violata bellum iniustè illatum 405.
Almerinum Lusitaniæ oppidum 575.
Alodinus Mamudij Malacæ regis filius 207. bellũ cum Albuquercio suadet ibid. in Bintanum insulam fugit 212. 306. 325. Bintani rex 305. Bintanũ munit 325. 392. Geinalem ad Pacanum regnum occupandum iuuat 319. ad Malacæ regnum iterum aspirat 295. Malacam infestat 302. 325. 369. 384. Malacæ arcem per fraudem occupare tẽtat 223. oppugnat 297. pacẽ à Lusitanis fraudulenter

lenter petit 296. impetrat 223. Pagum oppidum munit 305. à Panensi regulo opem contra Lusitanos implorat 392. eius castra à Lusitanis expugnata 298. clades 306. exercitus à Lusitanis fusus & fugatus 384. capto Bintano fuga 397. in Botelliũ insidiæ 240. mors 397. cum Lusitanis secũda prælia 369. pugna 306.

Aloysius Lusitanus 499.

Aloysius Mendius societatis Iesu presbyter Parauanis prefectus 700. eius martyrium ibid.

Alphonsus Albuquercius 294. 465. 499. 549. Adenum venit 229. oppugnat 230. apud Almeidam à nauarchis falsò accusatus 155. Antonij Noroniæ mortem ægrè fert 197. in Arabiam iubetur proficiscì 203. in eam tẽdens tempestate impeditur ibid. ad Armuzianũ bellum se parat 187. Armuziam classe petit 242. Armuziam venit 143. & seq. obsidet 153. & seq. à suis desertus obsidionem soluere coactus 155. Armuzianorum naues incendit 147. cum ijs pacẽ qua conditione init 148. & seq. arcem à se conditam deserit 152. Armuziã repetit 167. Calaiatum veniens benignè suscipitur 140. capit, diripit, & incendit 167. Calecutanis iniuriam à suis factã negligit 101. Calecutanũ regnum vastat 99. Calecutum incendit 178. ad Camaranum insulam venit 230. Cananorẽ venit 167. 197. Cocinũ 98. 217. Cocini tumultum sedat 198. cum Colanis fœdus init 100. Curiatum diripit & incendit 140. & seq. Goam venit 218. 233. sibi deditam qua pompa ingressus 189. & seq. Goę statum firmat 190. 200. Goæ ab Idalcane obsessus 193. & seq. vrbe relicta in arcem fugit ibid. de arce deserenda consultat 194. eam deserit 195. Goam classe repetit 198. capit 199. Goæ D. Mariæ Virginis templum exstruxit 230. in Indiam missus 126. Indiæ prætor 178. inuidorum calumnijs petitus 245. Ismaelis Persarũ regis legatos qua pompa excepit 244. Magnus dictus 99. maiestatis ostentator 203.

Ma-

Malacam petit 204. venit ibid. incendit 206. oppugnat 209. & seq. expugnatam diripit 212. & se. Malacæ statum componit 213. Mascatum veniēs benignè susceptus 141. expugnat, diripit & incendit 142. & seq. Nabandem oppidum capit & incendit 167. naues aliquot expugnat 204. Olisiponem redit 102. Orfasanum ab incolis relictum diripit 143. Persico & Arabico oceano præfectus 129. 139. ad Persici sinus ostia tendit 140. Quexomem insulā vastat 155. Socotorā venit 229. arci succurrit 155. vulneratur 179. Xoarem vrbē in fidē suscipit 143.

Alphonsi Albuquercij ætatis anni 245. animi moderatio 400. cōtentio de prætura cū Almeida 168. 177. cōsultatio cū suis de bello Goensi 189. crudelitas in Lusitanos apostatas 219. curæ & solicitudines 202. acris denuntiatio ad Armuzię regē 144 exequię & sepultura 245. & seq. expeditio Arabica 229. facinus crudele in nautas Armuzienses 153. laudabile 200. duo facinora glorioſa dudū cogitata, morte impedita 245. laus ibid. legatio ad Cambaiæ regem 241. ad Ismaelem Persarum regē 244. ad Sionis regē 213. magnanimitas 194. monita à Tristano Acunia neglecta 126. mors 245. munera ad Ismaelē Persarum regē 244 nauarchi & socij de eo queruntur 150. arcem Armuzianam deserendam suadent & quare ibid. libellum supplicem ei offerunt ibid. naufragiū 217. 230. nautæ & fabri ad Armuzianos trāsfugiunt 149. oratio ad crucem 231. ad socios 152. periculum vitæ 154. 179. 195. 211. 217. 218. pericula & incōmoda varia ad Goā 195. & se. pietas 201. prælium cum Armuzianis nauale 145. & seq. responsum ad Armuziæ regis legationē 148. ad Malacæ regis 206. ad Persarum regis 150.

Alphonso Albuquercio Armuzia dedita 243. Crucis purpureæ signum in cælo apparet 231. ad eum variæ diuersorū regum legationes 203. 213. 220. Ismaelis Persarum regis 243. & seq.

Alphon-

Alphõsus Albuquercij filius 245. D. Virginis templũ Goæ auxit 246. eius ætatis anni ibid. mors ibi.
Alphõsus Alẽcastrius Lusitaniæ ad Papam legatus 677.
Alphonsus Cyprianus Castellanus in D. Thomæ Coloniam missus 625. 755.
Alphõsus Emmanuelis regis filius Cardinalis 454 eius Ecclesiasticæ constitutiones ibid.
Alphonsus Ioannis I. Congi regis filius 21. 690. baptisatur 21. à patre exhæredatus 24. in gratiam redit 25. idola per totum regnum habere prohibet ibi. Ambassem ingreditur 26. Rex salutatur 27. fratrem miraculosè superat ibi. & seq. quot annos regnauit 29. Henricum filium Romam mittit 220. eius in conseruãda & propaganda religione ardor 22. & seq. 25. 201. ad populum oratio 26. & seq. mors 689.
Alphõsus Lupius Costa Lusitanus 141.
Alphonsus Lupius Societatis Iesu presbyter in ignota insula fame perit. 752.
Alphonsus Menesius Batticalæ regulum ad fidem redigit 302.
Alphonsus Mexias Goæ regius quæstor 385. magnos motus in India facit 389. & seq. eius de Mascareniæ prætura consultatio 386. in Mascareniam iniuriæ 399 & seq.
Alphõsus Noronia Indiæ prætor 691. 732. Ceilanũ venit 691. Socotoræ arcis præfectus 129.
Alphõsus Paiua ad Aethiopiam & Indiam explorandam missus 39. eius mors ibid.
Alphonsus Persona Malacẽsis regius quæstor 223. eius virtute Malacensis arx conseruata ibi. mors ibid.
Alphonsus V. Lusitaniæ rex 9. bellis implicitus ibid. classes ad quærẽdas terras mittit ibid. cum Aethiopib. occiduis mercimonia instituit ibid. castella in Guinea exstruxit 11. moritur ibid. eius pater 9.
Aluarus Acunia Diensi arci subsidio missus 610. circa Dium aliquot Arabas naues expugnat ibi.
Aluarus Brittus à Mahometanis interfectus 413.

Aluari

Aluari Camignæ forte facinus 621.
Aluarus Caſtrius Ioannis Caſtrij Indiæ prætoris filius 608. Dienſi arci cum claſſe ſubſidio miſs⁹ 606 eius fortitudo & facinus inſigne 621. vitæ periculum 609.
Aluarus Dominicanus Ioannis II. Luſitaniæ regis confeſſarius 31. in Ialophorum regnum mittitur. ibid.
Aluari Gammæ virile facinus 621.
Alucan Mamudij Cābaiæ regis tutor 492. Dux exercitus contra Luſitanos 493. Luſitanos infeſtat ibid. Dienſis arcis obſidionem ſoluit 498.
Amacanum Sinarum emporium 554. 754.
Amangutiū Iaponiæ vrbs 633. 635. 696. 759. flammis euerſa 633. eius bellum ciuile 711. incolæ Xaucrium exſibilant 634. eorum primus quomodo cōuerſus 638 rex cū filijs interfect⁹ 711. regis in Xaueriū benignitas 636. ſitus 633. in ea Xauerius euangeliū prędicat 634. & ſeq. 636. & ſeq.
Amazones 480.
Ambaſſe Congi vrbs regia 18. in ea Luſitanus legat⁹ quomodo exceptus 19.
Amboinus inſula 224. 226. 262. 576. à quo primum detecta 224. Luſitano ſtipendiaria 462.
America 69. & ſeq.
Americus Veſputius Braſiliam explorat ibid.
Amida Iaponiorū De⁹ 565.
Amirianus Abaſſinus Adeni rex 229. 281. à Saracenis puer captus 229. Adenū Luſitanis dedit 284. reficit 285. fidem Luſitanis fallit 287. eius ab Albuquercio poſtulata 230.
Amis Armuzienſis adoleſcens interficitur 154. eius in Albuquercium ingratitudo ibid.
Ammonitæ Arabiæ Felicis populi 663. primi à Mahomete ſeducti ibidem. Chriſtianam fidem expectunt ibid. eorum origo antiquiſſima ibid.
Amoci Nairum ſecta 59. quomodo ſe ſuaque deuouent ibid. & ſeq.
Ananazes palmæ genus in Braſilia 71.
Anathema non contemnēdum exemplum inſigne 231. & ſeq.
Anchaſius iuri dicundo apud Sinas præpoſitus. 263.

Ancha-

Anchediua insula 65. 78. 98. 123. & seq. 168. 197. pisce abundat 65. eius situs 78. in ea arx ædificata 116. ab Abdala oppugnata 123. & seq destructa 124.

Anconinus Mombazæ rex interfectus 313.

Ancostan Pondæ pro Idalcane præfectus 288. Calderiam transfugam benigne susceipit ibi. Ioannem Gometium obtruncat 289. Goam obsidet 291.

Andreas Amaralius Lusitanus Rhodię militiæ princeps 157. eius cum Mammalucis prælium nauale & victoria ibid. 177.

Andreas Fernandus societatis Iesu presbyter in Lusitaniam ex India remissus 700.

Andreas Ouiedus Castellanus societatis Iesu presbyter 739. collegio societatis Neapolitano præfectus ibid. Hierapolitanus Episcopus in Abassiam 740. Goā venit 752. Goa in Abassiam missus 753. à Turcis captus 754. eius laus 739. mors 754.

Andreas Portuensis speculator nauis Laurentij Almeidæ 165. honore & stipendijs auctus 166. eius forte facinus ibid.

Andreas Vaseus Emmanuelis Sosæ nauis magister 725. 730.

Angerus Iaponius 624. Malacam ad Xauerium profectus ibi. Goamà Xauerio missus 625. baptizatur ibi. Pauli nomen accipit ibi. eius patria 624. 630. vide Paulus Iaponius.

Annibal Siciliam Italię cōiunctam credidit 180.

Annus Christi 1410. 7. 1420. 8. 1491. 17. 1497. 47. 1499. 66. 1500. 68. 1503. 100. 1505. 115. 1508. 156. 1509. 168. 1518. 301. 1520. 314. 1521. 332. 1522. 362. 1526. 383. 1535. 484. 1537. 456. 1540. 508. 1544. 502. 1542. 536. 569. 1546. 575. 1549. 630. 1551. 678. 1552. 706. 1553. 701.

Antā animal in Brasilia 72.

Antarcticæ plagæ frigora 530.

D. Antonius S. Pauli Eremitæ tunica in celeberrimis ceremonijs vsus 708. eius cœnobia in Abassia 317. Saxa in Arabia vicus vnde dicta 315.

Antonius Abreus pontem Malacæ oppugnat 211. ad Molucas insulas missus 214. Agacinum, Amboinum, & ad Bandam insalum

sulam venit 223. & seq. fœdus cum Bandæ incolis init 224. Malacam redit 225. eius mors ibid.
Antonius Abulæus scriba in Baharenum missus. 348.
Antonius Blasçus Castellanus societatis Iesu presbyter in Brasiliam 734.
Antonius Brittus Bacianũ insulam vastat 360. Bintanum infeliciter oppugnat 326. Malacam venit 325. Molucas insulas petit 326. Tidorem venit 360. Tidoris regi infensus 361. in Ternati insula arcem struit ibid. arcis præfectus 362. Boaharem Ternatis regem cum fratribus in arcem asportat 371.
Antonius Calderia 727.
Antonius Campensis 141.
Antonius Casalius Franciscanus 613. in arce Diensi sacrificat ibid. Lusitanos ad prælium animat ibid. ijs in prælio crucem prefert 614. 620.
Antonius Correa ad Baharenũ oppugnandũ missº 344. oppugnat 345. & se. Armuziã redit, & quo honore exceptus 348. Diensem arcem custodit 612. 615. Malacam commeatu reficit 304. Paguum oppidum expugnat 305. in regnum Pegu missus 302. fœdus cum Pegusiorum rege init 303. & seq. fœderis ceremoniæ ibid. eius in fœdere sanciendo fallacia 304. magnanimitas 346. cum Mocrino Arabe pugna 346. & seq. de Alodino victoria 306.
Antonius Criminalis Parmẽsis societatis Iesu presbyter in Indiam venit 570. martyr ibid. 677. Parauanis Christianis præpositus 625. 629. 666. eius laus 668 martyrium 669 sepultura ibid.
Antonius Emmanuelis Cõgi regis patrui filius christianus fit 17.
Antonius Fernandus Lusitanus exul Quiloę à Caprale relictus 123. ad Sabaium Decaniorum tyrannum se confert ibid. fidem abiurat ibid. Abdalam se vocat ibid. Anchediuam Lusitanorum arcem oppugnat 124. fugit ibid.
Antonius Fernandus 417.
Antonius Galuanus 453. 541. Molucarum præfectus 453. Malacam venit 454. qua lætitia Ternati

exceptus ibid. Tidorem expugnat 455. & seq. Ternatensem arcem auget 461. seminarium Ternati instituit 464. librum de inuentoribus noui orbis conscripsit 569. eius laus 453. & seq. pater ibid. res præclaræ gestæ 461. & seq. sedulitas in propagãda religione 520. victoriæ 456. & seq. ei Ternatis regnum offertur 460.

Antonius Galuanus Macazoris incola Christianus fit 463. incolas suos conuertit ibid. legatus ad Lusitanos ibid.

Antonius Galuanus Siligani rex 464.

Antonius Goanus baptizatus 641.

Antonius Gomesius in Indiam missus 639.

Antonius Laurerius Franciscanus ad Bazainum rẽ Christianam egregiè administrat 695. in Socotora insula 129. Indiam petens naufragio facto capitur 180. ob sanctitatẽ & fidem seruatam dimissus Cocinum venit 217. eius laus ibid.

Antonius Lemius Columbanæ arci succurrit 336.

Antonius Miranda Azeuedius ad Erythræa ostia obsidenda missus 404. aliquot naues capit 414. Armuziã venit ibid. Goæ præfectus 415. Malabaricæ oræ 424. maritimæ rei ad Ceilanam 301. Calecutanam nauem expugnat 425. Cocinum venit ibidem. Pacenesi arci serò succurrit 368. & seq. eius socij aliquot à Diensibus capti 414. victoriæ de Calecutanis 425.

Antonius Mota inuentę Iaponiæ clarus 569.

Antonius Noronia Albuquercij sororis filius 189. successor Albuquercio in Indiæ Prętura designatus 197. duo castella ad Goã expugnat 189. eius laus 197. mors ibid.

Antonius Noronia Armuziæ subsidio missus 717. arcis præfectus ibid. Peribecum Turcam fugientẽ insequitur ibid.

Antonius Paiua ad Macazares missus 541. Sianium & Supanum reges cõuertit & baptizat 546. eius cum Supano colloquia 541. & seq. cum Sianio familiaritas & colloquia. 543. & seq.

Antonius Passanius Alanquerianus ad Peguſiorũ regem legatus 302. & se. 307.

307. turri in obsidione Diensi præpositus 595. eam egregiè tutatus 602. ea subditis ignibus procidit 605. eius forte & egregiũ facinus 308. & seq.
Antonius Patiecus maritimæ rei ad Malacam præfectus 293. à Nonnio Vasæo captus 294. à Somatranis 307. eius cum Nõnio de Malacensis arcis præfectura simultas 294.
Antonius Pauli Iaponij famulus baptizatur 625.
Antonij Personæ fortitudo 621. villa ad Goã 974.
Antonius Petronius Franciscanus 470.
Antonius Pexotus Iaponiæ inuentæ celebris 569.
Antonius Pireus Societatis Iesu presbyter in Brasiliam missus 679.
Antonius Quadrius Lusitanus societatis Iesu presbyter 755.
Antonius Saldania è Lusitania Goam venit 292. ad Cambaiam vastandam missus 475. Gogam oppidum euertit ibid.
Antonius Sina à Sancta Fide Xauerij ad Sinas comes 703. in Goano seminario educatus ibid.
Antonius Sosa Ciauli præfectus 584.
Antonius Sylueria Agazinum oppidum capit 428 in Bombainam insulã se recipit ibid. ad Cambaiã vastandam missus 426. Ciaulum venit ibidem. Damanum oppidum capit 428. Diensis arcis præfectus 492. & sequ. 387. eam contra Turcas & Cambaianos egregiè tuetur 497. & seq. Mascareniã capit 400. & seq. 426. Rainelum petit 426. captum diripit 428. Surratum incendit 427. eius imaginem præstantium virorum tabulis inserendam Franciscus Galliæ rex petit 503. contra obsidionem diligens cura 493. & seq ad suos oratio 496. & seq.
Antonius Syluius Calecutanæ arci subsidio missus 381.
Antonius Veranus Portuẽsis 307. eius forte & insigne facinus 308.
Aqua lustrali miracula fiũt in Iaponia 711.
Ara Arabiæ Felicis vicus 315. Soarij ad eum naufragium ibid. D. Antonij Saxa appellatus & vnde ibi.
Arabes Persas præfectos ægrè ferũt 348. mercatores è Calecutano regno

migrant 108. eorum naues à Lusitanis captæ & incensæ 109.
Arabia Felix 36. eius situs 37.
Arabs quidam in Molucis è Caciziorũ ordine Christianus fit 507. ex Mahometis stirpe ortus ibid.
Arel Porci oppidi dynasta 415. à Lusitanis ad Calecutanos deficit ibid. eius vxor & soror à Lusitanis captæ 416.
Argenteus Brasiliæ fluuius 70. 735.
Argenti Sinæ auidissimi 249. auro præferunt ibi. vide Sinæ.
Argo nauis celebris 487.
Arius Correa Antonij frater 346. eius cum Mocrino Arabe pugna ibid. mors ibid.
Armenius Patriarcha Nestorianus 88.
Armuzia insulæ Geru vrbs 110. 139 & seq. 188. 241. 284. 319 343. 358. 510 625. 639. & seq 695. 715. à Lusitanis obsessa 153. & seq. per octo dies quassata ibid. ijs dedita 243. ijs stipendiaria 148. à Mocrino Arabe infestata 343. à Toro rege incensa 357. à Turcis direpta 716.
armuziæ arx ab Albuquercio cõstructa 149. à Toro rege obsessa 353. & se. 356. & seq. oppugnata 356. arcis mænia & templum à quo instaurata 419. luxus 645. motus & seditio 154. 241. 351 & se. 356. obsidio soluta 155. opulentia 716. rex in Christianam fidem propensus 655. & seq. Gasparem Berzeum quo honore prosecutus ibid. reges 30. excæcati Goam missi 243. situs 110.
Armuzienses pacem à Lusitanis petunt 147. in patriã pace facta redeunt 358. & seq. eorum fames 154. cũ Lusitanis nauale prælium 355. & se. de ijs querela 351. in eos conspiratio 152. 352. detecta 152. metus ob Turcarum aduentum 715. ad regem iratæ preces 154. apud armuzienses ignominiæ nota quæ 355.
Arotzius Ternatis regis tutor 432. Boabatem regẽ veneno tollit 435. ad Britum deducendum Tidorem venit 361. à Lusitanis abalienatus 436. & seq. ab ijsdem captus & securi percussus 440. ad Maquienium insulam missus 411. Mariacum Tidoris insulæ caput captum incendit 371. Menesio in

fensus 436. reginæ & proceribus odiosus 370. eius apud Lusitanos auctoritas 409. in Lusitanos & Castellanos cum Catabruno coniuratio 440. ei Tidorensis regis filia in matrimonium offertur 404.
aromata promontorium 36 94. 314. 431. nunc Guardafu 36.
arquicum Abassiæ oppidũ 316 & seq. 749. eius Præfecti ad Soariũ legatio 316. ei à Soario vexillum cruce insignitũ missum ibi.
arrianus quidam res Indicas græcè scripsit 60.
arsinarium promontorium 29 à quo detectum 9. Viride caput appellatur ibi.
Aruanus regulus ab Abrahamo Acenorum tyranno regno pulsus 369. Georgio Albuquercio in expellendo è Paceno Geinale præsto est 324. Lusitanis in Pacenensi arce obsessis serò succurrit. 368.
arx ad Anchediuã 116. 124. ad Armuziam 149. 167. 243. 356. ad Calecutum 219. 233. 375. & seq. 383. ad Cananorẽ 116. 131. & se. ad Ceilanum 298. & seq. 333. ad Cialem 475 ad Ciamlum 350. 416. ad Cocinũ 98. 103. ad Colanum 549. ad Dium 484. ad Goam 189. 194. ad Malacam 213. 223. 297. ad Maldiuas 311. ad Pacenum 324. 367. ad Quiloam 116. ad Socotoram 128. 155. ad Sofalam 118 ad Ternatem 361.
asnafasagar Abassinus rex 511. auxilium contra Turcas à Lusitanis petit ibid.
aspis Arabiæ vrbs à Lusitanis incensa ibid.
astrolabium ad rei maritimæ vsum à quibus translatum 12.
atar Eunuchus Zeifadini II. armuziæ regis tutor 140. pacem cum Albuquercio init 148. & seq. eius ad Albuquercij denunciationem responsum 145. aduersus eũdem bellicus apparatus 143. cum eodẽ prælium nauale 145 & se. pugna pro aquatione 154 ad eum pro pace legatio 147. in eum & Lusitanos insidiæ detectæ 152. exercitus 144. superbia & tyrannis 140. mors 241.
Athanasius Frerius Goanus ciuis à Mamudio Cãbaiæ rege iugulatus 616.
atiua Amboini insulæ oppidum 462. Christiana sacra suscipit ibid.

Atlantis radices nauigationis terminus olim Hispanis 5.7.
Aualites Africæ emporium 287. à Lusitanis deletum ibid. hodie Zeila ibid.
Auaritiæ malum 459.
Autololę Guineę populi 36.
Azedecan vide Zufolarinus

B.

Babylon vrbs nunc Cairum 112. eius situs ibid.
Bacanoris fluminis ostia à Lusitanis expugnata 387. & seq.
Bacianum Moluca insula 360. ab Antonio Britto vastata ibi. eius rex à Galuano ad singulare certamē prouocatur 460. Lusitanis fauet 433. cum ijs bellum gerit 460. pacem init ibid. ab ea Lusitani arcentur 406.
Bactianus regulus 405. Christianus fit 761. & se.
Badagæ Narsingæ populi 667. Remanacarem Paruanæ vicum inuadunt ibid. & seq. Antonium Criminalem è societate Iesu interficiunt 669.
Baduini Arabiæ populi 279.
Badurius Sultanus Cābaiæ rex 476. 579. bellis implicitus 476. & seq. Citorem vrbem obsidet 482. expugnat 483. à Lusitanis interfectus 489. & seq. pacem petit 480. ijs Bazainum donat ibid. arcem ad Dium construēdi qua conditione facultatem dedit 484. in eos Calecuti regem incitat 488. ad Mandoum bis profligatus Dium fugit 483. Nonnium prætorem inuisit 488. à Solimano Turca opem petit 483. eius in Lusitanos insidiæ 488. mors suis grata 491. cōtra Sangæ reginā exercitus bellicusq; apparatus 481. ad Solimanum legatio & munera 483. tyrannis 491. vita fœda, moresque profligati ibi. vxor ad Ottomanum profuga 494.
Bætis Hispaniæ fluuius 328.
Baharenum Persici sinus insula & vrbs 155. 343. 420. Armuziæ regi subiecta 343. 348. Ichara olim dicta 343. à Lusitanis oppugnata 345. & sequ. ijs dedita 348. eius arx ab ijsdem frustra oppugnata 421. & sequ. fertilitas 343. situs ibid. in eo Lusitani interempti 353.
Balaluanus Somatræ mons flammas euomens 181.

Balo-

Balochij Perſæ prædones 351.
Balthaſar Gagus in Iaponiã miſſus 700.
Bancones apud Sinas naues 258.
Banda inſula 37. 407. 432. 462. à quo primùm detecta 224. eius amœnitas ibi. deſcriptio ibi. fertilitas 214. incolæ 224. & ſe. longitudo & latitudo ib. religio 225. ſitus 224. & ſeq.
Bandonius Malacæ regis ad Albuquerciũ legat⁹ 205.
Bandora Cambaiæ oppidum à Luſitanis dirutum 476.
Barbaræ Luſitanæ feminæ conſtantia & pietas 499. & ſequ. filij duo eodem tempore interfecti ibid.
Bardodinus Bahareni inſulæ dynaſta 348. tributarius Armuziæ regis ibid. ab eo deficit 420. à Luſitanis fruſtra oppugnatus 422.
Bardeſiana portoria Luſitanis ab Idalcane attributa 552. à Zufolarino 466. ab Idalcane bello repetita 617. ex ijs Idolorum cultus iubetur à Luſitaniæ rege euelli 575.
Bardeſium ad Goam caſtellum à Luſitanis expugnatum 189. 196. 199. ab ijſdem deſertum 294.
Bardor fœminarum Dijs conſecratarum domicilium 466.
Barnagazius Aethiopiæ regis præfectus maximus 315. 512 & ſeq. Arquicum venit 317. fœdus regis ſui nomine cum Luſitanis init 318. opem eorum contra Turcas implorat 511. Gammæ in auxilium venit 516. eius cum Sequeria colloquiũ 518. pietas ibid.
Baroa Abaſſię vrbs 512. & ſe. ci⁹ opulentia ib. ſitus ibi. Luſitani in ea quomodo excepti ibid.
Barocũ Cambaiæ vrbs 618.
D. Barptolemęi templum Cocini à Luſitanis conſtructum 99.
Barptolemæus Diazius Bonæ Spei promontorium primus flectit 35. inſulam S. Crucis ad Bonæ ſpei inuenit ibi. eius mors 77.
Baticala oppidum 188. 708. à Luſitanis captum & in cenſum 547. eius agri vaſtati 548. regulus ſtipẽdiarius fit Luſitano 177. ſtipendium negans ad fidẽ à Luſitanis redactus 302. ſic & regina domita 547. & ſeq. ſitus 177.

Barochina insula Mauri ca dicta 227. caryophylli seu claui feraciſſima ibi. eius fertilitas ibid.

Bazainum Cambaiæ oppidum 418. 584. 606. 622. 678. 695. 700. à Dienſi dynaſta munitum 477. à Luſitanis oppugnatum ibid. & ſeq. captum 424. 478. incenſum 424. diruitum 479. Luſitanis à Cãbaiæ rege attributũ 480. ad id recuperandum ſuos. mittit 506. in eo apparat⁹ bellicus inuentus 478. tẽplum D. Ioſepho Luſitaniæ rex exſtrui iubet 572.

Bazora Perſici ſinus vrbs. 717.

de Beatitudine cæleſti quid ſentiant Mahometani 661.

Bezi Macazarum ſacrificuli 545. inter ſe nubunt ibid. Sionium regem à fide deterrent ibid. eorum mores & ſuperſtitio ibid. ijs feminam attigiſſe capitale eſt ibid

Bemoinus Ialophorum rex 29. ad fidem ſuſcipiendã à Ioanne Luſitaniæ rege inuitatur ibid. à ſuis regno pulſus in Luſitaniam fugit 30. baptizatus Ioannis nomen aſſumit ibid. Papæ obedientiam defert ibid. in regnum à Luſitanis reducitur 31 à Luſitanicæ claſſis præfecto interficitur ibid.

S. Benedictus Abbas 232.

Beneſtarinum caſtellũ prope Goam 229. 551. àquibus conditum 214. à Luſitanis oppugnatum 218. qua conditione ijs deditum 219.

Bengala regnum 492. eius ſitus 37.

Bengalanus quidam 335. annos natus 492. eius filius nonagenarius ibid.

Benienſiũ regulus Aethiops Chriſtiana ſacra expetit, 29.

Beninus Socotoræ inſulæ portus 128. à Farracum rege occupatus ibid. in eo arx conſtructa ib. d. à Luſitanis capta 129.

Bernardinus Soſa Geiloliĩ arcem capit 694.

Bernardus Iaponius Romã miſſus 697. 700. in ſocietatem à Loiola receptus 697. Conimbricæ in reditu moritur ibid.

Betele inſula 471. & ſeq. 475. à Cambaiæ rege munita 471. eius ſitus ibid. arx in ea à Turcis conſtructa ib. à Luſitanis expugnata 472. incenſa & deſtructa 437. in ea Turcæ forte facinus

facinus 472.
Bethlehem templū in Olysi ponēsi portu 67.92.àquo primùm constructū 47. 67.à quo auctum 67.eius præsides Hieronymiani monachi ibid. eius ministerio Saracenorum pueri capti à Gamma dicati 84 ei pixis aurea in vsum S Eucharistiæ ex Quiloæ vectigale donata 92.
Bilganum Cambaiæ vrbs 550. ab Idalcane capta & direpta 552.
Biutanum insula & oppidū 212. 325. 391. ab Alodino munitum 325 à Lusitanis oppugnatum 326. 392. & seq. captum & direptum 397. & se.eius dynasta ab Alodino pulsus 398.restitutus stipendiarius Lusitano ibid situs 325.396.
Bisnagense regnum 667.
S.Blasij Aquatio 47. 66.
Blasius Sodreus naufragio perit 94.
Boahates Boleisis Ternatis regis filius 361. Ternatis rex 371.in arcem à Britto abductus ibid. moritur. 435.
Bœtica Americæ inuentionem sibi vindicat 3.
Boius Ternatensis dynasta à Lusitanis capt' 440.ei⁹ in Lusitanos coniuratio ibi.
Boleises Ternatis rex 432. 449.Lusitanos ad se classe deducit 226. eos summo in honore habet ibi. eius filius 361. ad Indiæ prætorem legatio ibid.in Lusitanos amor 360. & seq. de retinenda Lusitanorum societate morientis ad suos monita 361. mors ibid. vxor ibid.
Bombainum insula 428.
Bombainus sinus 417. in eo Lusitanorum cum Diensibus prælium ibid.& seq.
Bombardæ descriptio 50.
Bonæ pacis aquatio 48. Regum flumen dicitur ibid.
Bonæ spei promontorium 66.76.83.115.177.187.301. 313.332.390.486. 530. 640. 721. 732. à quo detectum 35 cur sic appellatum 36. eius descriptio 35.& seq.
Bona signa africę flumē 49.
Bononia Italiæ ciuitas 385. in ea Carolus V. Cæsar coronatus ibid.
Bonzij Iaponiorum sacrificí 562. 564. 566. 632. 635. & seq. Xauerio initio fauent 612.Cangoximæ regem in eum incitant 633. eorum doctrina 564. mores 561.
Borba Lusitaniæ oppidum 504.
Borneum insula & vrbs 37.

406.441.454.eius incolę, opulentia, & ſitus 441.
Botellius vide Iacobus.
Boues ab Indis religiosè coluntur 57. in eas defunctorum animas immigra
B re volunt ibid.
Brachmanæ Indorum ſacerdotes 56. & ſeq. 524. 538.571.641.667.670.quãto apud ſuos in honore 56. in varias ſectas diuiſi ibid.terna fila è collo gerunt & quare 57. eorum Dij ibid. libri de ſuis ſuperſtitionib. ibi & ſe.placita & ſuperſtitiones à Brachmana detecta in Luſitanam linguam cõuerſa 58.
Brachmana primarius Goæ qua lætitia baptizat⁹ 641.
Braſilia 328.cur ſic dicta 69. à quo primùm inuenta 69. & ſeq. Crucis regio primùm appellata ibid.à Bonæ ſpei promontorio quantum diſtat 76.ſaccari ferax 70. eius deſcriptio 69 & ſeq.animalia,feræ,arbores,plantæ, fertilitas,fructus 70. & ſe.motus compoſiti 734. in ea Frãciſcani fratres 678.Ieſu ſocietatis presbyteri 679. 734. eorum labores 680.& ſe.679.Luſitanorũ coloniæ 679.Miſſæ ſacri ficium primum 69. Prætor Luſitanus prim⁹ quis 679.Saluatoris oppidum conditum 680.
Braſilienſes augurijs dediti 74. caros quomodo excipiunt ibid. chriſtiani fiunt 687.& ſe. centũ baptizati 688.faciem quomodo exornant 74. Franciſcanos monachos interficiunt 679. humanas carnes edunt 75.683. & ſeq. literas ignorant 74. literis tribus ex alphabeto carent 76.diuinitus id factum,& quare ibidem.in Luſitanos quomodo irritati 684. natandi arte præcellunt 75. nudi incedunt 74. in oppida & vicos contributi 689.
Braſilienſium arma 75. belli gerandi ratio ibid. feminæ ſine dolore pariunt 74. liberi à Societatis Ieſu patribus inſtituuntur 688.lingua facilis & vna 76.mores 74. & ſeq. 679. 682. peregrinationes 74. ſepeliendi ritus 75. ſimplicitas ibidem.victus ibidem.
Braua libera ciuitas ſtipendiaria fit Luſitano 100. ſtipẽdium renuens à Triſtano Acunia capta & direpta 126.

Britannia 677.
Bucatus Arabs Catifæ oppido præfectus 348.
Bũgi regnum in Iapone 553. 638. 696. eius rex Christianus fit 696. regis in Lusitanos beneuolentia & humanitas ibidem. in Melchiorem Nonnium 759. in Xauerium 696. literæ & dona ad Indiæ prætorem ibid.
Butuanius rex Christianus fit 464.
Byzantium Thraciæ vrbs 159. 579.

C.

CABIS Sionij animalis ossa sanguini sistendo 204.
Caciles Rades Tidorensis regis frater 458. pacem cũ Lusitanis suadet ibid.
Cacizij Mahometanorum antistites 662. Armuziæ supplicationes obeunt 657. ab Armuzię rege aliquot in exilium eiecti 656. Molucenses in Lusitanos incitant 506. & seq.
Cacizius quidã Arabs Ternati Christianus fit. 507.
Cærulei fratres in Congũ missi 201.
Cafres Africæ populi 36. 118. 721. 725.
Caimales Malabarici regni satrapæ 56. ex ijs quidam Christianus fit 670.
Cairum vrbs Aegypti 112. 157. 284. olim Babylõ 112. eius situs ibid.
Cairum in vsum anchoralium ex palma 310.
Caiusia Brasiliæ pira 71.
Calacinum Christophorus Sosa inuadens malè acceptus 312. & seq.
Calaiatum Armuziæ vrbs 140. 319. ab Albuquercio capta, direpta & incensa 167. eius incolæ eundem benignè suscipiunt 140.
Calaluzium Indici nauigij genus 393.
Calamata à Lusitanis capta 453.
Calamina vrbs 88.
Calapore S. Crucis ædes 574.
Calderia Albuquercij alumnus 288. ad Ancostan Põdæ præfectum fugit ibi. à Gometio interfectus 289. eius cum Goæ præfecto simultas 288. (720.
Calecares Parauanæ vicus
Calecutum Malabarici regni caput 37. 62. 78. 121. 374. 429. 475. 549. emporiũ olim celebre 37. incensũ ab Albuquercio 178. à Iacobo Sylueria 429. à Capra li tormẽtis quassatur 80.
Calecuti arx à Lusitanis cõstructa

structa 233. destructa 383. à Zamorino obsessa & oppugnata 376. & sc. 380. arcis obsidio soluta 382. situs 376. in eam cõmeatus importatur 382. bellũ cum Ceilanijs 506. cum Cocinensibus 487. cum Lusitanis 373. & seq. classis fusa & fugata 487. 506. regnum à Lusitanis vastatur 691. rex classem reparat 402. de Lusitanorum inter se factione gaudet ibid. pacem cum ijs quibus conditionib. init 99. vide Zamorinus.

Calecutienses in Cocinum irrumpere conantes repressi 487. eorum clades 123. 375. 425. 506.

Callaica Hispaniæ pars 569.

Callaica Lusitana nauis 504

Callensis regulus societatẽ cum Lusitanis init 298.

Calles Ceilani insulæ portus 125.

Caluarius mons in Brasilia 681.

Camalcan Idalcanis exercitus dux 190. Goam exercitu petit 191. oppugnat ibid. & seq.

Camaranũ Rubri maris insula 230. 285. 316. 453. 495. olim celebris 230. eius amœnitas ib. arx à Solimano exstrui cepta 282. à Lusitanis diruta 286. incolæ Lusitanorũ aduentu diffugiunt 230. Lusitanorũ ad eam naufragium 285.

Cambaia Indiæ regnũ 156. 470. 479. 485. 492. & seq. 499. 550. 581. 583. 714. eius agri à Lusitanis vastati 422. 426. & seq. 475. & seq. 480. 611. 619. à Miramudio Mogorum rege 480. incolæ mercaturæ dediti 156. rex Betelem insulam munit 471. regis in Lusitanos captos sæuitia 414. vexillum à Lusitanis captum 616.

Cambalanus vicus incenditur 98.

Camboiæ regnum 37.

Camiguinus rex Christianus fit 464.

Camis Dij minores Iaponiorum 565.

Campson Sultanus Aegypti, Arabiæ, ac Syriæ rex 111. classem in Ciliciam ad materiam nouæ classis destinat 157. in Indiam ad expellendos Lusitanos mittit 158. 281. ad Suezĩ reparat 280. contra Lusitanos bellum rumoribus dissipat 112. Mahometici dogmatis assertor 111. Mecanæ domus tutor 112 à Selymo victus occumbit 282. eius ad Papam minaces

naces literæ 113. vexilla tria capta in Lusitaniam missa 176. ei Lusitanos ex India pellere cogitanti quæ obsunt 112. ad eum Calecutana legatio 111.
Canacapoli in ora Piscariæ hypodidascali 539.
Cananor Malabarica vrbs 37.81.83 & seq.91.116.373. 400.415. eius ędificia 82. animalia 81. & seq. arx à Lusitanis constructa 116. à Cananorensibus & Calecutanis oppugnata, à Lusitanis defensa 131. & seq.135. arcis mœnia refecta 419. arcis templum D. Mariæ Victrici consecratum 123.133. ex arce Lusitanorum eruptiones 133. in ea eorundē fames ibi. mores 82. opulentia 81. rex pacem cum Calecutanis ægrè fert, & quare 233. regis ad Capralem legatio 81. ad regem Lusitaniæ 82. situs 81.
Cananorēses à Lusitanis exacerbantur 130. & se.
Canariæ insulæ 33.328.
Canarini à Lusitanis cæsi 468. in Lusitano exercitu 470. 619.
Cangoxima Iaponiæ vrbs 624. 630. & seq. eius incolæ aliquot Christiani fiūt 632. & seq. rex Christi & D. Virginis imaginem veneratus 631. in ea Euāgelium prædicatur 632.
Cantonia Sinarum prouincia 276.
Canton Sinarum vrbs 697. 705.
Capocate Calecutanus portus 61.
Capralis vide Petrus Aluarus.
Caput Non 5.
Caracora nauis genus 407.
Caramansa regulus AEthiops 11.
Carauela nauis 312.
Carigij Americę populi 735 Brasiliam baptismi gratia petunt 736. in Christianā religionem quàm propēsi ibid. duos Patres societatis Iesu interficiūt 737. à Tupinaquinis aliquot interfecti 736. eorum ad interfectores oratio ibid.
Carmania regio 479.
Carnabacus Turca Asiaticus 469. ad recuperanda Salsetana portoria ab Azedecane missus ibid. in plio cum Lusitanis occisus ibid. eius clades ibid.
Carnis humanæ esus 683. & seq.
Carolus V. Cæsar 561. Castellæ rex 327. quinque naues ad Molucas insulas lustrandas mittit 328.

Bono-

Bononiæ coronatur 385. eius Tunetana expeditio. 622.
Carolus VIII. Galliæ rex 34. eius cum Fernando Castellæ rege fœdus ibid.
Caryophylli seu claui descriptio 227. eius in Molucis copia ibid.
Casia aromatis genus 181.
Castanerianus comes 529. & seq. eius de Francisco Xauerio iudicium 531.
Castellani aliquot in America à Tupinaquinis interfecti 736. ad Molucas insulas ab occidente perueniunt 331. 406. cum Tidoris rege societatem ineunt 331. Tidorem reficiunt 432 è Tidori discedunt 435. eorũ de Molucis insulis cum Lusitanis simultas 406.
Castellani cuiusdam in Brasilia in patres Societatis Iesu ingratitudo 737.
Catabrunus Geilolij regni procurator 433. Castellanis & Tidorẽsib⁹ fauet ib. Geilolij regẽ veneno tollit, regnumque inuadit 451. Mauricas insulas vastat 434. 451. Momodianos neophitos à fide deducit ibid. ad singulare certamen à Galuano prouocatur 460. pacem cum Lusitanis init ibid. eius in Lusitanos & Castellanos cum Aroezio cõiuratio 440. in cum Lusitanorũ expeditio. 458.
Catharina Ioan. III. Lusitaniæ regis vxor 539. 677. eius laus. 539.
Catharina Persæ Cacizii filia christiana fit 660. baptizatur 662. Lusitano nubit 663.
D. Catharinæ promontorium detegitur 9.
D. Catharinæ reliquiæ vbi 112.
Catifa Bahareni insulæ oppidum Lusitanis deditum 348. ab ijsdem captum & direptum 654. 695.
Catua oræ Malabaricæ flumen 414. & seq. ad eius ostia Lusitanorum naufragium ibid.
Catua vicus à Lusitanis vastatur 415.
Caucasus 37.
Caucincina ora ibid.
Cazican Persarum regis exercitus præfectus 509. nauale subsidium à Lusitanis petit ibid. Reixelum obsidet ibid. Lusitanorum opera capit 510.
Ceilanius regius adolescens Goam ad baptismũ se confert 573. & seq. ad Lusitaniæ

taniæ regem scribit 574. lautè iubetur à rege tractari. ibid.
Ceilanum insula 37. 124. 180 298. 333. & sc. 540. 678. 691. 712. à quo primũ detecta 124. primorũ parẽtum sedes fuisse perhibetur ibi. in quot satrapias diuiditur 125. Taprobana quibusdam 37. 124. eius descriptio, fertilitas, mõtes 124. & seq. rex à Calecutano bello pressus 506. regis in Christianos sçuitia 574. in ea Eunuchus Candaces Aethiopum reginę colitur 125.
Ceilisus Arabiæ vicus 286.
Ceitauaca vrbs Ceilani à Madunio munita 714. à Lusitanis capta & diruta ibid.
Celabarecan Turca interfectus 621.
Celebes populi 384. 463. ad Christum adiunguntur 463. & seq. 506.
Cerdonis hæresis 661.
Cerigo bellua Brasilica 74. & seq.
Cetiganum Celebiorum insula 463. incolę Christiani fiunt ibid. & seq.
Cetus ingentis magnitudinis Rhoterici Vasæi nauem inuadit 323. & sc. exorcismis delinitus discedit 324.
Chalcedonensis Synodus 744.
Chaunariæ extremæ promontorium 5. caput Nõ à nautis appellatũ, & quare ib. syrtibus infame ib.
Chersonesus aurea 37. 124. 180. 327. 399.
Chia potionis genus in oriente 248. 557.
Chinacutiales Calecutanæ classis præfectus à Lusitanis captus, magno precio redemptus 413.
Chiriuaipinus vicus à Lusitanis incenditur 98.
Christiana. doctrina 540. 544.
Christiana mysteria barbaris non statim impertienda exemplum 330.
Christiani in India à D. Thoma Apostolo conuersi 88. 572. ab Armenio Patriarcha Episcopos accipere soliti 88. Dominicã in Albis præcipuè celebrant, & quare 89. à Mahometanis & ethnicis vexati in fide stabiles ibid. eorum ceremoniæ, mores & ritus 88. & seq.
Christianismi vestigia Goæ reperta 200.
Christianorum praua vita euangelio apud gentes quantum obest 276. 682.

Christi ordo in Lusitania 6.
sepulchrum se euersurũ minatur Campson Aegypti Sultanus 113. de Christo quid sentiant Mahometani 661.
Christophorus Columbus Ligur ad quærendas in occidente terras operam suam Lusitano offert 33. ab eo reiectus Castellæ regi idem suadet ibidem. Principes insulas inuenit ibid.
Christophorus Gamma Stephani frater 511. Aethiopiæ regi contra Turcas subsidio missus ibid. ab Abassinis quomodo exceptus 512. Abassiæ reginam qua pompa excepit 514. vulneratus fugit 517. è fuga retractus virgis cæsus 518. obtruncatur ibid. eius caput Solimano Ottomano pro munere missum ibid. ad Abassiæ reginam literæ 514. cum eadem colloquium ibid. & seq de bello gerendo cõsultatio 513. pietas ibid. pugna cum Zeilano 515. & seq. victoria 516. clades 517. & seq.
Christophorus Iusartes Calecutanæ arci subsidio missus 378. eius audax facinus 379.
Christophorus Lusitanus in arce Diẽsi interfectꝰ 499. & se. eius cum matre triste colloquium 500. pietas ibid.
Christophorus Mellus Calecutanam nauem expugnat 424. & seq.
Christophorus Riberus societatis Iesu presbyter in Congo rem Christianã egregiè administrat 689. & seq.
Christophorus Sosa Calacinum inuadit 312. Canarini maris præfectus ibid. Ciaulum tendit 313. Querimbam expugnat 359. eius clades & vitæ periculum 315.
Ciales flumen & oppidum 424. 475. 670. eius arx à Lusitanis constructa 475. regulus in societatem à Lusitanis receptus 476. eius situs 475. Cialensib. Christianis quæ à Ioan. Lusitaniæ rege donata 572. Cialensis reguli præfectus Christianus fit. 670.
Ciamaius lacus 756.
Ciampe regnum 37.
Ciaulum Indiæ fluuius 169. capax omnis generis nauium ibid.
Ciaulum vrbs 159. 176. 232. 312. 350. & seq. 414. 416. 426.

426.428.470.477.484. 584.588.596.733.eius agri vastantur 428. arx 733. à Lusitanis constructa 350. à Vasæo munita 419. arcis periculum 416. situs 160.
Cides Mercar Saracen⁹ Goã à Narsingano rege missus 320. ab Idalcane interficitur ibid.
Ciembe insula 691. Malabarium latronum receptaculum 714. à Lusitanis capta ibid.
Cilicia minoris Asiæ regio 157.
Cinceus portus 698.
Cindiscanis Cambaiæ regulus 718.
Cingalæ Ceilani insulæ populi 333. & seq. arcem Columbanam Lusitanorũ obsident 335. oppugnant 336. eorum in balliſtis vtendis dexteritas 335. de Lusitanis querelæ 333. & seq.
Cioranum insula 521. 574.
Ciribiges Raia Alodini Bintani regis classis præfectus 295. Malacense littus infestat ibid.
Citor vrbs 481. & seq. à Badurio capta 483. eius incolæ seipsos incendio ꝑdunt ibid. situs 482.
Claudius Abassiæ rex 739. 748. schismaticus 753. & seq. eius inconstãtia 749. & seq. legatio ad Stephanum Gammam 511. mors 753. pietas 519. de Gradaa mete victoria ibid. ad eũ Loiolæ literæ 740. & seq.
Clemens VII. Papa Carolũ V. Cæsarem Bononiæ coronat 385. eius Abassiæ regis obsequium defertur ibidem.
Cocinum Indiæ vrbs 37.80. 84.93. 117. 180. 399. 454. 470.486.522.532.538.548 572.625.630.678.691.699. 714. à Calecutanis incensum 97.
Cocini arx à Lusitanis constructa 98. & seq. à Patieco instaurata 103. quot vno tempore Christiani facti 218. Iudæorũ atrox facinus 758. & seq. Lusitana ciuitas quando condita 218. mœnia ad mare à quo constructa 419. motus ab Albuquercio sedatus 198. opulentia 80. rex pacem inter Lusitanos & Calecutanos ægrè fert 233. situs 80. supplicatio prima solennis 99. templum paræciale imbrib⁹ peruium à Lusitaniæ rege iubetur refici 574.
Cocinensium cum Calecutanis

tanis bellum 487. ob eorum aduentum terror & fuga 93 & seq. in piperis venditione ritus 572. ijs subsidiũ à Lusitanis missum 487. (& seq.
Cocus seu nux Indica 309.
Coiesalles Mahometanus machinarum bellicarũ peritus 104. eius ad Lusitanos oppugnãdos machinæ 105.
Colanum vrbs & regnum 85.100.116.399.549. eius arx à Lusitanis condita 549. Christiani Thomistæ 100. ijs in fœdere à Lusitanis maximè cautum ibid. fanum à Lusitanis spoliatum 549. rex fœdus & societatem cum Lusitanis init 100. regis ad Albuquercium legatio ibidem. ad Capralem 81. situs 100. templum imbribus peruium iubetur à Lusitaniæ rege refici 574.
Colanus Sabia Ternatensis regis consiliarius baptizatur 507.
Colonia Agrippina 653.
Columbum Ceilani insulæ oppidum 334.712.& seq. à Lusitanis captum 334. eius arx Lusitanorũ ab incolis obsessa ib. & seq. oppugnata 335. rex 298. Lusitanos è regno arcere conatur 299. pacẽ petit 337. Lusitano stipendiarius 301. à cognatis interfectus 712. eius cum Soario fœdus 301. successori puero à Lusitanis subuentum 713.
Columnæ lapideæ cum Regum Lusitaniæ insignibus diuersis in locis erectæ 13. & seq.
Cometes 76.
Commagene Syriæ pars 38.
Comorini promontorium vide Cori.
Compostelanum D. Iacobi templum in Callaica 201 ei quæ ab Albuquercio pietatis caussa consecrata ibid. (524.
Complutum Hispaniç vrbs
Concani regni Decani præfectus Rhoterici Melli opem contra Ginos implorat 321. eiusdem in regem fraus ibid. & seq.
Concanum Lusitani fraudulenter occupant 322. ex eo ab Idalcane rursum pulsi 365.
Conceptionis B. Mariæ insula à quo inuenta 83.
Concilia quid de principatu Romanæ Ecclesiæ statuunt 744.
Confirmationis sacramentum Indis primum quando

do collatum 465. Tanoris regi 676.
Congi regnum 201. 689. à quo primùm inuentum 13. & seq. eius fines à Mũdequetis vastantur 21. incolæ quales 13. fidẽ summopere expetunt 16. & seq. in eo patres Societatis Iesu 689. templum cõstruitur 20.
Conimbriga Lusitaniæ vrbs 524. 639. 689. 697. 763. ei⁹ Academia 524. situs ibid.
Consaluus Coelius sex nauibus in Brasiliam profectus 84. ei⁹ naufragiũ ibi.
Consaluus Nonnius in prima Indica nauigatione nauarchus 46.
Consaluus Pereria Ternatensis arcis præfectus 441. cum Bornei regulo pacẽ init ibidem. Ternatem venit ibidem. Menesium vinctum in Indiã remittit ibi. odium suorum incurrit 442. à suis apud Ternatis reginam accusatur 443. interficitur. 445.
Cõsaluus Sosa Lusitaniæ regis ad Congi regẽ legatus 16. eius mors ibid.
Cõsaluus Sylueria societatis Iesu Goæ cõcionatur 759. eius laus ibid. martyrium 758.
Cõsaluus Velosus Momoiç dynastã cõuertit 447 & ſ.
Cõstantiense conciliũ 744.
Cõstantinus Brigãtiæ ducis frater Io. III. Lusitaniæ regis cubiculi pfectus 762. Indiæ ꝓrex 364. 762. Goę D. Thomæ templũ construxit 364. eius laus 762.
Cõstantinus Mag. Imp. 125.
Copaibæ plantę Brasilicæ humorem balsamo similem stillantes 70. & seq.
Coranũ Mahometis tẽplũ Armuziæ 655. ei⁹ ianuę à rege obstructę 658. in eo Mahometanorũ supplicationes 657. Cruces à Berzeo positæ ibid.
Cori promontorium hodie Comorini caput 37. 124. 180. 190. 219. 399. 403. 432. 521. 540. 625. 719.
Coromandelis Indiæ regnũ 85. D. Thomæ Apost. martyrio clarũ 88. eius ꝑcipua ciuitas quæ 85. littus importuosum 549.
Coruis quomodo Sinæ piscãtur 260. (Goę 520. 670.
Cosm⁹ Anni⁹ regius Scriba
Cosmi emporium in Peguiano regno 755. 757. (615.
Cosmus Paiua interficitur
Cosmus Turrianus Hispanus Xauerij in Iaponiam socius 630. 633. 708. Amãgutij Christianis præpositus 696. 700. Bungi

759. Firandi 633.
Cotia animal Brasilicũ 72.
Cotta vrbs Ceilani à Madunio obsessa 713.
Couletum Calecuti emporium 374. 487. à Mahometanis munitum 374. à Lusitanis expugnatũ 375. incensum 691.
Cranganor Indiæ vrbs 84. à Lusitanis incensa 108. ad eam Zamorinus delectum habet ibid.
Cranganorenses Christiani Thomistæ Emmanueli Lusitaniæ regi se submittunt 89. Gammę sceptrũ argenteum signum deditionis offerunt ibid. eorum ad Gammam legatio 84. 89.
Crementina Sangæ regina 480. bellicosa ibid. vectigal Badurio pendere renuit 481. à Badurio in Citore obsessa fugit 482.
Crisnaraus Narsingæ rex 291. Idalcanem prælio superat 321. Raciolum vrbem obsidet ibidem. capit ibid. iterum bello victus amittit 322.
Crudelitatis insigne exemplum 439.
S. Crux Goæ in ruinis reperta 200. solenni pompa in templum illata ibid. in Lusitaniam missa ibidẽ. Meliapore à D. Thoma Apostolo defixa 86. alia sanguineis guttis cõspersa inuenta 577. sanguinẽ quotannis exsudat ibi. & seq. eius veræ fragmentũ ab rege Abassiæ in Lusitaniam 220. 235. qua solemnitate ab Emmanuele acceptum 235. signum purpureũ Lusitanis in cælo apparet 231. signo Piratiningæ Brasilienses populi muniti, hostes superant 735. vexillum à Papa consecratum in Congũ missum 20.
S. Crucis insula ad fauces Arabici sinus 232. Mehum olim dicta ibid.
S. Crucis insula ad Bonæ spei promõtorium à quo primùm inuenta 35.
Cuama Africæ fluuius 20.
Cubus Iaponiæ dynasta. 568.
Curia Muria insula 94.
Curiatum Armuziæ oppidum 140. ab Albuquercio direptum & incensũ 141. incolarũ ferocia 140. in eo Lusitani interfecti 353.
Cutiales Calecutanæ classis præfectus 414. eius cũ Lusitanis prælium nauale 415. clades ibid.

D. DABV-

D.

DABVLVM regni Decani oppidum 170. 188. 312. 351 388. 486. munitum 174. expugnatum 171. incensum 172. 619. Lusitano tributarium 351. eius opulentia 170. situs ibid. 351.

Dæmones apud Sinas coluntur 271.

Daian' in Somatra dynasta ab Acenorum rege dominio pellitur 365. ad Aruanum regem fugit 369. in Pacenam arcem ad Lusitanos 365.

Dairi summæ dignitatis nomen apud Iaponios 568.

Dalaca insula Lusitano stipendiaria 384.

Damanum Cambaiæ oppidum ab incolis desertum 470. 479. vastatur 428. eius arx à Lusitanis capta & diruta 480. situs 479. in eo solemne Missæ sacrificium 470.

Damianus Goesius Lusitanię regis chronographus 101. 278.

Dauid Abassinorū Aethiopum rex 220. 315. 738. 745. Crucis Christi fragmētū Emmanueli Lusitaniæ regi dono mittit 220. Papæ obedientiam defert 738. 745. eius ad Lusitaniæ regem legatio 220. literæ 235. munera ibid.

Decimæ D. Thomæ Apostolo ab Sagamo rege decretæ 363.

Declinationum tabulæ à quibus inuentæ 12. earum vsus & vtilitas ibid.

Deus adorandus, non inuestigandus 1. quem ordinē in suis operibus conseruat ibid. & seq

Didacus Iacobæus societatis Iesu presbyter in Brasilia 679. in Vincentianā coloniam missus 681.

Didacus Lupius Sequeria Armuziā venit 319. 343. Ciaulum petit 349. arcē eius construit 350. Cocinum venit 180. 301. 350. Dij benignè ab Iazio dynasta exceptus 338. Dium repetit ibid. 349. Giddam petit 315. Goam venit 339. Goæ D. Francisci templū & cænobium exstruxit 350. Indiæ prætor 301. 309. in Lusitaniam redit 187. Malacam venit 181. ludens per insidias pæne interfectus 185. & seq. Mazuam insulam lustrat 316. Somatram insulam primus detegit 180. eius Arabica expeditio 314. & seq. colloquium cum Barnagazio Aethiopiæ præfe-

cto 318. ad Dienſe bellum apparatus 339. & ſequ. de Dio oppugnando cõſultatio 341. & ſeq. fœdus cũ Barnagazio initum 318. cum Pedirenſi & Accenorum regulis 181. naufragium 315. ad nauarchos oratio 342.
Didaci Meſquitæ in fide cõſtantia 414.
Didacus Noronia Perſici ſinus fauces cuſtodit 717.
Didacus Pacenſis Beianus ad Dium à Prætore relictus 342. eius naues à Dieſibus oppugnatæ 349.
Didacus Pereria 697. 761. à Sinis Malacam petit 698. & ſe. legatus ad Sinarum regem 700. in Malacæ portu iniuſtè detentus 702. Xauerij corpus honorificè ſepelit 707.
Didacus Soueralius ſocietatis Ieſu in Cõgum miſſus 689. ludum literariũ aperit 690.
Didacus Sylueria orę Malabaricæ præfectus 426.
Dionyſius Luſitaniæ rex Oliſipone gymnaſium inſtituit 524.
Dioſcori hæreſis in Aethiopia 738.
Diuar inſula 521.
Diuitias malè quęſitas cito perire exempla 322.
Dium Cambaiæ oppidum 158. 232. 279. 337. 582. & ſe. deditum Alucani 494. Luſitanis 491. incenſum à Turcis 503. inſtauratum 159. munitum 339. 473. fruſtra à Luſitanis oppugnatum 474. Saracenorum receptaculũ 337. eius arx à Luſitanis conſtructa 484. defenſa 598. & ſequ. munita 492. 497. 589. oppugnata & obſeſſa à Mamudio Cambaiæ rege 593. & ſequ. à Rumecane 598. & ſequ. 602. à Sofare 493. 598. & ſequ. 592. & ſequ. à Turcis 497. & ſeq. 500. & ſeq. arcis præſidium 473. ſitus 484. Luſitanorum in ea periculum 606. ex ea eruptio 614. portꝰ ab Almeida oppugnatur 173. & ſe. ſitus 159. ei ſubſidiũ cõtra Luſitanos aduenit 473.
Dienſium cũ Luſitanis bellum 350. 493. & ſeq. 587. & ſe. clades 417. & ſe. pauor 418. prælium nauale 417. ijs quale detrimentum à Luſitanis illatum 476. in eos Luſitanorum expeditio 470. & ſequ. cum ijs pax inita 505.
Dobriga Gallorũ nauis 481.
Doceres vrbs 483.
Dodra Sionis vrbs 569.

Dofar Arabiæ vrbs à Lusitanis direpta 384.
Dominica in Albis à Christianis Indis præcipuè colitur, & quare 89.
Dominicani in Congo 16. Goæ 190. 623. 629. 761. in Ialophorum regno 31. Mosambici 641. eorum templum Goæ 623.
Dorotheus Tyri episcopus 125. quo tempore floruit ibi. de Eunucho Cādaces Aethiopum reginæ quæ scripsit ibid.
Driacā Mamudij Cambaiæ regis tutor 492.
Dulcinda Indiæ regnū 156.

E

EBora Hispaniæ Bæticæ oppidum 43. eius academia 623.
Ecclesiæ Catholicæ auctoritas 747. vnitas 744.
Edessa Mesopotamiæ vrbs reliquijs D. Thomæ Apostoli clara 88.
Eduardus Acosta Brasiliæ prætor 734.
Eduardus Barbutus signifer in Diensi prælio 615.
Eduardus Britanniæ rex VI. 6.
Eduardus Coelius 399. Bintanum insulam speculatur 392. Hudiam venit, & fœdus cum rege renouat 295. & seq. Panensis regulī classē Alodino succurrentem dissipat 393. & se. à Panensi regulo benignè exceptus 296. Serrano fere oppresso succurrit 395. ad Sionis regē legat⁹ 295. eius naufragium 296.
Eduardus Fonseca Calecutanæ arci subsidio missus 378. Cocinum redit 381.
Eduardus Galuanus ad Aethiopiæ regem legatus 316. eius filius 453. mors 316. 453.
Eduardus Ioannis I. filius Lusitaniæ rex 6. 9. eius filius 9.
Eduardus Mellus Pagum oppidum expugnat 306.
Eduardus Menesius Indiæ prætor 350. 357. 362. 371.
Eduardus Patiecus 487. Cocinēsibus subsidio ab Albuquercijs relictus 102. Repelini vada munit 103. Cocinensem arcem instaurat ibid. à Trimumpara rege qua lætitia victor exceptus 107. in Lusitaniā redit 109. quo honore à rege exceptus ib. eius fortitudo 107. machinæ bellicæ Calecutanis oppositæ 105. prælium nauale ibi. & sequ. stupenda victoria 106. Deo adscribenda 107. ei insidiæ à Calecutano structæ 104.

Eduardus Syluius in Iaponem missus 700.
Elach vrbs Adeni regni caput 281.
Elana vrbs hodie Torus, trā situ Hebreorum celebris 39 511. à Lusitanis incensa 511.
Eleonora Garziæ Salæ Prætoris filia 725. Emmanueli Sosę nupta 721 eius animi magnitudo 726. 730. mors miserāda 730. & se.
Eleonora Ioannis I. Congi regis vxor baptizatur 21.
Eleonora Ioannis II. Lusitaniæ regis vxor 16.
Elephantes religiosè ab Indis coluntur 57.
Elephas tutritus Papæ ab Emmanuele Lusitaniæ rege dono missus 234.
Elisabetha Aethiopiæ regina 511. 513. à Gamma qua pompa excepta 514. eius cum Gamma colloquiū 515. fuga 517. pietas ibid.
Elisabetha Bracmanæ vxor Goæ baptisatur 641.
Emmanuelis Cernicij fortitudo 379.
Emmanuel Fernandus sacerdos in Abassiam missus 753. à Turcis captus 754.
Emmanuel Frias Coromādelicæ oræ præfect⁹ 363. & seq. D. Thomæ Apostoli reliquias quærit ibi. inuenit 364. arca argentea includit ibid.
Emmanuel Galuanus Ternatēsis regis consiliarius Christianus fit 507.
Emmanuel Ioannis I. Congi regis patru⁹ Lusitanos benignè suscipit 17. prim⁹ in Congo baptisatus ibi. idola vndique conquisita publicè cōburit 18. eius pietas 17. & seq.
Emmanuel Lusitaniæ rex 42. Abassini regis legatos qua pompa excepit 235. de Aegyptia classe fit certior 284. Cambaiæ regis amicitiam expetit 176. de Indica nauigatione cum suis consultat 43. & seq. in Indiam naues mittit 46. & seq. 67. & seq. 83 84. 108. Ioannis II. mortem iniquè tulit 42. ei ex testamento succedit ib. maritimos quęstus ab Aegypto & Syria in Lusitaniā trāsferre cogitat 110. regnum quo ætatis anno inijt 42. supplicationes per regnū indicit 67. 233. eius ætatis anni 362. regni ibidē. iusta funebria ibidem. ad Papam legatio & munera 233. ad eundem literæ de rebus gestis Patieci 109. mors 362. eam reges

reges lugent ibid. munificentia in Gammam & socios 66. pater 42. responsum ad minacia Cāpsonis Sultani postulata 114. soror 42.
Emmanuel Nobrega societatis Iesu in Brasilia 679. 686.
Emmanuel Passanius Anchediuę arcis p̄fect⁹ 124. eam egregiè tutatur ibi. eius monita à Cotinio spreta 180. patria 124.
Emmanuel Patiecus Somatræ littora infestat 307.
Emmanuel Sosa ad Armuziā mari præfectus 351. eius cum Armuzienſib⁹ nauale prelium 356. & se. mors 489.
Emmanuel Sosa Sepulueda Dienſis arcis p̄fectus 583. 721. arcis fossā ampliauit 589. Lusitaniam repetit 721. suos consolatur 724 & seq. eius naufragium 722. & se. peregrinatio & vitæ pericula 725. & se. vxor 721. mors miseranda 731.
Emmanuel Vasconcellius Cocinum tuetur 109.
Episcopus Indiæ prim⁹ 465.
Equitū sacer ordo in Lusitania cōtra barbaros à quo institutus 6.
Erythrææ fauces 94. 230. 384. 404.
Eugenius IV. Papa 744.
Eunuchus Cādaces Aethiopum reginæ in Ceilano insula à barbaris colitur 125. in quibus locis Euangelium prædicauit ibid.
Eutichetis hæresis in Aethiopia 738.
Excommunicationem non contemnendam exemplum insigne 231. & seq.
Exorcismum efficacem esse exemplum 324.

F.

FAMES in Albuquercij classe ad Goam 195. Armuzię 154. in Cananorēsi arce 133. Goæ 215. 292. in Soarij classe 286.
Fartaces in Badurij exercitu 481. è Socotora insula pulsi 129. Socotorenses in Lusitanos incitant 155.
Faxiba tyrannus in Iapone 569.
Fernandi Aluari Capralis naufragium 731. & seq.
Fernandus Caruallius marino castello in arce Diēsi præfectus 588. 592.
Fernandus Castellæ rex 33. 114. nouas terras per suos quærit 33. eius de insulis nouis inuentis cum Lusitaniæ rege simultas ibi. & seq. per Papam sublata 34. fœ-

84. fœdus cũ Carolo Galliæ rege ibid. legatio ad Lusitanum ibi. ab eo Saracenos è Bætica pulsos Campson Aegypti Sultanus ægrè fert 113.
Fernandus Castrius Diensi arci subsidio missus 592. S. Ioannis castello in ea præfectus 602 eius mors 605. 610.
Fernandus Cotinius in Indiam mittitur 177. simultatem inter Albuquerciũ & Almeidam tollit ibid. Calecutum captum diripiens interfectus 179. eius ambitio ibid. & seq.
Fernandus Deza Bazainum oppugnat 477. & seq
Fernandus Emmanuelis Lusitaniæ regis pater 42.
Fernandus Franciscanus primus Indiæ Episcopus 465. eius mors 504.
Fernandus Lemius ad Persarum regẽ legatus 244.
Fernandus Lupius Historicus 418.
Fernandus Lupius procpiscopus Ternatensis 442.
Fernandus Magalianes Lusitanus ad Caroli V. Castellæ regis aulam se confert 327. ad Molucas insulas ab occidente quærendas ab eo missus 328. S. Iuliani flumen detegit ibid. Magallanicum fretũ inuenit 329. insulas aliquot desertas Italiæ oppositas ibid. Subum insulam ibi. benignè à Subi regulo exceptus ibid. eius cum Mathani rege pugna 330. mors ibid. socij ad Molucas perueniũt 331. cum Tidoris rege societatem ineunt ibidem. aliquot orbem totum nauigatione circumeunt 332. ad Hesperidas insulas in vincula à Lusitanis coniecti ibid.
Fernandus Martinius Vasci Gammæ interpres 49.
Fernandus Monroius Pondam inuadit 289. & se. ei⁹ stolidum facinus ibid. vitæ periculum 290.
Fernandus Petreius Andradius Sincapurano mari præfectus 216. 294. in Sinas missus 246. 284. Cantonẽ venit 277. Malacam redit 295. eius æquitas à Sinis laudata 277.
Fernãdus Rhoterigius Goæ quæstor 520.
Fernandus Sosa ad Abassiæ regem legatus 748. eius mors 752. & seq.
Fernandus Turrianus Castellanorum dux in Molucis 408 Lusitanis bellũ infert ibid.

Fernan

Fernandus Vinagrius sacerdos rem Christianam in Mauricis insulis amplificat 461. & se. ei⁹ in archipiratam quendã expeditio ibid. victoria ibid.
Figenoiama Iaponiæ mons 554.
Figense Iaponiæ regnũ 632.
Firandum Iaponiæ oppidum ibid.
Florentinum Concilium 744. eius de Romani Põtificis primatu decretum ibid.
Fluenta Africæ promontorium 48. & seq.
Formosus mons 425.
Fotoques primæ notæ numina apud Iaponios 565.
Franciscani in Brasilia 678. & se. Goæ 350. 629. 761. in India 68 115. 520 in Pegusiano regno 755.
D. Francisci templum & cœnobium Goæ à quo conditum 350. nouo tegulo opertum 419.
Franciscus Albuquercius Trimumparam Cocini regem in regnum restituit 98. rebellium agros vastat ibi. oppida expugnat & incendit ibi. arcem ad Cocinum construit ibidem. & seq. eius mors 102.
Franciscus Almeida 188. cũ Albuquercio in gratiam redit 177. ad Anchediuã arcem struit 116. Anchediuam classe petit 168. Cananore arcem ædificat 116. Cocinum venit 117. 139. 177. Cocini regẽ Naubeadoram in regno confirmat 117. Dabulum oppidũ expugnat & incẽdit 171. & seq. Dij portum oppugnat 173. filij mortẽ sapienter fert 166. ad eam vlciscendam se parat ibi. præclarè vltus 176. in Indiam mittitur 115. in Lusitaniam reuocatur 177. Mombazam capit & incendit 116. Pananem portum oppugnat 137. & sequ. Quiloæ regem regno pellit 115. arcem struit 116. eius cum Albuquercio simultas 167. & seq. 177. classis quàm magna 115. ad milites concio 168. & seq. prælium naua le 173. & sequ. de Turcis victoria 175. mors & cædes miseranda 178.
Francisci Almeidæ Scalabitani facinus militare 548.
Franciscus Aluarus sacerdos cum Lima ad Aethiopiæ regem missus 318. Aethiopicam peregrinationem Lusitanicè scripsit ibid. in Lusitaniam redit

385. Abaſſini regis obſequium Papæ defert ibid.
Franciſcus Aluarus ſacerdos Chriſtianã rem Momoiæ amplificat 448. Ternatẽ fugit 451. eius vitæ periculum. ibid.
Franciſcus Aluarus Prætori Indiæ à ſecretis 675.
Franciſcus Barretus Indiæ prætor 733. eius audax facinus. 734.
Franciſc⁹ Barrius Paiua 417.
Franciſcus Bungi rex chriſtianus fit 696. eius in Patres ſocietatis Ieſu humanitas ibid. ad Papã legatio 697.
Franciſcus Camiguinus regulus chriſtianus fit 464.
Franciſcus Caſtrius 411. ad Macazares Ternate miſſus 463. Cetegani regulũ conuertit. ibid. Siligani 464. Ternatem redit ibid.
Franciſcus Cetigani regulus baptizatur ibid.
Franciſcus Correa Cocinenſi apothecæ prẹfectus 101. Calecutanam nauem perfidè capit ibid.
Franciſcus Galliæ rex I. 486. 503.
Franciſcus Gaſparis Berzei pater 639.
Franciſci Goueani forte facinus 499.
Franciſci Gramaxij memorabile facinus 307. & ſeq.
Franciſcus Henricus ſacerdos Cocini chriſtianis prẹfectus 700.
Franciſcus Lima Goæ prẹfectus 674 qua pompa Tanoris regem excepit ibid.
Franciſcus Maldiuarum princeps Oliſipone perimitur 678.
Franciſcus Manſilia Luſitanus Xauerij comes in Indiam 530. Moſambici in Noſocomio relictus 536. Goam venit ibid. Piſcariam petit, 538.
Franciſci Melli prælium nauale 240. victoria ibid.
Franciſcus Meneſius Dienſi arci ſubſidio miſſus 606. eius mors 609.
Franciſcus monachus demortuum excommunicatum expiat 232.
Franciſcus Patiecus Rumæo caſtello prẹfectus 494. caſtellum Turcis dedit 501. eius mors 502.
Franciſcus Pereria Ciauli prẹfectus 416. prẹfectura à Prætore cur deiectus. 428. & ſeq.
Franciſcus Sala Sundæ dynaſtæ ſubſidio miſſus 398. re infecta Malacã redit. 399.
Franciſcus Serranus Antonij Abrei ſocius. 225. à Rucutellanis benignè ſuſceptus 226. Ternatem adductus ſumme

summo in honore habitus ibid. eius de Molucis insulis literæ 327. mors 360. naufragum. 225.
Franciscus Serranus Eborensis Bintani oppugnat 392. & seq. vulneratur 395. eius nauis fere à Bintanijs expugnata ibid. ni Petrus Mascarenias succurrit. ibid & seq.
Francisci Syluij fortitudo 621
Franciscus Xauerius Aspilcota Nauarrus societatis Iesu presbyter 526. 570. 573 Amangutium venit 636. à Goano episcopo quomodo exceptus 537. à Lusitaniæ rege 529. Firandum venit 633. 636. Goam 576. 625 Molucas insulas petit 576. Nuntius Apostolicus Indiæ 530. 536. Olisiponem venit 529. paupertatis singularis amator 530. & seq.
Francisci Xauerij acta Amangutij 634. & seq. 637. & se. Bungi 696. Cangoximæ 630. & seq. Firandi 633. Goæ 536. & seq. 625. & seq. in Macoa 540. Malacæ 624 & seq. Meaci 635. Mosambici 535. Olisipone 529. & seq. in Paraua 538. & seq. charitas in duos Mahometanos nautas 698. & seq. conciones 537. 631. corpus defunctũ viuacalce opertum integrum miraculosè manet 706. & seq. Malacã defertur 707. Goæ qua festiuitate exceptum 709. & seq. in D. Pauli sacello ibi dem conseruatur ibid. laudes 710. literæ ad Lusitaniæ reginam 539. miracula 699. 701. 708. ea Ioannes Lusitaniæ Rex iubet indagari 763. mores 527. & se. mors 706. oratio pia 626. & seq peregrinatio in Iaponiam 630. in Indiam 531. & seq. 535. & seq. in Lusitaniã 527. & se. ad Malacam 698. & seq. Meacum 634. ad Sinas 697. 703. & seq. responsum Castaneriano comiti datum 531. ei in Iaponem iter dissuadetur 626. ad Sinas. 704.
Franciscus Zeimotus inuentæ Iaponiæ clarus 569.
Fratris flumen in Brasilia 679.
Fullorum rex Aethiops 32.

G.

S. Gabriel primæ Indicæ nauigationis prætoria nauis 46.
Galli aliquot in Indiam 481.
Galuanus vide Antonius.
S. Gamaliel occultus Christi discipulus 672.
Gambea fluuius 29. Stachirim prisci vocarunt ibid.
Ganaria promontorium à quo

quo primùm detectum 8
Gangaridum gens 492.
Ganges Indiæ fluuius 37
Garzias Castrius Goæ præfectus. 550.
Garzias Henricus Ternatensis arcis præfectus 404. pacem Tidorensi regulo datam iniustè violat 405 Tidorem diripit & incendit 406. contra Menesiũ à suis incitatur 410.&seq. eum in carcerem conijcit 412. perduellionis ab eo condemnatus 413. cum eo in gratiam redit 410. fugit 413. eius cum eodẽ simultas 407.& seq. iurgium 408.
Garzias Noronia Indiæ prętor 504. 510. 622. in Indiam venit 504. pacem cum Cambaiæ rege init 505. eius mors. 508
Garzias Sala Indiæ prætor 620 Malacæ præfectus 307. eius mors 678. res prę claræ gestæ ibid.
Gaspar Barzeus societatis Iesu presbyter Armuziam missus 625. 639. ab Armuziæ rege qualis habitus 655.& se. à Mahometanis Ioannes Baptista dictus ibid. Iogues Armuziæ cõuertit 665. & sequ. eius acta Armuziæ 642. & seq. 645. & sequ. 648. & seq. 653. 652. & sequ. 657. & sequ. Goæ 641. in Indico itinere 639.& seq. Mascati 642 Mosambici 640.& sequ. colloquia cum Armuziæ rege 655. & sequ. conciones 643. disputatio de fide cum Persa 661.& sequ. miracula 647.& seq. 650. & seq. 657. obitus 710. & sequ. parentes 639. patria 625. 639. peregrinatio Armuziam 642. Goam 695. & sequ. in Indiam 639. & sequ. prophetiæ 647. 653. studia 639. zelus 657. & sequ. 663.& sequ.
Gaspar Lemius de Brasilia inuenta in Lusitaniam re missus 69.
Gaspar Nonnius interpres Tidoris regis 675
Gatis iuga 55. à Gini gente vastata 321. circa ea mira cæli varietas 55.
Gedrosij Indiæ populi 156.
Geilolius rex 433. 451. 458. 460. 507. 692. veneno sublatus 451. 694.
Geinal tyrannus Pacenum regnum inuadit 319. à Georgio Albuquercio interfectus. 324.
Genne Aethyopiæ Hesperię ciuitas celebris. 10.
Genua Italiæ vrbs. 124.
Georgiani schismatici

S. Geor-

S. Georgij insula 50. 53.
Georgius Albuquercius 360 Bintanum infeliciter oppugnat 326. 369. ad Geinalem è Paceno regno pellendum mittitur 314. Geinalem interficit 329. Goã venit 314. in Indiam Olisi pone tendit 313. Malacam venit 325. Malacę prefectus 236. & seq. 292. Pacenorum regi contra rebelles succurrit 236. cum in regnum restituit 324. ad Somatram venit 236. 324 eius in nauigando infortunium. 313.
Georgius Barretus Castrius puteos Armuzienſiũ opplet 153.
Georgius Brittus Indiam petit 323. Molucas insulas 325. interficitur ibidem. 365.
Georgius Brittus Malacæ prefectus 292. eius in Malacenses tyrannis ibid. & seq. mors 293.
Georgius Botellius ad Abdalam Camparis dynastam aduehendum Malaca missus 237. ad reconciliandas circa Malacam nationes 240. Malacam redit ibid. eius cum Linguæ rege prelium nauale 238. & seq. victoria ibid. vitæ periculum 240. in eum Alodini Bintani regis insidiæ ibid.
Georgius Capralius Bazaini oppidi præfectus 678. Malacæ 391. Indiæ prætor 678. Ciembem insulam circumsedet 691. 714. eius res preclaræ gestæ. 691.
Georgius Castrius ad Bandam missus 432. Ternatis arcis præfectus. 508.
Georgius Menesius Ternatis præfectus 406. à Garzia in vincula coniectus 412. Garziam perduellionis condemnat 413. Tidorem diripit & incẽdit 434. vinctus in Indiam remissus 441. eius cum Garzia iurgium 408. cum Aroezio & Ternatensibus simultates 436. & seq. cum Garzia 407. & sequ. cum socijs 438. in Tabonæ præsidem crudele supplicium 439. ei Tidoris Castellanorum arx quo pacto dedita. 435.
Georgius Vasæus societatis Iesu in Congum missus 689. christianam rem egregiè administrat 690. quot templa in Congo construxit ibid. in Lusitaniam redit ibid.
Geru insula 110. Ogyrim olim fuisse quidam volun-

lunt ibid.
Gicum castellum à Lusitanis captum. 453.
Gidda Arabiæ vrbs 279. 283. 285.314. 495. à Campsone Sultano deficit 279 ab Hoceno Persa munita 280. ab incolis metu Turcarũ relicta 495. à Soario tentata 285.& seq.eius situs 286. ad eam Turcarum classis reparata 314
Gini Decani regni gens ab Idalcane deficit 321.
Goa vrbs 37.123.177.187. 229. 233.288.466.487.536.548.576 617.621.625 Albuquercio dedita 189. ab eodem capta 199. Indici imperij sedes destinata 190.obsidione liberata 219. ab Idalcane obsessa 192.& seq. 214. & seq.291.& seq. à Lusitanis deserta 193. &seq.
Goæ Archiepiscopus successiones Prætorum conseruat 372.bellicus apparatus repertus 190.christianæ religionis incrementũ 761. cænobium Dominicanorum conditũ 623.D.Francisci à quo 350.nouo tegulo opertum 419. incolæ 191. eorum motus & seditio ibid. & seq. in Lusitanos perfidia ibid. principes capti & supplicio affecti 192.mœnia versus mare à quo constructa 419. opulentia 187. D. Pauli collegium 709. sacellum 761. in ea Xauerij corpus conseruatur 709.summũ periculum 291. Quæstor Prætorum successiones conseruare solitus 372. situs 187. 191. supplicatio ob pulsos hostes decreta 219 templum D. Dominici 623. D Francisci à quo conditum 350. D. Mariæ virginis Vada Luiana à quo 230. 751. maximum à quo absolutum 419. D. Thomæ 364. Tidoris rex qua pompa exceptus 673 & seq. valetudinariũ publicum institutum 219.
Goam D. Thomæ reliquiæ Meliapore translata 364.
Goga Cambaiæ oppidum destructum 475.
Gogalia prope Dium oppidum à quo conditum 159 Rumepolis dictum ibid.
Gometius Sequeria ignoti nominis insulam inuenit 384.
Gomezius Arius Ternatensi arci præfectus 434. ad conquirenda cibaria missus 438. &seq. malè acceptus in arcem redit 439.
Goterrius Monroius Goæ præfectus 288. Goæ statum

tum perturbat ibid. & se. eius cum Calderia simultas ibid.
Gotum Iaponiæ insula 554.
Gradaametes Adelis ac Zeilæ tyrānus 511. Abassiam vastat ibid. Gammam obtruncat 518. Solimani Turcę stipendiarius 511. eius cum Lusitanis prælium 515. & sequ. clades 516. 518. fuga 516. victoria de Lusitanis 517. mors 518
Græci in Florentino concilio Primatū Romani Pontificis agnouêre 744.
Gregorius Serranus è societate Iesu in Brasiliam 734
Gregorius XIII. papa 696. ei à Iaponiæ regibus obsequium defertur ibid.
Guadalaiaræ Castellani ex arce Cananorensi felix eruptio 133.
Guardafu olim Aromata promontorium 36. Africi littoris in orientem limes ibid.
Guetaria Vardulorum oppidum 332.
Guinea Aethiopiæ Hesperię regio 640. quando inuenta 10. vnde nomen habet ibid. eius incolæ ibi. eorum prima cum Lusitanis commercia ibi. victus ibid. situs ibid. eam cur prisci desertam putarunt ibid.
Guzarates Cambaiæ populi 156. 505. 588. 613. eorum mores 156.
Gymnosophistæ Græcorū 56.

H.

HAles Armuziæ dynasta 241.
Hali Bazaini oppidi præfectus 423. & se. Diēsis classis 416. cū Lusitanis prælium 417. & seq. 424. fuga 418.
Hamedes Armuziæ dynasta interemptus 243. eius dominandi libido 241. & seq.
Hametes Mocrini dynastæ cognatus Bahareno insula excedit 348.
Hector Sylueria 416. & seq. Adenum venit 431. cum Adeni rege quale fœdus inijt ibid. ad Arabicum mare custodiendum mittitur 426. Bazainum oppidum capit & incendit 423. & seq. Cambaianos agros vastat 422. Dofarē diripit 384. Erythręis faucibus præest ibid. Mazuā & Dalecam insulas Lusitano regi subijcit ibid.
Helena Dauidis Abassinorum regis auia 220. eius ad Lusitaniæ regem literæ 235.

S. Helenæ insula 486. à quo inuenta 83. eius situs ibi.
Henricus Pacenæ arcis præfectus arcem fœdè deserit 367. & seq.
Henricus Alphonsi Congi regis filius 220. Romam missus ibid.
Henricus Cardinalis Lusitaniæ Eborensem academiam condidit 623.
Henricus Franciscanus in Indiam cũ Caprale missus 68. Septæ vrbis episcopus ibid. eius vitæ periculum 79.
Henricus Henricius è societate Iesu Parauanis præfectus 719. à Malabaribus captus ibid. è vinclis ereptus 720.
Henricus Ioānis Lusitaniæ regis filius 6. equitum ordini præest ibid. extimos Africæ tractus lustrat 7. & seq. D. Virginis templum in Olisiponensi portu constituxit 47. eius castitas & pietas 6.
Henricus Menesius Arabũ aliquot naues capit 373. Calecutanæ arci subsidia mittit 378. arcis obsidionem soluit 382. arcẽ destruit 383. in Calecuti portu naues incendit 374. Cocinum venit 373. 375. 383. Couletum Calecuti oppidum expugnat 374. & seq. Goæ præfectus 372. Indiæ prætor ibid. & seq. 385. Pananem incendit 373. eius de Calecutanis victoria 382. mors 383.
Heroum vrbs Suezium 38.
Hesperides insulæ 66. 115. 313.
apud Hesperios nauigandi inscitia ante hoc seculũ 5.
Hetruriæ disciplina augu-
ralis 58.
Hieronymiani monachi Olysipone 67. ad Aquas Lupias 219. ab Emmanuele rege præcipuè culti 67.
Hieronymus Menesius Bazaini præfectus 584.
Hieronymus Osorius Lusitaniæ regis chronographus 101. 278. 322.
Hieronymus Texeria ad Malacæ regem legatus 181. fœdus cum eodem init 182.
Hierosolymæ captæ à Turcis effigies in vexillo depicta in Lusitania conseruatur 176.
Hocenus Persa Mir Amirasen dictus 281. primæ Aegyptiæ classis in Indiam præfectus 158. secundæ legatus 281. in Camarano arcem exstruere tentat 282. Dium venit 158.
Gid-

Giddam munit 280.
Laurentium Almeidam inopinato opprimit 161. à Solimano interficitur 284. eius ad Campsorem literæ 280. ad milites oratio 282. & se. cum Francisco Almeida pugna navalis 173. & seq cum Laurentio 162. clades 175. ad Cambaiæ regem fuga. 174. 279.
Hoxiones Sinarum sacerdotes. 270. 273.
Hudia vrbs Sionis regni caput 295. & seq.
Hyems in India Maio mense incipit 193.

I.

IAcaparinus fluuius 307.
Iacobitarum hæresis in Aethiopia 127.
D. Iacobus Apostolus Hispaniæ præses 200. 542. à Lusitanis in prælio inuocatur 209. 542. 600. & se. 620. ijs opitulatur 200. & seq. 542.
D. Iacobi arx ad Quiloam à quo constructa 116. Cõ postellano templo quæ ab Albuquercio consecrata 201. insignia ibid. propugnaculum in arce Diensi 593. tormentario puluere disiectum 605.
Iacobus Almeida 618. eius forte facinus 621.
Iacobus Bermudius Castellanus Dominicanus in Indiam venit 623.
Iacobus Borbanus Ioannis Albuquercij Goæ Episcopi comes 504. 520.
Iacobus Botellius exul in India 485. & se parua biremi Lusitaniã petit 486.
Iacobus Canus Africæ littora lustrat 13. Congi regnum primus detegit ib. & sequ. in Lusitaniam redit 14. iterum in Congũ delat⁹ vlteriora lustrat ib. & se. Congi regem adit, eique fidem suscipiendã suadet 15.
Iacobus Cõgi rex 689. & se.
Iacobus Diazius in Abassiã missus 748.
Iacobus Diazius è Societate Iesu in Congum missus 689. & seq.
Iacobus Fernandus Pacensis Beianus 203. Socotoræ arcem diruit ibid.
Iacobus Gnaia 593.
Iacobus Lacteus Cambaicam oram ad Dium tuetur 588. eius forte facinus 590. & seq.
Iacobus Lupius Azeuedius Molucensi mari præfectus 462. eius res præclarè gestæ ibid.
Iacobus Lupius Sosa Diẽsis

arcis præfectus 505.
Iacobus Ortizius Visensis episcopus Patieci res gestas pro concione laudat 109
Iacobus Sylueria Bandorã diruit 476. Bazainum capit 478. Calecutum incendit 429. Cambaiæ oræ præfectus 475. 477. eam vastat 476.478. Mãgalorem expugnat 429. incendit 430. delet 476. Patem & Patanem oppida diripit ibid. Tanahensem dynastam pellit ibi. eius cum Cambaianis prælium 478. victoria ibid.
Iafanapatani Ceilaniæ tyrannus in Manarensem ecclesiam sæuit 540.
Ialophi Aethiopiæ occiduæ populi 29. & seq. desultoria arte & agitandi peritia insignes 30.
Iaponia insula 37.553.& seq. à quibus inuenta 569. eius aër salubris 554. animalia 555.arbores ibi. descriptio 553.& seq. ad fidẽ conuersio prima 624. & seq. longitudo & latitudo 553. & se. montes 554. palatini seu prefecti 560. & sequ. sacerdotes 561. 564. satrapiæ 553. situs ibi. & seq. sterilitas 554.
Iaponij armis dediti 558. Europæis in moribus planè contrarij 559. & sequ. eorum ædificia 557. arma 558. Chia potus 557. cænobia ibi. conuiuiorum ratio 556. Dij 565. forensis res 568. hospitalitas 556. Imperator 468. literæ 558. mores 555. & sequent. 562. & sequent. reges fœdus cum Lusitanis expetunt 711. regibus demortuis diuini honores tribuuntur 565. rei quomodo plectũtur 567. religio 564. & seq. sermo 558. templa 557. tyrannis 566. vestitus 558. & sequ. virtutes 562. & sequen. vitia 564. & sequ. ijs quæ pretiosa 557. 636.
Iaua maior insula 37. 222. eius fertilitas 222. incolarum ingenia ibid.
Iaua minor insula 37. 222.
Iazius Sarmata Diensis dynasta 158.337. à Turcis infans in seruitutem abductus 158. Albuquercium benignè excipit 232. ab Almeida pacem petit 170 ad Cambaiæ regem fugit 340. Dium insulam & vrbem à Cambaiæ rege iure beneficiario accipe 159. munit ibid. 339. Hocenum Aegyptiæ cla-

sis præfectum benignè excipit 159. cum eo contra Lusitanos se coniungit 163. Melicus dict⁹ 158. Rumepolim condit 159. eius cõtra Lusitanos bellicus apparatus 339. in eos fraudulenta beneuolentia 338. odium 241. 338. nauis inexpugnabilis 174. præliũ cum Lusitanis 163. & sequen. 173. & sequen. sagittandi peritia 158.
Ibiragiari Americæ populi Christiana sacra expetunt 735. & seq.
Ichara in Persico sinu insula & vrbs 343. & seq. nũc Baharenum ibid. (36.
Ichthyophagi Africę populi
Idalcan Decanij rex 123. 188. 241 ab Albuquercio æquis conditionibus pacẽ impetrat 220. Bardesiana & Salsetana portoria repetit 617. & seq. Ciaulanos agros vastat 428. Concanũ recuperat 365. Goam exercitu petit 190 recuperare tentat 214 ob sidet 193. 291. & se. cũ Lusitanis pacem init 292. ad Taracolũ tuendã profectus 198. eius bellum cum Narsingæ rege 214. 319. & se. cũ Nizamaluco 428. clades 321. inducię cũ Narsingano 321. pater 123.
Ignatius Loiola Cantaber 700. 739. Societatem Iesu instituit 525. eius ad Abassiæ regẽ epistola 740. & se. obitus 760.
Illeos Brasiliæ colonia 679.
Illyrici duo Christiani deserta fide ad Calecutanos transfugiunt 93. tormentariam fabricam illos docent ibid. pœnas perfidiæ morte luunt ibid.
Imaginum vsus quàm antiquus in ecclesia 200.
India 37. equis caret 190.
Indorum promiscua coniugia 60. hæreditariæ successiones ibid. & seq.
Indus fluuius 37. 156.
Innocentius VIII. Papa 20. crucis vexillum consecratum Lusitaniæ regi mittit ibid.
Insubres duo trãsfugę Calecutanis tormentariam fabricam produnt 93.
Insulæ aliquot desertæ Italiæ oppositæ à Magalia ne inuentæ 329.
D. Ioannis propugnaculum in arce Diensi 601. & seq. tormentario puluere disiectum 603. & seq.
Ioannes Albuquercius Frãciscanus Goæ Episcopus 504. 536. Xauerium beni-

gnè excipit 537. eius mors 754.
Ioannis Almeidæ Quintelani facinus audax 307. & ſ.
Ioannis Ataidij facinus egregium 621.
Ioannes Azpilcueta Nauarrus è ſocietate Ieſu in Braſiliam miſſus 679. rem Chriſtianam egregiè adminiſtrat 683. eius mors 735.
D. Ioannis Baptiſtæ feſtum celebre 362. templum in Congo à quo conditum 690.
Ioannes Barrius hiſtoricus 37. 94. 101. 124. 278. 322. 332.
Ioannes Beira è ſocietate Ieſu in Indiã miſſus 569. in Molucas 625. Chriſtianam rem in Mauricis egregiè adminiſtrat 694. eius patria 569.
Ioannes Butuanius rex baptizatur 464.
Ioannes Caſtrius Indiæ prętor 569. Aerium Ternatis regem benignè excipit 570. Cambaiam vaſtat 618. & ſe. Dabulum incẽdit 619. Dienſi arci ſubſidium mittit 592. 606. ſuccurrit 611. & ſ. Goam triũphans ingreditur 621. Patanem & Patem vrbes incendit 619. Pondam cuer tit 618. Prorex Indiæ fit 622. Rumecanis caſtra expugnat 614. eius laus 622. libri & opera ibid. & ſequen. magnanimitas 610. mors 622. 625. pietas 623. prælium cum Idalcanis exercitu 620. & ſequent. victoria 617. 621. vitæ deſcriptio 622. & ſequen. ad eum Ioannis Luſitanię regis literę 570. & ſe.
Ioannes Carriagius Goanus ciuis interficitur 621.
Ioannes Colonienſis pro cõfeſſione fidei Catholicæ occiſus 653. & ſequent. eius caput Armuziam delatum honorificè ſepultum 654. ad Gaſparẽ Berzeum literæ 653. & ſeq.
Ioannes Congi rex I. baptizatur 21. Luſitaniæ regis legatos benignè excipit 15. 19. in vitia relapſus Chriſtianam religionem peſſundat 23. & ſe. eius ad Luſitaniæ regem legatio & munera 15. & ſeq. liberi 21. vxor ibi. mors 26.
Ioannes Conimbricenſis naucler⁹ S. Raphaelis 46.
Ioannes Conſaluus Materiam inſulam inuenit 8.
Ioannes Conſaluus Societatis Ieſu in Braſiliã miſſus 734.
Ioannes Cruceius Parauas con

conuertit 521. & seq.
Ioannes Deza Malabaricæ oræ præfectus 404. eius de Calecutanis victoriæ 413.
Ioannes Fernandus Correa Remanaceris præfectus 668.
Ioannes Fernandus Xauerij in Iaponiã comes 630. 633. & se. 636. Amangutij Christianis præest 696. 700. concionatur 637. eius patientia ibid.
Ioannes Focatia ad Papuas insulas missus 462.
Ioannes Gometius Calderiam per insidias interficit 289. ab Ancostane ob truncatur ibid.
Ioannes Gometius ad Maldiuæ regem legatus 311. pacẽ & fœdus cum rege init ibi. arcẽ exstruit ibi. ob tyrannidem interficitur 312.
Ioannes Homo Lusitanus vitæ periculum miraculosè euadit 117.
Ioannes Lima Calecutanæ arcis præfectus 376. arcem cõtra Calecutanos fortiter defendit 377. 378 & seq. ex arce erũpit 377. Malacæ regiam oppugnat 209. & se. eius audacia & periculum ibi. 377.
Ioannes Lupius è Societate Iesu ad S. Thomæ coloniam missus 700.
Ioannes Lupus ad Tanoris regem Goam deducendum missus 672.
Ioãnes Lusitaniæ rex I. 5. Septam vrbem capit ibid. & seq. vxor & liberi 6.
Ioannes Lusitaniæ rex II. 11. cum Aethiopiæ Hesperię regulis societatem init ibid. Bemoinum Ialophorum regem in regnũ restituit 31. ad Indiam & Aethiopiam explorandã varios mittit 39. eius in Fernãdi regis legatos iocus 34. legatio ad Congi regem 16. mors 42. vxor 16. 42. inter eum & Fernãdũ Castellæ regẽ de insulis nouis inuẽtis simultas 33. & seq. per Papam quomodo sublata 34.
Ioannes Lusitaniæ rex III. 362. 460. 466. 480. 504. 521. 529. 549. 617. 621. 677. 689. 700. 738. 748. 762. in cultũ diuinum propẽsus 362. regnũ quo anno iniit ibid. eius ætatis anni 765. edictum de caryophyllĩ emptione à Lusitanis cõtemptum 407. de Indiæ prætura 403. legatio ad Abassiæ regem 748. literæ ad Goæ quęstorẽ magnos motus faciunt 389.

ad Indiæ prætorem 570. & sequ. mors 763. vxor 539. ei corona aurea ex Adeni vectigali Armuziæ fabricatur 431. obsequium à stipendiarijs regibus offertur 362.

Ioannes Machiadus Lusitanus exul 193. ad Albuquercium à Camalcane legatus ibid. Goam deferendam suadet ibid. ad Lusitanos Goæ obsessos transit 255 & seq. maritimę ad Goam oræ præfectus 229 eius apud barbaros auctoritas 215. consilium prudens spretum 289. fortitudo 290. in liberos miserãdum facinus 215. ad Lusitanos apostatas exhortatio ibi. & se. ad Fernandũ Monroium oratio 290. mors ibid. pius zelus 215.

Ioannes Marianus in Congum missus 201.

Ioannes Mascarenias Diensis arcis præfectus 581. arcem munit 584. 588. & seq. egregiè tuetur 590. & seq. 594. & seq. Indiæ prætor nominatus 623. eius ex arce eruptio 608. 614. & sequent. in Cambaianos sæuitia 616. ad suos oratio 587. & seq. 608. ad Sofarem literæ 585. ad eiusdem postulata responsum 586. & seq. ad eum Sofaris literæ 582. & seq.

Ioannes Mendoza Indiam petit 639. eius liberalitas 640.

Ioannes Mesquita Goam venit 752. & seq.

Ioannes Momoiæ dynasta Christianus fit 448. vxorem & liberos interficit 451. eius in fide constantia 452.

Ioannes Nonnius Barretus societatis Iesu presbyter 739 patriarcha Aethiopię ibi. Goam venit 752. & se. Goæ episcopatum oblatum respuit 754.

Ioannes Noua Callecus Indiam petit 83. Conceptionis B. Mariæ insulam inuenit ibid. S. Helenæ insulã ibid. eius cum Calecutanis nauale prælium ibid.

Ioannes Olisiponensis Mascati præfectus 715. Mascatum Turcis dedit ibid. in vincula coniectus ibi.

Ioannes Pauli Iaponij famulus baptizatur 625.

Ioannes Pereria Goæ præfectus 467. Racioli arci succurrit ibid. ad milites oratio ibid. & sequ. prælium cum Cambaianis 468. victoria ibid. & seq.

Ioannes Petreij in cruce extollenda præclarũ facinus

501. mors ibid.
Ioannes Pimilaranus rex baptisatur 464.
Ioannes Sebastianus Canus totum orbem circumnauigat 332. eius patria ibid.
Ioānes Serranus Magalianis socius 238. à socijs in Subo insula destitutus 330. & sequ.
Ioānes Sianius rex Christianus fit 543. & seq. baptisatur 546.
Ioannes Sylueria Quiloa Goam venit 292. Columbanæ arcis præfectus 301. 333. societatem cum Maldiuano rege init 311.
Ioannes Tanoris rex Christianus fit 670. Goç quomodo exceptus 674. & seq. confirmatur 676. in patriam redit 677.
Iogues Brachmanæ in India 56. & seq. 125. Armuzię ad fidem conuersi 664. & seq. eorum mores & instituta 56. & sequ. 664. & seq.
Iordanus Freita Lusitanus 468.
Iordanus Ternatis præfectus Aërium regem vinctum Goam mittit 570.
Iosephus Anchieta Cantaber è societate Iesu in Brasiliā missus 734.
Iosephus mathematicus Ioā. II. Lusitaniæ regis, medicus 12.
Ismael Sophus Persarum rex 139 eius ad Albuquercium legatio 243. & seq. ad Armuziæ regem 149. ei tormenta bellica ab Albuquercio missa 244.
Isufus Sofalæ prætor Lusitanos benignè suscipit 118. eius mors 120.
Itamaraca Lusitanorum in Brasilia colonia 679.
S. Iuliani fluuius in America 328. à quo inuentus ibid. eius situs ibid. incolæ circa eum gigantes & feri ibid.
Iulij II. Papæ mors 233.
Iulius III. Papa 739.
Iuncus quale nauis genus 187 259.
Iusarcanis Abassinæ legioni ad Dium prefectus 594.
Iusiurandum etiam ethnicis seruandum 304.

L.

LAcerti in Cananoris regno ad crocodili effigiem 82.
Lacsamana Mamudianæ Malacensis classis præfectus 222. 295.
Lacus interioris Aethiopiæ trium Africę amnium fons 20.
Lamensis regulus Lusitano stipendiarius 126.
Lanciara nauis genus 393.

Lantea apud Sinas nauis 258.
Laqueximena Bintani præfectus Serrani nauem oppugnat 395.
Lara Carmaniæ vrbs 155.
Larecij Regis exercitus ab Albuquercio susus ibid.
Laudinus Baciani insulæ dynasta 360.
Laurentiana Philippi Catholici regis bibliotheca 256.
Laurentius Almeida Francisci filius Aegyptios Arabasque negotiatores intercipit 121. Cananoris portum victor introit 123. Ceilanum insulam detegit 124. societatem cum eiusdem regulo init 125. & sequ. 298. ad Ciaulum ab Aegyptia classe oppressus 161. rumoribus de classe cur non credit 169. Cocinum venit 123 126. Colanum cum classe mittitur 117. Malabaricum mare custodit 156. ad Maldiuas missus 124. Mariæ virgini templū vouet 122. Pananem oppugnat 137. eius corpus ad sepulturam à Mahometanis quæsitum dignosci nequit 166. fortitudo 138. magnanimitas 163. & sequ. mors 165. nauis in saxa impingit 163. à Diensibus & Aegyptijs expugnata 165. prælium naual 122. vitæ periculum 138.
Laurentius Brittus Cananorensis arcis præfectus 131. arcem egregiè contra Calecutanos & Cananorenses tutatur ibidem & sequ. ex ea erumpens hostes fugat. 132.
Laurentij Frerij Cati facinus insigne 165. mors ibidem.
Laurentius Marchesius 727.
Laurentius Morenus Lusitanus Repelini vada contra Calecutanos custodit 96
Laurentius Syluius Castellanus Turumbacum Armuzienssium aquationem custodit 154.
Leæna Africæ mōs à quo primùm detectus 8.
Leo X. Papa 233. ad eum Emanuelis Lusitaniæ regis legatio & munera ibidem & sequen.
Lequij populi 37. 110.
Leuca quale mensuræ genus 8.
Li Sinarum mensura 257.
Linguæ rex Abdalam Camparis dynastam bello premit 237.
Longum oppidum à Lusitanis incensum 413.
Loytiæ Sinarum iuris periti 262. 267.
Lucopinæ insulæ 225. ad eas Franciſci Serrani naufragium

gium ibid.
Ludouicus Meneſius Armuziam miſſus 358.
Ludouicus Piræus nauarchus irrita Indica nauigatione Oliſiponem redit. 68.
Ludouicus Romanus Patricius in India 121.
Luianus ſinus 230. in eo Albuquercij naufragium ibidem.
Luitiſius rei bellicæ apud Sinas præfectus 263.
Lupus Azeuedius Pacenenſi arci ſuccurrere tentat 368.
Lupus Brittus in Ceilanum miſſus 333. arcem Columbanam munit ibidem. Columbum oppidum inuadit 334. in arce obſeſſus 335. & ſequent. ex ea erumpit 336. eius prudens factum 334. cum Cingalis pugna 336. & ſequent. victoria 337.
Lupus Soarius Aluarenga Adenum venit 284. 287. eius deditionem repudiat 285. eius portu excluſus 287. Arabum naues capit & diripit 109. Calecutanos fundit, fugatque 108. ad Camaranum venit 285. & ſequent. arcem ab AEgyptijs inceptam demolitur 286. Ceilanum inſulam claſſe petit 298. Columbanum regem ſtipendiarium facit 301. in eius regno arcem exſtruit 300. Cranganorem incendit 108. Cocinum venit 246. 301. Giddam petit 285. & ſequent. Indiæ prætor 246. 284. 295. Zeilam Africæ emporium delet 287. eius claſſis 284. cum Columbano rege fœdus 301.
Lupus Vaſæus à S. Pelagio Bacanoris fluminis oſtiũ expugnat 387. & ſequent. Calecutanum littus vaſtat 415. claſſem inſtruit 419. Cocini præfectus 386. ad Dabuli excidium tendens à præfecto mitigatur 388. imperij cupidus 404. Indiæ prætor cum conditione 386. iterum ex diplomatibus 391. Mahometanas naues diripit & incendit 388. Maſcareniam in vincula conijcit 401. Porcam oppidum capit & diripit 415. Sampaius dictus 386. Termapatanum Calecuti portum petit 415. eius per Indiam ædificia 419. de prætura cum Maſcarenia diſceptatio 400. & ſequent. prælium nauale 415. 417. victoria 417. & ſequent.

Luſita-

Lusitani cuiusdam captiui egregium fidei specimen & mors 221.
Lusitani cuiusdam peditis facinus forte 422. & seq.
Lusitani 17. ab Aegyptijs capti Selymo Turcarum imperatori donati 286. 70. Apostatæ 215. in Lusitaniam remissi 219. in eos seuera Albuquercij animaduersio ibid. cum Castellanis in quærendo nouas terras certant 34. à Diensibus capti Cambaiano regi donati 414. in duas factiones in India diuisi 402. interempti ad Armuziã 352. ad Colanũ 116. & se. à nauigandi peritia per Europam celebres 32.
Lusitanorum de Albuquercio querelæ 150. & se. 191. & se. ardor in Diensis portus oppugnatione 173. & seq. cędes 414. 432. clades ad Acenum 325. ad Armuziam 352. ad Bintanũ 326. ad Bonæ spei promontorium 178. ad Calacinum 312. & se. ad Calecutum 179. ad Ciaulũ 165. ad Malacam 186. ad Matuam 314. ad Pondam vicum 290. & se. ad Quiloã 314. à Sinis 370. in Columbana arce periculum 335. apud Malacenses inuidia 239. & seq. modernorum luxus 175. naues quatuor submersæ 77. naufragium ad Catuæ flumen 414. nauigationis limites quæ 36. & seq. nomẽ in oriente celebre 303. pugnandi mos qualis 345. & seq. quinque fortitudo, & stupenda victoria 307. & sequ. rapacitas & crudelitas ad Brauam vrbem diuinitus vlta 127. in Sinas iniuriæ 277. & seq. in Ternate inter se dissidia 407. & seq.
Lutherianæ hæresis quiddã simile apud Iaponios 565.

M.

MAcazar insula 462. & seq. 541. eius incolæ fidem expetunt 541.
Macis aromatum genus in Banda insula 224.
Madaba regni Cãbaiæ vrbs regia 338.
Madagascar nũc S. Laurentij insula 36. 126. 390. à Tristano Acunia exploratur 126 fertilitas ibid. incolæ ibid.
Maddena gens. 39.
Madrafaba Cambaiæ portus ab Iazio Diensi dynasta munitus 349.
Madafraxaus Cambaiæ rex

158. Mamudij pater ibid. augurijs deditus ibid.
Madremalucus Mamudij Cābaiæ regis tutor 492.
Magadaxus Saracenorum vrbs 66. 118. à Gamma quassata 66.
S. Magi tres à S. Thoma Apostolo conuersi 88. (329
Magallanici freti inuentio
Mahometanorum in Christianos odium 50. & seq. 64 111.
Mahometes Anconinº Quiloæ rex 115.
Mahometis templum in vrbe Mascato destructum 143.
Maimames Mahometanus Calecutani regis ad Cāpsonem Aegypti legatus 111. 158. classem Campsonis Diū adducit 158. orans globo discerptus 162. inter Diuos à suis relatus 166. eius ad Campsonem oratio 111.
Mainum flumen 417. & se.
Malabarici regni ædificia 61. cæli mira variatio 55. Dij 57. incolę in quatuor ordines distributi 56. & seq. littus quātum à Melinde distat 55. situs ibid. suburbia qualia 61.
Malaca Indiæ vrbs 37. 110. 180. & seq. 202. ab Albuquercio oppugnata 208. & seq. 211. & seq. expugnata & direpta 212. incensa 206. eius arx à Lusitanis constructa 213. ab Alodino oppugnata 297. per fraudem pæne capta 223. descriptio 208. incolæ bellicosi ibid. motus 221. 293. opulentia 213. situs 110. 208. templum Salutationis Angelicæ 213.
Maldiuæ insulæ 124. 309. & seq. 404. carum fertilitas 309. & seq. incolæ 311. rex stipendiarius fit Lusitano 219. & seq. situs 309. in ijs palma fructifera arbor ibid. & seq.
Maldiua insula 311. in ea arx à Lusitanis cōstructa ibi. à rege, Lusitanis interfectis capta 312.
Mammaluci milites Aegypti robora 157. in Indiam ad expellēdos Lusitanos missi 158. eorum ad Diū cædes 175.
Mamudius Armuziæ rex Zeifadini filius 358. pacē cum Lusitanis init ibid.
Mamudius Cambaiæ rex 156. 180. 279. 340. 342. à Calecutano in Lusitanos incitatur 156. ab Aegyptio Campsone auxilia per legatos petit 157. Mahometanus est ibid. ad Giddam muniēdam pecuniam

cuniam contribuit 280. eius pater 158. ad eum Albuquercij legatio & munera 241.
Mamudius alter Cambaiæ rex 492. 592 & seq.
Mamudius Malacæ rex Arabs 181. 204. à Sionis rege deficit 181. fœdus cũ Lusitanis init, & perfidè violat 182. & s. Lusitanos captos Albuquercio restituit 206. ei⁹ bellic⁹ apparatus 204. & s. de bello cõsultatio 207. fraudes 205 & se. fuga 212. insidiæ in Lusitanos 183. & seq. 210. mors 212. prælium cum Albuquercio 209. & seq. vitæ periculum ibid.
Manar insula 521. incolæ ob fidem vexantur 540.
Mandarinum Sinarum præcipua lingua 236.
Mandingæ rex 32.
Mãdioca farina Brasilica 75.
Mandoa Indiæ regnũ 156.
Mandous dynasta 480.
Mangalor Cambaiæ oppidum deletum 476.
Mangalor Narsingæ emporium à Lusitanis expugnatum 429. direptũ & incensum 430. eius dynasta interficitur ibid. dynastæ fraus 430.
Mangatis fluuius 80.
Mantelum Amboini oppidum Christiana sacra suscipit 462.
Maquienum insula 371. 411. & seq. 435.
Mariacum oppidum Tidoris insulæ caput à Ternatensibus captum & incẽsum 371.
D. Mariæ virginis imago apud Sinas colitur 270. tẽplum ad Aquas Lupias in Lusitania 218. Cananore 123. Goæ 219. 230. 245. Malacæ 213. in Mazua insula 316. in Socotora 129.
Martabanum Pegusiorum emporium 302.
Martinus Alphonsus Caualialius Persam in bello adiuuat 509.
Martinus Alphonsus Mellus à Sinis oppressus malè mulctatus elapsus 370. eius in socios Sinarum sæuitia ibid.
Martinus Alphonsus Sosa Indiæ prætor nominatus 509. Indici maris præfectus 479. eius laus 509.
Martinus Bohemus mathematicus Ioannis Monteregij alumnus 12.
Martinus Correa Longum oppidum capit & incendit 413.
Martinus Ignatius Carquicianus Cantaber ad Molucas

lucas cum Castellanis venit 406. Tidorem insulã munit ibi. eius mors 408.
Martinus Villanouanus comes 235.
Martinus V. Papa 9.
Martius mensis Lusitanis ad iter Indicum aptus 68.
Martyrium Antonij Criminalis 669. Carigiorum 736. Christophori Gammæ 518. Cõsalui Sylueriæ 758. Ioannis Colonienſis 654. Ioannis Petreij 501. Ioannis Sosæ 737. Manarensium 540. Petri Correæ 737. Rothèrici Boti 353. D. Thomę Apostoli 87.
Mascarum Armuziæ oppidum 141. à Lusitanis direptum & incensum 143. eius præfectus Lusitanos benignè excipit 141. in fide permanet 535.
Massagetę africi populi 247
Materia insula à quibus inuenta 8.
Mathani rex Magalianem ex insidijs interficit 330. eius cum Subi insulæ regulo bellum 329. pax qua conditione inita 330.
Matthæus Armenius Abassini regis legatus ad Lusitanum 220. qua pompa Goæ exceptus ibidem. ab Emmanuele in Lusitania 235. à nauarchis Lusitanis diuexatus 234. 316. & seq. in patriam redit ibid. ob eius reditum Abassinorum gaudium ibid.
Matua Mombazæ vicus 313. eius incolæ aliquot Lusitanos interficiunt 314.
Mauricæ insulæ in Molucis 434. earum fertilitas ibid. de ijs Molucæ reges inter se contendunt ibid.
Mauritania Africæ pars 36. eius fertilitas 43.
Maurus monachus Hispanus Sinai montis antistes 112. à Campsone Aegypti Sultano ad Pontificem maximum missus 113.
Maxelizius Bengalensis arcem Malacẽsem per fraudem capere tentat 223.
Mazua Arabiæ insula 316. Lusitanis subiecta 384. Ptolemais olim 316. eius descriptio ibid. (& seq.
Meacum Iaponiæ vrbs 634.
Mealis exulis conatus irriti 550. & seq. 733. eius filia conuertitur. 761.
Meca Arabiæ ciuitas Mahometis sepulchro nobilis 84. 108. 113. 245. 279. 424. 429.
Mehum insula 232. S. Crucis à Lusitanis dicta ibid. eius situs ibid.
Melch. Carneri ę societate

Iesu Nicenus Episcopus 739. & seq. 754. rem Christianam apud Sinas administrat 754. & seq.
Melchior Caruallius ad Pegusiorum regem legatus 302. & seq.
Melchior Nonnius societatis Iesi presbyter in Bazainum missus 700. linteo in quo Xaverij corpus inuolutum fuerat, in ceremonijs solemnibus vtitur 707. & sequ. in Iaponiam tendit 711.
Meliapor Coromandelis regni caput 85. 363. nunc S. Thomæ colonia 85. vetustate bellisque diruta à Lusitanis restaurata ibi. in ea à D. Thoma Apostolo templum constructum 85. & seq. 363. à Lusitanis renouatum 363. ei decimæ attributæ ibi. D. Thomæ reliquiæ in eo inuentæ 364.
Melinde oppidum 40. 54. 66. 78. 83. eius littus importuosum 420. regis in Lusitanos benignitas 54. legatus ad Lusitaniæ Regem 66. in patriam redit 78. ei à Mombazæ rege oppressę à Lusitanis succurritur 100. & seq.
Memphis Aegypti vrbs 39. & seq. 112.
Mendacium quid 545.
Mendius Aloysius è societate Iesu, Parauanis præpositus 700. eius martyrium ibid.
Mengus Musafus Isufi Sofalæ prætoris gener 118. Sofalæ præturam ambit 121.
Mens malè conscia suspicax 648.
Merganum vicus 619.
Mesquitæ Perestrellij naufragium 732.
Mete Africæ vicus 315.
Michael Ferreria Ceilani regi in auxiliũ missus 506. eius de Calecutanis victoria ibid.
Michael Ind⁹ è Iogue Christianus 80. legatus à Caprali ad Cocini regẽ 81.
Michael Macazaris insulæ incola baptizatur 463. optimè de Christiana re meritus ibid.
Michael Vasæus Indiæ vicarius generalis 520. de Christiana re bene meritus 572.
Mincimbus è Papuis insulis regulus 450.
Mindanaum insula 449. 464.
Miracenus Goæ princeps 192. ab Albuquercio captus, & supplicio affectus ibid.

Mira-

Miraculum 27. 86. 107. 117. 127. 143. 148. 175. 200. & seq. 231. & seq. 302. 577. & seq. 617. 627. 651. 665. 711.
Miramudius Mogorũ Rex Cambaiæ regnum vastat 480.
Misericordię sodalitium Goæ 709.
Missæ sacrificium sanat ægrotos 651.
Mocondes Cafer dynasta arcem Lusitanorum ad Sofalam oppugnat 119. & seq. Sofala direpta in patriam redit 120.
Mocrinus Arabs Bahareni insulæ dynasta 343. ab Armuziæ Rege deficit, Armuziamque infestat ibid. eius cum Correa pugna 345. & seq. mors 347. cadauer interceptũ 348.
Mogastane Armuziæ oppidum 715.
Mogores Schytica gens Cãbaiæ regnum vastat 480.
Molana Mahometicus Paceni Califa 319. opem Soarij implorat ibid. Paceni reguli tutor 324.
Molucæ insulæ 37. 124. 226. 325. 370. & seq. 404. an ad Castellæ regnum pertineant disceptatio 327. 332. ab occidente à quo primùm quæsitæ 328. inuentæ 331. veteribus ignotæ 228. earum amœnitas, fertilitas, 224. incolarum ingenia, mores, & victus 228. in fide progressus 506. 761. & sequ. regum inter se discordia 433. situs 224. in ijs caryophylli copia 227. Lusitanorum tyrannis 404. & sequ. difficultates 432. & seq.
Mombaza vrbs & insula 116. 313. à Lusitanis direpta 420. incensa 116. eius rex Querimbam à iusto domino auertit 359. tormenta bellica à Lusitanis submersa expiscatur 82. Regis in Gammam insidiæ 53. quomodo detectæ ibid. cum Melindis rege bellum 100 & seq.
Momoia vrbs in Moro 447 Christianam religionẽ suscipit 448. à Lusitanis munita ibid. eius dynasta baptizatur ibid. dynastæ in fide constantia 451.
Monaianum Armuziæ castellum à Persis captum 646. ab Armuzianis recuperatum 648.
Monda flumen 524.
Monomotapæ rex 118.
Mons maior Lusitaniæ oppidum 46.

 Mon=

Monzaida Tunetensis mercator insidias à Saracenis in Gammam structas detegit 64. & seq.
Mortuorum insula 611.
Morum insula 447. 451 in ea Simon Vasæus interficitur ibid.
Mosambicum insulæ Prasię oppidum 36. 49. 66. 78. 91. 314. 359. Quiloæ regi paret 49 eius incolæ Capralē benignè suscipiunt 78. bombardis à Gamma terrentur 50. & seq. situs 49.
Moscum odoramenti genus 249.
Moses Africę populi 32. christianos ritus in multis sectantur ibid. nomina ab Apostolis mutuantur ibidem.
Motiones indicæ quid & vnde dictæ 126. 186.
Muaris fluuius 222. 295. 305.
Mudofar Armuziæ dynasta 241.
Mulieris cuiusdam egregia fortitudo 499. & se.
Mundequcti Aethiopiæ populi Congi regnum vastant 20. & seq. fusi fugatique 21.
Mures & putria animalia in vsum cibi 195.
Mures à Christianorum prædijs in agros ethnicorum mirabiliter fugati 694.
Mustafæ Mammaluco Zebitum oppidum à Solimano Peloponneso donatum 495.
Mustafa Solimanum Aegypti præfectum interficit 430. Adenum obsidet ibi. Dium venit 473. ad Cambaiæ Regem profectus 476. Turcarum in Baduij expeditione prefectus 481.

N.

NAbandes Armuziæ oppidum, ab Albuquercio captum & incensum 167.
Nagotan fluuius 418. 422.
Nahu Abassiæ rex 41. 220.
Naires Indorum nobiles 58. rei bellicæ præsunt 58. in armis quomodo exercētur ibid. eorum in armis dexteritas 59. superbia 60.
Naiteæ Mahometani 426.
Neodabeguecæ Malacensis in Sequeriam conspiratio 204.
Naramuinus Trimumparæ Cocini Regis sororis filius regni hæres 95. Repelini vada contra Calecutanos egregiè tutatur 96. occiditur ibid.

Narsingæ rex Taracolum Idalcanis vrbem oppugnat 198. eius cum Lusitanis fœdus 241.
Natale littus 732.
Nauarræi gentium in India conuersionem præcipuè sibi vendicant 683.
Naubeadarinus Zamorini sororis filius Calecutanũ regnum init 233. Cocinẽsibus bellum inferendũ dissuadet 92. Lusitanorũ studiosus 233. ijs stipendiarius ibid. eius exercitus fusus & fugatus 108.
Naubeadora Trimumparæ sororis minor filius Cocini rex 117.198.218.
Naufragia horrenda 721. & seq. 731. & seq.
Nauigationis Iaponicæ difficultas 626. Indicæ 532.
Nauraci Indiæ populi 156.
Naxac Pegusianorum infernus 756. & seq.
Nestorianus pseudoepiscopus in D. Thomæ colonia 754.
Niba animarum receptaculum Pegusianis 757. quid significat ibid.
Nicenus episcopus in Abassiam missus 740. 754.
Nicodemus Phariſæ⁹ occultus Christi discipul⁹ 672.
Nicolaus Coelius nauarchus in prima Indica nauigatione 46.
Nicolaus Consaluus Rumẽcanis castra oppugnat 614. & seq.
Nicolaus Lancilotus Italus societatis Iesu presbyter in Indiam missus 570. ei⁹ patria ibid.
Nicolaus Nonnius societatis Iesu presbyter in Molucas missus 625.
Nilus Africæ fluuius 20. 112 157. 245. eius ortus veteribus ignotus 20. eum in Arabicum sinum deducere Albuquercium statuisse 245.
Ninachetus Malacæ prætor 213. 236. & seq. Lusitanorum studiosus 237. prætura spoliatus 239. eius ad Malacenses de suis in Lusitanos beneficijs oratio ibidem. voluntaria mors ibid.
Ninacunapanus maritimæ rei ad Somatram præfectus 324.
Ninaraus Diensis vrbis præfectus 487.
Nizamalucus Ciauli dynasta 160. 232. 349. & se. 428. Lusitanis tributarius 177. eos benignè excipit 160. eius in regem Decani pfidia 160. 170. cum Idalcane bellum 349. 428.
Nocoda Hamedius Turca

Zebiti vrbis dynasta 495. à Solimano Peloponnesio capite plectitur ibid.
Nomades pabuli ratione sedes mutant 679.
Nonnius Acunia Indię prętor 420.426. Armuziam venit 420. Melindem ibi. Mombazam diripit ibid. Betelem capit 471. & seq. Bazainum expugnat 477. & seq. eius Diensis expeditio 470. & seq. in Badurium Sultanum insidiæ 488 & seq. mors 505.
Nonnius Barretus Aethiopiæ patriarcha 739. vide Ioannes.
Nonnius Vasæus Pereria nauarchus prætoriam Hoceni nauem inuadit 173. & seq. eius guttur sagitta confixum ibid. mors ibi. nauis pertusa miraculosè aquas non admittit 175.
Nonnius Vasæus Pereria Malacæ vrbis præfectus 293. arcis eiusdem præfectus fit ibid. eius cum Patieco simultas de arcis præfectura ibid. & seq.
Nonnij Vasci fortitudo 138. vitæ periculum 122.
Nordinus Armuziæ vrbis præfectus 241. Zeifadinū regem veneno tollit ibi.
Noroa vicus 574. in eo tem plum D. Thomæ extrui iubet Lusitaniæ rex ibid.
Nubunanga Iaponiæ tyrannus Meaci rex 569. Bonziorum cænobia euertit 557. & seq. eius mors 569.
Nuciuele Amboini oppidū christiana sacra suscipit 462.
Numidæ agilitate corporis insignes 30.
Nunnus Riberius societatis Iesu presbyter in Molucas missus 625.
Nuntius Apostolicus Indiæ 530. 536.
Nux myristica in Molucis 224.

O.

OBij Africæ populi 36.
Oia vrbs 126. eius dynasta Melindis regi infestus, à Lusitanis occisus ibid.
Olisipo vrbs 91. 100. 115. Lusitaniæ regum sedes 4. eius situs ibid.
Olla aurea è Colani fano à Lusitanis sublata Ioanni regi dono missa 549. ab rege remissa, in eodem fano reposita ibid.
Ollę incendiariæ descriptio 380.
Onor emporium 188. 198.
Onoris regnum 187.
Onuzius Saracenus Iauæ maio

maioris dynasta 222. eius cum Lusitanis nauale p̃lium ibid. clades ibid.
Opificum & agricolarum in India misera conditio 60.
Orbis diuisio 4. maxima pars veteribus ignota 5.
S. Ordinis sacramentum in India administrari cæptum 465.
Orfazanum Armuziæ oppidum 143. ab incolis desertum à Lusitanis direptum ibid.
Ortizius Visensis episcopus 109.
Oryza femitosta Iaponijs auela 634.
Osorius Lusitaniæ regis chronographus 101. 278. 322.
Ouiedus Castellanus Hierapolitanus Episcopus 739.

P.

PAca animal Brasilicum 72.
Pacensis Beanus ad Dium cum classe relictus 342.
Pacenum vrbs ab Abrahamo Acenorum tyranno capta 366. eius arx à Lusitanis constructa 324. ab Abrahamo obsessa 366. oppugnata, & fœdè à Lusitanis deserta ibi. & seq. regulus cũ Lusitanis fœdus init 204. à Patieco infestatus pacẽ petit 307. interfectus 319. reguli in Lusitanos iniuriæ 306. filius Soarij opem implorat 319. in regnum restitutus tributarius Lusitano 324. Malacæ exulat 369. regulo contra rebelles Georgius Albuquercius opem fert 236.
Pæni ad Capuam effeminati 175.
Pagelungi Africæ populi æquatori subiecti 36.
Pagus seu Pagodes ad Malacam oppidum 297. 325. ab Alodino munitum, à Lusitanis expugnatum & incensum 305. & seq. eius situs ibid.
Paiua Sianium & Supanum reges conuertit 546. vide Antonius.
Paleacates Sinarum emporium 364.
Palmæ indicæ descriptio 309. & seq. vtilitas ibid.
Palmulanum Iacobeæ militiæ contubernium 201. ei quæ ab Albuquercio donata ibid.
Panane Calecutanum oppidum ibid. 61. 92. à Zamorino munitum 137. à Lusitanis captum & incensum ibid. & seq. 375. ad id Zamorinus exercitum

cogit 92.
Pandarane oppidũ 109. in eius portu Arabum naues Lusitani expugnant ibid.
Panensiũ regulus 205. 296. bellum cum Albuquercio Malacensibus suadet 207. in patriam Malaca fugit 210. Lusitanos naufragos benignè excipit 296. Lusitano tributarius ibid. eius classis Alodino in Bintano obsesso succurrit 393. à Coëlio dissipata ibid. & seq ei Mamudij Malacæ regis filia desponsata 205.
Panginum ad Goam castellum 189. à Lusitanis expugnatum ibid. 196. 199. desertum 194.
Pansus Aquitimus Ioannis Congi regis filius 21. fidei resistit 24 ad regnum aspirat ib. & seq. à fratre prælio miraculosè superatus, capitur 27. & sequ. moritur 28. eius exercitus dux miraculosè conuertitur ibid.
Pantaleon Sala ad Monaianum recuperandum missus 647. eius clades ibid.
Pantaleõ Sala ex India Lusitaniã petit 721. eius naufragiũ ib. & s. peregrinatio 725. & seq mors 731.
Panthera è Perside Leoni X. Papæ ab Emmanuele Lusitaniæ Rege dono missa 234. priscis Romanorũ ludis expetita ibid.
Papuæ insulæ 450. earum reges in Lusitanos conspirant ib. societatem cum ijsdem ineunt 462.
Parabramma Indorum Deus 57.
Paracates Mecanæ ædis præsul 283. simultatẽ inter Solimanum & Hocenũ tollit ibid.
Paragaius Brasiliæ fluuius 735.
Parauæ populi ad fidẽ conuersi 521. & seq. eorũ mores & instituta ib. ijs Euãgelium Xauerius prædicat 538. subsidio contra Mahometanos Lusitani veniũt 522. eos iniuria afficiunt Lusitani 573.
Pardaus nũmus aureus 350.
Parisij Galliæ regis sedes 524 in eius Academia Lusitani ibid.
Paschalius & duo alij è Societate Iesu famæ pereunt. 752.
Passanius Alanquerianus ad Peguſios legatus 302. & seq. vide Antonius.

Pas-

Passanij nobiles ab Genua vrbe oriundi 124.
Patalena regio 158.
Patangatini Parauanorum decuriones 522.
Patanius rex 583.
Pate & Patane emporia capta, & direpta 476.
Patemarcar Calecutanę classis præfectus 506. eius caput abscisū Ceilanio Regi pro munere missum ibid. clades ibid.
Patiacus Vtimutis Malacæ principis filius 184. eius cum Lusitanis amicitia ib. in Sequeriam insidiæ 185. & se. mors 214.
Patieci de Calecutanis stupenda victoria 105. vide Eduardus.
Patiecus Rumæi castelli prę positus 501. castellum Turcis dedit ibidem. eius mors 502.
Patriarcha Aethiopiæ 739. vide Ioannes Nonius Barretus.
Paulus Camertes è societate Iesu in Lusitaniam missus 526. 529. Mosambici in nosocomio à Xauerio relictus 536. D. Pauli collegio Goæ præpositus. 538.
D. Paulus Eremita S. Antonij tunica in solemnibus ceremonijs vsus 707.
Paulus Gamma Vasci frater 46. 61. Raphaeli naui in prima Indica nauigatione præfectus ibi. eius pater ibid. mors 66.
D. Pauli Goæ collegium 538 eius reditus 575. & seq.
Paulus Iaponius Goæ baptisatur 625. in Iaponem redit 630. christianam rē egregiè administrat 632. Cangoximæ Christianis præest 633. vxorem & filiam conuertit 632.
Paulus Iouius historicus 176. de rebus Aethiopicis scripsit 318.
Paulus Papa III. 525. 536.
Pax cum Abassinis inita 318. cū Armuzianis 148. & se. 358. cum Calecutiensibus 99. cum Cananorensibus 136.
Pedirensis in Somatra regulus 181. fœdus cum Lusitanis init ibid. 204. regno ab Abrahamo Acenorū rege pulsus 365. in Pacenam arcem ad Lusitanos fugit 366. ad Aruanum regem supplex se confert 369.
Pegu regnum & vrbs 302. & se. olim Ophir ac Tharsis 37. eius regulus fœdus cū Lusitanis init 303. & seq. fœderis ceremoniæ ibid. situs 302. & seq. 755. & seq.

in eo euangelium prædicatur 755. & seq.
Pegusianorum Dij 756. mores & instituta ibidem. origo 755. superstitiones & errores 756.
Pelagius Sosa trierarchus 163.
Pelusium Aegypti oppidũ 157.
Pembæ regulus Lusitano sti pendiarius 319.
Pereria Lusitaniæ regis ad Sinas legatus 698. & seq. vide Didacus.
Peribecus Turcicæ classis p. fectus 714. Armuziam ab incolis desertam diripit 716. Mascatum oppidum deditione capit 715. Mecam redit 717. 719. capite à Solimano plectitur 719.
Pernambucum Brasiliæ colonia 679.
Persæ cuiusdam cum Gaspare Berzæo de religione disputatio 659. & sequ. vxor & filia christianæ fiũt 660.
Persarũ regis ad Albuquerciũ legatio 243. & s. ad Armuzię regem ad vectigal exigendum 149. ei tormẽta bellica ab Albuquercio missa 244. subsidio contra hostes Lusitani veniunt 509. & seq.
Peruana regna 70. 327.
Petreius ad Sinæ regem legatus captus 278. vide Thomas.
Petreus Andradius ad Sinas missus 246. 284. vide Fernandus.
Petrus Alanquerius prætoriæ nauis in prima Indica nauigatione prefectus 46.
Petrus Alcaceua societatis Iesu presbyter in Iaponiã missus 700. è Japone Malacam delatus, corpus Xauerij Goam asportat 708.
Petrus Aluarus Capralis secundæ Indicæ classis pfectus 68. Brasiliam inuenit 69. & s. ad Primas insulas venit 78. Mosambicum, Quiloam, Melindem ibi. ad Anchediuam ibi. Calecutum ibidem. fœdus cum Calecutano init ibi. fœdere violato cum eodem bellum gerit 79. & seque. Cocini benignè à rege susceptus 81. Cananorem adit ibi. & seq Olisiponem redit 82. eius classis tempestate disiecta 68. naues quatuor submersæ 77. ei quæ à rege mandata 68.
Petrus Annius Gallus in Indiã missus 390. ad S. Laurentij insulam naufragio perit ibid.

Petrus Ataidius nauarchus 95.98.
Petrus Caſtrius in Indiam miſſus 359. Querimbam inſulam & oppidum expugnatum incendit ibid. & ſeq.
Petrus Correa ſocietatis Ieſu presbyter in Braſilia 736. ad Tupinaquinos miſſus ibid. duos Caſtellanos è vinculis eximit ibid. Carigios conuertit ibid. eius martyrium 737.
Petrus Couillanius ad Indiam & Aethiopiam explorandam mittitur 39. Africæ orientalis littora luſtrat 40. in Aethiopiã tendit 41. à rege benignè ſuſcipitur ibid. in ea detentus pro mortuo habetur ibid. Bonæ ſpei promontorium circumnauigari poſſe certo compe rit 40. Indiæ ſitum & cõmercia deſcribit 39. ad Luſitaniæ regem de ſua peregrinatiõe ſcribit 40. Memphim redit ibid.
Petrus Dia nauarchus in Luſitaniam inuitus redit 78.
Petrus Faria Luſitanus Mealem reducendum Prætori diſſuadet 531.
Petrus Gnaia Caſtellanus Sofalam venit 117. benignè ſuſceptus arcem conſtruit 118. prætorem Iſufum interficit 120. eius arx ab incolis & vicinis oppugnatur 119. & ſeq. ſocij grauitate aëris febrib. vexantur ibid.
Petrus Maſcarenias Bintanum excindere parat 391. claſſe petit 392. oppugnat ibid. & ſeq. capit 397. Cananorem venit 400. Cocinum 399. Colani prætor ſalutatur ibid. Goæ vrbis præfectus 229. Goa excluſus 400. gratioſus apud omnes 485. Indiæ prætor è codicillis declaratur ibid. Indiam Malaca petit 391. 399. pæne ſubmerſus Malacam redire coactus 391. in Luſitaniã remiſſus 403. Malacæ præfectus 385. Serrano pæne oppreſſo ſuccurrit 395.
Simoni Meneſio in vincula coniectus adſeruandus traditur 400. & ſequ. eius ſumma animi moderatio 401. laus 385. de prætura cum Lupo Vaſco ſimultas 386. 389. & ſequẽ. 399. & ſeq. ei iniurię factę 399. 403.
Petrus Maſcarenias Luſitaniæ regis ad Papam legatus 525. Franciſcum Xauerium in Luſitaniam ducit 527. 732. Indiæ prę-

tor rei Christianæ studiosus 732. eius in prætura res gestæ 732. mors ibid.
Petrus Nonnius insignis mathematicus 622.
Petrus Vasæus Bisacus Lusitanicæ classis præfectus 31. regem Ialophorum in regnum reductum interficit ibid.
Petrus Vasæus initi fœderis cum Abassinis nunci in Lusitaniã missus 319.
Petrus Vasæus Igæditanus episcopus 235.
Philippa Alencastria Ioannis I. Lusitaniæ regis vxor 6.
Philippus rex Catholicus 256. 697. Iaponiorum ad Papam legatos benignè excipit 697.
Philoteræ portus Arabici maris, hodie Alcoceris 511 à Lusitanis incẽditur ibi.
Pigritia animal Brasilicum, 73. cur sic dicta ibid. eius victus ibid.
Pimilaranus Mindanai insulæ regulus baptisatur 464. Frãcisc dictus ib.
Pinda Congani regni emporium 689.
Piper oblongum 181.
Piratininga Brasiliæ pagus 734. in eo patres societatis Iesu ibid.
Piratiningani Brasilię popu li crucis signo muniti hostes superant 735.
Pirimal Ceilani rex vnus ex tribus Magis 88.
Piscandi genus apud Sinas 260.
Piscarium littus 124. 521. eius situs 521. & se. incolę Christiani fiunt 522. vide Parauę
Planæ insulæ 48.
Pompelonis fines 528.
Ponchasius fisci regij apud Sinas præfectus 262. eius munia 263.
Ponda vicus & portus prope Goam 290. & se. à Lusitanis vastatur 290.
Porca oppidum captum & direptum 415. & seq.
Portus Securus in Brasilia 69.
Possessiones malè quæsitas cito perire exempla 321. & seq.
Prælium nauale 105. & sequ. 122. & sequen. 145. & seq. 162. & sequen. 173. & seq. 222. 238. & sequent. 308. 355. & sequent. 374. 379. 388. 393. 415. 424. & seq.
Prælium terrestre 209. & sequent. 305. & sequ. 336. 346. & sequen. 359. 423. & seq. 427.
Prætores Brasilię I. Thomas Sosa 679. II. Eduardus Acosta 734.

Prætores Indiæ I. Frãciſcus Almeida 117. II. Alphõſus Albuquercius 177. III. Lupus Soari⁹ 246. IV. Didacus Lupi⁹ Sequeria 301. V. Eduardus Meneſius 350. VI. Vaſcus Gamma 371. VII. Henricus Meneſius 372. VIII. Lupus Vaſæus à Sancto Pelagio 386. IX. Nonnius Acunia 420. X. Garzias Noronia 504. XI. Stephanus Gamma 509. XII. Martinus Alphonſus Soſa 534. XIII. Ioannes Caſtrius 569. prorex 622. XIIII. Garzias Sala 623. XV. Georgius Capralius 678. XVI. Alphonſus Noronia 691. XVII. Petrus Maſcarenias 732. XVIII. Franciſcus Barretus 733. XIX. Conſtantinus Brigantius 762.

Prætoris in India ſubſtituẽdi ratio 372.

Praſia inſula 49.

Praſum promontorium 5. 36. 40. nunc Moſambicum 36.

Preteiannes Abaſſinorũ rex 32.

Primæ inſulæ 78.

Principes inſulę à quo inuẽtę 33. in ijs aurifodinæ ibid.

Propertius 466.

Prophetia Abaſſiæ monachorum 317. Franciſci Xauerij 699 Gaſparis Berzei 647. 653. D. Thomæ Apoſtoli 86.

Ptolemais ferarum inſula, nunc Mazua 316. eius deſcriptio & ſitus ibi. vide Mazua.

Ptolemeus in multis hallucinatus 5.

Pudicitiæ exemplum 730.

Pueri Malabares inter ſupplicia Chriſtum profitẽtur 720.

Pulopuaris inſula 391. Maſcareniæ ad eã naufragiũ ib.

Pu menſuræ genus apud Sinas 257.

Punicale Parauanorum oppidum à Malabaribus & Turcis captum 719. à Luſitanis receptum 720.

Puteolana vel potius porcellana vaſa 249. & ſeq.

Pyrenæi montes 528.

Pythagoræ de tranſmigratione animorum placita apud Sinas ſeruantur 270.

Q

QVERIMBA inſula & oppidum à Luſitanis captum & incenſum 359. eius amœnitas & opulentia ibid.

Quexo-

Quexomes insula 155.357.ab Albuquercio vastata 155. à Turcis 716.
Quibibius in Papuis insulis regulus 450.
Quiloa vrbs 40.49. & sequ. 78 84 116.313.olim Rapta 40. stipendiaria Lusitano 84. eius arx à Lusitanis constructa 116.
Quitirius Malacensis Vtimutis Raiæ filiam ducit 221.bellum cum Lusitanis gerit ibid. & seq.

R.

RAciolum arx à Lusitanis constructa 466.
Raciolũ regni Decani vrbs 320. à Narsingano rege obsessa 321.ei dedita ibi.
Rades Caciles Tidoris regis tutor 432.
Rasus Zeifodini Armuziæ regis tutor in vincula cõ ijcitur 420.
Raia Nara Alodini Bintani regis gener 384.eius exercitus Linguam obsidens à Lusitanis fusus ibid.
Raia Sudamicinus Pacenorum præfectus 307. eius cum Lusitanis pugna ib. & seq.
Rainelum Cambaiæ oppidum captum & incensũ 426.& seq.eius fertilitas, opulentia, incolæ & situs ibid.
S. Raphael primæ Indicæ classis nauis 46.
S. Raphaelis columna ad flumen Bona signa posita 49.
Raphael Pereſtrellius Goæ laboranti succurrit 292.
Raptus fluuius hodie Sengus 40.
Raulinus Pegusiorum regis ad Corream legatus 304 & seq.
Regum flumen 48.
Reixelum oppidum à Persis captum 509.& seq.
Reliquiæ Sanctorum sedãt tempestatem 701.
Repelinensis ager à Lusitanis vastatur 99.
Repelini vada 95.à Cocinensibus contra Calecutanos custodita 96.103.à Patecho munita ibid.
Resbuti populi 479.
Rhabarbarũ apud Sinas 24
Rhinoceros ab Emmanuele Lusitaniæ rege Leoni X. papæ dono missus 234.in itinere naufragio perit ibid.
Rhinocerotis cum elephante inimicitiæ ibid.
Rhotericus Botus in Babylonem missus 348. eius martyrium 353.
Rhotericus Fernandus ad Cambaiæ regem legatus 342.349.

Rh

Rhotericus Dominicanus Colani rem Christianam administrat 100.
Rhotericus Iusartes Concani præfectus 322.
Rhotericus Lima ad Aethiopiæ regem legatus 316. 318. ex Aethiopia redit 384.
Rhotericus Mathematicus Ioannis II. Lusitaniæ regis medicus 12.
Rhotericus Mellus Goæ præfectus 319. Concanũ per fraudẽ occupat 322.
Rhotericus Patalinus Malacæ præfectus 213. 239. 294.
Rhotericus Pereria Benestarino castello præfectus 229.
Rhotericus Soarius duas triremes Hoceni capit 174.
Rhotericus Sosa ad Congi regem legatus 16. quomodo exceptus 17. & se. in Lusitaniam redit 22.
Rhotericus Vasæus Pereria Indiam petit 323. eius nauem cetus inuadit ibid.
Roma orbis caput 2.
Rosalgates promontorium olim Siagrum 140.
Roztomacanes Benestarini castelli præfectus 219. Lusitanis castellum dedit ibid.
Rubrum mare 157.
Rucutellum Amboini insulæ emporium 226. eius cum Veranola ciuitate inimicitiæ ibid. in eo Lusitani quomodo excepti ibid.
Rumecan Sofaris filius Diũ obsidet 598. & sequ. eius mors 616.
Rumepolis prope Dium oppidum à quo conditum 159. Turcis deditum 501.
Rumes Turcæ qui 159.
Rupes inexpugnabilis 513. & seq.

S.

SAbaius Decaniorum tyrannus 123. 169. 188. 191. Idalcanis pater 123. Lusitanos ex Anchediua pellere tentat ibid. & se. 170. eius bellicus apparatus 188. in Decanium regem perfidia 170. in Lusitanos odium 188. eius mors ibid.
Saca Iazij Diensis dynastæ filius 340. Didaci Pacensis naues oppugnat 349. eius ad Sequeriæ postulata responsum 340. & seq.
Saccarum Brasilicum 70.
Sacrum promontorium 7.
Sadradinus Armuzian⁹ Mocrini Bahareni dynastæ corpus intercipit 348.
Sagamus Coromãdelis rex 85. à S. Thoma Apostolo conuertitur 87. eius reliquiæ-

quiæ Meliapore Lusitanis inuentæ 364. arca argentea inclusæ ibid.
Sagum cibi & potus genus in Molucis 228.
Salsetanæ insulæ ad Bazainum 480.
Salsetani agri Lusitanis attributi 466.
Samibeleganus Pegusiorũ regis ad Corream legatus. 303.
Sanaia Malacensium præfectus 396. (la 697.
Sanctianum Sinarum insu-
Sandalum album 181.
Sanga Indiæ regnum 156.
Saracen in suis occultãdis, in alienis explorandis cõ silijs sagaces 110. se non nisi victores prælio excessuros diris deuouent 472
Gammæ insidias struunt 64. Mamudio Malacæ regi fœdus cũ Lusitanis initum disluadent 182.
Securus Brasiliæ portus 69.
Selymus Ottomanus Turcarũ Imperator 282. 284. 286. Campsonis Aegyptij Sultani imperium delet 282.
Senex trecẽtos triginta quinque annos natus 492.
Sengus fluuius olim Raptus 40.
Septa Africæ vrbs 5. à Lusitanis capta ibid.
Sequeria vide Didac⁹ Lupi⁹
Sericum vel Eoũ mare 247.
Serpentes in Cananoris regno afflatu homines necant 82.
Sersadeneghil Abassinorũ rex 41.
Siacanus dynasta Alodini Bintani regis stipendiarius 240. eius in Botelliũ insidiæ ibid.
Siagrum promontoriũ hodie Rosalgatum 140.
Siani rex in Maçazaribus baptizatur 346.
Siculus architectus perfuga apud Calecutanos 376. eius bellicæ machinæ ibi. 381. mors 382.
Siliganum oppidum 464.
Simia pro Deo apud Indos colitur 57. eius templum in regno Malabarico insigne ibid.
Simon Acunia Bardadinũ Bahareni insulæ dynastã fruſtra oppugnat 421. & seq. eius mors 422.
Simon Andradius Ciaulanæ arcis præfect⁹ 350. Dabulum oppidum tributarium facit 351. duas Turcarum triremes capit ibi.
Simon Correa 360. eius socij aliquot ad Bacianum interempti ibi.
Simon Mellus 414. ad Maldiuas insulas missus 404

Masca-

Mascareniam capit 400.
Simõ Menesius Cananoris arcis præfectus ibi. Couletum Calecuti emporiũ expugnat 374. & seq.
Simon Vasæ⁹ sacerdos Momoiæ Christianam rem amplificat 448.
Sina Arabię mons D. Catharinæ reliquijs nobilis 112.
Sina Indiæ regnum 37. Cina vulgo dictum 247. ei⁹ ædificia & domus 251. fertilitas, opulentia 247. & seq. murus insanæ magnitudinis 266. satrapiæ quot 247. situs ibidem. suburbia 252. templa ibidem. vrbes quot 249. quàm munitæ 250. vrbium amænitas, situs & descriptio 249. & seq.
Sinæ Indiæ populi 85. 110. 247. argenti auidissimi 249. Deos contemnunt 252. 270. & sequent. 273. gentes reliquas despectui habent 275. D. Mariæ virginis imaginem venerantur. 270 pigritiam publicis legibus plectunt 248. 257. religionem negligunt 270. sagis vtuntur 252.
Sinarũ adulterij pœnæ 254. ægrotãtium ratio 257. æneа tormenta 256. anatum copia 259. & sequen. belligerandi ratio 266. & sequent. ad calores æstate leniendos mirum inuentum 253. capillamenti ratio 252. carcer 265. color 252. comediæ 254. conuiuia ibid. & sequen. corporis constitutio 252. Dij 270. & seq. Doctores quomodo creantur 262. exequiæ mortuorum 272. fœneratorum pœna 258. gymnasia 261. insignia 263. iura & leges 260. & sequent. 274. Kalendarium 254. libandi mos 272. libido 274. linguæ variæ 256. literæ ibidem 261. luctus 272. & sequen. in Lusitanos sæuitia 370. mechanicæ artes 255. magistratus 262. & sequen. mandarinum præcipua lingua 256. mensurarum & itinerũ ratio 257. mercatura ibid. & se. moneta ibid. mulierum ornatus 253. de mundi & hominũ creatione opinio 270. & se. naues 258 & se. nuptiæ 254. piscandi ratio 260. rei quomodo puniuntur 264. & s. 274. religio 270. & se. Rex 267. & se. legatos aliorũ regũ quomodo excipit 275. tributa & vectigalia solus imperat 269. regis diplomata 268

filij quo-

quomodo cuſtodiuntur ibid. nomen tabula inſcriptum adoratur à præfectis ibid. tituli 275. vectigalia annua quàm magna 269. vxores 267. regũ ſucceſſio 268. ſalutandi ritus 255. ſatrapæ qua põpa in publicum prodeũt 265. ſcribendi ratio 256. ſortes ridiculę 272. ſuperſtitiones & errores 270. & ſeq. typographia 256. veſtes 253.
ſinis Euangelium prædicare quam difficile 270. mũdus ex aqua conditus 270. & ſeq. ſuis regnis excedere interdictum 247.
ſinas olim lati? imperaſſe ib.
ſincapuranum fretum 110. 204. 216.
ſionis ſeu Sabanni rex 181. fœdus cum Albuquercio init 213. 295. ad eum Luſitaniæ regis legatus 295. & ſeq.
Siriagum inſula 449.
ad Soarẽ Armuziæ oppidũ Luſitaniæ interfecti 353.
Soarius vide Lupus
Societatis Ieſu labores 753. & ſeq. origo 525. progreſſus in Aethiopiam 749. Armuziam 625. in Braſiliã 67. 679. in Congum 689. & ſeq.
in Iaponem 697. Malacam 576. in Molucas ib. in Sinas 697.
ſocotora Arabici maris inſula 85. 127. & ſeq. 139. 180. 202. 229.
ſocotorę arx à Fartacis cõdita, à Luſitanis expugnata 128. & ſeq ab incolis obſeſſa 155. à Luſitanis diruta 203. incolæ Thomiſtæ Chriſtiani 127. à Fartacis Mahometanis diuexati 129. eorum mores vitæ genus 127. & ſeq. ijs ab Albuquercio ob rebellionẽ grauius vectigal impoſitum. 155.
ſofala 40. 49. 78. 117. aurifodinis nobilis 40. 49. eius incolæ Saraceni 118. Quiloæ regi ſubiecti ibid. ab eo deficiunt ibid. prætoris in Luſitanos fraus 118. & ſeq. in ea arx à Luſitanis conſtructa 119.
Sofar Chius AEgypti quæſtor Solimanum interficit 430. Adenum oppugnat ibid. Dium 589. & ſe. interficitur. 598.
Sol apud Sinas colitur 276.
Solimanus Iſufi Sofalæ prętoris filius ad Luſitanos fugit 121. rex Sofalæ ab ijs declaratus ibid.
Solimanus Mitylenæus AEgyptiæ claſſis præfectus 281. 285. Adenum oppug-

gnat 281. in Camarano arcem exstruere tentat 282. Zebitum capit ibid. Giddam ab Hoceno desertus redit 283. Hocenũ interficit 284. cum Selymo Turcarum Imper. in gratiam redit ibid. Cairi pfectus ib. eius mors 430
Solimanus Peloponnesius Aegyptię classis præfect⁹ 494. Adenum fraudulẽter capit 495. Dium obsidet 496. & seq.
Solimanus Selymi fili⁹ Turcarum Imp. 284. Rhodũ expugnauit 376 classes in Indiam mittit 494. 714.
Soloris rex baptizatur 762.
Somatra insula 37. 204. 222 236. 365. à quo primũ detecta 180. auri ferax ibid, peninsula olim credita, & quare ibi. eius situs ib. incolarum mores, religio, victus 181. ex ea Lusitani exacti 369.
Sonum Congi regni maritima pars 17. eius princeps cum filio baptisatur ibi.
S. spiritus fluuius 726.
Stachiris fluuius 29.
Stephanus Gamma Vasci pater 46.
Stephanus Gãma Vasci filius Malacæ pfectus 479 Indiæ prætor 509. eius Arabica expeditio 510. & seq.
Strabo de coco seu nuce Indica quæ 310.
Suaquenum vrbs à Lusitanis incensa 511.
Subum insula à quo detecta 329. eius regul⁹ christian⁹ fit ibi. Apostata Magalianis aliquot socios trucidat 330. (diæ ratio 372.
Successionũ in Prærura Inclyta 38. 112. 157. 279. & seq.
Suilla caro Sinis valde expetita 255.
Suezium Heroum vrbs 38. 112. 157. 279. & seq.
Sunda Iauæ maioris oppidum 398. captum & munitum 173. eius opulentia ibid. præfectus opem Mascareniæ contra hostes implorat ibid. ei serò auxiliũ missum ib. & seq.
Supæ rex baptizatur 546.
Surratum Cambaiæ oppidum 180. incensum 427.

T.

TAbaria Boleifis Ternatis regis filius in arcem à Britto abduct⁹ 371. Ternatis rex 447. in Indiam ad prętorem vinctus missus 449. Christianus fit ibid. eius mors ibid.
Tabona Ternatis insulæ vicus 438. eius pſidis horrendum supplicium 439. Lusitani eam populantes malè ab incolis excepti 438. & seq.

Tagus Lusitaniæ fluuius 43.
Tamaranus Ternatensis rei maritimæ præfectus à Lusitanis captus 440.
Tamendoa animal in Brasilia 73.
Tampoi factitij vini genus in Borneo insula 441.
Tamum Sinarũ insula 277. Lusitanorũ in eius incolas iniuriæ ib. in ea castellũ ab ijsdem extructũ ib.
Tanaha oppidum 418. eius dynasta stipendiarius Lusitano 424. 428.
Tanoris rex auxilium à Lusitanis petit & impetrat 108. stipendiarius Lusitano ibid. baptizatur 670. Goæ quomodo exceptus 674. & seq.
Taprobana 37. 124. & seq. in ea tempore Apostolorũ Euangelium promulgatum 125.
Taracolũ vrbs 198. à Narsingæ rege oppugnata ibid.
Tatusia Brasilicũ animal 72.
Tempestas fœda 68. 77.
Templũ Armuzianę arcis à quo instauratum 419. D. Bartholemęi Cocini 99. Christi ad Nabãtiã in Lusitania 176. S. virg. Mariæ Cananore 133. Goæ 219. 230. Malacæ 213. in Mazua insula 316. in Socotora 129. D. Thomę Apost. Goæ 364. Meliapore 363.
Tensa Iaponiæ pars 569.
Termapatanus Calecuti portus 415.
Ternate Moluca insula 226. 360. & se. 405. eius incolarum mores 228. victus ibid. in ea arx à Lusitanis ædificata 362. pæne à Ternatensib. capta 445. in ea motus 371. 407. & sequ. 437. & seq.
Ternatenses à Lusitanis abalienati 436. & seq. 440. cum Tidorensibus bellũ gerunt 371.
Tertiæ insulæ 66. 187.
Terzanabalis oppidum à quo & vbi conditum 7.
Themistoclis dictum 382.
S. Thomas Apostolus Indiæ euangelizauit 85. in Lusitanorum prælijs quando primum inuocatus 620. tres Magos conuertit 83. Meliapore templum construxit 363. & seq. puerum resuscitat 86 & seq. Sinis prædicauit 270. eius martyrium 87. miracula 86. & sequ. peregrinationes per Indiam 85. prophetia 86. reliquiæ Meliapore inuctæ 364. in arca argentea inclusæ ibi. Goam translatæ ibid. Edessam Mesopotamiæ translatas quidam volunt 88. 363. sepulchrum

chrum Meliapore 363. ei Goæ à Constantino Brigātio prorege templum constructum 364.
Thomas Fernandus Lusitanus architectus 131.
Thomas Nonnius Antoniū Patiecum in arcem Malacensem rapit 294.
Thomas Persarum rex 656.
Thomas Petreius ad Sinarū regem legatus 246. 369. Cantonem venit 277. à Sinis captus 278. eiꝰ miseranda mors ibid.
Thomas Sosa primus Brasiliæ prætor 679.
Ticuarinum insula 187.
Tidoris Moluca insula & vrbs 226.360. & seq. 405. à Lusitanis direpta & incensa 406.434. à Castellanis refecta & munita 406.432. eius rex pacem à Lusitanis qua conditione impetrat 404. 435. tributarius Lusitano 435. ex ea Castellani quo pacto discesserunt ibi.
Tidorensium cum Ternatēsibus prælia 371.406.
Tigres Brasilicæ famelicæ veloces, pastę ignauę 72.
Timoia pirata 188.198. Goanis infensus, Lusitanorū studiosus 188. Goense bellum Albuquercio suadet ibid. duo ad Goam castella expugnat 189. ad conscribendos milites mittitur ibid. 198. Goam in auxilium Lusitanis serò venit 199.
Tolocum ad Ternatem vicus 411.440.
Tolum oppidum 692.
Tormentariæ fabricæ artificium 50. barbaris proditur 93.
Torum vrbs 39.
Torus Armuziæ rex 241. 340.343.421. ab Albuquercio è seruitute domesticorū liberatꝰ 242. Armuziēsē arcē oppugnat 357. Armuzia incensa fugit ib. Lusitanorū iugum excutere conatur 351. & seq. Sequeriæ opem contra rebelles implorat 344. Zeifadini frater 241. eius de Lusitanorum internecione decretum 352. mors 358. vectigalia à q̄storibus suis interuertuntur 349.
Transtaganum Lusitaniæ oppidum 46. Mons maior appellatur ibid.
Trauancoris regnum 540.
Tremelanum delubrū 548.
Trichinamalius princeps baptizatur 677. & seq.
Triglypton regni Peguensis quondam caput 302.
Trimūpara Cocini rex 80. Calecutano regi cur in-

fensus ibi. ab eo ad Lusitanos prodendos solicitatur 90. ab eodem victŏ fugit 97. contra eundem ab Albuquercio auxiliū petit 102. Capralem benignè excipit 81. à Lusitanis in regnum restituitur 98. in solitudinem depositō gubernaculo se recipit 117. eius bellum cum Calecutanis 95. 303. & se. fides & constantia 90. 93. 97. literæ de Patieci rebus gestis ad Lusitaniæ regē 109. ad Lusitanos consolatoria oratio 95. in eos amor ibid. liberalitas 98.
Tristanus Acunia Brauam vrbē capit & diripit 126. & seq. Cananore Lusitanis obsessis succurrit 136. Cocinum venit ib. in Indiam tendit 126. 129. ad Leonem X. Papam legatus 233. & se. in Lusitaniā redit 139. Madagascarem insulam explorat 126. Melindem venit ibi. Oiensē dynastam interficit ibid. Pananem portum oppugnat 137. & seq. Socotorā arcem expugnat 128. eius incolas Christianos in fidem susc. ipit 129
Tristanus Ataidius Ternatē sis arcis pfectus 447. & se.
Tristanus Castrius 343.
Tristanus Vasæus Materiā insulam inuenit 8.
Tristanus Vasæus Vega Armuzensi arci succurrit 353. eius præclarum facinus 354. & seq. (228.
Tuaca Molucis potus gen'
Tungubuti rex 32.
Tupinaquini gens in Brasilia interiori 736.
Turcæ duplicis generis apud Indos 159.
Turoto ad Ternatem vicus 440. in eū Ternatis regina cum proceribus secessit ibid.
Turumbacum Armuziensium aquatio à Lusitanis oppleta 153. & seq.
Tutan Sinarum prorex 262. eius munia ibid.

V.

VAda Luiana B. Mariæ virginis templum Goę à quo conditū 230. 245. Albuquercius in eo sepultus 245.
Viacus Caciles Ternatensis Lusitanis car' 436. seipsū præcipitat ibi. eius mortē Lusitani indignè ferūt ib.
Vaidua Caciles Mahumetanorum antistes 437. in vincula à Lusitanis coniectus ibi. liberatus in voluntarium exilium abit ibid. Ternatenses in Lusitanos incitat 438.

Vaigamanum insula 450.
Vaigeum insula ibid.
Vaipinũ insula 97. eius dynastæ in Trimumparam Cocini regẽ fidelitas ibi. in eam Trimumpara victus fugit ibid.
Valetudinarium Goæ 219. Mosambici 535.641.
Variuenes Cambaiæ pagus & arx à Lusitanis capta 485. Badurio restituta ib.
Vasæus Fernandus interficitur 615.
Vascus Deza Cocinensis arcis præfectus 389. eius & Mascarenia de Indiæ prętura oratio ibid. & seq.
Vascus Gamma 182 383. primæ Indicæ classis præfectus 46. 371. qua pompa è Lusitania discessit 47. ad S. Blasij aquationem venit ibid. 66. ad Planas insulas 48. ad Zangueberis oram ibid. ad regum flumen ibid ad Bona signa flumen 49. ad Mosambicum ibid. Mombazam 52. & seq. Melindem 54. 66. Calecutum 55. 62. ad Anchediuam 65. in Lusitaniam redit 66. iterum in Indiã profectus Quiloam venit 84. Cananorem ibid. Cocinum ibi. in Lusitaniam redit 90. tertiò in Indiam Cocinum venit 372. à Calecuti rege quomodo exceptus 62. & seq. ab Emmanuele in Lusitaniam rediens quomodo 66. 91. à Melindis Rege quàm benignè 54. fœdus cum Cananoris rege renouat 84. Indiæ prætor 371. naues Calecutanas capit 91. Saracenorum 53. 84. Quiloæ regem stipendiariũ facit 84. eius classis terræ motu tremefacta 372. iuramentum fidelitatis regi præstitũ 47. mors 372. vitæ periculum 53. ad eũ Cranganorensium Christianorum legatio 84. 89. in eum Arabum & Saracenorũ insidiæ 64. Mozã biquẽsis nauarchæ 51. & s.
Vascus Laurentius ad explorandam Borneum insulam missus 407.
Vascus Petreius à S. Pelagio Variuenem capit 485.
Vaticanum Romæ sacrariũ 234. eius insigne ornamẽtum ab Emmanuele Lusitaniæ rege donatum ibi. in eo Sinarum liber 256.
Venefici apud Brasilios 686
Venereæ conchæ in Maldiuis insulis 311.
Veranula Batochinæ Muaris insulę ciuitas 226. eius cum Rucutellanis inimicitiæ

citiæ ibid.
Verberati insulæ 51.
Verissimus Patiecus Antonij frater Goã venit 295. eius mors 300.
Vespasianus Imperator pecunię diligẽtissimus 269.
Vespertiliones in Cananoris regno quales 82.
Vetus villa in Brasilia locus 680. 682.
Vexilla tria à Turcis capta in Lusitaniam missa 176.
Vgẽtana vrbs & regnũ 479.
Vicetinus quidam Magalianis socius orbe toto nauigatione circumacto in Italiam redit 332.
Victoria Castellana nauis totum orbem ciruumnauigat ibid.
Victoriæ Lusitanorum insignes de Alodino Bintani rege 240. 305. & se. 384 392. & seq. 147. & se. 356. Armuzianis 120. Cafribus 80. Calecutanis 83. 91. 99. & seq. 104. & seq. 107. 122. 135. & seq. 373. & seq. 382. 388. 413. & seq. 425. Cãbaianis 424. 426. 428. 468. 476. Cananorẽsibus 136. Colanis 117. Dabulensibus 172. Diẽsibus 418. Fartacis 128. Goanis 199. Iauis 222. Linguæ rege 238. & sequ. Mammalucis 157. 175. Moluccensibus 461. Narsinganis 430 Pacenis 308. & seq. Panẽsibus 393. & sequ. Turcis 174.
Villa infantis oppidũ à quo & vbi conditum 7.
S. Vincentij Brasiliæ colonia 679. 681. in eam societatis Iesu patres missi 681
Vincẽtius Franciscanus Ioannis Albuquercij Goæ cpi comes 504. 670. & se.
Vincentius Fonseca seditiosus 442. in vincula coniectus ib. Ternatis præfectus 446. Aialum regem regno pellit 447. odium suorum incurrit ib. apud Indiæ prætorem accusatus 446.
Vincentius Rhoterigius Lusitanus è Societate Iesu in Brasiliam missus 679.
Vincentius Sodreus Indico mari à Gamma præfect⁹ 90. Concinum venit 93. Trimumparæ auxilium denegat 94. ad Erythræas fauces obsidendas tendit ibid. ad Curiam Muriam naufragio perit ibi.
Vincentius Viega sacerdos Malacensi ecclesiæ præpositus 625.
Viride caput inuentum 9.
Visapor Cambaiæ vrbs 552.
Visionis monasteriũ in Abassia 317.

Vosuquis Iaponiæ vrbs 553.
Vtimutis Raia Malacensis princeps 184. pacē ab Albuquercio clā petit 208. Malacæ iuri dicundo inter Mahometanos præpositus. 213. ob perfidiam securi percussus 214. eius vxor mortem vlcisci parat 221.

X.

Xarafus Armuzianę classis præfectus 344. ad Baharenum oppugnandū missus ibid. Torum Armuziæ regem in Lusitanos incitat 351. interficit 358. eius apud Armuzianos auctoritas 351. in Correā perfidia 345. & s.
Xauerius vide Franciscus.
Xebādara Armuzianæ classis præfectus triremem Lusitanam capit 352.
Xeques Arabib. prætor 49.
Xicocū Iaponiæ insula 553.
Ximum Iaponiæ insula ibi.
Xiphias pisces 301.
Xoar Armuzianæ ditionis Albuquercio dedita 143.

Y.

Ychan mensuræ genus apud Sinas 257.

Z.

Zabucales Brasiliæ arbores 7.
Zacuta Congi regis ad Lusitaniæ regem legatus 15. & se. baptisatus Ioannes appellatus 16. in Congū rite in fide instructus remittitur ibid.
Zagazabus Abassini regis ad Lusitaniæ regem legatus 385.
Zaires fluuius 13. 20. à quo primum inuentus 13. columna in eius ostio posita ibid.
Zala in cælestibus relatus Mahometanis 166.
Zamafum Mauricæ oppidum 435.
Zamorinus Malabarici regni imperator 56. 117. ab Albuquercio pacem petit 219. cum eo iniuriam sibi à Lusitanis factam expostulat 101. à Campsone Aegyptio auxilia petit 157. Cananoris regem ad se solicitat 130. Capralem benignè excipit 78. frustra classe insecutus 82. Cocinum incendit 97. ad Deos placādos secedit 107 Gāmæ insidias struit 90. & se. cum qua pompa excepit 62. & se. insequitur 90. & seq. cum Lusitanis pacem init 78. 99. Paticci naues oppugnat 105. reges vicinos ad arma contra

tra Lusitanos infligat 156. Repelini vada inuadit 96 103. & seq. tormenta bellica conflat 98. Trimumparam in Lusitanos solicitat 90. 97. eius bellicæ machinæ 105. bellum cũ Lusitanis 102. & seq. 108. 130. clades 80. 83. 103. & seq. 123. classis 121. consultatio de bello Trimumparæ inferendo 92. exercitus 102. legatio ad Aegypti Campsonem 111. ad Lusitanos 99. literę ad Lusitanię regem 65. mors 233. prælium nauale cum Almeida 122. responsum ad Lusitaniæ legationem 63.

Zanaga fluuius 10. 29. Daratum priscis 29.

Zanguebaris ora littus nata le cur dictum 48.

Zancibar insula 66. eius amænitas ibid. rex stipendiarius Lusitano 100.

Zebitum felicis Arabiæ oppidum 516. Mustafæ Ma-

maluco donatum 495. Solimano Mitylenęo captum 282. eius amænitas & opulentia ibid. præfectus auxilium Gradaameti in Aethiopiam contra Lusitanos mittit 516.

Zeifadinus II. Armuziæ rex 139 Ismaelis Sophi Persarum regis stipendiarius 139. 420. Lusitaniæ regis 148. veneno sublatus 241.

Zeila Africæ emporium 51. a Lusitanis deletum 287.

Zenzibaris regulus Lusitano stipendiarius 359.

Zufolarinus Idalcanis exercitus dux 193. 291. Azedocan dictus 465. Goam obsidet 291. & seq. 465. Lusitanos in Idalcanem incitat 550. cum ijs occultum fœdus init 466. ijs Bardesiana & Salsetana portoria cedit ibid. armis repetit 469. Pondam muro cingit 465. 618. eius cum Idalcane simultas 455. 550. eius mors 552.

FINIS.

IOANNIS PETRI MAFFEII, HISTORIARVM INDICARVM LIBER PRIMVS.

AETERNAE mentis numen, atq; consilium, quo ab ipsis mũdi primordijs vniuersa pariter & singula gubernantur; fide potius & silentio venerandum, quàm argumentis ac disputationibus indagandum, iure præcipiunt sapientes viri. Nihil est enim, cœlesti rerum omnium dispensatione, vel propter ipsius vim atq; constantiam illustrius, vel propter humani luminis imbecillitatem obscurius. Veruntamen, quoad homini speculari fas est, quantumque valet mortalis tarditas ex ipsis duntaxat rerum euẽtis existimare; Diuinæ prouidentiæ ratio videtur eiusmodi, vt ingentium operum quæ molitur, multo ante fundamenta iaciat; eaque per occultas causas, & incrementa latentia, sensim ad tectum fastigiumque perducat. Id adeo, si quis animum aduertat, iam inde ex vltima veterum annalium memoria facilè intelliget. Post diram illam totius orbis terrarum eluuionem, cùm denuò genus humanum in omne scelus atque fla-

gitium rueret; vniuſque veri Dei cultum cum dæ-
monum ſeruitute commutaret; ne paulatim vni-
uerſa interiret pietas, peculiarem ſibi populum
diuinę legis cuſtodem, religionis adminiſtrum, o-
raculorum interpretem Deus immortalis tempo-
re definito condendum eſſe decreuerat. Quot ante
ſeculis, eam vnam in rem, eximia fide ac ſanctitate
virum, Abrahamum, ex hominum fæce ſeuocauit,
& propria inuſtum nota ipſum, & prolem eius
tanquam generoſi armenti ſobolem, & quidem
præclara cum teſtificatione, ſepoſuit! Rurſus, hoc
ipſo populo per ſummam impietatem atque per-
diam rebellante, lucem veritatis, procurationem
ſacrorum, & ipſamet adoptionis iura Deus alio
transferre ſtatuerat. Quàm multis ante annis vr-
bem Romam exſurgere, & à paruis initijs ad ſum-
mum in terris imperium euehi paſſus eſt! Nimi-
rum, vt Eccleſię principatum, ac religionis domi-
cilium ibi aliquando locaret; atque, vt vnde om-
nes populi, & nationes tum iura ciuilia, tum re-
farios ritus ac ſuperſtitiones paulo ante petijſſet,
inde in omnia regna prouinciaſque ſine vllo er-
roris metu, ſacrolancta Pontificum ſcita, & caſtiſ-
ſimæ cæremoniæ, & bene beateque viuendi ve-
riſſima præcepta manarent. Denique, ſuperiore
memoria, cùm ex eadem Vrbe ſalutarem Chriſti
doctrinam in remotiſſimas nationes propagari
vellet; quæ lumen Euangelij vel antea nunquam
acceperant, vel acceptum, incuria ſeu longinqui-
tate reſtinxerant; quàm pridem fortium & expe-
rtium virorum excitauit ingenia, vt ignotas ad
id tempus terras, ignotiora maria, tum ad ortum
ſolis, tum ad occaſum, per ſummam animi contē-
tionem, perque ſumma pericula & difficultates
per-

pertinaci ſtudio exquirerent! Videlicet, quo per mutua commercia, dum peregrini cum incolis vel terra nata, vel manu facta, vel alia quælibet in vſum vitæ, pro locorum & regionũ varietate, permutant; interea occaſionem nacti ſacerdotes & vitæ innocentia, & Chriſtianæ facundiæ laude præſtantes, ex auctoritate Romani Pontificis, verbum Dei longè lateque diſſeminarent; errantesq; mortalium greges, ab infelicibus vepretis ac ſaltibus, ad læta Domini paſcua caulaſq; traducerent. Cuius tam glorioſi facinoris, tamque longinquæ nauigationis (ad quam neque fabuloſi illi Argonautæ, neque in cæleſtium numerum falsò relati Bacchi, Herculeſve vnquam adſpirarunt) quoniam decus ac titulos partim Luſitania, partim Luſitaniæ finitima Bœtica ſibi iure quidem optimo vindicat; quæ à Bœticis ad ſolem occidentem præclarè geſta ſunt, ſcriptores alij perſequentur. Nos, quoniam cuncta complecti pæne infinitum eſſet, Luſitanicæ tantùm conquiſitionis, præſertim verò promulgati ad meridiem & orientem Euangelij initia progreſſuſq; (quando ita iubemur ab ijs, quorum à nutu diſcedere eſt nefas) in vnius Dei gloriam, & ſolatiũ Eccleſiæ Chriſti vniuerſæ, latinis maximè litteris conſignare decreuimus. Quæ cognitio piorum animos variè, ni fallor, afficiet: lætabuntur haud dubiè, tanta iam ex parte væſanis gentium ritibus, ac deteſtabili Deorum inanium cultu ſublato. punget eos rurſum atq; adeo terrebit, improborum ſcelere, & prauis dogmatibus agitata, ex orbe noſtro ad inſulas longè, vt inquit Eſaias, atq; ad vltimas terras tanquã indigna bunda propalã migrans Chriſtiana religio: vt vel Deo vindice regnũ à nobis item auferri; vel, collu

ſtrato lucis Euangelicæ radijs toto propemodum orbe terrarum, ex diuinis oraculis, effœtæ iam ac ſeneſcẽti naturæ finis propediem adeſſe videatur. Verùm hæc ſummus ipſe rerũ arbiter, pro ſua infinita bonitate ac ſapiẽtia moderabitur. Nobis, rem tantam, parendi magis alacritate, quàm perficiendi facultate ſuſcipientibus, illud in primis veniebat in mentem vereri: ne, quoniam permulta cùm ſacris, tum prophanis in rebus ſupra naturæ vim atque ordinem facta ſubinde exponentur, narratio noſtra plus fortaſſe admirationis apud quosdam ſit habitura, quàm fidei. Quocirca denuntio profiteorq; iam nunc, me nihil in medium eſſe allaturum, niſi quod è publicis tabularijs, aut probatis auctoribus, quiũe interfuêre ipſimet rebus gerẽdis, accepero. Quę mihi copia quò promptior & expeditior eſſet, non ſubterfugi quominus Oliſiponem vſque, commorandi cauſa contenderem, qũa ex vrbe, quòd in Oceani velut imperium per opportuno imminet loco, atque ob id ipſum antiqua regum Luſitaniæ ſedes eſt; omnia ferme Indicarum expeditionum conſilia atque acta manarunt. Neque nobis veritate quicquam omnino antiquius vel fuit, vel eſſe debuit. Nam alioqui, neq; Deus immortalis, cui noſtra omnis vni deſudat induſtria, commentis, ac mendacijs delectatur; & me ipſum mortalibus rebus iampridẽ valere iuſſis; fingendi vel adulandi cauſas omnes procul habere par eſt. Sed iam ad inſtitutum aggredior.

ORBEM terræ vniuerſum tres in partes diuiſit antiquitas. inuẽti demum hi noui tractus quartam adiecêre; ſi quarta appellanda eſt, quę vna reliquis omnibus magnitudine ferme par eſt. Neque tamẽ hæc recentiora tantummodo, ſed veterum quoq; finium

finium haud exigua spatia prisci homines ignorarunt. Siquidem & in multis regionibus describendis Ptolemeus, vir cæteroqui summus, & alij Geographi insignes hallucinati sunt; & Africæ terræ quicquid à Praso Promontorio, & interiore Aethiopia, & Lunæ montibus in Austrum extenditur, multęque & ingentes tum Africo, tum Indico littori obiacentes insulæ, quamuis accuratam eorum diligentiam, notitiamq; subterfugêre. Nauigandi verò, ante centesimum annum, vel apud Hesperios populos tanta fuit inscitia, maritimo videlicet vsu astrolabij nondum excogitato, vt ab ora discedere, & alto Oceano se committere nequaquam auderent: sed littora cautè legentes, vbi ad æstus maris, aut breuia periculosa peruenerãt, quasi repagulis quibusdam à natura seu numine obiectis, reciperent illicò sese, & longius tendere quodammodo nefas arbitrarentur. Itaq, promontorium ad Atlantis radices, & aquarum impetu & Syrtibus vicinis infame, cui nomen olim fuit extremæ Chaunariæ, rudi sanè vocabulo, caput Non, ea tempestate vulgus nautarum appellare solitum est, propterea quod si quis id promontorium superare malè sano conatu esset ausus, eũ ad suos vltra esse rediturum negarent. Hæc igitur loca gentesque lingua, moribus, superstitionibus adeo dissonæ, vti Lusitanorum armis tandem apertæ, & Christi Euangelio collustratæ sint, quò clarius pateat, paulo mihi altius ordienda tota res est. In ijs Lusitaniæ Regibus, qui prospero euẽtu rem & suã, & Christianam auxêre, præcipua celebritate est Ioannes eo nomine primus, qui, transmisso in Africam exercitu, Septam vrbem (quam Procopius Græcè, Septon, alij septem fratrum ciuitatem ap-

pellant) de Mauris cepit insigni victoria. Huicè Philippa Alencastria, Eduardi sexti Britanniæ regis nepte, filij fuêre quinque: è quibus, tertio, vel, vt alij affirmant, quarto loco natum Henricum, scriptores meritò in cælum vsque laudibus ferũt, quando præter bellicam virtutem, quam in eius vrbis expugnatione cunctis admirantibus explicauit, ea fuit sanctimonia vitæ, eaque in Deum & superos omnes, ac beatam præcipuè Dei matrem obseruantia; vt in summa corporis firmitate summaque licentia, illibatum virginitatis florem ad extremum vsque spiritum retinuisse credatur. Is, Ioanne patre, post fractam Maurorum audaciam, vita functo, licet perfidum & cõsceleratum genus hominum porrò insectari, nec tantùm è Mauritania, sed ex Africa tota exterminare percuperet; tamen, quod ad hæredem regni Eduardũ fratrẽ natu maximũ eiusmodi expeditio pertineret; ipse interim ad alia nõ minus præclara sese conuertit, quæ suis & auspicijs aggredi, & sumptibus tolerare posse confideret. præerat quippe nobilissimorum equitum ordini, quem Dionysius tritauus Christi nomine contra barbaros instituerat: ex eoque magistratu non exiguos annuos reditus, & vectigalia capiebat. Hæc illi dies noctesque apud animum suum agitanti, nihil omnino vel ad nominis Lusitani famã illustrius, vel immortali Deo gratius visum est, quàm incognita scrutari maria, nouas ad Oceanum classes mittere, & rectam religionem in ònmes partes, quoad eius fieri posset, extendere. Cuius rei perficiendæ, eò maiorem veniebat spem, quò se acrioribus quotidie stimulis in hanc mentem sentiebat impelli: & per eos fortè dies allatum erat, quosdam è Britannia, & Gallia mercatores

catores vi tempestatum ad noua loca delatos, quæ à feris & barbaris dæmonum cultoribus tenerentur. Hæc igitur maximè sententia Henrici animo insedit. quare confestim adhibitis mathematicis, multa de situ orbis, deque cæli plagis exquirere, multa etiam, vt erat acri & solerti ingenio, partim legere, partim commentari ipse per se; multa præterea de captiuis Tingitanis, & accolis interioris Libyæ scisciтari. Denique, dum cuncta circumspicit, reique magnitudinem ac difficultatem apud se diligenter expendit, intentus interim oppido nouo ad Sacrum promontorium condendo Terzanabali, (quam deinde villam infantis dixêre) fama est, per quietem cælesti monito clementer increpitum, quod cogitata conquisitione tam diu supersederet, remq; adeo piam & laudabilem vltra differret. Itaque manè vt primùm euigilauit, sine vlla dubitatione duas in præsentia naues omnibus rebus ornari celeriter imperat: precatusque cæli Reginam, vti volens ac propitia cæptis adesset, cursumque dirigeret, lectissimos è copia Turdetana magistros vtrique præponit, & ingentibus oneratos promissis, quàm longissimè prouehi, & extimos Africæ tractus, ac gentes accuratè explorare iubet. Ij, licet laboris & periculi magnitudinem animo cernerent; tamen principis auctoritate, & insita Lusitanis gloriæ cupiditate permoti (agebatur autem tum annus à Christo nato supra millesimum quadringentesimus decimus) rem alacres fidentesque suscipiunt. Itaque populo faustis ominibus, & acclamationibus prosequente, cùm in Austrum vela dedissent, vltra Atlantis radices, quem terminum nauigationis ad eam diem fuisse diximus, leucas cir-

cas circiter sexaginta (recentioris mensuræ nomen id est, quattuor fere millia passuum singula continent) ad Ganariam promontorium deuenêre: quò ne longius tenderent, partim nouis aquarum æstibus vadisque, partim etiam procurrentis promontorij longitudine deterriti sunt. Eadem causa decennium ferme totum alios deinceps aliosque prohibuit, quominus è sententia nauigarent. Sed nequaquam idcirco Henricus à suscepto consilio destitit: quippe, tum ex Afrorum fermone, tum ex mathematica ratione certissimis conpererat argumentis, ab ora Mauritanię, continentes ac perpetuas regiones vltra æquatorem extendi: quæ si pedibus peragrari, ardores aut solitudines vetuissent; mari certè, modò perseuerantia nõ deesset, adiri, cognosciqúe posse confideret. Nec eum spes fefellit. Siquidem anno demum à partu Virginis milleſimo quadringentesimo vigesimo, cùm sese intrepidè nauarchi alto mandassent, multis, & periculosis iactati procellis, varias primùm insulas, ac deinde remotiora in singulos annos Africæ littora, ad vsque Leænam (id monti nomen est, leucis à Ganaria trecentis & sexaginta) singulari Dei beneficio cognouêre. Quorum è numero viri tres præcipuè meriti felicitate virtuteq; sunt, vt eorum nomina litteræ omnes ab interitu vindicarent. Fuêre autem Ioannes Consaluus, & Tristanus Vasæus, qui omnium primi longè à continenti recedere, & vasto ac furenti Oceano sese credere minimè dubitarunt: ac partim ventis ablati, partim animi robore consilioque prouecti; insulas aliquot, in ijs vnam hodie nobilissimam, ditissimamque, cui à materia nomẽ est, ad Lusitanicum imperium adiunxêre: itemque Aegidius Annius,

qui

qui Syrtibus euitatis, & accuratè obſeruatò maris æſtu, receſſuque, Ganariam promõtorium eximia nauigandi arte ac ſcientia denique flexit; & Chriſtianæ fidei ad Heſperios Aethiopas aliaſq; inacceſſas antea nationes aditum aperuit. Hos autem, Henricus, & qui deinceps eorum induſtriam ſubſequuti ſunt, pro cuiuſque meritis, ac laboribus amplè remuneratus eſt: ac, ne conquirendi ardor in poſteris refrigeſceret, à Martino V. Pontifice Maximo impetrauit (quod ipſum ab alijs deinde Pontificibus confirmatum eſt) vti quicquid à Ganaria ad vltimam vſq; Indiam patefieret, id quàm optimo iure & conditione Luſitanicæ ditionis eſſet. Quinquaginta circiter annos prima illa nauigatio tenuit: quibus demum exactis, Hericus cùm aliquot locis templa conſtruxiſſet, ac varias in regiones munijſſet viam Euangelio, plenus gloria, & rectè factis migrauit in cælum. Huius animi magnitudinem imitatus Alphonſus quintus, vt primùm regni potẽs fuit (nam Eduardus pater ei maturè deceſſerat, fuitq; ſub tutoribus ad ſeptimum vſque decimum ætatis annum) quamquam finitimis, ac domeſticis implicitus bellis, in eandem tamen laudem acerrimè incubuit; perque ſtrenuos duces & gubernatores ab Leæna monte ad Arſinarium (quod recentiores Viride caput vocarunt) atque inde ad vſque Diuæ Catharinæ promontorium (is locus eſt vltra æquatorem gradus parteſve duas & ſemis, hoc eſt leucas circiter duas & quadraginta) Crucis trophæũ, & arma Luſitanica protulit. Multæ etiam inſulæ per idem tempus inuentæ, quas commemorare hoc loco nõ eſt operæ pretium; & commercia varijs cum nationibus inſtituta; ſed cum Aethiopibus præcipuè occiduis,

quam regionem hodie Guineam vulgus appellat, ducto nomine ab vrbe celeberrima Genne, ad quâ ingenti fluuio Zanagæ impositam, loci opportunitate illecti olim negotiatores vndique confluebant. Patet autem Guinea latissimè: & quamquam zonæ mediæ ferme subiecta flagrantissimo sole torreatur; non tamen idcirco (vt falsò prisci putarunt) ab incolis est deserta: quinimmo plurimos numerat populos: è quibus maritimi pisce mediterranei partim lacertis, & immundis animalibus, partim, vbi cælum fauit, nonnullis fregibus & lacte vescuntur: mutantque subinde loca, non per vicos aut oppida, sed per familias plerumque dispersi: eæq; familiæ sæpe inter se propter inopiam, de aquatione ac pastione decertant: infelix genus hominũ, ac seruituti natum, & cùm alijs nominibus, tum vnius veri Dei præsertim ignoratione miserandum. Cum ijs igitur per captiuos interpretes agi cœptum à Lusitanis. & quamquam initio propter suspiciones mutuas, vt in re tam subita, ac noua, turbatum est; atq; etiam ex insidijs Christiani aliquot interempti; tamẽ cognita mox Lusitaniæ Regum iustitia, & nostrorum comitate ac beneficijs deliniti barbari metum posuêre: & commeandi contrahendiq; libera potestate facta, cum veste varij generis, & varijs domestici vsus instrumentis, ebur, & aurum, & mancipia permutabant, nullius aut ementiũ aut vendentium æqua bona conditione, atq; ipsorum qui venum dabantur. quippe ex Aethiopiæ fabuletis in opima Lusitani regni arua, & ex tugurijs, & mapalibus Olisiponem classe translati, vel ipsa vrbis frequẽtia rerumq; omnium copia paulatim ad mansuetudinem & humanitatem erudiebãtur: &, quod longè præstantius

ſtãtius eſt, miſterijs Chriſtianæ religionis poſtmo
dum imbuti, & cæleſti lauacro expiati, è peregri-
nis, dæmonũ ſeruis, hominumq; mancipijs, Ange-
lorum ciues, & domeſtici Dei repente euadebant.
Hiſce reb⁹ ita inſtitutis, admodũ expedire viſum,
ad mercimonia tuenda, atq; ad retinendã cum bar
baris amicitiam, opportunis aliquot locis caſtella
excitare. Quæ dum ſumma Aethiopũ volũtate ex-
ſtruuntur, interea morbo, laboribuſq; cõfectus Al-
phonſus emoritur. Dein regni gubernacula ſuſce-
pit Ioannes eo nomine II. lætis admodũ auſpicijs:
quãdo per idem tempus in Aethiopia Chriſtiano
primũ ritu litatũ eſt; barbaris ad noua ſacra cære-
moniaſq; ſtupore defixis: Luſitanis verò inter ipſã
diuinã rem gaudio lacrymantibus, quòd ſua potiſ-
ſimum opera verus Dei cultus in longinquas adeo
mundi partes gradũ feciſſet: nempe vt impuris fœ
data victimis loca purgaret: breuiq; ingẽtem ani-
morũ vim à poſſeſſoribus iniquis in Chriſti liber
tatẽ aſſereret. Quo nuntio magnã in ſpem erectus
Ioannes, vt erat generoſi maximè ſpiritus animiq;
Rex, nõ modò parta retinere, ſed etiã omni ratio-
ne amplificare cõſtituit. atq; illud præſertim ſum-
mo conatu perueſtigare; num quis ab Atlãtico in
Eoum Oceanum vel mari vel terra trãſitus foret.
quippe, iam tum, præter acerrimum propagandæ
Chriſtianæ fidei ſtudiũ, ad beatas etiã Arabiæ ga-
zas, & Indici littoris opulenta commercia mẽtem
& cogitationẽ adiecerat. Quam ad rem in primis
idoneũ ratus, cogniti iam littoris dynaſtas amici-
tia comprehẽdere, haud ita difficili negotio id eſt
conſequutus; pacemq; & ſocietatem certis legibus
fecit cum Bezeguico, & Caramanſa, Baio Samano,
alijſque regulis: dein, ad vlteriora exquirenda,

proba-

probatæ virtutis fideiq; homines familiares suos dimisit. atque id quò libentius facerēt; ac minore cum erroris periculo sese vastum in Oceanum darent; peritissimis ea tēpestate mathematicis Rhoterico & Iosepho medicis suis, itemque Martino Bohemo, qui se Ioannis Monteregij alumnum ferebat, negotium dedit, aliquid communi consilio excogitarent, ad cursum nauiū in pelago, quamuis ignoto, regendū: vt vel abductus a conspectu familiarium sibi syderū nauta, quam tamen cæli plagā quàm remota ab orbe nostro loca teneret, aliqua posset ratione conijcere. ij, quàm acerrimo studio re diu multumque agitata, astrolabium denique instrumentum, quod antea ad colligendos stellarum motus duntaxat astronomi adhibere consueuerant, præclaro sanè inuento ad vsum rei maritimæ transtulerunt: ac pari solertia declinationum tabulas cōfecēre, quibus hodiè naucleri ad explorandam locorum (quemadmodum cosmographi appellant) latitudinem vtūtur: vt non parum, hoc etiā nomine, tota Europa Lusitaniæ debeat. Quod si vt latitudinis, ita etiam longitudinis facili negotio rimandæ regulam prodidissent; nullo propemodum errore perpetuum maris ac terræ circulum continuo circumactu viatores periti conficerent. Sed quia ab ortu in occasum, vel contrā, ab occasu in ortū nihil est in perpetua cæli conuersione certū ac stabile, quo dirigere cursum, accessum ve aut recessus emetiri possimus (namq; illa errantium syderum oppositu subtilis ac perobscura collectio, nequaquā est ad hāc quotidiani vsus rationem accommodata) iccirco nulli dum longitudinis gradus notari, neque planè perspecta potuit esse ratio itineris, in quo nauium rectores peric-

losissimè sæpe falluntur. credo equidem, in hoc, vt plerisque alijs humanis in rebus, ad mortalium vel acuendam industriam, vel coercendas cupiditates, hac tanta difficultate diuinitus interposita. Veruntamen eius instrumenti beneficio mirum quanta nauticæ rei accessio facta sit. quinetiam ex eo tempore Christi disciplina manare longius cœpit: plures quippe iam viri, & prudentiæ & pietatis laude præstantes, certatim ad huiusmodi expeditiones vltro semet regi offerebãt: è quibus Iacobi Cani constantia & virtus in primis enituit. Is, acceptis ab rege nauibus, vltra metas Alphonsi processit ad ostium ingẽtis fluuij, qui ex ipsis Nili fontibus originẽ trahẽs, Zaires ab incolis dicitur: ac tanta aquarũ vi, præsertim hyeme, sese in Oceanum infert, vt prodatur in octoginta millia passuũ ab eo vinci mare. quod ex dulci nimirum haustu præternauigantes intelligunt. Columnas aliquot, Ioannis iussu, è Lusitania secum aduexerat Canus: quibus præter Crucis figuram, & regij stemmatis insignia, Latinis & Lusitanicis verbis erat inscriptum, quo quęque terrarum spatia rege, quo duce, quo tempore aperta forent. Ex ijs ergo columnis vnam, ditionis Lusitanicæ testem, in ostio collocat: dein aduerso flumine subuectus, errantes passim Aethiopum greges videt, atro colore vibratoque capillo, vt cæteros, veruntamen, vt vberiore solo, sic etiam ingenio moribusq; longè mitiores. quippe leuibus duntaxat munusculis, & benigno vultu inuitati, sese aduenis tanta securitate credebant, vt eorum quoque nauigia, sine vllo metu vel suspicione, inuisendi gratia conscenderent. Veteres amicos vel consanguineos diceres, si communio intercederet linguæ. sed è multis ac varijs interpre-

terpretibus inuentus est nemo, qui sermonem gen
tis teneret. nutibus ergo agebatur. quibus haud æ-
grè cognitum est, præpotentem regem, cui cuncti
pareant, plurium dierum itinere introrsum abes-
se. Quo audito Canus aliquot è suorum nume-
ro ad singula propius exploranda incolis ducibu
mittit in regiam: ijsque obsidum loco relictis
præcipuæ indolis quattuor ipse vicissim Aethio-
pas in Lusitaniam asportat, persanctè pollicitus
quintadecima Luna (quæ temporum ibi momen
obseruantur) sese illos incolumes patrio reddi-
rum solo. ij porrò, inter nauigãdum, & Cani cura
& sua ipsi docilitate, Lusitanici sermonis consue-
tudinem nacti, de Congi regno (sic enim appellan
deniq; patuit) deq; eius opibus, ritibus, institut
cuncta postmodum ex fide atq; ordine retulerun
Eorum aduentu Ioannes mirè lætatus: &, collau
data Cani prudentia, nouos iubet hospites in pri-
mis benignè & copiosè tractari. cumq; ex ijs mul
ta per otium quæsijsset; veritus ne longior mor
Lusitanis obsidibus aliquid afferret incommod
mãdat Cano, Aethiopas quàm optimè rursum ac
ceptos quamprimũ in patriam reportet, suosq
recipiat: tum, vbi vlteriora lustrarit, in reditu, a
Congi regẽ adeat ipsemet; eumq; omni ratione a
Christũ allicere studeat. Nec mora: tempestate
idoneam nactus Canus, peregrinos, Congum reb
tos, cum obsidibus bona fide permutat: ac, ne tem
poribus excluderetur, cõtinuato in prẽsentia cur
su, leucas vltra id regnum ducentas prouehitur: d
cuius dixi formæ columnas duas duobus ponit lo
cis: quarum alteri à S. Augustino (cuius in die
natalem appulsus inciderat) alteri ab ipsomet lo
pide nomen inditum est. Inde Congum reuecti
mit

mira gentis gratulatione ad regē ipſe cum amplis muneribus, & egregio comitatu contendit. Rex, quod mira quædam de Ioannis munificentia, & comitate à ſuis audierat, ſumma cum honoris & mutuæ beneuolētiæ ſignificatione Canum aduenientem accepit. Exinde pedetentim Canus, quemadmodum in mandatis habebat, ex occaſione ſermonem de rebus diuinis inferre, ac Regem adhortari, vt, ſpretis inanibus Dijs, vnū Deum cæli terræque conditorem agnoſceret. Atque hoc loco vel maximè patuit ad conuertendos animos, quanto plus in perſpecta caritate, quàm in verborum apparatu momenti ſit. Militaris homo erat Canus, & ferro potius quàm litteris innutritus. ac nihilominus rudi eius oratione Rex, videlicet officijs noſtrorum ante captus, ad ſtudium veræ pietatis adeo exarſit, vt aures ad Canum ſemper ſitientes afferret, ac multa ipſemet vltro de religione quotidie quæreret. Quinimo in eūdem animi ſenſum familiares quoque ſuos, & regni proceres, apertè monendo hortandoque pertrahere nitebatur. Accedebat ad hæc, internus auræ cæleſtis afflatus, qui mentes Aethiopum cœcas ad rectum ſalutis iter occultis motibus prouehebat. Iamque agro ad Euangelij ſemen accipiendum ſubacto, Cani reuerſionis tempus inſtabat. Quem Rex tametſi aduocatum ſibi in Luſitania videbat fore; tamē pro inſtituta conſuetudine perinuitus dimiſit: deditq; proficiſcenti comites pueros nobiles, præfecto Zacuta, vno ex ijs, qui nuper in Luſitania fuerant. huic etiam atq; etiam mandat primùm vti ſuo nomine, Ioanni pro immortalibus eius in ſe promeritis, gratias agat ingētes; deinde vt ab eodem ſupplicater petat, ipſum oratorē & pueros cæleſti lauacro

expia-

expiatos,& Christianis præceptionibus probè in-
stitutos, cum pijs aliquot summi Dei sacerdoti-
bus Congum remittere ne grauetur. vehemente
optare se, cum liberis, & propinquis, & regno
fieri possit vniuerso, Christiana sacra suscipere.
Addit legationi munera, magnam eboris vim, ve-
stemque permultam (hæc Aethiopum gaza est)
palmarum folijs admodum scitè atque artificio
contextam. Ea verò legatione Ioānes, vt erat egr
giè pius, maximo gaudio cumulatus est, cùm ta
tam pandi portam Euāgelio cerneret. Ergo, simu
atque maturum est visum, festo ornatu & solenn
pompa Ioannes & Eleonora vxor Zacutam; pue
ros alios alij principes viri vetere Ecclesiæ insti-
tuto lustralibus aquis gratulabundi admouêre. &
Zacutæ quidem, Ioannis; cæteris verò, sponsor
cuique sui nomen impositum. Baptismo peracto
confestim idoneis traditi præceptoribus, totum
biennium summa cum diligentia Christianis mo-
ribus & mysterijs imbuuntur. Ac tum demiqu
perhonorifica legatio in Cōgum decreta cum re
galibus donis, & sacrorum apparatu magnifico
neque neophyti modò ad suos remissi, verùm e
iam è sanctissima Dominicana familia viri tre
probatæ virtutis atque doctrinæ delecti, qui apu
eosdem Aethiopas & docendi & initiandi mune
re fungerentur. accessêre ad hos, etiam architec
cum fabris ad templa vero Deo in illis regionibu
exstruenda. Princeps legationis fuit è præcipu
nobilitate vir, Consaluus Sosa. Huic inter nau-
gandum pestilentia ablumpto, Rhotericus fratru
filius omnium voluntate sufficitur. Magna inte
rim apud Aethiopas erat expectatio nouæ religi
nis, & cùm cęteri ferme summi atque infimi Chri
stianorum

ſtianorum aduentum valdè expetebant: tum verò auidiſſimè Regis patruus, qui maritimis Congi populis imperabat: quam Congi partem Sonum incolæ nominant. Is, vt primùm naues ad littus applicitas audiuit; ingenti ſtipatus frequẽtia, magnoq; cymbalorum ac tubarum ſtrepitu, deſcendentibus noſtris obuiam prodijt, vix præ gaudio ſui compos. Et quoniam exacta iam ætate erat, ne oblatam ſibi diuinitus occaſionem fruſtra elabi ſineret, baptizari ſe ſtatim voluit vnà cum altero è filijs paruulo, quippe qui per ætatem ſibi conſulere nondum poſſet: alterum iam adultum, quamquam eodem ſtudio vehementer incenſum, & obſecrantem etiam atque etiam, ne ſe cæleſtis illius beneficij expertem vellet; honoris tamen & obſeruantiæ cauſa, Regi, Regiſque liberis in tanto myſterio anteuertere non eſt paſſus. Tẽporario igitur templo è frõdibus ac ramalibus raptim excitato, aræ tres Chriſtiano more adornantur. ac ſacris ritè perfectis, primus ex omni memoria baptiſmus ille in ijs terris incredibili omnium lætitia celebratus eſt anno poſt Chriſtum natum milleſimo quadringenteſimo nonageſimo primo. Patrẽ nouo nomine Emmanuelem; filium vocari Antonium placuit. Nec modò vultu ac veneratione conceptã religionem ac fidem præ ſe tulit ſenex: ſed etiam aduocata concione ipſemet è ſuperiore loco in ſimulacra, & nefarios ritus, quibus ad eam diem dediti fuerant, adeò acerbè inuectus, & præteriti tẽporis errata & flagitia tam grauiter ac dolenter eſt deteſtatus, vt animo planè immutatum, ac Deo plenum haud dubiè cerneres. ijs rebus cognitis, maiorem in modum lætatus eſt Congi rex: perque eam gratulationem ad patrui ditionẽ ac fines mu-

nificè adiecit agri, quod leucas in lõgum trigintu
in latum decem pateret. Quo tanto de se Regis in
dicio magis magisque animatus Emmanuel, ad si
periora Christiani animi documenta non min
præclarum adiunxit aliud. siquidem graui edict
conquisita vndique idola, quamquam multis id
grè ferentibus, & in cumulum congesta, publi
concremauit. Præterea, Christi sacerdotes, quàd
ibi substitêre, tanquam è cælo delapsos, omni o
cio prosequi, & caritate complecti: de fidei r
sterijs, deque varijs virtutum generibus assid
percunctari: Deum verò suppliciter obsecrare,
quando multo maximam vitæ partem in cacod
monis famulatu posuisset miser, quantulumcu
supererat temporis, totum id in Christi Dom
cultu, & in vera pietate cõsumere sibi liceret. Ia
rei diuinæ quãto cum silentio, vel tremore pot
interesset, ex eo patuit, quod iuueniliter inte
strepitum cientes ad ianuam templi honorar
ephœbos principum filios, illicò mactari impe
uit: indignum facinus ratus, augustissimũ illud
crificium, in quo pro salute hominũ Deus ipse
molatur, ab hominib⁹ negligi. Itaq; dubio pro
adolescentes, leuis, & quotidianæ apud nos (q
pudeat) noxæ pœnas capite ipso luissent; ni
tẽ ac genus miserati, ac diuinæ insuper clemen
memores Lusitani vehemẽtius obstitissent. Ia
ab Congi Rege nuntij aderãt, legatum orante
aduentum vltra differret: Regem in vrbe, cui A
basse nomen, patrui baptismo & cõuersione la
simum, festos agitare dies: nihilq; illi esse long
quàm, vt elutis toto animo sordibus, ad filiorũ
Dei cœtum vnà cum cęteris aggregetur. Hoc n
tio accepto, moræ nihil interponẽdum est vis

nauibus modico relicto præsidio, Sosa comitesq; sese in viam dedêre. Quibus, in digressu, præter cæteram benignitatem, ducentos etiam stipatores Emmanuel tribuit: itemq; ad onera subeunda, vim hominum ingentem, quis potissimum sacram supellectilem baiularet, admirabili quadam alacritate certantium. Vbi ad medium ferme iter ventum est; Præfectus Regius vnus, ac postmodum alter, officij caussa nostris occurrit. Ad vrbem verò appropinquantibus oppidani tripartito agmine obuiam prodiêre de more gẽtis armati, Lusitaniæ laudes, & præclara in se beneficia carmine concinentes: ita structis ordinibus, & eiusmodi gradu, ac symphoniæ genere, vt supplicantium apud nos pompæ speciem quandam exhiberent. Modos inibant pauci, tum cæteri sequebantur: ac subinde vniuersi pleniss̃imo sonitu elatis in spatia certa vocibus æthera feriebant. Hi nostros ingenti gaudio in medium acceptos, eodem ordine ad regiam vsque perducunt, tanto populi concursu, ac turba ita conferta, vt nostris aditus ad regem vix atque ægrè patuerit. is, in edito suggestu, vt ex omni parte conspici posset, eburneæ sellæ insidebat mitratus infula è palmæ foliis opere subtili, & eleganti perfecta: à capite ad pubẽ nudus; cætera ad pedes vsque, vestis bombycina contegebat; læuum brachiũ armilla ex orichalco adornabat; equina cauda pendebat ex humero. id solis regibus datũ. Deniq; introductus legatus, quàm honorificentiss̃imè excipitur. salutatione peracta, expositisq; sui regis mãdatis, illicò ꝑ sacerdotes adstantes, dona, vestẽ pretiosam, tabulas pictas, aurea vasa & argẽtea, & omne Christiani ritus instrumẽtum in conspectu populi totius, petente id ipsũ rege, proferri iubet:

tum rex perattentè singula contẽplari: quem qu
que in vsum, quidúe significent, curiosius quęre
In ijs pręfulgidum erat Crucis vexillum, quod s
lenni precatione consecratum Innocentius VI
Pontifex maximus Lusitano Regi ex vrbe Ro
transmiserat. Eo explicando confestim rex & co
cio tota venerabũda procubuit: namq; inter illa
sacrorum expositionem Aethiopes adeo inten
oculis gestus motusque sacerdotum obseruaba
vt eodem pęne quo Lusitani momento capita fl
mitterent, iungerent palmas, genua flecterent.
eo spectaculo nostri in hospitia benignè diuisi
de regis & reginæ baptismate sedulò agi cæpt
Id quò maiore apparatu, ac cæremonia fieret, te
plum Christiano more prius ædificari placu
opus erat sanè difficile, tum alias ob causas, t
quod lapides & cæmenta longè admodum pet
da forent. sed tantus fuit ardor, vt breui compe
tatis vndique necessarijs, vrgente atque insta
rege, multis structoribus agi res cœpta sit. Cr
dicanda erat ædes: quare primus lapis est pos
V. Nonas Maias: quo die Ecclesia salutaris l
inuentionem anniuersaria gratulatione conce
brat. Dum hęc maximè fiunt, ecce tibi à regni fi
bus trepidi nũtij; vastari agros, tecta inflamma
hominum ac pecudum prædas abigi. Lacus in
teriore Aethiopia est ingens, ad instar pelagi, p
sus vt leucas centum in longitudinem patere
catur: ex quo tres nobilissimi totius Africæ a
nes, Nilus (cuius ortum tanto studio frustra p
uestigauit antiquitas) in mare internum, Cua
& is, de quo supra dixi, Zaires in externũ effluu
in eo lacu aliquot visuntur insulæ; & ex ijs qua
tantæ magnitudinis atque frequentiæ, vt trigi
hoc

hominum millia in bellum cogant. Sed præcipua celebritate populi Mundequeti sunt, qui per eos fortè dies ad arma consternati ab Congi rege defecerant, magnaque manu incursiones in regni extrema faciebant. Aduersus id malum, quoniam & celeritate, & ipsiusmet regis præsentia opus erat; ne quid sibi interim aduersi eueniret, occupat rex baptismi sacramento æternæ saluti consulere. Nec regina rem longius distulit. atque ad indicandum in Lusitaniæ reges grati animi obsequium, ille Ioannis, hæc Eleonoræ sibi nomen desumpsit. Ingens Aethiopum multitudo ad spectaculum vndique affluxerant. Ex ijs, proceres aliquot, regis exemplo & prædicatorum adhortationibus incitati, se per idem tempus ad Christum adiunxêre. nam è duobus regis filijs alter ad omnem virtutem, ac pietatem propensus, natu maior, ad regni fines tutādos festinè præcesserat: iunior alter, Pansus Aquitimus nomine, nimirum vt esset qui pios postmodū exerceret, à nefaria superstitione, & auitis moribus nullo pacto abduci se passus est. Sub hæc, raptim coacto exercitu rex, admistis Lusitanis aliquot, in hostes tendit. Abeunti, Sosa Crucis vexillum de manu porrexit; hortatus pergeret in dimicationem alacer: signi eius beneficio (tantùm fiducia ne deesset) hostibus vtique superiorem futurum. Nec vana fuêre promissa: prælata Cruce fusis fugatisque rebellibus, paulo post victor Ioannes in patriam redijt. Quantem natu maior filius est secutus: qui cùm Christianæ doctrinæ diligentem in primis operam dedisset, perducto iam ad fastigium templo, summa populi celebritate baptismo lustratus est, Alphonsumq; appellari se voluit; quo nomine Ioannis Lusitaniæ Regis filium

vocari didicerat. Ac ne quid ad lætitiam deesse
baptizati cum eodem insignes viri permulti. Ind
profectus in Isundos, quibus populis iam tume
parentis auctoritate imperabat, Apostolico apu
eos munere ipsemet fungi cœpit; ac veritatis l
cem admirabili studio promiscuè omnibus imp
tire. Quo tanto Christianæ rei incremento adm
dum lætus in Lusitaniam reuertit Sosa, relictis
Congo sacerdotibus ad cæpta promouenda. V
rùm ij partim insolitis caloribus, & cæli grauit
te consumpti; partim etiam (quæ vicissitudo
rerum) ab incolis aspera atque acerba multa, a
sente præsertim Alphonso, perpessi sunt. Eten
quamdiu de ecclesiasticis cæremonijs, & de m
steriis rectæ in Deum fidei est actum, ea tamen si
minis captum infinitis partibus superant; tam
quia ob id ipsum Deo digna, & rationi consen
nea videbantur; haud ita repugnabatur ab eth
cis. Ast vbi de iustitia, temperantia, submissio
seriò præcipi est cæptum, & è Christianæ disci
næ institutis, abijcienda auguria, malè parta re
denda, condonandæ iniuriæ, aspernandæ libi
nes, frangendæ cupiditates erant; enimuero t
quasi ventilabro ad trituram adhibito, boni v
illicò secerni ab improbis: alteri, vel amore vir
tis capti, vel pœnæ metu perterriti, æquitate del
ctari; sectari pacẽ; voluptates repudiare; duces
rectores animorũ suorum honore & beneuole
prosequi. alteri denuò dæmonum laqueis irret
ad ritus nefarios, atq; ad auaritiã, ac superbiam
pristinas turpitudines miserandũ in modũ red
ui, & odisse lucem, magistros auersari, & à pio
consuetudine longè refugere. Nec vulgo tantũ
pebat vitiũ: notissimus ac ditissimus quisq; ar
ac

ac difficile virtutis iter eò magis horrebat, quò maiora sibi malorum irritamẽta,& deliciarũ illecebrę suppetebant. Rex demum ipse, qui tantũ initio ardorem ac firmitatẽ animi præ se tulisset; vbi à lactis dulcedine ad solidos cibos traduci est cæptus, desiderio pristinæ vitæ paulatim adeo elanguit, vix vt in eo roboris Christiani quicquam agnosceres. Occursabãt scilicet eius animo pristina oblectamẽta, ludi, cõpotationes, quæq; ebrietatem sequũtur: offerebant sese identidẽ auspicia,& sortes, quibus ad amẽtiam omnis ferme barbaria dedita est; titillabat sensũ, effundendæ iracundiæ, & doloris puniendi suauitas. quibus quasi machinis, vrgẽte præsertim dæmone, sensim de statu suo deiecta mens ita obduruit, vt cũ internas religionis & officij recordationes obstinatè repudiaret; tum salutarią sacerdotũ hortamenta ac monita, nõ modò ad animũ, sed iã ne ad aures quidẽ admitteret. Accedebat, ad res profligãdas, acerrimũ dæmonis telũ, muliebris coniuratio. Quippe, vt cæteræ ferme gentes, ita etiã Aethiopes, præter eam, quã iustæ vxoris habent loco, singuli pellices alere consueuerant plures pauciorésve pro opibus. Eæ cùm ex inuectis nuper sanctionib° pelli, aut ablegari se à viris quotidię cernerent, vt est impotens iracundiæ sexus, damnũ & ignominiam nõ tulêre: cœtibus habitis consensu per se, perq; communes amicos cum rege vehementer agere insistunt; aduentitias religiones, durumq; & horridum vitę genus abijciat; præsentibus bonis & copia rerum quoad licet fruatur: neu incertam spem futuræ felicitatis, tanto pretio, tantaque commodorum & voluptatum iactura sibi emẽdam existimet. Hæc & alia eiusmodi blandimenta cùm neque Rex inuitus

acciperet, & eadem tabe infecti permulti, ac præ-
sertim Regis filius Panſus Aquitimus adiuuaret
breui maximum in diſcrimen adducta Chriſtiani
tota res eſt. Obſtabant ſceleratis conatibus fideles
ac boni, vt numero inferiores, ita diuino præſidio
& cauſa longè ſuperiores. Egregium verò ſe pietā-
tis vindicem & aſſertorem præbebat Alphonſus
patriſque miſeratus inſaniam; dictis factiſq; neo-
phytos in fide atque in officio cõtinebat. Ad eum
tollendum obicem, proceres aliquot Panſum in-
cenſum iam regnãdi cupiditate omni ratione fo-
uere; Alphonſum abſentem varijs criminationi-
bus patri ſuſpectiorem indies reddere inſtituunt
degeneraſſe illum planè in externos mores; nihil
iam patriæ vel auitæ conſuetudinis pati: Regem
verò ipſum ita vel contemnere, vel odiſſe; vt ni
eius contumeliam artibus magicis, quas à Chri-
ſtianis nuper acceperit; amnes exſiccet, vitiet fru-
ges, atque adeo regias pellices vltro ad ſe ipſe pel-
liciat. Eiuſmodi calumnijs atque portentis cum
iuuenis innoxij famam ex compoſito quotidie la-
cerarent: zelotypum ſenem, & in affecto iam cor-
pore animi quoque viribus defectum, facilè per-
pulêre, vt Alphonſum omni dignitate, honoribus,
vectigalibus per ſummã iniuriam exueret. iacuit
ſetque porrò in ſolitudine & ſqualore circumuen-
tus & proditus Dei ſeruus; ni diuino inſtinctu co-
orti quidam ex optimatibus, regem apertè increpu-
iſſent, quod hæredem regni deſtinatum, ſtirpis
maximum, eximia virtute ac pietate filium indi-
cta cauſſa damnaſſet. Reputaret ſecum illius in ac-
cendis hoſtibus præclara facinora; in tuenda po-
pularium concordia ſtudium; in ipſo Rege co-
lendo pietatem & fidem. dein videret, num tanta
indoli

indoli, tantisque laudibus consentanea essent, quę ab inimicis ad inuidiam conficta; nimium patulis auribus in animum demisisset. Quin per idoneos viros in filij vitam & actiones inquireret? ac perspecta demum & cognita veritate, quod æquum videretur, & in reum, & in accusatores, pro merito cuiusque statueret? Hisce monitis quasi è veterno excitatus Rex, ac se ipsum leuitatis incusans, per summam dissimulationem quæsitis ijs, quæ Alphonso obiecta erant, cùm prorsus vana & commentitia comperisset; maxima bonorum gratulatione insontem filium in pristinum dignitatis & honoris ac gratiæ locum extemplò restituit; conscelerato calumniatores, ne quid tale postea quisquam auderet, perpetua notatos infamia securi percussit. Cuius tanti tamque insperati beneficij magnitudinem Deo acceptam referens, vt debebat, Alphonsus, multo etiam ardentius, ac liberius ad Christianam fidem tuendam atque amplificandam incubuit. ac præter cæteras artes exterminandis gentium ritibus ad eam diem adhibitas; regno toto palam capite sanxit, ne quis inanium Deorum effigiē vllam vel priuatim, vel publicè coleret, haberetue. Quo edicto in rabiem efferati aduersarij, frequentes in regiam coeunt; ac tumultu per operas excitato, credulū ac timidum Regem in eam sententiam adducunt, vt, nisi reuocetur illicò edictum, ingentem seditionem adesse non dubitet. Hoc ille timore correptus, continuò per celeres nuntios admonet filium, videat etiam atq; etiam quid agat, quò progrediatur: neu peregrina ac noua religione mordicus retinenda, se suosque omnes in apertum capitis ac fortunarum discrimen obijciat. Cùm ille nihilominus in in-

cepto perstaret, Deumque multo magis quàm homines metuendos duceret; ira percitus Rex iubet Alphonsum ad se quamprimùm venire. At ille, cùm nascentis eius Ecclesiæ salutem in suo capite verti probè intelligeret; pericula belli excusando, variasque nectendo moras, tandiu rem distulit, quoad letali morbo implicitus parens, cùm ægrum spiritum per multas curationes in dies aliquot extraxisset; tandē superante medicamenta morbi, demortuus est. Interea Pansus, & sua ipse cupiditate, & improborum suasu, non dubia spe regnādi concepta, solicitare promissis Aethiopas blandè singulos appellare; viuēdi licentiam & libertatem ostendere; deniq; ad excludendum aperta vi fratrum arma & copias comparare. Quibus de rebus, & de patris obitu, à Regina matre, quę ab eiusmodi consilijs abhorrebat, certior factus Alphōsus, quàm maximis itineribus quàm occultissimè noctu Ambassem vrbem ingreditur: atque vbi primùm diluxit, populum magna rerum nouarum exspectatione suspensum ad concionem vocat. Ibi orsus à primo Lusitanorum in eas regiones aduentu; commemoratisque eorum in se, parentemque ac totam nationem promeritis; quod tales viros tamq; salutarem sibi traditam ab ijs doctrinā grato pioq; animo coleret, foueretque; iccirco se à fratre sectatoribusq; ipsius toties insidijs appetitum & per falsas criminationes fama, fortunisq; spoliatum fuisse conquestus est. Pansum, viuo & sperante etiam tum patre, alienā hæreditatem spe, & cupiditate impia deuorasse: eodē vita functo, iustum hæredem, quando per fas nequeat, per vim aut nefas à patrimonio arcere: si quid apud eos gentilius, si quid vetustus regni mos, si quid etiam æter-

næ

næ salutis ratio valeat; ne se maiorem natu, Regem legitimæ designatũ, pacis ac beatitudinis omnium cupidissimum; iuniori fratri consilijs impiorum deprauato posthabendũ existiment. Caueant verò etiam atque etiam, ne à veritatis oblata sibi diuinitus luce ad cæcas iterum tenebras delabantur: neu Pansi minas, parataſque ab eodem copias pertimescant: Deum immortalem, cuius in eo negotio agatur causſa, pro sua summa iustitia & bonitate, rectè sentientibus affuturum. Hæc, & alia ad tempus accommodata, cùm ingenti spiritu peroraſſet; tantus repentè motus animorum est factus, vt incredibili consensu Alphonsum protinus Regem æqui pariter & iniqui cõsalutauerint. Quibus rebus confestim ad Pansũ in suburbana castra perlatis; vt quàm minimum spatij Alphonso ad comparandũ relinqueret, cum ijs copijs, quas habebat duplici instructa acie continuò infestus ad vrbem aduolat. Neq; perterritus ea re Alphonsus; tum armatos, quos circa se habebat, pauciores quàm credi possit (nõ plus sex & triginta fuisse Rex ipse per litteras publicas admodũ religiosè testatur) tum cæteram imbellem turbam, quæ ad regiam perculsa metu confluxerat; bono ac prẹsenti animo iubet esse. Deum verum, quem spretis falsis dijs venerari instituerint, pro ipsis haud dubiè pugnaturũ. Nec vana cecinit. vbi ad teli iactum est ventum, Christiani armati, inermesq; sublato pariter clamore, IESVM Deum, & Sanctum Iacobum, ex disciplina Lusitanica ingeminãt. mirum dictu: ad eas voces, tanquam cæleſti fulmine afflata prior acies, cùm aliquandiu attonitæ similis fluctuasset, terga postmodum vertit: cumq; eandem trepidationem pauoremque subsidijs intulisset, turbatis eo impetu ordini-

ordinibus, conuerſiſque illicò ſignis, effuſa omn
fuga ſaltus auios & nemora petière. Hanc tam
credibilem victoriam, ac planè diuinam, alia n
minus admiranda ſubſecuta res eſt. Cippus erat
ſyluis, captandæ cuipiam feræ paratus à venato
bus. in eum cippum curſu præcipiti cùm ſe Panſ
per imprudentiam induiſſet; corpore toto grau
ter conſauciato ſic hæſit, vt explicare ſe inde nul
vnquam ratione valuerit. Comprehẽſus, & in c
ſtodiam traditus, fruſtra nitente Alphonſo co
ſeruare germanum fratrem, & ad Chriſtum adi
gere; in pertinaci mentis duritie, & voluntaria c
citate miſer animam efflauit. Longè melius & ſ
luti, & exiſtimationi ſuæ conſuluit is, qui Pan
ductabat exercitum. ſiquidẽ è fuga retractus, cu
ſibi necẽ inſtare minimè ambigeret; miſit qui R
gi demiſsè nuntiaret; non deprecari ſe morte
quam ſuæ temeritati debitam præclarè noſſet.
verò omnibus votis expetere, obteſtariq́ue, ne
abſque fidei Chriſtianæ myſterijs ex hac vita e
cedere pateretur. ipſo congreſſus initio, circa A
phonſum apparuiſſe viros humana ſpecie aug
ſtiores; ipſius, quam Luſitani adorarent, Cruc
nota diſtinctos, clariſsima circunfuſos luce, vul
acerrimo præliantes: eo nimirum viſo Panſi mil
tes ingẽti horrore perfuſos, extemplò ſe in fug
dediſſe. Itaque ſibi nõ eſſe iam dubium, quin, p
ter Chriſtianorum Deum, nemo vel in terris, v
in cælo colendus adorandusq́ue ſit. Neque alp
natus eſt reſipiſcẽtem Alphonſus: quin potius c
menter accepto, & per baptiſmum in Chriſtia
relato, vitam & incolumitatem ea lege conce
vti purgando in poſterum verrendoq́ue San
Crucis templo cum ſuis operam daret; & in m
ſt

ſtici lauacri vſum, puros latices religiosè conueheret. Ea victoria magnum rei Chriſtianæ momentum attulit. regni poſſeſsione adita, & barbaris quotquot poſtea ſemet Euangelio opponere ſunt auſi, perpetuo felicitatis tenore ſuperatis, Alphonſus quinquaginta ipſos annos (tot enim deinde regnauit) hominibus verbo & exemplo ad omnẽ virtutem ac pietatem erudiendis, egregium & paſtorem populorum, & vineæ Domini cultorem, ad extremum vſque ſe præſtitit. Per idem tempus, quo Chriſtiana ſacra in Congum perlata ſunt; eadem Regulus quoq; Benienſium, Congo vicinus, ab Ioanne per legatum expetijt, Luſitanicæ magis amicitiæ ac præſidij ſpe, vt euẽtus docuit, ad opes imperiumque firmandum; quàm quò de ſuſcipienda Chriſtiana religione ſeriò cogitaret. Quocirca ſacerdotes ad eum ſumma Ioannis voluntate profecti, & ab auitis erroribus, ritibuſque ſacrilegis perditum hominem diu multumque reuocare conati, cùm nihil omnino proficerent, Ioannis demum accitu in Luſitaniam irriti rediêre. Lætioribus initijs, exitu etiam triſtiore fuit alia per eoſdem ferme dies Luſitanorum expeditio. In ijs amnibus, qui Aethiopiam occidentalem influunt, in primis nobiles duo cenſentur, Gambea, & Zanaga, cuius paulo ante meminimus. Stachirim Daratumque priſci dixêre. Intra duo hęc flumina quicquid ſpatij longo procurſu in Arſinarium vſque promontorium definit, populi tenent ij, quos vulgus Ialophos appellat. Horũ Rex, nomine Bemoinus, contracta cum Luſitanis amicitia, & crebris à Ioanne muneribus, nuntijſq; ad ſtipendia Chriſti ſolicitatus, cùm nihil tale agitaret animo; Luſitani tamẽ Regis optima ſtudia & ſpem varijs promiſſis

missis ac frustrationibus eludebat: idemq; Christi
nos aduenas in primis amicè liberaliterq; tracta
bat; quod eorum cõmercijs ac societate suas ope
non mediocriter augeri quotidie cerneret. Se
quod vitæ genus vt sequeretur, nullis vnquam ra
tionibus adduci potuit, id ipsum vt vltro exopta
ret, denique malo miserijsque coactus est. Siquid
regno pulsus propinquorum insidijs, cùm illu
frustra sæpe recuperare tentasset, victus aliquotie
fugatusque, ad extremum in Lusitaniam exsul cum
paucis perfugit ad expertę virtutis & beneficenti
Regem; ab eoque supplex infimis precibus auxil
um petijt. atque id quò facilius impetraret; bapti
zari cum suis (ij erant viri nobiles ad quinque & vi
ginti) & Ioannem de Regis nomine dici se volui
Celebratum est mysterium tertio Nonas Nouem
bris, anno post Christum natũ millesimo quadrin
gentesimo nonagesimo primo, mira Pontificum
& procerum gratulatione, & frequentia: exhibitis
que per eos dies publicè ludi, conuiuia, venatio
nes, & spectacula equestria: in quibus Ialophi de
sultoria arte, & agitandi peritia, ita se admirabi
les præbuêre; vti Numidis ipsis (quorum in celeri
tate motuque corporis præcipua laus est) agilita
tis palmam omnium iudicio consensuque eripue
rint. siquidem tanta erant membrorum vel dexte
ritate, vel robore, vt equi incitatissimi ephippij
nulla omnino cursus intermissione tum recti in
sterent, corpusque circumagerent; tum repente in
siderent, dispositosque humi lapillos ad vnum in
de colligerent; tum etiam momento desilirent, re
silirentque. sub ea Rex neophytus Romano Ponti
fici per supplices litteras ritè obedientiam detu
lit: idemque in Lusitaniæ Regis ditionem iure be
neficia-

neficiario ac voluntaria deditione concessit. ac se, modò amissa reciperet, Lusitanis ad interiores Libyæ Reges, & pretiosa metalla ducem fore professus est. Iamque exulis & nota probitas, & afflicta fortuna, Lusitanum Regem & regni principes ad misericordiam allexerat. quare idoneo subsidio adiuuandum hospitem ratus Ioannes, & insuper haud negligenda quæ ab eodem ad gloriam diuitiasque proponebantur; viginti validas naues deduci, & omnibus rebus ornari quàm primùm imperat. In eam classem, præter nautas & propugnatores, Euangelici quoque præcones impositi, Aluaro Dominicano præfecto, eximiæ virtutis ac sapientiæ viro, quo rex ipse ad sacras confessiones vti consueuerat. additi præterea non modò, vt in superiorem classem, fabri, sed etiam, ne materiæ inopia laborandum foret, cæmenta cum reliquo ædificationis instrumento. iam enim Ialophi consensu Lusitanus arcem ædemque sacram in Zanagæ ripis, opportuno ad merces exponendas, imponendasque loco, excitare decreuerat. Verùm tantus hic apparatus, ac spes non sine causa conceptæ, paulo post in irritum cecidère. Siquidem delata iam ad Zanagam classe, & castello inchoato (cuius etiamnum exstant vestigia) Petrus Vasæus, cognomento Bisacutus, qui classi cum imperio præerat; sine metu versantem in prætoria naui Regem Ialophum pugione confodit; vel fraudis ac perfidiæ suspicionibus incitatus, vel pertæsus cœli solique: quod ibi paucis diebus complures Lusitani perierant. Regis morte cùm à barbaris, tum à nostris valdè tumultuatum: ac ne quod grauius acciperetur incommodum, naues non paruo Ioannis dolore in Lusitaniam redu-

reductæ. Ita, maximi compendij rem, quæ & ple
rimos homines Christo conciliatura,& Lusitani
ad interiora commercia,& inclytas Libyę auriso
dinas aditum præbitura videbatur, vnius hom
nis iracundia momento corrupit. Veruntame
eius classis fama ,bellicusque apparatus, & profe
gi Regis causa benignè susceptą, nonparũ ad Lus
tanici nominis dignitatem & commendationem
in ijs regionibus profuêre.quocirca &Christiani
deinde negotiatoribus maior honos fidesque hu
beri cæpta: & à multis dynastis ad Ioannem ora
tores cum muneribus missi, fœderis & amicitię
caussa. Itemque ipse litteras & nuntios destinauit
cùm ad alios prænobiles Africæ principes, tum
verò ad reges Tungubutu, Mandingæ, Fullorum
& earum gentium, quas vulgo Moses appellant
multis in rebus Christiana instituta sectantium
ac pręsertim in nominum impositione,quæ ferme
à sanctis Apostolis mutuantur. Nam ad Christia
norum Aethiopũ sub Aegypto, seu Abassinorum
Regem, qui Pretejannes dicitur, tenui fama & an
ditione duntaxat iam sibi notum,propter pestile
tes terrarum tractus, & noxia animalia, & vasta
solitudines interiacentes, cùm id vel maximè cu
peret, ex ea parte adspirare non potuit. Cæterùm
hisce tam lætis rerum exordijs breui tota pæne Eu
ropa vulgatis, Lusitanum nomen magna vbique
in admiratione esse: celebrari omnium linguis
nauigandi scientia & gloria Græcis, Phœnicibus
Carthaginensibus anteferri. cuius laudis æmula
tione incensus Christophorus Columbus Ligus,
ingentis animi vir, & rei nauticæ in primis pe
tus;ex astronomica disciplina, & nonnullis vete
rum monumentis, eodem ferè tempore statuit,

trans

trans nòti orbis terminos magna terrarum ſpatia etiam in occidentem patere: dein, experiundi & cognoſcendi ſtudio, quod ſine magno apparatu ea res tentari non poſſet; Luſitano ante omnes Regi eam expeditionem ſuaſit; ſuamq; in id operā & induſtriam enixè detulit. A quo reiectus tamquam inania & fabuloſa afferret, ad finitimum Caſtellæ Regem Fernandum eodem conſilio ſeſe contulit. Ibi cùm nihilo magis audiretur; inuicta quadam animi pertinacia, totum ferme ſeptennium, voran do repulſas, vrgendo, inſtandoque per ſe, & per amicos; tandem aliquando peruicit; vt in eam inquiſitionem tria ſibi regio ſumptu adornata nauigia ad Hiſpalim oræ Bæticæ præberentur. Cum ijs in Atlanticum Oceanum egreſſus, Canarias primùm inſulas petijt. Inde cōtinua dierum aliquot velificatione in occaſum prouectus; inſulas aperuit nouas, quas ab re, quod primæ occurriſſent, Principes nominauit: & expoſito milite nactus aurifodinas, loco idoneo caſtra communijt: relictoque ibi præſidio, incolas ferme duodecim, & alia inuentæ eius regionis argumenta ſecum in Hiſpaniam reuexit. Ea res, quò minus erat in ſpe, eò maiorem Fernando Regi, & aulę vniuerſæ attulit voluptatem. Ioānes contrà, dolorem haud modicum ex eo percepit: vel quòd effloreſcēti tum maximè ad maritimæ rei gloriā nomini Luſitano, partum ab alijs in eodem genere decus officeret; vel quod relicto ſibi à maioribus inclyto nauigationis iure ſpoliari, & vaſti Oceani poſſeſſione pelli quodam modo videretur. Ergo ad exigendos è Principibus inſulis Bæticos, eaſque in Luſitanam ditionem aſſerendas, de procerum ſententia, claſſem inſtruere quamprimùm aggreſſus eſt. ea re cognita Fer-

nandus mirari magnoperè, cur ab Rege ſocio & amico, ignoti maris inueſtigatione, præſertim quam oblatam ille reiecerit, arceatur. cumque ſuper ea re nuntij, & iuris interpretes vltro citroque fruſtra cum litteris commeaſſent, poſtremo Fernandus ad reuocandum ab ea mente Ioannem legatos viros primarios miſit duos: &, qua erat ſolertia, ſi minus ab incepto abducere illum poſſent, certè per varias cauſſas rem conſultò iuſſit extrahere, dum Columbus, qui in eadem loca maiore cum apparatu renauigauerat; de concepta ſpe auri, argentique & opum aliarum, certiora & exploratiora perferret. Non fefellit Ioannem aſtus: & dum legati ſedulò tempus terunt (vt erat egregiè facetus) legationem eam neque caput neque pedes habere dixit: cauillatus oratores ipſos; quorum alter è crure claudicaret; alter, ab inſito faſtu leuior & elatior haberetur. Interea Fernandus magno ſuo compendio fœdus cum Carolo Galliæ Rege pepigerat: ſecundiſque eius rebus commotus Ioannes, omiſſo belli conſilio, non recuſauit quominus diſceptatore totius controuerſiæ vterentur Pontifice Romano, qui tum erat Alexander VI. eo nomine. Is, cognita regum causa; ne quando lis ad arma deduceretur; vltra Hesperidum inſulas ad trecenteſimam fere leucam & quadrageſimam ducto à Septentrionibus ad Auſtralem polum circulo; totum terrarum orbem æquo bifariam ſecuit. Quæ pars vergebat in orientem, hanc Ioannes, facta ſibi ob iuris antiquitatem optione, deſumpſit: occidua Fernando relicta. In eo tempore in perueſtigandis ignotis regionibus ab Luſitano, & Caſtellano mira vtrinque virtute certatum eſt. & Fernandi Caroliq; Cæſaris auſpi-

ca-

ęijs, idem Columbus, alijque deinceps immortalitate digniſſimi viri, ad occaſum meridiemque immania terrarum ſpatia, cum incredibili prouentu auri & argenti, ſubinde patefecêre: quo maximè ſubſidio Caſtella poſtmodum tantos tamque aſſiduos terra marique ſumptus prope infinita pecuniarum erogatione ſuſtinuit. At ex Luſitana parte, ſuperiorum ducum laudem non adæquaſſe modò, verùm etiam ſuperaſſe viſus, è Ioannis familiaribus egregia fortitudine & conſtantia vir, Barptolemæus Diazius. huic, non modò cum ventis & mari, ſed etiam cum ſocijs nualibus diu luctandum fuit, nauigationis longiſſimæ tædio feſſis, & reuerſionem quotidiano conuitio efflagitantibus. quorum ille cùm ferociam, & expoſtulationes prudentia ac lenitate ſedaſſet, Cani columnas longo interuallo tranſgreſſus, inſanum terræ proiectum denique patefecit: qui ab interiore Aethiopia per directam longitudinem leucas amplius ſexcentas in meridiem excurrit. neque tam portentoſa magnitudine, teterrimiſque inſuper tempeſtatibus deterritus eſt, quo minus promontorium flecteret; ac totum terrarum orbem magnanimis & experientibus viris peruium demonſtraret. Hoc tam felici auſu peruentum ad inſulam, quam ſanctæ Crucis à columna ibidem poſita nominarunt, leucas vltra Cani limites omnino trecentas & quinquaginta. tum, deficiente iam commeatu; ſexdecim fere menſibus nauigãdo conſumptis, in Luſitaniam reditum eſt. cumque in explicando apud regem itineris totius progreſſu Diazius ad deſcriptionem ingẽtis illius promontorij deueniſſet (frontem Africę nonnulli dixêre) idque ob atrociſſimas circa ipſum exortas

tempeſtates, procelloſum caput iure appellãdum affirmaret; quinimo, Bonæ ſpei caput eſto; inquit Rex (quod illi deinde nomen ſtabile firmumq; permanſit) quippe cùm tanta ab occaſu diſtantia, ac tam enormi in Auſtrum procurſu, ad optatam Orientis opes, & Aſiatica emporia Luſitanis digitum pæne videretur intendere. Sed quoniam commercij orientalis iterum iam incidit mẽtio, quod Africi maximè & Aſiatici littoris nauigatione cõſtat; locus poſtulare videtur, vt de vtroque littore breuiter, quoad inſtituti operis ratio patitur, explicemus. Ab Oliſipone præter Gaditanũ fretum in meridiem nauigantibus, ad læuam eſt Mauritania. inde magno ambitu curuantur littora per Autololas, & Ichthyophagos populos (ea regio Guinea eſt) trans Cancri tropicum, ad vſque Pagelungos Aequatori ſubiectos, & Ageſymbam, qui antiquis noti orbis eſt terminus. hoſce vno omnes vocabulo Heſperios Aethiopas, ſicuti Eoos, qui oppoſitam Africæ partem tenent, priſci cognominarunt. Dein, per longiſſima ſpatia, obliquo tramite Aequatorem, & Capricornũ excurſu, ora vaſtam in prominentiam cuneatur. id Bonę ſpei (quod diximus) caput ſeu promontorium eſt. hinc rurſus in Septentriones longiſſimo tractu per immanes & obſcuri nominis populos Obios, & Cafres, & Madagaſcarem olim, nunc Diui Laurẽtij inſulam, reflectitur littus ad nota iam antiquis promontoria Praſum, & Aromata: quorum alterum hodie Moſambicum; alterum à Praſo quingentis leucis & quinquaginta diſiunctum, Guardafu vulgus appellat. is Africi littoris extremus in Orientem est limes. inde præter duos inclytos ſinus, Arabicum & Perſicum, quibus in modũ peninſulæ felix Ara-

ba

bia cingitur, rectus in eam regionem traiectus est, quę Indo, & Gange duobus clarissimis inclusa fluminibus, India nominatur. In hac montes à Caucaso ad Cori promontorium, quod Comorini caput incolæ vocant, leucas circiter quadringentas perpetuo in Austrum iugo porrecti, circunfuso Oceano ingentes oras efficiunt duas: quarum altera in Occidentem obuersa, prænobiles vrbes continet, Calecutum Malabarici regni caput, emporiumque nuper omnium frequentissimum; itemq; Cocinum, Cananorem, Goam, aliasque complures: altera in ortum spectans, à Comorino tractu per Bēgalæ fines, qua Ganges in Oceanum influit, perque Pegusia, & eius tractus alia ditissima regna (quam terram Ophir, ac Tharsis quidam haud sanè absurdis coniecturis existimant) definit in Auream Chersonesum: qua in regione prenobile emporium Malaca visitur hodie. A Cori promontorio, ad Siculi freti similitudinem, exiguo admodum spatio auulsa cernitur insula Ceilanum: quā grauis auctor Ioannes Barrius Lusitanus multis rationibus Taprobanam olim fuisse contendit, ab ea obliquus in Auream Chersonesum, & Chersoneso vicinam ingentem insulam Somatram cursus est; quam geographorum vulgus Taprobanā putat, à Somatra porrò ad nobilissimas insulas plurimasque, Iauas maiorem & minorem, Borneum, Bandam, & Molucas, & Lequios, & Iaponios tenditur. itemque ad continentem oram Camboiæ, Ciampæ, Caucincinæ, ac Sinarum. vltrà, Lusitanis incōperta nauigatio est. Harum autem regionum pleræque, longè alio atque Africa terra situ ac feracitate, plurimis riguis, & sole cæterisque syderibus mirè fauentibus, in omnes mortalium vsus

deliciasque pro sua quæque natura varias fruge
metalla, odoramẽta, plantas, lapillos, medicami
prope ad certamen effundunt. quæ paulo ante hi
memoriam, certis emporijs admodum vili coem
pta, Mahometani ferme, Iudæive institores, v
sinu Persico in Commagenem, & Syriam, vel A
rabico ad vrbem Heroum Suezium, atq; inde c
melis Alexandriam conuehebant; Aegyptio Su
tano, qui tum ijs regionibus imperabat, pluribu
locis persoluto portorio: quæ res Memphiticu
ærarium magnis quotãnis pecuniæ accessibus a
gebat. Hanc adeò quæsuosam negotiationem Io
annes, ducũm suorum peritia & felicitate inuit
tus, omni spe sibi enitendum existimauit; vt,
qua posset continuato per Oceanum cursu, ab Ae
gypto, Syriaque in Lusitaniam auerteret; non so
lum vt, ingenti Lusitanicæ rei incremento, Chri
stiani nominis hostium vectigalia quàm maxim
afficeret detrimentis; sed multò etiam magis, v
eadem opera pluribus locis Apostolicam disci
nam vel vetustate iam obsoletam renouaret, ve
ad id tempus incognitam, Deo adiuuante, per a
ministros idoneos institueret. constanti quippe
dicerat fama, non paucos in Oriente superesse po
pulos, partim qui simulacra ex vetere gentium
errore adorarent; partim etiam, qui acceptum
Christi nuntijs Euangelium, & sanctissima bea
viuendi instituta, sed tempore procedente multi
deformata vitijs, vtcunque retinerent. In ijs, Ae
thiopum Orientalium, seu Abassinorum, cuius
modò meminimus, Regem, Christi cultorem qui
dem illum, veruntamen à Romani Pontificis au
ctoritate disiunctum, cùm Ecclesia Catholica a
gratiam reducere vehemẽter optabat: simul etia
ratus

ratus, quòd longè lateque imperaret, fore vt eiusdem opibus auxilioque aditus sibi ad Regum Indorum amicitiam,& expetita commercia patefieret. Hoc ille consilio certos homines per mare nostrum ad explorandas Indicas, & Aethiopicas res destinauit, qui, ob sermonis insciti am, rei difficultate deterriti, cùm Hierosolymis infecto negotio redijssent; duos denique Arabicæ linguæ bene peritos, Petrum Couillanium, & Alphõsum Paiuam eiusdẽ rei causa dimisit, cum eiusmodi mãdatis ac litteris, vt alter alterius prouinciã, si res ita ferret, posset accipere. ij, Alexandriam delati, Memphim inde mercatorum habitu petiêre, atque ex eo loco per sermonis Arabici symbola cùm se Mahometicis viatorum turmis facilè miscuissent; ad Arabici littoris vrbem Elanam, hodie Torum, transitu Hebræi quondam populi insignem, ac denique Adenum (id oppidũ sub ipsas Arabici maris fauces est munitissimum, Maddena gens olim dicta) incolumes peruenêre. Ibi, cùm ad læuam esset India, ad dexteram Aethiopia; sic inter se munera partiuntur, vt alter Abassinum adeat Regem; alter Indica perlustret emporia; ac rebus demũ peractis, Memphim rursus ambo conueniant. hæc inter eos neutro discrepante condicta. verùm à digressu longè dispar fuit vtriusque exitus. Paiua in Abassinos profectus, ante quàm regiam attingeret, incertum quo genere leti defunctus est. at Couillanius felici nauigatione ad Indos delatus, totam illius commercij rationem probè compertam in commentarios retulit: ipsa verò Indica emporia, Goam, Calecutum, Cocinum, & cætera suis quæque locis in hydrographica membrana ex fide adnotauit, quam à Ioanne Rege in id ipsum acceperat.

inde, cùm per Arabicum Oceanum in Africam
iecissetsab Aromata ad Prasum promontorium,
Rapti hodie Sengi fluminis ostia, & Melindem,
Quiloam(cui Raptæ olim nomen) & Sofalam
toribus peragratis,partim ex consentiente nau
rum testimonio, partim ex incolarum capillar
& colore, Hesperiorum Aethiopum haud absi
li, in eam sententiam est adductus,vt oram ad
næ spei promontorium pertinere,& circumna
gari posse procul dubio crederet.quibus rebus
rum in modum alacer, & reuisendi socij cupid
simus, cùm ad præfinitum tempus Memphim
contulisset; repente ab amicis fit certior, Paiua
ipso profectionis initio diē obijsse. perculsus
inopinato nuntio Couillanius, licet in patria
redire vehementer optaret;tamen, quod præcl
meminerat quāto Ioannes rerum Aethiopicar
studio teneretur,suas vel rationes, vel desideri
regiæ voluntati posthabere constituit. in præf
tia ad eum de Paiuæ obitu, deque sua peregri
tione perscribit : se India explorata , littus eti
Aethiopicum ad Sofalam vsque, aurifodinis p
nobilem terram cum cura lustrasse: nec sibi
dubium,quin ad Bonæ spei promontoriū ora e
tinens protēdatur. id adeo,tum ex fama sermo
que hominum; tum è cosmographica , & naut
ratione constare.sibi esse in animo, quādoquid
Paiuam in ipso rerum aditu mors oppressrit,e
vice in Aethiopiam reuerti, vti, Deo bene iuuā
inita cum Abassino societate, cognitoq; illius
perio & institutis, cuncta postmodum certa ip
met in Lusitaniam referat.interea ne desisteret Io
annes cæpta,fidenter, ac strenuè prosequi. naua
chos circunuectos iam extremū illud Africæ p
mon

montorium; haud ita difficili negotio(paululum modò adnitantur) ipſiſmet Quilois vel Melindijs ducibus in Indiam vtique peruenturos. rem eſſe gloriæ pecuniæque pleniſſimam. Haſce litteras & commentarios,nauticamq; membranam cùm Hebræis notis è Luſitania mercatoribus,qui Memphi negotiabantur, ad Regem perferendas dediſſet; ipſe confirmato ad rem conficiẽdam animo, retro in Aethiopiam iter intendit. Imperabat Abaſſinis tum Alexander, quintus ab Serſadeneghil, qui acciſis à Turca iam opibus, regium nomen ac maieſtatem vix atque ægrè tuetur hoc tempore. is venientem adſe Couillanium, quanquam haud planè certus vera ne afferret, magis tamen propenſo ad credendum animo benignè accepit, non mediocriter lætus à tam longinquo ac tam Chriſtiano Rege ſocietatem & amicitiam ſuam per nuntios & per epiſtolas expeti. cumque de Ioanne, deque alijs Europæ Regibus multa didiciſſet,remiſſurus iam cum litteris Couillanium, repẽte demoritur. ſucceſſit ei longè alius ingenio moribuſque frater Nahu. is nõ modò Luſitanum Regem dignatus reſponſo non eſt, ſed ne ipſum quidem nuntium ad ſuos redire permiſit.ita Couillanius, cùm neq; ex Aethiopia euadendi facultas,neque in Luſitaniam ſcribendi occaſio præberetur; ob diuturnam abſentiam videlicet pro mortuo eſt habitus, quoad alijs demum è Luſitania miſſis eodem legatis(vt in loco dicemus)apparuit. Inter hæc Ioannes occultis virtutum facibus agitari; noctes inquietas exigere; oblatam ſibi laudis æternæ materiem in dies attentius intueri; omnes vias rei perficiendæ conquirere. aſt vbi eorum ſermone, qui ex Aegypto venerant, & Couillanij litteris ac rationibus ani-

mari se vidit; tum verò inchoatam nauigatio
quantouis periculo sumptuque ad exitum pe
cere sine vlla dubitatione decreuit. Iamq; in tu
ac tãtam expeditionem, ex ea, quæ tum erat co
clarissimos destinauerat magistros ac duces; &
tra sæuientis Oceani ferociam & impetum n
iusserat ædificari vel materiæ firmitate, vel stru
ræ genere validissimas; cùm tantis interueni
natibus mors, bonis omnibus, atque ipsi pra
tim Emmanueli, quem, Alphonso filio dudum
tincto, Ioannes hæredem instituerat, admodi
ctuosa. duplici quippe cognationis vinculo Io
nem attingebat Emmanuel; quod & Fernando
annis patruo natus erat; & sororem ipsius Eleo
ram lectissimam fœminam Ioãnes habebat in
trimonio. sed pręter hanc tantam necessitudi
quod in regia propinquitate perrarum est, ipsi
à quo regni hæreditatem sine controuersia ex
ctabat, ob singulares eius virtutes Emmanuel
gebat vnicè: & annos ei quamplurimos, ac lęta
riter omnia precabatur. quo etiam acerbius tu
multisq; & veris lacrymis prosecutus est pa
lis obitum. ac iustis demum funebribus illi er
iestate regia persolutis, ad omnem regni adm
strationem, sed ad res præsertim Indicas acc
animum intendit. nam & in ipso ætatis robore
ptimum & vigesimum agens annum, alacer in
mis erat, & vegetus; & in studio laudis ac fa
nulli antecedentium Regum secundus; & eo m
re studio institutę conquisitionis ardebat, quo
ad tantorum periculorum, tamque diuturni la
ris, ac diligentiæ fructus decerpendos ab omn
ternitate diuinitus destinatum esse propemod
verneret. Ac nihilominus, ne sibi præsertim in
re

regni,nimiũ præfidere videretur,in conſiliũ ſuper tali tantaq; re proceres,ac ſeniores adhibuit.In eo conuentu ſententijs valde certatum.Erant qui nauigationes longinquas in vniuerſum improbarẽt. ſi rem nauticam experiri placeat;ſat ampla & nota in propinquo maria patere: ſin(quod fortè magis è cõmuni re ſit) victui & frumẽtationi conſulere; ex alienis regnis, atq; adeo ex ipſa Germania colonos in Luſitaniam in id ipſum accitos. Quin Curucenſis,& Lauranus ager,ac tota illa inter Eboram, Tagumq; ſpatioſa planicies vel vitibus conſerẽda, vel vbi liceat aratro proſcindẽda plebi deſidioſæ atq; inopi diuidatur? ſin belli gloria ſolicitet animos;hęrere pæne in viſceribus Mauritanã peſtem, ex qua nouæ in ſingulas horas inſidiæ, latrocinia, cędes,calamitates immineant.longè profectò vtilius tutiuſq; in proximos Chriſti hoſtes, quàm in remotos & innoxios populos, certo cum damno, ac periculo, incerto vel exiguo cum emolumento Luſitanica arma poſſe conuerti.octogeſimum iam annum per aſſidua naufragia immaneſque ſumptus tot claſſes in Auſtrum nauigare. quid inde niſi viliſſimos Aethiopas, Luſitaniæ onera verius quàm miniſteria,& ebur inutile, & friuola palmæ folia reportari? Nã quod de aurifodinis fama increbuerit,verba profectò regulos dare:quibus importari nouas opes, & ſolitudines exuſtas, ac totius illius tractus peſtilentiã frequentari vehemẽter expediat. Proinde ad Luſitaniæ decus, & rem tuendam augẽdamque, diſperſas regni vires contrahat;finitima remotis anteferat bella;vel,ſi ad agriculturam domeſtici pœniteat ſoli; præpingues potius Mauritaniæ glebas, & frumentarios cãpos, quàm aut Aſiæ inacceſſa commercia, aut ſterilem

inte-

interioris Libyæ arenam, & ſqualentia deſer
ſpiciat. Alij contrà: neque ſuſceptos ad eam
labores ac ſumptus, qua dignitatis, qua com
nomine, irritos fuiſſe (quod ipſum frequent
ignotis etiam Regibus legationes, & vectiga
incrementa quotidiana teſtentur) & nouam
Indiæ conciliãdæ diuinitus oblatam occaſion
eiuſmodi eſſe, vt non modò ſine magno detri
to, verùm etiam ſine ſummo dedecore omitti
poſſit. ſcilicet diuini ſpiritus virum Henricu
lum, tãta animi magnitudine, præclarum hoc
ingreſſum, ac tanta perſeuerantia ſpretis ini
rum obtrectationibus, tantam gloriæ ſegetem
ſteris reliquiſſe; ac deinde Alphonſum, & no
mè Ioannem ipſum, qua virtute, quo conſilio
ges? toto impetu eiſdem inſtitiſſe veſtigijs; vt
pſo demum Indiæ pæne veſtibulo, Emmanue
ceſſor, viris, opibus, ætate florentiſſimus rep
deficeret. in magnis arduiſque negotijs nõ eſſ
illicò ad calculos reuocandas: vbi conatus ipſ
votis minimè reſpondeat euentus, apud æquo
men rerum æſtimatores loco ſucceſſus ac pr
ſit. Pergeret porro felix quò numen tantis tam
apertis ſignificationibus duceret. neque à tam
dabili cæpto abduci ſe cuiuſquam ignauia, ſeu
ctatione pateretur. Media fuit multorum ſen
tia: quibus non tam dimitti contracta iam, &
ſtituta commercia, quàm nouis quærendis in
endiſque modum tandem aliquando impon
cebat. Quid enim à tanti Regis tum prudẽtia,
dignitate magis alienum eſſe, quàm partis im
multis, vt conſeruari vix poſſint; incertas cæp
tem ſpes, nouis quotidie ventis, tempeſtatibu
dis, æſtibus, atque receſſibus bellum indicer

inexplebili curiositate alias atque alias oras nullo propemodum fructu vel operæpretio perscrutantem, cum rerum natura pugnare, & ipsa denique mundi claustra velle perrumpere? Frequêtes procellas, crebra naufragia, imminutam Lusitaniæ sobolem, voraces classium impensas, &, super hæc, infinitam itineris lõgitudinem reputaret animo. quæ ipsa vt maximè Deo fauente vincantur, & flatibus, vndisque obsecundantibus, perueniatur in Indiam; ecquid tandem spei sit, occupata iam ab antiquis, ac proximis negotiatoribus mercimonia, ad ignotos & alienigenas traducendi? Quis porrò præstet, potentissimos Indiæ, Syriæ, Aegyptique (vt de reliquis taceatur) dynastas ac reges, vbi per aduentitios commeatus portoria sua, redituque imminui senserint, quietem acturos? quibus, si damno vel dolore irritati ad arma consurgant; vix Europa tota coniunctis viribus, nedum Lusitania sola, possit obsistere. Nam quod nonnulli maiorum in hoc genere studium & contentionem opponant; neq; Henricum ad Indiæ regiones adspirasse vnquam, & Ioannem adulatorum blandimentis potius, quàm suopte ingenio, in hæc vigilantium somnia verius, quàm consilia inductum. quæ quoniam intempesta morte oppresserit Deus immortalis; videat Emmanuel ipse, integris etiam tum viribus, quid agat: neu per inanem fiduciam ea suscipiat, à quibus cum leuitate ac damno postmodum cogatur absistere. Hæc & alia id genus cùm & ij, qui in consilio aderant, & cæteri, vt fit, pro suo quisque sensu loquerentur; plus tamen apud regem & decoris auidum, & fidei propagandæ studio incensum, honestas, & pietas, quàm metus aut diffidentia valuêre. Cæsa, & conue-

cõnecta iam ante materia; naues in præsentia
taxat quattuor ad explorandum agiles, ad te
randum firmas, delecto milite, nauta, comm
tibus, tormentis instrui: &, quantum humano c
silio prouideri posit, contra omnes casus q
diligentissimè optimeque adornari iubet. Pr
riæ inditum est nomen à sancto Gabriele, no
ne causa: vt quæ ex orbe nostro ad antipodas v
euangelio muniebat; sub tutela præsidióque l
ret Archangeli potissimum eius, qui primus è
lo terris olim attulit Euangelium. huiusce n
cursum regebat Petrus Alanquerius, qui aper
do Bonæ spei promontorio paulo ante inter
rat. Secundam Archangelo Raphaeli, viator
duci ac tutori dicarant. Paulus Gamma præ
nauclerum habebat Ioannem Conimbricens
Tertiam Nicolao Coelio nauarcho, Petro sc
lastico gubernatore, incertum vnde, Berriũ ap
labant. Quartâ, sine milite ac sine nomine, veh
dis duntaxat in supplementum cibarijs, à Con
uo Nonnio Gammę domestico ducebatur. Prop
gnatores in vniuersum & nautæ, centũ & sexag
ta non amplius explebant numerum. ijs omni
ab Emmanuele præficitur summa cum potes
Vascus Gamma Pauli frater, singulari prudent
ac fide, &, quod caput erat, inuicto animi robo
vir: cuius patrem Stephanũ, nuper vita functu
Ioannes Rex ad munus id ipsum iam ante dele
rat. Huic, præter mandata & litteras ad Indiæ
ges; Couillanij quoque membrana, & commen
rius attributus. Agebat eo tempore Emmanue
oppido Transtagano, quem Mõtem maiorem v
cant: huc euocatum Gammam, & socios, in ma
procerum corona, magnificis promissis, & pa
prin

primis & graui oratione, ad talem & tantam expeditionem est adhortatus. deinde vexillo Crucis per intimum scribam publicè expanso, nixis genibus Gamma solenni ritu in Regis verba iurauit, eodemq; accepto vexillo, plenus bona spe & miro nauandæ Regi operæ studio incensus, Olisiponem vnà cum comitibus petijt. ibi in MARIAE Virginis æde, quam ad fauces portus olim Henricus in idipsum exstruxerat, sacris omnibus ad propitiandum cæleste numen ritè procuratis; præeunte cum hymnis, & canticis agmine sacerdotum, nauarchi, & cætera turba cum ardentibus cereis, eodem ordine supplicantes, nudis pedibus ad scaphas vsque deducti. Mœsta cum fletu sequebatur ciuitas, quasi tam lecta ciuium manus ad manifestum exitium rueret. Ac quandiu lætis de more vocibus, ac vario tympanorum tubarumq; concentu anchoras moliuntur, rudentes expediunt, & reliqua munera certatim obeũt nautæ; miram hilaritatem vultu præ se tulit Gamma, socijque. ast vbi solutis anchoris, ac sublatis iam antennis, vltimũ signũ profectionis insonuit; tum verò mutuo conspectu partim integratæ, partim coortę omnib⁹ lacrymæ: nec modus fuit, quoad vehemẽtior Bòreas naues in altum prouectas ex oculis abstulit. Id accidit anno post Christum natum millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo, ad vij. Idus Iulias; anni tempore (vt postea compertũ est) minimè idoneo. Veruntamen regente cursum Deo; paucis mensibus ipsum Bonæ spei promontorium præteruecti, ad aquationem, quæ dicitur Sancti Blasij, peruenêre. Auctorem habeo, circa id promontorium atrocissima tempestate iactatos nautas reditum in patriam expostulasse: cùm nihil

suaden-

ſuadendo, rogandoúe proficerent; de coercend
per vim præfecto agitaſſe conſilia. Ea re cogni
magiſtris vincula iniecta; Gammam ipſum g
bernatoris officio egregiè functum. Alij min
mè ſpernendi ſcriptores, neque ita periculoſ
eam nauigationem fuiſſe referunt; nec vllius
Gammam conſpirationis meminêre. Vtcunq
res habeat; ad eum, quem dixi, locum appulſi, v
gantes in littore Aethiopas clitellatis inſident
bobus opimis; & feſtiuo tripudio, & fiſtular
cantu ſe oblectantes vident. Adhibiti confeſt
interpretes, cùm nullum ſermonis commerci
reperirent, partim nutibus, partim æreis crepi
culis, vitreis globulis, alijsque id genus crepu
dijs, quibus mirum in modum capitur gens; ad
cora bouesque inuicem permutandos allici
Quo in negotio cùm ſe admodum difficiles pr
rent barbari, rixa (vt fit) excitata, ne gentem pl
abalienaret Gamma vela fieri ſtatim imperat,
tua inde procella iactati, vltra Diazij terminos
cas circiter quinque, ad Planas quas vocant in
las proceſsêre. Ex eo loco, aduerſis æſtibus
modum retardantibus, lente rurſus ad oram Z
guebaris appulêre ipſo Chriſti die natali: ex
littus id Natale appellatum. Ex eo littore flu
ingens in Oceanum euomit ſe: quod aquandi c
ſa ingreſsi feſto Epiphaniæ ſolenni, Regum flu
ex eo dixêre: & quod ab incolis admodum a
benigneque tractati ſunt, ei Aquationi à Bona
ce inditum nomen. Quintum diem Gama ibi
ratus, mira cum barbaris familiaritate contra
diſceſsit, ac propter concitatiorem æſtum ver
ne qua in vada ferretur; adeo longè à contin
curſum tenuit, vt & Sofalam regionem, & Flu
prom

promontorium noctu per imprudentiam præterierit. Inde reflexo iterum ad continentem itinere, conspicatus nauigia palmeis velis vasti amnis ostium inuehi, subsecutus, accolas reperit minus iã atro colore, & cultiore vestitu, & Arabici sermonis nonnihil peritos: à quibus, Fernãdo Martinio interprete, accepit, haud procul, eiusdem ferè magnitudinis naues, alboſq; homines commeare solitos. quæ res, quod Indiam significare haud dubiè videbantur, ob id loco ac flumini, Bona signa, nomen impositum: & amicitia cum barbaris inita, subductæ naues, & multis locis refectæ. Ibidem columna cũ titulo Raphaelis Archangeli de more fixa. Cæterùm, ne nimis læto successu Gamma efferretur, multos ibidẽ ex eius comitatu, gingiuis horrendum in tumorem ac putredinem excrescentibus, fœda corripuit lues, quosdam etiam absumpsit. cuius causam tum in cæli grauitatem (quod è crebris æstuarijs terra valde paluſtris & vliginosa est) tum in corrupta salsamenta, quibus iamdiu propter inopiam victitauerant; conulêre. Mense iam ibi per multa pericula exacto, solutis anchoris littus legentes, quinto die ad Mosambicum accedunt. Id oppidum insulæ Prasiæ cum tutissimo portu quamqua exiguo, situm in ipso flectẽtis se oræ cubito, à dextra Sofalę aurifodinas, à læua Quiloam vrbem habet insignem. & quamquam ob circumfusum æstuarium, sterili & insalubri est admodum cælo, tamen in satis magnam frequẽtiam loci opportunitate deductum est. Mahometani ferme tum inhabitabant, Abrahemo Quiloæ tyrãno subiecti: perque prætorem (xequem Arabes vocant) ab eo regebantur. Aduersus id oppidum, ad quattuor passuum millia, sunt insulæ, quæ à columna

ibidem à Vasco posita, sancti Georgij nomin
ad eas insulas cùm Lusitani stetissent, ab ijs, qu
Mosambico explorandi causa prodierant, init
pro Turcis vel Saracenis habiti, facilè cum xeq
per munera & vinum, & scitissima saccari con
menta, quorum auidissima gens est, pacem, & a
citiam inière. atq; etiam duo in Indiam vsque
uium magistri mercede ab eodem impetrati,
omnis generis cibaria abūdè suppeditabantur.
vbi per Abassinos quosdam Aethiopas, qui pict
Angelorum imagines in Gammæ naui conspe
rant, & cum eo de rebus Abassinis, deque relig
ne fuerant collocuti, Europæos & Christianos
vulgatum est, confestim hospitalitas omnis in
dium versa, & nostri telis, ac sagittis aquati
prohiberi cepti. simul, accepta iam pecunia, pe
di magistri clam ausugere. Nondum apparue
gentibus ijs, nouæ subtilitatis, & operis ad
randi ballistæ, oblongum in tubum, & æquali
teretem ex ære fusili figuratæ: quæ non funibus
neruis intentæ singula mittūt spicula; sed inen
gitata priscis ratione, ad applicitos tenui ab
go foramine igniculos cum incremēto multip
rapiendos, cerro primùm nitrati ac sulphure
ueris modulo temperatæ, insertos dein ore pa
te ferreos ex arte globos, catenasque & alia e
ramenta, fulminum instar flammis eluctantis
cum horrendo fragore contorquēt. Eiusmodi
menta complura Lusitanus de more dispositā
collibrata ad nauium fenestellas habebat. se
ijs exercendis, ne perterritos metu incolas ab
enaret ab se, consultò abstinuerat. Verùm vbi
dem, ac vim, & suos pæne circumuentos anim
uertit; indignatione commotus, extemplò dis
der

derent, magistris edixit. Illi sine mora exsequũtur imperium. ac primò videlicet fumus ater, & fumo intermicantia fulgura, & crebra tonitrua cælo sereno, attonitos defixosq; rei nouitate barbaros tenuêre. Ast vbi ante pedes prætoris ipsius, momento laceri & exanimes quattuor simul viri cõspecti sunt; enimuero tum, quasi haud dubiè infenso infestoque numine, correptis vndique ac pæne depressis turba nauigijs, lymphati amenteséque in proximam continentem ex insula sese cuncti propripiunt. Inde prætor, animo vix tandem è summa trepidatione collecto, supplices ad Gammam oratores placandæ iræ, & sui purgandi gratia transmisit. si quid minus amicè in hospites consultum sit, id suo consilio nequaquam esse factum. magistros, qui mercedem fraudulenter abstulerint, iam non esse in sua potestate, quòd alter in auia & interiora sese abdiderit; alter subitis machinarum ictibus fœda laceratione discerptus, perfidię pœnas luerit. Sed & integram mercedem se Gammæ redditurum, & alium ipsorũ loco magistrum suffecturum, nauigationis Indicæ peritissimũ. Gamma, quod pluribus disceptandi tempus non erat, remissa mercede, magistrum accepit, multò etiam prioribus nequiorem: quippe, vt à Mosambico profecti sunt, ita instituit iter, vt nauigia in periculosas quasdam ac desertas impulerit insulas; facile confisus, ob natandi peritiã, se noctis silentio, vt alij duo fecerãt, euasurum. sed intentius custoditus, fraude cõperta, vapulauit egregiè. ob id insulæ Verberati appellatæ. Quo ille supplicio magis etiam efferatus, Lusitanos perditũ ire omnino constituit. ac per summam dissimulationem, quasi planè resipuisset, composito ad omnẽ æquitatem

ac ſummiſſionem ſermone vultuque, vrbem Qui-
loam ait eſſe in propinquo, rerum omnium copia
refertiſſimam, & Chriſtianis Abaſſinis, atque In-
dis frequentem. quando ad Moſambicum res non
conuenerit; ibi Luſitanis, omnium generum cibo-
ria, merceſq; Indicis haud inferiores, ſumma po-
puli voluntate affatim ſuppeditatum iri: præter
ea, curſum ex eo loco in Indiam eſſe certiſſimum.
Hoc ille artificio mendacijſque Gammam in vl-
timum exitium pæne impulit. iam enim de ſtrag
ad Moſambicum edita Quiloam peruenerat ru-
mor. nec dubium erat, quin ſi eò vêtum eſſet, ciui-
tas armis viriſque potens, ac Mahometicæ ſuper-
ſtitioni addicta, & inſuper damno ad Moſambic
accepto irritata; communis doloris graues pœnas
à Luſitanis exactura eſſet. auxilio fuit vehemêtia
aquarum impetus, quo præter Quiloam abrepta
nauibus portum occupare non licuit. Eâ ſpe dei-
ctus Aethiops, tamen à malitia non diſcedit. Cùm
noſtros omnium rerum inopia valde laborare in-
telligeret, quoniam Quiloæ acceſſu prohibiti fue-
Mombazam vrbem docet non longè abeſſe, in qu
multi etiam Chriſtiani verſentur, & omnia ad v
ctum cultumque neceſſaria abundè ſuppetant. Si
Vaſco placeat; propediê ſe duce naues in optim
ſtatione futuras. Nec recuſauit Gamma, partim
rectoris ſuaſu, partim etiam vltima pæne iam ne
ceſſitate compulſus ad vrbem appropinquanti, vt
nuper ad Moſambicum, ſic ibidem obuiam prod
tum à Regis exploratoribus, qui ab inſidioſo cur
ſus rectore clam in noſtros incitati; ſimulata be
uolentia, ad Regem redeunt; ingentis prædæ occ
ſionem oblatam demonſtrat, modò intra portum
aduenæ perducantur. Haud ſurdis auribus dicta
omn

omnibus blandimentis, muneribus etiam, iubet Christianos ad commercium, & hospitium benignè inuitari. Paschalia tum aderant festa: & paulo ante ad insulam sancti Georgij ara excitata Lusitani, expiatis confessione criminibus, cælesti pane sese munierant. quo etiam maiorem in tempore diuinam clementiam opemq; sensêre. quippe ipsas iam portus fauces intrantibus, ex vrbe permulti cum ficta gratulatione, & concentu obuiam prodierant; ac sine armis in naues accepti, ouãtes, lætiq; certo ac præsenti iam lucro, nostros perfida simulatione ad omnem hilaritatem inuitabãt; cùm nouum subitò periculum, parato iam exitio nihil tale suspicãtes Lusitanos eripuit. Dum enim ad auram excipiendam, Gammæ nauis tardius circumagitur; veritus, ne illam in proxima vada æstus abriperet, magno repente clamore iaci ancoras iubet. quam ad vocẽ cùm naualis turba huc illuc præceleri festinatione discurreret; rati proditores detectas insidias, vt est omnis malitia suspicax & meticulosa, illico è nauibus in subiectas lintres certatim cuncti cũ ipso proditionis magistro desiliunt, & fugam capessunt. ac tum demum Lusitanis fraus ac pernicies patuit. Gratiæ ingẽtes pro tam insigni beneficio superis actæ. & quoniam reliquum littus sat frequens vicis & oppidis esse dicebatur, Gamma cursu in Septentriones directo, postridie Mombazam aduentãtia nauigia duo Sarãcenorum intercipit, è quibus duntaxat tredecim (cùm cæteri se in pelagus eiecissent) in potestatem venêre. ij, ne locus iterũ dolo daretur, separatim singuli interrogati, sine vlla variatione respondẽt, in eadem ora celebre oppidũ esse Melindem, rege in aduenas omnes mirè benefico, in primisq; hos-

q́ue hoſpitali. ibi nec inſtrumenta nautica, neque commeatum optimum, neq; duces in Indiam de-futuros. His rebus auditis, captiui benignè habit[illegible] ijſdemq́ue regentibus cùm ad Melindis conſpe-ctum vẽtum eſſet; quidam ex ijs, vt videbatur, au-ctoritate pręcellens, munus adeundi regis, & con-ciliandæ amicitiæ, ſibi depoſcit: & Gammæ per-miſſu in vrbem delatus, Luſitanorum probita[illegible] moribuſq́ue extollendis, & alijs ad tempus acc[illegible] modatis rationibus, regem, ſatis per ſe ad offici[illegible] humanitatemq́; propenſum, facilè in aduenarum cupiditatem & amorẽ impellit. Dein, biduo nun-tijs & xenijs vltro citroq́ue mittendis inſumpt[illegible] Gamma, ne regi diffidere videretur, in portum [illegible] to nauium ornatu concinentibus tubis inuehit[illegible] Huic obuiam regis filius natu maximus (nam pa-ter morbo ſenioq́ue implicitus decumbebat) cu[illegible] honeſtiſsimo comitatu profectus, in ſcaphã, q[illegible] Gamma excipiendi eius cauſa deſcenderat, hil[illegible] vultu tranſiliens, peregrinum arctiſſimè famili-riſſimeq́ue complectitur. inde cùm alter ab alte[illegible] multa per interpretes amicè admodum quæſi[illegible] ſent; petere atque orare inſtitit, vt ad parentem [illegible] centem in lectulo adire ne grauaretur. id fore ſe[illegible] gratiſſimũ. ſe interea apud naues cum paruo fi[illegible] pro obſide remanſurum. Ad ea cùm reſpondiſ[illegible] Gamma, ſui regis mandato prohiberi ſe quom[illegible] nus exſcenderet; nobiles duos è comitatu pro ſe [illegible] vrbem miſit: quibus rex cum cæteris valdè ſe [illegible] mem & honorificum præbuit. Præterea, de per[illegible] itineris duce magna regis voluntate impetratu[illegible] atque illi viciſſim Gamma tredecim, quos dixi, [illegible] ptiuos benignè donauit. quibus officijs, & mu[illegible] beneuolentię ſignificationibus, hoſpitij noui [illegible]

mag[illegible]

magis magisque firmato, ea denique lege Gamma discessit, vt in reditu polliceretur se illac iter esse facturum, quò regis Legatos ad Emmanuelem honoris & amicitiæ causa transueheret. A Melinde ad Malabaricum Indiæ littus leucarum ferme septingentarum traiectus est. id spatiũ altero & vigesimo die feliciter emensi, tanta gratulatione ads Calecuti orã accessêre, quasi transactis iam rebu incolumes ad patrios lares & incunabula redijssent. Iulio ineunte Olisipone soluerant: mensibus ferme vndecim in itinere insũptis, circa Maij exitum in Indiam deferuntur, perincommodo sanè tẽpore. etenim in ijs regionibus cũ alia multa admiranda; tum illud in primis omniũ physicorum ingenia superat; quod in eadẽ cæli plaga, pari solis accessu recessuque ijsdem anni mensibus, ab ortu trans Gatis iuga, quæ recto ad Cori promontoriũ excursu, quemadmodum supra demonstratum est, totam Malabaris longitudinem intersecant, æstas ac siccitas; ab occasu cis Gatem hyems, & assiduæ pluuiæ sunt. vt in tanta locorum propinquitate, quod ad rationem tempestatum attinet, ijdem pene populi sibi mutuò antipodes videantur esse. Quam diuersitatem, quæque de æquinoctiali circulo, ac torrida zona antiqui falsò opinati sunt, & alia eiusmodi permulta, si quis apud se diligẽtius reputet; profectò intelliget; omnia quæ in cælo, quæq; in terris fiunt, non ad necessitatem fati, vel ad fortunæ temeritatem, verùm ad vnius omnipotentis Dei liberam voluntatem ac prouidentiam esse referenda. Quo tempore Gamma ad Calecutanam oram est appulsus, in ea Malabaris parte, hyemis erat initium; cùm altera, quę ad ortum est, maximis iam tũ caloribus æstuaret. itaq; licet pe-

riculosam admodũ in salo stationem esse intelligeret; subeundos tamen portus, nisi ex Malabarici Regis auctoritate, nequaquam existimauit. Is Rex in primis Indiæ clarus perhibetur, ac potens: quippe quem cæteri eius tractus Reges principem ac superiorem agnoscunt, & patrio sermone Zamorinum, id est Imperatorem appellant. is, quattuor ordinum homines habet in suo regno. dynastas ac satrapas, quos vulgo Caimales vocant. sacrorum antistites & procuratores; ij vetustissimæ originis & nominis Brachmanæ sunt. rei bellicæ studiosos è nobilitate duntaxat; qui Naires dicuntur. quartum obtinent locum opifices, & agricolæ. reliquum vulgus institorum est, magna ex parte Arabum, Persarumque & Aegyptiorum ex hæresi Mahometana, & Iudaica; qui pretiosis mercibus admirabili solertia & peritia permutandis, ad amplas fermè opes pecuniasque perueniunt. Cæterùm apud omnes præcipuo in honore Brachmanæ sunt, patetque ea secta latissimè. horum scitis omnia publica & priuata sacra subiecta sunt. hi cæremonias & iusta funebria suo arbitratu prescribunt: ijdemq; magno suo quęstu prodigia, sortes, auguria, & omina interpretantur. horum disciplina institutisque Reges ipsi imbuuntur, omnibus magnis paruisque in rebus mirandũ in modum illis obnoxij. Sed non vnum est Brachmanarum genus. quippe alij liberis operã dant, viuuntque in hominum frequentia. alij cœlibem agunt vitam, quos hodie proprio vocabulo Iogues appellant: Gymnosophistas olim Græci dixère: ijq; partim longissimè peregrinantur, stipem emendicantes; & victus vestitusque asperitate nacti exilimationem ac fidem, credulas hominũ mentes por-

tentosis

tentosis mendacijs, varijsque superstitionibus in fraudem impellunt; partim in solitudinibus auijs, & subterraneis specubus durissimo vitæ genere, inedia, vigilia, nuditate, frigoris æstusque patientia semet ipsi discruciant, abstinentque ab omni corporis voluptate ad certum annorum spatium: quo exacto, in Abdutos (id nomen ordini) magna cum gloria referuntur. ij, tamquam humano fastigio celsiores, & omnium rerũ licentiã adepti, nullis iam tenentur legibus, & in omni scelerum & flagitiorum genere impune volutantur. est etiã suus Ioguibus rector maximus, qui vectigalia perãpla dispensat; vocatosque ad se certis temporibus impostores, varias in regiones ad prædicanda impiæ vanitatis deliramenta dimittit. Hosce omnes, mirum quàm densa in caligine, & quanta in veritatis ignoratione demersos diabolus teneat. Parabrammam nescio quem Deorum antiquissimum colũt, & ex eo filios tres: quorum in gratiam terna fila gerunt è collo suspensa. Multis præterea non hominibus modò, sed brutis etiam animãtibus cælestes habent honores, & templa ædificãt, quibus in prisca illa Romanæ Vrbis magnificentia vix quicquã simile extiterit. sanè fanum est simio dicatum: cuius duntaxat pecori in victimarũ vsum custodiendo, porticus miram in longitudinem excurrit, columnarum septingentarum è marmore, tantæ magnitudinis, vt Agrippæ columnas, quæ in celeberrimo quondam omnium Deorum templo Romæ visuntur, sine dubio adequent. Elephantis etiam religionem numinis tribuunt: bobus autẽ, cò maiorem, quod hominum vita functorũ animos in eam maximè belluã immigrare opinantur. Multos habent suarum superstitionum libros, magno labore

ſtudioque conſcriptos, quæ nonnihil ad veteri
Græciæ fabulas, & auguralem Hetruriæ diſcipli
nam videntur accedere. Hi libri ne in vulgus pro
deant, cauent quàm diligentiſſimè; ſed ex ijs arbi
tratu ſuo depromunt, quæ ad populum decipien
dum in concionibus, vel in priuatis colloquijs, c
tracto ſupercilio, & magna pompa verborum edi
ſerant. Quamquam haud pauca ſuperioribus a
nis à Brachmane quodam apprimè docto, cũ ſe
Chriſtum aggregaſſet, noſtris hominibus predi
ſunt; inq; Luſitanum ſermonem accuratè cõuer
tandem ad me peruenerunt; meræ nugæ, & anil
planè deliramẽta, quæ hoc loco ne leuiter quidem
attigiſſe operæpretiũ duxerim. ex quo facile app
ret, quantum immortali Deo populi debeãt ij, q
bus in tanta aliorum cœcitate, Chriſtianam l
cem aſpicere datum eſt. Iam, de ſacrificijs, libe
tionibus, cæterisque nefarijs ritibus, quibus v
ad placandos commentitios Deos, vel ad e
piandos mortuorum manes vtuntur, ſingillat
exponere, vt ſuperuacaneum, ita pænè infi
tum ſit. Atque hæc in præſentia de Brachm
nibus. Naires autem, penes quos totius rei m
litaris eſt cura, vt ſeptimum circiter ætatis a
num attigêre, teneri corpuſculi neruis diu mult
que diſtentis, laxatisque compagibus, adhibita f
quenti vnctione ſeſamini olei, per aliptas perit
ſimos ad agilitatem pẽnè incredibilem perducu
tur. itaq; velut exoſſes artus omnem in partem a
bitratu ſuo torquere ac flectere; ſaltus retrorſu
æquè atq; in aduerſum longiſſimos edere; & in h
cta varios nexus pariter implicare atq; explica
condiſcũt. Armis verò, à pueritia ad vltimã vſq;
tẽ, ſumma cura exercẽtur ſinguli fermè ſingul
bat

haud absurda ratione; quod ita persuasũ habeant, neminem vnum simul pluribus posse rebus excellere. arma erãt olim, hasta, sagittæ, gladius, clypeus: verùm, post inuectas illuc recentiores hasce humani ingenij fraudes machinasque, totam conflandi, temperandi, librãdi rationem ita percalluêre, vt omnibus maioribus minoribusq; tormentis, igneisq; missilibus admodum scienter vtantur: iamque Indici sclopi, seu ferreæ fistulæ, & sulphureus puluis, longo interuallo Lusitanicis antecellant. Nudi, pube tantùm velata, prælium ineunt; neque loricarum aut galearum onera patiuntur. hinc nostro militi pugna longè stabilior: suoque & armorum pondere vehementius in hostem incumbit, contrà, illis maior in dimicando velocitas & concursatio. quinimmò plurimum in ipsa fuga præsidij est. obuersantes offerentesq; vltrò sese, vbi te iã iamque adepturum existimas, momento euanescunt. rursus, cùm procul abesse credideris, ab tergo se ostendunt. pari celeritate & sequũtur, & abeũt: & (quod vel in primis capitale est) haud incertiore ictu aueisi, quàm aduersi iacula dirigunt. Quod si ad cominus decertandũ vel necessitas cogat, vel inuitet occasio; cęsim plerunq; feriũt: bracteolis plurimis ad gladij manubriũ annexis, quorũ tinnitu numeroso ad Martẽ pugnamq; incitantur: seque celeri vel procursu in hostem inferunt; vel recursu, cùm opus est, repentè subducunt; factaque testudine ita sub scuto se totos condunt, vt locus ad plagã nullus omninò pateat. & cùm omnis multitudo Nairum viget in studio rei bellicæ; tum præcipua laus tribuitur certo militũ ordini, quos Amocos vocant. ij diris exsecrationibus caput, familiam, stirpemq; deuouẽt, ni illatas cõmilitonibus

nibus

nibus iniurias inuicem puniant. Regis verò necem tam obstinato animi impetu vlciscitur, vt per media tela flammasque nullo planè vitæ respectu, ad eædem hostium ruant lymphati, amentesque, atque ob id ipsum vel maximè formidandi. Itaque Indicæ militiæ id robur est: & pro Amocorum numero magis minusve potentes Reges existimantur. longè miserrima conditio est agricolarum, & opificum: siquidem præter quotidianas operas, quibus ægrè sese familiasque sustentant; quod initio quisque sortitus est vitæ genus, in eo ad mortem vsque persistere cogitur: nec modò ad altiores vsquam gradus euadendi, sed ne ad alias quidem artes questusve se transferendi spes vlla relinquitur, atque id vetus esse institutum, patet ex Arriano, qui res item Indicas Græco sermone conscripsit. quare adeo contempti abiectique sunt, vt superiorum ordinum homines ne rectis quidem oculis audeant intueri. quod si in turba, vt fit, ad aliquem fortè Nairem propius accesserint, malè mulctantur: idque ne accidat, per antecedentes famuli turbam submouent Naires; & cùm alibi, tum præsertim ad viarum flexus, se adesse clara voce denuntiant: tanta Indicæ nobilitati superbia, tam barbarus inest fastus: atque id est causæ, cur Christianam disciplinam pessimè oderint, cuius præcipua laus in hominum caritate, animique moderatione consistit. Quæ Indorum contumacia eò minus videtur ferenda; quò sibi nobilitatis nomen impudentius arrogant: nam præter alia dedecora quantæuis claritati obscurandæ; promiscua etiam inter singulos ordines coniugia sunt, vagique ferarum more concubitus. Incerto omnes patre nascuntur, & ad sororum filios, vt minimè dubia cogna-

cognationis, hæreditas peruenit. Aedificia,tẽplis Deorum exceptis, & Regijs ædibus, & quibuſdam pretioſarum merciũ apothecis, lignea,& modicè ab humo exſtantia, palmarum folijs conteguntur: nec vlli omnino,præter dynaſtas,ſumptuoſius habitare conceſſum.Suburbana viſuntur plurima cũ hortis apprimè cultis, quæ fermè incolunt optimates,ne vrbanæ plebis conſuetudine polluantur. ea partim vallum & agger vndique muniunt:partim inflexi enatarum ibidem arborum rami;paſſim interiectis implexiſque mira denſitate viridibus rubis acſentibus,ad introitum,aſpectumque & ignẽ arcendum:tantis præterea recurrentium in ſe viarum anfractibus,vt,inſtar labyrinthi,cœcos errores,& ambages imperitis locorum obijciant: quæ res vel in primis difficilem bellandi rationem hoſtibus reddit. Zamorinus ipſe, quo tempore Luſitani ad Calecutum appulẽre, ad Pananem (id maritimo vico nomen) haud ita longè ab vrbe, ſe continebat. Ad eum Gamma cùm in anchoris ſtaret,nuntios de ſuo aduentu præmiſit:ſe,cum Regis Luſitaniæ mandatis ac litteris ex alio pænè terrarum orbe adueniſſe;neque tamen iniuſſu è naui egreſſurum.Lætus ea re Calecutanus,magnificeque ſe ipſe circumſpiciens, quod ſui nominis gloria excitam ex vltimis ſedibus gentem cerneret;Gammam è periculoſa ſtatione in proximũ portum,cui Capocate nomen eſt, dato in id duce, iubet inuehi. dein poſt biduum mittit qui Gammam honorificè ad ſe deducant. Ille tametſi ignotæ fidei,& vanę ſuperſtitionis homini vitam ſuam credere,comitum, amicorumque monitis ac precibus vetabatur; tamen legationem peragere, & cuncta coram explorare ipſe conſtituit. Paulo

fratri

fratri, vicario suo mandat, scaphas quotidie ad li-
tus paratas habeat; ac si quid accidat, quò minu-
ad naues redire possit; ipse nulla eius rei habita ra-
tione Lusitaniam repetat, & Emmanueli Regi in-
uentæ iam Indiæ, ac totius itineris rationem dil-
genter exponat. Tum duodecim socijs ex vniuer-
comitatu delectis, quàm ornatissimo vestitu, cùm
scaphas versicoloribus vexillis atque tapetibus, &
omni tormentorum apparatu adornasset, ingent
omnium gratulatione, strepituque festo ad litu-
accessit. Descendenti præsto fuit Catuales vnus e-
ijs, qui iuri peregrinis dicundo præsunt, cũ va-
cantu, & magna manu militum, baiulisq; ad sarc-
nas conuehendas: nam apud Indos equi, & cæte-
iumenta per id tempus in vsu non erant. Dein Gi-
mam tetraphoro impositum, ad vrbem Calec-
tum primùm, inde Pananem deportauit tanto p-
puli concursu, vt præ turba quidam elisi, nonnull
etiam è spectandi certamine coorta rixa perem-
sint. Vt ad regiam est vẽtum; à Caimalibus aliqu-
Gamma cum socijs honorificè primùm excipitu-
dein Brachmanarũ antistes linteatus obuiam pro-
dijt, ac manu leniter apprehensum, lõgo cubicul-
rum ordine, denis aulicis ad ostia singula statio-
agentibus, in amplũ conclaue perduxit. stratũ era-
pauimentum serico eteromallo viridi: parietes v-
rò bõbycina peristromata intertexto auro magn-
ficè vestiebãt: ligneis gradibus affabrè factis in th-
atri formam circumquaque eminentibus: ea proc-
rum subsellia sunt. Rex in ornatissimo lectulo de-
cumbebat, gossipina candoris niuei tunica indu-
tus, aureis conspersa rosis, gemmeis fibulis admi-
rabili splendore connexa. Caput cum pretio-
sis inauribus pileus aureus contegebat in tiaram
exsur-

exſurgens,vario gemmarum vnionumque contextu.brachia cruraque de more gentis nuda,armillę ex auro decorabant,baccis diſtinctæ clariſſimis. pari fulgore lapilli annulis inſerti complures è pedum æquè ac manuum digitis emicabant. Adſtabat ex apparitoribus quidam ætate prouectus, in aureo diſco tenens Malabaricum betel,ſeu Tambul Arabicum:quæ folia principes Indi aſſiduè fere mandunt,commendandi halitus, leuandæ ſitis, & educendę pituitę gratia.Zamorinus ipſe,quamquam colore ſubnigro,tamen & proceritate membrorum,& toto corporis habitu geſtibusque dignitatem regiam haud dubiè præferebat. Gamma,ſalutatione peracta, conſidere vnà cum comitibus iuſſus, per interpretem exponit:Emmanuelem Luſitaniæ Regem, Calecutani Regis fama commotũ, fœdus, & amicitiam ipſius iam pridem expetere. quando coram congredi, & iungere dextras locorum interualla prohibeant;legatum pro ſe miſiſſe. Ni rem aſpernetur;conſidere ſe eam ſocietatem vtrique non parum ornamenti, commodique allaturam. Dein prolata munera,& litteræ cùm Arabico,tum Luſitano ſermone conſcriptæ. Ad ea Zamorinus breuiter: Emmanuelis fratris voluntatem, ac propenſionem erga ſe, vel ex eo elucere, quod ſe tam honorifica legatione, per tot diſcrimina laboresque vltro compellandum,& ſalutandum exiſtimarit. quod ad fœdus, & commercium attineat, rem ſine controuerſia conuenturam. ſimul ediſſerit, quas è ſuo regno merces auehi:quas ad ſe importari viciſſim expediat. Ad hæc, multa de nauigatione, deque itinere ſciſcitatus, Gammam, & ſocios in lauta hoſpitia benignè diſtribuit.His reb⁹, vt fit,extẽplò vulgatis,cùm cęteri mercatores,tũ Saraceni

raceni præcipuè atq; Arabes magnopere comm
uentur. ac præter capitale in Christianos odiu
rati etiam, quod res erat, quãtum ad Lusitanor
commercia accideret, tantum de suis lucris imm
nui; &, si prędualidus manceps in eam negotiatio
se interponeret, nihil sibi ad quęstum, & nauiga
nem loci relictum iri; institutam & coaleſc
tem nouam societatem omni conatu dirimere
stituũt. Ac primum, varijs criminationibus ac m
ledictis Gammam apud Regem consensu prosc
dunt; specie legationis explorabundum pi
tam aduenisse; ac, nulla prouocatum iniuria, q
cunq; iter habuerit, mare infestũ reddidisse lat
cinijs; emporia cædibus, rapinisq; vastasse. Q
si maximè Lusitaniæ Regis missu aduenerit; co
derandum tamen Zamorino esse, vtrum fideli
mæ; & plurimæ nationes, quæ iam in eius reg
sedes & domicilia fixerint; & præsenti pecunia
tissimisque compendijs Malabaricam in dies
geant rẽ; peregrinæ genti & toto cælo disiunctæ
proferendi per fas ac nefas imperij cupidissim
nullo prefertim merito, posthabẽdę sint. Ad hęc
nales aulicorũ animos, & eorũ præcipuè, qui m
stratus gerebant, cùm cæteris artibus, tum effic
ciſſimis omnium scelerum & flagitiorum admi
stris, argento auroque aggressi, haud ita diffic
negotio in suam sententiam perduxẽre. In ijs, C
tuali ipsi, cui hospitum erat cura concredita, fa
le persuasum, vt Gammę, per summam officij si
lationem, extremam perniciem strueret. Ad quę
cinora, cùm Rex ab insita barbaris leuitate, ac pe
fidia, conniueret; de omnibus cõsilijs, & immine
te exitio, per Tunetanum quendam Monzaide
Hispanicæ linguæ peritum, cui cum Lusitanis

Afri

Africa olim consuetudo interceſſerat, Gamma repente certior fit; eiusdemque suasu quàm occultissimis itineribus ad naues festinè se proripit, eo maiore euadendi spe, quod ab regia classe per hyemẽ subducta, nullum in præsentia periculum immineret. Igitur è portu in altum euectus; Indo cuidã litteras ad Zamorinum dat; quibus præter acerbas querimonias de hospitio violato, paratisque sibi nulla sua culpa insidijs, hominem hortatus est, vt repudiatis improbis suasoribus, in pristino consilio permaneret: ac multo plus ex vnius Lusitaniæ Regis amicitia, quàm ex vniuersa Mahometana colluuie, fructus, & emolumenti sibi promitteret. Ad eas querimonias, etiam atque etiam purgare se Zamorinus, & omnem culpam in administros, vetusto regum more conferre. Quæsiturum se de insidijs, quas Gamma sibi factas dicat: ac, si quem noxium deprehẽderit; in eum ita animaduersurum, vt legationis & hospitij sacrosancta iura esse omnes intelligant. Præterea, ad Emmanuelis litteras breue responsum dat; ipsius amicitiam, & gentis Lusitanæ commercium fore sibi pergratum: cum eo tamen, ne quid ob id in suo regno turbarum existat: neu qua veteribus amicis, ac socijs fiat iniuria. Cum eo respõso Gamma Anchediuam insulam petijt, leucas à Calecuto circiter quinquaginta, frequentem nemoribus, & pisce omnis generis apprimè abundãtem. Ibi refectis è longa iactatione socijs, nauibusque, Deum precatus, vti propitius iterum adesset, reducemque se optimo Regi, propinquis, ac patriæ sisteret; in Europam cursum intendit. atque Indicum & Arabicum Oceanum, propter ventorum inconstantiam, lentissima nauigatione remensus, ad Aethiopiæ primùm deue-

nit littòra. Hinc Magadaxo vrbe Saracenorum itinere diuerberata, Melindem, vti promiserat, pulit: assumptoque Regis legato, Zanzibarem de petijt insulã cùm cætera amœnitate insigne tum felicibus syluis medica omnium genera mala ferentibus. Inde ab regulo perbenignè ctatus, Mosambicum traiecit; fixaque ibi colu na, ad Aquationem sancti Blasij processit. Ac B spei promontorium denique circunuectus, H peridas primùm, dein Tertias quas appellant, sistremò Olisiponem summo Dei beneficio ter Septembri mense anni millesimi quadringent mi nonagesimi noni, plus biennio postquam didem abierat, socijs fermè centum, in ijs Pa fratre, morbo & labore consumptis. reliquo terram egressos circumfusa illicò turba, concio instar, tanquam reuocatos ab inferis certatim tueri: de itinere toto, deque Indicis rebus sine perquirere: incolumem aduentum, partamq; s riam gratulari: denique eiusdem peregrinatio & laudis cuncti studio, & æmulatione paulat accendi. Emmanuel, aduenienti Gammæ viro vniuersa nobilitate primarios obuiam misit noris causa: & quamuis incertam atque infid ex India pacem afferret; tamen ob singularem v constantiam, & animi magnitudinem ab o ni posteritate celebrandam, & exhausta cum de mandata, Gammam nouis honorum titulis vectigalibus auxit: cæteris nauarchis ac so cijs præmia tantis laboribus, ac tanto Rege digna per- soluit.

Libri primi Finis.

HISTO

HISTORIARVM INDICARVM LIBER SECVNDVS.

PAtefacta iam India, & incognitæ ad eam diem nauigationis ratione vtcunque comperta; primùm omnium Emmanuel toto regno supplicationes indixit. Populi circa præcipua templa frequentes iêre. Dein, MARIAE Virgini eius nauigationis præsidi exstructam olim ab Henrico principe ædiculam in ipso aditu portus Olisiponensis, miram in amplitudinem extulit, auxitque, ac loco in primis illustri, vt ab omnibus conspici posset, ipsius Henrici militarem statuam collocauit. Ad eius templi custodiam, & cæremonias, & naualis præsertim turbæ ducumq; animos ritè expiandos, eximia sanctitate monachi acciti è Hieronymiana familia: quam Rex præcipua beneuolentia ac veneratione prosequebatur. Locus, desumpto à Christi incunabulis nomine, Bethleem dictus: in primis totius Hispaniæ tum structura, tum religione visendus. Et quoniã Gammę, comitumque fama celebritasq; & multiplex Indicarum opum relatum in Lusitaniam specimen, omnium animos in rerum ingentium spem, & eiusdem itineris cupiditatem erexerat; tanti consensus ardorisque bono vtendum ratus Emmanuel; nequaquã vltrà exploratorijs nauigijs, verùm iustis iã classibus ea maria sibi sulcanda constituit. Nauibus tredecim, quæ aluei magnitudine, & hominum fre-

quentia,& onerum æstimatione,haud exiguas Lu
sitani regni opes, & copias indicarent, Petrus A
uarus Capralis, claro æquè genere ac virtute v
summa cum potestate præficitur,Gammæ interi
requie ex longa defatigatione concessa. Huic
Rege mandatum in primis, vt Christianam fide
religionemque in ijs regionibus tum serere, tu
amplificare omni studio insisteret. dein, vt Cal
cutanum Regem quanta maxima lenitate ac di
gentia posset, ad firmam pacem, & stabile fœd
alliceret: ille si durum, & illiberalem, & infidu
sese præbere perseueraſſet; tum verò barbarũ sce
lus, & illatas Vasco Gammæ iniurias vindicare
cumque nefarijs Christi hostibus iustum pium
susciperet bellum. Idcirco, partim ad prædica
dum ethnicis Euangelium, partim ad Christia
rum animos procurandos,egregiè pius doctusq
Theologus Hericus Frãciscanus, qui postea Sep
vrbis fuit Episcopus,cum sacerdotibus aliquot
eandem expeditionem est destinatus:& præter v
ctores,naualemque turbam, ex Lusitana iuuent
te delecti mille & quingẽti propugnatores in cl
sem impositi. Capralis litato profectus,anno m
lesimo quingentesimo à partu Virginis, Mart
mense (quem ad iter Indicum maximè idoneu
deinde monstrauit vsus) ad Hesperidas tertio d
cimo die processit. circum eas insulas fœda tem
pestas coorta classé latè disiecit, è præfectis v
Ludouicus Piræus,cum ventis ac mari aliquãdi
luctatus, incertum quonam proprio incomm
do non tenuit cursum. conuersis ad extremum v
lis, Olisiponem inuitus irrita nauigatione rep
tijt. Cæteri postmodum ex errore ac trepidatio
collecti, ac vitandam Guineæ malaciam, & supe
randu

randum Bonæ ſpei promontorium, longiore ambitu capto, cùm ſe in altum dediſſent, poſt menſem circiter in telluris conſpectũ ventis ferũtur: quam inſulam initio rati, continuata dies aliquot ſecundum littus nauigatione, continentem ſine dubio eſſe comperiunt. Ibi ex longa iactatione claſſem portus excepit, cui ab egregio ſitu, ac tuta ſtatiõe, Securo nomen impoſitum. Inde ad cognoſcenda loca gentemque, deſcenſum in terram; & Chriſtiano ritu in ara ſubductili ſacrificatum, & concio de rebus diuinis ab Henrico eſt habita: barbaris, cùm nihil planè perciperent, tamen occulto numinis impulſu cœleſtes cæremonias, & ſacram concionem admirabili ſtudio ac veneratione concelebrantibus. Ex ijs vnus cum Gaſpare Lemio in Luſitaniam extemplò miſſus, Regem ac cæteros omnes ingenti lætitia atque animi voluptate perfudit. In eo littore Capralis prælta Crucis vexilla, ſolenni ritu & precationibus conſecrata, defixit; à quibus regio ſanctæ Crucis in aliquot annos dicta: ſed à Braſilo rubro ligno, quod tingendis veſtibus inde petitur, ſuperinditum deinde Braſiliæ cognomen, repudiata ſanctiore appellatione, tacitus prophani vulgi conſenſus, & pertinax conſuetudo retinuit. Eſt autem Braſilia noui orbis pars, quam, paulo poſt Capralis acceſſum, Americus Veſputius Florentinus eiuſdem Emmanuelis auſpicijs accuratiùs explorauit, atque à duobus ab Aequatore gradibus, partibuſve, ad gradus quinque & quadraginta in Auſtrum excurrens, trigoni oblongi ſpeciem refert. cuius baſis in Aequatorem, ac Septentriones obuerſa, ab Oriente in Occidentem rectà protenditur. Angulus extremus ignotas ad meridiem regiones attingit. Latus in

Orientem ſpectans, interpoſito mari Heſpe
Aethiopibus obiacet. alterum latus à prouin
Peruana diſterminant iuga montium adeò ce
vt ipſos auium volatus fatigare dicantur, vno
taxat, quod adhuc exploratum ſit, eoque diffi
limo tranſitu. Regio fermè tota in primis amo
eſt, cœli admodum iucunda ſalubriſque tem
ries: lenium quippe à mari ventorum commo
ſimi flatus matutinos vapores ac nebulas tem
ſtiuè diſijciunt: ſoleſque puriſſimos ac nitid
mos reddunt. Scatet ea tota fermè plaga fontib
ac ſyluis, & amnibus inclytis: è quibus (vt
quos taceam) is quem Argenteum vocant, le
rum quadraginta oſtio in mare fertur adeo
lentus, vt inde nautæ dulces hauriãt latices p
quam tellurem ex alto conſpiciant. Terra pa
in planitiem exſpatians, partim in colles clem
ter aſſurgens, fœlix præpinguibus glebis, & r
ſolo ſemperq; vernãte, credita ſemina multi
reddit fœnore: ac ſaccari præſertim eſt ferax
cœleſte eſt donum, Attico melli multis part
præferendum, proceris arundinibus condid
tura: è quibus aquaria mola dulciſſimus hu
expreſſus, in ahenis ad purũ excoquitur, tum
mis in panes cogitur ad metæ figurã: dein rur
vbi libuerit, eliquatus, artifici manu pigmentu
inſtar ceræ varias in effigies indiſcreta pæne
ſimilitudine trahitur. Cuius generis officinæ,
ſcis ignotę, hodie, qua præſerim incolunt Luſi
paſſim exſtructę viſuntur: atque ex ea merce n
tiatores vel maximum capiunt emolumentum
quidem nauibus quotannis in Europam enc
certiſſimo compendio longè lateque diuendi
Certis etiam è plantis, quas vulgò Copaibas

cant, inciso per æstatem cortice, in modum balsami liquor suauissimi odoris emanat: cui, cùm ad alios mortalium vsus, tum ad curanda vulnera, & cicatrices tollēdas, mirificam esse perhibent vim. eæ plantæ cernuntur affrictu animalium attritæ, quæ à serpentibus venenatis, aut à feris icta, ad remedium illud ipso naturæ instinctu se conferunt. At Zabucales quæ dicuntur, admodum excelsæ, magnos ferunt summa duritie calices, ore in terram obuerso, & quidem admirabili naturæ solertia pyxidatim operto. ijs calicibus nuces castaneæ saporis egregij continentur: quæ vbi maturuerint, excusso confestim operculo, paulatim ipse per se in alimenta incolarum ad vnam è calice defluunt. Syluestria etiam sunt Caiusia pyra, apprimè succosa & innoxia; itaque medijs caloribus auidè manducantur: cæterùm in imo pyro faba quædam extuberat cortice amarissimo, prædulci medulla si torreatur. pyro præterea, refrigerandi vis: faba calefacit. Verùm, ex omni genere, palma tribuitur ijs, quos vulgus Ananazes appellat. Planta est humilis, cuius è ramis veluti pinea nucamenta dependent præmollia: hæc suo tempore in frusta desecta, gratissimo simul odore ac sapore, non recenti duntaxat edulio sunt; verùm etiam in longum tempus adseruantur è saccaro. Iam verò, illati in eas regiones ex orbe nostro melo pepones, cucumeres, malogranata, ficus, vitesque biferæ ac triferæ, necnon multiformia mala medica suppetunt. Ad hæc, est videre complures alias pomiferas arbores, quas percensere nimis longum sit; piscesque, & aues coloris eximij & quadrupedia plurima, sed ferme syluestria, partim nota nobis, partim ignota. in quibus vtique

apparet quàm miris modis, ac varijs, diuina sa-
tia laudat in orbe terrarum. Ex eo numero, vt p-
ca perstringam, apri sunt amphibij, carnibus
timis ac saluberrimis. ij, quod priores pa-
perbreues habent, posteriores autem præ-
gos; tardiore sunt cursu: itaque deprehensi à ve-
toribus, quà proximum est, sese aquis immerg-
Antæ sunt etiam, gentis vocabulo, ad mulæ sim-
tudinem; sed minores, & rostro tenuiore, infe-
re autem labro tubæ instar oblongo, rotundi-
ribus, breui cauda, reliquum cinereæ corpus.
dem lucifugæ sunt, non nisi noctu ad pabul
prodeunt: vbi diluxit, in sua sese condunt l-
bula. Huius belluæ carnes gustatu planè bu-
las referunt. Cotjas verò nominant, magnitu-
ne, & forma, & sapore leporum: rufo colore, p-
uis auribus, cauda fere nulla. Maiores sunt e-
dem fere speciei; quas Pacas vocant: rostro re-
ad faciem felis, fusco colore, candidis maculi-
terstincto: neque carne tantùm, sed & corio p-
prætenero, atque ob id ipsum in delicatiores e-
las expetuntur. Cæterùm insolito spectaculo
tusiæ sunt, ad porcelli magnitudinem: corio sq-
matim loricato, sic, vt equi cataphracti speci-
red dant: exeo caput duntaxat, ceu testudines-
erunt; pedibus contractis: & specubus ferme
cuniculi sese continent: hæ quoque carnes pal-
gratissimæ. Magna præterea vis tigrium est: qua-
melicæ, horribili velocitate sunt, viribusque e-
mendis: eædem pastæ (quod mirêre) tanta ag-
uia dicuntur esse, vt à gregarijs etiam cani-
confestim in fugam agantur: adeo, cibi potuiq-
satietas, non homines tantùm, sed etiã feras he-
tes reddit. Illud verò mirum in Cerigonibus
anima-

animanti nomen, buxeo colore, vulpeculæ magnitudine) ex eius aluo duæ dependent veluti manticæ: in ijs catulos circumfert, & quidem adeo pertinaciter ſuo quemque vberi affixos, vt à perpetuo ſuctu non auellantur, antequam ad paſtum ipſi per ſe progredi valeant. Valde etiam inuſitata & effigie, & natura eſt animal, quod ab re ipſa Luſitani Pigritiam appellãt, Cerigonum fere magnitudine, ſed roſtro fœdiore ad aſpectum, & vnguibus ad digitorum ſimilitudinem prominentibus. Huic, ex occipitio exiſtens coma ceruicem velat, lentoque ipſa ventris adipe verrit humum; neque vnquam, in pedes exſurgit: denique tam tardè mouetur; vt quindecim ipſis diebus ad lapidis ictum continuo tractu vix prodeat. Victitat arborum folijs, & in earum cacuminibus degit plerunque: quarum in aſcenſu biduum circiter, tantundem in deſcenſu ponit. neque verò adhortationibus tantùm aut minis, ſed ne plagis quidem fuſtibuſve beſtiam vel tantillum de inſita ignauia ac tarditate dimoueas. Mirãdum eſt etiam genus earum, quas Tamendoas vocãt; veruecis altitudine; colore fuſco; prælongo ac tenui rictu; neque eo ad malas diducto, ſed modicè ad imum inciſo. Vnguibus inſtructa eſt quadrupes mirè longis latiſque, nimirum ad victum facilius comparandum: namque formicis alitur, quarum latebras vbi crebro vnguium iniectu ac foſſione detexerit, illicò exertam trium ferme dodrantium linguam immittit exilem, opertãque formicis repente contrahit, glutitq; deceptas. Huic, vti ſciuro, valde promiſſa & ſetoſa cauda pro tegumento eſt. ſub ea quippe ita ſe condit, vt nihil ex reliquo corpore prorſus appareat. Neque hæc tantùm, & alia indi-

dem ſylueſtria', vt dixi, verùm etiam nuperà l
ſitanis inuecta pecorum & equorum armenta p
nè admirabili prouentu fœtificant. quò magis
rum, vberrimo agro, mitiſsimo cœlo, tam fera
acerba eſſe incolarũ ingenia. Nullo omnino co
Deos. omnibus tantùm, & augurijs ad inſaniã
diti, & ariolis impoſtoribuſque miſerandum
modum quæſtui ſunt. nudi æquè viri ac fœmi
prorſus incedunt, robuſtis lacertis, fluxo à verti
duntaxat capillo; nam cæteras corporis par
identidem expilant: ſimis, vti Sinarum populi,
ribus: æneaque ipſi cute, atro inſuper ſucco po
Genipapi totum ſubinde corpus inficiunt. præ
rea inſertos habent iam inde à prima ætate deli
arum cauſa quidam inferiore duntaxat labro, q
dam etiam facie tota prælongos nullius preti
pillos, tetro ſanè ſpectaculo. Gregatim peregri
tur ordine ſimplici, ſilentio miro. virum vxor
teit. Carorum aduentum, circundatis collo
chijs, appreſſo ad pectus capite, cum effuſa cópl
ratione altiſque ſuſpirijs primùm excipiunt, v
laborem & incommoda miſerantes: momento d
in ſiccant oculos, habentque lacrymas in pote
te. Grauidis haud ira multus in partu dolor. à p
erperio fœta cõfeſtim exſurgit, ac domeſtica o
impigrè miniſteria. eius loco (q vix credat qui
quam) in aliquot dies velut æger decumbit ma
tus. hic officij cauſa ab amicis ac propinquis in
ſitur. huic ſorbitiuncúlæ dantur ad refouendas
res. huic, de gentis more, bellaria & delicata m
nuſcula deferuntur. Numerandi rationem, ac li
teras ignorant omnes. tantùm tenui quadam tr
ditione, nonnulla de Noe, deque diluuio à patri
bus accepiſſe dicuntur: vt valde probabile ſit, p
diſſe

dissipatos quondam diuino iussu mortales, nullū huic genti cum nostri orbis hominibus fuisse commercium. Vino ac frumento in hæc vsque tempora caruēre, satiua radice victitantes, in farinam redacta, quam mandiocam appellant. sub eodem tecto, ad inuersę modum carinæ prælongo, multę simul familiæ degunt, noctu ad noxia vitanda animalia cubantes in retibus à terra suspensis: viuūt q́ue in diem; & quicquid habent, in commune facillimè conferunt, nihil in posterum soliciti. Natandi arte ad miraculum vsque præcellunt. Sub aqua totas interdum horas, vbi quippiam in imo quærendum est, patentibus oculis vrinantur. itemq́ue laboris & inediæ patientissimi sunt. triduum ipsum, vbi penuria ciborum ingruerit, iciuni traducunt: ijdem, si copia suppetat, à primis tenebris ad lucem vsque in conuiuijs & compotatione persistunt. Rectè aut perperam factis, nihil post mortem præmij supplicijue superesse arbitrantur. Qui diem suū obiēre, eos perinde ac decesserint, vel integro corpore, vel mancos, aut debiles, vulneribusq́ue confossos, descendere ad orcum putant. ergo incremata condunt humi cadauera, addito rete, cubandi causa, necnō edulijs per aliquot dies appositis; quòd ita persuasum habent, & somnū interim capere, & cibo vesci manes mortuorum. captos in prælio hostes (crebra aūt inter eos bella excitātur, ac sagittis præsertim vtuntur egregiè) multorum dierū cura saginatos, ingenti cū tripudo mactāt; vorātq́; tosta verubus membra. eæ optatissimæ Brasilicis epulæ sunt. neq;, si cui hoc leti genere perire contigerit, malè secū actū existimat: quimmo ad morte pergit alacer ac securus: editisq́; cōtra ipsosmet percussores faci-

facinoribus, magnificè in ipso necis articulo gl
riatur. Sparsis domicilijs habitant, nullo magi
tu legibusue constricti. lingua nec difficiliscog
tu, & vna fermè est omnium quotquot adhuc p
bè noti sunt, exceptis certarum rerum vocabul
quæ aliter à viris, aliter à fœminis vsurpatur. Tr
ex alphabeto elementorum F. L. R. nullus ap
eam gentem est vsus: minimè absurda quorunda
animaduersione factum id esse diuinitus; eò qu
Fide, Lege, Rege, sicuti dictum est, careant: benef
orum acceptorum immemores: æquè iræ ac libid
nis impotentes: ad pugnas & certamina temera
præcipitesque: vltionis & humani sanguinis av
dissimi: ad summam, belluis quàm hominibus p
piores, qui quidem mores patrios retinent, ac m
diterranea incolunt loca. nam post illatum ab So
cietate IESV Euangelium, & liberalium artiu
disciplinas; in vicos & oppida contributi, præse
tim qui mare accolunt, ad humanitatem ac pie
tem magnis laboribus excoluntur. Verùm hæc l
loco fusius. Capite damnatos viginti homines C
pralis è Lusitania secum auexerat, pœna mortis
exilium commutata. Ex eo numero duobus ad ge
tis mores linguamque discendam ibi relictis (qu
rum vnus deinde ad illa commercia magno vi
Lusitanis fuit) ipse, ne frustra tempus insumere
ventis in Orientem vela permisit. A Brasilia ad B
næ spei promontorium immani traiectu leucas c
merant fere mille ducentas. Oceani sæuientis vo
torumque furentium ea præcipuè regna sunt. In
spaciũ audacius quàm felicius ingressis Maio me
se Lusitanis, flammeus Cometes horribili specie
decimum vsque diem continenter apparuit. Iam
que variante sæpius cœlo pelagoque, atrę ac sor
dæ na

dæ nubes ad Septentrionem conglobatæ, omnem in se flatum quasi reciprocando collegerant: mare languidum erat; insidiosa tranquillitas; nautę locorum ac tempestatum ignari, ad auram vndiq; captandam, totos velorum expanderant sinus; cùm ex ijs, quas dixi, nubibus, vniuerso repente impetu se se effundens Aquilo transuersas quattuor naues, quarum ad contrahendū minus aptè fuerant armamenta disposita, inspectantibus cæteris, momento ita euertit obruitque, vt è tanto hominum numero nemo prorsus euaserit. In ijs Barptolæmeus Diazius, cuius supra meminimus, rei nauticæ gloria in primis illustris, cùm è tot iam, tantisque periculis antea fuisset ereptus; miserandum in modum interijt. Salutireliquis fuêre vel demisse raptim antennæ, vel, vbi id non licuit, vela ipsa vento disrupta. Eo tam horrendo spectaculo exanimati qui superfuerant, consanguineos alij, alij caros, amicosque oculis frustra requirere, ad lacrymas, & complorationem proni, vtique, ni mœrorem ex interitu alieno, sui cuiusque periculi metus obstupefaceret. quippe Borea pertinaciter flante, pelagus idem tidem intumescere; fluctus modò ad astra ferri, modò ad tartara pænè ima subsidere; naues cum extremo salutis discrimine propemodum inter se collidi. Ad hæc, atra caligo, & rudētium stridor, & dissonæ voces varia & incerta iubentium, non oculorum modò, sed etiam aurium vsum abstulerant. Quin, & salum ipsum interdiu piceo, noctu igneo colore terrebat. Viginti ipsos dies tempestas atrocissima tenuit. Lusitani millies quotidie morientes, & cœlestē assiduè implorantes opē, qua maris tulit impetus, hac illacq; dispersi. Prętoria cū duabus nauibus Bonæ spei promontorium pe- impru-

dentiam

dentiam præteruecta, Primas quas hodie vocant
insulas tenuit, ad eam tres deinceps circa Sofalæ
oram adiunctæ. Vna, Petro Dia præfecto, per sum-
ma pericula & ingentes ærumnas in Lusitaniam
redijt. Ita Capralis è tredecim nauium numero, ci
sex dumtaxat, ijsque laceris ac debilitatis ad Mo-
sambicum accessit. Incolę, prioris anni clade per-
territi, armamenta, commeatus, ac duces itineris
benignè admodum præbuêre. Classe refecta, ad
Quiloam vrbem, atque inde, nequicquam tentata
superstitione Abrahemi & amicitia; Melindem ei
ventum: & magna regis voluntate renouato fœ-
re, hospitioque, & oratore, quem Gamma in Lu-
taniam auexerat, in terram exposito; in Anchedi
insulam, cuius ante meminimus, Concanio se
Canarino Indiæ littori obiectam, secunda naui-
tione traijciunt. Ibi ritè expiata Lusitanorum cri-
mina, & pane cæleſti omnes refecti. Barbaris Eua
gelium, quamuis, vt videbantur, ad virtutem a
pietatem propensis; tamen ob sermonis inci
tiam promulgari non potuit. Ad Calecutum de
de naues applicitæ. qua re, contra quam pleriq
putarant, Zamorinus haud mediocrem lætitia
præ se tulit: ac petenti Caprali haud grauatè se i
colloquium dedit. in eo colloquio cùm pax &
micitia certis legibus conuenisset; ædes in vr
Lusitanis ad diuersandum ac negotiãdum beni
nè attributæ. iamque Lusitana gaza exposita; &
ratoribus ad commutationem rerum à Capra
institutis; admirabili securitate sacerdotes Eua
gelio, reliqui mercimonio dabant operam; cui
ab ijsdem Aegyptijs, & Saracenis insitoribu
qui ereptam sibi & quæstus materiam, & locu
apud Regem gratiæ non ferebant; vrbana ple
va

varijs artibus & criminationibus nouos in aduenas incitari cæpta. Neque ita multo pòst, assiduis Mahometanorum stimulis, & Nairum aliquot ac principum auctoritate compulsa; &, quod caput est, præsentis prædæ illecta dulcedine, vel insscio, vel consentiente, certè non prohibente Rege, subitò arreptis armis, Lusitanorum diuersorium aggreditur. ibi ingenti clamore ac tumultu excitato, clausstra conuellere, fores effringere, per vim conatur irrumpere. Nostri, quamquã improuiso malo perterriti, è fenestris tamen tectisq; fortiter primos barbarorum impetus repulêre: sed perfosso demum, dirutoque pariete, vis ac numerus vltra sustineri non potuit. hostium ad quattuor millia telis ac sagittis instructa conuenerãt. Lusitani septuaginta non amplius, in hospitio versabantur. ex ijs ad quinquaginta partim capti, partim interfecti, reliqui malè multati, in ijs Henricus antistes cum sodalibus quattuor, multis acceptis vulneribus, ad classem vix euasêre. Fuitque adeò repentina clades, vt antequam è nauibus afferri subsidium laborantibus posset, cæso præsidio, expugnata domus, ac momento direpta sit. Capralis, quã uis tam atroci ac nefario scelere, vt æquum erat, valde commotus; animum tamen præclarè vicit, ac sapienter dolori moderatus est, dum aliqua ratione cognosceret, vtrum ad Calecuti Regem aliqua pars facinoris eiusmodi pertineret. Ast vbi super tali tantaque re nihil sibi neque purgationis, neque satisfactionis afferri vidit; procul dubio affinem eius culpæ Zamorinum interpretatus, onerarias decem in ipso portu, mercibus & annona refertas, iniectis flammis prorsus incendit; nautis partim igne absumptis, partim captis,

ptis,& ad classis ministeria distributis. cui tanto malo ne subuenirent oppidani, horrifica pilarum procella deterriti sunt. Dein, obuersis in vrbem maioribus tormentis, ædificia complura disiecta, mortales multi fœda laceratione discerpti. ex ijs Naires vnus Regi acceptissimus, cùm ad pedes eius repente cecidisset; plenus pauoris in præsens irarum ac minarum in posterum Zamorinus illicò ex vrbe secessit. Capralis verò egregiè vltus suorum cædem,barbaris amplius sexcentis terra mariq; peremptis,nauibus hostium captis, & in ciuitatis conspectu combustis, quòd profectionis tempus instabat, mense Decembri ad Trimumparam Cocini Regem inde se contulit. Cocini regnum à Calecuto leucas ferme triginta in meridiem distat. eiusdem nominis regia vrbs ad ostium Mangatis fluminis,mari introrsum æstuante, ad formam peninsulæ cingitur. Aedificia, mores, instituta fermè eadem quæ Calecutanis. Indicarum verò frugum, & aromatum,ac piperis præsertim, ager longè fertilior. Rex tum alijs de causis Zamorino clam erat infensus,tum quòd monopolio Calecuti institutam mercaturam ab suo cæterisq; regnis pænè per vim auerteret. Accedebat metus è nimia Zamorini potentia ac propinquitate;cui se, & reliquos Malabaricos Reges multis nominibus videbat obnoxios. Atque vt malus amicitiæ fideiq; custos est timor, ex ea seruitute ac periculis eripi se vehementer optabat. Capralis,cùm è regione Cocini iactis ancoris constitisset, quòd omnis Malabarici nominis fidem iure suspectam habebat;neque se,neque suorum quemquam incolis credendum existimans. Michael erat quidam Christianus è Iogue, pauci illis diebus Henrici & sociorum opera, ad Eccle-

siam adscriptus; Indicæ rei bene peritus,& magna apud omnes existimatione. Hunc, tentandi fœderis & amicitiæ causa, Capralis ad Trimumparā legat. Rex, qui de Lusitanæ gentis opibus,& rei bellicæ gloria,deque rebus cùm alibi,tum ad Calecutum gestis multa inaudisset;iam ante in eius nationis admirationem ac beneuolētiam excitatus;qua si inopinatam aliquam hæreditatem, sic oblatam eius amicitiæ facultatem auidè arripuit. Datis vltro obsidibus nobilissimis,mira liberalitate de cō mercij legibus cum Caprali decidit;& singulari diligentia ac sedulitate, per impigros administros, æquo admodum pretio,mercibus Indicis aduenarum naues quàm primùm onerādas curat: eorumque procuratoribus propriam in suo regno sedē, ac domicilium dat. Dum hæc ad Cocinum geruntur,legati à duobus finitimis Regibus, Colani, & Cananoris(regionū & oppidorū ea nomina sunt) Caprali,si ad eorum portus commeare vellet;commercium & amicitiam longè optimis conditionibus detulēre.Quas ille conditiones,quòd cum Trimumpara iam bona fide transegerat, in præsentia repudiauit:animum & voluntatem accipere se, & libenter vtriusque propensioni & officio testimonium in Lusitania daturum esse pollicitus est. Cananoris tamen Regem, quòd multò enixius egerat, constitutis Cocini rebus,in reditu sibi adeundum putauit.Ea vrbs abest à Cocino leucas in Septentrionem quadraginta; portu in primis capaci tutoque. oryza importata vtuntur incolę:carne,pisce,pomis abundant:ac præterea pipere,cardamomo, gingibere,tamarindis, cinnamo,& myrobalanis:ad easq;digerēdas merces,nō exiguo diuinæ bonitatis argumento, tellus plurimis

mis conciſa æſtuarijs, fluminibuſque, nauigia
quequaq; facili aditu admittit. ſtagna quoq; pa
ſim occurrunt ingentia, grandibus plena lacer
ad Crocodili effigiē: ij tergoris duritie, conchili
rum inſtar, impenetrabili, enormi capite, dupli
dentium ſerie, horrendo prorſus hiatu in homi
furenter inuadunt. Eorum halitus oris eſt ſuauiſ
mus: at contrà in eadem regione ſerpentium &
guium adeo teter ac noxius, vt afflatu ipſo nec
perhibeantur. Veſpertiliones quoque ſunt mul
dentibus & roſtro vulpinis, miluij magnitudi
præcipuo in honore menſarum. Aedificia more
que cuiuſmodi cæteris Malabaribus. Rex, inani
Deorum ſimulacra colit: Brachmanica diſcipli
& ſacris initiatus, vt reliqui. Ab eo Capralis ora
rem ad Emmanuelem accepit, & vſurpandi ma
commercij, & amicitiæ cauſa, quàm quòd nouis
neribus multū loci ſupereſſet; cōplura frugū In
carum pondo ibi coemit: inq; Occidentem Ian
rio menſe curſum inſtituit. Plenis velis euntē
ginti maioris formæ naues, multis refertæ mil
armatorum, Zamorini iuſſu fruſtra inſequutæ
dico tranſmiſſo Oceano, è ſex onerarijs vna va
circa Melindem inhæſit. eius armamentis ac ſ
lijs ne Saraceni potirentur, cōcrematus alueus,
ſtrumenta machinæq; bellicæ conſultò demer
quas tamen Rex Mombazæ deinde expiſcatus,
Chriſtianorum damnum perniciemq; conuer
Inde Capralis itinere ſolito circūuectus Africa
Iulio denique menſe exeunte miſtum ingenti d
lore gaudium in patriam retulit: quando tot v
carorum, vel fortium virorum interitus, quan
uis pecunia diuitijsque compenſari minimè p
ſe videretur. Eodem anno, incertus quo lo

res esset Indica, Emmanuel Ioannem Nouam Callæcum, notæ fortitudinis & prudentiæ virum, cum nauibus quattuor Caprali subsidio miserat. is, paulò infra Aequatorem primus insulam inuenit, quæ à salutari MARIAE Virginis Conceptione denominata est. inde nusquam occurrente Caprali, Melindem delatus, deque ipsius in Lusitaniam reditu, & Calecutana cæde, & insidijs, multorum sermone certior factus; Cananorem petijt, regemque honorificis verbis Emmanuelis nomine salutauit. Inde præter Calecutanam oram Cocinum proficiscenti, classis ingens nauium plus octoginta apparuit: quam Zamorinus haud dubia victoriæ spe, ad Lusitanos in ipso Cananoris portu opprimendos, celeriter miserat. Neque deterritus tanta multitudine Ioannes, nauibus ad faciliorem circumactum vsumque tormentorum, in altum euectis; assidua iaculatione prælium ad solis occasum præclarè sustinuit: neq; vnquam hostibus tanto superioribus numero, locum ad conserendas manus, seque circumueniendum reliquit. Paronibus nouem, onerarijs decem depressis, epibatis amplius quadringentis desideratis, Calecutum postridie mœsti Malabares, vniuersa lugente ciuitate, redière. Ioannes, egregia parta victoria, gratulantibus regulis, Cocinum adijt; naues per otium onerauit; feliciq; successu ouans in Lusitaniam iter intendit. Transuectus inde Bonæ spei promontorium, aliam insulam patefecit, quę sanctæ Helenę, cuius tum dies natalis agebatur, est appellata: modico quidem illa circuitu, sed saluberrimo cælo, aquis optimis, & egregia frugum & carnium copia: loco præterea ita opportuno, vt ad recreandas è longo itinere

Lusitanorum classes, diuino consilio ibidem en
videatur esse. Minus è sententia per idem temp
nauigauit Consaluus Coelius: qui cum sex na
bus in Brasiliam destinatus, amissis locorum ac
pestatum iniuria quattuor, nil nisi rubrũ lignu
& simias, psittacosque in Lusitaniam retulit. Inte
ea Emmanuel, cognitis rebus in India gestis, cla
sem parauit nauium viginti, rebus omnibus ins
ctissimam: quæ vel amicis præsidio, vel hostib
terrori esse posset. huic iterum Vascus Gam
cum summo totius Arabici, Persici, & Indici m
ris imperio præfectus, cùm Olisipone maturè s
uisset, ex itinere Abrahemum Quiloæ tyrannu
tanto apparatu perterritum, Emmanueli stipe
diarium fecit, impositio annuo tributo, quod d
millium miticalium, vt ipsi appellant, vel aure
rum summam haud excederet. Inde cùm in Ma
bares traiecisset; ingentem Saracenorum naue
militibus & omni telorum genere paratissima
Calecuto redeuntem expugnat: in ea Mahome
permulti interempti, Mecam ad pseudoproph
sepulchrum superstitionis causa peregrinantes
pueri ex eadem secta complures Christianis p
ceptis imbuti baptizatique sunt: quos Gamma
lisipone postea templi Bethleemitici minist
dedicauit. Ab ea victoria Cananorem adijt; Re
que & oratorem suum, & ab Emmanuele pera
pla dona cum literis reddidit. ac renouato fœd
re Cocinum tetendit. Ibi dũ sui Regis negotia c
ficit; repentè legati affuere à Christi cultoribus
qui non longè à Cocino Cranganorẽ habent vr
è vetustissima illorum stirpe, quos beatus quo
Apostolus Thomas ad sanam religionẽ ac fide
à Brachmanarum fabulis, & impura superstitio
trac

traduxit. Is Indiam prouinciam in orbis terrarum distributione sortitus, Socotoram insulam Arabici maris fertur adijsse primùm: dein, multis ibi factis Christianis, traiecisse Cranganorem, in ea ciuitate cùm multos item Christo filios peperisset; Colanum petijt: neque ibi frustra disseminato Euangelio, trans iuga montium ad oram orientalem ingenti labore contendit: multisque locis, ac præsertim in Coromandelis regno, Christiana re bene gesta, perrexit in Sinas, quorum ea tempestate celeberrimum erat nomen; ac diuini verbi semẽtem in eo quoque nouali facere instituit. Atque haud pœnitenda collecta fruge, templisque ad Christi cultum ædificatis, in Coromandelem ad reuisendos & confirmandos in fide neophytos redijt. Coromandelis caput ac regia tũ erat vrbs Meliapor; quam vetustate bellisque dirutam nuper Lusitani, deducta eò militum emeritorum colonia, frequentarunt, ac mutata appellatione, honoris Apostoli causa ab sancto Thoma denominârunt. In ea vrbe sacram ædem exstruere aggressus Apostolus, cùm à dæmonum sacrificulis, & ab Sagamo rege prohiberetur; res interim insignis accidisse perhibetur ad Christi virtutem, & fidem Euangelij comprobandam. Inusitatę magnitudinis truncum, vt fit, in littus eiecerat mare, quod eo tempore leucas fere decem ab vrbe distabat. Eam Rex materiam cùm in vsum ædificij cuiusdam vehementer expeteret, robusti primùm homines incassum funibus ergatisque amouere conati. dein adhibiti complures elephanti, cùm toto connixi impetu nihil omnino proficerent; Apostolus Regi conditionem tulisse fertur, si truncum illum sibi ad templum vero Deo ædificandum daret, nullis machinis, nullo mortalium

lium adiutore, sese protinus eum ad vrbem attu
cturum. Cùm rex, insanire videlicet hominem
tus, per ludibrium annuisset; tum Diuus Thom
zona, qua erat præcinctus, ad prominentem è cu
dice ramusculum annexa, signo tantùm facto Cr
cis, immanem stipitem facili ductu sequentem,
niuersa ad spectaculum effusa ciuitate, in ipso p
mœrio statuit: ibidemque defixa lapidea Cru
vaticinatus est, cùm ad eum lapidem vsq; pertu
ret pelagus: tũ Diuino iussu è remotissimis ter
candidos homines ad eadem, quæ ipse intulis
sacra instauranda venturos. Neque fefellit præ
ctio. Siquidem sub Lusitanorum appulsum, o
cultis tot annorum acceſſibus locus Oceano è
mum allui cæptus. Verùm ab eo signo cæter
que virtutibus, cùm Thomæ verbis maior in ci
accresceret fides, Brachmanas autem, fuco & fa
cijs parta iam auctoritas, iam sagina deficeret;
census rabie quidã ex ijs, fœdum ac ferum facin
mali dæmonis instinctu consciuit. Filio admodu
puero ipsemet necẽ intulit, vt haberet vnde pe
grino & inuiso capiti crimen exitiumq; confla
Citatus ad Regem Thomas, cùm accusator ab
per summam indignationem & querimoniam p
nas filij extincti repeteret; contrà, Thomę disci
li, affinem aut omnino conscium eius culpæ mag
stru negarent; nihil opus esse coniecturis & cer
minibus ait Apostolus, ab ipsomet qui occisus
catur; omniũ optimè cognosci rem posse. petit
eius publicè interrogandi potestas fiat. nihil re
satũ ab aduersario: & cunctis tã inauditæ rei ex
ctatione suspẽsis, cadauer in medium affertur. Tũ
exanimẽ puerũ Thomas placido & sereno vultu
uersus: Agedũ, inquit, per Christũ, quem ego D
præ

prædico, palã & sine ambagibus puer prome; quisnam huiusce tanti sceleris autor exstiterit. Mirum dictu: ad Christi nomẽ, frigido & exsangui corpusculo vitales cõfestim redière spiritus: & clara voce, vt omnes exaudirẽt; Thomam certũ summi Dei legatũ; & ipsius odio, ad struendam illi calumniã, nefarias à parẽte sibi manus illatas esse confirmat. Hac tã illustri tamq; admiranda testificatione fractus calũniator obmutuit. Sagamus propenso iam ante ad credendũ animo, Christianam deinde fidẽ ac religionem sine vlla dubitatione cõplexus est. Regem ex amicis & popularibus imitati cõplures. Brachmanis, quamquam detecta diuinitus fraude, & pulso in exilium parricida; pertinax tamẽ & cæca mãsit improbitas. cùm lætos Christianæ rei progressus, & neglecta Deorũ simulacra ferre nõ possent; facta conspiratione prẽconem Euangelij è medio tollere omnino constituunt. Tumulus erat non procul ab vrbe: quo Thomas idẽtidem, è Christi disciplina, secedere propitiandi æterni Regis, & sui recolligendi gratia, consueuerat. in eum locum, tempore captato, Brachmanę armati cum sui similibus impetum dant. ibi Apostolus dum ad Crucem, alienato ab sensibus animo, Deum pro salute hominum, & eius præsertim populi deprecatur; telis primùm ac lapidibus appetitus, dein ab vno è Brachmanis lancea transfossus occubuit. venerandum corpus inde sublatum à discipulis, & in templo nuper ędificato conditum est. Accessit martyrij nomine, & memoriæ causa, fragmentum hastæ, quæ inhæserat costis: & baculus præferratus, quo ille ad peregrinationes vtebatur: & vrna fictilis cespite inferto, nempe qui manantem è sacris vulneribus cruorem ebiberat.

exinde locus multis miraculis claruit, ac magnu
eodem ex omni parte cõcurſus, voti & religion
ergò, fieri cæptus. Hæc ferme Indi ſciſcitantibu
Luſitanis, non è fama ſolùm, ſed etiam è veterum
annalibus edidêre. quin egregias Thomæ laude
ac mortem pro Chriſti nomine fortiter obitam
pueris Malabaribus patrio carmine decãtare mo
eſt. Sunt qui cum tribus Magis, qui ad Chriſti libe-
ratoris incunabula cum muneribus adoranda, Sy-
billæ Indicæ (vt ferunt) monitu, ſtella duce reten-
derant (quo in numero Pirimal Ceilani rex ponitur) Thomam in Oriente congreſſum: deque imm
ni trunco miraculum non Meliapore, ſed Crang-
nore perpetraſſe dicant, ac poſtremò in Calamin
vrbe mactatum regis imperio (qui Sagamo defun-
cto ſucceſſerat) ac ſacrum deinde corpus Edeſſam
Meſopotamiæ tranſlatum à Chriſtianis fuiſſe con-
tendant. Vtcumque res habeat (nam ego meam in-
terponère ſententiam in tali re, tantoq; locorum
& temporum interuallo non auſim) ſatis conſtat,
Apoſtolum in Coromandelio tractu Gangetici li-
nus, palmam tuliſſe martyrij. nec dubium eſt, quin
ex diuini viri præceptis atque inſtitutis, ingẽs ho-
minum multitudo varijs Indiæ diſperſa regioni-
bus, in hæc vſque tempora, Chriſti nomen fidem-
que tenuerit; quamquam ex Armenij Patriarchæ
Neſtoriani placitis, à quo Epiſcopos paulo ante
hanc memoriam accipere cõlueuerant, multis vi-
tijs & erroribus inquinatam. alioquin, Apoſtoli-
cas cæremonias magna ex parte obeũt. altaris my-
ſteria religioſè venerantur; eoque viatico, dece-
dentes è vita, ſe mũniũt. Aduentus Domini, & qua
draginta dierum ſolenne ieiunium diligenter ob-
ſeruant; quotidianæ pſalmodiæ, & ſacris inſiſtunt.

& cùm

& cùm alia Christi Domini Sanctorumq; festa ritè concelebrant, tum verò præcipuè paschalium feriarum octauam, quam Dominicam in albis vocamus; quòd eo demum die, incredulus antea Sanctus Thomas, indito in Christi latus ac vulnera digito, Dominum suum, ac Deum suum præclara testificatione confessus est. Alia præterea multa ex maiorum traditione diligenter obseruant, eo maiore fidei & cõstantię laude, quòd ob id ipsum non modò à Mahometanis hominibus acerbè vexantur, sed etiam ab regulis Ethnicis in seruitutem redacti, cùm alias indignitates & contumelias perferunt, tum verò sedem ac domicilia iniquis pensionibus redimere subinde coguntur. ijs, aduentu Lusitanorum, noua diuinitus affulsisse lux visa. Consilio inter se habito qui Cranganoris incolunt fines, ad Gammam in propinquo versantem, legatos (vti orsus eram dicere,) destinarunt, quorum summa orationis fuit; se & vetustissimos Christi famulos esse; & hoc ipso Lusitanici nominis cupidissimos: multa se à barbaris indigna quotidie pati: petere & orare, vt Emmanuelis Regis nomine se suaq; omnia in patrocinium fidemque recipiat. Sub hæc, deditionis insigne, sceptrum argento decoratũ Gammæ supplices detulêre. Quos ille benigno vultu, comiter & amicè complexus, bono animo esse iubet: vel in primis mandatum sibi ab Rege Lusitaniæ affirmans, vt Christi fideles quotquot in ea regione superfint, omni ope atque auxilio subleuet: nondum id sibi per Calecutanorum insidias, & quotidiana vitę discrimina licuisse: ac ne tum quidem ob angustias temporis, reditu iam iamque imminente, posse illis quam vel maximè cupiat operam studiumque præstare. Cæ-

terùm,quæ prima se occasio det,enixè curaturu
vt non sine causa Christiani omnes in Regum Lu
sitaniæ pietate opibusque,certissimum suæ salu
commodisque præsidium esse constitutum intel
ligant. Interea, si qua necessitas incidat gra
or, ad Lusitanum confugiant præfectum, quem
firmo cum præsidio sit in India relicturus. Is er
Vincentius Sodreus,cui Emmanuelis iussu Gam
ma sex ornatissimas naues ad maritimam ora
tuendam reliquit,vt Saracenos, & Arabas ab In
dici littoris accessu & commercijs prohiberet. I
terea Zamorinus varijs artibus atque fallaci
Gammam ad se perlicere & circumuenire co
tus, cùm nihil ei procederet;Trimumparæ per li
teras ac nuntios alternis rogando minando q
suadere etiam atque etiam institit, Gammam
comites vel sibi proderet, vel certè è suis finib
in perpetuum exterminaret. Cui tam impude
postulato,fortius ac liberius quàm à barbaro e
spectari posset,semel iterumque respondit ille:
nullis neque promissis,neque terroribus addu
posse,tantum vt in se facinus admittat, iusque na
turæ simul ac gentium violet. Si quid ab se peta
quod saluo officio præstare possit; id verò se libe
ter ipsius causa vel cũ damno facturum. Qua vi
constantia vehementius irritatus Zamorinus, i
Lusitanos primùm,deinde in Trimũparam ipsu
apertè grassari constituit. Rebus iam tractis
Gamma reditum in patriam maturabat,certior e
de re ab exploratoribus factus Zamorinus,ad C
lecutanam oram appropinquanti classem oppo
fuit nauium vndetriginta, eò certiore victor
spe,quod Lusitanicas naues ipsis oneribus impe
ditas, prorsus inhabiles ad pugnam putabat fo
re. Sed

re. Sed cum longè fefellit opinio. Siquidem in barbaras duas reliquum agmen aliquanto ſpatio antegreſſas, Chriſtianæ tres eximia celeritate velis inuectæ, tantũ primo cõgreſſu terrorem intulêre; vt nautæ militesq; tentata vix pugna illicò ſe in mare deiecerint. quorum ferme trecenti è ſcaphis inter enatandum occiſi: cætera nauigia eodem metu perculſa, quæ cuique proximum fuit, turpi fuga littus petiêre. nec fugientibus inſtitit Gamma, propter grauitatem onerum, veritus ne qua in breuia per imprudentiam incurreret. in captiuis duabus haud ſpernẽdæ merces inuentæ, in ijs pretioſa fictilia, & argentea vaſa permulta; itemque ſimulacrum aureum librarum ad ſexaginta, horribili admodum ſpecie: huic, luminum erant vice, duo primæ notæ ſmaragdi: è pectore autem, claritatis eximiæ pyropus, caſtaneæ pæne magnitudine, radiabat. amiculum aureum plurima & varia de more gemma diſtinxerat. rebus hiſce raptim flammæ ſubductis, aluei cum armamentis in conſpectu omnium incenſi. Gamma, rebus terra marique ex animi ſententia confectis, cùm ex itinere Cananoris Regem denuò ſalutaſſet; Moſambicum ad naues reficiendas, atque inde Oliſiponem læto cum reboatu cantuque incolumis appulit. Egredientem in terram, excepêre, Emmanuelis iuſſu, principes nobileſque viri quàm plurimi: qua ille celebritate ac frequentia, cunctis ordinibus maiorem in modum gratulantibus, regiam petijt. Auxêre illius diei lætitiam, cùm naues permultæ varijs è regionibus eodem tempore in portum inuectæ; tum in pompa fauſtis ominibus & magno populi applauſu prælatũ aureũ in argenteo diſco vectigal, quod Abrahem⁹ Quiloę tyrannus eo primum

mum anno pependerat. Ex ea pecunia Emmanuel auream pyxidem in Sacrosanctæ Eucharistiæ vsum faciendam locauit: ac miro artificio perfectam, pretiosisque ornatam lapillis, in æde Bethleemitica posuit. At Zamorinus interim aduersis rerum suarum euentibus quotidie magis in rabiem accendi: & quod Calecutanas opes in dies imminui, Cocinenses maiorem in modum augeri conspiceret, assiduis inuidiæ stimulis agitari: Trimumparæ verò libertatem in respondendo, pertinaciam in Lusitanis omni ope tuendis, ferre nullo modo posse. Quibus rebus per se iam satis ægrum & exulceratum animum, egregij scelerum omnium artifices Mahometani facile perpulêre, vt ipsi Trimumparæ bellum inferret: at quoniam preces ac minæ parum prodessent, vt armisque ad Lusitanos tradendos hominem cogeret. Qua de re consilio principum indicto, plerique, vt fit, quò inclinatum Regis animum sentiebant; eò præcipitem sua sententia impellere nitebantur. vnus Naubeadarinus Zamorini sororis filius, & successor designatus, omne consilium belli suscipiendi gerendique discutere frustra conatus est: quandoquidem Zamorinus nonnihil eius oratione & auctoritate commotus, reliquis tamen instigantibus, dolori potius & iracundiæ, quàm rectæ rationi, ac salutaribus parere consilijs, vt plerique mortales, animum induxit. Igitur, vt Lusitanicæ classi præsidio Trimumparam exueret, qua illum vna re potissimum niti præclarè nosset, bellum terra maximè sibi gerendum existimauit. Eoq; cõsilio exercitum omnem ad Pananem, cuius ante meminimus, vicum, sexdecim à Cocino leucas, coegit. Ea fuêre armatorum ad quinqua-

ginta

ginta millia. Cuius tantæ molis tantiq́ue apparatus nuntio Cocinum allato; fremere plebs, aduenarum gratia se in capitis ac fortunarum discrimen impelli : nomen Lusitanum diris omnibus exsecrari: ipsos ad cædem inquirere, ac sustulisset proculdubio, ni Rex eorum vitam firmissimo Nairum præsidio munijsset. Principes verò ac dynastæ eodem perterriti metu, Trimumparam supplices etiam atq; etiam precari hortariq́ue, tempori cederet: Zamorinum placaret: deniq; ignotæ amicitiæ & incertæ dispendio, regni salutiq́ue aleam sine cunctatione redimeret. Quibus cùm Trimumpara obfirmata resisteret mente, nihilq́ue sibi tanti esse vel vnquam fore affirmaret; vt legationis & hospitij violaret ius, fidemq́ue datam Regi Lusitaniæ falleret; dynastæ plerique, desperata Cocinensi re, ad Zamorinum vnà cum amicis & clientibus transfugêre. Quos imitati postmodum Europæi duo, Christiano indigni nomine, quos alij Illyricos, alij Insubres fuisse perhibent; deserta fide ac religione, tormentariam fabricam, & æris conflandi scientiã, cuius erant peritissimi, sanè graui Christianæ rei damno barbaris prodidêre. neque impune cessit eis perfidia. siquidem post annos aliquot, agnoscentes errorem ac scelus, cùm ad Lusitanos reditum pararent, à Malabaribus illicò deprehensi, & concursu populi crudeliter interempti sunt. Dum hæc à Zamorino paratur, Sodreus, ora Calecutana vastata, Cocinũ peropportunè cum socijs appulit. Eius aduentu Rex & Lusitani paululum respirarunt. Sed, ille simul edoctus quanto in periculo res esset, simul infimis precibus rogatus vt milites in terram exponeret, ieq́ue cum Trimumparę copijs maturè coniunge-

iungeret; contra omnium exſpectationem animo prorſus obdurato reſpondiſſe traditur: Sibi mari custodiam ab Emmanuele commiſſam. Si maritimum inſtaret bellum, ſe officio præclarè functurũ quandoquidem terra gerenda res foret, Rex cum cum ſuis ipſe ſibi conſuleret. Ab hoc reſponſo, gementibus Luſitanis, perculſo Rege, ad fauces Erythræas obſidendas rectà contendit: Arabumq; ter nauibus in itinere captis, præda ditatus ingenti, ad Curiam muriã inſulam haud longè ab Aromatu promontorio, quà in Septentriones obuerſa eſt, in anchoris conſtitit, ibi dum in Mahometanos porrò imminet excubatque; Maio menſe ineunte atrocior Boreas vehementi procella naues allidas ad ſaxa comminuit: ipſeque Sodreus vnà cum Blaſio germano fratre, tum ſpreti Luſitanici ſanguinis, tum deſtituti Regis amiciſſimi ac fideliſſimi, pœnas horribili naufragio, & repentina morte perſoluit. Fertur, antequam id accideret, ab incolis identidem admonitus, vti ſtatam & anniuerſariam eam tempeſtatem caueret; quamquam obtẽperantibus alijs nauarchis, & in tuta ſecedentibus loca; ipſe tamen contumaci vultu, verbiſque inſuper contumelioſis optima conſilia reſpuiſſe. Hæc ferme de Sodreis fratribus aduerſo rumore vulgata; quamquam eos admodum locuples auctor Ioannes Barrius liberare culpa videtur, affirmans non ab Sodreis deſertum Regem, ſed enixè opera deferentibus, inſtante iam hyeme remiſſum ab Rege. De vtriuſque tamen exitu Barrius idem haud ſanè diſcrepat. Cæteri, qui mutata paulò ante ſtatione periculum euitarant, ad placandas cæleſtes iras Cocinum repetere, & laborantibus ſuis opem ferre ſine mora conſtituunt: ſed incenſæ officio

ficio voluntati haud ita respondit euentus. Petro quippe Ataidio duce, cùm Indicum pelagus traiecissent, aduersis tempestatibus ad Anchediuam insulã hyemare coacti. Interea Lusitani, qui Cocini versabantur, tum de sua, tũ de Regis optimi salute soliciti, ac singularem viri constantiam atq; animi magnitudinem valde admirantes, ab eo magnopere petiêre, vti se ad Cananoris Regem nauigare permitteret. ibi sine cuiusquam periculo tutos ad nouæ classis aduentum futuros. Quibus ille respondit, bono essent animo, ac diuinæ prouidentiæ fiderent; quæ bonas causas, cùm in extremũ discrimen veniissent; tum maximè subleuare consueisset: de profectione verò minimè cogitarent. neq; enim se permissurum, vt quos semel in tutelam atque amicitiam recepisset, ij, se viuo & consentiente, ad alienam opem supplices ac vagi confugerent. Simul ceteros, ne despondeant animum, hilari vultu, & accommodata ad tempus oratione adhortatur. ac quanta maxima potuit celeritate, copijs ex vniuerso regno contractis, opportuna loca præsidijs firmat, fossas repurgat, nouas circa vrbem munitiones vallumque perducit: in primis verò, quoniam Repelini vada (is locus abest à Cocino leucas non amplius quattuor) ad exercitum traducendum hosti erant petenda; Naramuinum sororis filium, eximia spe summæ virtutis adolescentem, hæredem regni destinatum, ibi cum Nairum quinq; millibus, & quingentis opponit. ad eũ Laurentius Morenus, & aliquot Lusitani spectatę fortitudinis viri vltrò se adiungunt. Zamorinus per vates & sacrificulos ad proficiscendum omnibus diu captatis, signa denique ad Repelinum promouit, ac priusquàm traijcere conaretur,

noua

noua ferri flammarumque denuntiatione Trimumparam aggreditur, ni Lusitanos relinquat. cùm ille minas omnes terroremq; præ officio ac fide contemneret; copiæ traduci à Zamorino, quacunque vada patebant, illicò cœptæ. Sed resistentibus acriter Nairibus, non sine magna suorum cæde, semel iterumq; repulsus, ab innata mobilitate animi reditum cogitare apud se cœpit; atque, vt initia sella dabāt, rei difficultate deterritus procul dubio signa retro vertisset; ni pertinax Brachmanarum & Mahometanorum in Trimumparam & Christianos odium acritér obstitisset. Eorum adhortationibus animatus ad cœpta prosequenda; per occultos internuntios quæstorem Trimumparæ ingentibus præmijs, promissisq; corrumpit; vt per occasionem stipendij numerandi, quàmplurimos è Naramuini præsidio ab signis abducat. eam tibi ad trāsitum occasionem fore. ille per speciē aduersæ valetudinis in castra venire se posse dissimulat, quamquā ægrè ferente Naramuino, dimidiā fermè Nairū partem in vrbē euocauit. quos cùm sub vesperum Naramuinus ea lege misisset, vt ante lucem castra omnino repeterēt; Quæstor extracto in magnam diem negotio, tota de re Zamorinum per eosdem nuntios admonet. ille, ne tantam opportunitatem frustra elabi pateretur; omnibus connixus viribus, non sustinente iam impetum Naramuini, exercitum, farcinas, atque tormenta partim aestuarijs, partim vado traduxit; ac Naires vigilijs fessos, & infrequentes, facta impressione in proxima Cocino proxima cōpulit. ibi Naramuinus, multis acceptis vulneribus, magna vicissim edita strage, fortiter dimicans vnà cum duobus alijs regijs iuuenibus cadit: reliqui fuga dissipati, varijs itine-

itineribus in regiam conuenêre. Calecutanus, iam se intendentibus tenebris, vltrà cedenti hosti non institit. Postridie, tam insigni parta victoria, Trimumparæ fidem iterum per communes amicos, mistasque precibus ac terrore litteras, tentat. ille, quamuis è tanta clade, ac præsertim ex amissa regia sobole, insigni dolore accepto; tamen (quod vix credibile videatur) stetit animo; conditiones pacis reiecit, collectis reliquijs Nairum, & omnis generis vndique coacta multitudine, aduentanti Zamorino se rursus obiecit. Ea quoque pugna victus ac profligatus, accepto insuper vulnere, nihil habuit prius antiquiusve, quàm vt Lusitanos, eorumq; res omnes à cædis & direptionis periculo eriperet. Vaipinũ est insula Cocino proxima, sacri & inuiolati apud barbaros soli, ac præterea, situ & operibus munitissima. in eã insulã aduenas cũ eorum gaza raptim transferendos curat. dein cum egregia manu armatorum subsequutus ipse celeriter: vt si minus loci religione certè munimentis armisq; hostem arceret. Omnes ferè proceres, vt supra dictum est, ad hostes turpi defectione trãsierant. Vnus Vaipinensis dynasta Trimũ paræ sese fidum comitem amicumq; ad finem vsq; fortiter præbuit. At Zamorinus, haud segniter vsus victoria, Cocinum penetrat; vrbem flãmis iniectis vniuersam incendit: Vaipinum contẽpta religione haud semel aggreditur; sed cum ignominia semper ac damno prohibitus, aduentante iam hyeme, in proximũ ver distulit bellum interea, ne Trimumpara Cocinum repeteret, castella in vrbis ruinis nonnulla excitauit, & cohortes aliquot in eo presidio statuit. ipse tã secundis rebus elatus ac tumidus, Mahometanis ac Brachmanis effusè

lætántibus,ad gratias inanibus dijs agendas Cá-
cutum reuertit. ibi, æraria officina inſtituta pe-
duos,quos diximus, fidei deſertores,& alios qua-
rum induſtriã magnis præmijs fouebat incitabat-
que; omnis generis tormenta machinaſq; ad vrbi-
um excidia comparabat; cùm è Luſitania ſubit-
noſtris admodum laborantibus affuit Franciſcus
Albuquercius, omnibus belli adiumentis inſtru-
ctus.is,Petro Ataidio cum cęteris qui ad Anchor-
uam hyemauerant,ad ſuas naues adiuncto, Vaipa-
num rectà contendit,ac Trimũparam Emmanue-
lis nomine tum verbis amiciſſimis erectum ani-
matumq;;tum ad regiam tuendam perſonam præ-
ſenti pecunia ſubleuatum,cæſo & fugato Calecu-
tano præſidio,in Regnum Cocini ſumma omnium
gratulatione reſtituit. Inde,populando vrendo-
perduellium tecta ſataque, non vno loco hoſtes
vel inuitos in certamen extraxit; multiſque mi-
nutis prælijs exiguo admodum ſuo detrimento o-
cidit,poſtremò oppida quoque aggreſſus, primũ
Chiriuaipinum, dein Cambalanum,tum alios ig-
nobiles vicos, dynaſtis qui ad Zamorinum deſe-
cerant,vel interfectis,vel in fugã actis, ingenti ar-
dore militum expugnauit,incenditque. Ab ea ex-
peditione, maximo gaudio & infinita cum actio-
ne gratiarum à Trimumpara exceptus, pro amici-
tia petijt,vt quoniam inter eas nationes adeo in-
feſta ad eam diem vita Luſitanorum fuiſſet;caſtel-
lum ad eorũ corpora & res tuendas ædificare ſibi
Cocini liceret.quod Rex adeo prolixè liberalite-
que conceſſit; vt è ſuis etiam palmetis, quoniã ca-
menta non ſuppeterent; præcipua firmitate mate-
riem in eã ædificationẽ excidi quam primum inſti-
rit:dein loco in primis idoneo area dimẽſa, & in-
choato iã opere;dudũ expectatus è Luſitania cui

tientutis robore superuenit Francisci patruelis Alphonsus Albuquercius is, qui rerum deinde gestarũ gloria Magni cognomen est consecutus. eius accessu, Lusitanis Indisq; certatim insudantibus, brevi cõsummatum castellum, & in eo templum Diuo Barptolemęo dicatum est: vt magno vtrumq; consilio ac pietate, sic modico sumptu elegantiaq;. Sacrarũ ædiũ & arcium, quæ varijs Indiæ locis per alios alioſq; prefectos deinde p otiũ absolutæ sunt, lignea illa prima ædificia, quasi typos ac proplasmata iure quispiam dixerit. Eo munimento perfecto, supplicatio à Lusitanis habita: signũ pendẽtis è Cruce Domini sub vmbella pretiosa per multas instauratæ iam vrbis partes, præcinentibus tubis cũ religioso tripudio ac festa saltatione prælatũ. pompa ad arcem vsq; perducta, & cùm arx ipsa, tũ in ea templum precatione solenni à sacerdotibus consecratum eo maiore lætitia, quòd illo primùm die Romana Ecclesia diuinis in rebus, Lusitana gens in humanis, Indię possessionem adire quodãmodo videretur. Post hæc, Albuquercius vterque ad perdomandã Zamorini ferociam nouas excursiones fecêre. vastatus in primis Repelinẽsis ager. pagi ac villæ complures inflammatæ ac dirutæ. naui gia capta ac direpta permulta. deniq; bello passim circumferendo, tantum terrorem omnibus circa populis intulêre; vt Zamorinus ipse, præsertim suadente Naubeadarino eodem, qui bellum antea dissuaserat, oratores pacis & commercij petendi ad Lusitanos miserit. cui conditionibus ijs datum est fœdus, vt & cædem Calecuti factam, & direpta mercimonia æquis æstimationibus compensaret: itemq; ab lacessendo armis Trimumpara in posterũ abstineret. In hasce ferme leges pax cõuenit,

ac rursus cum Zamorini popularibus amicè a
& contrahi cæptum. Eadem fama permoti iamd
dum tutores Colani Regis (nam ipse per ætate
potens regni nondum erat) per legatos item fa
dus & amicitiam petiêre. Quibuscum eò libentiu
iunctæ dexteræ, quò maiores in omnem partem
opportunitates habere visa res est. Etenim Col
num vrbs, quattuor & viginti leucas à Cocino
meridiem sita, in primis totius Indiæ antiqua
opulenta censetur. ex ea Calecutum, & aliæ Mal
barici soli olim ductę colonię. abundat mercibu
portum facili præbet accessu. ac præterea, multi
familijs veterum Christianorum incolitur: qu
res longè etiam vehementius Lusitanos ad soci
tatem gentis allexit. Igitur illis præcipuè cautu
in fœdere: multis & grauib⁹ iniurijs liberati, e
rumq; fortunis ac dignitati consultum. Institu
communi consensu amicitia, tabulisq; commu
cij ritè confectis, domicilium proprium Lusita
in vrbe Colano attributum. eò confestim negot
tores cum scribis & custodibus immigrarunt. Ac
cessit rei diuinę procurandæ causa Rhotericus D
minicanus. is, & morum integritate, & doctri
præstantia paucis diebus multos mortales partim
in recta fide confirmauit, excoluitq;: partim ab
pendijs dœmonum ad Christi signa traduxit. Eo
dem anno quo hæc in India gerebantur (is fuit
millesimo quingentesimus tertius) nauarchi al
quot ad commeatus Arabicos prohibendos Olis
pone profecti, Zanzibaris regem malis coactum
stipendiarium Emmanuelis fecêre. itemq; Brau
liberæ ciuitati, leucas cis Melindem centum, a
nuũ vectigal impositum. ipsi verò Melindensi Re
gi, cùm à Mõbazæ tyranno valde premeretur, fau
oppo

opportuno tempore latæ ſuppetię, tyrannus ab armis diſcedere, & prope iam victo Melindenſi pacem dare coactus eſt. Cùm terra mariq́ue negotia Luſitanica proſpero admodum procederent curſu, & ſimul in varias regiones aditus Euãgelio patefieret; tranquillas iam à Calecutano res, vnius hominis cupiditas & amentia perturbauit. is, Cocinenſi apothecæ præpoſitus, cùm nauem Malabaricam pipere onuſtam pręteruehi cognouiſſet; repente vel auiditate prædæ, vel priuato in Malabares odio incitatus, mittit qui captã ſine mora Cocinum pertrahant: nautæ cùm ſe Zamorini amicos & populares clamarent; Deumq́; & hominum fidem teſtarentur, ſe ipſius miſſu Cranganorem petere; nihilominus Luſitani in incepto perſiſtunt. coorta pugna, ſex Malabres interfecti, complures vulnerati: nec Luſitanis incruentum certamen fuit. Expugnato nauigio, in Cocinenſem apothecã piper omne conuectum. Ea re cognita Zamorinus confeſtim ad Franciſcum Albuquercium mittit, qui tantam iniuriam expoſtulent. ille cùm rẽ negligeret, nec modò ablata reddere, ſed ne factum quidem vlla ratione purgare dignaretur; enimuero Zamorinus continuò exarſit iracundia, coalitamq́; recens amicitiam indignabundus abrupit. Hanc ego diremptæ pacis ac ſocietatis cauſam, Damianum Goeſium & Hieronymum Oſorium, ſequutus, in medium attuli, haud ſanè ignarus, in hoc etiam ab ijs diſſentire Barrium: culpamq́ue omnem in Zamorini mobilem animum vtcunque transferre. Sed regijs chronographis à me, præſertim in re tali tantaq́ue, temere fides abroganda nõ fuit. Cæterùm Zamorinus, vti dicere inſtitueram, acri dolore ſuccenſus, primùm edicta omnia decretaq́ue

cretaq; in rem Lusitanorum facta extemplò rem-
cat.dein armatos parones ad intercipienda one-
circumquaque dimittit.postremò ad euertendu-
Trimumparam, Lusitanosque ex India pellend-
maiore quàm vnquam antea conatu copijsque
comparat. Et quamquam inexpiabili in vtro-
que odio ferebatur;bellum tamen distulit consi-
tò, quoad Albuquercij fratres onustis iam nó v-
loco nauibus, ex India abscederent. Quibus d-
consilijs Trimumpara litteris amicorum ac nu-
tijs maturè certior factus,cum Francisco (nam
præerat summæ rerum)egit etiam atq; etiam,vt
deo difficili ac periculoso tempore quàm firmiss-
mum sibi suisque præsidium in discessu relinqu-
Sed neq; proximæ calamitatis memoria, neq; im-
minens Lusitanicæ rei discrimen, neq; optimi,
constantissimi Regis obtestationes precesque
ctere Francisci animum valuere,vt naues plus
cum centum & quinquaginta dumtaxat propu-
toribus daret,præfecto Eduardo Patieco viro fo-
tissimo:nimirum,vt in tanta deinde paucitate,
militum virtus, tum verò diuinæ opis præsen-
clarius appareret.Post hæc,Albuquercij fratres
terque simul, verùm exitu dispari in Lusitan-
vela dedêre.Franciscus,incertum qua clade,
ve infortunio,vnà cum socijs in itinere perijt.
phonsus,quamuis magnis iactatus procellis,tam-
circa finem Iulij mensis,non minore quæstu qua-
gloria,sospes in vrbem Olisiponem introijt. Po-
eorum profectionem, solutus metu Zamorin
palam terra mariqué bellum ciebat. ducenta a-
plius nauigia,magnam tormentorum copiam,
phantos complures, armatorum millia circiter
ginta contraxerat. Eo terrore Cocinum allat-

multi cõfestim in Malabaris interiora dilapsi: ac vix capitis pœna proposita cohiberi populus potuit. Ex reliquis copijs ægrè milites ad millia triginta conscripti. quorũ tamen paulatim numerus partim transitionibus, partim effugijs vix ad decẽ millia redijt, nec ea quidẽ admodum forti animo, vel integra in Trimumparam fide. Ergo tota pæne belli moles in Lusitanos incubuit. Solennes tum fortè agebantur feriæ, quibus cælestes iras in omne genus humanum intentas olim suo potissimum capite Christus excepit. Ea recordatione ad omne decus ac pietatem incensi Lusitani, vicissim vitam pro Christi nomine effundere gestiebant. Itaq; tanto inferioribus copijs, nullum periculum recusare, caput libenter in discrimen offerre, & periculosissimas expeditiones certatim sibi quisque deposcere. Eduardus, quoniam multis partibus vno tempore dimicandum fore non dubia coniectura prospexerat, primùm ad Repelini vada nouas munitiones obiecit: dein Cocinensi arce multis locis instaurata; nouum insuper propugnaculũ ad portus introitum excitauit. ad hæc, naues & scaphas maiores, vt ad subita occurrerent, omni genere telorum ac tormentorum instruxit. At Zamorinus, vti proximo bello fecerat, Repelini transitum, & vado, & actuarijs longo ordine consertis tentauit primùm: dein magna suorum cæde bis terue repulsus, cùm in angusto loco se multitudo impediret; & à nostris in confertam turbam irrita nulla iacula inciderent; Repelinensis dynastę monitu ad loca minus vadosa, verùm patentiora descendit. ea re cognita Patiecus cũ expeditis celeriter anteuertit: ratusq; paucitatẽ consilio adiuuandam, noctu sudes præacutas toto passim vado figẽdas curauit:

postridie hostes magno impetu transire conan
partim se præustis cuspidibus induerunt; partim
accedente æstu obrutis partim assiduis missilium
nimbis vulnerati, occisisq;: pars etiam, quæ vel na
di peritia, vel beneficio lintrium in vlteriorem c
uaserat ripam, acriter dimicantibus Lusitanis, au
cæsi, aut in flumẽ detrusi. Zamorinus, vbi aperta v
parum proficere se intelligit; ad insidias de mor
conuersus, percussores, transfugarum specie, in
duardum occultè summittit: hosce ille diuinitu
deprehensos cõuictosq; Trimumparæ tradidit, u
quos arbitratu suo consuleret. pretio dein condu
cti, qui veneno inficerent aquas: eo item scelere
per indices patefacto, excubiæ ad fontes intenta
cura dispositæ. Rumor ad hæc de industria dissip
tus, Cocinẽ se præsidiũ cæsum, naues captas & inc
sas: ac solicitati circa populi, vt in nostrorũ stat
nes, & apothecas impetum facerent, nomenq; Lu
tanum omne delerent. ea quoq; fraus Dei benefi
cio pauit. Quo tam infelici rerum euentu cu
valde angeretur Zamorinus; tum ad infringend
eius conatus, dira morbi lues accessit: qua multi
ex ipsius exercitu fœdè absumpti; multi etiam d
contagionis metu, & belli difficultate perterri
ti, diffugêre. Iamque susceptæ expeditionis auctor
res exsecrantem, ac desperatis pæne rebus, de pa
ce ac de reditu cogitantem, iniecta repente spe
confirmauit expugnandi Lusitanicas in ipso Coci
nensi portu naues; quo vno subsidio, vt supra dix
mus, Trimumparam vel maximè niti non ignora
bat. Mahometanus quidam erat, Coiesalles nom
ne, machinarum peritus. is ad Christianorum na
uigia superanda, Malabaricis multo celsiora, eius
modi artificium ingenti omnium approbatione
com-

commentus est. Binis paronibus, valido & à puppi & à prora tigno inter se commissis, turres erigebat; è quibus deni amplius homines in subiectas onerarias tutò eiaculari possent. Huiusce generis machinas octo cùm adornasset; Zamorino ignaro talium rerum, & adulatorum turba circumfluēti, tanta victoriæ fiducia subito accessit; vt Eduardū ad se vinctū perduci sine mora imperauerit. Verū ille per exploratores tota de re præmonit⁹, nouas vicissim in onerarijs machinas excitarat.ac quo die commissum est prælium (is erat in cælū ascendenti Christo Domino sacer) nauium puppes,ne à tergo circuiri possent,ad littus applicuit: præterea,ad arcendum congressum,prominentes à prora malos obiecit:precatusque immortalem Deum,vt in ea quoque sibi pugna, sicut in cæteris propitius adesset;inuicto animo, perexigua manu, ducentorū fermè nauigiorum impetum excepit. Ardentes primùm pyræ ad Christianas naues inflammandas immissæ:quibus accessu prohibitis,& in cōspectu omnium frustra consumptis; tū demum turrita nauigia nequicquam admoueri cæpta. Siquidem præter ipsam machinæ formam,duplici præsertim clauo,ad regendum inhabilem,çstus quoq; maris tum fortè rapido accedens tractu,gubernandi arbitriū nautis ademerat.ergo,&magistri gubernacula huc illuc frustra torquere;& remiges irrito conatu in aduersum maris impetum tēdere; & infesto rostro in nostros directa nauigia repente modò in obliquum,modò in contrariū sisti:nihil iam loci consilio vel arti esse:neq; moderatores inter se constare; nec remigium clauo, neque clauus magistris parere:aliò naualis turba,aliò duces & propugnatores vocare, aliò cuncta simul æstus abripere. in

eo tumultu, cùm ſagittarum multitudo cælum pœ-
ne inumbraret; & crebris hinc inde fulgetris hor-
ribili cum ſtrepitu radiantibus, omnium gene-
rum vſquequaque tela volitarent; è turribus octo
vix duę ad onerarias ægrè tandem appulſæ. in quas
deſtinato ictu maiores globi à noſtris ſubinde con-
torti: laxatisque compagibus, partim auulſa è
ſuis ſedibus tabulata, cùm ipſis epibatis in aqua
magno ſonitu decidêre; partim diſſilientibus vn-
dique fragmentis, conſauciati permulti, ingen-
tem pauorem ac trepidationem cæteris intulêre.
Ad eum caſum clamor à noſtris terra mariq́ue ſub-
latus; & integrata pugna tanto militum ardore, vt
Calecutani, multis paſſim occumbentibus, attoni-
ti pauentesq́ue certatim terga conuerterint. ne-
que vllis ducum Regisve ipſius, aut minis aut hor-
tamentis ſiſti fuga potuit. contento curſu remotas
Malabaris inſulas, & intima pænitus æſtuaria pe-
tiêre. quinque circiter ab initio belli menſes effluxerant. eo toto tempore Zamorini copias valde
imminutas eſſe conſtabat. peſtilentia, mortalium
ad tredecim millia abſumpſerat: totidem ferme
huc illucq́ue diſtulerat metus. varijs præterea cer-
taminibus, magna parte nauium ac tormento-
rum amiſſa, ex ipſo militum robore millia plus
quinque ceciderant. Zamorinus infeliciter iam to-
ties in arma coortus, cùm & hyems immineret, &
noua inſuper è Luſitanja claſſis adeſſe diceretur,
abiectis belli conſilijs, ipſo Diui Ioannis Bapti-
ſtæ natali die vaſa collegit, ac retrò ad Panamen
triſtiſſimus abijt. Brachmanæ auguresq́ue, quod
belli ſuaſores & impulſores ſemper fuiſſent, ve-
riti ne in ipſorum caput calamitas verteret; cul-
pam tantæ acceptæ cladis in malè obſeruata au-
ſpicia

ſpicia ,neglectas religiones, & vota minus fideliter perſoluta , cuncti ex compoſito reiecere. Hiſce artibus mendacijsque ſacrilegi impoſtores exiſtimationem ſuam egregia ſimulatione tutati. Zamorino , vanis ſuperſtitionibus miſerè obnoxio , ingens dirarum iniecta formido. regni adminiſtratione vicarijs tradita, ipſe interim æger animi , ac mœrore pene confectus , in auiam ſolitudinem cum exiguo comitatu, ad placandos commentitios Deos , & expianda peccata ſeceſſit. At Luſitanorum, eo toto bello, cùm omnium; tum verò Eduardi præcipuè Patieci virtus enituit. Is & ante prima ſigna fortiter dimicando , & inſidijs maturè præcauendis; & diſponendo milite, & muniendo vbi res poſtularet; & omnia militaria munera impigrè obeundo ; acerrimi ſimul bellatoris, & ducis eximij laudem omnium teſtimonio eſt conſecutus. Quamquam attentius belli progreſſum & euentum æſtimantibus , diuina potius, quàm humana tota res viſa. quãdo tam multis Malabaribus ex vtraque parte cadentibus , Luſitanus tot prælijs deſideratus eſt nemo, ac nauium inſuper aluei nõ ſemel traiecti ac perforati ſine vllius dãno feruntur ; & fulmineo excuſſæ rotatu ferreæ pilæ, irrita plaga (quis credat?) obuijs quorundã exceptæ pectoribus. Quas ob res, Chriſto ſalutis humanę parenti, ſupplicationes habitæ , & ſolenni ritu, pro ea quę tum ſuppetebat copia, ſacrificatũeſt. Redeuntem è prælio Patiecum Trimumpara per quàm arctè comiterque complexus, immortales eius virtuti ac fortitudini gratias egit: nec modò regnum, ſed vitã ſalutemque Luſitanis haud vno iam nomine acceptam ingenuè tulit. Interea

multo-

litteris & nuntijs certior factus Emmanuel quanto in periculo res Indica versaretur; Lupum Soarium Aluarengam cum nauibus duodecim subsidio suis laborãtibus miserat. is, quamquam ab Eduardo parta iam ante victoria, magnũ tamen ad Cocinense regnum & Lusitanica negotia stabilienda, momentum attulit. Siquidem Zamorini & quotidiano matris conuitio, & assiduis populorum precibus in patriam reuocatus, bellum eadem qua deposuerat leuitate, reparare terra marique instituerat. Iamq; ad Cranganorem oppidum terrestres naualesque copias intentiore delectu habito contrahebat. Eius rei fama Cocinum allata, Lusitani circiter mille, Naires ad duo millia confestim eò profecti, recens ædificata ab hoste nauigia primùm expugnãt, præfecto rei maritimæ cũ duobus filijs interempto: dein exscensione facta, eodé impetu Naubeadarini peditatum fundunt fugãtque tum Cranganori oppido iectæ flammæ; Christianorum tamen tectis, ac precipuè sacris MARIAE Virginis, & Apostolorum ædibus temperatum est. Per idem tempus Rex Tanoris (ea quoque Malabarica est regio) cùm finitimis bellis admodum premeretur, à Lusitanis auxilium petijt; seq;, ni asperarentur, Emmanuelis vectigalem fore professus est. missi extemplò aliquot Lusitani manipuli: quibus ille subsidio, cùm breui superior hostibus euasisset; certis, vti receperat, legibus, in Regis Lusitani societatem, ditionemque concessit. Inter hæc Indico mari ab Lusitanis vehementer infesto, Calecutana commercia magis in dies imminui. negotiatores & inquilini partim ad suos lares, partim in aliena regna migrare. In ijs mercatores Arabes omniũ ditissimi, cùm ad Mecam reditum parare-

pere-

pecuniam & pretiosissima quęq; in naues imposuerant, sub Lusitanicæ classis discessum illicò vela facturi. Non fefellit ea res Aluarengâ. Continuò Pandaranæ portũ scaphis audacter inuectus, onerarias Arabum septendecim instar muri inter se colligatas, omni telorum genere ornatissimas, & propugnatoribus refertas, vi cepit, ac direptas incendit. Pertinacibus animis vtrinque certatum est. è Mahometanis duo millia; è nostris vigintiquinque, non amplius, interfecti: vulnerati ad centum & triginta. Inde, relicto cum tribus nauibus ad Cocinum tuendum Emmanuele Vasconcellio, opimis spolijs onustus Aluarenga Lusitaniam petijt, comite itineris Eduardo Patieco: cuius egregiæ virtuti, immortalibusque erga se promeritis, Trimumpara debitum testimonium scriptis ad regem litteris tribuit. Ei testimonio cùm aliorum etiam litteræ sermonesque astruerent fidem; Emmanuel talem ac tantam indolem in obscuro latere nequaquam est passus. ac præter cæteros honores aduenienti Eduardo publicè priuatimque habitos, præclara quoque viri facinora pro concione diligenter exposuit ornauitque Regis iussu Iacobus Ortizius Visensis Episcopus: idemque cæteris in oppidis Lusitaniæ factitatum. dein, vt in communi causa commune gaudium esset; ad Christianos omnes Reges principesque, ac Romanum pręcipuè Pontificem, Emmanuel in eandem sententiam accuratè perscripsit. diu celebrati sermone omnium nati ouum tam noui tamq; admirandi rerum euentus; gratiæ vbique ingentes actæ Deo; nec parum inde Lusitanico generi ac nomini dignitatis accessit.

LIBRI SECVNDI FINIS.

HISTO-

HISTORIARVM INDICARVM

LIBER TERTIVS.

HOC tam secundo successu rerum Emmanuel Orientis opes imperiumque animo & spe in dies maiore complexus, percunctando à regionum peritis & nauigationis tabulas, quę ex India depictę subinde referebantur, attentius cōtemplando, ita comperiebat: Indicæ negotiationis præsidia & quasi claustra præcipua esse tria: Adenum Arabiæ, & Armuziam insulæ Geru (Ogyrim olim fuisse quidam haud absurdè conijciunt) prænobiles vrbes, quarum altera Arabici, altera Persici sinus ostium obsideret: itemque Malacam, Sincaporano impositam freto; quò, propter loci opportunitatem, Sinarum, & Lequiorum, & insularum pęne innumerabilium mercimonia commearent, ergo, ad ea loca vel fœdere sibi adiungenda; vel armis, vbi res exigeret, occupanda; studium omne cogitationemque conuerterat; ratus, id quod res erat, eam vnam expeditissimam rationem esse totius maritimi quæstus ac mercaturæ ab Aegypto Syriaque in Lusitaniam transferendæ. Non fefellere eiusmodi consilia Saracenos, & Arabas viros & in suis occultandis voluntatibus, & in alienis odorandis explorandisque admirandæ sagacitatis. Itaque Zamorino per aulicos & Brachmanas persuadent, vt quoniam Indicas classes Lusitanicis & robore nauium, & armorum apparatu inferiores

riores tot iam euentus ostenderint; ab Aegypti, & Arabiæ, ac Syriæ Rege Campsone, quem Sultanum appellabant, aduersus communem hostem auxilia accersat. Missus in eam legationem cum amplis muneribus Maimames, Mahometanæ superstitionis cultu notissimus. is, miscendo consilium precibus, modò Campsonem obsecrabat, vt religionis auitæ causam susciperet, ac prophetæ sepulchrum, & populares, amicosque & consanguineos à quotidianis Lusitanorum iniurijs ac latrocinijs vindicaret: modò suadebat, vt sibi quoque, vectigalibusque suis maturè consuleret. Gentem ab vltimis orbis terræ terminis in partem Indici commercij vix ante quinquénium precario admissam, tantos iam sibi sumpsisse spiritus, vt leges Orienti dare, iura publica inuadere, Asiaticas opes per summam audaciam interuertere, quibus denique visum sit, nauigatione ipsa interdicere minimè dubitet. Qui tam longinquis ac periculosis expeditionibus talia moliantur; quid tandem, si domicilium ac sedem in Asia fixerint, non ausuros? orientem flammam vel exiguo latice, adultam iam & grassantem, non nisi ruina opprimi, & extingui. Proinde nascenti malo pro sua pietate ac prudentia quàm primùm occurreret. Ad extremum petebat: vt classem aduersus Lusitanos quantam posset maximam, remige ac milite instructam, ad Indiæ littora mitteret. Calecutanum commeatus, pecuniam, portus, ac cætera necessaria affatim præbiturum. In eandem sententiam orator etiam ab Adeni regulo, vir clarus è pseudoprophetæ stirpe, disseruit. Haud vana afferebant. etenim Campson, & Mahometici dogmatis se præcipuum assertorem, ac Mecanæ domus,

quæ in

quæ in eius erat imperio, præsidem ac tutorem h
rebat; vt imminutum eius cultum negligere salu
dignitate non posset: & post Lusitanorum in Indi
aduentum, ac merces in Occidentem auersas,
maiora in singulos annos rei pecuniariæ damn
sentiebat. Igitur & regum sociorum suasu, & su
ipse volũtate ad pellendos ex India Lusitanos ve
hementer incubuit. In præsentia, legatos quàm o
ptimè sperare iussos, & promissis ingentibus re
gio more oneratos, dimisit. Cæterùm mox de app
ratu bellico, deque ratione perficiendę rei delibe
ranti, multa occurrebant, quæ quamuis incitato
hominis impetus admodum retardarent. primùm
communis Mars, & incerti bellorum euentus: de
in periculum ne Lusitano oppugnando, totius Eu
ropæ arma in se conciret: postremò ædificande
struendæque classis difficultas: quòd & mater
cædua, cùm in Aegypto non suppetat, longissim
petenda: & informes triremiũ aluei membratim
Cairo seu Babilone, quo interfluo Nilo Memphe
obiacet antiquæ ruinis, Suezium vsque rubri ma
ris emporium per solitudines arenosas, & aus
transuehendi forent, atque ibi demum compac
carinis ornandi deducendique. Quocirca, ante
quam ancipitem belli subiret aleam, sibi tenta
dum existimauit, num quid denuntiatione mag
alicuius periculi, ac minis apud Christianos po
ficere posset. Primùm igitur, per idoneos homi
rumoribus dissipatis, omnium aures bellicis ter
ribus complet. dein artificiosè submittit, qui M
rum monachum Hispanum, antistitem templi
ius, quod in Arabiæ monte Sina reliquias Di
Catharinæ virginis martyrisque conseruat, m
tu, ne quid in sacram ædem grauius consulat

suppe

ſupplicem ad ſe compellant. Hunc ergo, ſimplicitatis antiquæ virum, qui regum ignoraret artes, pauentem ac trementem, Campſon cum minacibus litteris ad Alexandrum eo nomine ſextū Romanum Pontificem mittit. in quibus erat; ſe à duobus Chriſtianis Regibus Fernando, & Emmanuele iamdudum intolerandis iniurijs affici. ab altero Mahometanos omnes Bæticæ finibus, nulla ipſorū culpa, per ſummam indignitatem exterminatos. alterum, Africæ, & Arabiæ, & Indiæ oram annuis claſſibus infeſtam habere; nautas & mercatores in ſeruitutem abducere; aditu religioſiſſimæ ædis, quæ ad Mecam ſit, plurimos omnium nationum mortales arcere. quòd hęc Rex vterque, ſocer ac gener, nulla prouocati iniuria, contra ius naturæ ac gentium audeant; ſe quoque viciſſim Chriſtianos quotquot in ſuo imperio ſint, ad Mahometica ſacra metu proſcriptionis & exilij compulſurum: ac præterea antiquiſſimarum religionum Chriſtianas ædes ac monumenta; quæque in Aegypto, & Arabia; quæque in Iudæa ac Syria viſantur, cum ipſo Chriſti ſepulchro euerſurum & concrematurum eſſe. Quæ ſi Pontifex ſalua cupiat, ac ſuorum incolumitatis curam gerat; Regem vtrumque pro ſua poteſtate quàm primùm ab ea mente conſilioque deducat. Has ergo querimonias minaſque Campſon ad Pōtificem maximum detulit, haud dubius, eas magni vtique apud Hiſpaniæ Reges fore momenti, quibus prope hæreditario iure nihil Chriſtiana religione prius aut potius eſſe didicerat. Alexander, Senatu ſuper tali tantaq; re habito, monachum ipſum ad Emmanuelem, ex quo coram fuſius cuncta cognoſceret, mittit. Hunc demiſsè precantem, vt ab laceſſendo Aegypti Rege deſiſteret,

ac tot Christianis mercatoribus, tot religiosis
minibus, tam venerandis Christi Sanctorumq
liquijs pro sua pietate consultum vellet; bono
mo esse iubet Emmanuel. neq; enim Campso
studio Mahometicæ superstitionis, aut abomi
di monumenti cura, sed imminutis portorijs
tibusque torqueri. quæ detrimenta quando ita
hementer hominem excrucient; nequaquam co
missurum, vt Christianis negotiatoribus è suo
gno pellendis, & celeberrimis templis, ad qua
gens quotannis hominum vis, religionis ca
magno cum ipsius emolumento confluat, euer
dis, nouam insuper iacturam certissimi q
stus & vectigalium faciat. Nam quòd Ferna
soceri iniurias, de quibus ad eam diem que
non sit, quartodecimo demum anno (tot enim
me à pulsis è Bætica Mauris effluxerant) adeo
cerbè, tam dolenter ex postulet; cui non ap
rere causas quæri accusationum & criminum
sordidissimæ cupiditati auaritiæque inanem
ciem caritatis religionisque prętendi? Pro
de Christi famulus poneret metum, nec bar
fremitus irasve tantoperè perhorresceret. H
ce verbis confirmatum antistitem, pecunij
ad exornanda Orientis templa, ac pauperes al
dos copiosè instructum, Rex Lusitanus Rom
remittit; ac simul ipsum Pontificem Maximum
litteras omni solicitudine liberat. Ipse vero,
erat prudentia, & animi magnitudine; tã dira
tani comminatione adeò nõ exterritus est, vt m
nam etiam voluptatem inde perceperit. præc
quippe sibi Emmanuel ducebat, immanem bell
quæ ad eam diem Lusitanica arma superbè co
pserat, quasi adactis ad vitalia telis, deniq; co
meu

moueri. Quocirca ad cœpta prosequenda, duplo pæne maiorem, quàm superioribus annis classem instruxit. eique præfecit Franciscum Almeidam, virum cùm cætera illustrem; tum quòd fortem ac fidelem operam in Bætica expeditione Fernando nauarat. Huic magnopere in discessu præcepit, vt quoniam ad ea, quæ iamdudum agitabat animo, & assiduitate copiarum ac ducum, & spatio temporis opus esset; arces aliquot opportunis Africæ, Asiæque locis exstrueret, quæ Lusitanis & facilem in remotas regiones excursum; & tutum, quotiescunque res postularet, receptum darent. Præfectus, cùm ad VIII. Kalēd. Aprilis, qui dies cœlesti ad Virginem nuntio est sacer, nauibus duabus & viginti faustis ominibus Olisipone soluisset anno millesimo quingentesimo quinto, Franciscanis aliquot fratribus, & clericis alijs rei Christianæ causa in eam peregrinationem assumptis; octauo Idus Aprilis ad Hesperidas processit. inde cùm ad superandum Bonæ spei promontorium nauarchi in meridiem cursum extendissent; vehementi Aquilone vsque adeò in remotas ab Sole regiones prouecti sunt; vt classiarijs præ nimio frigore manus prope modum obriguerint. Inde ad Orientalem Africæ oram extemplò flexêre, & secunda nauigatione paucis diebus Quiloam est ventum. ibi Abrahemũ tyrannum callidè tergiuersantem, & annuum stipendium Emmanueli recusantem pendere; Almeida cum armatis descensione facta, ex vrbe per vim exegit: eiusque loco Mahometem Anconinum, acceptum incolis virum, & expertæ in Lusitanos fidei, Regem, solenni cum apparatu imposita capiti aurea corona, constituit. Dein situ admaritimos aditus æquè ac terrestres in primis

commodo, arx ædificari cœpta ingenti alacri
nauticorum, & militum. cumque labor in orbe
iret, ipseque Almeida & cæteri principes, adeo
plum, suam obirent vicem; nõ die non nocte inte
missum opus, vigesimo die absolutum est: arci
ab Diuo Iacobo inditum nomen, quod eius Ap
stoli die ipso natali vrbem expugnassent, actyra
num inde expulissent. Constitutis Quiloæ rebu
& firmo præsidio arci imposito, itemque naui
ad oram tutãdam relictis, Mombazam petijt cla
sis. Ea vrbs in parua eiusdem nominis insula, qua
æstuarium efficit, excelso ad conspectum tumu
posita, portũ habebat duobus propugnaculis mu
nitum: in quibus tormenta è Lusitanico naufra
nuper extracta, vt supra diximus, barbari collo
rant. ijs cùm aduentantem classem aditu prohib
re conarentur; nostrorum ictibus breui disiect
vtrumque castellum, ac liber introitus Almei
patuit. missis deinde ad tentandi reguli animu
nuntijs, cùm nihil pacati responderetur; Almei
trifariam adortus vrbem, Assumptę in cœlum ac
RIAE Virginis die festo vi cepit, ac direptam i
cendit. multi ex hostibus interempti, multi in se
uitutem abducti. Regulum, inter ipsam dimicat
nem desperata victoria fugientem syluæ texer
Transmisso inde sexdecim diebus Oceano, Anch
diuam insulam tenuit classis. ea insula quod in
tus imminet Indicum, ac tutam stationem naui
præbet, ibi quoque ex Emmanuelis præscripto
stellum excitatum. Hinc Almeida Cananorem
iecit; ac summa Regis voluntate ad tuenda me
cimonia optimo loco arcem exstruxit, præsidio
communijt. Per idem tempus Lusitani qui ad Co
num agebant, contracta temere cum incolis &
rabili

rabibus rixa, ad vnum omnes interempti sunt. Eius rei cognoscendæ, ac sedandi tumultus causa, Laurentius Almeida Francisci filius classe profectus, cùm superba responsa tulisset, commisso prælio, Arabũ onerarias ad viginti magno ardore militum captas incendit. quo item in prælio illud in primis accidit memorabile. pila è maiore tormento in scutum Ioannis Hominis Lusitani contorta, ad ipsius pedes sine vlla prorsus læsione defluxit. Interea grauis iam ætate Rex Cocini Trimumpara, de gentis more depositio gubernaculo, se in solitudinem ad colendas Brachmanarum superstitiones receperat, ac sororis filium Naubeadoram natu minorem hęredem reliquerat regni, maiore prę terito, quod nuper in bello Calecutano ad Zamorinum vnà cum alijs principibus defeciſſet. is dolore incensus amissi patrimonij, cùm nouum deinde Regem vexaret, exerceretque, ac popularium solicitare animos non desisteret; profectus Cocinum Almeida, Trimumparæ iudicium ac voluntatem ratam voluit esse: donatum pretiosis muneribus Naubeadoram in fidem recepit, ipsiusq; patrimonium ac regnum, Emmanuelis auctoritate opibusque constituit. dein impositis mercibus naues duodecim anno insequente in Lusitaniam remisit: ipse ad res Indicas administrandas, regesque socios tuendos (quòd ita in mandatis habebat ab Emmanuele) Cocini permansit. Plures tum è Lusitania classes, nondum exploratis ad plenum tempestatibus, eodem anno deinceps, vt quæque parata erat, in varia cogniti nuper Oceani littora mittebantur. Itaque paulo post Almeidæ profectionem, vir egregiè fortis, Castellano patre natus, Petrus Gnaia, nauibus sex ad Sofalam venerat, vt ar-

cem in eo tractu, si qua posset, ædificaret; ac simul in auri pretiosa commercia Lusitanos inducere. Tenebant ea loca tum Saraceni ab vrbe Magada xo primùm, dein à Quiloa profecti: & ingenti lu cro cum finitimis Cafribus, qui in Monomotapæ Regis imperio varijs locis aurum effodiunt, In cas vestes, & alia mercimonia commutabant. Sc inter Quiloanos tumult⁹ Prętor eò missus Izuf vir astutus & audax, defecerat nuper ab tyran Abrahemo; perque fraudem in eius terræ posses nem inuaserat. Ad hunc, iam ætate confectum, luminibus captum Gnaia cùm adijsset; primùm o stendit, quantum ex Lusitanorum societate & co mercio vtilitatis capere posset. dein petijt, ob ea ipsam rem, vti ad merces custodiendas castell in ijs finibus ædificare sibi liceret. id non magis uenis, quàm incolis præsidio contra finitimor incursiones futurum. ac simul de Regis Emma lis benignitate opibusq; multa disseruit. Ille, no tam ratione societatis adductus (quippe qui n Lusitanorum mercibus indigeret, & graues ac las fore procul dubio cerneret) quàm fama perr ritus eorum, quæ ad Quiloam ac Mombazam er gesta, per honorificè accepit virum, ac postu tis in speciem libenter annuit: quamquam ac ter obsistente Mengo Musafo genero, viro acri bellicoso: quem senex ea potissimum ratione d nijt, fore vt Lusitanos insolita cæli intemper & loci grauitas, ac palustres humores paulat absumerent, vel certè sic afficerent, vt à pau armatis deleri sine periculo possent. Gnaia g nastam spe liberaliorem nactus; locum qua, fl men in mare effunditur, ædificationi design & quòd cæmenta non suppeterent, casas è p

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

busta materia raptim exstructas, duplici vallo, & propugnaculis, & fossa circundat. Neque ita multo post, vti prædixerat Izufus, aduersa valetudine tentari aduenæ cæpti: paucisque diebus, adeò peruagata vis febrium est, vt ex vniuerso præsidio vix quadraginta supereſſent, ad arma ferenda, & vigilias obeundas idonei. Quam occasionem ratus Arabs de medio tollendæ inuisæ nationis, exstimulante præsertim assiduè Musafo genero; tamen suis duntaxat opibus rem aggredi non est ausus. Mocondes erat Cafer, vicinis locis pro Monomotapæ Rege præpositus. Hunc per nuntios Izufus admonet, Europæos piratas, qui maritimam oram dudum infestam habuerint, denique ad se delatos; intra ligneæ septa, quæ sibi ipsimet circundederint, fame & squalore pæne confectos teneri. Si in partem prædæ venire animum inducat, se rem in eius aduentum integram seruaturum. Haud frustra missa legatio. Mocondes, omnis humani expers iuris, aduentitij lucri nec opinata spe illectus, ingenteq; trahens popularium turbam, celeriter affuit. neque tamen Lusitanos fefellit, ab exsulibus Saracenis tota de re festinè præmonitos. itaque & ænea tormenta, ignotum Cafribus ad id tempus machinæ genus, idoneis locis occultè dispositа fuerant; & cùm a valentibus intentiore cura excubiæ agitabantur; tum ipsimet ægri, quippe quibus periculum & indignatio præter spem adderet vires; sese ad defensionem forti animo comparauerant. Mocondes, artis bellicæ prorsus ignarus, ac numero maximè fretus (hominum autem ad sex millia secum adduxerat) Arabum ductu monituque fascibus sarmentorum ex agro collatis, ad castellum

copias incompoſito agmine admouit: comple-
que foſſis, noſtrorum paucitate contempta, Ca-
alij vallum ſcandere, alij conuellere nitebant
cùm in confertam multitudinem, ac nihil tale
mentem emiſſa repente ferrea procella, tantam
didit ſtragem, vt relicta oppugnatione attonit
uentesque barbari ſe in proxima nemora con
ſtim abdiderint. ac ne ibi quidem tutò eſſe licu
ſiquidem continuatis bombardæ ictibus, mag
impetu diſſultantia arborum fragmenta, ſemi
mes, incautosque miſerè lacerabant. cui tanto m
lo cùm nullum, præter fugam, remedium occur
ret; rabie ab Luſitanis in Arabas verſa, vulgo fi
mere quòd ſe fallacibus promiſſis ad bellum cu
ipſis Dijs gerendum euocaſſent. atque, vt eſt rap
ciſſima gens, ne prorſus inanes abſcederent, Iz
agro vaſtato, & oppido ipſo magna ex parte di
pto, in patriam reuertêre. Ac ne Luſitani quide
inultam paſſi perfidiam. Poſt Cafrum profect
nem, cognito Izufum eiusque ſatellites, nihil m
nus quam noſtrorum eruptionem timentes, neg
gentius agere; noctis intempeſtæ ſilentio, Gna
ſtrenuis cum aliquot viris aduerſo flumine in re
giam ſubuectus, Izufum ipſum, & paucos famil
res occidit. dein, priuſquàm populi concurſus a
regiam fieret, inſigni facinore perpetrato, ad ſuo
eadem nocte incolumis redijt. Poſtridie, cùm re
emanaſſet, ira odioque incenſi barbari quàm ma
ma coacta manu, denuò caſtellũ adorti; & eode
quo nuper euentu, plures & integri à multo pau
cioribus & imbecillis, cum cæde & ignomin
repulſi. Poſt hæc, inter eos certari de ſucce
ſione cæptum. Cumque Muſafus præpollens v
ribus, & popularium gratia; Izufi liberos p
trimo-

patrimonio exturbare niteretur; & satis appareret, ius in armis fore; alter ex ijs, nomine Solimanus, ad Gnaiam confugit salubri vtriſque consilio: siquidem Lusitanorum ope Rex declaratus, fidelem se viciſſim illis amicum ac ſocium ex eo tẽpore præbuit. Interea Zamorinus, tametſi cum lętis admodum promiſſis ab Sultano redierant oratores; tamen, imminente Lusitano veritus ne ſera eſſent Aegyptiaca auxilia; contracto ingenti fabrum naualium numero, maiorẽ quàm antea claſſem omni ſtudio ædificabat, diſpoſitis circa omnes portus cuſtodijs, ne quid rumoris de tanto apparatu ad hoſtes efflueret. Namque Laurentium, diſperſis nauibus Malabarica tenentem littora, & Aegyptios Arabaſque negotiatores magno intercipientem rei Calecutanæ damno, quàm maximè incautum & imparatum placuerat adoriri. Verũ ex vrbe Calecuto clam elapſus Ludouicus Patritius Romanus (qui cognoſcendi ſtudio, vt fit, mercatoris habitu in Indiam penetrauerat, idemque hæc ipſa deinde litteris conſignauit) Almeidæ vtrique, & filio & patri cuncta ex fide retulit. Neque ita multò pòſt, è varijs oræ Malabaricæ portubus in vnũ coacta Zamorini claſſis ad Laurentium rectà contendit. ea fuiſſe dicitur celſarum nauium amplius ſexaginta; lemborum, ac paronum, biremiumque ad centum & triginta, omni telorum genere, & numero militum inſtructiſſima. Ad eius famam, Laurẽtius, patris iuſſu naues non plus vndecim admiſtis triremibus paucis raptim adornauerat, Luſitanis, prẽter nautas, impoſitis octingentis. Vt ad ictum bombardæ ventum eſt, cõſpicatus Laurentius tantã hoſtium multitudinẽ; expiatis de more noxis, primùm omnium ædem

MARIAE Virgini Victrici vouit, si ea pugnab
bari fusi ac fugati essent. dein, paucitati subuen
dum ratus arte, ne à Malabaribus circumuen
posset; tormentis, qua parte viriũ longè præstab
eminus rem gerere instituit. atque ob id ipsum
alto directis in prælium nauibus, leni Austro fla
te, simul & venti beneficium, & congrediendi
bitrium hosti præripuit. Ac primo statim cer
mine, cùm in syluam adeo densam irrita nul
propemodum ab Lusitanis incideret plaga; nec
ex tanto interuallo vel tormenta ferrea, qui
tum vtebantur hostes, vel sulphurei pulueris o
vel sagittarum imber nostros admodum læde
multæ passim omnis generis naues hostium aut
pressæ, aut in littus eiectæ. Ac, dissipatis demu
ordinibus, quod antea consultò vitarat Almei
pugnam è propinquo conseruit. Prætoria naui
rat hostium, tum aluei magnitudine, tum armat
rum frequentia insignis. In hanc harpagonibus
reis comprehensam Almeida cum fortissimis a
quot bellatoribus incredibili pene ausu tranſil
tantoque ardore animi & corporis dimicat
est; vt è sexcentis propemodum armatis, quot e
tuebantur, superfuerit nemo, exceptis ijs, qui
di peritia freti, se in pelagus præcipites dede
Pari conatu, verùm successu dissimili, Nonni
Vascus, modica naui, & exigua militum ma
multò maiorem, & propugnatoribus instruct
fermè quingentis, inuaserat. cumque pauci à p
ribus circumuenti premerentur, extremo iam
discrimine laborantib' victor Almeida subue
nec modò suos è periculo eripuit, sed etiam
ui hostium, trucidato vel depulso præsidio, po
tus est. Inde iam certa victoriæ inclinatio ad C
stian

ſtianos facta,& Laurentius haud cunctanter inſequutus trepidam ac pauentem hoſtiũ claſſem,aliquot inſup naues partim expugnauit, partim tormentorũ ictibus perforatas demerſit; palatæ aliæ contento curſu Calecutum maximè repetentes, cùm longinqua fuga,tum quòd easterror ipſe longè lateq́ue diſtulerat,ex imminenti clade euaſerunt. Almeida, tribus circiter hoſtium millibus cæſis, ſex tantùm è ſuorum numero deſideratis (quæ res diuinum auxilium ſine vlla dubitatione monſtrauit) captiuas trahens onerarias nouem, ingẽti parta præda ſimul & gloria, Cananoris portum,cuius vrbis in conſpectu res erat geſta, magna cum totius populi, ac Regis ipſius gratulatione,ſoſpes introijt. ac primùm omnium,MARIAE Virgini Victrici, quam initio prælij vouerat ædem,faciendam locauit.deinde Cocinum ad Franciſcum patrem cum alijs nauarchis iter intendit. Per eos dies Sabaius,qui Idalcanem genuit, præcipuus Decaniorum tyrannus, qua in regione Goa vrbs eſt,opportunitatem nactus dum ad Cananorem diſtinetur Almeida, ſexaginta actuarias naues ad Luſitanos ex Anchediua inſula pellendos miſit, præfecto claſſis, & auctore totius conſilij Antonio Fernando Luſitano exſule ex ijs, quos ad cognoſcenda loca genteſq́ue Petrus Aluarus Capralis,vt ſupra dictum eſt,Quiloæ reliquerat. Is, ad ſpem vberioris ſtipendij tranſmiſſo Oceano, cùm ſe ad Sabaium contuliſſet, eiurata per ſummum nefas Chriſtiana religione, Abdalæ nomen aſſumpſerat:&, quòd rei maritimæ, & naualis fabricæ peritus eſſet;apud Goanos,talium rerum ad huc rudes,magno in honore habebatur. Igitur ad Anchediuam exſcenſu facto, nuper ædificatam

à Luſi-

à Lusitanis arcẽ omni conatu oppugnare insti
Præerat arcis præsidio Emmanuel Passanius, sp
ctata fide ac virture vir, ex vrbe Italię Genua cla
genere oriundus. Hũc, in subita re, quamquã ab
lijs rebus imparatum, non defecit animus. ac cu
rũ aliquot oppugnationem, cũ vrgeretur vndiq
præclarè sustinuit. ac demũ Abdala, victricis cla
sis iam iamq; aduentantis perterritus fama, quin
celerrimè sese irrito incepto ex Anchediua prop
puit. Sed ea postmodum arx, quòd valido præsidi
propter hostium propinquitatem indigeret, ne Lu
sitanicæ res in tanta paucitate distraherentur, a
ipsismet Lusitanis est diruta. Inde, ad Francisc
affertur, Saracenos mercatores, à Molucis, & aba
rea Chersoneso redeuntes, ne in Lusitanica præ
dia inciderent, longiore ambitu capto, per Mald
uas insulas in Arabiam tendere. Quocirca Laur
tium filium ad eos insectandos proficisci iubet. I
cũ incognita sulcaret maria, æstus impetu prim
omnium Lusitanorum ad insulæ Ceilani litter
abripitur, quam insulam, vti supra dictum est, v
terem esse Taprobanam Ioãnes Barrius multis a
gumentis affirmat. hæc, ouali maximè figura de
centarum circiter & quadraginta leucarum am
bitu, leucas in longitudinem septuaginta octo po
tet; in latitudinem, quattuor & quadraginta. atq
à Cori promontorio, vt supra diximus, auulsa fre
to vadoso, Piscariæ, quam appellant, oræ prætex
ditur, ea cæli clementia, soli vbertate, & copi
fluminum aquarumq; perennium, vt primorum
parentum sedes olim perhibeatur fuisse. varia pe
corũ armenta, necnon elephantos gignit egregi
bellicosos ac dociles: cæteris metallis caret, ferro
incolæ effodiunt, plurimas fert gemmas, ver
pra

præcipua claritate ſapphyros, chryſolithos, pſeudopalos, ac pyropos: itemq; aromata pretioſa, cinnama, cardamomum, piper, ac palmas eximiæ bonitatis. Ad hæc, vel in primis iucundo ſpectaculo ſyluoſi montes ad effigiem theatralem inflexi, vaſtã planitiem oblongo circuitu in caueæ formam includunt: quorum vnus in arduam & ſubrectam altitudinem pænè ſeptem leucarum exſurgit; habetq; in ſummo æquatam agri planitiem, ex cuius medio bicubitale ſaxum eminens ad inſtar menſę, veſtigium demonſtrat impreſſum inclyti ſanctitate viri, quem ex Indiæ regno Deli quondam in ea loca veniſſe tradunt, vt gentem ſuperſtitionibus deditam fabuloſis, ad vnius Dei cultum religionemq; traduceret. ergo tantæ venerationis eſt locus, vt à leucis amplius mille, omnium ordinum peregrini, ac præſertim Iogues, illuc pietatis cauſa contendant ingenti labore: ſiquidem, præter cæteras itineris difficultates atq; pericula, in eius etiam montis cacumen, non niſi per adactos clauos ferreasq; catenas aſcenſus eſt. Haud abſimile vero videtur quod aiunt quidam, in eo, quod dixi, veſtigio, quamquam extincta iam nominis antiqui & peregrini memoria, coli Eunuchum Candaces Aethiopum Reginæ, quem cũ alij ſcriptores, tum verò Dorotheus Tyri Epiſcopus (qui Conſtantino Magno imperante, & ſanctitatis & doctrinæ laude præcelluit) in Arabia Felice, totaq; Erythra, & in Taprobana, Chriſti Euangelium promulgaſſe teſtatur. Porrò inſula vniuerſa, nouem in Satrapias vel regna diuiditur: eſtq; ad omne commercium, vel frequentia portuum, vel ipſa loci regione in primis accommodata. Laurentius in Calles portum ingreſſus, cum regulo

per

per legatos inita societate, columnam, cum
scriptione, testem sui aduentus, in littore posi
dein omissa propter incommodum anni tempo
Maldiuana profectione, cum lętis admodum nu
tijs ad parentem reuertit. Inter hæc, Tristanus
cunia, Alphonso Albuquercio comite, cum vali
classe in Indiam destinatur: quę ex itinere inua
cupido Madagascaris insulæ naturam ac regio
explorandi. itaque vel contra sententiam Alb
quercij (qui, ne temporibus excluderetur, ma
randum aiebat) appulsis ad insulam nauibus, co
nitum est, maritima fermè ab Saracenis; interi
à Cafribus incoli: terram esse gingiberis, car
phylli, & argenti feracem. quæ dum Tristanus c
riosè perquirit, aduersisq; subinde tempestati
nec opinato subsistere cogitur; interea (quod
buquercius præclarè monuerat) idonea transm
sionis Indicæ tempestas effluxit. certis enim, &
niuersarijs fermè flatibus orientalis nauigatur
ceanus, quos hodie vulgus, vt ego quidem int
pretor, ab ipso ventorum impulsu, motiones
pellat. Eæ si quo casu præterlabantur, dum de
recurrant, multorum mensium sæpè mora exp
interuenit. Igitur, ne frustra interim tempus ab
meretur; à Madagascare Melindem est ventum:
Oiensis dynasta Melindio Regi ob Lusitanic
societatem admodum, vt ferebatur, infestus, ci
dem Regis rogatu ab Lusitanis prælio victus,
Oia vrbe pulsus occiditur. quo terrore percu
Lamensis finitimus regulus, in Tristani fidem
trò concessit, & stipendiarius Emmanuelis Re
est factus. Ex eo loco ad Brauam ciuitatem cl
accessit. ea cùm pactum superioribus annis
tum pendere abnueret, capta est à nostris certa
ne hu

ne haud leui. Sex armatorum millia barbaris animos fecerant. Verùm vbi descensum à Lusitanis, & collato pede res geri cæpta est, ferociam posuêre. Magna edita cæde fusi, & fugati plerique. Decurionibus tamen fides in patriam ad extremum vsque spiritum egregiè constitit. acriter dimicantes in vestigio cuncti mortem oppetere, quàm occidenti reipub. superstites esse maluerunt. Vrbs deinde congestis dudum diuitijs opulenta, à militibus fædè crudeliterque diripitur. Qua in re vindex rapacitatis atque sæuitiæ euidenter apparuit numen. auiditate prædæ gregarij milites aliquot, mulierum manus ad armillas annulosque extrahendos inscio duce præciderant. ij, dum spolijs onusti scapha onerarias repetũt, ad vnum omnes in portu ipso demersi, repentina morte crudelitatis & auaritię pœnas dedêre. scapha, cùm sub aquis aliquandiu latuisset, quasi perfuncta debiti supplicij ministerio, rursum emersit. Tristanus & cognitum scelus valdè improbauit, & cæteros graui edicto ab eiusmodi immanitate compescuit. A Braua post hæc ad Socotorã insulã maris Erythræi trãsmissum est. Christiani iam inde ab Apostoli Thomæ aduẽtu incolebant: sed ipsa locorũ asperitate, & diuturno pastorũ desiderio pæne efferati. Subterraneos inhabitant specus: in bello fundis eminus certant, cominus gladijs è mero ferro, quod mortuum vulgus appellat. victitant milio, careotis, & lacte. cum mercatoribus poma permutant; itemq; cinnabarim, & aloen omniũ laudatissimã. Quod ad cultum diuinum attinet, ex Iacobitarũ hæresi, propter vicinitatẽ Aethiopiæ, vitia multa traxêre. nam & à Romani Põtificis auctoritate seiuncti sunt, & circunciſionẽ, alioſq; ritus Iudaicæ

super-

superstitionis vsurpant. neque tamen nullae
nent vestigia sanæ religionis: nam & ieiunij
niuersarijs placant Deum, & precandi stata q
tidie tempora obseruant, & sanctam Crucem
miè venerantur: huius imagines cuncti geru
ceruice suspensas: huic pro ipsorum tenuitate
cras ædiculas exstruunt: quò vbi conuenêre f
quentes, Hebraicè cõcepta precationis verba p
it vnus; tum instar chori cætera turba subseq
tur. Quo tempore Tristanus ad eos venit, a
iam sex & viginti Rex Fartacum ex Arabia m
eò militibus mille, Beninum portum per vim
cuparat: validaque arce imposita, Christianos
modum sæuo premebat imperio. Ad eos liber
dos, atque ad Catholicam Ecclesiam adiung
dos, ab Emmanuele Rege missus Tristanus, c
Beninum attigisset; Fartacas, qui in eo præf
erant centum circiter & triginta, comiter ad
loquium euocauit. ij, cùm ab insita genti fero
omnem cum Lusitano pacis conditionem a
narentur; scapha circumuectus, & contempl
loci naturam Lusitanus Imperator, duobus
armatos exposuit. neque præfecto Abrahemo
suis ad erumpendum defuit animus. Verùm
mox inter primores fortiter ciens pugnam
dux cecidit, extemplò fusa reliqua acies: ac
nulli ad incolas, e quorum stirpe vxores libe
que susceperant, confugêre: cæteri ad octog
pernici velocitate arcem adepti, portas occlu
tum à Lusitanis admotæ certatim scalæ: tran
sique mœnia, ex interiore parte clausira per
gunt. inde patentibus portis admissum agme
incluſi intra turrium penetralia Fartaces, ne
quam ad spem veniæ salutisque inuitati, cùm

tinaciſſimè ſe defenderent, omnes, præter vnum, occiſi. è Luſitanis, dumtaxat vnus in ipſo certamine occubuit. ſex poſtmodum è vulneribus periêre. Arce capta, nuntij ad incolas miſſi, qui nouæ claſſis metu in auios montes vnà cum coniugibus liberiſque perfugerant. ij, cognito aduenas Chriſtianos eſſe, ad arcem accurrunt, & Farta cum iniurias grauiter queſti, ad pedes Triſtani cũ lacrymis acciderunt, per Chriſtum IESVM obſecrantes, vt è tam acerba ſeruitute, ijſdem ſacris deditam, eiuſdemq; conſortem ſpei nationem eriperet. Quibus ille, ſe vel ob id ipſũ ab Emmanuele Rege, ſalutis eorũ cupidiſſimo, in ea loca deſtinatum eſſe reſpondit; quamobrem & præſidium ad Mahometanos arcendos, & ſacrorum antiſtitem curandis incolarum animis libentiſſimè relicturum. itaque fano Arabum expiato, & in cultũ Virginis MARIAE conuerſo, arcis cuſtodia cum idonea manu Alphonſo Noroniæ Luſitano concredita eſt: rei verò Chriſtianę prępoſitus eximia ſanctitate vir, Antonius Laurentius Franciſcanus: qui tollendis vitijs, quæ in hominum mores ac religionem irrepſerant, incoliſque ad veram pietatem ac virtutem erudiendis, aliquot annos planè Apoſtolico munere eſt functus. Inter hæc, elapſi è prælio Fartaces, criminando Luſitanos, & imperitum vulgus inſtigando, varios motus ciebant. ad eos comprimendos motus, Arabicumq;, & Perſicũ Oceanum pro Emmanuele obtinendum, Triſtanus, quòd ita in mandatis habebat, Albuquercium cum nauibus dumtaxat ſeptem, propugnatoribus fermè quadringentis & ſeptuaginta, reliquit: ipſe, circiter Idus Auguſti, naćtus tempeſtatem idoneam, cum reliqua claſſe in Indiam curſum intẽdit.

Inter hæc vertente iam anno, cùm non optata
dò classis, sed nullum prorsus nauigiũ è Lusit
adesset; magnus Christianos omnes, qui in In
versabantur, metus incessit, mœrorque. Acue
curas, pæne in religionẽ versa prodigia, quòd
eosdies & sol tãta ex parte defecerat, vt circa
ridiem stellę apparerent; & ingenti motu ex int
uallis concussa terra tremuerat. Iam Zamorin
tempus aduenisse ratus, nominis Lusitani tand
aliquando extinguendi; haud segniter instaur
bellum, solicitabatque legationibus & promi
cùm alios, tum præsertim Cananoris Regem,
priuatim obnoxium; quòd mortuo Rege qui
Lusitanis pepigerat fœdus, ipsius præcipuè
& opibus in regno successerat. Et per eos forte
es, odium Indorum in nostros, temerarium
dam Lusitani factum vehementer accendit. Ac
opici, Arabicique, & Indici maris possessio
Lusitani adeò pertinacibus animis occupa
vt nemini prorsus nisi ex eorũ auctoritate, &
dem patentibus consignata litteris, ea nauig
ceret maria; ducesque in idipsum dispositi
eam oram nauium præsidijs tuebantur. Et
nus, Malabaricum mare pererrans, cùm in C
norensem onerariam incidisset; Calecutanos
homines, & prolatum à nautis Lusitanicum
ploma, nonnullis indicijs falsum & surrept
suspicatus, confestim aggressus nauem exp
nautas, vectoresque, in ijs vnum è prima
litate, in velum insutos, haud longè à portu C
noris in mare demergit. verùm disrupto mo
teo, cùm nota ciuibus corpora ad ipsam vib
lagus eiecisset; tanta ciuitatem repentè com
tio, luctusque compleuit; tantæ in eius faci
ac

auctores, quos haud leuibus argumentis Lusitanos fuisse coniecerant, excitatæ sunt iræ; vt cuncti consensu ad Regem adierint; iamque per se inclinatum eius animum perfacili momento ad oppugnationem arcis impulerint. Nec pro tam atroci iniuria satisfactionem accipere, quod nauarchum Almeida multis rationibus factum excusantem, ac deprecantem ignominiam, grauibus verbis increpitum, ac præfectura priuatum, in ordinem redegisset. At Laurentius Brittus arci præpositus, ex propinquo in omnes barbarorum conatus excubans animo, vbi de eorum consilijs per exploratores cognouit; illicò ab Almeida subsidijs & commeatu accersito, arcem firmat, intendit vigilias, stationesque disponit. ac præsertim spectantia in vrbem propugnacula, nouis insuper additis munimentis, diligenter instaurat. Rex item, fossa valloque à portu ad apertum mare perducto, oppidum ab arce interscpit, exiguo transitu ad procursationes relicto. Cumque multos iam dies, suspecti inter se, vitandis inuicem ac struendis insidijs exegissent; tandem exspectata ab Calecuto auxilia Cananorem adueniunt, hominum ad viginti millia. Inde nulla oppugnandi mora est facta. Puteus inter oppidum arcemq; medio ferè spatio intererat: vnica Lusitanorum aquatio circa eum puteum minuta prælia, prohibentibus aquatores hostibus, fieri cœpta. Cumque è Lusitanis aliquot ferme quotidie aut caderent, aut vulnerati discederent, & aqua modica sanguine multo constaret; Laurentius, Thomæ Fernandi architecti monitu, specum opere subterraneo ad ima putei occultè perduxit; fistulaque ac statumine appositio, locum ita concamerauit,

vti ne quid ſupernè latices vlla ratione poſſent
ficere, dein per ſpeciem aquandi, eruptione fac
noſtri glebas certatim inijciunt; ac puteum,
hoſtibus vſui eſſe poſſit, obturant. Cuius rei mi
culo attoniti barbari, nouæ ſcaturiginis aliqu
intra arcem exſtitiſſe videlicet rati, munitio
aliò tranſtulêre: dein quies vtrinque fuit, dum
biculari forma ingentes goſſipio ſaccos infer
unt, quibus contra tormẽtorum ictus ante ſe p
uolutis, virgultorum faſcibus opplerent foſſ
vallumq; reſcinderent. ea machinatio extrem
pæne perniciem obſeſſis attulit. quippe contor
è bombarda globos goſsipinum tomentum ex
piebat adeò lentè, vt eorum impetus ipſa mol
tie frangeretur. hinc, pone latitantes armati, m
gno ſublato clamore prope iam ad foſſas læti p
uenerant; cùm in obliquum agmen, ex arce, d
no prorſus inſtinctu, directa maiora torme
concerptis momento ſaccis, & goſſipium ipſ
& goſſipio fretos Malabares fœda cum lacera
ne diſijciunt. Simul etiam Brittus cum delecta
nu portis erumpens, diſſipato ac territo hoſti
ter inſtitit, magnaque edita ſtrage cæteros in p
cipitem fugam auertit. Ex eo barbari ſegniores
cti, cùm neque aperta proficeret vis, & in ciuil
di congreſſibus promptiſſimum quemque, vt fi
ſuis amitterẽt; omiſſa oppugnatione, operibu
munitionibus claudere noſtros inſiſtunt, eo m
iore fiducia, quòd non terra, non mari, noui co
meatus in arcem ſubuehi poſſent, clauſis itin
bus, & hyeme per eos dies admodum ſæuie
Interim crebræ à noſtris eruptiones haud ex
cum hoſtium detrimento fiebant. Quo in gen
præcipuum decus tulit omnium conſertiu
dalaiæ

dalaiara, natione Castellanus. is turbidam ac perfrigidam tempestatem nactus, cum eximijs centum & quinquaginta viris nocte concubia in hostium stationes impetu facto, partim sopitos imbre cadente vigiles, partim algore nocturno torpentes oppressit. cęsi in eo tumultu Malabares ferme trecenti; & ferrea aliquot tormenta capta, & commeatus aliquantum. Intētiores inde custodiæ haberi ab hostibus cęptæ. boues etiam interdum ad obsessos in insidias illiciendos propulsæ, quas felici conatu cæsis insidiatoribus, cū in arcem nostri semel iterumque abstraxissent; ea spe frustrati delusiq; Malabares artem desiêre, ne duplici pecorum hominumque iactura, hostes insuper alerent. Ijsdem ferme diebus, per famuli negligentiam accensa noctu lucerna, casas aliquot Lusitanorum ex arida materia, folijs, paleisque momentò combussit. eo incendio, multò maxima pars commeatus absumpta. quæ res tam aspero ac difficili tempore Brittum grauiter admodum perculit. ac ne cæteri desponderent animos, omni arte damnum celare conatus est: sed & longè arctior solito in diuidendis cibarijs parcimonia, & ob id ipsum crebra seruitiorum transfugia, rem & Lusitanis, & hostibus prodidêre. Itaque omnibus pæne consumptis, ad extremam ventum erat inopiam; neque iam muribus fœdisque alijs animalibus abstinebatur; cùm diuinitus (vt sæpe aliâs) oblatum nec opinanti Lusitano remedium est. Templū in extrema arce erat Virgini Victrici, vt supra diximus, ab Laurentio Almeida exstructum. Ad id templum, desperato pæne omni humano subsidio, Lusitani quotidie confluebant, opem cùm à Deo cælitibusque, tum præsertim ab

ipsa Virgine Dei matre enixè petentes. Ne se, in
lieno ac barbaro solo, tot vndique cinctos an
stijs, tot pressos malis; fame ipsa denique enec
Christianos ipsos, & à Christo filio sibi cõmen
tos clementissima Regina cæli despiceret: suis p
catis noxisq; , quas ipsi innumerabiles fatere
ab irato Deo veniam & pacem exposceret: nec
de corporis modò, sed etiam de animorum sa
te periclitantibus, in tempore subueniret. Hu
incassum missę preces. Ipsomet festo Assumptio
die, ne quid miraculo rem posset eximere, so
vehementius intumescens pelagus, ingentem
custæ numerum ad ipsas templi radices eiecit,
à Lusitanis gratulabundis auidè collecta, in m
tos dies abundè suffecit: nec validos tantùm
fame, verùm etiam (vt salubris est cibus) ęgros
turno morbo leuauit. Iamque appetebat ver
dubium erat, quin suis laborantibus primo
que tempore suppetias laturus esset Almeida
circa ratus anteuertendum Cananorius, omn
natu rursus oppugnationem simul terra mar
experiri constituit. & Zamorinus vrgebat
duè, segnitiem incusans, & noua auxilia su
de submittens, prorsus, vt Cananore iam sub
nis numerarentur militum ad quinquagint
lia. Actuaria etiam facili appulsu coacta ad de
ta. in quibus erant turrita nonnulla, cuius
nuper aduersus Patiecum Calecutanus or
rat: itemque alia inter se iuncta, & constrata
bus; quò plures simul armatos in terram exp
rent. Hæc omnia, vt Lusitanos fallerent, quam
cultissimè comparata. & stationes interim qu
erant, quò facilius ad socordiam obsessos, ad
rent. Sed è regijs propinquis vnus, æquè acer

Zamorinum odio incensus,ac propensa in Lusitanos voluntate,quòd eorum opibus ac studio crescere se posse confideret; non solùm commeatus furtim ex occasione summittebat interdum, verùm etiam per idoneos internuntios circunsessis arcana cuncta nudabat. Ab hoc igitur Brittus cognitis opportunè consilijs hostium, pro ea copia, quam habebat, aditus omnes maritimos terrestresque sepsit quàm firmissimo præsidio militum, & propugnacula tormentis, & omni genere telorum instruxit; nec vigilias custodiasque remitti per negligentiam vel defatigationem, vnquam est passus. Ergo vbi destinata oppugnationi affuit dies; prima luce Cananorius terrestribus copijs magno sublato clamore quàm tumultuosissime vallum aggreditur, haud dubius fore, vt ad eam partem tuendam ex omnibus locis Lusitani concurrerent; ita ex altera parte libero nauium accessu expositis repente militibus, nullo prope certamine arcem in potestatem esse venturam. Sed eum longè fefellit opinio. Siquidem vnde victoriæ principium putabat futurum; inde fugæ turpis initium exstitit. quippe classiarij primò audacter ad terram appulsi, vbi secus ac promissum fuerat, frequentes in portis valloque armatos vidêre; subito pauore perterriti, & missilium variæ magnitudinis nimbo disiecti dissipatique, multis paronibus ac lembis momento dilaceratis aut depressis, vix tentata descensione terga verterunt. ac tum denique à Lusitanis ad terrestres aditus tuendos omni ex parte concursum est. Ibi atrox prælium fuit: scandentesque iam vallum pluribus locis audacissimi quique Malabares cominus trucidati; tormentis verò eminus longè

atrocior edita cædes est. inde turbati hostes: & n
quicquam increpãte ignauiam Rege ducibusq
acies vniuersa fugam arripuit. cæsorum ea pug
hostium numerus relatus non est: magnum procl
dubio fuisse constat. è Christianis (quod vix cred
bile videatur) planè desideratus est nemo. Atq
is dies vltimus oppugnationis fuit. tentatæ de
vtrinq; per mutua colloquia voluntates, & de pa
cis conditionibus agi cæptum: quas Laurentiu
ipse sibi suisque perhonorificas tulit: neque Ca
nanorius reijcere est ausus, partim diuturni bel
tædio fessus, partim etiam Tristani Acuniæ m
tu perterritus, qui per eos ipsos dies Oceano fe
cunda nauigatione transmisso, Cananorem inco
lumi classe tenuerat. Eius maximè aduentu sol
ta obsidio est: cuius ad quattuor menses fortia
nimo toleratæ, decus eximium Laurentius
commilitones tulêre: quamuis adeò lætos & in
speratos euentus, periti rerum æstimatores Dei
næ Bonitati sine vlla dubitatione tribuerent: cu
ius beneficio & vltimæ inopiæ subsidium præ
exspectationem fuisset oblatum; & Cananor
princeps tanto suo periculo, Regis affinitate pos
habita, contra consuetudinem gentis, in Christi
norum causam ac partes planè diuinitus inclina
ret. Renouato fœdere, obliuio præteritorum in
cta; iunctæq; iterum dextræ, & Malabares in
quisque domos fremente Zamorino dilapsi. In
ad Cocinum processit Acunia. eius aduentu Lau
tanorum animi confirmati recreatique, & ca
rio aromate ex conuecta iam copia in naues imp
sito, infestis classibus duplicato nauium numer
ab vtroque simul imperatore Pananem est va
tum. In ea tum statione complures onera

pretiosis refertæ mercibus hyemabãt. institores erant Saraceni, furtiuo cursu per intermissa custodijs Lusitanorum loca in portũ illapsi. & Zamorinus præparatis iam ante copijs, si quid ab Cocino moueretur, locum pręclarè munierat vallo circundato, & duobus ad introitum castellis magno cum tormentorum apparatu excitatis, cohortes prętereà quattuor in eo præsidio collocarat. Nostri sub velperam in Pananis conspectu cùm in anchoris constitissent; insolita classis magnitudine permoti barbari, totam eãm noctem in renouãdis augendisque munitionibus posuêre. Delecta verò Saracenorum manus, Mahometis fanum ingressi, de gentis more cõiurant, se non nisi victores è prælio redituros. Si secus faxint, se se caputque suum diris omnibus deuouent. Vt primùm illuxit, communicato iã ante consilio Lusitanus Imperator vterque adolescentes filios Laurentium, & Nonniũ cum scaphis & actuarijs iubent præcedere, quod ea nauigia, propter humilitatem, minus ad obliquos bombardæ ictus paterent. ipsi mediam aciem cum triremibus aliquot sibi deposcunt. agmẽ claudere onerariæ. Ac iuuenes quidem, obseruato maris accessu, per media tela globosque inter vtrumque castellum audacter inuecti: eo minore detrimento, quòd ex præscripto milites interim strati iacebant; & librata in excelsas maximè naues Malabarica tormenta irritis ictibus aëra feriebant. Vt nostros iam intra portum illatos vidêre, deuota præcipuè capita Saraceni, alienatis ab omnis periculi sensu animis, certatim in prælium ruunt, seq; vltrò in aquas immittunt, ac nauigia maximè ducum conferti circumuenire nituntur. Paululum moræ fuit, dum lymphata cohors, gladijs, contis-

que,& incitato remorum pulsu perrumpitur,r
raptim in terram descensum. iamque sub ipso r
lo varijs locis eò sæuius pugnabatur, quòd v
oculorum intermicantibus fulgetris densus è l
phureo puluere fumus abstulerat. dissoni tan
clamores,& morientium gemitus passim exau
bantur. Simulatq; euanescente atra nebula red
lux;Lusitanus signifer cum strenuis aliquot v
in vallo conspectus, reliquorum animos ad æm
lationem decoris & gloriæ vehementer accen
& imperatores ambo, testes cuiusque virtutis,
hortatores aderant. cum deuotis maximè Sara
nis atrox erat pugna. Ex ijs, vnus, notæ fortitud
Centurio, Laurentium conspicatus, & è proc
statura,totoq; corporis habitu, ratus, id quod
erat,principem virum esse; condito subter cly
corpore curuus ad eius genua succidenda pr
lijt.ille,pedibus leui momento reductis(vt era
primis exercitatus, & agilis) elatam vtraque
nu machæram in hostem demisit ijs viribus,vt
bari caput ad ipsum vsque pectus horrendo p
sus hiatu diffiderit. Inde non dictis magis qua
ctis prælium ciens,obuios aliquot sternit. Ne
nius ab Nonnio cæterisque res geritur. Cùm
quandiu barbari præter solitum restitissent;
demum ardore Lusitanico Indorũ pertinacia
nec impressionem nostrorum vltra sustinu
Malabaribus maximè fuga cæpta, cæteros t
Deuoti duntaxat Arabes,cùm pauci iam,& vu
ribus fessi trucidarentur;obnixi corporibus p
ta vis est nefariæ superstitionis) ad vnum co
addictas æternis ignibus animas profudere.
terim, pari ex alia parte conatu hostium
oppugnabantur. nautæ propugnatoresque,

diu ad castella æqualibus viribus certatum est; egregiè dimicarunt. vbi inclinatam terrestrem aciem, & incolas fugatos vidêre; ipsi quoque certatim in mare desiliunt. complures inter enatandum occisi. Ac tum denique ambo castella imperatorum iussu disturbata, & euersa. nec modò naues cum ipsis oneribus inflammatæ, sed oppido quoque diuitijs inclyto subditæ faces, demirantibus barbaris, tantam tamque paratam opum vim ab hoste contemni: militibus verò, tot periculorum præmia eripi sibi, perquàm indignè ferentibus. Verùm Almeida consultò exercitum à præda continuit, ne in occupatos rapinis palatosque, repentinus aliquis, vt sæpe contingit, è vicinis locis impetus fieret. Magnus vtrinque eo prælio sauciorum fuit numerus. desiderati ex hostibus ad quingentos; è nostris duodeuiginti non amplius. Eius cladis nuntium Zamorinus ægerrimè tulit. Duces Lusitani coniunctis classibus Cananorem petiêre. atque ibi demum ingenti cum amoris ac beneuolentia significatione degressi, Acunia vela fecit in Lusitaniam; Almeida retro vnde venerat Cocinum tetendit. Dum hæc apud Indos geruntur; interim Alphonsus Albuquercius, pacata Socotora, Arabicum & Persicum Oceanum exigua, vt dictum est, obtinebat classe. Is ab oppido Adeno, & Arabicis faucibus (nam ea quoque littora explorare placuerat) aduersa tempestate repulsus; ad Armuzianas res diuina magis ope, quàm humanis viribus fretus, animum adiecit. Armuziæ regnabat eo tempore Zeifadinus hoc nomine secundus, admodum puer, stipendiarius Ismaelis, cognomento Sophi, Persarum Regis: eratq; in tutela paterni

manci-

mancipij Ataris Eunuchi, eximia ſagacitate v
cuius omnia conſilia eò ſpectare videbantur,
quoad viueret, penes pupillum diadema & regi
nomen; penes vnum ſe arbitrium ac poteſtas re
omnium eſſet. iamq; per eam tutelam, cunctis
uiſus, ad intolerandam ſuperbiam, opesque per
nerat. Hoc tam impotēti dominatu Albuquerc
Regem, & populum liberare; & Emmanueli vel
primis id cupienti, omni ratione conciliare dec
uit. Igitur Luſitanorum animis in rerum ingen
ſpem & cogitationem erectis, ad oſtia Perſici
nus iter capeſſit: ac proſperè circumuectus Sag
promontorium, quod Roſalgatum hodie voca
ad Calaiatum nobilē vrbem Armuzianæ ditio
applicat naues: miſſoque nuntio, ciues ad col
quium euocat. illi repentino metu compulſi (
enim inclytum erat apud eas nationes Luſitan
nomen) ne quid acerbius paterentur, nō modò
uenientem Alphonſum benignè excepēre; ver
etiam conſcriptis pacis & amicitiæ conditioni
abeuntem largo commeatu, & omni officij gen
proſequuti ſunt. Longè diſſimiles animorum
bitus ad Curiatum Luſitanus offendit. incolę, d
hoſtis in vicino moratur, & copijs & operibus
ſe munierant, vt omnem pacis mentionem ſup
bè reſpuerent; ac propius nihil eſt factum, quàm
interpretem ab Albuquercio de fœdere ac ſocie
te miſſum, iaculis ac ſagittis obruerent. Ad eam
rociam reprimendam Albuquercius illicò bo
bardis ignem admoueri, & omnia circa mag
cōcuti fragoribus iubet. Cùm nihil ne eo qui
terrore oppidani commouerentur; poſtridie
bem iuſta oppugnatione adoriri conſtituit. Tu
ſus erat ad inſulæ modum ex aqua paululum

nens;qui æstu recedente adiri ex vrbe pedibus poterat. In eo tumulo barbari tormenta aliquot cum firmo præsidio collocarant, vt in auersos intétosque in vrbis oppugnationem nostros impunè iacularentur.Eo periculo animaduerso Albuquercius Alphonsum Lupium Costam, & Antonium Campensem cum expeditis militibus ad exturbandos inde barbaros celeriter mittit. Neque illi defugêre periculum. ingenti conatu stationes aggressi; aliquot Mahometanis occisis, cæteris in oppidum actis,haud tamẽ sine suorum cęde vulneribusque, locum occupauêre.Tũ verò Albuquercius nequicquam prohibentibus oppidanis,ad littus cum robore copiarum exscendit.ac valida impressione facta, proruto vallo,euulsisq; cancellis, intra ipsam vrbem prælium intulit.Ac primò, quamquam iniquo iam loco positam rem oppidani animo atque audacia sustinebant. dein,cùm acrius vndique Lusitanus instaret;non tulêre diutius impetum. effusa omnes fuga, per auersam vrbis portam, de gentis more syluas ac nemora petiêre. Albuquercius, ad aliorum terrorem vrbe direpta & incensa, Mascatum octo leucas inde processit. Is locus,quò iam ab Armuzia propius aberat; eò tum operibus firmior,tum viris armisque erat instructior. itaque Albuquercius, magnam videlicet ratus dimicationem instare,se suosque parabat ad prælium.Cæterùm misso ad tentandos animos internuntio, præfectum vrbis vel in primis mitem ac liberalem, contra quàm putárat, expertus est. Igitur instituta certis legibus amicitia, præfectus magnam pecoris,& oryzæ,& careotæ numerum,tributi quodam modo nomine,in classem exhibuit. is commeatus dum in naues imponitur, & securi Lusitani ad littus

tus aquantur;ecce tibi repentinus armorum fr
pitus, & dissonæ voces. Pridie sub noctem Ar
bes ad duo millia oppidum ingressi;præfecto na
sine contumelijs ac probris increpito, quòd lo
cum adeò propinquum regiæ, & opere præsidij
que munitum, per ignauiam ac metum vagis la
tronibus prodidisset;frustra nitente eo factum e
cusare, populum ad arma conciuerant; atque vi
illuxit, infesti mari petebant; quò Lusitanos on
ribus & aquatione occupatos, in ipso littore op
primerent. Præfectus, Arabas ab ea mente re
care conatus,cùm nihil omninò proficeret; Deo
hominesque contestans violari ius gentium, vi
que exitium imminere; vt fidem pro virili par
præstaret, ad littus accurrit, nostrosque præ
nuit, vti sese in naues extemplò reciperent. V
inde tumultuario consensu abduxerant scaphi
cùm infensi adsunt Arabes, ac missilibus primu
è littore nostros abeuntes lacessunt : dein è p
pugnaculo classem ipsam tormentis maiori
impetunt. Ad ea vel capienda, vel occæca
tormenta, missi aliquot è classe, cùm malè m
tati redijssent; postridie Albuquercius copias
mnes ad vrbem exposuit. Ibi verò, accensi
Lusitani, quòd interposita pactione per fra
dem oppugnati fuissent, ingenti ardore præli
ineunt; perfidos Arabas, ruptores fœderum ap
pellant;magnam vbique edunt cædem; factis
simul ac dictis iniuriam puniũt. Cùm obfirma
hostis aliquandiu restitissent; ad extremum re
uato impetu Lusitani acriter inferunt pedẽ, ac
uas munitiones ea ipsa nocte perductas magno
su transiliunt:cumq; intra mœnia confugeret ho
stis,hærentes in terga prius quàm portas occ

ret, velut vno agmine irrumpunt; turbatamq́ue ac pauentem Arabum aciem toto oppido expellunt. Fusis fugatisq́ue hostibus, ad prædam permissu ducis discurrit miles. dein subditis ignibus, non oppidi tecta modò, sed naues etiam in portu arsêre complures. In eo tumultu, cum alijs ipse quoque vrbis præfectus per imprudentiam occisus. quam rem Albuquercius ægerrimè tulit; & quando viuum pro meritis tueri & ornare nequiuerat; defuncti ædibus cum cura conquisitis, ne diriperentur, custodes apposuit. Cæterùm vrbis excidium comprobari diuinitus quodammodo visum est. Excelsa Mahometis conspiciebatur ædes, egregio in primis opere perfecta. Ad eam disturbandam inflammandamq́; immisi fabri dum columnas demoliuntur, totum repẽtè ædificium corruit. Cùm elisos ruina & pondere nemo non crederet, intacti præter spem & incolumes cuncti euasêre. Inde ad Xoarem vrbem eiusdem oræ progressus, incolas alieno doctos malo sine certamine in fidem ac deditionem accepit. Biduum ibi moratus, cùm ad Orfazanum adijsset, oppidum incolarum fuga desertum reperit. Exhausta inde præda per triduum. ab incendijs, quòd regiæ propinquus admodũ erat locus, honoris causa temperatũ est. Ex eo loco, classe instaurata & refecta, ad caput belli Armuziam est ventum. Ad famã Lusitanicæ classis Atar Eunuchus præter vrbanas copias, magna insuper auxilia è Perside Arabiaq́; cõtraxerat, & noua exspectabat in singulos dies. Ingentẽ præterea nauium numerũ habebat in portu: minoris formę actuarias amplius ducẽtas, maiores onerarias ad sexaginta. in ijs duas inusitatæ magnitudinis; quarum alteram Principem, alteram nomine Merim

voca-

vocabant.octingentas amphoras capiebant fing
læ.Hasce duas,præter naualem turbam armati
le,cæteram classem duo circiter millia tuebant
Albuquercius tormentorum genere,& virtute
litum haud dubiè prestabat:cæteris rebus longe
rat inferior.verùm ad ostentandam animi fidu
fulgentibus vndequaque vexillis, cum horrif
bombardæ reboatu(ea maritima salutatio est) p
tum inuectus, sub ipsas quas dixi maximas nau
iaci anchoras imperat.Ibi cùm aliquandiu frus
exspectasset,præter insitum in Mahometanos od
insuper irritatus, quòd nemo ad se, vt fit, relat
tandum accederet;Zeifadino puero, tutoribusq
palam nuntiari iubet:Emmanueli Regi Lusita
contra nominis Christiani hostes, ac Mahome
nos præsertim,funestum ac perpetuum bellum
reditario pæne iure susceptum.id non nisi alter
partis deditione posse finiri. Si in fidem eius ac
testatem venire animum inducant, & vectigal
nuum pendere, multorum Africę,Asiæque Reg
exemplo;se inde cum bona pace abiturum. sin
gum recusent;pro certo habeant,secum ad inter
cionem vsque certandum. tertiam conditionem
esse nullam.Atar,tam acri denuntiatione susp
sus,tametsi terrestribus naualibusque copijs abu
dabat,vt dictum est;tamen quò magis ex tuto
gereret; blandis verbis & callida tergiuersatio
rem extraxit,dum exspectatę in singulas horas
uæ sociorum cohortes adessent.ijs proxima no
in vrbem admissis;tantum spei & audaciæ barba
accessit:vt quasi explorata iam victoria,Lusitan
mox captiuos futuros, ad supplementum naut
& remigum in suam ipse classem præpropera
tulatione describeret. itaque ob id ipsum sum

curatè præcepit, darent operam, vt quàmplurimi ex hostibus viui in potestatem venirent. Dein omissis ambagibus Albuquercio respondit: Armuzianos Reges non pendere aduenis vectigal; sed ab ijs exigere consuesse. Si pari cum cæteris negotiatoribus iure Lusitani esse velint; fore illis agendi contrahendiq; in eo portu potestatem, & copiam: sin vim, & iniuriam moliantur; sensuros quantum armati Arabes, Persæque seminudis Cafribus, & inconditis Aethiopibus antecellant. Plus viginti hominum millia sub signis habebat Eunuchus. Iáque minimè dubius adesse certamen, & multo milite instruxerat classem; & curulia tormenta, ac mercenarias cohortes ad terrorẽ littore toto prætenderat. oppidani ad spectaculum intenti, non mœnia modò turresque in mare versas, verùm etiam tecta, & fenestras oppleuerãt. Albuquercius, vbi & ex apparatu hostium, & ex Eunuchi nuntio præceptam animo dimicationem instare perspexit; naues primùm suas mediocribus interuallis ita disposuit, vt neque circumueniri à pluribus facilè possent; & leni circumactu singula deinceps tormenta in hostes obuerterent. Dein precatus immortalem Deum, vt sibi pro nominis Christiani gloria prælianti propitius adesset; nauarchis iam sua sponte sat incensis cupiditate victoriæ præcipit; eminus initio bombarda rem gerant; congressu abstineant, quoad ab se primùm consertum ex propinquo prælium sit. vbi tormentis disiectam & dissipatã barbaram classem, ac se cominus iam dimicantem viderint; tum demum in proximas quisq; hostium naues fidenter inuadant. Sub hæc, ingenti clamore, concrepantibus buccinis, tympanisque, pugnæ signum vtrinque propositum: ac

simul tormentis passim ignes admoti. eodem
pæne momento & aciem oculorum corusc
vndique flammæ perstringunt; & aures exsur
horrenda tonitrua; & meridianæ luci cæcas n
bras noctemque atra nubes obduxit. Necdum
ligo euanuerat; cùm speculatoriæ hostium na
destinato procursu in nostros imbrem sagit
effudēre: dein, cùm propter agilitatem mons
refugerent; ac rursus incitato remigio interc
telis hostium fierent; haud exigua improuiso
lo clades Lusitanis illata, confixique non pauc
barbaris læto successu, mutuisque adhortatio
bus in tantum creuit audacia, vt iam conferen
dem, & naues Christianas certatim scanderen
rentur. Tum verò ex omni parte contis mucro
busq; repetiti audacissimi quiq; præcipitantu
mare; dein minoribus machinis ad libellam a
dispositis; nauigia cōplura merguntur. Hunc m
mè in modum ea pestis auersa. Atar, multitu
maximè fretus, & oculis vtramq; metiens clas
primò cōremptim prælium inierat: & egregi
structo parone ordines interuectus, militē ad p
dam verius quàm ad pugnā hortabatur. Sed
volitantiū pilarum stridore perterritus, tute
co se se ad littus post onerarias abdidit, quò fu
suis, & fugientibus in terrā obstaret, & noua ac
tidem subsidia laborantibus opportunè subm
ret. Inter hęc, fumo iā abscedente, onerarię rem
co propter inopiam venti attractæ concurre
iniectisq; ferreis manibus, quam quisque inde
erat nauē, in eā transilire, ac nudare propugn
bus conabatur. Ante alios Albuquercius, Prae
naui, itemq; alia crebris ictibus perforata, ac dep
ta, ingentibus animis Merin inuaserat. Nō vig
ani

animorũ,aut corporũ,nec naualis belli ſciẽtia par Luſitano erat Perſa.tãtùm abundante multitudine cùm anceps aliquãdiu ſtetiſſet pugna; tandẽ à noſtris in hoſtilẽ nauem ingenti ardore tranſcenſum eſt: obtinebatq; iam cædes omnia; cùm deſperatis deniq; rebus barbari,in aquas ex omni parte deſiliũt.Hinc reliquis terror iniectus; vt eximiã armamẽtis,& aluei magnitudine,ac militũ numero nauẽ expugnatam vidêre.fugientesq; paſſim, ſeq; in mare mittẽtes,partim è ſcaphis occiſi, partim fluctibus hauſti;multi etiã increpante nequicq̃ Eunucho in terrã euasêre. Albuquercius victoria vſus, cõplures naues in poteſtatẽ redegit; multis ignes iniecit:quas præciſis anchoralibus vehemẽtior vẽti coorta vis,toto pelago collucentes Carmanicũ ad littus abripuit. Eodẽ impetu naualibus etiã faces illatæ,magno periculo,ne ſuburbana,& ipſam deniq; vrbem,ædesq̃ue regias flamma peruaderet. Hiſce tot malis fracta demũ Ataris cõtumacia eſt. ac metu perculſus ancipiti, ne ſimul externã vim, & domeſticã inuidiã ſuſtinere nõ poſſet; oratores pacis veniæq; petendæ confeſtim ad Albuquerciũ miſit.Parceret iræ;cædibuſq; & incẽdijs temperaret:ſatiã magnas temeritatis & peruicaciẽ pœnas exactas. quicquid præterea damni Armuzianæ rei intuliſſet,id Luſitanę illaturũ,quandoquidem Zeifadinus ſe ſuaq; omnia in Emmanuelis fidem permittere paratus eſſet. Reſpirandi tantũ daret ſpatium, dũ ſedatur militaris tumultus, dum muliebris ploratus,& pauida cõcurſatio vulgi reprimitur. poſtridie Albuquerciũ ipſum victis quas vellet pacis leges omniũ conſenſu dicturum.Hæc trepidus orator, & ſupplex, per interpretẽ expoſuit. Albuquercius,qui nec in pernicie vrbis pugnaret;

& milites diuturno labore fessos, quiete reb
cuperet (certamẽ à meridiano ferme diei temp
in vesperã extenderant) parta iã victoria, recep
canit. Eunucho per eosdẽ interpretes renũtia
bet: se, quamuis captã pæne vrbẽ sine controu
posset euertere; tamen Zeifadini gratia, cuius
tem à culpa abesse intelligeret; incitatos Lusita
rum impetus de industria reuocasse: insequ
luce Atar ad conditiones pacis adesset, fidem
promissi præstaret. in præsentia licere illi sub
tos naualibus ignes extinguere. veruntamen
ret etiam atque etiam, ne fallendo postmod
longè sæuius in Lusitanorum pectoribus exci
ret incendium. nihil eos æquè ac perfidiam, &
dem, ac dolos odisse. Cum hoc responso ora
dimissi; & in stationes è prælio reditum est.
paucas, præcipuè memorabilis hæc fuit victo
Desiderati ex hostibus mille sexcenti; è nostr
amplius decem. ac præsentis è cœlo subsidij
dubiam fidem cùm alia multa fecêre; tũ verò
tantia mox Mahometana cadauera, sagittis (
eo teli genere Christiani carerent) pectore ad
so transfixa: vt ab illis missæ, in ipsosmet re
diuinitus viderentur fuisse. Albuquercius, d
bus militibusque pro merito cuiusque colla
tis, ne quid ea nocte repentini ab vrbe mot
steret; acriter intendi vigilias iussit. Postero di
ti condictum erat, de conditionibus agi cœp
Pax ita conuenit, vti Zeifadinus, alter eo no
Armuziæ Rex, in Emmanuelis Lusitanie Regis
entelam, ac ditionem quàm optimo iure co
ret: eidemque Emmanueli Serafinum (is nu
aureus est) millia quindecim tributi nomine
deret in singulos annos. Præterea, locum
qu

quercio ad arcem ædificandam, ipsius Albuquercij arbitratu, assignaret; ędificationemque adiuuaret presenti pecunia, cæmentis, & operis. denique, dum exstruitur arx, ędes interim in vrbe Lusitanis ad negotiãdum ac diuersandum idoneas commodaret. Emmanuel viciſſim Zeifadinum in fidem ac patrocinium benignè susciperet; & vbi necesse foret, ab hostiũ incursib⁹ omni ope tueretur. In hæc, solenni ritu data fide acceptaque, primùm omniũ locus exædificandæ arci deligitur, ex altera parte in mare versus, ex altera ad ipsam regiam pertinens; quò simul ad maritima subsidia libero esset aditu, & ipsa propinquitate Regem regiosque in officio cõtineret. Cæterùm, quæ res Lusitanici imperij firmamentum fore videbatur; ea vel in primis omnia labefactauit ac pdidit. Aedificio quippe inchoato, succedentibus inuicem classiarijs, cùm Albuquercius parceret nemini, quin etiam ipse ad cæteros animandos, operi manus interdum admoueret; nostrorum paucitas, quamquam artificiosè obtegente Albuquercio, facilè patuit. Duo millia bellatorum, vt minimum, esse barbari putarant, cùm vix ad quingentos, vt supra dictum est, summa pertingeret: dein, Atare magnis præmijs clam solicitante, transfugia maximè fabrum ac nautarum fieri cœpta. quos cùm Albuquercius minaciter ab Eunucho repeteret; ille subinde varijs mendacijs, & frustrationibus eludebat. Per idem tempus è Perside legati duo ad Armuziam appulsi, vt ab Zeifadino vectigal annuũ Ismaelis nomine exigerent. Ea seu vera fuit, seu ad metum Lusitanis incutiendum, ab Atare in tempus ficta legatio; confestim ad Albuquercium à Zeifadino defertur. ille, præsenti animo, & hilari vultu, Re-

gem sine cura esse iubet: sese cũ legatis illicò tra-
acturum. dein globis aliquot è ferro liquato, ha-
starumque cuspidibus, & missilibus varijs in fer-
culum impositis, cum eo ferculo mittit qui suo no-
mine Persis apertè denuntient; ab ijs, qui in Em-
manuelis fide, & imperio sint, alienis Regibus, si
cessant, tributum ex ea moneta persolui qua lu-
ficatione vehementer offensi legati, re infecta, pa-
ni minarum irarumq; in Persidem redière. Inte-
ea cùm arx, quamquam acriter instante Albuque-
cio, tamen tardius cupiditate omnium crescere-
Lusitana ipsa pubes atque nobilitas indignari a
fremere; se tot iam dies in seruili opere detine-
cùm interim Aegyptiæ naues contra Emmanue-
edictum impunè toto ferantur Oceano, quarum
opibus ditari omnes nullo negotio possint. Ne-
quod ad ipsam arcem attineat; cui non appare-
ludi operam, vel potius prodi sanguinem Lusi-
num? quippe, simul atq; ab Armuzia soluerit cla-
sis, metu omni sublato, & arcem, & præsidium
lum Persis, & Arabibus illicò prædæ futurum, a
go, per tot miserias & ærumnas id agi; vt, Lusita-
rum humeris & sudore, castellũ aduersum ipso-
met Lusitanos in barbaro solo exstruatur. Hæc
& alia id genus, quæ in tali re segnities & auari-
suggerit, occultis primùm inter paucos agitata
monibus, paulatim in vniuersam classem mana-
runt. Nauarchi, qui alienæ leuitati & licentiæ
derari debuerant, vltrò se tumultuanti mili-
duces, & auctores præbent. Denique, ipsorum
nomine, libellus singulorum chirographo subsc-
ptus, ad Albuquercium à publico scriba defer-
in quo erat; nautas & milites omnes iamdiu pro-
fectionem ex eo loco postulare. frustra ibi ter-

pus, finitimasque nationes, quibus nulla ope resi-
sti possit; atq; Ismaelem in primis Persam, eo facto
irritari; cui ad eam diem Armuziani Reges tribu-
ta persoluerint. Qui vt maximè fileat; & imposità
suis ceruicibus arcem incolæ æquo animo patian-
tur; minimè tamen expedire, omissa Indica nauiga
tione, marisq; custodia; tenues adeò copias in tot,
ac tam lõgè disiuncta præsidia dissipari, carpique.
Proinde classem vel ad Arabicam oram tuendam
reduceret; vel in Indiã traijceret ad Prætorem Al-
meidam adiuuandũ. Id ni faceret; minimè ex Em-
manuelis re, & boni ducis officio facturũ videri.
Hæc à minoribus præfectis Imperatori proposita.
Verùm ea denuntiatione Albuquercius, & natura
minimè blandus aut in milites ambitiosus, & re-
gere non regi, à suis præsertim, assuetus; adeo deter
ritus ab incepto non est; vt lectũ mox libellum in
ipsas muri cõpages per cõtemptum includi à stru-
ctore imperauerit. id verò perquàm indignè passi
Nauarchi: nõ modò nihil se tam benemeritos im-
petrasse, verùm etiã ludibrio fuisse cõsentientem
omnium voluntatem atq; iudicium. itaque ipsis-
met sine intermissione instigantibus, nautici, rerũ
nouarũ cupiditate, plerique, & in Imperatorem o-
dio magis ac magis accendi; paucos ingenita pro-
bitas, aut metus, aut verecũdia continebat. cæteri
desidia, negligẽtia, prauitate certare: si ad tesseras
& accipienda imperia vocarentur; vix ad nomina
respondere: si maturandum quippiam esset; operã
consultò remittere: sin cautè & cõsideratè agendũ;
vniuersa præcipitare, miscere, cõfundere: præsen-
tem Albuquercium contracto vultu intueri; absen
tẽ exsecrari, & proscindere maledictis: deniq;, ad
apertã pęne seditionẽ res haud dubia animorũ in-

clinatione ſpectare. Nihil horũ Eunuchus im
ea neſciebat: quippe, & ab infenſis omnia vul
bantur; & ipſe diſcordiæ ferendæ alendæque
ſex mirus, præfectorum pleroſque donis ac po
miſſis priuatim ſibi habebat obnoxios. itaque
ſtrorum diſſenſione fretus, iugum excutere, ac
lum reparare ſine mora conſtituit: grauiter
ipſum accuſans, quòd Chriſtianis hominibus
deo & numero paucis, & voluntate diſſentien
bus, regnum Regemq; præceleri deſperatione
didiſſet. Igitur officinis in proximo per tran
gas inſtituris, ænea clam tormenta conflare; noc
armatos in vrbem admittere; naues in tutam
incendio ſtationem occulte ſubducere; com
ctos arci parietes perfodere pluribus locis, v
noſtros munientes repente impetum faciat. ij
bus per Abrahemum quendam Ataris inimic
ad ſe delatis, Albuquercius inteſtinæ prius fra
tum externæ obuiam eundum ratus, Nauarch
alloquitur. docet quanto in periculo ipſorum
pa res ſit. Atarem, Chriſtianorum maximè cer
minibus odijsque ſubnixum, extremam cun
moliri perniciem. diſcordiæ mala, ſacramentu
ligionem, Emmanuelis Regis præcepta com
morat. caueant, ne glorioſam adeo victoriam,
pæne diuinam, cuius fama iam longè latèq; ma
uerit, perfidis coitionibus, ac deteſtabili anim
rum obſtinatione corrumpant. Hiſce caſtigat
bus, minisque inſuper exterriti præfecti, cum
purgarent, & in officio fore promitterent; Luſ
nos quique in vrbe, quique in arce verſarentur
lico in naues cum omni inſtrumento Albuqu
cius reuocat. Inde patefacta ſua conſilia ſenſit
nuchus; neque vltrà iam diſtulit bellum. Na
actu

actuariæ carina erat ab Albuquercio in littore posita: in eam primùm inijcit flamas: deinde in classem nostram ex vrbe varij generis tela cõtorquet. Albuquercius, nequicquam Rege, regijsq; præmonitis, vt fœderis & iurisiurandi memores, pacta fidemq; seruarent; applicitis ad terram nauibus, vrbẽ continuis octo diebus pergit quatere. Ea diuerberatione quamquã ciuibus luctuosa; tamen cùm haud ita multum ad summam vniuersi proficeret belli; ab oppugnanda ad circumsedendã Armuziã vires, & consilia transtulit. Neq; admodum difficilis fore videbatur obsidio vrbis in aridõ ac sitiẽti solo pæne cunctis non modò ad cibum, sed etiã ad potũ importatis vtentis; & vna situs opportunitate, vt supra dictum est, in admirabilẽ celebritatẽ, frequentiamq; perductæ. Siquidem, paucis exceptis oleribus, nihil ferme tota insula seritur. Cisternæ aliquot intra ipsa mœnia cadentẽ è cælo excipiunt imbrem, idq; perrarò. Ad Turumbacũ (quattuor ab vrbe millia passuũ is abest locus) aliquot numerantur putei; cętera mirum in modũ squalẽt, arentq;. Albuquercius Nauarchis ad opportuna loca dispositis, scaphas etiã remige ac milite instructas insulam dies noctesque circuire iubet. multa paucis diebus nauigia cum ipsis commeatibus intercepta. nautæ militesq; ad terrorem decisis naribus, auribus, manibusq; in littore expositi. Præterea Turumbacum Georgius Barretus Castrius cum expeditis octoginta viris noctu profectus, circa quartam fere vigiliam, quod tẽpus altissimo somno mersos homines tenet, nec opinato aduentu sopitos palatosq; custodes oppressit. sagittarij ducẽti; equites quinque & viginti in eo præsidio erant. cæsi cum ipso præfecto plerique, & cæsorum cor-

poribus peditũ equorumq;,&alia materia opp
putei.ac, ne aperiri denuò possent,cũ delectu
amplius viginti viris in ea statione relictus In
tius Syluius Castellanus egregia virtute Cõ
Aduersus eũ manipulũ cohortes aliquot ex vic
erupissent;circumuentos Lusitanos,& in orie
nantes,ad vltimum iam discrimen adduxerat
superfuisset nemo, ni Albuquercius in omni
stium motus intentus, cũ centum & quinqua
armatis celeriter affuisset. eius aduentu integ
pugna,& ex altera parte Atar, & Rex ipse horta
res aderant:ex altera, inter primos ordines A
quercius prælium ciebat acerrime.ad extremũ
rante hostiũ multitudine, pluribus iaculis fr
petitus,cũ ictus omnes impenetrabile scutum
egregia lorica respueret;haud tamen exiguo
vitæ discrimine,plerisq; suorum saucijs, vno
tùm desiderato, sese ad scaphas in proximo flu
recepit. Ex hostibus cecidêre cõplures. in ipso
ceps iuuentutis Amis(qui honoris vocabulo
cebatur)manu promptissimus,cui nuper ob c
rationis crimen exsulanti,reditum in patriam
buquercius ipsemet impetrauerat; ac tum ex
phracto equo in liberatorem suum impia te
quenti, missus in incertum è tormento globo
mur alterum abstulit. Acriore inde custodia
omnes vndiq; commeatus ab vrbe arcerentur
pia primùm,dein fame sitiq; vrgeri ciuitas c
quæ mala cùm diutius ferri natura ipsa nó
concursus quotidie plebis in regiã fiebat dete
um bellum, sibiq;, & vxoribus ,ac paruis libe
limenta precibus iratis efflagitantium. Atar
rea per idoneos viros tumultũ sedare vix pot
& incassum propinqua Persarum auxilia, &c

rata victorię ſpes iactabatur: ingens quippe rerum deſperatio populum ceperat, iamq; in eo res erat, vt Albuquercius vrbem malo ſubactam rurſus in poteſtatem acciperet, legeſq; denuò imponeret victis; cùm nihil tale merentem, in ipſo articulo rei ad exitum perducendæ, Nauarchi fere omnes repente deſtituunt; & paſſis velis in Indiam conſenſu tranſmittunt. neq; id modò, verùm etiã ad ſuam ipſi lenandam infamiam, vt fit, inſontẽ Albuquercium fictis criminibus vltrò apud Almeidam Prætorem inſimulant. Ab ijs tali tempore deſertus Albuquercius, Quexomen tamen inſulam ſubita incurſione vaſtauit; ac ſubſidio venientes Armuzianis duos Larecij Regis propinquos cum ſagittarijs quingentis cæcidit; & in conſpectum vrbis cadauera vtriuſq; proiecit. Sub idẽ tempus, è captiuis eſt cognitũ, ab Lara Carmaniæ vrbe, & Bahareno inſula Perſici ſinus, claſſem aduentare nauiũ ſeptuaginta, rebus omnibus ad dimicandum paratã. ac ſimul ab Socotora nuntij triſtes venêre; arcem Luſitanã præſidiumq; in ſummo verſari periculo. Fartaces, poſt Chriſtianæ claſſis profectionẽ, concitatis denuò ad arma incolis, acriter Luſitanos premebant. Harum rerũ fama permotus Albuquercius, nouis cõmeatibus ex hoſtico duas, quæ ſolæ ſupererant, naues inſtruxit. ac dolore tantæ ad irritum cadentis victoriæ fremens gemenſq;, Socotorã Ianuario menſe repetijt. Eius aduentu ſoluta ſtatim obſidio eſt; fugati denuò Fartaces; & Socotoranis, quòd iterum defeciſſent, multæ nomine, grauius vectigal impoſitum.

Libri tertij Finis.

HIS-

HISTORIARV
INDICARVM
LIBER QVARTVS.

EQVITVR annus octauus à
quimillesimo, insignis grauiq
Lusitanorum, & acerbo Laure
Almeidæ eximij bellatoris inter
tu. Is, cùm ad Cocinum è Ceil
insula reuertisset; ad custodiam
de Malabarici maris nauibus
prodierat. Interea Calecutanus, & Arabs, sua
que gentis ac sectæ populos Regesque ad arma
stigare; accusantes ignauiã, quod abditi intra
nia & portus, alienigenas homines, natura, ser
ne, legibus, institutis multo magis quàm maris
que terrarum interuallo disiunctos, tamdiu
ri toto pæne Oriente populabundos, neque
ses modò, sed iam, si Dijs placeret, colonias
que in Asiam arbitratu suo mittere paterétur.
iusmodi castigationibus monitisq; cùm alios
cipes ac dynastas, tum verò Mamudium Cam
Regem, præpollentè ea tempestate opibus
que in causam traxerant. Est autem Cambaia
num, quà bicornis Indus in mare fertur, soli
tate, finium amplitudine, fluminum, vicorum
biumque frequentia inclytum in primis. Ab
ente Mandoam terram; ab Occidente Nauta
seu Gedrosios attingit: à Septentrione Sanga
Dulcindæ regnis; à Meridie mari, & limite
nio terminatur. Ipsa regio, Cambaia: popul
certum vnde, Guzarates appellantur: super
nibus, & mercaturæ apprimè dedita gens,

admodum inutilis. itaque externo fere milite Reges vtuntur. Ac Mamudius, quòd erat ex hæresi Mahometana, Aegyptium Campsonem eiusdem superstitionis præsidem per litteras ac legatos vrgere non desistebat, vt promissa Zamorino auxilia tandem aliquando summitteret. Idipsum Zamorinus, & Aegyptij negotiatores assiduè flagitabãt. Hisce tot stimulis actus Campson, quamquam suopte ingenio pacis quã belli cupidior; tamen cognita ex Mauro monacho ferocia Regis Emmanuelis, Christianæ quidem rei in suo regno pepercit, quod ita futurum Emmanuel sagaci coniectura prospexerat; cęterùm ad exturbandos armis ex India Lusitanos, quando nihil prorsus minæ valuerant, animum & curas intendit. Igitur ad materiam nouæ classi petendam, onerariæ quinque & viginti cum valido præsidio Mammalucorum (ea erant Aegypti robora) in Ciliciam destinatæ. In eas cum oneribus redeuntes diuinitus factum est, ad vniuersi deinde omen euentus, vt Andreas Amaralius Lusitanus, qui tum erat in principibus Rhodiæ militiæ, cum nauibus egregiè instructis decem, incideret. Is audacter commisso prælio, Mammalucis ferme trecentis occisis, onerarias sex depressit, quinque captiuas abduxit; cæteras in fugam actas fœda coorta postmodum tempestas lacerauit, ac diripuit: decem tantùm quassatæ fluctibus Pelusium tenuêre. inde aduerso Nilo Cairum subuecta materia, & à naualibus fabris particulatim elaborata, tridui itinere camelis Suezium maris rubri deuehebatur. ibi demum intextæ, & compactæ carinæ cum necessarijs armamẽtis deductæ sunt. Eæ fuêre in præsentia triremes tantummodo sex, celsiores onerariæ quinque; ad quas Calecutanus

tanus orator Maimames, de quo supra dixi
Mahometicæ prauitatis antistes, cum vna
naui se adiunxit. In eam classem, præter
remigesque, Mammaluci mille & quingen
pugnatores impositi. Expeditioni præerat
nus Persa, qui patria lingua Mir, hoc est
præfectus, honoris causa fuerat appellatus,
ualis gloria per id tempus admodum illu
Hunc, Maimames regionum peritus, præt
Arabicum, superato Persico sinu, ad insulam
pidum oræ Cambaicæ seu Patalenæ Dium
xit: quam regionem priscis Carmaniam fuis
nulli recentiores falsò putarunt. Huic insu
peritabat eo tempore Iazius, natione Sar
quem olim finitimi Turcæ, prædam è Chris
rum agris agentes, à nutricis vbere auulsum
cum alijs infantibus pueriscque in seruitute
duxerant. Mahometanis inde sacris initiatus,
rat lacertoso corpore, ac viuido in primis
nio, ad summam sagittandi scientiam quot
exercitatione peruenit: ac per manus, vt fit,
alijsque diuenditus dominis, in regnum de
Cambaiæ defertur, & Regi Madrafaxao Ma
parenti pro amicitia dono datur à mercato
Apud quem, augurijs mire deditum, cùm
riæ artis egregium specimen præbuisset, i
da inter volandum aue destinato confixa; ab
mum laude commendatus, dein alijs quoque
neribus prudenter ac dextere obeundis no
garem gratiæ locum breui tempore nac
Cùm in dies familiaritas cresceret, libertate
tum Rex in prætorianorum ordines cum
pendio adscribit. dein, virtutis ergò, Melicum
cabulo gentis appellat. postremò vicum ei

mum,& insulam,de qua dicebamus,Dium,iure beneficiario attribuit.Eam insulam,vestigijs tantùm dirutæ quondam vrbis nobilem,cæterùm eo tempore tectis & incolis infrequentem,Iazius,tum loci opportunitate(quod medio veluti è spatio facilis inde vel in Arabica littora,vel in Decania regna decursus est) tum vigilantia solertiaque pelliciendis vndique mercatoribus, ad insignem celebritatem breui perduxit: sepsitq; insuper mœnibus,& propugnaculis.Ad hæc,trans euripum, seu fretum,quod insulam facit,in orientali continentis plaga oppidum condidit, receptaculum aduenis militibus,maximè Turcis; vt ab Diensibus freto diuisi, rixandi cum ijs ac tumultuandi causas procul haberent.id oppidum primò Gogala, dein Rumepolis vocitatum ab ipsa re. Duplicis quippe generis Turcæ versantur apud Indos, militiæ causa mercede conducti:Asiatici,& Europæi: illos æquè Indus ac Lusitanus proprio nomine Turcas; hosce,quod à Byzantio ferme euocantur,quo trãslatum ab vrbe Roma quondam imperium est; corrupta Græca voce Rumes,quasi Romæos appellant. huic ergo nationi Iazius, vti dicebam, separatum ab incolis locum ad commorandum attribuit.Tum etiam pecunijs in dies auctus, prædatoriam classem haud contemnendam instruxit. Hic aduenientem cum exspectatis iam pridem auxilijs Hocenum gratulabundus accepit. ac sese, quod ita Cambaiæ Regi cordi esse intelligeret;adiutorem illi & socium ad omnia fore professus est. Communicatis inter se consilijs, dum de ratione gerendi belli deliberãt; à speculatoribus affertur, Laurentium Almeidam cum paucis nauibus ad Ci aulũ stare, expositis in terram copijs,nihil minus

quàm

quàm de aduentu classis Aegyptiæ cogitantem
tra Dium leucas circiter quinquaginta id em
rium est; duas recedit introrsus à mari. Prate
bitur eiusdem nominis fluuius, quem, vt cete
ferme Orientis amnes, longo tractu æstuarium
fluens, capacem ac patientem omnis generis nau
um reddit. Ei tum oppido imperitabat Nizami
cus, vnus è Decani regni præfectis, qui Reg
custodiam incluso, totum eius imperium sibi
faria conspiratione diuiserant. Quæ portio Ni
maluco obuenit, in eius ora maritima Ciaul
ipse mediterraneis maximè se regionibus co
nebat. ac licet ob diuersitatem religionis, acg
ris, Christianos odisset; quæstus tamen, & c
mercij causa, mandauerat præfidibus loci, vt
aduenis Lusitanis amicè ac liberaliter agerent
go, dum ibi securus moram ducit Almeida, vt
cinensibus onerarijs, quæ ad Ciaulum stab
præsidio redeuntibus esset; incerto auctore
xit rumor, Aegyptias naues complures cum
gio militum armorumq; apparatu in India
netrasse. Primò nihil eiusmodi sermonibus
mouetur Almeida. increbrescente dein
concilium aduocat. omnibus incredibilis
res. quibus enim machinis, naues, maioris
præsertim, ab interno in externum mare,
continentis terræ spatio transuehi, aut q
do nouam in Arabico intimo sinu classem
cari, ornarive potuisse, locis circa siticulo
rentibusque, nulla ferme cædua sylua, nulla
mentorum, nulla fabrum, ac nautarum, aut re
gum copia? Scilicet anniuersarias à Mecca
maiore fortasse quàm soleant præsidio Diu
pulsas, id vulgo cuncta in maius attollenti

inusitatæ speciem præbuisse. Ad hæc, inanes sæpe iam ante rumores ad Lusitanos terrendos consultò dissipati, & vana ac fallacia incolarum ingenia memorantur. Hisce alijsq; id genus argumentis eleuata nuntij fides: & Laurentius, de more, certaminibus ludicris militariter tempus terebat; cùm ab ijs, qui carchesia speculandi causa tenebant, aduentans repente conspicitur classis, incerto, propter distantiam, numero & genere nauium. Hocenus is erat, dum suam Iazius quoque classem expedit, ad opprimendum, vel certè distinendum Almeidam celeriter antegressus. Initio, Albuquercius, quòd ex Arabia dudum exspectaretur, adesse creditus à nostris. Mox, vbi propinquitas ipsa Mahometanas naues peritis talium rerum aperuit; repente nuntijs alijs super alios missis, Almeida vagos in littore præfectos, & milites raptim naues conscendere, arma capere & aptare ad prælium iubet. Vix dum iussa peregerant, cùm Aegyptij demissis antennis ad pugnam instructi portum inuehebãtur. Trepidos inopinata re Lusitanos, metuq; percusos, in potestatem haud ita magno negotio venturos putauerat barbarus. ast vbi præsentiore quàm credi posset animo frequentes armatos ad margines nauium, & pro tabulatis & castellis aspexit; ex tuto rem aggredi, & Iazium omninò opperiri constituit. in agmine tantum eo die leuiter dimicatum est, neutris vniuersi certaminis aleam subire ausis. Hocenus, ad vitandum congressum ordine simplici præterue ctus, paulo supra nostrorum stationem, ad ripam fluminis loco vadoso naues applicuit; quòd ex plano alueo de industria fabricatæ, multo minorem quàm Lusitanæ aquarum altitudinem postularent. Proxima nox

animando vtrinque milite, & corporibus cu
dis insumpta. Postridie, ignarus Hoceni con
rum Almeida, venturique mox ab Dio subsidi
tro sublatis anchoris ad hostem subit infestu
xima Lusitano spes victoriæ in dextris erat,
ues Aegyptias iniectis harpagonibus compre
dere, ac pugnam ex propinquo conserere po
set. Vbi eos ab exoptato congressu natura loci
hibuit; tormentis admoti confestim ignes, &
silibus vndiq; certari cæptum. Inde laniari su
corpora; & nauium latera atq; armamenta per
gi; & horrendo fragore, varijsq; clamoribus,
sto vulneratorum & morientium gemitu c
perstrepere. Barbari, & multitudine defenso
& omni telorum genere ex præparata in id i
copia; & numero ac forma ipsa nauium sup
bant, quippe, præter quàm quod erant tecta
tis funibus à puppi ad proram vsque reticula
pere pertinentibus; tanta erat insuper earu
situdo, vt in nostras apertas, libratiora sup
iacula, & certiore ictu pleraque inciderent.
rùm iniquitates omnes vincebat audacia La
norum, & inexplebilis quædam gloriæ lauc
cupiditas. Multi eo die ex vtraq; parte inter
plures vario telorum genere sauciati. Laure
ipse, conspicuo loco prælium ciens, duabus
ceps sagittis haud sine acri doloris sensu co
tur. Sacrificulus quoque Maimames, dum
puppim, abdito loco Mahometem adorat,
so temere globo discerptus, obitæ cum tanto
re legationis, & concitati aduersum Christ
belli præmium egregium tulit. Hoc maxime
do pugna propemodum æquo Marte in ve
ram extracta, Iazius cum actuarijs circiter
drag

draginta superuenit. Ad eius aduentum index lætitiæ clamor ab hoste sublatus: & incerta victoria prælium, lassitudo, & appetentes iam tenebræ diremerunt. Iazius Lusitanam classem perrumpere nequaquam ausus, ad ostium fluminis anchoras iacit. dein silenti nocte diuersam abradens ripam, quam longissimè à nostris potuit, sese cum Hoceno coniunxit. Ea re animaduersa, extemplò ad Almeidam duces Lusitani conueniunt. Sat iam decoris ac laudis ex vtriusque diei certamine partum demonstrant. nunc tanto incremento auctis hostium copijs, cedendum aiunt tempori; & nulla interposita mora naues ex arcto & impedito loco in altum explicandas. Hæc pro sua quisque parte suadere præfecti. Almeida, vt erat existimationis ac dignitatis nimio plus retinens, nocturnæ fugæ ignominiam veritus, cedendum vtique, sed sensim, & oborta demum luce, respondit, neque vllis cuiusquam obtestationibus demoueri se de sententia passus est. Vbi diluxit, accersitas iam à Ciaulo sociorum onerarias Lusitanicis intermissas, retrorsum æstu secundo iubet ad mare tendere, ipse, quod periculosissimum erat, antecedentium tuenda terga sibi desumpsit. Barbari nostros conspicati abeuntes, illicò subsequuntur; telisque ac tormentis morari ac retinere contendunt. In eo tumultu fortè ita accidit, vt inscijs omnibus, maioris formæ ferrea pila sub ipsum clauum adacta perincommodo loco nauem Almeidæ perforaret. inde accepta clam aqua paulatim alueum degrauabat: ac tanto denique pondere in piscatorios cancellos, transuerso amne prætentos, impegit; vt iniectis Pelagio Sosa triearcho loris, quamquam acerrimè concitato remigio,

migio, nulla inde vi vnquam auelli potuerat,
vndiq; instaret hostis, & iam progressi nau
animaduerso periculo frustra in aduersum
(& est ibi ad instar euripi rapidissimus) ad
Almeidæ ferendam toto impetu, niterentur
gia velocitate lembus à nautis imperatori
gâ offertur. Hortari omnes, & orare, vt con
illuc è naui desiliat, seq; Francisco parenti,
busque, & Emmanueli Regi seruet incolum
ille, fortibus occulis, Deus, inquit, ac super
nes, tale flagitium auertant, vt carissimos co
litones meos, adeo de me, deq; parente meo
communi patria benemeritos, in extremo
mine derelinquam. Dein, reiecto nauigio,
natoribus ad loca idonea distributis, qua
parte laborari animaduertit, eò celeriter
lat. Tam insigni virtutis & caritatis exem
liqui mirum in modum animati. Nulla,
quam in tantis angustijs, mentio deditio
pacis. Cuncti sese ad vitam præclaro exitu
randam intrepidè cõparant. At ex altera p
bari, in eo verti victoriã rati, si duce hos
viuo aut mortuo potirentur; omissis cæter
bus, vnam prætoriam circumsistunt. neq;
inuadendum, vel ad rem propius gladio
degerendam est animus: tantùm ex inter
cendiarias ollas, & sagittarum examina,
beam procellam in nostros effundunt. C
mibus maximè iniquum certamen erat. Ex
spirandi spatium hosti daretur, prope ad
darum equitum speciem in turmas dimi
in orbem pugnæ succederent, agilitate
bili procurrentes inuicem ac refugientes,
bilem, & hærentem vno loco prætoriam,

men impunè eludebant. quippe nõ pauci, & prõptissimus ferè quisque, dum incautius subeunt, destinatis è superiore loco iaculis figebantur. Inter hæc, Laurentio, propter magnitudinem & animi & corporis in primis ad ictum opportuno, excussa è tormento pila dimidiatum femur abripuit. Eo vulnere debilitatus, cùm sese ad sellam malo appositam reclinasset, suos ex eo ipso loco ad gloriam ac decus intermortuis vocibus adhortanti, ac proposita morientibus pro Christi nomine referenti præmia, globus alter, auulsis à pectore costis, fœdo & horribili aspectu præcordia patefecit. Corpus lacerum, quò minus conspici posset, raptim à stipatoribus è superiore loco detractum in tabulata proijcitur. & nostros iam sanguis, iam tela defecerant: reliquis ex omni numero duntaxat viginti, & ijs quidem ipsis perpetuo labore ac defatigatione confectis. Tum demum hostes ad Prætoriam succedere, in eamque nudatam propugnatoribus transilire ausi. Duorum hinc Lusitanorum perditis in rebus facinora memorantur egregia. Vernaculus erat alter Almeidæ, Laurentium Frerium Catum vocabant. Is inter pugnam lumine captus ictu sagittæ, cùm ab heri cadauere auelli non posset altero cruorem, altero lacrymas oculo sine fine profundens, ab irruentibus repentè Mahometanis opprimitur. neq; se tamen circumuentus abiecit, sed præsenti strinxit animo ferrum: ingentique edita strage, & hostium corporibus domino tumulato, super eam denique stragem, præclarè seque & Imperatorem vltus occubuit. Speculator & carcheſij custos erat alter, Andreas nomine Portuensis. hic plũbea glande saucius humerum, & insuper vsu læuæ manus

amisso, nihilominus dextra plus biduum et
carchesio dimicans, barbaris in tantæ virtutis
mirationem adductis, accepta demùm incolu
tatis fide se dedidit: ac suis postea restitutus, &
nore (vti erat æquũ) & stipẽdijs auctus est. Cæ
potiti Prætoria Mahometani, traditis in cust
am ijs, quos in potestatem viuos acceperant,
tam tanto sudore & sanguine victoriam inte
gratulantur: per eos quippe dies è suis omn
sexcentos amiserant, cùm è Christianis cecid
sent haud amplius centum, & quadraginta, e
ad humandos commilitones de more conu
& Mahometano antistiti Maimami, quòd in
adorationem obierat, quam ipsi vulgò Zala
pellant, vtpotè sine controuersia in cœlestem
to, fanum cum perpetuis luminibus posuere, a
vel adumbrata virtus, & ficta religio, in ad
tione, & honore etiam apud barbaros est.
meidæ corpus, quæsitum ad sepulturam, qu
uis adhibita cura dignosci non potuit. Lusit
naues, quæ maturè discrimen effugerant, cu
oculis pænè ducem amisissent, opitulandi fa
tate præcisa; inde ad Cocinum plenæ lu
mœstitia reuertuntur. Cladis eius nuntium
tor Almeida, vt dignum erat illa persona, d
enter tulit: præclarè, vt in malis, cum Laur
filio actum affirmans, quòd nulla accepta ig
minia, contra nominis Christiani hostes eg
dimicans, extremum obijsset diem. Simul, q
insolita victoria elatos barbaros intelligeret,
eam ferociam reprimendam, contractis vnd
nauibus militibusque, sese impigrè comp
bat. Inter hæc, Albuquercius compositis ad
cotoram rebus, nauibus tribus è Lusitania

eò delatis,& epibatis fermè trecentis, Armuziam repetit,inſpiciendi magis cauſſa, quàm quòd tantulis copijs vrbem recipere ſe poſſe confiderer.Calaiatum ex itinere primùm, cuius ante meminimus,Armuzianæ ditionis emporium,quod ab Emmanuele Rege deſciuiſſet,improuiſo aduentu cœpit,ac præda exhauſta, ignem tectis iniecit. Inde prouectus in Armuziæ vrbis conſpectum, haud modico auctam incremento arcem offendit,ac turres ad alteram vſque contignationem Ataris cura perductas. præterea,nouum aggerē,& vallum vrbi circundatum, æneis tormentis ad opportuna loca diſpoſitis,ingentem deniq; commeatus, & aquæ vim,per eos menſes inuectam,Rege regijſque de infeſto Luſitanorum reditu haud ſine cauſa ſolicitis.Albuquercius, nauigijs tantùm aliquot interceptis,ne tentata quidem oppugnatione,ad Nabandem continentis oppidum è regione Armuziæ repente deſcendit. Validum erat ibi Zeifadini præſidium : & locus tortuoſis ad obliquum ictum munitionibus Indico more cinctus. omnia tamen Luſitanus felici conatu perrupit; cæſoque præſidio,oppidū direptum incendit.Vaſtatis dein circa agris, cū litteras ab Emmanuele accepiſſet, quibus iubebatur Almeidæ Prætori in adminiſtratione ſuccedere;Oceano tranſmiſſo Cananorē venit,quò Prętor item paulo ante ſeſe ab Cocino cōtulerat. Ab eo cùm Albuquercius prouinciam ex Emmanuelis decreto repeteret; nondum, ait Almeida, maturū eius rei tempus aduenisſe.Pulſis ex India Mammalucis,& pacata prouincia, ſeſe tum deniq; magiſtratu abiturum. Ardebat cupiditate Prætor filij necis, antequam è prouincia diſcederet, vlciſcendæ. præterea,exulcerato fugitiuorum

calumnijs, & criminationibus animo, malè i
pridem de Albuquercio sentiebat. itaq;, vt sua
mium acuta ad suas confirmandas, & fouend
piniones hominum ingenia; interpretatus, ne
è Lusitana re, neque ex Emmanuelis maiestate
tantum imperium, temerario, & impotenti, &
biæ sanitatis viro committi; nequicquam expo
lantem Albuquercium, per speciē capiendæ q
tis, & relaxandi à tot laboribus animi Cocini
legat. ipse nauibus vndeuiginti, & milite, & in
mento bellico præclarè ornatis, Cananore pr
ctus circa initium anni insequentis (qui fuit
li huiusce nonus) ad Anchediuam insulam te
Ibi dum nautici aquantur, alloquendos præfe
ac milites ratus, concione aduocata, ita disse
" Quando peccatis factum est meis, vt mihi, vo
" Laurentium & comites ex vniuersa nobilitate
" lectos, in medio cursu ætatis, honorumque
" magis aduersus (quod scitis ipsi) quàm hosti
" tus eriperet; non ignoro, fortissimi viri, quid
" insuper à me piaculi contractum esse, quod in
" ta victoria tandiu exsultare Mahometanum,
" faria passim vexilla gratulabundum explicar
" passus; ac non protinus ab tristi nuntio, quāu
" ua & subitaria manu, ad expetendas ab ijs pœ
" vna fretus immortalis Dei præsentia dux
" quid enim, tali præside ac duce, non audend
" bis fuit? Ille, gentem nostram ex remotissim
" gionibus, ad Liberi, & Herculis, & Alexandri
" gia melioribus multo auspicijs, & fructu long
" lidiore calcāda, subditis æternæ gloriæ facib
" citauit. ille, nobis, aduersus impuros nominis
" stiani aduersarios, & pia toties arma induit,
" tot tamq; opulentis nationibus clarissimas

mariq; victorias peperit, ille, paucitati nostræ vi-
res atque animos dedit, hostium multitudini for-
midinem ac terrorem iniecit. ille, nobis, in alio
pæne terrarum orbe rerum omnium pressis ino-
pia, diuinitus opem ac subsidium tulit: Afrorum,
Arabum, Persarum, Indorumq; tam sæpe conspi-
rationes, machinas, apparatus momento discussit.
vt optimo iure, nunc etiam, vel exiguis copijs ad
retundendam insolentis barbari audaciam profi-
ciscens, vnica numinis diuini fiducia secundos mi
hi rerum euentus non sine causa polliceri potue-
rim. Quid ergo tã laudabiles impetus, & digna vi-
ro cõsilia retardauit? Fatebor ingenuè id quod res
est, Lusitani, humano quodã timore sũ veritus, ne
si ad hostes ita multos, & recẽti victoria feroces, nõ
prouisis ante cõmeatibus, nõ euocatis Regũ socio
rum auxilijs, non iusta classe, & instructa hoc mi-
litum robore, extemplò tetendissem; in aliquam
fortasse reprehensionem incurrerem, quod iracun
dia præceps, domestici doloris causa communem
rem in apertum discrimen obijcere minimè du-
bitassem. ita, dum summam rationum mearum ta-
citus apud me subduco, nimium fortasse cautus,
quàm parum prudens aut amans reipub. videri ho
minibus malui. Nunc, quando & Deum ipsum, cu-
ius agitur causa, propitium, vt spero, & classem ita
ornatã habemus, vt nihil meritò desiderari à quo-
piam possit; est sanè, cur celso, & erecto animo ad
vlciscendam Laurentij, & popularium necem sine
mora pergamus. veruntamen, antequam iniuriam
hanc bello persequimur, delenda nobis est macu-
la, magno meo cũ dolore iam ante susceptа: quod
Sabaium hunc, Decanium tyrannum, tot menses
impunitum esse permittimus. Hic, qua impuden-

„ tia atque audacia cum Nizamaluco, & cæteris
„ cani regni præfectis, commissum sibi ab Rege
„ imperium, per scelus, fraudemq; possedit; eade
„ & cum hostibus Lusitanici nominis consocia
„ arma, & distentis ad Cananorem nostris, ædifi
„ tam hoc ipso loco à nobis arcem, nequissimo m
„ fuga duce non dubitauit inuadere. Quas ob re
„ quidem caput ipsius regni Goam aggredi cogi
„ bam. sed quod ab alto retractior, (vt audio) &
„ hisce nouis hostibus nimium remotus est loc
„ rem in tempus aliud differemus. Dabulum a
„ nobile eiusdem ditionis emporium, atque à m
„ & AEgyptijs stationibus haud ita seiunctum,
„ præsentia petere est animus. id vbi prope in cō
„ ctu vrbis Dij ceperimus; tum, perculsis recenti
„ uore barbaris, in Cambaianum, & Aegyptium
„ na infesta vertemus; & glorioſum, Christo fau
„ te, de vtrisque agemus triumphum. Quod vt in
„ turum esse pro certo habeam, cùm alia multa
„ dixi; tum vestra in primis, Lusitani, egregia vi
„ & alacritas facit. cui, quoniam ita de me, de
„ guine meo meremini, ego quoque (sic me deus
„ ne iuuet) pro mea parte non deero. Magno fil
maiore cum assensu auditus est Imperator. ac
non dubiam victoriæ spem incredibilis ex o
fronte, oculisque animorum ardor emicuit. I
magistri Dabulum dirigere naues iussi. Id opp
oræ Decanæ, eodem fermè quo Ciaulum situ, m
nifico impositum flumini, duas ferme leucas re
dit à mari. ac tum, assiduo cōcursu negotiato
& cumulatis longa pace diuitijs erat insigne. Q
circa Sabaius, præclarè conscius cuiusmodi i
Lusitanos præbuisset, castello ad portus adi
exstructo, vrbem insuper aggere, & vallo mu

erat, præsidioque firmarat militum varij generis sex circiter milliũ, in quibus erant mercenarij Turcæ quingenti. Itaque ex tanto apparatu Saracenus loci præfectus adeò erat animo soluto, & securo, vt ad Lusitanicę classis rumorẽ, non modò quicquam ex vrbanis apothecis, vtfit, in remotiora loca asportari vetuerit; sed etiam oblectationis causa, vxorem è villa, fœminasq; alias nobiles ad spectaculum euocarit. Erant in Almeidę classe Lusitani bellatores mille, & trecenti: & è socijs vrbibus quadringenti Malabares, quorum singuli de more seruos in armis exercitatos plures paucioresue pro censu in expeditionẽ eduxerant. Vt in conspectum Dabuli ventum est, nocte in explorandis vadis insũpta, postridie Almeida triremes ad oppugnandum castellum præmisit. ibi dum tormentis, & iaculis vtrinque certatur, ipse interim cum cæteris copijs absque vlla trepidatione in terram egreditur. Ad aggerem subeunti, patentibus portis vndique se hostes effundunt. Quandiu missilibus agebatur, æquis viribus dimicatum. Dein cùm sese Lusitani acrius intulissent, & collato pede aduersa corpora gladijs hastisque cõfoderent; commota primùm hostilis acies; deinde, vincente pudorem metu, in fugam auersa. Et Lusitanos, præter insitam virtutem & audaciam, illud etiam non mediocriter iuuit, quod conserta iam pugna, oppidani è turribus ac propugnaculis tela necessariò sustinebant; ne ambiguo ictu in suos nostris permistos inciderent. ita, dum intra vrbem sese effuso cursu barbarus recipit; eodem impetu tergis insistens Lusitanus irrumpit. Ibi verò, quantam vim ad efferandos homines habeat ira, perspici potuit. Siquidem externi, qui prælio

super-

ſuperfuerant, cùm ſe per auerſam oppidi parte
eieciſſent, in oppidanos, nullo ſexus vel ętatis di
crimine, ab Luſitano ſæuitum eſt. dein tectis pub
cis priuatisq; ſubditę faces: ac prædæ magna pa
raptim ad mare auecta. multo plus tamen vora
ciſſimus ignis abſũpſit. & mortales plurimi, cu
ſe metu mortis varias in latebras abdidiſſent; a
ruina oppreſſi, aut enecti fumo, aut ignibus hau
ſunt. Neque vrbe tantùm ſeſe flamma continu
naues quoque in portu aliquot eodem incendi
conflagrarunt. Ab hoc tam claræ vrbis excidi
cuius fama confeſtim longè lateq́ue manauit, D
victrici claſſe prouectus Almeida, ante ipſas po
tus fauces, parato ad pugnam agmine conſtitit. H
cenus, cùm de hoſtium progreſſu per explora
res in ſingula pæne momenta certior fieret, ob
ire noſtris, & in alto collatis viribus dimicare
creuerat. Sed Iazij ſuaſu deinde mutato conſi
intra portum ſeſe continuit, vt vno tempore m
timis, atque terreſtribus auxilijs contra Lu
num vteretur. Nam præter Aegyptias, & Die
naues, & parones ferme octoginta, qui ab Cale
to per eos dies acceſſerant; in muris etiam ac
re toto, varij generis tormenta erant locis ido
collocata: & Iazius cohibendi à fuga militis, &
uas identidem copias è terra ſubmittendi pro
ciam ſibi deſumpſerat. Almeida, vbi pręter op
nem incluſos intra munimenta vidit hoſtes, i
ſum victoriæ omen interpretatus, reliquum d
contemplanda natura loci, & conſultando c
ſumpſit. Hoceni prætoriam ſibimet inuaden
ipſe delegerat. Sed prohibitus conſenſu duc
quod in eius capite ſalus omnium verteretur
rioſum facinus nauarcho egregiè forti No
V

Vasæo Pereriæ delegauit. Nocturnum dein tempus, partim stationibus ad pugnam diuidēdis, partim curandis corporibus, &, quod caput erat, animis ritè expiandis est datum. Postridie, vt maris accessus apparuit, & meridianus ventus ex alto vela percussit; æstu simul & flatu secundo, classis instructa, portum audacter inuehitur. Agmen præibat Nonnius cū ducentis fermè propugnatoribus aut vincere paratis, aut mori. tū cæteri singillatim propter angustias, & vadi pericula sequebātur. Postremo loco substitit Prætor ad hostiū actuaria distinenda, ne in nostros certamine occupatos, repentinis de more incursionibus ab tergo impetū facerent. Dein, edito pugnæ signo, sublatus vtrinq; clamor; & buccinarū cantus, ac tympanorū sonitus ex omni parte perstrepuit; mox tormētorum fragor, ædificijs intrementibus, pelagoque vibrante, omnium aures longo remugitu compleuit. Tum, intrepidè procedenti Nonnio, globus ab hoste contortus, nautas ipsos decem, demittendis antennis intentos, vno impetu lacerauit, ac perdidit. ac nihilo segnius ille in medios barbarorum ordines inferre sese, quoad comprehensa ferreis vncis Hoceni Prætoria, prælium atrox vtrinque commissum est. nec prohiberi Lusitana vis potuit, quominus in hostilem nauem ingenti transcenderent saltu; dissectisque aut ruptis retium tegumentis, cominus hasta gladioque rem gererent. ibi acerrimè dimicanti Nonnio guttur sagitta confixum, quo ex vulnere post triduum perijt. Neque ad casum ducis, vt fit, perculsi cæteri: quin irritati potius, ardentibus animis integrant pugnam. Pari fortitudine ab cæteris nauarchis vbique certatur. Neque barbarus, missilibus quàm gladio melior, flagran-

grantes Lusitanorum vultus, collatumq; pede
& micantes vndiq; mucrones ferre diutius valu
Hocenus ipse, vt inclinatam haud dubiè pugn
animaduertit, quàm occultissimè sese in lembu
tales ad vsus paratum, demisit, atque vt venalis
fluxa est barbaris fides, veritus, ne Christianis
Iazio postmodum proderetur, in terram egress
equos arripuit; ac, ne salutato quidem hospite
festim ad ipsum Cambaiæ Regem plenus cladis
ignominiæ peruolauit. Calecutani quoque, cu
depressas iam, aut expugnatas aliquot sociorū
dissent naues, multis etiam ipsi paronibus am
aut laceris; insulam circumuecti, ex altero eur
ostio; humilibus tantùm nauigijs propter vad
scopulos peruio, Calecutum trepida fuga rep
uêre. Triremes Hoceni duas, in fugam versas,
tericus Soarius insecutus, epibatis exuit, ac pu
religatas ad Almeidam victor attraxit. iamq;
peratis omnino rebus, cùm sese hostes passim
mare præcipites darēt, instante vndique e scap
ac triremibus Lusitano, cæruleos fluctus atro
guine infecerant. ac nequicquam Iazius littor
to discurrens, fugam stricto mucrone sistere
batur. Vna restabat eiusdem Iazij nauis, & robo
& celsitudine, & numero defensorum instar eg
gie muniti castelli: tecta insuper crudo boum
rio, ad repellēda iacula duro, ad fallenda vest
lubrico, ad prohibenda incendia madefacto. Et
uis, cùm ausos non semel inuadere Lusitanos,
no semper eorum damno ac vulneribus repu
set, ad extremum crebris tormentorum ictibus
petita, pluribusque perfracta locis, tandem a
quando subsidit. Illud verò non sine miracu
peritis animaduersum. Nonnij nauis, dudū ve
fir

state fatiscens, trahensque sentinam adeo, vt antlias binas pæne sine intermissione requireret; ea tota dimicatione, quæ à meridie in vesperum vsque protracta est, haud vno loco pertusa, nihil tamen aquæ prorsus admisit. eadem, finito mox prælio, multis partibus plures vno tempore vndas accepit. Cæsa eo die feruntur hostiũ ad tria millia; & Mammaluci ferè omnes aut capti, aut interfecti. è nostris duo, & triginta cecidêre: vulnerati, missilibus maximè, plus trecẽti. Qua in re durities, & frugalitas eius ætatis Lusitanorum euidenter apparuit. Siquidem ad obligandum Nonnij vulnus, adeò linamenta defuêre; vt in idipsum, è suis tunicis vnam (leuis dictu res, cæterùm haud quaquam negligenda) Prætor ipse protulerit. Vt iã pæne portenti simile videatur, adeò masculum nuper asperumque in armis genus, ad tantos tam breui deflexisse vestium apparatus, conuiuiorũ elegãtiam, & exquisitæ ac lautæ suppellectilis instrumenta. Sed nimirum, quę soli vbertas, & affluens copia rerum omnium, ad Capuam Pænos; in Græcia Syriaq; Romanos emollijt; eadem in Oriente, per Indorum, Sinarumq; commercia, varijs captos voluptatum illecebris Lusitanos infregit. ac primò paupertatis contemptus in mores eorum inuectus: inde luxus, otiumq; succisis industriæ ac parcimoniæ neruis, priscam seueritatem, & disciplinam, ingẽti bonorum dolore labefactauit ac soluit. Verùm eo quod expositum est prælio, hostiles naues, vt dixi, variæ magnitudinis demersæ complures. rostratæ maiores quattuor, onerariæ totidem in potestatem venêre. in ijs, præter machinas, & bellicum instrumentum, auri, argentique vis ingens, & multum pretiosæ vestis inuentum: è quibus Almeida nihil

nihil omnino attigit. militibus ea cuncta lar
est.regia tãtùm Sultani vexilla tria in Lusitan
missa,& in templo Christi ad Nabantiam, ser
marium,ab Emmanuele Rege suspensa:quorum
vno, ad contumeliam nominis Christiani, cu
& occupatæ Hierosolymæ argumento, in mod
trophæi depicta , sacrosancta altaris mysteria
debantur.Ita,Christo superisque fauentibus,
clarè demptum cladis proximæ, si quod erat,
cus;& Aegyptijs cum fœnore multo repensa
rentij cædes est.neq; id optimum eius pugnæ
sed quòd vna expeditione territis latè natio
Regibusque, Indici maris imperium in mul
inde annos Lusitano firmatum. Quo magis de
ror, insignem adeò testatamque victoriam
tio prætermissam à Paulo Iouio æquali eorum
porum scriptore:præsertim cùm diuerse ipse
belli huius initia causasque tradiderit. Ex
Almeida,luctu & squalore deposito,cùm De
mortali gratias,vti debebat,egisset; Iazio q
erroris veniam suppliciter petenti,spondere
se enixè daturum operam ,vt omnes Indiæ
pas, Regesque fide in Emmanuelem & obs
superaret,pacẽ dedit ijs legibus, vt naues Æ
tias , quæ prælio superfuerant , traderet cum
uerso apparatu,itemque Lusitanos ad Cianu
ptos illicò restitueret:postremò,vt multipli
meatu Christianam instrueret classem. omn
dulò, & obedienter facta. neque illi quicqua
præsentia granius imperatum est, & ab oppi
da vrbe Dio,quamuis præclara sese daret occ
temperatum à Lusitanis, non tam in Iazij gra
honoremve,quam ne Cambaiæ Regem, cui
in primis Emmanuel amicitiam expetebat,

cto lacesserent. Inde ouans Prætor ingenti cum gratulatione Cocinum reuertit: & ex itinere, Nizamalucum ipsum tantæ victoriæ perterritum fama, ad persoluendum Lusitano Regi annuum vectigal, quod antea semper abnuerat, negotio nullo perduxit. Eandem fœderis conditionem, eodem perculsus terrore subijt regulus Baticalæ: quod oppidum orę Canarinæ, vltra Goam est leucas quinque circiter, & viginti. Interea Emmanuel ab Andrea Amaralio (cuius virtute redeuntem è Cilicia Sultani classem in Rhodio mari fusam ante docuimus) de hostium apparatu, consilijsque, præmonitus, nondum tamen cognita Laurentij nece, Fernandum Cotinium è prima nobilitate virum, cũ nauibus quindecim, & tribus armatorum millibus, in Indiam destinarat, vt pulsis inde Sultani copijs, & remisso in Lusitaniam Almeida, sese cum Albuquercio Prætore coniungeret, ipsamque totius belli originem fomitemque Calecutum vrbem inuaderet, deleretque. Cocini tum inter Almeidam, & Albuquercium, instigantibus vtrinque peruersis hominibus, de successione fœdè admodum certabatur. Cotinij aduentu ea controuersia statim sedata est; & Almeida, quippe cui nihil esset obseruantia, & fide in suum Regẽ antiquius, deposito sine mora magistratu, repudiatisq; improbis suasoribus, cum Albuquercio in gratiam redijt. Ducis huiusce, oppidò miserandum scriptores exitium tradunt. Cùm circiter quadriennium Indiæ præfuisset, Lusitaniam repetens, circa Bonę spei promontoriũ, ad reficiendos è diuturna iactatione comites, & simul aquãdi & petendi cõmeatus causa, in terram exscẽdit. mox, dilapsis ad proxima tuguria Lusitanis, inter emen

dum, vt fit, rixa cum incolis, quorundam tem
te cooritur. Ad eum ſedandum tumultum, ſu
tuēdos, Almeida, raptis quæ fors obtulerat, ar
cùm aduolaſſet; concurſu repente ex vicinis
facto, priuſquam ad naues receptum haberet,
uſta ſude trāsfigitur: nixusq; illicò genibus, ma
oculosque in cælum attollens, ingēti omnium
lore exceſſit è vita. Circa eum veterani cōplu
in ijs egregij bello duces duodecim, dum inſi
li veſtigio in arena luctātur, ab hoſtibus mira
porum agilitate, petiti eminus iaculis, eode
ti genere periēre. Ita, clariſſimus Imperator, v
integerrimus, cùm Europam, Aſiamque vic
peragraſſet, in Africæ demum ignoto littore, a
dibrium rerum humanarum, ab nudis ac tet
mis Aethiopibus interfectus, & ſpoliatus, ne
dò paratis ab Rege præmijs, verùm etiam ſep
ræ honore, & ſupremis exſequijs caruit. Per
tempus, haud abſimilis caſus ad Calecutum I
nos afflixit. Profectus ad excidium eius vrbi
ginta nauium claſſe Cotinius, Prætore Albu
cio eiuſdem expeditionis adiutore ſocioque,
quam acriter obſiſtentibus oppidanis, copi
men omnes ad littus expoſuit. Inde expugnat
ſtello, quod portus faucib⁹ imminebat; Albu
cius ad vrbis incendium, Cotinius ad regia
ſam occupandam, ac diripiendam præmatur
ſtinatione cōtendit. Et Albuquercius quidem
colis metu perterritis, haud ita difficili neg
tectis ignes iniecit: quorum pars magna (qu
ligno folijsque conſtabant) illicò flammis
ſumpta. Cotinius regiam, abſente per eos
Zamorino, audacter aggreſſus, magna ex parte
ſo præſidio, clauſtrisq; refractis, per vim irru
hoſ

hostes ex cõposito simulata desperatione fugaque, sese per posticũ in syluas eijciunt. Cotinius, potitᵉ iã ædibus, quasi nil vltra periculi supereſſet, ex lõga defatigatione, æstuq; vehementi, & noctis proximę peruigilio, quietis aliquantulũ capiebat; cũ subita cõuersione rerũ fors belli immutata est. Multa erãt in regijs ędibus diuturna cura studioq; congesta, quę; subiecta pręsertim oculis, cupiditatẽ incenderent. Ad ea certatim rapienda, suisq; ipsimet humeris auehenda Lusitani, dũ auidè huc illuc, abre bene gesta soluti, palatiq;, discurrũt; interea spatiũ datum Nairibus ad auxilia cõuocanda, quę ex vetere gentis disciplina, ad certas significationes, momẽto conueniũt. dein conglobati, hortatiq; se mutuo ad sui Regis iniurias fortiter vindicandas, repente in regiã impetum faciunt; nostrosq; oneribus impeditos, & deprehẽsos errore viarũ, sub sarcinis passim obtruncant, iaculisq; conuulnerant. Cotinius ipse, dũ serò suos à pręda reuocat, ab hostibus intra septũ regiũ oppressus, ac trucidatus, occubuit. Et Albuquercius, ad opẽ laboranti ferendã trepido nuntio excitus, cùm refugientẽ, & confertam in angustijs turbã frustra perrumpere niteretur, vulneribus duobus acceptis, ad hęc, graui saxo in eũ supernè deiecto, semianimis cadit: ęgreq; ad naues relatus, ancipiti aliquot dierũ curatione cõualuit. Periêre eo die Lusitani partim hostiũ telis petiti, partim in fuga à suis obtriti, amplius octoginta. sauciorũ numerus relatus circiter trecentorũ. Eius cladis culpam scriptores in vnũ Cotinium conferunt. quod is palmã euersi Calecuti cùm intemperantius adamasset; non exspectatis Albuquercij subsidijs, quò gloriam rei gestæ præriperet, ignoto itinere, caloribus maximis, ad regiã

antecedens,temere ſeſe in apertum capitis dis-
men obiecerit;neque Emmanuelem Paſſanum
dierit ſpectata æquè prudentia ac fortitudine
rum,in ipſo rei gerendæ articulo ſapienter mo
tem caueret inſidias, militemque à præda &
curſu quàm diligentiſſimè contineret. Neque
men incruenta fuit hoſtibus victoria. Plus mi
vel igne conſumpti, vel in pugna deſiderati. E
æſtate,qua hęc ad Calecutum gerebãtur,Anto
Laurerius, Franciſcanus, cuius ante meminim
è Socotora Indiam petens,ad Surratum oræ C
baicæ facto naufragio, cum aliquot Luſitanis
Mamudium Regem captiuus abducitur. Et Di
cus Lupius Sequeria ad ineundam cum Mala
ſibus amicitiam,è Luſitania miſſus, cùm ad C
num appuliſſet ſupplemento in naues accepto
Orientem porrò curſum extendit,ac ſuperat
ri promontorio, præter Gangeticum ſinum
vectus Oceano,ad Somatram primus (quod
dem exſtet)omnium Luſitanorum acceſſit. E
ſula,pari ferme ac Ceilanum genere loci,à Se
tione in Auſtrum obliquè porrecta,ab contr
te,in qua Malaca vrbs eſt,anguſto & periculo
uiditur mari. atque ob idipſum peninſula qu
dam credita eſt,quòd ob frequentia vada,ſyrt
nõdum interiore patefacta nauigatione, iſthm
quodam annexa continenti procul intuentib
deretur:cuiuſmodi errore ad Siciliã captus
eſt Annibal.Sed noſtrorum temporum audac
nihil imperuium; ſic multo plura iam cogn
explorata ſunt.Longitudo inſulæ, ducẽtas leu
& viginti;latitudo,qua maximè patet, ſeptu
ta non amplius colligit. Auri eſt apprime
(ex quo Cherſoneſum auream priſci appellar

nec non ſtamno,ferro, vitro,ſulphure abũdat,insignis inſuper fonte perenni, ex quo naphta inſtar olei manat:& excelſo conſpecta monte (Balaluanum incolæ vocant)qui ad ſimilitudinem Sicilienſis Aetnæ, fumum, & flammas horribiles euomit. Regio eſt,ob frequentiam fluminum,ac paludum, nemorumque denſiſſimorum , graui admodum cœlo,ac præſertim aduenis vehementer infeſto. E ſyluis, inter alia, primæ notæ ſandalum album, agallochum,& exſudans in modum reſinæ caphura legitur, quam ignari Arabicæ linguæ camphoram vocant: itemque vulgare piper, & piper oblongum,zingiber,caſia.ſuper hæc, magnam bombycis quoque,ad veſtes delicatiores,copiam mittit.Incolæ,milio ferme, & oryza,& ſylueſtrib⁹ victitant pomis. Frumentum, & cæteram orbis noſtri ſementem terra non patitur.Interiora, indigenæ tenent dediti ſimulacris:littora, Mahometani: quæ peſtis ante ducentesimum circiter annũ inuecta,per vim compulſis ad montana incolis,maritimam planitiem,& loca maximè opportuna commercijs,occupauit. Ditio tota,complura in regna tribuitur,quæ recẽſere hoc loco nõ eſt operæpretium.Sequeria igitur in ea loca delatus,cum Pedirenſi primùm, dein cum Acenorũ Rege pacem & ſocietatẽ æquis legibus inijt:& eius rei monumento columnam in vtroque littore ſtatuit. Ab Somatra cùm breui traiectu Malacam veniſſet, tentata prius per interpretẽ Mamudij alterius tyrãni voluntate (is erat ex Arabia oriũdus,& ſenſim collectis viribus, à Sionis ſeu Sabanni Rege, qui trans Gangem latiſſimè dominatur, per ſummam fraudem iniuriamq; deſciuerat)HieronymũTexeriam ab Emmanuele Rege legatum quàm ornatiſſimo

comitatu in terram expoſuit. Ei frequenter ab
licis obuiam itum; & magnificè inſtrato im
tus elephanto, ad regiam ingenti celebritate
citur. Dein prolata munera, & litteræ Emma
lis, Arabica lingua cõſcriptæ. Societatem & cõ
cium poſtulabat Emmanuel. & ſibi magnifi
Malacenſis ducebat, ſecum ad Rege tam inch
ex vltimis terrarum finibus expeti fœdus. ita
peracto primæ ſalutationis officio, pax, & am
tia, magna partis vtriuſque voluntate conue
Sed hæc tam læta initia eundem videlicet e
habuêre, quem Calecutana ſub aduentum V
Gammæ decem ante annis habuerant. Saracen
Arabes Malacæ negotiabãtur: Luſitanis præte
ſam religionis, ob accepta inſuper ab eis inco
moda, & ademptam maris poſſeſſionem, infe
mi. ij, quemadmodum antea Zamorinum, fer
Mamudium hunc, inſigni perfidia ac leuitat
rum ex nefaria pſeudoprophetæ diſciplina,
coemptos pecunia calũniatores, ac præcipuè
fectum vrbis, quem vocant Bendaram, fictis cr
nibus in Luſitanos quàm acerrimè concitant.
tem ab extremo Occidente, omnium quæ ſub
ſint, ſæuitia & rapacitate maximè deteſtabi
exitio natam Orientis, quocunque ſeſe ſpecie
cietatis inſinuent, ibi arce confeſtim ædificata
colis acerbiſſimæ ſeruitutis iugum imponere
ſtes eius rei Cocinum, Cananorem, Armuzia,
lam citant. proinde, quod optimum eſt, alien
ctus euentis Rex pacem caueat inſidioſam, ac
ſtam; rebuſque ſuis maturè proſpiciat. non p
quinque latronum naues, valdè imminuto &
tarum, & militum numero, intra ipſius præ
& portum incluſas teneri: ſi paululum mod

in id quod est opus, animum & cogitationem intenderit; nullo prope certamine cunctos ita opprimi ac deleri posse, vt ne nuntius quidem cladis vllus omnino supersit. Hisce igitur, & alijs id genus argumentis, licet ius gentium, & fœderis religio nō parum obstaret; tamen improuidum viri fallacis animum, & suapte natura Christianis infensum, Arabes in suam sententiam facile pertrahunt. Infandi sceleris in præsentia talis ratio initur. Per summam officij simulationem tyrannus Sequeriam, & præcipuos ex eius comitatu ad conuiuium inuitat; suggestu prœcelso ad cænaculi amplitudinem extructo, & pretiosis tapetibus ac peristromatis adornato regium in morem, & quidē in ipso littore, scilicet honoris causa, ne Lusitanus dux, in tanta peregrinorum colluuione, longius ab suis abscedere cogeretur. ibi inter epulas incautum hospitem, comitesque propalam trucidare, eodemque momento naues adoriri placuerat. Sequeria, quamuis ad eam diem consultò pedem è naui non extuliſſet; tamen multis precibus inuitatus, ne fidem hospitij suspectam habere videretur; se ad festas dapes venturū promisit. dein, coniurationis indicio ad eū delato (neque enim in vrbe deerant qui facinus improbarent) sociorum hortatu, sub ipsum conuiuij diem per internūtios morbum excusat. Ea spe delusus Mamudius, aliam fraudem, ijsdem architectis & suasoribus, machinatur. Mos erat Malacę, qui & in alijs emporijs; vt primus quisq; emptor ad vrbē accessisset; ita eū ante alios cum oneribus missum facere. Ea lex quoniam si obseruaretur, Lusitanis, qui recentes aderant, diutius erat in portu commorandum; ostendit tyrannus, se, cùm Emmanuelis, quem plu

rimi faceret; tum ipſius etiam Sequeriæ cauſa; ex tam longinqua regione veniſſet; extra ord aromata & merces exhibere Luſitanis decre verũtamen, quoniam id periniquo paſſuri nimo cæteri negotiatores; qui iam dudum præſtolentur; curandũ eſſe vt quamprimũ, & ta maxima diligentia res tranſigatur. Ad cer diem quattuor ſeorsũ locis quamplurimos L nos cum ſcaphis præſto iubeat eſſe. mandatu ſe, vt quæ maximè cupiant, ab apothecæ curat bus nulla mora interpoſita proferãtur. Lætus ditione Sequeria, & gerendi negotij cauſa latis ijs quæ de cõſpiratione cognorat; Mamu pro tam propenſa in Emmanuelem volunt gratias agit ingentes. Inter hæc, à tyranno cl lemborum aliquot ſilentio comparatur; & im tis ſagittarijs, in occulta ſtatione poſt ſubur promontorium collocatur. Vtimutis erat e ſula Iaua, quem honoris vocabulo Raiam app bant: ſecundum Regem opibus & clientelis princeps Malacenſis emporij. Huius filius, P cus nomine, cui paucis illis diebus cũ Luſita tracta familiaritas erat, cõſcendendi ad præ diem pro amicitia nauem Sequeriæ cum al armatis, & iugulãdi repente ducis negotium pit. ſtationes præterea armatorũ locis idone ponuntur, vt in Luſitanos, quique in vrbe v rentur, quiq; emendi cauſa ſcaphas ad littus liſſent, ex omnibus locis impetus fieret. ſimul ſubornati, qui eo die, per ſpeciem vendendi atus ad Luſitanicas naues accederent; nauium ſtodes, ignaros imminentis exitij, diſtinerent ctum omnibus, vt nihil mouerent, antequam co excelſo editum fumo ſignum aſpicerent.

eam verò significationem,& classis parata, subitò ex insidijs in semiplenas inuaderet Christianorũ naues; & cæteri pro sua quisque parte rem terra, mariq́ue impigrè gererent. Vbi dicta facinori dies affuit, Sequeria, cui nihil erat longius, quàm vt ad Emmanuelem nuntios aperti Malacensis commercij perferret; scaphas aliquot cum mercaturæ administris ad loca destinata dimittit. Ipse interim oblectandi animi causa, vt fit, latrunculorum lusu tempus terebat; cùm Vtimutis Raiæ filius cum aliquot armatis per causam salutandi superuenit. Aduenienti, cùm omisso ludo Sequeria prodiret obuiam officij causa; Quin tu, inquit ille, cæpta prosequeris? nam & apud nos quiddam haud absimile genus oblectamenti est; &, quibus potissimũ rebus ab isto vestro discrepet; discere vehementer aueo. Cùm Sequeria ad certamen ludicrum, moris amico gerendi causa reuertisset; interea Patiacus exspectans quàm mox fumus attolleretur: varia scitando animum tegere: ac licet ab insita genti fallacia simulationem vultu egregiè sustineret; tamen sensibus intimis è concepto scelere æstuabundus, modò residere, modò consurgere, tum ficæ manubrium identidem stringere. & is quidem, quamquam ad cædem paratus, præclarè sibi temperauit, quò minus præpropere consilia patefaceret. Non eadem cæteris patientia in præstolando fuit. Nam & qui venalem annonam ad naues admouerant, & qui in scaphas ex vrbe imminebant, per tumultum ac trepidationem, furijs instigantibus, non exspectato signo coorti ante tempus in Lusitanos irruunt: iamq́ue pluribus locis, inscio Sequeria, cædes fiebat; cùm nauta è summo carchesio & gestus eorum, qui cum gladijs aderant, speculatus, & rixa

eminus animaduersa, confestim ducem inclam
Deum, hominesque contestans paratam frau
mucrones in caput eius instare; Lusitanos ad
bem circumuentos occidi. Ad eas voces qui
profundo veterno excitus Sequeria, abiecto
ueolo ferrum capit; idem comites, & naute
unt. Sicarij, conscientia exanimati, in subiecta
uigia momento desiliunt. ille, missis propere
littus armatis, qui suos laborantes protegerent
ad naues festinè reciperent; ad omnia prouide
da, quæ in tali re opus esset, extemplò discurr
iam edito signo, lembi hostium ex alto aderan
vbi Sequeriæ nuntiatum est; ne loco arcto &
dito repente oppressus, tormentorum vsum,
bus in tanta militum paucitate maximè nec
tur, amitteret, præcisis raptim anchoralibus, e
tu se proripit; & obuiam hosti procedit. deinc
mentis æneis ferrea missilia horribili fragore
torquès, barbaros ita conterruit, vt ne tentato
dem certamine, velis, remisq; sese in fugam pr
pites dederint. ijs dissipatis, ad suorũ reliquias
ligendas in pristinam stationem reuertit, ne
ausus deinde quisquam ei negotium facessere.
eo tumultu cæsi Lusitani fermè triginta; paul
res in vincula abrepti, in quos ne grauius a
no consuleretur; ab vrbe quatienda, & ab incen
nauium Sequeria sese continuit. Cæterùm tem
rare non potuit, quominus Mamudio renunti
iuberet, Lusitanos tam insignem tamque a
cem iniuriam, fauente Deo fœderum teste, pro
diem esse vindicaturos. in præsentia, quòd
reuersionis tempestas adesset, quæ motio in
cis non nisi tertio quoque redit mense, ne apud
sceleratos, & perfidos homines diutius age

lis in Occidentem datis, obuios aliquot barbarorum iuncos(onerariæ nauis id genus est) pretiosis mercibus refertos expugnat; tum nauibus duabus Cocinum missis, quæ de statu rerum Malacensium Prætorem Lusitanum docerent;ipse India, & Arabia ad dexteram relicta, Bonæ spei promontorium præteruectus, ingenti labore ad Tertias insulas,atque inde in Lusitaniam recta contendit. Et Sequeriæ quidem nauigatio hunc habuit exitum, Albuquerci' interim valetudine recuperata,& refectis è Calecutana clade suorum animis;in id maxime operam dabat;vt,quæ contra ipsius existimationem ab iniquis ad Emmanuelem Regem delata essent; re ipsa magis & factis, quàm litteris aut oratione refelleret. In primis, ad Armuzianum bellum,quod ille iam diu coquebat;nauales copias, & omnia machinarum genera, quàm acerrimo studio comparabat:ac breui, non die, non nocte intermissa cura, nauium vnius & viginti classem omnibus rebus instruxit. in eas Lusitanorum duo circiter millia,præter auxiliares,imposita. Dein oratoribus principum, & regulorum auditis, qui ad eum initio præturæ officij causa confluxerant, cum ijs,quas dixi,copijs in conspectum oræ Decanæ prouehitur.parantique porrò in Arabiam tendere; nec opinata spes commodi propioris affulsit.Goa est vrbs(cuius haud semel iã est mentio facta)in Ticuarino insula,quã, & ignobiles alias cõplures, angusto interfusũ euripo efficit mare:illa quidẽ,& soli vbertate, & egregij portus amplitudine,& ædificiorum, incolarumque frequentia in primis Indiæ totius visenda. Ab ea non longè distat Onoris regnum:cuius regni paruam insulam, haud contemnenda tum classe obtinebat egregius

vir,

virtute nauali dux, nomine Timoia. Is, tyra
Sabaio, cuius ante meminimus, & Mahome
Goæ inquilinis cùm alijs de cauſis erat infe
tum ob auocatam illuc ab Onore, & Baticala,
clytis quondam emporijs, mercaturam. itaq
Saracenis, Aegyptijsque negotiatoribus Goam
tentibus plurima damna inferebat; & coniu
cum Luſitanis cauſa, miro quodam ardebat ſtu
de Emman. Rege benemerendi. quocirca iamd
Franciſco Almeidæ ſuam operam enixè detule
& tum ab Albuq. ad colloquium euocatus, co
ſtim accurrit; atque inter cætera nuntiat, ab e
ſo Dabulo Sabaium prorſus implacabili in L
nos ira concepta, naues ædificantem, magn
mijs veteranos vndique milites contrahen
ingenti machinarum omnis generis compara
numero, cùm bellum primo quoq; tempore C
ſtianis inferre cogitaret; in ipſo conatu rei a
diendæ letali morbo conſumptum. Eius mo
multos è ſubiectis populis rebellaſſe; & finit
Reges ad veteres vlciſcendas iniurias repente
ortos. hinc, Idalcanem filium, exiguo rerum
vixdum locatum in ſolio, cùm domeſticis, tum
ternis bellis vehementer implicitum atq; d
ctum teneri: Goam ciuitatem, magna ex part
lapſo tyranni exercitu, inteſtinis præterea di
dijs laborare. Pro certo ſe habere, ſi Albuqu
us, omiſſa interim Armuzia, ad Goam recta
tendat; fore, vt opportunam ad omnia inſul
vrbem in primis opulẽtam, aut metu, aut arm
poteſtatem accipiat. Ac ne verbis duntaxat co
re gratiam videatur; ſemet, ni Luſitani reiici
cum ſuis omnibus copijs in partem labor
riculique venturum. Albuquercius, collau
Tim

Timoiæ fide atque constantia, concilium vocat. Nemini spernenda res visa. quippe, Armuzianam expeditionem in alia tempora differri posse: Goæ potiundæ, si tam commoda præteruolet opportunitas; reuocari non posse. Cùm hæc sententia magno cum assensu plerisque insedisset; Timoia, per speciem Armuziani belli, ad conscribendos in vicino milites dimissus, paulò pòst cum peditatu, & longis nauibus quattuordecim ornatissimis affuit. Sub eius aduentum, Albuquercius, mutata repente nauigatione, Goam peterent, magistris edixit. Cùm in ipso ore portus in anchoris constitissset, Antonium Noroniam sororis filium, & Timoiam cum actuarijs præmittit ad oppugnanda castella duo, ex vtraque parte aditus posita. quorum alterum in ipsa insula Pāginum, alterum in continenti Bardesium appellabant. ijs felici euentu captis, cæsoque aut fugato præsidio, mittit qui oppidanis denuntient, si voluntate vrbem tradere, & Christianam clementiam, quàm vim experiri malint; se & legibus ipsorum passurum eos viuere; & tertiam partem tributi, quod tyranno pendere soleant, remissurum. sin minus; obsidionis mala, & omnem belli cladem exspectent. Goani, dissipatis fuga militibus, & absente Idalcane ad fines regni tuendos, iam antea trepidabant. Tum verò, non modò expugnatis arcibus territi, sed etiam benignitate promissorum illecti, pulsis aduersæ factionis hominibus, Albuquercium & Lusitanos ingenti gratulatione patentibus portis admittunt; eiq; deditionis insigne, claues oppidi, & arcis, in qua erant ædes regiæ, porrigunt. Albuquercius, cataphracto equo summa omnium ordinum frequentia vrbem inuectus, Crucis vexillum pietatis causa præ-

sa præferente quodam ex Dominicana familia
mùm omnium, Deo immortali, partam sine cr
re victoriam gratulatus, promissi fidem ciuib
gregiè præstitit: vrbem, & arcem diligenter in
xit; grauique ante omnia edicto milites à pra
iniurijsque continuit. In naualibus, partim inch
atæ, partim absolutæ varij generis naues inue
non paucæ, armamentarium, telis, tormentis m
is, sulphureo puluere, & omni apparatu bellic
fertissimũ. & in stabulo regio militares equi p
multi, quos è Perside aduectos (nam India ein
di armentis caret) Malabarici, & Canarini, & N
singæ Reges impenso parant pretio. Ad hęc, loc
dis publicis vectigalibus, tollendis ex insula
trocinijs, & componẽdo ciuitatis statu, reliqu
æstatis insumptum. Iam enim vrbem illam,
buquercius, propter eximiam (vt diximus)
bonitatem, & opportunitatem loci, (quod q
cardo inter Cori promontorium, & Cambaiæ
tus interiacet) ad continendas in officio cæt
eas nationes, caput ac sedem Indici imperij de
narat. Dum igitur componendis insistit rebus
potissimum cõciliandis incolarum animis, h
ignarus vim ac metum, excusa benenolentia, m
los diuturnitatis esse custodes; interea Idalcæ
missæ Goæ perculsus nuntio, pacem vel iniqu
ditionibus cum hoste interno pariter & exte
componit; dein, auctis maiorem in modum
pijs, ad Goam extemplò cõtendit. Ducem hab
in castris, eximia rei militaris peritia, Camã
nem nomine. Hunc, ad tentandum æstuarij tra
tum, quo insula cingitur, cum expeditis octo m
libus peditum, equitibus mille & quingentis p
mittit, ipse cum cætero exercitu (ea erant equi
quo

quinque,peditum plus quadraginta millia) tardius propter machinas, & impedimēta subsequitur. Camalcan, celeritate vsus,ad ipsū littus applicuit castra.Eius aduentu,præsertim quod Idalcan cum reliqua copiarum mole propediem affuturus nuntiabatur,magnus tota insula motus animorum est factus. Duo incolarum genera Goam habebant. inquilini alteri è secta Mahometana, qui dudum ex Arabia profecti, vt supra dictum est, magnam Africi,& Asiatici littoris partem insederant.alteri indigenæ,deorum inanium cultores.Illi, ab insito in Christianos odio,eiusdē superstitionis hominem,Sabaij filium, Regem expetebant: hi, metu ne deditæ sine sanguine vrbis pœnas postmodum luerent ; eius flagitij turpitudinem & culpam redimere insigni aliquo promerito nitebantur. Ergo inter sese clam officijs in Camalcanem vtrique certare:omnia Albuquercij consilia(quoad possent)per occultos internuntios patefacere: ad transitum hostes non hortari modò, sed etiam in idipsum naues ex occasione summittere: denique nulli rei deesse, quæ ad Idalcanis aut placandam iram,aut gratiam ineūdam facere videretur. Neque ad barbaros modò pertinebat hoc malum. ipsos etiam Lusitanos quadam ex parte furor inuaserat:atque vt ad Armuziam nuper,sic tum dementiæ & imperitiæ Prætorem accusabant, quod Idalcanis maximè absentia fretus,vrbem tot tamque potentibus vndiq; nationibus cinctam, adeò parua manu inuadere esset ausus ; & inanis gloriæ cupiditate,relictis nō minus quęstuosæ,quàm honoratæ mercaturæ compendijs, Lusitanicas opes, & parta ad eam diem decora in apertum periculum temere coniecisset. Albuquercio, in tantis rerum

rerum anguſtijs, tamq́ue multiplici diſcrim
tamen neque animus, neque conſilium ad om
defuit. Ac Luſitanos quidem, quando animadu
tendi non erat locus, admirabili quadam lenit
ac patientia ſuſtentabat. Ex incolis, capita co
rationis, per ſpeciem conſultandi in arcem euo
tos (ij fuëre amplius centum) repente vinciri
ſit. Miracenum è principibus ciuitatis, quem
demerendi cauſa quadringenariæ cohorti præ
cerat; interceptis eius ad Camalcanem litteris
tinuò ſtipatoribus ſui corporis tradidit, ſp
haud inuſitato mortis genere, fodiendum. la
inſuper, aliquot è turba ſuſpenſi. cæteri ad in
tos rerum euentus in vinculis adſeruati. Iam
rò, ad arcendum inſula Camalcanem, idone
cis tormenta cum præſidijs collocata, propter
ſitanorum paucitatem, incolis neceſſario a
ſtis, quos quidem Albuquercius minimè in
aut ab ſe alienos exiſtimauerat. Subductis p
rea in tutum leuioribus nauigijs, ne hoſti ad
ſitum vſui forent; nobilibus trierarchis cir
eundæ ſine intermiſſione inſulæ negotium
datum. Camalcan varijs locis haud ſeme
natus traijcere, cùm tormentis vndique
leretur; ad extremum ſilentio noctis temp
tem nactus turbulentam ac pluuiam, cui
di multæ per autumnum exiſtunt; ratibus
tatum; vitilibus nauigijs, corio circunſut
quitatum traijcere inſtituit. neque ita diff
tranſmiſſio fuit, tenebrarum & imbrium in
proſpectus & ignium beneficio Luſitanis ad
to. Ac nihilominus inter tumultum aliquot
ptæ rates, cæſiq́ue ex hoſtibus, aut demerſi nõ
ci. Sed ingruenti omni ex parte multitudini

obsisti non potuit. Primi agminis ductor erat Zufolarinus, notæ audaciæ vir. is, cum duobus fermè partim equitum, partim peditum millibus primùm in sicco statuit signa: dein, cùm iam diluceſceret, Camalcan illicò subsequutus. iamque passim armati in terram exponebantur: & è stationibus incolæ, mutata repentè fide, cùm sese ad hostem adiungerent; Lusitani ab suis deserti effusa fuga vrbem vndiq; repetebant. cæterùm ne ibi quidem tuto consistere licuit, oppidani conspectis intra insulã Idalcanis insignibus, in Lusitanos tota vrbe dispersos adeò vehementer se intulêre; vix vt illis in arcem confugiendi spatium fuerit. eodem ij etiam qui mare tenebant, saluis nauibus, tormentisque recepêre sese. Interea Camalcan cum cęteris copijs per otium transgressus, ad duas arbores (ita locum appellant) haud longè ab vrbe consedit. Atq; vt receptæ Goæ decus Idalcani præriperet; per Lusitanum exulem Ioannem Machiadum, qui specie desertoris apud Idalcanem stipendia faciebat, Albuquercio pacis conditiones obtulit; magnoperè suadens, vt appropinquante iam hyeme, tam arctis commeatibus, tanto inferioribus copijs, ante Idalcanis aduentum vrbe excedere, quàm belli fortunã temerario ausu periclitari mallet. Haud inania proponebantur: & cùm aliæ multæ Albuquercium difficultates angebant; tum nihil magis, quàm hyemis imminentis incommodum: quod à Maio mense, qui tum agebatur, ad vsque Septembrem, in Oceano Indico sæuissimi turbines, ac fœdissimæ existunt procellæ: quarum impetu fauces Goani portus, aggestis arenæ cumulis, per eos dies ita obstruuntur, vix vt minoribus nauigijs, & magno cum labore transitus pa-

teat. Ac nihilominus, Albuquercius, cùm tam
rum ac temporum iniquitate premeretur, e
mationis ac dignitatis rationem antiquiſſ
duxit. Idalcanem exſpectare; oppugnatos
quoad poſſet ſuſtinere; & vbi demũ cedere
ſitas coegiſſet, in ipſo portu inuitis hoſtibus
mare conſtituit. Camalcan, Albuquercij per
ciam demiratus, experiendi magis vires cauſa
certa victoriæ ſpe, machinis nondum adoc
multifariam Luſitanos aggreditur. à quibus
egregiè propugnantibus, haud ſine detrimento
cederet; interea cum vniuerſo exercitu bellico
inſtrumento Idalcan affuit, omnemque latè
nem tabernaculis occupauit. Deſertis pro
paucitatem noſtrorum Pãgino, & Bardeſio c
lis, præſidia cum tormentis impoſuit. Dein,
nita Luſitanorum peruicacia, vt rem quàm
mo ſuo damno conficeret; intercluſo vndiq
tu, veluti indagine cinctos, fame ac deſper
compellere ad deditionem decreuit. id quò
lius adſequeretur; miſſo caduceatore ſimul
pacem offerebat obſeſſis. ipſe, dum de con
nibus agitur, paulò infra vrbem, quà in ag
ſtias cogitur æſtuarium, multa ſaburra gra
onerariam ad inſtar molis demergit. dein, cu
alteram eodem modo ſupprimere matura
nimaduerſo periculo trepidi nautæ rem ad
buquercium deferunt. conſilium habetur
templò. neque vlli dubium fuit, quin præ
nocte priuſquam planè interſeptus euripus
ſet, ſeſe ex letalibus ijs cancellis eriperent;
tur, luminibus crebris in ſpeciem relictis, q
ta vigilia ex arce ſenſim excedunt. neque ta
licuit fallere intentos ad cuncta oppidanos.

gam ignis maximè prodidit, armamentario iniectus. Ergo confestim in abeuntes ex vrbe fit impetus; & Albuquercius cùm agmen cogeret, equo suffosso vix tutum ad naues receptum habuit: inde sublatis per magnam trepidationem anchoris, cùm vndique tela volitarent, præmissi qui transitum diligenter inspicerent: ac vix iam singulas angustiæ capiebant naues. itaque ægrè admodum traducta classis, remotiorem ab vrbe locum hybernis cepit. Hoc defunctos discrimine tam graui, alia deinceps atque alia incommoda Lusitanos excipiunt. primùm ipsa loci natura, multiplici & anguloso littorum flexu; vt inter nauigandum, quotiescunque res id exigeret, aperta iaculatoribus identidem præberent latera. dein adempta facultas aquandi, omnibus circa ab hoste insessis: vt ex ipso æstuario, hyemalibus pluuijs non nihil temperata salsugine, amaros latices, & lutulentos haurire sitis intoleranda compelleret. omnis deniq; commeatus tanta paulatim inopia premi cæpti, regijs equis quos in frusta, dissectos sale condierant, quamuis accurata dispensatione consumptis; vt vulgò mures, & putria animalia, pro cibo nautis ac militibus essent: quidam etiam, detracta scrinijs coria, cacabis vtcunq; mollita commanducare niterẽtur. Inde vagari passim morbi: & squallẽtia tabe ac macie corpora, miserandum in modum absumi. Sed cùm tot vndiq; instarent mala, nihil tamen æquè Lusitanos vrgebat, ac disposita in vtroque castello, de quibus antea demonstrauimus, maiora tormenta: ea cùm à fronte, à latere, à tergo pæne assiduè nostros impeterent; maximo incommodo captam relinquere stationem, & latebras mutare subinde

cogebant. Aduersus eam perniciem Albuquer
aliquid ex Lusitana cõsuetudine audendum re
consilium cepit prima specie temerarium, &
ceps; cæterùm exitu patuit, extremis in rebu
tissimos quosque conatus esse tutissimos. V
do præsidio Idalcanis ambo castella tenebãt
tanta barbarorum ab secundis rebus erat neg
tia, quod à Lusitanis fame ac lue dira pæne co
ctis, deditionem in singula momenta exspect
vt non vigiliarum ordo, non stationum locus,
numerus teneretur. Soluti ac securi milites, q
nihil omnino timendum esset, somno & perp
tionibus tempus terebant. Ea socordia satis co
perta, Albuquercius, acerrimos viros ex vni
classe trecentos deligit, hos, & sua sponte in
sos cupiditate vindictæ, & magnis insuper p
citationibus incitatos, bifariam diuidit, cum
gregijs ducib⁹ noctu diuersos ad vtrumq; cas
dimittit. Profecti silenti agmine, cuncta neg
& soluta, custodes ante vallum inermes, ac lo
inueniunt. Cum hisce tam imparatis, ac nihil
opinantibus, ab Lusitano ex vltima desperat
feroci, multis simul partibus prælium initum
di repẽtino tumultu attoniti, & ignari quid
velut alienata mente passim cæduntur: paucis
tis armis resistunt. Sed ijs quoq; momento d
tis, intra vallum & portas prælium infertur.
vltrà sustineri Lusitana vis potuit. in fugam
si hostes: & memorabili ausu ab obsessis ac cu
uẽtis vna nocte duo castella expugnata, mach
ac tormenta (quam vnam Lusitani adamarant
dam) raptim ad naues auecta. Quo tam insig
cinore ictus Idalcan, verituſq; ne tale quid p
suum ipsius caput Lusitani conscisceren

culum ab vrbe dicitur longius transtuliſſe. Poſt hæc, ab hoſte, malleoli, & aridi virgultorum faſces oleo reſinaque perfuſi, ratibus imponuntur, quos igne concepto in Chriſtianam claſſem æſtu ſecundo repentè demitterent. Ea re per exploratores cognita, Albuquercius anteuertit; vltroq; ipſe ad eam inflammandam materiam idoneos viros ad vrbem occultè ſummiſit. ſubiêre quã maximè ſurdo remigio: veruntamen intentioribus iam vigilijs ſenſit aduentum barbarus: & cum aliquot actuarijs confeſtim occurrit. ibi ſæuiſſimo contracto certamine, cùm hoſtis multitudine ſuperaret; Antonio Noronie crus læuũ ſagitta tranſfigitur, quo ex vulnere paucis diebus exſpirauit. Is caſus Albuquercium grauiſſimè perculit; non domeſtici tantùm incommodi cauſa, verùm publici quoque damni, quod eximia ſpe ſummæ virtutis adoleſcentem, ac ſingularibus animi & corporis præditum ornamentis, Emmanuele approbante, ſucceſſorem ſibi in eo imperio deſignauerat. Neq; tamen incruentum fuit hoſtibus prælium: multo plures ex ijs, quàm è noſtris deſiderati. & niſi mors Noroniæ interueniſſet, Luſitani egregiè vicerant. Inde, vitandis vtrinque inſidijs aliquot dies per ſummas Luſitanorum ærumnas exacti. iamque magno eorum gaudio ver appetebat: mariq; nondum plane aperto, ſæua neceſſitas, & extrema rerum omnium inopia, noſtros ad profectionem adegit. aliquot nauigia in tranſitu amiſſa. reliqua claſſis cùm denique in altum euaſiſſet; ægri, quorum erat ingẽs multitudo, in Anchediuam inſulam deportati; vt ibi deſiderato cibo, potuq;, & inſuper amænitate loci, & cæli clementia ſeſe reficerent. Albuquercius Cananorem delatus, inſtaurandæ

inſtitit claſſi: dein Calecutanæ opis fiducia, &
empti Cocinenſis regni dolore tumultuantem
nuo Naubeadoræ propinquum; celeriter eo
fectus, cæſis aut fugatis Zamorini auxilijs,
rè compeſcuit, Regemque ſocium ſolicitu
liberauit. Per eoſdem dies Narſingæ Rex
exercitu comparato, præcipuam Sabaij ditio
bem Taracolum aggreditur. Ad eam tuendam
dalcan ſine mora profectus; armatorum
millia Goæ reliquerat; nouis munitionibus,
mœnium infirmitati diffideret, circa vrbem
tenta cura perductis. Et Albuquercio, de Goa
petenda aſſiduè cogitanti, quod in ea re dign
& exiſtimatio Luſitanici nominis ageretur;
claſſis è Luſitania decem nauium cum eximio
re nobilitatis ac iuuentutis in tempore ſuper
nit. His auctus copijs, purgato exercitu mil
turbulentorum, nauibus triginta quatuor,
quibus erât bellatores egregij Luſitani mille q
genti, & Malabares auxiliares trecenti, magn
erecto animo ad Onorem redijt. ibi cognito
Goanæ ſtatu ab Timoia, quem propter loci v
nitatem nihil ferme latebat; tres ab illo nauis
ſuper accipit; eumq; denuò ad conducendos
cede milites proficiſci iubet. ipſe cum ijs qua
bebat copijs interea rem aggredi ſtatuit, om
no ingentis erat audaciæ, non exſpectatis auxil
tam exili apparatu vrbem & operibus, &
dijs adeò munitam inuadere. Sed ſi vnquam
tum vtiq; fortibus cæptis affuit Deus, quando
dem tantus è prioris belli memoria terror no
pidanos modò, verùm etiam externos inuaſ
licet ab omnibus rebus eſſent paratiſſimi, tam
præ metu vix mente animoq; conſtarent. Duo

mùm caſtella, ſub ipſum claſſis introitum, à cuſtodibus, Luſitanicum horrentibus ferrum, extemplò deſerta. Inde Albuquercius, directis in frontem ex vrbe tormentis nequaquam exterritus, deſcenſione facta, multis ſimul partibus oppidum oppugnat. neque ita magno certamine ſuperatis munitionibus, cùm intra mœnia ſeſe Mahometani reciperent; permiſti refugientibus Luſitani pariter irruunt: & omnibus vijs armatos iuxta & inermes cædunt. Atrox maximè prælium ad arcem fuit, dum fideles aliquot ex Idalcanis familia, regias ædes pertinaci tuentur pugna. ſed ijs demum in veſtigio trucidatis, turpem in fugam cæteri omnes effuſi: alij ex muris pauidi ſe ſe præcipitant; alij ad aquas compulſi vel obtrũcantur in littore; vel degrauantibus loricis, vulneribuſq; merguntur. maxima pars per agros inſula tota diſperſi. ita Albuquercius incredibili felicitate rurſus vrbe potitur VII. Kal. Decembris, quo die Diuæ Catharinæ ſacra natalitia celebrãtur. Finito iam prælio, cum tribus peditum millibus Timoia ſuperuenit; ſerius omnino, ſi rem confectam ſpectes; cæterùm ipſius victoriæ celeritas (non plus ſex horis pugnatum eſt) ſocium ab omni vel negligentiæ, vel perfidię crimine vindicauit. quod equidem diuinitus crediderim factum, ne ſcilicet è Chriſtiana victoria, & ſingulari Dei beneficio parta, quicquam ethnicus homo ſibi decerperet. Dimiſſi dein circum inſulam equites, ad Mahometanos è latebris eruẽdos, magnam denuò ſtragem dedêre. Ita, varijs cladibus abſumpta ſeptem circiter hoſtium millia. è Luſitanis, quod credi vix poſſit, deſiderati non amplius quadraginta. Poſt hæc, Albuquercius ad firmandum Emmanuelis nomine imperium to-

to pectore incubuit. ac primùm, defectionis auc
ribus, exsilio & bonorum proscriptione dam
tis, perfidæ ciuitati ex ipsamet Idalcanis form
la vectigal indixit. dein, ad sobolem in vsum
litiæ propagandam, sacro fonte expiatas Ind
puellas cum Lusitanis in matrimonio collocab
fouebatque omni genere caritatis: tum aduer
imminentis belli pericula refecti celeriter mu
turresque, & arx ipsa nouis propugnaculis aug
In id opus dum idolorum fana, & sepulcra etia
corum, & alia ædificia diruuntur; in domus cui
dam parietinis æneum Crucis, pendente Chri
simulacrum apparuit: euidenti planè argumen
in ijs olim regionibus non modò Christianam
dem, sed cum ea salutarem quoque vsum imag
num (quem recentes isti scilicet pietatis antiq
assertores ac diuinæ voluntatis interpretes fren
tus extirpare conantur) ex Apostolica tradit
ne viguisse. magnum verò Albuquercius, & bo
omnes inde gaudium percepêre, præsagient
animis, eam vrbem ecclesiamque principem Ind
cæ religionis aliquando futuram. itaque sign
illicò purgatum, nec sine lacrymis, & cum solen
pompa & apparatu, pro ea quæ tum suppetebat
pia, exstructo nuper Christianorum templo
tum à sacerdotibus: atq; ad Emmanuelem deind
talium rerum plus multo, quàm auri gemmarum
que sitientem, muneris amplissimi loco trans
sum est. Neque huic tantùm signo acceptam
victoriam Lusitani ferebant; quod eius ope q
dammodo introducti in vrbem fuisse viderentu
sed etiam Diui Iacobi Apostoli Hispaniarum p
sidis euidenti auxilio: quod amissa iterum G
barbari sine fine requirerent, quisnã esset egre

ille dux, punicea cruce, & fulgentibus armis insignis, qui tantã edidisset stragem, ac Mahometanas phalanges Christianorũ paucitati cedere coegisset. Neq; Albuquercius, cœlestis promeriti sese immemorẽ ostendit. siquidem, pietatis causa, inclusum vermiculati operis auro scipionẽ cum capulo ex pyropis & margaritis; & bombycinũ petasũ addito aureo gemmatoq; conchilio; itemq; pertusos in linea globos aureos (ea peregrinantis olim Apostoli insignia sunt) in Palmulano Iacobeæ militiæ contubernio (qui locus Olisiponẽsis agri notissimus est) poni iussit. ac deinde moriens, Cõpostellano eiusdem Apostoli templo terræ Callaicę, pensilem ingentis formæ lychnuchum argenteum cum perpetui luminis alimento legauit. Circa id tẽpus, quo hæc in India gesta sunt, Emmanuel duo decim fratres Cæruleos (vt appellant) è Lusitania in Congum vnà cum architectis, & fabris, & splẽdido sacrorum apparatu, & liberali viatico destinauit: vt nouũ templum vero deo exstruerent, ornarentq; : & erudiendis porrò ad pietatẽ incolis, & augendæ per baptismũ Ecclesiæ sedulò insisterent. Princeps eius legationis ex eadẽ familia fuit Ioãnes Marianus, insigni virtute ac pietate vir. Omnes ab Alphonso Rege sanctissimo perquàm benignè, & honorificè accepti. Eodemq; Rege vel in primis adiuuãte, per aliquot deinceps annos in catholica religione promouẽda egregiè operam posuêre. Cumque ex facta diuini verbi semente aliæ subinde atque aliæ segetes ad messem inalbescerent; supplementum in easdem regiones ab Emmanuele sæpius deinde submissum est.

Libri quarti finis.

HISTORIARVM INDICARVM

LIBER QVINTVS.

RECEPTA vrbe Goa, prouisisq; ip-
que ad insulam retinendam ma-
mè necessaria videbātur; Albuque-
cium, quippe qui spe & magnit-
ne animi plura in dies & maiora
ciperet, variæ simul torqueb-
curæ. Cauendum erat in primis
tot vndique circumfusæ nationes, nimium la-
Christianorum successibus, ac tantæ crescentis
medio molis metu cōpulsæ, positis intestinis
micitijs, contra communem hostem arma vir-
coniungerent. Occurrendum Zamorini, & Sar-
norum consilijs artibusque, intento semper a-
mo in perniciem Christiani nominis excuban-
Consulendum præterea Lusitanis ad Socotor-
in agro malè pacato, inter infida semper, & e-
incolarum ingenia destitutis. Pungebat insupe-
nimum, iniuriæ Malacensis atrocitas, & pop-
rium salus è Sequeriæ comitatu, qui à Mahom-
nis admodum sæua custodia tenebantur; eran-
nonnulli ex ijs de Albuquercio priuatim op-
meriti. Iam, de Arabico freto obsidendo, ac
na, & Aegyptia tollenda nauigatione, haud
erat solicitudo. sed ante omnia, ingentis spi-
virum Armuziani belli corrupta victoria, & a-
sæ tam opportunę, ac munitæ arcis dolor ang-
Cùm hæc igitur, & alia multa vndiq; instarent
præsentia, contra Calecutanā fraudem, infidi-

Malabaricum littus intentiore custodia, & maioribus copijs placuit obtineri. Porrò ad aliarum gentium vim, & consilia præcauenda, ac partim conciliandos, partim exterrendos multitudinis animos, Albuquercius, orientalium Regum, aut populorum legatis, qui Goæ bis captæ fama vndique exciti, ad Prætorem, vt fit, seu fictè, seu ex animo gratulandi causa conuenerant: ea grauitate simul & moderatione cùm aures, tum responsa dedit, haud inepto artificio magnificæ cuiusdam ostentationis adhibito; vt incertum in omnium existimatione relinqueret, plus ne Lusitanæ iustitiæ fideique, an opibus ac maiestati iure tribuendum putarent. Adhæc, Iacobo Fernando Pacensi, quem vulgi sermone Beianum vocabant, cum nauibus tribus in Socotoram misso, arcem ab Acunia conditam, quando ea tanti non esset, deducto præsidio diruendam, & solo æquandam curauit. Reliqua erat deliberatio: è Malacésí, Armuziana, & Arabica expeditionibus, quâ capesseret potissimùm ac primùm. Ea quoq; dubitatio exempta recẽtibus è Lusitania litteris: quibus apertè iubebatur Albuquercius classe in Arabiam proficisci; & Adeni regulum aut voluntate, aut armis ad Emmanuelem adiungere: id si minus processisset; tũ idoneo quopiam loco arcem ædificare; quæ Mahometanis classibus omnino transitum intercluderet. Igitur nauibus viginti tribus celeriter instructis, & impositio milite (i) fuêre Lusitani octingenti, sexcenti Malabares) mare rubrum, sicut imperatũ erat ab Rege, petere intendit. Neque ita multum processerat; cùm ab Occidente, & à Septentrionibus aduersi præter exspectationem obstitêre vẽti, quibuscum aliquandiu fruſtra luctatus Albuquercius,

cius, ad extremum, ne cum aperto salutis dis-
mine tempus & operã perderet: de minorum
cum sententia, quod ijdem flatus in Orienten
Meridiem erant secundi, ad vlciscendum M
dij scelus atq; perfidiã, & eripiẽdos è seruitu
sitanos, retrò ad Malacã vela fieri iussit, & eo
ferme quo Sequeria cursu ad Somatram ap
primùm. Inde renouata cum Pedirensi, & Pa
regulis amicitia; dum ad Sincapuranum pro
tur fretum; aliquot barbarorum naues haud
certamine expugnat. Qua in re illud vel in pr
accidit memorabile. Vehebatur quadam è
bus ijs Naodabeguea Malacensis, vnus ex eo
numero, qui nuper in Sequeriæ exitium con
uerant. is in itinere oppressus ab Lusitanis, c
gregiè dimicans aliquandiu restitisset; mult
mùm confossus ictibus ita corruit; vt è patul
neribus nihil omnino cruoris manaret. Mox,
spoliandum corpus, vt primùm detracta eius
chio est aurea armilla; (mirum dictu) tamqua
se confracto, ita sese cum anima vniuersus re
te sanguis effudit: cuius rei stupore defixi L
ni, cùm de captiuis causam quæsijssent; cogn
inclusum esse in armilla os animalis cuiusd
nij (Cabim incolæ appellant) cuius, in sisten
guine virtus efficacissima sit. id ipsum os d
cùm in Lusitaniam deuehẽdum esset, vnà cu
tiosis alijs rebus naufragio perijt. Atque in
modum barbarus ille concepti in Sequeria
noris pœnas acerba persoluit morte. quo
quodam totius belli proludio latus Alb
cius, Malacam rectà contendit Ad eum rum
Mamudius armatorum copias, & maxima
mentorum vim, vulgata iam arte, summo
co

comparauerat, mediocris fere magnitudinis: vnũ etiam ingentis habebat formæ, ab Zamorino per eos dies dono sibi transmissum. Versabatur eodẽ tempore Malacæ Panensium regulus, cui Mamudius filiam paulo ante desponderat: ædificata in vsum nuptiarum ambulatoria domo perampla, rotis triginta subditis, vt in ea elephantis iuncta, & aulæis ac peristromatis adornata, cum solenni tripudio cantibusq; comessabundi principes tota vrbe veherentur. Albuquercius ad Malacam anchoris iactis; primùm omnium institoribus & nauarchis variarum nationum, insolitæ classis metu perterritis, & parantibus fugam, circummisso nauigio metum omnem ademit: sese nullius in damnum iniuriam ire, sed ad suorum salutem, qui Malacæ vincti per fraudem tenerentur, eò aduenisse. ij ni bona fide sibi à Mamudio restituantur; tum suum ius persecuturum armis: neque sibi esse in animo quenquam eodem illigare bello. spectatores duntaxat otiosos alieni periculi sese præberent; ac peracta demum re, virtuti Lusitanicæ testimonium apud suos quisque Reges ex fide tribuerent. Hoc officio ac denuntiatione conciliati Lusitanis fere omnium animi eò facilius, quòd præter insignem inuidiam facinoris in Sequeriam admissi, priuatis etiam de causis erant infensi tyranno plerique. Postridie Mamudius, ab innata fallacia, per speciem amicitiæ ad Albuquercium mittit Bandonium quendam è proceribus, salutandi causa, & simul quærendi quas potissimum merces ex eo emporio cuperet: enixè curaturum Mamudium, vt Lusitani Regis, & procuratorum eius præcipuam ab se rationem habitam esse appareret. Ad ea Albuquercius; nullas in præsentia merces nomi-

nominatim expetere sese: captiuos tantùm, q
que per fraudem ablata Sequeriæ sint, à Mala
si reposcere. vbi eâ sine dolo malo receperit;
de commercij conditionibus, si ita videatur,
ros. Hoc accepto responso tyrannus, quod eo
pore aberat classis, in eius aduentum varijs
bus rem differre decreuit, quò simul ab terg
à fronte, nihil tale suspicantes Lusitanos op
meret. ita, præteriti sceleris culpam in alios
ferendo, captiuos è custodia elapsos causando
lijsque super alia mendacijs de more eludebat
ter hæc, Albuquercium, fraudis haud ignarum,
ceps cura agitare. nolle impunitam tyranni p
diam: nolle exacerbatam rursus amentiam: ne
ex dilatione ac lenitate hosti fiducia crescere
ex damno ac dolore, barbara immanitas in c
uos innoxios, carissima sibi capita, desæuire
sententia, præsertim id ipsum captiuis clam per
dicillos hortantibus; quoniam expostulando
hil proficeretur, malitiâ ac peruicaciam ferr
niq́ue subigere. Nec mora, ducentos fere mitis
matos, qui diuersis vrbis locis incendium exc
Eo incendio, nam & ventus, & materia ipsa ad
uabat, tecta oppidi & negotiatorum apotheca
quot momento consumptæ. cumq́ue porrò vag
tur flãma, consternati ciues, Mamudij opẽ freq
tes implorant. ille metu maloq́ue coactus, ex
plò captiuos ad Prætoriam sistit incolumes: ta
tẽ purgans; oransq́; Albuquercium ignes p
tur extingui; & secũ haud iniquis legibus pac
societatem instituit. Albuquercius ingenti læ
suos recepit, ex quotidiano mortis metu ac mi
rima seruitute, in pristinã dignitatẽ ac libertat
assertos: & in eorum gratiam, sæuientes flam
ab

ab incolis cohiberi permisit. dein, quod ad commercium & amicitiam attineret, ita respondit: Locum in vrbe confestim sibi Mamudius attribueret ad ædes, ac diuersorium firmo opere aduersus tempestatum, & incolarum iniurias exstruendum: cuiusmodi aliquot iã Rex Emmanuel haberet in India. Ablatas per tumultum Sequeriæ res (ni eæ cõparerent) æqua æstimatione rependeret, æquũ præterea censebat, impensas ab eo præstari, classem in vtramque factas à Lusitanis, quãdoquidem illius damni & incommodi penes Mamudium ac suos culpa resideret. Hæ pacis leges ab Albuquercio dictæ: ac, si minus placerent, legati vltrà vetiti ad naues redire. Mamudius, tam acri denuntiatione perculsus, concilium cogit. ibi, simul ira metuque sententias variante, diu multumque certatum est. magna pars, & prudẽtissimus fere quisque, fauere otio: & palã hortari, ac periculosi belli aleam quã uis magno auri pondere redimendam. Alij cõtra, & Regis Mamudij dignitate, & Malacensis nominis gloria indignum affirmare; si ad vnius ignoti aduenæ fremitum, ac tantuli exercitus terrorem, quantus ea classe vehi possit; per speciem societatis atque commercij, teterrimæ seruitutis iugum scientes ac volẽtes accipiãt. Huius sententiæ principes atque auctores erant, præferuido ingenio adolescentes regij duo, Panensis gener, & filius Alodinus. atque horum vel auctoritate, vel gratia res pæne inuito Mamudio ad bellum inclinauit: intentioreque inde cura ad arcendam vim omnia apparari à barbaris cæpta. & Albuquercius, cognita re, in diem tertium, qui patrono Hispaniarum Iacobo Apostolo erat sacer, oppugnationem suis edixit. Malaca vrbs, ad maritimas commodita-

ditates, littore plano, in longitudinem vnius
me leucæ porrigitur. Hanc secat amnis ex in
re Asia defluens, in quem plus minusúe, pro
Lunæ momentis, exæstuat mare. idemque p
iunctus egregio, vtramque partem oppidi p
facit. Tecta, Indico more lignea, folijs & fró
arcent pluuias. neq; tum vrbem vlli aut mu
fossæ cingebant. populus ipse bellica laude,
pud eas gentes, insignis (& erat eo tempore in
multitudo) sua latera, more Spartano, pro m
bus ac propugnaculis gloriabatur esse. Tātùm
mudius ad loca maximè periculosa tumult
munitiones raptim obiecerat. & cùm alias
partes aditusque, tum verò pontem ipsum m
tormentorum apparatu, præsidijsq; firmarat
ce ita prouisis, filio, ac genero, vt omnia circ
cientes ad subita occurrerent, expedita ar
rum aliquot millia sub signis attribuit. ip
cum turritis elephantis, ad hostium terrore
sidiarias cohortes, & reliquum robur iuue
deposcit. Vtimutis Raia, licet in speciem ty
suam operam, & copias enixè deferret; tame
tim occulto in eum incensus odio, partim in
nes rerum euentus incolumitati suæ prospi
per fideles internuntios clam sibi suisque p
ac veniam à Lusitano impetrauit. Albuque
non sine causa lætus tanto auxilio in tempo
stibus dempto, ad contemplandam loci nat
& exploranda tyranni consilia totus incub
uique comperit, maximum vrbis firmament
ipso ponte cōstare; quod arcis instar, in omne
tes aditum, & prospectum haberet: eoq; si po
foret, non modò opportunam ad omnia sta
ibi collocari posse; verùm etiam dirimi bar

auxilij mutui societatem, qua, vt quisq; locus maximè premeretur; ex composito inter se vti decreuerant. Vt igitur Apostoli natalis illuxit dies; Lusitani clamore sublato Sanctum Iacobum ingemi nant: ac volitantibus vndique globis, cùm pęne obruerentur; tamẽ talium periculorum assuetudine intrepidi bipartitò in terram exscendũt. Quæ pars vrbis, regiam, & Mahometanum habebat delubrũ, ea cum robustis cohortibus Ioanni Limæ expugnanda tribuitur: Albuquercius, frequentiorem alteram vrbis partem ipse cum suis inuasit; condicto prius, vt hostibus vtrinque summotis, illicò ad pontem omnes accurrerent. eodem scaphas aduerso flumine cum tormentis militibusque submisit, vt simul omnia circa hosti infesta redderent; & ad nostros, vbi res id exigeret, recipiẽdos præsto essent. Lima, descensione facta, dum ad pontem festinat, in Alodini copias incidit. vixdum cum ijs initum erat certamẽ; cùm à tergo repente Mamudius institit. is turrito ac phalerato cum propugnatoribus aliquot elephanto in prima acie vehebatur; alij duo eodem ornatu præibant: tum reliquum sequebatur agmen. Nostri, ancipiti circumuenti malo, fortem ac præsentem nihilominus animum in rẽ subita præstitêre. Lima, iussis interim cæteris Alodino resistere, ipse Mamudio cũ manu fortissimorum iuuenum pleno gradu obuiam vadit. & arte contra vim vsus, patefacta repente acie, aduersos elephantos in medium accipit: ac pilis certatim in eorum latera acterga coniectis, cùm ex propinquo cuncta inhæsissent; consternatus ante omnes regius elephas rectorem excussum proculcat, inde conuersi cæteri cursu præcipiti in suos ruunt; editaque latè strage, non modò turbant or-

dines, verùm etiam in fugam auertũt. Mamud
periculo animaduerso, confestim è turre de
acceptoque iam vulnere, suorum concursu,
tus in tutum est. neque alterius agminis impe
onem Alodinus vltra sustinuit; & ex diuerso
Albuquercius ingenti certamine pontem occ
rat. quò, cùm ex composito cuncti aduolasse
tem alterã pontis, materia, dolijsq;, & aggere
niũt: alteram cùm peræquè firmare niterentur
nenatis è proximo sagittis, & assiduo barba
incursu prohibiti sunt. iamque longa inedi
lassitudine simul æstuque fatigati, cùm à prim
ce in pomeridianum tempus acerrimè depug
sent; vix arma sustinebant. Itaque Albuquer
sat eo die periclitatus hostium vires, neque
rum se profecisse ratus ad vniuersæ victoriæ
cõsilio statim habito, receptui canit, ac simul
actas magno labore munitiones, ne hostibus
rent vsui, succendi iubet. quo incendio com
cta quoque ponti ædificia, & mercatorum ali
apothecæ; & ornatissimæ, de quibus antea de
strauimus, nuptiales Regum ædes arsere. Mag
Malacensium numerus eo die desideratus, &
stris interfecti aliquot, complures vulnerati
Regulus Panis, Lusitanica ferocia exterritus
rei Malacensi diffidens; per causam adducẽ
ua auxilia, relicto socero & sponsa, in patri
discessit, neque postea redijt. Mamudius, qua
quam aduersa ictus pugna, tamen omissa pacis
tione, vallum, & stationes ad loca idonea dup
cat; pontemque præsertim, valido præsidio
mat. Viam insuper latam, qua in vrbem intima
ædesque regias, ac Mahometis fanum, Lusitano
tebat introitus; veneno infectis tribulis occu
con-

cõspergit;actosq; sub terram cuniculos,certam in hostium perniciem, sulphureo complet puluere. At Albuquercius,ex eo prælio ingenti fiducia conceptа,dies paucos reficiendo milite,& saucijs curandis insumpsit. interea celsioris formæ iuncum, obiectis extrinsecus culcitris atq; centonibus, ad hostiles ictus molliter excipiendos, omni telorũ armorumque genere diligenter instruebat. id opus vbi absolutũ est, eximiæ fortitudinis dux Antonius Abreus cum promptissimis Lusitanis impositus.& obseruato nouilunio,cùm plenissimus maris æstus accedit,nequicquam prohibere conantibus barbaris, iuncus ad pontem applicitus est. & Albuquercius per media hostium iacula cum cæteris copijs in terram egressus,viamq; latam,de qua diximus,petens, ad manifestum vtiq; ruebat exitium. siquidem ad viæ caput Mamudius cum exercitu multiplicatis in arcto ordinibus stabat; vt cùm primùm spatia viæ nostri occupassẽt,cuniculis iniiceret ignem;ac dissiliẽte solo, & erũpentibus vndiq; flammis,gratissimum è fœdo Christianorum interitu spectaculum mẽte oculisque perciperet. Sed planè singulari Dei benignitate fraudis indicio per conscios ad Albuquerciũ delato,nostri modica declinatione in hostium latus ex transuerso impetum faciũt. Anceps aliquandiu fuit certamẽ, dum in angustijs conferti sese barbari opponunt; proque aris ac fõcis & ipsi acerrimè dimicant;& è fenestris ac tectis pro sua parte adiuuat imbellis multitudo. sed ad extremũ, redintegrato clamore cùm Lusitani gradũ acrius intulissent, cessẽre primùm loco barbari;dein prorsus terga vertẽre. & eodem impetu fanum, cæsis pulsisue custodibus, ab Lusitano occupatum est. Inde, relictis ad fani

tutelam armatis, Albuquercius ab insequendis
stibus metu insidiarum abstinuit. cæterùm in p
mis de ponte solicitus, ne transitum subsidijs M
lacensium daret; eò celeriter aduolat, & deie
iam præsidio, expugnatum ab Abreo magna o
nium lætitia reperit; expositaq́ue ferramenta
cæterum muniendi apparatum, quem è super
re prælio explorata loci natura per eos dies
curatè prouiderat. itaque collocatis ad vtrum
cornu stationibus, velisq́ue nauium supra ca
obductis, quæ simul læuiora hostium iacula, sag
tasq́ue, simul radios flagrantissimi solis arcere
totum eum diem in ponte muniendo consump
& ex vtraque parte vallum, & cupas inter se
uinctas constituit ingesta gleba, tutoq́ue adit
flumen relicto, ac dispositis circa scaphis, quæ
li vtriusq; frontes ac latera telis ac tormentis
raderẽt. sic ille transactus est dies. postera luc
hostiũ delendas reliquias, & regiam ipsam op
gnandam Lusitani audacter progressi, ædes, pr
spem, vacuas, & inanes offendũt. Mamudius q
pe, desperatis rebus, noctu collegerat vasa, &
saltus vicinos ac nemora sese cum paucis abdi
rat. ibi Alodinũ, & cæteros belli auctores neq
quã exsecratus, paucis diebus mœrore amissæ v
bis extabuit. Alodinus, diuerso itinere, cùm ha
longè ab vrbe munitionibus excitatis, profug
pugna colligeret, bellumq́; renouare tẽtaret; m
sis ab Albuquercio celeriter cohortibus, iterũ
sus, in Bintanum denique insulam, & eiusdem n
minis oppidũ è regione Sincapurę confugit; pe
vim ac fraudem exacto dynasta, locum natura
tum, operibus insuper egregiè munijt. Interi
vrbs Malaca, pulsis vndiq; armatis, militi dirip
enda

enda permittitur. Ibi quanta vis opum fuerit, vel ex eo conijci potest; quòd, præter ea quæ vel à mercatoribus inter tumultum auecta, vel à militibus per fraudem suppressa sunt, ex quinta dũtaxat eius quæ apparuit prædæ parte (hæc ad Emmanuelem pertinebat) aureorum nummum ducenta millia in regium fiscum redacta dicantur. Inde ad constituendam, ac firmãdam eius vrbis possessionem sese Albuquercius cõtulit. negotiatores primùm, qui aut varias in partes metu diffugerant; aut commeare in id emporium verebantur; benignis promissis inuitati, & cum fide clementiaque tractati sunt. ita, veterẽ frequentiã ac celebritatẽ id emporium breui recepit. Simul etiam, è vetustis Regum sepulcris ac monumentis eruto lapide, templum Salutationi Angelicæ sacrum ex manubijs positũ; cuius mysterij Albuquercius præcipua quadam religione tenebatur: & loco opportuno arx ædificata, impositumque vrbi pariter & arci fidele præsidium, Rhoterico Patalino præfecto. Portoria insuper, & vectigalia, & scripturæ magistri certis legibus instituti; simul iuri inter Mahometanos dicundo præpositus Vtimutis: inter cæteros autẽ inquilinos ciuesq;, Ninachetus indigena, vir & antea de captiuis Lusitanis, & tum in vrbis expugnatione de Albuquercio ipso in primis optimè meritº. Ad hæc, Albuquercius de re gesta, victoq; Mamudio, Sionis Regem per litteras & interpretes docuit. ille, & factum probauit; & victoriam gratulatus, amicitiam cum Lusitanis instituit; & ex eo tempore vltrò citrõq; legati cum pretiosis muneribus commearunt. atq; alijs item ex regnis Lusitanorum fama commoti, oratores ad Albuquercium, ineundæ societatis & officij causa, conuenêre. Præterea

quod de Banda, Molucisque insulis,& earum
ra fertilitate,opibusque ad Albuquercij aures
dum fama peruenerat, ad eas insulas cognoscen
das,iungendamque cum incolis amicitiam, egre
gia fortitudine, ac maritimæ rei scientia vir, cu
ius modò meminimus, Antonius Abreus, cum
uibus tribus, Albuquercij missu discessit. Inte
hæc Vtimutis, quod spreta nostrorum paucitate
consilia de tyrannide occupanda cum hostibus a
gitaret, litteris eius ad Alodinum deprehēsis, qu
manifestò viri perfidiam coarguerent, in ipso fo
pegmate,quod nuper ad ferale conuiuium,Secu
rię,comitibusq; in littore exstructum fuerat,ra
dente in capita auctorum pœna scelerati consi
vnà cum Patiaco filio, octogenarius ipse propu
fecuri percussus est,frustra nitente vxore suppli
bus verbis,& ingenti auri pondere, quod aureo
centum millium excederet summam, suorum
pita salutemque redimere. Per eosdem fere m
ses, quibus hæc ad Malacam agebātur, Idasci
sentiam Albuquercij suam occasionem ratus,
Goam recuperandam,Narsingano bello distent
ipse,strenuos duces minimè cotemnendo cum e
ercitu miserat.ij transmisso pluribus locis, va
lim,æstuario,insulâ & agros haud ita magno lab
re occuparant: cæterùm vrbis ipsius oppugnat
non eundem exitum habuit.cū clade & ignomi
repulsi non semel,ad obsidionē consilia vertere
imq; omnes ferme circa aditus barbarorum c
stodia tenebantur:& cùm alibi fossas & aggere
xerant;tum verò ad Australia vada,loco in prim
idoneo,munitissimum castellum excitarant;quo
à vici nomine ibidem positi, Benestarinū hodie
appellatur.Quibus operibus cincta ciuitas, hos
tili cum

ui cùm alijs incommodis miſerijsq́;, tum verò fame vrgeri vſq; adeo cæpta eſt, vt Luſitani complures (de numero nominatim affirmare nil auſim, cùm alij ſeptuaginta ipſos, alij nō plus vndeuigin ti tradant) in hoſtilia caſtra fædè trāsfugerint; perque ſummam impietatem eiurato Chriſti nomine, Mahometicam ſuperſtitionem induerint. Atq; hoc ipſo tempore Ioannes Machiadus memorabile facinus edidiſſe fertur. is exſul è Luſitania, vt ſupra dictum eſt, cùm apud Idalcanem Turcæ habitu mereret, varijs contra finitimos Reges expeditionibus, magnam ſibi & fortitudinis, & prudentiæ pepererat laudem: & ſplendidū militiæ gradū adeptus, in conſilium de rebus maximis adhibebatur. Idem, in bellis quæ cum Chriſtianis fierent, egregiā noſtris operā occultè nauabat: quod eò erat illi facilius, quò maior apud barbaros eidem auctoritas erat ac fides. Hūc ergo, perfugarum miſericordia cùm cepiſſet, quod væſano conſilio exiguam huiuſce lucis vſuram æternitati anteferrēt; non verbis modò, ſed etiā exemplo factisq́;, ſi quo modo poſſet, eos ad ſanitatem reuocare cōſtituit. Duos ipſe paruulōs habebat filios, luſtralibus aquis ab ſemet Chriſtiano ritu expiatos. hoſce primū, ne doſtituti, Mahometanis poſtmodū ſacris inquinarentur, diuini iuris ignarus, clam intempeſta nocte præfocat. mox, vbi diluxit, captiuos Luſitanos, & transfugas, per ſpeciem relaxandi animi, longius ab hoſtium caſtris, prope vrbem Goā, ſecretum in locum, ſenſim, vt fit, ſermocinando perducit. Ibi ſeſe Chriſtianum apertè profeſſus, ornatuque Turcico abiecto; de contemptu rerum humanarum, de breuitate huius vitæ, de ſempiternis illius alterius æquè præmijs atque ſupplicijs,

incredibili quodam animi ardore disseruit
tatusque est omnes, vt secum in vrbem intrare
cum Ecclesia & Christianis in gratiam redire
ac diuina freti clementia, corporis incomm
præ animorum salute contemnerent. Ac scele
ti quidem desertores, tam salutari oratione vin
aures admissa, retrò vnde venerant obstinata
te redière. Machiadus, neque famis, neque atroc
simorum suppliciorum, si Goa caperetur, me
deterritus, accepta à nostris fide, vnà cum ca
uis in vrbem introijt. Ea transitio, ingentem
modò lætitiam, sed fiduciam quoque attulit
sessis: vulgoque itaque interpretabantur, non
causa, tã asperis temporibus, tali viro mentẽ
diuinitùs datam, vt, stipendijs opimis relictis
honorata libertate, & commodorum affluenti
se in arctam adeò custodiam, penuriamque spe
conijceret. Neque eos frustrata spes est. quippe
tescẽte iam hyeme, varijs è regionibus, atque
ex ipsa Lusitania naues cum commeatibus &
tibus aduenêre. quarum accessu non leuata so
inopia; verùm etiam ita nostrorum auctæ vire
quotidianis eruptionibus vltrò fatigarẽt hos
propioresque iam obsessis, quàm obsidentibus
sent barbari. Et Albuquercius, circumacto iam
no, cõpositis Malacæ rebus, ad Sincapurani
custodiam Fernandum Petreiũ Andradium, in
ni virtute ac prudentia virum, cum nauibus
reliquit. ipse de citerioris Indiæ statu anxius,
quam inuitis Malacensibus, & propter exter
metus omni studio tantum apud se ducẽ retine
conantibus, cum cætera classe in Malabares
sum intendit. Vt in conspectum Paceni Som
træ littoris ventum est, noctu fœda tempes
oborta

oborta,& Albuquercij nauem saxis allisam infregit; & cæteras pænè cum omni turba demersit. multi mortales hausti fluctibus; multi varias in terras eiecti. pretiosissima quæque è spolijs Malacensibus,& Regum donis amissa. Albuquercius per tenebras à nautis magno labore in scapham acceptus, cùm ipse periclitantem puerum inter manus properè sustuliſſet; collectis reliquijs naufragij Cocinum deuenit. ibiq; magna sui cum animi voluptate, præter spem incolumes reperit eos, qui, vt supra dictum est, ab Socotora redeuntes, in Cãbaicum littus eiecti, atq; ad Cambaiæ Regem pro captiuis abducti fuerant. ij, secundum Deum vni maximè Antonio Laurerio Franciscano salutem ac libertatem debebant. cùm enim iamdiu in eo seruitio degerent, atque ad eos eximendos accederet nemo; Laurerius omnium consensu delectus est, qui Goam de redemptione contenderet, ea lege, vt, si nihil transegisset; intra certum diem bona fide rediret. atque eius reuersionis quasi obsidem & pignus ille sacrum cingulum reliquit Regi: testatus, professionis suæ ritibus atque institutis, haud minimam sanctimoniæ partem horrido in illo fune consistere. Vt Goam peruenit; absente per id tempus Prætore, nihil decidi super tanta re potuit. ita, infecto negotio, protinus, vti receperat, in Cambaiam reuertit. Quæ res tanta admiratione Regem affecit purpuratosq;, vt confestim sine vllo pretio, quin etiam ornatos lautosque Lusitanos benignè dimiserint. neque id modò Laurerij virtus & sanctitas consecuta est; verùm etiam apud illas nationes non parua cum vtilitate egregiam probitatis existimationem,& famam nomini Lusitanico peperit: sanè quàm egregio docu-

mento, non solùm ad conscientiæ fructum, &
cij religionem, sed etiam ad opes & gloriam,
stantia promissorum & fide nihil in rebus hu
nis esse præstantius. Magna Cocini tum erat,
dum condita, quæ nunc est, Lusitana ciuitate,
rum hominumque colluuies. Quippe sub eo
tecto misti Christianis Mahometani ethnicique
lo discrimine degebant viri ac mulieres: mu
passim flagitia & fraudes admittebantur. Huic
lo occurrendum ratus Albuquercius, cum
Naubeadora transegit, vt certo limite Mah
cam ab Lusitana commoratione dirimeret. id
factum; capitali pœna proposita, omnes sen
triusque mortales, qui à Christiana religione
horrerent, è finibus Lusitanis demigrare iussi
res non ad purgandas modò nostrorum ædi
domicilia, sed etiam ad augendum numerum
lium valuit: quandoquidem eo edicto permo
citer quadringenti, abiecto idolorum cultu,
ad Christianam Ecclesiam sponte aggregar
Ab horum complexu Albuquercius Goam
mo omnium gaudio, quod pro mortuo puta
processit incolumis. Eius aduentu, multo veh
tius vrgeri hostes cæpti; & à Lusitanis cast
Benestarinum admota. ibi dum missilibus ac
vtrinque certatur; missus ab hoste globus g
tem cum Albuquercio quendam ex turba m
cerpsit; vt Albuquercium ipsum fœdo cruor
sperserit. Quo ille tanto ex periculo diuin
reptus, globum deinde ipsum argenteis bra
coopertum, vnà cum affabre facto monili ex g
mis & margaritis, in celeberrimo templo M
RIAE Virginis, ad Aquas Lupias veteris Lu
niæ, ponendum curauit; reditu insuper annu

vsum perpetui luminis Hieronymianis eiusdem templi custodibus attributo. Atq; eo casu, nihilo segnior factus Prætor, nouis operibus, & oppugnationibus crebris cùm inclusum mœnibus hostem in dies magis ac magis premeret; varijs cladibus denique fessi Roztomacan præfectus,& Turcæ, qui in eo præsidio erant; flexêre ad deditionem animos:pactiq; vt naues, tormenta,ac perfugas traderent; cum cæteris rebus incolumes Benestarino excessêre. Albuquercius,recepto castello, impositisque militibus, quassata, & strata ruinis accuratè refecit:impios desertores,amicorum precibus exoratus, viuere quidem passus est, sed grauiore multo circuncisione decurtatos, quamquam sese nuper ipsi ex initijs Mahometicę superstitionis affecerant.siquidem,auribus,naribusque, ac dextris abscissis,& sinistræ insuper cuiusq; pollice; per totam vrbem ad puerorum ac plebis ludibrium ignominiosè traduxit: dein, vt apud Indos, quoad eius fieri posset, omnem sceleris tanti memoriam obrueret; in Lusitaniam eo ipso anno remisit.Tum in gratiarum actionem,ob hostes ex insula pulsos, Christiano ritu supplicatio decreta.composito ad pietatem agmine venerabundi Lusitani cum sacerdotibus, infulisque, ad templum Beatæ Virginis adiêre.valetudinarium quoque publicum curandis ægrotis & saucijs institutum.Hisce tam secundis Lusitanorum rebus valde commotus Zamorinus, vltrò per viros principes ab Albuquercio pacem petere induxit animum:locumque arci ad Calecutum ædificandæ tandem aliquando assignauit. Et Rex Maldiuarum aliquot insularum, (ea frequentia planè mira non longè ab Cori promontorio in Meridiem distant) ob id ipsum

ipsum in Emmanuelis ditionem, ac fidem iure
pendiario sua sponte se cõtulit. Tum ab alijs
que Regibus legati cum donis ad Albuquer
gratulandi causa conuenere. Quin etiam Id
ipse, missis oratoribus, pacem & amicitiam
conditionibus impetrauit. Earundem rerum
stanti fama compulsus Abassinorum quoque
thiopum Rex, cum Emmanuele denique foe
tem ac fœdus vehementer expetijt. is tum er
tre Nahu defuncto, Dauid admodum adole
atque ob id sub tutela degens Helenæ auiæ,
animo & consilio fœminæ. legati in eã rem
insigni probitate ac prudentia vir, Matthæus
menius, & alius ex Abassina nobilitate prim
ij, quò arctius iungerent amicitiam, fidei p
ad Emmanuelem ferebant sacrosancti ligni
mẽtum eius, in quo salus humani generis o
gemiscente rerũ natura pependit. Hunc erg
thæum ad se rectà cum socio venientem, v
sitaniam ex India transueheretur, Albuque
cùm cætera benignitate, tum verò propter
quas afferebat reliquias, exquisitis cæremo
sacerdotum occursu gratulabundus accepi
curatè commendatum nauarchis, in Euro
Cocino transmisit. Per idem ferè tempus,
nuelis hortatu Alphonsus Congi Rex He
filium, ac præcipuos ex eo regno, in Lusitan
bi fermè alti educatique fuerant, atque ind
honestissimo comitatu Romam vsque reli
ergò proficisci iussit. vbi magno totius
Romanæ gaudio excepti (augebat lætitiam
longinquitas) summum in terris Dei Vica
Christiano ritu supplices adorarunt. Sub id
pus, Malacæ magni & periculosi motus

exſtitêre. Quitirius inquilinus erat pollens diuitijs,& rerum nouarum apprimè cupidus. huic, Vtimutis Raiæ vxor, quod maritum filiumque nec prece, nec pretio ſeruare valuiſſet, ex dolore in rabiem verſa,permagna cum dote filiam ea conditione deſponderat, vti ſuorum vlciſceretur necem; ac perpetuum bellum cum nomine Luſitano capeſſeret. Ille,contracto clam milite, clientum mancipiorumque circumfluens turba, paucis diebus ad vrbem caſtra communijt. inde furtim in præſidia Luſitanorum incurſando, cædes edere;captiuos abducere;ciuitatem vniuerſam trepidatione ac tumultu complere. Cæterùm, haud ita diu impunita illi fuit audacia. Coorti repentè Luſitani caſtra multis ſimul partibus inuadût;conuulſoq; vallo,& ſuperatis munimentis, trepidantem barbarum in lucos magna edita ſtrage compellût; diſpoſitiſque vigilijs, referta omnibus diuitijs caſtra diripiunt. Eo die captiuus quidam, ignoto nomine, Luſitanus, egregium qua roboris animi, qua fidei Chriſtianæ ſpecimen præbuit.is, librandi peritus,cùm in noſtros obuerſo tormento ciaculari extremi ſupplicij metu propoſito iuberetur; intrepidus abnuit: ac fortiter datis ceruicibus,ex hoſtium ſimul manibus & corporis cuſtodia in cælum euolauit. At Quitirius, nequaquam ea clade fractus, bellum omni conatu renouabat: & ſtatuis alibi poſitis;vrbem,& omnia circa, latrocinijs & excurſionibus habebat infeſta. Luſitani ad eum inde quoque exturbãdum, nauibus profecti,dum facta deſcenſione progrediuntur incautius, in inſidias præcipitauêre, & fortiſsimi aliquot viri loco iniquo à barbaris interfecti. Sed ad extremum nouis ab Goa copijs Malacam aduectis,

ctis, iterata oppugnatio; & Quitirius non ex
modò castris, verùm etiam è Malacensium fini
cum ignominia & dãno est eiectus. & Lacsan
Mamudianæ classis præfectus, cùm Quitirium
ritimis copijs adiuuaret, ab Andradio fusus, &
tra Muaris fluminis ostia fœdè coniectus est.
depulsa molestia, multo grauius discrimen
de Lusitanis instabat: quod item ipsum Dei be
nitate in perniciem hostium vertit. Iauæ sun
sulæ duæ (maiorem vnam, alteram minorem
pellant) vltrà Somatram in Meridiem sitæ,
dem fermè qua Somatra soli vbertate; sed
ferocioribus incolarum ingenijs. Maioris
ritimam oram obtinebat Onuzius Saracenus,
ris, armisque, & omni bellico apparatu
lens. is, ingenti classe adornata, quam dudum
uersus Mamudium admirabili silentio ac dis
latione inchoarat; vt exactum illum è regno
nouit; ipsosmet qui exegerant, ex improuiso
riri constituit. Nauigia leuiora ducebat plur
maioris verò formæ iuncos circiter sexaginta,
bus omnibus ad bellum instructos. Non
Malacenses, Onuzij aduentus. & à Lusitanis,
um non plus sexdecim numero, Christi
fiducia, obuiam Saraceno est itum: contra
certamine, quòd, propter incredibilem
ciam gentis vtriusq;, biduum tenuit; multo
ma parte nauium amissa, deniq; Onuzius
pi fuga repetijt. supra octo millia hostium, ea
na, aut ferro, aut igni absumpta dicuntur;
Lusitanis plurimi quidem vulnerati sint,
haud amplius triginta ceciderint. Ita
paucis membris parta victoria, non
litaris gloriæ decus Lusitani tuêre. Cæterùm,

era vim externam feliciter defensa res, domestico scelere propemodũ perijt. Maxelizius erat quidã, è Bengala oriundus, is, cum Lusitanæ arcis custodibus ad Malacam, & Alphonso Persona præcipuè regio Quæstore, per summam simulationem amoris, & obseruantiæ, magnam familiaritatem breui contraxerat. Hunc, Bintani regulus Alodinus, ad occupandam fraude arcem Lusitanã ingentibus promissis induxit, militibus habitu mercatorum occultè summissis, qui in tanta hominum colluuione haud ægrè latebant. Hisce clam ad loca idonea distributis, Maxelizius, per speciem salutandi Quæstoris, vti solebat, in arcem admittitur. A prima salutatione, & mutui sermonis officijs, Personæ, tum forte meridiandi causa cubanti, cùm sese in alterum auertisset latus; repentè Maxelizius ab tergo letale vulnus in caput imposuit. inde ad distinendas fores, aduocandosq; suos accurrenti, quamquã in extremo spiritu Persona prosiliens, vt erat maximis & corporis, & animi viribº, anteuertit: clausoq; per vim ostio, cùm custodes ad arma excitassẽt, in ipso munere tuendæ arcis efflauit animam. Illi barbaros ad murum subeuntes cum cæde magna repellunt; & Maxelizius intra arcem deprehensus, cùm sese arciter aliquandiu defẽdisset; multis ad extremum ictibus repetitus occubuit. Ita, summo Dei beneficio, & eximia Quæstoris virtute, arx, & vrbs retenta; &, quòd ita res postularet, Bintani regulo pax, petẽti, postmodum data. Et ex alia parte, Antonius Abreus, & socij, ad Molucas paulo ante ab Albuquercio destinati, inter varios casus atq; pericula, regẽte Deo, haud exiguũ operæpretium fecẽre. Ad oppidum Agacinum Iauæ insulæ vẽtum est primùm. Inde Ieucas ad sexaginta in Amboinum

boinum insulam delati, quæ ad Molucarum de-
nem pertinet; positis vtrobique columnis, ad
dam eiusdem ditionis processêre : ex qua,
principem teneat locum, vicinæ aliquot insul
nominãtur. Hæ, totius orbis terrarum solæ (
constet) sponte, lautiores in epulas, & medi
menta mortalium, ex vna eademque arbore,
cim, & nucem myristicam fundunt. Arbor, ad
similitudinem accedit. fructus, mala persica
damtenus imitatur. floret quo tempore ibiden
liæ quoque plantæ, & herbæ varij generis
bus vniuersis mirificus odor, incomparabil
iusdam suauitatis existit. Vbi defloruit,
rescens pomum, paulatim è viridi, tum
leas luteasque, tum purpureas & igneas
in maculas, quales in arcu cœlesti cum
tate miramur: atque eo ipso tempore
aliæ nobis ignotæ aues eximiæ pulchritu
ad gratissimum sibi pastum aduolantes,
oblectationem; cùm folia, & fructus, & alite
varijs colorum picturis in certamen vsque
rient. Hac amœnitate cùm reliquas insulas,
primis Bandam conspici affirmant: quippe,
ritimum habet tractum sylua felicissima
tem; & ex insula media mons accliuis
cuius in ipso vertice lucus eodem & frondium
stitu, & frugum copia, satis amplum patescit
pum: atque inde splendidi aquarum riui ad
ctam planitiem irrigandam leni murmure
unt. Insula tota, ad equinę soleæ speciem, à
trione in Austrum excurrens, tres nõ amplius
cas in longitudinem, vnam in latitudinem
net. qua sinus introrsum recedit, ibi
est. Gens æneo colore, fuso capillo robur in

bris, in animis feritatem ostentat. viri mercaturam, fœminæ agriculturam exercent. Nullum habent Regem, suis institutis ac ritibus viuunt: &, vbi consulto opus est, ad seniorum cætus refertur. In cultu Diuino, illata non ita pridem fabulosa Mahometis dogmata vulgò sectantur. Locus ad inuehendas & euehendas merces admodum est opportunus. Igitur Abreus eò delatus, vti è Malacensi victoria omnes eas nationes Lusitanici nominis fama pĕruaserat; haud ita difficili negotio fœdus amicitiæ hospitijque cum incolis fecit: ac lapideum eius rei monumentum in littore posuit. dein, magna vi frugis pretiosæ coempta, Molucis omissis, Malacam reuertit: atq; inde cũ Andradio Lusitaniam repetens, vt apertæ Bandæ nuntium ad Emmanuelem ipse perferret; inani spe delusus, in itinere perijt. Longè diuersum habuit exitum nauigatio Francisci Serrani ex eiusdem Abrei comitatu. Is, post Bãdam relictam, ipso profectionis initio ab socijs fœda tempestate distractus, ad infames & scopulis, & latrocinijs Lucopinas insulas vltrà Bandam, allisa oneraria, saluis corporibus, armisq; in terram euasit, fame sitiq;, ob solitudinẽ ac siccitatem loci, vnà cum socijs vtiq; moriturus; ni, quæ res exitio cæteris consueuerat esse, præsentem eis opem diuinitùs attulisset. Prædonum erãt in proximo stationes, in eiusmodi casus intenta cura excubantium, vt eiectos in littus aduenas improuiso aduentu caperent. ij, conspecto Serrani infortunio, ad prædam alacres piratico nauigio vehebantur, quam vulgo caracoram appellant. Nõ latuit scelus magistros & nautas Malacenses, è Serrani turba. quocirca prẽmonitus ab ijs, vt sibi consuleret; insidias prope littus occulto loco dispo-

nit.prædones in terram egressi,dum naufragio
nantur,interim exorti ab tergo Lusitani cum
inuadunt. quare animaduersa barbari, mox
abducto nauigio, in deserta insula destituti pe
rent; confestim ab latrocinio versi ad obtestat
nes,culpæ veniam suppliciter petere;ac se,pol
ri,si in caracoram accipiantur; duces nostris a
modum hospitium haud procul inde futuros.
que abfuit dictis fides. ijs moderantibus cur
ad Amboinū rursus delati Lusitani,ab incolis
cutelli emporij admodum benignè tractantur
rant Rucutellanis veteres inimicitiæ cum fi
ma ciuitate Veranula insulæ Batochinæ Mu
tum,inter vtrumq; populū exorto certamine
cutellani aduenarum maximè ope superiores
re.cuius rei cùm rumor longè lateq; manasset
Molucarum etiam insularum Tidoris atque
natis regulos fama peruenit, quorum alter
mansori, alteri Boleifi erat nomen. A patrib
bus paulo ante ad Mahometicam superstitio
ambo transierant.ac definibus inter se contro
soliti;cognito Lusitanorum ad Amboinum ap
sū,tam inclytæ gentis auxilio contra hostem
ri cupidus vterq; certatim naues ac præsidium
inuitandos ac deducendos ad se peregrinos
tunt.Diligentior in eo officio fuit Boleifes,qui
ter instructis in id ipsum nauibus decem,&
dia mille fermè armatorum imposit.à quibus
ducto iam ad Ternatem Serrano, Tidorens
Rucutello irriti redière. At Serranus cum
magno apud Boleifem in honore habitus; m
de Molucensium natura, commercijs, mo
que per otium cognouit: neq; Emmanuele
dò de rebus ijs accurate per litteras docu

tùm etiam, commeantibus deinceps eodem Lusitanis, non mediocri vel solatio, vel adiumento fuit. Sunt autem, quæ communiter Molucæ vocantur, complures numero, subiectæ Aequatori, & à Borea in Austrum vicenis fermè leucis inter se disiunctæ: quarum nulla plus leucas sex ambitu colligit. Hisce plurimę circumfusæ aliæ sũt: verùm ad Occidentem in sexaginta leucas tota fronte prętẽditur altera Batochina, Mauricam appellãt: ita naturæ muneribus Diuina prouidentia distributis (nempe ad conciliandam per mutuos vsus humanam societatẽ) vt Molucę, cùm ingentis pretij frugem caryophyllon vnæ omnium ferant; reliquæ pæne cuncta ad victum & cultum aliunde mutuari cogantur, quarum magnam partem ea, quam dixi, Batochina suppeditat. Arbor autem caryophylli, & stipite, & folijs lauro similis est, flore in primis odorato, qui è viridi in rufum immutat⁹, vbi obduruerit; caryophyllon Arabibus; at Hispanis, quod capitatus est, clauus appellatur. arbor, è decidentibus caryophyllis citra culturam enascitur: annuas fert fruges: quę tamen propter flagellorum & acrioris decussus iniuriam, non nisi altero quoque leguntur anno. solum infra, purum est: arbore in semet omnem attrahente succum: ipse verò fructus, potentiorum pręcipuè mensis ac dapibus expetitus; ab institoribus ingenti lucro & in Asia, & in Europa diuenditur. Tellus arida est, & in modũ pumicis fistulosa. itaq; non modò cadentes è cœlo imbres momentò combibit; sed etiam è montibus manantes absorbet aquas, antequam directo alueo ad mare perueniant. Eadem aliquot locis cum insano reboatu ignes eructat. Sed præcipua camino Ternatensi nobilitas. Mons in nubes assurgit ex-

celsus,&arduus.cuius inferiora,densis nemor
vestiuntur; superiora,ex incendijs glabra &
da sunt.in vertice,crater,hiatu vasto,in plur
culos circumductos maiores minoribus,ad
em amphiteatri discedit.inde,per æquinoctia
ximè,certis flantibus ventis,cum horrisono
tu flammæ atro mistæ fumo & fauillis erum
& omnia latè loca cineribus complent.Vise
nuæ sunt vices:nec nisi per funes, aut ferra
quibusdam locis ascēsus est. Incolæ etiam s
alicubi optimum legunt. fusco ipsi colore,
capillo, ad bellica studia strenui,cætera mir
modum inertes & pigri. Medulla quarund
borum victitant:sagum vocatur.ea lentè p
&,testaceis incocta formis,non solùm in qu
na alimenta, verùm etiam in vsum nautici
egregiè sufficit.Et ex eiusdem plantæ ramis,
ci manu concisis, leuandæ siti, mirifico sa
mul & salubritate candidus liquor exsudat,
vulgo tuacam appellant.Ipsas insulas,olim
tas,&,qua planities est, mari mersas fuisse;
tur conchilia,& arenæ, quæ fodientibus pa
currunt: atq; ob id ipsum ab indigenis inc
gant.Conuenæ sunt è Sinis,Iauis,& aurea C
nesо,& alijs regionibus:origine dispares,&
linguæ;cæterùm contumacia, scelere, perfi
simillimi.quippe,nec nisi malo coacti rectè
norunt; & non ferro solùm, & aperta vi, sed
lumnijs,fraudibusque, & veneno grassantur.
que Molucensium tantùm id ingenium est,
iæ quoque eius tractus insulæ eadem infamia
mè laborant.Eæ ergo, ad quem dixi modum,
antea Græcis, ac Latinis prorsus ignotæ fuis
nostris hominibus denique patuêre. Dum ex

rantur, Albuquercius interim, firmato maris imperio, ad interruptam toties Arabicam expeditionem, rursus animum adiecit. eoque consilio ad Goæ custodiam, præter Malabarica auxilia, Lusitanos pedites quadringentos, equites octoginta Petro Mascarenia præfecto reliquit. Benestarini præsidio Rhotericum Pereriam, oræ maritimæ cũ sex biremibus Ioannem Machiadum præposuit, ipse, viginti nauibus, epibatis Lusitanis mille septingentis, Indis verò circiter mille ab Goa profectus, malacia diu remorante, ad Socotoram aquandi causa primùm; dein Adenum incolumi classe traiecit. Vrbs est præclara ad aspectum, ędificijsq;, & incolis admodum frequens; non soli natura (quippe inuectis omnibus vtitur) sed loci opportunitate, vt supra dictum est, in eam celebritatem adducta. omni ferè ex parte ad pæninsulæ modum alluitur mari. qua continenti annectitur, præruptus imminet mons: mœnibus præterea, & propugnaculis egregiè cincta est. attamen Albuquercius, repente iactis in portu anchoris; magnam trepidationem ciuibus pariter ac peregrinis incussit. nautæ, & institores ex onerarijs in vrbem extemplò confugere. Amirianus oppido præerat, Abassinus genere, puer olim captus à Saracenis; & à religione Christiana per fraudem abductus. Is, tẽtatus ab Albuquercio, non vulgari solertia vir, blandis verbis muneribusq; spem deditionis faciendo, rem distulit, dum è propinquo milites euocaret. ij cùm celeriter conuenissent; ignarus eius rei Albuquercius, experiundi causa in oppidum ad nauicularios mittit, qui eos metu depositio ad naues redire iubeat. illi verò negare se redituros, aut capita sua toties iam expertæ Lusitanorum crudelitati, &

auaritiæ permissuros. Simul Amirianus per
nuntios cum Albuquercio expostulat, quod
rium vsurpet in aliena terra; & super tali re
quilinis & aduenis potius quàm cum legitim
gistratu, penes quem summa sit rerum, suo in
bi agendum existimet. ad extremum addit, eum
pro amicitia facere, qui tali tempore defensor
vrbem nudare conetur. Eo nuntio sat patefac
miriani consilia; & Albuquercius vim adhib
dam ratus, vbi postera dies illuxit; vt hostem
piti distineret prælio; partē copiarum in ipso
tore exposuit; partem ad Isthmum, quæ à terg
uaderet, circummisit. Vtrobique à Saracenis
rimè repugnatum est. & cùm scalis diffractis
ci Lusitani, qui iam in muros euaserant, cæd
tur, & frequentes apparerent in oppido arm
dites equitesq́; Albuquercius iactis ad pinna
bus, per quos nostri sese demitterēt; recepti
iussit: omissaque oppugnatione vrbis & nat
opere, & valido præsidio munitissimæ, Mah
tanas naues in portu ferme triginta succen
de sublatis anchoris, dum Luianum inuehit
num, cum extremo salutis discrimine in syrt
pactus est. Saluti fuit, imploratum Beatæ Virg
auxilium: cui deinde, ad perpetuam benefic
memoriam, in vrbe Goa templum exstruxit
de, Sanctæ MARIAE Vada, Luianæ syrti no
impositum. Ex eo periculo ereptus, ad Cam
num insulam intra fauces Erythræas cum
uersa classe prouehitur. Ad eius famam, inco
proxima continentis, metu diffugerāt. Locus
inamœnus est. perennibus aquis, & pecorum
mentis abundat. ad hæc, ingentes ædificiorum
nę, celebrem olim tectis & opibus fuisse testan

Albu-

Albuquercius in explorandis circa regionibus,& maris eius natura noscenda hvemem posuit. quo tempore, duo in primis admiranda euenêre. Ad solem occidentem, qua Regis Abassinorum impêrium est, purpureæ Crucis in cælo signum præfulgens aliquamdiu apparuit. quo viso Lusitani omnes venerabundi procubuêre: & Albuquercius, vt erat eximia pietate, sublatis ad eam manibus, clara voce fusus in preces: O Crux, inquit, nostræ redemptionis argumentum, ô signum Christianę victoriæ: ô decorata pretiosissimo sanguine Domini IESV: ô Diuina arbor, cuius vitali fructu, letalis quondam plantæ repensus est fructus: in te, te inquam, spes nostras omnes habemus repositas: te profitemur, agnoscimus, adoramus; ac suppliciter petimus, nobis inter tot pericula, terra marique præsidio sis. Ab ea precatione obortæ omnibus lacrymæ: & index fidei ac religionis clamor ad astra sublatus. tum consono clangore hinc inde tuba concrepuit, & omnia tormenta diploſa: dein candida nubes conditam Crucem, sine fine defixis in cœlum oculis Lusitanorum eripuit. Neque Albuquercius prætermisit, quominus rem sicuti acciderat, testatò conscriptam, ad Emmanuelem Regem primo quoque tempore mitteret. Per eosdem dies, vel ex intemperie cœli, vel ex insalubrium ciborum succo atrox morbus naualem turbam inuasit. vulgò inter lusum, aut quotidiana ministeria repente exspirabant. In ijs, miles vnus in mare proiectus, ingentem terrorem omnibus attulit. noctu quippe, infra sentinam pulsus frequentes exaudiri cœpti. quem ad strepitum cùm arrepta scapha vigiles descendissent; implexum carinæ sub ipso gubernaculo defuncti militis corpus

offendunt. ſcilicet pilus cunctis inhorruit. vb
pauore collegêre ſeſe, res ad nauarchũ delata:
dubium fuit, quin cadauer tranſlatum in litt
mo contegerent. quo facta, poſtridie ſuper ip
ſepulcrum rurſus inhumatus apparuit. Ea re
niti cuncti cùm apud ſe cauſam exquirerent,
ciſcus denique, incertum ex qua familia,
chus, qui cõcionatoris munere fungebatur;
coniectura ſuſpicatus eſt, hominem aliquo
dicti, vel anathematis vinculo conſtrictum,
exceſſiſſe. itaque in terram egreſſus, ſanctiſſ
ri Benedicti Abbatis exemplo, è Pontificia for
la conceptis verbis, animum demortui ritè
uit: eiq́ue veniam à Deo precatus eſt. Mirum
ab eo myſterio reddita mortuo pax; & vag
tandem in ſuo tumulo quieuêre. Inde, tra
iam hyeme, Albuquercius retrò ad inſulam
hum reuertit. in ipſis faucibus ſita eſt: locu
ſtruendæ arci commodiſſimus viſus: ſed quò
iore apparatu indigeret, differri opus placu
celſa tantùm Crucis trophæa ibi defixa, quæ
tuor paſſuum millibus conſpici poſſent: &
dem ſacroſancta Cruce nouum inſulæ nom
poſitum. Ex eo loco profecta claſſis, cùm iam
pus reuerſionis inſtaret, aduerſa tempeſtate
in Adeni portum infertur. ibi dies aliquot
iaculatione cõſumpti: & quæ prima ſeſe dedit
caſio, in Orientem Albuquercius iter inten
Adeno Dium acceſſit primùm. ibi ab Iazio pe
norificè acceptus, commercij procuratorem
ſenſu reliquit. Ab Dio Ciaulum ventum eſt; &
actum à Nizamaluco tributum. Ac nulla ad
dum memorabili re geſta, Mahometanis tant
ſex nauibus apprimè opulentis, ex itinere cap

Alb

Albuquercius ad Goam denique saluis rebus applicuit. Eodem tempore Zamorinus, post factam cum Lusitano pacem, emoritur. Regnum excepit sororis filius Naubeadarinus, qui suopte ingenio nostris enixè fauerat semper; auctorque auunculo fuerat Lusitanos omni officio demerendi. itaque ipso statim initio imperij, non modò pacem firmauit; sed etiam stipendiarium se fieri voluit Lusitani Regis, certo vectigali sponte instituto, quod in singulos annos Emmanueli persolueret. ac simul, arci ad Calecutum exstruendæ magna eiusdem voluntate admoti cum machinis fabri. & opus, adhibita diligentia breui surrexit: impositoque præsidio commercium cum Lusitanis fremente Saraceno renouatum est. Aegrè id passi veteres quoque socij, Cocinensis, & Cananorius; veriti ne per eam societatem negotiatio Calecutum vniuersa transiret. quos tamen Albuquercius adijt, & multis rationibus lenitum vtrumque, operam dedit vt ab studio rerum nouarum auerteret. Hoc tam felici statu rerum Orientis, Emmanuel decretis Lusitania tota supplicationibus, gratias Diuinæ Bonitati agendas diligenter curabat. ac per id ipsum fere tempus Iulio II. Pont. Max. vita functo, Leo X. magna omnium approbatione successit. huic Pōtificatum ineunti, Emmanuel per legatos non obsequiū modò, more maiorū ritè deferendum, sed etiam Indicas opes religionis causa libandas existimauit. Princeps legationis fuit Tristanus Acunia, qui, vt supra demonstratum est, res præclaras in India gesserat. Munera fuêre, complures ingentis pretij gemmæ, & Pontificalia vestimenta cum aræ bene magno frontali, cuncta in varias Christi & Sanctorum effigies ex auro primo,

& vnionibus, atque lapillis admirabili ſplend
contexta: quorum, qui in eiuſmodi rebus int
gunt, ſimile nihil in Vaticano ſacrario viſum
mant. Acceſſit è Perſide animal, priſcis Roma
rum ludis ac venationibus mirabiliter exper
panthera ti emendæ pernicitatis, magnificè in
ti equi clunibus inſidens, ad equitis nutum in
ueſtres feras inuolare iampridem aſſueta. Co
ciebatur etiam, cum Indo rectore, militibus
turritus elephas, aureo ſtrato, cùm alia egregi
ctus, tum verò ad certa ſymbola principem
poplite venerari, & inconditos edere ad tibi
motus; & hauſtam proboſcide ingentem aq
vim, repentè in ſpectatores effundere. Nequ
multo poſt, rhinoceros quoque, non viſum in
lia multis iam ſeculis animal, Romam deueh
tur; vt cum elephanto commiſſus (quicum imp
cabiles gerit inimicitias) veteris magnifice
ſpectaculum populo Romano repræſentaret.
qui ab vltimis terrarum terminis in Europa
columis venerat; ad Liguſticæ demum oræ ſco
los facto naufragio, cùm impeditus catenis e
nequiſſet, exoptata plebem vrbanam oblectat
priuauit. Ea munera cùm ipſa per ſe, tum vero
pter illuſtrem eximiæ cuiuſdam pietatis, & obl
uantiæ ſignificationem ſummo Pontifici, &
bus mir grata accidêre. Inter hæc, annus iã
cumegerat: cumq; in omnium ore ac ſermo
ſitanica religio, & egregia belli facinora ver
tur; Abaſſini quoque legati ex India in Luſ
deuehuntur. ij, quòd contra Albuquercij præ
ptum malè accepti à nauarchis in itinere fu
nauarchos illicò Emmanuel in vincla coni
nec niſi Matthæi precibus fatigatus abſoluit.

verò legatis, magni honores ab Rege habiti. aduenientibus primùm frequenter obuiam itum est; ædesque magnificæ ad diuersandum attributæ. dein Petro Vasæo Igæditano episcopo,& Martino Villanouano Comiti negotium datum, vt eos quàm honestissimo comitatu in regiam vsque deducerent. intromissis, Emmanuel è solio comiter in amplexum occurrit. post salutationem, à legatis extractæ ex arũdine aurea litteræ,& dona prolata. Ea dona fuêre primùm aurea quinque numismata Abassinis inscripta notis, quæ octonos fermè scutatos penderent singula. dein pyxis auro solida, fidelibus claustris adseruans Crucis adorandæ fragmentum, de quo supra docuimus, Abassinis Regibus è Hierosolyma ipsa trãsmissum. Eam verò pyxidẽ Emmanuel nixus genibus,& prę gaudio lacrymabundus accepit, immortales Deo gratias agẽs, quod è tam remotis ab Europa regionibus, ab Rege tã inclyto, per legatos compellari se, beariqúe insuper tam salutari ac pretioso munere voluisset. Post hæc, Helenæ, ac Dauidis recitatę per idoneos interpretes litterę, tum Arabico, tum Persico sermone conscriptę. quarum erat summa: si vrgere bello maritimo Saracenos,& cęteros nominis Christiani hostes Emmanuel pergeret, terrestres Abassinorum copias, quandoquidem re nauali parum admodũ valerent,& cõmeatus quantæuis classi non defuturos: ac Lusitanum hortabãtur, glorioſis adeo cæptis fidenter insisteret: postremò, si ad hospitij vinculum, affinitatis quoque iura vellet adiũgere; filiorum nuptias ac filiarum cum regijs dotibus offerebant. Ad ea, pari benignitate ab Emmanuele responsum est: ac multa deinde ex legatis de Abassinorum ingenio, institutis, ac ri-

ac ritibus quæsita per otium, quæ à pluribus n
stea fusè ac disertè perscripta, inculcari à nob
hoc loco necesse non est. Dum in Europa Emma
nuel Rex legatis mittendis accipiendisque dis
peram; interim in vlteriore India ab Lusitanis
Malacense modò stabilitum imperium; sed soc
quoque Regibus latum opportunè subsidium
Rhotericus Patalinus (vti supra docuimus) præ
ctus erat Malacæ, in eius locum è Cocino cum
uibus aliquot missus Georgius Albuquercius,
ad Somatram deuenisset; domestico implicum
bello Regem Pacenum offendit. Factiosus quidam
è popularibus coacta manu erat in armis: atque
quò maiorem ciebat tumultũ; eò lætior fuit Reg
nostrorũ aduentus; eique dubijs in rebus non
anem fiduciam præbuit. siquidem post minuta
quot prælia cùm ad summam vniuersi certam
nis ventum esset; Georgius cum suis primam
depoposcit aciem. Neq, commissa pugna subsi
opus fuit. studio laudis incensi Lusitani tanto
dore se se in hostem intulêre, vt primo impetu
sos loco rebelles, magna cæde, maiore cum rep
datione in fugã auerterint. Quo facto, Georgius
& amicum Regem præsenti periculo ereptum, a
ctius Emmanueli deuinxit; & ipse nouo decore
ti Lusitanæ parto, victor Malacam processit, in
vrbe, Prætorio munere aduersa fama fungebatur
is de quo demõstratum est, Ninachetus indigena
multis magnisque in Lusitanos officijs eum gra
dum ab Albuquercio Imperatore promeritus, &
undem fortè honorem, acceptus nuper in fidem
Abdala quoque dynasta Camparis adamarat: præ
clarum sibi ad celebritatem nominis ratus, in Ma
lacensi emporio tot tamque varijs nationibus e lo

perio-

periore loco ius dicere. huic Albuquercius gratificare cùm admodum cuperet; eam tamen distulerat rem, verecundia prohibitus coram super tali negotio Ninachetum alloqui; támque veteri amico (quamquam alioquin improbo viro, perq; veneficia ac scelera Præturam exercenti) repete magistratum abrogare. Sed quod presens non erat ausus, absens postmodum non omisit. Proficiscenti Malacam Georgio, in cæteris mãdatis illud etiam dedit, Prætori Ninacheto Abdalam sine mora sufficeret; perductumque Malacam, in eo tribunali quàm honestissimè collocaret. Ille, quàm difficili ac periculoso loco Camparana res esset, ignarus, Georgium Botellium cum nauibus non amplius tribus, inscio Ninacheto, ad Abdalam aduehendum proficisci iubet. Cæterũ Linguæ Rex, qui Regis Bintani filiã habebat in matrimonio, tũ maximè terra mariq; circunsessum Abdalã premebat. id vbi Lusitanis nauarchis in itinere cognitum est; confestim à Malaca subsidium per litteras & nuntios euocant. Missi à præfecto Lusitani bellatores egregij centum, Malacenses fermè septingenti. Cũ iis copijs Botellius initio, Cãparani æstuarij fauces audacter inuectus; mox retrò flexit iter, propterea quod æstuarium ad instar fluminis longum & angustum, depresso alueo, marginatis vtrinque ripis, non sine causa metum afferebat, ne prætereuntes nostros barbari ex tuto supernè iaculis ac telis obruerẽt. igitur eo periculo animaduerso, portus aditum custodire, & mare commeatibus infestum reddere statuit; vt hostem vel extra munitiones eliceret ad pugnam, vel victoria pæne iam parta inuitum ex obsidione detraheret. Neque inanis fuit coniectura. Linguanus, cognito nostrorum consi-

consilio, quod multitudine militum abundare in apertum prouehi, ac sese ad prelium offerre decreuit. ergò relictis ad opera stationibus, ipse cum sex armatorum millibus; actuarijs octoginta, quas vocant Lanciaras, in Lusitanos mouit æstu secundo. Classem preibat ipse cum naui maioris formæ, crassioribus munita pluteis, & machinis variis generis; ac, præter naualem turbam, propugnatoribus ferme ducentis. in eam conspectâ Botellius hortatus ad pugnam suos, ex templò vim iaculorum tormentis emisit, adeò peritè libratis, vt remiges ad transtra complures vno ictu discerpserint, quo metu perterriti, qui in eo latere curabant nauem, partim in mare sese præcipitant, partim infra salmos occulto loco se condunt. ita, ministerio destituta nauis, in obliquum intorta vorticibus, adeò tenaciter ad vtramque fluminis ripam inhæsit, neque ipsa moueri posset loco, & pone sequentibus reliquis transitum intercluderet Tum, ex propinquo initum certamen; & Botellius cum suis regiam nauem egregio conatu transcendit, Aequis viribus aliquandiu dimicatum est, dum Regem satellites obnixè tuentur. Sed vbi cæteri Lusitani ipso tormentorum strepitu exciti superuenêre; tum demum perculsi nouo terrore barbari; & Rex metu ne opprimeretur, è naui desilijt; perque aua & lutulenta cum paucis diu errabundus denique in tutum euasit. at Lusitani regia naue expugnata, in cæteras gradum illicò faciunt. eæ cùm obstructo, vt diximus, exitu clausæ tenerentur, & in angustijs confertæ atque implexæ remis, atque armamentis, neque explicare se possent, & contra vim æstus reciprocantis frustra niterentur; naualis turba, tentato vix prælio, sequuta Regis exemplum,

emplum, qua cuique licuit, se in terram eiecit. ita, multis primo impetu cæsis, vacua pæne classe, Lusitanus potitur. Et Abdala, præter spem obsidione exemptus, Malacam quantibus Lusitanis ingenti pompa defertur. Ibi iussus Ninachetus magistratu se abdicare; non tulit ignominiam, veri honoris, & solidæ virtutis ignarus. confestim ex aloe, & sandalis odoratis exstructo rogo, quadratum iuxta suggestum nobilibus aulæis & alia pretiosa veste constrauit. ex eo suggesto, aurea ipse toga gemmisque præfulgens, ad circunfusam concionem de rebus ab se gestis, totoque vitæ suæ cursu differuit: expositisque beneficijs, quæ in captiuos primùm Lusitanos, tum in Albuquercium ipsum difficillimo tempore contulisset, nullo suo delicto spoliari se dignitate, dolenter admodum, & acerbè conquerebatur. Tum Lusitana ingenia detestatus (adeò funestas humano pectori subdit faces ambitio) è pulpito se se in ardentem pyram furibundus iniecit: mortemque paulo post sponte affuturam, deuexa iam ætate vir antecapere, quàm vel ad exiguum tempus, minus inter suos honoratus conspici maluit. Verùm, ne Abdalæ quidem diuturna felicitas fuit. Iniquorum criminationibus in suspicionem vocatus, quasi de vrbe Alodino proden da clam ageret, per speciem consultandi, in arcem, Georgij præfecti iussu deducitur. ibi, nihil minus metuenti, diuinamque & humanam implo ranti fidē, catenæ subito iectæ. ac ne ex ipsis quidem vinculis facta dicendæ causæ potestate, paulo in toro palam iugulatus est: quæ res propter speciatam viri æquitatem, & amabiles mores, magnam apud eas nationes Lusitanico nomini conflauit

flauit inuidiam. Inde minus iam multi Mala
inſtitores adire: nec regia modò vectigalia
minui; ſed etiã ciuitas annonæ caritate prim
tum etiã inopia laborare. Ob id à præfecto a
conciliandas circa nationes miſſus Botellius,
tæ probitatis ac prudentiæ vir, ciuitates ac
los adeundo, virtute ac lenitate paucis diebus
lacam intermiſſa commercia reuocauit. In ea
tione cùm ad Siacanum dynaſtam Alodini ve
galem veniſſet, vltimum pæne ſalutis pericu
adijt. Siquidem Alodinus pacis immemor
Maxelizij cædem factæ, Siacano cùm alia, tum
nuptias offerebat; modò Botellium ſibi vinc
mortuũ traderet. proceſſiſſetq; haud dubiæ
ni Botellius, incolæ monitu, quem captum
tate donarat, maturè inſidias præcauiſſet. Ea
ctatione deluſus Alodinus, lanciaras ferme
triginta ad eum inſequendum protinus mi
in Luſitanicos lembos nouem cùm incidi
quibus Franciſcus Mellus præerat, atrox di
lium, & incerta victoria fuit, dum hoſtes mu
dine maximè freti noſtros circumuenire ni
tur. Sed ad extremum, acrius inſtante, atque a
mnes occurrente impetus Luſitano impares
bus ac dimicandi peritia barbari, magno ſuo
amiſſo numero, terga vertêre. Neque noſtris
cruenta victoria fuit: è ſocijs multi, è Luſitan
ginta quinque deſiderati. Huius pugnæ fama
quilliores in vlteriore India fecit res: & Bote
annona leuata, rebusq; ex animi ſententia co
ctis, auro pretioſiſque alijs onuſtus mercibus,
lacam reuertit. Neque ſegnius interim ad G
Luſitana res ab Albuquercio Prætore admini
batur. Intentus omni cura conſtituendo & pro
ga-

gando Emmanuelis imperio, nullã eius rei occasionem elabi sinebat è manibus. Ante omnia, captus opportunitate Diensis emporij, legatos ad Mamudiũ Cambaiæ Regem cum donis misit, vt munitum de more diuersorium Lusitanis, negotiandi causa, in eadem insula certis legibus exstruere sibi liceret. Neque abhorrebat à conditionibus Rex, commercij spe illectus adeò fructuosi. Cæterùm Iazij, qui nihil minus, quàm Lusitanos accolas cuperet, opibus artibusque discussa tota res est. Cum Idalcane præterea, & Narsingano Rege confirmata per mutuos nuntios amicitia, actumq; de cõmunibus commodis. Verùm nihil tenacius in Albuquercij mente, quã Armuziana rei cura insidebat. cuius tũ regni status erat eiusmodi. Post Albuquercij discessum, & arcem scelere nauarchorũ amissã, ingens rerum perturbatio erat Armuziæ consecuta. Primùm, Atar eunuchus grãdi iam ætate, decesserat. Dein, Zeifadinum susceptis iam liberis regni potentem, Nordinus vrbis præfectus per Abassina mancipia veneno sustulerat: inq; eius locum, præteritis filijs, suffecerat Zeifadini fratrem, nomine Torum. hunc, multis ante officijs, ac tum recenti beneficio sibi deuinctum, quò insuper magis haberet in potestate, fidis priuatim sibi ministris, ac satellitibus cinxerat. Et ijs, tres germani fratres, Mudofar, Hales, Hamedes, quod Nordinum arcto affinitatis gradu contingerent, præcipuum dignitatis, & gratiæ locum obtinebant: sed ante omnes longè eminebat is, quem è fratribus tertium posui, Hamedes: vir & manu promptus, & libidine dominandi, & solertia in rebus gerendis, Atari eunucho persimilis. Is callidè conciliando sibi militum animos, & ob-

noxios sibi sensim in vrbem introducendo
grauissima quæque in se vnum trahendo nu
paulatim eò potentiæ viriumque peruenerit
gnum vt omne suo arbitratu ageret versare
Quocirca & Nordinus iacere, & præ illo par
uilis ac modestus videri ; & gemebundus T
nusquam eodem inuito commouere sese, ne
maioris momenti quippiam aggredi. Iam
rò, quod ad Emmanuelem Regem pertineba
sitanis quidem ducibus illac iter habentibu
tebat hospitium ; & Emmanueli annuum
dium ex Albuquercij formula pendebatur
runtamen ea erat conditio rerum, vt Ham
nullo frænatus præsidio, vbi vellet, ab Lus
Regem regnumque posset abducere: & Emm
el, per fraudem arce deiectus, precariam quo
modo eius insulæ ditionem habere videre
Hisce rebus probè compertis, Albuquercius
rum teterrimo seruitio domesticorum e
re, & in fide ac patrocinio Emmanuelis o
stabilire decreuit. Ea res quod in primis ego
silentio, ne se Hamedes ad obsistendum in
ret ; per speciem Adeni repetendi, magnis
bus duabus & viginti, & minorem nauig
ingenti numero comparato, circa initium
quentis anni Goa profectus; in medio itinere
sum ab Arabia repente in Persicum sinum auer
Armuziam vt est ventum, nauigijs confestim
cundat insulam, ne quid aliunde subsidij, vel
meatus eò subuehi posset. dein missis vltrò
que nuntijs, de nouis amicitiæ legibus agi
tum. Summa postulatorum Albuquercij erat
ter stipendium Emmanueli bona fide soluendu
vt arx, ac diuersorium Lusitanis ad vrbem dare
nega

negotiandi causa. Neque Torus abnuebat; cessit quin etiam arce protinus: cæterùm, quò minus reliqua explicarentur, maximè obstabat Hamedes, continuandę scilicet dominationis auidus; &, si alteri cedendum foret, in Ismaelem Persam, quàm in Lusitanum Regem longè propensior. Ea incensum cupiditate, cùm ad saniora consilia reuocandi nulla esset spes; molientem insuper insidias, Albuquercius immissis per occasionem percussoribus, antecuertit è medio tollere. Hamede interempto, cętera expedita fuêre; ac facilè deinde omnibus de rebus cõmuni consensu transactum est: & in arcẽ absoluendã cùm Albuquercius diligenter incubuit, tum ipse quoq; Torus materiã, & alia necessaria largè subministrauit. Dein tormenta omnia, quæ ad rebellandũ animos facere possent, Armuzianis adempta. & Lusitani regni stemmata, & vexilla in turribus cum ingenti clamore & plausu publicè posita. Viri fermè triginta è stirpe regia, ob regni æmulationem, à tyrannis candenti ferro occæcati, regio sumptu in vrbe alebantur. Hos quoque, Albuquercius, ne quid eorum causa tumultus existeret; Goam amandauit, dato Quæstoribus, & præfectis negotio, vt cuncta eis ad victum, cultumque liberaliter Emmanuelis impensa præberentur. Inter hæc, Ismael, non modò sibi de Armuziano stipendio bellum cum Emmanuele suscipiendum non existimauit; sed etiam admiratione captus rerum, quas à Lusitanis perexigua manu gestas, consentiens fama toto pæne terrarũ orbe vulgauerat, legatum iungendi fœderis ac societatis, ad Albuquercium destinauit. is verò in gratiam tanti Regis ingenti apparatu ab Albuquercio exceptus. Missi ad eum deducendum,

è Lusitana iuuentute præcipui. Pompæ au
ratio fuit eiusmodi. Præibant in equis, cum ve
ticis pantheris, Persæ rectores duo: tum equi
taphracti sex nullo sessore sequebantur: dein e
tes, in argenteis ferculis regalia dona, vestem
gnificam varij generis, itemque natiuas & fa
tias primæ notæ gemmas, cum tibiarum ac
panorum hilari pulsu gestabant. Postremò le
tus ipse cum suo comitatu, Lusitanisque in
debat. is in ornatissimum solium, adstante pro
rum corona, ab Albuquercio perhonorificè
ceptus; cùm muneribus litteras ad Emmanuele
& ad Albuquercium reddidit: expositisque m
datis, omni genere comitatis honorisque
ctatus est. Ac demum redeunti, vicissim leg
ad Ismaelem adiunctus Fernandus Lemius
missa pariter dona: affabrefactæ loricæ duæ
galea inaurata, ac thorace quàm optimo
millæ aureæ quattuor: & nobiles pyropi co
plures: itemque alia pretiosa ex auro gem
que monilia: necnon è singulis Indicorum
matum generibus aliquantum. Accessère, op
tissimum Ismaeli munus, aliquot variæ mag
tudinis ænea tormenta cum Lusitanis balli
æreque Cyprio, & stanno, ac postea magistri
que eius fabricæ cum peritis libratoribus m
vt quoniam ab Turca nouæ illius terrore proc
læ nuper acie victus fuisset; ea quoque virium
te communi hosti esset par. Dimissa legatio
& rebus ad Armuziam ordinatis, Albuquerc
Torum hortatus est, vt Emmanuelis amicitia
cum fide coleret; certissimumque in eius ma
state præsidium suis fortunis repositum exis
maret. Inde Goam classe renauigans, cùm iam

sexage-

sexagesimum tertium annum ætatis ageret, fluente sensim aluo consumptus, ægrè ad Goani portus fauces animam traxit. ibi, cùm sese è lectulo mouere non posset; in ipsa naui per confessionem elutis animi sordibus, & sacro ad supremam luctam oleo inunctus; Christum, cuius Cruci affixi in sinu fouebat effigiem, suauiter alloquens, inter carorum manus & lacrymas exspirauit, prorsus inuicti ad laborem ac patientiam æquè corporis animique vir: & cum quolibet suæ ætatis ducum, vel naualis rei scientia, vel expediti consilij magnitudine comparandus. Facinora duo apprimè glorioſa vasto dudum agitabat animo. alterũ, vt Nili fluenta, nouo & spatij lõgè breuioris alueo, Abassinis adiuuãtibus, in Arabicum sinũ auerteret, ac totam Aegyptũ Turcis redderet prorsus infructuosam. alterum, vt ab Armuzia vectos hippaginibus equites velocissimos ad trecentos, in intimum repente littus eiusdem Arabici sinus exponeret: qui, ante quàm è vicinis regionibus concursus fieri posset; Mecam non amplius septendecim leucarum interuallo aduolarent; & ex inclyto apud eas gentes fano, abominanda Mahometis ossa raptim aueherent: scilicet in perpetuam teterrimi impostoris & hæresiarchæ ignominiam Christiano ritu publicè concremanda. Talia meditanti, iniquorum obtrectatio primùm, dein mors interuenit, vt seni matura, sic rei Christianæ atque omnibus bonis acerba. Elatus est quàm amplissimo funere, & comploratione tanta; vt sacerdotum Christiano ritu psallentium voces nequaquam exaudirentur. Conditus est in ædicula MARIAE Virginis, quam Goa capta, vt supra dictum est, ipse construxerat: ac deinde Alphon-

ſus filius (qui Oliſipone hæc ibidem ſcribe-
bus nobis octogenarius agebat animam) ſum
penſis auxit, ornauitque. Oræ Indicæ imper
quæque illo imperio continentur; Albuquer
decedens pacata Emmanueli reliquit; & he
cam rem (vt ijs locis ac moribus) egregie c
ſtitutam. Paulo ante ipſius obitũ, Luſitania
nauibus decem Cocinum appulerat Lupus
rius prætor ab Emmanuele deſignatus, is cum
ijſſet magiſtratum; anno qui Albuquercy
tem eſt inſequutus, renouata cum finitimis
gibus amicitia, Fernandum Petreium An
dium cum nauibus octo miſit in Sinas, ad
tuendum cum ea natione commercium, &
giones è proximo cognoſcendas. Vnà profe
etiam Thomas Petreius, Emmanuelis nom
cum donis ac litteris legatus ad Regem Sina
quorum nobis mentio quando nec ſemel fac
iam; & ſæpius, vt videtur, in poſterum inci
aliqua hoc loco de gentis natura, mori-
bus, opibusque poſuiſſe, non in-
commodum fuerit.

HIST

HISTORIARVM INDICARVM

LIBER SEXTVS.

SINARVM regio, quam hodie Cinam vulgus appellat, vltima terrarum Asię, ab Oriente, & à Meridie, alluitur Oceano, quē Sericum, vel Eoū prisci dixêre: ab Occidēte Indiam vlteriorem attingit: à Septentrione, cingitur Massagetarum, Scytharumque limitibus. Multo latius quōdam imperasse gentem, annales ipsorum, ac litteræ, & veterum ædificiorum illustria monumenta, & complures, in India præsertim, ab ijs denominatæ nationes, haud obscurè testantur. Sed cùm sua ipsi mole viribusque fatigarentur (quod à Carthaginiensibus in re simili factum legimus) spontè misso veluti sanguine, & castigata luxuria, intra hosce fines recepêre sese; graui proposito edicto, ne quis iniussu magistratuum excederet. Regna, seu prouincias vastæ magnitudinis, numerant quindecim cum sua cuiusque metropoli: ad mare sex, mediterranea reliqua. Tellus, quod maxima ex parte intra temperatæ plagæ terminos continetur; radiosque Solis, suapte natura vitales puro ac patenti excipit sinu; sic fit, vt saluberrimo cælo, & purioris auræ dulcedine perfruatur; ac simul inclytæ fertilitatis gleba, frugū omnis generis fundat copiam bifero triferoq; prouentu. Accedit ad eximiā soli fœcunditatem, summa cultorum industria. Et infinita est multitudo, quippe suboleſcēte

in dies prole, & in alienas regiones migratio-
bus interdictis. Neque in tanta mortalium tur-
ceſſare cuipiam licet. non priuato dedecore tu-
tùm, & proximi cuiuſque probris ac iurgijs; v-
rum etiam publicis moribus legibusque de-
plectitur. Itaque ruſtici homines nullam agri p-
tem incuriâ ſqualere patiuntur. Saltus & col-
pinu vitibusq; campi & planities; oryza, hord-
frumento, cæterisque ſegetibus nitent. quamqu-
è vitibus more noſtro non exprimunt merum,
nas quodam condimenti genere in hyemem ac-
uare mos eſt. cæterùm ex herba quadam expre-
liquor admodum ſalutaris, nomine Chia, c-
dus hauritur, vt apud Iaponios: cuius maxim-
neficio, pituitam, grauedinem, lippitudinem
ciunt; vitamque bene longam, ſine vllo fermè
guore traducunt. oleis alicubi carẽt: ſed earum
ce non deſunt plantæ, quę humorẽ vnctui prę-
Paſcua ſunt etiam gregibus alendis vberrim-
in hortis egregiè cultis cùm alia noſtri orbis
ma, tum ſapidiſſimos melopepones, ſuaviſſim-
optima pi una ficuſq;, & medica citreaq; varia
mæ ac ſaporis, apprimè generoſa mala conſpic-
Ad hæc, perſpicui fontes, & miro colorum dec-
odorumque fragrantia flores ac roſæ perenn-
flumina verò, quæ magnas quoq; patiantur nau-
piſcoſa & amæna, viridiſſimo riparum veſtitu-
guibus aruis interfluũt. Quin, & ora maritima
ribus introrſum æſtuarijs ad omnium rerum co-
piam inuehendam euehendamque, facili pate-
ceſſu. Ingentem præterea volucrum & ferarũ vi-
ad aucupium ac venatum, paludes, luci, ſaltus
ſuppeditant. Metalla auri, & argẽti, & ferri proc-
tiſſimi, & alia, incolæ effodiũt. Margaritas, &
cipua

cipuæ nobilitatis vasa fictilia, quę vulgo porcellana dicuntur; pretiosas pelles ad frigus arcendum; itemque gossipij, lini, lanæ, bombycisque, & serici fila, vestemque omnis generis mittunt innumerabilem. Saccari, & mellis, rhabarbari, cafuræ, minij, glastique tingendis vestibus expetiti, prouentus ingens: odoramentis cùm alijs abundant; tum præcipuè mosco (cuius nullam apud Latinos Græcosue scriptores mentionem inuenio) è feris quibusdam, vulpecularum effigie, crebro verbere enectis, dein putrefactis. Deniq;, nihil aliunde, non ad victum modò cultumque; sed ne ad delicias quidem ac voluptates requirunt. ac proinde nulla sub Sole gens est, apud quam aliarum gentium opes æquè consistant. quippe vendentibus cuncta Sinis, nihil inuicem redimentibus, nisi fortè in vsum tectorij cuiusdam odorati, piper ex India. Neque erat externo commercio locus; ni Sinam infinita quædam teneret argenti cupiditas. id præferunt auro; & cùm indidem effossum, tum è remotis regionibus illatum, auidissimè accumulant. Iam de ædificijs, priuatisq; ac publicis operibus explicare, infinitum sit. Vrbes præcipuæ magnitudinis celebrant fermè ducentas: inferioris autem ordinis, longè plurimas. porrò castella & pagi, quorum nonnulli tribus familiarum millibus incoluntur; viciq; passim ita multi sese offerunt, vt summa iniri vix possit. sunt autem egregio situ plerique: scatent aquis, procera circundati sylua; ex qua turritæ prædiuitum aratorum eminent domus. Porrò, dispersæ in æstiuos maximè secessus nobilium villæ, opere in primis eleganti; vel ad opacas amnium ripas garrulos auium concentus, & fugientis aquæ lene murmur excipiunt; vel è montium

iugis verticibusque, subiectos vallium anfra
& vasta maris ac terrarum spatia, longè late
pectant. Sed ipsarum præcipuè vrbium pulch
do mira. Nauigabilibus impositæ fluuijs, ad
dum profunda & lata fossa, mœnibusque cing
tur quadrati ab imo lapidis, lateritiæ ad sum
structuræ. lateres autem, ex eodem argillæ ge
quo porcellana vasa, confecti, & calce optim
terliti, in eam duritiem ac firmitatem breui
pore coalescunt, vt ferramentis postmodum
factari vix possint. crasitudo mœnium, quat
& alicubi sex capit homines: additis ad pros
pergulis, ac mœnianis, & occultis ambulato
bus, qua præfecti oblectationis causa pere
pomœrium, intra extraq;, libero ad circuitum
tio, senis in ordinem equitibus patet. Ad
quos autem ictus, modico interuallo, turre
propugnacula prominent, artificiosis contect
stigijs; & podijs elegantibus adornata. Ex ijs
nibus cùm quædam ante bis mille annos co
exstructa; nullam tamen in eis rimam, aut
aut labem aspicias. adeò seuerè, acriterque
tecta ab regijs curatoribus exiguntur. Vrbis
totius, ea fermè dimensio est. Latissimæ vi
interfecantes, perpetuo tractu, qui lustrari
lis possit, præcipuas quattuor portas aper
præferratas, ornatu magnifico, adituque ad
ctum præclaro. Ab hisce rectis vijs, aliæ dein
que transuersæ, priuata & publica ædificia, v
que distinguunt. Et ab vtroq; latere viarum,
runt porticus, quæ commeantem plebem, &
brum atq; institorum apothecas ac tabernas, a
pestatum iniuria vindicent. iam verò, è lapide
fores vt plurimũ, & quidem summo artificio

fecti cum inscriptionibus fornices passim visuntur. quæ monumenta, magistratu abeuntes, regij præfecti relinquunt. magistratibus autem ipsis, celeberrimo loco stant ampla & operosa prætoria, cultissimis hortis, capacibus piscinis, fontibusque pellucidis, & varijs aquarum deriuationibus ad omnem animi remissionem instructa. Nec desunt auiaria, & ferarum septa, & operis topiarij tonsiles syluæ, lucique; densissimi, & distincta floribus prata: vt singulæ præfectorum domus oppidi propemodum instar obtineant. Priuatorum ædes, circa maritimam oram humiles. mediterraneis verò locis, multiplici contignatione tolluntur, vel pictura decoratæ, vel opere albario candoris eximij. A primo ingressu panditur atrium, armarijs circumquaq; dispositis: in quibus inanium Deorum statuæ collocantur. accedunt lacus pleni piscium, ac pensiles horti. materia in ædificationes vtitur mirè læuigata, & certo lenocinij genere in auri colorem ac splendorem adducta. Pari læuore tegulum est, calce spissatum atq; commissum ad pluuias arcendas: durantq; seculis tecta talia, extremis imbricibus è marmorato pereleganter elaboratis. ad singulas verò ianuas, viridi opacitate arbores ad lineam directæ consurgunt: quarum gratissimo aspectu, quasi pabulo quodam, oculorum acies quālibet fatigata reficitur. Porrò vrbes, præterquam quod magnis, vt dixi, fluminibus pleræq; alluuntur; sunt etiam quæ, ad subuectionis euectionisq; commoditatem, canales nauium capaces introrsum admittant. quales multis locis apud Belgas, & alicubi etiā in Italia cernimus; marginatis vtrinq; semitis ad terrestre iter adstructis. lapidei quoque pontes egregiè facti, non ad oppida solū, sed etiam in a-

in agris plurimi, quę flumina propter altitud
pilas arcusq; reijciunt; ea, consertis & contab
tis nauibus pro ponte iunguntur. sin ex imbr
hementius intumuerint; solutis interim or
bus, viatorē, gratuitæ cymbę, Regis impensa
mittunt. Iā, voraginibus, & hiatibus terræ, &
nantibus aquis, quæque alia ad iter impedim
sunt, publicè occurritur. quin etiam, aspe
locis ad montium latera excisis cautibus, v
tescunt, ea molitione sumptuque, vt Roman
eo genere magnificentiam non requiras. Te
etiam cum turribus, culminibusque spectant
cet alioqui Deos contemnant Sinæ) pulcher
& maxima. Trans pomœrium dein, præfer
mare, suburbia, eodem ornatu, & laxitate v
aduenas ferme ac negotiatores frequentissim
uersorijs, & cauponis accipiunt; in quibus, p
delicatas de gentis more potiones, omnium
generum cocti, crudique prostant cibi, & e
fita cupedia. Sunt autem Sinarum populi (q
admodum eiusdem plagæ alij) prout ad Sept
onem, vel ad Meridiem vergunt; magis aut
æneo colore, vel candido: simis naribus, ex
admodum ocellis, rara barba, lōgis crinibus,
accuratè compros, & in verticem coactos illi
ant, & oblongum ex argento clauum in laq
inserunt. neq; tamē vna est omnibus capillam
ratio. quippe, cælibes, comam à fronte disc
nant; mariti, confundunt; atq; hæc præcipuè
ordinem vtrumque distinguit. Primarij, ac
tes, quique militiam exercent; versicolore
plebeij ac pauperes, lino, seu gossipio tegun
pora. nam apud Sinas lana, cùm maximè supp
minimè texitur. Sagis ad veterem Hispaniæ

fuetudinem vtuntur, media sui parte crispis ac rugosis; cæterùm fusa & explicata lacinia, & laxis manicis: ipsum verò sagum, ab læua parte confibulant. Accedit talaris tunica, quam qui è regia sunt stirpe, vel superiore aliquo magistratu funguntur, circa baltheum maximè; cæteri limbo tenus acu pingunt. Caput operiunt præcelso ac rotundo pileo, è tenuissimis virgulis atro filo prætextis. Caligas induunt affabrè factas, & elegantes cothurnos, aut calceos bombycino obstragulo perpolitos. Vestimenta per hyemem pretiosis murium Scythicorum pellibus, quas vulgo martas, vel sabellinas vocamus, calore admodum suaui, & ventis impenetrabili densitate suffulciunt; ijsdemque separatim pellibus circumfouent colla. Molestias fluuium, munitis egregiè fenestris, ac specularibus prohibent. Per æstatem verò, ad reliqua remedia caloribus leniendis, illud etiam accedit. Subterraneos idoneo loco effodiunt specus: inde conceptam auram, intensiorem aut remissiorem, prout libuerit, per omnes ædium partes admirabili machinatione dispensant. Mulieres, circa curam capitis multæ sunt. crines diu pexos concinnatosque in summo circumligant vitta gemmis auroq; distincta. reliqui corporis ornatus, minimè lasciuus. Præcipuam decoris ac formæ laudem, in pedum breuitate & exilitate constituunt: atque ob id ipsum, tenellos ab infantia fascijs perquàm arctè constringunt. Magnus apud nobiles matronas honos pudicitiæ. raro visuntur: nec in publicum prodeunt, nisi gestatoria sella, prætentis ex omni parte velis, &, occultæ speculationis causa, reticulatis ex ebore fenestellis ad latera appositis. succollant serui, magna vndique stipante

pante familia. Deprehensum adulterium ap
ri ac fœminæ, capite luitur. Ad nuptias, dot
viro fœmina, sed vir fœminæ defert. Singul
res in matrisfamilias numerantur loco: pe
procul à conspectu varijs locis aluntur. Pro
tis ac meretricibus (ea fere mancipia sunt) pro
um ac separatum in suburbijs domicilium e
num e lunaribus periodis duodecim ita con
vt tertio quoq; anno ad duodecim vnam ad
Principium, à Martij mensis nouilunio aui
tur. Eum diem publica hilaritate, natalem qu
suum priuata gratulatione concelebrant. mu
sibi & sportulas inuicem mittunt. apparati
dem epulis, noctu præsertim, exquisitissimi
ponuntur ludi. Comœdias, ac tragœdias ex
sumptuosas, vel fabulis in præsens à poeta
ctis, vel actionibus è vetere historia repe
petoristæ, aretalogi, præstigiatores, mimi
desunt. parietes forniceſq; viridi fronde
cantibus rosis, & pretioso peristromate
untur. fragrant odoramentis ac floribus vi
sis funalibus ac laternis, arbores, pergulæ, fer
collucent: neruorum pulsu; tibiarum vocum
centu omnia personant. Conuiuiorum aute
tio est talis. Inuitatur multi. propria singul
sa, aut summum binis, apponitur ex ligno a
star ebeni splendidissimo, varijs syluestrium
xime rerum figuris, ac certis linearum d
(quo in genere Sinæ admodum excellunt) e
latim ex argento, vel auro discurrentibus. Ea
ra nitorq; pro mappa est. serica frontalia de
humum vsque dependent. Conuiuæ fucatis
dent cathedris, præmolli, vt apud nos, culc
gratiorem quietē obductis. Inde elegantissim

mum caniſtri ſertis redimiti, onuſti baccis pomiſ-
ue, toto margine diſponuntur. Intra id veluti ſep-
tum, admirabili ſtructura cæteræ exſurgunt dapes,
cumq; ſagina omnis generis, ferina æquè ac dome-
ſtica, & piſcibus, oſtreiſq;, & cunctis fermè illece-
bris, & condimẽtis abundent; ſuilla tamen præci-
puè caro ſummorũ pariter & infimorum expetitur
menſis: neq; ex alio vllo animali copioſior ganea.
Cibos digitis attrectare (vt ſunt vulgo munditia-
rũ diligentiſſimi) ruſticitatis putant. bracteatis pa
xillis, vel argẽteis aureiſue faſcinulis, cóciſa minu
tim fruſta in os inſerunt. Exiguis poculis crebro
hauſtu ſedant ſitim: & magno cũ honore verborum
mutuò ſibi propinãt. Miro interim ſilentio atq; or
dine lances ab atrienſibus inferuntur: & in ſingula
fercula menſæ inſtrumentum omne mutatur. Hæc
ſeparatim viri, ac matronæ item ſeorſum (quæ ma
ritorum zelotypia eſt) eodem apparatu in penetra
libus conuiuantur. Salutandi ritus, inter plebe-
ios, eiuſmodi: læuam in pugnum compreſſam
obtegunt dextra. ambas dein pectori ſæpius admo
uent, & ſimul, accommodato ad geſtum ſermone
demonſtrant, amicum ſibi conditum hærere in
medullis. At primores, brachijs arcuatim exten-
ſis, ac digitis vtriuſque manus implexis, identi-
dem ſeſe ad terram vſque ſummittunt: certantq́
verborum officijs inter ſe, vter poſterior, alterius
honoris cauſa quieſcat. Opificum ac ſellulario-
rum, ingens vbique numerus; & certus ordini cui-
que vicus eſt. ſculpendi ac pingendi artem, itemq;
plaſticen, toreuticen, encauſticen, nec non fabri-
eas, ærariam, ferrariam, cæteraſq́ metallicas, ac
materiarias egregiè callent. neque ad conflandos
ignes (quod vel in primis mirere) cuiuſquam

egens

egent opera. quippe, certa ratione ita libra
bulis quibuſdam, atq; ad caminum aptatis, u
ceptam è cauernis auram perpetuò redda
chanica quælibet, vel ibidem excogitata, vel
lijs terris inuecta, celerrimè arripiunt. Aene
menta conflare; litteras imagineſque ſubiec
lo typis excudere (quibus commentis Euro
centibus adeò gloriatur) vetuſtiſſimo in vſu
Sinas eſſe, compertum eſt. Accedit ad artis
tormentorum, quòd ex ijs quædam ſolutili
unt; perque partes impoſita baiulis, aut iu
quocunque opus eſt, ſine vexatione circumf
Ad ſcribendum autem, arctas & oblongas
bent è leui admodum ac tenui papyro pa
neque verſus ab læua ad dextram, vt Grę
que ab dextra ad læuam, vt Hebræi; ſed ad
ab ſummo perducunt. cuius generis imp
volumen, atque inde tranſmiſſum, Romæ in
cano, itemque in Laurentiana Philippi Re
bliotheca videre me memini. Litteris vtun
lut Aegyptijs, quas hieroglyphicas Græci
Eæ ſingulæ ſingulis nominibus ſeruiunt, a
iam integris interdum ſenſibus. Ita fit, v
Sinæ, varia lingua, quippe tam multis reg
tamque diſiunctis, vtantur; tamen, quæ
conſignata ſunt, peræque omnes intelligat.
ſuum cuiuſque nationis atque prouincia
inſuper & communis eruditorum eſt ſerm
tinæ apud nos linguæ reſpondet, vulgo Ma
num appellant. hoc aulici, ſcribæ, iuriſco
iudices, magiſtratus vtuntur: huic impend
dant operam. Qui per plateas erret otioſus,
pra docuimus, vel manum ſupplex ad ſtipe
rigat, ferme eſt nemo. Manci, vel aliqua par

pòris debiles, vel morbo impliciti grauiore, quàm vt sibi parare victum vllo modo possint; cognatis affinibusúe alendi attribuuntur à magistratu. sin propinqui desint; vel propter inopiam alendo non sint; causa probè cognita, ne quid subsit fraudis, in regia valetudinaria deportantur. Luminibus capti, si premat egestas, pistrino ac molæ; manci, aut quoquo modo mutili, dum suppetunt vires, alijs alij ministerijs affiguntur. Denique nullus inertiæ, vel ignauiæ locus est. Itinerum spatia hoc pacto distinguunt. Minimam omnium mensuram patrio nomine vocant Li. hæc, interualli continet quantum æqua planitie, die puro ac sereno, vox humana percurrit. Li decem, vnum explent Pù, quod Hispanicnsi fermè leucæ respondet; siquidem Pù dena, diei vnius iter efficiunt, quod vulgo ychan appellant. Peregrinationibus autem, non iumenta modò, sed etiam varij generis cisia, lecticæ, pilenta deseruiunt: accedunt rhedæ ac vehicula partim equis iuncta; partim etiam, vbi camporum æquora patiuntur, velis euntia. Nec verò minus peritè, ac scienter aurigæ quàm nautæ, & gubernacula moderantur, & varia velorum inflexione, prolato vel reducto, prout opus est, pede, ventos excipiunt. Pretia rerum (vt quondam in Latio) non moneta nummisúe; sed, ne locus adulterio pateat, concisi maximè argenti pondere metiuntur: atque in id ipsum, forfices, & habilem trutinam ligneolæ incluſam thecæ, in sinu circumferunt. ad maiora verò pondera, cum lancibus libram, publicè probatam obsignatamq; habẽt domi. teruntios duntaxat ex ære publica forma percutiunt, gestantq; pertusos in linea, supplendis argenti pretijs. vel etiam ad quisquilias coemen-

das. Nihil quod vili vſui poſſit eſſe, perire
curiam ſinunt. excrementa ſordeſq; ad ſter
dum agrum; viliſſima ſcruta, in chartarias
nas; ipſa deniq; canum oſſa, in cælaturam
tilia conferunt. Fœneratores, vtpote reip
xij, cùm alijs pœnis, tum pecunia mulctan
fœnore deprehenſa. debilibus tantùm au
ex infima plebe, ad ſuſtentandam inopiam
vſuræ nomine exegiſſe impune eſt. Suarum
mercium inſtitor, deſcriptum indicem; pha
polæ etiam ſingulorum ſimplicium quæ a
ſpecimen ipſum coguntur pro tabernæ for
bere propoſitum. Ea ſæpe ab ædilibus in
tur: neq; cõponendi, miſcendiúe, niſi pr
ceſſitas vrgeat; neq; compoſita diutius ad
cuiquam omnino ius eſt. Vocales & geſtic
as aues enutriunt impenſa cura, venduntq
ter naturales colores, vario etiam veſtitu
que diſtinctas. Iam, naualium copia, ac to
maritimæ apparatus, pæne incredibilis: a
gè, materiam & omne inſtrumentum, cęd
& ferri optimi venæ, & lini goſſipijque
tiſſimæ textrinæ ſuppeditant. Maximas na
to duntaxat mobiles (quarum ſupra mem
vulgò iuncos appellant. ex ijs partim ad
parantur; eminentibus ad proram puppim
ſtellis: partim depreſſiores, ad mercatura
ra. Sunt quas Lanteas, quas Bancones voca
ſex remis ingentibus; hæ tribus tantùm, q
vel ſeno in ſcalmum remige ad vtrunque
ſtructæ. Longis etiam, triremium inſtar, v
ſed ſine roſtro; & ad amnes, ac vada ſulcan
no alueo fabricatis. Aliæ conſpiciuntur, m
peragrandis animi cauſa littoribus, auro

tò cælata puppi, cubiculis, reticulatis fenestris, porticibus, pensilibus hortis pæne in maris contumeliã exornatæ. Ad summã, variæ magnitudinis ac formę nauium tanta copia est; vt prefecti orę mari timæ, si quid vrgeat subitæ rei, militares iuncos à quingentis ad mille contrahere momento dicantur. Neque vllo tempore anni desunt classes, ad tuenda & purganda piratis maria pluribus locis paratæ. Hæ, magno totius regni bono, mercatoribus, & nauicularijs omnium nationum præstare conãtur non modò tuta, sed etiam secura commercia. Carinas oblinunt certo bituminis genere mire fideli cùm ad explendas rimas, tum ad teredinem & noxia lignis animalia prohibenda. Purgandæ verò naui, pluribus confertam vasculis antliam, ad latera introrsum applicant eo artificio; vt vnus quilibet sedens, alterno pedũ ac perleui motu, paucis horis quantamlibet sentinam exhauriat. Nauigiorum fluuialiũ incredibilis copia. quippe, in ijs magna pars hominum cum coniugibus, & liberis degunt: è quibus alij vecturam exercent; alij propauponibus & institoribus, in perpetua statione sunt: nec solùm in cibos, verùm etiam in cultum, ac vestitum, ipsasq; delicias habent cuncta venalia; vt in ipso itinere ac fluuijs, vrbana commoda & copiam non requiras. Sunt qui intra eas naues, altilium, atque anatum præsertim, ingentes alant turmas: & facillima est soboles; propterea quod ex ouis, non matris incubitu, sed leni tepore ex ignibus temperatis adhibito, quotquot visum est pullos excludunt. Noctu, animantes eas intra septa nauium cohibent; manè vt diluxit; in campos oryzæ feraces emittunt. ibi, non paruo agricolarum compendio, noxias frugibus herbas, mira quadam

auiditate depaſtę, ſub noctem ad cymbali, ſer-
pani pulſum, in ſuas quæq; cohortes ac recep-
la redeunt. Minutæ verò cymbæ, non fluuia-
modò, ſed ne marinum quidem ſaporis egre-
cem interioribus incolis deeſſe patiuntur. V-
tempore anni, tumeſcentibus imbre ac niue f-
nibus, cùm ad ipſas maximè fauces fœtificâ-
ſa æquorei greges ex alto ſuccedunt; confer-
vicinis regionibus haud ignara prouentus m-
hominum multitudo cum retibus & verice-
uolat. ingens captura nullo negotio fit: inde
nici nautæ à maritimis quàm optimos piſc-
coemptos pretio, & vimineis conditos cor-
perunćta charta ad continendum liquorem
ćtis; mutata ſubinde aqua, & pabulo iniecto, p-
uis intima in loca incolumes vehunt. ibi er-
ſtijs in ampla transfuſi viuaria, & latas v-
foſſas, ad lautiora conuiuia popinaſq; toto
ſufficiunt. Capiendi autem, cùm aliæ ſunt ar-
illa vel in primis iucunda. Prægrandes, ac d-
ſticos habent coruos, eiuſmodi prædæ aſſue-
rum colla nodo ita laxo conſtringunt; vt n-
quam intercluſa reſperatione, cibos tamen
mittere, ac deglutire non valeant. ita è cau-
miſſi; admirabili ſolertia ſe ſe in aquas imm-
piſciculos minutos ore conceptos, maiores
roſtro apprehenſos, domum, vnde abiêre,
dem referunt; quoad ſolutis omnino fauc-
ſatietatem ipſi quoque paſcantur. Ea magi-
um oblectamenta præcipua. Rei litterariæ
pars hominum vacat. Medicas artes, &
& aſtronomica attingunt pauci: iura lege-
bent ante annos bis mille ſcripta, neque v-
(vt ferunt) exinde mutata, his verò, quod

honores ac magistratus aditum patefaciant, plerique certatim insudant: deq; politicis rebus, regnorumque administratione & quærunt ipsi inter se, &, vbi licet, è peregrinis auidè scisciantur. Gymnasia cũ egregijs doctoribus fermè oppidatim amplè, & copiosè sustentat Rex. in ea gymnasia è ludo litterario primisque rudimentis pueri & adolescentes leguntur. studiorum præfecti, quos cessatores, vel tardos animaduerterint; obiurgant primùm: dein plagis afficiunt: ad extremum ignominia notatos expellunt. cæteros, pro cuiusque profectu ac diligentia, tollunt laudibus. Ad hæc, regij censores tertio quoque anno gymnasia publicè recognoscunt. ab ijs, ingenij & doctrinæ hoc fere modo specimen sumitur. celeberrimis in regni cuiusque gymnasijs, ad eam ipsam rem, mensis & subsellijs instructa visuntur ampla & spatiosa cõclauia. In ea ex alijs prouincijs (ne quid gratiæ detur) euocati adolescentes, prætentato sinu ne quem secum inferant librum; manè cum pugillaribus includuntur. ibi à censoribus theses de repub. & regno, itemque de priuatorum controuersijs, ponuntur ex tempore. in eam sententiam, clausis ostijs, adhibitisque custodibus, pro sua quisque copia & facultate scribunt eò intentiore studio, quod in eiusmodi certamine non dignitas modò, sed etiam res vniuscuiusque disceptat. sub noctem, apertis foribus, pensa exiguntur, adscriptis auctorum nomine, origine, & patria. deinde missa iuuentute; censores per otium ea scripta perpendunt: & ex vniuerso numero tria primùm millia; rursum ex hisce, trecenta; postremò ex trecentis, nonaginta quàm optima seligunt. atque is demùm habetur sapientiæ flos; neque vltrà subcernitur. quippe, totidem

tidem iuris peritos, ad ſupplementum, inſ
regna deſcribi ſolenne eſt. Poſt hæc, edicit
quo die victorum nomina voce præconis p
tianda ſunt. Fit denuò ex omni parte cõcur
palmam tulêre, ij cum exquiſito verborum
re magiſtri appellantur: atq; is dies magn
uiorum ac ludorum pompa & celebritate
gitur. Noui magiſtri, phaleratis in equis,
omnium ordinum ſtudio & comitatu, per
incedunt. dein miſſos in regiam, referri Re
in Loytias; quo maximè titulo nobilitas v
cenſetur: & annuum ſingulis honorarium
perſonam tuendam attribuit, actum den
ter ſe amplexantur, eiuſque collegij nec
nem perſanctam exiſtimant. Porrò, ex Lo
corpore iudices, & conſiliarios, & mag
creari mos eſt. neque per ambitionem, a
ruptelas, nullo ſui dato in imis documento
tim ad ſumma tranſiliunt: ſed in inferiori
bati ſpectatiõ;, gradatim ad ſuperiora conſ
Magiſtratuum minorum ingens vbique n
maiores in vnaquaque metropoli, cum a
ma poteſtate quinque: neque ij indigenæ,
gis inter ignotos, odio & amore vacui, p
in adminiſtrando rationem ſequantur. Inn
ce, omnium conſenſu, primum dignitatis
rij locum obtinet Tucan. is, quaſi vicario
munere, vniuerſæ prouinciæ præpoſitus eſt
nitatis cauſa, proprio ac ſeparato à reliqu
ctis habitat loco. ad hunc grauiſſima quæq
xima referuntur; pleraq; decidit ipſe, ac de
rum ſtatu ſubinde Regem per litteras edoce
ximus huic honore habetur Ponchaſius, pe
vectigalium & fiſci regij eſt cura. is cum

scribarum & custodum copia, tuetur ærarium; rationes & codices recognoscit; annua stipendia, salaria, mercedesque distribuit. Sequitur Anchasius, qui cum consilio delectorum virorum, non de ciuilibus modò controuersijs ac litibus iudicat; sed etiam rei capitalis quæstiones exercet: atq; ad hoc tribunal toto eo regno in causis grauioribus prouocatio est. Porrò Aitan rem bellicam administrat, conscribit exercitus, comparat classes; ac præcipuè in id exeubat, ne peregrini in vrbes ac mediterranea sensim irrepant. Aitani subest postremus omnium Luitisius, vir, militaris item rei peritus, qui ad Aitanis arbitrium, prout opus est, varias in expeditiones cum exercitu proficiscitur. Sunt qui præfectorum alia quædam tradant nomina, & plura: sed vtiq; magna omniũ specie: mira maiestas, ac singulis, excepto Luitisio, à consilio sunt viri decem lectissimi, verùm impari dignitate. superioris ordinis quini ab dextra sedent, quod apud Sinas honori ducitur: aureo baltheo, & (qui regius est color) croceo galero: inferioris classis ab læua totidem, cingulo argenteo, & cæruleo galero distincti. Si præsidem in prouincia mori contigerit; antiquissimus è consiliarijs in locum defuncti succedit. Ex eodem numero, ad obeundam, ac lustrandam Regis iussu prouinciam, legati mittuntur. Cæterùm cuncti peræquè præsides & consiliarij, regium insigne gestant ad pectus humerosque; serpentem ex auro textili. Neque minoribus præfectis, alijsue, magistro custodiarum excepto, quemquam e superioribus hisce nisi de genu alloqui, aut compellare fas est. Euntibus in prouinciam, præter vestimenta, & famulos aliquot; nihil omnino vel ad iter, vel ad hospitiũ, vel ad cæteros vitę vsus parã-

dum. in ſingulis oppidis regij ſunt paroch
cuique pro dignitate cuncta benignè præb
quod ſi priuatis amicorum hoſpitijs vti m
pro cibarijs numerantur pecuniæ. Ineunti
giſtratum, obuiam primùm ſub ſignis pedit
hortes, & equitum turmæ; tum reliqui ord
inſigni pompa; & vario ſymphoniæ cantu
dunt: ea frequentia per vicos vrbis, magnifi
riſtromate ornatos, non ſine honore ſiorum
rumque, nouus præfectus in prætorium vbi
ducitur. Præſto ſunt regij famuli & curatore
ſine vlla ipſius moleſtia cibos, inſtrumenta
ſuppellectilem ex maieſtate ſuppeditent.
eaſdem ædes proprijs conclauibus ac cœna
bus, aſſeclæ, ſcribæ, accenſi, lictores, & foren
niſterium omne alitur vnius Regis impen
plures omnium actionum & vitæ quotidi
bitros ac teſtes habere ſe magiſtratus inte
Iura autem, hoc ferè pacto redduntur. à pri
ne ad veſperam, paucis horis ad meridiand
miſſis, præcelſo in tribunali cõſidet prætor,
latera iudices, cohors ad imperium parata
ſtat. qui ad ius petendũ accedunt, intromiſ
nitoribus, procumbunt illicò, & vel emin
quid velint, elata voce pronuntiat; vel ſupp
bellum recitãdum propalam offerunt ſcribi
tor; agitata re, de cõſilij ſententia reſponde
reſponſum litteris cõſignatũ à ſcriba, ipſe de
bricato pigmento ſua manu cõfirmat. Ex aper
miniſtrantur omnia. ſolitudo, & ſecreta
quia, & arcani ſuſurri vetanter, quò minor
& fraudibus, quæ oderunt lucem, aditus ſit
lis noxę reos, identidem comperendinan
lente quęſita, & ad liquidum cognita cauſa,

nant. itaq; oppidò pauci in tanta hominum multitudine carnificis manu finiunt vitam. Cæterùm interea, vincti, quàm diligentissimè adseruantur loco amplo, instar oppidi, celsis admodum parietibus circumsepto; eodemq; rerum venalium copia, tabernis, & opificijs, ne quid extra petendum sit, ad omnes vitæ vsus instructo. carceri, cum magno vigilum numero præest non leui auctoritate vir. is per se, perque suos, custodiarum seriem quotidie recognoscit: & quàm intentissima excubat cura, ne cui, delinitis pretio ministris, vel perfosso pariete, suspensisue alicunde funibus, aut alia quapiã ratione effugium pateat. Fori verò ipsius, & prætoriæ turbæ seuera admodum disciplina, graui malo, erratum, atque adeò murmur omne compescitur. qui deliquêre; ijs, quò cõspectior ignominia sit, vexillum quoddam in manus datur. cum eo vexillo, ad conuentum vsque dimissum, genibus nixi persistunt: ac demum ad Prætoris arbitrium verberibus acerbè mulctantur. ac multos passim videas (neque id propter adsuetudinem, probro est) vibicibus liuida, & medicamentis oblita facie. Porrò præfectis, cùm in publicum prodeunt, multo cum satellitio, gregibusque clientum & amicorum, sella, vti dicebamus, magnifica gestari mos est: & quidem defixis in vno obtutu oculis (quo in genere à prima ætate exercentur) ac toto vultu ad seueritatem tristitiamque composito. Frenati sequuntur equi; variæ vmbellæ circunstant: lictorum anteit manus: quorum, hi regia vexilla; arundines illi tostas ad verbera; alij clauas argenteas ferunt; alij, pendente ex humeris tabella gypsata cum sericis floccis, inscriptũ magistratus imperium ac potestatem ostentant. Hi omnes,

in ordinem bini, magnis clamoribus ſubm
plebem, quæ vel in domos feſtina ſe prom
etiam honoris cauſa vias euerrit. in tranſi
mirum ſilentium: non modò interpellare
ctum, ſed ne contra quidem intueri fas eſt.
militarem, non tam audacia vel firmitate,
numero, & machinis, & egregia in primis
plina ſuſtẽtant. Prẽter extraordinarias copi
varijs locis, vbi res poſtulat, comparantur
gulis vrbibus, firma ac certa præſidia ſunt.
ris aguntur excubiæ, quas idẽtidem obit
itemque validæ ſtationes ad portas. earum
præter alia repagula ſerasque, impreſſo
commiſſuris agglutinato ſigno, quotidie
nec niſi eodem à miniſtris inſpecto ac
nito, aperire conceſſum eſt. Ad limites
bræ & minutæ viſuntur arces. qua verò
contigui ſunt, inſanæ ſubſtructionis
centas amplius excurrit leucas, quantum
os admirandæ altitudinis mõtes interual
Ea regionis clauſtra firmiſſima. Vbi ex
increbuit belli rumor; confeſtim à cuſtod
to ſigno, è vicinis caſtellis & oppidis
munimenta ſit; quoad ab Rege duces
ercitu ſuperueniãt. Equites, elegantiſsimo
armatuq; prælium ineunt, quaternis ex
pendentibus gladijs, quorum ſimul duo
quàm ſcienter vtuntur. pedites item egreg
ti pugnam capeſſunt. largum vnicuique
optima fide perſoluitur. ſpectatæ virtut
ab imperatore honõs: contra, ignauiæ
ſupplicium. Qui ad militiam adſcripti
ijs arma priuatim nulla; quæ maximè
Finis tumultibus otium præſtat. Atque

magistratus, quò magis castè rempub. administrent, ferantque incorruptam in iudicando sententiam; è longinquis petuntur locis: ita, ordinum ductores, ac militares præfecti, ea de causa leguntur indidem, vt eos ipsamet caritas liberorũ & cõiugum, ad subeunda belli pericula, & acrius pro aris ac focis dimicandum accendat. Porro, hisce tot præfectis, iudicibus, populisq;, cum regio nomine ac potestate vnus præest vir, necis ac vitæ omnium dominus. huius, vel è stipatorum & apparitorum frequentia, vel ex ædium admirabili ornatu & laxitate; vel ex ipso genere domesticæ disciplinę veneranda maiestas. Octo habet à cõsilijs, è toto Loytiarũ ordine lectos virostis ab Rege secundus dignitatis est gradus; summumq; totius gẽtis oraculum. sexaginta circiter alit vxores, fœminæ tantùm, vel eunuchi ministrant, ipse, nisi mutãdæ sedis causa, vel cùm ad bella procedit; ferè nunquam excedere solet è regia. De omni statu prouinciarum, & præfectorum actis, certior assiduè fit; veredarijs seu cursoribus ita distributis; vt in singulos menses ex qualibet prouincia litteræ in regiam perferãtur. ij, per equos paribus fermè interuallis in via dispositos, celerrimè peruolant; suumq; in singulas positiones aduentum, quò recentes equi, seu ad flumina traijcienda naues illicò expediãtur; vel tintinnabulis perargutis è belluæ ceruice pendentibus; vel etiam, vt apud nos, cornu sæpius inflato prænuntiãt. Super hæc, statis ipse tẽporibus idoneos viros ad cuncta corã inspicienda, per omnes regni partes cũ ampla potestate dimittit. quin etiam, extra ordinẽ certos è suorum fidelium numero in eam ipsam rem destinare consueuit, sacramento priuatim adactos muneris cum

ris cum cura & cum fide fungendi. id vt quàm
cultissimè fiat; multa Rex habet apud se diplo-
ta, suo notata chirographo & signo; nominibus
tùm speculatoris, & locorum, & personarum
quid emanet, consultò suppressis. Inde, vbi
pus est, clam accepto diplomate inspector
& censor, quam Rex iusserit verbo prouinciam
quam vnus de populo circuit; præfectisque
toribus, inter publicæ rei administrationem
præsertim inter dicendum ius, dissimulanter
stit. Vbi quæ voluit, probè cognouit; tum de-
adit consilium; & prolato repente diplomate
ra omnium veneratione summus totius co-
iudex & arbiter in solio collocatur. Inde,
exigit res, alios ornat laudibus, atque ad al-
extollit gradus; alios, nulla cuiusquam terg-
tione, vel in ordinem cogit, vel etiam supp-
grauioribus afficit. Atque eo præcipuè mer-
stratus ac iudices in officio continentur. In
his prouincijs aurea tabula velata inscrip-
gis nomine custoditur. Eam tabulam singu-
uilunijs velo reducto, Loytiæ, & præfecti
honoris causa inuisunt, & æque ac Regem
adorant. Demortuo Regi, è filijs maximus
sin desint liberi (quod in tanta vxorum turb-
rarum est) proximus è regia stirpe succedit.
ne quid eorum causa tumultus existat, remo-
de palatijs ad instar oppidorum incredibili
nificentia, regio cultu apparatuque, in libe-
stodia detinentur, proposita capitis pœna, si
eos fines iniussu pedem extulerint. Legato
gum, qui vel amicitiam expetunt, vel æquo
te fœdere iuncti sunt, missa obuiam nobi-
Rex comiter accipit: ac legatione perac-

tias appellatos honoris causa, cum amplis muneribus domum remittit. Iam de thesauris, & coacervatis auri & argenti laminis, admiranda narrantur. nec desunt qui ad nostræ monetæ supputationem; aureorum annua millies fermè ac ducenties centena millia Regem capere pro certo perhibeant: quàtum vix moriens Imperator Vespasianus, & quidem pecuniæ diligentissimus, in ærario Romano reliquit. Ingens omnino summa: & in cuius contemplatione haud immeritò laboret fides. veruntamẽ satis constat, in vno Cantonis emporio, quod alijs eius plagæ multis & celebritate, & diuitijs inferius est; ex annonæ salariæ vectigali, centum circiter & octoginta millia coronatorum; & in mediocri quodam oppido eiusdem oræ Cantoniæ, è decimis oryzæ duntaxat, amplius centum millia percipi. vt minimè dubitandum sit, quin ad fiscum perueniant immanes pecuniarum acerui quotannis: imperij magnitudinem, frequentiam populorum, exactiones capitum & ostiorum, portoria mercium, frugum omnium decimas, fructus metallorum & cætera vectigalia reputantibus. Accedit non mediocris ad summam opulentiam momenti res: quod more Turcico & sectæ Mahomeranæ totius, in ditione finibusq; Sinarum, tributa & stipendia, præter vnum Regẽ, nemo prorsus omniũ imperat. nulli, vt apud nos, Comites, nulli Duces, Marchiones, Barones, vel dynastæ censentur. Magistratus ac præfecturas, non tã in beneficij aut præmij, quã in laboris ac muneris loco tribuit Rex: neque splẽdida honorũ vocabula, & opimi reditus, hęredẽ sępe degenerẽ sequuntur. suas sibi quisq; diuitias ac dignitatẽ, studio ac diligentia parat: nec virorum fortium & vigilantium loca, per nobilitatis

litatis fucum, ignauia & segnities occupat. Re-
mè Sinarum bona laudesque: quas tamen c
grauioribus malis vitijsque superari non d
est. Religionis, quę iustitię prima & prę
est, cura genti postrema. Sacrificulis (quos
sermone vocant Hoxiones) exiguus admod
nos, templa vulgo adeunt consuetudine
instituto quodam, quàm quòd mortalia cu
Dijs; vel humanis dictis, factis, cogitatis
se cæleste numen existimēt. Sanè Euangeliu
cepisse olim ab Apostolo Thoma creduntur,
prà dictum est: & imago testatur id ipsum
ræ mulieris, puerulum in sinu fouentis, cu
tes hodieque lychnuchos more nostro susp
Sed nec Apostoli vlla iam ibi mentio: &
nam ea sit effigies, prorsus ignorant, adeò,
regionum longinquitate, vel diuturno cal
desiderio, in ea terra semen omne Christia
tatis interijt. Qui sapientiores habentur,
nis & quæ non temere vulgent decretis, Py
ræ fermè somnia de tranſmigratione ani
sequuntur: & pro meritis actę vitæ, sua cu
mia & supplicia, ex communi omnium g
opinione constituunt; sedesque fingunt
cunctis ijs, quæ vulgo vel ad felicitatē pri
ad miseriam extrema ducuntur. Capillum
ligenter iccirco nutriunt, quod credant ca
quam ansa in cælum aliquando sublatum
ficuli contra (qui quidem cœnobiticam ag
tam) abradunt capita, quòd sine tali adiun
dera se conscensuros esse confidant. Mundu
uersum ex aqua initio conditum affirman
hementius agitata, e spumis ampullisque,
ex imis partibus & crassioribus, materiam

re præbuerit; reliqua reseruarit sibi. Interrogati, quisnam initio aquas agitarit: sponte ciendi vim ijs inditam fuisse respondent. Rursus, vbi quæritur, à quo eam ipsam vim ac virtutem acceperint; subrident, quasi planè ibi sistendum, neque sit vltrà procedere. Primos homines vnà cum cęteris animantibus ac plantis, aiunt è terra exstitisse: ac sine legibus, aut vllo iure, vagos ac feros, arborum baccis, & crudis carnibus initio vesci, & sanguinem potare assuetos, ipsa dein ratione duce ac magistra, frugibus ali, tecta moliri, vrbes condere didicisse: adhibitoque studio, paulatim à barbara & agresti vita, ad cultum & mansuetudinem fuisse traductos. Non pauci, muta simulacra, vel etiam informes adorant lapides; namque ij fermè Dij gentium sunt. Adhæc, artis cuiuslibet inuentores, aliosque priuatim aut publicè benemeritos, quidam etiam parentes, carosue, in numina referunt. ijsque & statuas ac templa ponunt, & vota faciunt, & adolent thura, non mortuis modò, sed interdum etiam (quod magis detestêre) viuentibus. Alij Solem, & Lunam, ac stellas, cælumque præcipuè ipsum, vnde cuncta in terras bona promanent, omni studio colendũ existimant. Sunt etiã, qui inferna venerentur monstra succincta colubris, & igneo vomitu, cuiusmodi cacodæmones in Europa depingimus. neq; id tã impetrandi cuiuspiam commodi, quàm depellendi maleficij causa. quippe obuersantia interdum eiusmodi visa, maiorem in modum extimescunt. Sed qui simulacris diuinos habent honores; ij inter cætera illo vel in primis ridiculo genere superstitionis vtuntur. Ad captanda itinera, vel grauiores quaslibet auspicandas res, adhibita ad statuam precatione, sortes obser-

obſeruãt:quarum eſt ritus eiuſmodi. Dimi
globulos è ligno duos, ad iuglandis fere
tudinem, filo traiectos; coram ſimulacro
mere ac fortuitò iaciũt. Si ambo ſupini, ve
alterno conſederint ſitu (quod vulgo infa
putatur)idolum verbis ac iurgijs malè ad
accipiunt:dein, quaſi contumeliæ pœnite
ſum delinimentis, votisque, ac ſupplicat
propitiare contendunt. Si nihilominus a
appareant ſortes;idolum videlicet acerbiu
tur. ad verba accedunt verbera; in aquas
tur;amburitur igni:dein blanditijs denuò
miſſis placatur. atque in hac viciſſitudine
perſiſtunt,quoad facta in ſortes ambo miſſ
na conſiſtant. Tum verò, modulato carmi
tes laudesque agunt inani Deo. mox etiam
conditas coctasque gallinas, anates, anſer
zam, &, quod præcipuo eſt in honore me
offerunt ſuillum caput, & cantharum vini
vbi ſingulis aliquid in diſco; porcini capit
auriculas, reliquarum altilium vngues,
tas aliquot in ara ſimulacro appoſuerint
tus eſt libandi mos) cæteras ipſi dapes mag
tripudio, & effuſa lætitia comedunt. Mor
exſequiæ celebrantur in hunc ferè modum
familias, vt exſpirauit, quàm optimis veſt
indutum, in cathedra collocãt. huic ad gen
cumbens vxor primùm, dein filij, tum rel
inceps propinqui & amici cum lamentis &
mis vltimum dicunt Vale. Poſtea corpus a
includunt, ex odorata & minimè putri
commiſſuris cùm alio ſpiſſamento, ne fæt
net; tum lamina ferrea diligenter obſtruc
arcam in amplo conclaui, veſtitis lino par

à terra ſuſpendunt, ac linteo tegunt, in quo picta imago defuncti conſpicitur. Ante id conclaue, aut in ipſo ædium veſtibulo, ſtant menſæ opiparis onuſtæ dapibus. quindecim ipsos dies arca domi adſeruatur: cognati & noti locum officij cauſa frequentant; ſacerdotes verò, noctu præſertim, pia cularia ſacra Dijs manibus faciunt; ac pictilem chartam vel ſuper demortui cadauer cum certis carminum præfationibus cremant; vel prætentis toto conclaui funibus appenſam agitant; vocife rantes, eo motu animum defuncti ocyus ad aſtra olli. poſt quintumdecimum diem, arca in cam pum ſepulturæ dicatũ ſolenni pompa deuehitur. bi cadauer incluſum, paulatim abſumit dies. in erea ſeſe identidem Hoxiones ingurgitant cibo: aque illecti ſagina, locupletum præcipuè funeri bus inhiant. Mortuos, proximi biennium, vel et am triennium lugent. quo temporis ſpatio craſſi brem tunicam apprimunt carnibus, & horrida ſe e reſte præcingunt. filij, ſi perſonam gerant publi cam, illicò ſe abdicant magiſtratu. Hæc de ſepul cris. Ac ne maritimæ quidem res ſuis carent ſuper ſtitionibus. Quæ naues primùm deducendæ ſunt, haſce Lunæ, vel cuipiam fabuloſo dicatas Deo, va rijs expiamentis & ſupplicationibus luſtrare mos eſt. Ac cæteris item in rebus alias alij cæremonias ac ritus obſeruant. Sunt qui omnem de Dijs ac ſpi ritibus opinionem planè & impunè derideant: v num eſſe interitum hominum ac iumentorum; ne que poſt mortem reſtare quicquam omnino, arbi trentur. Huic de ſuperis perſuaſioni, conſentanea hominum ipſorum inter ipſos eſt fides: quam ea tenus colũt, quatenus commercij neceſſitas, & fru ctuoſa exiſtimationis ratio poſtulat. ea remota,

nequaquam ij sunt, quibuscum in tenebrin
quin etiam, totius humanitatis multis in
dentur expertes. alienigenam fermè auerſ
interiore (vt dictum est) vsu & hospitio p
Aere alieno pressi, liberos vel mancipio
dãt; vel etiam (quod multò flagitiosius est)
ta omni lenociniorum arte, prostituunt.
enormem in longitudinem excrescere p
quasi verò id (quemadmodum apud Gr
& crepidis vti, & comam alere) ingenui h
& sordidis operibus nequaquam occupati
um sit. Cognitores capitalium rerum, am
toties causa, per speciem lenitatis, diram
tatem exercent. quippe rei, quorum mag
per est multitudo, interim onusti catenis,
præsertim, arctissimeque inter se constipat
stricti, adeò sæua ac tetra custodia detinen
dilatam à iudicibus mortem haud pauci q
nis accersant, sibiq; ipsi afferant vim. Inter
conspectu comessantis ac ludibundi sæpe
seriæ quæstiones per tormenta exercentur
rum cùm alia sunt genera; tum illud quot
Pro virgarum fascibus cubitali arundine
cuius ante meminimus, lata digitos quatu
sa vnum; & quidem igne tosta, quò graui
ciat plagam. hoc sæuitiæ instrumento, hu
torum, ac sæpe infontium artus ac plan
criter & acerbè cæduntur, vt qui non ro
mo sunt corpore, vel fracti ac debilitati
dant; vel etiam inter ipsa verba nonnu
exspirent. Cum hac gentis immanitate, pro
bido coniuncta est. abdomini cæterisq; in
homine voluptatibus intemperanter indu
Leges & edicta magis ad seruitutem & abie

quàm ad virtutem & animi magnitudinem, informant populos: atque ob id ipsum, etiam in bellicare nationibus alijs inferiores haud immeritò existimantur. Externum ad grauiores expeditiones conducunt militem. Id firmamẽtum est belli. Rex, barbara & stulta quadam arrogantia, sese dominum mundi, cæli filium appellat. Priuatorum fortunas, & partam sudore & vigilantia rem, per publicanos & exactores durissimos atterit: ex ipsis etiam capturis impudicarum, quod à Caligula olim factum legimus, fœdissimo vectigali instituto. Externorum Regum oratores, quos quidem iure beneficiario sibi habet obnoxios (sunt autem plures varijs impositi nationibus, quarum olim imperium deposuit Sina) per summum fastum & superbiam tractat. Non nisi humili equo insidentes, qui pro habenis vili regatur fune; in regiam vrbem despicatissimi introeunt. dein pedites intra palatij aditum accepti; ad partem eã in qua latere audierint Regem (nam ipsius quidem aspectu prorsus arcentur) cum quina ex interualłis adoratione procedunt. tum elata voce, legationem, nixi genibus peragunt. adest regius apparitor, qui cuncta per scribam excipiat; idemque, veluti numinis internuntius, ferat ab Rege responsum. eo accepto responso, cessim orator, & subinde flectens genua, planè inhonoratus abscedit. Inter hæc, & alia long turpiora, quorum vel mentionem bene morata horreat mens; nihilominus elato supercilio Sinæ reliquas omnes gentes præ se contemnunt: rudes, inertes, barbaras putant. de suis tantùm ipsi rebus magnificè & gloriosè non sentiunt modò, sed prædicant. Nostris tamen hominibus tribuere nonnihil videntur. quippe Sinas vtroque ocu-

lo præditos aiunt, Europæos altero, cæteros ve-
tro. In hoſce mores & inſtituta, Chriſti diſci-
nam inſerere, quantæ ſit molis, quilibet non
peritus rerum exiſtimator facilè iudicauerit.
ſtant regia edicta, & difficultas introitus. Obſ
conſpirationes antiſtitũ, qui peregrina in eas
ras inferri ſacra; & extorqueri ſibi nefarios qu
& coargui mendacia minimè patiuntur. obſta
gionis feracitas, & libidinum illecebræ, & ce
malorũ irritamenta; &, quo nihil cœleſti phil
phiæ inimicius eſt, faſtꝰ & ſuperbia, & ſuarũ
um rerum amor quidam infinitus. accedit eti
tio puerilis, & fabulæ, & opinionum hauſta
ipſo lacte peruerſitas. Verùm nihil planè m
eſt impediméto, quàm noſtratium Chriſtiano
(quos ethnicis prælucere ad omnem iuſtitia
caſtitatem oportuerat) tanto nomini ac pro
oni minimè conſentanea quotidianæ vitæ
cumenta. neque enim tantam ſpectata pauco
innocentia & virtus adſtruit Euangelio fi
quantam inſignis multorum, & notiſſimi fere
iuſque, auaritia & improbitas adimit. Ba
nus de Sinarum moribus: quo in genere varia
etſi nondum ad plenum explorata, ſubinde in
ſitaniam perferuntur: quæ ego ſi perſequi vel
immemor propoſiti mei ſim, quo mihi praec
noſtrorum hominum acta, non aliarum gen
ritus, vel inſtituta, litteris mandare decretum
Nunc ad inſtitutum reuertor. E Sinarum pro
cijs, maximè occidua eſt Cantonia. Eò pri
peruenias, multæ occurrunt inſulæ; quas p
cti regij præſidijs & claſſibus tenent: neque
ſorum iniuſſu progredi aduenas Cantonem
fas. Fernandus Andradius, vt exponere
ran

ram,cùm ad Tamum insulam peruenisset;post diu turnam moram, transitu ægrè tandem impetrato, cum duobus expeditis & egregiè ornatis nauigijs, cætera classe ad Tamum relicta,Cantonis portum inuehitur;ac magistratuũ permissu Thomam legatũ exponit;cui ędes & lautia de more attributa.ibi Fernandus,mira lenitate ac iustitia contrahendo cum incolis; haud ita difficili negotio aditum ad ea commercia nostris aperuit: auxit probitatis ex istimationem, quod sub tẽpus reuersionis,de suo discessu per præconem tota vrbe denũtiari iussit; vt si quis quid vel ab se, vel ab suorum quopiam, vel crediti,vel commodati,vel quouis alio nomine repetere vellet;maturè profiteretur. Ea res videlicet magni & innocentis animi visa.& ex vnius viri moribus,de totius nationis virtute nimirum existimabant:apparebatque maximo cum rei Lusitanæ incremento societatem hanc institutam; nisi post Fernandi profectionem, aliorum deinde nauarchorum cupiditas ac licentia, qui Malaca ad spem ingentis lucri,in eadem loca venêre, opinionem Lusitanicæ iustitiæ fideique propemodum sustuliſſet omnem. Siquidem ex ijs quidam ad Tamum in terram egressi primò ne appellatis quidẽ magistratibus, castellum excitarunt. ibi tormentis vigilijsque dispositis, imperium vsurpare,negotiationem communem interuertere,ac sibi propriè vindicare; externos æquè atque incolas iniurijs & contumelijs intolerandis afficere;virginibus vim inferre;à plagiarijs ingenuos ingenuasque coemere;non popularibus modò suis,& optimo Regi,verùm etiam, quo nihil atrocius est, Christianæ disciplinæ, sanctissimisque parentum institutis, dedecori ac probro esse. itaque paucis

diebus, instigante malo dæmone, meriti sun
non pro socijs amicisve, sed pro immanibus
tis atque hostibus haberentur. neq; verò sum
cius, hæc ipsa minuere Barrium & eleuare d
do, cuius ego auctoritate fretus, multa retic
nisi eadem illa Goesius primùm, dein Ol
planè disertis verbis arguerent. Igitur Lusi
præfectis regijs valida classe circumsessi, c
eo iam esset vt caperentur; sæua tempestas
tè coorta Sinarum naues dissipauit, ac dissi
eam occasionem elapsi, pecunia, quàm glori
spectiores Malacam redière. Tristior mult
Thomæ Petreij legationis exitus. is magno
quadrimestre amplius iter emensus; cùm ac
denique peruenisset; præoccupatas cùm al
tum verò Cantoniorum magistratuum lit
criminationibus, Regis & Satraparum offen
res. ita, non modò Regis conueniendi pote
gato facta non est; sed etiam de consilij ser
pro exploratore comprehensus, & Canton
missus, in carcerem conditur: vbi omnibus
modis paulatim absumptus, inter maleficos
que nocturnos vitam miserabili fine co
Hunc maximè in modum, paucorum scelere
nati Sinarum animi, & famæ fideique inæst
le damnum est factum. ac deinceps, quotquot
be nostro in ea loca vel suis, vel alienis nau
uenêre; pessime accepti mulctatique sunt
complures in annos, nomini Christia
no, ac Lusitano præsertim, ora nul
la fuit infestior.

Libri sexti finis.

HIST

HISTORIARVM INDICARVM

LIBER SEPTIMVS.

INTEREA Sultanus Campſon, ad abolendam acceptæ ad Dium cladis maculam, & arcendos Arabia Luſitanos, claſſem omni conatu ad Suezium reparabat, auctore maximè Hoceno Perſa, de quo ſupra diximus. Is, cùm ex Dienſi prælio, Campſonis iram non ſine cauſa pertimeſcens, ad Mamudium perfugiſſet Cambaiæ Regem; placandi Campſonis, & recuperandæ priſtinæ dignitatis & gratiæ, tale conſilium inijt. Gidda eſt emporium in Arabico ſinu, diei fermè itinere à Meca; idemque portus peregrinis, qui praua inducti religione, ad falſi prophetæ ſepulchrum vndique confluunt. Ea vrbs, quod nullis clauſa mœnibus, nullo præſidio vel arce teneretur; & aliquoties iam à Campſone defecerat, & Arabum campeſtrium, quos vocant Baduinos, incurſionibus repentinis erat vehementer infeſta. Porrò Luſitani ſi frequenti nauigatione ijs regionibus adſueſcerent; metuendum erat, ne Gidda nullo negotio occupata, eodem impetu Mecanam euerterent ædem; ac Mahometis reliquias, ad ſolatium interceptæ ab Saracenis Hieroſolymæ, diſſiparent. Eo animaduerſo periculo Hocenus, totam rem cum Cambaiano Rege primùm, dein cum ſatrapis & principibus contulit, publicamque iactando cauſam; & religionem ac pietatē (vt ſæpè fit) priuatis rationibus

prætexendo, facilè obtinuit, vt contra vim Ind
nam, cingendæ muris Giddæ magna sibi
Rege, tum à priuatis, pecuniæ subsidia præb
tur. Cum ijs subsidijs Giddam delatus, ing
oppidanorum lætitia excipitur. Inde primum
sus Campsonem compellare per litteras, culp
dis nuper acceptæ, neglectas in religiones, &
stam numinis iram artificiosè collata; docet,
esse in animo, ad sacrarium Mahometis ab o
tuendum iniuria, & Lusitanos Arabico littore
hibendos, Giddam vndique apertam firmare
nimentis: id vbi summa ciuium voluntate pe
rit; tum etiam, in Campsonis gratiam, nec opi
tibus ijs arcem imponere; ne, quod antea fece
in posterum ab eius imperio atq; auctorita
sciscant. In eam rem affatim sibi pecuniæ alia
suppetere: tantùm à Campsone sibi peritis
toribus opus esse, postremò hortabatur, vt
sum conatus nostrorum, classem fine mora re
ret: accensisque ad Mahometanam tuendam
Christianosque pellendos, Indorum princ
studijs, ne deesset. Ea satisfactione, tamque
studio religionis delinitus Campson, non
dò posuit; sed etiam structores & architect
dam extemplò deportandos curauit: quorum
dua opera, & Hoceni sedulitate, breui murus
propugnaculis vrbi circundatus est. arcis
endæ, quod maturum eius rei tempus nond
set, cura in posterum dilata. Simul etiam, co
prehensis in Alexandrino portu naualibus
Italici maximè generis, & cum noua materia
missis, vt ante, Suezium; classis ædificata
iorum nauium, quæ partim remis, partim
agerentur, septem circiter & viginti. In ea
pibar

pibatæ impoſiti ad tria millia, miſti Mammaluci Arabeſque;& ex alijs nationibus Chriſtianæ fermè fidei deſertores. Omnibus ijs præpoſitus cum ſummo imperio nobilis archipirata Solimanus Mitylenæus, qui tum propter latrocinia Turcicis finibus exſulabat, adiuncto legato eodem Hoceno;quem pro Mir Hoceno, Amiraſen, vocabuli ſimilitudine decepti, dixêre nonnulli. Erant tum Arabicæ fauces, quaſi victoriæ præmium, Aegyptijs ac Luſitanis in medio poſitæ: neque erat dubium, quin vtri priores ea clauſtra cuſtodijs occupaſſent; Arabicum pelagus, totamque eam nauigationem eſſent in poteſtate habituri. itaque ijdem vtrinque artibus & conſilijs certabatur. vtriſque propoſitũ erat Adeno potiri: ſin id minus è ſententia cederet; vicinum aliquem locum permunire, atque obtinere præſidijs. Quod cùm Albuquercius iam ante fruſtra tentaſſet; tum Solimanus quoque aggreſſus, cum vniuerſa claſſe primùm omnium Adenum acceſſit.& initio conatus oppidanos ad voluntariam deditionem allicere; cùm ferocia reſponſa tuliſſet; vrbem ſumma vi oppugnare conſtituit, ignarus, præter muros turreſque præualidas, quàm illa firmo ac fideli præſidio teneretur. Si quidem ad primos Aegyptiæ claſſis nuntios, Amiriani præfecti accitu, non è vicinis modò locis magna auxilia conuenerant; ſed ipſe quoque Rex, ab Elach vrbe, quæ caput eſt regni, cum haud contemnenda militum manu raptim eò ſeſe contulerat. Igitur admotis ab Solimano triremibus, vario genere tormentorum vrbs acriter quati cæpta. iãque crebris ictibus labefacta nõ exigua muri pars cum ingenti fragore prociderat:& Solimanus Mãmalucos ad ineundam forti animo pugnam hortatus,

tatus, veteremque militiæ gloriam nouo dece
augendam; copias ad littus exponit, perque pa
factum ruina iter ausus in vrbem irrumpere, pr
ter opinionem acerrimè resistentibus oppida
cum magna suorum cæde vulneribusque re
litur. Ergo, tum ex propugnatorum frequentia
ex vnius temerè tentati prælij euentu coniec
quàm non suarum virium ea oppugnatio esset
censis trepidè nauibus, retrò ad Camaranum a
tit iter. Ibi, exposito omni fabrili instrumen
doneus arci exstruendæ locus eligitur, ac pos
fundamentis, intenta cura & labore murus duc
tur latus pedes duodetriginta. Cæterùm, sup
te in id multitudine, Solimanus, ne otiosa inse
haberet statiua; Hocenum cum nauali maxim
ba ad opus promouēdum reliquit, ipse cum e
dito milite in continentem egressus; oppidu
rabiæ Felicis, Zebitum, duodecim ferme leu
mari, improuiso aduentu cepit. Locus erat cu
fertus opibus; tum etiam elegantia & cultu vi
dus. ibi dum Solimanus partim amœnitate re
nis, partim dulcedine prædæ retentus, moram
hit; interea ad Camaranum tristes nuntij inci
auctore afferuntur, Campsonem cum omnibus
pijs ab Selymo Ottomano deletum. Hocenum
& ab innato Persis in Græcos odio, Solimanu
uersaretur; & antelatum eum sibi in maris pra
ctura periniquo pateretur animo, oblatam occ
onem auidè arripuit, ab eius auctoritate claſſem
os abducendi. concione aduocata, cunctos hort
tur, vt quoniam Aegyptia res in extremum fra
ducta discrimen; operosa, & inutili abiecta mo
tione, secum ad vrbem Giddam è vestigio redeu
oppidumque in primis opportunum, ac recen
arum

firmatum opere; itemque classem tanto impendio & labore paratam, Aegyptio imperio seruare nitantur. Neque in id, consulto imperatore opus esse; qui & incerta fide vir, & natura Ottomanico addictus nomini; quæ prima se dederit facultas placandi ac demerendi Selymi; nulla iurisiurandi religione rem Aegyptiam sit hosti teterrimo proditurus. Ea oratione gratius nihil ad aures Aegyptiorum accidere potuit. nam præterquàm quod cæli, & aquarum grauitate, valetudo maximæ partis tentari erat cæpta; fremebant insuper, se in sordido, ac laborioso, & nullius emolumenti ministerio relictos; cùm interim cæteri, partim vrbis opulentæ spolijs ditarentur; partim etiam ad satietatem se se in somnum, ac cibum, aliasque voluptates immergerent. Inde, omissa ædificatione, vnanimes Giddam extemplò traijciunt; nauigijs aliquot ad Arabicum littus non tam in Solimani gratiam, quàm ad Mammalucos deportandos relictis. Id vbi resciuit imperator; ictus atrocitate facinoris, perfidum ac seditiosum Hocenum increpitans, cum ea quam habebat manu sine mora subsequitur. Ad vrbem Giddam appropinquanti portæ ab Hoceno clausæ. tum verò accensus rabie ac furore Solimanus palã se ad oppugnationẽ accingere, cruentaq; inter ipsos Mahometanos haud dubiè pugna imminebat; ni Paracates, Mecanæ præsul ædis, cognito periculo, confestim aduolasset. Eius aduentu sedata certamina, patuitque Solimano introitus, ea lege, vt dum de Campsonis voluntate vel obitu certiora afferrentur, ijs quas tum habebat copijs dux vterque separatim præesset. Cæterùm intromissus Mitylenæus, fide nimirum egit Aegyptia. Comprehensum fraude Hocenum,

cenum, vti opibus imperioq́; plus poterat, in vi-
cula conijcit: dein silentio noctis prouectum
remi in altum, fluctibus mergi iubet. Ita, ad vn
Solimanum, rerũ omnium potestas, & arbitri
redijt. Ac paulo post, explorato & cognito exi
Campsonis exitu; vt in gratiam cum Selymo re
ret, trahendis in Ottomanicam ditionem o
bus circa nationibus populisq́ue, operam de
nauauit egregiam: ac demum ab Solimano S
mi filio Cairi præfecturam adeptus est. At Em
nuel, de Sultani comparatione rursus ab Rho
certior factus; ad Prætorem Lupum Soarium
rebus ijs maturè perscripserat; mandauerat
contra eum apparatum summa ope instruere
se: ac quanta maxima posset classe vltrò ad
biam tenderet; neu Aegyptios cum Indis co
gi (nam id erat ijs initiò constitutum) vlla
ne pateretur. Soarius, ab dimisso in Sinas An
dio, statim ad eam expeditionem omnes cur
cogitationes intenderat: adhibitaq́; diligenti
ues, quot antea nunquam, septem & triginta
ctis rebus ornarat. Cum ijs profectus ab Goa
ter Cambaiam Armuziamq́ue, repente ad
num applicuit. Perculsus inopinato aduen
classis magnitudine Amirianus, qui magnam
ri partem è recenti Aegyptiorum oppugna
stratam adhuc ruinis haberet; excidium met
tempori paruit; & claues vrbis confestim ad
tanum suppliciter misit: & cur sibi minus cum
buquercio conuenisset, causatus præfractum
sperum ingenium viri; sese ad vrbem dedend
accipiendum intro pręsidium, & imperata faci
da paratum ostendit. Omnino præclara erat occ
sio tam opportunæ potiundæ vrbis; & maximo

Lu

Lusitanæ compendio, Saracenis & Aegyptijs Indicum mare in omne tempus intercludendi. Verùm Soarius, antiqui moris homo, qui nimirum alienam è sua æstimaret fide, ne quid copiarum in ea custodia relinquere cogeretur; atq; vt quàm integerrimas ad hostem afferret vires; prauo, quin potius nullo consilio, rem in posterum distulit: in præsentia, commeatu multiplici in classem exacto, ad Camaranum processit. At Amirianus, & incolæ, ingenti leuati metu, nulla mora interposita reficere muros, alimenta conuehere, custodias augere, nitiq́ue certatim, vt tam eximiæ, tamq́ue insperatæ superum in sese indulgentiæ, pro sua quisque parte respondeant. Interim ad Camaranum fœda tempestate naues Lusitanæ amissæ quattuor; quibus, præter validam iuuentutem, omnis etiam vehebatur ædificandi apparatus. dein, cùm nusquam appareret hostis; dimissæ ad explorandos maris recessus aliquot actuariæ. In eas cùm incidisset excussum ex Aegyptia classe nauigium, in quo erant Italici fabri fermè triginta, cognitum ex ijs est, Solimanum Giddæ se continere, subductis in tutum nauibus. magnam ibi solicitudinem, magnum esse terrorem; quod Lusitani ad dimicandum parati omnium virium mole aduentare dicantur. proinde, si perculsis quàm primùm instêt; vrbem haud dubiè vel armis, vel conditionibus, in potestatem esse venturam. Hoc nuntio erectus Prætor, extemplò Giddam iter edixit. Vt in conspectu fuit classis, primò in vrbe vsq; adeò trepidatum est, vt desperata defensione oppidani vulgò pararent fugam: Prætoris dein mora, & Solimani adhortatio restituit animos. Et copiæ ab eodem extra mœnia productæ, ad ostentandam hosti fiduciam,

ciam, instructo agmine decurrere. Addebat ad-
ciam ipsa loci regio: quòd vrbs à mari, admodū in-
sidioso accessu, cœcis & humilibus circa vadis, v-
no tantùm, & eo sinuoso ac perangusto aditur e-
ripo. cuius cùm in ipso flexu castellum excitaran-
tum etiam alijs locis tormenta in hostes oppor-
nè direxerant. Quæ omnia non tam ad reficiend-
ex timore oppidanos, quàm ad absterrendum à c-
gressu Prætorem valuêre. Ergo, ne Lusitanam r-
in discrimen obijceret, nequicquam exposce-
pugnam milite, & minoribus præfectis tantam q-
nauiæ notam inuri nomini Lusitano querentib-
Prætor oppido abstinuit; paucas tantùm naue-
portu succendit: ac tanto apparatu nulla re ge-
explodentibus & exsibilantibus de more barbar-
ineunte iam hyeme ad Camaranum reuertit. I-
quòd nulla ad ędificandum cæmenta suppeter-
inchoatum ab Aegyptijs opus institit demol-
Quo in opere dum dies noctesque naualis t-
versatur; ex aeris intemperie grassari morbu-
classiarios cæpit: ac paucis mensibus tetra lue a-
sumpti permulti. accedebat ad grauitatē cœli, m-
gna annonę difficultas, vt in deserto loco, & ho-
li circa regione. Tantùm è Ceilifo proximo vi-
Arabes venalia cibaria ad littus comportare c-
perunt. sed carè Lusitanis id subsidium stetit. Le-
bus vnus e classe ad commercium quotidie co-
meabat. Is, cùm nihil tale nostri timerent; ab de-
bus speculatorijs Aegyptiorum nauigijs, indic-
& fraude Ceilifanorum excipitur. Lusitani sep-
decim in eo lembo nauigabant. Comprehensi o-
nes, & minimè tum vulgari munere, ad Selym-
ab Solimano transmissi sunt. Inter hasce clades &
ærumnas, hyberna transacta. & aperiente se iam
vere,

vere, Prætor, ne nihil omnino egisse videretur; ex Arabico sinu ad Africum littus traiecit. Aualites ibi est emporium olim nobilissimum: nunc, vt humanæ sunt vices, negotiatoribus infrequens, ac vulgò Zeila appellatur; nullis vallatũ mœnibus, aut propugnaculis: ac tum, propter finitima cum Abassino bella, magna ex parte desertum, modico, tantùm in speciem, reguli præsidio tenebatur. Id oppidum, quod Solimano Adenum petenti enixè fauerat, omniaque necessaria benigne suppeditárat; Lusitanus Prætor oppugnare ac delere constituit. Expositis cohortibus aliquot, per minores duces haud ita magno certamine confecta res est: cæsisque custodibus, in ipsa tecta facibus & incendijs adeò acerbè sæuitum, vt ne alimentis quidem, quibus vel maximè egebant, Lusitani pepercerint: nimirum Adenica freti copia, quò Prætor tanquam ad certam possessionem tota spe & cupiditate ferebatur. sed eum improuida longè fefellit opinio. siquidem ab Zeilana clade transuectus Adenum, cùm ab Amiriano fidem promissi repeteret; magno suo dolore denique sensit; quàm fugacia sint occasionum momenta, & quàm irreuocabilis rerum bene gerendarum præteruolet opportunitas. Amirianus quippe, dum rubro mari Lusitani vagantur, non modò nouis operibus militibusque firmarat vrbem; sed etiam per exploratores, de naufragijs interituque nostrorum, ac turpi ab Gidda recessu didicerat. Itaque rediens quassata classe & imminutis copijs Prætor, adeò non mouit oppidanos, vt ijs etiam ludibrio & cõtemptui fuerit. In summa rerum inopia, portu exclusus, modica vix aquatione impetrata, plenus damni ac mœroris, Indiam irrita expeditione repe-

repetijt. Quietæ dein ab Aegypto res per alic
annos fuêre, dum Ottomanus, extincto Sulthi
& sublatis ab radice Mammalucis, Alexandri
imperium, & Africæ noua regna sibi confir
Per eosdem fermè dies, quibus circa Arabiam
ualis afflicta res est, ne Goa quidem vrbs mul
ab extremo periculo abfuit vnius hominis te
ritate, quem arcta sibi affinitate deuinctum
dens Prætor, Goæ Præfectum perampla cum p
state reliquerat. Huic simultas vetus cum C
ria quodam intercedebat, Albuquercij alumn
ro egregiè strenuo. qui post Prætoris profect
vbi summam rerum omnium penes aduerl
vidit; veritus, ne is pro magistratu exercere
micitias; ex insula in continentem profugi
dam, quo nomine portus vicusque abest ab
passuum circiter octo millia. Pro Idalcane
stan ijs finibus præerat. Ab eo, propter fort
nis famam Calderia comiter acceptus, in hos
habebatur. Id vbi Goanus resciuit; per inter
tios inimicum exsulem ab Ancostane vehem
expetijt. Ancostan, qui ad rem ac dignitatem
canis pertinere arbitraretur, tutum ad se cu
esse perfugium, præsertim cùm in fœdere
iusmodi nominatim cautum fuisset; adduci
est passus, vti receptum in fidem Lusitanum
scenti proderet inimico. Ea re accensus Goa
per interpretem conuitia primùm & m
Ancostanem iacit: dein, specie transfugæ, p
forem Calderiæ submittit Ioannem Gom
virum audacem, & ad eiusmodi promptum
nora. Is à Calderia in hospitium benignè ac
tus, & in Ancostanis amicitiam ac familiarita
breui perductus; cùm inuitatu Ancostanis, ob
ctan

ctandi animi causa, in campum vnà cum cæteris primoribus prodijsset; per causam secretioris colloquij seductum paulisper à comitatu Calderiam, pæne in Ancostanis conspectu, nihil minus opinãtem interficit, ac subditis equo calcaribus inde se proripit. Enimuerò indigna res omnib⁹ visa: & dimissis continuò equitibus, è fuga retractum insidiatorem sua ipse manu Ancostan iratus obtruncat. Tum verò amens furore Goanus, omnibus modis amicum vlciſci, ac priuati odij causa, publicam rem in discrimen vocare non dubitat. Paschales tum fortè ãgebantur feriæ; & instabat quinquagesimæ diei celebritas, quam Græco nomine Pentecosten appellant. In eum diem Præfectus, per simulationem ludorum atque certaminum coacto milite, Fernandum fratrem, & Ioannem Machiadum, de quo supra commemorauimus, Pondam quàm occultissimè iubet inuadere, & Ancostane ipso interempto, vicum præda exhausta delere. Octoginta non amplius equites in eam rem vtrique attributi, & pedites Lusitani septuaginta, & Indorum maior aliquanto numerus. Ij, noctu vado transmisso, cùm, si maturatum foret, hostes alto sopore mersos in tenebris opprimere potuissent, atque idipsum enixè Machiadus hortaretur; Fernandus, penes quem erat imperium, lucem opperiri æquè stolido ac pertinaci consilio maluit. atque hæc ducis ipsius: illa militum fuit culpa. Campum, in quo Ponda iacet, ab Goa petentibus, arctior & impeditior saltus intrãdus est: cuius fauces vel pauci homines facilè tueantur. Ad eas obtinendas angustias, quò tutum, si res posceret, copiæ receptum haberent; prouido Machiadi monitu pedites relicti complures. ij, vt agmẽ præcesſit, ne

ſit, ne prædæ poſtmodum expertes forent, ſta-
ne per ſummum ſcelus deſerta, protinus ante-
dentium veſtigia ſubſequuntur. Vti Pondam
propinquatum eſt; obſcura nox & quies vtrin-
texit inceptum. Aduentante dein luce, frem-
equorum, & armorum fulgor inſidias prod-
Conclamatum ergo confeſtim ab incolis ad
eſt: & primò ignari quanta Luſitanorum eſſet
nus, Ancoſtane duce, fluuium qui Pondam pr-
fluit, raptim tranſgreſſi, in tutum ſe ſe recip-
mox, paucitate noſtrorum animaduerſa, colle-
que è repentino pauore animis, denuò tra-
flumen; & in hoſtes palatos, atque ad rapinam
tius quàm ad pugnam intentos, conferti ipſi &
globati dant impetum. Vix primam impe-
nem ſuſtinuit Luſitanus; &, paucis exceptis, c-
curſu anguſtias repetunt, loci difficultate,
nus virium præſtantia, ſeſe defenſuri. verum
quoq; nudas cuſtodibus, barbari iam inſede-
ita, in medio deprehenſi Luſitani paſſim c-
tur. Machiadus, egregia corporis & animi fo-
dine cùm aliquandiu reſtitiſſet, neque vllam
neret ſpem ſalutis; ad Fernandum conuerſus,
pe tu, inquit, ſi qua potes, dum hoſtem ego v-
que ſummoueo: & Goã vbi perueneris, fratri
renuntiato; dum iracundiæ doloriq́ue inte-
ranter indulget, quàm expetenda ad præmia
mamq́; prædam præcipuos è Luſitano præſidio
ſerit. His dictis, miro animi ardore ſe rurſus
ſtem concitat; & egregiè dimicans, multis co-
ſus vulneribus ipſe & circa eum quinquaginta
mè Luſitani pedites aut equites cadunt. e cel-
numero capti ſeptem & viginti. in ijs nobiles
honorati viri aliquot ex Emmanuelis familia

eijs Indis, amplius centum aut occisi, aut in seruitutẽ abducti. cęteri notis callibus trepida fuga late bras ac nemora petiêre. Fernandus, inter hostium tela, stragẽq; suorũ, pernicis equi beneficio præter spem euasit. Ad eius cladis nuntiũ, ingens luctus & mœror in vrbe fuit. ac vulgo liberis, aut cognatis orbati æquè viri ac mulieres, præfecti temeritatẽ & furorem exsecrabantur. Idalcan verò nõ tam eo successu, quàm violata ab Lusitanis pace lætaris; oblataq; sibi occasione, quam dudum expetijsset, Goę bello recuperandæ. quippe tum prælio custodibus imminutis, tum etiam ineũte per eos dies hyeme, quæ in aliquot menses clausum externæ opi mare esset habitura. Addebat fiduciam, deletæ in Arabico mari Lusitanæ classis quamquam incertus rumor; & quod inducijs nuper cum Narsingano Rege Crisnarao pactis, vniuerso apparatu ac totis viribus in bellum Goanum sibi liceret incumbere. Hisce adductus rationibus Idalcan, primarium è suis ducibus, Ancostane adiuncto, Zufolarinum, cum sex & viginti peditum, quattuor equitũ millibus ad Goam proficisci iubet. Eo terrore in vrbem allato; Præfectus quotquot per ætatem ferre arma possint, custodire muros, & locis opportunis stationes agere iubet. Ad Beneitarinũ præcipuè intendit vigilias: & quoniam in eo publica salus verti videbatur, ne hosti pateret introitus; quicquid naualium copiarũ fuit, partim vada obsidere, partim circumire interdiu noctuq; insulã imperat. ad hęc, paganos, & agricolas, ne, vt olim, iter barbaris aperirent; intra vrbem euocatos, vel in opera, vel in præsidia maturè distribuit. Zufolarinus, admotis ad littus copijs, cùm aliquoties transitum frustra tentasset, ad extremum operibus insulã cinge-

re;& quoniam à mari(vti dictum est)nihil eo anno tempore subuehi posset;terrestribus quoque commeatibus omnino instituit prohibere. Ita, præcl omni vndiq;aditu,penuria primùm,dein fame laborari tota insula cæptum. ventumque ad vltim foret; nisi,vixdum hyeme exacta,singulari Deib neficio primùm à Quiloa Ioannes Sylueria cu vario commeatu,& quadringentis armatis;tum vlteriore India Raphael Præstrellius cum fon bus viris; ac demum ex ipsa Lusitania cum na bus sex Antonius Saldania subuenissent. Huius ui subsidij fama, non absistere modò obsidione folarinum coegit;sed etiam Idalcanis nomine p cem ab Lusitano petere: quæ ex vetere formula dalcani est data; cum eo,si nuper ad Pondam ca restituerentur; & eius pacis Prætor aduenienss ctor fieret. sequutum vtrumq;. & captiui cum redditi,& Prætor Goam delatus,ratam habuit cem . Hoc maximè modo Goa tertiùm ab Idal ne obsessa, & in summum adducta discrimen hostium faucibus præter opinionem eripitur. dem fere tempore , fœdioribus etiam de caus dum nihil minus Lusitani præfecti , quàm de cio cogitant,amissa Malaca propemodum est, Ge orgio Albuquercio , qui Abdalam summa popu inuidia damnarat indicta causa, Georgius Brit in vrbis præfectura successerat. Is, vixdum ijs, quæ exulcerata per alios erant ; Malacens æquè incolis ac peregrinis admodum grauis & insitam ingenio violentiam in omne genus minum cæpit expromere. Mamudianæ familiæ uitijsve,quæ portorijs vel munitionibus,Alphon si Albuquercij decreto,operam dabant; mercedes quotidianas,& alimenta subtrahere;alios a calum

niatori-

niatoribus circumuentos,in ergastula condere; ereptas iustis possessoribus villas & prædia, quasi ad fiscum deuoluta, amicis aut affinibus pessimo exemplo donare:iuncorũ magistris, qui antea nostrorum merces quoquouersus bona fide vectare consuessent,non modò custodes apponere Lusitanos;verùm etiam,nullo eorum delicto,ipsas nauium præfecturas adimere; denique, crudelitatis & auaritiæ, nefaria passim edere documenta. Ijs rebus territi qui nuper ad vrbem redierant, cùm denuò diffugissent; ac nihil fermè vlla ex parte subueheretur; tanta rursum Malacæ solitudo, & rerũ omnium caritas consecuta; vix vt magnis propositis immunitatibus præmijsque, & præcone circumquaq; dimisso, turbatæ hominum mentes sedari, atq; ad modicam celebritatem frequentissimum nuper emporium redire potuerit.Cùm in peius quotidie cuncta inclinarent; accessit ad res propemodum ex toto euertendas, intestina discordia.Primum eo tempore & maximum erat Malacæ munus,arcis prefectura:quod nimirum tam recenti dominatu, tamq; infestis circa nationibus Regibusq;, Lusitanorum salus in eius arcis tutela consisteret.ac proinde,omni contempto periculo, reliqui duces ac magistratus,eũ honoris gradũ certatim expetebant. Georgius Brittus per eos fortè dies dolore corporis animiq; cõfectus,cùm supremam sibi horam adesse intelligeret;Prefectũ vrbis Nonnium Vasæum Pereriam, vxoris fratrem sibi substituit,Regis decreto;quod ita mãdarat Emmanuel, vt si arcis præfecto diem obire contigisset;in eius locum vrbis præfectus extemplò succederet. Britto igitur defuncto,arcem Nonnius occupat.enimuerò id nullo modo ferre Antonius Patiecus

maritimæ rei præpositus; quod eã præfectura
se pertinere affirmaret; præiudicata iã ante re
phonsi ipsius Albuquercij sentẽtia; qui Rhoteri
Patalino ea lege tradidisset arcẽ, vt eã postmod
ipse relinqueret Fernãdo Petreio Andradio, pe
quem eo tempore naualis item rei erat summa
taque nullum esse dubium, quin Georgio dem
tuo, protinus ea sibi vigilia debeatur. Hoc ce
mine accensis animis, cùm suos vterque sectat
haberet; nulla publicæ rei cura, duas in partes
cessit nomen Lusitanum: ac veritus Patiecus
quid ex ea concitatione tumultus oriretur; c
sem omnem, & quicquid naualis erat turbæ, p
uam ad insulam recepit e regione Malacæ. C
dies aliquot obstinati ambo suspectique inuic
in prauo consilio perstitissent; neque demon
de sententia vllius precibus vel auctoritate p
rentur; festo die quodam Patiecus in contine
exscendit sacrificij causa. ac præter ipsam ar
cum honesto comitatu ad templum eunti, Non
us (edicto prius suis quid fieri vellet) in ipso li
ne apparuit; hominemque blanda compellans
ce. Quin, ait, Patiece, nostrarum litium ac diffe
onum cognitoribus vtimur, communibus am
ac popularibus nostris, eorumque arbitratu te
mus in gratiam? cùm ad ea audienda Patiecus p
pius ad portam appropinquasset; e latebris rep
te prosiliens pręualidis lacertis Thomas Non
elatum inter manus Patiecum in arcem rapit. P
tieci comites, nouitate rei primùm attoniti; p
rumper hæsêre: dein stupore in iram verso, c
ducis caritate vim pararent; partim præsidij m
tu; partim regijs minis ac denuntiationibus te
riti, destitêre. Ea res momentò vulgata, non mod

nouam

nouam furoris & amentiæ labem Lusitanis adsper sit, quod omisso concordiæ bono, tot vndique cincti periculis, inter se se contẽderent; verùm etiam locum Alodino dies nocteſq; in id ipsum intento, ad regnum omni conatu repetendum, aperuit. Ciribiges erat apud eum Raia, inter suos clarus bellica laude. Is, valida longarum nauium classe ab Alodino accepta; Muaris fluminis ostia petijt, leucas à Malaca non amplius quinque: aduersoq; amne subuectus, in terram egreditur; ac loco peropportuno, è robusta materia densatoq; aggere permunit castra: inde, vti nuper Lacsamana, repentinis excursionibus mare prorsus infestum habere, & in conspectum vrbis Malacæ identidem prouehi, & mox recipere sese; vt, si qua posset, irritatos certamine Lusitanos, ad paratas intra flumen insidias de more perliceret. Harum rerum nuntijs Goam per Verissimum Patiecum Antonij fratrẽ allatis; Prætor Soarius, qui ex Arabia paulo ante redierat, Alexium Menesium cũ nauibus tribus, in quibus erant bellatores trecenti, Malacam celeriter misit. ac sub idem fere tempus illuc è Sinis etiam Fernandus Andradius, non exiguo cum apparatu & copijs appulit. Horum aduentu atq; auctoritate, gliscens denuò Lusitanorũ intestina discordia, quamuis ægrè sublata: & simul, à Menesio ad Sionis Regem, quicum ab ipso iam Albuquercio insti tuta erat amicitia, legatus Emmanuelis nomine, Eduardus Coelius mittitur, partim eius amicitiæ firmandæ causa; partim etiam vt eadem opera colonos ab Rege peteret frequentandæ Malacæ, & quæstuosissimo eius ore commercio Mahometanis eripiendo. Coelius ad vrbem Hudiam, quod regni caput est, Sionia naui delatus; Emmanuelis lit-

litteras ac dona reddidit Regi. dein iureiura
vtrinque renouatum est fœdus. cuius fœderi
stem Coelius celeberrimo vrbis loco præce
ligneam Crucem summa Regis voluntate de
Ita Coelius, rebus admodum ex voluntate tra
ctis; ac duarum insuper nauium præsidio adi
ab Rege, lætus Hudia soluit. & Camboiana
ram pæne præteruectus, quod à Patanis acces
pestate prohiberetur; dum ad Sincapuram ne
sariò cursum intendit, transuerso repente Eu
littus Panis eijcitur. Potiebatur eius terræ, v
pra demonstratum est, regulus is qui Alodini
rem habuerat in matrimonio: ac tum fortè ab
dino ipso, incertum quibus de causis, grauiter
sidebat. naufragos igitur Lusitanos haud imm
tò sibi diffidentes, metuentesque, non modò
pro accepta olim ad Malacam ignominia da
que tractauit; sed etiam contra gentis morem
nignè & comiter excepit hospitio. Quin, pro
to Lusitanæ societatis commodo simul & m
mento, ac Malacensis præcipue commercij vb
mo quæstu; facilè sibi persuaderi à Coelio est
sus, vt multorum exemplo dynastarum & Reg
se se cum honorario vectigali ad Emmanue
adiungeret. ita, vas aureum librarum circiter
in annuum tributum est pactus. quam tamē
de fidem, ab ingenij mobilitate non diu colu
ter hæc, Alodinus de Menesij Andradijque ad
tu per exploratores certior factus, tot in v
coactis Lusitanis vtique aperta vi sese impa
ratus; ad solitas artes dolosque confugit: simu
belli tædio, pacem eo consilio petijt; vt nuntij
trò citroque mittendis rem in discessum vtri
ducis extraheret: quippe quos & reuersionis
dos, &

dos, & secum vnà florem Lusitanæ iuuentutis deportaturos esse non ignorabat. Neq; sagacem astutiam viri, frustratus euentus est. Deceptos iam aliquoties Lusitanos, improba negotiādi cupiditas, & nimius reuisendæ patriæ amor, nouam in fraudem impulit. Iactaris vtrinque conditionibus, atque ita approbatis, vt nihil ad firmum stabilemq; concordiam, prēter Soarij Prētoris auctoritatem, deesse videretur; eius auctoritatis impetrādæ suscepto mūnere, quæ prima nauigandi facultas data est, Menesius, & Andradius cum egregio comitatu Goam petiēre. At Alodinus à Bintano progressus ad Pagum (id vico nomen; alij Pagodem appellāt) occultè paratam interea classem, ad eas quas habebat naues adiunxit: auditoque ducum Lusitanorū discessu, ad arcem oppugnandam extemplò copias omnes æquè maritimas ac terrestres admouit. Nihil tam inopinatum nostris accidere tali tempore potuit. oppressi, vix ad arma capienda spatium habuēre. itaque eo die defensa ægrè mœnia sunt. Inde, cùm sæpius vrgerentur; nec vigilijs tantùm, sed etiam omni vndique commeatu prohibito, fame laborarent; longè peiore quàm antea, loco res Lusitana esse cæperat: actumque de ea procul dubio foret; ni planè insperatum subsidium Deus rebus iam perditis attulisset. Iauensis quidam erat in hostium castris vir cùm pecuniosus & clarus, tum etiam consilio manuque promptissimus. Is, grauibus ab Alodino acceptis iniurijs, quas salua dignitate ferre non posset; accensus vlciscendi cupiditate, ad Lusitanos capta occasione transfugit. eo duce atque adiutore, vt erat locorum ac temporum bene peritus, Lusitani fidis aliquot Malacensibus in expeditionem assumptis, agmine silenti profecti, su-

cti, subitò vicissim impetu castra hostium cum
gna cæde expugnarunt. prædæ haud ita multum
ijs inuentum. tormenta, plæraque ex ære, auec
trecenta. Quominus Pagum victrici classe p
contenderent, ipsumq; Alodinum oppugna
obiectis trãsuerso flumine munitionibus, cu
isque passim in ripa dispositis, in præsentia
hibiti sunt. cæterùm eo facto repressa inter
ranni ferocia, atque ad leuandam annonam,
liquot menses laxamenti nonnihil nostris
tum. Dum in hac rerum vicissitudine Malaca
fluctuat, Soarius Prætor ducibus alijs aliò
ad maria tutanda; ipse cum septingẽtis arma
Ceilanum siue Taprobanam, nauium vn
ginti classe contendit. Cum Callensi regulo
multos annos (vt supra memoraui) Laure
meida pacem ac societatem inierat: Soarius,
bani præcipuè reguli amicitiam & comme
expetebat, quod in eius potestate laudatissim
namoni syluas esse non dubiè comperisset,
tem rei fama commotus Emmanuel, id ipsu
litteras accurate mandauerat. Igitur delato
spectum Ceilani Soario; & Columbanã pra
oram oculis perlustranti, locus occurrit ad
appulsum, & arcis ædificationem idoneus.
figura littus in mare procurrit; curuoque an
capacem efficit portum, in quem ex insula
gabile flumen illabitur. huc applicita classe
tij confestim ad regulum missi, fœderis
micitiæ causa; postulatumque de more,
vsum diuersorij, merciumque custodiam
tra insidias maximè Saracenorum, castellu
bi liceret exstruere, non tam Lusitanis,
incolis & regulo ipsi, præsidio ac munim

futurum. E Brachmanum disciplina, vt cæteri fermè Indi, erat regulus, atque adeò Brachmanes ipsemet, neque ita pollens habebatur ea tempestate viris armisque. quocirca, & patrijs institutis peregrinas religiones auersabatur; & in tam tenera insula haud immeritò Lusitanam extimescebat vim. Attamen, reputans apud animum suum, quàm ex tenui fortuna vicinus Cocini Rex, post initam cum Lusitano amicitiam, ad quantas opes breui tempore peruenisset; eiusdem successus, & emolumenti cupiditate ac spe captus; & de fœdere, & de castello, non tamen sine aliqua solicitudine assẽsus est. Cæterùm haud ita diu in sententia perstitit. Saraceni ex continente profugi, vel in primis vtilem in ea insula negotiationem paulo ante instituerant. ij, morte tristius rati, inde quoque ab Lusitanis pelli se; toto connixi impetu, regios consiliarios pecunia muneribusque; regulum ipsum adhuc fluctuantem, cùm alijs rationibus, tum proposito miserrimæ seruitutis metu, facilè ab ea mente deducunt. neque id modò, sed etiam ad arcendos aditu Lusitanos, vltrò suam ipsi nauant operam: ijsque præsertim instantibus operi, hortantibusque insulanos, munitiones raptim excitantur. ibi ferrea nonnulla tormenta dispositа; & simul, ad nouam societatem planè dirimẽdam, Lusitani pauci, qui, vt in pacatam regionem securi descenderant, intercepti. Soario ad opus inchoandum in terram egredienti, obiecta munitio præter exspectationem apparuit. missi protinus ad rem cognoscendã aliquot expediti, renuntiant, mistos insulanis Saracenos in statione versari. ita Mahometanũ scelus haud dubiè patuit. & Soarius, omissa interim

rim ędificatione, copias ad pugnam exponi
noque vsus militum ardore, quamquam assi
culantibus contrà barbaris, ad ipsa tormen
cedit. Aliquantum laboris ac periculi fuit,
lis eminus dimicatur. ast vbi ad manus ven
momentò disiectis munitionibus, hostes in
auersi: tum fugientibus acrius instare Lusi
neque aut ignotis callibus, aut occurrentib
uijs ab insequendo desistere, quoad Prætor
tuba dato, palatos iam ac dispersos ab effuso
tu reuocauit. Magnus hostium numerus ca
prælio. nec Lusitano gratis victoria stetit, v
ti iaculis fermè sagittisque complures: no
etiã desiderati, in ijs Verissimus Patiecus, q
laca paulo ante redierat. Ab ea pugna, So
nius diei quiete militibus data, postridie pr
ce rursus cum omni fabrili apparatu desce
fossam à portu vastum ad mare duxit pro
nemine. intra eam fossam vallum erigitur,
tis in hostem obuersis: dein modico inter
ditur murus, barbarorum terrori magis, q
peris firmitati propter calcis inopiam in
argilla cæmentis. Hæc ingenti classiariorum
mine confestim peracta. & regulus, cùm
ictus pugna; tum surgentis operis nec opin
litione perterritus; misso cõfestim legato,
petijt eorum, quæ alieno suasu, inconsultè
rè egisset: atque ad iungendam ex integro
tem hospitiumque se se paratum ostendit,
rius grauiter questus non opera tantùm
armatis opposita, sed etiam comprehensos
posita pactione Lusitanos; præcisè negauit,
tam atrocibus iniurijs aliter satisfactionem
turum, quàm si regulus ipse in Emmanuelis

ac ditionem cum annuo vectigali concederet. Neque abnuit Columbanus, Lusitana horrens arma, cumque super ea re præfectus regius aliquoties nõ sine interprete commeasset; ad extremum ita conuenit: vti regulus Emmanueli quotannis persolueret stipendij nomine, cinnamomi pondo centum & viginti millia; annulosque duodecim, sapphyris, aut pyropis ex eadem insula inclusis: & elephãtos præterea sex. Emmanuel autem, receptum in fidem Columbanum, ab hostium vi conatibusque, ipse & successores ipsius, terra marique defenderent. His maximè legibus data pax: & nulla interposita mora, Soarius destinato loco arcem condere aggressus est. opus, adiuuantibus etiam regijs, breui absolutum. in eius arcis custodia Prætor Ioannem Sylueriam valido cum præsidio collocauit. oram maritimam nauibus quattuor tuendam Antonio Mirãdæ Azeuedio tradidit. ipse, rebus ex animi sententia confectis, & Arabicæ nauigationis magna ex parte compensato damno, circa initium Decembris ouãs Cocinum est reuectus. Hæc fermè in vtraque India cis Gangem & vltra, Soario Prætore per triennium gesta. Prouinciam dein ab Soario accepit Didacus Lupius Sequeria, is, qui primus Emmanuelis missu Malacã adierat. Huic, magna Indici exercitus parte varijs casibus absumpta; naues nouem cum bellatoribus mille quingentis Emmanuel in supplemẽtum attribuit, cum quibus anno seculi hui° decimo octauo profectus Olisipone, Cocinum secũda nauigatione deuenit. in eo cursu, circa promontorium Bonæ spei, contigit res minimè prætereunda silentio. Magnitudinis vastæ piscis est in Africo Oceano, quem piscem, a figura videlicet, acum appellant (Xiphiam

ego

ego fuisse crediderim)prælongo rostro, &
cronem desinente; eodemque ita duro atque
pido, vt ferrum deterat in modum limæ. Ex
luis vna, dum subterfugientem prædam sur
da persequitur, in aduersam onerariam ple
untem velis, toto impetu elata, in imas comp
pertuso alueo, acutissimum caput infixit. Ex
queo dum se se per vim conatur excutere; q
uis libratam suis ponderibus nauem adeo q
fecit, vt se in Syrtim impactos nautæ non sin
rore putauerint. Quo dein ex foramine, cùm
ro quidnam esset rei magistro, sentinam tra
nauis; Cocini demum subducta, insertum in
nau, vt dixi, planè cubitale rostrum ostēdit
illicò extractum, & in Lusitaniam argume
& miraculi causa, deinde transmissum est. A
queria, inito magistratu; primùm circa om
ces præsidia noua dispposuit. dein Regulum
calæ, detrectantem iugum; pactumque nupe
manueli stipendium persoluere (vt sunt Ind
barorum ingenia) recusantem; misso ad ea
tus fauces obsidendas cum nauibus aliqu
phōso Menesio, subsequuturus ipse mox, ad
officiumque aut minis, aut malo redegit.
etiam, cognito Malacam rursus ab Alodin
uiter premi; Antonium Corream cum o
rijs ad commeatus petendos, eoque impo
dos, proficisci iubet in regnum Pegu. cuius
vltra Gangem positi non longè à Malaca, Tr
ton olim vrbem, caput fuisse quidam exi
Correa, prospero cursu ad Martabanum
rium Pegusiorum delatus; ne in terra adh
gnota longius ab suis nauibus ipse discede
Antonium Passanium, & Melchiorem

lium cum honesto comitatu muneribusque misit ad Regem in vrbe Pegu (ex qua tota regio denominatur) inde aliquot dierum itinere commorantem. Magna tum erat (vt sæpè diximus) toto pænè Oriente, gloria nominis Lusitani: magna cùm bellicæ virtutis, tum opum ac diuitiarũ existimatio. neque minor, si per Lusitanos licitum esset, omnes circa nationes tenebat, in Malacensi emporio negotiandi cupiditas. Itaque Pegusianus Rex, quamquam in primis tum potens ac nobilis; tamen haudquaquam indignatus, Antonium Corream nuntios pro se misisse; comiter ijs acceptis, duos vicissim ad eum ipse cum donis remisit, stabiliendæ societatis & amicitiæ gratia: satrapam vnum; alterum pontificem; hunc, Raulinum; illum, Samibelganum, Pegusiorum vulgus appellat. Vt Martabanum est ventum, post mutuæ salutationis officia, conscriptæ communi consensu, pacis & fœderis leges. tum, ad eas solenni iureiurando firmandas, in celeberrimum vrbis fanum Antonius Correa regijque, summa populi frequentia conuenêre. totius autem cæremoniæ ordo fuit eiusmodi. Samibelganus prior, in aurea plagula diligenter inscriptas eius amicitiæ leges, tum Pegusia, tum Lusitana lingua; vt & populares, & hospites intelligerent, elata voce recitari iussit. idem à nostris vicissim est factum. lectis, & subscriptis conditionibus, Raulinus seu, sacrificulus, quædam ex ritualibus Pegusiorum libris de more pronuntiat. papyracea dein segmenta crocei coloris (qui colos apud eam gentem cultui diuino dicatus est) & aliquot simul arboris odoratæ folia certis notata litteris, igne subiecto combusit. Tum, suis insertam manibus, manum vtramq;

Samibel-

Samibelgani, cineribus ijs imponit, pauca
percontans, quibus ille ita respondebat; vt
gis nomine ratam & fixam eam societatem
reiurando promitteret. Hæc omnia, summa
tione miroque silentio peracta. Dissimiles
rum habitus Antonius Correa comitesq; in
cæremoniam attulerant: quippe qui vano
ducti, Christianam fidem ethnicis iure
obligari fas esse vix ducerent. itaque Antonij
tu, linteatus antistes, qui nauticis præerat
diuini humanique iuris haud multo quàm
Lusitani peritior, in medium prodit. sacrę
Christiano ritu, erant ab Antonio cum solem
precatione tangẽdæ. atqui sacerdos pro Euan
biblijsve, librum ex cõposito protulit, elegan
artificiosè compactũ; in quo varij generis
cãtica Lusitanico sermone scripta contineb
nonnullis tamen immistis, vt fit, sententijs
libus, atque diuerbijs. Huic ergo libro dum
nius fallacem admouet manum; diuinitus
est, vt in ea verba ex Ecclesiaste incideret
NITAS VANITATVM, ET OMNIA V
TAS: quod ille vbi præter omnem exspecta
animaduertit, subita perculsus religione
ruit; ac præclarè sensit, quàm integram &
tam fœderum fidem, vel cum ipsis barbaris
cisq; ; esse cœleste iubeat numen. ergo apud
inde iustum atque legitimum id iusiurandum
tonius habuit, ac si pro vulgari eo libro sacr
cta vtriusque testamenti volumina cõtigisset
cito in hunc modum fœdere; impositisque
rarias mercibus, & omni genere commeatus
rea per opportunè Malacam defertur. Eius
tus, non modò ex diuturna fame & squallore

sessos refecit;sed etiam animos ijs addidit ad Alodinum ipsum vltrò lacessendũ, &, si qua fieri posset, extam vicinis sedibus tandem aliquando exturbandum. Quod ille quasi præsagiens, ad omnes eiusmodi casus multo ante sese parauerat. transuersis primùm cancellis non vno loco interseperat flumen, angusto dumtaxat singulis paronibus lembisve transitu relicto. dein, sub aquas passim fistuca stipites præacutos adegerat. adhæc, densissimas vastæ magnitudinis arbores, quæ ripas fluminis dextra læuaque prætexunt, ad radicem ita incidi præceperat;vt perleui momento impulsæ, nauigantes obruerent. Denique non longè à Pago, qua sinuoso fluminis ambitu longiorem in cubitum prominet ripa; confibulatis è valida materia trabibus,& cespite ingesto,nouum castellum excitârat; idque non modico præsidio, nec paucis ex ære tormentis ad hostem ex obliquo feriẽdum instruxerat. His rebus cognitis (neque enim deerant qui cuncta renuntiarent) Correa,& Eduardus Mellus, contracta minorum nauium classe, quarum pleræque remis agerentur,& bellatoribus circiter quingentis impositis;Muaris fluminis ostia petiẽre. inde præmissi cum securibus dolabrisque,& firmo præsidio militum fabri ad hostiles munitiones amoliendas. ij quò validiores, ac peritiores talium erant artium, eò celerius confecta res est. discisci cancelli; euulsi ex imo stipites; insidiosæ arbores in diuersum proiectæ. ita sequẽti agmini tutus ad castellum vsque fuit accessus. neque ita magno negotio, admotis nauibus machinisque, deiectum inde præsidium. Hinc, magna concepta fiducia, Lusitani ad Pagum victrici succedũt classe. Vt in conspectum oppidi ventum est; dispositæ extra

vallum Alodini copię cum elephantis,& ſubla
de more ingens clamor,& emiſſa torméta,nom
lam cruenti prælij ſpeciē præbuêre. ſed vbi eg
ſus è nauibus Luſitanus in ſicco ſigna conſtitu
cominus gladijs contisque dimicari cœptum
tanta planè diuinitus formido(veterum Hebr
rum victoriam diceres)tantus terror hoſtes
ſit,vt oppido ad prædam relicto, ſeſe in prox
lucos,& nota latibula fœdo curſu cōiecerint
pauci ex ijs in fuga verius quàm in pugna ce
re; cùm è Luſitanis(quod præſenti diuinæ op
ceptum ſine controuerſia referas) ne vnus
dem deſideratus ſit. Fuſis fugatisque hoſti
ad ſpolianda tecta raptim diſcurrit miles, ex
ſto quicquid erat pretioſi; oppidum conta
tum.dein Alodini parones,& varij generis
gia in vnum coacta ferè centum. quorum era
quot,puppi proraq; regium in morem cæla
auratisq;:ex eo genere nonnulla in triūphi ſp
reſeruata.cæteris ignes iniecti.Hac tam inſig
ctoria parta Luſitani cum ſumma gratulatio
deuntes in vrbē accepti,Alodinus,fracta,ſed
dum perdomita ingenti ferocia, ad recolligen
è tanta clade vires,Bintanum inſulam fremen
mensque repetijt.Interea,vicini Malacæ bu
alienas anguſtias & incommoda ſuam rati
onem;multis & grauibus iniurijs noſtros
rant:ac Pacenorum pręſertim tyrannus,qui
in id regnum inuaſerat;delatosque in Pacen
tum negotiatores aliquot Luſitanos partim
rat mercibus, partim etiam per ſummū occa
ſcelus.Ac ne Acenus quidem,quamquam ſoci
te ac fœdere iampridē noſtris obſtrictus, in
rū difficultate ſat ſe pro amicitia geſſerat. Ad

vindicandas iniurias, regulosq; ab instituto latrocinio deterrendos; Garzias Sala Malacę Prefectus, Emmanuelem Patiecum, vnica, verùm egregiè instructa naui dimisit. is, præcipuo in Somatranos odio instinctus, quòd Antonium fratrem paulo ante in vincla coniecerant, cùm alia Somatræ littora, tum verò Pacenum, Acenumque breui adeò fecit infesta; vt non peregrini modò institores multi ab ea nauigatione desisterent: sed etiam incolæ, piscatu, quo maximè alimento victitat ea gens, intolerabili cum dolore damnoque abstinerent. Neque præcelsam Patieci nauem, atque à machinis ac milite paratissimam, semiermes ipsi, minoribus nauigijs aggredi satis audebant: tantùm ad opportuna insidijs loca excubare instituerant, si quos, vt fit, in terrā egressos, per occasionem excipere possent. Fortè ita accidit, vt Patiecus, aquādi causa, Malacensi quàm exercitatissimo remige instructam scapham intra Iacaparini fluminis ostia mitteret. abest ea aquatio à Paceno portu millia passuum fermè quattuor. neque ad remigum præsidium propugnatores plus quinque attributi, Antonius Veranus Portuensis, Antonius Passanius Alanquerianus, Franciscus Gramaxius, Ioānes Almeida Quintelanus; postremi nomen intercidit. Aquatione per otium facta, priusquā ad suos Lusitani sese recipiant, à barbaris agniti. Et Pacenorū Præfectus, Raia Sudamicinus, rei subitæ nuntio excitus, lanciaras tres confestim expediri iubet; correptisque quæ fors obtulit telis, in singulas, aptas instructasque remigio, centum & quinquaginta armatos imponit. Ea dum parantur, coorti repentè ab vtraque fluminis ripa barbari, sagittis & iaculis abeūtes nostros detinere nō desinunt. & ea quidem

dem mora nõ admodum Lusitanos retardat.
pe hostium tela, densatis vtrinque scutis excip
grauius aliunde malum instabat; quod vno
que tempore contrarius ventus & æstus acce
exitum intercluderet: neque ab socia naui, pro
in salo iactis anchoris, erat in re trepida cur
quicquam exspectarent. iamque raptim instru
lanciaræ haud dubiam ad prædam cum inge
more festinant. longè tamen reliquas ante
ea, qua Sudamicinus ipse cum iuuentutis flore
hebatur. Ea re animaduersa Lusitani, tot v
pressi difficultatibus, consilium ab ipsa despe
one capiunt, vltrò in aduersum hostem eun
quemadmodum sit nomine Lusitano dignum,
titer dimicantes occumbant prius, quam pe
tum mortis, in teterrimam seruitutem abd
tur. Hoc ergo consilio scapham repente circ
gunt: validoque remorum impulsu vix dum
currerant proræ, cùm Lusitani salutari IESV
mine pariter inuocato, strictis gladijs aut
priores in nauigium hostile magno ausu
liunt: ac ferro primùm summouent barbaros
conglobatos in vnum, ipsaque audacia obstup
ctos, haud tamen incruenti ipsi ad satietatem
cidant. Nec in longum extracta est pugna. Pa
cùm ad vehementes gladiorum & cuspidum
nuda præbuissent aliquandiu corpora; & em
tem è Lusitanorum oculis ardorem ferre v
possent; quà cuique commodum est, certatim
in flumen eijciunt. Sudamicinus, perterritos
quicquam precibus minisque cohibere con
denique se ipse quoque de naui præcipitat; de
que ac rabie accensus, vt quemque suorum
do adeptus est, elato pugione confodit. Cæter

dua-

duabus lanciaris ex interuallo sequentes, cùm, si acrius institissent, nostros vulneribus affectos ac propemodũ exsangues nullo negotio cõficere potuissent; nec opinata suorum clade perculsi, terga verterunt. Ita, IESV adiuuante, è rebus perditis repètè Lusitanus victor euadit: ac nullo è suis amisso, captiuam ipsius Præfecti lanciaram in altũ abducit: eò maiore omnium gratulatione ac lætitia, quò propior exitio fuerat res. Eius tã præclari facinoris fama cũ cæteris circa populis, tum pręcipuè regulo ipsi Paceno magnũ terrorem incussit. Missis extemplò ad Patiecum, mox ad Garziam Salã legatis, demissè petijt pacem; eaque conditione impetrauit; vt cuncta per scelus ac fraudem ablata Lusitanis cum fide redderet. Hoc rerum Malacensium statu, Sequeria nouus Prætor enixè operam dabat, vt pedem, si posset, in Maldiuis insulis figeret. Eæ, vt supra docuimus, Canarino, & Malabarico littori obiectæ, numero plus mille censentur. Multitudinem hanc, intercursantes euripi faciũt, adeò anguśti, vt alibi nauium antennæ iubas arborum deterant: alibi etiam, qui valentiores sunt viribus, ramo quopiam manibus apprehenso, ex vna in alteram insulam saltu transmittant. Multis rebus ad victum necessarijs carent incolæ: sed pro ijs omnibus, vna est palma (sic enim appellant) Iudaicis & Africanis, careotas ferentibus, longè præstantior, quippe, non proceritate solùm, & pulchritudine excellit; verùm etiam tota prorsus in vsu est ita multiplici, vt vulgo, si quem frugi & industrium laudibus efferre volunt, palma vtiliorem appellent. Prima dos, in fructu ipso. Tengam Narlem ve Indi; cocum, seu nucem Indicam Lusitani dixêre: humani fermè capitis magnitudine, duplici operi

mento: quorum exterius, in summo læue, stupe
tus densitate (cairum vocant) netur ac texitur, c
nabis & sparti modo, cùm alios in vsus, tum pre
puè in vitilium nexus, & anchoralia: neq; mate
vlla ad nauticos funes & maris impetus obsec
tior. namque, vt salsuginem amat ea planta; t
quoque ex ea prognatum, & marinis aquis im
sum, identidem reuirescit: & anchoris illigat
fluitantes in salo naues egregiè continet, non
ab innata duritie, vel operis firmitate, quàm
ditate ipsa, & lentitia quadam ad instar corij
se vel in altum elato nauigio, miram in ten
tem extendat; vel residente, rursus in crassi
nem contrahat. quod secus in nostris euen
dentibus: quæ nimirum ipsa vi ac pertinacia
pe rumpuntur. interior autem calix, rufo c
re, & globosa rotunditate prædurus, addiro
vel argento, in pocula figuratur. ipsa vero
mi caro, amygdalæ in modum, pinguedine
dam & grato sapore lactescens, non per se
tùm in cibo grata est, ac salubris; verùm etiam
bi visum fuerit, exhausto lacte, paulatim
leum eliquatur. totus autem racemus, dum
tener adhuc emicat fructus, nodo constricto
leuiter incisus, in obdita oris angusti vasculo
mum instillat succum, ex quo varijs artibus
ctionibusque, veteri, vt Strabo ipse testatur,
to, mel seu saccarum, vinum, acetumque per
tur. ià folia, cùm & librarijs pro papyro sint, &
co tegularum imposita domibus, arceàt imbre
etiam in vestes formam facili simul ac spisso
textu nectuntur. Denique, vna eademque arbor
mnia prorsus ad rem nauticam instrumenta
materiem præbet. quippe truncum & ramos

malum,assamenta,clauosque:comam in vela: cairum in funes(vt dictum est)omnium optimos, filaq; ad laterum futuras: postremò cocum ipsum, quæque ex eo conficiuntur, in onera.ita,non sine miraculo quodam, omnibus plane rebus ex semet apta & instructa nauigat palma:eademque discissa per hyemem,viuaces ad prunas, lenta ignium alimenta suppeditat.Incolæ importato lino, sericoque,talares tunicas eleganti opere texunt: quibus honestius multo, quàm cæteri Indi velant corpora.Piscantur etiam palmeis verriculis minuta conchylia(sunt qui Venereæ conchæ genus putent)miro splendore, & colorum varietate. hæc, saburræ loco in onerarias indita, ac diuersas in regiones euecta, apud Gangaridas & Sionios, vilioris monetæ explent vicem ad res parui pretij coemẽdas: apud Hesperios autem Aethiopas, cum rebus etiam carioribus permutantur. Insularum omnium caput est Maldiua; ex ea, cæteris cognomentum. ibi frequenti emporio domicilium est Regis. qui cum inita iam à Soario per Ioannem Sylueriam, vt supra demonstratum est,amicitia;ad eam stabiliendam,locumque munitæ apothecæ de more petendum Sequeria deinceps Ioannem Gometium destinauit.Neque magnæ contentionis fuit res.Ab homine donis ac promissis illecto;& cum Lusitanæ felicitatis opumque haud ignaro;tum vectigalibus nouis rem augendi percupido, facilè non de societate modò, sed etiam de castello impetratũ. id castellum ad mare Gometius, quod lapidibus & calce careret; è lignea materia glebisque raptim exstruxit, ac munijt. Eius deinde operis, & quadam nominis Lusitani fiducia, vix quindecim armatorum custodia septus, cùm iam nõ pro

inquilino vel hospite, sed pro tyranno ac dom
sese gereret, & commeantes in id emporium p
grinos varijs vexaret iniurijs; repentina co
tione Saracenorum oppressus, vnà cum suis
ditur, arce, & ijs quæ intra arcem asseruab
Mahometan⁹ potitur. ita Lusitani, quàm facil
tu in eas irrepserant sedes; tam leui negotio
deinde sua culpa deiecti sunt. Nec leuiores
plagæ per eos dies acceptæ. Goana oneraria
cij causa Ciaulum petens, in Saracenorum,
bulum incolunt, biremes illata, prælio com
deprimitur. In easdem biremes Lusitana car
postmodum incidit (rotundæ nauis genus, co
onera, tũ ad militiam vtile; dromonem Græ
cabulo haud incommodè fortasse quis dixer
tracto mox certamine, dum tormenta exerce
ignea scintilla in sulphurei pulueris cadum
tur inde sæuum repente coortum incendium
tas vectoresq; omnes, vna muliere excepta,
nus hausit. Ad earum rerum nuntios, ira per
Christophorus Sosa, qui cum nauibus aliquot
narini maris custodiæ præerat; nocte subla
lacinum (is locus est agri Dabulensis) inuasit
aduentu præcognito, incolæ paulo ante
rant. Lusitanus ad prædam versus, quamquam
barbarica vilisq; suppellex; tamẽ ab ea dulce
auelli non potuit; quoad, illucescẽte demum
Saraceni circiter quadringenti, sagittariæ
ritissimi superueniunt. Aduersus eam multi
nem Sosa cum centum & quinquaginta arma
greditur: quorum erant sclopettarij seu fistul
res non pauci. Accensis vtrinque animis,
pugna coorta. Saraceni arcubus tantùm
cti; primam hostilium glandium procellam

missis corporibus excepêre: tum ad sagittandum ipsi consurgunt. tamque densus ac perpetuus fuit spiculorum imber; vt Lusitano, ad fistulas replendas nihil vnquam temporis aut loci reliquerint. Inde cùm, sensim cedendo, ad mare se se reciperet Sosa; minimè fefellit hostem. circummissus illicò iuuenum globus, reditum intercluſit. itaq; Lusitani vndiq; vrgeri cæpti: nec sine multo sanguine, vix tandē ad naues effugium patuit. Soluentibus dein oram simul, & iaculantibus, adeò pertinaciter institêre Saraceni, alienato ab sensu periculorum animo, vt semet aquis vmbilico tenus immergerent, nauigijsq; remorādi causa, propemodum inijcerēt manus. Ex eo discrimine Sosa deniq; elapsus, Ciaulum ad saucios curandos, minimè secunda fama se contulit. Eodem fere tempore quattuordecim nauium classis, cui Georgius Albuquercius præerat, Olisipone profecta, malè admodum nauigauit. quattuor tantùm eo anno in Indiam peruenêre. è reliquis vna è medio cursu in Lusitaniam vento reiecta. aliam in ipso itinere Castellanus quidam nauarchus ab Indicis commercijs ad latrocinia piraticamque conuertit. tertia, superato iam promontorio Bonæ spei, circa Quiloæ, & Mombazæ littora, magis etiam miserabili genere cladis interijt. Mahometani eas incolunt regiones: hi, Anconino Rege interfecto, iampridē ab Lusitana societate defecerant. Cùm dira necessitas cogeret, aquandi gratia, ad Matuam, eius oræ vicum, quadraginta viri ex naui Lusitana appulerant scapham; in quibus erant primarij duo: præfectus, & gubernator. Dum egressi ad fontes dolia complent; interim scapham, remigibus vacuam, recedens æstus in sicco destituit. Ad eam de-

ducendam, aptandoſque remos, ſemiplenis
bus illicò Luſitanus accurrit. nec ſegnius barb
animaduerſa re, duo circiter hominum milia
ſenſis animis aduolant: nautasque partim ſub
ribus, partim à terra molientes, ad vnum om
occidunt: nequicquam cæteris Luſitanis, cum
bombardæ ictum accedere propter vada non
ſent, indignam ſuorum cædem ex alto ſpectan
Ac ne ipſi quidem lætiorem exitum deinde
ti, quippe, vrgente ſiti, dum alias aquationes
cino conquirunt; rectore vacua nauis haud
ab Quiloa in ſyrtes impingitur. Ad conſpectu
minus prædam, ingens repentè affuit hoſtium
momentò ſpoliata oneraria: & quotquot ea
bantur cæſi, vno duntaxat relicto adoleſcente
tyranno Mombazæ muneri mitterent. Alb
cius, diſſipata claſſe, ignarus, ex ijs quæ non
parebant, quò quæque delata eſſet, cum cæter
nibus ad Moſambicum exegit hyemem: atq
de, tranſmiſſo mari, Goam inſequenti de
ſtate peruenit. Circa idem ferè tempus, Pra
Sequeria, toties iam ab alijs infelici ſucceſſ
tatam Arabicam expeditionē aggredi ſtatuit.
tractis ex omni ora nauibus maioris formæ q
tuor & viginti, bellatorum tria millia imp
quorum erant Luſitani mille & octingenti:
ſummam, è Malabaribus & Canarinis expl
Cum ijs copijs Goa profectus Februario
anno ſeculi huiuſce vigeſimo, ad Aroma
montorium Africæ, ſecunda nauigatione
miſit. Ibi cognito ad Giddam ſtare ex Turc
triremes; manuſque armatorum cogi ad fauces
deni occupandas; intra ipſas fauces inuehi, &
gitudine ſinus emenſa, circa Giddā laceſſere bel

Turcæ

Turcas decreuit ; vt si se occasio dedisset , signis collatis de rubri maris possessione decerneret. Hoc animi proposito legens oram, ad Meten vicum, aquandi causa, applicuit, metu desertum ab incolis, vna tantùm vetula inuenta : cuius indicio in summa siccitate aqua patuit. amnis erat alueo glareoso. sub eam glaream, æstate, cursu tacito sese ita latices condunt ; vt nihil humoris in summo prorsus appareat. Anum indicem remuneratus, & in eius gratiam flammis ab eo prohibitis vico, Sequeria in Arabiam non longè ab Adeno traiecit. ibi dum ad Aram (id loco nomen) anchoras iacit ; in scopulum sub aqua latentem illata Prætoria, solutis incussu compagibus extemplò diuellitur. quę in summis tabulatis erant, cum parte machinarum ægrè seruata. cætera demerso alueo periêre. naualis turba (quadringenti numerabantur) in cæteram classem distributi. à Sancto Antonio nomen erat Prætoriæ. ex eo, Diui Antonij saxa, locus appellatus. Ab hac statione cùm ad Giddam rectà contenderet Prætor , adeò pertinaci complurium dierum Aquilone prohibitus est ; vt interim aduentante hyeme, idoneum rei gerendæ tempus effluxerit. Itaque omisso bello, ad pacem cum Dauide Abassino Rege firmandam animum adiecit. cuius Regis imperium, cætera mediterraneum, modica tantùm ex parte ad rubri maris littora pertinet. Eam oram Dauidis nomine tenebat Præfectus maximus, quem honoris titulo Barnagazium vocant. oppidis ac vicis, Præfecti minores præerant. Cum hisce Præfectis de societate agendum erat Sequeriæ , & legati duo in terram exponendi. alter, Matthæus Armenius, is, qui ab ipso Dauide Helenaque ad Emmanuelem cum donis

ante decennium venerat: atque ob ſuſpectum
legationis fidem, ab Luſitanis nullo ſuo me
indigna & acerba pertulerat. alter, Emma
ad Abaſſinum erat legatus, Rhotericus Lima
&us in locum Eduardi Galuani, qui ſuperio
annis in ipſo itinere, nondum peracta legat
deceſſerat. Simul etiam erat ei Mazua inſula
Ptolemais ferarum olim fuit) haud procul
marano viſenda, ſi fortè locus arci ad eius
nis cuſtodiam ædificandæ idoneus foret. ea
Arquico oppido maritimo Abaſſini littoris
cta, perangusto freto ab continente dirimi
lunato ſinu in idem littus obuerſa, in primi
ac placidam ſtationem nauibus præbet. ad
ſternis, armentiſque varij generis, in vſum
ſium & præſidiorum abundat. Prætor, totam
lam per otium cõtemplatus, tametſi Maho
incolebant; tamen, vitandæ inuidiæ gratia,
incendijs ac præda continuit: Mahometis v
num ritè expiatum, intemeratæ Conceptio
paræ Virginis dedicauit: ibi per eos dies Chr
na ſacra peracta non ſemel. Interea ab Arqui
fecto oratores affuêre cum donis & com
quibus, vtpote Chriſti cultoribus, ſericum
lum Cruce inſignitum, amicitiæ cauſa, dat
illi, cognito Chriſtianos & Luſitanos aduer
ſe, cuius gentis fama iampridem eo tractu
buerat, mirum in modum gratulati; primi
nium de Matthæo Armenio cum cura perqu
hunc ipſum vbi adeſſe præter exſpectation
dière; & mox in conſpectum eſt productus v
da canitie ſenex; obortæ cunctis præ gaud
crymæ. &, vulgata eius rei fama, certatim ad
tos viri amplexus, & manuum oſcula con

Ea demum celebritas, & Matthæum omni ſuſpicione liberauit; & Luſitanis, quod inſontem adeò aſperè & inhumanè tractaſſent, dolorem ſimul ac pudorem iniecit: eò magis, quod etiam aliquot è ſacra Viſionis æde monachi (multa autem cœnobia, ex Diui Antonij fermè inſtitutis, eo toto regno viſuntur) ſalutandi eiuſdem Matthæi cauſa, ad claſſem acceſſerant: qui ab Luſitanis ſacerdotibus linteatis, cum ſymphonia, & pſalmis accepti, magnam animi voluptatem præſeferebant, non è Matthæi ſolùm, ſed etiam ex ipſo Luſitanorum aduentu: quod vetus oraculum ſibi à maioribus traditũ ferrent; ex occiduis aliquando regionibus, Chriſtianæ religionis homines in ea loca venturos. Eius vaticinationis promiſſa, tantæ claſſis appulſu, tandem eſſe confecta; & in illo ſacratorum hominum cœtu, Heſperiam cum Eoa Eccleſia, tanto locorum interuallo, dextras quodammodo miſcuiſſe; magnoperè lætabantur. in ſermonem dein cum Arquicano Præfecto vẽtum eſt; & paulo poſt, ad ſtabiliendam ſocietatem (quod ita Dauidẽ velle non ignoraret) Barnagazius cum peramplo comitatu Arquicum proceſſit. Paululum ibi altercationis fuit, dum dies locuſque colloquio conſtituitur: littus ipſum aduena: Arquicum oppidum Barnagazius præoptabat, nonnulla faudis ac periculi ſuſpicione ab Saracenis iniecta. Ad eam ſuſpicionem tollendam (quando per obſides tranſigi, indignum Chriſtiana amicitia & hoſpitio videbatur) cùm ſynceri animi pignus Crucem nudari & porrigi ab ſacerdote iuberet Antonius Saldania, Luſitani Prætoris internuntius; ſeuero vultu Barnagazius confeſtim exſurgens obſtitit; negans, tam leui de re, tam auguſta attrectanda myſteria.

ſteria. Quin ego potius, inquit, de iure meo de-
dam, meq́ue vltrò in omne diſcrimen obijcia-
ta, mediæ regionis campus, inter oppidum & m-
re, conſenſu deligitur. Barnagazius cum equi-
ducentis, peditum duobus millibus ab Arq-
Sequeria cum ſexcentis nõ amplius armatis e-
ſe deſcendit. ijs copijs in ſtatione vtrinq; co-
cta relictis; cum ſenis ambo comitibus in me-
prodiẽre. Primus congreſſus fuit, mutuò bla-
amicè conſalutantium: & Regis vtriuſque in-
rum, beneuolentiam ſtudiumq́; accurata ora-
teſtificãtium. dein ſocietas ac fœdus hoc ma-
modo ſancita. Claſſiarius ſacerdos argẽteam
cem in medium attulit: ea Barnagazius pri-
prehenſa, nixus genibus: Quam, inquit, pace-
SVS Chriſtus, generis humani Redemptor,
pulis reliquit ſuis; eadem eſto inter nos, qui
dem Chriſti cultum profitemur, ac fidem. H-
go pacem (quantum in me fuerit) Regis mei
ne ſpondeo; atque ita iuro per hanc ſacroſa-
noſtræ ſalutis effigiem. In eandem fermè ſen-
am conceptis verbis iurauit Prætor. dimiſſo
colloquio, per triduum ex vtraque parte do-
ficijſq́ue certatum. & ingens omnium fuit la-
quod opulenti duo Reges terra mariq́ue, co-
Chriſtianæ rei aduerſarios arma iunxiſſent.
hæc, Sequeria Rhotericum Limam legatum
nagazio commendauit, ac tradidit, ad regia-
que tutò mittendum. cuius in comitatu cu-
honeſti viri complures fuêre; tum verò Franc-
Aluarus ſacerdos: qui dein reuectus in Luſita-
eius peregrinationis ſeriem patria lingua de-
ptam edidit: eodemq́ue poſtea auctore, Paulus
uius gentis ritus moreſq́; latino ſermone diligen-

ter est persecutus. Per eosdem ferè dies, quibus in Arabico sinu Lusitanus agebat Prætor, è Paceno Somatræ insulæ regno, summus Mahometicæ superstitionis Califa seu antistes, nomine Molana, supplex illuc vsque contendit. puerum adducebat duodecim fermè natum annos, Paceni Regis filium: cuius parente occiso, Geinal tyrannus, ab Alodino socero adiutus, regnum inuaserat. huic si contra communem hostem suppetias Lusitani tulissent; restitutum in patrias fortunas puerum, in Emmanuelis auctoritate cum annuo tributo Molana spondebat futurum. Et pupilli orbitas, & Califæ obtestatio apud Sequeriam valuit. Ad Geinalem ex ea possessione pellendum, sex naues cum valida manu armatorum, Georgio Albuquercio attributæ. Cuius rei, & iunctæ cum Dauide amicitiæ nuntios qui ad Emmanuelem afferret, Petrus Vasæus in Lusitaniam à Prætore missus. magna toto regno omnium ordinum gratulatio fuit; & in singulis oppidis miro populi studio supplicatum est. Prætor, cùm egressus freto Calaiatum petijsset, Armuziam inde processit. ibi, clauso iam mari, cum magna nauium parte hyemare coactus est. Dum hæc ad Arabiam, & Persidem fiunt; Goæ Præfectus interea Rhotericus Mellus Lusitanam rem, haud contemnenda, si crimen abesset, vectigalium accessione ditauit. Idalcanem inter, & Crisnaraum Narsingæ Regem, atrox ac funestum per eos dies exarserat bellum; dum reconciliatæ nuper amicitiæ leges ambo parum syncera fide custodiunt. Idalcan perfugas & noxios è Narsingæ regno contra ius & fas clam admittere, grassari occultis latrocinijs, ac repetentem res Narsinganũ, dolis fallacijsq; frustrari. Crisnaraus vicissim,

otij

otij impatiens, bellum denuò optare; & in
lum vrbem Decani regni munitissimam, sp
auiditate imminere: quam sibi maioribus
emptam, Idalcanis acessisse regno ægrè fere
ergo repetendæ vrbis, & Idalcani arma
tulo specioso inferendi tale consilium in
cenus erat in ipsius aula, Cides Mercar, Ma
tano cultu ingenioque, industrius vir, & e
ens. Hunc, ad Arabicos equos in vsum be
mendos magno cum auri pondere Cri
Goam misit: & quò testatior esset res, ad Go
fectum super tali negotio separatim litter
dit, haud dubius, quin per Decanios fines
riò iter habenti bene nummato viro, I
prædas eiusmodi sagaciter odorari assue
more structurus esset insidias. Quod putan
nit. Ingressum Decanios limites Cidem, v
iusdem sectæ hominem; quin etiam è M
tis, vt ferebatur, stirpe genitum; Idalcan
nis admodum promissis ad se per litteras
uit. Cides, vel societate superstitionis; vel
ris stipendij ostentatione adductus; vel e
teruertendæ regiæ pecuniæ spe; haud g
Idalcanem sese contulit. ille, comiter acc
per speciem honoratæ præfecturæ, Dab
templò amandauit. ibi, ne quid rumoris e
ret, pecunia spoliatum, per idoneos talium
norum administros è medio sustulit. Cri
interea, speculatoribus clam appositis, cùm
stæ seriem haud magno negotio comperis
tus oblata belli occasione; missis quoquo v
ad Reges ac dynastas epistolis; manifestam
canis perfidiam, & violatas pacis leges m
ter & acerbè conqueſtus est: dein, maxim

cum peditumque contractis copijs, Raciolum vrbem obsidione cinxit. Ad eam soluendam obsidionem Idalcan profectus; commisso prælio, magna parte suorum amissa, cum paucis elabitur. Crisnaraus victor, non castris modò Idalcanis est potitus; sed etiam Raciolum vrbem valido instructam præsidio, crebris iam oppugnationibus frustra petitam; metu denique in ditionem accepit. Idalcan interea, remotis oppidis, quò propter siccitatem Crisnaraus cum exercitu peruenire non posset; amissa in præsens renouandi belli fiducia, sese inglorius continebat. Ad eius cladis famam, cùm alij ab Idalcane defecêre; tum Gini, gens in Decano regno prænobilis. Eius gentis principes, germani duo fratres, Comus, & Appa, contractis octo fermè armatorum millibus, in subiectos Gateis iugis agros impetum fecerant: inde sine dubio in oram maritimam transgressuri, crebris portubus & vectigalibus quæstuosam (Concanũ vocant è regione Goæ) quam Ginorum olim familiæ Mahometani eripuerant. Eius oræ Præfectus, Idalcani hero auaritia & fraude non absimilis, magna pecuniæ summa è vectigalibus portorijsque collecta; id vnum laborabat, quo pacto, inter eos tumultus, domini rem ad suum peculium adiungeret. Omnia circumspectanti, commodissima ad fugam, Goa Lusitanorum vrbs visa, id quò tutius faceret; Lusitanum sibi præfectum ante conciliandum ratus; ad specimen probitatis ac fidei petijt ab eo per nuntios, primùm vt Idalcani contra Ginos tumultuantes opem pro amicitia ferret. id si facere grauaretur (quod ita fore haud erat nescius) tum libero mendacio suadebat, vt ipse potius in eos por-

tus & vicos, Emmanuelis nomine inuadere
quiore animo Idalcanem in afflicta fortuna
rum, suas opes & vectigalia in Lusitanorum
in perduellium potestatem venisse. Hoc
accepto Mellus Præfectus, rem ad consilium
lit. ac tali tempore nemini dubium erat, qu
quid æquitas, quid amicitia postularet. ver
pud homines lucra pensantes, vtilitas valu
lus cum octingentis fermè Canarinis ped
Lusitanis equitibus ducentis & quinquagin
ripo traiecto, Concanum sine certamine
cupauit, non ausis Ginis aduersus Lusitano
ferre: & Rhotericum Iusartem cum modic
sidio ei regioni præfecit. At Idalcanis procu
domino prodito voti compos, Goam plenu
to auroq; loculos tulit: & quò res occultio
amico Lusitano cuidam æque fallaci custo
initio tradidit. Dein, cùm hic depositum ei
one repeteret; ille alter se quicquam acce
pudentissimè pernegaret, neq; chirograph
staret vllum; ex dolore ac desperatione M
tanus in furorem & insaniam versus, me
mul cum pecunia perdidit. Fraudator ver
thesauris male partis incubat securus; in
morte postmodum, ab eo quod carissimum
bat in terris, auellitur. Quin etiam ipse C
raus deinde malis artibus receptam vrbem
olum, bello viciſſim superatus, amisit. qua
& numero peditum equitumque, & vniuer
paratu (alioquin fides Barrium, & Osorium
lios rerum Indicarum auctores appellet) ho
stri expeditionibus longo interuallo præfer
enarrare nostri instituti non est. Postremò, ne
sitanis quidē ipsis, vt in loco exponemus, diu

na stetit, minus honestè quæsita possessio. Ita, per omnes eorum scelerum affines peruagata cælestis ira, breui tempore pœnas à singulis improbæ cupiditatis exegit. Per eosdem fere menses, nouum & multiplex aliud in mari miraculum exstitit. Classis nauium nouem duce Georgio Britto dum ex Lusitania Indiam petit; rostrata celsior Rhoterici Vasæi Pereriæ, in medio cursu, repente, veluti fræno equus adducto, ita substitit magno cum aquæ sonitu ac motu, qualis, vbi in vada & syrtes incurritur, edi consueuit. Eo ipso terrore perculsi nautæ, demissa vtrinque bolide, profundum sine dubio mare comperiunt. Cùm inflatis vento velis hæreret nauigium nihilominus; dispiciendi causa (quòd esset nox) admotis ad marginem luminibus; implexam alueo ingentem belluam vident. Carinæ centum & quinque dodrantium longitudine, applicuerat corpus; cauda gubernaculum illigarat; alis immanibus latera ad summum vsque cingebat: quas iam in alas per imprudentiam nonnulli manus iniecerant. Ad spectaculum adeò tetrum, ingenti videlicet horrore nautæ militesq; perfusi. vt verò, dolij magnitudine, vasto hiatu nouissimè caput extulit; metu exanimati pænè omnes, infernum profectò monstrum diuinitus immissum credere, ad viua tot nouorum corpora glutienda. Pauci, quibus in tanto discrimine mens animusque constiterat, consultandi gratia in vnam partem secedunt. erant qui contis, & iaculis, ballistisque depellendum suaderent cetum: alij contra, nihil magis tali tempore vitandum aiebant; ne tantæ molis animal vulneribus irritatum, concussu ipso & agitatione violẽtã nauem euerteret. in summa inopia consilij, cùm

nihil explicaretur; & maior in singula mo
terror instaret; suppliciter ac demisè veni
cemque Dei & cœlestium exposcere, atque
ta precesque confugere placitum est. Neque
rita fuêre. Sacerdos cum linteo, & stola, &
Crucis in medium prodijt. ab eo, sacris cer
bus, & exorcismis delinita bellua (mirum
nulla cuiusquam noxa relicto nauigio, cùm
tentosis narium fistulis ingentem reflaue
vim, sese admodum placido lapsu in mare
sit. Lusitani, tamquam ex orco præter spem
debitas diuinæ clementiæ laudes & grate
bant. Circa idem ferè tempus, in Somatram
gius Albuquercius cum orbo extorriqué
est puero. Ante eius aduentum, tyrannus
Pacenorum erga se voluntati diffisus, no
ab vrbe munierat castra; seque intra id mu
tum cum tribus millibus armatorum tend
buquercius, missis qui tyrannum iuberent
possessione decedere; cùm denuntiatione
que nil nisi verba & frustrationes eliceret
te Aruano finitimo regulo, castra cum t
dumtaxat Lusitanis aggressus, non fine
suorum expugnat. ac Geinale interfecto, &
parte Aruano concessa, qui inter oppugn
auersas castrorum portas obsederat; pupill
gno populi assensu plausuq; Regem accla
& cum annuo tributo in verba Emmanue
ctum ex fœdere, in patria sede ac domicil
locat. Eius pueritiæ regendæ, Molana pr
is, qui pupilli susceperat causam: & rei mar
cura, Lusitanorum amico Ninacunapani co
dita: dein ad Mahometanos in officio con
dos, castellum ipso in aditu portus extru

tum. Quæ ne res, adeò secundæ, nimium Lusitanos efferrent; quo die Geinalis capta sunt castra, ipso die ad Acenum oppidum, leucas à Paceno fere viginti; dein ad Bintanum longè dispari successu pugnatum est. Georgius Brittus, nauibus quinque ab Cocino Molucas petens; cùm ex itinere Acena littora tenuisset; auri occæcatus auiditate, cuius vim ingentem in proximo delubro esse audierat; cum centum & viginti armatis interram egreditur. Huic Abrahemus tyrannus obuiam cum sex elephantis, peditibus mille progressus, pugna commissa, Lusitanos complures temere inuectos, & in ijs Georgium ipsum interficit; cæteros grauiter saucios retro ad mare compellit. Inde in Georgij locum Antonio fratre suffecto, Lusitani Malacam traijciunt. quò cùm item Albuquercius paulo post à Paceno superuenisset; duodecim amplius coactis in vnum nauibus, & propugnatoribus fermè sexcentis, Alodino, infestum de more Malacense littus habenti, arma inferre denuò placuit. Is nuper ad Pagum victus, vt supra demonstratum est, in Bintanum haud longè à Pago receperat sese. Ea insula, Sincapuranis obdita faucibus, nobili secatur amne; qui ponte iunctus, dein se in mare euomens, portum nauigantibus præbet. Huic impositam amni vrbem, insulæ cognominem, Alodinus, pulso, vti supra docuimus, vetere domino, præclarè munierat. ad pontis caput propugnaculum excitarat; à cæteris partibus, serratæ structuræ, ad latera ferienda, vallum & aggerem obiecerat. Portum ipsum, & fallacia vada, & adacti fistuca flexuosi de more stipitum ordines; & in assidua statione paratæ lanciarę seu lembi egregiè tuebantur. Lusitani, pro-

pe certa victoriæ ſpe profecti, nondum prob-
plorata regione, deſcendunt; duabusque
partibus ad mœnia ſubire conati, cùm neque
las attuliſſent, & ſtagnantibus circum aquis
raginibus impliciti tenerentur; deſtinatis
que hoſtium telis ac tormentis, prompt
quique ſternuntur. Nec felicius mari tent
pugnatio eſt. cùm & incognita obſtarent va
hoſtilium nauigiorum agilitas, onerarias
nas, magnitudine ipſa inhabiles, crebris
mentis afficeret. Ita, omiſſo incepto, & pra
è ſuorum numero deſideratis, diuerſ
ces; Albuquercius Malacam redijt
Brittus ad Molucas, quò inten-
derat, nauigare per-
rexit.

Libri ſeptimi finis.

HIS

HISTORIARVM INDICARVM LIBER OCTAVVS.

DVM hæc apud Indos alterna succedunt vice; interim ex alia quoq; parte, atque adeò planè diuersa, perquàm insigne ab homine Lusitano facinus editum est. Fernandus Magalianes agebat Olisipone, ingenti animo vir, & rei naualis apprimè callens. Is, quod in India sub Albuquercio duce stipendia multa fecisset; nequaquam pro spe prẽmiorum (vt in suis plerunq; meritis æstimãdis nimiũ sibi fauet humana cupiditas) ab Emmanuele tractari se questus, ad opulentiorem Caroli Cæsaris Castellæ Regis aulã trãsijt. ibi, cum astronomis aliquot communicato consilio, & implacabili odio in Emmanuelem accensus, Cæsarem & cõsiliarios docet; Molucas insulas, quarũ celeberrimis toto iam terrarum orbe diuitijs Lusitani fruantur; intra Castellanæ cõquisitionis limites haud dubiè contineri. idque non pluribus tantùm argumentis è mathematica supputatione cõtendit; sed etiã acceptis inde litteris à Francisco Serrano, de quo supra commemorauimus; in quibus de admirabili quadã eius regionis cùm opulẽtia, tum ab aurea Chersoneso lõginquitate dissereret. Profectò, si à fortib⁹ & peritis hominibus tentetur ex Occidente iter; haud ita magno negotio è Peruana terra in easdem insulas penetrari posse. opẽ dein addit monitis. ac se, modò in eã expeditionẽ necessaria præbeantur; in omne discri

men, experiundi causa paratum ostendit. Ma
Cæsarem & magnitudo promissi, &, Fernand
ctoritas cum testimonio Serrani coniuncta, q
que compactis egregiè nauibus, eximio & nau
milite ad Hispalim instructis (quo in numero
sules erant Lusitani complures) vnus Magal
cum summo imperio ac potestate præficitur,
ijs nauibus, Bæti fluuio in altum Oceanum
ctus; Canarias primùm insulas, tum Brasi
certo iam pridem itinere petijt. inde, velis in
strum datis, cùm ignota littora diu legisset, a
gni fluminis ostia ventum est; quod Sancti
ni vulgus appellat, is locus quinquaginta gr
bus ab æquinoctiali abest circulo. neque inde
gè, infesto rigore, & æterno pressa gelu, n
montium cacumina in cælum exsurgunt, te
incolunt homines immani duodecim ampli
drantium statura, efferis moribus, crudis inc
carnibus adsueti. quibus duo ad classem aut
blandimentisque ac muneribus à Magalian
liniti, intra paucos dies ex insolita victus co
tudine periere. Ad eam oram explorandam
nauis vna, cui præerat Ioannes Serranus, in
los illata, saluis tamen hominibus, frangitur.
ce rebus conterriti classiarij, &, præter alia
incommoda, sæuissimo frigore enecti; incer
tæ, & peruenienti quò intenderant spe; reuer
nem plerique suadere, quidam etiam conur
tagitare institerunt. Hosce Magalianes, obstr
ad omnẽ patientiã animo, benignis adhortat
bus aliquandiu sustentare conatus; comperta
mũ cõiuratione; partim capite, partim exsilio p
nijt. qua supplicij ac minarũ acerbitate, obstup
ctis interim ab omni rerũ nouarũ conatu reliqu
quam

rũ animis; vltrà eũ locum tres fermè gradus, hoc est leucas circiter quinquaginta, processit. atque ibi demum sese ostendit euripus, sinuoso meatu Oceanum vtrumque coniungens. Ea re tum ex incitatissimo aquarum æstu animaduersa; tum ex cetorum ossibus in littus eiectis; quasi peracto iam itinere, gratulatio ingens à Magaliane facta; & euripo ipsi, ab inuentore, perpetuum ac nobile nomen inditũ est. ibi, commeatibus valdè imminutis, cùm denuò fremitum vel querimonias quorũdam inaudisset; capitis pœna proposita, vetuit ea de re sermones inferri. Tum alia nauis ad inquirendum exitũ præmissa; ducem frustrata per tenebras retrò vnde venerat, Hispalim reuertit octauo mẽse quàm ex eo portu discesserat. Eam nauem missis qui quærerẽt, incassum dies aliquot præstolatus, cũ reliquis tribus audacter ipse progreditur: perque varios mæãdros, & cæcas ambages, crebro velorum flexu tandem ex altera parte vastissimum rursus in æquor euasit. & quoniam sub æquatore ipso positas Molucas esse didicerat; in eam partem proras dirigere magistros iubet. Leucas mille quingentas procul ab omni terræ conspectu proiecti, in desertas aliquot insulas incidere; quas ex aduerso Italiæ oppositas nonnulli arbitrantur. inde continuato in Septentriones itinere, ad Subum insulam leucarum fermè duodecim ambitu, auri feracem, frequẽtem incolis ventum est. Ibi Magalianis labores exitu nec opinato concluſi. quippe insulæ regulus, quod armis eo tempore cum finitimo Rege Mathani cõtenderet; oblata recentis auxilij spe, aduenas non solùm hospitio libenter excepit; sed etiam in eorũ gratiam sese cum vxore, liberisq;, & popularibus circiter octingentis, Christianum fieri voluit; &

honoris causa in sacro baptismate Fernandi
men assumpsit. Hisce necessitudinum vinculi
gis magisque Lusitanus obstrictus, petenti
& Christiano, & hospiti, negare non potuit.
sione cum præstantibus aliquot facta, Magal
cùm semel iterumque fudisset hostes; tertio
que ex insidijs ipse circumuentus occiditur.
ri, partim, circa eum interfecti, partim elap
ad naues cũ tristi nuntio peruenêre. Neq; hic
miseriarum fuit. ex quo facilè existimari p
quâ non temere, nec sine diligenti præparat
barbaris Christiana sint impertienda myste
gulus, qui vix adhibito catechismo, vel ante
tæ sceleribus cum salutari detestatione dãna
micitiæ & tẽporis causa, peregrina sacra sus
fet; qua mobilitate Christũ induerat, eadem
post & Christum ipsum, & vnà cum Christo
derũ, fas, humanitatem, fidẽ penitus exuit.
ab hoste pacẽ, cũ eo si aduenas è medio sust
recẽtia merita & iũctas nuper dextras oblit
nimè recusauit. Tam scelerati dein facinoris
trãdi, cùm in aperta vi nulla esset spes; pra
è classe ad viginti, per officij ac beneuolen
ciem ad ferale conuiuium inuitatos, repẽt
ipsas dapes & pocula contrucidat; vno loan
rano vel ad ludibrium, vel ad lucri spem re
to; quod ex redemptione se partem aliqua
phurei pulueris, & aliquot ænea tormenta
machinæ in ijs locis nihil vnquam simile
fuissẽt) capturum esse confideret. Atque v
spes salutis afflicto quoque Serrano reitabat
rùm vtrumq; postmodum euentus fefellit.
productus in vinclis ad mare Serranus; no
de exponenda primò socios ad misericord

crymaſque commouit: eodemq; interprete, per conſuetos iam nutus ac ſymbola, cum incolis agi de pretio cæptum. Paciſcebantur vtrinq; pecuniæ loco, duas minoris formæ bombardas, & pulueris aliquantum. Ea cùm lintribus ad terram nautæ admouiſſent; ſubitò pretium augere inſulani, & recedere à conditionibus, ac redemptorem varijs artibus detinere. Inde altercatione cum iurgijs orta, cùm maior maiorque hominum frequentia ad littus affluēret, veriti fraudem & inſidias claſſiarij, ſeſe ad naues re infecta ſubducunt: anchoriſque ſublatis, miſerum Serranum, fruſtra fas religionis, amicitiæ, patriæ, lamentabili vociferatione obteſtantem, in barbara & crudeli terra deſtituūt. ad inſulam decem leucas inde prouecti, varijs caſibus imminutas recenſent copias. fuſis ac laceris magna ex parte armamentis, centum & octoginta non amplius homines in vniuerſum inuenti. Cùm in tres ipſas naues, neq; nautæ, neque funes, neque vela ſufficerent; alueo vno, qui præ cæteris quaſſatus erat, incenſo; turbam cum inſtrumento omni in alteram transferūt. ita, duabus tantùm reliquis nauibus ex eo loco diſcedunt; ac proris in occidentem Solem obuerſis, diu errabundi, ad Molucas inſulas tandem aliquando perueniūt. ibi cum Tidoris regulo haud ægrè ſocietas iūcta. Luſitana tū āberat claſſis: eo facilius corraſis vndique frugibus, regulo enixè adiuuante, per tot ærumnas & pericula petitum ex inſula ſpecimen auehunt. ac trito inde itinere vtraq; primùm inſtitit nauis. dein Luſitanarum claſſium iniecto metu; altera fluctibus quaſſata, cùm omnibus compagibus aquam acciperet, ad Molucas recurrit; ibiq; egreſſis in terram hominibus, ad ſcopulos alliſa diffringitur, altera

tera Indis ad dextram relictis;immani ausu p
nus altum præcidere, & rectà Bonæ ſpei pro
torium petere intendit.eo ſuperato,cùm ad
ridas vſque inſulas proceſſiſſet;inaudito po
nium ſeculorum memoriam curſu totum o
emenſa, & æmulis claſſibus illuc vſque felic
uitatis;ab Luſitano demum Limenarcha in
tu detenta eſt; & pauci qui ſuperfuerant ſe
mes in cuſtodiam traditi: è quibus tamen
nauí deinde recuperata, in Hiſpaniam, v
iam, patria Vicetinus, obſtupeſcentibus
ctis miraculi nouitate,in Italiam redijt. Hu
ui non ſine cauſa Victoriæ inditum fuerat no
Nauclerus erat Ioannes Sebaſtianus Canus,
pido Guetaria Vardulorum, ad Pyreneum,
mi fortitudine,peritia gubernandi,& inaud
licitate ſanè promeritus,vt ipſius ac patriæ
nullus vnquam caſus, nulla temporum lon
tas obruat. Neque me fugit, hæc aliter ab
quali eorum temporum tradi. Sed nos rem
ex fide retulimus: haud mediocriter locu
huiuſce narrationis auctorem ſequuti Io
Barrium Luſitanum:ad quem,præter cæter
titiam, & habita cum ſuperſtitibus ex ea cla
loquia;conſcripti inſuper ab ipſis gubernato
eius peregrinationis commentarij peruen
eo deinde tempore ſæpius in Molucas è Bet
mùm, ac poſtmodũ è noua Hiſpania naui
ptum.quæ res ingentem diſcordiarum mo
ter Luſitanos ac Bæticos peperit, nec ſine
motu,cùm in Europa legibus,tum in Aſia
illius maris & commercij poſſeſſione certa
Magalianes è Bætica Septembri menſe anni
uigeſimi ſoluerat.biennium circiter in ea

tione consumptum. Inter hæc, de rebus in Ceilano gestis nuntij ac litteræ in Lusitaniam venerant. Ad ea tam opportuna & fructuosa tuēda commercia, & fluxa fide Regem in officio continendum; arcem instaurari, & aucto præsidio diligenter custodiri Emmanuel iussit. Eius rei causa Lup⁹ Brittus cum supplemento fabrum ac militum in Ceilanū profectus, accepto à Ioanne Sylueria castello; primùm omnium concharum vim ingentem è proximo petijt; è quibus Indico more calce confecta; nouos muros prioribus iam collabētibus ex arte perduxit; ac fossam probè purgatam statumine munijt. Ea re offensi vehementius insulani, quos communi vocabulo Cingalas vocant: quod contra ipsorum salutem ac libertatem cuncta parari haud absurdè suspicarētur. Et Saraceni inquilini de more suspicionem ac metum augebant, in conciliabulis dictitādo, veros videlicet vates initio se fuisse; cùm exitialem Columbanæ terræ Lusitanorum aduentum fore prædicerent. Per speciem societatis illapsos inaudita auaritia & crudelitate homines, paucis diebus malè mulctato hospiti Regi stipendium imposuisse. post hæc, aliarum gentium homines, nullo iure aut exēplo ab ijs littoribus arcere cæpisse: non quieturos, quoad iniecto ad arbitriū fræno, populis perinde ac iumentis abutantur; nec eorum fortunas modò, sed etiam succum & sanguinem hauriant. Habere Columbanum digna factis & moribus præmia; qui, spretis fidelium sociorum consilijs; nouam & incognitam veteri & expertæ amicitiæ prætulisset. Huiusmodi facibus ad exsecrabile odium nominis Lusitani accensa plebs; vt nalia primùm alimenta cibosque castello subtrahere: dein eò audaciæ ventum; vt Lusitanos lōgius

ab ar-

ab arce vagantes, vel iaculis eminus peterent,
iniquo loco circumuentos occiderent. ad h
tam atroces iniurias, principiò, pacis & con
diæ causa, leniter agere, & conniuere Præf
Sed conuitia militum, segnitiem & ignauia
crepantium, diutius ferre non potuit. merid
horis, quod æstiuæ maximè quietis est tempu
centũ & quinquaginta armatis Columbũ opp
arci pæne coniunctum, quàm tumultuosissi
uadit. Barbari, qui vt in summo otio, nullis c
mœnibus, neque stationes neque vigilias age
metu perculsi repẽte capessũt fugam; re famil
pauidis cõiugibus, paruisq; liberis in tãto pe
lo destitutis. Britt⁹ sine certamine oppidũ in
sus; militẽ à direptione cædibusq; continuit
fœminas puerosq; ad fores ædium alligari
vt cùm in sua potestate omnia fuisse redeũte
galæ cernerent, ex eo ipso, quàm non host
Regem populumq; animos gereret, existim
cile possent. Simul etiam ad retardandam e
ferociam, si ab tergo instarent, patentioris v
ad castellum fert, tectis ignes iniecit, salut
nè consilio. quippe barbari, non celerius, a
metu, sese ex oppido eiecerãt, quàm icti de
& solicitudine pignorum, conglobati furen
in prælium rediêre: instantesq́ue Lusitanis i
recipientibus, eodem impetu in arcem irru
re potuissent; nisi eos cùm demendi vincul
tum restinguendi incendij detinuisset mor
de nostris ad arcem maturè adipiscendam o
dendasq́; portas spatium est datum, cùm ex
tamen agminis fermè triginta saucij redijssent
que is terror (vti putarat Britt⁹) ad pacandã va
gentem. quin, exasperati potius animi, signo

to per agros, armati ad viginti millia conuenêre. ea multitudine freti, cùm temere ad arcis mœnia subijssent; magna cum cæde vulneribusq; repulsi, castra communiunt. in exitu iam æstas erat: eò maiorem in spem venerat regulus, si minus oppugnatio procederet; intercluſis propter anni tempus maritimis commeatibus auxilijsque, obsessos ad vltimam inopiam redigendi. Neque tamen interea quies ab armis & ab operibus erat. aggerem assiduo labore ad mœnia Cingalæ proferebant. missilibus dies noctesque fatigabant hostem: inferiores vtique Lusitanis tormentorum magnitudine, & artificio; sed molem supplebat numerus. ferreas contraxerant ballistas fermè sexcentas. ex vel brachijs collibratæ, vel innixæ canterijs, indita in fistulam plura simul veruta decem palmorum longitudine, aprugno aduersus ignem pennata corio, ita excussè emittebant; vt ad passus fermè ducentos obuia quæque perfringerent. hisce verutis interdiu impetebant inclusos: noctu ignitis iaculis militares intra arcem casas & diuersoria, ramis & frondibus raptim exstructa, incendere conabantur. Lusitano, in magnis rerum angustijs nihil erat æquè difficile, atque aquandi ratio, quod puteus extra arcem non sine cruore adeundus esset, neque eò per cuniculos, vt olim Cananore, penetrari loci natura permitteret. Accedebat aduersus tantam hostium multitudinem, mira defensorum paucitas; vt sine vlla interdum vicissitudine ijdem perstare in stationibus & excubijs cogerentur. Vna tantùm fiducia restabat venturi ab continente subsidij, si rem vsque in æstatis initium extrahere potuissent. Verùm ea quoque spe excidêre, postquam exacta iam per ingentes labores

labores hyeme, Antonius denique Lemius
cino cum vna tantùm trireme, neq; plus qu
ginta propugnatoribus, affuit; & ijs quidem
coactis, quod & Sequeria eo tempore cum
ma parte copiarum abesset; neque è præsi
tanta infensarum circa gẽtium propinqui
duci milites expediret. Interea barbari diu
cturnisque operibus promoto vallo, turre
per è palmea materia, cespite ingesto, dua
rant: vt è superiore loco, dum fossæ comple
sagittis & iaculis hostem in muro consiste
berent. Eo periculo animaduerso Brittus,
allati subsidij tenuitas emanaret, vltrò in
erumpere statuit. Concilio conuocato, L
trierarchum postera luce circa meridiem
à mari oppugnationem ostendere, & ma
tormentis quatere turres iubet, ipse intẽ
partem hoste, cum trecentis & quinquagin
tanis ex alia parte, semiplenas & incautas
nes aggreditur; turbatosque ipsa audacia b
vallo deturbat. inde transgressus munitio
dem impetu simul vtramque turrim inuad
sosque hostes, è propugnaculis deijcit. Tr
ab Lusitano captis, clamor extemplò circ
& palmeta perfertur; palati in vnum coeu
ri; vt omni conatu Lusitanum expellant. in
structa acies tota Cingalarum, Saracenis in
admouebatur. centum & quinquaginta era
tes, haud spernenda in ijs regionibus ala;
ingens numerus. elephanti quinque & vig
ibant. ex ijs erant primi ordinis quattuor;
res modò cũ sagittarijs dorso vectare assu
etiam in decuiss im alligatas ad proboscid
tanta vi ac dexteritate vibrare, vt quiequid

re vel à fronte se obiecisset, ancipiti ferro proscin derẽt. is terror Lusitanis offusus, primò referre pedem coegit: mox, quòd sæpè fit, in ipsosmet recidit hostes; cùm densis ictæ glandibus belluæ, spreto rectorum imperio, terga vertissent. Vrente dein magis magisque introrsus plumbea peste, doloris impatientes, quacunque ruerent, latè stragem edere; ac simul cuspidibus iaculisque ab tergo Lusitanus instare. Ita suismet auxilijs cum ingenti clade barbari dissipati fusique. Brittus fugientem hostem aliquandiu persecutus; vbi ad lucos & nemora ventũ est; contentus eius diei victoria substitit; & priusquam se barbari ex pauore ac trepidatione colligerent, nõ sine multo suorũ sanguine se in arcẽ recepit. Atq; is dies obsidioni attulit finẽ. Amissis ex amicorũ numero præcipuis, regulus Mahometana hortamenta stimulosque execratus, vnà cum arcis potiundæ spe, consilia belli deposuit: missisq; ad Brittum oratoribus, veniam erroris & pacem denuò petijt: atq; ab Lusitanis, vel quietem ex longa defatigatione desiderãtibus, vel absente Prætore Sequeria nullam exspectãtibus opem; haud grauatè concessa. Ceilani res in pristinum redière. At Prætor ineunte iam æstate ab Armuzia profectus, Cambaiæ legẽs oram, ad Dium applicuit. ea vrbs, quòd magnas (vti diximus) habet opportunitates, & furtiuis Aegyptiorum & Saracenorum nauigationibus tutum ab Calecuto receptum dabat; Lusitano præsidio locum aliquem ibi obtineri ad hostes arcendos magnoperè cupiebat Emmanuel. itaque inter cætera Sequeriæ mandârat in primis, vt Cambaiani Regis, & Iazij dynastæ voluntate, si fieri posset; sin minus, vi atque armis aream ar- ci ad Dium ædificandæ occuparet. Et Cambaia-

nus quidem Rex, haud multum ab ea societ
ditione abhorrebat. Iazius verò, summa vi,
pud Regem, tum apud satrapas nitebatur,
sitanis in eiusmodi possessionē pateret
& simul, quantum ex tuto & occulto poterat
ni præternauigantibus inferebat: miro
artificio eximiam quandam in Prætores,
Emmanuelem obseruantiam ac beneuolen
mulans. Neque tamen eos planè fallebat.
vtrinque fuco ac fallacijs agebatur. Sequer
ab Armuzia rediens Diū applicuisset, vt
stitueram; bona cum pace in speciem acce
nec modò commeatus in classem benigne
verùm etiam ipse & nauarchi donis egreg
Verùm appellatus de potestate ædificandi
ita se ad id propensum ostendit; vt rem
tā sui arbitrij negaret esse. legatos necess
tendos in regiam (vrbs erat Madaba, sex
rè leucas à mari) magnoperè confidere se,
manuelis honori; tum etiam suis ipsius
ac suasionibus id facile ab Rege datum iri
dis promissis, ac singulari comitate extrah
At Lusitanus fraudem sentiens, vt verbis
nihil vidit; ad vim atque arma adiecit ani
que ita difficilis videbatur futura oppu
quòd cùm à militibus imparata eo tempo
erat; tum in eo ipso littore stationem habe
queriæ noua ab Emmanuele auxilia super
Sed tanta fuit Iazij in agendo lenitas, tanta
tandis viribus & omnium rerum apparatu
tia; vt Prætor, mitigata in præsens ira, neque
tali tempore summam rem in discrimē add
sine vlla noxa recesser it: maioribus videlic
pijs anno proximo rediturus. Sequeriæ prod

duplici voluptate Iazium & amicos affecit: quod non modò præsentem arcis apparatum consiliumque sine cruore discussérat; sed etiam ad vrbem novis operibus muniendam, & externo, quo maximè nitebatur, firmandam milite, spatium erat natus, itaque in neutro cessauit: idoneis locis propugnacula exstruxit, instaurauit mœnia, & in ijs tormenta vigiliasque disposuit. Castellum est in medio ferme introitu atque ore portus. ab eo castello catenam ingentem ex ea parte quæ latius patet, ad oppidum vsque perduxit. ab altera, tres onerarias collocauit ponderibus adeò degrauatas; vt perforato, cùm opus foret, alueo, repentè subsiderent. à fronte autem, ne subire triremes ad murum possent, prægrandia saxa & cautes in mare deiecit, tortuosos præterea cancellos, & varijs ad errorem flexibus in se recurrentes, obliquo amne defixit. ita omni aditu terra marique intercluso, lembos biremesque centum & octoginta, & aliquot insuper negotiatorum naues in portu cohibuit. Arabas denique, ac Turcas, Persasque, & ex alijs nationibus Christianæ maximè fidei desertores, mercede conduxit: ac, ne quid interea de ædificatione per legatos Prætor Lusitanus ab Rege impetraret; omnem per se perq; suos conatum adhibuit. Neq; segnius eodem tempore, diffisus legationi Sequeriæ parabat bellum. Ab Dio Goam, atque inde Cocinum delatus; veteres naues, & quassatas refecit, nouas deduxit, complures nauarchos, quibus in beneficij loco Emmanuel quæstuosos ad Malacam, vel in Molucas, aut in Sinas, alioue dederat commeatus, pro imperio ac potestate, Cocini detinuit: ita, summo studio adhibito, duodequinquaginta maiorum nauium classem varij generis, cum

cætero instrumento machinisque, tum valid
litum centurijs adornauit. è Lusitana sobo
millia; ex Indica impositi Canarini, ac Mah
octingenti. Cum ijs copijs Sequeria, præter
muziæ repetendæ, quod Rex Torus tribut
manueli soluere distuliſſet; rursus ex itine
accessit. sub eius aduentum Iazius, per emi
res iam ante de Lusitanorum apparatu cer
ctus; ne coram agere cum Sequeria cog
tanquam euocatus ab Rege magnis itinen
contenderat; Saca filio cum idoneis rect
ius adolescentiæ tribus, firmoque militu
dio ad vrbem relicto. Is, de area blandè pe
nuntios ab Lusitano appellatus; è senior
tia benignè respondit: Si commeatu, vel re
alia in classem opus sit; se affatim pro am
pro consuetudine præbiturum: neque id
rerum omnium copia, quanta vrbi tũ supp
magni obsequij loco numeraturum esse,
rò ad aream arci designandã attineat; se i
te parentis esse: nec super tali tantaq; re si
quicquam eo absente decernere. mirari,
diem Sequeria nullos ad Mamudium pr
res aut nuntios miserit. integram etiamn
rem: & Iazium patrem, ab Rege accitum,
adulasse libẽrius, vt præsens, auctoritate,
gratia, postulatis Lusitanorum adesset. simu
niam Sequeria per interpretem ambigue
rat, Lusitanos in eo genere iamdudum exer
modò sese in id ipsum intenderent, arce
negotio excitaturos; ipse vicissim obscur
non vnam omnium locorum esse naturam,
æquè facilem in eo emporio structuram for
que in alijs Indiæ, vel Africæ littoribus exi

Seque
eluder
instru
cilium
tibus,
ferend
machi
in ijs,
culato
quæ in
mi op
transit
tra, &
substi
torum
bello
tium
culo
dij vo
offici
Præto
& litt
hil æq
cerni
nestas
propa
si dim
li; int
nauig
& al
facil
gatio
rios
& pu

Sequeria, vbi Mahometanos nō minus artibus ad eludendum, quàm munimentis ad propugnādum instructos videt; de summa rei præfectos in concilium aduocat. ibi, sententijs in diuersa tendentibus, aliquandiu certatum. Erant qui non diutius ferendam ludificationem, atque admotis vndiq; machinis mœnia protinus quatienda censerent. in ijs, tormentorum magister; circumuectum speculatoria nauicula se, ad dextram oppidi partem, quæ in mare imminet, animaduertisse haud ita firmi operis muros. si placeat, se celeri strage illac transitum in vrbem esse daturum ostendit. alij cōtra, & ij præcipuè, quos Prætoris iussu ad Cocinū substitisse docuimus, nunc oppidi vires, & armatorum frequentiam; nunc ipsius Regis opes, quem bello prouocari non expediret; nunc naturæ gentiumque memorabant ius: quod vtique magno piaculo violatum iri, si non ante explorata Mamudij voluntate; inter ipsa beneuolentiæ & caritatis officia, oppidanis repente vim attulissent. quin Prætor, vti Saca & Iazius ipse hortarentur, legatū & litteras ad Regem protinus mitteret: à quo si nihil æqui impetratum foret; tum denique armis decerni posse: neque vnquam Iazij oppugnandi honestas Lusitano causas defuturas. Hæc à nauarchis propalam iactabantur: illa tacita suberat cura, ne, si dimicari cœptū esset; crescente in dies mole belli; interim ad optatos cuiq; portus & commercia nauigandi facultas effugeret. Eò vrgebant acrius, & alijs aliquot in eandem sententiam adductis, facilè tenuêre, vt ab armis abstineretur, quoad legationibus tentata res esset. Id vbi manauit; classiarios, victoriæ simul ac prædæ incensos cupidine, & pugnæ signum in singula momenta exspectan-

tes, magnus repente dolor inceſſit: vulgo, &
tos deluſoſque fremebant: nec modò querel
etiam probra & maledicta in Prætorem e
bantur. atque etiam præfecti, ſe bellum ſua
ſummam impudentiam mentiendo, aſſeru
que militibus, in Sequeriam ducem (cui vel
mis parci oportuerat) omnem decreti eius
diam transferebant. Ea re Prætor cognita, re
» eoſdem in conſilio vocat: &, Quandoquidem
» nobiles, inquit, è vobis audio eſſe complur
» ſeſe militibus venditent, totamque dilati
» belli cauſam in me conferant vnum; & a
» conſilio, aliter in circulis ac cœtibus diſpe
» nuò perrogare ſententias placet; nec verbo
» ſed etiam tabulis publicis cõſignare, vt qu
» que ſenſerit, dixerit, ſuaſerit, palã exſtet: ne
» poſthac ex mea alteriuſue infamia, vel
» ſplendorem ad vulgus, & gloriam quærat
dicta, rogati præfecti, eadem illa de belli
tatibus, de Cambaiani potentia, de ſpe
nis, deque amicitiæ legibus iterarunt;
deinceps in codicem ſcriba publico refer
tentias. Hiſce ita peractis, communi decr
ſi à Prætore qui Sacæ nuntiarent: Quand
ſuper tali negotio habet à patre mandat
ipſo inconſulto, nedum inuito, Luſitanos
conaturos, pacem eius, & Mamudij Regis,
& ijs qui ante ſe pro Emmanuele Indiam re
antiquiſſimam ſemper fuiſſe: & quoniam
bus viſum fuerit, ſe duos è claſſe primarios
licturum: Rhotericum Fernandum, qui ad M
dium ea ipſa de re contendat; & Didacum P
ſem Beianumue cum nauibus paucis, & fabr
ſtrumento; vt ſimul atque cum Rege con

sine vlla cuiusquam iniuria in optatam, & vtilem vtrisque ædificationem incumbat. interea se Armuziam, vti instituerat, perrecturum: petere ab Saca,& rogare, vt procuratores Emmanuelis pro consueta humanitate,& hospitij necessitudine tractet. Ad ea cùm Saca,non exiguo leuatus metu, liberaliter admodum respõdisset;ex condicto Rhotericus legatus in terram expositus; Beianus cum nauibus tribus responsum ab Rege ibidem expectare iussus.aduentitij nauarchi ad viginti,mercaturę causa alij aliò dilapsi.Prętor cum cætera classe Carmaniæ oram legens, Armuziam venit. ibi cum Rege Toro, & Lusitano præsidio collocutus,dilatæ ab Toro pensionis causam reperiebat eiusmodi.Baharenum est, cuius ante meminimus, insula & vrbs in Persico sinu (sunt qui olim Icharam dictam putent) cùm fertilis agro, tum verò margaritarum piscatu prænobilis. Hanc insulam iure beneficiario possidebat Mocrinus Arabs, vectigalis Regum Armuziæ. Is, cùm viribus & ingenio contumax,tum etiam Mecani antistitis affinitate subnixus, cuius filiã habebat in matrimonio; indignari cæpit, seruire se Armuziano Regi, qui à paucis Mahometanæ sectæ aduersarijs, ex vltimo occidente profectis, regnum defendere paulò ante nequisset.Non esse verũ,alijs imperare, qui sua seque ipsum tueri non valeat. Ergo, non modò iugum apertè detrectare instituit Arabs; verùm etiam prædatorijs nauibus omnes circa regiones infestas habere; & commeantes Armuziam vndique negotiatores auertere. è quibus incursionib°, tantum paucis mensibus Armuzianæ rei damnum illatum est, portorijs magna ex parte imminutis; vt Regi ad tuendam vix personam, nedum ad ve-

ctigal Emmanueli soluendum, nummi sum
rent. Hasce querimonias Torus cùm ad Sequei
ante per litteras detulisset; tum verò coram
gere acrius institit, vt sibi aduersus rebelles
lium ex fœdere præberetur. Neque abnuit Pr
Virum eximiè fortẽ, ac bellicæ rei peritum, h
nium Corream expeditioni præposuit cum
tem egregiè instructis nauibus, & Lusitanis
tibus quadringentis. quorum, è prima nobi
centum numerabantur iuuenes ad omnia pa
ti, laudisq; ac decoris apprimè cupidi. Ad
pias, Torus, lembos, quos vulgo terradas vo
ducentos adiũxit, Xarafo ex amicis præfecto
tribus circiter Persarum, aut Arabum millib
altera parte Mocrinus, ipsa meritorum con
tia monitus, haud dubiè tali apparatu petit
se; tamquam indicto iam bello, sic omnia
pugnationem arcendam summo conatu
rat. ac primùm, ex insula vicinisque locis
torum coegerat millia fermè duodecim:
bus erant equites trecenti Arabes, è Persid
tarij quadringenti; fistulatores præterea Tu
ex ipsius Mocrini ditione perpauci. relic
gentis more, gladio & iaculis vtebantur. Ad
qua in Baharenum oppidum est descensus, q
aggeremque perduxerat; passim obuersis in
tormentis, & suis cuique præfecto statioñib
dine distributis. Correa, mense Iunio pr
Armuzia; aduersa tẽpestate diu retentus est
mum in Bahareni conspectum delata classe;
tra ictum bombardæ anchoris in salo iactis,
toque consilio; placuit duabus simul partib
gredi vrbem: & hinc Armuzianos, inde L
in terram exponere, non modò ad hostem a

prælio distinendum; sed etiam, quod Correa, in tã exiguo Lusitanorum numero, diffisus Arabum ac Mahometanorum ingenijs, separatim & ex diuerso rem gerere tutius putabat: præsertim cùm contra Baharenios eiusdem & sectæ, & sanguinis gentem, inuitos arma ferre non dubijs indicijs comperisset. Neque eum prouida fefellit opinio. Xarafus, infra hostiles munitiones facta descensione, copias proximum in collem subducit, & explicandis per tumultum ordinibus, & imperia turbando imperijs, data opera tempus terit, spectator interea futurus alieni certaminis, & consilium ex partis alterius euentu capturus. Correa, ne ipse quidem ausus in aduersum vallum rectà subire; & militem in mari fluctuantem destinatis hostium iaculis ac tormentis obijcere; paulo supra vrbẽ per incommodo loco descendit: cùm exspatiantibus latè vndis, alibi femore, alibi genu tenus aqua pertingeret. expositis tandem sine vllo certamine armatis; Correa, vt nusquam nisi in virtute spes esset, Tristanum Castrium, nauali turbæ præpositũ, scaphas procul ab terra iubet abducere. Nihil inde temporis acie instruenda consumptum. quippe Lusitani vel à præferuido ingenio impatientes moræ, vel è nauibus fermè viritim depugnare assueti; si quando terrestri Marte certandum est, in ijs vtique regionibus, ad signa atque ad ordines ægerrimè continentur; sed vagantibus manipulis, palati, ac disperſi qua tulit impetus, in prælium ruunt: & cum denis interdum singulos concurrisse, egregiam laudem ac decus existimant. quæ audacia, vti aduersus tumultuarium & concursantem valet hostem, cuiusmodi Numidæ, & Arabes, Indique censentur; ita, vbi cum ordinatis equitum

turmis, ac pedite veterano res est, circum
plerunque, vel in medium acceptis, pernicie
tremam afferre consueuit. Igitur ab Lusitan
quoque de veteri consuetudine immutatum
hil. Arius erat Antonij Correæ frater, ætate
& celebritatis ac nominis præter modum
tens hic prior in hostem cum nobilibus ten
ptim Antonius cum reliqua manu subsequ
tantus fuit ardor, vt barbaros cum cæde pr
vulneribusque intra munimenta compulen
in, eodem impetu illati, longè summouerint
pæne iam concessum ab ijs de victoria vide
cùm effuso repente omni equitatu, Mocrim
tum successu hostem repressit; & sensim cede
vallo, & munitionibus pepulit. Ibi, patent
po, affluente rursum ex oppido multitud
cruduit pugna. cuius, non ex numero tant
etiam ex ipso genere armorum, prorsus e
qua conditio: cùm Arabes è superiore loco
gis triginta dodrantium hastis aduersa h
ora crebris ictibus foderent, priusquam ij v
lo gladio ve succedere ad vulnus inferendu
sent. ac nihilò secius obnixi animis Lusitan
re; ballistisq; præsertim ac fistulis equité
dacius inferentem arcere. in eo tumultu d
temere in hostium cateruas inuehitur; dua
mùm ictus sagittis, dein aliquot acceptis v
bus concidit. eius cladis nuntij mœrore ple
ad Antonium aduolassét; Vos verò pergite,
ille, vt cæpistis: nam frater quidem meus, p
rè vitam in suo munere posuit. His dictis, ac
rursus ad prælium animi: sed lassitudo & vul
degrauabant. Medium fermè erat diei: & fer
tissimo desuper Sole, arenaque infra æstuan

cum intoleranda siti mistus cruore manabat ex artubus sudor. Quæ cùm defatigatio simul hostem cepisset; quasi tacitis inducijs, paululum vtrinq; fuit quietis & spatij ad saucios è prælio subtrahendos. Inde, renouato impetu Lusitani priores in pugnã redeunt; ac sublato pariter clamore, Sanctum Iacobum appellant. Audijt Apostolus voces, ac suis de more propitius, repetinum hosti metum ac trepidationem incussit. Mocrinus, inter prima signa, duobus iam equis insidenti suffossis; dum tertio arrepto restituere pugnam conatur; acerrimè dimicanti femur plumbea glande traijcitur. ex eo demum ictu, cùm sanguinis copiam funderet, fracta viri ferocia est: & elatus ex acie, præcipuis ex amicorum numero prosequentibus, cùm sese desperatis rebus in latebras abdidisset, intra tertium diem emoritur. Barbari, vt seminecem Regem prælio excessisse vulgatum est; armis passim proiectis momentò diffugiunt. ac tum denique Xarafus, deducto in campos exercitu, ad Lusitanos, victoriam gratulaturus, ac tarditatem purgaturus, accessit. Correa, tametsi perfidiam præclarè senserat; tamen, ne res, alieno tempore, in iurgia; dein, vt fit, in certamen excederet; in præsentia, dolori & iracundiæ moderatus; fugienti saltem perduelli Xarafum instare, & parta iubet vti victoria. Mox ipse quoque, refectis parumper ex lassitudine & calore militibus, aderat. Cùm nusquam apparerent hostes, ad prædam victores illicò versi; quæ non contemnenda ex ædibus præsertim regijs exstitit. Simul etiam, centum & quadraginta nauigijs ignes iniecti: & Xarafo ad custodiam vrbis relicto, Correa se ad curandos maximè ægrotos ac saucios, quorum magnus erat

erat numerus, in classem recepit. At Mocrini
dauer, dum ex insula in Arabiam sepultura
traijcitur; ab Sadradino Xarafi propinquo
ptum, summo cum gaudio in vrbē asportat
absciſſæ ab trunco ceruices; & coriū ē calua
quàm artificiosè detractum, Arabes gestu
ferciunt. id certum victoriæ signum, Toro
munere, & cum ingenti gratulatione, in me
muziæ foro conditum est, addito titulo, qu
bica & Lusitanica lingua rei gestæ seriem
neret. Ab ea clade, cognatus Mocrini Hame
ctus vti omnis generis mercenarij, relict
equisque, in continentem sine fraude trans
rentur; quod reliquum erat insulæ, cum Ca
pido, in potestatem Regis Lusitaniæ tradid
cenarij cum fide transmissi. & proposita ve
suas domos incolæ reuocati: iurique inter
cundo præpositus notæ probitatis senex, no
Bucatus, natione Arabs; quæ res ad pacand
tis animos haud mediocriter valuit: siquid
sas præfectos, populi Arabes ægerrimè pa
Insula dein à Lusitanis Regi Armuziæ resti
ab ipso mox Rege tradita est Bardadino cu
rafi propinquo; cum eo, vt serasinum quad
millia quotānis tributi nomine penderet. At
rea, insigni parta victoria, & compositis ad
renum rebus, Armuziam reuertit. Aduenien
æquum erat, magni cùm à Toro, & omnibus
nibus; tum à Sequeria Prætore habiti honor
de Rhotericus Botus, cū Antonio Abulæo le
& Lusitanis præterea septem, Baharenum pe
& ibi Emmanuelis negotia procurare iussi. Et
queria, cùm Torum externo malo ac metu
intestinis præterea suorum fraudibus eripere
gr

greſſus eſt; quod certis auctoribus iam ante audiſſet, regia vectigalia & rationes, à miniſtris & Quęſtoribus interuerti. Ergo, præter Mahometana mācipia, Luſitanos quoq; iudices, & ſcripturæ magiſtros, magno Arabū dolore, in portu cōſtituit. dein, cōfirmato Regis animo, & arcis præſidio inſpecto, claſsē ab Armuzia ſoluit, ac Diū rectà petenti, Beianus cum triſti occurrit nuntio; Rhotericum Fernādum à Mamudio irritum redijſſe: & Sacam, haud dubiè patris imperio, infida cum Luſitanis amicitia tandem abrupta, magno lemborū ac bireme mium numero in ſuas naues feciſſe impetum: circumuento & oppreſſo pæne ſibi vix ad fugam exitum patuiſſe: bellum atrox ab Iazio alijſque piratis inſtare. Hiſce rebus cognitis Prætor; amiſſis nuper bene gerendæ rei occaſionibus nequicquā ingemuit, ſuam ipſius leuitatem accuſans, quod omnibus rebus ad dimicandum inſtructus, ſemet ab imparato Iazio blandimentis in fringi, rurſus mercatorum conſilijs auferri ſe paſſus fuiſſet. Cū ſimul ira pudorque verſarent animum; in præſentia ab Dio tentando copijs adeò imminutis abſtinuit: vltra Dium eſt locus millia paſſuum circiter quinque & viginti, ſat capaci portu, & ad mercaturam exercendam idoneo: Madrafabam appellant. ibi Sequeria, Dienſibus inuitis repente caſtellum excitare decreuerat. Sed Iazius, de nuper captis Luſitanis cognito maturè conſilio eam ipſam regionem firmis præſidijs occuparat. Igitur, ea quoque ſpe deiectus Prætor, Ciaulum inde ſe contulit; & ab Nizamaluco tyranno poteſtatem petijt arcis ibidem exſtruendæ. In ſocietate cum Luſitanis dudum erat Nizamalucus, vt ſupra docuimus, actum fortè aduerſus Idalcanem gerens bellum,

equis

equis præcipuè militaribus indigebat, quos ... India fert, & ab Armuzia capta venales ad ... Goanum emporium Albuquercij decreto ... bantur. Quocirca Nizamalucus, de poteſtate ... ædificandæ à Prætore appellatus, ea in primis ... annuit; vt trecentos quotannis equos è Per... vel Arabia, Ciaulum importari liceret; atque ... inſtitoribus, quantum in Goano portu, quadr... nos in capita pardaos (nummus aureus eſt, ... rium circiter octo æſtimatione) Luſitani ... ratores exigerent. Conſcriptis conditionibus ... poſiti à Sequeria in terram fabri: atq; ad ipſi... minis fauces dimenſo ædificio, confeſtim ... ri cæptum. Ea re vulgata, Iazij quidã præfe... Dio celeriter quinquaginta biremes ad opus ... pediendum adduxit. cum ea claſſe ab Luſitan... rio euentu certatum. ac nihilominus intera... nocteſque continuato labore, ad iuſtam alt... nem, muri & propugnacula excreuerant. Ad ... ruenda, pellendoſque Luſitanos, cùm long... re apparatu opus eſſet, Mahometana claſſis ... riculoſa ſtatione multis acceptis incommod... dem irrito conatu diſceſſit. Et Sequeria ad ... diam loci præſidio terra marique relicto, C... num reuectus, Eduardo Meneſio ſucceſſori ... uinciam tradidit: vna re maximè memora... quod ab inſita pietate primus in vrbe Goa ... Franciſco templum; & coniunctas templo ... nobiumue, ſodalibus Franciſcanis exſtruxit. ... Eduardus inito magiſtratu, quod contra ... cas claſſes leuioribus nauigijs opus eſſe intel... ret; biremes duodecim ædificari iubet. cum ... oram arcemque Ciaulanam Simon Andradius ... tinendam profectus, in itinere audit, duas Turc... ...

rum triremes ab Dio Dabulum delatas (Mahometanum id emporium est dextra Ciaulum à Goa petentibus) intra eius portus fauces metu nostrarum nauium delitescere. haudquaquam negligenda res visa. Confestim ad vim ac pugnam paratus, Dabulum accessit. oppidanisque primò tergiuersantibus, dein terrore commotis, non modò triremem extorsit vtranque; sed annuum insuper vecti gal imposuit. ijsdem ferè diebus, graues & periculosi ad Armuziam motus fuêre, initio à scribis & Quæstoribus orto; qui Lusitanos custodes ac præsides ad scripturam appositos, instar mortis ducebant. Xarafus eo tempore plurimum Armuziæ poterat. Hoc maximè patrono ac fautore, Mahometani qua veris qua falsis criminibus Torum in Lusitanos accendere; superbum & immodicum peregrinæ gentis, & cuncta paulatim in se trahentis, imperium conqueri; furto surreptos ingenuos ingenuasque, & per vim ad Christiana sacra compulsos; & super omnia, destinatos ab Toro legatos ad Emmanuelem, fraude Præfecti retêtos, indignari. Hæc, & alia id genus identidem deplorando, Regem ingenio mobili adolescentem, ac libertatis auidum, adduxêre tandem, vt acerbissimæ seruitutis iugum excutere; & regnum Armuzianum in pristinam dignitatem omni ratione vindicare decerneret. Iam tum in exitu erat autumnus anni seculi huiusce vigesimi primi: & commodũ Sequeria Prætor omnem fere classem ab Armuzia abduxerat, Emmanuele Sosa cum paucis admodum nauibus ad oram tutandam relicto. Ergo, secretis inter se colloquijs habitis Persæ, ficto primũ rumore disseminant, Arabicã oram, quæ ditionis Armuzianæ sit, à Balochijs prædonibus è Perside maritima

tima deuastari. hoc mendacio consequuti, vll
vel in primis optabant, vt Sosa, ad eos pun
gandos, ab vrbe discederet; certam & inter
cæteris oppidorum magistratibus noctem
tè condicunt, qua ad Lusitanos vbique dele
no temporis momento consurgant. Vbi e
uenit, regiæ classi præpositus, quem Xeb
vocant, cum terradis octo, duas in portu
Lusitanorum naues, triremem ac dromo
mine silenti circumuenit. ac trireme quid
stodibus pæne vacua extemplò potitur
mas illicò tabulatis, arida palmarum fron
sparsis inijcit; qui tamen ignis, paulo pos
tante puero extinctus est. dromonem ve
iusto nautarum numero tenebatur, ne agg
dem est ausus. Cæterùm, vt ex triremi
emicuit (id conuenerat signum) confestim
bus, dein ex omni vrbis parte, cum ingen
pitu, cuiusmodi Saturnalibus à plebe ci
ad arma, necemque Lusitanorum conclam
tum. multi ex ijs, ad maiorem laxitatem ac
liberioremq; negotiandi facultatem, extr
arcis, domicilia comparauerant. ergò,
pitos, vndique impetus ab hoste factus,
dam etiam circundati ignes: & simul exit
rum stationibus occupati. exinde cùm cla
discursus, & nocturna trepidatio, nec aud
prouidere quicquam sinerent; Lusitani p
tra domos oppressi, partim cursu protinu
petentes, aut flammis hausti, aut insidijs a
excepti sunt. nonnullæ tamen familiæ co
tæ, cùm per media tela ferro sibi viam fec
tra arcis portas cum tristi nuntio penetra
ri audacia eodemque tempore, ne mun

vlla esset facultas, ad Curiatum, Soarem, Bahare-
num, quotquot agebant Lusitani, vel trucidati, vel
in vincla coniecti. vnius etiam fuit memorabilis
exitus, Rhoterici Boti: varijs quippe tormẽtis dis-
cruciatus, vt ab auita religione deficeret; constan-
ti ad extremum vsque spiritum animo, Christum
vnum Deum Dominumq; contestans, glorioſi mar
tyrij palmam adeptus est. Desiderati in eo tumul-
tu, præter seruos seruasque, Lusitani centum & vi-
ginti; numerus in tanta præsidij tenuitate non mo
dicus: & apothecæ omnes ac diuersoria momentò
direpta. Hisce noctu fermè patratis, vt primùm il-
luxit, emissi raptim ex arce qui residuos è cæde cõ-
quirerent; nauesque frustra tentatas, intra iactum
teli reducerent: simul etiam, oneraria Lusitana, cũ
iam esset in cursu referta caricis, peropportunè re
tenta; & onera in cibum, & solutis de industria cõ-
pagibus, asseres trabesque in munimenta suffecit.
aliquot etiam hostilibus nauigijs in ipso portu i-
gnes iniecti. hæc omnia ingenti cum ardore, nec
sine sanguine multo peracta: & prius quàm arx ab
hoste cingeretur, Ioannes Meria dromonem expe-
dire, & Goam petere iussus ad opem à nouo Præ-
tore implorandam. At Sosa, per Mascati Præfe-
ctum (qui vnus Tori mandata aspernatus, in fide
manserat) de hostium fraude certior factus, ad Ar-
muziam extemplò iter intendit. Verùm ab eius
cursu fœda tempestate diuulsus Tristanus Vasæus
Vega prior ad vrbem decurrit, ac noctu per me-
dias hostium stationes, deceptis ipsa audacia clas-
siarijs, cùm quempiam è suorum numero putarent
esse; felici conatu ad arcem ipsam applicuit. So-
lennia Dei natalitia tum fortè agebantur: & sa-
crificio nocturno dabant operam Lusitani, eo at-

tentiore obſecratione, quò vehementius
communi ſalute ſoliciti. itaque inter ipſas
Triſtanus Vega repentè ſuperueniens, cun
genti ſpe lætitiaq́ue perfudit, quòd vel ex
raculo, ſua vota ſalutemq́ue Deo cordi eſſe
dubiè cernerent. Soſæ dein exſpectatione
ſis, & è ſpecula identidem, vt fit, omnes circ
nes oculorum acie colluſtrantibus, tertio
D. Ioanni Apoſtolo eſt ſacer; duas procul
leucas, anchoris in ſalo iactis apparuit, Ro
onerariã ex ijs quos galeones vocant, & v
taxat biremem ducebat, eaſq́ue propu
bus valde infrequentes; cõpluribus, coniu
ſcelere, ad Calaiatum nuper amiſſis. cæter
cuius maximè inopia laborabatur, & vari
tus, petitam è proximo vim attulerat. Eius
ignarus Vega, ſuadere Præfecto arcis Gar
nio inſtitit vehementer, vt Soſæ, priuſqu
meretur, opem ex arce ſine mora ſubmitte
erat periculi plena in tam exiguo bellato
ro, & Armuzianis in proxima ſtatione ad
modi caſus intentis. Attamen, id ſibi pe
is ipſe qui ſuaſerat Vega magno animo
cit: neque fortius obtulit, quàm præſtitit
Spectato milite crebriſq́ue tormentis in
impoſitis egregiè velocẽ; præter hoſtium
ipſius ora oculoſq́ue incitato remigio
tetendit. interea, qui remanſerant, ſupplic
lum manus pro felici euentu cum precibus
re. hoſtes audaciæ magnitudine attoniti,
modum hærere. Regis dein imperio, ter
ctoginta raptim inſequuti, cùm aliquandiu
go allatraſſent; duce & triginta viris amiſſis,
cijs alijs, malè mulctati rediêre. Vega, è

discrimine elapsus, ingenti suorum gaudio se ad Sosam adiunxit. Ad id spectaculum percitus ira & furore Torus, domo se proripit; pauoremque & & mollitiem territis ac mœrentibus exprobrans, reuerti cunctos in prælium iubet. atque vt pro meritis quisque sibi aut præmium, aut ignominiã paratam esse non dubitarent; mensas in littore collocat duas: quarum in altera fulgentes conspiciebantur aurei nummi; in altera muliebres mitellæ, ac delicata velamina, quo notæ genere apud eas gentes acerbius nullum esse consueuit. Equum dein conscendit propere, fusteque arrepto, promiscuam insuper multitudinem cogit in naues: postremò cum stipatoribus in editum subit collem, vnde, singulorum virtutis aut ignauiæ testis, conspicere simul & conspici posset. Ac Lusitani pariter custodes, e pinnis fenestrisq; prospectant, commilitonum vicem anxij, quippe quorum in virtute dextrisq;, nõ modò imperium, sed vita omniũ verteretur. Aucta classe nouis copijs, terradę omninò centum & triginta infestis in Sosam rostris citato cursu feruntur. Sosæ, in summa rerum iniquitate, illud etiam accedebat incommodi: quod omnis tum forte ceciderat ventus: vnicum onerarijs nauibus, quæque velis dumtaxat aguntur, aduersum frequentes actuarias agilesque, remedium. Deprehensus, cùm nulla nisi in cælesti auxilio, & vltima necessitate esset spes; Deũ enixè precatus, vti extremis in rebus, quemadmodum antea sæpe, sui numinis præsentiam ostenderet; sociosq; ad honestum & Christianis dignum exitum paucis adhortatus; exiguas copias magno animo ad pugnã instruxit. Ac primùm, ne impunè circumiri ab hostium multitudine posset; neu quis casus, inter pug-

nandum, ſuos ab ſe diuelleret; paronem
mem, epibatis ac libratoribus ad idonea lo
poſitis, demiſſiſque armamentis, ad oner
reuinxit; vt cùm ad opem, vbi res poſtula
dam, facilis ex alia in aliam nauim tranſi
tur; tum, ad arcendos vndique hoſtes, liber
mnem partem eſſet eiaculatio. dein ad
quid afflaret, excipiendam, antennas tam
rariæ ſuſtulit; quod eæ, propter celſitud
hil ad expeditum certamen obeſſent. Vb
ventum eſt; miſsilium nubes atro miſta
tam caliginem exciuit; vti mutuum hoſti
ſpectum prorſus adimeret. Certius tamen
ni è ſuperiore loco figebant, cùm in ad
nauigia vanum prope nullum incideret
Auſi dein Mahometani aliquot, oſtenta
titudinis, & Regis demerendi gratia, c
quo certare; adhortati inter ſe, magno
Luſitanam biremem è terrada tranſili
ſucceſſu elati, cùm onerariam porrò ſca
terentur, concurſu ad periculum facto, pa
tis ac ferro detruſi; partim etiam abic
chijs interempti: quæ res cæteros ab eiu
meritate deterruit. Inter hæc, tum ipſe ma
accedens, tum etiam lenis ex alto flatus ve
que percutiēs, onerariam per medios Arm
rum ordines paulatim ad arcem admouer
maioribus tormētis ex deſtinato ſummot
ac demum octoginta deſideratis, vulnera
mis, cum ingenti luctu ac dedecore ſe in
vnde prodierant, recepêre. è Luſitanis, trig
cij, occiſus puer vnus duntaxat è nauali turb
culorū verò tanta vis intra onerariā & ad
alligatas apparuit; nauiumque fragmenta

ta multa; vt complures dies materiã igni præbue-
int. Sosa & Vega, cæteriq; victores, insigni parta
gloria, gratulantibus ouantibusque cum effusa læti
a socijs, in arcem accepti. Ea re maiorem in mo-
lum exterritus Torus, concesso Lusitanis mari, ar
em à terra oppugnare constituit. Tormentis libra
lis, regia & valetudinariæ Lusitanorum ædes ele-
te. inde cõtinuis aliquot diebus arcis mœnia qua
iebantur. inclusi, nouas ita pro dirutis obijciebãt
moles; vt spei multo plus in virtute, quàm in mu-
o fossisue reponerent. Ergo, post editam locis ali-
quot stragem ausos ad mœnia succedere Mahome
anos, & scalis appositis in summũ eniti; cùm alio
rmorũ genere, tum superne vibratis ponderibus
ctrabibus vndiq; deiecêre. Multi in eo congres-
u, & fortissimus quisque, exanimati. Neque ad ite
randam vltrà oppugnationem Toro affuit animus.
Et, circumagente se hyeme, ictus conscientia ad-
missi facinoris, & Lusitanæ classis aduentum exti-
mescens; consilium formidine ac desperatione ple
nissimum cepit. Queixome insula distat leucas
tres ab Armuzia. eò, cum vniuersa ciuitate, conge-
stis raptim in terradas ijs quæ tolli poterant, in-
genti populariũ dolore migrans: tectis vrbis, quo-
rum erant complura egregio opere & picturis or-
nata, vltrò subdidit faces: hinc, toto quatriduo per
uagatum incendium, cuncta propemodum hau-
sit. Lusitani, rei nouitate defixi, primò ignium con
tagia, dein hostium insidias timuêre. postremò,
vt flammæ quieuerant; satis comperta vrbis soli-
tudine, ad reliquias fumantis Armuziæ diripien-
das egressi, paucis tantùm exceptis commeatibus,
omnia fermè in cineres & fauillam redacta cõpe-
runt. Inter hæc, Eduardus Prætor, de suorũ cæde,

& arcis periculo certior factus; Ludouicum
cum nauibus decem & firmo præsidio, Arm
proficiſci iuſſerat. Eius rei timore perterri
rafus, ne vulgata poſtmodum conſilia rebe
in ſuum reciderent caput; incautum & obno
ſibi Regem, opibus ipſe & auctoritate præp
per ſatellites ad ſcelus omne paratos, e medi
ſtulit; eiuſque loco ſubſtituit è Zeifadini
Mamudium, tredecim circiter annos nat
douicus, tetro ſpectaculo Armuziæ incend
motus; & cognitis ijs, quæ nouo Xarafi ſce
Queixomen accidiſſent; fluctuauit animo,
commeatibus interceptis (quod erat per
deprehenſos intra deſertam inſulam hoſte
nium rerum inopia & fame ſubigeret. dein
quæ ab exploratoribus deferebantur, non ſa
ta veritus, ne ſi afflictos vrgere acrius in
malis coactus Xarafus cum regia gaza, Reg
ſo ſecederet in Perſidis interiora; leniter ag
oſtentanda veniæ ſpe, rebelles ad pacem &
diam allicere ſtatuit. Neque difficilem hab
tum res, quippe, Luſitanis, emporij quæſtu
muzianis, patrij ſoli deſiderio laborantibu
ergo in has ferme conuenit leges: vti Mam
cum ſuis Armuziam inhabitandi cauſa re
debita ad eam diem ſtipendia; & ex ea die
gulos annos vicena ſerafinum millia Emm
li perſolueret. Ciues, ablatas inter tumult
ſitano res, captiuoſque omnes cum fide re
Luſitani autem, neque iuri inter oppidano
do, neque adminiſtrandis vectigalibus, exig
ue portorijs, vlla ex parte ſeſe immiſcerent,
que amicitiam & ſocietatem recte & ex ani
lerent. Per hunc modum compoſitis rebus,

muziani in patriam rediëre; instauratisque ædificijs, & restituto commercio, propter eximiam loci opportunitatem, Armuzia breui in veterem celebritatem est restituta. Dum hæc ad Persicum geruntur sinum, in Africo item Oceano rei & existimationi Lusitanæ præclarè cõsultum est. Reguli duo, Zenzibaris, & Pembæ, aliarumq; circa insularum, vectigal annuũ pacti, sese in Emmanuelis amicitiam fidemq; iam ante contulerant. Id ægrè passus Mombazæ tyrannus; magnum earum insularum numerum, & in ijs prænobilem vnam, Querimbam nomine, ab regulorum imperio varijs artibus ac promissis auertit. reguli, cũ à tot simul populis destituti, vectigali soluendo non essent; à Lusitanis ducibus, qui ab Mosambicum aduersa tempestate hyemem exigere coacti erant; per nuntios opem rebus afflictis implorãt. Digna Lusitanis institutis & consuetudine visa res est. Et Petrus Castrius, ne otiosa hyberna traduceret, paucis nauibus ad Querimbã appulsis; bellatores non amplius centum in terrã exposuit. oppidũ erat littore peramæno; & cùm diuitijs celebre, tum etiam incolis, & inuecto nuper à Mombaza præsidio frequens. Castrius multitudine haudquaquam exterritus, bifariam suos diuisit. Cum vna parte Christophorum Sosam occultè circumire; seque ab tergo ostendere iubet: ac simul ipse cum cætera manu à fronte hostem aggreditur. Certaminis aliquã tum ac periculi fuit; dum eminus barbari iaculis de more pugnant. vbi cominus geri cæpta res est; micantes Lusitanorũ gladios, & præpilata hastilia non tulère. Ac paucis nequicquam resistẽtibus, cùm proximum quemque hostis cæderet; omnes, qua pauor tulit, per stragem corporum in agros

effusi. Lusitanus, haud contẽnendis egestis op
oppido flammas iniecit. Eius rei fama rebell
git animos. & confestim legati dedentium
las, & in regulorum ditionem redeuntium,
re. Castrius, minimè vulgari (si paucitatem
spectes) relata victoria; & regulis nouo bene
obstrictis; ineunte iam estate Indiam petere
dit. Interea Antonius Brittus, vti narrare in
ram, ab Georgio Albuquercio digressus; ad
cas longa ac difficili nauigatione peruenerat
cianum inter cæteras illius regionis insulas
tum Laudino dynastę parebat. Ibi, quòd è
Correæ iunco, Lusitani aliquot paulo ante
casionem interempti fuissent; eam fraudem
que protinus vlcisci placuit: & exposito
Brittus, insulæ agros ferro ignique vastauit
git prædas; ac documento non leui sanxit,
Lusitanos homines, vel tẽpestate, vel quoun
casu in ea loca delatos, quãuis paucos & in
opportunos ad cædem & iniuriam duceret.
Tidoré progressus; ab incolis comperit, Bol
Ternatis Regem, Almansoris filia in matri
ducta, ac deinde Franciscũ Serranũ, è vita
se. Boleifis maxime accitu Britt⁹ ab Cocino
& ædificandi instrumentum aduexerat; cùm
non Boleifes modò, sed Almansor etiam, in
terq; ditione, Lusitanis, quo potissimum vell
co, arcis exstruendæ optionẽ deferret: & au
cæci ambo, dũ peregrina cõmercia, & nou
sectantur; certatim in multas indignitates, &
sum pæne seruitium ruerẽt. Verumtamen in
se præcipua quædã nominis Lusitani carita
nebat. Is, vti supra docuimus, & Lusitanis, cum
mùm in eas regiones delati sunt, hospitio

tandis, Almansorem præuerterat. & Franciscum dein Serranum, aliosque diu apud se detentos, mira comitate officioque tractarat: & cùm se suaque omnia Emmanueli per litteras amicissimè detulisset: tum etiam nuper ab Indiæ Prætore classem & structores castello apud se Lusitanis ædificando per legatos admodum enixè petierat. Deniq;, morbo confectus, cùm hæredem regni tenera etiamnum ætate relinqueret filium, nomine Boahatem; vxori, tutoribusque, & cognatis præcepit moriès, vt Lusitanam societatem summo studio retinerēt; neque alias quærerent amicitias; sed in vnius Emmanuelis fide opibusque sat firmum sibi fortunisque suis præsidiū constitutum arbitrarentur. Hæc præcepta, defuncto iam Rege, infixa in reginæ & propinquorum animis, ad continendam aliquot annos in fide gentem, haud mediocriter valuêre. Ac proinde vbi nouam diuque exspectatam ex India classem, Britto duce, Tidorem aduenisse cognitum est; Aroezius illicò, Regis tutor, cum nauibus festoque apparatu, ad eum sociosq; in hospitium deducendos accurrit. Nec leuem interea voluntatem Almansor detinendi apud se Lusitani, & renouandæ societatis ostendit. Verùm Brittus insulam vtramque per otium contemplatus; Ternatem Tidori ad ædificationem, & domicilium antetulit; non modò loci natura adductus; quod aliquanto commodiorem Ternates habeat portū; sed etiam haud obscurè infensus Almansori; quod post iunctas cum Serrano dextras; nouis Bæticorum sese fœderibus illigasset. Ergo Ternatem ab Aroezio perductus in hospitium Brittus, ingenti reginæ, reguliquel, & oppidanorum gaudio excipitur. deinde locus ad ædificium, contiguus vrbi delectus;

materiaque & cæmentis eò conuectis; Britti
rię cauſa, caput perinde ac cęteri, ſertis ac flor
redimitus, primus omniũ & raſtello fodit
& lapidem in fundamenta coniecit viij. Kal. Q
tileis, anno ſeculi huius altero & viceſimo: q
es eò etiam maiore cũ iucunditate tranſactu
quod in eũ ipſum diem D. Ioannis Baptiſtæ
nia inciderent: cuius felicẽ lętumq; humano
ri exortum, è cæleſtis oraculi promiſſo, totus
orbis terrarũ exquiſitis ludis, & anniuerſaria
tulatione concelebrat. In hũc ferè modum,
tua (vti rebantur) ac propria Luſitano cũ ijs
bus cõmercia conſtituta. Eadẽ tempeſtate fu
in Indiam nũtius allatus de Emmanuelis Reg
bitu. Circa finem prioris anni deceſſerat, du
quinquaginta natus annos; cùm ſex & vigint
naſſet. Huic, vt maieſtas ipſius ac merita po
bant, plurimis Europæ, Africæque, atq; Aſi
cũ ſumptuoſo apparatu juſta funebria per
Neq; Chriſtiani modò Reges luxêre defunct
rùm etiã ethnici, Cocinenſis, Cananorius, Ar
anus; ijdéque, poſito luctu, poſtmodũ Ioann
ceſſori per nuntios, litterasq;, obſequium &
ram officij cauſa detulêre. Ioannes, anno
vigeſimo acceptis regni gubernaculis; ad pr
tiandũ cæleſte numen, ac populos in officio
nendos, illud curabat in primis, vti ſtudiũ C
anæ religionis antiquiſſimũ ſibi eſſe cuncti
cerent. Idcirco, & in Luſitania ſalutariter in
nere multa decreuit; & per litteras Eduardo
Prętori mãdauit; cultui diuino, & ſacerdotum
modis enixè proſpiceret; ac nominatim, diuum
poſtoli Thomæ ſepulcrũ in Coromãdelio
perueſtigandũ curaret: daretq; operam, vti

ſanctæ illæ reliquiæ (quanquã eaſdem, vti ſupra dictum eſt, vel earum certè partẽ Meſopotamia ſibi vindicat) cũ dignitate cuſtodirẽtur. Eduardus Emmanueli Friæ, prępoſito Coromandelicæ oræ, cum ſacerdotibus aliquot, & architecto id negotiũ dat. Profecti Meliaporem (nam ibi ſitum Apoſtoli corpus audierant) æquatã ſolo ingentis amplitudinis vrbẽ offendunt. Paucæ tantùm pyramides, turreſque, & colũnæ, miſerabili è ſtrage ſupererant. nec non varij coloris lapides, ac veluti porphyretica per egregiè ſculpta fragmenta, quæ antiquũ vrbis ornatum & elegantiam ſatis arguerent. In ijs viſebantur operoſa magnifici cuiuſdam templi veſtigia, vno tantùm ſuperſtite ad orientalem plagam ſacello, crebris intus foriſque lapideis Crucibus è vetere diſciplina conſperſo. Sub eo tecto latere Apoſtoli oſſa cùm accolæ pro certo affirmarent; primùm omnium ſarcire ipſum ædificiũ placuit; quod teſtudinis pondere preſſi parietes, aliquot locis vitium feciſſent. Ad eos ergo fulciendos, ac renouanda fundamenta, conductis è vicino operis, dum effoditur humus; ad quintum fermè dodrantem apparuit loculus lapidea tabula tectus: in quam ab interiore parte inciſæ priſca gentis lingua (vti à peritis cognitum eſt) litteræ teſtabantur; templum id ab Sancto Dei Apoſtolo Thoma quondam exſtructum: ei templo tuendo colendoque, mercium quæ in vrbem importarentur, decimam ab Sagamo Rege attributam. acceſſerat obteſtatio ad poſteros, ne quid ex eo vectigali ac donatione imminutum vellent. paulo infra eam tabulam, ipſius Regis (vti ex priſcorum traditione Indi aſſeuerabant) cadauer inuentum. Altius dein molientibus terram, quadratum, primò la-

mò lateritiæ, postremò lapideæ structuræ sepu
apparuit, multiplici operimento, pedum circi
nouem altitudine. ibi quòd sepultum haud du
corpus Apostoli dicebatur esse; adhibiti ad am
uendum operculum Lusitani duo (nam Indis
eiusmodi committere non est visum) non nisi
xis per sacram confessionem expiatis, & recon
liato per Eucharistiam Deo, aggredi rem aus
cum aperiunt. Immista calci & arenæ, candid
ma specie ossa, & apposita lanceæ cuspis, & vir
rij baculi frustum, itemque vas fictile, fidem im
ti demum sacri thesauri Lusitanis fecêre. Sub
repertum aliud cuiusdam è Thomæ discipulis
dauer; cæterùm tetro ac terreo aspectu, quem
modum & Sagami Regis. vt, si alia argumenta
fuissent; ex ipso propemodum colore dignoli
postoli ossa potuerint. Eò maior gratulatio
Christianorum: & affabrefactas, arte Sinarum,
culas duas, è proximo emporio Paleacate co
stim afferri placuit: quarum in altera eximij
ris argento cælata, ipsius Apostoli; in altera, di
pulorum eius reliquiæ inclusæ: & commune g
dium solenni supplicatione pompaque, & pri
tis omnium qui aderant studijs celebratũ est. Pr
positis deinde in ipso altari arculis, adhibito
custode; claues vtriusque Emmanuel Frias Co
num Prętori Menesio detulit. Hoc maximè mo
per eos dies, & sacello, & religioni consultum.
ennio deinde post, eadem ossa intra ipsam ara
occulto loco, duobus tantùm conscijs Lusitan
abdita, ac postremò Goam, Constantino Brigan
Pro rege (qui Diui Thomę templum in ea vrbe
struebat) à fratre quodã Franciscano translata
se comperio. Circa idem tempus, quo nunti

Emma

Emmanuelis Regis obitu in Indiam allati sunt: Idalcan otium à Narsingano bello nactus; recuperando Concano littori animum adiecit: quod ei Rhotericus Mellus, per occasionem, paucis ante annis ademerat. Exiguis admodum copijs ea loca tũ Lusitani tenebant, cæteris vel ad Persicum & Arabicum sinum; vel ad Molucas obtinendas paulo ante profectis. Eius rei non ignarus Idalcan, misso præfecto cum quadringentis equitibus, & quinq; millibus peditum; Lusitanos custodes, haud tamẽ sine cruore ac certamine, pepulit: portusque & agros opimæ fertilitatis recepit. Et in Somatra insula, tyrannus Acenorum Abrahemus, ab cęde Georgij Britti & comitum ferocior factus, oræ totius maritimæ iam haud dubiè affectabat imperium: nec ferro solùm, sed etiam (quo nullũ acrius telum est) auro muneribusque pugnabat. Ad hæc, mistæ blanditijs accedebant minæ, &, vbi commodum esset, fraudes ac doli. Nullus amicitiæ fœderumve respectus: nulla affinium caritas: nulla fidei vel iurisiurandi religio. Exacta iam ætate patrem, à nefarijs moribus & consilijs abhorrentem, oneratum catenis in caueam incluserat: ibidemq;, veluti nouũ & inusitatum animal, illuuie & squalore confecerat. Pedirensem Regem, opibus & auctoritate præcellentem, cui & cognationis vinculo, & iure beneficiario erat obstrictus, pellectis ad se popularib⁹, exegerat regno. Simili scelere Daianum dynastam, cuius sororem habebat in matrimonio, per summum scelus, omnibus fortunis euerterat. Inde magna eius oræ parte in potestatem redacta, infestis signis ad Pacenum vrbem, quò pulsi confugerant Reges, pergit ducere. Peditum millia quindecim habebat in armis, & complures elephan-

phantòs. ij pro equestribus copijs genti sunt: ...
equos non alit insula. Cũ hoc exercitu castris ...
millia passuum ab vrbe positis, primùm omni...
tentandos oppidanorum animos, per præco...
edixit: qui ciuis Pacenus intra sextum diem ...
transisset; huic nihil, ipsi, familiæq́;, & bonis ...
damni illatum iri: cæteris non eandem venia...
clementiam fore victis, quæ ante dimicatio...
teret. Hoc edicto vulgato, magna pars ciuium ...
sijt. alij clam elapsi, in saltus auios refugêre. ...
frequentem defensoribus vrbem tertiò ad...
Abrahemus expugnat. Restabat arx, in quam ...
cenus regulus, & exules duo Pedirensis, Da...
q́ue confugerant: lignea quidem illa, & mul...
locis præ nimio Solis ardore fatiscens: ver...
men haud leui præsidio Lusitanorũ fermè tre...
rũ & quinquaginta, & maioribus minoribus ...
mentis instructa. Abrahemo nullæ dum eius ...
ris machinæ suppetebant. tantùm ingentẽ vi...
gittarũ, quas letali inficiunt succo, & sarme...
faces, oblitos naphta, ad excitandũ, vbi res fe...
incendium, scalasq́ue plurimas ex arundine ...
ore, leues gestatu, ascensu stabiles; nec non ...
menta operibus faciendis aduexerat. Ergo, ...
certamine, si fieri posset, rẽ cõficeret; Lusitan...
interpretem iusserat nuntiari: arcem eam ad ...
imperium pertinere: proinde cum bona pace ...
rent; secumq́ue suas res, dum liceret, auferrem...
ea cùm ferocius responsum inclusi dedissent; ...
reretq́ue armis rem gerendam; summa vi, ...
quam auxilium ijs alicunde ferretur (mare ...
liberum, vicinamq́ue Malacam, & amicos Re...
nonnullos habebant) arcem aggredi statuit. ...
que ad vitanda hostium iacula, qua maximè ...

pa...

parte erat inferior; cuniculos agere ad arcem cæpit. nocturnum præterea tempus ac pluuium, ad oppugnationes captabat; vt neque per tenebras nostri collineare possent; & madefactus imbre sulphureus puluis planè inutilis fieret. ad hæc, arietis loco elephãtos ipsos ad arcem admouebat: qui, rectorum instinctu valida impressione facta, munitiones euerterent; sublatoque interdum ingenti clamore, interdum summo silentio arcem corona circundabat; scalisque erectis, ex omni parte simul transcendere nitebatur. & obsessi quidem, hostium opera nequaquam extimescebant. excepti obstructique ex aduerso cuniculi; nonnunquam etiam felici eruptione certatum est. Sed crebras ac repentinas oppugnationes diutius ferre vix poterant: cùm Abrahemus, in magna copia militum, identidem alios aliosque summitteret; ipsi, propter paucitatem, assiduis pæne stationibus circa munimenta dispositi, dies noctesque in armis traducere cogerentur. Accedebat vulgata graui cœlo vis morbi, & extremæ inopiæ metus; quòd per intestina de more dissidia, dum suæ quisque intentus rei, publicam negligit; ad tolerandam obsidionem cibaria segniter ac malignè conuexerant. Præsidio præerat Henricius quidam. Hoc demum autore, quòd relatas nuper è captiua naui pretiosas merces, in Indiam venum asportare gestiret; non exspectato subsidio, fœdum consilium ineunt arcis deserendæ. cuius flagitij, post patefactam armis Indiam, Lusitani ad eam diem nihil simile admiserant. Id vt quàm occultissimè fieret, minora primùm tormenta inuolucris obtecta, ne ab hoste dignoscerentur, in naues imponunt. maiora, quòd amoliendi in tanta hostium propinquitate non erat

erat ſpes, ita ad plenum inferciunt, vt, ſi ſta
conciperent, ipſa (vt fit) boli magnitudine
rentur. Sulphurei dein pulueris exiles hum
nias quoquoverſum, ac præſertim ad ipſum
ris cellam, atque ad muralia tormenta perdu
iuſſis agmen claudere magiſtris; &, cùm ian
nes extra arcem eſſent, ignes inijcere. Vix du
ferant, ſarcinis quiſque ſuis diſſimulanter
cùm, exorta repentè flamma cum ingenti
fugam hoſtibus prodidit. Pars ad incendi
tinguendum audacter accurrunt (&, incert
de cauſa, nondum ad ſulphureos cados, ac
lia tormenta peruaſerat) pars ad littus effu
tos auerſosque Luſitanos cum cæde inſequ
ac denique appulſæ ad terram naues, perc
trepidantibus, magna ex parte impedimen
amiſſa, vix atque ægrè effugium præbuêre;
magno tumultu, ne ſimul hoſtis irrumpat,
feſtim anchoras oraſque præcidunt; alij ad
adipiſcendas, collo tenus ſeſe in aquas im
Abeuntibus cum oneraria vna, nauigijs trib
ludibrium barbari tum inter fugam erepta
ſuperſtites ex incendio res, machinasque
tim oſtentant: plenumque cladis & ignomi
mẽ cum probris & cachinnis exſibilant. Au
dorem, in ipſo pæne portus exitu ſociæ cla
curſus. naues triginta cum omni copia re
Aruano Rege aderant; ipſumque Regem t
itinere cum quattuor millibus peditum a
venire nuntiabant. Eæ naues, cognita præ
deſperatione abeuntium, retrò, vnde vene
patriam reuertêre. & Luſitani Malacam de
tonium inſuper Mirādam, & Lupum Azeu
cum recenti milite, & bellico inſtrumento

cursu ad opem ferēdam paratos inueniunt. Eò magis & suum factum ipsi damnārūt, & omnium conuitijs & maledictis excepti sunt. E regulis tribus, qui comites fuerant fugæ, Pacenus cum rectore marreque Malacæ remansit; reliqui duo sese institorum nauibus ad Aruanum Regem supplices contulêre. Lusitani è Somatra iniula in perpetuum exacti. Et Abrahemus, pulso mox etiam Aruano, regnis quattuor auctus, æneisque tormentis (qui vel maximè terror gentem premebat) omnibus circa nationibus, atque ipsis adeò Lusitanis formidandus euasit. Alodinus item, elatus nouo successu rerum, & à Bintano reiectis Georgij Albuquercij copijs; classes denuo ad vexādam Malacensem oram instituit mittere; & cum Lusitanis obuiam ex vrbe progressis, aliquot secūda prælia fecit. Iam apud Sinas, in Lusitanum nomen acerbiore etiam odio & immanitate sæuitum est. Martinus Alphonsus Mellus cum sex nauibus eò contenderat, confirmandæ amicitiæ, & statuendi commercij causa, nondum probe gnarus, quid Thomæ Petreio legato, de quo supra diximus, accidisset. Lusitanos adesse vbi Cantonem allatum est, extemplò præfectis oræ maritimæ à magistratibus imperatum, nefarios prædones vel comprehenderent, vel ad internecionem delerent. Nihil tale metuebat eo tempore Mellus, quamquam à peritis rerum semel iterumque præmonitus. eò facilius repentino Sinarum aduentu cum suis opprimitur. & initio quidem, vt sese concordiæ & societatis cupidos probarent Lusitani, vel pluribus iaculis appetiti, certare supersederunt; dein, cùm vndique instaret hostis, ac nullam pacis mentionem admitteret; iniquissimo lo-

co & conditione committitur pugna. Multi
ne tormentorum ac nauium, vt in suo regn
gè superabant Sinæ. itaque circumuentos
nas partim bombardis è tuto discerpunt; p
fessos ac sese dedentes, in potestatem
unt. Mellus, cùm aliquandiu egregiè sese def
set, ad extremum, singulari Dei beneficio, pe
diam hostium classem malè mulctatus elab
captos, magistratuum iussu, grauiter acerb
sultum, in carcerem conditi omnes; & pri
nibus piratisq; damnati, aut pedore ac tabe
culis exspirârunt, aut ad supplicium prodi
mo plebis concursu, vel sagittis confixi, ve
sta dissecti sunt, præconibus vetera genti
la, & recentem insuper audaciam refer
quòd in regios portus ac fines armata ma
dubitassent redire; in quibus omnium flag
ac scelerum paulo ante vestigia reliquisse
& alia id genus, elata voce describto subi
tabantur, ad tollēdam è vulgi animis opi
quam de Lusitani olim generis virtute ac
te conceperant. Dum hac tam repentina re
clinatione tot simul regionibus Lusitanie
tur, ne ad Molucas quidem insulas otium
rum ibi summa penes Aroezium erat. Hun
tana amicitia opibusq; subnixum, & immo
rentem spiritus, regina cæteriq; primores
concoquebant. Arx insuper, eodem in pri
tente, non parũ excreuerat: dispositaque
tormenta, longè lateq; terrorem inferebant
suisq; iugum, per causam hospitij ac socie
positum, regina ferò ingemiscens; clam co
nicatis cum Almansore parente consilijs,
vnà cum liberis ac præcipuis amicorum

vt per eam occasionem popularibus paulatim abductis, vrbem desertam ac nudam Lusitano relinqueret. Ea re per indices comperta, Brittus arcis præfectus, adiutore Aroezio, regias ædes militibus repente circundat, elatumque inter manus Boahatem regulum, & paruulos fratres Aialum, & Tabariam, in arcem asportat. Regina, per occultos exitus inter tumultum elapsa. Inde consternatus Regis desiderio populus, cùm frequens ad arcẽ accurrisset, Aroezij auctoritate, & Britti accommodata ad tempus oratione sedatus est, cùm inter cætera persanctè ambo affirmarent, consilium id publicæ salutis causa necessariò susceptum fuisse, fidemque obligarent suam, Boahati Regi diadema regnumque mansurum incolume. Tum pluribus in æmulum diuitiarum ac dignitatis Almansorem inuecti, barbaros natura cupidos belli cædisque, ad inferendum ei bellum haud magno negotio perpulère. Inde, inter vtramque gentem pariis, nec dignis relatu prælijs vario successu certatum est. superior tamen ad extremum Ternatensis fuit res. Mariacum oppidum in summo editi montis vertice, quod insulæ Tidoris olim caput fuerat; Lusitanorum ope ab Aroezio cum multa cæde captũ incensumque; & Maquienum insula, quam reguli ambo æquis portionibus obtinebant, metu coacta, in Ternatensem ditionem vniuersa concessit. Hæc ferme Eduardo Menesio Prætore per triennium gesta. Successit Menesio Vascus Gamma, dux cùm alijs laudibus, tum aperta præsertim India clarus, ac memorabilis. Huic, pro trienni trimestre imperium fuit. ornatissimas naues è Lusitania sexdecim, in ijs tria millia delectæ iuuẽtutis & nobilitatis abduxerat. Vt in Cambaiana littora

ventum est(nam eam in primis regionem e
rare placuerat)in summa repente malacia,
bus ventis,ab imo fluctus intumuit;inde
ter se nutare;crepitare compages; tabulat
ti cæpta. Nautæ, subito pauore icti, cùm
illatam haud dubiè classem crederent, in
perturbatione rerum omnium, alij boli
tere,alij ad exhauriendam sentinam, vel
tenendum accurrere. Sapientiores alij,cir
stare fugam, atque doliola ac tabulas ad
dum arripere. ipse imperator, initio ne
expers timoris ac solicitudinis fuit:sed m
perto eũ esse terræmotum (quem naviga
que sentire non dubium est) ad socios hil
conuersus;Adeste animis,inquit,viri;adu
stro perterritus Cambaianus Oceanus
Atque hoc periculo defuncti Lusitani,
incolumes deuenere. Valcus, accepta pr
dum à Cocino varios huc illuc præfec
tit;nomenque Lusitanum in pristinam dig
conatur afferere;graui morbo implicitus,
impetu mouendarum rerum, excessit è vi
Goæ tum Henricus Menesius præerat, ex
tute & integritate vir. is continuò in Ga
cum suffectus è successionibus, vt appella
rum est ratio eiusmodi.Transmissos e Lus
gios codicillos,minimum tres,olim apud
rẽ,aut scribam,nunc apud Goanum Archi
pum,diligenter complicatos obsignatosq
diri mos est.quibus in singulis,quasi perg
rem cautius celandam,adnotatum regio p
rographo latet nomen illius, qui, si Prae
prouincia diem obire contigerit; è Regia
tate substituendus est.ijs autem codicillis,

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

superscribitur, prima, secunda, tertia, vel quarta successio: ita, vt, si eius qui primo loco nominatur, copia fuerit; secundum codicillum resignare, vel aperire sit nefas. Ergo, vbi Prætor morbo, aliove quopiam casu decessit; consilium cogitur. ibi, corã Archiepiscopo, & magistratibus, qua diximus obseruatione, vt nullꝰ aut fraudi aut errori sit locus, codicilli & signa soluuntur: cuius primum exierit nomen, huic defertur imperium; reliqua nomina, rursus occulta, ad Regis nutum arbitriumque adseruantur. Id, ne per summi magistratus obitum prouincia diutius orba periclitaretur; neu ob id ipsum inter præfectos certamina existerẽt; sapienter in tanto locorum interuallo prouisum est. Per hunc modũ renuntiatus Prætor Henricus, ad regia negotia conficienda, Cocinum petijt: & ex itinere multos Arabum parones, Malabarica onustos fruge, vel cum ipsis oneribus cepit, vel dissipatos in littus eiecit. Tumultuantes præterea ad Cananorẽ piratas, socij Regis rogatu compescuit, & vicos aliquot eorum exussit. Inter quę, ad Calecutũ, ab Lusitanis ac Malabaribus denuò turbata pax est. Odiosæ primùm controuersiæ inter negotiandum exortæ; & partis vtriusque animi suspicionibus irritati: dein vltrò citroque factæ iniuriæ: postremò, instigantibus è consuetudine Saracenis, bellum exarsit. Hisce rebus cognitis Henricus Prætor, quinquaginta variæ formæ nauibus, in quibus erant duo armatorum millia, Cocino Pananem oræ Calecutanæ contendit. ibi, cùm ablatas res nequicquam repetijsset, munitum denuò locum & celebrem, terra marique simul adortus, pulso aut cæso Mahometano præsidio cepit, ac direptum incendit. Multa inde relata tormenta: quorum aliquot antea

Lusitanorum apparebat fuisse. Lusitanus defe
ac transfuga præfuerat vniuersis. huius proie
humi cadauer, densis cõcisa vulneribus facie,
vt agnosceretur, inuentum est. A Panane in
spectũ vrbis Calecuti prouectus Prætor, haud
diocrem hostibus terrorem incussit. Naues
ibi complures. in eas flammæ confestim inie
simul, qui arcem tenebant, suorum aduentu
ti; eruptione facta, varijs locis ignẽ suburbi
culêre. Inde Prætor, cõfirmato arcis præsidio
culsisque hostibus; leucas in Septentrionem
sex ad Couletum emporium eiusdem oræ
sit. curuo in theatri modum, & accliui litt
portus est, ac mirè facto ad iacula certis
nem partem ictibus dirigenda. eo cliuo agg
munitiones Mahometani perduxerant; infra
tionem habebant parones ferè centum & qu
ginta, proris longo ordine in altum obuersis,
plici vallo, tormentisq; aptè dispositis, & i
armatorum numero (viginti hominũ millia
ueniisse dicebantur) contra omnes incur
pidum egregiè tutũ videri posset. Henricus,
perta hostium multitudine, sub ipsum portu
choras iacit. inde contemplatus naturam lo
genus operum, ac lintribus ad vada explora
præmissis; tribus è partibus vno tempore, di
di hostis causa, oppidũ aggredi statuit. Sim
Menesium cum bellatoribus trecentis in terr
gredi iubet; ac læuum cornu munit ionum
re. ipse cum centum & quinquaginta, non
us, descensu facto; ad læuam duc it; classiarijs
rat ad hostium naues rectà succedant. ita,
re sublato, simul à fronte ac lateribus pugna
mittitur. Non exigua tum hosti, officinis
pro

pridem institutis, tormentorum copia suppetebat. eò maiori tenebantur spe, Lusitanũ congressu arceri, & iaculis eminus obrui posse. quippe seminudi ipsi, patente ad plagas corpore, Hispanienses gladios, & ingentia pila, galeasque, ac thoraces horrebant. Verùm eos longe fefellit opinio. Siquidem inter iaculandum coortus è tormentario fomite fumus ad instar nebulæ, subeuntem audacter Lusitanum egregie texit, & flammæ intermicantis indicio, hinc parones iniectis ferreis manibus nostri apprehenderant; inde in vallum erepserant, & intra munitiones coniecerant signa, prius pæne quàm eos appropinquare sensisset barbarus. Lusitanis, tum Saracenorum aspectus; tum pax à Calecutano toties per fraudem violata acuebat iras. Nec diutius tulêre dimicationẽ hostes. Pauci tantùm coniurati ad extremum vsque spiritum acriter obstitêre. cæteri, quibus patrio more nihil erat pudoris ad fugam, strage suorũ exterriti, terga verterunt. Henricus, in magna hostium cæde, non plus quindecim è suorũ numero amissis; vulneratis duodequinquaginta; & oppido, & classe hostili potitur. Inter cæteram prædam, tormenta variæ magnitudinis auecta trecenta & sexaginta; & minorum fistularum ingens numerus. parones abducti quinquaginta tres, Indico aromate onusti pleriq;: reliqui flammis absumpti: ac postremò, totum oppidum, subiectis per iram ignibus, conflagrauit. Lusitanus gemina intra paucos dies victoria lætus, ouansq;; Cananorem, inde Cocinum reuertit. Et Zamorinus, confecto quod per id tempus cum mediterraneis populis gesserat bello, omnibus dein viribus ad Lusitanam arcem expugnandam incubuit. Arx ea

Calecutano erat imposita littori, quod, vt in-
diximus, insidiosum asperumque, vix in sum-
malacia, paruis nauigijs accessum præbet. Iam
hyems aderat eò acrius Zamorinus, ne id an-
pus elaberetur, militares copias, & omnem op-
nandi apparatum vndique contrahebat: vt
rim vel operibus ac vi arcem caperet; vel nece-
re ac fame Lusitanos in deditionem acciperet;
que extemplò, præfectus cum duodecim fere
libus peditum, ad vrbem præmissus. quo in
ro Siculus quidam erat perfuga, non ignobili
chitectus; qui Rhodiæ expugnationi cum
mano Turca interfuerat. hoc maximè artifi-
præceptore, barbari vallo & fossa lata pedes
octodecim, ad dimidiatæ Lunæ figuram, am-
arcem instituunt. & ex vtraque parte, qua v-
in mare desinebat; arcendo nauali subsidio c-
la erigebantur duo, quæ obliquis ictibus
littus abraderent. dein, per ambitum fossæ,
cis interuallis, propugnacula quinque excit-
vnde maioribus tormentis ad idonea loca
sitis arcis mœnia quaterentur. Hæc opera, li-
munitores crebri ex arce impetus fierent;
abundante multitudine, adhibitis pluteis
que, & instantibus præfectis, breui ad exitum
uenêre. Arcem, Lusitani haud amplius trecen-
tinebant. præerat Ioannes Lima, vir & milit-
lës, & gloriæ in primis auidus. is, cùm nulla
esset nisi ab Oceano spes; duplici doliorum
ne; ingesta arena, & lorica extrinsecus addita,
chiũ ad mare protenderat; alternis inter dol-
mentis, ad arcendum ab latere hostem, apte
tis. & per expedita nauigia Prætorem Hen-
de statu rei Calecutanæ fecerat certiorẽ. Sub

ineunte Iunio menſe, cùm hyems in ea regione ſæ-
uiret; Zamorinus ipſe cum reliquo belli apparatu,
& nonaginta millibus hominum affuit. Arcu &
ſagittis plerique; alij gladio & parma; alij etiã fer-
reis fiſtulis inſtructi conuenerant. in ſpeciem de-
ſpicabiles, cæterùm vſu armorum, & corporum a-
gilitate metuendi. Vt eæ copiæ conſedêre; Siculus
architectus Zamorino perfecta opera diligenter
oſtendit; rudique ad eiuſmodi commenta barba-
ro, certam cum admiratione fiduciam iniecit, ar-
cis breui tempore potiundæ. atque id ipſum vti
quàm minimo Indorum damno fieret, Siculus, pe-
tito colloquio, Luſitanos cùm alijs rationibus,
tum hoſtilis exercitus magnitudine proponenda,
inſtitit ad deditionem hortari. Verùm eiuſmo-
di oratione tantum abfuit vt Limæ conſtantia mo
ueretur; vti etiam ad laceſſendum hoſtem vltrò
cum paucis eruperit. ſed magna fuit merces auda-
ciæ. Concurſu ab hoſtibus facto, pæne circumuen-
ti Luſitani, multis acceptis illatisque vulneribus,
ægrè ad ſuos receptum habuêre. Inde exaſperatis
vehementius animis; magno conatu & oppugnari,
& defendi arx cepta. Tormẽtis vtrinq; certabatur:
è quibus erant Calecutano, quæ dodrantali diame
tro emitterent globos. Sed iaculandi erat diſpar
admodũ ratio. Ab Indis libratoribus, quippe non-
dum ſat in eo genere exercitatis, ictus languidi, in
frequentes, incerti; & ſi qui muris inciderant, egre
gia laterum & ſtructuræ firmitate reſpuebantur.
Ab Luſitanis, crebri, deſtinati, vehementes; & vbi
hoſtis arci ſuccederet; confertæ ac ſeminudę mul-
titudini certam ſtragem perniciemque afferebant.
Multos etiam ſquamis arborũ & fragmentis (ſunt
autem ibi palmeta frequentia) repente carpi, vel

exanimari conſpiceres. Verùm ea damna hab
vt in tanta militum copia, facilè ſarciebant: c
deſerta ſtationum loca alij ſubinde alijque ſu
rent; ſaucijs ac feſſis integros recenteſque ſub
terent. Longè iniquiore conditione erant In
ni: quos, præter ceteras belli difficultates, ipſ
laborare ſemper ſolent, paucitas fatigabat. Pr
ctus, idoneis ad propugnandum locis, notæ fi
tudinis viros cum ſuo quemque manipulo co
cauerat, ipſe reliquos è præſidio circa ſe habe
cum quibus circumſpicere, & obire ad repe
pericula poſſet. Verùm & militem cõficiebant
ter certaminis laborẽ & plagas, diurnæ pari
nocturnæ vigiliæ: & præfecto, ad ſubitos ac
ſos clamores, prout res exigeret, occurrendi
rat facultas. Interea Henricus Prętor, cogni
dione, duas naues cum propugnatoribus ce
& quadraginta ſubſidio miſerat. quarum alt
Chriſtophorus Iuſartes; alteram Eduardus F
ca ducebat. Iuſartes feliciore curſu paulu
tegreſſus, propius ab Calecutano littore con
Fonſeca, quod tardius aliquanto nauigaſſet; v
repente cadentibus, ab longiore ſpatio anch
iecit. Ad eas cõſpectas naues, erecti partis v
animi. incluſorum; optati auxilij ſpe. obſide
metu, ne tot iam exhauſti labores in irritum
rent: & locus ipſe ſuſpectus, iamdudum men
dorum curaſque conuerterat, ne quid falle
le. Lima, cùm ad littus accurriſſet; animad
ſa paucitate eorum qui aduenerãt (non plus
ginta milites eo nauigio vehebantur) ne de
ſionẽ cum euidenti periculo tentarent; nutu &
nificationibus admonebat. & ex ipſo auxilio
que, conſpectis Indorũ caſtris & frequentia,

undam eiusmodi aleam pernegabant. Verùm Iusartes cupiditate gloriæ omne discrimẽ impauido vultu contemnens, cum triginta quinque voluntarijs in paronem desilijt; cæteris custodire nauem, & vbi primùm terram attigisset; missilibus procul hostem arcere iussis. Inde contento remigio ad ipsum loricæ os, actuarij prora dirigitur; quò subeuntes facilius protegeret statio Lusitana. sed illuc nautæ dum pari conatu enituntur; interea (vt fit) paronem paulo infra eum locum vehementior æstus abripuit. Eò ferocius progressi extra vallum barbari complures instare: atque, vt erant nudi, se se ad prohibendũ accessu hostẽ aquis immergere. Nec Lusitani segnius è paronẽ se certatim eijcere. ibi conserta in vadis manu, quàm acerrimè dimicatur. Cæteri ad spectaculum intenti, propter ancipites ictus, ne suos impetant hosti permistos; iacula cohibere coguntur. Cùm aliquãdiu dubia stetisset pugna; Lusitani ad extremum deprimẽtibus vestimentis ingenti labore eluctati, quatuor è suorum numero desideratis, pluribus saucijs, cũ magna vicissim hostium cæde, intra loricæ fauces audacissimè penetrarunt: ac nihil propius factum est, quàm vt instantes ab tergo Indi simul irrumperent. In eo tumultu eximia Emmanuelis Cernicij constitit fortitudo. is, cùm iam introisset munitiones, & fatigatus, & saucius; circumuẽtum respiciens præcipuum è commilitonibus quendã; recurrit protinus: ac laborantem, summotis acriter Indis, recepit in tutum, magna vel mercede, vel gloria; quippe, omnium consensu ciuicam promeritus coronã; ipse post dies aliquot è vulneribus exspirauit. Sed interim dum ad mare Lusitani

sitani præsidiarij suis adiuuandis atque intron-
tendis insistunt;ex altera parte frequentes barba-
desertas rati stationes,arcem scalis inuaserant h-
nuntio excitus ab littore Lima, cum prompti-
mis aduolat:& pluribus locis conantem scan-
re Malabarem;contis,gladijs,telis, igne detru-
Erant Lusitano varia nouæ artis iacula, ad hos-
cominus eminusque impetendum. Sed è prom-
quo nihil Indos æquè terrebat, atque incendia-
bolides.quod est inuentum eiusmodi.Ollam e-
gilla semicocta,quò facilius deinde rumpatur-
cundatis ansulis tribus quatuorve,sulphureo c-
plent puluere,& osculum diligenter obturat-
ad eas ansulas igniti funiculi è gossipio vel li-
alligantur.vbi ad coniectum eius teli ventum
contorta brachijs olla repente diffringitur;
mul arreptis è fomite adalligato fauillis, ing-
circunstãtium damno,flammas edit ineuitab-
quod missilium genus,in prælijs duntaxat na-
bus primò vsitatum;ad terrestria quoque certa-
na exitiabili commento deinde translatũ est.
maximè pernicie repulsi à mœnibus Indi vi-
ti cum insana trepidatione sese intra munim-
recepêre.Interea præfectus nauis alterius Fon-
ca,quamquam probè animaduerso discrimine
rum qui in littus exscenderant;paratus tamen
dem aleam,si res ita postularet,subire;per lim-
ad sagittam reuinctas quæsiuit ab Lima, quid
tali tempore faciendum censeret.Ille verò,cau-
vsus arte sagittæ,de consilij sententia respon-
Nequaquam se Fonseca suosque in apertum a-
periculum obijceret; tutum in arcem introitu
haud minus quingentorum Lusitanorum præsi-
posse obtineri.Proinde rediret Cocinum prop-

rè;ageretque cum Prætore diligenter(ad quem simul ipse in eadem sententiam scriptas litteras dabat)vti militum quingentorum spectata virtute subsidium,& sulphurei pulueris vim,&ad obsidionem tolerandam alimenta submitteret. Cum hoc responso Fonseca per infensos infestosque fluctus hyeme summa Cocinum reuertit.& Prætor, cognito suorum periculo, Antonium Syluium ad opem obsessis ferendam cum aliquot nauibus, & viris quot Lima petierat, extemplò proficisci iubet.ipse interea classi ornandæ operam dabat; vt cùm primùm se aperuisset mare, cum maioribus copijs eò contenderet.Hæc vbi per exploratores Calecutum allata;confestim Zamorinus, antequã inclusis accederent vires;omni conatu rursus oppugnare arcem aggreditur. Neque Siculus architectus,egregiè se le barbaro venditans,inciratissimæ deerat ipsius cupiditati.aggerẽ ex Turcica disciplina promouendo,mœnibus adæquarat.Cuniculos præterea sub terras agebat;locis etiã quibusdam statuebat oris vasti mortaria;è quibus in sublime acta ingentia pondera cum horribili strage in arcis tecta deciderent.Sed operũ eiusmodi,quę Zamorinum inani fiducia inflarãt, vbi ad pugnam ventum est, haudquaquam exspectationi respondit euentus.Indi telis ac missilibus ex aggere deturbati:cuniculi excepti cuniculis: & mortaria, quemadmodum, vbi à perito magistro locantur, magnum hosti detrimentum important; ita,si arti ficium absit;in eandẽ pæne regionẽ recidente globo,machinatoribus interdũ ipsis exitio sunt. Quo circa Zamorinus,haud mediocri suo malo peregrinas artes expertus,reliquũ spei in sæuitia hyemis, & famẽ reposuit.neq; ea spes fefellisset hominẽ, si

ad ar-

ad arcendos commeatus vel modicam classem
ſtructã in proximo tenuiſſet. Ex quo verum
ruit Themiſtocleum illud: Qui mare poſſidet,
nia poſſidere. Luſitani, Syluio duce ab Cocino
miſſi, quamquã atroci tẽpeſtate diſiectis nauib
tamen vt ſeſe ex iactatione refecerant, alij ſub
atque alij Calecutum accedebant. Lima, fatig
iam, & ab oppugnatione deterritis hoſtibus, v
inopiam metuens; modica militum auxilia re
bat: affuturum mox cum iuſtis copijs Henr
exſpectans. Tantum ſulphurei pulueris & com
tus præſentem expetebat copiam. Vtraque, no
intempeſtæ ſilentio, ſcaphis paulatim in a
inuecta. & vulgo iam è muris, Luſitani, ſua
ti deditionem hoſti, recentes carnes, aliaq
ria, & ipſum deniq; in delicias betele oſten
Ea res Zamorini contudit animos. & circum
iam hyeme, cum nauibus viginti, bellatorib
le quingentis aderat Prætor. is, tum à mari, tu
arce tormentis hoſte ſummoto; cum ingenti
more pluribus locis armatos in terrã expoſu
miſſiſq; intra hoſtiles foſſas audaciſſimis è ſu
numero, cùm ex alijs quoque partibus alij ad
lum intrepidè ſubijſſent; ad tria Indorum m
partim ferro, partim igne deleuit: in quibus
quoque architectus, proditæ ac deſertæ Chri
næ fidei noxam luit incẽdio. è Luſitanis eo die
lo plus triginta cecidêre. ſaucij relati ampli
centi: & Henricus, proruto Indorum vallo, fo
que oppletis; idoneo prope arcem loco caſtra
munijt. Inde Zamorinus & ſuorum territus
ge, & ſimul veritus, ne in proxima palmeta
ni ſæuirent (quo detrimento, vt ſupra diximus,
hil genti grauius aut acerbius eſt) miſſo ca
to

tore inducias petiſt. in quatriduum datæ. interea de pacis conditionibus actum: neque conuenit, eò maximè quod Zamorinus inſignem quendam è Cocinenſi ditione perfugam tradere abnueret. Ac demum Henricus pertęſus Indicæ leuitatis, & Mahometanæ perfidiæ; præſidium abducere ab Calecuto, & arcem à fundamentis excindere ſtatuit: præſertim quod ita velle Ioannem Regem è commentarijs Vaſci Gammæ didicerat. ergo, muris & propugnaculis, opere ſubterraneo, ſulphurei pulueris de more copiam ſubdi iuſſit. dein militibus, & machinis, omniq́ue inſtrumento raptim in naues impoſito (cuius rei facultatem & natura loci, & nautica turba præſtabat) ignes cauernis iniecti; & barbaris illicò, ſi quid fortè prædæ relictum eſſet, ſtolida temeritate in arcem ingreſſis (tanta ineſt hominibus rapiendi libido) interim è ſpecubus cęcis erũpentes momentò flammæ pleroſque hauſère; & cum horribili ſtrepitu mœnitũ ſtructura diſſilijt. Atque is finis & arcis, & obſidionis fuit. Henricus, incolumi claſſe & exercitu Cocinum reuectus; alios aliò præfectos dimiſit. ipſe inde ſeptendecim nauibus Cananorem petijt. ibi, dum expeditionem in Cambaiã, Diumq́; meditatur; cùm non toto biennio rem Indicã adminiſtraſſet, graui oppreſſus morbo, paucis diebus è vita migrauit anno poſt Chriſtum natum M. D. XXVI. Hoc Prætore, fama nominis Luſitani, refloreſcere viſa quodammodo: reque ipſa comprobatum eſt; tanti militem, quanti ducem eſſe. Atque in ciuilibus etiam rebus non vulgari prudentia fuiſſe dicitur: &, quod perrarum in eiuſmodi prouincia eſt, ab auaritia, & à ſordibus alienus. Sub idẽ tempus ad Malacam pariter bene geſta res eſt. Alodini copiæ, cũ

vrbem

vrbem terra mariq́ue vehementer vrgerent,
paucis egressis obuiam Lusitanis, cum ignor
fusæ & fugatæ. Et ex acri obsidione, Linguæ
gulus, parua manu Lusitanorum exemptus
ia Nara, gener Alodini, Linguam obsederat
us exercitu cæsi sexcenti, & plurimi vulner
runtur, vno tantùm è nostris desiderato. Et
cis aliquot Lusitani ad Celebes populos am
sa profecti, cùm littoribus arcerentur; fœdat
state ad insulâ trecentas inde leucas abrep
incolæ, moris antiqui homines, mira simpl
ac securitate sese per nutus & nonnulla Mo
sis linguæ commercia, in consuetudinem
dedêre. Egregio in primis habitu, & amab
tus hilaritate sexus vterque est. promissa ba
capillo sunt viri. præmollibus storeis tegu
pora. Ad fabriles vsus, spinis piscium pro
tis vtuntur. Ignoti ad eam diem & nomin
gionis erat insula. tum primùm, à nauclero
no, dimensis cæli plagis, nauticam in mem
ex arte relata est, deq; ipsius naucleri nom
metij Sequeriæ insula exinde appellata. Nõ
erga Lusitanos comitas eo tempore in Ara
ris accolis exstitit. Hector Sylueria cum
nauibus Erythræas angustias tuebatur. Hun
rabia, qui Dofarem vrbem incolunt, acce
bere conati, audaciæ pœnas dedêre. profl
cum armis ad mare prodierant: oppidum
& direptum est, & insulæ duæ, Mazua, &
quod sese ij populi infestos prætereuntib
nis præberent, ab eodem Sylueria domit
nuo stipendio impositio, in ditionem red
mul, Aethiopica legatione perfunctus, an
quàm ad Arquicum exscenderat Rhote

ma,in classem acceptus. Accessit ab Aethiopico, seu Abassino Rege legatus ad Lusitanum Regem nomine Zagazabus: itemque cum donis ac litteris ad Romanum Pontificem Franciscus Aluarus, cuius supra meminimus,Rhoterici comes. Is in Lusitaniam reuectus,Italiam deinde petijt. ac Bononiæ, in celeberrimo conuentu, cùm Cæsar coronatus adesset;Clementi VII. vti Ecclesiæ vniuersæ Pastori,& summo in terris Dei Vicario,paratam ad omne obsequium voluntatem Abassini Regis ac studium,solenni cum adoratione,& pedum osculo detulit.

HISTORIARVM INDICARVM LIBER NONVS.

HENRICO Menesio vita functo, à primoribus Lusitanis ventum in curiam est: ibi apertus alter codicillus, inscriptum ostendit nomen Petri Mascareniæ,qui Malacæ vrbi tum præerat,vir bello fortis,& natura munificus,atque ob idipsum apud omnes ordines gratiosus. Verùm illud erat in ea successione incommodi;quod,nisi vertente anno, Mascarenias à Malaca, propter tempestatum rationem, adesse non poterat: cùm interea simul à Calecutano, & Cambaiano Regibus,&,quod magis erat formidandum,ab ipso Turca bellum immineret: minimeque expediret, eiusmodi rerum statu, parente ac præside tandiu carere prouinciam. Ob eam maximè causam, Alphonsus Mexias regius Quæstor,

cuius tum erat ſumma in Senatu auctorita
bat, nulla mora interpoſita, tertium dein
dicillum aperiendum: neq; exſpectandum
longinqua regione Maſcareniam: quem, qui
or eſſet ciuis, & Regis reiq́ue publicæ
eò æquiore animo ferre oporteret, in tanto
diſcrimine, ſaluti communi potius, quam
ipſius honori conſultũ. Aduerſus hæc, a
careniæ tendere; tã inſignem iniuriam
ac poſtremò denuntiare, haud leuiori qua
in præſentia proponatur malo, geminam
nem inteſtinis odijs ac certaminibus ma
tique præbituram. nec verò dubitandum,
ſa dulcedo imperij, & ratio dignitatis,
Prætoribus alterum ad retinendam; alter
petendam omni conatu prouinciam, po
eſſet incitatura. Cũ hiſce alijſq; difficul
inueniretur exitus; multis altercationibus
tata, eò denique deducta res eſt; vt ter
dicillum inſpicerent, prouinciamq́ue
ſori mandarent ea lege, vt ipſam, quiſq
ſet, aduenienti Maſcareniæ confeſtim re
ſe iureiurando promitteret. In hanc
conuenêre omnes: & reſignato palam
Lupi Vaſæi à Sancto Pelagio (contracta
voce Sampaium appellabant) nomẽ app
per id tempus Cocini præfecturam ge
ſolenni adiuratione pollicitus, ſeſe
vt primùm adeſſet, honore ceſſurum
interim init: cognitoq́ue prouinciæ
atque alios duces, ad obtinenda præſid
deſtinauit. ipſe cum nauibus aliquot,
erant Luſitani circiter mille; Malabar
ſibi tuendam deſumpſit. Profectus Coc

initium Februarij mensis anni millesimi quingẽte simi vigesimi sexti, Cananorẽ petijt. ibi, dum commeatus in classem imponit, subitò certior fit, Mahometanos è Calecutano emporio ad duodecim hominum millia, intra Bacanoris fluminis ostium cum nauibus onustis latere, paratos ad exitum, quæ prima se se occasio nauigandi obtulisset. Ea re cognita, non dubitauit Prætor, quominus in angustijs deprehensos quamprimum inuaderet. Ergo sublatis anchoris eò contẽdit infestus. Res erat difficultatis ac periculi plena, non modò in tam dispari numero copiarum; sed etiam quod contra omnem eiusmodi casum egregiè se se Mahometani munierant. Fluminis alueum de more fixis vtrinque sudibus atque cancellis in arctum ita coegerant; vt singulis tantùm nauigijs aditus pateret. cæcos prẽterea sub aquam, veluti laqueos, idoneis abdiderant locis; in quos illata ex alto nauigia sese inuerent. & munitionibus in vtraq; ripa excitatis, crebra tormenta locauerant. Ad hæc, ex oppido fluminis cognomine, qui locus erat Narsinganæ ditionis, omnia illis ad victum necessaria suppetebant. Hæc, Prætor, cùm partim ab exploratoribus accepisset, partim speculatorijs nauigijs obeundo per se nocte sublustri notasset; submissis primùm vrinatoribus, laqueos funesq; prætentos ab imo præcidi iussit: dein, sublato ingenti clamore, concinentibus vndique tubis, aduerso flumine subijt: præibant obtectæ centonibus & maioribus tormentis instructæ aliquot scaphæ; tũ cætera nauigia simplici propter angustias ordine sequebantur. In ea conspecta, illicò barbari vim omnis generis telorum emisêre: quibus propter assuetudinem haudquaquã exterriti Lusitani, cõtento re-

migio ad ipsa munimenta succedunt. Ibi atr
ambiguum aliquandiu certamen fuit, dum c
ti & obnixi corporibus Mahometani hostem
censu prohibere nituntur. Sed postquam im
ex omni parte capto sese Lusitanus in medi
ciem saltu mittebat,& dextris gladijsque re
cæpta est;tùm verò iniecta formidine pulsi v
barbari,& magna cum cæde præcipitem in f
auersi. ac Prætor veritus, ne ab ira & cupi
miles oppidum diriperet;& Narsinganum Re
cuius tum in ditione Lusitani complures neg
bantur,alieno tempore prouocaret;vallo po
receptui cani iussit,suosque à præda,& ab in
do vltrà hoste cohibuit. Apotheca & diuerso
erat Mahometanorum in ipso portu, frugi
merce pretiosa refertum. Eam apothecam,P
& hostiles vnà lembos incendi iussit,octogi
rè tormentis,quorum erant ænea pleraque,
cendio ad classem abreptis. Neque,in magn
stiũ strage,Lusitani desiderati plus quattuor
tristior, acerbiorque Calecutanæ ciuitati,
ipsi prælertim Zamorino cladis nuntius ac
vt,non retentæ quacunque conditione cum
tano pacis &amicitiæ,magis in dies homine
niteret. Ab ea victoria Prætor ad excidium D
perrexit:quẽ in portum Mecanis negotiato
receptum dari contra fœdus cum Idalcane
& præterea,armatas inde triremes ad oram
standam egredi pro certo compererat. Appro
quanti,nouus præses loci, quem Indi Tanad
appellant,vnico nauigio prodijt obuiam supp
& culpas omnes in eum cui successerat,tran
do;seq; affirmando,vti oporteret,in fide o
manſurum;haud magno negotio Lusitani P

ris mitigauit animum:& renouata pax, ita, si Dabulanæ biremes cum tormentis à præside traderentur.Eductæ extemplò omnes,ac traditæ. Et Prætor ex animi sententia gestis rebus,Goam victrici classe contendit.Inter hæc,Ioannes Rex, Henrici Menesij morte nondum audita,quatuor miserat in Indiam naues,& cum ijs noua successorum nomina, ac seperatim ad Mexiam Quæstorem litteras, quibus erat in extremis,vt superioris temporis codicillos irritos duceret,& clausos obsignatosque,vt erant,in reditu ad se perferret;recentibus hisce vteretur,si fortè Menesium è vita discedere contigisset.Eam clausulam Mexias,quod Mascareniam sibi minus propitium fore suspicaretur,ad res nouandas arripuit.E regijs litteris ad concilium refert, quandoquidem vetera inania fecerit Rex;de nouis diplomatibus aperiendis : quemcunque illa iusserint, hunc denique iustum ac legitimum Indiæ Prætorem fore.Hæc,præter omnium exspectationem,à Quæstore dicta, magnos animorum motus fecerunt: ac fermè aduersis auribus (vti par erat) accepta relatio.Inter cæteros,Vascus Deza, Cocinensi arci præpositus,apertè disseruit,non modò superuacaneam,sed etiam pernicioſam eam inspectionem futuram. Nuper declarato Prætore Mascarenia, per causam absentiæ,dignitatẽ optimi & clarissimi viri haud obscurè impugnatam ; superinducto contra omne ius fasque nouo successore. Cùm inde certamen ac periculum ingens non sine causa timeretur,iureiurando ac promisso reddendæ aduenienti à Malaca prouinciæ, id periculum Dei benignitate discussum. Quid opus esse,certis & constitutis iam rebus denuò solui codicillos?& pessimo publico labefactari concordiã & pacem;

cùm tantum belli pene in manibus sit, cùm toc
dique terrores immineant? Nam quod huic a
ni regia prætexantur mandata; profectò si in
regionum distantia, cùm Ioannis ipsius consi
di facultas desit; ad interpretationem regiæ v
tatis atque iudicij referenda sint omnia; nulli
bium esse debere, quin Mascareniæ delatum
ribus codicillis honorem, non quietis modo
etiam hominis causa, ratum, inuiolatum, a
prium esse Rex iubeat. Id, vel ex eo aperte
gi, quod veteres codicillos ad se clausos a
signatos referri mandauerit. quos ille si vel
tos irritos omninò esse voluisset; id ipsum
disertis verbis adscripturum fuisse. Proi
persedendum hoc successionis malè auspica
riculo; noua Regis exspectanda responsa; an
terim coniunctionem animorum atque cõi
quo vno maximè inter hostilia circa omnia
næ stent res, omni studio & cura fouendum
iori & meliori parti eorum qui aderãt, ad
grata fuit oratio Dezæ: quinimmò ex oracu
sa videri quodammodo potuit. Siquidem
ante, Ioannes Rex à nauarchis, qui ex Indi
so anno redierant, audita morte Menesij, &
reniæ successione; veritus, è missis ad Mex
dicebamus litteris, ne quid controuersiæ
isteret; Petrum Annium Gallum cum nau
pedito submiserat ad ea reuocanda mand
Mascareniæ nominationem sua auctorit
mandam. Sed Annius, nondum tempestiuo
gandum mari profectus, superato iam Bon
promontorio, circa Sancti Laurentij insulam
fragio perijt. Inde, non ad liquidum exp
ta Regis voluntate; cùm plerique ex æquo &

agendum,& cauēdas omnes discordiæ causas prudenter monerent; Mexias tamen,paucis assentientibus,omne id periculum in se recipiendo, premē doque verbis ijs quæ retulimus ex epistola Regis; peruicacia & obstinatione tenuit,vt nouissimi cōdicilli consulerentur.ij primo loco Prætorem declarabant Lupum Vasæum ipsum, qui secundum in priore nominatione tenuerat. itaq; elatus hoc de se iudicio Regis ; pro fiduciaria legitimam ac propriam sibi vindicare Præturam;& ad arcēdum honoris aditu Mascareniam, si promissa repetere instaret;omnia præmoliri constituit.Ea re multorum animi grauiter offensi: nonnulli etiam Vasæi imperium detrectare palam ausi.Interea de interregno,& Mascareniæ successione, deque vicario Vasæi munere, Malacam litteræ nuntijque peruenerant. Et satis comperta re, vtriusque Indiæ Prætorem Mascareniam ritè consalutauerant socij colonique. Proinde, ne quid se absente respublica incommodi acciperet;maturandū ratus Mascarenias, Malacæ Georgium Capralium præfecit: ipse,non exspectata motione quam vocant; reclamantibus naucleris citeriorem Indiam petere intendit.neque impunè cessit illi temeritas.ad Pulo puarem insulam tenuit primùm.ibi dum stat in anchoris;subita procellæ vi, malo diffracto,laceriſque armamentis,pæne submersus, Malacam retrò vnde abierat, redire coactus est.Natus ad res gerēdas,& gloriæ in primis appetens erat Mascarenias.Ergo,dum anniuersarius recurrat Eurus;ne frustra interim tēpus absumeret,quod parum feliciter Georgius Albuquercius ante tentarat, hærentem lateri tyrannum Alodinum oppugnare, & receptaculū piratarū insulā oppidumq; Bintanum,

omnibus modis parat excindere. Fortè tum M
lacę ſubſtiterant præfecti aliquot Luſitani, Bor
um inſulam alij; alij Molucas, alij Somatram
ſam Regis iuſſu petentes. Hiſce non approba
bus modò expeditionem, ſed etiam operā ſua
idipſum enixè offerentibus, Maſcarenias vari
mæ naues vndeuiginti contraxit: & Luſitanis
centis, Malacenſibus fermè ſexcentis impoſit
Bintanum vela fieri iuſſit. Alodinus ad eius
ſis famam, pontem vrbemq́ue nouo præſidio &
nitionibus auxerat, venenatis tribulis circum
que diſperſis; plurimiſq́ue tormentis ad idone
ca diſpoſitis. præterea, quā acerrimè defixis in
longurijs, tigniſq́ue in lapides molares imp
vt pondere ipſo detinerentur, obſtruxerat p
& ſuper hæc, opem à propinquo regulo Pane
tierat. Luſitana claſſis, ob naturam vadoſi mar
frequentes inſulas, cùm tardè admodum nau
ſet; ante ipſam Bintanum denique in anchora
ſtitit. Inde præmiſſus ad omnia contemplan
ſpeculatorio nauigio Eduardus Coëlius, re
fauces portus, niſi euulſis cācellis, omninò eſſ
penetrabiles. porrò deſcāſum ad vrbem pla
itiabilem fore: adeò locum & præaltis muni
bus, & crebris tormentis, & omni apparatu be
tutum videri. Hiſce rebus permotus Maſca
as, vallum omittere; pontem ipſum (vti Albu
cius olim in expugnatione Malacæ) admot
ſiore naui, & repagulis per vim extractis,
riri decreuit. Ad eam rem, eximiæ fortitu
nauarchus deligitur, Franciſcus Serranus Ebo
ſis; Luſitani propugnatores cum magno torme
rū numero additi quinquaginta: & nauis, par
validis aſſeribus pluteiſq́;, partim etiam culcit
& gro-

& gossipio, quæque alia sunt missilibus eludendis, egregiè tecta. Hisce mãdatum, vt ostio repurgato, & faucibus vtcunque patefactis, pontem inuaderent: laborantibus in tempore subsidium affuturum. Tum, ad breuia vitanda, catures duo, biremiũ instar, prætentaris canalibus, nauem remulco trahere iussi. Primus labor aperiendi aditus fuit. adacta ad imum tigna, immissis ductarijs funibus, ergata conuellere nitebantur, eo quidem impetu, vt nonnulli præ nimia contentione sanguinem euomerent: atque vt initia sese dabant; multorum dierum id opus proculdubio fore apparebat. Dum huic vni rei, in orbem succedentes alij alijs, dies noctesque dant operam; noua repentè ab alto conspicitur classis. tres & triginta erant lanciarę à Panensi regulo missæ: quibus, præter varios commeatus, duo circiter hominum millia vehebantur. Ea re animaduersa Mascarenias, ne si propius accessissent, elatus recenti subsidio Bintanius confestim erumperet, ancipitique prælio Lusitani postmodum vrgerentur; anteuertere, & cum parte copiarum ipsemet quàm longissimè obuiam ire Panensi decreuerat: sed prefectorum dein precibus victus, ne se temerè in discrimen obijceret; Eduardo Coẽlio cum lanciaris quatuor, calaluzijs quinq; (eiusdem ferè magnitudinis vtraque actuaria sunt) id negotij dat. ipse ad exitum portus tuendum cum cætera classe subsistit. Barbari, quamquam multitudine superiores; tamen, & oneribus impediti, & à tormentis imparati aduentabant; seminudo corpore, sagittis maximè freti. Ergo, vti propius ventum est; primum bombardę fragorem, & radiantia fulgetra non tulêre. Perterriti, aliquot suorum amissis, turpẽ in fugam extempl4 auertuntur; & hæ-

rentibus tergo Lusitanis, lanciaræ viginti tres, p
proximam insulam directis proris, in littus ex
ctæ: & certatim exsilientes barbari; nullo nisi vi
respectu, omnibus fermè relictis rebus, hac illu
que dispersi. reliqui, cùm insulam tenere neq
sent, contento cursu prælati, nocte iam immine
te, per tenebras euaserunt. Coelius, haud pa
sine vllo suorum sanguine parta victoria, re
ctas ab hoste lanciaras cum ipsis oneribus ad M
careniam cum ingenti gratulatione perduxit. I
ter hæc, quod ad transitum satis esset ostio pa
facto, Serranus, attracta remulco naui, ad fr
tem valli processerat. hic verò longè acrius de
dandum Lusitanis fuit: dum ingruentem ab la
missilium vim excipiunt: atq; alij recentia fo
na raptim obturant, alij conceptas exhaurium
quas, alij pauentem ad præteruolantium gl
rum sibilos, abdentemq; se remigem, adhorta
Magnus in primis vsus centonum & gossipij
nec dubium, quin alioqui nauem, quamuis
compagibus tabulatisq; munitam, creberri
larum grando pessumdatura fuerit. E tanto p
culo elapsi diuinitus, quintodecimo instituti
ris die ad pontem appropinquant: iactisque
neo loco anchoris, in modũ propugnaculi
ex omni parte stabiliunt. Tum verò indign
atque ira percitus Alodinus furere, & suos in
re, quod in omniũ conspectu claustris effract
stem ad interiora penetrare sint passi. Confe
gentis consuetudine submissi, qui nando cla
ras præciderent, vt ipso fluminis impetu na
vada ferretur. Sed Lusitani, fraudem, iniectis
choras ferreis catenis eluserant. Ea quoq; spe de
tutus Alodinus, euocatum è statione Laquei
prafe-

præfectũ, lanciaras vndecim raptim deducere, & cũ quingentis armatis intercluſam à cætera claſſe nauem inuadere iubet. Simul, ne quid interim Serrano auxilij ſuperueniat; cuſtodibus edicit, quàm intentiſſimas pro vallo excubias agant; &, vbi poſtulet res, tormenta ſine vlla intermiſſione in prætereuntes exerceant. Vti imperauerat, factũ. Laque ximena lanciaris mométo deductis inſtructisque, nauem petit infeſtus: ac nequicquam ad eam ere conante Luſitano, circumuentam barbari à prora maximè aſcendunt: cumq; abundante multitudine integri ſuccederẽt feſſis & paucitate, & labore, & vulneribus fatigatos Luſitanos, capta iã prora, ad malum vſq; ſummouerant. Ibi Serranus grauiter ſaucius, egregiè dimicans cadit; & pro mortuo habitus, collectis dein vtcunq; viribus, acrior in pugnã reſurgit. Verùm libero introitu, irruentibus alijs ſuper alios Mahometanis; nulla ope obſiſti iã poterat. Cùm in eo ſtatu res eſſet; conſpicatus Maſcarenias è prætoria diſcurſum hoſtium, & circumfuſas naui lanciaras; atq; ex ipſo numero & vociferatione, haud abſurdè coniectans, præſidium in extremo verſari diſcrimine; cõfeſtim Eduardo Coëlio, & ſtrenuis aliquot aſſumptis, in balancũ, quod leuioris nauigij genus eſt, ad fallẽda miſſilia, deſilit; ac nulla deterritus vi, pertinaci remorũ pulſu, præter ipſas munitiones, nequicquam eiaculantibus barbaris, ad locũ cettaminis appropinquat: diſiectisq; ignifera bolide lanciaris, qua proximum eſt; conſcendit nauem; atque vt prope ſerum auxilium ſuis iam iamque captis, ita vniuerſum gaudium & requiem attulit. neq; aſcendentem (adeò certamine occupati erant introrſus dimicantium animi) ſenſit quiſquam. recẽtes dein, reſpirãtibus cæteris, pug-

pugnam capeſſunt: neque ea diuturna, vel am
gua fuit. Exterriti nec opinato aduentu hoſte
sẽre primùm; dein, cùm dolor cadentis ad irra
rei, ad rabiem atque ad iterandum certamen
cenderet; cæſi ad vnum quotquot nauem intra
rant; & è Luſitanis (quod pæne fidẽ excedat) in
to ſauciorum numero, ne vnus quidem am
Maſcarenias, per ſummam fortitudinem præ
ſeruato; magnam ſibi ad omnes laudem & gloc
peperit. dein feſtinandum ratus, ne denuò bar
nauem adorirentur; vel rates, vt ſolent, ſecu
flumine ac vento cum ignibus ad incendium
mitterent: adiuuandi ratione vires, & rei fine
ra perficiendæ, tale conſilium expedit. Duæ,
ter amnem, ferebant ad pontem viæ: alteram,
vrbs condita eſt; munimentis & cuſtodijs
nebat hoſtis: altera, propter vligines & palu
inacceſſa & clauſa putabatur. hoc ipſo itinere
minus erat ſuſpectum, Maſcarenias noctu pon
aggredi ſtatuit. atq; vt ab eius rei ſenſu quàm
ximè Mahometanos auerteret; quaſi à vallo vr
inuaſurus; ab ea parte pluteos erigi, vineas ag
tormenta aliqua collocari iubet: inque hac fi
ne primis tenebris Sanaiam præfectum Mala
ſium, cum quadraginta Luſitanis, & cum auxil
bus collocat. ijs mandat, vt cùm primùm à po
micantes viderint flammas; cõfeſtim clamore
lato, continentibus tubis, tormenta diſplodam
quàm tumultuoſiſſimè ex eo loco oppugnatio
oſtentent; hoſtẽque inde omni ratione diſtine
ipſe cũ cæteris Luſitanis, obſeruato maris rece
primæ vigiliæ ſilentio, tria millia paſſuum à po
te, diuerſum in littus egreditur. inde per tena
limum atque voragines ingenti labore elect
cum

cùm alibi vmbilico, alibi humeris tãtùm exſtarẽt; integras tamen ac recentes haud ſine miraculo vi res ad pontem attulêre. Quarta fermè erat vigilia, quæ gratiſſimę quietis hora eſt: & peruigil in naui Serranus, ad incendium ollas è compoſito paratas habebat. ijs Maſcareniæ iuſſu in caſtella coniectis, ſimul ex arida materia ſplendor eluxis, & in id ipſum intentus è condicto Sanaia, clamorem tolli, canere tubas, & cum horrendo fragore, globorum vimin munitiones emitti iubet. Dũ ſimulato prælio Malacẽſes Laqueximenam egregiè cohibent, & in eum vnum locum ex omni vrbis parte concurſus fit; interea Maſcarenias cum ſuis, caſtelli portas & clauſtra petfregerat. Inde prælio in vrbem illato, cùm cædes multis iam locis fieret; trepidi ad Regem conuolant ciues: hoſtem intra mœnia graſſari cum fletu renuntiant. ille, inania videlicet ex inconſulto metus ratus afferri; pauidos ac tumultuantes cum iurgijs increpat. Neque fuit fides, donec ipſa lux vniuerſam aperuit cladem. Tum verò Alodinus, conſcenſo properè elephanto, fugam arripuit; & mox inſequentem à tergo hoſtem extimeſcens (namque Luſitani, omiſſa in præſens præda, vnum tyrannum petebant) ad pedes, ne dignoſceretur, degreſſus, denſas primùm petijt ſyluas: dein, parum tutam ratus inſulam, occultis itineribus ad mare ſe contulit, atque ad Vgentanam continentis oræ tranſmiſit, ibi, diuturna ægritudine & morbo, vti Mamudius olim pater, ab ſumptus eſt. Luſitani interea, dimiſſis per omnes inſulæ partes, qui tyranno indagãdo, & comitibus ipſius excipiendis inſiſterent; Bintanum oppidum, cæſo aut dilapſo præſidio, diripuerant iure belli; neque contemnendam, cùm è reliquis tectis, tum verò è regijs

regijs ædibus prædam exhauſerant. tormenta
per,& quidem ænea pleraque, reuecta omnia
centa,quorum non pauca Luſitanis Alodinus
merat. Propugnaculis dein ac munitionibus
iniecti, triduoque omnia prorſus abſumpta
hæc,pulſus quondam ab Alodino dynaſta M
reniam victorem adijt ſupplex : actyranni
ſtus iniurias ; non modò pacem impetrau
etiam in ſolium reſtitutus eſt legibus ijs,
anni Regi annuum perſolueret vectigal; a
que aut propugnacula, non niſi ex auctorita
ſitani Prætoris exſtrueret. Per eoſdem fere
haud contemnendæ rei ſpes, cæterùm inau
ceſſu, Luſitanis affulſit. Sunda eſt oppidu
uæ maioris, ad Borealem plagam, Somat
littoribus obiacens. id oppidum, præter ma
mas opportunitates, agro eſt etiam cum
rum frugum feraci, tum verò egregij pipe
tum oppido Mahometanus dynaſta impe
is,finitimo bello cùm valde premeretur; co
inops ad potentiores confugere, oratore
pis implorandæ ad Maſcareniam deſtinare
ſimul idoneum Luſitanis apud ſe locum &
cendo mercimonio, & arci ædificandæ p
ferat. Maſcarenias, legatis comiter acce
confirmatis,peracto demum Bintanenſi bel
ciſcum Salam cum aliquot nauibus,&, pra
liam turbam, Luſitanis trecentis miſit,num
tum perditis iam rebus auxilium. quippe
interea Sundam expugnarant, locumque
bus nouis, & valida militum cuſtodia ſepſe
At Luſitanos à Bintano profectos, in con
prænè Sundæ atrox tempeſtas oborta diſpe
Lembo etiam vno ad terram alliſo, circum

ti à barbaris & cæsi triginta, nequicquam inspectante ac miserante procul Eduardo Coëlio trierarcho.inde,hostilia esse omnia patuit. Et Sala,collectis in alto nauibus, cùm ad Sundanum littus tandem appulisset;vi armisq; descensione prohibitus,Malacam re infecta redire coactus est.Cæterùm capti Bintani fama, in primis læta cùm vniuerso nomini Lusitano ac socijs accidit;tũ ijs præsertim, qui Malacensem oram incolebant. magno quippe eorum detrimento, Bintanij prædones, non mare solùm infestum, sed omnes circa agros iam diu fecerãt.Et Mascarenias, insignis gloria militari,Malacam reuectus, maturo iam ad eam nauigationem Oceano, citeriorem Indiam petere intendit; ignarus quid, post priorem successionem, è regijs litteris accidisset;ac minimè dubius, quin aduenienti sibi, Vasæus, vti receperat, illicò prouinciam traditurus esset.Ergo, Malacensi re constituta,& iuncto vel renouato cum vicinis Regibus fœdere, Mascarenias à Chersoneso cum aliquot rostratis maioribus profectus, præter Gangeticum sinum, Cori promontorium superat; flexoque in Septentriones cursu, Colanum applicat primùm.ibi à Lusitanis negotiatoribus Prætor honorificè salutatus,acta Mexiæ, & occupatam à Vasæo prouinciam graui cum dolore cognoscit. Neque tamen iccirco despondet animũ. Experiundi causa Cocinũ prouectus, quatum in vrbe Mexias agebat,cùm egressum è naui, & introitum in vrbẽ peruicacius tentasset; concitante populum Mexia;vi & armis ad naues,haud sine damno vulneribusq; repellitur. Perculit grauiter ea res insolentem iniuriæ virũ. nec deerant suasores, qui ad contrahendas vndiq; copias, & vlciscendam iniuriam

riam accendere niterentur. At ille, de commu-
lute solicitus, ac memor moderationis eiu
Alphonsus Albuquercius in re simili præst
iracundiæ temperare, & iure potius quam
cum inimicis disceptare constituit. Ac prim
poscenti Regis nomine classem cum nauali
mento Mexiæ tradit: vno dromone content
de ad Cananoris arcem delatus, cùm à Simo
nesio præfecto non nisi priuatus admitteret
ni non modò vi, sed etiam minis ac verbo
trocitate sapienter abstinuit: ipso quin et
mone socijsque relictis, cum cature vnico,
duobus, totidem pueris, Goam ad Vaseicol
um rectà contendit. Vixdum eò perlatum e
uētare Mascareniam, cùm ab amicis & nec
ipsius, magna & inter ipsos & cum alijs gra
facta: facileque apparebat, simulatque pr
Mascareniæ copia foret, consensu maxim
partis, coactum iri Vaseum vel magistratu
dicare, vel certe rem totam bonorum cog
arbitrioque permittere. Id ipsum veritus
Antonium Sylueriam, & Simonem Mell
pinquos suos, cum magno numero nauium
stodiendas fauces Goani portus celeriter
iubetque, appropinquanti Mascareniæ de
re, in Cananoris arcem extemplò se se rec
que se ad Vasæi nutum in libera custodia fo
iureiurando promittat: atque inde Goam
stulata litteris consignata transmittat: id fi
tate abnuat facere; constrictum vinclis C
asportent. Nil recusatum à Vasæi cognatis.
de ac si hosti occurrendum foret, ita quàm
mis coactis copijs, maritimos aditus occup
bi Mascareniam adesse nuntiatum à spec

bus est; præmissi confestim qui missilibus vela submittere cogerent: dein Vasæi exposita mandata cũ minis. Et Mascarenias quidem, quominus antennas honoris causa demitteret, nõ recusauit: vt verò Cananorem se rediturum, atque ibi in custodia sponderet futurum, adduci non potuit. Vnum illud enixè petebat, vt inermi sibi vrbem intrare, & cum Vasæo coram disceptare permitterent. Hæc identidem expostulanti, Regisque imploranti fidem clarissimo viro, per summam indignitatem iniecti compedes: atque ad Cananoris arcem asportatus, Simoni Menesio præfecto adseruandus cum iureiurando committitur. duo item comites Mascareniæ, ab eius complexu Goam abstracti, & pariter in vincla catenasque coniecti. Hisce actionibus, quod magnã partẽ ciuitatis admodum offenderent; Vasæus publicę salutis & otij causam prætexebat; videlicet, ne per Mascareniæ introitum, ab rerum nouarum cupidis & factiosis hominibus, tam alieno tempore tumultus excitaretur. Sed frequentes hominũ cætus & voces cohiberi nequibant commemorantium, Mascareniæ cùm egregia merita virtutesque; tum verò causæ bonitatem, qua fretus nihil nisi ius posceret: cùm Vasæus interea, nimirum ex conscientia sibi diffidens, grassaretur armis, omnique ope iudiciũ subterfugeret. Eiusmodi sermonibus (neque enim erant obscuri) permotus Vasæus, insignes aliquot è Mascareniæ fautoribus in carcerem trudit. Nihil tam aut infirmum, aut fallax, quàm humana consilia. Quod vnicum remedium opprimendæ seditioni putarat fore, hoc ipso vel maximum excitauit incendium. Namque vt eius rei fama peruasit Indiam (adeò lenibus medicamẽtis gaudent

homines; triſtia, & acria, & aſpera deteſtan
templò alienati à Vaſæo multorum animi
carenias occaſione capta, per litteras & co
plorando calamitatem ſuam, memorando
tem poſtulatorum, querendo iniuriam, &
ſæuitiam inimici; non Simonem modò c
ſed alios quoque complures in cauſam tra
paucis diebus, non ſine extremo diſcrim
rum, duas in partes Luſitanum nomen
ceſſerat; vltimamque dimicationem du
cul adeſſe apparebat. Hic è ſpectatoribus
cijque, miſerari gentis vicem, quod in tan
tate, quas vires ad imperium vel tuendu
ferendum cõferre oporteret; eas per inte
ſidia in ſuam ipſi cladem perniciemque
rent. iniqui verò atque inuidi, ridere a
quod remotiſſimis in regionibus, cùm
que pericula circunſtarẽt, adeò certame
imbibiſſent animis; vt neque patrij ſoli
one (quæ populares homines peregrè
ſos, admirabili quadam ſuauitate conn
communi metu, quod firmiſſimum am
culum eſt, ab letali peruicacia flecti ad
& concordiam vllo modo poſſent. Ho
tam præclaræ occaſioni delendi fundit
ſanguinis, haudquaquam indormiebant.
lios Calecutanus, tum veteribus odijs,
ti incitatus damno; nouam claſſem hab
tam, vt vbi ſeſe vnius corporis duæ acies
lo attriuiſſent; ad reliquias ipſe conf
curreret. Neque fefelliſſent hominem
niſi propitiatus piorum prece Deus, V
tem ad ſaniora conſilia reuocaſſet. Quip
to præter cæteros, Simonẽ quoque

sosam Caiuli præfectum, sese ad Mascareniam aggregasse;tandem extimuit;secumque agi de iudicio est passus.prima conditio disceptationis fuit, vt ad causam vsque cognitam, vterque pro priuato se gereret.dein, commeantibus vltrò citroque internuntijs (namque ipsi congressum inter se, ne mutuo conspectu recrudescerent iræ,consultò vitabant)arbitri electi tredecim.qua item in re Mascarenias haud parũ de suo iure decessit.siquidem cunctos è Cocinensi colonia creari est passus, quã sibi vel in primis aduersariam senserat.eo confessu,neminem fefellit quorsum euasura esset res. arbitri,tum conscij sibi quid de Mascarenia meriti essent,tum etiam Mexiæ priuatis de causis obnoxij,intra paucos dies adiudicata Vasæo Prætura, Mascareniam primo quoque tempore in Lusitaniam redire iusserunt. Insigni infamia id iudicium fuit;neq; ex altera factione moderatius pene quisquam eam rem tulisse fertur, quàm ipse cui facta erat iniuria.Sed non diuturna Vasæo lætitia mansit. Namque Ioannes Rex,corã audito Mascarenia, Cocinensium acta rescidit;liteque insuper estimata,Vasæum Mascareniæ aureorum millibus ferè viginti damnauit,quantũ ex honorario Præturæ per biennium ceperat. Simul, ne quid in posterum simili de re controuersiæ oriretur;ab Rege decretũ; vt in codicillis,vbi res postularet, aperiendis;cuius nomen exisset,hunc,si per id tempus vltrà Cori promontorium,vel cis Dium(qui vlterioris Indiæ fermè sunt limites)vel publicę,vel priuatę rei causa abesse contingeret;eius, in eiusmodi successione,ratio nulla haberetur. Hunc exitum habuit lis,quæ Lusitanam rem in extremum pæne discrimen adduxerat. Interea Vasæus, vir, si commune

malum', imperij cupiditatem demas, haudq
quam improbandus, amoto æmulo, ad compe
das res, armandamque aduersus imminentia
la prouinciam, intendit curas. ac primùm, om
bus qui Mascareniam secuti erant, veniam &
uionem præteritorum indulsit. Dein Anton
Mirandam cum sex rostratis maioribus, vna
ga naui, & biremibus aliquot, & armatorum
le præsidio, ad Erythræa ostia; Simonem Me
cum modica manu ad Maldiuas insulas;
nem Dezam cum vna triremi, lembis sex
ad Malabaricam oram obtinendam; & alios
ut exigebat res, in alia loca dimisit. Dum ap
dos, quas dixi turbæ sedatur; ad Molucas in
haud minus atrox ac detestãda incidit res.
emporij præfectura Garzias Henricus A
Britto successerat. Is, & belli rædio fessus, &
tate suorum adductus: Tidorensi regulo em
pacem dederat in has leges; vt intra sex
tormenta, & alias res omnes per bellum l
ablatas, nec non fugitiua mancipia redde
tus optata pace Tidorensis, id laborabat vt
modo perpetuam eandem ac stabilem face
hac deliberatione versanti, optimum vi
Cacilem Aroezium Ternatensem, cuius fa
minimus, quàm arctissimo necessitudinis
sibi coniungere; quod is cùm apud popul
bus, tum apud Lusitanos gratia & auctorit
rimum valeret. Ergo per fideles internunt
egregiæ cuiusdam voluntatis testificatio
zio filiam in matrimonium offert. Id Garz
terpretatus ad labefactandam ipsius pote
haud dubiè pertinere; omni conatu diri
que impedire nouam affinitatem institu

rem aptius occurrit nihil, quàm arrepta qualibet occasione recentia fœdera soluere; & eodem Aroezio adiutore, quem natura leuissimum, & quietis inimicum nosset: Tidorensibus arma quamprimũ inferre. Cùm hæc sententia placuisset; extemplò per legatos ab Almansore ex conditionibus efflagitare instituit cùm cæteras res, tum verò tormenta; quippe quorum partem ex insula abesse, atque haud ita facilè restitui posse intelligeret. Ad hæc regulus benignè respondit; necdũ exijsse diem in fœdere præstitutum; & sibi nihil maiori esse curæ, quàm vt omnia sua Lusitani recipiant. Et cæteris quidẽ in rebus, non magnam fore cũctationem. tormenta se aliquot Bactiano regulo commodasse: ad ea exigenda reuehendaq́; spatio esse opus. veruntamen daturum se operam, vt ad conductum tempus Ternate cuncta sistantur. interim se, præter cætera incommoda, morbo etiam implicitum teneri. petere ab Garzia, & rogare pro recõciliata gratia, moram eam boni consulat, ac simul, vt medicum aliquem ad se mittere ne grauetur. At ille, minimè patrijs artibus, cùm se excusationem accipere simulasset; medicamentariũ, nescio quem, è suo comitatu submisit. is, è condicto videlicet, nihil minus metuenti ægroto venenũ pro pharmaco miscuit: ex quo paucis diebus, per speciem ęgrotationis fraude vtcunque celata, decessit. Defuncto regulo, magnus in vrbe luctus fuit, magna perturbatio rerum omnium. Eò acrius Garzias mœrentibus ac perculsis instare; & nisi tormenta extemplò restituant, denuntiare bellum. Ad ea Tidorenses coacto ęgrè concilio respondent: orbam ciuitatem in summa tristitia & mœrore versari. Almansoris insepultum adhuc iacere corpus; id vbi terrę

mandarint,ac iusta suo Regi persoluerint;nil
bituros antiquius, quàm vt Lusitanis omni
ne satisfiat.Hęc demisse ac suppliciter agebat
ues:& status erat rerum ,qui vel ferrea pe
nire ad clementiã posset. At verò Garzias,
tùm interposito die,nauibus ad Tidoré acce
ratas ad cædem& rapinã copias cõfestim e
oppressi oppidani extemplò diffugiunt.Ille
tam inuadit vrbem;contra omne fas diripi
tam incendit.Nihil eo facto grauius ad vic
aures accidere potuit. Ex eo tempore cùm
ris littoribus, tum à Baciano præsertim,
ni minis armisque procul haberi cæpti. Su
tempus, ab Hispali naues quinque ad Mo
tenderant iter,ducibus ijs,qui Magalianis
tatu supererant.Eæ, nondum probe explo
su,varijs casibus dissipatæ sunt. optatos p
na tantũmodo oneraria tenuit. Martinus
Carquicianus præerat,homo Cantaber,
pugnatoribus fermè trecentis.Is cognita
sium clade,destitutam insulam summa ac
voluntate occupauit,ac munijt. Inde inte
um & Garziam,cum cõtestationibus mini
tij commeare.Molucense emporium amb
re finium asserebant, & alterum vterque
ex ijs locis,ac nihil eius negotiationis in
tingere.Ex hoc,iurgijs primùm,tum eria
leui certatũ est. Postemò inducię factæ,
de controuersia suum vterq; cõsuleret Re
dum externi quieuerant motus, cùm i
Lusitanos tetra visu, fœda relatu exorta
Georgius Menesius, successor Garziæ,
aduectus;inter cætera illud habebat ab
tore mandatum ,vt Garziam in reditu

am insulam cursum tenere, iterque illud explorare iuberet; quod multo compendiosius Molucas à Malaca petentibus esse diceretur. At Garzias, qui ad Bandam insulam (qua vetus erat nauigatio) vnà cum alijs instituta mercimonia dudum haberet; perculsus nec opinato Georgij præcepto; varias excusationes afferre, tergiuersari, denique omnia malle, quàm negotia priuata relinquere. Et Georgius, ne contra virum pertinacem cum suæ dignitatis iactura diutius tenderet; Garziæ loco Vascum Laurentium, virum egregiè fortem ac fidelem, cum vna caracora, quòd nauigij Molucensis est genus, ad ea compendia perquirenda proficisci iussit. Hoc inter Garziam & Menesium simultatis initium exstitit. Per eosdem dies, Ioannis Regis nomine edictum est, quoniam in stipendia militum, & arcis munitionem magni sumptus fierent; ne cui omnino, præter apothecæ regiæ curatores, aut coemendi ab incolis caryophylli, aut externis venundandi esset ius. Inter ipsos autem curatores, & magistratus vrbis, cõuenerat pretiũ, quo ne pluris vel optimę fruges Regi constarent. Id monopolium ægrè admodum passi Lusitani, quippe qui mercaturæ impensius multo, quàm militiæ insisterent. Ergo per summam impudentiam contemptis edictis, vnusquisque venditores ad se priuatim allicere; vberiorem offerre mercedẽ; nullam regij quæstus, aut publicæ vtilitatis rationem ducere. Aduersus ea Menesius, monitis, precibus, minis, aliquandiu niti: sed posteaquam se frustra conari, & cupiditatẽ imperio potentiorem animaduertit; suo periculo sapiens esse diutius noluit: remissa paulatim seueritate, cæterorum exemplo suam ipse quoque rem

agere aggressus est. Inter hęc, Martinus Ignatius ... stellanorum dux è vita migrauit, in eius locum ... fragio militari suffectus Fernandus Turrianus ... dignari cæpit, suæ cohorti leges dictas à Lusitanis ... viroſque fortissimos, emenſo per tot periculosa ... to pelagi spatio, in aliena terra sedere otiosos ... eadem alij fremerent, & apertè vociferarentur ... atque armis hostem inde pellendum; Turrianus ... de communi sententia rupit inducias; exstruxit ... que & ornata biremi, hostiliter infectari Lusitanos instituit. Contra hoc malum Menesius ... magnitudine actuarium sine mora pararet. ... aliunde, tum exinchoato Garziæ (necdum ... ex ea regione discesserat) iunco, fabros ... perio accersit. Id Garzias non necessitatis ... odio ac maleuolentia factum ratus; extemplo ... amicos refert, in ijs erat mysta quidam, cōmunis ... iusdem negotiationis (adeò sacratas quoque ... amor pecuniæ de recto sensu detorquet) ... dò ne sordidum lucellum amitteret, nihil ... pensi quid faceret diceretve. Huius maximè ... ctu Garzias, indignum facinus clamitans, ... onem suam sine causa impediri; naualia, ... præfectus agebat, petit infensus: abductas ... reposcit; iniuriā acerbè ac vehementer expostulat. ... Menesius contra; & iure factum tueri, & ... porum difficultates obtēdere. Eam excusationem ... cùm alter haudquaquam acciperet; magis ... que accensi ambo: & inter altercationem ... ctus intemperantia linguæ Menesius Garziam ... num appellat. Ad eam verò vocem Garzias ... exarsit; vt stricto gladij capulo audacium ... priuatum hominem decet, præfecto cum ... ctis intēderet minas, Cōcursu dein homi...

sedata rixa, tum verò Garziæ sectatores laudare cõ stantiam viri, suadere vt in incepto persistat: suorum laterum, si periculũ immineat, oppositus polliceri. Contra Menesiani, Garziæ facinus & impudentiam exaggerare verbis; pessimi exempli rem nulla mora interposita vindicandam; & seditiosi vnius capite sanciendum imperium dicere. His ce rationibus adductus Menesius, misso viatore Garziam citat. quo ille spreto cùm insuper vim pararet; iusto dolore commotus Menesius, tormenta ex arce ad ædes Garziæ diruendas obuerti iubet. Minuit nonnihil ea res ferociam viri. & abiectis in præsentia pugnæ consilijs (sic tamen vt in voce vultuque contumaciam cerneres) cõtemptim obit vadimonium, atque inde semet in custodiam dat. Hic amici & fautores Garzię, licet factum ægerrimè ferrent; tamen quieuêre aliquandiu, rati fore, vt ea satisfactione lenitus Menesius iras poneret; solutoque Garziæ tandem aliquando cum suis proficiscendi faceret potestatem. Sed longè eos fallebat opinio. Vim sibi propemodum illatam, & imminutam in sua persona maiestatem regiã fremẽs præfectus, apertè iactabat, sibi certum esse, primo quoque tempore vinctum Garziã ad Prætorem Indiæ mittere. Ab ea sententia cùm à familiaribus deduci non posset; deprecator adhibitus Aroezius ipse, ex quo vel maximè tum Lusitani pendebant, nihil omninò impetrauit. Tum Garziani, præcipites iracundia, conspiratione facta, consilium capiunt amentiæ plenum; vt hostes vltrò ad vrbem aduocent, ijsque vtantur adiutoribus ad opem vincto ferendam. Eo terrore perculsus Menesius, ne per domesticas dissensiones portam externo aperiret hosti; occupat eam ipsam rem sui beneficij

facere. Garziâ per communes amicos leni cā
tione monitum ne pertinaciâ adderet culpæ
tatur vt condonatis Regi optimo inimicitiis
na fide secum in gratiam redeat: quo in summ
rum difficultate, communi animo viribusq;
pub. à Castellano defendant. Haud incassum
tatio adhibita. Victus nec opinata clemen
comitate Garzias agit gratias præfecto: f
vel aliorum impulsu, vel animi perturb
deliquerit, ignoſci postulat sibi: & in po
non Regis modò, sed etiam ipsius Mene
sa in eius potestate se se futurum esse co
Iunctæ dein dextræ, & demptis compedi
templò Garzias in pristinum splendorem
stitutus. Læta ea res coniuratis accidit: a
id ipsum à proditionis incepto nefario
runt. Pungere mox cæpit eosdem arctior
Garziæ cum præfecto concordia: nam v
ziam tegendum adiuuandumque, vbi d
ingrueret, parati erant omnes; ita fa
eius cum Menesio consuetudinem oder
sensum in bello cæteriſque rebus admin
quippe quibus, militiæ deferendæ, atq
cuiq; nundinas abeūdi spes erat vna, tu
& obstinata ducis vtriusque dissensio. Erg
nicatis iterum consilijs, reconciliatam
citiam denuò labefactare & conuellere o
ne conantur. Varias primùm causas offen
rere aggressi; & ad alterum alterius co
querimonias vel maledicta deferre. Vbi
hisce parū proficiunt, ad nouum scelus a
nimum. Aethiops erat quidā, prævalens
Menesij domo. hunc ingentibus prom
cunt, vti se ab hero ad Garziæ cædem so

esse mentiatur: ipsi dein rem per arcanos susurros, quasi mysterium tradêtes alij alijs, ad Garziam denique detulêre. Qua ille criminatione tametsi cõmotus est; tamen adduci nequibat, vt inter mutua quotidiani conuictus officia, tam recenti præsertim ac tam illustri gratiæ recõciliatione, tantum nefas à Menesio conceptum existimaret. Ast, vbi testis idem & index mandati maleficij accessit Aethiops; enimuerò, quasi certa iã re, Garzias & vultu & animo penitus crimen accepit. ac ratus in eo rem verti, vter facinus antecaperet; primò coacta manu interficere Menesium cogitabat: dein veritus ne cædis eius inuidiã sustinere non posset; comprehendere hominem, & vicissim in carcerem cõdere statuit; hortantibus idipsum amicis; & asseuerantibus haudquaquam defutura postmodum crimina ac testes, quibus premi reus, ac detineri, atque ad extremum obrui posset: interea Garziæ, pro ipsius auctoritate, compositis ad arbitrium rebus, quę primùm nauigandi facultas daretur, ex re sidua copia non defuturum quem ad nouum vsque Regis decretum arci præponeret. Hisce ita constitutis, in omnem occasionem rei bene gerendæ cuncti excubabant. Ac demum Garzias nactus opportunitatem, quod Menesius partem suorum ad Maquienum insulam cum Aroezio miserat, vt Castellanum ab eo commercio prohiberent; alios insuper ipse ad conuiuium in diem certum inuitandos curauit à Francisco Castrio quodam ex suis intimis, ad Tolocũ, qui vicus à Ternate distat fermè quatuor millia passuũ. Vbi ea dies aduenit; circa pomeridianas horas, qd̃ remissionis & otij fermè tempus est satis; comperta custodum infrequẽtia, certos è suorum numero in arcẽ præmittit; qui

præ-

præfectum lusu facetijsque detineant, dein
daciſſimis aliquot ipſe paruo interuallo ſub
tur. Nulla in introitu difficultas fuit, quipp
to quotidie admitti; & tũ deſertis planè ſta
& ex patẽte ianua clauibus incredibili ſocor
ſecuritate ſuſpenſis. Eas coniurati detract
tunt feræ, foreſque ſilenter occludunt. Indi
netralia familiariter intromiſſi, accepta &
ta ſalutatione confidunt. Neque ita mul
Garzias Meneſium aleæ intentum repent
um corripit: reliqui, pars duobus, qui fo
aderant, præfecti adminiſtris, ne voci
tumultum excirent, ora manibus obſtru
hærentem in tergo Meneſij Garziam adi
Meneſius inſigni corporis firmitate, ac
addebat dolor. itaq; per ſummam indign
exclamanti; lacertiſque, & morſu, & calc
multumque eluctanti, ægerrimè tandem
iniecta; &, quò tutius adſeruaretur, detra
mam arcis turrem includitur. Garzias de
fecturam vſurpat. Ceterùm neque ei
probabilem in vulgus cauſam afferre po
putans apud ſe atrocitatem facinoris, in
mirum, & offenſionem Regis extimeſce
bat ſolicitudinem, quod Meneſiani ad M
cognita præfecti iniuria, fremere, atq; ad
dicandam propediem affuturi nuntiaba
anxius curis Garzias, haud inepto conſilio
dandum ratus quod mox amiſſurus erat,
alloquitur; iacentique & afflicto quas vul
tiones imponit; in ijs, vt ſibi ad profectio
do iuncus nondum eſſet abſolutus) Petri
nauem attribuat; liceatque ſibi quos velit
cis abducere. Ita Meneſius è carcere miſſ

bertate gubernaculum recipit. Concio dein ab eo dem vocatur. In ea concione queſtus Garziæ perfidiam & latrocinium; conditiones omnes quippe coacto expreſſas, reſcidit: Garziam etiam ipſum comprehendere, & eius bona publicare cupijt. Verùm ille tormentis in arce confixis, ne in abeũtem exerceri poſſent, arreptaq; naui, iam vela fecerat. Abſentem ergo Meneſius (quod reliquum erat vnum) perduellionis crimine cõdemnauit; totamque cauſam teſtato deſcriptam, ad Prętorem vrbis Malacæ tranſmiſit; ac ſimul, feſſis rebus auxilium ab eodem expetijt. Dum ad Molucas in tam varijs ac peruerſis hominum voluntatibus, alterno tanquam acceſſu receſſuque æſtuant negotia Luſitana; interim ab alijs in alia regione præfectis multo commodius acta res eſt. Ad Longum oppidum nõ longè à Malaca, Mahometani incolę paucos primò Luſitanos, dein miſſum à Malacæ præfecto ad eam rem cognoſcendam Aluarum Brittum, triremi, quam ducebat, exutum, vnà cum ſocijs occiderãt. Ad eas vlciſcendas iniurias deniq; profectus Martinus Correa, triremem recepit; ac magna cum hoſtium cæde captum oppidum concremauit. Et Ioannes Deza, præpoſitus oræ Malabaricæ, ſecunda aliquot prælia fecit. Zambucis aut paronibus quadraginta octo cum magna Mahometanorum cæde potitus eſt. Idem, aliquot locis deſcenſione facta, prædas abegit: vicos, & villas exuſſit. atque exeunte demum æſtate Chinacutiales Calecutanæ claſſis præfectus, quæ ſexaginta paronibus, & magna armatorum copia conſtabat, ab eodem Deza memorabili pugna victus, cùm ſeſe in mare eieciſſet; inter enatadum è fuga retractus, haud parua dein mercede in libertatem eſt reſtitutus. Eadem æſtate

præ-

præter ſpem fuit otium ab Turca. Et Antō
Miranda cuſtos Arabici maris, claſſe in ſtu
idoneas trifariam diſtributa; alias atque alia
hometanorum naues cum oneribus pretio
cepit; Armuziamque profectus, prædam in
porio vendidit. ex eadem claſſe Mirandæ ſe
vna Ciaulum petens, in manus latronum
ſium incidit. Luſitani ſeptendecim ea ſcap
hebantur. Comprehenſi omnes, gratum
mis donum Cambaiano Regi ſiſtuntur, Illi
cum Meſquitam ex eo numero, apprimè g
ſum ac ſtrenuum, à Chriſto ad Mahomet
cere blanda oratione conatus eſt. Id verò I
cùm fortiter ac præcisè negaret; quinetiam
in pſeudoprophetam probra & maledict
reret; horribile dictu, in os hiantis bom
tus inſeritur, cum grauibus minis, nisi
pareat, ignis ab tergo applicandi. Cùm
quidem terrore dè fide conſtantiaque de
varijs tormentis excruciatus, in aſperum
ergaſtulum vnà cum cætero comitatu
eſt. Circa idem tempus ab Cocino profec
nauium ad quattuordecim, repentina pro
ca oſtium Catuę fluminis oræ Malabaricæ
ram alliditur. Laceris nauibus Luſitani
grè in littus euaſiſſent; à barbaris aut capti
ſtiliter trucidati ſunt. Eo ſucceſſu inflatus
nus, ad pellendum maris poſſeſſione Lu
nouam claſſem ornauit nauium varij gen
tum & triginta. hiſce præpoſitus Cutal
militiæ peritus, & magna inſuper ſanctit
matione, quod paulo ante à Meca redie
tra portum Termapatanum copias con
in prætereuntem cum exigua manu Sim

lum, è ducibus Lusitanis vnum, ex occulto impetũ faceret. Ea re cognita Vasęus Prætor, quàm intentissima cura intra sextum diem rostratas maiores sex; lembos tredecim instruxit. Et Antonio Miranda, qui ex Arabia venerat, ad custodiã insulæ Goæ relicto; ad Termapatanum ducit infestus. Tum Cutiales, pro certo putans adesse Mellum, è portu raptim egreditur. Concursũ acriter initio est: procedente dein pugna, Calecutanis (vt sæpe aliâs) mira diuinitus incussa formido. tanto superiores numero nauium militumque, nulla parte certaminis pares Lusitano fuêre. Interfecti aut capti duo circiter millia; parones trigintaquinque abducti, aut depressi: tormenta relata quinquaginta circiter. è Lusitanis, diuina scilicet protegẽte clementia, planè desideratus est nemo. Inde magno suæ genti decore parto (in cõspectu enim Cananoris vrbis hæc gerebãtur, omni ad spectaculum effusa multitudine) Prætor ad populandum Malabaricum littus victrici classe contendit. multis ibi nauigijs repentino aduẽtu subditę faces; palmeta succisa; mortales varijs locis aut cæsi, aut auecti. Sed in Catuam pręcipuè vicum, impositum eiusdem nominis flumini, ab ira malè acceptæ nuper naufragæ turbæ, sæuitum est. ferro flammisq; cuncta deleta. Ab ea strage, classis ad Porcam eiusdem oræ processit. Locus erat opportunus, & æstuarijs à mari præclarè munitus. Et dynasta, qui patrio nomine Arel vocatur; prædatorijs nauibus haud exiguas opes eò congesserat. Huius auaritia simul & inconstantia, quod ab Lusitanis paulo ante ad Zamorinum defecisset, Prætor incẽsus; exposito militi prædã edixit. Ea verò mercede ꝓposita, nullę paludes, nullę voragines militari cupiditati obstiterũt. per vias & inuia cũcti eni-

cti enituntur. Et quod per eos fortè dies Arelis iuuentute in expeditionem abierat, sine vllo mine, quod vix optare essent ausi, potiuntur do, atque ad prædam securi discurrunt. Arelis præcipuè impetus est factus, magna nati vis auri, & argenti, gemmarumque, & sæ ac peregrinæ vestis exhausta, ac prænobi minæ duæ, Arelis vxor, & soror, monilibus garitis regium in morem excultæ, detrac mentis, in seruitutem abreptæ; quibus Arel modum ingenti summa redemptis, ad Lus rum societatem & amicitiam precario re ea populatione nauibus Goam reductis, co Pereria Ciauli præfecto nuntij trepidi teris affuêre; Diensem classem bene magna tractu vagari; Ciaulanam arcem perexigua præsidio: ni properè subuentum sit, ingens ste periculum imminere. Aduersus eum t extemplo Prætor naues variæ magnitudi quaginta duas, & in ijs duo millia bellator xit. Vbi Ciaulum est ventum; per explora gnoscit, hostem ad quatuor inde leucas ab remes erant quatuor & sexaginta, milite ge, tormentis instructæ. Mahometanus H erat. Contra eas copias Prætor, intentu mæ dimicationi, ab Ciaulo sub vesperam dijt. Hectorem Sylueriam actuarijs præ oram quàm proximè legere iubet: ipse cu ribus nauibus altum tenuit, classe diuisa, q nus hosti pateret effugium. Atq; illo die, t iam imminentibus, nihil est actum, pugna in diem insequentem edicta. & quoniam pra in dextris erat spes, mandatum nauarchis, t menta in hostem emitterent, priusquam

quo manus conſerere ſe poſſe diffiderent. Præmiũ pronuntiatum, qui primus nauem hoſtilem inuaderet, aurei centum. Simul, quò magis propitium haberent Deum, peccata Luſitani per confeſſionẽ expiarunt. Vbi poſtera illuxit dies, ad Bombainum ſinum, applicita promontorio Mahometana claſſis apparuit, cognito iam Prætoris aduentu, ad certamen parata. Triplex erat agmen. primum & medium minores præfecti, poſtremum Hali ducebat. Inde mutuo conſpectu irritatis animis, vti ad bombardæ ictum eſt ventum: tormentis, quibus iam tum abundabant Mahometani extemplò rem gerere. Luſitanus, quemadmodum imperatum erat, ſuperſedere iaculis; perque volitantes globos ac fumi nebulas omni conatu ad hoſtem appropinquare. Inter hæc, ne barbaro, ſi de more fugam arriperet, ab tergo receptus daretur; circumuecti ſilentio nauarchi octo Maini fluminis oſtium occupant. & ex altera parte commiſſo prælio, primus Antonij Fernandi lembus in hoſtilem biremem incitato remigio illatus, durioris materiæ repercuſſu longè reſilijt. ex eo lembo vnus Franciſcus Barrius Paiua in ipſam biremẽ trãſilierat primo ſtatim incurſu: deſtitutus, cùm telis vndique peteretur; tumultuoſæ pugnæ procellam, ad ſuorum vſque reditum, ſumma cum omnium admiratione ſuſtinuit. Certatim dein tranſcenſum ab alijs eſt. ac Barrio ſeruato, dum inſtant perculſis, inter ipſam fortè dimicationem ſulphurei pulueris olla ex ipſo carchefio decidit; conceptiſque repente flammis, tabulatum omne à malo ad puppim cum ſuperſtantibus in mare proiecit. inde ſine labore, ſemiuſta biremi Luſitanus potitur. Neque minus acriter interim à Sylueria cæteriſque

conserta manu res geritur. Multi è barbaris, tra
tra naues, aut in ipsis fluctibus cæsi. Cæteri, v
clinatam rem vidêre, passim in fugam effu
tur. neque multum in ea præsidij fuit. Ma
pars, intento ad Mainum amnem cursu, in
nem hostium incidunt. ita, ex vniuerso nu
biremes in medio deprehensæ quadragin
cum omnibus tormentis in potestatem ve
mis absumptæ tres; quatuor à Maino exclu
Nagotamen oræ Ciaulanæ subijssent; ab a
Indis oppressæ. Hæli dux ipso pugnæ init
steaquam collato pede certandum anima
diffisus suorum virtuti, præceperat fugam
mò flectere promontorium initirit; dein
to æstuque reciprocante detentus, leuiore
to nauigio Tanaham, atque inde Bazainum
dũ petijt. fugientem biremes aliæ sex inter
tum adeptæ. E Lusitana classe, iterato m
non modò nauis, sed ne vir quidem vllus
Quod si cui fortè incredibile videatur;
dum Lupium historicum interroget (nam
ctores nondum exstant) quippe is non soli
lis eorum temporum fuit; sed etiam ad
sa commentanda Indiam sese consultò pe
se testatur. Equidem, & ex alijs id genus
quæ multa iam ante retulimus, facilè adduc
rem ita se habere concedam; & quæ in d
haud dubiè potentiam referuntur; non es
manis laudibus affecta videri cuipiam de
terùm Diensibus audita clades, multum p
ctum ingentem fecit: constantique opin
protinus ab Hali fuso, Prætor Dium pro
set; primò aduentu capi oppidum potuis
in eam rem Vasæo consilium aut animus

sed partim successoris aduentantis fama retardatus;partim intercessione minorum ducum atque obtrectatione deterritus;omissa re,naues cum ingenti præda Goam reduxit incolumes. & quando foris aliorum culpa non poterat; domi certè,Lusitanam rem omni conatu promouere perrexit. Atque è portorio & scriptura multis iam ante fraudibus ac rapinis,magno commeantium bono sublatis, deinceps in administrationem rei nauali toto pectore incubuit; vt paratas haberet successor maritimas copias, si, vt pro certo putabatur,ad expeditionem Diensem animum adiecisset. Ergo,adhibita diligentia, paucis mẽsibus classem ornauit,quantam rarò aliâs habuit Lusitanus, nauium centum & triginta sex. in quibus erant rostratæ celsiores quatuordecim; triremes quas vocant regias,sex;celoces octo; dromones sex; biremes aut lembi,duo supra centum. Indead ædificia & sarta tecta conuersus,in Armuziana arce nouum è regione portæ propugnaculum exstruxit; muros ac templum instaurauit. Ciauli, intimam turrem,vbi præcipua quæque adseruantur, maiorem in altitudinem extulit.portum,qua descensus in oppidum est, quadrato lapide munijt, & duo armamentaria facienda curauit.Goę partem mœnium ad mare versam expleuit;& ædem vrbis maximam dudum inchoatam absoluit; & Franciscanum cœnobiũ nouo tegulo operuit.Cananore,puteũ,de quo inter obsidionem acriter dimicatũ fuisse docuimus;perducta fossa, castelloq; ad labrum fossæ excitato, intra munimenta cõplexus est.necnon arcis mœnia labefacta refici; & præfecti domum & apothecam amplificari iussit. Itemque Cocini quæ pars ad mare vergit,armauit mœni-

bus turribusque,& alia non pauca peroppor
ad eas munitiones adiunxit.ac demum,debitu
liti trecentorum millium aureorum stipe
cum fide & cum gratia persolutis; prouinc
optimè constitutam explicatamq; successori
nio Acuniæ tradidit.Is, anno priore, magna
uibus vndecim, & Lusitanis epibatis ter
Olisipone profectus, magna parte nauium
tunijs amissa,circa Melindem aduersis temp
tibus hyemare coactus erat.asperum littus &
portuosum habet Melinde. tutior longè ad
bazam statio. Ea statione prohibitus ab tyr
(ad quem ob id ipsum oratores præmiserat
posito milite se se ad oppugnationem para
Neque ausi certaminis aleam subire Maho
ni; raptim defosso quod pretiosum erat, va
tyranno profugiunt. Lusitani sine sanguine
dum ingressi, quod reliquum erat è suppell
cibarijsque,diripuêre: atque exacta demum
me,ac refecto milite nauibusque,Nonnius A
ziam venit. Ibi, ex Ioannis auctoritate Raf
ctor olim Zeifadini pueri; vir facinorosus ac
dolus, in vincla conijcitur.Ea re commotu
dadinus Rafi cognatus,is qui Baharenum in
beneficiario nomine obtinebat,ab Armuza
ge desciuit,probabilem causam nactus, quod
fus intra ædes regias fuerat comprehensus
res tametsi planè inscio acciderat Rege; tam
ipsius iniussu Lusitanos ausos persuadere
poterat.Ergo iracundia in Torum accensus,
arcem egregiè munitam sese cum coniugibus
ris,pecunijsque receperat:ac stipendium Arm
no palam abnuebat.Ad eum opprimendum
ex fœdere Simon Acunia cum nauibus sex,

litibus haud plus trecentis;aduerſo vento diu detentus, ad portum deniqueBahareni defertur.Sub eius aduentum Bardadinus non tam præſentis claſſiculæ metu,quàm ne in poſterum aduerſus ſe Luſitanica arma conciret;candidum vexillum petendæ pacis in muro ſtatuit;ac ſimul per interpretem Acuniæ nuntiari iubet,ſe ab Armuziano iuſtis ac pijs de cauſis diſſidere:cùm Luſitanis verò nullas exercere inimicitias;quinimmo, quoniam ab Toro ſtent,paratum ſe in Ioannis Regis gratiam cum ſuis rebus abire,arcemque ijs vacuam tradere.Haud aſpernabatur conditionem Acunia: ſed militũ clamoribus,qui prædæ ſpe illecti,coercendum vtique rebellem,& ſaltem pecunia mulctandum fremebant,ab ſalutari ſententia abductus; vnam pacis rationem eſſe reſpondit;vt Bardadinus & cęteri cum ſingulis dumtaxat veſtimentis excederent. Tum ille candido vexillo appoſuit rubrũ: vti ſe æquè ad bellum atque ad pacem (quando ita vellent) animatum Luſitani ſentirent. Erat Acunia, præter paucitatem copiarum, à bellico etiam inſtrumento flagitioſè imparatus. Ergo ſuorum conuitijs coactus exſcendere, cùm admota bombarda muros quatere inſtituiſſet, vix toto vertente menſe tormentarius eum puluis defecit. & Arabes, cùm pro muris dimicando, & obſtruendo obmoliendoque vbi quid perforatum aut dirutum erat, acriter obſtitiſſent; tum verbis inſuper Luſitanorum temeritatem, & conatus irritos eludebant. Bardadinus quidem, adeò ſe metu omni vacuũ præbuit;vt Luſitanis perquàm amico ſuaderet animo, integris rebus abirent:quippe & oppugnationẽ infeliciter experti; &,ſi obſidione incluſos vrgere perſiſterent, ab

ipsa regionis & cæli intemperie; grauiores etia
quàm ipse vel pertinaciæ pœnas daturi. Neque
na fuêre prædicta. & loco graui, & caloribus
ximis, cùm arena vehementissimo Solis ardo
stuaret; ad hæc, odore tetro, ingruere morbo
lites cæperunt, breuique adeo grassata pesti
vis; vt ex omni numero vix triginta ad arma
nenda sufficerent. Neque hæc Bardadinum
bant: qui, si vti occasione voluisset; stratos
opprimere ac delere facili negotio potuit.
partim Ioannis demerendi gratia, ab erupta
tinuit suos; partim etiã ne Lusitanorũ clade
pinqui sui Rasi capite lueretur. At Simon
nia, in summa rerum desperatione, cùm alio
diu hæsisset; ad extremum, omisso incepto
cisci constituit. Non longè à mari posuerat
ac nihilominus tanta erat lues, vt cùm bau
menta deessent: ægrotos, iniecta pedibus re
luti cadauera ad naues pertrahere vale
pauci cogerentur. ac Simon ipse, impo
modum ægrè tormentis, cùm vela faceret
re malè gestæ rei paucis diebus extabuit. Cu
tempus, Hector Sylueria, dum Cambaianos
circa Nagotanem flumẽ effusè vastat, ac vi
cendit; ab Regis præfecto, qui cum sexcen
tibus, & duobus millibus peditum propo
pida tuebatur; retrò ad naues compulsus
terùm nihil turpitudinis in receptu fuit. Te
pugnæ seruantes Lusitani, cùm agmẽ Sylue
deret, ad littus peruenêre. Vnius etiam (cu
meritò intercidit nomen) in eo tumulu
facinus exstitit. Is, parma hastaque extra
pugnans, infestum conspicatus equitem in
tem; mansit intrepidus: tollentiq; ad vul

chium,vltrò ipſe ferrum in axillam adegit:ac fuſo ex ephippijs hoſte,victor equo potit⁹ eſt. Nec mora.nouus repente eques è pedite,cũ alio itẽ, haud abſimili euentu,concurrit.per medium pectus,ne quicquã obſtante lorica transfixũ, humi præcipitat.apprehẽſum habenis equum,ad Syluerìam præter omnium ora ſine vlla trepidatione perducit. Neque,ad incitamẽtum aliorum,tam ſtrenuo bellatori præmium defuit.equeſtribus inſignibus ab duce, virtutis ergo,donatus, atque à Prætoribus Indiæ præcipuo deinde in honore ſemper eſt habitus.Ab ea populatione Syluerìa legens oram,ad Bazainum oppidum aduerſo flumine ſubijt. is locus tria circiter millia paſſuum diſtat ab aperto mari; ac tum ſine arce aut mœnibus erat vllis.tantùm ad flumen,qua è nauibus in terram exſcenſus eſt, lignea munimenta & aggerem cum propugnaculis tribus, tormentis ſexaginta ,barbari obiecerant. Præſidebat è prælio nauali nuper elapſus Hali cum tribus peditum millibus, & equitibus grauis armaturæ quingentis .atque ad eas tuendas munitiones parte copiarum relicta,cum reliquis ipſe intra oppidum occultè conſederat,vt ſi vallo ſuperato Luſitani ad frequentia tectis loca proueherentur; in arcto deprehenſos, vel etiam ad prædam palatos opprimeret. Syluerìa, admotis ad littus nauibus , cùm ex omnibus locis pugnam poſceret miles;Canarinos ducẽtos ad primũ hoſtium impetum frangendũ prẽmiſit.ſubſequuti mox Luſitani cum ingenti ardore,obuijs in aduerſa tormenta pectoribus,ad ipſas munitiones celeriter euaſẽre.ibi atrox fuit prælium:dum ſaxis partim ac ſagittis,partim etiam contis & gladijs barbari obſtinatè reſiſtunt.Sed ad extremum vndiq;

pulsi,ad tecta refugiunt;& Lusitanus vallo pe
cùm tergis fugientium instaret,eodem impe
vrbem defertur. Tum Hali dux cæteriq; e
dijs præpropera festinatione consurgunt,ne
ueriæ in re subita defuit animus,dato repe
no, milites ex vrbe in campum eduxit. ibi
tis ordinibus impauidi hostem excipiunt. B
li ratus fugere Lusitanum, cataphractos pr
immisit: quæ res barbaris fuit exitio,siquidem
sitani fistulatores plumbeo nimbo in equi
effuso (quo tum missili barbaria carebat,
ra tantùm tormenta conflare didicerant) e
ad fistularum bombos pauore consternati,&
tibus introrsum globis in rabiem acti,domi
nis in suos auertuntur; atque in perturbata
tum acie tanto maiorem stragem dedêre,q
magis in orbem sine intermissione fistulas
cens ab tergo Lusitanus instabat. inde haud
no certamine cuncti fugam arripiunt:neque
nam instaurare deinde quisquam est ausus.
Lusitani direpto oppido flammas injciunt:
inceps omnem circa regionem ferro atq
peruastant.eo metu,maris accolæ ad interio
pulsi:Tanahensis verò dynasta finitimus,an
pendio imposito in fidem acceptus. Per eos
re dies,intra ostium Ciales amnis ore Malab
Calecutana ingens nauis latebat, opimis o
mercibus,cursum ad Mecam exspectans. hanc
rones duodecim ,triplici ordine, validis re
culis inter se conserti,& crebris à fronte & u
latere tormẽtis instructi,pro muro atq; aggere
bantur. Ea re cognita Antonius Miranda, qui
regionem classe obtinebat,adiuncto Christo
ro Mello,qui cũ vna triremi & sex lembis a

nuper acceſſerat; duplici agmine ab vtraque parte ſtuuij ad hoſtem ſubijt. Tormentis primùm eminus vtrinque certatum. dein cum primo paronum ordine congreſſi cominus Luſitani, tanto ardore prælium inière, vt non ferentes impetum barbari, ſeſe partim in mare præcipites darent; partim in ſecundum ordinem haud magno interuallo ſeſe reciperent. Sed ne ibi quidem territis conſiſtere licuit. Circumuenti extemplò omnes, vel incendio exuſti, vel ferro cæſi, vel in ſeruitutem abducti ſunt. è paronibus autem arsêre quatuor: reliqui ſimul cum oneraria mercibuſque in poteſtatem venêre. Inde Miranda populatus agros, nemine obuiam armato, onuſtum ſpolijs militem in naues recepit. Fama dein repente accidit, Calecutanos aduentare parones circiter quinquaginta. Cum ijs haud procul à monte Formoſo quem appellant, proſperè dimicatum eſt. Paronibus quatuordecim non ſine magna hoſtium cæde captis, fugatis reliquis, cum ingenti æquè terreſtri ac nauali præda, Chriſtophorus Mellus Goam, Antonius Miranda Cocinum in hyberna conceſſit.

Libri noni finis.

HISTORIARV
INDICARVM
LIBER DECIMVS.

AT Nonius Acunia cum solem
cæremonijs & supplicationib
to magistratu (is fuit annus a
Indiæ trigesimus secundus
de more præfectos, ad obti
præsidijs maria destinauit.
Antonium Sylueriam cum nauibus longis
quaginta tribus, & Lusitanis epibatis nonge
quibus erant fistulatores quadringenti. Ca
bello vrere, atque omni clade vastare iussit
ri Sylueriæ, ad Arabici freti custodiam, re
celsiores quatuor, dromones duos, quatuo
attribuit. Oræ Malabaricæ, Didacum Sy
cùm duabus biremibus, dromone vno, sex
præfecit. itemque alijs alia munera ex reg
mentarijs delegauit. Ab ijs vario euentu ge
Antonij Sylueriæ præcipuum decus inter
fuit. Is, cum ea quam dixi manu profectus
Goa, Ciaulum tenuit. nde Rainelum Cam
tit infestus. Mahometani oppidum habent
genere quos Naiteas appellant. Campestri
cus, quattuor circiter à mari leucas, amni
tortuoso, qui, propter tenuitatem, leuiora
xat nauigia patitur. Ager circa, frumenti
ferax, multa insuper in lautiores dapes
alite; & incolæ, accipitrum genere, quos vag
cones vocamus, aucupium scienter exercen
dum, ædificijs è polito lapide, & multipli

natione frequẽs, non modò propter soli vbertatẽ, sed etiam propter opulenta Sinarum commercia, scatebat ea tempestate omnibus diuitijs, & egregiam bello iuuentutem iuxta in terrestres, ac nauales expeditiones præbebat Regi. Præcipuum tamen (vt in plana ac fertili regione) robur in equitatu, quo fermè cataphracto, more Persarum vtuntur. & cum nulla pars corporis ad vulnus patet; tum ad feriendum hostem pugione præcincti equites, bina vel terna spicula gestant manu; & præter hæc, ex ephippijs arcus & pharetra suspenditur. Syluerio ad fauces fluminis classe delatus, maiores naues cum ducentis armatis in salo reliquit. Ipse caturibus cum cætera manu subuectus; Surratum oppidum, metu incolarum desertum, ex itinere incendit. ac Rainelani, tum agrestiũ fuga, tum fumantibus tectis admoniti, quod mœnibus carerent; ad amnis ripam, atq; ad omnes viarum aditus munitionib' raptim excitatis, maiora tormenta & militũ stationes opponũt. Inde in Lusitanos cũ ingẽti clamore ac tubarũ sonitu appropinquãtes horrifica vis telorũ emissa: cæterũm propter ipsã nauigiorũ humilitatem nocuit nemini. Simul, ad prohibendũ descensione hostem, equites prodierant circiter quadringenti. hos, præmissa fistulatorum cohorte, Syluerio, territos facili negotio intra oppidũ repulit. Tum egressi in terram cæteri, submissis identidẽ ex arte corporibus vitabũdi, nemine prorsus amisso, ad ipsa tormenta succedũt; ac pede collato, ardentibus animis ineunt pugnam: quam aliquandiu ancipitem oppidani fecêre, dum in arcto conglobati, pro tectis ac focis egregiè dimicant. Sed ad extremum valida impressione facta Lusitanus intra munitiones irrumpit: neque sustineri vl

tra

tra impetus potuit. pulsi è statione barbari, h
cumanæ viæ faucibus captis, ex omni dem
fugam capessunt. Sylueria victor, hoste profu
suos ignaros locorum ab insequendo cohibu
stodijsq; contra subitos incursus ab continen
positis; diripiendi oppidi signum dat. in m
partes extẽplò discurritur. nitidissima supp
&, præter pecunias, multum eboris nobili
vasorum, & varij generis preciosę mercis e
est. Expleri quamuis auidus prædæ miles
si catures oneri ferendo fuissent. sed veritu
ria, ne immodico põdere mergerentur; cęte
bus ac tectis inijci flammas, & hostilia tor
ex ære omnia, in medium fluminis alueum
iussit. Ad hæc, naues incensæ viginti, & com
vocant, multæ, mercibus & commeatu, c
materia in ædificationem onustæ. Neque m
trociter in villas, hortosque & sata sæuitũ
raque, vt ne vestigium quidem exstaret, ig
sumpsit. Ea clades omnem latè regionem
compleuit. & Lusitanus, victoria vsus, imp
dem oppida vicina, Damanum, & Agazim
cosque ignobiles complures quasi procell
sit. Inde cum ingenti præda & magno c
rum numero, in Bombainum insulam
sese: atque ibi, dum à Tanahensi dynasta, à
exigit tributum, aliquandiu substitit. Hæc
te ab Antonio Sylueria gesta. Eodem te
Cambaiæ Rex cum Nyzamaluco per p
gerebat bellum. ij, cùm è Ciaulanis maxim
bus agerent prædas, aduersus eam pestem
dani, a Pereria Ciaulanæ arcis præfecto, c
dere opẽ efflagitant. ille cum paucis equit
ditibusq; inconsultè prouectus, multo ma

paratiores in hostiũ copias incidit: & plerisque suorũ amissis, dissipatis alijs, ipse trepida fuga vix in arcem euasit. ob eam rem à Prætore Nonnio prę fectura deiectus, inque ordinem, haud leui apud Lusitanos animaduersione redactus est. Interea Malabaricæ regioni præpositus Iacobus Sylueria Calecutum petierat iussu Prætoris, vti coram commodius ageret de conditionibus pacis; cuius haud mediocriter cupidum sese denuò Zamorinus ostẽderat. Vbi eò peruẽtum est, immutato repente animo barbarum, nouis aliorum fœderibus illigatũ, & à societate Lusitana prorsus alienum offendit. Ea ne impunita esset leuitas, ignem Sylueria tectis immitti, & oppidanos, qui ad extinguendum accurrerent, missilibus è classe impeti iussit. vtrumque impigrè factum. & incendiariæ ollæ in proxima coniectæ ædificia, & è nauibus tela in concurrentem ignis opprimendi causa multitudiné mittebantur: atque vti aridam simul & valentem materiam flammæ occupauerant; deleri pæne tota vrbs potuit, si modò paulum adspirasset venti. Cæterùm per aeris tranquillitatem præcipuè stetit, quò ne plus ducentæ ædes arderent. Inde Sylueria populabundus, ad omnia maiorum fluminum ostia nauium stationibus collocatis, quod è Lusitana re imprimis erat, egregiè obtinuit; ne quid eo anno Malabaricæ frugis Mecam transuehi posset; & Mahometani mercatores, excluſi temporibus, imposita iamdudum in naues onera magno cum detrimento ibidem exponere; nauesq; propter hyemem subducere sunt coacti. Hisce rebus peractis, Sylueria, nouis ab Goa copijs auctus; Mãgalorem, quæ Narsinganæ opulentum emporium, arcemque emporio coniunctam, vi atque armis adortus, expug-

pugnat. Prædiues negotiator eum locum hab
in potestate. is, cùm iamdudum lateret, sub v
Lusitanæ amicitiæ, occultum cum Zamorino
cusserat fœdus; ac mutua collusione Calec
merces, cùm ius ab Lusitanis nauigandi imp
set, suo nomine in Arabiam transmittere co
uerat. Ea fraude comperta Lusitani captum
dum arcemque diripiunt; ad sexaginta ma
menta, & æris Cyprij, coralij, argenti viui, p
reæ & bombycinæ vestis, itemque tormẽta
ueris, & varij generis commeatuum, quant
uigia pati poterant, auectum: cæteræ gazæ,
ipsis tectis murisque, subditæ faces: quod fl
absumi nequiuerat, ferramentis excisum. na
decim concrematæ: nihil in agris frugiferum
la felix arbor in hortis relicta; multi mort
capti, aut occisi. Dynasta ipse, desperatis
cùm inter tumultum elaberetur; plumbea
traiectus occubuit. Per eosdem ferè mens
bus hæc in India gerebãtur, in Arabico litt
ui motus exorti. Turcica mancipia duo, M
quidam peritus rei bellicæ, & Sofar Chius
ne, sed oriundus ab Italia, Quæstor Aegyp
mano præfecto per fraudem interempto, &
interuersa pecunia; cum militibus ferme
tis Suezium petunt; comprehensisque in eo
nauibus, in Arabiam, expugnandi & obtine
deni causa traijciunt. Castris loco idoneo p
maior in dies multitudo ad famam belli, ac
spem, è vicinis regionibus affluebant. Ind
quintum iam mensem tormentis Adeni
quaterent; & intenta custodia commeat
rent; Lusitanæ demum classis aduẽtu dete
Hector Sylueria ducebat; irrito incepto a

rie discedũt. & Sylueria, circa Aromata promõtori
um, onerarijs aliquot haud incruento certamine
captis, postremò Adenum accessit: liberoque men-
dacio abusus, Regi nuntiari iussit; sese, cognito vr
bis discrimine, sine mora, ne Turcæ pedem in Ara-
bia figerent, instructis egregio milite nauibus, ad-
uenisse, paratum prælio dimicare; Turcasque inde
per vim expellere; ni sponte ipsimet, eo perculsi
metu, abscedere maturassent. Dein pluribus exse-
quẽdo, post occupatam à Turcis Aegyptum, & fini
timas Adeno terras, quãtum ab immani & inexple
bili gente periculum vniuersæ instaret Arabiæ; ac
simul in posterum Lusitanas opes & auxilia polli-
cendo; Regem & recenti obsidione fatigatum, &
suis in præsentia diffidentem rebus, haud magno
negotio perpulit, vt aliorum exemplo in Ioan-
nis Tertij fidem solenni cum iureiurãdo veniret.
Fœderis conditiones fuêre, vt Adenicis nauicu-
larijs institoribusque, omnes in partes, vna Meca
excepta, commeare liberum esset; Regemque ac re
gnum, Lusitani, quoties tempora exigerent, ab ho-
stibus tuerentur. Rex Adeni vicissim, Lusitaniæ
Regem patronum ac defensorem agnosceret; eique
tributi nomine in singulos annos dena serafinum
millia Armuzianæ monetæ persolueret. In has
maximè leges iuncta societas; & serafini mille quin
genti extemplò ab Rege curati ad coronam au-
ream Ioanni in Armuzia vrbe fabricandam, quæ
stipendij primitiæ in Lusitaniam primo quoque
tempore mitterentur. Cęterùm profecto inde Syl-
ueria, barbarus metu solutus, ad ingeniũ redijt. &
coalitã nuper amicitiam, ac fœderum ius, inexpia
bili facinore violauit. onustã pipere naue Lusita-
nam, quæ in Adeni portum secura decurrerat; cœ-

cus

cus auaritia,& vetere in Christianos odio,cum uentam repente diripi, & Lusitanos omnes, que ea vehebantur naui, quiq; in Adeni emp relicti ab Sylueria fuerant,per summum ned liari, & interfici iussit, magnamque sibi pos summã eo scelere peperit. Cùm hæc cis Com montorium fierent; in Molucis insulis hoc se habebant res.Euersam ab Garzia vrbem,T ses,adiuuante Castellano,haud magna mole pe è lignea materia folijsque,refecerant: & functi Almansoris locum suffecerant adole lum(quo nomine,quibusue parentibus, nil ditur) is dum ad puberem perueniret ætu tutela regni penes Radem erat Càcilem. dem insula Castellani exstructum iam ante natio ad portus fauces propugnaculum, a star,vallo & fossa munierant. Cæterùm è t tis bellatoribus ad cẽtum ferme varijs red dibus,cùm alijs,vt in tam longinqua regio ficultatibus, tum paucitate maximè labor Eadem Lusitanos quoque premebant inco verùm eo meliore conditione, quod & ab colonijs emporijsque aberant propius; leifis demortui Regis liberos omnes (vti monstratum est)obsides insulanorum fidei sos intra arcem habebant. Sed huic loco portunitati,hominum industria,& publica diũ decrat.siquidem neq; à Malaca iamdud que ex India, quasi nullæ iam essent insulæ cæ, quicquam vel in supplementum,vel in ta,vel in stipendia militum aduehebatur; in primis eam negligentiam demirante & Georgius Castrius à præfecto Menesio dã insulã missus,vt in eo emporio, quod

diœcesi erat contributum, pecunias mutuas ab Lusitanis, qui ibidem negotiabantur, & militares viros aliquot Regis nomine sumeret; spernẽtibus iussa mercatoribus, nihil omnino impetrauit; ac per id ipsum tempus Tidorẽses pauci admistis Castellanis eadem loca petierant ad solicitandos populos, atque ab commercio Lusitano auertendos. Ij, in circulis cœtibusque magnitudinem Castellani imperij viresque iactando; Lusitanæ verò ditionis fines & copias eleuãdo verbis, & vtraque regna cõparando inter se; haud paruos ad præoptandam potentiorum amicitiam in ea gente motus animorum fecêre. Castrius æmulos ac seditiosos comprehendere casso labore conatus, Ternatem, vacuus nummis & commeatibus, desertissimo comitatu reuertit. Ita, Menesio quoque, in magna rerum inopia, fluxaque gentium fide, ex omni numero paulo plus centum & triginta Lusitani superant. Deleri à barbaris vtraque natio potuit, si cõmuni consilio ad facinus conspirassent. Sed sordida lucri cupiditas, & ciuile odium ad mutuam perniciem præceps, ad tutelam publicæ libertatis incautum, adeò distrahebat animos, vt discordes infensique inter se, domesticis certaminibus externa fouerent arma. Ab Lusitano Ternatensis; ab Castellano Tidorensis iamdiu stabat: porrò ad Ternatensem Bacianius, incertũ quas ob causas immutata in successorem Almansoris voluntate; ad Tidorẽsem Catabrunus Geilolij regni procurator, puero admodum eo quoque Rege, se adiunxerant. inter vtranque partem, ducibus Europæis minuta prælia serebantur. Sed ex omnibus maximè bellũ ciebat Geilolius, spe concepta inter eos tumultus imperij proferendi; cuius rei facultatem quietis

rebus cernebat nullam. Mauricæ ſunt aliquot ſulę, de quibus ante dictum eſt. Morum vulgo nem eum tractum appellant. Harum partem ſinguli obtinerent Reges, quod in primis opta eſt terra, mutuò ſeſe inde pellere conabā res, ad euertendum Tidorem, ne receptum mulis daret is locus, aditum denuò Luſitano ruit. Quippe in eam ipſam expeditionem, Ternatenſium inuaderēt, Rades & Geiloli ſua vterque claſſe in Mauricas profecti, C nis adſumptis circiter quinquaginta, Tido vrbem arcemque cum imbelli plebe, & dio Caſtellanorum haud amplius quā reliquerant. Ea re comperta Meneſius, ſtim arce Gomezio Ario concredita, ce viginti Luſitanos eduxit: adiunctisque A Bacianij auxilijs, per ſpeciem occurrēdi nauibus, cùm à Ternate ſoluiſſet, repente ré flexit iter. & copijs bipartitò in terrā vrbem & malè munitā, & defenſorib⁹ pe primo impetu cepit. Oppidani cum regu ſi. vrbs iterū direpta & incenſa. Inde ad nos, qui ſe ſe in arcem vrbe capta recep à Meneſio codicilli, cum clementi adho vtiterū ſuarum ſtatū agnoſcerent; capt tera per bellū ablata redderent; & incol cum ſuis rebus abirent; neu barbaricum ſpergi vltra Chriſtiano ſanguine patere ſi Cæſarem reſpicerent, gratiorem illi ha lenitatem in diſceptando, & animi in complectenda concordia; quàm in pe rebus, improba partium ſtudia, & per bello extrahendo, futuram. Ad ea fe reſponsū à Caſtellanis. dein, vbi admo

ta scalasque videre; Fernandus præfectus, accepta fide, ad colloquium prodijt. In eo colloquio, post multam altercationem, denique pax ita conuenit. Castellani, captiuos & cætera ablata Lusitanis cũ fide redderent. inde ad Zamasum oppidũ ore Mauricæ cum suis rebus abirent. nullas præterea plagę illius adirent insulas; neu quã eius mercaturæ aut negotiationis partem attingerent. Ternatensi Regi ereptam paulo ante Maquienum insulam restitueret; neu illi, neu Bacianio, aut alijs Lusitanorũ socijs arma inferrent; nec Tidorensem, aut Geiolium, cæterosue illorum hostes, vlla iuuaret ope: sed ibidem quieti responsum ex Europa super cõmercij controuersijs, vti cum Ignatio ante conuenerat, exspectarent. Menesius naues ijs præsidiumque Zamasum vsque præberet; neu Castellanos, Tidorisue aut Geiloli Reges dein lacesseret bello. In hasce leges iusiurandum vtrinque exactum: & datis qui prosequerentur, Castellani Zamasum sine mora transuecti. Sub hæc, Tidorensi quoque Regi data pax, & instaurandæ rursum vrbis potestas facta, cum eo vt Ioanni certum quotannis tributũ penderet, neque Castellanis in posterum, alijsue nationibus contra Lusitanos adesset. Additum etiam, vt Lusitanos aliquot haberet apud se, ad gentem Europæis institutis & moribus imbuendam. Per hunc ferè modum compositis in præsentia rebus; adulta iam ætate Boahates intra arcem emoritur. Neque abfuit veneni suspicio, in Aroezium vulgò collata, quod vereretur (vt est solicita omnis ambitio) ne maturo ad imperiũ adolescente, dominari postmodũ ipse desineret. Suffectus in Boahatis locũ germanº frater, natu minor, Aialus. Is verò vt sibi tandẽ aliquãdo restitueretur, sũma

ope orare infelix institit mater. sed apud fri
aures nihil ea deprecatio valuit. Aroezius, co
nuãdi imperij cupidus, obstabat in primis fer
batque in ea re cum Menesio, quamquam ali
grauiter eidem infensus, cùm alias ob causa
verò, quod Cacilẽ Vaiacum, è primoribus vi
plus æquo fouere, sibique palam anteferre v
tur. quæ res non Aroezium modò prorsus a
uit à Lusitanis, sed etiam ipsi Vaiaco exitium
lit. quippe, non ferens æmulum Aroezius, fic
mùm criminibus hominẽ insectari cæpit; de
iam, cùm parum criminatio procederet, ne
uiso capiti apertè moliri. Vaiacus, cùm se im
opibus aduersario cerneret; vndique insidij
titus (quod vnicum erat præsidium) in arce
Menesium cõfugit supplex. Verùm ne ibi qu
tuto esse licuit. incluſum, Aroezius, quasi m
cum & facinorosum, extemplò ad supplic
Menesio expetijt. Menesius, cùm neque Aroe
exacerbatum, & amico inopi afflictoque co
tum vellet, suos in consilium vocat. Ibi dum
tentijs certatur; Vaiacus interea, metuens, ne
modũ noxæ dederetur inimico; sese præcel
peratione è turri præcipitat. Huius viri inte
Menesium haud mediocris inuasit mœror. A
sit ad iras acuendas, parua dictu res; sed qua
gentibus magnos animorum motus excitu
titam è Sinis paulo ante suculam (vt fit) Me
habebat in pretio. hanc extra muros fortè p
tem, oppidani aliquot ex insidijs occidere. C
occidendi fuit, partim praua religio, quod
meticis & Iudaicis addicti superstitionibus
pecudem vulgò exsecrantur; partim etiam
Menesij ipsius; quem id peracerbè laturum

norabant. & sanè maior quàm pro re dolor homi nem pupugit; ac proinde quàm intentissima habita quæstione, affinem eius culpæ comperit Cacilō Vaiduam, qui & princeps tum erat sacrorum, & Aroezium Regemque ipsum arcta affinitate attinge bat. Hunc, nulla vel personæ, vel affinium, vel publicę quietis habita ratione, in arcē arripi iussum, Menesius in carcerem condidit. Vulgata dein re, concursus ad Menesium factus ab Aroezio & Primoribus ciuitatis; quorum vel auctoritate, vel precibus vtcunque placatus, acceptis vadibus Vaiduam è custodia emitti imperauit. id ministerium Petro cuidam Fernando mandatum, infimæ sortis homini; qui, vt est procax hominum ingenium in alienis miserijs, inter soluendum Vaiduam, os eius ac faciem, frustra quiritantis ac diuinam humanamque implorantis fidem, petasone pingui perunxit: qua ille contumelia adeo accensus est, vt lacrymas non teneret. Producto dein ad arcis portam, præsto fuit honoris causa Aroezius cum magistratibus, & magno ciuium numero. quos, Vaidua, suam sortem miserans eiulansque, cùm appellaret, aruina succulenta madentibus genis; Lusitani quidem adstantes, ingenti sublato cachinno, vrbanum Fernandi factum efferre laudibus: at verò Ternatensibus, ad eam deformitatem lacrymæ pariter obortæ: atque ita superbum & indignum id ludibrium visum est; vt nisi arx atque tormenta ceruicibus imminerent; arma extemplò capturi, iniuriamque summi apud eos antistitis vlturi haud dubiè fuerint. Sed præsenti metu ac dira necessitate coerciti quieuēre. Vaidua, ignominiæ ac doloris impatiens, voluntarium sibi in aliquot annos conscisiuit exsilium:

ac vicinas interim insulas cum quærimonijs &
testationibus obeundo, gentem vniuersam
tra Mahometis contemptores omni arte sol
re non destitit. At verò Ternate, incolis
superque irritatis, longè etiã atrocior ad
randos omnium animos cõsecuta res est. Imm
cem, vti supra demonstrauimus, & pecuniæ
meatus penuria erat ingens. Inde milites cu
bernis atque è macello alia atque alia, vt fa
præsentibus nummis, interposita fide coem
ac postea soluẽdo non essent; concursus a pl
expostulationibus ad Aroezium fieri cæpt
quando Lusitanos neque in ius vocare pote
que ad satisfaciendum creditoribus cogere
reliquum erat vnum; annonam in vrbe co
iussit. Ex eo Menesius milites increpare, quo
rum improbitate atque auaritia, nihil iam v
prostaret. illi contra, in Menesium Prætore
Indiæ conferre culpam; ac simul ferociter
dium exposcere. Cùm nihil eiusmodi alter
ne ,pficeretur, & inopia cresceret in singulo
Gomezium Arium ad cõquirenda cibaria cu
matis aliquot insulã peragrare placuit. Ha
gè ab vrbe Ternate vicus est, Tabonam app
Eò progressi pauci ex Arij comitatu, quã
pulandum, non ad precandum veniissent; in
des irrumpere, cibos efflagitare; si mora fier
vim egerere. Cùm maior quàm pro numero
co audacia esset; non tulère diutius inso
incolę: arreptis quę fors obtulerat telis, i
minis deterrere à rapina institerunt, inde
iurgijs orta: & Arius procul clamore suor
dito, ad opem ferendam & sedandum tu
accurrit. Neque segnius, ac maiore cum

fuit præses loci, vir egregiè fortis: accensisque ad iracundiam animis, cùm nihilominus in temerario incepto Lusitani perstarent; pauci à multo pluribus circumuenti, multis acceptis plagis, quidam etiam armis exuti, in arcem ad Menesium reuertuntur. Horum conspectu & vociferatione ostentantium vibices, & sese fustibus indignum in modum acceptos ab agresti plebe querentium, commotus haud satis cognita causa Menesius; peram, auctores eiusmodi facinoris ab Aroezio postulat. graues additæ minæ, ni extemplò dedantur. Aroezius, licet malum id sibimet Lusitanos contraxisse non ignoraret; tamen vrgente metu inuitus obtemperat. Tabona citati præses & duo è primarijs, Menesio sine mora sistuntur. è quibus ille duos præcisis manibus domum remisit. Præsidem verò brachijs post tergum reuinctis, in littore destitutum, ferocissimis duobus molossis obiecit. quorum impetum ac dentes, varia corporis declinatione, aliquādiu frustra euitare conatus; horrēte supplicij fœditatem effusa ex oppido multitudine; circumspectare primò cępit fugā: dein, cùm terrestres omnes exitus milite obsessos cerneret; in mare se (quod supererat vnū) ad incertam spem salutis immisit. neq; canes, quippe iam inescati, ab insequendo abstitère. pedibus tantùm nanti, pone cùm adhærerent; dolore ac desperatione in rabiem actus, repente se se conuertit; dentibusque, horribile dictu, certare cum belluis instituit: atque ad extremum, vnius aure mordicus apprehensa, cùm iam sanguis viresque deficerent; moribundus, molossum vnà secum ad ima detraxit. Atrox & inhumanum id pœnæ genus haud immeritò visum, eò magis quod Lusitano ex

patrijs inſtitutis ac legibus gloriari licet; nul
gẽtium in homines dãnatos mitiora exercen
plicia. Et Aroezius eo facto, ad implacabile
ſij aduenarumque odium efferatus; de tolle
medio Luſitanis pariter & Caſtellanis agen
pit. Ac per fideles primũ internuntios placi
Catabrunũ facilè adduxit; vt ſimulatque c
Ternatẽ Luſitanos audiret; Caſtellanos ipſ
ſim ab Toloco ad Geilolum allectos, ad v
terficeret. Additum magno vtriuſque conſe
ſublatis peregrinis, regulũ vterq; ſuum nec
regnũ inuaderet. Hiſce de rebus dum occult
lia ineũtur; atque ad fraudem, quando in ap
ſpes non erat, tẽpus & ratio exquiritur; int
interim cõſpirationis ad Meneſium deferr
per ſummam diſſimulationem Aroezium
(vti ſolebat) accerſit, itemque ex Aroezij
quos ille in ſceleris communionem aſciue
cipuos duos, Tamaranum & Boium: quor
iudicijs capitalibus; illè rei maritimæ præ
ſeparatim interrogati de coniuratione, pri
tis conſtanter negabant: dein tormentorũ a
terrore, ſeriem totius rei ſine cunctatione
ſêre. Hoc tanto periculo Meneſius ictus, da
de conſilij ſentẽtia Aroeziũ, in elato ſugge
principes viros moris eſt) toto ſpectante p
ſecuri percuſſit. Reliqui duo quo genere le
rint, incertum eſt. Eo caſu perterriti primo
bis, ad locum natura munitum, cui Turoto
ſimul cum Regina, liberisq;, & coniugibus
rũt. Inde Regina denuò per legatos Aialũ
Meneſio ſumma ope repetere aliquandiu
rauit. Poſtremò, vbi clauſas aures fruſtra
perſpexit; Aroezij exẽplo venale quicq

adurbem deferri vetuit, adeò vt pæne obsessi non modò penuriam, sed etiã famem Lusitani sentirẽt. Interea Cõsaluus Pereria successor Menesio destinatus, cùm dies aliquot Malacæ ex itinere substitisset; idoneam nactus tempestatem, in Borneum traiecit; pacemque & hospitium cum Rege libentissimo instituit. Ea insula est perampla. ducentas circiter & quinquaginta leucas ambitu colligit. Mahometem colunt populi: carnibus, oryza, & varijs alimentis abundant; & super hæc, laudatissimam caphuram, & primæ notæ adamantes, agallochum; itemque apprimè expetitum vicinis gentibus factitij vini genus, quod patrio vocabulo tampoi dicitur, cum veste Cambaica, ære, argento viuo, rubrica miniove permutant. Portus & oppida numerant multa: sed præcipua nobilitate Borneũ regia est vrbs. hæc nomen fecit insulæ, lateritijs mœnibus, & sumptuosis ædificijs mirum in modum exculta. Inde Pereria Ternatem delatus, perturbata omnia; Lusitanos, macie ac fame luridos ac deformatos offendit. Accepta dein præfectura, Menesium ab Reginæ oratoribus pro atrocitate facinorum dolenter & grauiter accusatum, in custodiam dat. habitaque ritè quæstione, sicuti à Prætore Nonnio in mandatis habebat, testata omnia crimina, & litteris consignata, ipsumque Menesium vinctum remisit in Indiam. Tum, iustè ac leniter agendo cum incolis, Regemque puerum laxius & liberalius habendo, Reginam & cæteros profugos cum omni rerum copia ad vrbem reduxit. Simul etiam arcem (quippe alicubi aggere tãtum exstructo murus & propugnacula deerant) absoluere aggressus est: quam rem quò enixius ipsimet oppidani adiuuarent; cùm solenni iureiurando palam Re-

ginæ promisit;ædificatione absoluta, se se con
stim ei filium incolumem fide optima reddi
Post hæc,ad Lusitani Regis negotia procura
&prohibendum mercatura militem,toto pe
incubuit.Neque solùm edicto graui, vti Mene
antea,cauit,ne cui præter ministros regios cu
here cũ incolis liceret;sed etiam circúmisso
sitore,mensuras omnes atque stateras è pri
ædibus ablatas aut concremauit,aut fregit;
præterea caryophylli partem eius quod sibi
que iam emerat,pretio dominis persoluto,
giam apothecam conuehendum curauit. Id
acerbissimũ accidit Lusitanis:militiæ qui
nia perosi;vetito commercio dudum affuen
coemptisque frugibus,tanquam serpentes
ris,incubabant.Ante alios Fernandus Lupi
Episcopo (vicarios tum, sacerdotes etia
vulgò appellabant) qui cæteris exemplum
disciplinæ ac sanctitatis deberet esse; inter
sibi negotiationem, & ereptum è faucibu
rium quæstum,pati nullo modo poterat.
mus huic Vincentius erat Fonseca, vir fer
ac turbulentus. Atque hunc quidem,Præfec
repta occasione, quod exigenti vigilias c
ferocius & contumacius respondisset; in
coniecit. Verùm cæteros ex eadem factione
cendi,haud æquè expedita erat ratio:qui p
plures,& paratos ad facinus;&incolarum
tolli edictum pariter expediret,opibus ac
subnixos. Hisce rebus elati pleriq; milites,
arcem præfectumq; deserere,ac partim ad
lanos,partim etiam ad Mahometanos tra
cogitarũt.dein,veriti,ne si adeò aperte
animos;periculũ affinibus ac liberis in

relictis crearent, sibique receptus à tam præcipiti consilio non daretur; tutius ac satius fore statuũt; per ipsosmet Ternatenses exitium necemque præfecto moliri. Nec mora, mutuis adhortationibus inflammati; non modò plebem, sed etiam magistratus, atque adeò Reginam ipsam in præfectum accendere. Venisse nouum ex India non hospitẽ aut amicum; sed dominum ac tyrannum: qui, dũ à Prætore Indiæ, & regijs Quæstoribus gratiam ineat; gradumq; sibi ad opes & imperium struat; aliorũ omniũ rationes & commoda negligat: & iniquissimis edictis, contra naturæ & gentium iura, totũ commercium interuertat. Neque verò blanditijs & fucata eius comitate decipi se patiantur. Simul atque arcẽ absoluerit, certum esse illi, non Regẽ modò è custodia nullo pacto dimittere; sed etiam Reginam ipsam vnà cum proceribus repente comprehensam, in eundem carcerem includere; quò pluribus obsidibus obnoxios ad omnia sibi habeat insulanos; nec tantùm alimenta subtrahere, vt antea, sed ne hiscere quidẽ in posterũ audeat quisquam. Ni talia machinantem occupent è medio tollere; non modò grauia fortunarum damna; sed etiam teterrimã haud dubiè seruitutem omnibus imminere. Hæc, & alia eiusmodi, quæ in tali re prava cupiditas & malitia suggerebat; secundis auribus cùm à populo, tum à Regina in primis accepta. ac læta mulier, quicquid irarum ac simultatũ cũ alijs fuerit, totum id in ipsos vertisse Lusitanos; tam præclaram occasionẽ vlciscendi acceptas iniurias, delendiq; gentem insociabilem, è manibus elabi passa non est. Vocatis ad concilium affinibus amicisque, demonstrat; agitatos partim conscientia scelerum; partim intercepti lucri dolore Lusitanos,

tanos,capitali inter ſemet odio diſſidere; ...
ſius maximè præfecti necem omnibus vo...
tere. Collata in eos à Boleife coniuge bene...
dextraſque iunctas & hoſpitij ſanctiſſima ...
memoriam reuocat. Pro ijs quàm male re...
gratia,reputare apud ſe quemque iubet. Vi...
vita functo Boleife,paruulos liberos frau...
cem abreptos;ſe ſe ægrè ex impiorum ma...
lapſam,relicto ſolio, vagam inopemque ...
toleraſſe vitam;maiorem natu filium, vt p...
ad capeſſenda regni gubernacula pubeſcen...
perit,veneno ſublatum.hunc, qui ſibi aſſ...
perſit vnus,per quotidianos dolos & calli...
ſtrationem in cuſtodia detineri:ad hæc, ...
randas contumelias,& inaudita poſt homi...
moriam inſontium ſupplicia cruciatusque...
memorat.Hortatur,quandoquidem ipſime...
tani ad facinus adeò glorioſum inuitent, ...
tras quodammodo porrigant; ſeſe ad ty...
interficiendum ingenti animo parent. V...
belluam, adiuuantibus vel certè approb...
inimicis, in ipſo cubili mactarint;tũ ſubi...
ſubſidijs, quæ in tempore ſint affutura, oc...
inteſtina rabie lupos ad vnum omnes o...
arceque occupata, & excuſſo impotentiſ...
minatus iugo,innoxium Regem orbæ par...
uibus, vrbi tandem aliquando reſtituant. ...
magni negotij fuit cunctos in ſententiam a...
re;quippe Luſitanis & natura cultuque diſſ...
& publicè dudum infenſos, & propriis ...
damnis atque offenſionibus irritatos. Cũm ...
tim in id operam ſuam deferrent, dies re...
dæ condicitur.Interea Regina ad omnem ...
onem auertendã, officia in præfectum in...

operas in arcis ædificationem vltrò suppeditare; hortari vt munimentis perficiendis insistat; scilicet quò sibi optatis vnici filij amplexibus quamprimùm perfrui liceat. Vbi destinata affuit dies; delecti viri tum in Mahometis fano sub arcem, tũ etiam in proximo loco, eoque densissimo, clam in insidijs collocantur: qui vbi è turri signũ editũ sit, extéplò per inchoata vel intermissa opera in arcẽ irrumpant: dein cõiurati cum gladijs, ijdẽ ferme qui familiariter ad Regem itare consueuerant; circa meridiem de more intromissi, ad intimam turrem sine vlla interpellatione perueniunt. ibi cum Rege collocuti, simul expediunt ferrum; & colligunt animos. Maximè opportunum erat diei tempus: custodibus ac ministris, vti solebant, meridiandi causa dilapsis; & præfecto per summam securitatem intra cubiculum quiescente. Vnus Vincẽtius Fonseca vinctus vigilabat in proximo. Is, è corporum motibus vultuq; confuso rem haud obscurè coniectans, cunctantes hærentesq;, nutu ac verbis instigando perpulit tãdem, vt in cubiculum præfecti impetum facerent. Ergo strictis gladijs hortati inter se, alij fores effringunt; alij gypsatos arundine intertexta parietes, calcibus proruunt. Pereria, arreptis armis cùm se se acriter defendisset ac diu; transfixo denique duobus ictibus pectore, moribundus occumbit. Interea qui sub arcem in delubro latebant, gestientes cupiditate cædis & sanguinis, non exspectato signo teneri nõ potuerunt, quominus in prætereuntem fortè Lusitanum irruerent. Eo argumento, nec non clamore ex præfecti ædibus vociferantis ancillæ, patuit fraus. Tum excitati Perereriæ famuli aduolant: ad arma vocatur: atque, vt in communi metu, ab vtriusq-

vtriusque factionis hominibus ad turrem ex
plò concurritur. ibi, mira celeritate, ante
signum ederent percussores oppressi partim
duntur; partim è muris fenestrisque sese p
pites dant. Ab Lusitanis, vt in re trepidâ, oc
portæ; & pro mœnibus, & propugnacula
liæ stationesque pæne ferò dispositæ. Ac pe
modum eo die seruata non arx modò; sed
Pereria excepto, vita omnium ac salus; e
profectò Dei benignitate, credo propter
futuræ postmodum in ijs locis Christiam
consuleret. Sub hæc, inter Lusitanos de su
re, vti consueuerant, ingenti contentione
tum est. Atque ad extremum, adnitente V
per seditionẽ ac tumultum, præteritis ip
habenda erat ratio more atque instituto m
vinclis ereptus Fonseca in locũ defuncti
exemplo sufficitur. Ab hoc, tametsi non
luntate, quàm vi, quod alioquin ex omni
gione commeatibus arceretur, commo
ctum est nihil, quàm quod expostulanti
Aialum filium reddidit. Cæterùm, mil
glecta disciplina, & contempto Ioannis
liberam negotiandi potestatem atque
Lusitanis indulsit. Et ipse postmodum app
Prætorẽ accusatus (incertum quibus arti
niũ criminũ & flagitiorũ impunitatem
est. Aialo regnãte, nihilo quietiores, qua
res fuêre. Quippe dum seuerius exercet
& à magistratibus cæterisque, quos ad
publici peculatus pauerant, acrius ra
poscit; principum sibi odium simultate
uit. ij probabilem nacti materiã crimina
per eos fortè dies vagi ad rapinam aliqu

ab agrestibus interfecti fuerant, eius cædis culpam in Regem conferendo, aliasque comminiscēdo calumnias, Fonsecam adduxerunt, vt insontem Aialum vi atque armis pelleret regno, eiusque loco Tabariam spurium substitueret, è stirpe regia minimum natu. Ea res multitudinis animos vehemēter offendit: ac vulgo Fonsecæ diras omnes imprecabantur. atque etiam è Lusitanis nauarchis minimè deerant, qui cum eo palam exercerent inimicitias, & indignam Consalui Pereriæ necem, amissamque propemodum arcem, & summa iniuria occupatam ab eo præfecturam exprobrarent. Ita, domestico simul & externo solicit' metu, peræquè omnibus adeò diffidebat, vt non die non nocte arma deponeret, nihil ab vllo porrectum, nisi sinistra acciperet manu, quò alteram ad stringendum gladium expeditam haberet; &, quod in conscientia magnorum scelerum accidit, vmbras horreret. Interdum etiam, congressus hominum vitabat, ac lucem; & in solitudinem abditus; statum rerum suarum tacitus apud se deflebat. Eò libentius de successoris aduentu nuntium accepit (is erat Tristanus Ataidius) eique sine vlla tergiuersatione claues arcis & gubernacula tradidit. Hoc præfecturam gerente, haud contemnenda occasio amplificandæ in eo tractu Christiānæ religionis affulsit. Momoia est vrbs in Moro. Simulacra colebat gens, atque inde Mahometani quotannis prædas agebant. eam iniuriam & calamitatem querenti Momoiano dynastæ, Consaluus Velosus, qui tum ibi negotiabatur, spē fecit, si Christiana suscipere sacra in animum induceret; auxilium cōtra eas incursiones à Lusitanis impetrandi. Haud aspernatus conditionem

nem barbarus, auctore Consaluo legatos ad
dium mittit. ij, dies aliquot à præfecto co
habiti, sacro fonte abluuntur: dein mune
culti ac Lusitano vestitu ornatuque; in pa
reuecti, plenam promissis legationem
renuntiant. Ille, tam læto successu, magnam
duciam erectus, Ternatem extemplò conten
bi iuncta cum Lusitanis amicitia; magnifi
copia loci apparatu, ipse comitesque bapti
strati, atq; alijs quidem alia de more impo
mina: dynasta in Lusitani Regis videlicet gr
Ioannes est appellatus. Momoiã redeunti,
additus Simon Vaseus sacerdos. Huius ope
sertim Ioanne adnitẽte, multi paucis diebu
clesiam adscripti. Cumq; in dies crescere
rus; laboranti Vasæo Franciscus Aluarus
dos paulo post ab Ternate succurrit. Tũ ve
mi infimiq;, credo magis imitandi princip
(vt euẽtus postea docuit) quã quò necessa
stianæ fidei capita probè tenerent, relict
ciem simulacris vni Deo nomina profiteri
runt. Simul, delubra non pauca, statuis d
comminutis atque sublatis, ritè expiata,
diuino dicata sunt. & ab Ataidio, vti re
Lusitani milites aliquot Momoiam trãsm
vrbem munirent; ac nouellos Christianos
metanorum incursu rapinisq; defenderen
hęc ad Momoiam fiunt; Ternate ab impro
disq; rerum nouarum, Tabariæ nomen ad
defertur, quasi de occupãda per dolum arc
liũ iniret; ipsiusq; præfecti vitæ in primis
tur insidias. Ea criminatio, innoxio adole
initio calamitosa, ita exitu salutaris fuit.
ab Lusitanis fraude in arcẽ illectus, repen

cla conijcitur. dein crimina diluere, atque iras lenire præfecti frustra conatus, cum valida custodia in Indiam ad Prætorem est missus. atque ibi demum causa cognita, verbis honorificis absolutus, repudiato Mahomete Christianus efficitur. Inde patriam repetens, cùm ad Malacam ex itinere substitisset, extinctus est morbo. Cæterùm Ataidius, præiudicata re, neq; Nonnij exspectata sententia; Cacilem Aerium eius loco fecerat Regem, Boleifi pariter ex pellice natum Iaua: quæ, filij saluti non sine causa metuens, cùm acrius tenderet, ne tam infaustæ successionis aleam subiret; satellites puerum à complexu parentis auulserant; ipsámq; muliebriter vociferantem, væsano perciti furore, ex ædium fenestra præcipitem dederant. Hoc tam atrox facinus, non Ternatensium modò; sed omnium eius plagæ Regum ac populorum iras denuò in Lusitanos accendit. ac vulgo in cœtibus conciij sque, præter cæteras querimonias & maledicta, fremebant, indignam atq; intolerabilem esse rem, ab ijs qui pæne precario nuper in eas regiones irrepserint; Reges incolis ex libidine dari adimiq;. Id verò in primis pro suo quisque sensu & ingenio deplorare. Ac per eos ipsos dies, ad cumulandam inuidiam, fœdum Pinti cuiusdam factum accessit. Is ad explorandum Mindanaum, & alias circa insulas, ab Ataidio missus, à Mindanao ad Siragum deuenit. ibi clementer acceptus, cum Rege hospitium ac societatem mutuo sanguinis haustu sanxit. is genti solennis fœderum ritus. inde, cùm securi insulani quasi ad amicum & socium, vel contrahendi, vel etiam visendi causa familiariter in ipsam nauem adirent; Pintus, aliquot ex improuiso repente correptos, abdito loco infra tabulata

coniecit, asportandi causa. Non latuit ea fra-
colas. quippe, dũ se ad iter expediũt nautæ
vnus è captiuis in mare desilijt; nandoque
suos peruenisset; rei gestæ seriẽ exposuit
accẽsus ira, extẽplò celoces deduci, & in
tos imponi iubet. ab ijs Lusitanus prope
liendũ oppressus, sæua postmodũ coorta
pæne submergitur. Inde ad leuandã onere
ctis in mare tormentis, magna cum formi-
trepidatione Ternatẽ applicuit. Hasce ob
niũ animis maiorẽ in modum exasperatis
censes Reges ad extinguendum nomẽ Lu
missis vltrò citroque nuntijs, cum Terna
pulo cõiurauerant; in eandẽ societatẽ reg
que Papuarũ insularũ assumptis, Vaigam
geo, Quibibio, & Mincimbo. Consiliũ era
varijs locis Lusitanos, ad internecionẽ de
natensis arcis præsidiũ; quando muralia
deerant, subtractis vndiq; alimentis fame
re: si id minus è sententia cessisset; felices
res vltrò succidere, & cũ familijs lõgè in
re; vt quoniã noxia & inuisa natio armis
ra pelli non posset; certè solitudine ipsa,
rerum omniũ, excedere cogeretur. Hisce
constitutis; initiũ belli factum à Ternate
quàm occultissimè suis rebus in tutum eg
quid hosti ad prædã reliquũ esset; postr
lucem oẽs ex vrbe profecti sunt, frustra
vt primùm id resciuit, abeuntes omni op
re; eorumq; iras pollicitationibus & blã
mulcere tentauit. Maritima primum loca
ab arce petière: dein cùm à Lusitanis nau
rentur; in abditos saltus ac præaltas rup
re se se, inde furtiuis expeditionibus,

res maximè & lignatores Lusitanos fiebat impetus quietiã, vt nullam secum pacis conditionem esse Ataidius intelligeret; patriam ipsam Ternatẽ, vbi erant aliquot domicilia Lusitanorum, subito aduentu iectis ignibus concremarunt. Eodẽ fere tẽpore cæteræ quoque gentes in arma coortæ: & Lusitani, qui alijs alijsque in regionibus, vt apud amicos agebant, repente circumuenti cæsique. Et in Moro, præter alios, Simon quoque Vasæus sacerdos occubuit. Franciscus Aluarus, multis vulneribus acceptis, ægrè nauicula Ternatem euasit. Pessimũ verò ex ea coniuratione illud accidit, q̃ Catabrunus veneno adolescentulum Geiloli Regẽ sustulit, regnumque per scelus inuasit: dein ad occupãdas in eo tumultu Mauricas insulas magna classe profectus, neophytos Momoianos, vtpotè Christianis præceptis leuiter admodum institutos, ab recta in Deum fide, metu minisq; deduxit, vno incassum reclamãte dynasta Ioãne: quippe qui Christianæ disciplinæ præcepta, & Euangelij veritatem, in pectus altè demiserat. is, vbi obstinatos ad deditionem, atque ab suscepta religione per summam leuitatem atque perfidiam auersos populares animaduertit; locum extra vrbem tumultuario opere munijt; frustraque hortatus Lusitanos aliquot quos circa se habebat, ne asperis in rebus desponderent animum; ipse cum paucis familiaribus oppugnationem hostilem à matutino tempore ad vesperum præclarè sustinuit. Nocte dein, desperata corporũ salute, ad animos præsertim domesticorum quacunq; ratione seruãdos incubuit. Vxorem habebat Christianis nuper sacris initiatam; hanc vnà cum paruulis liberis, ne propter infirmitatem naturæ vel ætatis, de baptismi præmijs

periclitarétur, in opinionis errore optima
animo, ſua ipſe manu peremit. inde cùm ſili
que manus pararet afferre; domeſticorum
uentu prohibitus, & non ſine magno anim
re, Catabruno traditus eſt. Ab eo cùm inter
retur, cur tam triſte cõſilium cepiſſet, imm
coniugem cum innoxia prole occidendi p
mum nefas; vxori quidem ac filijs egregie
ſultum eſſe reſpondit; quorum ſexus æta
ſalutari Chriſti confeſsione abduci facile
ſet; at ſe ſe, vti virum deceret, nec tyranni
horrere, neque extrema ſupplicia cruc
Chriſti cauſa defugere. Hac orationis
Mahometani ſçuitiam acrius concitauit
eo iam eſſet, vt carnifici traderetur, amic
procerum deprecatione ſeruatus eſt. Dig
fectò qui nõ in vltima barbarie, ſed in Eur
dia naſceretur. quippe, tam generoſum in
cultoribus peritis adhibitis, ad eximia
omnium frugem haud dubiè peruenisſet,
nes quidem, quam dixi conſtantiam ac fo
nem præſtitit. De cætera neophytorum
trum vel vnus in fide manſerit, nihil comp
adeò (vt eſt in ſacris litteris) malè funda
cia, ingruentibus ventis atq; procellis, fi
mento ſoluuntur. Hæc, & alia eiuſmodi
Ataidio peracerba erant; ſed acrior & pr
erat ſenſus quotidianæ penuriæ, omni
populis infenſis infeſtiſque, itaque ingra
in ſingulos dies annona, oryzæ precium
os à feſtertijs binis ad quadragenos ferm
nerat: iamque fames vrgebat; actumque
rerũ procul dubio foret, ni per idipſum
cum cõmeatibus & modico militum ſ

to, Simõ Sodreus à Malaca, & à Mindanao Pintus, cuius paulo ante meminimus, affuiſſent. Hoc auc-ti ſubſidio Luſitani, varijs eruptionibus Turutũ caſtellum egregiè munitũ, itemq; Palatiam, & Calamatã, & Gicũ haud ſine certamine capiunt. quibus victorijs laxatæ duntaxat in preſens anguſtiæ ſunt, deficiente dein rurſus cõmeatu, imminutoq; varijs cladibus preſidio, premi denuò longè vehementius cepti, vtiq; poſtquã cõmiſſo nauali certamine cum Tidorenſibus, præter conſuetudinem, ſemel iterumq; malè pugnatum eſt. Ex eo tempore de maris poſſeſsiõe deiecti, egredi ex arce nuſquam audebãt: & diuina magis benignitate, quàm viribus humanis, in aduentũ Antonij Galuani extracta obſidio eſt. Eduardi, cuius ſupra mentio eſt facta, filius erat Antonius, in Abaſsina legatione ad Camaranum inſulam vita functi: vir excellenti cùm in Deum ſuperoſq; pietate ac religione; tum erga homines æquitate, & incorrupta in Regem ſuum fide; & ſuper hæc, admirabili quadã nauticę rei ſcientia: quippe gubernatorũ, in ſyrtibus euitandis & dirigendo curſu errata corrigere; deſperantes, vt ſæpe fit, de ſalute vectores nautaſq; confirmare; & morbo laborantes mira ſedulitate ſuis etiam, vbi res ferret, impenſis curare iamdiu ſolitus. Is, cùm in India priuatam rem ageret, ex regijs repente litteris Molucarũ præfectus ab Nõnio declaratur. ac tametſi non ignorabat quàm affecta atque adeò exulcerata Molucenſis eſſet res; tamen obſequio in Regem, & ſtudio rei communis adductus, plenam laboris ac periculi præfecturam haud grauatè ſuſcepit. cumq; ei, è fiſco regio, in ſtipendiũ & ſumptus neceſſarios nummi tardè admodũ ac malignè præberentur; ſua ipſe pecunia

habebat aũt in numerato nõ exiguã, qua negot
ri si cũ industria pergeret, ad opes ingentes pe
nire breui tempore potuisset) & militẽ condu
& varios commeatus, & molas, & plumbũ, &
nis generis ferramenta, quibus rebus carem
cæ, coemit. itemque ad propagandam Ternat
bolem, hostesq; de spe deijciẽdos eius colon
præfecturæ extinguendæ, Christianas mulier
liquot secũ auexit, quas ibi cum Lusitanis in
trimonio collocaret. Cum hoc apparatu à Ca
profectus, Malacam venit: inde per Borneum
Iam ad Ternatem incolumis appulit. Desce
non præfectus modò, & vulgus militum; sed
sacerdotes cum hymnis & sacris carminibu
uiam prodiêre, quasi ad certam eius præsidi
tem ac libertatem è cœlo descenderet. Neq
fefellit spes. quippe, expositis à Galuano co
tibus, annona primùm leuari cœpta, zdilet
cello præpositi; & in singulas res pretiũ stat
quò ne pluris quæque væniret. Præter hæc,
ricorum disciplinam regendam, curandosq
pulariũ animos, recentia Alphonsi Cardina
sitani decreta, seu constitutiones ecclesiast
cario tradidit. dein ad militiæ munera, &
vbi opus esset instaurandam, curas intendi
tiaque in suos; fortitudine & vigilantia in h
cùm arma nunquam exueret, & pro vallo e
ret, & ad subita ac periculosa primus accu
enixè operam dabat, vt omnes in salutari co
dia atque in officio continerer. Ad Tidoren
pore constiterat moles belli, quò coniuratis
Aialo exsule assumpto, armatorũ millia p
quaginta cõtraxerant. neq; vrbem tantũ cin
muro fossaq;, sed etiã, in prærupta supra v

pe,castellum,arcis instar,exstruxerant. Inde cùm Ternatense infestũ haberent littus, & prodeuntes ad piscationẽ & quotidiani victus ministeria Lusitanos exciperent;veritus Galuanus ne per belli morã in pristinas recideret rerum omniũ difficultates,missis primò Tidorem legatis,Reges ad superioris temporis offensiones voluntaria obliuione delendas,atq; ad renouãdum cum ingenti quæstu commercium eblandiri conatus est.dein,cũ inflati nouo successu barbari omnem pacis mẽtionem aspernarentur,atq; adeò in Lusitanũ nomen conuitia & probra iactarent;Galuanus,fusis ad Omnipotentem Deũ precibus,& cælestiũ vniuersorum ope suppliciter implorata;rem est ausus portenti similem,& meritò carituram fide;ni alia cõplura id genus euenta,hoc etiã ipsum omni suspicione mendacij apud æquos rerũ æstimatores eximerẽt. Naues habebat in portu maiores,nõ amplius quatuor:& præter eas,aliquot leuiora nauigia.in classiculam hanc impositis circiter quadringentis armatis,quorum erant Lusitani centũ & septuaginta,reliqui,Aerio & paucis exceptis,infimæ sortis homines,ac Lusitanorum fere mancipia;Tristano Ataidio cum eius familiaribus amicisque ad custodiam arcis relicto,Tidorẽ petit vltrò;& nullis(incertum quare)hostium nauibus obuiam egressis, idoneã statione extra ictum teli anchoras iacit.inde obsidentem littora multitudinem,& situm vrbis,ac totius circa regionis naturam attentè perlustrat. Aduocato dein concilio,optimum visum, imminentem vrbi rupem arcemque, vt in tali nullo metu ad hostẽ neglectam, inuadere. Ad eam rẽ Lusitani delecti centum & viginti;hisce additi è reliqua turba qui trecentorum summam exple-

rent.cæteri,classem tueri,& ad hostem diffi
dum,huc illuc circumagere naues,& varij
descensionem ostentare iussi. Galuanus int
die qui fuit Indorum præsidi & Apostolo Th
sacer,anno à partu Virginis supra sesquini
mum trigesimo septimo, quendam è captiui
&us peritũ itineris ducem, remotiore ab vi
co,circa quartam noctis vigiliã cum ea qua
manu descendit;silentiq; agmine & expedi
syluestres maximè semitas ad montis ver
occultè succedit. Iam itineris magnam p
lento gradu, lassitudinis vitandæ causa,co
rat;cùm orta lux,& micãtes procul galeæ,re
sti prodidẽre.extemplò ad arma conclama
renda cum vociferatione:quam, repercussu
plici, nemorum densitas, ac sinuosi conual
fractus augebant:& omni ex parte, quasi a
dam haud dubiam,concursus illicò fieri c
Ante alios Aialus,quem ex amisso regno p
us vrebat dolor,ad prꝫoccupandos transi
parte copiarũ accurrit;& modica in plani
sitano è syluis egredienti fit obuiam.ibi co
repente pugna Aialus casside armatus,& u
ferreis,prælongam vibrans vtraq; manu re
am,in hostes furibundus inuehitur:ac dum
tis & fistulatoribus incautius obijcit sese,
dique peteretur, vulneribus aliquot acce
arma procumbit;& simul,vt erat egregijs v
momentò resurgit;ac dissimulato aliquan
lore ne suis trepidationẽ inijceret, ante p
na prælijũ ciere perrexit:dein, cùm latius
sanguis,quippe nullo medicamẽto suppre
quẽte iã artus animo, & oculis offusa calig
sus occubuit;tantũ ad stipatores effatus,

quã ocyſſimè tollerẽt; ne canes (ſic enim Luſitanos vocabat) optato ad ludibrium corpore potirẽtur. Vti iuſſerat, nõ ſine periculo factum. & ipſe quidẽ elatus ex acie, paulo poſt efflauit animã: reliqui attoniti caſu Regis (vt eſt fugaciſſimum genus) extẽplò terga verterunt; ac per inuia cautesque præruptas paſſim arma iactantes, pars nota nemorum labula; pars vrbem trepidi repetunt, ac venientem ſubſidio alteram aciem, per anguſtos calles vnà ſecum auertunt; pars montis cacumen contento curſu occupare nituntur: horum maximè tergis inſtitit Luſitanus; cæſisque compluribus, vno tantùm amiſſo mancipio, immiſtus fugientium turbæ in arcem irrupit. Ibi Galuanus tam inſignem victoriam, ac planè diuinam, Chriſto domino ſuperiſque gratulatus, ignes arci confeſtim iniecit prudenti conſilio. quippe oppidani pariter & externi, vbi ſupra caput graſſantes flammas vidêre, ſubito pauore perculſi, cum imbelli plebe ſeſe certatim è portis ac propugnaculis in apertum effundunt: Luſitanus interea, collectis vtcunque viribus; cum incitato clamore, ac tubarum cantu, ex arce decurrit; ac ſine certamine vacuam defenſoribus, refertam diuitijs vrbem ingreditur. ad quas cum extremo periculo diripiendas, ne cæca præceps auiditate diſcurreret miles, ædificijs omnibus iuſſu Galuani ſubditæ faces: magnoque omnium dolore, quique vt in tutum ſuas opes eò congeſſerant; quique ſubiectam oculis adamauerant prædam; cuncta, exceptis commeatibus, intra paucas horas arsêre, & ex ea quæ tardior ad fugam fuerat, vrbana multitudine, capti plurimi, iuncuſque in portu vnus, & actuaria nauigia permulta. Minutis dein prælijs terra marique fatigari hoſtis

cæptus: quem ad huiusmodi machinas rudem
huc, nihil æquè ac tormenta Lusitana terreb
simul etiam, prægrauante multitudine, in tan
ua insula cibariorum difficultas vrgebat. Su
hæc, aduenis Regibus non sine causa iniec
mor; ne Lusitana classis aucta nauium num
in eorum fines impetum faceret. ac proinde
omnis fermè coniuratio, vbi proprij pericu
cessit metus, quālibet leui de causa dissoluta
dorēsi valere iusso, fœderati Reges domum
que suam repente dilapsi. Eam occasionem Ga
nus denuò tentandæ cum Tidorensi pacis
ratus, si fortè rebus aduersis ferociam exuis
gatos ad eum & litteras misit: neq; ita difficil
it, desertum à tot auxilijs, & recenti clade pe
ritum, ad æquitatem & concordiam reuocare
nitente præsertim Cacile Rade, Regis fratre
mano, qui inter cæteras causas, vulgata Ga
virtutū fama commotus, amicitiam & socie
cum eo vehementer optabat. Pacis condi
fuëre; vt Tidorensis ablata Lusitanis arma &
chinas omnes redderet: caryophyllum insu
tum Lusitani duntaxat Regis procurator
Ternatensi formula venderet: neminem
Lusitanos aut armis, aut vlla iuuaret ope: Lu
pretium sine dolo persoluerent; & vrbi re
dæ vnà cum insulanis instarent. Hasce in leg
nouata societas est: eaque magis in dies mu
inde congressibus donisque, & egregia in
Galuani fide ac liberalitate coaluit. Inde ad
Geilolium, minitantem adhuc, & de Chris
ligione in primis pessimè meritū, Galuan
se profectus, Ternatem sæua tempestate re
Ibi, quod stati nauigationis Indicæ ad

nefaria militum seditio rursum exorta. & missionem, & frugis priuatim auehẽdę potestatem ferociter postulabant. eos, Galuanus, quando per vim coercere non poterat; tũ verbis, tum exemplo ad officium reuocare conatus est. quippe, non solùm ipse, contra aliorum consuetudinem, ab omni negotiatione prorsus abstinuit, sed etiam vltrò sibi collatum à Tidorensi Rege proceribusque magnũ caryophylli numerum, in Regis Lusitani apothecas à scribis & custodibus iussit inferri. Sed videlicet nullũ in rebus humanis remedium efficax est, vbi mentem, de cœlestium bonorum contemplatione deiectam, fædus auaritiæ morbus inuaserit. Facta conspiratione permulti collectas fruges furtim in naues imponunt: tum intentantes arma palam, si quis eos retinere aggressus esset, non modò contra leges amicitiæ, sed etiam contra iurisiurandi fidem, inter infestas gẽtes ducem repentè destituũt, & impia velificatione in Indiã intendũt iter, neque tamen de facinore tam atroci vlla dein quęstio ab Indiæ Prætoribus habita. At Galuanus, quamquam asperis in rebus à magna suorũ parte desertus; consilio tamen atq; animo stetit. Ac primùm, quod omnes in partes magnopere interesse cernebat; profugos & ipsa desperatione in furorem versos Ternatenses mitigare, & in patriam reuocare adhortationibus, monitis, ac præsertim illustribus iustitiæ & sanctimoniæ documẽtis instituit. quã ad rem, Tidorensiũ quoq; suasiones haud mediocris momenti fuêre. Paulatim ergo positis odijs, relictas dudum sedes & incunabula repetebant. Quominus frequentes redirent; Tabariæ desiderium (quippe nondum defunctum audierant) Aialo p̄sertim extincto, erat in causa. Aeriũ,

inter

inter cætera, quod & ætate minor, & è peregr
pellice natus esset, auersabantur. Galuanum t
bant, vt innoxium Tabariam ab Indiæ Præ
deposceret: atq; ipse interim arbitratu suo re
administraret. Neque conditio erat sperna
quandoquidem ex huiusmodi procuratione
ter cæteras vtilitates, nullo prope negotio G
nus ditari affatim poterat. Sed partim, credo
certus vtrum ea res Ioãni Regi grata esset fu
partim haud ita decorum ratus, Christianum
minem in parentis pastorisque loco Maho
nis præesse; oblatum sibi honorem opesque
no animo & excelso repudiauit: omniq; a
studio, muneribus etiam è sua pecunia cõfe
est, vt in patriam cuncti remigrarent, & co
nis concordiæ salutisque gratia, Tabaria im
omisso, Aerium Regem volentes agnoscere
maximè ratione Galuanus rem Ternatensem
multumque iactatam, haud sine magno labo
difficultate restituit. Cæterùm ab Geilolio,
cianio adhuc restabat bellum. Nec dubitaur
uanus Regem vtrumque ad singulare cer
prouocare; vt vnius, aut alterius capite p
quàm multitudinis damno & vexatione, cer
na finirentur: & in arenam haud dubiè vẽt
set, ni Rades, cuius modò meminimus, pro
tia intercessisset. Hoc vel in primis adiutore
questro, non prouocatio tantùm oppressa; v
etiam inter Lusitanum & Reges ambos reco
ta pax, & longo interuallo renouata comm
Post hæc, ad reficiendas vrbes per bellum di
curæ conuersæ: qua in re fidem Tidorensis G
nus egregiè præstitit. dein, calcarijs institut
natensem ipse arcem augere ædificijs &

naculis aggressus est: portusque aditum, antea insidiosum & perangustum, scopulo qui medium occupabat, ferramentis exciso, reddidit ampliorem. Adhæc, Lusitanos colonos, contractis ad sobolem nuptijs, hortando perpulit, priuatas ædes pro arundineis cœmentitias facerent; puteos foderẽt; hortosque & allatas ex India vites, & poma sererent; quam ipsam ad rẽ & ad cætera vitæ ministeria, largas aquas à duodecim fermè passuum millibus ad arcem vsque perduxit. Insuper Aerio Regi, ducta iam ad propagandam stirpem vxore, consulenti popularibus suis, & ædificandi æmulatione vehementer incenso, rectas vias atque trãsuersas, & cæteram vrbis dimẽsionem summa eius voluntate descripsit, neque ipsum modò Regem, sed omnes peræquè incolas, omni officio & humanitate demerebatur. Ex quo apud barbaros tantum huic viro beneuolentiæ & venerationis accessit; vt eum æquè ac parentem cuncti obseruarent: ipse quoque Rex, & magistratus; nihil ferè grauioris negotij, nisi ex eius auctoritate susciperent. Per idem tempus, in Mauricis insulis archipirata quidam, haud contemnenda classe non modò gentem importunè vexabat; sed etiam Ternatensibus atque adeò Lusitanis apertè minabatur. Aduersus id malum Galuanus caracoras aliquot ab Tidorensi Rege commodatas, cum paucis Lusitanis & auxiliaribus alijs misit, Fernando Vinagrio sacerdote, viro impigro, expeditioni præposito. is, Christo duce ac præside, insignem ex hoste victoriam tulit. Archipirata, & ipsius frater, alijque multi occidione occisi; cæteri turpem in fugam auersi. Inde Vinagrius ad Mauricas res componendas adhibito studio: cùm plerosque ex ijs qui per metum à

Chri-

Christo paulo ante desciuerant, in gratiam c
Ecclesia reduxit; tum alios quoque non pauco
fidelium numerum aggregauit. Hanc lætam a
victoriam, alia mox neque magnitudine, ne
fructu inferior subsequuta. Iunci complure
ua, Banda, Macazare, & Amboino insulis ac
mendum caryophyllum Molucas petebant.
cognita Galuanus, ne per huiusce classis ad
tum Lusitana commercia turbarentur; cara
viginti quinque, Lusitanos haud amplius qua
ginta, & auxiliares circiter quadringentos in
fuit. Cum ea manu profectus Iacobus Lupus
uedius, Molucensi mari præpositus, ad Amb
occurrit hosti; neq; vlla pugnandi mora est fa
fusi fugatique magna cum cæde barbari; & ex
iuncis, aliquot in potestatem venêre, in ijs
menta complura; telorum vis ingens; & pec
non parum inuentum est. Inde territis latè ni
nibus, victor Azeuedius Amboini orâ legens
las maris vniuersos aut voluntate, aut vi ad
Lusitanum adiunxit: ijs qui Atiuam, Mantel
Nuciuelem præcipua eius littoris habent o
da, enixè petentibus, Christiana sacra per fa
tes impertijt. ac demum rebus è sententia g
magna cum præda Ternatem reuertit. Ijsde
rè diebus, Galuani missu, Ioannes Focatia a
puas insulas delatus, consilio ac lenitate m
quàm viribus, regulos omnes ad societatem a
micitiam perduxit Regis Lusitani: præbitam
ijs magnam commeatus copiam, incolumi
Ternatem aduexit. Hoc tam secũdo rerũ pro
su; ne quid ad gloriã Galuani præfecturæ de
ex alia quoque parte ostium repente ingens
gelio patuit. Macazar est insula, cuius modo

aimus, leucas à Molucis in Orientem quinque circiter & quadraginta. Eadem ab Aquilone in Africum perpetuo tractu leucas fermè ducentas excurrit: atque, vt aliæ fermè vicinæ, plura in regna diuiditur. Abundat in alimenta mortalium oryza, sale, carnibus, pisce: in reliquos verò vsus atque delicias, candida veste, sandalo, ebore, auro, margaritis: &, quæ corporũ firmitas & studium est gentis, valentissimo in primis & exercitatissimo remige. Super hæc, amnibus ad euectionẽ subuectionemq; scinditur multis; qui è montana introrsus regione decurrunt. Ex hac insula germani duo fratres, Ternate nuper baptismi sacramentum, sponsore eodẽ & hortatore Galuano, susceperant, nouisq; de more nominibus Antonius Galuanus alter, alter Michael vocabãtur: ambo deinde cùm in patriã reuertissent; Euangelio vtcunq; prædicando, magnam popularium partem ad contemptum fictiliũ Deorum, ac miram in cupiditatem nouæ ipsis quidem, ac peregrinæ religionis impulerant. Ea re permoti, legationis munus ijdem ad Galuanum gentis nomine haud ita grauatè recipiunt; atque ad conciliandã facilius societatem, vario genere mercium, quas terra fert, in naues impositò, nobiles insuper aliquot adolescentes baptismi causa Ternatem adducunt. Periucunda Lusitanis ea legatio fuit. Macazares cõfestim sacro fonte lustrati, & Franciscus Castrius notæ probitatis & industriæ vir, ad firmandam cum ea gente, & ineundam cum vicinis Regibus amicitiã, haud sine muneribus à Galuano missus, ex itinere primùm ad insulã Celebiũ appulit Cetiganum. ibi clementer acceptus, Regem vnà cum fratribus tribus, coniuge, ac filio; itemq; è nobilitate ad cẽtum & triginta, & è plebe

non

non paucos ab idolorum seruitute, ad vnic
cultum, ingenti omnium animi voluptate
tit: & elutis baptismate maculis, neophyt
sliter; ipsum Regem nouo nomine Francis
pellauit. duo & viginti dies in tam salutar
tio positi. dein, magno sui desiderio reli
strius ad Mindanaum insulam accessit; ac
oram, denique ad insigne oppidum Siliga
frustra delatus est. quippe Regem (quem
exinde Galuanum vocarunt) Reginamq;, &
duas, & è populo centum circiter & quin
ta ad Euangelicam veritatem ab impia
tione traduxit. In eadem insula baptizat
xoribus, fratribus, liberisque, & magna
rium turba Reges alij tres, Butuanius, P
nus, & Camiguinus: illorum vtriq; Ioann
Franciscus inditum nomen. His rebus p
Mindanao Castrius cùm ad Macazares v
set, aduersis repente ventis, ac saeua temp
ne submersus, Ternatem necessariò redi
zarensi expeditione in aliud tempus dila
ea Galuanus magnopere lætus relatis in
Domini, quamquam oppido paucis e
messe, manipulis; ad nouas operas comp
diuino prorsus instinctu seminarium pu
instituit, quod vnicum labenti Christian
plinæ remedium, tanto deinde post Trid
nodus approbauit. In id Seminarium a
varijs nationibus adolescentulos indol
qui matura dein ætate, in sua quisque patr
gelio insisterent; summa cura, ac diligent
permitterent occupationes, per se, per
Christianis & litteris imbuebat, & mor
etiam, parentes barbaros, quò facilius d

ferrent;& verbis,&, vbi res poſceret, etiam donis, admirabili quadam benignitate ac manſuetudine leniebat. Hic Molucenſis rei curſus Nonnio Indiã régente per nouennium fuit. Eodem Prætore Nonnio primus ex Epiſcoporum numero ad eccleſiaſticam rem inſpiciendã ordinandamque, Fernandus è Frãciſcana familia in Indiam venit: ibi cùm cæteris functionibus; tum ſacramentis præſertim Confirmationis,& Ordinis ritè miniſtrandis, nec non per ſacras conciones & priuata colloquia Luſitanis ad diſciplinam atque ad officium reuocandis; ethnicis ad Chriſtianã alliciendis fidem; Epiſcopale munus egregiè præſtitit. nec dubium, quin multa & ab hoc viro,& ab alijs in eo genere digna relatu & præconio, geſta ſint Sed admodũ raræ tũ quidem in ijs locis fuerunt litteræ: & ſi qui exſtãt ſcriptores; ij fermè inſtitorum peregrinationes atque commercia,& ducum res bello geſtas, ac domeſticas plerunque diſſenſiones per otium explicant; Chriſtianę rei (quod caput erat) progreſſum, & in erudienda barbarie piorum labores & fortia facta, quaſi ab inſtituto aliena, vel omnino prętereunt, vel mira breuitate perſtringunt. Inter cęteros multa eſt mentio Zufolarini, quem ad Goã obſidendam, Albuquercio Prætore, veniſſe docuimus. Is deinde, honoris,& gratiæ cauſa Azedecan ab hero Idalcane appellatus, & aliquot inſuper auctus vicis atque caſtellis, ad amplas breui peruenit opes: ac Pondam vicum, de quo ſupra diximus, ad multa opportunum, & vbi Goæ imminentẽ, lata foſſa & egregij operis muro circundedit. Veritus deinde propter interpoſitas offenſiones (qui Mahometanis Regib⁹ ac tyrãnis eſt mos) ne ab Idalcane per calumniam omnibus bonis

ac fortunis euerteretur ; occultum fœdus
Nonnio Prætore percussit; atque ad Lusitan
animos demerendos, Bardesiana, & Salsetan
toria opimi & propinqui reditus, Ioan
sponte assignauit. Missi confestim ab Goa
res & scribæ, fixo in ijs locis domicilio,
tiæ & insperatæ pecuniæ non exiguas coll
summas. Haud ita multum dein efflux
ris, cùm Azedecan, vel purgatis, vt fit, susp
bus ; vel deprecatoribus apud Idalcanen
bitis, pristinum gratiæ locum recepit: de
metu, pœnitere cæpit hominem, proiect
sa tantæ partis fructuum ; & prægnalidæ
eas terras inductæ. Multa visuntur apud
nis dœmonum adiuncta domicilia, non
rorum, sed fœminarum etiam; præsertim
functo marito sese cremandas eundem in
ferre non ausæ (quam vetustissimam esse
dinem, & Propertius, & Strabo demõstra
deinde ignominiæ, lucem & celebritatem
num fugiunt ; & remotis ab vrbe locis in
quædã inclusæ, quod reliquum est vitæ, in
bili Satanæ famulatu consumunt. Ex hiss
commodo situ, Lusitani Quæstores inualer
cus, de nomine cacodęmonis, cui dicatum
dor appellabatur. Eos inde, facta manu,
limano barbarõ pellere, & vectigalia sibi
re frustra conatus, occasione insuper Lusit
buit, arcis egregiæ, quam Raciolum appe
ijsdem finibus exstruendæ. Tum verò Are
ctis externo milite copijs; nouem circiter
summam expleuit: in quibus cataphract
quites quinquaginta, leuioris armaturæ
Cum hisce copijs idem Solimanus Raci

sit primò. dein ad eliciendum in insidias Lusitanũ reducto exercitu, duas inde leucas, circa mõtis cu iusdam flexum, occultè consedit. Interea excitus à Raciolanis Ioannes Pereria Goæ præfectus, absen te per eos dies Nonnio Prætore, cum Indis mille, & Lusitanis quadringẽtis; quorũ erant equites nõ amplius centũ, extemplò Raciolũ accurrit. inde, cupiditate certaminis ad hostem parũ explorato prouecti Lusitani, iniqua repente cernunt omnia, numerum peditũ equitumque; naturam loci; corporũ habitus. quippe, longè ab arce subsidioque, non modò cum multiplici, sed cum recenti aduersario, fessis ac paucis prælium instabat. Solimanus interim, ad circũeundos Lusitanos extenuata maiorem in sinũ acie, pedites ab lateribus; cataphractos in medio; expeditos equites centenos in vtroque cornu locauerat. iamq; promotis agminibus, ad iactum missilium, quæ ignea erant pleraque, ventum erat; cùm ex imminente periculo turbatę Lusitanorũ, præsertim auxiliarium, mẽtes; & insolitus quidam oculis animisque terror offusus. Ea re animaduersa Ioannes confestim aciem inter- « equitans; Quæ vos (inquit) noua formido, com- « militones, quis præter consuetudinem horror in- « uasit? scilicet ex longa defatigatione, incommo- « do loco deprehensi, nec opinatam hostium multi- « tudinem extimescitis. quasi verò nũquam adhuc, « ex eiusmodi periculis ac difficultatibus, Dei be- « nignitate, cũ incolumes, tum victores etiã euaseri « mus. Nõne, qui rebus in asperis ad hãc vsq; diẽ no- « bis maioribusq; nostris affuit Christus, nũc quoq; « præsens ac propitius fore putãdus est? aut non idẽ « hoc est hostis, quẽ antea sæpe fudistis? cui? toties in « uicta pugnastis? cui per hosce dies inuito ac reni «

„ tenti munitissimam arcem imposuistis? Proi
„ state animis viri, & omnem salutis spem, fec
„ immortalem Deum, in dextris ac virtute re
„ te. Nam de receptu, ne deliberatio quidē
„ est vlla. Cędetur patēti campo fugacissimus
„ que, prius quàm fractis metu viribus ad n
„ Raciolana tanto interuallo perueniat. Int
dicta, conspicatus intentos ad orbem clam
hostes; Iordanem Freitam cum delectis equ
triginta, in cataphractos immittit. ipse cum
naciſſimis nouem (nam reliquos tardabat
antequam hostium cornua inter se coirent,
rum, ardentibus animis impetum dat. Et q
que in partem sese ferox iuuenum concu
bus, perturbant hostium signa, & maiore
pro numero edunt stragem: atque instan
per, vltrò ipsi pauorē ac trepidationem m
Eo spectaculo Solimanus accensus, ex alte
cum suis in auersos incurrit, ita abruptum
qua acie cornu; & solutis ordinibus, pron
ri cæpta res est. Et Lusitani socijque, cùm a
gnæ fugæque consilium aliquandiu trep
pudore demum per ignauiam deserendi d
mutuis inter se adhortationibus incitati,
acie, & pariter clamore sublato, medios
inferunt signa: & corrigendæ tarditatis ac
dæ ignominiæ studio, valida facta impet
stem impellunt primò: dein redintegrato
prorsus auertunt. Fusos inde passim Per
equitibus, ad proximum vsque flumen acu
quutus, latè cæcidit; cùm quidem Canari
canij, ne in fuga dignoscerentur, virentes
quod sociorum Lusitani nominis erat insig
pitum tegumentis inferent: ex hostibus

lio, preter captiuorum turbam, mille & septingen ti desiderati. è Lusitanis & auxiliaribus, icti, sagittis fermè, complures; ne vnus quidem (quod portenti simile videatur) occisus. Tū castra, plena omnis opulentiæ, momento direpta. & Pereria, euidenti planè Dei superumque auxilio, cuius maximè fiducia inierat pugnam, memorabili parta victoria, spolijs diues & barbarica suppellectili, Goam reuertit; omnique obuiam effusa ciuitate, cum laudibus, & cū solenni supplicatione ouans vrbem introijt. At Azedecan, quāquam tristi nuntio perculsus, non tamen iccirco abiecit belli consilia: quin, Solimano dimisso, cuius ductu iam toties malè pugnatum erat, Carnabecum Turcam Asiaticum, virum & corporis robore, & armorum arte præstantem, & sub eo præfectos octodecim ex eadem natione conduxit. ij cum octingentis equitibus, & peditum quatuor millibus ad eadem vectigalia recuperanda profecti; rursus ab Lusitano vincuntur. Carnabecus ipse inter alios, ac Turcæ præfecti, eo prælio ad vnum omnes occisi. Neque tamen incruēta Lusitanis victoria fuit. promptissimi aliquot, partim profundis foueis hausti, quas consultò occæcauerant hostes; partim etiam ipsius Carnabeci manu perempti sunt. Ea pugna fractus tandem Azedecan, ab armis abscessit: & pacata in aliquot annos regione, Lusitanus traditam sibi vectigalium possessionem, haud sine magno prouentu retinuit.

Libri Decimi finis.

HISTORIARV

INDICARV

LIBER VNDECIMVS.

DVM hæc à minoribus præ
runtur, ne ipſi quidem Non
tori fuit otioſa prouincia. I
tem nactus nauale apparat
decedēs Lupus Vaſeus parti
partim Cocini reliquerat;
ditionem Dienſem, quam Luſitani dudu
bant, animum adiecit. ac primùm, idone
nes, magnis præmijs inuitatos, mercato
cie Dium ex vrbe Goa præmiſit: qui cun
cognoſcerent; ac Luſitanas vires augēde
Tocanem dynaſtam, Sacæ demortui fra
vitanda certamina, & componendam qu
ditione pacem impellerent; ac demum ap
quanti ſibi omnia explorata clam ex vrb
riarent. In horum opera & fide, quam
bus perſpectam habebat, magnam rei pe
ſpem collocauerat Nonnius. Dein, tan
omnibus, quæ ad rem pertinebant; diem
uenicndum nauticis omnibus Ciaulum
Ab Ciaulo profectus cum ornatiſſimis n
riæ formæ trecentis, in quibus erant Lu
tria millia, Malabarium totidem, & C
bis mille; Damanum oppidum ora Camb
ceſſit, metu deſertum ab incolis. ibi, Joie
cto ſacrificio, Antonius Petronius Franc
pro concione cunctos ad obeunda forti
tiæ munera, pellendosque ex vrbe Bi

Christiani nominis hostes, Mahometanæ sectæ cultores, hortatus est. Ab Damano classis, præciso Cambaico sinu, Betelem tenuit. Hoc nomine insula est, perexiguo circuitu leucæ fermè vnius, sanguſto admodum freto à continenti disiuncta, difficili accessu, pænè vndique sepia præruptis haud modicę altitudinis rupibus. Ea, quod leucarum octo non amplius traiectu peropportunè imminet in vrbem Dium, & circundato muro inexpugnabilis reddi facilè poterat; ad eum locum muniendū paulo ante Cambaiæ Rex quēdam è suis præfectis, Turcam natione, cum duobus millibus armatorum, & structoribus operisque circiter mille trāsmiserat. Sed nondum eò peruenerat opus, vt arceri munimento externa vis posset. ac proinde repentino tantę classis aduentu perterriti milites, & præter cæteras difficultates etiā nauigijs ad transmittendum, vel accersenda è propinquo auxilia destituti; consilio habito, de arce honestis conditionibus tradenda consentiunt. Dux ipse, quò plus auctoritatis inesset legationi, accepta fide, ad colloquium prodijt. Petebat vti sibi cæterisque insula excedere, suaque secum exportare tutò liceret. Cui Prætor, insolito ferox apparatu, & auidus rei gerendæ; ipsi quidem id petenti dare se dixit: cum reliquis, nisi permittētibus omnia, negauit vllam pacis conditionem esse. Hoc tā triste respōsum in arcem relatum, mistam desperatione iram in militum pectoribus accendit. Extemplò regius Quæstor, ex obuijs trabibus raptim conserta rate, per tenebras pecuniā regiam in continentem auexit. hūc, nando subsequuti ex imbelli turba qui poterant. cæteri, fero & infando consilio, vxores, & liberos, & quæ habebāt cariſſima, in vnum congesta

cumulum, ea ipsa nocte succendunt. & ex
so præsidio septingenti fermè, certo deor
genere, monachorum instar vertice capitis
ronæ seu diadematis figuram abraso (adm
tus apud barbaras quoque nationes deic
humanis curis animum, & ipsius prodigu
significat) ad mortem fortiter oppetendam
nata mente coniurant. Inde cæci furore &
tia, non sine probris conuitijsque, Lusitan
telorum genere supernè lacessunt. Ea com
audacia Prætor, non exspectato, vti decr
Solis ortu (& fortè nox erat Lunæ radiis
dum illustris) exposito milite, à quatuor si
tibus adortus inchoatam arcem expugnat.
inde locis, vti se se passim conglobauer
stes, atrociter dimicatum est. Dux ipse cu
gijs aliquot, eques primò, tum pedes inger
mo prælium ciens, haud inultus occubuit.
duce, fuga in omnes partes illicò fieri cœpt
que hinc infestæ cuspides; inde vastæ crep
& obsessum nauibus mare ad salutem ob
vrgente metu alij per saxa cautesque se
uoluunt; alij specus & latibula circumsp
multi eminus traiecti missilibus, multi
nus gladio hastaue confossi, pauci admod
seruitutem abducti. Cæterùm vnius mem
in primis exitium fuit. is, in angustijs dep
sus, cùm adherentem lateri comitem inter
& in se deinceps intentã Lusitani lanceã ter
nulla cũctatione in vulnus ac ferrum vltro
impellẽs; ad corp⁹ aduersarij per ipsũ hab
bũdus affluxit; & stricta sica, nec opinãtis
femur. ita, mutuis ictibus, alteri⁹ vterq; f
expleti, in eodẽ pænè vestigio corruẽrũt.

nis desiderati nobiles viri septendecim. vulnerati centum & viginti, quorum nonnulli postmodũ exspirarunt. Post hæc, euersis, aut incensis Cãbæorum operibus; eorumque tormentis in classem acceptis, Prætor circa eãdem insulã octo fermè dies inanchoris stetit; nuntiũ ab exploratorib⁹ de statu rei Diensis ibidem exspectans. Ea mora saluti Diensibus fuit. Siquidem per eos ipsos dies Mustafa, & Sofar, qui nuper ab Adeni obsidione recesserãt, fugitiua, vti supra demonstratum est, Turcarũ tyranni mancipia, nouam & conditionem & sedem quærentes, Dium classe deuenêre; secumque sexcentos Turcas, Arabas mille & trecentos, &, præter minora tormenta, basiliscos æneos egregiæ formæ tres in vrbem inuexêre. Hoc tam insperato subsidio magnopere confirmatus est Tocan, cùm paulo ante, Lusitanæ classis fama conterritus, ad deditionem haud dubiè inclinaret. Exinde, Mustafę suasu, emissa extra oppidum cum pretiosis rebus puerorum ac mulierum turba; reliquos oppidanos recensuit. inuenti qui arma ferre possent, præter nouos auxiliares, vndecim ferè millia; & omnes graui edicto vetiti egredi ex vrbe. Tum, eodem hortante atque adiuuante Mustafa, stationes ad portas, in muris tormenta vigiliæque dispositę: & sub præcipuas vrbis vias acti, & sulphureo puluere cõpleti cuniculi; quibus, si in vrbem irrupissent hostes, in extremam eorum perniciem ignis applicaretur: & intra ostium portus, quod ferrea catena claudi solitum esse docuimus, tres & septuaginta biremes instructæ: denique nihil omissum, quod ad vrbem, præsertim à mari, firmandam tali tempore pertineret. Nonnius, vti dicebamus, consultò ad Betelem interea trahebat moram. dein, cùm

ij quos ob id ipsum ab Goa præmiserat, nec
nirent, neq; nuntium aut litteras mitterent
pe custodibus ad exitus omnes appositis;
omniũ quæ apud hostes fierent, ad incertum
tum à Betele Diũ ire perrexit; haud dubie
conspectum tantę classis, motum aliquẽ
turum. Vbi eò peruentum est, vixdum
rat anchoras, paratus per colloquia tẽtare
incolarum; cũ ex omnibus repentè propu
in classem vis ingens pilarum emissa, è qua
spectante Nonnio, in ipsam pæne Prætoria
illatæ, magnam consternationem fecere. Ita
ducta extra ictũ classe, & omni spe non
deditionis modò, sed etiã pacis abscissa;
culatorijs nauigijs missi, qui è proximo
ceret Iustrata oculis vrbe, certi quippiã
ij, abraso ad iacula vitanda littore, sensim
si, ingentem aspiciunt pro muris hominũ
tiam, & nauium multitudinem in portu
& omnia telis, atq; tormentis, micantibus
genti sono flãmis horrẽtia. Simul animad
non ęquè ab terra atq; à mari difficilẽ op
nem esse: & sicubi descensio facta sit, à Sep
nibus maximè succedi ad mœnia posse. H
cognitis Prætor, quod in vnã rem nauale
tus, terrestris pugnæ machinas & instrum
quaq; aduexerat; portus clausura perfring
semque adoriri, & simul è nauibus mœnia
berare decreuit. In eam rem postridiè cum
tis maioribus promotæ, centonibus & pl
ctæ, scaphę complures; triremibus abte
latere adiunctis: quæ simulatq; per stra
aditus daretur, ad irrumpendũ inter vo
ta militem audacter exponerent. Hæc, cum

exſpectata hoſtium vi pleriſque, aduerſo inſuper æſtu, per metum ac trepidationẽ ægrè fiebant: & ſimul periniqua erat verberandi conditio: quippe cùm oppidani, è fixo & immobili, ad ictus deſtinatos tormenta librarent; Luſitani, è fluxo & inſtabili, prope in incertum mitterent tela. Ergo, vt in huiſmodi conditione, alteris nihil fermè illatum dãni; ex alteris, propugnatores & nautæ non pauci pæne momento diſcerpti ſunt: &, quod vel inprimis oppugnantiũ fregit animos, omnia fermè tormenta, maioribus quã quos paterétur bolis, & nimia defatigatione diſrupta. Hoc tã infelici ſucceſſu perculſus Nonnius; ne ſimul ad procellas ac tẽpeſtates expoſitã in ſalo claſsẽ haberet, ſimul milites remigeſq; tanto cũ detrimento denſiſſimis hoſtium globis obijceret; ſublatis anchoris, frendens gemenſq; irrito conatu ad Betelẽ redijt. Inde, Antonio Saldania ad peruaſtandam Cambaicam orã cum parte copiarum relicto, cæteras ipſe Goam reduxit incolumes. Eodem paulo poſt Saldania quoque redijt, inter cæteras clades euerſa Goga (id oppidi nomen) & onuſtis Indica fruge quinque & viginti paronibus vno incendio abſumptis, Cambaici ſinùs cuſtodia viro egregiè forti Iacobo Sylueriæ tradita. Goæ hyems iure dicundo, & nauibus reficiendis exacta. deinde vbi ſeſe æſtas aperuit; Cialem Prætor claſſe contendit. is locus vltra Calecutum duas leucas apprimè nauigabili æſtuario impoſitus, mirè factus erat ad Arabum infeſtanda commercia; & Zamorini conſilia exploranda, conatuſque opprimendos. Ibi ergo Prætor, quieto Calecutano, neque ad impediendam ædificationem auſo inire certamen, arcem egregiam opere militari paucis diebus exſtruxit:

xit. In eam rem agri pars cum palmetis ab C
si regulo presentibus nummis coempta: &
ipse, ne Zamorini vim extimesceret, in fid
cietatem acceptus est. Eadem æstate, Iaco
ueria, Tanahensem dynastam Diensis aur
cia tributum pendere recusantem aggres
do exegit; ipsumque oppidum egestа pra
uit. In eodem tractu Bandoram, qui loca
Tocanis ditione, & opere magno, & valid
dio munitus, vi cepit, ac diruit. Multos p
Cambaicæ oræ vicos euertit; naues partim
ctas exussit, partim cum oneribus Dium
excepit, aut depressit. ad hæc, in remigum
mentum, quattuor millia captiuorum ab
clausis vndique maritimis commeatibus,
portorio & annonæ, ingens eo anno detri
illatum est. eadem pæne vastitas, eodem
duce, anno insequenti propioribus etiã
littoribus atque agris inuecta. villæ, vici,
passim incensa. multi mortales abducti. o
emporia duo, Pate, & Patane, haud fine ce
capta & direpta. Mangalor oppidũ insigne
tem nomine emporiũ est in ora Malabar
sis metu Mahometanis, deletũ: ditati præ
tes: nec parũ pecuniæ in regios quoq; fisc
ctũ: impunè cuncta: cũ & nouo Cabaiæ Reg
rio interioribus implicito bellis, haudqu
ret opẽ ferre, quãuis adeò laborãti orę
& Melicus Tocan, circunferenti bellũ Lu
currere nec posset, nec satis auderet abse
stafa, qui post repulsos ab Dio Lusitanos,
cum læto nuntio ad præmia petenda, &
dam in posterum operam suã Regi, haud
gna Tocanis volantate, contenderat. Eo

to ac præsidio destitutus Tocan, omnibus circa populis ob recentia damna terrore nominis Lusitani perculsis, quicquid habebat copiarum ac virium, partim ad vrbis Dij custodiam, partim ad munien dum Bazainum summo studio conferebat. Et Nonnius, ardens dolore susceptæ ad Dium labis, ad eā eluendam, excidium Bazaini tacitus dudum apud se voluebat. Ac maturandum ratus antequam ab terrore populationum reficerentur hostium animi; cum nauibus amplius octoginta, & bellatorum quatuor millibus, quorum dimidia pars Lusitani, cæteri Malabares aut Canarini erant, Ciaulum accessit. inde præmisso cum expeditis nauigijs Emmanuele Albuquercio ad portus introitum occupandum, ipse Iacobo Sylueria trāns Dium accito, cum cætera classe subsequitur. Bazaini tum agebat Tocan magno equitum peditumque numero ad famam classis Lusitanæ contracto. Munitionis autem ratio erat huiusmodi. arcem idoneo loco ædificatam habebant. præterea, ad euripi fauces, qua descensuros putabant hostes, propugnaculum excitarant. inde perpetuam fossam immisso mari, itemque aggerem cum crebris turribus, magna tormentorum imposita vi, ad oppidum vsque perduxerant. neque oppugnari, nisi eo munimento superato, arx poterat; & frequētia tectis loca protinus petenti hosti, nullis circa syluis aut collibus, turres ab latere minabantur. Nonnius, duce transfuga locorū perito, paulo supra id quod dixi propugnaculum, tripartitò exposuit copias. Primo agmini Iacobus Sylueria; secundo Fernandus Deza, & nauarchi aliquot præerant: postremū ducebat ipse. Vbi propius ad munitiones ventum est; Lusitani, tentata, dein omissa propter altitudinem fossa; præ

ſa;præter hoſtium oculos ad oppidum reſ
tendunt. Scilicet in prætereuntes confeſtim
gere ſæuus imber telorũ, perpetua iaculatio
iectus. quacunque audax incedit agmen, ſp
bolides; plumbei ac ferrei globi, ſpicula den
cumulant. Mirum profectò, & quod, niſi
tiam Dei referatur, planè fidem exceſſerit.
patenti littore, cùm è turribus ac feneſtell
que peterentur; nemo prorſus omnium ib
quo miraculo commoti auxiliares multi,
dein Chriſtianam fidem amplexi, cùm ita
rent: anguſtis in rebus nullum omnino eq
Luſitanorum Deũ ſuis cultoribus eſſe pr
atque propitium. Ad extremas munitio
decem amplius millibus armatorum ſe
oſtendit. Ibi acrior concurſu primò, quam
uerantior pugna fuit. Inuehentem ſe magn
tu Luſitanum, gladijſq; & haſtis aduerſa
ctora fodientem, diutius non ferentes Ma
ni, tranſmiſſo per pontem euripo, ad p
montes celeri fuga ſuccedunt, eodemque
ſtra communiunt. Nec maior incluſis intra
ad ſuſtinendam oppugnationem animus fu
nus conſpicati ſuos abeuntes, & hoſtiũ a
agmen, extemplò ſeſe per auerſam arcis p
mnes eijciunt: traiectoque pariter euripo,
nis veſtigia ſubſequuntur. Per hunc modũ
pidumque minore quàm timebatur certam
poteſtatem venit. è Mahometanis, tũ in p
in fuga, cæſi quingẽti & quinquaginta, c
deſiderati non amplius ſex. Multum ibi
pulueris & globorum inuentũ; & maior
ta circiter quadringenta. Prætor, collaud
eipuè Sylueria, & ijs qui in primo agmi

rant(nam ad secundam aciem & subsidia prælium non peruenerat) donisque militaribus de more distributis, in ipso littore castra posuit: inde quic quid erat fertile in agris, ferro ignique corruptũ oppletæ hostium fossæ; prorutum vallum; & arx ipsa, quod ad eam tuendã copiæ non suppeterent, à fundamentis excisa & Nonnius, per se perque suos egregiè repenso barbaris quod ad Deum acceperat damno, incolumi classe Goam hyemandi causa repetijt. Circa idem tempus, Vgentanę Rex, Malacensem oram crebris excursionibus habebat infestam. Aduersus eum cum quadringentis Lusitanis à Malaca profectus Stephanus Gamma, qui tũ vrbi prærat, aduerso flumine ad hostem subijt: ac munitiones primùm in itinere obiectas, expositomilite per vim cepit: dein, fugato Rege, desertam arcem & vrbem Vgentanã incendit; tormenta cõplura naues q; captiuas cũ insigni laude victor Malacã reduxit. Sub hęc, è Lusitania cũ onerarijs quinque Martinus Alphonsus Sosa, prefectus maris Indici designatus, Goã defertur. Is, accepta à Nonio classe, nauibus quinque & triginta, in quibus erãt Lusitani sexcenti, ad Damanũ duxit oppugnandũ. Cambaici littoris id quoque oppidum est, supra Bazainum leucas ferme quattuordecim. Carebat mœnibus, atque ob id ipsum oppidani cognito classis aduentu diffugerant. Sed firmi operis arcem Turcæ admisti Resbutis, quæ gens latrociniis dedita Carmaniæ fines attingit, quingenti numero tuebantur. ijdem, vrbis aditum à porta, tumultuarijs munitionibus crebrisque tormẽtis obsepserant. Sosa in conspectum hostium delatus, leui primùm nauigio ad contemplandã loci naturã & opera circũuectus est; dein vitato portu, nocte

nocte intempesta in asperum littus non sa
riculo repente descendit;ac partim scalis ad
ros appositis;partim,dum pauidi quidam e
tur,portis raptim occupatis,in arcem irru
tra mœnia,cum Turcis præsertim,intercl
tu,atrociter dimicatum est:ac,paucis excep
inter primum,vt dixi,tumultum euaserant
ri ad vnum omnes occisi.è Lusitanis, decem
derati non amplius:grauiter icti complur
triduo diruta,& solo, vix vt vestigium ex
quata est. Inde victor Sosa totam Cambai
ram,non sine magno terrore,Dium vsque
rit.Capti & euersi Damani fama Badurium
commouit;præsertim quod eo ipso tempo
uia ex alijs partibus bella imminerent, in
totis incumbit viribus,ne interim acrior
Lusitanus instaret;oratorē petendæ pacis
nium misit;scriptisque & obsignatis con
bus,Ioanni Regi Bazainum,vicinasq; insu
in numero Salsetanæ sunt,& partem insu
tinentis attribuit.Pace cum Lusitanis facta
cæteras expeditiones accinxit. Duo tum a
trione hostes in primis vrgebant: Crem
dua,Sangæ Regina,eximia specie,cæterūm
roci & plus quàm virili ingenio mulier
ætate militiæ rudimentis imbuta, pugnan
re,Amazonum instar,intrepidè solita.ite
gores,Scythica gens, præpollens viribus,
finitimis Persis bello certare assueta, hos
Miramudius,à magno Tamberlane origin
hens,Mandoo dynasta solicitante (cuius
lum Badurius pepulerat regno)paulo ante
baiæ fines valido cum exercitu irruperat
latis animis Crementina,filij gerens tu

tutum olim vectigal Badurio abnuebat pendere; coactisque duobus equitum, triginta peditum millibus, in regia se se continebat vrbe, cui nomẽ Citor. Hæ duæ maximè Badurium eo tempore distinebant curæ. Super ijs cùm aliquandiu apud se deliberasset (nam alienis consilijs admodum rarò vtebatur) Sangã edomare q̃primùm, dein Mogoribus omni conatu obuiã ire constituit. Apparatus aũt huiusce expeditionis erat eiusmodi, quemadmodum à Christianis cognitum est, qui in eo ipso bello Baduri stipendia meruêre. Equitum sub signis habebat centũ & quinquaginta millia, è quibus erant grauis armaturę triginta. peditatus quingentorum millium explebat summam: in ijs, externi variarũ nationum ad quindecim millia. id erat exercitus robur. Tartacas & Abassinos, alij præfecti; Turcas trecentos Mustafa ducebat. accesserãt Christiani captiui, demptis ad militiam vinculis, non plus octoginta; quorum erant quinquaginta Lusitani, Galli reliqui, incertum quo casu, Dobriga quam vocabant naui, ad Cambaicas regiones appulsi. Armorum telorumque omnis generis vim ingentem, curulia tormenta mille admodum exere cũcta parauerat: in ijs, vastæ magnitudinis quatuor basiliscos, intremente solo, centena singulos boum iuga trahebant. Hisce addita sulphurei pulueris pilarumque plaustra quingẽta, & libratores, ac fusoriæ artis magistri complures, cum omni iaculandi & conflandi instrumento. ad hæc, turriti elephanti amplius ducenti; quaternas alij minores fistulas, maiusculas alij binas, totidemque mitres dorso vectabant. Signato in stipendium auro argentoque, vehes onustæ quingentæ, & super hæc omnia, Satrapæ ac dynastæ permulti cũ suis quisque

que thesauris,& magno cómitatu sequeba
verò mercatorum,opificum,lixarumque
num summa iniri vix poterat.Cum hisce
Mandoo regno,quod nuper inuaserat,
inSangę fines Badurius ad Citorem castra
Ea vrbs edito loco duodecim millia pass
tinet ambitu,sumptuosis admodum ędific
licè ac priuatim ornata,mœnibusque ac
naculis egregiè cincta.itaque propter ma
ac pulchritudinem,quamquam arrogan
lo,Mundi vmbella (id enim Citor gent
significat)appellatur.& quoniam,si vel a
ex inferiore loco succedere Cambæus,
subigere incluſos instaret;cùm anceps o
tio , tum lenta fore videbatur obsidio;c
cepit hosti planè exitiale : magnis oper
chinisque ex tuto vrbem adoriundi, neq
cilis erat ei molitio quantauis,nimirū e
ad omnia multitudine.Ergo ad vrbis rad
sum ordinē trabium,qui munientes ab te
tegeret,pluteorum vice defixit.post hosce
breui tempore duas turres,quæ fastigio
nem æquarent mœnium,latas pedes qui
ta,è lapide & argilla excitauit; gradusque
censum adstruxit.in ijs turribus delecti
res,& muralia tormenta disposita,cùm
aduersis propugnaculis quemquam conf
terētur;&tectis ac delubris vltimū haud
narentur excidium;Regina,alioquin ad
nem parata,admoto hoc tanto terrore de
animum:perque notos calles,cū liberis &
familiaribus clam ex vrbe profugit.oppi
strà hostem aliquandiu arcere conati, ac

perditis rebus, in auri, argentique, & pretiosæ vestis aceruos (quos in idipsum ex publico priuatoq; collegerant) ad Betelanam conuersi rabiem, subditis ignibus iniecere se. tres ipsos dies incendiũ tenuit, ad septuaginta millia sexus vtriusque mortalium per eã desperationem absumpta. Sultanus vrbẽ ingressus ingenti lætitia, purpuratos amicosque nouis beneficijs ac vectigalibus auget; militi stipendia duplicat; se ipse adeò magnificè & elatè circunspicit, vt omniũ Regũ vni sibi, qui Citorem expugnasset, vmbellæ honorẽ deberi haud absurda quidẽ allusione iactaret. Verùm, quæ sunt humanæ vicissitudines, nõ diuturnũ Sultano eius victoriæ gaudiũ fuit. aduentanti copijs auctis Mogori obuiam progressus; ad Docerem vrbẽ semel, ad Mandoum iterum profligatur, & castris exuitur. inde cùm ab alijs, tum ab ipso Mustafa desertus; barba, ne dignosceretur, abrasa, gregali cultu, perpaucis comitibus Diũ vsq; contendit. Ibi, à cõcepto pauore, de asportãdis Mecam thesauris, qui supererant, & regno relinquendo agitasse dicitur. Sed suorum hortatu retentus, dum hostes populando agro, & egerenda è desertis vrbibus præda morantur, & ditati spolijs, vt fit, patriam cogitãt; interim ad opem à Solimano Turcarum tyrãno petendam oratores misit: ijs dona ad ipsum Turcam data, quorum æstimatio ad sexcentorum millium aureorum summam ascenderet; ad milites verò quàm exercitatissimos (nã id vnum ab Turca implorabat auxilium) mercede conducẽdos, magna pecuniæ vis. Hoc in præsentia reparandi belli consilium Badurius cepit. Veritus deinde, ne serũ affli sis reb⁹ id remediũ esset; fracta demum superbia,

Soſam,ab Ciaulo(nam in ea tum ſtatione cl
habebat)dein ab Goa Prætorem ipſum N
um ad ſe per legatos ac litteras inuitauit
modò partem capeſſerent belli;poteſtatem
ad Diũ ædificandæ(quod fruſtra iam toti
arte quæſierãt)vltrò detulit.Hiſce nuntiis
ab neutro in tã præclara occaſione ceſſatum
ſa prior,tum Nonnius Diũ inſtructa claſſe
dunt.Ibi nouis vtrinque fœderis & amici
bus in publicas tabulas teſtato relatis;
communi conſenſu fines arcis,in extremo
promontorio,qui locus imminet in ipſum
tum portus,vt clauſtra maris haud dubiè
tenerent. Annus tum agebatur ſeculi hum
geſimus quintus.Area dimenſa,confeſtim
cturam admotæ manus,non fabris tantùm
li turba,ſed ipſis etiã militibus & præfect
rem adiuuantibus.Triquetra,vtpote in p
torium deſinens,loci eſt figura.iactis fun
tis,ab aperto mari ad interiorem tumuli
ne oppidi,murus eſt ductus pedum ſepte
craſſitudine,altus ad coronam vſque vigi
tumulo,rotũdã,vti mos tũ erat,ceſpite in
gitur ante omnia turris dodrantiũ nonag
metro.Thomæa appellata,quod eius Apo
ſtò die exordiũ ſumpſerat:inde rurſus ad
inſulæ marginem continuata mœnia fun
pes abſciſſæ portum attingunt.ibi turris a
ſtructa diametro dodrantium ſexaginta.
Diuo Iacobo Hiſpaniarum præſide indita
men. Muris foſſa circundata quoad cauſa
cipitia tulêre.Inter duas turres medio fe
tio,portam cũ lorica in vrbem aperiunt,
nia ſacellum,& præfecto præſidij militi
ta

cta militariter excitant. Per hunc modum in præsentia duntaxat arx ab vrbe interſepta eſt; laterum munitio, quod ea mari alluuntur, in aliud tempus reiecta: Cæterùm opus vndequinquageſimo die, non ſine Sultani admiratione perfectum. Simul, ad recuperandum in Cambaiæ finibus Variuenem pagum, arcemque appoſitam Indo flumini, miſſus rogatu Sultani Vaſcus Petreius à Sancto Pelagio cum Luſitanis ducentis & quinquaginta; Sofare adiuncto cum Turcis trecentis. Mogores centum & quinquaginta, incenſo pago, arcem obtinebant. ij, quandiu leuioribus miſſilibus dimicatum eſt, hoſtibus egregiè reſtitere. Aſt vbi proueſtis è claſſe maioribus tormentis mœnia quati cæpta; diffiſi viribus arcem deſeruere. Ita Variuenes denuò in Sultani poteſtatem redigitur. Præterea in maritima Cambaiæ oppida præcipua Luſitanorum manipuli aliquot præſidij cauſa profecti. huius auxilij fama è longinquo, vt fit, in maius aucta, retardatus Mogor; ſpolijs Cambaianis grauem exercitum trahens, inſtante iam hyeme, domum reuertit. Is Mogorici belli finis Badurio fuit. Inde Sultanus ad refouenda quæ recentibus cladibus affecta & proſtrata iacebant, itemque ad continendos in fide populares intendit animum, quippe, non pauci ea tempeſtate, Sultani tyrannidis iugũ excutere conabantur. Per eoſdem ferè dies, ad naualem nominis Luſitani gloriam, vnius viri virtute ac felicitate, haud mediocris acceſſio facta eſt. Iacobus Botellius erat nauarchus egregiè ſtrenuus, idemq;, maritimæ ſcientiæ laude præcellẽs. Is, cùm aliquot annos in India & Emmanueli & Ioanni Regibus operam fortem ac fidelem nauaſſet; in Luſitaniam deinde redijt ad præmia de more

petenda. ibi dum ſuam agit cauſam, reſque
ab ſe geſtas exponit; ab inuidis in crimen
vocatur; quod fretus nauigandi peritia,
nis exemplo, res nouas cum regni periculo
retur; atque ad Regem Galliæ, qui tũ erat
cus eo nomine primus, transfugere cogitaret
eã criminationẽ oppreſſus, relegatur in Ins
eo exſilio, non tã de patria, quàm de exiſtim
ne ſolicitus, id maximè laborabat, quo pa
quorum calumnias refelleret factis; ac ſua
gem obſeruantiam & fidem, inſigni aliquo
mento probaret. Iuncta per id tempus inter
nos, & Sultanum amicitia, locoque ad arce
ſem dato, quod Ioannes dudum ardenter op
pergratum ſe Regi facturũ exiſtimauit, ſi o
lætæ rei nuntios celeritate præuerteret. Mo
remem pedes minus octodecim longã, ſex
bebat, ære ſuo in bellicos vſus exſtructam,
egregijs aliquot nautis, ignaris cõſilij, aſſu
(quos in itinere deinde tumultuantes par
nis mitigauit; partim metu miniſque coer
paruo nauigio protinus Luſitaniam pete
dit. Dabulũ ab Cocino prouectus, præciſo
mari, ad Arabiæ littora vehitur; & aquato
cta, cùm ex eo loco ad Bonæ Spei promon
credili audacia proceſſiſſet; inter flectendũ
ties pæne merſo actuario, caligine tum ob
inſulã Sanctæ Helenæ præteruectus, conten
ſu Tertias, ac demum Oliſiponem per ſumm
bores atque pericula tenuit: reſq; ad Diũ ge
Luſitanis, libentiſſimo narrauit Regi: quam
tionem ab Nonnio Prætore mox nuntij &
deflorata iam eius nouitatis gratia, comp
ita, non modò purgatus Ioanni, ſed etiã

donatus, patriæ redditur. Permultos dies in ora omnium ea nauigatio fuit. Quod si paria tam fortibus ausis vir fortitus esset scriptorũ ingenia, scilicet Argo illa, tot poetarum carminibus inclyta, præ Botelliana biremi haud immeritò rideretur. Compositis vtcunque ad Dium rebus (nã inde diuertit oratio) Prætor ad arcis tutelã relicto cũ octingentis militibus, & idoneo tormentorum apparatu, Emmanuele Sosa, Goam hybernandi causa reuertit. Eodem tempore bellũ atrox inter Zamorinum, & Cocinensem exarserat. Cocinensi, pro amicitia missus confestim auxilio, cum virtutis expertæ militibus, Martinus Alphõsus Sosa. is, conantem ingenti exercitu in Cocinensem agrum irrumpere Zamorinum, ad Repelini vada, Eduardi Patieci quondam nobilitata victorijs, parua item manu, magna cum laude repressit. Repelini regulum, Zamorini socium, ex oppido per vim exegit: dein ad naues reuers⁹; Calecutanã classem ad Couleté orę Malabaricę fudit, fugauitque. ac rebus terra mariq; præclarè gestis, Lusitani nominis gloriã apud eas gentes non parum auxit. Inter hæc, Sultanum Badurium, vel ab ingenij leuitate; vel quod Prętor nõ pro spe copias ad persequendum bello Mogorem misisset; pœnitere cæpit indomitæ gentis in suum regnum admissæ. Ninarao Dien si præfecto mandat, vti extemplò per speciem cingendi ex omni parte oppidi, & includendi quod in extremo patebat regij stabuli, modico interuallo murum arci Lusitanæ prætendat. Id cùm se Lusitani passuros negarent, quod ex eo munimento periculum ingens immineret arci; elatus iracundia Sultanus, conuitia in eos, & minas intẽperiãter effudit: dein, simulata rursus amicitia; incau-

tos adoriri, atque adeò Prætorem ipsum, vt in
simulatque rediret, ad epulas inuitatum oppr
re statuit. Super hæc, ad distinendas quàm ma
Lusitanas vires, missis clam litteris nuntiis
morinum cæterosque eius oræ dynastas inli
num instigabat nomen. Prætor, pluribus ac n
mè obscuris indicijs fraude comperta, ineun
culi huius anno trigesimo septimo; nauibus
ta, in quibus erant Lusitani quingenti, Diu
edixit. Eodem cum sua classe Martinum Alp
sum ex ora Malabarica subsequi iubet; parat
res facultatem daret, Sultani insidias anteu
Ea facultas opinione celerius oblata. Cũ en
Diensi portu sub arcẽ iactis anchoris Prætor
bum egregiè simulans, Regi salutem nuntia
fisset; ac se, quominus ad eũ adiret, valetudi
hiberi; Sultanus, nimirũ ad sua tegẽda consil
trò ipse parua biremi ad inuisendum in pr
Nonniũ accessit, venatorio amictu viridi, m
pitis diademate, gladio inaurato succinctu
bantur eodẽ nauigio, præter Emmanuelem
(quem ipse pro amicitia ex arce euocarat) Sa
vel amici non amplius tredecim; præterea
duo, regium pugionem alter, pharetram al
arcum de more gestabant. Lembi quatuor cu
tera familia sequebantur. Vbi ad prætoriam
cuit, conscendenti, Nonnius aperto capite
ad scalas magna cum obsequij significatione
greditur; acceptumque perhonorificè, in pu
instar cubiculi, regio apparatu exornatã mu
intromissi cum eo, præter interpretem & pu
vnum, præcipui Satrapæ tres. in prætoria
milites erant ducẽti. Scilicet ingrediens R
scijs arcanorũ illicò morti destinatus: inter

imperia exsequenda, suspenso omnes exspectabāt animo, quàm mox Prętor ad occidionem vocaret. Sed apud Nonnium, tantisper dum in naui moratur Sultanus, hospitij valuit fas. Taciti ambo, & alter concepti facinoris, alter aditi periculi magnitudine confusi, aliquandiu perstitisse dicuntur. ad extremum Sultanus, cùm à suis Persico sermone quæsisset, num in pergula quæ ad gubernaculum est, armati laterent; responsumque esset, nihil videri tale; tandem, prosequente officij causa Nonnio, ad scalas redijt, suamq; in biremem saltu se misit, defunctum periculo vana opinione confidens. At Nonnius, vti abeuntem vidit, quasi omni religione solutus, confestim suos aspera voce vultuq; cessatores increpitat. Illi, dudum ad cædē instructi, in expedita nauigia extemplò desiliunt; contentoque remigio Sultanum intra Lusitana præsidia classemque deprehēsum inuadunt. Emmanuel Sosa cum promptissimis in regiam è sua naui transcendit. Alij ab lateribus circunsistunt. Atrox circa Regem pugna cooritur. multi vtrinque vulnerantur, aut cadunt. in ijs Sosa, ab Sofaris genero, quem Tigrem mundi à virtute appellabant, gladio confossus, in mare proijcitur; & puer is, qui pharetrā & arcum Sultani ferebat, artis sagittariæ peritissimus, octodecim spiculis totidem Lusitanos, nullo prorsus in irritum misso, confixit: atque ipse ad extremum glāde traiectus occubuit. In eo tumultu, armatæ celoces regiæ tres à Mangalore superueniunt; in quibus erant mercenarij Turcæ complures. ij, vt Regem in extremo discrimine circūuentum vidēre; haud quaquam exterriti, ad eum eripiendum per media hostium tela nauesque perrumpunt. neque à prælio abstitēre, quoad affluente in

singula momenta maiore Lusitanorum num
ad vnum omnes interfecti sunt. Interea regi
uem promiscua cædes vacuam epibatis fac
Rex ipse, vulnere accepto, nautis ac remigibu
ni ope adhortandis instabat. iam prope lim
rat nauis, cum è remigibus duo tresve, vno
ti ictu discerpti sunt. inde biremis, præsertim
recedente, transuersa repente vadis inhæsit
segniter Sultanus ad vicinam salutem in ma
silijt. sed nimirum frustra eluctanti extrema
rat dies; inter enatandum, affecto corpore,
aduersos fluctus aliquandiu tetendisset; de
ad Lusitanum actuariũ, cui præerat Tristan
ua Scalabitanus, ipso aquarum impetu abri
ibi, spem inter ac metum, cum ingentibus po
sis ac precibus vt reciperetur, qua Regem, q
tanum se clamitans miser, dum illi remum a
dendum porrigit Paiua; præter exspectatio
quodam è nautis infimæ sortis homine, com
hasta cõficitur. Exanime corpus cùm diutiu
tasset, subsidit deinde, neque vnquam app
Ita, opulentus in primis Indiæ Regum, cum
maria terrasque sui nominis terrore compl
ab ijs demũ quos magna mercede cõduxerat,
rimo genere leti, suorũ in conspectu pere
cæcitatem humani consilij, & vanitatem e
quæ vulgo solida ac præclara putantur, exist
probauit. Ex ijs qui pugnæ superfuerãt, sem
aliquot in classem accepti: quo in numero
rem Nonnius clementer habitum, curatis v
ribus, misit ad comprimẽdos in vrbe tumult
que omnis multitudo (& erat eo tempore
tissima) vt in eiusmodi perturbatione rer
dij ac direptionis metu perculsi, ad portas

ros,fugæ cauſa ruebant eo impetu, vt,præ cõferta in anguſtijs turba, eliſi aut obtriti ſint aliquot. is pauor ac trepidatio, Sofaris demum aduentu atq; auctoritate ſedatus. Baburij mors,non tam interfectoribus glorioſa, quàm læta ijs gentibus fuit: fœdã quippe in populares tyrannidẽ exercuerat: vitijs omnibus à pueritia deditus;numinum contemptor;æquè ſui prodigus,& rapax alieni; potentiæ viriumque per libidinem & ſæuitiam oſtentator dirus:multos per calumniam omnibus fortunis euerterat; multis beneficia dederat idem,ademeratque; multos etiam ex amicis, in ijs duos Iazij filios,vt Dium inde reciperet, omnibus tormentis excruciatos necarat. Ergo,tot ſcelerum ſibi cõſcius,adeò omnes homines, omnia loca temporaque ſuſpecta habebat;vt cibum ſuis ipſe ſibi pararet manibus,perque ſummã indignitatẽ,principis ſimul & coqui munere fungeretur. Quò magis mirandum eſt, ad inuiſendum Prætorem veniſſe tam exiguo comitatu. Sed illum videlicet vltrices furiæ in eam amentiam impulerunt;vt quibus perniciem extremam haud obſcurè machinabatur,eorum poteſtati ſemet vel nimis callida ſimulatiõe,vel ſtolida temeritate permitteret. Sublato Sultano,tota inſula in Luſitanam ditionẽ extemplò conceſſit. Cuſtodes ad caſtella tuenda, itemque vectigalibus in portu exigendis ad Dium atque ad Rumæpolim (nam eo quoque facili appulſu commeabant naues) ſcripturæ magiſtri à Prætore diſpoſiti. In regijs theſauris haud ita multum pecuniæ inuentum:in horreis verò & armamentarijs,commeatuũ & inſtrumenti bellici omnis generis ingens copia. in naualibus etiam haud exiguus nauium variæ formæ numerus, omnium

ratio

ratio in codices à Quęstoribus relata. Neque
to post, contra omnes belli casus arx ab vr
parte, qua in mare vergit, muro circundari
& è vasto specu, in quem medio fermè spat
lus recesserat; admodum capax effecta cist
euersa Rumæpoli, quod ad eius præsidium
non suppeterent, eius loco nouum propug
lum excitatum est. Dum hæc parantur, qui
Gangaridum gente, quam hodie Bengalam
ad Prætorem adijt, natus, vt ferebatur, anno
centos triginta quinque. neque mendacij su
suberat: nam & seniores qui tum erant, se
eodem grandæuo aiebant à maioribus acce
& ipse filium habebat nonagenarium; & cùm
ram nosset nullam, quæ referebantur ab eo
terum gestis rebus, ad fidem annaliũ optime
gruebant. Huic aliquoties iam deciderant de
alijs continuò subnascentibus: & barba vbi
sus incanuisset, in atrum denuò colorem, id
latim, semet ipsa vertebat. ante centesimum
idola coluerat: inde æquè miserabili errore
fariam Mahometis trãsierat sectam, is propr
raculi nouitatem Sultani stipendijs ali cõ
idem vitæ subsidium ab Nonnio petijt: No
haud grauatè assignauit: dein arcis custodi
sexcentis ferè militibus Antonio Sylueriæ
missa, Goam, vti solebat, in hyberna se con
Vulgato Sultani casu, Cambaiæ proceres
dium puerum, eius sorore genitum, creãt
rectores pueritiæ, ijdemque tutores regni
Driacan, Madremalucus, Alucan adiũcti, Ad
ce, post Nonnij profectionem, Sofar, vel ob
offensiones, vel Christianæ religionis odio
sitanos accẽsus, omnibus suis rebus miro

in tutum auectis(& erat totius ciuitatis longè ditissimus)triginta fermè leucarũ itinere ad vrbem Madabam ad Dio contendit,iamq;ad bellum spõtè inclinatos,facili negotio perpulit,vt omni conatu ad pellendos ex arce Lusitanos incumberent. Confestim habito delectu,conscripta decem peditum,quinque equitũ millia. Alucan dux ijs copijs datur.Præterea Sofar,egregiæ virtutis pedites ter mille, equites mille suo ære conduxit. Pari fermè imperio vterque ex vrbe Madaba Iunio mẽse profecti,non longè ab Rumæpoli castra locant. Ex recentibus eius loci ruinis,continuò Lusitani in nouum necdum omnino absolutum, de quo dixi,castellum sese recipiunt.Id castellum Sofar, Alucane interim operibus occupato, cum suis magno impetu adortus,dum muros incautius subit; altera manu plumbeo globo transfixa,prælio excessit. Eo vulnere spatium Lusitanis datum perficiendo castello;itemq; cisternæ intra arcem, conuectis è vicino aquis,ad iustam altitudinem implendæ.ac primò consilium Antonij Sylueriæ fuit,totam insulam tueri,atque ob idipsum nauarchos aliquot, cum suo quemque manipulo, ad loca idonea toto freto dispositi, qui transitum hostium ex continente impedirent. Simul, quoniam Diensem populum aliena ab se voluntate, multosque institorum habitu peregrinos milites in vrbe versari dicerat;eorum cœtus aliquoties vi minisque discussit;arma plerisque ademit; & mercatores quatuor,in primis pecuniosos, qui obsidum loco essent,repente in arcem arripuit.Dein,cùm promotis munitionibus Alucan fretum omne tormentis infestum faceret; nec possent sine pernicie Lusitani diutius in ea statione perstare;nauibus insuper

per aliquot tormentisque, alieno sanè tem
subitæ procellæ impetu amissis; Antonius, de
rum sententia denique relicta insula, naua
in arcem recepit. Rumæo castello Francisc
ciecum, adiunctis ex vniuerso præsidio mi
ad septuaginta, præposuit. in marino pro
culo, quod in ipso aditu portus olim Iazir
xerat, Franciscum Goueam cum delectis
itemque in arce, prout res postulabat, al
partes cústodiendas attribuit. Relicta ab I
insula, confestim hostes libero transitu sum
uium gratulatione in vrbem admissi. Alu
gijs in ædibus procul ab hoste consedit: n
alcam pugnæ, grandi iam ætate vir, sese fac
mittebat. Sofar, prope arcis mœnia locum
atque communijt. Inde per occasionem le
tamina seri cepta, quibus fermè superior
res erat: duce plerunque Lupo Sosa Cot
cum præsidio lignatoribus aderat, idem
stea totam hâc obsidionem duobus libris
ter est persecutus. Dum hæc in Cambaia ge
Ottomanus interea alijs alijsque Baduri
precibusque fatigatus, ac demum de eiusd
de ab vxore vidua & profuga coram edoc
tam ad lacessendum bello Mogorem, quàm
lendos ex India Lusitanos, & Orientis re
suum imperium adiungenda, conatus omn
buit. Classem ad Suezium, cura Abrahemi
rati ædificatam & instructam habebat m
nauium (quarum pleræque remis agebant
sexaginta quatuor: ad quas accessêre deinde
baicæ septem, Malabaricæ tres. Ei classi cu
ma potestate præposuit Solimanum Pelo
sium, præsidem Aegypti, virum enormi

nus adipe, quàm auaritia & crudelitate notissimum, huic, remigum ad septem millia, bellatorũ sex attributa; in quibus erant Ianizari seu prætoriani mille quingenti: Turcæ bis mille; aliarũ gentium cæteri, maritimæ fermè rei callentes; qui & militum, vbi opus esset, & nautarum partes obirent. Solimanus, lustratis ad Suezium copijs, cùm remigum pars imperium detrectaret; ducentos vno imperio iussit occidi. eo metu seditione compressa, profectus, ad Giddam appulit vrbem ab incolis metu relictam. dynasta, cui Solimani rapacitas & immanitas haud erat ignota, cum popularibus in auia loca secesserat. Ab Gidda ad Camaranum, inde ad Zebitum traiecit classis. Nocoda Hamedius Turca oppido imperabat. is, largè & munificè accepto Solimano, eiusdem iussu repente securi percutitur. oppidum Mustafæ Mammalucco donatum. Ab Zebito Adenum superatis faucibus ventum est: præmissis iam ante legatis, qui ab Rege commeatum, vacuasque in vrbe ædes curandis ægrotis pro amicitia peterent. vtrumq; cum cura præstitit Rex. & alimenta in classem, & hospitium laborantibus datum. in id hospitium, simulato morbo, singuli milites à quatuor valentibus à mari transuehebãtur, armis in lectulo sub veste contectis. per eam fallaciam, nihil eiusmodi suspicante populo, quingenti paulatim intromissi. Tum Solimanus ex composito per satellites Regem ad naues accersit. ille, cùm suæ dignitatis haudquaquam oblitus, indignabundus abnueret; confestim insidiatoribus, quod iam ante conuenerat, è classe proponitur signum. ij cum armis intemplò coorti, stupente ad inopinatã rem ciuitate, regiam circunsistũt, cõprehensumque Regem ad So-

ad Solimanum vi pertrahunt. Ibi superbè
rogatus ab eo, cur tertium iam diem ad
causa venire distulisset; cùm liberius
quàm prædonis aures ferre consuessent;
propalam ex ipsius prætoriæ nauis
penditur. Vrbe dein crudelem in modum
ta, præsidioque imposito, Solimanus ex
soluit. ac tametsi ex Ottomani mandatis
mò intenderat cursum, tamen mutato
consilio, Dium flexit, haud dubius quin
gotio Lusitanam esset expugnaturus
mul potiturus insula magni ad vniuersam
obtinēdam momenti. qua tota de re cùm
ab Sofare iamdudum accepisset, Sofarem
ipsum in itinere ad leucas ab Dio circiter
cim obuium habuit. Interea de Turcarum
tu & ante rumor, & ipsi postremò specula
Antonium Sylueriam attulerant. Ille tam
varijsque terroribus minimè fractus; pr
habebat copia vigilias intendit; custodia
munitiones instaurat: simul, ad petendum
re subsidium nuntios Goam cum epistol
iam Turcæ appropinquabant, in hûc fere
instructi. dextrum cornu è quatuordecim
bus, quas regias vocant, in altum Solima
tenderat. sinistrum, è triremibus non amp
tem, propius ad terram admouerat, medi
tenebant onerariæ, totum agmen reliqu
mes & rostratæ claudebant. Vt in conspe
classis; ad nobiles, qui ad spectaculum ex
uenerant, Sylueria per quàm serena fronte
" sus; En, inquit, viri, tempus, acceptam à ma
" bellicam gloriam, debitamq; cùm Deo,
" gi nostro fidem nobis ob oculos propon

rum vtrumq; si attentis animis intuebimur, pro- »
fectò labores omnes atq; pericula, quæ ex hostili »
tanto tamq; multiplici apparatu nobis impẽdent, »
præ officij ac pietatis fructu leuia ducemus. Equi- »
dem, & ex ipsa quam agimus causa, & ex vestra vir »
tute commilitones, magna in spe sum, fore vt de »
immanibus hisce barbaris illustrem intra paucos »
dies victoriam reportemus. qua vos eadẽ fiducia »
quoniã teneri certo scio; superuacaneum reor hoc »
loco trophæa recensere, quæ toties iam ex commu »
nibus & Christianæ religionis, & Lusitani sangui- »
nis hostibus, Deo bene iuuante, retulimus. Ab his- »
ce dictis, ad stationes disponendas animum inten
dit. Fessis in tutum receptis, alios de more substi-
tuit. Cespitis & materiæ ad renouandos aggeres,
itemque lanæ & centonum ad protegenda mœnia
vim sedulò comportari iubet. ad hæc, seruitijs, ne
quid eorum perfidia occultæ fraudis erumpat, cu-
stodes apponit. in primis verò annonæ diligẽs ha-
bita est cura: vt salubri temperamento ac dimensi
one per idoneos ministros erogaretur. Super om-
nia, propitiando immortali Deo diurnæ pariter
ac nocturnæ supplicationes adhibitæ. At Solima-
nus, in salo ancoris iactis; ad tentandam arcis op-
pugnationem septingentos prætorianos in proxi-
mum littus exponit. ij, misti sagittarijs egregio or
natu fistulatores, cùm ad mœnia subijssent; repen-
tina missilium vi, sex è Lusitanis occidunt; vigin-
ti consauciant. Neque segniter ab inclusis reddita
iaculatio est. Ianizari quinquaginta interfecti, vul
nerati complures. Cæteri, minoribus quàm vene-
rant animis, ad Sofaris munimẽta se recepêre. Per
eidem dies, trãsuerso cum sordidis nubibus Au-
stro, classis propemodum ad terram alliditur. Eo

metu Solimanus, & quod telis ex arce petet
ad Madrafabæ portum, leucas vltra Diu
que processit. Descendenti, paratus iterum a
ne obsequium præsto fuit Sofar. Cum eo S
nus consilia de totius belli ratione, atque a
ipsius Cambaiæ occupando regno comm
Expositio dein milite, muralibusque tor
Dium terrestri itinere accedunt. Eodem
pore Alucan, haud leuibus argumentis fel
habens Turcicum scelus, ac dominādi lib
cum parte copiarum (nam reliquas pro
auctoritate Sofar apud se retinuit) omisi
ne, in mediterranea loca secedit; Rege
mudium & rectores de suo consilio per l
docet. Rex & factum probauit; & missis cu
pulos & dynastas edictis, nequicquam ex
te Solimano, commeatus in castra iubue
quæ res non parno Turcis impedimento
riam fuit. Inter hæc, operibus, ad statue
ximè tormenta, instabant barbari. Illud
cendiariæ machinę genus ab ijsdem excog
Vastæ magnitudinis, ad onera transuehen
uis erat in portu. Huic naui præcellam
materia pyram, pice, sulphure, nitro, a
fœtorem simul ac fumum excitandum re
ponunt. Consilium erat, ardentem strue
rinum propugnaculum æstu reciprocant
tere, vt vel præsidiarijs flamma tetroq
spiritum includeret; vel certe, dum extin
ignibus occupantur; inter eam trepidat
que caliginem, Turcę traiecto celeriter
sis in muros euaderēt. Verūm ad eam m
quò tanti ponderis machina innatare
muris applicari posset; nimirū exspect

ſumma per plenilunium incrementa maris, quas vulgo nautici aquas viuas appellãt. Ea re animaduerſa, Luſitani, vltrò nauem incendere, Albuquercij ad Goam exemplo, & illud vtcunque ſeu exitiale commentum, ſeu inane ludibrium amouere cõſtituunt. Ad eam rem Franciſcus ipſe Goueanus eligitur, qui maritimæ rei, & propugnaculo præerat, inſigni conſtantia vir. is proxima nocte duobus egregiè armatis caturibus eò ſenſim accedẽs, non fefellit excubias. continuò è ſtationibus denſæ pilæ in prætereuntes emiſſæ. at ille nihilo ſecius in incepto perſiſtit; perque media tela, fauente Deo, ad locum ſine damno prouectus; in pyram multis ſimul partibus ignes conijcit. cuſtodes ad viginti confeſtim in mare deſiliunt: ij è caturibus plerique confoſſi. Vbi materiam flammæ tenacius occuparunt, quàm vt opprimi facilè poſſet; pari audacia & felicitate, Goueanus, volitantibus vndique globis retrò vnde venerat, cum ſuis incolumis abijt. Ea ſpe deluſi Turcæ, haud omiſſa interim arcis Dienſis obſidione, ſeſe cum magna parte exercitus ad Rumæi caſtelli mœnia quaſſanda conuertunt. Inde cùm vtrinque ſumma vi pugnaretur, & multi quotidie occumberent; in Luſitana muliere (Barbaram nomine appellabãt) inuictum animi verè Chriſtiani robur enituit. Huic, amiſſo coniuge, duo ſupererant filij, ætate viribuſque florentes, Aloiſius, & Chriſtophorus. ille ad Rumæ polim, hic in eadem arce Dienſi agitabat excubias. Fortè ita euenit; vt Chriſtophoro, tam pro muri corona ſtaret armatus, contorta à hoſtibus è tranſuerſo pila partem ventris vnà cum inteſtinis abriperet. extẽplò ſemianimis domum relatus, vti erat de æterna ſalute ſolicitus;

parentem optimam interrupta compellant
„ Peto, ait, abs te, quæsoque mater; vti mihi
„ expianda crimina sacerdotem, quàm ad
„ quendum obitum, lacrymas ac suspiria
„ Vereor enim, si te ingemiscentem audiero,
„ lor tuus ac mœror, meam ad supremum
„ necessariam exigui temporis præparationem
„ pediat. Cui parens, inter adstantium fing
„ complorationem vna siccis oculis, &placi
„ tu; Ego verò quod doleam, inquit, fili habe
„ nisi noxæ aut piaculi quippiá tibi supereſſe,
„ eluas. Nam alioqui probè intelligo, ijs qu
„ obierint leti genus, præclaram esse merce
„ ratam in cælo. Tu modò clementis Dei pac
„ niam fidenter implora: teque in hoc tra
„ rum præbe. Id vnum in hac orbitate maxim
hi solatio fuerit. Inter hasce adhortatiões,
moribũdi viscera manu suffulciens, fugien
mæ reliquias tandiu fouit, quoad accito
cerdoti peccata cum salutari detestatione
sus, & absolutus; in sinu parentis animam
Vixdum demortui corpus vidua terræ m
rat; cùm de alterius filij nece nuntius affer
propugnatione Rumæi castelli paulo ante
rat. scilicet nemo fuit, quin geminato in
cas horas vulnere, confectũ iri fœminam
to putaret. At illa, in tam acerbo casu, tan
fuit vt quicquá Christiana spe & grauitat
num admitteret, vt etiam venientes ad se
leniendi causa notos ac familiares vltro co
retur. Huius mihi matronæ sensus, & in libe
ritas, laudabilior haud paulo visa, quam
ad primum de morte filij nuntium exami
aut illius, quę lętitia conspecti repentè

mortuum crediderat, exspirauit. Cæterùm Patiecus Rumæo castello præpositus, magna parte muri diruta, cùm hostium multitudini vltra obsisti non posset; saluis, præter arma, rebus atque corporibus, deditionẽ fecit. Vix ea facta deditione, hostes ex omni parte in castellum irrumpunt, Syluerianis, qui freto diuulsi rẽ ex arce ipsa cernebant, ad spectaculum adeò triste collacrymantibus. inter eam irruptionem, planè memoranda contigit res. Vexillũ erat Christi Domini in summis mœnibus de more defixum. id vexillum Turca signifer contemptim raptum abiecit, & Mahometanũ eius loco substituit. Non longè inde aberat Ioannes Petreius, exacta iam ætate vir; cæterùm egregiè pius idem, ac strenuus. is, vbi strata humi diuina trophæa conspexit, generoso quodam ardore succensus, eos qui circa se erant, ad illam vnà secum vindicandam contumeliam inuitat. Sex fermè sequuti. Cũm ijs ad locum intrepidus vadit; euulsisq; pseudoprophetæ, Christiana reponit insignia. id conspicati extemplò victores accurrunt; Lusitanis interminantur; Mahometana restituunt. nil valuerunt minæ. Turcis vixdum digressis, pari constantia Petreius & socij ad locũ aduolant; Mahometis afflicta rursus imagine, Crucẽ extollunt. hoc ipsum tertio vel quarto, Lusitanorũ incredibili perseuerantia factum est. neq; certamini modus fuit, quoad exasperati & perciti rabie barbari, obtrũcatos Christianæ dignitatis assertores in mare deijcerent. Hinc mira visu dictuq; res. Militũ Christi cadauera, diuino scilicet nutu, ne honore sepulcri carerent, obliquo euripo, contra vim æstus rapidissimi, sponte ad ipsam arcis Lusitanæ portam euasêre; haud obscuro sanè documento,

cùm tanta sit corporũ diuinitus habita ratio
ris, quã glorioſa fuerint eorũ animis in cœ
mia perſoluta. reliqui dedititij, cùm honeſt
ti ante tuliſſent exiguæ lucis vſuram; initio
ter accepti ab Solimano, atque adeo dona
ſed ijſdem poſtea, in reditu, ab ira malè geſ
capita ad Zebitũ præciſa dicuntur. Capto
caſtello, in vnam Dienſem arcem tota bell
incubuit. ac ſimul terra mariq; oppugnat
ta. Maioribus primùm tormentis per dies
ſine intermiſſione muri quatiebantur; Luſ
vbi quid procidiſſet, impigrè obmolientib
pera dein prælia, promoto ab hoſtibus agg
neisq; commiſſa, acti vtrinq; cuniculi; ſæ
tionibus, ſæpè in ipſa mœnium ſtrage pug
eſt. Verùm atrociſſima omnium poſtrema
tio fuit. Triplici acie deinceps ad mœnia
rant Turcæ. quatuor ipſas horas mira cõt
certatum. ac tantus fuit ardor animorũ, v
nus fiſtulator, aſſidua neq; irrita iaculatio
loculis pilarum exhauſtis; dentem excuſſe
met, raptimq; in fiſtulam inditum plum
in hoſtes emiſerit. E Turcis quingenti eo d
derati: vulnerati circiter mille. E Luſitanis
mi viri cecidêre quatuordecim; è reliquo
partim ambuſti, partim grauiter vulnera
multi, vt non plus quadraginta idonei ad
da arma ſupereſſent. iamq; ad extrema v
erat. vnà cùm viribus annona quoque, &
tarius puluis, & pleraque inſtrumenta bell
cerant. Vicit nihilominus pertinacia Luſ
quod nulla vi, nullis cladibus, nõ modò
deditionem, ſed ne ad pacis quidem me
duci potuit: ipſis quoque fœminis puer

pra sexum & ætatem, omni ope adiuuantibus viros; eosque ad certamen, ac decus, & oppetendam in Christiana causa mortem adhortantibus. Inter hæc, ab Nonnio; dum ad subsidium inclusis ferendum reliquam ornat classem, celeriter præmissæ liburnicæ sexdecim, ad Madrafabam accesserant noctu, quaternis in singulas puppes luminibus ad speciem augendam haud frustra sublatis. eo quippe terrore Turcæ perculsi, tribus iam millibus suorum amissis, & super alia dãna, arctioris etiam indies commeatus, & imminentis hyemis pauore perterriti, Sofarem exsecrantes, vrbem incẽdunt; & noctis intempestæ silentio conscendunt naues, duobus circiter mensibus in obsidione consumptis: ac vela dant in Arabiam tanta cum trepidatione, vt saucios quingentos, & magnam tormentorum partem fœdè reliquerint. Is dies fuit festus Sanctorum omnium: quò etiam pulchrior lætiorque, Lusitanis, exitij metu præter spem liberatis, illuxit. Turcico amoto auxilio, Sofar quoque cum suis in loca remotiora discessit. Insulam dein totã Lusitani sine certamine recepêre. Inclyta per gẽtes ea fuit victoria; bonamq; Asiæ atq; Africæ partem, Europamque pæne totam noua cum nominis Lusitani laude peruasit. quippe, non cum incondito ac semiermi Aethiope, vel cum fugacibus Indis, sed cum paratissimo & exercitatissimo milite & imperatore, in summa propugnatorum inopia fuerat res. Ergo Franciscus ipse Rex Galliæ, magnus virtutum æstimator, captus admiratione Sylueriæ, pictam eius imaginem e Lusitania postmodum expetijt, præstantium virorum ac ducum tabulis inserendam. Dum Lusitani obsidentur, panati Nonnio quàm primùm inclusis auxilium

ferre, præter opinionem succeſſor è Luſitan
nit Garzias Noronia. Huic, ob Turcici belli
naues vndecim, armatorum ſeptem milliu
rat Rex. Qua in expeditione atq; apparatu
mè ſilenda res accidiſſe fertur. Ad maiorem
ctus copiam, vt in tãto periculo, Ioannes,
natura miſericors, facinoroſos, ac noxios
capitalis damnatos, qui ad militiam idonei
rentur, conſcribi & cẽturiari imperauerat,
notior eorum eſſet opera, ſeparatim vnam
uim impoſiti: Callaicam appellabant. Ha
gis clementia diuino iudicio haud ſatis con
bari viſa. Cæteræ quippe naues, Oliſipone
ctæ, curſum tenuêre omnes: vna duntaxat, qu
num illud atq; colluuies vehebatur, incer
infortunio quoúe loco, prorſus in itinere
Ac ne reliquarũ quidẽ magnus in publicũ v
it; quippe ſoluta, vti dictum eſt, obſidione
profectisq; iam hoſtibus. Præter militares
pias, epiſcopo Fernando iã vita functo, vi
gium, qui eo munere fungeretur, ſecũ Garz
duxerat Ioannem Albuquerciũ è Franciſc
milia, caſtellanum, eiusq; comites atq; adi
Vincentium ex eadem familia, catechiſtã
& clericũ quendam, nomine Iacobum, ex
Luſitaniæ Borba, notæ facundiæ concion
Horũ verò, cùm in epiſcopatu adminiſtrãd
in excolendis atq; ad Chriſtum alliciendis
nibus, fructus pietatis & induſtriæ conſtitit
centio etiam memorabile quiddam contig
hibetur. Cùm enim Epiſcopi iuſſu in Ma
ca regione iuuentutem Chriſtianæ doctrin
dimentis imbueret, pueris aliquot vel
ribus vel aliud forſan agentibus colaph

fregit,quæ res apud eas quoque nationes probro vel maximo ducitur. Inde ira parentibus mota, cumque furore perciti,ad eam,vt ipsi rebantur, ignominiam demendam,arreptis armis in Dei famulum irent;quamuis læsa puerilis ætas, tantum abfuit vt patrum facinus adiuuarent,vt etiam facta manu lapidibus eos arcere non dubitauerint. Cuius rei miraculo stupentes barbari, gradum illicò retulêre,& suam quisque domum, re infecta, dilapsi sunt. At Nonnius tradita successori prouincia,cùm circiter decennium Indiæ præfuisset, in patriam deinde renauigans, graui correptus morbo, circa frontem Africæ moritur. Defuncti corpus, nequaquam tanto viro dignis exsequijs, in mare piscibus esca proiectum est. Noronia, vt primùm iniit magistratum,ad componendas maximè res Diensis,iniuria belli profligatas ac perditas adiecit animum.Id quia non nisi pacatis Garatibus fieri poterat;tentatis ante procerum voluntatibus,legatos de pace ad Mamudium misit. Negrè impetrata,nam etsi rectores iam tum propensi ad quietem & otium erant;duæ tamen faces regem adolescentem assiduè ad vlciscendã auunculi cædem omni arte incendebant; Badurij maior;& Sofar:quamquam is quidem occultè ac dissimulanter,vt spatium ad reparandas interim vires,ab Lusitanis haberet.Pax in has maximè conuenit leges.Vti portum arcemque Lusitanus; reliquam insulam & oppidum Cambæus haberet, dimidiumque portorij caperet. Eidem quandocunque libuisset,murũ è regione arcis liceret ducere; ceruntamen remoto ab arce,& nequaquam suspecto præsidiarijs loco.ij fines communi consensu adscripti.Iacobus Lupius Sosa,loco Syluerię, cũ

nongentis militibus arci prępositus:& otiũ
ita vtrique parti expediret,in multos annos
videbatur.Cæterùm inquietus adolescens,
præsertim stimulis agitatus,ad recuperandã
Lusitanis Bazainum, vicinasque insuper
quod nihil in nouo fœdere cautum de ijs
præfectos cum modico exercitu misit.Cum
Rhoterico Laurentio Tauora, qui Bazaino
rat, minutis aliquot prælijs prospero ferè
euentu pugnatum est. Guzarates ad extr
fessi bellicis incommodis,vltrò pacem ab
tio petiêre.Neq; ea concessa.per vim omn
sine magna cæde ex ijs locis exacti. Cir
tempus,Ceilani Regem Zamorinus acri b
mebat. Missus à Prætore ad auxilium loc
& amici cum haud magna classe Michael
ria,Calecutanos commisso prælio superat
hostibus fermè notissimi, in ijs Patemar
classis præfectus:pleræque naues cum ma
mentorum numero in potestatem venêre.
el,defuncti ducis caput abscissum,munus
mum Ceilanio misit Regi.ob eam rem cũ
pecunia donaretur;pecunia reiecta,conte
ctoria,domum ouans reuertit.Ea clade,Za
maritimæ vires accisæ:pacemque deinà
haud æquis conditionibus impetrauit. Du
ces in India Lusitanas opes ac nomen a
plificant;in Molucis interim Christianam
tate ac iustitia Galuanus augebat.Celebio
stas ac Reges ad veri Dei cultum adductos
nus in Molucensibus quoq; populis, ac Te
si pręsertim,ad eadem sacra motus animo
stiterat. Ea re animaduersa, Mahomet
zij, quippe quorum priuata res ageretur

insulas circumire; proceres ac Reges obiectis religionibus admonere, orare, obtestari, vt orienti quamprimùm occurrerent malo: neu tam insignem summo prophetæ contumeliam imponi permitterent. Horum precibus ac denuntiationibus fatigati Reges, minaci edicto, si quis Mahometanos ritus atque instituta defereret; exsilium, & omnium fortunarum proscriptionē intentant. Eo edicto, aliorum studia Christianæ disciplinæ restincta: aliorum, vti sæpe fit, multo magis accensa: in ijs Colanus Sabia ex intimis Aerij Regis amicis, & consiliarijs; nullo terrore de sententia demoueri se passus; in arcem Lusitanam repentè confugit: ac, mox ipse cum suis baptismo expiatus, Emmanuelis Galuani sibi nomē desumpsit. Post hūc, Geilolij quoque Regis consobrinus, Mahometica superstitione contempta, Christianā religionem amplexus. Accessit quinetiam è Caciziorum ordine primarius quidam, natione Arabs, ex ipsa Mahometis progenie: quod summum apud eas gentes nobilitatis est decus. Huius verò conuersione, nequicquam mœrentibus collegis atque frementibus, maiorem in modū plebs vniuersa commota: atque adeò Aerius ipse Rex parum abfuit, quin patrijs ritibus relictis, illicò se se ad Christum adiungeret. Alij certè complures auctoritatem Arabos aperte sequuti. quos omnes Galuanus in fidē & patrocinium benignè receptos; opera, consilio, pecunia tuebatur. Neque tamen iccirco quicquā apud alios ipse vel de existimatione, vel de gratia perdidit. Mira quædam erat caritas & veneratio viri; nihil magis æquè summi atq; infimi, quā ne sibi Galuanus eriperetur, timebant. Ergo, re ipsa agitata; permissu denique magis quàm volun-

voluntate Galuani, legationem cõmuniter ad
annem Tertium decernunt cum litteris; in q
exposita priorum pręfectorum auaritia, crud
te, superbia, itemq; commemoratis ex altera
Galuani beneficijs, integritate, prudẽtia, et
tebãt, salutis & pacis omniũ causa, vti prop
perpetuũ, quoad viueret, Galuanũ Ternatis
ctum esse pateretur. Addita, si hoc petenti
ret, promissa, quę ad Lusitani Regis dignita
commodum magnopere pertinerent. Hæc a
bus proceribusque, communi omniũ nomi
sa legatio. Cæterùm tanto locorum interua
tis maturè peragi ac renuntiari non potu
Georgius Castrius erat in cursu, designatu
no successor. Huic Ternatem appulso, aui
petenti prouinciam, Galuanus nondum sp
magistratus exacto, minimè peruicax vel a
sus, extemplò concessit. Nihil tam acerbum
lamitosum ijs nationibus euenire tali tem
tuit. Vixdum abierat præfectura Galuan
tota Molucensis res, illius viri lenitate atq
silio quàm optimè cõstituta, ijsdem ferm
olim de causis, in pristinos fluctus ac pert
nes cum inæstimabili detrimento Christi
dei recidit. Quæ quoniã vulnera sine acerb
re tractari non possunt; cõsultò faciam vt
hac vel attingam leuiter, vel etiam silent
sus inuoluã. Dabit, opinor, haud grauate p
hi lector hanc veniam: contentus videlice
superioribus libris, ad genus indicandum
retulimus. Hoc rerum Molucensium statu,
Indiæ Prętor, lętali correptus morbo, se
circiter administrata prouincia, anno se
ius quadragesimo è vita migrauit. Garzia

regio chirographo ſubſtitutus eſt Stephanus Gamma, qui Malacæ vrbi paulo ante præfuerat. Martinum Alphonſum Soſam multis rebus præclarè geſtis inſignem, primo loco nominauerat Rex: ſed cùm is nuper in Luſitaniã redijſſet; ad Stephanũ, q̃ proximum ab Soſa gradum in ea nominatione obtinebat, omnium conſenſu delata res eſt. Per idem fere tempus, nouo Luſitanorum beneficio cũ Thoma (quem alij Tamaſum vocant) Perſarũ Rege firmata ſocietas. Reixelanus tyrannus, de quo ſupra demonſtratum eſt, ab Iſmaele defecerat. idem è Perſicis finibus magna cum incolarum trepidatione ingentes agebat prædas. Ad eum coercendum plectendumq́ue miſſus ab Thoma Cazican præfectus cum duodecim millibus equitum, & magno peditatu, ad Reixelum locauerat caſtra. ſed oppidi præclarè muniti neque facilis erat expugnatio, & in obſidione ſpes erat nulla, quoad mare liberũ tyrannus haberet. iccirco, ad commeatus vndique prohibendos, nauale ſubſidium Perſa iure amicitiæ ab Luſitano, arcis Armuzianæ præfecto, per legatum ac litteras petijt. In eam expeditionẽ profectus ab Armuzia cũ celocib⁹ aliquot Martinus Alphonſus Carualialius, adhibita cura, vigilijſq́; diſpoſitis, breui maritimos omnes ad oppidum aditus interſepſit. Tyrannus, inopinato ictus malo, cùm in ſingulos dies inopia creſceret; magno primùm auri pondere Luſitanum aggreditur, vt onerarijs duabus alimenta vehentibus tranſitum diſſimulanter ad ſe permittat. dein, vt inuictum ab auaritia ſenſit animum viri; deſperatis iam rebus, meius maxime fidem concedere voluit: ſed Cacinorum verbis ab ea mente deductus eſt: cùm ita ſeſſererent, multò ſatius, vt in malis, eſſe, Perſarum

tum quàm Lusitanorum arbitrio se se com-
re. quippe, si in potestatem Mahometanorum
ret; corpori duntaxat imminere discrimen
pijs magni prophetæ aduersarijs vltrò se
non corporis modò, sed animi quoque
dubio procul esse facturum. Ea superstitio
cta, miser, ad cruciatus ac necē sese Cazi
misit. Capti latronis nuntio valdè lætatus
mas, eamque victoriam Lusitanis præcipue
ceptam. At Carualialius, hoc facto Persis
in modum nomini Lusitano deuinctis, nec
integritatis ac fidei, quam rei naualis ac bel
cus Armuziam retulit. Dum hæc in sinu Per
unt, Stephanus Gāma interim & viribus
paterna gloria stimulante, haud leuis mo
cùm à Vasco paréte olim, tum nuper à Gam
tore cogitatam susceperit; vti subductas ad
Mahometanas triremes, ingenti cum Tur
detrimento combureret. In id classe instr
nataque, per speciem Dienſis reuisendæ a
Adeni mox oppugnandi; ad Arabicum fre
cta contendit: & successissent vota; si pro
sinus introitu Suezium petijsset. Sed visend
applicita ad dextrum littus classe, dum q
cosque maritimos, & veteris Arabiæ mon
perlustrat; interim de ipsius aduentu, &
cto consilio, ad regionis præfectum cita
nuntij perferuntur. Neque ille cunctand
in tali re, validas equitum ac peditum c
loci custodiam extemplò submisit. Ea re,
sitanorum conatus elusi. Appropinquante
Stephano, à præcursoribus nuntiatum, Tur
ualia magnis firmisque militum præsidijs
ri. Non plus triduo (tantum in celeritate

ti est)Suezium Turcæ præoccupauerant.Lusitanus Prætor,magna spe deiectus, & grauiter semetipsum incusans;in Arabem ac Saracenum effudit iras, totamque oram nullo obuio latè vastauit: Philoteras,hodie Alcoceris portum, itemque Elanam seu Torum,& Suaquenum olim Aspidem, vrbes;nauesque permultas incendit. inde abiturus,cùm ad Mazuam applicuisset insulam, Lusitanæ classis fama excitus Barnagazius,& vnà orator Asnafasagaris Abassini Regis (quem alio nomine Claudium appellabant)cum ipsius Regis, & Elisabethæ matris litteris affuit. Fessis rebus auxilium contra communem aduersarium ex fœdere postulabant.Gradaametes Adelis ac Zeilæ tyrannus,Solimani Turcæ stipendiarius, infestissimus nominis Christiani hostis,in Abassiam dudum cum exercitu irruperat: multisque cladibus Regem penitus in intima Aethiopiæ compulsum, magna parte finium exuerat;religiosissima templa,cum sacris monachorum cœnobijs euerterat;prædas pecorum hominumque identidem agebat.Hæc Abassini cùm miserabiliter exposuissent; indigna, vti par erat,visa Prętori Lusitano res.confestim aduocato consilio, suppetiæ Christianis contra Mahometanos communi consensu decretæ.Reliqua erat consultatio, quem potissimùm expeditioni præficerent. in magna competitorum turba, cùm id pietatis & officij munus certatim sibi quisque deposceret; Christophorus Gamma Prętoris frater, acri ac præferuido ingenio adolescens, cæteris antefertur. Huic, ex vniuersis copijs,Lusitani cum armis duplicibus quadringentis magnus tormentorum numerus attributus. Hac manu Gãma profectus Iunio mẽse,anno secu-

culi

culi huius quadrageſimo primo,ad puteos
ſalſos prima nocte,conſedit.Inde caloribu
mis per loca partim à feris infeſſa,partim
fragoſa &arẽtia,ſummo labore fieri cæpti
dibus.tormenta,cõmeatumq;,camelis ac
hebant,Barnagazij cura cõtractæ.vbi ange
currerant,qua trãſitus onuſto iumento
detracta belluis onera Luſitani, atque
alios Gamma,ſubibant humeris.ita,ſeptu
mum caſtris peruẽtum ad prærupti monti
ex quo in vberes & irriguos Abaſſiæ cam
gè ac latè proſpectus eſt.Ab iugo degreſſi
amnibus facilè ſuperatis,tertio die Barn
cedunt.Vrbs eſt in ditione Barnagazij am
ornata ædificijs;piſcoſus præterlabitur fl
ca ripam vtramque frequens vicis pagi
per id tẽpus Mahometanorũ iniuria de
propinquanti Luſitano,ſacerdotes &mo
uiam prodiẽre cum infulis,Dei primùm
mæ & commilitonum implorantes opem
tumdecimum annum premi ſeſe dura at
leranda Zeilani tyrannide.oppida euerſa
miſerrimam in ſeruitutem abductos; a
mæ religionis ædes atque cœnobia nefa
ta ac diruta:iam ſibi ne aras quidem, qu
candi aut ſacrificandi cauſa confugiant,
ſe.Pergerent porrò alacres,ad ſalutem e
è cælo demiſſi:ac violatæ religionis, co
que Chriſti Domini pœnas, ab impio &
go tyranno repeterent.Hæc,monachi, &
in tali re iuſtus piuſque ſubijcit dolor,cu
vociferatione conqueſti,adeò confudẽre
tium animos;vt in tanta rerum indigni
mas nemo teneret. Gamma,ſeruis Dei

reiuſſis, ad proximi templi parietinas adorandi cauſa conceſſit. nobiles erant columnæ, & lapidis elaborati fragmenta: neque auſi Chriſtiani ædificium inſtaurare, temporarium ſacellum rei diuinæ faciendæ, vili deſuper tegete paleiſq; operuerant. Aprecatione, Gamma cum ſuis in ſtatiua extra vrbem locata ſe contulit. ad noui auxilij famã, Abaſſini ſubinde aliquot in caſtra affluebant. Mox, duobus eorum præfectis & Barnagazio in conſiliũ ab Gãma vocatis, de ratione gerendi belli deliberari cæptũ. Victoriæ ſpem in eo verti cenſebant oẽs, ſi cum reliquijs copiarũ Abaſſini Regis maturè ſeſe coniungerent. Sed quod is bimeſtri fermè itinere ab eo loco diſtabat, nemini erat dubiũ, quin ſæpe interea cum Zeilano certandũ foret. in præſentia, cùm ad Luſitanorũ exiſtimationẽ, tum ad cõmeatus facultatem & copiã expedire viſum in primis, vti Eliſabethã Regis matrẽ in caſtra perducerent. Eã ſi apud ſe haberent, & maiorem hominũ cõcurſum ad ſigna futurũ, & audacius multo ac libentius alimenta ab agreſtibus vndequaq; ſubuectũ iri. Eliſabetha non longè inde ſeſe munitiſſimo tenebat loco, quo Regũ filij natu minores, ne quid eorum gratia ſeditionis exiſtat, Sinarũ more includuntur. excelſa & vndiq; abſciſſa eſt rupes; q̃ ab ſatis lato fũdo paulatim faſtigiatur ad ſummũ. inde ad fungi maximè ſpeciẽ, circumquaq; prominet labrũ, mille ferè paſſuum ambitu, ex quo ſubiecta quæq; ita luſtrãtur oculis, vt nullus circa latebris inſidijſve ſit locus. Intra eius proiecturæ planitiẽ, regia tecta; cum capaciſſimis duabus ciſternis, & ornatiſſimo templo cœnobioq; viſuntur: accedit agri, quod probè cultum, in annua quingentorum ferè hominum alimenta ſufficiat. Vno duntaxat,

coque peranguſto ac tortuoſo anfractu ad eu-
vſq; ſpatium aſcenſus eſt. ab eo ſpatio ita
ſunt ſaxa; vt funibus corbibuſq; extollátur
tanturve homines, quæq; alia vel importan-
euehenda ſunt. ac demũ ea natura eſt loci,
ſus neq; vi, neq; fame ſit expugnabilis. Gam-
tus propinquitate Reginæ, litteras primum
tios ad eam officij cauſa; tum ad ipſam dedu-
armatos præmiſit centum. Eliſabetha, ne q
rei pro ſua parte deeſſet, ex diuturno vehi-
re haud grauatè deſcendit, liberis & arce,
quæ ibidem agebat exacta iã ætate, concred
ſtratæ mulæ (nam equis minimè vtuntur
ad ſaxi radices, opera Barnagazij præſto e
gina, præter Luſitanam centuriã famulia
ginta, ancillis non amplius triginta ſequ
in viá ſe dedit hoc ferme ornatu. Veſtes e
dica tela niueæ, tenuiſſimo textu. haſce bo
na penulã contegebat cinerea; ramis non
ſubtiliter ex auro conſperſa. Caput Hiſpa
re velatum, faciem etiam, niſi qua cerne
teo obductam habebat; phaleratæ, & ſerti
des vſque veſtitæ inſidens mulæ, quam ſua
us ipſe obſequij cauſa, nudo exerto brach
dis exuuijs humeros tectus, loro ducebat
bant latera, linteati dynaſtæ pedites
vmbella, pellucidum conopæũ ingens, ſi
contegebat, vt niſi reducto linteo, nequa
troſpici poſſet. Aduenientem, Gãma ſeiſ
ac denſis tormentorum bombis, quibuſq
bus lætitia ſignificari ſolet, venerabũdus
idemq; quod ante per litteras, coram per
tem docuit; ſe à Stephano fratre Indiæ
quod ita velle Ioannem Luſitaniæ Regẽ

rent,cum ea manu missũ ad ipsam filiumq; adiuuandos.proximo anno maiores,Deo volente,copias affuturas.interea paratũ se cæteros q; qui aderant,pro Christiani nominis dignitate,& Abassini regni salute mortem oppetere.Ad hęc Regina paucis ita respõdit; vt magnas Lusitano primũ Regi, tum Gãmæ cæteris q; gratias ageret.sperare se tam firmo præsidio collapsas Abassiæ res in pristinum statũ breui esse redituras.Inde, transacta iã ad Baroã hyeme,castrã mota;certus q; & in castris & in agmine locus Reginæ assignari cæptus;eidem q;custodes corporis,Lusitani fistulatores centum attributi,Michaele Castanosio prefecto,qui hęc ipsa in cõmentarios retulit.Aduentu Reginæ vulgato,Abassini frequẽtiores adesse,& ẽ sua inopia, quippe finib⁹ ab hoste vastatis,certatim cibos in castra cõuehere.Per hũc modum Gamma, dierum aliquot iã iter emensus, munita loco excelso castella duo haud incruento certamine cepit.complures populos,qui ad Zeilanum metu defecerant,ad Abassini fidẽ imperiumq; reuocauit.Maturanti dein cum Rege sese coniungere,à quo binas iam in itinere acceperat litteras,compẽdijs viarum antegressus Zeilanus occurrit, multitudine copiarum longè superior, cæterũm armorum ac telorum genere minimè par.ducentos non amplius ferreis instructos fistulis Turcas auxiliares habebat. cæteri,leui armatura ,sagittis , hastisq; , & gladijs vtebantur. Vbi propius ventum est , neque iam vitari congressus poterat ; in aciem dux vterque copias educit. ac primũm Lusitanorum paucitas contemptui Mahometanis esse.dein,vbi tormentis geri cæpta res est ; equi flamma & fragore consternati, domitis plerique frænis,in fugam seque

& ſeſſores auertunt; tũ ſagittarij deſtinati ſi
toto paſſim campo ſternuntur. Deniq; Gra
ti in primis ordinibus reſtituenti pugnã, fe
nã cum equo plumbea pila tranfigitur, inde
moribundum equum ad terram corruen
curſu ſuorum ex acie in tutũ effertur. Ad cu
ranni, fuga Mahometanorũ ex omni parte
pta. inſtant Luſitani, & quoad vires tulère
ter hoſtem inſequuti, magna edita ſtrage, no
vndecim ſuorum amiſſis, victores in caſtra
tũtur. Idem, iterati paulo poſt prælij euen
hoc etiam lætior, quod nuda præſidio caſtra
metana direpta ſunt, deleri eo die hoſtis
ad perlequendũ equi Luſitano fuiſſent. gr
huc ex vulnere Gradaametes lectica in ac
rat, non niſi trãſmiſſo vicino flumine, ab
ſtitit fuga. Luſitani, gemina intra paucos
ria gratulabundi, onuſti manubijs, in ſta
re. ibi dum ſaucijs curãdis operam dant;
zius cum popularibus quingentis, & pa
per Luſitanis è maritima ora ſuperuenit.
ritus barbarus, magna ſuorum parte dil
trò ad Mãgadaſum præcelſum montem, q
in Arabicas imminet, hyeme iã aduentan
ſit. nec Luſitani à veſtigijs abſtitêre. cum
Gradaametes tũ loci natura, tum anni tẽp
retur, Gamma item vicinum mõtem, Oſa
ne, ad hyemãdum elegit. ibi dum Luſitani
intercipiendis commeatibus; partim fini
gis viciſq; in Abaſſini ditionem aut vi, au
tate redigendis inſiſtunt; Gradaametes
quam occultiſſimè per legatos ac munera
tum ab Zebitano præfecto aduerſum C
opẽ implorat. Miſſi Turcæ fiſtulatores

mille, quo maximè genere militum opus erat, cũ tormentis curulibus decem: quos ille per auersam montis partem inscio Lusitano, vere iã appetente, lætus accepit. neque interposita deinde mora, quò minus vltrò vallum & castra Lusitanorum inuaderet. Sensit illicò Gãma non mediocriter auctas hostiũ vires: ac primò, distributis manipulis; in subitare stationes ad idonea loca disposuit: dein, vbi curules admouebantur balliste, munimento diffisus, vti per vices in hostem erumperẽt suis edixit. dictis obtemperatum: & in summa rerum omniũ iniquitate Lusitani pugnam acriter initio sustinebant: dein perpetua ferri ac plumbi procella stratis plerisq; cæteri priusquã ab hoste circumuenirentur, fugã in saltus auios rupesq; præcipiũt. De Barnagazio nihil traditur. Elisabetha cùm saucijs cũrandis aliquãdiu piã, vti solebat, ac sedulam nauasset operã; perditis ad extremũ rebus pauida per exiguo comitatu profugit. Castanosius præfectus, & è stipatoribus triginta sequuti. in Reginæ tentorio vulnerati complures incerta spe vitæ relicti. in eos parta victoria Mahometani cum fœdè sæuirent; quidã è Lusitanis, atrox ac triste facinus ab vltimo desperatione commisit. accẽso funiculo, tormentarij pulueris cadis (nam ibidem adseruabantur) sensim adrepens, applicuit ignem; flammisq; momentò diffusis, seq; & quotquot intra id tabernaculũ agebant, eodem absumpsit incendio. Gamma, cùm egregiè aliquandiu dimicasset, ad extremum grauiter saucius, hortatu suorum, intẽdentibus iam se tenebris, præter ipsa castra cum paucis effugit. dumque egerenda è castris præda hostes dimentur; tota nocte per summam vexationem iti re facto, orta demum luce, ne conspici posset, in

proximam conuallem,& denſas circa ſylua
deflexit.ibi,dum ad abditum fontem è long
tigatione colligit vires; ab equitibus inſe
indicio vetulæ cuiuſdam oberrantis,inter
dum vulnus opprimitur. Ad tabernaculum
regium cum ingenti plauſu raptatus,cong
eum ab Gradaamete probris miniſq;,detr
mùm veſte,virgis acerrimè cæditur:tum
briũ & contumeliã totis caſtris per milit
nũ ora traducitur. poſtremò,cùm oés in
cruciatus inuicto propter Deũ animo per
ad ſe retrahi iuſſum,ad impotenti ſæuaq
dia ſuiſmet ipſe manibus tyrannus obtru
qui,ex ipſo mortis & cauſæ genere,Gãma
Ieſtium numerũ pro certo referendũ ex
Sanè,Abaſſinus Rex in ea quã ad Indiz
dehis rebus miſit epiſtola,Chriſti mart
bitanter appellat.Caput Gãmæ præciſum
eo primarij Luſitani duodecim ad Soli
manum ab Turcis dono tranſmiſſi.Ea vi
temperanter elatus Gradaametes,cõui
que,aliquot deinceps dies indulſit.Cæte
ti barbaro,lætitia primò in mœrorem,
in perniciem vertit.Dimiſſis cũ congiar
nis,quaſi nil iã ſupereſſet periculi;cum v
riſq;,&cætera multitudine,ad Nili fluen
dinis & animi cauſa conceſſerat.Ibi,nihil
tuentẽ Claudius cum Luſitanorũ reliqu
collectis,& Abaſſinorũ peditum octo m
equitibus quingentis inuaſit.Contracto
ne,Gradaametes,ab Luſitano cuius nom
tur,cùm vnum tyrannũ ſimul oés impet
bea glande traiectus occubuit. Magna
Mahometanorũ fugientiũ ſtrages.& ca

mentis & cætero belli apparatu direpta. &, quod omne superauit gaudiũ, haud exigua Christianorũ omnis ætatis & sexus vtriusq; multitudo, è miserrima seruitute ac vinclis erepta. Gradaametis vxor, cũ trecentis equitibus, quos circa se præsidij causa habebat, & cum thesauris effugit. Certa dein pax Abassino Regi aliquandiu mansit; ijs qui per bellum ab eo desciuerant, cum lacrymis & insima deprecatione ad fidem atq; ad officiũ redeuntibus. Tam insigni parta victoria, Claudius, in ijsdem locis, anniuersarias hebdomadæ sacrosanctæ ferias admirabili pietate celebrauit. quandiu corpus Domini clausum in sepulchro adseruatum est, atratus & squalidus veteri gentis more, nihil omnino gustauit, nec pedem è templi finibus extulit. idem a Regina matre & proceribus factũ. Nec minore cæremonia studioque paschalia dein peracta mysteria, elutis per confessionem sordibus animorum, salutari cælestis agni cibo refecti, summi atq; infimi, ad extremum agmine cõposito collucentibus vndiq; cereis, cum solenni pompa supplicationem obiêre. Neque ita multo post, Lusitanis qui in bello ceciderant, iusta funebria, & regalis apparatus exsequiæ, cum insigni erga pauperes benignitate, & piacularibus sacrificijs, & summa omnium ordinum frequentia persolutæ. Lusitani superstites, virtutis ergo donis ab Rege donati, & liberaliter habiti, quod reliquum erat vitæ, ferè omnes in ABthiopia transegêre.

Libri Vndecimi finis.

HISTORIARV
INDICARVM
LIBER DVODECIMVS.

PLVRA iam hinc, & vberio
progreſſu Euangelij, deq
in Deum fidei propagatio
tur. Quippe, ad hæc vſque
ra, conſtituendis empor
bus exſtruēdis, tuendo ma
pulſandis finitimorum armis diſtenti Lu
ces ac proceres, in magna illuſtrādi nomi
ſtiani voluntate, humanæ tamen magis q
uinæ rei operam dederant. Et è Franciſca
lia fratres, cùm domicilium in India prid
ſtitutum haberent; eſſentque amplificand
onis Chriſtianæ percupidi, tamen quo
pſalmodia, funeribuſque, & cæteris diu
ter ac nocturnis cæremonijs impediti, ſan
quaquam ſuppeditare poterant peregrin
techiſmo, alijſque muneribus, quæ ad co
nem gentium, & curationem, & cultum
biè requiruntur. De cæteris, neminem ille
porum, ego quidem cum Antonio Galu
prudentiæ laude, vel caritatis ardore co
Proximi Galuano habebantur, Michael
totius Indiæ pro Epiſcopo: (Vicarium ge
appellabant) & Iacobus, de quo ſupra dix
nus, Epiſcopi comes: itemque Coſmus
regius ſcriba .ij, communi conſenſu, So
Gamma prętore, & Fernando Rhoterigi
ſtore approbantibus, cuiuſmodi Ternat

nus,collegium seu Seminarium in vrbe Goa instituerant puerorum è varijs nationibus, ad fidem Christianam(si fieri posset) vsquequaque dissemi-nandam:atque ob id ipsum, ei collegio ab Sancta fide nomen indiderant. Sed mox, in stadio equestri(ita enim vocatur is vicus)attributa huic operi noua Diui Pauli conuersionis ædicula, priore appellatione antiquata,cognomen collegio fecit. eidemque alendo,prædia & reditus qui paulo ante in Ticuarino,Diuare,& Ciorano insulis, dæmonum cultui deseruierant; fanis eorum ac delubris Vasæi cura disturbatis euersisque, ex Regis auctoritate assignati.Per eosdem fere dies,haud cõtemnendum etiam aliunde incrementum Christiana res ceperat.Paruæ sunt populi ad Comorini seu Cori promontorium, imbelles ac mites, piscatui margaritarum præcipuè dediti. Inde Piscarium, quinquaginta fermè leucarum spatio,littus appellant.idque ab ipso promontorio initium ducens, meridiem spectat primò, tum in septẽtriones reflexum, ad vsque Remanacoris vada,& Manarem insulam, fronte in orientem solem obuersa protenditur, tanta in tam breui locorum interuallo cœli varietate,quemadmodum supra demonstratum est, vt ijsdem anni mensibus, cis promontorium,æstas & calor;trans idem illud,hyems & frigora sæuiant. pagis vel oppidis quinque circiter, & viginti, ora ea tota censetur. ij ergo populi ab inquilinis Mahometanis adempto piscandi arbitrio,cùm grauioribus in dies afficerẽtur iniurijs, coacto concilio, de re communi consultant.Forte in ijs tum locis negotiabatur è Christianis Malabaribus quidam Ioannes Cruceius; qui nuper in Lusitania fuerat,eumque Ioannes Rex comiter

acceptum, honoribus ac beneficijs auxerat. Is maximè auctore, Parauæ, in ſumma cõſilij inopia rerumque difficultate, legatos opis petendæ C... num mittunt magiſtratus ac decuriones (Patangatini patrio ſermone dicunt) hiſce imperan... ſpondeant, ſi rebus afflictis auxilium latum ... ratos Parauas omnes, publico gentis decreto ... ſitana ſacra ſuſcipere. Ei promiſſo quò maior ... ſet fides, Cocinum delati Patangatini, ma... ſuorum expoſitis, confeſtim ſalutaribus ab... tur aquis, & Chriſto dant nomina. Hoc vel... nore cæterorum voluntatis accepto; non dub... uêre Luſitani ſuppetias laborantibus ferre. ... fis ab Cocino ad Piſcarium littus miſſa, non ... dò Mahometanorum audaciam repreſſit, ... iam Parauis erepta piſcationis iura magno ... ipſorum emolumento reſtituit: & ſacerdotes ... quot eadem claſſe delati, luſtrandis baptiſmi... rauis æquè ſummis atque infimis, nemine ... nante, inſtitêre. Ac per hunc modum, pau... bus, voluntaria conuerſione, in Chriſti fi... pænè vniuerſa conceſſit. Ad huiuſmodi ve... bitarios fidelium greges; aliqua ſubinde ... pia, vel ſocij & auxiliares Indi temere ad... bant ſeſe (certorum hominum teſtatam ... ſtrem vocationem excipio) magis quò ... aut Luſitano Prætori gratificarentur, quam ... ſuis põderibus religionum diſcrimé ac mo... perpenderent. Ergo, multo maxima neophy... pars, præter intincti lympha corporis, & ... immutati memoriam, Chriſtianæ diſciplin... nebant nihil. Id autem, partim ſocordia ge... bat; partim etiam cultorum inopia, quippe ... propter paucitatem, nec probè ſubacto ſa...

lo;neque fata deinceps ab initio vsque ad extremum,æquali cura prosequerentur. Ita, labores in semine destituti,optatam segetem virtutis ac pietatis ferre non poterant. Inter hæc, è quotidiano commercio nationum quæ ignorant Deũ,multa & grauia in hominum nostratium mores irrepserãt vitia:propiusque aberat, vt Europæi aduenæ aliquid in singulos dies ex Asiatico traherent luxu, quàm vt indigenis ipsi Christianæ sanctimoniæ & seueritatis quicquam impertirent. Ad hanc morum contagionem,accedebat ingenium soli cœlique,mirè factum ad corrũpendam vel generosam indolem;quodque, ni summa cautio adhibita sit, quamlibet Martium vigorem animorum, otij dulcedine,& varijs voluptatum delinimentis,extinguat.Hæc,Ioannes Rex,tùm & litteris multorum, & sermone didicisset;angebatur intimis sensibus, quippe cui salus hominum, ac præcipuè populariũ suorum, carissima semper fuisset,præterea, stimulabat animum illa quoque religio, quod ex decretis Pontificijs,& iure communi, non nisi tuendi augendique diuini cultus, & promulgandi Euangelij nomine,si promulgationem eam impedirent, bellum ignotis inferre gentibus, & Indicarum frugum opumque decimas, & vectigalia capere sibi liceret.In tanto autem reliquarum artium studio, tantisque diuitijs, & copia rerum, languere Christianam industriam,& adeo paucos existere,qui mortalibus inani spe & praua cupiditate deceptis, rectum viuendi monstrarent iter, haud immeritò nefas arbitrabatur. Ac proinde, quo pacto hisce occurreret malis, dies noctesque agitabat animo.Sed in summa rei expediendę voluntate, nihilominus hærebant consilia Regis:

quippe,

quippe, ad tantam hominum vim in arctam
gustam ablata & spatiosa via traducendam,
peragrandas terra mariq́ue regiones, tra
tam variarum nationum ingenia, multorum
micitias atque odia subeunda, refellenda
ueterata, & penitus infixa captis errore me
Brachmanicæ vanitatis aliorumq́ue menda
numero magistrorum, & spectata innocen
tæ morumq́ue, & egregia corporis animi
mitate, & sana multipliciq́ue doctrina, &
hæc, non vulgari prudentia, magnoq́ue re
su opus esse non ignorabat. Huius autem
magna per id tempus erat in Lusitaniæ reg
nuria. Sacri concionatores è finitimis re
bus accersebantur. Liberalium artiũ studio
plutum fermè aut Salmanticam adibant.
li etiam, Regis impensa Parisijs alebantur
cum erat regni totius Olisipone Gymnas
frequẽs, ab Dionysio rege inchoatum, ibi,
uentutis iuri maximè ciuili operam dabat
id sanè gymnasium, nuper ipse Ioannes, in
rum longè prospiciens, ex Olisiponensi
Conimbrigam transtulerat, in vrbem an
& Musarum ocijs iam ante dicatam; ac
dem, castigato præter labentis Mundę flum
ueo, salubris pariter & amæni secessus. Eo
mos dicendi magistros, ac mathematic
medicæ professores, & humani diuiniq́ue
sacrarum litterarum interpretes, non ex H
tantùm, sed etiam ex Gallia, Germania, Ita
gnis præmijs euocabat: scholisq́ue ex P
formula & disciplina institutis, aliquot
adolescentium collegia in eadem vrbe
rat. Sed necdum ad maturitatem ea per

soboles; & Indicæ necessitates præsentem efflagitabant opem; & domesticis hisce præsidijs, ad excolendam Lusitaniam ipsam, & supplendos magistratus, & sacerdotia tuenda, egebat Rex. Neque porrò verum erat, quò remotæ fouerentur partes, intestina ac vitalia membra destitui. His anxio curis, atque ad Indicam subleuandam rem, externa circumspectanti auxilia; tale remedium haud obscura Dei prouidentia oblatum est. Ignatius Loiola Cantaber agebat Romæ, qui paulo ante, cum eximijs aliquot eiusdem propositi viris, afflatu diuino sese ad vineæ Christi culturam, atque ad Euangelij prædicationem, sine vlla prorsus aut temporum aut locorum exceptione deuouerat. Ea societas IESV ab ipso Pontifice Maximo, qui tum erat Paulus hoc nomine Tertius, postmodum appellata. Iamque varijs Europæ locis haud obscurum egregiæ cuiusdam pietatis ac doctrinæ specimen dederant. Id Ioannes certis auctoribus vbi cognouit; Petro Mascareniæ, suo apud Pontificem oratori, mandat, etiam atque etiam agat cum Ignatio, vti alumnos disciplinæ suæ minimum sex mittat ad se, quando generis humani salutem, & Christi Domini gloriam vsque adeo sitiant; non defuturas in Asia atq; Africa scaturigines, quibus eam aliqua saltem ex parte releuent sitim. præterea, nullam in eas terras nauigandi moram fore, si-mulatque commoda tempestas affuerit: quæque ad nauigationem necessaria sint; ea ab suis procuratoribus largè & copiosè præbitum iri. Hoc accepto mandato Mascarenias Ignatium appellat. Ignatius ex auctoritate summi Pontificis, quod alijs quoque regionibus pro sua parte consultum vellet, expetēti sex oratori duos tantū assignat, Simonem

nem Rhoterigium Lusitanum (quem Ioanne
Lutetiæ in studio litterarú aluerat) & Franci
Aspilcotam Nauarrum claro inter suos ge
rum, cognomento Xauerium. Ac Simon
maturè prænonitus, quod quartana tú la
febri, in Lusitaniam naui transmisit comite
Camerte, egregia probitate fideque viro,
cum alijs ad Ignatium per eos dies adiunc
uerio autem, quò maiorem videlicet in
ferret obsequij laudem, non nisi pridiè
cum Mascarenia itinere terrestri abeundu
denuntiata res est. Ac, tamersi, confirmata
societate, nihil in cæteros iuris erat Igna
uerius tamen ad imperium vsque adeò d
repentinum, non modò tergiuersatus vll
te non est, sed etiam incessit omnibus læt
ceptoque spatio vix quod salutandis ami
sarciendæ attritæ ac laceræ tunicæ satis fo
stera luce cum oratore discessit. Huius mi
ctionem viri (nam Rhoterigius, Regis ac
deinde rogatu in Lusitania substitit) pa
persequi est animus: vt promulgandi E
studiosis hominibus, recens propositum
stolicæ peregrinationis exemplar. Qua
huiusmodi narratione exsequenti mihi,
suspicio, fore vt quæ de piorum hominum
tos, ac pauperes, & infimam plebem offi
prodita sunt, vel in posterum prodentur
aut friuola, aut etiam sordida videantur
rum videlicet aures, magnificis de repub
moribus, de natura disputationibus, vel
sis bellorum apparatibus, terrestribusque
ualibus prælijs, & inclytarum vrbium ex
onibus adsueuêre. Sed habet hoc vtique

phia Christi, nihil primo aspectu contemptius; nihil in recessu diuinius, quippe, animos, non ad sitim cædis ac sanguinis, vel ad inanis gloriæ cupiditatem; sed ad humanitatem ac mansuetudinem, atque ad amorem solidæ ac veræ virtutis inflammat: quæque ab alijs de officio, vel ostentationis, vel etiam animi sæpe causa quæruntur, ea rebus ipsis ac vita quàm verbis multo libentius explicat. Ergo Christianæ documēta virtutis, tanto & ad bene viuendum aptiora, & ad narrandum grauiora censenda sunt, quanto facta dictis; & pacis munera bellicis artibus antecellunt. Xauerius igitur, vbi profectionis affuit dies (annus tum agebatur huius seculi quadragesimus) ita ex vrbe decessit, nihil vt secum præter simplicem corpori tegendo vestitum, & in quotidianas preces Romanum breuiarium extulerit. Vt fieri cæptum est iter, illud ante omnia mordicus tenuit, vt intimam sui custodiam, & certa precandi commentādique spatia non omitteret. inde vegetior in dies atque robustior, ad opem alijs ferendam semet acriter incitabat. Hi quò libentius curationem vbi opus esset acciperent, cunctis interim officiosè demerendis, atque omni ratione sibi conciliandis insistere: deposita seueriore persona, comiter alloqui singulos: hilari ac sereno respondere vultu: faciles ad se cuilibet præbere accessus; contemnere omnino neminem: gloriam æquè fugere atque alij captant: nihil in victu cultuque sibi præcipuum sumere; minimis vilissimisque contentus esse: vti quisque pessimè se acceptum à promo quereretur, ita huic libentissimè suo lectu sectoque cedere: vbi quis per niuosa, ac lubrica, & prærupta itinera laberetur, ad eum

suble-

ſubleuandum raptim, ad pedes vel cum pe
deſilire: alio quouis caſu periclitantibus, vb
poſſet manu, prece votisque ſuccurrere. Inter
teros, primarius quidam, contra omnium
tiam auſus tumenti fluuio ad tranſitum ſe
mittere, cùm aquarum impetu vorticibus
exitium raperetur, pia (vt affirmant) Xaue
plicatione ſeruatus eſt. ad hæc, laſſos & in
les omni obſequio ac ſedulitate refouere:
mus cubitum ire, primus exſurgere. denique
li dum quieſcunt, ipſis operam dare iumen
ille ſummiſſione, officio, ſuauitate, clemen
terisque artibus, quas ei ſpiritus cœleſtis
biè ſuggerebat; breui omnium animos in
uinxit, vti deinde nihil ad cuiuſquam re
ſionem ab eo profectum; aut acerbum vlli
tur, aut nimium. Neque ipſos dumtaxat q
mitatu erant legati, meliores quotidiè re
nabatur; ſed etiã in cauponis ac diuerſor
ſe occaſio daret, promiſcuè cunctos doce
nendo, iuuando, excellentis cuiuſdam v
caritatis relinquebat impreſſa veſtigia.
modum ſuperatis iam alpibus & Pyren
in Pompelonis veniunt fines. cumque in
rius ad ſuos facillimo negotio poſſet e
nunquam adduci ſe eſt paſſus, vt quicq
nino carni aut ſanguini daret; atque ad p
tem incunabula reuiſenda, quamuis m
uerticulo de via deflecteret. Inter hæc,
ro Maſcareniæ, cognoſcendi noui comi
introſpiciendi penitus eius animi ſenſu
dabatur facultas: nihil enim vitia virtut
minum ita explorare conſueuit, vt bene
neris diurna pariter, & nocturna cõuer

pe quæ simulationem quamlibet callidam & artificiosam, diu sustineri non patitur. eò liquidius Mascareniæ de Xauerio ferre sententiam licuit. cumque in dies notitia pariter & admiratio crescceret viri; præmisso ex itinere tabellario, de ipsius laudibus ad Ioannem ita multa perscripsit, vt Rex miram in eius videndi ornandique cupiditatem incumberet. Olisiponem denique tertio nense peruentum. ibidem agebat Simon. huius quartana vetus, cuius accessum eo ipso die exspectabat, Xauerij demum læto ac salutari amplexu sustulsa. Post triduũ Xauerius euocatur in regiã. ccedenti, sese Rex perhonorificum præbuit, ac erbis amplissimis, quid de illius meritis ac sanitate sentiret, in amicorum ac procerum cona testatus est. At ille, peracto salutationis ofcio; cùm ei lauta ad diuersandum hospitia non eessent; ab regia protinus ad publicum valetuinarium, quod Misericordiæ sodales procurant, nã cum Simone, & Paulo Camerte se confert. i-, dum naues ad cursum parantur, de more tempus ita distribuunt patres, vti nocturnas horas, reui duntaxat excepto somno, sacris carminibus, & rerum diuinarum contemplationi: diurnas, ægris omni ope refocillandis, confessionibus quamplurimorum excipiendis, & quotquot ad se venirent, aut consilio, aut re iuuandis sumerent. Hisce fermè occupationibus, quod eliquum erat hyemis, summa populi Olisiponensis approbatione transactum. Iamque Indæ nauigationis appetebat tempus, cùm regij conomi, & Castanerian⁹ in primis dynasta, iussi Regis instare Xauerio, vti, consultis hominiperitis, indicem ederet eorum, quæ vel ad

iter tam longum, vel ad prouinciam adeò re
tam necessaria duceret. ita sibi etiam atque
ab Rege mandatum, vti prorsus nihil, ipso
cijs; neque ad valetudinem, neque ad commo
cultũue deesse pateretur. seorsum dein illi
totam Indicam rem accuratè commendat
uertendis ad Christum ethnicis, neophytis
firmandis insistat, Lusitanæ ditionis arce
præsidia lustret, deprauatos corrigat mor
que omnibus rebus quàm diligentissimè ad
scribat. Postremò, quò sibi aptiorem &
tiorem fore prouinciam intelligat; transl
ad se ex vrbe Roma diploma litterasque
reddit; quibus eum Summus Pontifex
Apostolicum in regionibus Indicis amp
potestate creauerat. Et Xauerius Regi qui
cis ita respondit, vt cùm eximiæ illius ben
ti gratias ageret immortales; tum verò,
procurationem Indicæ rei pertineret, lete
tum liceret ac posset; seruti fidelis officio
rum esse reciperet. Regijs verò curator
Castaneriano præsertim, complura in vi
gationis identidem offerenti; aliquandiu
to restitit animo: deinde, ne per contumac
biamúe cuncta respuere videretur, perpe
dem est passus, vt sibi comitibusque duob
ad Paulum Italum, paucis illis diebus, fi
tatis incensus accesserat Franciscus Man
sitanus) singulas crassiore textu lacernas
da circa Bonæ spei promontorium Antar
gæ frigora, itemque sacros aliquot libros
generis inopia laborare India dicebatur, n
imponi permitteret, reliqui verò comme
que viatici genus omne reiecit, cùm ita

ſuſcepto paupertatis voto, & vnius Dei causā a-
genti ſibi nequaquam eſſe de craſtino laborādum.
Hortante dein dynaſta, vti puerum ſaltem vnum
adiumeret, victus quotidiani adminiſtrum; Mihi
verò, inquit Xauerius, dum pedibus manibusque
vtilicet meis, opus miniſtro nō eſt. Cùm ille nihil
ominus vrgeret ac premeret; indignū ea fore per-
ſona quam gerebat, affirmans, ſi in tanta vectorum
ac nautarum turba palam conſpiceretur, aut veſtē
id nauis marginem abluens, aut cum cæteris ol-
am foco in quotidianos cibos imponens; At qui
lariſſime vir, Xauerius inquit, dignitatis tuendæ,
rtes iſtæ & præcepta quæ narras, quo vides loci
Chriſtianam rempublicam adduxerunt. itaque
mihi, & ollas, vbi res poſtulauerit, inſpectante po
pulo, non attrectare ſolùm, ſed etiam tergere; &
auare pannos, & infima quæque, modò peccatum
bſit, obire miniſteria certum eſt. Cuius veritate
eſponſi, & in præſentia œconomo vocem inclu-
ſi; & magnam apud eum de ſe in perpetuum præ-
claræ cuiuſdam ac diuinæ ſapientiæ opinionem
elliquit: quam Caſtanerianus poſtea prædicare
ibēter ſolebat; illudq; crebris vſurpare ſermoni-
us; in claſſis diſceſſu; non minus cum Xa-
erio ſibi certaminis fuiſſe, vt plus acciperet;
uam cum alijs hominibus, vti ne plus exigerent.
b eo colloquio, & Simonis deinde amicorum-
ue complexu, Prætoriam nauim Xauerius Regis
ilu conſcendit. ibi verò, quam in omnes partes
uctuoſa eius caritas & induſtria fuerit, quò fa-
ilius poſſit exiſtimari; pauca de vniuerſo gene-
claſſium Indicarum hoc loco præfari eſt neceſ-
rter nauigia permulta, quæ varijs anni tem-
ibus ex Oliſiponenſi portu ad alia atque alia

commeãt noui orbis emporia; quatuor fere
quinque in Indiam onerariæ destinantur, ma
tudinis adeò vastæ, vt cùm inflatis aura fer
feruntur velis, oppidi propemodum instar
neant. Harum singulis, præter commeatus, a
menta, mercesq; , complures hominũ ordine
ctari mos est. Primus ordo, nauticæ multitu
ij certis inter se legibus ac disciplina con
cursum ex arte moderantur. Secundus est
ctorum ac magistratuum, qui vel ad obtine
arces ac maria; vel ad ius dicendum, & cura
blica negotia, in orientem ab Rege mitt
Tertius militum, quique ad naues tuendas
que ad Indica præsidia supplenda conscript
Quartus est mercatorum, qui cum vxoribus
dum ac liberis, in colonias Indicas migra
cedit famulorum ac mancipiorum ingens
rus. Nec desunt medici seu quos vulgo ph
seu quos chirurgos appellant. Populus vni
rariæ, in vniuersum capitibus modò sex
modò octingentis; interdum etiam plus m
setur; &, obuersante plurima leti specie; p
è sparto, & linteum quisque secum in nau
ferit, quibus insutus, si diem obire contiger
ciatur in mare. Porrò, cunctorum expian
mis & rei diuinæ procurandæ, mercenar
runque præest: qui morientium vbi con
audierit; & mittendos in pelagus, lustral
quis & piaculari precatione fuerit profec
mirum sat suo muneri, sat legi factum es
Ab Olisipone Goam; inde Cocinum, co
maximè piperis causa, nauarchi perun
sus, vt nullus grauior interueniat casus
to haud citius mense conficitur. interea,

corum ac temporum varietate, modò cadentibus ventis, malaciæ lentissima tædia; modò sæuientibus procellis, iactatio vehemens, sæpe sine exitu nausea, fastidium cibi, terror assiduus, diuturna insomnia toleranda. adde maligne diuisa, & sæpenumero vitiata cibaria; vicissitudines immoderati caloris & frigoris; grauitatem cœli sub æquinoctiali maximè plaga, quæ superando Bonæ Spei promontorio, semel iterumque traijcitur. Ad hæc, non leue incommodum in ipsa quoque habitatione consistit. ab ima carina ad summam nauis oram, contignationes quatuor vel quinque attolluntur. in infima, nautici saburram ad æquilibrium sternunt. in cæteris, tormenta constituũt, vasa disponunt, mercimonia capsasq; constipant. vectoribus, admodum exigua sub ijs tectis agendi spatia relinquuntur. à prora puppique gemina in pugnam surgunt castella. in horum vtroque, & simul ad gubernaculum, ligneas casulas ac tugurio la fabri concinnant. hasce, qui sunt pecunioſi, magno in breue tempus conducunt pretio. cętera turba, ni sæuiant venti, prout cuique datur, sub dio in angustijs cubant. sin atrocior tempestas discursum nautarum ad repentina imperia postulet; passidi confertique sub tabulata coguntur. ibi, concluso halitu æstuque, teterrimus odor sentinæ, pædorque, & illuuies afficit corpora. Inde cùm graues alij morbi, tum verò lethargi, apostemata, febres variæ, fœda oris vlcera, & purulenti gingiuarum tumores existunt: & ipsos etiam haud rarò sacerdotes, medicosque corripiunt. Iam, in tanta plebis colluuione, militumq; licentia, quot quanque sint labes animorum ac vitia; enumerare superuacaneum est. tacitus ea sibi quisque subij-

subijciet. Omnem hanc benemerendi sylua
sempiternę gloriæ segetem, in sua naui
uerius habuit. Martinus Alphonsus Sola
mo imperio præerat classi, Prætor Indiæ
tus: qui in eius maris præfectura paulo
claras gesserat res. Huic primùm, Xaueriu
clis eius apparitoribusque, ad iustitiam
ac fidem, plena prudētię, plena salutis
occasionem dabat: tum ad aliorum anim
ter sanādos & corpora, omnes cōferebat
citare afflictos, consolari mœrētes, adfid
tantibus, interdum etiam ijsdem sua ma
re & coquere cibos, præbere sorbitiūcul
vitalē instillare succū, sternere lectos, ac
uerrere. quibus esset spes vitæ, hisce, auer
lestes iras, & mores in posterū corrigendi
ta inculcare. quorū deplorata esset in ter
ijs æternæ vitæ facere spem, & simul ad su
pugnam arma contra dæmonum incurs
tiones induere. valentes, ad officia pieta
manitatis hortari, detrahentes de aliorum
ferentes iurgia discordiasque, vel impia
ros verba iactantes, vel rē alea dissipante
mul & graui oratione compescere; plur
næ tum iustitiæ, tū clementię mentione
dationē inferre; controuersias rixasque
lenire odia; religionis ignaros ac rudes,
na doctrina instituere; omnib⁹ omni ra
desse. inter hęc, se ipse inuictū ab omni pe
one præstare, cibo potuq; vti parcissimo
modò totos exerceri, sed etiā noctes: & s
vigilia cadentesq; oculos, tādiu in opere
re, quoad somno & lassitudine oppressus
fors ferret, tandē aliquando succumbe

hoc tam abiecto, tam in speciem seruili genere vi-
tæ, tantùm abest vt quicquam vel de auctoritate,
vel de existimatione deperderet; vt eum, summi
infimique, tamquam salutis omnium præsidem, &
è supernis demissum sedibus, intuerentur. Inde
primùm & patris, & sancti cognomẽtum inuenit:
fecenim in oriente postea semper, & vocitatus, &
habitus est. Cæterùm in hoc itinere, Xauerij vir-
tus eò maiorem habuit campum; quò tardius illo
quidem anno ab Lusitanis nauigatum est. non nisi
Augusto mense exeunte ad Mosambicũ deuenêre:
ibi ad Aprilem vsque hyemare coacti sunt. & æ-
gris, qui permulti erant, in regium nosocomium è
classe deportatis; in eorum famulatu pater tantæ
denuò cum assiduitate vigilijsque versatus est,
vt præsui corporis negligentia grauem & pericu-
losum in morbum incurrerit: in eo morbo cùm ma
xime arderet febri, teneri non poterat, quin, vacil
lante corpusculo, periclitantibus tamen ac mori-
bundis adesset. in ijs, nauticum infimæ sortis ado-
lescentem; cui exitialem exitum haud sine causa
metuebat; è faucibus tartari, si qua posset, eripere
statuit. iacebat miser humi, destitutus ab omni-
bus; eique per extremam phrenesim (quod erat in
primis dolendum) ad detestanda & confitenda cri
mina tali tempore neque mens, neque sermo con-
stabat. Hunc tolli à valentioribus iussum, in suo-
met cubili Xauerius collocat, ad eum contactum
(mira dictu res) confestim ad se iuuenis redijt, &
peccata Xauerio ritè confessus, magna cum salu-
tis æternæ spe sub vesperam excessit è vita. In-
ter hosce labores exhausta iam hyeme; Prætor So-
fa, quod certis de causis præuenire cuperet; quæ
prima facultas nauigandi fuit, rostrata maiore

celeriter anteceſſit, neque Xauerium, virtu-
cunque receptis ab ſe diuelli permiſit. Pau-
Manſilia, in noſocomij procuratione, quoad
ſis abiret; iuſſi perſiſtere. Xauerius interim
ſtituta vitæ conſuetudine remiſit nihil, cer-
nauis particulam ibi quoque Soſa in hoſp
aſſignauerat. hanc item pater alijs egentib
trò conceſſit. ipſi pro culcitra funis anch
in ſpiram conuolutus, pro ceruicali fuit
anchora. Ex itinere primùm ad Melindem,
Socotoram nauis appulſa. vtrobique, in eru
dis ac ſubleuandis hominibus, pro tempo
uitate, Xauerij, nauitas ac diligentia co
Goam denique anno ſeculi huius quadra
ſecundo peruentum eſt, pridie nonas Mar
die Romæ quondam ſanctus Ioannes Apo
ex olei feruentis dolio illæſus emerſit. Dei
ne facta, Pater ad Regis valetudinarium, vi
bat, extemplò ſe confert. Eodem paulo po
claſſiarijs ægrotis Paulus & Manſilia com
gna omnium gratulatione ſuccedunt. Goa
Eccleſiæ præerat Ioannes Albuquercius (de
pra commemoratum eſt) præſtanti ſapient
tifex. Ad hunc, Xauerius, antequam vllam
blicæ attingeret partem, adijt honoris &
cauſa: eique ſine ambagibus id quod era
fuit: ſe Pauli Pontif. Max. & Ioannis Reg
taniæ miſſu, ad impertiendum ethnicis
um, ſtabiliendos in fide neophytos, Chr
aduenas & inquilinos pro viribus adiu
in ea loca veniſſe. attamen, ita ſibi certũ eſ
que: communis rei nihil omnino, niſi ex
piſcopi auctoritate ac ſententia gerere. Sim
tificias litteras, quibus Nuntius Apoſto

rat declaratus, eidem offert venerabundus: ac profitetur, se se iure illo ac potestate nequaquam vsurum, nisi quatenus episcopus ipse permiserit. Hac seu altitudine animi, seu modestia captus Albuquercius, illicò ruit in amplexus viri: perlectum probatumque diploma restituit: postremò, etiam atque etiam Dei seruum adhortatur, vti animo soluto ac libero Christianã rem è præscripto summi Põtificis administret; valdè cõfidere se se, illius aduentũ, ad Indicæ ecclesiæ vel tutelã, vel amplificationẽ magnopere profuturũ. neq; in præsentia modò Xauerium comiter ac libenter accepit; sed etiã in posterum præcipuo semper tum in honore, tũ in amore cunctis approbantibus habuit. Ab ea salutatione regressus in domicilium hospitale Xauerius, consueta pietatis & caritatis munia cum suis obire perrexit. Præter hæc, salutarem publici catechismi ritum, in regionibus ijs vtique primus instituit. Quotidie fermè prodibat ipse cum tintinnabulo, & ingentem promiscuæ turbæ numerum in tẽpla cogebat. ibi rectę fidei capita, & Christianæ vitæ præcepta, vulgi sermone breuiter ac dilucidè comprehensa (quæ ipsemet postea certioribus ad modulandum adstrinxit numeris) decantabantur hoc ferè pacto. Verba præibat pater, inflexis ad aures populi demulcendas leniter vocibus. easdem voces reliqui extemplò reddebãt. id cùm pro populi captu bis terue ac sæpius fieret; sequebatur, vt sonus ille, ad aures blandè ac suauiter accidens, integra paulatim sensa, totasq; periochas penitus in pectora demitteret vulgi. Ad extremũ, in silentio indicto symphonia conquieuerat; certos ex eadem institutione locos, Dei famulus fusè et populariter explicabat. Ita, pueruli, fœminæ-

que,ac tarda plerunque mancipia,paucis
pæne ludibundi,multò plura percipiebant
bus altissimis atque diuinis,quàm illa nou
tus Academia,lycæumque illud inclytum,
nes antiquæ philosophorum scholæ,tot
tanta contentione,tantis lucubrationibus
dere valuerũt.Hæc tum in vrbe Goa per
à Xauerio gesta:& simul,optimatum roga
lius Camers, Diui Pauli seminario colle
quod iam puerorum numero haud paruo
bat, administrando regendoque præpo
Xauerius, quod per eos dies de recẽti Pa
& Piscariæ gentis conuersione cognorat,
comite ad eos edocendos & confirman
ineunte profectus est. ij populi, vti supr
mus, magna Michaelis Valæi & sociorum
tate,salutaribus illi quidem abluti fuera
cæterum eius mysterij vim,& reliqua ec
cramenta,itemque precandi formulas,&
næ fidei articulos,& legis diuinæ præc
tus ignorabant. Neque sacerdotibus Eur
ve Goæ,quive Cocini degerent, vlla oft
facultas barbariæ illius erudiendæ:qui p
gna distantia locorum,& nullo propem
guæ cõmercio, ex quo nimirũ facile co
dum peregrinus homo Xauerius ignoti
addidit,cœcamque ignorantiæ noctẽ e
tibus conatur expellere;quàm graues il
quantus molestiarum cumulus fuerit p
Cum Brachmanis præcipue magna ser
re certamina. Abduci à se populum, fr
suas ac mendacia detegi, mortis instar
cumque à vi cædibusque eos turbarum
ret metus,frustra Euangelici præconis

nis ac mercede alligare sæpe conati sunt. Interea, vicino quodã in oppido, quod tyranni metu in patria superstitione perstabat, feminæ quartum iam diem ex partus difficultate grauissimè laboranti agentique animam, Xauerius accitus interuenit. si dei summam exponit: certum ad salutem iter ostẽdit. assensa est mulier: baptismum expetijt: illicò peperit, ea re adducti propinqui, dein populares vniuersi, tyranno mitigato, repudiatis idolis, Euãgelio credidẽre: quos omnes probe institutos pater sacro itẽ baptismate proluit. Hęc & alia plurima Xauerium mirè districtũ habebant: atq; vbi quod in præsentia satis esset, eodem substiterat loco; delectos ex omni Christianorum numero hypodidascalos (ij patrio sermone canacapoli vocãtur) & probitatis, & ingenij laude præstantes, in ea locabat specula, qui cæteros in officio continerent, sacras tuerentur ædes, baptismate fungerentur; & si quid accidisset grauius aut difficilius, cõsignatum interea litteris memoriæ causa, postmodum ad se referrent. Hisce vicarijs commendato grege, ad aliud ipse aliudque deinceps oppidũ aut pagum, pedes, & quidẽ sine sacculo semper ac pera, transibat. Vbi oram omnem ijs quæ dixi caritatis officijs, & prædicatione Euangelij peragrauerat; orsus iterũ à capite eandẽ pari diligentia prouinciam obibat, pẽsum cùm à cæteris Christianis, tum verò à canacapolis exigens. Atque huic hominum ordini, quò commodius tam piæ ac necessariæ functioni vacarent; certum auri pondus impetrauit quòtannis in Lusitanæ Reginæ socculos ab Indis conferri solitum, cùm quidem ad Catharinam scribens, Ioannis vxorẽm, insigni virtute ac iudicitia fœminã, haud ineptè lussisset, nullis eã

soccis

ſoccis ęquè facilè ſcanſuram in cęlum, ac
neophytorum, in quos Chriſti cauſa id o
neficentiæ contuliſſet. Amplius annũ De
in Paraua regione traduxit; eumq; Dom
deo reliquit probè cultũ & conſitũ, vt hod
mis totius Indiæ felix ac fertilis habeatur
rerũ fama cõmoti Macoæ finitimi populi
coris regno ad Comorini latus occidnũ,
multitudine fermè pares, Xauerĩ ad ſe
cauſa per ſupplices nuntios ac litteras e
profectus, eodẽ & inſtitutionis, & peregri
ordine, plus decem hominum millia ver
ſe ad Chriſtum adiunxit. noui dein ad e
curſus quotidiè fieri, atq; vbi patrio ſerm
poſita principia Chriſtianæ doctrinæ di
cùm alia ſuſpicere, & laudibus in cœlum
verò ipſa præcipuè decem diuinæ legis
mirari quàm illa æquitatis plena eſſent,
ra, quàm rectæ rationi conſentanea. obla
cœlo haud dubiè lucẽ gratulari inter ſe
re ſuam, & maiorum ſuorum amentiam,
diem in tam denſis errorum tenebris, ac
tiorũ fœditate iacuiſſent. inde ſe mutuò
ſtianam religionem adhortari: mox ca
ad fontem æternæ ſalutis accurrere. Hũc
dis cùm maximè inſtaret Xauerius; nouæ
legati ſuperueniunt, id ipſum orantes: ho
ne inſula eſt, extremæ Ceilano ad ſeptẽtr
poſita. eam quoque gentem, ne ipſe ab
pere abduceretur, miſſis interea pro ſe id
cunque viris, initiat. Is verò ager, non fid
dò, ſed etiam martyrum vberem ſegetem
diebus effudit. Si quidem Iafanapatani
terræ tyrannus, cuius in ditione erant

dolis ad insaniam deditus, audita re, insitam inge
nio feritatẽ nouellos in Christianos exercuit. im-
missoque satellite, partim eorum occidit, partim
variis supplicijs per summam indignitatem affe-
cit. pauci ex insula in continentem elapsi (in ijs re
gius quidam adolescens) terrestri leucarum ampli
us ducentarum itinere Goam vsque se contulêre.
ibi rite instituti omnes, & mystico partu renati
sunt. Neque hac tantùm regione se se tenebat ani-
morum ardor. Macazares quoq; , leucas in ortum
quingẽtas ab Cocino disiunctì, Christianos docto
res maiorem in modum expetebant. ij legatos pri
mùm ea de re ad Antonium Galuanum (vti supra
commemoratum est) miserant. Galuani iussu cùm
ad eos tenderet Franciscus Castrius, aduersa tem-
pestate prohibitus, Ternatem redierat infecta re.
Felicius deinde nauigauit, cùm Sosa Indiam rege-
ret, Antonius Paiua, coemendi sandali causa mis-
sus in easdem insulas ab Rhoterico Vasco Pereria,
Malacæ Præfecto. Iam ante, in illis emporijs nego
tia gesserat Paiua, ac proinde multos ibi notos ha
bebat; neque erat Macazarici sermonis ignarus.
Vt in Supanos deuenit (hoc nomine gens est) Rex
ipse, iam septuagenarius, in primis totius Maca-
saris potens & bellicosus, vltrò (quæ facilitas Re-
gum illorũ est) ad inuisendum aduenam accessit.
Filium ducebat secum, annos quindecim natum;
itemque adolescentulas, aureis armillis ornatas,
virginta. Eo comitatu cùm ad portum veniisset; ac-
epta salutatione redditaque, varijs de rebus, vt
cum peregrino mercatore sermonem instituit.
Inter cætera quæsiuit ex eo, quid ita, Lusitani Mau
ros (sic vulgo Mahometanos appellant) infensi in-
imique potissimum essent. Ea occasione arrepta,

Lusi-

Lusitanus, in hæresis Mahometanæ vitia, &
auctoris ambitionẽ, fraudes, auaritiamq; pr
habebat fandi copia inuectus; ijs dein vitii
dibusq;, veritatẽ, ius, fasq́ue Christianæ relig
opposuit: deq; ipso Christo Dei filio, gene
mani liberatore, nõnulla subiũxit. Inde affir
nomini Christiano cũ scelleratissima & corr
ce animorum secta, propriũ, ac perpetuũ h
esse susceptum. Omnia Regi probabilia adm
visa: &, quod iam adueſperascceret, domum r
sus, Paiuæ xenia misit ad nauem. Postero die
pe deinceps, multa ex eodem scisciari pe
in ijs, illud etiam; quisnam esset Iacobus qu
quem in prælijs inuocari ab Lusitanis, ad se
detulissent. Ad hæc, Paiua, de Christi disci
Euangelium prædicandũ à magistro dimis
ca perstrinxit. in ijs, præcipua sanctitate
q́ue fuisse Iacobum, qui primus lætissimu
paniæ, patefacti hominibus cœli, nuntium
set: atque idcirco in eius præcipuè Apo
tela ac patrocinio Hispanos latere vniuer
proinde, inter dimicationem ab ijs inuoca
tra Christianæ fidei hostes adesse fulgent
mis horrificum, igneo equo insidentem, e
vel Mauros optimos esse testes, qui conie
Lusitanis pugnã, plures ipsi ac paratiores
so non semel cæcam in formidinem, fug
præcipitem acti sint. Sub hæc Paiua c Ch
institutis, de inuocatione præsidioq́ue
um pauca disseruit. Cùm hæc & alia id gen
plura, mira quadam approbatione per
audisset Rex, neque tamen de capessenda
na religione statueret quicquam; Paiua
in eo emporio tempus vltra negotiadi

ad Siani regnum leucas inde quinquaginta proces
sit. Cũ Siamo Rege familiaritas intercedebat Pai-
næ; quippe apud quem ægrotus olim in hospitio
fuerat, multaque cum eo de Christianis initijs ege
rat. Hunc vbi adesse cognouit Rex, confestim ad
eum, iactis procul à portu anchoris in salo stan-
tem, prior visendi gratia transmisit. & mirifica
quadã ex eius aspectu voluptate perfusus, post mu
uam salutationem; Auguror, inquit, faustum ac fe
cem mihi meisque tuum esse aduentum, ô Paiua:
quandoquidem, ex quo te aspicio, tanta ac tam no
ta me gaudia pertentant. multo dein ac suaui
um peregrinis habito sermone, digreditur. Inse-
quenti luce, cùm ad eum salutandum honoris cau
a vicissim in vrbem Sianum Lusitani venissent; cõ
ersus ad Paiuam Rex, Caue, inquit, putes excidis-
e mihi, quæ hic apud nos cùm esses, de vestræ na-
ionis in vnum Deum fide ac pietate narrasti. hæ-
ent ea mihi penitùs infixa; neque vnquam ex eo
empore voluntas mihi eiusdem amplectendæ ac
rofitendæ fidei defuit. Sed hactenus, me, popula-
um metus, si ab auitis institutis abscederem, nec
on existimationis ratio, si, grandi iam natu, re-
ente immutatus viderer; ab hoc tam honesto cõ
ilio retardarunt. eadem ob causas adhuc animi
en deo: teque pro amicitia consulo, quid mihi fa-
edum putes, ac simul quæso vti coram hisce pro
ribus (adstabant autem plures) aliqua de fidei
estræ mysterijs, deque hominis Christiani offi-
o disseras. Tum Paiua, se indoctum præfatus, ac
minimè dignum qui tam sublimia tamque diuina
ractaret, ac nihilominus incenso pij Regis studio
ulla parte non defuturum; orsus à primo deca-
i præcepto, cætera singillatim deinceps quã pla
nissi-

nissimè potuit explicauit: eaq; cuncta sum-
ad illa duo capita redigi ostẽdit: amoris er-
&proximũ. Magno assensu, Regis præsertim
tio audita, sic ille abijt dies. Postero, eadem
pari auiditate repetũtur. Paiua, ad ea quæ
rat, sermonẽ adiũxit de officijs operibusve
cordiæ, quæq; ad corporis quæq; ad animi
pertinẽt; ijsque operibus præcipuas Christi
neris partes docuit contineri. Ab ea per
dimissus Paiua, proximo die reuocatur in
ille, Deum enixè precatus, vti mortalib
cis lumen aliquod æternę veritatis offer
bem properauit, in rerum diuinarum co
ne ita defixus, vt viæ labórem, ac temp
nino fefellerit. Vbi ad Regem peruenit,
nobilium corona, rursus de Christianis
tionibus verba fecit. exinde quæsiuit a
num quid de mundi creatione cognos
totam eius creationis seriem, à sanctis
bus & prophetis conscriptam esse respõd
Sanctus quidnam sibi vellet, rursus in
set Rex (id enim verbum Paiua reddere
ricè nequierat, propterea quod ij popul
tatis ipsa re; sic etiam vocabulo carent)
se, inquit, eos, qui proposita nuper ab le
seruarent; ac se quàm maximè à corpori
ne seiungerent. huiusmodi fuisse rectæ
interpretes, Dei plenos; ac proinde nulla
rum scriptis inesse mendacium. Tum Rex,
ait, mendacium? Atqui, vt ad hoc respon
quit Paiua) liberali venia est mihi abs
Rex, quod si nihilominus acerba & aspera
bi visa erit oratio; peto quæsoque, vti om
ne vnũ iram exerceas: Lusitanos meos cum

bus incolumes abire permittas. Cùm ille continuò quidlibet expromendi potestatem fecisset, Scire aues, inquit, mendacium quid significet. Ego verò, nulla comparatione huiusce tibi vocabuli vim facilius aut clarius demonstrauerim; quàm ista ipsa quam vos agitis vita. Cùm enim IESVM Christum, Dei filium, totius veritatis auctorem, penitus ignoretis; sic fit, vt erroribus infinitis impliciti, à veritate semoti, in ipso mendacio volutemini. Cũ hæc & eiusmodi maximè dicerentur, subitò coactæ nubes, magno cum cœli fragore, tonitribusq;, & procellis, ingentem vim imbriũ effudẽ e. quæ res eò & mirabilior visa est, & gratior accidit, quò maiore cum detrimento frugum, diuturna siccitate laboratum in ijs regionibus fuerat. Cùm dein Regem vrgeret Paiua, vt in Christi verba sine dubitatione iuraret; ille nouem insuper dies ad deliberandum sumpsit. Obstabant egregiæ ipsius voluntati, maximè sacrificuli, quos vocant Becos, teterrimum genus. ij, quemadmodum Satanæ ministros decet, ipso amictu ornatuq́ue corporis, muliebrem sexum certatim ementiri non dubitant, expilant faciem, crines alunt comuntq́ue: dentes artificio quodam inaurant: denique fractis motibus gestibusq́ue, luxum atque mollitiem produnt. ijsdem fœminam attigisse capitale est: ardenti viuus crematur pice qui tale quippiam admiserit. at verò ipsi (quod vix auditu fas sit) cerdis inter se legibus nubunt: & praua insuper vulgo serentes dogmata, miseram gentem nefariæ turpitudinis ac superstitionis implent. igitur hi præsuè, ab noua religione absterrebãt Regem; quippe qui omnibus adsueti flagitijs, Christianæ sanctitatis & castimoniæ nomen horrerent. Acce-

debant ad labefactãdum, si qua possent, Re
positum Mahometani quoq; complures, q
caturæ causa in eius regnum ex Vgentan
Patane conuenerant. Horum sceleri &
bus dum obuiam itur, Supanus interim
ne comitatus, ornatissima classe, nec op
peruenit. ac primùm omnium interrog
nos, num Sianius Christo se addixerit. C
responsum esset, Sianium cunctari, elibe
adhuc; Supanus, in re adeo salutari, tam
liberatione quid opus est? inquit, ego qu
la interposita mora, Christianum me v
Tum Paiua, quod sacerdotibus careret, i
perque suos raptim ara excitata, quam m
sto apparatu, Regem sacro baptismo rit
dum curauit à quodam è comitibus, cu
corporis habitu, tum ipsa canicie ver
post Regem, alij quoque complures ami
pinqui eodem sacramento expiati. Re
uici nomen impositum, cætera cohors,
appellati. Summa dein cum lætitia, & g
ne bombarda perstrepuit; reique gesta
ac latè manauit, eo exemplo incitatus, u
quando Sianius omni contempto per
moras, à Paiua ipso cum primoribus al
tizatus, Ioãnem appellari se voluit. Bo
genti gaudio celebratus hic item dies, &
bo præter veterem amicitiam ac vicin
uo insuper sacræ necessitudinis ac soci
culo magis magisque constricti. Abe
Paiua cum suis, veriti, ne duce, ac magi
tura gens, breui pristinos in errores ing
recideret; oratores ad Malacæ præfectu
randi tam necessarij subsidij causa m

admodum Euangelij cursus (quod quidem exstet) gerente Præturam Sosa, per triennium fuit. Interea Prætor ipse, tuendæ atque administrandæ prouinciæ diligenter operam dederat. Is, vt primùm Goã est delatus, inito magistratu], hyemem totam fermè iure dicundo consumpsit. atque illud ab eo in primis laudabiliter institutũ, vt sexta quaque feria valetudinarium publicum ad consolandos ęgrotos inuiseret: ibidemq́ue rei diuinæ palam interesset. custodias præterea singulis hebdomadis adibat: vinctorum cognoscebat causas, curabatq́ue vt salua ęquitate ac fide, quamplurimi soluerentur. idq́ue toto præturæ tempore solenne seruauit. Exacta hyeme, præfecturas de more distribuit. ipse ad Baticalæ Reginæ ferociam edomandam arma conuertit. Hæc mulier, stipendiaria Lusitani Regis, non modò vectigal dudum abnuebat pendere; sed etiam piratis & hostibus nominis Christiani tutum in suos portus dabat receptum. Sosa, quadraginta nauibus, in quibus pręter auxilia Lusitani erant mille quingenti; ad Baticalam profectus, in ipso portus aditu consistit. inde missi ad Reginam, qui debitas pensiones, & præterea piraticas parones ad vnũ exigerẽt. illa, metu repentino icta, quatuor in præsentia mittit parones. inde cũ varias ad frustrandũ excusationes afferret; descensione facta Prætor instruit aciem. Mahometani, primò è palmetis in hostem intrepidè subeuntẽ, varij generis tela conijciũt. dein, vbi ea sperni sensere, ad vrbem citato recedũt gradu. ibi rursus conglobati in conspectu liberorum, & coniugum (nam Regina tum aberat) prælium instaurant. anceps aliquandiu dimicatio fuit, sed inferẽ se acri⁹ Lusitano, fusi per agros, fugatiq́; omnes:

oppidũ nullo defensore captum & incendi
Lusitanis desiderati duodecim, vulnerati
res è barbaris maior multo numerus cec
terùm in ea pugna insigne traditur facin
cisci Almeidæ Scalabitani is, conspicatus
litonem in extremo discrimine, hostiles
los impetu capto perrumpit: circumuen
tanum egregiè protegit: & in eodem h
stigio, intentos in se mucrones ac tela tan
nuit; quoad suis ad opem vtrique ferendæ
datum est. ita, coronam is quoque civica
lari seruato: præcipuam victoriæ laudem
rito Mahometano promernit. exinde Præ
cedentibus in orbem centurijs, Baticalæ
non intermissa dierum aliquot clade va
metu malisque demum, Reginam & con
ad piraticas tradendas naues, pernume
pendia, & pacem renouandam adegit. p
victor incolumi classe Cocinum petijt: ad
dimissis varia in loca nauibus, in vrbe hi
mus portorium & scripturæ magistros
ex quo, ad regia vectigalia non mediocr
sio facta est. Inde Goam in hyberna reue
pido incessit Tremelani delubri expoli
do, quod eo cultu ac donarijs indignũ
ceret. in Coromandelio tractu delubr
cùm cætera superstitione, tum auro a
inclytum. in eam rem, Sosa, permultis
tis remigio nauibus quò facilior esset
appulsus, & tribus ferè armatorum mil
eunte vere cùm ab Goa soluisset, vixdum
euectam classem atrox tempestas oborta
mersit. maximo in periculo prætoria ip
mis fuit. dispersæ cæteræ, Cocinum de

sêre. Inde ad insulam processêre, quam à vaccis appellant. ibi ab exploratoribus cognitum, Coromandelium littus omne, contra quàm Prætor ab eis audierat, asperum & importuosum esse: nulli ibi tutam stationem fore. Hoc nuntio reuocagne nihil omnino tali apparatu egisse videre, ad Colanum repente flexit. ibi arcem, vti dimus, Lusitani habebant. Rex erat socius: ac tum rbe cum exercitu aberat, bellis finitimis occpatus. ab arce leucas circiter quatuor, à mari n plus vna, distabat fanum, in quo magnam in pecuniæ vim asseruari ferebat fama. Præ in terram egressus, per speciem amicitiæ ulatim ad locum progredi. populus mirari id in pacata regione sibi vellent armatæ Lusinorum cohortes. vbi templum intrantem vinrt Sosam; tum demum sensêre quid peteret. templò reliquias militum ex agris euocant: atad naues redeuntem Lusitanum angusta ac deissa via (quod ad Calecutum olim Albuquercio nerat) e superiore loco, syluisque ac sepibus, res minus centum adorti; sagittis ac fistulis gno detrimento affecêre. Sosa, cùm agmen clauret, ex equo degressus quò minus ad ictus pateret; me triginta suorum amissis, vulneratis complubus, ægre ad mare peruenit, haudquaquam satis gno operæ pretio: siquidem effossis templi peralibus, auream ollam extraxerãt numulis arteis plenam, quos Indi fanones vocant, neque ertium plus vnum continent singuli. Eam ollã nni Regi dono missam, consulti Pontifices red dam Colanio censuerunt. reuecta quamprimũ diam, & eodem loco Regis iussu reposita est. dem tempus, crescendi ex aliorum malis,

præclara se Lusitanis dedit occasio. Inter Az
nem & Idalcanem (vti sunt eæ gentes ad
flatum spei vel timoris mobiles & infidæ
dia & simultates exstiterant. Idalcã Azede
beneficiarium & vectigalem suum, in reg
potestate euocabat. ille capiti metuens, par
thesauris quos diuturna parcimonia rap
cõgesserat; palam imperium detrectabat. h
tuò sibi struere insidias, mox etiam bellum
moliri: ac demum in eius belli societatem
vterque muneribus ac promissis Lusitano
re. Inter cætera, Azedecan, exturbandi è m
to imperio Idalcanis, consilium cepit en
E stirpe Decanij Regis, quem à satrapis
que circumuentum & captum fuisse me
mus, Meales erat quidam. is, ad otium m
ad arma natus, & læuitiam Idalcanis haud
sa pertimescens; veniam ab eodem impet
religionis ergò secedendi Mecam. ibi cu
liberisque aliquandiu commoratum; Sc
archipirata, de quo supra diximus, Indiæ
rus, auexerat, iniecta quidem spe auiti reg
perandi: sed, quod multo similius veri e
eum, si res ita ferret, seditiones ac tu
regionibus excitaret. Hisce ergo promiss
Meales, & comiter in classem acceptus;
baiæ deuenerat fines. Cæterùm à Lusita
post victo & fugato Solimano, haudquaq
ribus fidens, ibidem in exsilio sponte su
ea re cognita Azedecan, ex vrbe Bilgano
Goa quatuordecim, per occultos inter
litteras instare Garziæ Castrio Goæ præf
Sosa tum aberat) vti Mealem è Camba
primùm accersat. is vbi Lusitano præf

ut in terra Decania pedem posuerit, concursum
ex agris vicisque, ab importuni tyranni odio, ad
justum ac legitimum Regem extemplò futurum.
se quoque in id ipsum paratas habiturum copias:
Lusitanos, Meali tum inopi egentique quibus
olint impositis legibus, si eum in patria locaue-
rit sede; pro insidioso & rapaci accola, vicinum
egem ad omnia fidum atque opportunum habi-
ros. Hisce atque alijs rationibus facilè persua-
im præfecto, vti magnis pollicitationibus Mealé
m vxore liberisque Goam euocaret. Eò vbi
eruenit; confestim admonitus Prætor, qui tum
at Cocini, Goam repetit, ibi in consilio dies ali
ot anceps deliberatio tenuit. nam & pacem cũ
alcane factam, repente violare, nefas; & Mealem
tro accersitum repentè deserere, turpe non sine
ausa videbatur. Variantibus inde sententijs, cùm
liquandiu hæsisset Prætor, tandem è dignitate si-
que nominis Lusitani statuit esse, Mealis affli-
as fortunas omni ope excitare; & cum Azedeca-
e, iamdiu id exoptante, vires atque arma con-
ungere. Habito delectu, clam dies ad reducen-
um Mealé præfectis edicitur. iam ad primos De-
nij regni fines præsto erat popularium manus,
eali excipiendo submissa. Vbi dies affuit, Præ-
or ipse cum armatorum copijs Mealem sine fine
ratas agentem ad littus honoris causa deduce-
at. vix ad arcem Benestarini peruenerãt, vnde in
ntinentem ex insula traiectus est; cùm seuocatũ
retorem Petrus Faria Lusitanus, vir bello egre-
us & magno rerum Indicarum vsu, monere et-
m atque etiam instituit, integris rebus videret
id ageret; perfida barbarorum ingenia, incon-
tiam rerum humanarũ apud se reputaret: neu

florentes tum Lusitanas opes cum perdiss
ret exsulum rebus; neu Idalcanem tanta p
Regem, amicum ac sociũ, sine causa lacess
tendi Mealis, quandocunque fit opus, a
penes Prætorem fore: sedandi belli, si tem
ueatur, non quoties libeat, facultatem fo
oratione, & simul auctoritate viri permo
tor, qui adhuc fluctuaret animo, repente, q
ua res aliqua maioris incidisset momenti;
vnà cum Meale cũctos in vrbem iubet, id
tio sermonem æquè ciuibus atq; aduenis p
set, sapienter dein factum apparuit. siquis
todecimo fermè post die, nuntius venit, a
cane debellatum esse. Profectus magno c
citu ab Vrbe Visapore (ea distat ab Goa l
citer sexaginta) Bilganum acri obsidione c
Azedecan inclusus, vrgente animi ægrit
nioque, extremum obierat diem. eo demo
dalcan vrbem facili negotio captam dir
magnas ibi opes, ingentem rei bellicæ ap
inuentum aiebant. Hęc vbi Goam allata i
tor necessitatem in consilium vertit: ce
nuper egisset; legatum victoriæ gratula
dalcanem mittit. Mirè opportuna ea fuit
Idalcan, inter ipsam rei tantæ lætitiam,
toris officio, vel ipsius legati dexteritate
Bardesios & Salsetanos vicos agrosque,
am ditionem quicquid Azedecanis fuisse
nis attribuit; cum eo tamen, vti Mealem c
iuge & filijs Malacam amãdarent, ibique
endum curarent, ne ad nouos tumultus
redire posset in patriã. Prætor, ea donati
dens, misit extemplò qui possessionem
adirent, & vectigalia nomine Lusitani Re

olim, exigerent. De Meale incertis implicans respōnsis, callidè rem extraxit, neque ab Goa dimisit hospitem; verbo, vti in oculis populi Goani tutus adseruaretur: re vera, vt in tanta locorum vicinitate, hoc metu Idalcanem in officio contineret. ex eo tempore Meales nequicquam è proximo tuta intuens regna, & Lusitani præfecti fidem implorans, Goæ in libera custodia dissimulanter est habitus. Hæc fermè ab Sosa Prætore gesta; quem deinde virum, in Lusitaniam secundo cursu reuectum, & auctoritate florentem & opibus, præcipuo in honore semper habuit Rex. Cæterùm eius præturam vna res maximè fecit insignem; aperta per id tempus, & primùm cognita nostris hominibus terra Iaponia, cuius de terræ & cultorū ingenijs ritibusque, tametsi non pauca dudum à nobis alibi tradita sunt; tamen hic etiam exponi quæ dam aut ex eo tempore allata, aut etiam liquidius comperta, locus haud dubiè postulat. Quem igitur vulgo Iaponem vocant, eæ præcipuæ tres insulæ sunt, circumfusis alijs minoribus interfluo eupo disiunctæ. Prima & maxima, in satrapias aut regna tria & quinquaginta diuiditur: eius caput est vrbs Meacum; inde insula tota denominatur. Alteram Ximum appellant. hæc satrapijs regnisve nonsetur nouem, nobilissimas habet vrbes, Vosuquim & Funaium regni Bungensis. Tertia dicitur Xicocum: satrapias aut regna continet non plus quatuor; insignis maximè Tosa vrbe regni cognominis. ita Iaponis vel regna, vel satrapiæ (sunt enim complures in quas vocabulum regni minimè conuenit) in vniuersum numerātur sexaginta sex. Totius terræ longitudo fermè in ducentas, vti fertur, leucas excurrit. huic nequaquam respondet lati-

latitudo: decem tantùm alicubi patet; sum
triginta non amplius. de ambitu nil dum
proditum est. Iacet ab Aequatore in arctum
gesimo gradu ad trigesimum ferè octauum
riente obuersa est nouæ Hispaniæ, centum
quaginta leucarum interuallo. A Septen
Scythas vel Tartaros, & alios ignotæ ferit
pulos, ab Occidente adspicit Sinas, varia
torum flexu excursuue distantia: siquidem
be Liampo, qui Sinarum regnis in ortum
mes; ad Iaponis insulam Gotum, quæ prim
nauigantibus occurrit, leucas numerant se
ta: ab Amacano autem, occiduo Sinarum
rio, vbi Lusitani fermè negotiantur, ad
Gotum, leucarum ducentarum nonaginta
traiectus est. A meridie, vasto mari inter
exploratas habet terras, è quibus casu nu
lim quosdam in Iaponem delatos fama est,
inde soluisse. Tellus, maxima ex parte, m
frigida, neque admodum ferax. Septembri
oryzam (is cibus est communis omniũ)
etiam locis Maio triticum metunt: neque
nes more nostro, sed genus quoddam offa
lentæ conficiunt. Salubris cœli tempe
bonæ: calidas etiam alicubi, medicos in
care cognitum est. Editi præruptique mo
alij passim, tum duo præcipua nobilitate
quorum alter, incertæ appellationis, alb
mas euomit; inque eius cacumine, certis
bus, postquam voti causa diu se mace
splendida circumfusus nube se se caco
stendit; alter Figenoiama nomine, leucari
ascensu trans nubes attollitur. E terræ vi
incolæ varia effodiũt metalla: & longinqu

nes ea merce pelliciũt. Arbores vel ad amænitatẽ, vel ad fructum ſerũt haud abſimiles noſtris. vnius tamen, quæ palmam imitatur, ignoto nomine, admirabili prorſus ingenium. ſiquidem (vti perhibent) humorem quemlibet reformidat: ſi fortè manuerit, contrahit illicò ſeſe, ac veluti peſtifero cõtactu marceſcit. remedio eſt, auulſam radicitus, in ſole ſiccare; & in vacuũ ſcrobem ſcoriam ferri cõtuſam, vel ſiuentem arenam infundere: ibi, poſtquã aruerit, rurſus depacta reuireſcit, ac priſtinũ nitorem decoremq; recipit. rami quoque decidui ſeu defracti, ſi clauo ad truncum affigantur, vertun inſiti coaleſcunt. Plurima verò varijs locis exſurgit cedrus, tantæ proceritatis, & craſſitudinis, vt inde fabri, baſilicarũ colũnas, & cuiuſlibet quãuis capacis onerariæ malos efficiant. Ex animantium genere, oues, porcum, gallinam, anſerem, fæcasque alias domi haudquaquam alunt Iaponij: ſi caro guſtãda ſit, ferina veſcuntur. Campos, boum & equorũ militarium armenta: ſaltus atq; dumeta, lupi, cuniculi, apri, cerui pererrant. è volatilibus, phaſiani, anates amnicę, palũbes, turtures, coturnices, ac ſylueſtres gallinæ cernuntur. Piſce cũ alio abundant incolæ, tum verò fluuiatili trutta, ſeu ſilare, & marina tamquã aloſa; huic honos plurimus. Butyrũ neſciunt: oliuo carent, factitio vuntur, è cetis ad littus eiectis: pineas tædas ac faces, alicubi etiam paleas ad lumẽ adhibet vulgus. Pro ſua ſtatura, ſi cui contigerit, & decoro corporum habitu gloriantur. lenta pleriſq; viuacitas; firmæ vires: in ſexageſimum vſque annum militaris ętas extenditur. Barbam alunt modicam: in capillo varius eſt mos: volſella depilant, pueri ſinciput, plebeij ac ruſtici dimidium caput, viri nobiles totũ fer-

fermè,paucis ad occipitiũ relictis capillis
attigisse quempiam,contumeliæ loco vel m
ducitur. Mortalitatis incommoda,famem,
æstum,algorem, vigilias, laboresque adm
patientia tolerant.in lucem editi,vel hyem
ma, protinus lauandi ad flumina deferun
vbere auulsi,venatu exercentur,& procul à
ac nutrice locis habentur asperis, quod i
tiant,nulla re magis infringi animos, quàm
ac blanda educatione.Storeis,culcitrâ in
tumentibus, nitidisque, pauimenta consc
in ijs & somnum, subiecto ceruicibus lap
tigillo,& cibum capiũt genibus nixi, crur
sidẽtes.Munditiarum apud eos haud mino
apud Sinas cura.paxillulis item ipsi duobu
edendum ita scienter vtuntur, vti neque
quicquam,nec digitorum tersu opus sit. c
nem intrant excalceati,ne catastromata c
coinquinent,tenuiores,ad mare præsertim
tant herbis,oryza, pisce: diuites, ad conu
nem Sinarum, ornant splendidè atque a
conuiuium.in singula fercula,sine linteis
pis mutatur sua cuique conuiuę mensa è c
nuue,palmi ferè altitudine, binum dod
quadro, nitidissima,lectissimisque distinc
ribus. cibi confecti, in pyramidem exstr
auro consperſi,cupressinis ramulis adg
minentibus.nonnunquam etiam, rostro
que inauratis aues integræ nobilibus pati
runtur.Hospitem & conuiuam hilare ac
accipiunt. conuiuandi ac propinandi m
bent leges cum ritibus exquisitis: hasce c
ligenter obseruant.Vsum vitis ignorant.
primunt vinum:sed ipsi quoque ante omn

ctantur hauſtibus aquæ pæne feruentis, inſperſo quem ſupra diximus puluere Chia. circa eam potionem diligentiſſimi ſunt; ac principes interdum viri ſuis ipſi manibus eidem temperandæ, ac miſcendæ, amicorum honoris cauſa dant operam: cer tasque habent ædium partes, huic miniſterio dica tas: in ijs foculus aſſiduè ſtat, cortina è ferro liqua to ſuperimpoſita. inde, venientibus & abeũtibus amicis pocula porrigunt: hoſpitibus verò, in di greſſu, contemplãdam etiam offerunt gazam, quæ apud eos maxima fit. ea fermè ſunt illius quam dixi potionis inſtrumenta, focus & olla cum tripode, infundibulum, figlini calices, cochlearia, & vaſcula, tum herbę ipſi, tum pulueri qui ex ea conficitur, adſeruãdo. Hæc, vtique certi generis, quod non niſi peritus eiuſmodi rerum inſpector intelligat, haud inferiore apud Iaponios habentur loco quandoquidem hæc opinione gentium conſtant) quam apud Europæos anuli gemmati, & baccata monilia. Mira etiam dignitas, omni ornatu remoto, nudis gladiorum laminis certorum opificum. porius, vti nonnullæ aureorum quinque circiter millibus æſtimentur. Magnus inſuper honos papyro plagulis quibuſdam læuoris eximij, in quibus, ſeu monochromate ſingulæ tantùm aues, arboſue, nobilium artificum penicillo pictæ retinẽt oculos. Hæc igitur, vt dixi, Iaponij, dynaſtæ præterum, & auide ſibi comparant, & alijs ambitioſè proponunt. Ligneis plerique ob crebros terræmotus, quidam tamen ab imo lapideis vtuntur ædificijs, elegantia atque arte viſendis. magnifica item ſtruunt templa, & ſacerdotum vtriuſque ſexus ampla & ſumptuoſa cœnobia: quamquam ingentem eorum numerum, hæc ſcribentibus nobis, præ

pol-

pollens tyrannus Nubunanga, nõ tam Chri
rei ſtudio, quàm exſecrabili quodam omni
ligionum ac ſuperſtitionum odio, nuper e
nuntiabatur. Sermo Iaponiorum vnus & c
nis eſt omnium; ſed ita varius idem & mu
vti plures haud immeritò videantur eſſe.
vniuſcuiuſque notionis ac rei, multa v
ſunt, quorum alia contemptus, alia honor
alia apud principes, alia apud plebem; alia
viri, alia fœminæ vſurpant. ad hæc, aliter l
tur ac ſcribunt; & in ipſa ſcriptione, alite
las, aliter volumina libroſque conficiunt
autem plurimos, tum ſoluta oratione, tum
tiſſimo verſu conſcriptos. porrò notis va
iuſmodi; quarum ſingulæ, ſingulas, vel e
res dictiones, Aegyptio ac Sinenſi more c
ant. ad ſummam, a noſtris haud imperit
æſtimatoribus, Iaponica lingua, Latinæ, v
re ipſo, vel vbertate præfertur. Itaque ad
cendum, & magni laboris, & longi tempo
get. Armis verò apprimè dedita gens eſt.
præter ferream fiſtulam, arcumque & ſag
dius incuruus, & pugio (queis ab duodec
tis anno ſe ſe præcingunt) tam egregia
temperatura, vti ferrum noſtrum acie p
dum illæſa diffindat. accedit pilum auro
úe bracteatum, falce præfixum: nanguit
pellant. haſtis item egregiè vtuntur, qua
& leuitate, & longitudine ſuperant. Ad
infantia ad iuuentutem ſumunt varios,
cæremonijs, & ſolemni apparatu. Cæte
adulti iam ſunt, talarem geſtant verſicol
nicam. hanc domi demittunt; prodituri a
caligas infundunt, ad imum æqualiter

que circa renes leui subligant nodo. Tunicæ amiculum superinduunt breuiorem (quimonem vocant) manicis non vltra cubitos eminẽtibus. hastæ vestes per æstatem gerunt simplices, ac subtilissimo textu: per hyemem scilicet densiores ac duplices, inserto item serico tomento; easque, ne incommodè tumeant, per quàm artificiosè perpungunt. Calceis crepidisue sine obstragulo, sandaliorum instar, vtuntur, corneo ad extremum exstante hemicyclo, quem firmitatis causa, primum inter & secundum inserunt digitos. Flabella gerunt, tum ad velandam faciem, tum ad auram colligendam, auro sericoque intertexta. sub vmbella ferme proceres, alioquin aperto capite, in sole pariter ac pluuia vterque sexus incedit. è coloribus festum habent nigrum atque puniceum: albus in luctu est. Ac plurimis quoque alijs in rebus, credi vix potest, quantopere à nostro, vitus eorum & cultus abhorreat. In olfactu, suffitus nostros minimè ferunt; alia ipsi quædam odoramenta succendunt. In gustu, nostras illi epulas, nos vicissim illorum condimenta aspernamur. Aquam nos gelidam, illi calefactam æstate pariter & hyeme potant. In auditu, symphoniam eorum, nostræ aures omnino refugiunt. Nobis, dentium, in candore; illis, quod mirêre, in ipsa nigritie decor est. itaque atro quodam eos pigmento idem dẽ inficiunt. fœminas in publico viri & cognati præcedunt, famuli subsequuntur. equum nos ab læua, illi ab dextra, conscendunt. Inter salutandum, nos caput illi, perleui crepidarum vel sandaliorum excussu, pedes aperiunt. aduenienti aliquo nos adsurgimus, illi subsidunt. nobis gẽmæ, aut ferrea vel fictilia vasa in honore sunt. Iam,

in

in curationibus, nos dulcia & bene cocta, illi
sa, & acria, & cruda ægrotis apponuntnos,
& altilia; illi pisces atque conchylia, phi
nos fermè olidis & amaris. illi perquàm
bus & odoratis vtuntur. nos crebrò lang
illi nunquam eliciunt. Atque alijs item in
bus ita multa obseruant eiusmodi; vt si m
tis (neque enim id probè dum exploratum
ribus certè orbi nostro planè oppositi vi
esse. Neque verò, cur ita faciant, probabi
runque rationem afferre non possunt. vt il
re quàm attolli, maioris venerationis in
cuiuslibet vsus vasa, quam nullius com
pillos, quantauis mercede, sapientius emi
comprimi fibras, irritari tussim, & pector
restingui natiuos ignes: feruida foueri ca
sirum; laxari meatus, eoque facilius leua
ægro, quas appetat natura potiones, non q
reat, propinari: sanguini, quippe vehicu
parci oportere defendunt. & alioqui, no
illis Europæi, quàm Europæis illi ridicul
si quando per munditiarum aut elegantiæ
tionem, vt fit, cauillis agatur; par pari no
gliè referunt. Sed cùm in eiusmodi rebus
menter à nostra consuetudine discrepen
tamen in constituendis hominum classi
nibusue, haud absimile nostro discrimen
riem sequuntur. ordines ij, quinque præci
mus, eorum qui cum imperio sunt, rerum
tiuntur: hosce communi cunctos nomi
appellant, quamquam inter ipsos Tonos
existant dignitatis gradus, vti apud nos
Ducum, Marchionum, & Comitum. ij om
tam auro pecuniaue: quàm cæteris opibus

celis abundant. quippe ad regnum euecti, militibus amicisque agros (iure fundi sibi retento, ac nullo imposito vectigali) diuidunt ea lege fruendos, vt & in pace, descriptis ordine ministerijs appareant Regi; & in bello, suis ipsi cibarijs ac reliquo sumptu militiam obeant. sic fit, vti dynastæ, quamquam in magna numorum inopia, tamen & multitudine bellatorum, & aulæ frequentia cæteroque apparatu, vim imperij, ac speciem regiæ maiestatis obtineant. Illud verò præclarum, quod animo excelso, non morte demum aut vltima necessitate cogente excedunt gubernaculo, sed vbi vrgere cœpit senium, certis ad victum cultumque sibi prædijs reseruatis, filium aut si quem alium successorem destinarunt, artibus regnandi ac præceptis imbutum; plerunque ipsimet in solio collocant; ac iuuenilem eius ætatem ex inde prudentia, rerum vsu, consilijs iuuant: quod ipsum apud nos ab Carolo Quinto Cæsare, quò latius ac felicius imperabat, eò maiore moderationis ac sapientiæ laude factum animaduertimus. Altera Saponiorum classis, eorum est qui nefaria gentis ritus procurant sacra, capite ac mento prorsus abraso, inter quotidiana & occulta flagitia & fucata, cœlibem nihilominus ac sobria professi vitam, atque ad mortales decipiendos, conciliandæ grauitatis causa, in omne argumentum sanctimoniæ grauitatisque compositi. ijdem nobilium ac principum exequias ducunt; & alternantibus in orbe choris, carmina suo more decantant; & diuitijs copia & facultate præstantes, concionibus populum arbitratu suo circumagunt. Variæ ac multiplices numerantur eorum sectæ: nec desunt qui ad quandam Rhodiorum equitum speciem

(Christianos quippe ritus hac etiam ex pa-
lus effingit dæmon) bellicas vnà cum re-
res tractent: sed cõmuni omnes appellatio-
zij vocitantur, honesto loco nati plerique
proceres, multitudine liberorum, & ange-
familiaris vrgente, ex ijs aliquos ad Bon-
instituta ac familias aggregant. Multa insu-
rijs habent locis gymnasia, quas Academi-
mus, copiosis instructa vectigalibus; atque
res præcipuum, ante hanc hominum aetat-
to Iapone obtinebant honoris ac digni-
cum: sed post illatas in ea loca faces Eu-
fraudesque vulgo nudari & coargui cœpi-
tum videlicet vniuerso generi de auctori-
que existimatione decessit. Tertius ordo,
ac reliquæ nobilitatis est: è quibus, in cul-
plurimi, ac simul in militaris gloriæ studi-
nescunt; nec pauci, artibus ijs quas ipsi
existimant, atque inter cætera pangendis
bus delectantur. Sequũtur institores, ac
& variarũ opifices rerum, egregia ferme
Multas armorum habent fabricas; atque
typis ad impressionem vtũtur. Postremus
colarum locus, & eorum qui propter ino-
ditiorum famulatu ac ministerio victita-
rum longè maior quàm apud nos multitu-
setur. In vniuersum, acuta, sagax, ac bene
informata gens est: iudicio, docilitate, m
non Eois modò, sed etiam Hesperijs na-
antecellit: quæ res in rusticis ac pueris lu
nitur. illi, vrbanos pæne mores, vegerum
um, ac minimè agrestem indolem præfe-
celerius multò quàm Europæi nostri, lit-
litteras, & artes arripiunt. Paupertas do-

aut probro est nulli: vix etiam in multis agnoscitur, adeo accuratè familiarem dispensant rem, & pro sua tenuitate cōcinni ac nitētes incedunt. Maledicta, furta, impiam temere iurandi consuetudinem, aleæ genus omne auersantur. Famæ glorieque auidissimi, dignitatis verò supra quàm credi possit retinentes æquè summi atque infimi sunt. Nullam non modò contumeliæ speciem, sed ne dictum quidem paulo asperius ferunt. ergo reuerentur inter se, præcipuè nobiles, certantque officijs & honore verborum. quin, ipsi rerum vilissimarum artifices, quique se in diem locant, coniter appellandi, si eorum vti velis industria. nā alioquin irritantur, ac spreto lucello, cæptum opus abijciunt. Constantiam ac decorum ita custodiunt vulgo, vt vel ab imminēte ruina, sensim ac si ne trepidatione vlla recedāt. cauentq; diligenter, ne quid abiectum, aut timidum, vel in dictis vel in factis appareat. atque ob id ipsum, animi perturbationes, ægritudines, impetus, in speciem cohibere, atque iræ præsertim notas omnes obruere, vel potius in contrarium flectere didicerunt. tum enim & gradus lentior, & frons hilarior est. intemperantiam verò linguæ, maximo animo minimè dignam putant. ac proinde, vociferationes ac iurgia, neque inter populares in publico, neque domi inter maritum vxoremque, parentes ac liberos, herum ac famulos audiuntur. Sędatè grauiterque quod agendum est, agitur. si quid odiosius accidit, internuntij commeant: quin etiam, inter ipsas noxiorū pœnas, conuitia remouē, & verborum acerbitas. prouocationes autē ac ..., contra quàm apud nos, admodū rarę. ferociā minasq; in tempora belli reseruant. Iam verò

(quæ haud postrema amicitiæ lex est) mu
congressibus, domestica incommoda, ce
tes, ærumnas, amicis haud temere impe
tristitiam & curas egregiè condunt: nec
nam pacem & iucunditatem, ineptis qu
nijs, & superuacaneo mœrore solicitant:
interrogati, rem totam vel renidétes eleu
certè modica significatione perstringunt.
que asperis atque aduersis in rebus, plane
bilem animi æquitatem ostendunt, ac velu
du perstant, & quicquid euenit, fine gemit
piunt: credo, ipsa varietate casuum edoct
constantia rerum humanarum, quæ in ijs
bus vel maximè viget. infimæ sortis hom
regiam celsitudinem euehi repẽte, aliose
fastigio ad ima præcipitari, pæne quoti
est. hac illi vicissitudine scilicet eruditi, ac
quęque sic optant, vt interim difficillima
Firmus autem est animus ad quę diu med
præparatus accedit. Neque proiectæ soli
eæ laudes: in puerorum consuetudine, atq
in ipsis lũsibus & remissione animorũ, ser
pe mãturitas, & moderatio quædã eluce
mè Iaponiorum bona: quæ tamen eadem
ti malorum cumulo compensari nil amb
primùm, in Dei cultu, quod potissimum
munus est; & in finibus bonorum ac malo
nãq cum cæteris quæ Christum ignorant g
miserandum in modum errant. Magistris
num ac sapientiæ vtuntur ijs, quos dixi,
hi, vario alioquin dogmate mendacijsqu
nes tamen (quod facili negocio deprehen
tollenda pariter Dei prouidentia, & anim
immortalitate consentiunt. Inter docendu

tereſt, quod impietatē hanc pauci palam & promiſcuè cunctis hominibus; alij non niſi nobilibus ac dynaſtis ex arcano tradunt: vulgus ac multitudinem, tartari metu in officio continendam affirmant. Duobus hiſce generib⁹ interiecti ſcelere & amētia ſunt, qui veteres quoſdā impoſtores, Amidā, & Xacā ſuppliciter adorandos inculcāt plebi, verbisq; conceptis deprecandos identidem, neq; id per hæſitationem angorēúe, ſed animo planè ſecuro, certaq;, ſi tantùm hi ritè inuocantur, ſalutis æternæ fiducia; quippe quorū vtriusq;, dum in terris agerent, tāta durities & aſperitas vitę fuerit ad generis humani luenda peccata, vti vltra ſolicitū eſſe de ſuperum pace veniaque; aut hoc nomine corpus diuexare quemquā, vel quoquomodo pænas delictorum ab ſemet exigere, non modò ſtultum & ſuperuacaneum, ſed in ipſos beatæ vitę parentes contumelioſum ac nefarium ſit. hoc Bonzij multi & priuatim & publicè ſuadere non deſinunt, nequitia Lutherianæ perſimili: vt vnum vtriuſque auctorem facilè agnoſcas. Porrò, quos dixi, Amidam, & Xacam, & ſi qua ſunt alia primæ notæ numina, à quibus futuræ vitæ bona expetantur, patrio cognomine Fotoques vocant. alios dein habent veluti minorum gentium Deos, bonę valetudinis, liberorum, pecuniæ, & eorum quæ ad corpus attinent, largitores: hoſce Camis appellant, Reges olim ipſos, Regumúe filios, aut inuento quopiam, inſigniúe alio facinore, falſæ diuinitatis gloriam conſequutos. horum de vita rebuſque geſtis, vti de Ioue, Saturno, Libero, cęterisque manibus Dijs Græci poëtæ, abſurda quædam, & videnda, & turpia fabulantur. Inde Iaponij paulatim extinctis quæ Deus indiderat, veritatis igni-

culis;conſcientiæ magiſterium exuunt,effr
pudicitiæ clauſtris, in choreas, ludos, co
tiones, ac venerem intemperãter effuſi, co
cœcis ducibus viatores ad ſempiternum
tum præcipiti celeritate feſtinant.ijdem,
ſam retinendæ grauitatis atque conſtantiæ
animorum ſenia motusque à primis ann
gere ac celare adſueſcunt,facili deflexu,
tia ad aſtutiam,calliditatem, perfidiamque
verant.inde prauum ſimulandi ſtudium,&
di certamen,vti quemque peſſime oderunt,
miliariſſimis oculis intuentur:bona fides,
ta ſimplicitas, & candor illuditur. Acce
tia morum,& immanitas dira. leuiſſimis
ſis,& quidem nec opinantes & auerſos
homines, vnoque aut altero acuti ac pon
cinacis ictu conficiunt;dein,compoſito
vultu,quaſi facinus ad ſe nulla ratione pe
ferrum vaginæ reddunt. inſuper, nacti
nem ex tuto, gladij acumen in capite ha
inſontis cuiuſpiam interdum experiri
tant.In bello, captis per vim oppidis,
certum exitium;cuncta ferro flammisque
tur:non ætati, non ſexui parcitur. in pra
ſi palates effugiãt, nullo diſcrimine ciues
ne ſint,ſpoliorũ cauſa plerunq; ab agre
primuntur.aliena,vt diximus,furto lubẽ
dignantur;cædibus rapinisque graſſari
terra latronibus, mare piratis vehemen
ſtum.prægnantes fœminæ,partum haud
dicamentis abigunt,idque Bonzijs auctor
magiſtris;vel etiam editos in lucem infan
di tædio, inopiaue, crudeliter iniecto pe
pede, egentibus ægrotis, aut peregrinis

gratuita diuersoria nulla. sub dio pernoctant, mi-
seramque trahentes animam, deserti ab homini-
bus, vel ipsa die sanantur, vel extincti morbo, ab-
ijciuntur in sterquilinium. Eo maiore cum appro
batione Iaponij Christianam caritatem erga desti
tutos & calamitosos, itemque sepulturæ ac fune-
rum instituta mirantur. Sontibus, quolibet nomi-
ne, haud leuiora quàm exsilij, aut proscriptionis,
aut capitis supplicia constituta sunt. gladio fer-
mè trucidantur improuidi. nam alioqui se haud
multos cadere patiuntur. quibusdam tamen locis
comprehensos latrones, certoque ad ignominiam
vehiculi genere per ciuium ora transuectos, extra
urbem cruci, ab ignaris quãta signo illi veneratio
debeatur, affigimos est. In seditiosos etiam, qui
quidẽ potentes ac principes viri sunt, ex antecon
dicto interdũ animaduerti solet in hunc fere mo-
dum. Aedes noxij, Rex, vbi visum est, milite arma
to circundat, eidemq; facit liberum aut pugnæ aut
mortis arbitrium. Si pugnam optarit, commisso
protinus certamine, cùm familia planè tota dele-
tur, ac perpetua in omnem posteritatem notatur
infamia. sin volũtariam elegerit necem, vltrò sibi
met ventrem alta plaga in obliquum, nonnulli et-
iam animosiores duplici in decussim incidunt. v-
bi effluere intestina cæpère, parato in idipsum fa-
mulo ceruices amputandas præbent; & ex amicis
præcipui illatis pariter sibi manibus, supra mortu
um corruere sibi gloriosum putant. Atque idẽ faci
tus, in alijs quoq; periculis, præsertim vbi agitur
existimatio & fama, valdè vsitatũ est, & obductis
ipsa caligine mẽtibus honestissimũ ducitur. quin,
si interdum pueri vel à parentibus exacerbati
vehemẽtius, vel grauiore aliqua indignatione cõ

cepta, genus id leti palam sibimet ipsi conci
Forensis res, nulla propemodum: non iurisco
formulæ; non responsa prudentum; non ve
nia; non carcer: non iudicum testiumue re
non citatio reorum, aut causæ dicendæ p
ius totum in armis, aut principum plac
rum in proceres ducesque; ducum in cun
um in suam cuique familiam formidabile
riter ac necis arbitrium: neque ab infer
acta pro potestate, à superioribus in cogni
reuocari, aut rescindi consueuêre. ipsi aut
nastæ Regesue, quamquam ab externo ac
rio milite plane imparati, atque ob idip
digenis vehementer obnoxij; tamen barb
dam fastu, vti de Sina retulimus, adorari
se volunt: stipati armatorum caterua, diti
ditus, delicatas præbent aures: adducto
tu, nutibus fermè vel scriptis agunt: ferm
uatè consociant: nil opis habent in popu
tate repositum: regit omnia metus: huic a
est odium: inde crebræ, & occultæ co
ones ac seditiones erumpunt; excussoque
re, sceptrum ad alios aliosque, in sum
rum omnium perturbatione transfertur.
imperia, & principum longa serie deduct
nes oppidò pauca reperias. Sanè Iapon
ne nomen vni quondam parebat Imper
titulus Vo, seu Dairi: quoad is diuturna p
licias atque socordiam resolutus; præfec
trapis, ac præcipue Cubis (sic enim duo
vocabantur, quorum alter deinde extinx
contemptui cæpit esse. Viri ergo militares
aliquandiu perpessi, mox indignati domu
dem abrupêre frænos, & suam inuasere

prouinciam: ita, momentò vnitas illa, & maximi contextus imperij, multas in partes ac veluti frag menta dissilijt; ius tantùm Dairi mansit in hunc que diem, honorum vocabula proceribus diui- di, quæ pro graduum varietate mutantur iden dem, certisque characteribus dèsignantur. inde ud spernendas cogit pecunias: alioqui pene pre riam obtinet dignitatem. Summus verò & po- tissimus Iaponiorum omniũ habetur ille, quis- is Meacũ, & Meaco finitima nobilissima regna quem tractum communi nomine Tensam appel- ut) armis atque arcibus occuparit. Ea loca nu- er obtinebat Nubunanga, quem dixi, tyrannus. uius in solium à coniuratis ante hoc biennium in- remptis, liberis eiusdẽ aut pulsis aut occisis, per actionem ac vim præcipuus è ducũ numero Faxi- succesſit. Hactenus de moribus institutisque Ia ponitorum, quod adhuc in tanta locorũ longinqui te cognosci potuit. Cæterùm adite primùm eius re titulũ, decusve, & alij quidem Lusitani ad se huntsed ego Antonio Galuano crediderim, in libro quẽ de inuentoribus orbis noui conscrip , aperte narranti, Antonium Motam, Franciscũ notum, & Antonium Pexotũ, cùm ex vrbe Sio s Dodra peterent Sinas, pertinaci vento ad insu s Iaponiorum abreptos anno seculi huius qua- gesimo secundo, cùm Sosa (vti dicebamus) Indi m prouinciam regendã accepisset. Is, eo perfun- s munere, Ioanni Castrio successori gubernacu tradidit, qui felicissima vsus nauigatione, præ- militum supplementa, egregios tres viros è So tate IESV ad Xauerij labores adiuuandos ad- erat: Hispanum vnum, Ioannẽ Beiram è Ponte re (id oppidi nomẽ, orę Callaicæ) Italos duos,

Nicolaum Lancilotum Vrbinatem, & Am
Criminalem Parmensem, qui deinde, vt
bimus, præclaro martyrio coronatus est.
mitibus Goam delatus Prætor, forensi pr
posita re, nouisque magistratibus & scrib
ra suffectis, in reficiendâ exinde augendam
sem, & reuocandam omni studio militare
plinam incubuit. Circa idem tempus, Mol
Aerius, Goam vinctus defertur. Solio detu
nulla ipsius culpa; ferroq; & criminibus on
Iordanus Ternatensis præfectus cum arma
dibus ad Prætorem Indiæ miserat. Aduen
Castrius, detractis catenis, regio apparatu
& in separato hospitio liberaliter habitum
probè cognita, de consilij sententia clemen
soluit: ornatum inde laudibus & honesto
tu, in regnum, haud sine tacita Iordani sug
ne restituit. Hoc itè Prætore feliciter adm
ta Christiana res est. Michael Vasæus, de
pra commemorauimus, eximia virtute la
deque Ecclesia Christi optimè meritus, c
cum Francisco Xauerio communicatis, fui
tum Castrij nauigauit in Lusitaniam; Indi
tia demonstrauit Regi; vt ea tollerentur, o
curauit; ab eodem Rege, anno sequenti li

„ Castrium Prætorè eiusmodi retulit: Ioan
„ Ioanni Castrio Indiæ Prætori, amico S. Q
„ ignoras, idololatria tam graue piaculum
„ in meis regnis vllo pacto ferenda non sit
„ est autem ad nos, in Goanis finibus, tum
„ tum priuatim coli sacella idolorum. præ
„ dos, rituque ethnicos celebrari palam. ac
„ de, tibi etiam atque etiam mando ac plan
„ idola omnia per idoneos administros

ta, & vndique sublata comminuas, comburasque, «
& cum grauibus edicas minis, ne cui prorsus vllũ «
eiusmodi simulacrum aut signum ex ære, ligno, ar «
gilla, gypso, aliove metallo, materia, massa, funde «
re, ducere, sculpere, fingere, exprimere, figurare: «
aut aliunde importatum habere, seu sacra ludosve «
ethnico more facere, aut Brachmanas conciona- «
tores magistrosve, teterrimos Christi aduersarios, «
illa ope iuuare, vel tecto recipere liceat. Qui sec' «
uxit, pœnis in edicto propositis nulla remissione «
mulctator. Et quia gentes ad legitimum vnius Dei «
cultum, non modò spe futuræ beatitudinis, sed et- «
iam præsentibus interdũ præmijs inuitandæ sunt; «
curabis enixe, vti redempturæ vectigalium, cura- «
tiones publicæ, & alia munera quæstuosa, in homi «
nes ethnicos ad hanc diem conferri solita, in ip- «
sos Christi neophytos primo quoque tẽpore trãs- «
ferantur. Ad classes meas deducendas audio pro- «
miscuum cogi vulgus Indorũ. Placet excipi Chri- «
stianos, quod si necessitas, eorum quoque operas «
interdum exegerit; videbis omnino posthac, vti «
quotidiana illis merces ac iusta soluatur. Atque «
hoc toto de genere Michaëlis Vasæi sententiã ex- «
quires: quem nos virum & publicæ rei bene peri- «
tum, & Christianæ religionis apprimè studiosum «
animaduertimus. Ad hæc, certis auctoribus mag- «
no mihi meo dolore compertũ est; ab Lusitanis ho «
minibus vili pretio coẽpta mancipia, q̃ apud Chri «
stianos dominos perfacili negotio ad baptismum «
adduci possint; Mahometanis ac barbaris merca- «
toribus, ad non dubium animorum interitum, «
uberioris quæstus causa venundari. Id piacu- «
tum ne admittatur in posterum, neu seruitia vlli «
Christiano emptori aut licitatori addicãtur, «

item

„ item graui cauebis edicto. Fœneratorum
„ quam certo capite Goanarũ legum ali
„ fac imperio atq; auctoritate coërceas:
„ è legum serie quamprimũ expungas. In
„ Bazaino templum Diuo Iosepho exstru
„ neumq; stipendium alendo Vicario, &
„ rijs aliquot, de meo adsignator. Annua
„ pardaum millia, in impuras Mahomet
„ nefarium cultum, ab eius sectatoribus
„ te hac solita; euangelij præconibus, &
„ nis adiutoribus in posterum numerantor.
„ Cialensi, neophytis à Michaele Vaſco
„ si qui præterea ad Christum accesserint
„ ctigalibus trecenti quotannis oryzæ
„ tistite diuiduntor. Pondera, pretia, pactio
„ cum Thomæis Christianis initas, qui in
„ si ditione diuendũt piper, à nostris
„ labefactari violariq; cognouimus: nec
„ hi corollaria, quæ ad pretium addi ex
„ uento consueuerant: idq; magno cum
„ no pariter & offensione, quibus multas
„ præcipuè consultum oportuerat. Ac
„ bis quàm diligentissimè, vt in hisce
„ Thomæi prorsus incolumes indemnesq;
„ eosq; cæteris etiam in rebus, vti Christ
„ cios æquum est, liberaliter comiterq;
„ ges etiam cum ipso Cocini Rege, vti
„ ethnicos ab ipsius auguribus in piperis
„ ne adhiberi solitos (quandoquidẽ nihil
„ res interest) è nostro commercio tolli
Ab eodem Rege aiũt Indos ex eius dictione
„ lictis idolis Christiana suscipiunt sacra,
„ omnibus illicò spoliari. Ab eiusmodi
„ & tu omnibus neruis amicum Regem

ere: & nos ipsi quoque in eandem sententiam ad "
o litteras dabimus. Socotoranã causam diligen "
e ipse tu mihi, coram & per litteras commenda- "
eos ego populos, è miserrima seruitute ereptos "
modũ cupio; sed cum eo, ne Turca, cuius in im- "
nio sunt, acrius irritetur; classesq; in ist hæc ma- "
mittere paulatim adsuescat. Hoc totum, adhi- "
to Michaele Vasco, tu pro tua prudentia rerum "
e istarum usu; videbis cuiusmodi sit. Piscarij lit "
is incolas, cum alijs iniurijs affici à meis duci- "
us ferunt: rum verò cogi ad ea quæ piscantur, sibi "
ntum; iniqua conditione vendenda. Cauebis igi "
r etiam atq; etiam, ne populis ijs liberum ven- "
ndi arbitriũ adimatur: ducesq; mei in commer- "
o eiusmodi ne quid sibi proprium arrogent. at- "
ue ad cæteram quoq; tollendam vexationem, vi- "
bis num ea littora sat custodiri, meaque vectiga
a sat cõmodè exigi sine classibus possint. quæ res
facultatem habuerit; non est cur illuc in posterũ "
uigent. Preterea, cum magistro Francisco Xaue "
o consultabis atque dispicies, vtrum ad eius Ec- "
esiæ incrementum expediat, fasve sit: piscãdi po "
tiatem patere duntaxat ijs, qui Christum indue- "
nt: cæteros, quoad sapiant, eo quæstu & commo- "
o prohibeat. Qui ex ethnicis ad Christum se se "
nuertunt, eos audio tanquam sceleratos & sa- "
os, à parentibus, cognatis, amicisque recto ejici, "
mis cuerti, ac summa protinus in solitudine
que egestate versari. Horum tu inopiæ subleuan "
communicata cum Vasco re, annuam è meis re "
ibus pecuniæ summam decernes, distribuẽdam "
cerdoti, qui eiusmodi neophytorũ institutio- "
exfuerit, e Ceilano insula, regius, vti fertur, a- "
icentulus, impias, auunculine an parentis ef-

fugiens

„ fugiens manus, Goam baptismi gratia se
„ Huius in persona quando ad aliorum co
„ nem haud leue momentum est, dabis ope
„ doctrina quidé ac moribus, in Diui Paul
„ cum alumnis cæteris imbuatur; quod ve
„ ctum cultumq; attinet, lauto separatim h
„ impensa mea copiosè ac liberaliter habe
„ nificauit is ipse mihi per litteras, ad Ce
„ num, sibi ius actionemq; competere: vide
„ nam hoc sit: totamque rem probè explor
„ nitam ad me perscribes. Quod autem tyra
„ suos populares, qui Euangelio credidére
„ deliter sæuijt; seras quidem illas, veruta
„ bitas tanto sceleri pœnas ab eo perte
„ mum exigi volo: & grauem audaciæ merce
„ tui; quò intelligãt omnes, nihil esse mihi
„ us, quàm vt omni ex parte integri incolu
„ uentur, qui à dæmonum castris ad Chris
„ na transierint. Ab ethnicis artificibus, Ch
„ mini, Virginis Matris, & sanctorum imag
„ gi, atque adeo circumferri venales; minim
„ rum est nomini Christiano. Tu ergo, cum
„ ptionis ac virgarum minis edices, ne cui
„ tabulas eiusmodi pingere, aut vẽdere quo
„ do in posterum liceat. Paroeciale Cocin
„ itemque Colani, dudum inchoata, paten
„ bus putrefacienda, turpissimum est. Vtru
„ architectis ac fabris adhibitis, quampri
„ dum ac perficiendum curabis. Placet eti
„ co Noroa templum Diuo Thomæ Apost
„ Calapore cæptam sanctæ Crucis ædem
„ itemque in Cíorano insula templum
„ præterea, locis idoneis auditoria & schol
„ tui, ad quę statis diebus nõ Christiana m

catechismi causa; verùm etiam ethnici ad Euange-
lium audiendum vel inuiti conueniant. Quando-
quidem in ista mea ditione mihi primùm omni-
um & maximum est obsequium Dei, & Christianę
religionis amplificatio; cupio vehementer è Salse
tanis quoque & Bardesijs finibus, quibus mihi nu-
per Idalcan cessit: idolorum cultum, ac profa-
nas gentium superstitiones prorsus euelli. Id quò
citra tumultum ac vim, hoc præsertim initio fiat;
expedit, rationibus ac disputationibus quàm le-
nissimè populos edoceri, quanto in errore, ac veri
tatis ignoratione versentur: quamque vel peruer-
sum vel impium sit cultum, vni debitum Deo, si-
mulacris lapidibusque ab homine tribui. Porrò,
ad eas pellendas tenebras, cùm alios viros adhibe
ris virtute & eruditione præstantes; tum verò ip-
e tu primarios gentis euocare, alloqui, monere
non desines, atq; omni ratione ad Christum alli-
ere. Qui se se dederint; hosce, in fidem receptos,
non tueberis modò, sed etiam pro suo quemq; cap
fouebis ornabisq;. Hæc omnia scito nobis maio
rem in modum esse cordi: quæ singula, te pro tua
industria & probitate sedulò curaturum esse cõfi-
mus. Almerini viij. Idus Martias. M.D.XLVI. E-
stolã igitur hanc, indicem regię pietatis ac sapi-
entiæ, Vaseus in India pertulit plenus optima spe.
Præterùm salutaria principis mandata, itemq; Præ
ris edicta, non quantũ par fuerat ponderis ha-
bere, obseruata & exhausta fermè facillima quæ-
que, reliqua, partim quod priuatis obstarent cõ-
modis, haud æquo animo in vulgus accepta: par-
tim, nondum maturis ad agendum rebus, in aliud
tempus dilata. Eiusdem Regis decreto, ad reditus
quos antea capiebat Diui Pauli Collegiũ, aureorũ
insu-

insuper annua bina millia Goanis è vet
accessêre. Xauerius interim, Parauana Eccl
stituta, Molucas (quam Domini vineam
discessu fœdum in modum squalere didice
rauis illum apud se retinere summa ope
bus, petere nihilominus intendit. Meliap
itinere primũ, inde Malacam: à Malaca in
num, & Mauricas insulas, postremò Terna
fertur. Omnib⁹ locis bene ac feliciter ge
tarijs de more institutis pro copia præsen
cos atq; custodes apposuit. Hinc ad reuis
liquerat; operaq́ue in Christi latifundia
das (quippe recentes interim ex Europa
aduenerant) haud sine magno Molucens
Goam renauigare est coactus. Interea
Mauricæ terræ dynasta, in Ecclesiam Dei
ibi neophytorum ingens numerus) odium
pserat nominis Christiani, multos acer
rat, quosdam occiderat, pleroſque omni
nis exuerat. Ad ea facinora punienda pr
Ternate Lusitani, locum tũ cętera munit
sudibus præacutis, ac tribulis ferreis v
offendunt. adeò, conscius q̃d meruisset
nus, oppidum ad hostes arcendos omni
te, veruntamen irrito conatu firmarat.
eructantibus è vicino verticibus mont
repente cecidit cinerum vis, vti munitio
opertis obrutisq́; liberum ac tutum Lu
vrbem accessum daret. hinc, non solùm
sed etiam miraculo insignis parta victo
idem tempus Meliapore item insignis
riam accidit res. Lusitani, suburbano in
mactatum à barbaris Apostolum Dei T
se docuimus, nouum eidem Apostolo

ruebãt. Aperientibus fundamentũ, insculpta qua
rato lapidi, sanguineis & in speciem recentibus
consperſa guttis apparuit Crux, lapideo item cir-
culo inclusa; repandũ in lilium desinens. insidet in
summo columba: lætæ ab imo herbæ luxuriant: in
o circulo incisæ notæ cernuntur, quas propter ve
tustatem legi adhuc potuisse negant quidam; alij,
orsum ad legendũ adhibitos diuersarum natio-
um Brachmanas duos præcipua eruditionis fa-
a; haud paruo quidem labore, veruntamen con-
ruenti ambos interpretatione respondisse ferũt,
otas eas, plurium litterarum singulas obtinere
im. ijs Apostoli Sancti martyrium, quale nos è
etere traditione descripsimus, breuiter cõtineri:
que illud nominatim (quod ipsæ testentur gut-
æ) Christi famulum, inter eius Crucis adoratio-
em & oscula cecidisse. Extractam ergo tabulam
ic probè purgatam, Lusitani confestim in ara gra-
ulabundi constituunt: intentiore cura sacellum
bsoluunt. Noua inde loco frequentia, nouus ho-
os accessit. sed miraculo mox euidenti maiorem
modum aucta religio. octo ante Christi Domi-
i, tribus ante Apostoli natalem diebus, cùm ab
ecclesia celebratur exspectatio Virginei partus,
n eam æ diculam Christiani rei diuinæ causa con
enerant. Mirum dictu: simulatque ab sacerdote
æptum Euangelium est; vniuerso inspectante po
ulo, Crux ea modicis primò stillis, largo dein
idore manauit. admota hinc tersui linteola sa-
ra, liquido cruentas ebibère maculas. Color etiã
rucis, è candido sensim in pallidum, è pallido in
ram cessit: grato posthæc splendore cæruleus ef-
lsit: ad extremũ, sacrificio pacto, natiuus redijt.
dlicet, res tã noua & illustris, ineffabili quodam

gaudio delibutis adſtantium animis, alter
tus, pias acclamationes, vim lacrymarum
neque verò proprium illius duntaxat dic
ve, id ſpectaculum fuit. ex eo tempore, ſing
mè annis, eadem feſta luce, eodem nó mo
ficij, ſed etiam Euangelij momento recur
do intermiſſum eſt, ipſo doctus euentu de
quid portēdi populus putat. Ac, ne quis a
in tali tantaque re dubitandi foret locu
dein & facti ſeriem, publicis conſignatam
& operis effigiem è lapide ipſo diligente
ſam, Cocinenſis Epiſcopus in Europam
Concilij Tridentini tranſmiſit. Cæterùm
rus ipſe repertus Caſtrio demum obtine
uinciam; & Euangelio adſtruxit fidem,
portunè Prætori ad omne periculum
dimicationem pro Chriſti nomi
ne ſubeundam, animos ad-
didit.

Libri duodecimi Finis.

HISTORIARVM INDICARVM LIBER TERTIVS DECIMVS.

TRanquilla tum Lusitano res erat Indica, finitimis tyrānis dynastisque partim vi ac metu subactis; partim etiam æquo fœdere in amicitiam ac societatem adscitis; cùm repente periculosum & graue bellum, vnde minimè putabatur exortum est. Eius belli concitator ac princeps fuit Sofar, qui post fœdum ab vrbe Dio Solimani discessum, pacemque redditam Lusitanis, nunquam animum remiserat à colligendis per otium viribus, quibus, vbi maturū esset, ad eorum pernicie vteretur. Sex amplius annorū spatium liberū in oēs apparatus habuerat, quo tempore ita se se in Mamudij adulta iā ætate Regis gratiam insinuarat, vt omnium arcanorū non particeps esset modò, sed pæne moderator & arbiter. ac simul animū adolescentis, & suo ipsum dolore, & muliebribus iam sat incēsum facibus, ad vlciscēdos auunculi Badurij manes, delendūque ex India Lusitanū omne nomen, miris artibus incitarat. In eam rē, prēter veteres copias, nouos quotidiè varijs è nationibus milites, ducesq; belli peritos, ingentibus præmijs euocabat Rex. Ijs in disciplinam tyrones & collectitij tradebantur: fabrum, artificum, ac munitorum multitudo quā maxima cogebatur. ac præter cæteros, architecti etiam & machinatores egregij quinque à Byzantio vrbe conducti, menstruo in singulos trecen-

centorum aureorum pacto stipendio, arm
ac tormentorum omnis generis officinæ
neis peramplę institutæ. solicitati occult
nibus Indi Reges ac principes ad punien
rias, & recuperandam maris possessione
latrones pauculi, specie mercaturæ subr
liena magis ignauia, quàm sua virtute
Sibi esse certum ac fixum, primo quoque
Diensem arcem inuadere. si vnà cuncti
libertatemq; ac dignitatem, qua nihil pr
at esse, tandem aliquando respiciant; tam
profectò manu, tot sparsam prędijs, ab
stica toto pæne terrarum orbe disclusa
demũ inter ipsos auxilij cõmunione sub
lo negotio prorsus obrui & extingui po
eiusmodi fere mãdatis dimissi quoquo
ti. Et omnia hæc interim clandestinis ag
filijs, alto silentio tegebantur. Vniuersa
tioni, tantisque delectibus, probabili fa
to prætendebatur imminens in singulos
tanio Rege bellum, quicum propter va
quotidianæ discordiarum causæ non de
far, simulandi æquè ac dissimulandi mag
vel maximè cum Lusitanis, honore verò
ficijs, humanitate certare. Neque verò c
ratoris fucum astutiamque inicitè Mam
tari: quippe, tum suopte ingenio tect
dus; tum domesticis disciplinis ad om
atque fallacias eruditus: adeoque se per
tempus in Lusitanos bene animatum o
noxios etiam perfugasque, si qui ex eor
ne in suos transfissent fines, magna cum
tiæ significatione ijsdem ad supplicia
ret. Porrò, artificium hoc dupliciter pro

gianis: quod cùm ſuas ipſi cogitationes vario
otentu celarent; tum Luſitanos (vt eſt omnis in-
uta ſecuritas) ad cuncta quæ noſſe cuperent de
ribus ipſorum opibuſque, de numero militum
nauium, deque omni ſtatu prouinciæ palam &
e ambagibus promenda perlicerent. Erant au-
m, ſiue ſuperiorum temporum vitio, ſiue inani
ucia diuturnæ pacis, tum eiuſmodi res, quæ vel
lietum hoſtem & otij cupidum, pæne explorata
ctoriæ ſpe irritare facile poſſent. Diſciplinę bel
æ ſtudium, ad mercimonia quæſtuſque conuer-
m, regius fiſcus, vario ſumptu & fraude multo-
m exhauſtus, claſſis in naualibus, interna ver-
tum labe aciſu corrupta, nautæ remigeſq;, ne-
ctis cuſtodijs infrequentes: milites, è ſtatiuis at
e præſidijs, cauſari ſibi ſtipendia nõ pernumera
, pleriq; diffugerant, atque arma flagitioſe vendi
rant. in ipſa Dienſi arce, quæ maximè omniũ e-
propter loci naturam, ſubitis ac varijs belli ca
us opportuna, è defenſoribus nongentis, quos
Garzias pace conſtituta reliquerat, ad ducen-
circiter & quinquaginta redierat ſumma. atq;
s ipſos, Ioannes Maſcarenias præfectus, priuata
gis munificentia & comitate, quàm auctorita-
imperij, vel ſacramenti religione retinebat. ibi
m adſeruabatur pulueris tormentarij, ſi acrior
ſtaret neceſſitas, quod vix vnum in mẽſem eſſet
is. ac, ne frumenti quidem, vel oryzæ, & reliqui
mmeatus, ex anteconuecto atq; ſepoſito copia
ppetebat. Hæc, Sofar, in primis, & alia id genus,
Luſitanis, qui in Cambaia negotiabantur, ſe-
atim ac ſæpius, pro familiari conſuetudine
cuncẽtando, probè cognorat. Inde Regum ex-
orum, præſertim qui mare accolunt, pertentari

animos denuò placuit. missi rursus legati
ditis, Reges alij pecunia & milite iuuêre
dium: alij, quominus eandem coirent socie
inteſtino ac propius vrente bello diſtem
apud quoſdam etiam, rei euentum exſpe
compoſita nuper cum Luſitano pax & amic
luit. At Cambaianus, poſteaquâ ſat ſibi co
riumq; paratũ ad oẽs conatus animaduert
di belli hanc maximè rationẽ inſtituit. S
ingẽtibus inflatũ promiſſis, ſummæ rerum
cum poteſtate præfecit. Rumecani Sofar
rei tormentariæ procurationem attribuit
ad obſidionem arcis delecta, cuius initi
ſupra demonſtrauimus, in ijs locis eſt à
prilis: vt ipſum anni tempus, præcluſa na
ne, Luſitanos maritimis, quæ vna ſupera
lijs prohiberet. Rebus ita conſtitutis, a
ſuſpicionem quoad fieri poſſet auerten
morem inſuper è compoſito diſſipant; vi
Sofari pro amicitia donatam ab Rege;
poſſeſſionẽ breui Sofarẽ eſſe venturũ nec
gno comitatu; reuocandæ veteris freque
ſa. quæ res eò propius ad veri ſimilitudi
debat, quod & plenus certaminũ & con
rum eſſet is dominatus, vt non multũ ex
tione Rex damni facere videretur; & hau
fari oppida nobilia duo, Surratum, &
paulo ante conceſſerat. ea fama vulgata,
rato, vbi tum agebat, litteras ad Maſcare
in quibus erat ſcriptũ: Ad cætera loca, q
dij Regis benignitate obtineret, nouiſſi
vrbem acceſſiſſe. id munus eò ſibi accidi
dius, quò maiorem inde facultatem ſe
rus, optata Maſcareniæ tanti viri co

erfruēdi, simul sibi esse in animo, vrbē superiorius belli cladibus magna ex parte dirutam & euer am instaurare, & in pristinam, si fieri posset, celeitatem reducere; tumultus ac rapinas arcere; ad enis ac mercatoribus, quò libentius affluant, paem, annonam, fidem omni ratione præstare: neue id sua tantum, sed etiam ipsius Regis Lusitaæ causa, hæc quoniam in tanta hominum perfia, tamque seditiosis incolarum ingenijs fieri si magno apparatu copijsque non possint; petere & orare, si armatus, & cinctus amicorum freuentia, Dium aduenerit; ne quid idcirco aduerus Lusitanam rem aut amplitudinem ab se, vel à lamudio cogitatum interpretetur. id adeò reapdaturum operam, vti æqui pariter & iniqui onnes intelligant. Si fallat; diras omnes in se, caput ue suum, fortunas, ac liberos, imprecatur. Hæc er summam impudentiam à Sofare in præsens mpus de more conficta. Mascarenias haud ita dē in eius arcis præfectura successerat Emmaeli Sosæ (alteri ab eo qui à Badurianis est cęsus) gnomento Sepuluedæ, arq; is initio præfecturę, in Cambaiæ finibus multa miscēri ac parari cō a Patanium Regē audisset; haud sanè commotus t, quippe nec sine causa, Mamudio, rebus iā à Mo re accisis, æmuli atque opulenti Regis insidias mni conatu præcauendas putabat; & quò minus mere Lusitanum, constituta iam pace, Cambęi la fferent, vel sibi obnoxiū ducerent; sat magna ipum mercede recentibus euentis edoctos arbibatur. Hæc fermè principio Mascareniam soliudine liberabant. Ast vbi, tempore procedēte, anius nihil mouebat; ac nihilominus Cambaia at in armis; & militari cōcursatione, machinarū

opificio, carrisq; ac iumentis omnia per
enimuerò tum suspicari Mascarenias cæp
se fraudem, atq; ad Lusitanæ arcis excidiu
cta spectare. suspicione auxêre cõmeatus a
menta, in pagos Dio propinquos paulatim
hi cæpta. Postremò dubitationem exemêre
Sofaris ipsius litteræ, tanta præsertim adu
blanditijsq; consperſæ; nec non magna ca
arumq; turba cũ plaustris & impediment
bem ingressa; itemque sub signis cohortes
rum aliquot subsequutę. Annus tum nume
seculi huiusce 46. & exacto iam autumno
mensis erat in exitu. Mascarenias, quamqu
ci ac subita perculsus re, tamen extemplo
animum; seque in omnes firmandæ arcis, &
di præsidij partes intendit. Prima fuit prop
præpotentis Dei cura. cælestem opem &
implorauit ipse; & aliorum precibus insis
ci. Tum per expedita nauigia Castrium In
torem, itemque Bazaini & Ciauli præfec
ronymum Menesium, & Antonium Sofa
stium apparatu & conatibus edocet: ni
quamprimum ferantur, vltimum haud du
suisque imminere discrimen. In eadem i
nauibus institorum amandat imbellẽ turb
ceptis aliquot vsus quotidiani mancipij
cis insuper matronis, quæ sexus oblitæ, n
rent viros, societatem periculi, & diutur
dionis incommoda minimè recusabant. L
præterea negotiatores, quibus erat archi
ensibus amicitia, hortatur tum publicæ
priuati compendij causa, vti coemptam
& oryzæ vim, carnes piscesque sale dura
lia id genus alimenta militibus deinde ve

celeriter in arcis apothecas importent, id, vti potuit in tãta temporis angustia, & Diensium iniquitate, sedulò factum. Simul, tecta & tabernæ in vestibulo arcis euersæ, tigna, tabulæ, ferramenta, ma
li nauium introlati. Inter hæc, Mascarenias pari dissimulatione, & ijsdem quibus peti se videt artibus, ad Sofaris epistolam ita rescribit: Quod Sofar, præter cætera in eum à Mamudio collata ornamenta, honoresque, nuper etiam Diensi toparchia decoratus auctusque sit; neque mirari se, qui præclara eius in Regem regnumque Cambaiæ merita dudum norit; & magnam cepisse animo voluptatem, non ipsius modò Sofaris, verùm etiam reipublicæ causa; quod bonorum omniũ interfit, fortibus & industrijs viris laborum præmia pro dignitate persolui. Quod ad ipsius aduentum in vrbem attineat, nequaquam se illi concedere, vti maiorem fructum, è mutuo conspectu & familiari consuetudine percepturus sit. De copiarum numero, quas ad vrbem varijs de causis cogatur adducere; neque pudoris, neq; arbitrij sui esse, definire quicquam: tantum admonere pro amicitia, videat etiã ne quid in tanta hominũ colluuie, & Lusitani præsidij vicinitate turbetur. Hisce litteris acceptis, magnopere lętari Sofar, tam bellè tecta sua consilia; ita læta initia dare sese, neque diutius morandum ratus; instante iam hyeme, Dium alias idẽ tidem aliasque submittit manus, interdiu milites ac lixæ cum larcinis, noctu maiora tormenta cum reliquo instrumẽto oppugnationis intrabant. Postremò Sofar ipse ad XIV. Kalend. Maias cum Rumecane filio vrbem inuehitur. millia quinque Turcarum ducebat, ij erant exercitus nerui, seque situr longè maior è varijs gentibus multitudo.

Nouus dominus, vetus inquilinus, ingenti
tione & plauſu ciuitatis exceptus, diuerti
giam, inde per cauſam Maſcareniæ ſalutandi
culatores in arcem mittit. à Maſcarenia v
ad eum, honoris & officij cauſa deſtinatur
Pheus Limenarcha, notæ prudentiæ vir. Hu
far aduenientem primò comiter accipit: m
rijs de rebus inſtituto ſermone, deliberat
ait, ſibi, ad rixas vitandas, muro vrbem ab
uidere; valde optare ſe, ne Luſitani, vt olim
ſalutare impediant opus. dein eorũdem in
inſtitit queri, quod pænè precario in eas re
admiſſi; totum ſibi vindicent mare; & cùm
populos ac dynaſtas, tum verò ipſum quo
baiæ Regem iniuſſu nauigare prohibeant,
peregrinos & aduenas veteribus incolis in
ſe: tantam indignitatem ferri non poſſe
hæc Pheum renuntiare ſuis, ac ſimul repu
bet quemque apud ſe, quàm pauci, quàm pro
domo, quàm à rebus omnibus imparati, qu
commodo anni tempore, tot tamque infe
tionibus ad prædam obiecti ſint. ad ea ſi
ter animum aduerterint; profectò fore,
cum iactura, paci atque otio conſulant,
in tanta rerum iniquitate deprehenſi, valid
opes atque arma vltrò laceſſant. Cum hu
datis Pheus in arcem regreditur. Maſcare
conſilium refert. actametſi liquidò cum
paruit, à Sofare non certamẽ iuris quæri,
tamen, ne furendi materiam hoſti armato
iſſe viderentur; de cæteris rebus placuit re
ri, nihil ipſorum iuris aut poteſtatis eſſe. hi
gè diſtare Prætorem Indiæ Caſtrium. ſi ad e
gati mittantur, ſperare pro eius iuſtitia,

quumque sit, facilè impetraturos. Quod verò ad murum attineat exstruendum, in Garziano fœdere disertis verbis cautum esse de limite. si intra id spatium ædificare Sofar animum inducat; se nō modò non prohibituros, verùm etiam adiuturos manu. Sinterminos transilire, &, quod Ninaraus ante frustra tentarit, arci obmoliri atque officere cogitet; daturos operam vti denuo Cambaia atq; India omnis intelligat, Lusitanos nullo terrore, nullis difficultatibus, vel de iure finium, vel de gradu constantiæ demoueri. Hæc Pheus idem referre iussus in regiam, & vnà exemplum fœderis, testato descriptum. Ad ea denuntiata, nimirum Christi desertor excanduit: traditumque sibi à Pheo libellum, incensus ira, discerpsit. id Sofari, & committendi belli principium; & finis alienæ gerendæ personę fuit. confestim iectæ legato catenæ: & ambulantes in proximo Lusitani alij duo repente comprehensi, & in custodiam traditi: nimbus telorum in arcem subito procursu coniectus. Per hunc modum hostili scelere patefacto, Masarenias, quò propius cernit periculum, eò in speciem erectior celsiorque; suos omni ratione cōfirmat, hortatur ne improuiso malo icti contrahant animos, proprium esse Lusitani generis & sanguinis, demonstrare quidnam diuino fulta præsidio, neque tamen idcirco in socordiā resoluta, paucitas possit. Eius rei multa eaque illustria varijs orbis terræ partibus edita documenta. Sed ne longè abeant, nuper hanc ipsam arcem, Antonio Syllueria præfecto, maioribus etiam copijs terra marique oppugnatam obsessamque. Lusitanos perexguo numero ad vltimum inopiæ redactos, multo maxima parte suorum amissa; tamē stetisse cœlesti

lesti subnixos ope;& quæ pati in ijs angustiis
sit humanum corpus, omnia pertulisse, q
fracti metu aduentantis ab Goa subsidij, T
riter & Guzarates, atque adeo Sofar idem
lictis per summam trepidationem impedi
abscesserint. Inde, prædicatione omnium
ma,nomini Lusitano ingens additum decu
disparis exitus,in simili causa, nunc quoq
cipiendum animis gaudium. nam & aduer
tores fœderum, contemptores diuini atq
mani iuris, teterrima dœmonum mancip
insontibus & circumuentis,&,quod caput
ctæ fidei defensoribus,haud dubiè superos
esse gesturos:& accita iam ab Goa,Bazaino,
lo,& alijs oppidis fidelissima suorum auxi
pediem affutura. Neque verò, quod ad tim
vel maximè proponatur,extimescendam es
mem. Lusitanæ pietati, virtuti, nauigandi
tiæ, non regionum interualla, non vento
tempestates,quominus vltima experiantur
re.Tantùm interea se ipsi viros præbeant:
natu enitantur ad laudem;neu cõmittant,
Christiana fiducia, vel duritie militari, Sy
nis aut alijs inferiores vlla ex parte fuisse
tur.Biusmodi vocibus publicè priuatim
mato ad omnem patientiam milite; Mas
pro tenuitate præsidij, stationes vigilias
ponit. Septem, instauratæ paulo ante arc
propugnacula:in ijs totidem duces cum
fere militibus collocat. Marinum castell
nando Caruallio committit. huic defens
ginta attributi. Cambaicam orã Iacobus
duobus caturibus tueri iussus, & hostẽ, qu
ceret,maritimis commeatibus intercludere

quam manum sibi Mascarenias ad subita belli referuat. Duces ad sua quisque digressi loca, se se alacriter ad opus accingere: centonibus ac molli tomẽto protegere muros: aggerere cespitẽ: farta glebis dolia inter pinnas locare: arma, contos, machinas, & quicquid ad repellendum hostem opus est, pro copia præsenti raptim expedire: ad nominis Christiani gloriam retinendam; subeunda pericula; famem, sitim, vigilias q́, & vltima perferenda; mutuis adhortationib⁹ incitari. Inter hæc, Sofar, omnibus iam rebus in proximo comparatis, qua parte ex oppido est aditus, aggerem vineasq́; ad arcẽ agere instituit. apertã quippe oppugnationẽ, & repentinũ ad mœnia successũm impediebat, præter defensorum virtutem, ipsa quoq; altitudo & latitudo fossæ; quam post Syluerię discessum, Emmanuel Sosa duplo quàm antea capaciorem effecerat. Sofaris autem, muniendi ratio fuit eiusmodi. Ab vtroque insulæ margine vallum arci ad teli iactum obiecit. in eo vallo turres locis editioribus excitantur è soluto lapide, frontibus duntaxat ad lineam exequatis. ab tergo baiuli atq; operarij terram adaggerant. in summo, prætentis gossipij sarcinis, muralia tormenta; in medio atq; imo, relictis ex arte senestellis, minores fistulæ collocãtur. Hæc omnia paucis diebus admirabili celeritate perfecta. noctu fere muniebant, quò minus ad certos Lusitanorum ictus paterent. interdiu, sicut ab opere cessabatur; ita ab arce diuerberanda, & fatigando præsidio nulla dabatur quies. A vallo dein multiplex murus cæptus duci, flexuosis Indico more mæandris: quò & oppidani tutius ad arcem irent, aggeremq́; protruderent; & præsidiarij; si forte erupisset, nõ modò ad trãsuersas ex occulto iacu-

iaculationes præberent corpora; sed etiam
tis anfractibus & errore viarum implici
rentur. Dum hæc fiunt, Sofar optimum
ex alia parte marinum adoriri castellũ: v
to, & portum haberet in potestate, & arce
tere tormentis impeteret. Eius rei caus
tem onerariam in recessu intimo procul
um telis, ad castelli fastigium adæquand
ribus tabulatis attolli iubet; multoque b
ac pice diligenter oblini: quam deinde, a
lum admotam æstu secundo, succendant; e
igne, in scaphas desiliant armati; auctoq
tu inter fumum & clamorem, scalis asce
muros obtineant. Hæc res, priore bello fr
tata, eundem rursus habuit exitum. quipp
ta paulatim in sublime crescentia co
turribus Lusitani, rem ad Mascareniam d
Ex tẽplò negotium datur Iacobo Lacteo, c
tiua iam aliquot nauigia ad arcem tra
quamprimum occupet parato ad incend
mati nec opinatos ignes inferre. Noctu p
cum fistulatoribus haud plus viginti, qu
tectis sub manus vola funiculis, lenissim
morum pulsu, non latuit Sofarem ipsum
hora circumeuntem excubias. ille confes
ma littusque dat signum. tollitur clamor
parte concurritur. Lacteus, ad similem c
paratis iam ante suorum animis, rectum
rectasque proras in periculum tenet. nec
liciter quàm antea Goueanus, circumfe
ferreis globis atque sagittis, ad onerari
trat, vt in nullo tali metu, minimè custod
fecta iam videbatur esse res, cùm in ipso
terdum) articulo, ingens præter omnem

tionem difficultas oboritur. hostilis pyra, quàm velè longinquo concepturam ignes crediderant Lusitani, aduersum coniectas è proximo tædas ardentesque ollas, repente contumax & inuicta per stare: iteratis vndique iaculis nihilo magis lædi: iaculantium oculos animosque ipsa rei nouitate confundere. Tum Lusitani, ancipiti vrgente malo, quod & in mora exitium, & in irrito incepto deformitas foret; consilium à cupiditate gloriæ mutuantur audax ac pænè temerarium. incisis momẽto anchoralibus, nauem ipsam remulco ad castellum vsque per media tela perducunt. ibi demum facibus per otium ingestis, in hostium conspectu, relucentibus latè flammis absumpta. Id euentum, sicuti eximiam in suos Dei benignitatem, & pristina miracula retulit, nullo, ne tum quidem, è Lusitanis inituredituque inter tantam missilium procellam desiderato, vno tantùm leuiter saucio; ita Sofarem, primò indignantem, dein stupore desitum, ab consilio maritimæ oppugnationis auertit. eò acrius ab terra munitiones vrgeri cæptæ. & abundabat multitudo, vt si quid tormentis ab Lusitano dirutum esset, Mamudiani extemplò reficerent; & mortuorum loco (plurimi autem quamquã per tenebras fixi cadebant) fustuario coactos alios aliosque submitterent. inclusis contra, neque ad erumpendum copiæ, neque ad perpetuos & temerarios ictus iacula suppetebant. Per hunc modum, vertente mense, ad arcis pænè fossam agger vineæque perductæ. huic rursus aggeri lapideum præstruunt murum tredecim pedum latitudine: & in eo noua castella, crebrasque stationes, & varia tormenta constituunt. Hanc fermè circumallandæ quacunque licuit, arcis formam sequutus

quutus est Sofar. Interea Castrio Prætori, a
sem, vt dictum est, reparandam sat per se in
acres addiderant stimulos, Mascarenię n
litteræ. Confestim, è duobus filijs Fernand
tu minorem, egregiæ indolis adolescente
nauigijs compluribus, & vario cõmeatu,
sulphurei pulueris, & nobilium manu, Di
celerrimè iubet præcedere. Hosce, dubio
ctos cælo, atrox in medio cursu tempestas
disiecit. pars Bazainum & vicina littora
Fernandus cum octo caturibus instando &
gando peruicit, vti Diensem tẽneret arcẽ
que, & inspectantibus Mamudianis, mili
commeatus, & omne bellicum instrumen
poneret. Ingenti Lusitanorum gaudio id
um acceptum: ac minimè dubia spes victo
sequuta. initur bellatorum numerus: ad c
gentos & quinquaginta peruenit. Suppl
auctæque custodiæ, & Fernando infirmi
mnium propugnaculum Diui Ioannis (
que propugnaculo fermè ab cælestibus
indiderant nomen) cum fortissimis iuue
datũ. Per eosdem fere dies, Mamudius, a
opera militesque animandos, cum nou
tu Dium aduenit. id suspicatus è conc
plausuque Mascarenias, Fernandum Ca
è marino castello rem per exploratores
gnoscere. Transmissi multa iam nocte
riti & spectatæ fortitudinis viri sex, a
hostium stationem adrepunt; & è custo
manus inijciunt. ad cuius vociferatio
cursu facto, Lusitani duo tresve inter
occisi. reliqui, tenaciter apprehensum
prævalentes ipsi viribus, ad suos illicè

ere. Ex eo, de Regis aduentu cognitum est, item-
que de consilijs hostium nonnulla comperta. qui-
us rebus adeò non exterriti sunt Lusitani, vt etiã
er tenebras, crebro igne, bombisque, & tubarum
ntu signa effusæ cuiusdam gratulationis edide-
nt. Inde cùm admiratio cepisset hostes, ausi è
oximis vigilijs percontari quidam (è diuturno
mmercio haud ignari linguæ Lusitanæ) quenam
et causa tantæ ac tam repentinæ lætitiæ. Respon
m ex arce est: efferri gaudio Lusitanos, quod Ma
udium ipsum in castris versari didicerint. quip-
, hactenus cum fugitiuis & desertoribus, mi-
s ex omni colluuione, turpiter dimicatum. dein
ps, cum Rege regnique proceribus multo ho-
stiùs fore certamen. eo responso irritati vigi-
s inuicem probra Lusitanis ingerere, seruitium
faris, æternas compedes, acerba supplicia mi-
tari. Verborum iaculationem ferrea vtrinque
uuta missilia. Per continuos dein dies, inspe-
nte atque adhortante Mamudio, arcis mœnia
atiebantur. Sub testudine basiliscos (noxiorum
rumque nominibus animantium hodie balli-
s appellare mos est) & alia id genus tormenta
mudiani promouerant, ijs Thomæum, & Iaco-
um propugnacula, & quantum inter vtrumque
t muri, cum ruinæ minis, ac terribili fragore fe
bant. Minora verò tormenta, in ipsas potissimũ
estellas ac pinnas obuerterant ita scienter, vt
e præsenti exitio se vix quisquam propugnato-
m ostenderet. Inter cæteros nobili viro Iacobo
iæ (à quo multa de his rebus accepimus) in
em collineanti globulus in fomitem fistulæ
us; fracto impetu, oculum ipsum quo colli-
at, excussit. Puluis autem, eo erat artificio ac

ſubtilitate perfectus, vt è flammis emica
les pilæ, dolia ceſpite plena transfigerent
rium etiam idoneo ſtatuerant loco (&
mus aderat librandi magiſter) inde imm
tu globi triginta paucis diebus in arce
ſi, maiore tamen incluſorum trepidatio
damno: quod tum è genere ſonitus, tu
nitudine impendentis è ſublimi peſtis a
ris, plerique ſpatium ad præcauendum
tecta fermè perforabantur, & diffilient
dum fragmētis nihil erat in proximo tu
giſter dein fortuito ex arce telo perim
ceſſit huic artifex, nequaquam vſu vel ſc
huius culpa recidentibus in caſtra glo
Mamudianis obtriti: neque vltra exerce
nam placuit: ita is terror amotus. Cæte
lijs partibus haud intermiſſa verberatio
tum prociderat muri. & propugnaculi
mæ, ſolutis compagibus, metuendo hiatu
rat. Aduerſus id malum interior muru
ne pedum viginti maturè perductus. di
ædificia materiam & ſaxa variæ magni
buêre. A præfecto ipſo cum nobiliſſim
admōtæ operi manus, horum induſtr
deinceps acriter ſubſequuti: magnoq
continuata ſtructura, intra ſeptimum
rus abſoluitur. Sub hæc Mamudius,
quàm putarat obſidionem, & ſine vlla
tione obſtinatos cernens Luſitanos, e
tatu Iuſarcanem ducem impigrum, & be
potē laudis, cum Abaſſina legione in ca
quit. ipſe, procerum hortatu Madabam
quàm venerat die regreditur: verbo, a
endos commeatus nouumque ſubſidium

, præter moræ tædium, metu quoque perfusus,
uod è cognatorum numero quidam hostili glan-
etraiectus, ad ipsius pedes exanimis corruisset.
Sofar, incensus dolore & rabie, quod nullã ad-
ndum insignem operam præsenti nauasset Regi,
celsam aliam struem è saxo terraque, interstra
ad firmitatem ramis ac frondibus (vnde Ramo
appellata est) erigebat, vt libero in arcem pro-
ectu, Lusitani præsidij discursum ad bellica mi-
steria, destinatis è superiore loco ictibus impe-
ret. Aduersus eam perniciem, Mascarenias, op-
rtunitatem captans iaculandi, tormenta identi
m alio atq; alio transferebat. turrim dein è re-
one crescentis machinæ raptim excitauit. in eo
gsidio positus Antonius Pallanius cum fistulato
bus quadraginta; quod ipse quamquam arctis in
bus priuato sumptu propter diuitias ac splédo-
m alebat, is summa contentione opus impedire
sit. id quò commodius facerent, nocturnis horis
o maximè tempore muniebat hostis) ferrea cã
labra permagna, crebræq; faces ad idonea loca
positæ: quæ, fuso longè lateque lumine, cùm si-
m castrorum, genus operum, multitudinem ho-
num veluti diurna luce nudarent; magnus vi-
dcet, vilium præsertim operarum interitus cõ-
untus. Sed ea erat agrestis turbæ copia, is ab
go instantium atque vrgentium præfectorum
or, vt plagis coacti miseri sese volitãtibus pa-
m telis obijcerent; ac peremptorum loca noui
inde recentes; supplerent. ita, nequicquã co-
ribus prohibere Lusitanis, ad summum perdu
moles, & omni bellico apparatu confestim in-
sta. Inde, cùm arcis interiora in dies magis in-
haerent, Mascarenias ante sacram ædem edito

loco tumulum extollit: collatisque eo to
& ingenti præcipuè basilisco, Ramolam
tefecit, vt magna cum superstantium ti
sterneret. neque stratam rursum exagge
Mamudiani. Conatus dein omnis ad folla
das, & opera mœnibus ipsis iniungenda
titur. iam ad marginem vsque perduxer
as. accessêre validis ex asseribus musculi
rissimo corio tecti, sub quibus operæ
lo commearent. Ex ijs musculis tabu
ita prominebant, vti per eas deuolutæ
to saxa, truncique arborum, & glebæ vi
fossam impetu ipso ferrentur. Inter hæc
ani per tenebras clara voce maledicere
quòd more fœminarum intra septa
non hasta gladioque, sed missilibus tan
ginquo rem gererent. at non hisce attribu
mi è Lusitania ad Indos venerint, glori
se: non ita nuper Syluerianos bellum
verùm in dextris & pede collato prof
buisse victoriæ spem: seque se mœnibus
mœnia tutari solitos. attamen sibi non
um, quin eius desidiæ, non tam pene
quàm penes præfectum resideat culpa,
communem salutem proprio timori p
rosque (siquidem eius dissimiles sint)
gos, laudis appetentes, ad conferendam
ste manum paratos, fame postmodum
rerum inopia perituros, exemplo legat
perij vinclis intra munimenta cohibe
alia eiusmodi ad excitandam seditione
prouocandos ad temerariâ pugnam lu
ctare sub muris ac portis identidē bar
rum Sofaris iussu: quod magna esset

um ad certamen elici possent, paucis prælijs ab-
mpetum iri omnes præsidij vires. Sed neq; mili-
es, in id vsque tempus obedientes duci, neque du
em, minimè leuem, aut bellicæ artis ignarum, ad-
odum mouebant importuna & quotidiana con-
ia. Magis illa cunctos angebat cura, vt ingruen-
musculis dano quàmprimum obuiam iretur:
res magnas habebat difficultates. nam & con-
tos è muris ignes coria respuebat: & maiorum
llistarũ vsum, quo vel maximè inclusi valebant,
atium ipsum propinquitatis ademerat. His re-
s anxio, multaque apud animum suum agitanti
æfecto, remedium tale in paucos tamen dies ob
um. Fornix erat in imis mœnibus, simplici la-
dum ordine in speciem obstructus. Eo animad-
rso, locum aperiri ac repurgari Mascarenias im
erat; positibusque validissimas imponi fores. Im-
ssi dein qui perpetuo egestu, succedentes inui-
m alij alijs, fossam latentes exhaurirent: ac tradi
per manus rudera silentio in arcem asportarẽt.
ecciduam vndequaque materiam ita subduce-
ur, vt quam integerrimũ cumuli fastigium, fal-
ndi hostis causa, relinquerẽt. Quatriduum totũ
octurnus diurno continuatus ait labor. interea
amudani munitores fabrili bolide fundum sub
de explorare. ac primò admirari cur minimè
scceret, neq; responderet operi aceruus. dein, po
aquam magis etiam ac magis imminui senties
nt (extenuatus quippe, demum assidua subtracti
e corruerat) noscendi causa, periculo contemp
, capita proferunt. Lusitanos, quæ iaciebantur,
pigrè amolientes cernunt. confestim & è muscu
in fossam, & è muris in musculos tela coniecta.
Sofar à præfectis fabrum admonitus aduolat.

is, dum ad oram valli, in dextrum innixu
tum, Lusitanam cryptam attentius conte
suspenso & cogitabundo, nequaquam
tantæ rei missus ex arce globus, manum
sinciput abstulit. Ea vulgata re, tantus ex
incessit pauor, vt parum abfuerit, quin de
peribus vincisque, obsidio solueretur. O
maximè Rumecan, ferox ingenio viribus
odio nominis Lusitani à primis annis i
Is, domestico luctu minimè fractus, celebr
re Mahometano paternis exsequijs; tum
sos, tum singulos appellare: hortari ad
randum: tot iam exhaustos labores; tanta
nis opera sudore perfecta; ex hostibus in
citate perijsse non paucos; & qui superfu
ribus, fame, vigilijs, defatigatione confe
minum simulacra non homines, vix iam
arma, latitare in angulis, desperato nouo
fugam haud dubiè meditari. sed & mactu
itus, aduerso anni tempore, & terrestres,
stationibus intercludi; immanes bellua
ne cinctas teneri; victoriam esse in manu
propinquæ spei exitum nullo pacto dele
tot nationum salutem, tantum discrimen
nis in hac obsidione verti: si paulum a
Mamudiani; & liberatæ Indiæ decus æter
nauatæ Regi suo operæ mercedem opim
ros. Hisce dictis animati plerique, Rume
silium approbant; in tanta tamque rece
tantam animi magnitudinem vulgo adm
denique dum à Mamudio veniant mand
mam belli administrandi consensu milita
deferunt. mittuntur ad Regem legati. ille
ras iubet duces oppugnationem vrgere,

dem supplementa, confecti belli præmia polli-
etur amplissima: prærogatiuam suffragij milita-
s de Rumecane confirmat. Lusitanis interim, co-
ta è fugitiuo quodam Sofaris nece, magna vide
et spes tranquillitatis affulserat: ac, veluti pa-
s inducijs, dum sedatur in castris timor, vtrin-
e otiũ fuit. Sed mox nec opinato recruduit bel-
m, nouo imperatore adeò impigrè obeunte mu-
a: vt Sofarem deesse, neq; hostes, neq; ciues vlla
parte sentirent. Ad fossam præcipuè aggerandã,
patris destinatio ne curas intenderat. itaq; præ-
eam turbam quam in castris habebat, alia insu
er ex agris oppidisque multitudo contrahitur:
turmatim diuisa, ad tintinnabuli pulsum in or-
em subit: neq; iam è musculis tantũ, sed propalã
vallo, cũ interea missilibus certaretur, variæ
agnitudinis lapides, arbores totas, virgulta, ces-
em iactant: occisorũ cadauera, ne cæteri specta
lo terreantur, obruta ruinis accumulant. postre
o, vineas ac vallum ipsum vndique prorutum,
m ingenti fragore deuoluunt: neque iam vlla o-
e resilire Lusitanus valebat. Fornix primùm assi
o iniectu materiæ obstructus: dein, quod supere
at spatij, quotidianis incrementis occupat mo-
es. Interhæc, Mascarenias, tot vndique cinctus an
stijs, nouum à Castrio Prætore auxilium efflagi
re per litteras nuntiosque, quos in apertũ vitæ
scrimen speculatorijs nauigijs hyeme sæuiente
ittebat. Rumecan verò, quamquam libero iam
mœnia successu, cruentam nihilominus di-
cationem prospiciens; Simonem Pheum sub
os misit, qui varijs cõditionibus popularium
raret animos; Mamudij, & Rumecanis clemen-
am prædicaret; obsessisque, si abire incolumes

animum inducerent, naues ad profectionem
ret. Ad ea cùm ferocius responderetur, no
Mascarenias, cum violatoribus fœderum
periuris, vllam sibi pacis conditionem es
festim Pheus è conspectu subtrahitur: co
per iram telis, Lusitani duo, qui ad coll
pinnas muri fidenter ascenderant, occidu
stridie sub vesperam e Mamudianis prop
excelsos nauium malos transuersis iunct
lis, ad Sancti Ioannis propugnaculum erig
tisque super capita scutis, in summum e
Fermè triginta iam ascenderant, cùm L
periculum propulsandum, ac demendum
mutuò se cohortati, impetu capto, alios
præcipites dant; alios in scalis obnixos, co
trudunt; detrusos, iaculis, & hammarum
tis & saxorum ponderibus obruunt. in ho
cum succedere conantes alij, pari desen
stantia repelluntur. pauci incolumes, ma
ambusti, aut vulneribus confecti recedun
vltra tentari pugnam ipsa patitur nox. P
segnior obsidio fuit, dum ad summum c
Mamudiani se comparant: accensisque
luminibus obeunt templa, suumque Ma
inani prece solicitant; multi etiam so
uent coniuratione, se non nisi victore
redituros. In diem viij. Kalend. Augusti
edixerant. is Diui Iacobi Apostoli nat
es: quod ipsum victoriæ mox omen
accepit. Vbi tempus affuit, Mamudiani
ante lucem coprjs, ad arcem silentio pr
fallerent; dein, postquam vigilare hosti
re, magna cum vociferatione succedun
ni præsentibus animis corripiunt arma,

Iacobum ingeminant;tentantes ab omni parte adi
tum hostes,igne,ferro, lapidibus prohibent; vbi
plurimum periculi ostenditur; ibi frequentiores
obsistunt.Rumecan interea suis hortator adesse;
alios castigationibus,alios promissis ac laudibus
citare,alijs voti ac iurisiurandi religionem in-
tere; acerrimè vtrinque prælium cieri; cõfusus
perijs, minis,gaudio, metu clamor,itemque tre
endus tormentorum sonitus ad astra ferri; sub-
untium audacissimi quique passim occumbere.
n Thomæum precipuè & Diui Ioannis propugna
ula ingruerat belli moles. Eò dum intenti propu
nacorum oculi pariter animiq; sunt, è Mamudia
is interim eximia corporũ agilitate complures,
bseruato æstus recessu, ad maritimũ arcis latus,
ntequam diluceſcat, accedunt: perque prærup-
um,eoque desertum ab hoste saxum,partim bra-
hijs humerisque,partim qua cautes patiebantur,
alis innixi,in arcem scandunt, inque ædium te-
is Mahometana vexilla constituunt.dein, stoli-
da capti auiditate,armorum atque hostium obli-
, ad prædam illicò dilabuntur. Mulierculæ quæ-
am,alijs omnibus ad pugnam digressis,in ea par
e curabant.ex ijs nonnullæ virili animo arreptis
astis,prædatores locorũ ignaros,& incerto con-
ursu nocturnoq; pauore perterritos, intra tecta
oercent;alix ad opem à præfecto exposcendam
d mœnia prouolant. Mascarenias trepido nun-
io excitus,ne pugnantium frangantur animi, si-
itium imperat;ipse cum expeditis ad locum ac-
urrit:ibi hostes partim in ædibus inclusos; par-
im in angiportibus errantes obtruncat.triginta
em ,cùm sese conglobassent,ad vnum cæsi.cæte-
ex arce deiectos,tum altitudo præcipitij, tum

prominentes è rupe silices acuti dilacerant in
tiore dein cura locus custodiri cœptus: & Mas
renias, ab ea parte victor, in prelium festinè re
ditur; suis laborantibus omni arte animos ad
neque verbis tantùm, sed etiã corpore miscen
tamen; ducisque pariter ac militis partes egi
sustinet. Sex fermè horas dubia victoria pug
est. Ad extremũ Rumecã suorum clade percu
receptui cecinit. Lusitani tantis defuncti pe
lis, primùm omnium Deo superisque, ac pa
præsertim Diuo Iacobo laudes, gratesque ag
cæsorum deinde ineunt summam. è suis tan
modò septem; ex hostibus comperiunt am
mille & trecentos. capta etiam militaria sig
pauca. Christianorum funus magno omnium
dio celebratum est. Laudati pro cuiusque me
milites ac præfecti. Ludouicus Sosa, & Ferna
Castrius, quorum alter Thomæo, alter Sancti
nis propugnaculo præerat, præcipuum fuga
stis; arcisque seruatæ decus tulère. Antonius
que Passanius, interiorem aggerem turrem
gna cum hostium strage tutatus est. Ac, fœm
etiam, illo potissimum die cõspecta virtus
bus aliæ furtiuo, vti dicebamus, ascensu tra
sum munimenta hostem Mascareniæ truci
obiecerant; aliæ ad mœnia dimicantibus
ma & saxa, itemque fascias & medicamen
gesserant, versatæque inter ipsam dimica
erant adeò pertinaciter, vt sauciæ nonnulle
stanti dextra sibi spiculum euellerent, pla
obligatis ad institutum redirent. Is, bene
Deo, pugnæ illius exitus fuit. Secundum ea
gnam, obstinatis vtriusque partis animis, a
inceps haud absimili euẽtu pugnatæ. in ijs, præter
cæte-

cætera tormenta ferrumque, ardentibus maximè iaculis certabatur, maiore oppugnantium, quàm defensorum pernicie. quippe gossipio, quo Indi ad vestē vtuntur, ignis tenaciter adhærescens, momento excitatum incendium per confertos manipulos cuneosq; latè fundebat. quos autem flamma comprehēdisset; ij, abiectis armis, cùm simul vestimenta proijcere non valerent, cæterosque ab ijs adiuuandis exuendisve, sui quemque periculi metus auerteret, cæci amentesque crebro cum gemitu, incerto vestigio, extra ordines ferebātur. Hinc, deformatos vultus; exusta lumina; pendentem è nudatis artubus cutem, ac velut in lora dissectam; horrendo spectaculo cerneres. At Lusitanum multo minus lędebat ignis, amictu laneo, & insuper ocreis & chirothecis ac thorace munitum; & corio deficiente, præfectus, in eundem vsum, è pellibus inauratis peristromata pretiosa militibus diuidēda curauerat. Ex eo tēpore Mamudiani cùm aperta parum proficerent vi, subterraneis operibus (& suppetebat ad omnia multitudo) occultè grassari constituunt. Cuniculos plures ad arcem agūt. interea, vt ab sensu operis Lusitanum abducant, fabros cum dolabris ad suffodiendos muros quàm tumultuosissimè subigunt: maiores globos cū fragore terrifico ac densa fumi caligine iaculantur. Porrò cuniculorum dispar, neque vno tempore fuit exitus. alij specubus puteisque, quos Mascarenas maturè in id ipsum effoderat, inutiles facti: alij non interrupto successu ingentibus detrimentis rem Lusitanā affecēre. Longè pernicioſissimus omnium fuit is, quem ad Sācti Ioannis propugnaculum præcipua contemplatione direxerant: is vt ultra fundamenta peruenit, locum tormentario com-

complent puluere: eiusdemque puluer
institas ad cuniculi os perpetuo tractu
Posthæc, veluti ad vltimam oppugnationē
cti, sub signis ad eam maximè partem subeun
cis; ac vix tentato conflictu se se recipiunt,
rursus accedunt receduntq; simulato metu,
rum vt è Lusitanis quamplurimos, propug
spectandique studio in fraudem illiciant. Tū
carenias, ratus id quod res erat, hostem dolo
metu pedem referre; mittit extemplò qui Fer
do Castrio & reliquis præsidiarijs nuntiet,
primùm ex eo loco secedant: hostilem trepid
nem in tempus fictam: aliquid profectò occ
machinationis subesse. illi, & vigore ætatis,
periorum dierum victorijs nimium sibi pr
tes; qua Indorum ignauiam irridere, qua præ
seu monita seu iussa cōtemnere. Graue pœn
contumaciæ dedit nobilium cohors. nam simu
que frequentes in turri conspecti sunt; igne
niculo Mamudiani raptim inijciūt. is à prim
tu ad intestina momento perlatus, multipl
in arcto flammis, & in apertum impetu vali
tentibus, euulsam ab radicibus turrem cum
bili strepitu qualis ex Aetnæ cauernis inter
ri solet, in altum sustulit, longeq; ac latè dil
superstantibus alios, volitantia saxorum fr
ta dilacerant: alij, sublime quantum prope
rum sequi acies posset elati, dein ad terram
cti, suo & armorum pondere conteruntur.
dira ignium vis, tamquam tormento exc
hostem vsq; proiecit: quorum interitu ne
expletis odijs barbari, inanima & mutila
uera tum incessunt probris, tum sparis &
crudeliter fodicant. Viginti fermè ex ea

tantæ cladi superfuêre: ad centum extincti, in Ioã-nis Regis familiam adscripti plerique, & claris or-tu natalibus. quo in numero Fernandus Prætoris filius fuit. corpora dein conquisita mulieres terræ mandarunt. Cæterùm vixdum resederant flammæ, cùm per stragem ac ruinas Mamudiani conantur in arcem irrumpere. aduersus eum impetum qua-tuor è superstitibus raptim oppositi sese: nã re-liqui incẽdio afflati, & recenti malo attoniti ac so-piti iacebant: & cũ pugnacissimis aliquot Mascare-nias confestim accurrit. huic manipulo sacerdos effigiem Christi Domini è Cruce pendentis intre-pidè præferebat. eius admodum pijs adhortatio-nibus, & occulta nimirum è cælo vi, non dubiè con-firmati erectique Lusitani, tumultum ac periculũ pugnæ sustinuêre, quoad opere tumultuario mu-rus interim ab tergo ingenti aliorũ sudore ac cer-tamine obiectus est: & imminente iam nocte, Ma-mudiani, multis item è suorum numero amissis & saucijs, incepto irrito recesserunt. Eius diei casu admoniti reliqui præsidiarij, exinde cautius in muris agitare, atque ad primas talium incendio-rum notas absistere. itaque & Iacobæa & Passania turris, item subditis ignibus, nullo defensorum interitu procciderunt. Thomæa verò (nam eò quo-que cuniculus penetrauerat) procumbentibus in fossam ruinis, paratos atque imminentes in irrup-tionem trecentos è Mamudianis oppressit. Atque huiusce machinationis in vniuersum ferme hic e-rat euentus, vt Mamudiani introitu excluſi, spatia aliem obsessis eriperent, & intra mœnium exci-sa subitarias munitiones raptim excitarent: Lusi-ani contra, & per patefactum ruina iter conan-ia transcendere hostem, virtute atque armis ar-cerent;

cerent;& nouum introrsus pro diruto murũ su-
ma contentione reficerent. Inde angustior in d
arx fieri, & vix ad explicandos ordines relin
locus. Quatuor iam menses obsidionem pert
rant Lusitani, cùm ex adeo paucis aliqui fe
quotidiè aut vulnerarentur, aut caderent. Ac
inopia & fames, frugibus carnibusque consu
tis: & præter fœda animalia, quicquid etiam
fruticosum aut herbidum, in alimenta conu
hinc vulgo ingruerant morbi: fessisque & a
& corporibus, qui arma tractare possent, vix
tum & quinquaginta supererant. atque ij ad
dum ægrè continebantur, quominus in hosti
tiones vltrò impetum facerent, vitæque mise
& ærumnas honesta morte finirent. In hoc ter
discrimine diu exspectatum ab Goa subsidium
uenit. naues quinquaginta Bazainum facili
nuerant cursu. Aluarus Castrius Prætoris
filius, & Franciscus Menesius præerant. Ind
uarus cum meliore parte classis Dium pro
antecessit. reliquæ, carptim, prout agilitate v
bore quæque præstabant, captatis tempesta
ante Septembris exitum subsequutæ. armati
nongentos cum omni rerum copia in arcem
siti. quæ res Lusitano maiores, quàm pro vi
animos fecit. Auxit ferociã, basiliscus, qui de
sis in ruina rotis inhęserat, cùm eum ad se in
funibus Mamudiani attrahere niterentur, pro
ra pugna retentus. Ex hoc indignari pos
quisque, & accusare primos, quod hosti
natibus nõ statim ex arce obuiam ierint, qu
pera mœnibus applicari, munitiones tra
se se in tantas angustias cogi permiserint. m
te victorias (vt de Europa & Mauritania silentium)

ad So-

ad Sofalam, Quiloam, Goam, Malacam, Armuziã, Calecutum, ad Repelini vada, ad Dium denique partas; ingentes barbarorum exercitus parua sæpe manu fugatos; peruagatum Africa atque Asia tota nominis Lusitani terrorem; scilicet quò tanta decora, tantæne laudes, in vno demum præfecto atque in vno præsidio pereant. tuendum omnibus viribus quod à maioribus acceperint patrimonium dignitatis ac famæ. viriliter tandem erumpendum in hostiũ castra, & dignum aliquid rebus olim gestis & vetere gloria perpetrandum: quicquid ad eam diem acceptum in arce sit damni, id fraude, cuniculis, tormentis illatum: si vera virtute, manu, & gladijs decernatur; Lusitanum impetum, & micantia ex propinquo arma Indos hauquaquam laturos: hæc initio pauci; dein velut ex contagione plures quotidie palam in circulis & contubernijs fremere; & in Malcarenię cunctationẽ qua vera, qua falsa iactare. Postremò ad eũdem conuenire frequentes; pugnã efflagitare; minari, si diutius torpeat, se quemlibet alium vel ex argilla ducem haud dubiè iuffecturos. Malcarenias contra, lenire furentes; de hostium genere numeroq; differere; iam nunc abundare commeatu arcẽ; custodes vti ad hostem lacessendum paucos, ita ad prohibẽdum sat multos adesse; hyemem maximã ex parte circuactam; vniuersas ab Goa copias propediem affore; tum demum certioribus victoriæ præmijs, & minore suorum detrimento prælium inituros. Hæc & alia in eandem sententiam, surdis canere Malcarenias: adeo certamẽ penitus imbiberant animis plerique: nec deerant, qui ab insito liuore, solutæ obsidionis gloriam præreptam Ioanni Castrio cuperent; atque ad profligandos

dos

dos Guzarates eguisse Prætoris ipsius auxilio
lent videri. Mascarenias, vt inflatos inani bon
» fixosq; in audaci proposito animaduertit; Ac
» fuerat (inquit) ciues, militem ab duce reg
» regere; exspectare signa, non extorquere; scire
» ad rationem gerendi belli pertineant, præfe
» consiliarijs curæ esse. Nunc, quando mihi p
» manus inijcitis, & seditionem vultu verbis
» fertis; vincat sanè maiestatem imperij, incon
» spes, & libido. ite, quod superi bene vertant
» tutem istam, lacertosque, & armorum scien
» promite. ego, quos agere debueram, sequar;
» quam alieno tempore, tamen partem pericu
» laboris vobiscum vnà capessam. Vos modò v
» te, vt quos ante pugnam spiritus atq; ardore
» stenditis; eosdem in ascensu valli postmodu
» que in ipso conflictu præstetis. Cùm hæc di
pro vt in arcto licebat, copias instruit: prima
ciem Aluaro Castrio; alteram Francisco Me
dat; cum cæteris ipse, modica manu ad cus
arcis relicta, subsequitur. Facta secundum e
eruptione (nam ex ea parte latior patebat e
ferociſſimi quique vallo succedunt; ac dei
bus primo impetu perculsis aut deturbatis,
ti ardore transiliunt. dein, signo ab hostibus
cùm noua identidem subsidia è castris af
atrox esse prælium cæpit: & qui nondum
derat; Lusitani, cùm proculcatæ priorum
lætiores herbę, altitudinem nudassent val
ex arce prospicientibus nuper humilius ap
rat; icti re subita, primò hæsitare, dein, ho
nente, fugam aut latebras circumspicere. Tu
carenias: Hæccine pugna est, quam poscebat
crepitans; ante discrimen feroces, in ipso

ne timidos & ignauos appellans; ad opem laborantibus ferendam frustra conatur accendere. Inter hæc Menesius intra vallum acriter dimicans, & circa eum aliquot principes Lusitanæ iuuentutis occumbunt. Aluarus Castrius saxo percussus, cedente ad ictum galea cùm attonitus cecidisset, Mascareniæ interuentu seruatus est. Neq; vltra sustineri superfundens se ex omni parte castrorum, poterat multitudo. Lusitani cùm vndique pulsi transfigerentur, & oppugnari è diuerso latere arcem, seu cõsilio seu temere sublata nuntiaret vox; nequicquam obsistente Mascarenia, nullius nisi vitæ memores ad mœnia portasque præcipiti cursu vertuntur, cupientem simul inuehi Mamudianum tormentis è muro deterrent. Hic temerariæ eruptionis euentus fuit. Exinde suo ipsi conatu segniores facti (vt in contrarium sæpe migrant vitia) vix pro muris obire stationes, vix recenti successu elatis, & subinde arcem aggredientibus Indis obsistere: quoad refectis tãdem ex pauore animis, rursum alacres, & obliterandę ignominię cupidi, ad consueta munia redîre. Ad Mamudiani, quò se magis magisque obfirmatos ad continuandam obsidionem ostenderent; atque vt expeditiores ab continenti commeatus haberent; euripo ad Rumæpolim, iactis vtrinque molibus, alterum pontem imponunt ea magnitudine ac firmitate, vt quamlibet onustas veles tutò ac largè transmitteret. Simul, dies noctesque fatigare ac premere Lusitanum; stantes muros frequenti verberatione concutere; quæ minus commodè ballistis labefactari possent; in ea subditis ignibus calefacta, sybonibus acetum immittere; putrefacta continuò excindere ferramentis; igniferos è stupa, gossipio,

& sulphureo puluere globos in tecta conijcere
nique cuniculos, quod ea res prosperè cessisse
arcem vniuersam euertendam pluribus simul
cis agere. Aduersus ea, Mascarenias, operarij
ctus, non vna regione item obliquas aduersi
excauare fossas; tormentis ac missilibus ab
parte hostes impetere; intergerinos ædium
tes perforare; qua tecti milites & mancipia
rent. Iisdē ferè diebus, quibus hæc ad Diu
Goam de Fernandi & commilitonum clad
tius affertur. inde grauis mœstitia simul &
ciuitatem incessit. Prætor, quamquam acri
ris morsu perstrictus, tamen ad cæteros
dos, lugeri filium vetuit. ipse nitens pur
ornatu alio sumptuoso, in campum
proceribus, velut animi causa, processit.
in gyros flexo, tum cursu & saltibus incit
litariter equo, malum subinde Mamudian
minans, cunctos vultu & oratione confirm
in classis apparatum omnes de integro
neruos intendit. ac mitescente iam hyeme
Acuniam nauibus quinque, in quibus præ
nam instrumenti bellici vim, fistulatore
quadringenti, protinus iubet obsessos
suo nomine prohibere quominus ante
classis aduentum, pedes è munitionibus
sese paratis omnibus ad pugnā rebus bre
rum. Cum ea manu profectus Aluarus, cir
in aliquot naues Arabicas incidit. ijs
variarum gentium auxilia propinquus
quidam ad exercitum subuehebat. Alua
misso feliciter prælio, naues expugnat, c
cem in arcem infert, huic magnum au
ad redemptionem frustra offerenti, vna
to-

moribus abscissæ ceruices. capita in euripum cõsultò proiecta, vt in conspectum vrbis æstu accedente ferrentur. perlata atque agnita, iram in Lusitanos ac rabiem hostibus acuêre. At Prætor, appetente vere, Bazainum oppidum nauarchis & militibus ad conuëniendum edixit. atque ad cæteros excitandos eodem ipse confestim celocibus circiter quadraginta contendit. Coactis omnibus copijs, quæ contrahi è vicinis regionibus potuëre (ij fuêre præter naualem & aliam turbam, Lusitani bellatores mille quadringenti, Canarini auxiliares trecenti) Cambaicam oram ferro igniq́ue populatus, ad Mortuorum insulam nauibus circiter octoginta peruenit. Huc euocato Mascareniæ mandat, vti ad exscensionem cũcta quamprimum expediat, ac sine intermissione tormentis vndique vallum hostium, & densos aggeres quatiat, ruinaq́ue patefaciat in vrbem iter. Dictis obtemperatum, & paulo post Prætor incolumi classe subsequitur. Ab auersa parte arcis per triduum sine tumultu expositus miles. naues portum inuectæ, quàm maximè tuto ab hostium telis recessu consistunt. Prætor, omnium postremus in terram egressus, vti munitiones intrauit; mirari faciem loci: solo æquatas turres ac propugnacula; alicubi nullum fossæ vestigium; inædificatos mœnibus ab hoste muros, duasq́ue propemodum ex vna arces factas. contemplatus dein, quatenus licuit, hostilia castra, adhibitis proceribus, de summa belli consultat. Erant qui differendam eruptionem, & reficiendum è maritima iactatione suaderent militem. ipse, ratus ad nominis Christiani dignitatem pertinere, ne vno quidem die Prætorem Lusitanum ab Indis clausum teneri; nulla in-

terpoſita mora certamen experiri conſtituit, n
tibus edicit, curatis maturè corporibus tertia
gilia præſto ſint. Arcem, detractis valuis, ne
in receptu ſpes vlli foret, Antonio Correæ co
doneo præſidio inter prælij tempus tuendam
ſignat: conſilio dein adiuuat rem, quod con
haud dubiè victoriam peperit. Turris erat ad
trum vrbis latus, qua in apertum mare proſp
eſt: Syluerianam appellabant. ad eam qua
dam, quaſi ex illa parte deſcenſio quæreretur
mones pridie miſſi tres, è ſalo eminus mur
tem vehementi iaculatione diruerant. id vb
gnouit Prætor, Nicolao Conſaluo, impig
ro, & rei maritimæ in primis perito, mandat
naues quæ remis agantur, præter nautas ac
tores, imbelli turba, lixis & calonibus imp
ij pariter ac nautæ haſtas erectas ſingulibus
miges altera manu remum, altera accenſos fa
los teneant: libratores tormenta in hoſtem c
ti ad oppugnationem exerceant. Hoc modo
ctam claſſem iubetur Conſaluus ad inſulæ
rum latus, de quo dictum eſt, paulo ante lucem
mouere; vociferatione, bombarda, tympan
bis, quàm maximum ſtrepitum ac tumultum
re; alijs alijsque ſubinde locis deſcenſionem
dere, multimoda arte hoſtiles diſtinere co
Hæc mandata Conſaluo. cæteris ité præfec
ut quęq; res poſtulabat, ſub veſperam edita
ria. Rumecan, haud ſatis certus qua potiſſ
ex parte Luſitani eſſent erupturi; ad omnes
æquè terreſtres atque maritimos, tormen
liaſque diſponit; telorum omnis generis
tem copiam in muros aggereſque compo
get munitiones: &, qua ex euripo deſcenſur
pidum

pidum est, prælatas fossas leui superiectu ramorum ac terræ latenter occæcat. Externi selectíque militis (præter Guzaratas Indosque, quorum maior multo erat numerus) in eam curam ac sumptum acriter incumbente Mamudio, viginti millia in armis habebat. Ex ijs ipsa robora ad primos impetus excipiendos in fronte castrorum locat, firmatque ab tergo subsidijs: Rumæum pontem septingentis militibus insidet; reliquam multitudinem; quò clamor, quò signa aduocarint; paratam ad omnia occurrere iubet. Rebus ita prouisis, tanta vitium suarum Mamudianos cepit fiducia, vti Lusitanorum paucitatem conatusque irriderent, vixque vniuersæ pugnæ subituros aleam crederent. Lusitani contra, vti Christianos decet, vno Deo maximè freti, nihilominus expediunt arma: atque ad condictum tempus ante Prætorium armati conueniunt. Dies erat iij. Idus Nouembris, Diuo Martino sacer. Tum loco excelso, vt vndique conspici posset, Antonius Casalius Franciscanus insigni pietate sacrificat; Deumque precatus, vt in hostes Ecclesiæ sacrosanctæ, formidinem ac terrorem auerteret; Christianos, quò alacrius capessant pugnam, noxis omnibus Pontificia potestate expiatos absoluit. Eosdem, Prætor, quod pluribus agēdi spatium non esset, paucis adhortatur, vti Christo duce, cuius tueantur causam, forti ac fidenti animo prælium ineant. Ioannem ipsum Regem, vniuscuiusque virtutis vel ignauiæ primò testem & spectatorem, mox remuneratorem aut vindicem adesse putent. Indici totius impetij summam in eius diei certamine verti nil ambigant, postremò sciant, præter naturam loci, ab se quoq; diligenter prouisum, vti segnibus timidisq;

nullum neque terra, neque mari effugiũ sit. Ex a-
ce detractas fores, è portu naues in expeditione
emissas. Magnanimis, certam vel in morte vi-
riam, vel in victoria salutem & præmia consti-
ta. Cùm hæc agerentur, iam Nicolaus Consa-
classem è composito ad alteram partem insulæ
cumegerat: varijsque (vti conuenerat) locis de-
sum & oppugnationem ostentare pergebat. &
adiuuabat inceptum, ex incerto speciem omn-
multiplicem oppidanis intuentibus reddens.
Prætoria sublime vexillum, ac lumen in pupp-
hæc, densi tota classe ignes, tormentorum fr-
micantiaq; arma, & mistus hominum vocib-
tympanorum pulsu tibiarumque concentu
tius tubarum sonus; Castrium cum omni exe-
adesse monstrabant. Eo terrore Consaluus o-
um oculos in se conuerterat: vt non ex vrbe
tùm, sed etiam è castris, armatorum agmina,
ctis præsidijs ad mare concurrerent. id vbi
culatoribus accepit Prætor, in primo tumult-
tequam dolum clarior proderet lux, instru-
prout angustiæ loci ferebant, copias (ferme
rant hominum millia) pluribus simul portis
tit. primum agmen ducebat Mascarenias è
no milite, ac perito locorum, atque ad eius
ria dudum adsueto: accesserant è reliquo
tu quadringenti. cum cæteris modico inte-
sequutus est Prætor. Cingebant latera spec-
titudinis viri. Vnà Casalius ornatu quàm
stissimo trabeatus, Christi ad Crucem affix-
lens imaginem, concionabundus aderat
hortationibus inflammati Lusitani, simul
na & humana pleni spe, clamore consent
castra succedunt: ac semiplenas adorti stationes,
è vel

è vallo deijciunt: & partim ſtratos, partim integros aggeres muroſq́ue, ſcalis, contis, humeris innixi tranſcendunt; hoſtemq́ue obuium, haſtis, gladijſq́ue conficiunt. Ad eius rei nuntium Rumecan vacuam ratus arcem, cohortes aliquot ad eam occupandam circuitu capto iubet extemplò contendere. ij, ab Antonio Correa, quamquam patentibus portis, magna cum cæde pulſi. Alia item manus ad opem caſtris ferendam à mari ſubmiſſa. inde aliquot locis atrociter dimicatum eſt. id adeò ex ipſa vulnerum fœditate perſpici potuit. Coſmo Paiuæ gladio femur abſciſſum. Vaſæo Fernando, cùm ſe ſe in hoſtes acrius immiſiſſet; deciſus ab tergo thorax, perq́ue plagam nudata vitalia: cuidam, quod ſuper aures oculoſq́ue eminebat, à reliquo capite, prope ad oſtentationem artis, vno acinacis ictu diuiſum eſt. Circa vnam item è turribus, qua Prætor ipſe conſtiterat, multum ſanguinis fuſum: & vexillifer Eduardus Barbutus, inter ſcandendum ter ab hoſte præcipitatus, repetito quartùm conatu in pinnas euaſit, ibiq́ue per vim Luſitana ſigna conſtituit. Exinde ingens Mamudianos inuaſit pauor, & fuga paſſim fieri cæpta. perterritis, hinc Prætor, illinc Maſcarenias pertinaciter ab tergo cum ſuis inſtāt, immiſtiq́ue fugientium turbæ eodem impetu in vrbem irrumpunt. ibi redintegrata pugna, & æquis aliquandiu viribus mercenarij ac transfugæ maximè reſiſtebāt. Vrgente dein vehementius Luſitano, quantum ſe inuehebat hic, tantum illi de loco demoti. atque vti denuò inclinarat certamē, Luſitana vis vltra ſuſtineri non potuit. Fuſi Mamudiani, inſula trepidè relicta; ſuper alium alij ex vtroq; ponte ſeſe in continentem eijciunt. multi in

turba obtriti, multi à persequentibus inter
Castris & oppido Lusitanus vno die potitus
pidanos deinde nullo discrimine sexus ætat
sæuitũ est. Mascarenię præcipuè cohors, dolor
que iracundiæ paruit: Mahometicamque
diam, cæsos tot prælijs conmilitones, & diu
obsidionis mala ad satietatẽ vlta est. armati
& inermes, pueri senesque, viri pariter ac
næ trucidati. vsque ad brutorum animantium
dem atrox ira peruenit. regium Cambaiæ
lum, & alia signa relata complura. castrensis
atque vrbana præda militi cessit. vtrobique
nas apertas, paratam expositamque rerum
copiã; triclinia strata, & appositos cibos, vel
media pace (adeò Lusitanum Indus contem
rat) inuenerunt. Simon Pheus & socij, ad ca
demendas frustra quæsiti. ab irrito sub mu
loquio Mamudiani Madabã vinctos attrax
hosce dein, & vnà ciuem Goanum Athan
Frerium cum militibus viginti, dum lembo
peterent, vi tempestatis ad Surratum nup
ctos, ab nuntio cladis acceptæ Mamudius
furens iugulari omnes iussit. in cisternam
cta cadauera. Cæterùm in prælio è nostris
rati circiter sexaginta: ex hostibus ad quat
lia. Rumecan imperator (incertum à quo
tus) inter cæsorum aceruos gregali amictu
dem est agnitus. sexcenti viui, in ijs princip
quot, in potestatem venêre. Præter innum
lem armorum ac telorum copiam, ænea
ta maiora in castris reperta quinque & trig
quibus vnum Arabicis inscriptum notis,
pere factum, sed inusitatæ magnitudinis,
mẽtario Olisiponensi cõspeximus. Clara
& glo-

& glorioſa Luſitanis hæc quoque victoria fuit, vel magnitudine periculi, vel prædicatione omnium & fama: celebritatē auxēre diuina miracula, quod hoſtes ipſimet affirmarent, conſerta iam pugna, maiores aliquot balliſtas, applicitum quater ignem, cælo minimè pluuio, reſpuiſſe. & ſuper ædiculam arcis, apparuiſſe mulierem cœleſti lumine radiantem, cuius fulgor ita adſpicientium oculos mentesque perſtringeret; vt, cæci propemodum, neque in ordines ire, neque in vnum conglobare ſe poſſent; ac tanto ſuperiores numero, tamen, immutata repente rerum omnium ſpecie, in denos Luſitanos pugnaturi ſinguli viderentur. inde conſternationem, & fugam ortam. Prætor, ab tam feli ci euentu primùm Deo ſupplicationes habendas curauit. collaudato dein exercitu, laureatas ad Ioannem Regem litteras miſit, militumq; ac ducum virtuti minimè malignè teſtimonium tribuit: in de hoſtiles omnes munitiones æquauit ſolo: pontes quibus inſula continenti iungebatur, interſcidit. Simul, ad reficiendam augendamque arcem, admotis ipſe ante alios manibus, cunctos accendit; atque vt ingenti labore militum; ita non magno ſumptu, intra paucos menſes partim repurgatæ ruderibus foſſæ; partim etiam turres ac mœnia reſtituta: ijsque, ad extremum, laxiore circulo noua foſſa nouique muri circundati. Hiſce rebus peractis, & ſtipendio militibus perſoluto, Prætor ineunte autumno victor Goam inſolita omnium ordinum gratulatione reuectus eſt. Per eoſdem fere menſes Idalcan in Bardeſianos & Salſetanos fines, eadem qua nuper ijs Luſitano ceſſerat leuitate, ad vectigal portoriumque exigendum armata manu procuratores immiſerat. Aduerſus hoſce, modi-

cis copijs Prætoris iussu profectus Iacobus A
meida, eiectos ex agris, Pondam trepida com
lit fuga, castellum, vti supra docuimus, magna
peribus ab Azedecane munitũ. ijs cùm ab Idal
ne subsidia mitterentur, Castrius ipse cum duo
millibus peditũ, equitibus ducentis in ea loca
iecit. Ad eius aduẽtus famam, pauidi hostes, ne
spectata quidem oppugnatione, castello agri
excessêre. Castrius Ponda recepta & euersa,
am redijt: inde aduersus Mamudium reparan
bellum, protinus classe contendit lemborum
biremium centum & viginti, quibus Lusitani
le octingenti, & è socijs Naires quingẽti vehe
tur. Cum hisce copijs in Cambaiam delatus, a
atque alijs locis milites sub signis ad popular
oram agrosque duxit. Cùm diu neminem obui
habuisset armatum; ad Barocum denique ve
cum equitum millibus quinque acie instruc
se illi obiecit Mamudius ipse Rex. Turrito
phantos, & curulia tormenta in prima fron
cauerat; post elephantos in dimidiatæ Lunæ
ram instructo equitatu substiterat. Neque
strius detrectauit certamen. Vbi ad teli iactũ
ventum, repente Mamudiani referunt gra
haud tamen confusis turmarum ordinibus
intra conspectum hostium, loco remotiore
sistunt. Tam subiti receptus causa in occu
Sunt qui ab Turca quodam ex præfectis
tum dicant Regem, ne florem nobilitatis,
suum ipse caput furentibus rabie ac temer
Lusitanis obijceret. Sunt qui putent eo
recessisse, vti auiditate pugnandi pertra
tra sua præsidia Lusitanos, ex omni parte
aeniret. Siquidem è toto regno copias

equitum peditumque in loca vicina contraxerat. Vtcunque sese habeat res, Castrius ad ostentandam fiduciam, integris item ordinibus, aliquantulo spatio cedentibus instare perrexit: dein torrente de super Sole, armisque degrauantibus, expressa ab tanto Rege timoris cõfessione contentus, in tolumem exercitũ præter oculos Mamudij, cum plausu cantuque ad naues reduxit. Patanem inde Arabum coloniam metu ab incolis relictam, itemque Patem eiusdem tractus oppidum celebre, & alia emporia multa, plurimas naues incendit: magnum mortalium numerum partim occidit, partim cum alia omnis generis præda captiuos auexit: fata, villasque, & cõditas horreis fruges exussit. Eam vastitatem per se grauem, spatium temporis grauiorem fecit. Tres ferè menses circumlatus belli terror ac populatio: & Mamudij conatus in multum tempus ea clade repressi. Inde Prætor confirmato Diensi præsidio, renauigans Goam, ex itinere Dabulum oppidum Idalcanis maritimum vi cepit, direptoque flammas iniecit. Idalcan, absente Castrio, in Salsetanum rursus agrum, externorum magna ex parte militum octo millia miserat, equites septingentos. Abassini erant, Arabesque Turcis immisti. Duces ijs quinque pari imperio præerant, ita vt pluribus sententijs in decernendo staretur. ad Marganum vicũ munierant castra. Prætor, vti Goã insulam attigit; priusquã vrbem intraret, nouis copijs auctus, ab Agacino (id loci nomen ad veteris Goę ruinas) illicò in Salsetanam terram transmisit ratibus. Lusitanorũ pedi tũ duo millia, equites centũ & octoginta; pedites Canarinos ex eadẽ insula Goa item bis mille; Naues sagittarios peltatosque trecentos ducebat.

Eius

Eius aduentu cognito duces hostium silentio
ctis in locum natura tutiorem se recepêre. ab
te fluuius, ab tergo mons editus claudebat.
vestigijs acriter insistês Prætor, in castris ab
desertis ea nocte consedit. ibi refectus ex
miles. Postridie, diuisis quadrifariam copi
tentus prælio ad hostem ducit. Lusitanos
tanquam non cum armatis ac pluribus dim
dum, sedquasi par pecorum grex mactandus
accensa cupiditas inuaserat pugnæ: minisq;
nuntiationibus pleriq; ad signa contineri v
terant. ex ijs quinquaginta fistulatores, inco
to Prætore, deuijs callibus antegressi, flume
do traijciunt, intercluſiq; ab suis temere ho
lacessunt. in eos continuò Arabicus equ
emissus; cumque pauci à pluribus premere
atque retro ad flumen trepidi cederent;
spicatus laborantes Prætor, ad opem circum
tis ferendam amne transmisso cum pauci
bus aduolat: perq; ignium riuos, quos iacta
hometanis ardentes duxerant ollæ, perque
tela hostem aggressus, tandiu sustinuit pug
quoad ab tergo reliqua superueniret acies.
mum certamine (ita per litteras iusserat Re
Sancto Iacobo, Diuus quoque Thomas Ap
inuocatus. & is ipse dies fortè natalis erat
li, XII. Kalend. Ianuarias, quæ res animad
duciam animosque militibus auxit. Simul
Casalius idem, qui nuper ad Dium, Christi
bis è ligno pendentis effigiem excelsam
commemoratione tãtæ caritatis identide
bat stimulos. Neque ad superos vota, nequ
mines hortamenta irrita fuêre. Euidens
que cæleste numen Christianis affuit reb

ſitani proceres, nouo ardore concepto, in Mahometanas cateruas impetum dant. Aluarus Caſtrius primo incurſu duos ex equis præcipitat; ſtricto dein gladio ſeſe medios in hoſtes immittit, Ioánes Ataidius vnum ex primarijs deturbat: indè non gladio tantùm, ſed manu atq; impreſſione urget aduerſos. Franciſcus Syluius, effuſo item vigo, cum tribus ſimul capeſſit pugnam, atq; omnes interficit. Iacobus Almeida vnum è quinque ducibus haſta tráſigit. Aluarus Camigna tres equites, Aluarus Gamma duos, Antonius Perſona totidem ſternit. Saluator Fernandus vexillifer, ad cæteros magis magisq; incitandos, in mediam hoſtium aciem ſeque & ſignum intrepidus intulit. Dum hæc ab anteſignanis fiunt, nequaquam ab alijs interea ceſſatum, acriter vbiq; geſta res. magna paſſim edita ſtrages, ac niſi prælio interueniſſet nox, è tanto hoſtiũ numero pauci omnino ſuperfuiſſent. Sub veſperum cæpta pugna, circiter vnius horæ ſpatiũ habuit. arrepta dein fuga plenos vulnerum ac pauoris Mahometanos tenebrę ſimul ac ſyluę tutatę ſunt. Eorum equites cecidêre centum & quinquaginta: ſexcenti pedites: è quinque præfectis, occiſi tres, in ijs Celabatecan Turca, magna inter omnes auctoritate, è reliquis, alter duabus acceptis plagis ægrè tandem euaſit: alter incolumis, per dẽſas cohortes incitato equo ſibi viam aperuit. E Luſitanis vnus tantùm deſideratus, Ioannes Carriagius, Goanus ciuis, & Naires duo: vulnerati Luſitani quatuor, Naires haud amplius tres. Hæc omnia poſtmodum ad Ioannem Regem fusè perſcripſit Victor, idemq; multiplici intra vertentem annũ læta victoria, Goam vrbem ſpecie triumphantis ingreſſus eſt. Sub hęc, perhonorificum de rebus ad

Dium

Diũ gestis decretum Regis allatum.ex eo cũm
fortibus viris diuisa præmia;tũ veteranis ad
inũ agri assignati.Prætor ipse laudatus verbis
plissimis, & Proregis titulo decoratus est:ea
per honorarium stipendiũ,decem auri milli
no data,& in tres annos prorogatũ imperii
quæ rerum humanarum vanitas est, Castra
diu licuit vti honore ac beneficentia Regis,c
nis laboribus vigilijsq; lenta correptus feb
mentibus bonis, intra paucos mẽses extin
vir omnium consensu æquè belli ac pacis a
clarus.Huius ingeniũ & industriam varij pe
nẽ ætatem casus exercuêre.Olisipone,adol
ob clandestinũ matrimonium eiectus à patre
liã partem vrbis migrauit.ibi,quamquã in m
rei domesticę angustijs,cũ Petro Nonnio e
vicinitatis,illustri mathematico,familiarit
ijt,multaque ab eo per otium de rebus astr
cis,ac de nautica in primis arte cognouit.Ab
mendatione,ipsomet insinuante Nõnio, in
uici principis amicitiã peruenit.Ioãnis Reg
ter germanus hic erat:idemq; eximius bon
artiũ patronus ac præses. Ab eo cum auxil
copijs ductus in expeditionem Cæsaris Tun
egregiũ sese virum & manu,& cõsilio præb
de cum Garzia Noronia in Indiã ab Rege
magnã sibi rerum Indicarum notitiã pepe
que litteris ingenti labore ac subtilitate
uit.Ab Olisipone Goam vsq;, singulorum
iter;locorum aspectus ac situm;altitudinis
ac poli,diligentissimè persecutus est.Idip
sus præstitit orã legens ab Goa Dium vsq;
partiũ dimensione,multis oppidis vicis
la antiqua restituit.ij commentarij, Ludo
cati,

eati, in Academia Eborensi (quam Henricus dein Cardinalis regali munificentia cõdidit) adseruantur. Exstant eiusdem Prætoris ad Ioannem regẽ epistolę: in quibus, prẽter communis boni studium insigne, non vulgarẽ insuper tũ militaris, tũ politicæ rei scientiã facilè animaduertas. Et, quod hæc omnia superat, vsq; adeò pius perhibetur fuisse, vti quãtalibet stipatus aut nobilium aut plebis frequentia; ad Crucis adspectum illicò positis humi genibus, oculos in cœlũ cum attenta quadã veneratione defigeret. huic pietati nõ sine causa victorias vulgo acceptas ferebãt; quas breui tempore, paruisq; copijs, non paucas neque obscuras de nominis Christiani hostibus reportauit: hoc etiam nomine felix, quod morienti Xauerius affuit, & in extremo illo certamine opẽ egregiã tulit. Castrio vita functo (annus tum agebatur seculi huius octauus & quadragesimus) successiones quas vocant, de more consultæ. prima Ioannem Mascareniã, cuius modò meminimus, nominabat. is, quòd in Lusitaniam paulo ante redierat, solutus alter codicill⁹ Prætorem declarauit Garziã Salam, grandi iã ætate virum, multisque in eadẽ prouincia honoribus domi pariter ac militiæ clarum. Huic, ritu solenni tradita extẽplò gubernacula. Atq; eò lætius fuit eius initium magistratus, quod per eos ipsos menses, è Dominicana quoq; familia prædicatores in Indiam peruenêre. Duodecim erant numero. Antistitem habebant Iacobum Bermudium Castellanum. Hisce, ac venturis deinceps fratribus, templum cœnobiumque Goæ magno rei Christianæ bono, & vrbis ornamento conditum est.

Libri tertij decimi finis.

HISTO-

HISTORIARV
INDICARVM
LIBER QVARTVSDE-
CIMVS.

SVB idem tempus, quo hæc
dia gerebantur, in vltimas qu
terras porta præter spem & e
ctatione ingens Euangelio p
Angerus erat in Iapone qui
maritimo in oppido Cango
honesto loco natus, regni quod Saxumam a
lant. Is, contracta cum Lusitanis institoribus
citia, de religionis Christianæ mysterijs, ac
de Xauerij sacerdotis vita rebusque quas ges
multa ex ijs in familiari sermone percepit.
paulatim, & veritatis, & Xauerij tanto stud
captus, vti ad eum inquirendum, vasto & ig
sese mari absque vlla dubitatione credider
fectus ducibus Lusitanis ijsdem, post vario
res atque discrimina, Malacæ Xauerium (qu
lucis Indiam repetens eadem in vrbe subl
summa sua cum animi voluptate conuenit
vt pater item de Iaponijs mira quædam au
aduenarum congressu & aspectu valde læt
bris deinde colloquijs varia ex ijsdem l
non destitit. per commodè ad singula re
bant: minimeque vulgaris inesse cunctis,
tim Angero, tum indoles, tum humanitas
go Xauerius, vt primum Indica negotia tra
ser, Iaponios (quod iam ante cogitarat)
adire constituit. Interea, quod Parauanæ
mæ Indorum Ecclesiæ erant illi ex itinere
con-

ciendę; Angerũ Goam via breuiore præmisit. Ioan nẽ Beiram, Nunnũ Riberium, Nicolaum Nonnium ſocios Molucas petere iuſſit. Malacenſis catechiſmi, quem negligi aut remitti nolebat, munus Vincentio Viegæ externo ſacerdoti egregiè probo cõtredidit. Mox ipſe perquàm difficili ac periculoſa nauigatione Cocinum delatus, inde ad Cori promontorium Piſcarioſq́ue traiecit fines. ac ſuas, qui in ea regione curabant, Antonium Criminalem communi conſenſu præpoſuit: neophyros ad perſeuerantiam adhortatus eſt; oratoria recognouit; nec leuibus denuo ſignis atque miraculis Chriſtianæ fidei veritatem oſtendit. morbos depulit: dæmonia exegit: mortuos quin etiam reuocaſſe perhibetur; quod tamen vt poſtea fateretur ipſe, quamquam grauiſsimorum hominum prece fatigatus, adduci non potuit. Hiſce alijſq́; in ora Piſcaria geſtis rebus, ad vrbem Goam ſumma ciuium gratulatione peruenit paulo antequã Præſor Caſtrius è vita diſcederet. huic animam agenti (vt ſupra ſignificatum eſt) affuit. Angerum vnà cũ famulis probè inſtitutum, ſacro intinxit latice, ac Paullũ appellauit. famulorũ alter Ioannes, alter Antonius nominati. ea meſsis Iaponicæ fuêre libamina. ſimul, è ſocijs alios aliò: Alphonſũ Cypriũm genere Caſtellanum, in Diui Thomæ Colonam; Gaſparem Berzeũ, ortum in Belgis, Armuthan deſtinauit. Goani collegij ac ſeminarij domeſticæ diſciplinæ conſuluit. Indica ſuorum domicilia, dum abeſſet, Paulo Camerti cuncta ſubmiſit. Interim verò, Iaponicam ad expeditionem, inſtante iam die, ſe ipſe diligenter parabat. is vbi increbuit rumor, piorum greges ad illum protinus lacrymabũdi conueniunt. monent, obſecrãt,

obtestantur, ne semet vltrò tam ancipitem a
riculosam in aleam det; neu publicam rem,
ipsius vel in primis nitatur capite, eiusmod
silijs tantum in discrimẽ adducat. Sanè quan
ta erant, quæ quamlibet animosum hom
fortem, absterrere à tali itinere possent, pr
ipsa longinquitas. quippe leucas amplius
trecentas distat à Goanis finibus terra La
dein, multis in regionibus, ac præsertim cir
matram ac Sinas, mare à piratis infestum,
à Sinarum præsidijs, quæ sæpenumero in pe
nos omnes nullo discrimine tamquam in
inuadunt. idque tum erat extimescendum
quod Sinas inter & Lusitanos nondum esse
nè reconciliata commercia, neque locus for
narum vllus, quo Lusitanis ad contrahend
pertè descendere, aut vbi tutò commorari
memorabantur etiam varijs locis insidiosa
syrtesq;, nondum ad plenum ijs cursibus ex
tis. itemque Eoi pelagi natura, quod sæuum
stum, & vorticosum, totas haud rarò naua
sorbet. & super hæc, præcipuus nautarum
ecnephias typhon; suetus in ea vel maximè
furere: & ipsa cum oneribus vectoribusque
gia, in asperum sæpe littus ac saxa torquere
hæc & alia multa ad timorem proponerent
tisque mirari se posse amici negarent, cu
rerum vsu, tali sapientia vir, tantis pericul
ceret sponte sese, relictaque in vicino sege
ius ipsemet sementem feciſſet; tam longin
operosa, tam incerti prouentus noualia
» Ast ego (inquit ille) satis mirari non possum
» infinitam Dei vim pariter & clementiam
» dianis præconijs celebrare soliti, eidem

tentię ac bonitaai, meo potiſſimum in capite diffi- "
datis. Anne vos præterit, qui rerum omnium arbi "
ter ſit, huic animata æquè atque inanima, pror- "
ſus ad nutum omnia deſeruire? Teſtis haud ſemel "
vnda, quæ ſe ſe Domini ac famulorũ poſtea greſ- "
ſibus, mutata illicò natura, calcandam exhibuit. "
Teſtes venti ac procellæ, quæ perfuſis vltimi exi- "
tij horrore diſcipulis, vno Chriſti imperio con- "
ciderunt. Teſtis inclytus ille Iob, in quem nihil o- "
mnino, niſi ex Domini voluntate, malo dęmoni li "
cuiſſe comperimus. Teſtis denique (ne in re aperta "
fim fuſior) veritas ipſa, quæ capitis noſtri capillos "
omnes numeratos eſſe, ac ne vnum quidem ex ijs "
periturum, diſertis verbis affirmat. ergo, ſicuti Re "
gum ducumve internuntij ac præcones, regijs dũ- "
taxat inſignibus freti, per media caſtra, per inſtru "
ctas armatorum phalangas ac tormenta diſpoſita, "
vadunt ſecuri & inermes; ita, diuinarum legum in "
terpretes, gentiumque doctores, vna ſummi Regis "
tutela ac maieſtate ſubnixi, per varia terræ mariſ- "
que pericula, atque adeò per intentas vndiq; ma- "
chinas ac mucrones, quocumq; res poſtularit, in- "
trepidi atque alacres penetrare non dubitant. "
At enim iſti ipſi quos narras, in latrones inci- "
dunt, laniantur à feris, naufragia faciunt: varijs im "
plicãtur morbis; æſtu, frigore, fame, ſiti, rerum om "
nium egeſtate laborant; circumueniũtur conſcele "
ratorũ inſidijs, factionibus opprimũtur; tyranno- "
rum iuſſu omnibus ſupplicijs excruciati mactan- "
tur. Concedo: & quidẽ hiſce itineribus olim Apo "
ſtoli ac martyres ad ſempiternam gloriam perue- "
nerunt. Sed idem contendo; hæc omnia ad illo- "
rum vel probandam fidem, vel conſtantiã illuſtrã "
dam, Diuina tantum diſpenſatione permitti. Nam

„alioqui refertæ hiſtoriæ ſunt exemplis eorũ, q
„bus eſurientibus angeli miniſtrarint cibos, q
„rum leuandæ ſiti, purißimi ſubitò fontes e
„emicuerint; quibus, poſita extemplò ſæuitia
„ac tempeſtates obſecundarint; quos, vora
„mæ & in alios ferociſſimæ belluæ, propalam
„diẽdo permulſerint; quos vel exquiſitiſſima
„rum carnificumque tormenta nil læſerint;
„ferrum, equulei, virgæ, rotæ, flammæ peperc
„Atque in eiuſmodi certaminibus, tametſi no
„per explorata victoria eſt, multique ac mag
„pe conatus in irritum cadunt; tamen diuina
„riæ & hominum ſaluti ſeruiẽtem, fidenter o
„tentare, moliri, experiri par eſt. Itane verò
„uiſſimam incertamque prædam, per denſas
„micantes gladios, & volitantia tela cœco im
„ruet miles; inanes honorum titulos, & ſpec
„vocabula, nihil aut modicum duratura, ami
„ſus per ſummam indignitatem atque miſe
„quotidianis obſequijs, adulatione ſeruili,
„tudinis damno, patrimonij profuſione cap
„ſordidarum mercium cauſa, quęque dumta
„pori ſeruiunt & vetuſtate facillimè corru
„tur, inſtitor ac nauicularius, terra vnde ort
„bet, relicta, veluti ruptis naturæ fœderibus
„torum ac maris iræ ſeſe permittet; obiectus
„ctibus ac piratis, ignotum orbem, peregri
„auium inſtar, ignota ſemper littora pere
„nos, propagandæ religionis, amplificandi
„ani nominis, omnipotentis Dei demeren
„uandi humani generis gratia; inopiam, æru
„incommoda, mortem denique recuſabimus
„ſertim cùm illorum temporarios labore
„improba plerunq; cupiditate profectos, mor

que

que vnã, altera sæpe mors, & sempiterni labores, "
atque infiniti cruciatus excipiant; nostram indu- "
striam operamq́; si in officio ac fide ad extremum "
vsque perstemus, beatissima æternitas, immorta- "
les coronæ, immensa præmia maneant. nihil er- "
go sit tanti, quo nostra de Deo, deque hominibus "
benemerendi studia retardentur. Nã quod Goanæ "
Ecclesiæ, viciniq́ue huiusce tractus, absente me, so "
litudinem pertimescitis; agnosco pietatẽ vestrã. "
sed ne in hanc messem operæ desint, satis à me, vt "
in tanta nostrorũ paucitate, prouisum est. Paulũ "
Camertem eximia caritate virum, Goano colle- "
gio; Antonium Criminalem, insigni virtute pasto- "
rem, Ecclesiæ Parauanæ cum idoneis adiutoribus "
vtrumque præfecimus. Ad hæc, episcopum ha- "
betis in vrbe vigilantissimum; Franciscanos, Domi "
nicanosque fratres, vestri amantissimos cupidis- "
simosque: præter hosce, alij quoque subinde "
sacerdotes è Lusitania superuenient. Vltimis, vl- "
timis, inquam, nationibus, ad quas læti salutis "
nuntij, nullo vnquam tempore allati sunt, rectus "
ad vitam æternam callis tandem aliquando mon- "
strandus; ac teterrima dæmonum seruitute mise- "
randum in modum oppressis; Christianæ liberta- "
tis cominus attollenda vexilla. Neque enim pro "
Lusitanis tantùm, aut Canarinis, aut Parauis, sed "
pro vniuerso hominum genere, quotquot vbique "
sunt, fuêre, futuri sunt, redemptor idem & con- "
ditor IESVS vitam ac sanguinem in cruce profu- "
dit, quibus miserrima captiuitate detentis, cùm in "
ipsum à præpotenti Deo vocatus destinatus- "
que sis, non omni ratione consuluisse, neque per "
aspera quamuis & aspera sacrum Euangeliũ pertu- "
lisse; extremæ non modò ignauiæ, sed etiam per-

„ fidiæ crimen esse quis ambigat? Proinde face
„ querelæ, absint complorationes, singultus ac
„ piria fileant. quin potius, vti Christianos, &
„ hominumque amantes decet, meam hanc
„ tionem, fausti, vt ita dicam, ominibus, &
„ incensis apud Deum suffragationibus pro
„ mini. Hisce dictis leuato vtcunq; mœrore,
„ dit nauim Aprili mense, anno post Christ
„ MDXLIX. Comites habuit è societate Co
Turrianum, & Ioannem Fernandum Hispa
externis, Paulum famulosque Iaponios. C
ab Goa primùm, inde Malacam exeunte Ma
nêre. Hic patri quò intenderat pergere cu
nauis Lusitanorũ nulla sese obtulit. Iuncus
narum in Malacẽsi portu, & quidem pirati
mis. vulgo latronis iuncũ appellabant. Cu
ipso latrone Xauerius (tanta inerat eius m
ducia diuinæ tutelæ, tantus ardor liberandi
monum seruitute Iaponios) certa mercede
tur, vti relictis ad læuã Sinis; ipsum & com
Iaponem extẽplò perducat. soluere viij. Kal
ipso D. Ioannis Baptistæ die natali. Post m
uigationis incõmoda, & nautarum fraude
goximam, Angeri, vti dictum est, patriam
re xviij. Kal. Septembris, qui dies Assumpta
lum Deiparæ Virgini sacer est. Xauerius
propinquis atque domesticis amanter
vixdum recreatis à maritima iactatione
bus, ad Christianã rem animum adiecit, lingu
mùm Iaponicæ rudimentis ad instar pue
mo studio ac sedulitate institit operam
præcipuis dein fidei Christianæ capitibus
tendis, quamquam enixè adiuuante Paul
ob rei difficultatem, & mysteriorũ alti
&

& linguarum inscitiam, complures dies ingenti labore miseriaque desudatum est. postremò, ijs in codicem vtcunque relatis, ex eo codice Xauerius balbutire ad populum vnà cum socijs cæpit. magni extemplò concursus ad eos facti. atque, vt procacia & acuta sunt Iaponiorum ingenia, ridere alij solœcos barbariemque; alij, quid ea lectione significaretur, ambigere; alij peregrinum habitum cultumque demirari: alij etiam, communis consuetudinis ac morum ignaros, probris & cauillis petulanter incessere. nec deerant, qui eiusmodi ludibria detestati, miserarentur innoxios; nec spernendum vtique genus hominum interpretarentur esse, qui tam remotis è regionibus, docendi tantùm gratia, periculo maximo, nulla mercede veniissent. Xauerius interea socijque nihil de studio & contentione remittere. adhæc, normam eam tenere viuendi, tamque illustria sobrietatis, patientiæ, mansuetudinis, omniumque virtutum exempla præbere; vti veram ac salutarem doctrinam afferre se, factis moribusque multò magis, quã dictis aut scriptis ostenderent. Inde haud leuiter commoueri ciuitas cæpta; nostrisque non ad magistratus modò, sed etiã ad Regem, qui tum extra oppidum agebat, Paulo præsertim adnitente, facilè patuit aditus. Commercium is Lusitanorum auidè iamdudum expetebat, quos ad vicina emporia cum pretiosis oneribus commeare didicerat. apud eos quod plurimum gratia & auctoritate Xauerium valere Paulus & famuli testarentur; valde sese illi comem & humanum initio præbuit. quin etiam prolatam à Paulo, Christi & Sanctissimæ Virginis matris imaginem veneratus, idipsum fieri ab omnibus qui aderant, im-

perauit: ac prædicandi Euangelij, & baptis
ritu Christiano gentis potestatẽ haud grauat
cessit, eaque de re, publica edicta propos
Bonzij etiam (quo de hominum genere supra
monstratum est) superstitionum Iaponicarum
tistites, vel nouitatis gratia capti, vel suis o
ac maiestate confisi: cùm nihil ab ignotis pr
tim externisq; sibi metuerent, fauere tum qu
Xauerio videbantur. ergo Christiana pau
sacra in vrbem inducta. Pauli primùm vxor
lia, tum propinqui & amici complures, e
Paulo dies noctesque hortante, monente, do
ad baptismum adducti. hosce deinceps alij
quuti; quibus ad virtutem ac pietatem exc
dis, operâ Xauerius in primis impẽdebat a
Decretum erat illi, simulatque aliquem eiu
guæ vsum nactus foret, Iaponis caput Meac
dire, & quò expeditior ad cæteros prædicato
set, Regi primùm ipsi vel Imperatori, qué v
so Iaponi præesse audierat, Euãgelium asser
Regis præcipuè Cangoximani promissis ac p
bus, & oblata rei bene gerendæ spe, diutius
cogitârat in eadem vrbe detentus est. Inter h
gotiatores Lusitani cum mercibus Firand
gni Figensis appulerant. id vbi Cangoxima
nitum est; per iniquo tulit animo Rex, vicin
nastas insperatis augeri opibus, at se diutur
cri aduẽtitij exspectatione frustrari. ex eo t
re sensim auersari Xauerium cæpit, & ab ip
ctrina præceptisq; refugere. Bonzij quoq;,
quam Christianis institutis vitia sua repr
Euangelij luce mendacia prodi, sanctissimu
tis conuelli nefaria dogmata; denique di
los & sectatores ab se auocari animaduer
ani-

immutata subitò voluntate, Xauerium exsecrari, fictis criminibus ipsum & socios in inuidiam adducere; publicè priuatimque maledictis lacerare atque proscindere; offensum iam Regis animum nouis in dies facibus instigare. neq; ab incepto desistere; quoad reuocato priore edicto, rursus pœna capitali sancitum est, ne quis omnino, relictis patrijs auitisque noua & peregrina sacra susciperet. Xauerius, æquitate animi ac summissione furentes lenire nequicquam conatus, multaque & grauia perpessus incommoda, Meacum quò pridē intenderat, abire decreuit. Christianorū numerus in vrbe Cangoxima ad centum fermè peruenerat. Paruulum eum gregem, Paulo commendat. ipse, vertente anno, mœrentibus lugentibusque neophytis, & gratias immortales agentibus optimo patri, Firandum ad Lusitanos cum Cosmo Turriano & Ioanne Fernando progreditur. ibi verò, cū à Lusitanis ipsis ingenti gratulatione, tum in eorum gratiā ab regulo perhonorificè acceptus est; &, quod optabat vnū, illicò facta legis Euangelicæ promulgandæ potestas. iam linguæ paulo maiorē notitiā noui præcones erant nacti. ergo, partim dicēdo, partim alijs, alijsq;, prout res postulabat, periochis è codice recitandis, & super hæc, in oculis omnium innocenter & castè viuendo; plures paucis diebus Firādi, quàm toto anno Cangoximæ ad Christum adiunxêre. ijs Cosmi Turriani curæ fideique concreditis, Xauerius cum Fernando Meacum petens; circa Octobris initium, sæuiente iam hyeme, Amangutium, leucas fere centum à Firando processit. ea tum erat vrbs perampla (nam aliquoties dein ferro & flammis euersa est) in Iapone fermè vmbilico sita, ac Regem habebat longè late-

lateque imperantem. Ad eũ Xauerius accitus Fer
nando comite acceſſit. ille de vno cœli terræ
conditore, de lapſu angelorum hominũq; de
demptore generis humani IESV Chriſto Dei
lio, de ſempiternis pœnis ac præmijs, ex eo qu
dixi libro multa expromenti Fernando, v
horæ ſpatio mirum in modum attentas a
præbuit: dein; vt ſine honore, ita ſine iniuri
trumque dimiſit. eadem fermè noſtri quotidie
ad circumfuſam multitudinem per vicos &
pita prædicabant, obſoleto ac peregrino ve
nulla pompa vel apparatu verborum. Nihil
tio tam nouum aut abſurdum ad Amangut
rum aures oculoſque accidere potuit. ergo,
plebis tantùm inſanę, ſed etiam nobilium in
clamore, ſibiliſque & cachinnis exploſi; &
petulantiæ genere vexati ſunt nullo prorſus
ræ pretio. Hæc per eos dies Amangutij geſta.
cum inde abeuntes, duorum fere menſium
cepit difficile & aſperum, à latronibus atque
tis inſeſſum; niue geluque, ſyluis ac ſaltibu
hæc, interueniente pelago vel æſtuarijs impe
Id iter ingreſſi humano præſidio nullo, dict
dictu eſt quàm grauia, quàm acerba ignotis
nibus terra marique pertulerint, pedites am
bant, & quidem in humeros elata ſarcinula
nicas oryzæ ſemitoſtæ indiderant bolos (
vulgus appellat) eo cibo famem, aqua pro
ſitim leuabant. Ignari viarum, & ſimul qui
num inſidias effugerent, indigenas equites
gradu, nunquam talari depoſita veſte per
bantur excalceati, quod eo anni tempore
tes amneſque occurrerent vado ſuperand
pauci. itaque partim antecedentium feſtina

ne, partim etiam assidua sarcinæ vectatione lassi, ad hæc lubrica plerumque via incerto ac fallente vestigio corruebant, pedibus interim glaciei & algoris iniuria miserandum in modum intumescentibus: ac noctu demum imbre perfusi, fame & algore confecti, si cubi tecto saltem agresti reciperentur, alia hospitalitate nulla; præclarè videlicet secum agi putabant. Nam in pagis quidem & oppidis, præter cætera vulgi ludibria, interdum etiam lapidibus petebantur. ast vbi transmittẽdum esset mare, vix atque ægrè tandem in naues admissi, pecudum instar in ipsam pæne sentinam detrudi cõsueuerant. Per eiusmodi vexationes atque miserias cùm ad vrbem denique Meacum sospites haud sine miraculo peruenissent; minimè idoneũ sationi Euangelicæ tempus, cuncta bello flagrantia, surdas ad salutaria monita & obstructas incolarum aures offendunt. Ad ipsum verò Imperatorem, quamquam adhibita diligentia conatuque, adspirare non licuit. ergo, terræ natura, gentisque moribus in præsentia vtcunque exploratis, per easdem difficultates, ijsdem itineribus, eodem fermè spatio temporis, Amangutium reuertuntur. ibi, quod se se haud iniquum illis ante præbuerat Rex, certum erat fixumque Xauerio, terram eam rursus omni arte moliri, curaque & labore, quoad eius fieri posset, sterilitatem soli maciemque peruincere. & quoniam experiendo cognorat, Iaponios, Bonziorum fuco & ostentationi assuetos, plurimum externa moueri specie, & animi bona fermè corporis habitu cultuque metiri; ad eorum mores, quantum sine peccato liceret, in præsentia conformare se se; & Christi causa non nihil ad illorum salutem extrinsecus mutuari

tuari in animum induxit. ergo, priusquam ad
pus aggrederetur, Firandum accurrit, ibi, Lusit
Regis impensa videlicet, augustioribus vestim
tis induitur; commendatitias ad Iaponios Reg
litteras, quas ab Indię Prętore & Goano Episc
sibi traditas, interim ibi reliquerat, sumit, nec
à Malacensi Prędecto munera Iaponijs ante id
pus ignota. In ijs erat Lusitana vestis vinum
prænobile; musica sambuca, & horologium ex
quæ inæquali ponderum examine, pluriumque
tarum denticulis inter sese implicatis, lento
tu ac perpetuo, temporum interualla distingu
quam Europęæ solertiæ machinam gentes illæ
ne fine mirantur. Hisce rebus in iumenta impo
tis; ipse, præter Ioannem Fernandum duobus
busve Iaponijs comitatus, Amangutium redi
teras & munera offert Regi: quibus ille magnop
re delectatus, ac simul comitum numero admo
tus, & noui habitus dignitate; caput cum con
rijs contulit, ijsdemque approbantibus, ma
deinceps in honore Xauerium habuit. ac primi
auri argentique nou leui pondere munificen
aduenæ remunerari contendit: quæ cùm Xau
us obstirmato consilio cuncta reiecisset; alti
nem animi suspiciens Rex, vacuas Bonziorum
des illi ad habitandum adsignat; dein public
vicos edicta proponit, placere sibi, non Amac
tij modò, verùm etiam omnibus suæ ditionis
bus regnisque, vnius Dei legem ac religionem
clarari palam; eamque cuilibet amplecti libe
esse: legis eius ac religionis interpretes nulla
tione lædi, vel impediri. sub hæc, Euangelioge
cones ad instituta munia quàm acerrimo studio
retulêre sese, interdiu, in areis triuijsque cuncto
nes

nes habebant;noctu,confluentibus ad se omnium ordinum,ætatum,sexus vtriusque mortalibus,aures ac responsa præbebant. erat autem tanta frequentia celebritasque, vti cœtum ædes ipsæ non caperét:alij,quæ in publico inaudissent;priuatim ac per otium auere nosse:alij etiam], animi causa, incomptam ac rudem peregrinorum atque hospitum irritare linguam,& cum effuso adstãtium cachinno de industria disputationem extrahere.alij,denique varijs interrogationibus etiam atque etiam fatigare doctores nouos.Huic tantæ curiositati cùm ab Dei seruis,partim ex vetere historia, partim è physica ratione, partim è Theologorum decretis atque responsis identidem satisfieret; illi,voluptatum illecebris irretiti videlicet,in stultitiæ tenebris,& cœno flagitiorum nihilominus hærebant.neque tamen idcirco Xauerius despondere animum:quin potius omnem in partem versare semet,cæptisque acriter ac perseueranter instare.Cùm aliquot iam menses crudum aridumque nouale tractasset,ac,nullodum fructu, diuini verbi semina proiecisset; tandem è prosciſſo ac sæpius iterato solo,Christianæ fidei germen emicuit.Germinis eius origo fuit eiusmodi. Concionanti,vt solebat,in publica via Fernando, prætemens è plebe nescio quis,attracta præpingui [illegible] repẽte in mediam inspuit faciem.ille,sine perturbatione vlla sputum linteolo abstergit : ac ne verbo quidem reddito, cæptã orationem eodem prorsus tenore vultuque prosequitur. id contemptus ex auditoribus quidam haud imperitus rerum æstimator(ex quo facilè intelligas,ad permodos ad virtutem animos, facta dictis quanto præcellant)cæpit cogitare apud se; profectò nobilis-

biliſſimum atque adeò diuinum philoſophiæ
nus eſſe, quod homines ad tantam æquitatem a
mi conſtantiamque perduceret. dimiſſa deinc
cione, domum ad Fernandũ venit; præcipua Ch
ſtianæ fidei capita legeſque probè cognoſcit
ſtremò, certis precationibus, Moſiſq; decalogo
ſymbolo Apoſtolorum è catechiſmi formula
moriter hauſtis, Amangutianorum omnium
mus, anteactæ vitæ deteſtatus peccata, ſacro fo
renaſcitur. Hunc alij deinceps diuino impulſ
mitati, quorum ad quingentos breui peruen
merus; & quidem ita in propoſito firmi ſtabile
vti per varias deinde clades, & bellica infortu
& nefarias Bonziorum conſpirationes, magi
ac paſtoribus haud ſemel orbati, ſuis tamé ipſ
ribus ac vitæ ratione, Chriſtianam fidem &
ciplinam in hoc vſq; tempus religiosè coluer
inter quæ circumacto iam anno Luſitanorum
nauis portum Bungi tenuerat, quo nomine
num Amangutio diſtat leucas circiter quadra
ta. ab ijs de ſtatu rerum Indicarum Xauerius
litteras accepiſſet, cùm alias ob cauſas eam
prouinciam repetendam exiſtimabat; tum
vti rurſus inde quocunque opus foret, ſup
mentum è noua copia mitteret. ſimul, quo
apud omnes circa nationes magnum nomen
rum, magnam auctoritatem compererat eſſe
mo quoque tempore Sinas ipſos Euangelij
adire cogitabat, haud abſurda ratione coniec
ſi gentem illam Chriſto lucratus foret; eiusd
acceſſionem facili negotio poſtmodum vni
fore Iaponios. Hæc eo moliente, cæteri
diſperſi per Indiam ſocij minimè ſegniter
quiſque munere verſabantur. Egregia in

fuit opera Gaſparis Berzei, quẽ Armuziam à Goa profectum, paulo ante docuimus. Is in Zelandia, ſeu Mattiacis Belgici Oceani populis, oppido Gouſa, Franciſco & Agnete parentibus, obſcuro natus loco, à primis pueritiæ rudimentis Louanium ad ſtudia grauiora ſe contulit. Inde per varios caſus cùm in Luſitaniam deueniſſet, in ſocietatẽ adſcitus, ac diu multumq; probatus, in expeditionem Indicam vnà cum alijs octo deligitur. Conimbriga profectus Oliſiponem anno ſecuſi huius quadrageſimo octauo, nauem Ioannis Mẽdozæ conſcendit. ſocij adiuncti quatuor: totidem cum Antonio Gomeſio in aliam nauem impoſiti. Ac primum omnium, à nauarcho eblanditus eſt Gaſpar, vti quotidie publicè tum ad plebem erudiendam catechiſmũ exerceri, tũ ad propitiandum cœleſte numen catholico ritu litanias adhiberi permitteret. Mox ad vitia tollenda corrigendoſque hominum mores paulatim aggreſſus eſt: rem in primis arduam atque difficilem. præter nauale quippe turbam, colluuiemque ſeruilem, epibatæ circiter quadringenti numerabantur, plerique ſcortis, aleæ, rixis, calumnijs adſueti. Ad horum ſanãda ingenia, Gaſpar, exemplo priuſquam verbo opus eſſe ratus, cunctis, vti æquum erat, ad omnem virtutẽ & caritatẽ prælucere perrexit. Neque ſanè ampla deſuit illi de Deo pariter ac de hominibus benemerendi materies. primùm ſocij eius è maritima iactatione & nauſea in morbum incidêre. ijs dum accuratè miniſtrat, & propriam coqui munere fungitur, ita deſpicabilis in eo viſus, vti paranti ad focum cibos ac ſatagenti, procaces circum pueri, præter cæteras contumelias appoſitam quoq; ollam aut furto ſubducerent,

aut

aut per lasciuiam frangerent: quidam etiam a
nocente vix colaphos pugnosque abstinerent.
specta dein patientia & grauitate viri, paul
contemptus in verecundiam vertit: nec de
qui laboranti, per se perque suos opportun
currerent, simul etiam socijs melius cæpit es
peram ergo ijs adiutoribus, ad verbum Dei
candum, prohibenda flagitia, curandos æg
vetere iam societatis instituto, conuertit, ex
mirum dictu, quanta quàm breui omniũ vit
tatio consequuta sit: bene moratam institut
familiam; non promiscuam seruorum, nauta
militum, institorum turbam, contineri ma
illo domicilio diceres. Primus fermè Præf
Mendoza, Gasparis consuetudine & admirat
se se collegit: pijsque priuatim exercitation
ab eodem excultus, vltro deinde cum alijs
opportuna de Christo deque cœlestibus
habere colloquia; suos primùm familiares,
cæteros in officio continere; egenos & imbe
quotidianis eleemosynis alere. Præfecti vir
ac beneficentiam reliqui deinceps pro su
imitati: vnus etiã haud infimæ sortis negot
Christianæ caritatis pulchritudine ac spec
tus, contempta rerum humanarum incon
& vanitate, sese ad Gasparis dũctum ac vit
nes applicuit, inter eiusmodi occupation
neæ malacia primũ, dein sæuissimis proce
bus circa Bonæ spei promontorium super
mine (quod perrarum est) tantis incommo
taque morborum lue prorsus amissa, ad
cum nauis appellitur. Ibi optatissima dier
decim capta quies; terrestribus etiam diu
è maritima iactatione refecti plerique.

tantùm ac ſocijs, de aliorũ magis quàm de ſua incolumitate ſolicitis, integratus labor. lauta illis inquilinorum hoſpitia minimè deerant; ac multi, vtijs ad valetudinem tuendam vterentur, inſtabant; ſed Gaſpar, Xauerij æmulator egregius, deportatis in publicum noſocomiũ ægrotis, eodẽ ipſe quoque ſucceſſit: ac refouẽdis eorũ corporibus animiſque (cùm ad centum & viginti decũberent) pari cura ac diligentia totum ſeſe rurſus impẽdit. Per id ipſum tempus alia eiuſdem claſſis naui, fratres Dominicani duo Moſambicum delati. horum quoque, in eo valetudinario, magna cum omnium approbatione caritas ac virtus enituit. Goam deinde peruentum. Ibi Gaſpar, nouo impetu capto, in omnes partes Chriſtianæ adiuuandæ rei animũ ac vires intendit. varijs quotidie locis ad multitudinem; in ipſo Prætorio ad ſelectam nobilitatem proceresque verba faciebat: quanto cũ fructu motuque, è noua emendatione morum, è voluntarijs diuitum ac delicatorum pœnis, è plurima peccatorum confeſſione, è frequenti reſtitutione pecuniarum apparuit. diſputationes etiam de religione cum Brachmanis habebat interdũ. Ex ijs primarius quidam ſæpe conuictus; deniq; cum vxore & ſororis filio baptiſmum expetijt. Is baptiſmus octo ipſos dies tinnitu feſto, ſymphonia, choreis, ingenti omnium ordinum ſtudio celebratus: viæ vrbis, vario periſtromate, ac virenti palma elegantem in modum ornatæ: neophyti magna tum Chriſtianorum, tum etiam Brachmanarum frequentia in equis ad templum deducti; ibi ex aqua baptiſmatis, ab Epiſcopo ac Prætore, honoris cauſa rite ſuſcepti. Marito, Lucæ Salæ; vxori, Eliſabethæ nomen impoſitum: adoleſcens Antonius ap-

pellatus,in hāc deinde familiā,ad cæteros ad Chr
ſtum inuitandos,Prætor ipſe,quod ita Luſitanæ
Regem velle non ignoraret, alia quoq; propa
ornamenta & beneficia contulit. Hæc & eiuſm
multa Goæ Gaſpar omni ope curabat. A Xau
dein miſſus,vti dicebamus,Armuziam;in ipſi
mùm nauigatione priſtinam cunctos adiun
conſuetudinem tenuit:eaque re ipſa commo
vectoribus aliquot Chriſtianos fecit. Maſca
Arabiæ felicis delatus;Europæos exſules, ve
coctores,qui tamquam ad aſylum in ea per
rant loca, quoad fas tulit,expiare,atque ad fi
officiumque reuocare conatus eſt.A Maſcato
uectus Armuziam;in ipſo portu, officij cauſ
uios habuit Proepiſcopum, & ſacerdotes, a
cum honeſto comitatu ad arcis Luſitanæ præ
deducitur.ibi cùm inter ſe præfectus, & Proe
copus de hoſpitalitate certarent; & Gaſparem
pud ſe retinere admodum cuperent;ille;gra
trique actis,ad publicum videlicet noſocom
de more diuertit;eam veluti ſedem belli co
Satanam & vitiorum monſtra capturus. Ho
Xauerij præceptis,quæ aſſiduè cogitabat,
ante omnia pectus acri cuſtodia ſepſit ac mu
ſimul,optimatum voluntates ſibi conciliat
greſſus , breui perfecit humanitate,ſubmiſſ
prudentia,vt omnium nemo illis acceptior
aut carior.Per hos maximè,de ſtatu empor
neribus negotiorum,& moribus hominũ diſ
ter cognouit. Deliberanti dein apud ſe, qua
ſimũ ex parte oppugnaret ſceleris & nequi
nimenta;arcem ipſam protinus aggredi v
ea ferme contemptu ſacrorum,inicitia diſcip
riter humaniq; iuris,& alta quadam futur
obli-

obliuione cõstabat. nec mirum. multos quippe annos Christiani cõuenæ & inquilini, magistris, ac monitoribus, parochisq; caruerant: &, qui nuper aduenerant clerici, quæ tum erant tempora, pecuniarum haud paulo magis quàm animarũ inhiabant lucris. ergo passim enata virgulta vepresq;, omnem ab infelici tellure benigni syderis radiũ ac lumen arcebant. hinc teterrima rerũ, cæremoniarum, errorumque colluuies; artes magicę; diuinatio; sortes; concubitus incesti ac vagi; quodque haud minus detestêre, fidelium cum infidelibus, Iudæis, Turcis, Arabibus infanda connubia; vt Christiana proles à matribus educata (proh nefas) in Mahometanos, & Hebraicos, & aliarũ gentium ritus moresque transirent. eam consuetudinem, Gaspar, admirabili spiritus vehementia, crebris concionibus, ac terribili cælestium irarum denunciatione discussit. Et auxerat opportunè pauorem auditorum atque formidinem, terra per eos fortè dies horrendis motibus intremiscens. Præterea Gaspar, ad synceritatẽ fidei reuocandã, & praue religionis procul habẽda contagia, nullo non die statis horis è Xauerij formula publicè catechismũ habebat. id verò in omnes partes vnicè profuit. puerilis ætas, infima plebs, sexus vtriusq; mancipia, Christianis præceptionibus ac mysterijs erudita. simul etiã quotidianæ singulorũ vitæ custodes adhibiti, qui ad Gasparẽ cuncta deferrẽt: propositisq; premijs ac pœnis, pudici paulatim ac probi mores in vulgus inducti. eadem illa rudimenta legesque, serui mox heris, filij parentibus, fideles pueri æqualibus Mahometanis, alijsq; priuatim edebant; eosque omni arte ad Christum alicere nitebantur. ac demum, sublatis ibi quo-

que prophanis & lasciuis cantionibus, castiss
versu ac salutaribus monitis dies ac noctes om
nia personabant. Ita, religionis integritati, non
præsens modò, sed in posterum quoque magna
parte consultum. Erant præterea qui ferrum,
sulphur, vetitasque merces alias, Turcis ac Mah
metanis inferrent, quod Pontificias diras, co
id facinus in cœna Domini cum horrendo ca
ne fundi solitas, vel proterue conténerent, vel
nitus ignorarent. docti quanto id piaculo fier
quæstu sacrilego destitêre non pauci, & pro ea
testate quam habebat Gaspar, in gratiam cum
clesia restituti. Ab hisce victorijs, Christi mile
terrimam aliam generis humani pestem aggre
tur, auaritiã, & fœnebre malum: quo in genere
ta erat nonnullorum impudentia (qui se Christ
nos ferebãt) vt aureorũ vix decem iteratis per a
num vsuris, integra semper sorte, seque familia
que turpiter alerent. ad hæc tollenda scelera, o
par, de auaritię peccato disputationes institu
subtilitate doctrinæ, tam veris grauibusq; sen
tijs, tam incensis amore diuino verborum fu
nibus, vt hoc etiam dæmonis castellũ pæne a
damentis frequenti verberatione conuulser
graui multorum pœnitentia, & euidenti mu
ac vitæ mutatione declaratum est; qui prima
ne salutato quidẽ Deo, ad argẽtarias taberna
tinus itare adsueti, atque ibi nullo recti pra
discrimine res cõtrahere, pecunias huc illuc
ijcere, fœnus augere; iam, intima religione
domo templum rectà, inde forum adibant. Ad
pentibus alienigenis pariter incolisque, tam
in academia, de iure mutui, de legibus per
tionum, de Christiani mercatoris officio, e

ris potissimum præceptis ac traditione quærebāt. Neque labijs dumtaxat ac vultu sese philosophia continuit, ad rem atque ad facta peruenit: & inexorabilibus ad eam diē claustris obseratas aperuit arcas. Igitur ex malè parto restitutiones vel in duplum iustis dominis, aut, vbi ij non apparerent, in pios vsus; & super hæc eleëmosynæ factæ complures, atque ex ijs, auri argentique redactum, quod magno puellarum numero collocando, nosocomij laxandis angustijs, & multorum inopię leuandæ sat esset, opulenti præterea negotiatores, gehēnæ metu perculsi, vltro suas omnes rationes ad Gasparis arbitrium cōtulēre, parati, quicquid ab se fraudatum fuisset, non pecunia tantùm, sed etiam, vbi satis ea non esset, corporibus luere. Per hunc modum, fraudibus & rapinis obuiam itum est. Ingens præterea, vt in celeberrimo portu, amplisque diuitijs, erat Armuziæ luxus. ea quoq; Satanæ opera Gaspar aggressus, multorum excussit delicias, multos à scortis atque à nefario pellicatu diuulsit. Inde ad lites dirimendas tollendasque inimicitias adiecit animum: monitisque & auctoritate viros aliquot honestos adduxit, vti datis inter se dextris, & venia offensionum petita, publicè ad ipsas templi valuas, magna populi frequentia, in gratiam optimo exemplo redirent. Non eundem cum sicarijs (quorum erat ibi summa licentia) successum habuit res: Gasparis dicta palam aspernabantur, negantes, futura damna lucraue sibi esse tanti, vt præsentem fructum ac dulcedinem vltionis amitterent. Hoc perditorum hominum genus, itemque blasphemi, & seditiosi, & grassatores, egit cum Lusitano præfecto Gaspar, vt oppido pellerentur; sed propter multitudinem impe-

petrari non potuit. Creſcebat interim occupa
num moles. quippe non vnius nationis alteri
ſalutem Gaſpar complexus erat animo, ſed om
um prorſus, quotquot in eadem inſula verſa
tur. quò pluribus ergo ſufficeret, ſpatia temp
certa ratione diſpenſare coactus eſt. Domini
feriam, itemque tertiam, quartam, & quint
populo Chriſtiano: ſecundam ethnicis; ſexti
hometanis; ſabbatum Hebræis (quos harum
ſecta feſtos obſeruabat dies) attribuit. Chri
nis, quod eorum potiſſimum gratia miſſus
loca fuiſſet, idcirco longè plurimum opera
buendum putabat. igitur & ægrotis in no
mio, quoad liceret, ſedulus aderat; & cul
as adibat frequenter; catecheſim verò item
conciones, vel feruentiſſimo ſolis ardore (
intra tectorum vmbras immerſi aquis incol
dent) habere pergebat tanto omnium ordi
ætatumque concurſu, loca certatim occup
tium, vti pæne ante lucem templum audito
oppleretur. accedebat domeſtica & quotid
conſuetudo multorum; vt, quod è ſuperior
caſſum egerat loco, priuatis colloquijs, &
liari conuictu ad exitum haud rarò perd
Multo verò maximam temporis partem
bat pœnitentiæ ſacramentum, cui Gaſpa
interdiu ſolùm inſtabat, ſed etiam noctu: atq
diſtinebatur interdum, vti ad neceſſariam
ris quietem, quantouis adhibito conatu, ſpa
horæ vix vnius eriperet. Auxit eam occupa
publicè per eos dies accepta clades. Mun
opportunum caſtellum erat in Perſidis co
te, Monaianum, Armuzianæ ditionis. id h
pente proditū eſt. eò vehemētius tum R

popu

popularium animos inopinata res perculit. miſſus extemplò recuperandi cauſa Mahometanus præfectus cum quinque millibus Perſicę iuuentutis, additi ex fœdere, Luſitani circiter quadringenti. Pantaleon Sala præerat. Hoſce, Gaſpar, antequā ad bellum exirent, Chriſtiano ritu ad confeſſionem conatus adducere, viginti vix perſuaſit, apud cæteros inania fuêre monita: flagitijs non minus quàm armis operti ad caſtra tendebant. Venienti dein ad ſe Pantaleoni ſalutandi cauſa, vereri ſe admodum dixit, ne graues neglecti numinis pœnas Luſitani propediem darent. Præſenſioni reſpondit exitus. quippe, vt in ſtatiua peruētum eſt, tetra Luſitanam cohortem inuaſit lethargi lues. breui perière ad quinquaginta. vulnerati prēterea ab hoſte circiter centum. inde cùm alij deinceps atque alij caderent, ac veluti pecora paſſim inhumati iacerent; conſternata fœdo ſpectaculo reliqua cohors, & ex conſcientia delictorum, ſempiterni exitij metu perterrita; conuulſis repente ſignis ægrè Armuziam repetunt; Gaſparem vnum omnes requirunt; vti ſe à peccatis abſoluat, ac reſipiſcentes exaudiat, obteſtantur. Nec mora; in valetudinarium admiſſi, & in lectulis collocati plerique. Tum renouato ad omnem laborem conatu Gaſpar in corporum ſimul & animorum curationem totus incumbere. acciti extemplò medici adiutoreſque. Sacerdotes etiam aduocebantur; ſed vulgo negarunt milites, vlli omnino ſeſe, niſi Gaſpari, arcana ſui pectoris velle committere. quocirca ita diſtringebatur, vti vno eodemque tempore, huic peccata expromenti, aures: illi animam agenti, voces & hortamēta præberet. Cecidit perinde commodè, quod vi morbi emotis mente non-

nullis,ad confeſſionem peragendam neque ratio neque ſermo conſtaret.in ijs quidam cùm ferrum in ſeſe repente ſtrinxiſſet;clamore & cõcurſu tus,extorto gladio,in Gaſparis fauces inuaſit nibus:ac minimum abfuit, quin ſpiritu inte ſo præfocaret inſontem. per vim auulſus, po poſt exſpirauit.inſtinctu mali dæmonis in e biem actus creditur,tantam à Dei famulo fib tidie prædam eripi non ferentis. Inter hæc, cito Rege populoque,quod extraheretur be & amiſſi caſtelli obſidio malè procederet;ſu cationes ad Beatæ Virginis ædiculam duo millia paſſuum ab vrbe,Gaſpar indixit.inſig tate concepta excalceati non ſemel iêre q plurimi, cæleſtem opem ac pacem conſono more poſcentes.haud in irritum fuſa obſecr Monaianum,vi & armis ad eam diem fruſtra pugnatum;conditionibus demum,ac ſubita v tatum inclinatione receptum eſt.ea res præt nuntiata,ingentem Gaſpari apud omnes grat & gloriam peperit.eximiæ viri ſanctimoniæ tribuebatur euentus. Acceſsêre ad nominis britatem ac famam,in alio genere nonnulla cula.Luſitanus erat prædiues, mammonæ valde irretitus.is Gaſparem ſalutaria dante nita,identidem reſpuebat,hoc etiam nomin fenſus patri, quod ſuum negotiandi ac di genus (vt eſt ſuſpicax malè conſcia men blicis ab eo cõcionibus,ꝓprie perſtringi cum huius pertinacia Gaſpar interim o caritate certabat.ac plurima nequicquã ad extremum magis magiſque pro illo rat, preces & obtecrationes inſtaurat. no demũ hæc remedia valuêre.propitiati Do

obſt
ſera
ſente
ma f
frag
ami
dic
cer
cor
ctis
di
Ga
Lu
ſter
def
qui
cè
Ad
ctu
tibu
val
per
tul
vit
xas
mo
tio
næ
rò,
ter
diu
mi
do
mec

obſtinatũ indulgentia ſingularis apparuit: quippe ſera iam nocte, ſecundum quietem Luſitanus præſentem ſibi videre viſus eſt ſacerdotem, pulcherrima forma conſpicuum, ſuauiſſimo quodam odore fragrantem. tum alter adſtans iacenti neſcio quis, amica voce; quid, inquit, dubitas, cœleſti huic medico, animi tui latebras & vlcera patefacere? nõne cernis quantus oris decor, quãta & quàm anguſta corporis totius habitusque dignitas ſit? hiſce dictis erecto mirum in modum homini, & experiendi cauſa manus ad tactum admouenti, apparere Gaſpar veſtigio deſijt. eam ſcilicet fruſtrationẽ Luſitanus ægrè admodum ferre. Tum alter ille, triſtem ac mœrentem bono animo iubet eſſe, certam deſiderati ſacerdotis in proximo ſpõdet copiam, quippe, vbi diluxerit, in regio noſocomio publicè ſacris operaturum. hæc effatus, item euanuit. Admiranda ſomnij virtus fuit. lapideum viri pectus emollijt; vim lacrymarum expreſſit. madentibus inde oculis ac genis euigilans, Gaſperem è valetudinario precibus infimis domum accerſit; perque ſummam obſeruantiam, ac miſtum gratulationi pudorem accepto, actæ ad eam diem vitæ, quantum repetere potuit memorando, noxas ediſſerit; eidem ſeque & ſua cuncta permittit. mox tempeſtiuo dierum aliquot ſeceſſu, meditatione ſaluberrima vegetatus, cùm alia Chriſtianæ ſanitatis minimè obſcura dedit ſigna; tum verò, quod in egentes, breui aureorum millia circiter quinque diſtribuit. Alium quendam, Gaſpar, diu multumque obluctantem, ad euomendam animi ſaniem, plagasque nudandas tandem aliquando perduxerat. is, peracta confeſſione, dum circa mediam noctem è præſcripto ſatisfacit; ecce tibi,

tetris animalibus fœdisque monstris cubicul
repente completur.ab ijs circumuentus, ac v
petitus,obriguit primò;& conscius offensio
incertus gratiæ, ne viuus in tartarum cum ip
aiunt,vestimẽtis illicò raperetur, extimui
vbi se se paululum ex pauore collegit,detra
pariete sacram imaginem arctè complexus,
no clamore diuinum implorat auxilium. A
voces(mirum dictu) confestim atra illa &
turba discessit tanto cum tumultu strepitu
domus tota concuti & conuelli funditus v
tur. Id probè expiati purgatique animi argu
tum nonnulli duxêre.certa magna tum sua
Gasparis laude,vir ille,haud paulò meliore
de vitæ rationem instituit. Alius,cùm aliquo
annos in flagitiorum tenebris & cœno iacer
Christi lucem extrahi nullo modo se patie
affirmans,mortem subiturum potius,quàm
ris vultum atque iudicium. Veritus deinde,
diutiùs in eadem vrbe mãsisset,ad id ipsum
adeò horrebat,amicorum aut conuitijs tand
digeretur,aut precibus;mutare sedem, & in
proficisci quamprimùm decreuit.eo consil
dum conscenderat nauem, cùm subita vi m
miser,ac simul panico quodam ita correp
vt cœlestes in suum caput minas vndique
tas putaret:quicquid increpuisset, se vide
num peti sine dubio crederet. Hisce terror
xius,in terram exscendit:Gasparem aduoc
cata fatetur:ac valetudine tum demum rec
stigato vetere luxu nouum induit homine
dem improuisę mortis metu pertinaces a
ad Gasparis tribunal,arbitriũque pertrac
horum, animi fermè: illorum, etiam corp
cata

nata diuinitus. Primarij viri filius, febri grauissima laborabat, eidē erat oculus diuturna tabe putridus, & sæuo tumore dirupt⁹. duplici malo multis adhibitis effectu nullo remedijs; cùm in humana ope nihil iam esset spei, mœrens pater Gasparē demissè obtestatur & obsecrat, vt pro salute carissimi filij tam periculosè ægrotantis, litare dignetur. Fecit ille: neque diutius dilatum è cœlo beneficium est, eo ipso quo salutarem hostiā obtulit die, non solùm æquatis humoribus vniuersa febris abijt, sed etiam delapsis ex oculo maioribus squamis, planē restitutum est lumen. Tum parens, accito festinè Gaspari, liberatum vtroque simul morbo iuuenem, vix præ lætitia sui compos ostendit: agitq; gratias immortales, quod sibi pariter ac nato spiritum lucemque reddiderit. At Gaspar, modesto vultu, constantique sermone, Deiparæ Virgini, cuius votiuum fuerat sacrum, tantam virtutem, adeò insigne miraculum tribuit. Idem pro amico pæne iam animam agēte rogatus fecit: ille, sacro vixdum absoluto, conualuit. Mulier à dæmone propemodum obsessa, spectrisq; horrificis agitata, in vltimū venerat vitæ discrimen. Euocatus à marito Gaspar, vt afflictæ & exsangui manus imponeret; per occupationes ipse tum quidem adire non potuit; cæterùm schedulam, inscripto diui Ioannis Euāgelio, pro se misit, quam pesti amoliendæ mulier è collo suspenderet. id vbi factum, confestim leuata morbo, terroribusq; soluta, surrexit. Præterea, cuiusdam acutissimus laterum dolor, pia Gasparis deprecatione sedatus est. Neq; verò ad corporis morbos duntaxat leuandos, aut depellendos, valebant eius vota; sed etiam, vbi ad animi salutem id expediret, vltrò accersendos augendosque.

dosque. Centurio nobilis quidam, insigni con-
macia & procacitate pæne totius ciuitatis o-
bi conciuerat: ac proinde cum multis, vt fit, g-
ues & apertas inimicitias exercebat. Is ad con-
diam à Gaspare diu multumque solicitatus in-
semper conatu, incertum cuius rei gratia ex-
secessit. regressus deinde, cùm in eadem obsti-
ne perstaret; quàm vellē (inquit Gaspar) ad fle-
dam istius mentis duritiem, diuina manu in-
pus aliquid grauioris cruciatus immitti, non
id planè optauerat, cùm ferus ille, sæua corre-
febri, ad Gasparem, vrgente religione se con-
à quo per Pœnitentiæ sacramētum ritè exp-
cùm in eius potestate sese futurum omnino a-
masset; apprehensum inermem ac supplicem
ter, ad petendam ab inimicis veniam offensio-
tota vrbe circumagit: sanè opportunè: quippe
lapidibus, alij gladijs & ballistis instructi, v-
locis inuisum caput ad necem operiebantur
rum incensus dolor, & puniendi propositum
turionis humilitate, & Gasparis auctoritate
tò mitigatum est. Ita, quod ferreus miles, a-
& robore ægrè assecutus foret, vti aduersari-
iras atque impetus frangeret, id morbo su-
& Gasparis hortatu, Christiana virtute ac su-
sione perfecit. Alium item superbum, & sa-
rium; truciq́ue ore minaces gerentem spiri-
uersa præter opinionē valetudo prostraue-
sus occasione Gaspar, ad hominem, si qua
leniendum simul & expiandum, clemente
dit. mulcere iracundiam; bona concordia
cis, discordiæ mala; perpetuum è mutuis
nibus angorem ac solicitudinem; Christi-
gis de reconciliatione vim ac necessitate
nere,

nere. Ille, domita nondum asperitate sæuitiaque, patrem auersatus, vltrò contumelias ingerit, Deumque lacessit ipsum, abiret cum intempestiua sapientia: nullo pacto velle se inultum excedere: neque ipsius Christi gratiam existimationi ac dignitati præferre. hæc & alia, militariter, impia verba iactanti, renidens amarum Gaspar; Itane? inquit. Atqui non ante crastinus occidet sol, quàm tu plus quinquies, & quidem frustra, sacerdotem inclames. nec vana cecinit. posteà luce ante meridiem acri symptomate oppressus, posita repente ferocia, magnis vocibus Dei seruum ægrotus implorat. ac parum abfuit, quin ad supplicium sempiternum, temeratus ac sordidus è vita discederet. Hęc & alia id genus, à Gaspare, cœlestis cuiusdam virtutis edita documenta. Præterea misti varijs è nationibus ad eum desertores ac transfugæ, nec non schismatici ventitabant Abassini, Armenij, Georgiani, & ex Europa non pauci. quos ille, per summam lenitatem ereptis opinionum erroribus, solèni ritu piatos, restituebat Ecclesiæ. Ex ijs vnus, Ioannes nomine, in ipso conatu Gasparis adeundi, præclarum martyrij decus tulit. Germanus erat genere, in vrbe Colonia patre natus admodũ locuplete; annumque iam decimũ in oppido Turcarum Catifa, non longè ab Armuzianis finibus pro Mahometano se se gerebat, tormentarij pulueris artifex, atque ob id ipsum genti percarus. is, audito Gasparis nomine, rebusque ijs quæ Armuzæ gerebantur, ab impio ministerio ad famulatũ Christi, si Gaspar adiuuaret, quamprimùm redire constituit. Id quò sine arbitris fieret, in atramenti librarij difficultate, sulphureũ diluit puluerem: eo diluto litteras ad Gasparem vna eademque sen-

ſententia, Latino, Belgico, & Franco ſermone
ſcribit: vehementer optare ſe, modò apud Lu
nos tutò liceat cõmorari, & in idipſum à Gaſp
fidem accipiat; Armuziam venire, & Chriſto
mino per ſacramentum pœnitentię ſatisface
nuntio lætus Gaſpar extemplò reſcribit; fid
accedat, ſibi ac Luſitanis aduentum ipſius gra
mum fore. Hæc epiſtola, incertum eius fraud
perferendam acceperat, an alio quo caſu, ab C
fano præfecto intercepta, Ioannis conſilium
didit. Confeſtim à Turcis de ipſius religione
ſitum. ille verò intrepidè ſeſe Chriſtianum fa
atque ad omnia tormenta necemque pro Ch
nomine promptum oſtendere. Inde furẽtibus
hometanis, fœdè laniatus atque diſſectus, ad
mum vſque ſpiritum in veræ fidei confeſſione
manſit. Caput abſciſſum, & prælongo infixum
ſtili, Turcæ in arcis mœnibus poſuêre. Hau
multò poſt, Luſitana claſſis Armuziam tenuit
lia duo circiter hominum ea claſſe vehebant
ius turbæ totius animorũ ſordes Gaſpar elu
lus, quod ſacerdotes cæteri per eos dies in m
incidiſſent. inde placato Deo Luſitanus arde
ad Catifanum littus acceſſit, ac repentina de
ſione oppidum cepit, atque diripuit. inter d
tionem, Gaſparis epiſtola apud Præfectum
ta. eo argumento de Ioannis nece cognitum
fixum extemplò caput, Armuziamque ac
tranſmiſſum Gaſpar cum pſalmodia & lau
ne perhonorificè condidit. Atque hæc fer
ſeruus cum his qui vel Chriſti cenſebantur
ne, vel quoquomodo ad ius ac ditionem
pertinebant. Cum Saracenis autem, & Arabus
quique alij pſeudoprophetam ſequuntur, cum

ex oc-

occasione aliâs; tum verò sexta, vti dictum est, feria maximè versabatur. Apud eos, contra quàm in Iapone Xauerio, magnam illi pepererat existimationem perspecta & voluntaria viri paupertas; & in tantis animi bonis, tantaque doctrina, tantus corporis neglectus, tanta externi cultus habitusque tenuitas. Gratiam verò conciliarat comitas, & mansuetudo, & super hæc, fœneratoribus Europæis per illum incussa religio, & exhaustis incolis pecuniæ restitutę. Augebat venerationem, constans apud omnes de eximia illius sanctitate, editisque miraculis rumor. vt eum Mahometani magnum Christianorum sacerdotem, atque adeo ipsum Ioannem Baptistam Zachariæ filium vulgo appellarent. Ergo ab ijs, patri, inter cætera, nouum etiam & inusitatum honoris genus illud habitum est. media nocte, videlicet ob calores, illum non modò in maximum Mahometis templum (Coranum, id est rem sacram Arabes de ipso Mahometicæ legis nomine appellant) quo Christianis hominibus pedem intulisse capitale est; sed etiam in ipsius templi fastigium perduxêre frequentes, magna luminum accēsa vi, manum ipsius ac vestem subinde osculantes: neque abnuit ire Gaspar, quò gentis ritus ac superstitiones, refutandi gratia, certius propiusque cognosceret. Eadem fama permotus Armuziæ Rex ipse, diuino impulsu paulatim in studium Christianæ religionis incubuit, atque in id ipsum viginti circiter millia traxit è multitudine, itemque è nobilitate nonnullos: neque ita multò pòst ad se Gasparem accersijt, intrantique, non assurrexit solùm, sed etiam in suamet sella diu renitentem sedere coegit. Ad colloquium, cæteris arbitris consultò remotis, vnus inter-

interpres adhibitus Garzias Penna Lusitanus, h
lis vir, & solers ingenio; Latinis pariter & Ar
cis litteris eruditus. In eo cõgressu, cognita Re
voluntate, quominus inuisa proceribus fore
ctum de coarguendis in publico cœtu & pr
pum corona, vanitatis Mahometanæ fallaci
in condictum catechismo tempus, ac sacro ba
mati: & Gaspar, collaudato Rege, lætissimus a
eam rem (neque enim celari diutius potuit) l
pæ ægrè admodum passi, blãditijs primùm ac
cibus tentant Regem: aspernanti, mox dese
nem, & arma, & iras Thoma Persarum Regis
ni denuntiant. Hasce comminationes, diuin
tela fretus & subsidio Lusitano, temnebat Re
cizios insuper (quo nomine Mahometanæ se
stitionis antistites vocant) ausos in regiæ ve
lo de auita religione tenenda vociferari, co
stim abigi lapidibus iussit, atque perpetuo m
uit exsilio. Hactenus constantiam & fortitud
Rex præstitit miram: sed matris ad extremu
testina bella, patriæ excidium, occasum regn
ni arte miserantis, obtestationes & lacryma
tius ferre non valuit. Regis exemplum cr
templò secuti. Aliquod deinde interiectis d
vocato rursum ad se Gaspari plus etiam qui
tea honoris tribuit Rex. ingredienti ad sca
currit, ac dextram insuper apprehensam m
nibus exosculari contendit. dein tarditatis
dæ causa, docuit quanto in periculo res ver
tur. Si pergant de baptismo agere; domesti
multus ac seditiones, externa imminere bell
dendum tempori, neque experiendam tam
crimine vim. vbi primùm atrox procella remi
rit, & optata affulserit lux, se neque suis pr
neque

neque patris optimi caritati ac ſtudio defuturum. Interea, quæ alioquin ad rei Chriſtianæ dignitatẽ & incrementum attineant, quantum præſentes difficultates ac tempora patiantur, ab ſe cuncta nihilominus exſpectet. Ad ea dicta Gaſpar, magna nimirum ſpe deluſus ingemuit; hortatusque Regem eſt; vti Deo, cui nihil arduum, fideret; eique totam rem animo commendaret. ipſe item ab Rege digreſſus, contra nouas dæmonum & hominum fraudes, nouum è cœlo auxilium petit: voluntarias pœnas, ieiunia, obſecrationes per ſe perque ſuos inſtaurat: ſupplicationes de more per vrbem habendas curat. concinentes longo agmine incedebant pueri; validior ætas, quinquageni vel ſexageni pariter, in ſua terga flagris acerrimè ſæuiebant: omnibus locis implorabatur diuina clementia. Aduerſus ea Cacizij viciſſim inflati pœnitentia Regis & popularium, concitata plebe, ſupplicationes item obire, inediam extendere, nouaculis cutem incidere, quàm maximas manus in Coranum & reliqua fana cogere, Mahometis exſecrabile nomen, ex omni parte diſſonis clamoribus inuocare. Tum Gaſpar, facinus indignum ratus, in vrbe quæ Luſitano præſidio teneretur, Chriſto Mahometem opponi: cum veritate mendacium, fabulas & ludibria cum recta fide ſanctiſsq; myſterijs propemodum ex æquo contendere; per ſummum animi ardorem aliquot maioris formæ comparat Cruces; ac nulla vi, nullo armorum ſtrepitu, pręuia dũtaxat pſallentium puerorũ rabelli turba, ad Coranum tendit intrepidus. res ira: Crucis virtute ac fulgore perſtricti atque mononiti Mahometani repente diffugiunt. Gaſpar Corano palã victricia mortis ac Satanæ defigit

ſigna. Regis dein iuſſu fabris adhibitis, templ
nuæ cæmento & calce obſtruuntur. Super hęc
ui edicto impiæ vociferationes inſula tota p
bitæ. tum verò ſatrapæ & antiſtites fremere
latas religiones, & ſacra deſerta, cũ Armuzi
ram, cum cæteris Regibus, Perſaq; in prim
litteras queri: cunctos ad arma atq; ad vlti
cendere; poſtremò, ſeſe vrbẽ relicturos, & i
niciem vectigalium aliò commercia auoc
minari. cùm parum terrendo proficerent, ac
ominus clauſæ valuæ perſtarent, multò bre
& magis compendiariam ineunt viam. Eur
aliquot, profeſsione duntaxat ac nomine
ſtianos, perq; eos nouũ arcis Luſitanæ præf
grandi adoriuntur pecunia, vti Coranum
patefieri, & celeberrimę religionis altaria
di permittat. Præfectus, quietis videlicet
cauſa inclinato ad aſſentiendum animo,
men inconſulto Gaſpare auſus aggredi, pat
conuiuium inuitat. in eo cõuiuio cùm bla
per ea re Gaſparem appellare, & molli b
negotium tractare cæpiſſet, ſubito deliqu
exanimatus, cęptum omiſit. de cęteris qui
fariam vrgebant, alij alio leto paucis die
ſumpti. de templo in pręſentia nihil imp
Rex cùm aliquandiu Chriſti cultum agit
mo, improborum artificio ac ſcelere ſen
tuatus, deniq ſapientem cogitationem ab
regno cœleſti (quod nimium ſæpè fieri
humanas opes, & fluxa commoda vitæ
antetulit. De populo tamẽ ſubinde fieba
Chriſtiani. Sed Gaſpar ipſa petebat capi
peritos in certamen ac diſputationem e
tebatur, vt Mahometica palã prauitate

gentem, si fieri posset, vniuersam ad Christum adiungeret. illi contrà, tergiuersari, congressum altercationemq; defugere, & quidem ipsius religionis obtentu, quod subdola falsi prophetæ sanctione vetari dicuntur, Mahometica dogmata ad examen ac trutinam reuocare, & in quæstionem vllo pacto deducere. Hoc maximè prætextu conatus Gasparis & prouocationes diu elusêre. Veriti deinde, ne si pergerent abnuere pugnam; prædamnare semet, & causæ diffidere viderentur; athletam denique producunt, ætate prouectum, natione Persam, cùm sobrietatis apud eos, tum verò doctrinæ fama præstantem: quippe non Mahometica dumtaxat volumina, sed Aristotelem etiam lectitarat, ac medicam insuper callebat artem, eratque in physicis apprimè versatus. Is in medium adductus, Gaspari ante omnia sponsionem obtulit; in montem natiui salis (quales in eo tractu multi cõsurgunt) squalidum, ac desertum, & omnis alimenti penitus inope secederent ambo. vter diutius in eo monte inediam toleraſſet, eius fides in Deum ac religio, rectior ac sanctior haberetur. Ad ea Gaspar, tentato, quod aiunt, Deo, nihil opus esse respondit: hominem à brutis ratione tantùm & oratione secerni: verbis agerent prius: cõcertatione verborum si decerni lis, atq; ad liquidum controuersia perduci nõ posset; tum demum sponsione decertarent; atq; ad aspera quamlibet experimenta descenderent. Hisce auditis philosophus rubore statim, mox pallore suffundi: nolle se videri victum: nolle rursus infirmas ac friuolas theses in discrimen adducere. ad extremum, vincente puduit metu, in aliud tempus dilata res est. Porrò hæc nequaquam in occulto agebantur. Inter

cæteros aderant ipsius philosophi vxor, & fi
nõ vulgari indole & ingenio fœminæ, & insig
generis nobilitate insignes, è Zeidensi fami
quam ferunt ab ipso Mahomete originem du
hæ, perspecta pugilis Christiani constantia, &
metani formidine; profectò nihil syncerum
lidum subesse patrijs cæremonijs argutè o
ctant. dein afflatæ diuinitus, quando pater
lias in amentia perstaret, priuatim ipsæme
suæ prospiciũt, baptismum à Gaspare seors
tunt. ille fœminas illustres apud fidelem am
& probum, catechismi causa in hospitio loc
nuis quæ in publicum ferebant, diligenter o
sis. ea res ob illarum claritatem atrox adm
incolis visa, magnosq; in vrbe animorum m
exciuit: sed partim Gasparis reuerẽtia, partim
sitanorum arce machinisque deterriti, diuers
vim afferre nõ audebant. Tum philosophus d
rio ac dolore agitatus, ad Gasparem adit; in
am dolenter expostulat; coniugem marito, pu
ti filiam reddi protinus æquum esse, Deos ho
nesq; testatur. Gaspar cõtra, nihil iniuria fi
dicere, fœminas vltro (& sapienter quidẽ) fi
suluisse: vt Christo initiarentur, supplicie
rasse: recta illarum studia deseri, sanctissim
stulata repudiari nefas fuisse. Sub hæc, mu
tro citroq; habitis verbis, nouam conditio
losopho Gaspar tulit; relictam paulo ante
tationem, ex condicto repeterent; testes ad
si victor euaderet Persa, fœminas domũ
ret cum bona pace: sin victus; vnà cũ illis
que Christum indueret. Eam conditionem
dum grauatè Persa visus accipere: sed am
cessitudo, & præterea ratio dignitatis vr
citur

citur disputationi dies, ea vbi affuit, in idem conclaue conueniunt. sponsionis iudices ac spectatores certaminis Proepiscopus ipse, & Penna interpres, itemq; scriba publicus, qui dialogum ex fide mandaret litteris; nec nõ alij partis vtriusq; viri graues adstabant: spectaculi autem eò maior fructus fuit, quod certantium vterq; dialecticis artibus erat imbutus: vt non eminus inter imperitos tamquã velites, in irritum aut in diuersum tela ferrentur; sed vt inter statarios & exercitatos, collato pede, gladij mucronesq; cõcurrerent. De natura Dei quæstum in primis. quem solitarium, & generationis expertem, è Cerdonis & aliorum hæresi Mahometes affirmat. Hãc naturam vel maximè fœcundam validis argumentis Gaspar ostendit: effecitq; ratiocinando, vti Persa Deum trinum vni cumque, ex fidei orthodoxæ decreto concederet. Deinceps de Christo Dei filio sequutum problema, quem ex Dei quodam halitu; & è Virgine matre conceptum genitumque Mahometani eximiũ illi quidem prophetam agnoscunt; veruntamen Deum eundem, & pro generis humani salute mortuum, prorsus negant. At Gaspar, verũ Deum pariter hominẽque, duplici in vnam hypostasim coeunte natura, non solum è Spiritu sancto conceptũ & natũ è Virgine, sed etiam omnẽ Dei patris iram in perfidum ac rebelle genus humanum suo capite excepisse, diraque supplicia, & ipsam in Cruce mortẽ sponte subijsse; rationibus, exemplis, oraculis docuit. Iam, quæ Arabes de cœlesti beatitudine fabulantur, quam in fœda sensuum voluptate ac titillatione constituunt; quæque de immensis nescio quibus Angelorum corporibus ac ministerijs turpiter adstruunt, perleui momento cuncta Gaspar

spar cuertit. Denique, variè argumentando p
mendoque, paulatim aduersarium adduxi
vt Christianam religionem dignam esse q
prudentissimus quisque maximè foueret;
hometicam nec sine stultitia susci pi, nec
pertinacia defendi posse fateretur. Vbi ad
locum ventum est; nouo perfusus gaudio
spar, ad Persam: bene habet, inquit, non
gè abes à regno Dei. dein cùm instare p
ret, & clarius eandem confessionem expri
Persa confusus ac perturbatus, dæmone re
sante resiliens, tam longè sese prolapsum
gemuit; ac sibi talia excidisse responsa, p
mò, ne manus omnino dedisse videretur, al
terem cantilenam confugit domesticis neg
impeditum, nesidem falleret, subitò se in are
descendisse: certis insuper libris ad comme
dum sibi opus esse, quò paratior instructio
in pugnam rediret. vt proferretur dies, & a
retur iudicium, postulauit. inde furtim ex vi
vicinum dynastam consultandi gratia secess
eo acriter obiurgatus, quod cum veterano
venefico (ita enim Gasparem appellabat)
camelis in Persidis interiora transmissus e
que postea redijt. Insignis ad Caciziorum
decus & ignominiam, illa fuga & exsilium
it. vulgo, fractum & abiectum Persam
bras quæsijsse narrabant. Vxor interim e
filia, Christianis institutionibus erudi
uisis in pauperes aureorum quatuor fer
bus, magno apparatu pompaq; ad templum
sti adeunt. ibi summo omnium gentium
numque concursu, mira bonorum lætit
quo

ero fonte abluuntur. matronæ MARIA, virgini Catharina inditum nomen. hanc dein Gaſpar Luſitano viro dedit in matrimonium. Earum præclara conuerſio Mahometanos in diuerſa diſtraxit. alij exemplo incitati, rectam fidem amplectebantur. alios contra, è tam ſecundo Chriſtianæ rei progreſſu metus inceſsit, ne magia & præcantationibus ad peregrina & inuiſa cogerentur ſacra. ac proinde, antiſtitum admonitu, non modò vocem Gaſparis ac vultus horrebant; ſed etiam ad conſuetum catechiſmi ſignum, oppoſitis illicò manibus obturabant aures, quod ita perſuaſum haberent, in ipſo quoque illius tintinnabulo ac ſono, vim ineſſe maleficam. Per idem tempus, modò prædonum adeſſet copia, nouus in vicinas regiones aditus Euangelio pateſcebat. populi ſunt felicis Arabiæ, celeberrimis quatuor oppidis incoſentes: Ammonitas quidam opinantur: vetuſtiſsimi generis: in ipſum vſque Loth originem referunt. Horum maiores, fama eſt mortalium primos à Mahomete in fraudem inductos. ij, rumore excitati, qui de Gaſparis admiranda virtute ac doctrina longè lateque manauerat; communi conſenſu patrem ad ſe per litteras ac nuntios inuitarunt, magno ſtudio ſe teneri veritatis & ſapientiæ: ad ſitientes aures accederet]; non ſine fructu verba facturum. eares Gaſpari miſtum dolore gaudium attulit. ſolicitam de officij ratione, deque æterna ſalute gentem in media apparere barbaria, magnopere lætabatur. obſtructum ſibi ad eos aditum, valde mœrebat. Optatum quippe Gaſpari dudum fuerat; ad mortem ac ſupplicia pro Chriſti nomine ſubeunda, ſe ſe in medios Perſos ac Turcas immittere; &

Mahometanæ ſectæ mendacia refutare palam: eo feruore comperto, Xauerius, publicæ re rei quàm Gaſparis gloriæ conſulens, in ipſo ceſſu illum ex inſula Armuzia, ad triennium vel certè Goani Rectoris iniuſſu pedem vetuerat. Itaque Gaſpar, quamquam eun periclitandi percupidus; tamen obſequium ficio antiquius duxit: legatos, adhibita præ tione, baptiſmo luſtrauit: quominus in eam nem ipſe in præſentia tenderet, cauſatus occ tiones, per epiſtolam vniuerſæ nationi ſuæ neos interim ad ſe diſcipulos mitterent, ac amore ac propoſito veri cognoſcendi perſt Hæc ſe ſe initia dabant expeditionis nouæ, ſario dilata, multis, vt fit, difficultatibus inter tis deinde cõſenuit. At Gaſpar à libero excur ancipiti peregrinatione cohibitus, eò accura operam ac ſtudium in omnes vnius Armuz vineæ partes intendit. Inter alias nationes dictum eſt, ethnici quoque ſimulacris dedit muziæ verſabantur. In ijs aliquot erant: log (de quibus ante commemorauimus) horrid primis & aſpero victu cultuque famam ſa moniæ vulgo captare adſueti. ſuburbanam bebant ſpecum, ac delubrum: interdiu ad e dicandam ſtipem, & imbuendas varijs erro hominum mentes prodibant: noctu ſe ſe recipiebant latebram: ſtatisque horis (adeo ni parte Chriſtianas cæremonias dæmon non deſinit) dato ſigno ad certas primùm tationes euigilabant; tum ad cæleſtes hono mulacro ſeu pagodi cuidam, vt vulgus Iman vocat, habendos. vnus omnibus præerat, duritia & auſteritate vitæ: neglecta ſemper ba-

ba &

ba & capillo; aſperſo cineribus corpore; obſi-
tus pannis, ac ſeminudus; dira macie luridus. hiſ-
ce aliiſq́ue id genus artibus in tantam ſui admira-
tionem adduxerat cunctos, vti qua pedes aqua la-
niſſet, hanc Armuzię Rex ipſe religionis cauſa po-
taret. Hũc præcipuo conatu Gaſpar aggreſſus, pau
cis diebus arcta ſibi familiaritate deuinxit; & cre-
bra cum eodẽ inſtituit de omni virtute, ac præſer-
tim de cõtinentia & de caſtitate colloquia. quibus
ille paulatim in ſtudiũ Chriſtianæ religionis ad-
ductus, moram trahebat nihilominus; & inter con
filium mutandæ vitæ perplexus hærebat. Ita nutã-
ti & anxio, ſuaſit Gaſpar, vti diebus triginta conti
nuis, quina verbera virgæ, totidem Chriſti plagas
recolendo ſuſciperet: certamq́ue ſibi lucem à ſole
iuſtitiæ accuratis precib⁹ imploraret. Fecit ille di
ligenter. ac demum nocte quadam diuinas laudes
& bona reputanti apud ſe ſe, clara ſubitò ad aures
accidit vox: Quin tu, quod tibi monſtratur iter in „
grederis? vna eſt ad ſalutem via, quã populus Chri „
ſtianus inſiſtit. ſimul, vigilanti, magnificus noſtra- „
tium ſacrorũ apparatus per ſpeciẽ oblatus: pretio
ſa Pontificum veſtimenta: ſumptuoſa textilia: mi-
træ gẽmis auroq́; fulgentes: nitidiſſima lintea: nec
non diſpoſita in abacis vaſa varij generis, auro ar-
gentoq́ue cælata. His ille viſis, ac monitis, & inti-
mo ſancti ſpiritus hortatu vehementer incenſus,
ad Chriſtum ſine vlla dubitatione tranſire conſti-
tuit. Manè, vitato Regis congreſſu, qui ad illum vi
ſendi cauſa, vti ſolebat, acceſſerat, Gaſparẽ ipſe vl
tro conuenit; baptiſmum enixè petijt. adeptus, no
ua innocentiæ ſtola & inclyto Pauli nomine deco
ratus eſt. Goam dein profectus, & in Europã claſſe
tranſmiſſus, iucundũ aliquandiu ſpectaculũ Regi

Lusitano, ac popularibus præbuit. paranti post
dũ è Lusitania Romã ipsã adire, interuenit mo
Cæterùm Armuziæ sequuti rectoris auctorita
Iogues alij, suaue Christi iugũ, graui & acerba
monũ excussa tyrannide, subiêre. insignis ad
Dei gloriã, & rectæ fidei propagationẽ ea con
sio fuit: atque ad multum exinde tempus in om
um ore ac sermone versata. specũ ac delubrũ
par solemni ritu expiatum, præalta ibi defixa
ce, Deiparæ Virgini dedicauit. Idem Iudæos
officio & caritate complexus, miram ab eorũ
risq; gratiam inijt. inde sese comiter illorum
gogis & cœtibus inserendo, quem frustra ex
ctant liberatorem ac Regẽ aduenisse iamdudũ
que ad infinitã eius clementiam quãlibet noxi
perduellibus aditum perfugiumq́ue patere, fir
simis argumentis ac testimonijs demõstrabat:
ab inanibus vmbris & rãcida superstitione ad
uam legem veritatis & gratiæ se se tandẽ aliqu
do transferrent; suadere & instare pergebat.
præsertim magistros; quos vocant Rabinos,
na apud væsanam gentem auctoritate, in ce
vocabat: ac parum abfuit, quin sæpius conui
vtrunque ad Ecclesiam aggregaret. quomin
nè obsequerentur, nimia in vxores ac liber
dulgentia, & necessario malè quæsitæ rei fa
ris damno deterriti sunt. Hisce alijsq́ue ge
bus, celeberrimum in Oriente Gasparis no
uasit. Vna res famulo Dei ad cumulum di
& gloriæ defuit; occasio martyrij subeundi
ille palmam ardenter, vti dictum est, adam
Felicior in eodem voto fuit Antonius Cri
quem à Xauerio Ecclesiæ Patauanę prępo
se docuimus. Is totam oram, ducenta amp

sinum millia, singulis mẽsibus ingẽti labore nudis pedibus obire adsuetus: ad Remanacoris vada tũ erudiendę insudabat plebi. Vltimus in Septentrionem Christianorũ locus erat ille: Narsingano seu Bisnagensi regno finitimus, agri malè pacati: atque ob id Lusitanorum aliquot præsidio tenebatur. In eodem littore nobilissimum idolorum fanum habent Brachmanæ; ij ab Lusitanis militibus per lasciuiam lacessiti, ac varijs affecti contumelijs, ad proximos Narsingæ populos confugiunt, quos Badagas vocant. cum ijs acceptas à Lusitano queruntur iniurias: orant obsecrantque, ne patrię religionis antistites, Deorum immortalium interpretes ac sacerdotes, peregrinis, & profanis, & desertis hominib', derisui ac ludibrio diutius patiãtur esse. Præsentissimum quemque spreti numinis vindicem vltoremque, maxima ab superis haud *dubiè* laturum præmia. Hisce vocibus incitati barbari, certis de more significationibus iuuentutem ad arma vocant: millia fermè sex momentò conueniunt: ad Remanacorem agmine infesto contendũt. Haudquaquam anceps erat expeditio. Pagus, nullo aut perexiguo septus munimento, ad incursum patebat: incolæ minimè feroces ingenio; &, super insitam lenitatem; piscando natandoque magis quàm bello aut armis exercitati. in Lusitanis tantùm erat spes: qui tamen ipsi vix quadragenarium explebant numerum: & quidem per eos fortè dies, cùm ab alijs imparati rebus, tum à tormentario puluere, quo maximè malo territare vel pauci magnas barbarorum examina, & in fugã agere consueuerant. Nota hæc Narsingano: speculatores quippe ac delatores occulti non deerant. eò maiore fiducia & impetu ferebãtur ad prędam.

Ad-

Aduentu hostiũ cognito (& prouecta iá erat die
Antonius præfectum præsidij Ioannem Ferna
Corream ad pacem duris in rebus petendam, p
candosq; aliqua honesta ratione Badagas, neq
quam adhortatus; templum, vbi rem diuinam
nè peregerat, rursus ingreditur; ibi tenellum
gem æterno pastori commendat. tum de ipso
incolumitate solicitus, ad portum accurrit. M
randa ibi rerum facies. iam iamq; adesse nunt
tur hostis. inde alij protinus in auia fugam ar
re: alij domo raptim elatis quæ quisq; potera
cupare lintres, vel vbi in ijs locus non esset, a
sas in salo stantes adnare naues; alij, deficient
silio, incerti quid agerent, hac illac errabund
sare. Mulierum in primis triste spectaculum.
paruos complexę liberos, opem à viris implo
tes; cuncta lamentis gemitibusque cõplebant.
tonius, certatim offerentibus illi scapham C
stianis; atque vt præsenti exitio subtraheret
etiam atq; etiam obtestantibus; imbellé & op
tunam iniuriæ turbam summa ope instat imp
re. Inter hæc, Badagæ, nulla pacis mentione
res admissa, irarum & cupiditatis pleni, sine
mine irrumpunt: Lusitanos trepidè molient
ra, telis eminus impetunt. lanceis multi; ple
gittis, complures etiã, nuper illatis ad eos
instructi fistulis aderant. ijs licet nondũ in
vterétur, tamẽ haud in irritum plumbea te
tebant. Icti Lusitani periêre postmodum fe
nius, dum, suimet oblitus, pergit fidelis cu
mento cõsulere; comitem suũ & interpre
imia probitate virũ, occidi circa se vide
casum, illicò manibus oculisq; defixis in
procumbit in genua; quod ille quadrag
cum

tum iaculatorijs precibus quotidiè factitabat. Inter eam supplicationē, ipse quoq; mox impio ferro confossus, animam Deo reddidit. Abscissum caput, & madentē cruore subuculam, barbari ad ostē tationem ex alto suspendunt. inde ad prædam versi, magnum fœminarum ac puerorum abducunt numerum; atque ad gratias pro bene gesta re idolo agendas, cum læto cantu ac tripudijs abeūt. Beati martyris truncum, tenui cespite à superstitibus incolis in summa tellure contectum, Lusitani deinceps altius effossa humo, cum lacrymis condidēre. Vir fuit insigni morum sanctitate; minimè vulgari consilio & vsu rerum; cibi ac somni parcissimus: patientia corporis animique mira: ac multo plura spiritus Apostolici relicturus exempla, ni strenuum probatumque operarium, diuina bonitas, ad glorioſam laborū mercedem ex agro maturasset educere. Felicem eius exitum, cū cura exploratum atque compertum, socij à Xauerio eidem attributi, cùm alij priuatim ad alios, tum communiter omnes ad Goanum Episcopum ex fide scripsēre.

Libri quartidecimi Finis.

HISTO-

HISTORIARVM INDICARVM LIBER QVINTVSDECIMVS.

TALIS viri nece, ac neophyto[illegible] acerba vexatione commotis b[illegible] rum omnium animis, haud ex[illegible] spes aliunde rerum vtique la[illegible] rum affulsit. Maritimum est op[illegible] dum Tanor, leucas vltra Goam[illegible] citer octoginta, cis Calecutum ad quindecim. [illegible] oppidi Rex è Brachmanarum ordine ac disci[illegible] na, cuiusmodi pleriq; Malabaricæ terræ sunt [illegible] ges; in Lusitanum nomen à pueritia valde prop[illegible] sus, cum Cialensis arcis prefecto Ludouico Xira[illegible] po (quam arcem à Nonnio Prætore exstructã in[illegible] mite Calecutano docuimus) amicitiam ac fam[illegible] ritatẽ inierat. Idem, Vincentiũ Franciscanũ, Go[illegible] ni Episcopi comitem; & Ioannem Soarium C[illegible] sem antistitem, ventitantes ad se, libenter au[illegible] bat. horum præcipuè stimulis discusso torp[illegible] baptizatus à Soario, susceptus à Xiralupo, & [illegible] mo Annio Quæstore (qui tum fortè Cocino [illegible] ens, Tanore salutandi eius causa descenderat) [illegible] annis maximè nomen in gratiã Lusitani Reg[illegible] sumpsit. Paulo post, vxor quoque sacro fon[illegible] strata, itemque è Cialensis reguli præfectis [illegible] & è Caimalibus seu dynastis alter. verũ hæc [illegible] culto fiebant, ne quis grauior popularium [illegible] existeret; atque adeo Rex ipse Tanoris, trin[illegible] Brachmanæ superstitionis insignia, palam [illegible]

cege-

tegestabat;cùm tamen idem ipse,Vincentij patris munus,æneam icunculã Christi ad Crucem affixi, abditam foueret in sinu.sub hæc,neophytum Regem adstringendæ cum Lusitanis amicitiæ causa, incessit cupido regiam ipsorum vrbem vltrò adeundi Goam;& familiariter cum Prætore & cum Episcopo colloquendi.id quò tutius faceret, litteras ad vtrumque dat;vetustum sibi hospitium esse cum Lusitano genere:nuper etiam,illorum sacra sibi & vxori suscepta.Valde se optare,si per eos liceat,ad maiorem percipiendum eius necessitudinis fructum, dextrasque iungendas, Goam venire.esse præterea,quæ cum vtroque communicari vehementer expediat.Eiusmodi litteris ad vrbẽ allatis,aduentus illius fama extemplò vulgata nouo gaudio cunctos affecit.præclarum atque honorifi cum sibi ducebant, sub nominis Lusitani tutela præsidioque latere quamplurimos; & Christianã religionem relictis patrijs ritibus induisse haud ignobilem in ijs locis Regem:atque,vt cupiditati est ferme adiuncta credulitas,vulgo ita differebãt: Malabarici littoris incolas omnes,viri huius exemplo atq; auctoritate,in Lusitanicam fidem breui esse venturos;simul,affuturo propediem hospiti,quod genus honoris habeatur,exquirunt. super eadem re Prætor ipse consiliũ aduocat,ei consilio interfuêre delecti è nobilitate viri triginta:Quæstores regij tres:custos Franciscanorũ; & Goanus Episcopus.Ambigebat Prætor,vtrum aduenientẽ Tanorium,qui apud suos nondum pro Christiano se gereret,neque Brachmanicas è collo deponeret lineas, Goæ pro Christiano accipi ac tractari oporteret. ea de re cùm alia alij rogati censerent; negauit Episcopus,neophyto Regi,patriũ in præsen-

sentia gestamen, aut vitio verti, aut fraudi esse d
bere. Iosephum quoque ab Arimathia, quem in
sacræ testentur litteræ: itemque Nicodemum,
Gamalielem, qua fide, qua probitate viros, om
tos Christi discipulos fuisse propter metũ Iud
rum. eandem ob causam, ipsosmet Apostolos C
sti, ante acceptam spiritus plenitudinem, in
clausis dies aliquot in eadem cænatione lat
iam verò, Diuum Sebastianum, bellatorem i
ducemque fortissimum, suscepta dudum Chr
na religione, tamen Romano militari ornat
nulla re prorsus à cæteris dignosci posset, cu
as dissimulanter obire, & martyribus animo
dere solitum, quoad coram ipso Diocletiano
mum aperiendi quis esset, quem coleret, cui
nocteque seruiret, præclara sese dedit occas
militer, huic etiam Regi tam pio, nondum m
ris ad Christum publicè profitendum rebus, c
cedendum aliquid spatij, dum Naires ac proc
vitandę seditionis causa paulatim ab insita su
stitione diuellat. suum esse cuiuique rei tem
id exspectandum vtique sapienti. sæpe, quæ p
tia ac lenitate sanari negotia possint, peruic
festinatione corrumpi. Hæc, & in hanc senten
alia dixit Episcopus, haud dubiè beneuolen
Regem, & quadam naturę bonitate proue
satis animaduertens, quantum inter habitu
tionis, & symbola religionis intersit. Vicit
auctoritas Pontificis, inque eius sententiam
tor & reliqui frequentes iêre. Confestim Ios
Lupus cum octo biremibus, & idoneo com
missus ad Regem aduehendum; in ipso Tam
ditu anchoras iacit, deque suo appulsu fac
per nuntios certiorem. ille, sospitem gra
acc

acceſſum, ad profectionē extemplò ſe comparat: id vbi cognitum in vrbe, propinqui, & primores, ac præcipuè Brachmanæ circumſiſtunt Regem; monent, orant, obſecrant, ne regnū ſine cauſa deſerat; ne caput ſuū peregrinæ & ignotæ committat genti: ne ſeſe vetuſtiſſimis cæremonijs præditum auguſtumque, profana & impura contagione contaminet. Ea monita preceſque obfirmato ad iter animo cùm Ioannes aſpernaretur; enimuero illi acrioribus remedijs opus eſſe conſtituunt: facta cō ſpiratione, cuſtodibuſque ad portas adhibitis, Regem in arcem includunt, triplici circundatam muro. neq; tamen idcirco ille de ſententia demoueri ſe eſt paſſus. nocte concubia, ſolus, reuincta capillis in ipſo vertice, quā dicebamus, effigie Chriſti, cuius opem ſubinde implorabat; ſubitariam reſtem, præligato quod fors obtulerat aduncо cerui cornu, retinaculi cauſa in pinnas iacit: eoque adminiculo in ſummum euadit. inde tranſlato in partem alterā vinculo, ſuſpenſus manibus ad ima ſeſe demittit. ita, ſeptum vnum atque alterum felici auſu tranſgreſſus; in tertij deſcenſu, quod altitudinem mœnium reſtis haud æquaret, ex interuallo deſiliens, caput & alterum lęſit crus. inde ad ſtationem Luſitanorum ægrè progreſſus, in aſcenſu ſcaphæ, tumentibus aquis pænè ſubmergitur. Hiſce defunctus periculis, ad naues denique magna omnium gratulatione peruenit. Vixdū in Prætoriā erat acceptus, cùm eius cognito diſceſſu oppidani ad littus accurrunt: ſupplices tendunt ad illum manus; eadem quæ paulo ante, cum lacrymis obteſtantur. quos ille partim præſenti largitione, partim celeris reditus promiſſione ſolatus, familiaribus paucis adſumptis Goāire perrexit.

Propius ad insulã accedenti, præfectus vrbis
ciscus Lima in ipso portus ore cũ splendidoc
tatu,& fulgentibus vndiq; serico versicolore
ribus ac lembis,obuiã fit. Ad mutuũ conspe
vtrinque tubæ tibiæque, ac tympana perstr
Consueta dein salutatione accepta reddita
ad impositam littori suburbanam Antonij
næ villam,regio instructam apparatu,deduc
ibi noctem exegit. Postera luce,Hispanien
rus habitu & aureo torque,pari frequentia,
ne horrisono tormẽtorum fragore ad vrbem
se prouehitur.ipsum Prætorem in arcis mo
stolantem;paratos item ciues populumque;
ctam summa ratione pompam offendit.eius
pæ ordo traditur talis. Ad portam qua intra
erat, Lima præfectus in argentea lance clau
bis tenebat;hospiti Regi more maiorum off
das,adstabant decuriones auratis baculis ho
ricam ostrinam attollentes vmbellam, fimb
cocco retorto pendentibus. Viam quæ rect
catur, & præter Sabaianas ædes ad templu
maximum, probè purgatam, aqua conspe
virentique stratam iunco, parietibus ex v
parte pretioso textili & varia pictura nite
clerici & sodalitia sacra cum insulis & i
bus religionum, longo agmine insederan
stremus omnium erat Episcopus, maioru
baiulans Crucem. Rex vrbem ingressus,
tera lætus gratulatione, tum in primis
clauium;sub vmbella cunctabundus incess
conferta occursantium ac deducentium
dine (cùm interim è superioribus locis
ctarent plurimi)vti à lictoribus, vmbella
cedenti honoris causa Prætori,magno
no-

moueretur. Vbi ad Episcopum accessit Rex, solemni ab eo precatione lustratus, Crucem venerabundus amplectitur, pendentis Christi signum exosculatur: dein templum intrat, fusisque ritè precibus, ad pridianum hospitium eques eodem studio & comitatu reducitur. exceptus dein à Prætore quàm apparatissimis epulis, arcano colloquio tempus ac locum petit. confestim vacua pars facta Prætorij, ad colloquium Episcopus, & nonnulli theologi nominatim adsciti, ac præter hosce Lima vrbis Præfectus, & Franciscus Aluarus à secretis, & regij quos dixi Quæstores, & Gaspar Nonnius interpres. Coram eo consessu Rex omnem sui de religione consilij rationem exposuit. Sibi, posteaquam, singulari Dei beneficio caligine discussa, de tenebrarum profundo in lucem sapientiæ ac veritatis emersérit, nihil æquè in votis fuisse, aut esse; atque vt populares suos non solùm, sed vicinos quoque Reges ac Principes Christo conciliet; cunctisq; de suo (quod aiunt) lumine lumen accendat. Verùm lenitate opus esse: quæ nisi tempus ac spatium datum sit, constare non possit; vsque adeò Malabaricam gentem suas amplecti ac fouere, alienas horrere atq; auersari leges ac cęremonias: adeò auitis erroribus ac superstitionibus captam atq; implicatam teneri. interea sibi Christum eiusq; præcepta penitus hærere in medullis: eius rei Deum & conscientiam testes inuocat. simul, ad certamina, vbi res tulerit, pro Christi nomine subeunda sacrosancto Chrismate confirmari se postulat. Ad ea Prætor, & Episcopus, collaudata viri pietate, cùm experiendi gratia dicerent, satius videri sibi, Regẽ, ad cæteros permouendos, Christianum sese fateri palam; & ope diuina præ-

sidioque magis quàm humana prudentia vel de
teritate confidere; multo plus vniuersæ genti
plo factisq; quã arte ac simulatione & occulti
tationibus profuturum; Rex magna rursum p
cula, magnos rerum motus obtendere, inter
ra incommoda, fratrem sibi esse æmulũ regn
potentis dynastæ vicinis opibus & fauore in
um, haud sine causa vereri se, ne si noua, & pe
na obtrudenda religione, populorum anim
uius offendantur, eorum alienationem ille s
casionem putet. Lusitanis paululum modò e
ctare ne graue sit. Si vita suppetat; domestica
ter & publicas res ita se Deo adiuuante com
turum, vt quæ nunc temporis causa corde ta
premat, ea pòstmodum vultu, sermone, rebu
nique ipsis tuto possit expromere. Aduersus
vltra tendere, neque Prætori, neque consiliar
sum. ita, re infecta discessum est. seorsum dein
per sacramento Confirmationis à Prætore co
tus Episcopus, nequaquam negandum enix
tenti respondit; eodemq; approbante Præto
stridie ipsemet in priuato sacello, neophytũ
cis adhibitis testibus ne rumor manaret, sol
ritu ad luctam spiritalem inunxit. ab eo my
Rex nouis dein promissis optima spe tum Ep
pum, tum cæteros omnes impleuit. Decem
mè dies Goæ in hospitio substitit. omnes h
Lusitano populo geniales ac festi fuère. è c
ædium sacrarum turribus campanum æs qu
tatissimo pulsu dies noctesque personuit. E
ludi, taurorumque venatio; accelsêre arma
tiones & Indicæ, & Aegyptiacæ; mimi; sann
& petoristæ, quæque alia effusæ lætitiæ sig
itemque ad Numidarum consuetudinem
gu-

questris pugnę simulacra; in quib⁹ expeditos equites, vario distinctos ornatu, arundinum iaculis inter se decertare mos est. Inter quæ reuocat⁹ domesticorum epistolis precibusque Rex, proficiscendi veniam petit. Multum illi à Prætore bombycinæ vestis, multum gossipinæ famulis in discessu donatum, omni genere honoris & officij cultus, multo quàm ante Lusitanis amicior & obstrictior abijt. Hanc nos rei gestæ seriem cùm ex alijs auctoribus minime spernendis, tum verò ex ipsiusmet Episcopi Goani litteris hausimus, ad Catharinam Lusitaniæ Reginam datis. quibus nuntijs mirum in modum lætus Ioannes Rex, Tanorij conuersionem vnà cum Antonij Criminalis exitu glorioso, non modò Lusitania tota prædicandam curauit, sed etiam Romæ Pontificatum ineũti Iulio iij. per Alphonsum Alencastrium oratorem suũ diligenter exposuit. quæ res, ingenti plausu, per eos ipsos dies resurgente Britannia quoque (perstitisset vtinam) bonorum ac fidelium vbique gaudia cumulauit. Sunt qui totam eam conuersionem, captandæ Lusitanorum gratiæ, in tempus ab Rege barbaro fictam putent, eo maximè argumento, quod domum reuectus, promissa non præstitit. Mihi, circũspectis rebus omnibus, verisimilius videtur, metu potius quàm perfidia neophytum à suscepto cõsilio destitisse: præsertim quod alioquin & ipse cõtractam cum Lusitanis amicitiam egregiè coluit, & successor eius hodie sese præclare in eosdem animatum ostendit. Circa idem tempus, extorres patria dynastæ alij duo, cùm ad Lusitanam confugissent opem, tenera ætate vterque, ad Christũ adnuncti, atque à Prætore Societati IESV in disciplinam dati. Trichinamalo insulæ alter, quæ

quæ Ceilano adiacet; alter Maldiuis, quarum
regione ac natura supra docuimus, imper
Ac Trichinamalio quid postea contigerit, in
tum. Maldiuanus, ducta in matrimonium
Virgine Lusitana; exsul adhuc, & regno super
Cocini extremam ætatem degit inglorius, eius
ximus natu filius, Franciscus nomine, præstan
dole & humanitate adolescens, nuper, cùm in
taniam ad Philippum Regem suis ac patrijs de
bus venisset; per noctem ignotus Olisipone, a
rijs, contracta ex occursu rixa, magno bono
dolore peremptus est. Cæterùm inter eas quas
xi conuersiones, confecta iam ætate Garzias
tor, anno seculi huius vndequinquagesimo
mum obierat diem; pacatam nactus quidē ille
uinciam, veruntamen de Lusitana re inter ip
pacem egregiè meritus. quippe imminutam
casibus classem, rostratis celsioribus ad quat
decim cum cura suppleuerat. sulphurei pu
ris in vrbe Goa instituerat officinas. Lusitan
ditionis oppida & propugnacula cunctis ad
randum bellum rebus instruxerat. inchoatam
strio Diensis arcis ædificationem, ex eius com
tarijs ac destinatione promouerat: multas
dem ob negotia bellica relictas in suspenso
& controuersias, attenta & equabili iurisdi
deciderat. In Garziæ locū Georgius Capral
gio codicillo suffectus. oppido Bazaino tum
rat: vir & bello strenuus, & pietatis laude
lens. Hoc rerum Indicarum statu, Brasilica
syluæ ac dumeta paulatim interlucari ac
pta. Societati IESV id item onus impositum
id ipsum Franciscani iam ante fratres aliq
lici maximè generis, forti magis animo qu

bero euentu tentassent. Namque ante partam eius linguæ notitiam, vnus ex ijs in traiectu fluminis ignoti submersus, celebre illi ab se nómen dedit. Fratris flumen exinde appellatum. reliqui, subitò coortis in aduenas Brasilijs, interépti. Successêre igitur è Societate primi omnium sex; Ioannes Azpilcueta Nauarrus, Antonius Pireus, Leonarcus Nonnius, Didacus Iacobæus, & Vincentius Rhoterigius Lusitani. Rector ijs additus item Lusitanus, Emmanuel Nobrega, præstanti virtute ac sapientia vir. Thomam sequebantur Sosam, qui primus omnium Prætor ea littora petijt. Brasiliã attigêre ineunte Aprili mense, anno post Christũ natum MDXLIX, cùm ante duos circiter menses Olisipone soluissent. Nauigatione sunt vsi admodum læta, ventisque adeo secundis atque ferentibus, vti cæptis illorum adesse Deum, haud obscurè appareret. Paucæ tum Lusitanici generis erant in ijs regionibus, ac vix dum inchoatę colonię, seu præfecturę. antiquissima omniũ, & ab Aequatore in meridiem prima, Itamaraca dicebatur. alteram Pernambucum, tertiam Illeos, quartam (Capralis quondam appulsu prænobilem) Portum securum; extremam à Sancto Vincentio nominauerant. ipsorum verò incolarum, nulli pagi, nulla oppida vrbesue. dispersis (vti supra dictum est) mapalibus habitabant, sedem pabuli ratione mutantes Nomadum in morem: ijdemque ab externis alieni commercijs, & infandis epulis adsueti, paucos aduenas & imperitos regionum, haud sine causa terrebant. Sosa comitesque ad villam quam vocant Veterem descensione facta, instructo agmine, Christianæ religionis insignia præferentes, puro & aperto loco præcelsa Crucis trophæa gratula-

tulabundi constituunt. Ibi mẽsis fermè vnius
mora, dum varijs artibus conciliãtur animi
barorum, & idoneus in vicino situs exquirit
uæ vrbi condendæ, cui deinde Saluatoris no
inditum est. Nec vani fuêre conatus. & parci
colis inita, & spatium ędificationi designati
bus circiter passuum millibus à Veterevilla
Lusitanæ multitudini (aliquot exceptis, q
priorem sedẽ mutare non placuit) in exstru
areæ diuiduntur. Patres, facta optione, locum
micilio delegêre, vbi Marię Virginis adiutri
plum hodie cernitur. id templum ab ijsdem
ditum est ingenti labore: siquidem populo d
bus priuatim excitandis, & cingenda raptim
bẽ, dies noctesque occupato, aquari lignariq
simet, ac proximis è montibus materiam suis
meris baiulare cogebãtur. Accedebat extrem
pemodum egestas in ignoto incultoque solo
ladum in eorum victum aut cultum ab Rege
ta pecunia. excalceati, ac seminudi, æstu &
torridi, quotidianum obibant opus. nec raro
nè omnibus defecti alimentis, cibaria ostiat
mendicabant euentu vario, quippe cùm a
quoque angustam esse domi rem dicerent
moti misericordia, ex eo quod supperebat
liter impertirent. eiusmodi inopia conflict
extremùm Prætor modicum quid, eleemos
mine ad tolerandam ex parte vitam adsigna
ad reliquis deinde necessitatibus ab Lusitan
ge pro cætera ipsius munificentia ac pie
uentum est. Inter eas tamen ærumnas, mise
(si vltro suscepta pro Christi nomine incom
nominibus hisce appellare fas est) adiuua
tum liceret, Lusitanorũ animis, exemplo,

sacramentis instabant. Sed non eo consilio tãtum traiecerãt pelagi, vti Europæis inquilinis, Christi notitia dudum imbutis, atque ab infantia ad numerum fidelium adscriptis, potissimum operam darent. Indigenarum illi salutem præcipua contemplatione spectabant, in cæcis opinionum tenebris, & in summa veri numinis ignoratione versantium. itaque, simulac popularis è Lusitania Sacerdos aduenit, qui curionis parochive munere fungi posset, concessis illi ędibus tãto sudore constructis; extra oppidum nouam in sedem loco edito commigrarunt, quem montem Caluarium ipsi dixẽre, circumfusis vndiq; barbarorum tugurijs; magno scilicet apertoque discrimine vitæ; sed sacra Deo & deuota iam capita, nihil pro salute hominum periculi recusabant. Atque hac maximè ratione Prętori ac cæteris, (quos tamen haud omnino relinquebant) satisfactum à patribus. Alia longè erat causa Vincentianæ coloniæ, quos exsules fermè, in vltimis finibus ab omni Christiano pastore disiunctos, atque ob id ipsum cœlesti carentes cibo, circumfrementibus barbaris, ipsa propemodum efferauerant loca. Ad hosce igitur omni studio recreandos refouendosque Nobrega ex ipsa suorum paucitate duos in præsentia destinauit: Leonardum Nonnium, & Didacum Iacobæũ. ipse cum reliquis ad Brasilios indidem cicurandos & erudiendos incubuit. erat omnino laborio sa prouincia, & multis difficultatibus implicata. obstabat inscitia linguæ, quamquam haud ita copiosæ nec variæ, tamen ab omni Europæo sermone planè abhorrentis. obstabant ingenia moresq; incolarum: quod super quotidianas cædes, ac finitima bella, & inexpiabile vlciscendi certamen, da

peſq́ue diras;in crapulam quoque ac Vene
proiecti,magis indies obtunderẽt aciem me
& flagitiorum cœno quicquid erat indolis bo
demergerent.Accedebat indomitum ac latè
malum,& quo valentius nihil aditum atq
obſepſerit Euangelio; veterum Chriſtianor
indigna tali nomine ac profeſsione licentia
cacitaſq́ue, cum anxia cupiditate ſordibuſq;
iuncta:vt eorum aduentus in barbarorum
vitæq́ue conſuetudo,cùm grauiter cunctos
deret,tum ingentem nomini Chriſtiano in
am infamiamq́ue conflaret. Nec leue afferebat
commodum ipſa mobilitas gentis,& creb
dicebamus, mutatio loci;vt ſub ipſam inter
meſſem, feſsis agricolis, & diuturnum labor
diumq́; ſpe largi prouentus de more ſolant
adultæ iam ſegetes repente apparere deſine
Poſtremò deploranda erat hic etiam, intan
ſtis terrarum ſpatijs tantula ac tam deſerta o
rum manus. Sed nequaquã idcirco fracti an
vel debilitati ſunt patres, haud ignari vide
quàm exiguo numero Apoſtoli quantas olim
Deo duce atq; adiutore geſsiſſent.&Chriſtu
talium conſiliorum parens fautorq́;, recen
his quoque famulis ipſo potiſsimum præſid
tis', ac nihilominis pro ſua parte ſatagẽtibu
erat. Igitur incommodo linguæ obuiam
initio nonnullorũ ope ex ijs qui ante Solz
tum ad villam Veterem agẽbant.ij primùm
biti interpretes,vicem ſermonis vtcunq; ſup
bant. Dein, quò facilius procederet tota
minus ipſi aliunde penderẽt patres ad Bra
linguam addiſcendam cuncti patiter animo
ijciunt, acriq́ue ſtudio ac pia æmulatione
ſtrum

fectum haud ita magno temporis interuallo, vti essent ad confessiones audiendas, & habendas conciones idonei. Azpilcuetæ præsertim in eo genere enituit laus; vt cognitis iam rebus quæ à Xauerio apud Indos fierent, vulgo Lusitani affirmarent, peculiare ac proprium munus decusque Nauarræ gentis ac nominis videri conuersionem ethnicorum. Hoc instructi adiumento patres, doctrinæ Christianæ capita, certasque precationes, vt assolet, Brasilicè vertũt. dehinc vicos, & tuguria paulatim obire; modestia, comitate, beneficijs obligare sibi homines omnium ætatum: ac simul de rebus diuinis dicere per se ad populum incipiunt. Mirificos insolita prædicatio motus animorum effecit in rudi tenebrisque inuoluta barbarie; satisque apparebat, cùm alia, tum præsertim quæ de omnipotentia & infinitate Dei differebantur, ingenti cum admiratione æquè à viris ac mulieribus accipi. Nostram etiam legendi scribendique consuetudinem ac peritiam, sine fine suspicere videbantur; cupereque sese in cultu ac religione nostris esse simillimos. verùm quominus id re ipsa perficerent, inueterata morum peruersitate ac feritate retardabantur. eò acrius instare patres, vti eos humaniorem ad victum ritumque traducerent. Maximus fuit labor in cohibenda funesti ac feralis cibi consuetudine, quo Brasilius nullum palato gratius edulium norat. atque ob id ipsum grauia non semel adiêre discrimina. Inter cætera illud memoratur facinus insigne. Captum in prælio ex hostibus quẽdam accolæ ad Caluarij mõtis radices attraxerant, ac diu pastum coactumq; pinguescere, in epulas ingenti cũ exsultatiõe mactarãt. ea re cognita, Christũ suppliciter in

uocant

uocant patres, hortatiq́ue inter se protinus ab
lant; in tugurium irrepunt; protensum cadau
ganeam præparantibus interueniunt: palam
denter afferunt manus. Ac virorum quidem
ac silentium fuit, iniecto pudore, quod cum
bus nonnihil iam familiaritatis è vicinitate
traxerant. Non eadem fuit patientia fœmina
vetulæ adstabant aliquot præcipua crudelitat
hostis puniẽdi libidine. hę sibi nec opinato
tam è faucibus prædam indignè ferentes, cum
moribus & quiritationibus concursare, iuue
tem ad vlciscendam adeò atrocem iniuriam
cire. inde commoti nõnulli auferentibus ali
tulum restitêre: sed mox vel ipsa repugnante
tura, vel etiam diuinitus territi cæptum omi
ita, corpus ablatum patres in horto suo sepel
aliquot cenotaphijs ad fallendum appositis,
tè barbari noctu ad effodiendum atque aspor
dum accederent. Nec vana fuit coniectura. Fa
manu per tenebras in hortũ irrupêre Brasilij, p
tentatisq́ue sepulcris, ac demum inuento corp
(tanta sagacitas fuit) iam extraxerant brach
cùm excubantes in idipsum patres accurrun
demq́ue orationis animiq́ue constantia ne
conatus infringunt: ac, ne sępius certandum
ablata denuò membra intra vrbem ipsam ac
tè defodiunt. exasperauit ea res vehementiu
mos gentis, muliebribus præsertim incend
bus; ac parum abfuit, quin agmine facto re
vrbem inuaderent. Patres quidem, iussu Pro
intra mœnia remigrare coacti tantisper d
miteſcerent; aliud sibi hospitium condide
nunc collegij noui exstruũtur ædes. Idem
qua erat pietate rerumq́ue vsu, iacta in eos

na & voces vulgi repreſſit. Ipſorum culpa & rerũ gerendarum auiditate miſceri cuncta, pacem turbari, ferociſſimæ nationis arma irritari conquerebantur. At ille negabat aduentum belli extimeſcẽdum, quod eorum cauſa conflatum foret. Deum quippe vel meliori affuturum cauſæ, vel ſedatis tumultibus, è turbido ac triſti, ſerenum repẽte nitidumque diem haud dubiè redditurum. Vera cecinit, mitigati præter ſpem animi barbarorum; & magno omnium gaudio redintegrata pax eſt. lentius inde cautiusque patres cum Braſilijs agere: non tam quod ſuo ipſi parcerent capiti, quàm ne ſermonem aut offenſionem popularibus darent: monendo, precando, fœditatem rei demonſtrando, non paucos à nefaria laniena ac popina tandẽ auulsẽre. ab alijs impetratum, vti ad eos, qui capti ſaginarentur, ſaltem ſibi pateret alloquium. horum ergo, quando ſeruare corpora non dabatur, animis certè omni ſtudio cõſulebant: Chriſtiana edoctos myſteria, atque ad ſalutarẽ peccatorũ detestationẽ adductos, priuſquã raperentur ad necẽ, ſacro luſtrabant latice; dabantq; operam, vti ex hoſtium ludibrijs ac teterrima ſeruitute, ad cœleſtia regna protinus euolarent: ſed ne hac quidem ratione miſeris diu proſpicere licuit. Mali dæmonis artificio ſibi perſuaſerant aiebantque barbari, intinctis eo baptiſmate carnibus multũ de priſtina ſaporis gratia deperire. ac proinde immutata voluntate, ab illo religionis munere noſtros arcebãt. Itaque attenta conſultatione demum eò decurſũ à patribus, vti neci deſtinatos, ſupremo die ad patibulum vſque proſequerentur, atque interta madenti ſudario ſuper aliquam corporis partẽ partim expreſſo, adhibita formula ſacramẽti, iam iamque

iãque morituros dissimulanter abluerẽt, id a
ties tentatũ, ex animi sententia cessit. Per id
tẽpus Lusitanus quidã incolarũ casis oberran
certũ vnde orto iurgio, rixaue, perimitur. Acti
ea res maiorem in modũ animos Europæorũ
la surgẽtis etiã tum vrbis habita ratione, vin
dam fremunt cædem, cõsulendum ipso initio
lumitati aduenarũ; neque impunitate ac foco
diutius alendã gentis audaciam. hęc minitabo
& corã Prętore, & inter se iactare. nec dubie
ma itum foret; ni rẽ Christianã fouens Deus,
barorũ animos ad æquitatem repẽte flexisset.
citiæ ac vicinitatis iura, sanguini prætulère, d
tus piaculum iræ noxius, &, inaudito apud ea
tiones genere pœnæ, in os bombardæ propi
insertus, applicato ad spiraculum igne disce
tur. ea res per agros nuntiata, magnum Bra
terrorem incussit; simul etiam, vnius Lusitani
sus, cæteros in præsentia nonnihil ab incon
ac temerario discursu cohibuit. inde patribus
lo expeditior Euangelij prædicatio cæpit esse.
gnoque ac fidenti animo sese multitudini su
de immiscentes, densam ignorantię nebulam
tatis luce dispellere, opinionum portenta ac
stra fugare; magorum ac veneficorum (quibu
risui simul & quæstui captæ mendacijs & e
sunt mentes) præstigias atque fallacias aper
tollere nitebantur. In ijs præcipua astutia ve
tor, summam sibi auctoritatem vbique pe
rat; tamquam pro Aesculapio venditabat se
ægrotos omnes illico aduocabatur. Hunc No
ga data opera aggressus, rogat; qua tandem
tantas efficiat; illumne consulat Deum, qui
hanc rerum vniuersitatem verbo cõdiderit, re
atque

amq; ac domicilium habet in cælo; an tartarei cacodæmonis consuetudine vtatur & opera. impudentissimè arrogantissimeq; respondit, se quoque Deum esse, & Deo prognatum; certum etiam hominem coram produxit, à quo grauiter laborante morbum ipse depulisset. illum præterea regnatorem cæli Deum, sibi esse amicissimum; ac sæpe inter nubes, tonitrua, ac fulmina ostendere sese: & alia eiusmodi multa, superbiæ vanitatisque plenissima. Hanc Nobrega tãtam audaciam impietatemque non ferens, aduocata concione instituit singula hominis dicta firmissimis argumẽtis maxima vocis contentione refellere; conuictumque tandem ac fractum, ad sententiam simul moresque mutandos adduxit; amicè comiterque pollicitus, se pro illo apud verum Deum fore deprecatorem. ac paulo post, cùm se ipse initiandum sponte obtulisset, in catechumenorum adscriptus est numerum. is numerus pro multitudine reliqua oppidò exiguus erat: ægreque admodum necessaria Christianæ sapientiæ præcepta & dogmata capiebãt. post diuturnam institutionem, qui maximè idonei ad baptismum euasêre, vitali fonte lustrati, cumque vnica vxore, cæteris dimissis, ritè coniuncti sunt. ex ijs vnus, lætitia gestiens adijt patres: nutu gestuque significans & affirmans, proxima nocte sese apud superos fuisse, incredibili gaudio & suauitate perfusum. Cætera plebs à patrijs epulis, & ebrietate, & saltationibus impudicis, & multiplici contagio abstrahi ac diuelli non poterant. neque in ijs colendis vllo pacto respõdebat operæ fructus. quocirca socij, nequaquam vltra serere super spinas, sed puram aggredi tellurem è vetere præcepto constituunt. Infantes primùm quamplurimos

in tu-

in tutum recipere (si cui fortè ante vsum ratio
obeunda sit dies) & salutari summi Pastoris
insignire festinant. patres dein matresq; famil
precibus, promissis, blandimentis adducunt,
puerilem ætatem ac sobolem, sibi in disciplin
dent. hosce postmodum ipsos, cibo & crepu
paulatim illectos, omni arte mansuefaciunt.
pœnitendus fuit labor. siquidem & tradita
accipiebant, & retenta fideliter, grandiorib
tu, quotidianæ consuetudinis & linguæ bene
per otium inculcabant; & suo ipsi exemplo
cæteros à nefarijs atque impuris moribus a
bant. Parentes interea (vt est etiam improbi
per se virtus amabilis) filiorum obsequio, so
tate, cultu, doctrina lætari, eosque vltro ad p
ciendum accendere. ac tantus erat Christian
stitutionis amor; vt pijs catechismi carmin
ac beatis vocibus IESV & MARIAE, littora, c
pi, luci perstreperent. Neque ita multis inter
diebus, Brasilij cœtum maturi baptismo ex
is baptismus quanto maximo licuit appara
paque celebratus est peracto Paschate, qui p
pue dies, vetere Ecclesiæ instituto, sacris e
di sunt destinati. cæteros catechumenos a
tingentos, dum amplius erudirentur, in alia
pus, quamquam ingemiscentes & impatien
rę, differri placuit. Sub eiusmodi rerum in
bitò factum, vti neophyti pæne omnes in m
alui, oculorumúe, ac varios abscessus inci
hæc magi videlicet ad baptisma inuidiose
lauatione illa tentari valetudinem; doctr
prædicatione, pestem ac perniciem pop
portari calumniabantur. Sed ipsorum m
& improbitatem, Dei beneficio reddita m

Ipsis

filijs firmitas, apertè redarguit. ea recepta, inſtitè recum alijs, monitu patrum, oratoria ſacraſúe ædes publicè exſtruere, quò ad cóciones & catechiſmum vndique conuenirent, duç duobus locis magno Chriſtianæ rei bono excitatæ. Agitatum etiá à patribus (idque dein tempore procedente perfectum eſt) vti quod de Theſeo iactat Græcia, ſparſos per tuguria indigenas, in pagos & oppida cogerét; agris colendis adſuefacerent; eorumq; cœtus legibus ac magiſtratibus temperarent. Circa idem ferè tempus, quo Prætor in Braſiliá eſt miſſus, Conganis quoque Aethiopibus ab Rege Luſitano pari diligentia & caritate ſubuentum eſt. Alphonſus iam ante deceſſerat Rex, cuius de ſingulari virtute ac pietate initio demonſtrauimus. Succeſſor eius, Iacobus nomine, quamquam Chriſtianis initiatus ſacris, tamen ab illius viri veſtigijs atque itineribus longè deflexerat. Hunc imitati populares, ad patria vitia leui momento ruebant. nec multum erat in Europæis vel inſtitoribus, vel etiam ſacrorum adminiſtris, auxilij. quippe tantum aberât à miſeris Aethiopibus verbo aut exẽplo iuuandis, vt ipſi potius conſtringendi vinculis, maloque ad officium cogendi viderentur. His rebus cognitis Ioannes Tertius, è Conimbrigenſi collegio quatuor viros in vineam illam, cæteris eandem ſortẽ ardenter optantibus, impetrauit: Chriſtophorũ Riberum, Iacobum Diazium, Didacum Soueralium, queis Georgius Vaſæus præerat. ij ab Oliſipone ad celebrem Sancti Thomę inſulam nauigarunt, ex qua facilis ad littora Congi traiectus eſt. in ea inſula febribus alijſq; morbis acerbè vexati, necdum recuperata valetudine Pindam emporium Congani Regni tranſmittunt. Eorũ aduentu

audito Rex à leucis quinquaginta è procer
duos obuiam misit, ab ijs in regiam ligneis
de more perducti. rudis artificij tale comm
est. Cantherio seu tigno dodrantalis ferme
situdinis, pedum octo longitudinis, bubulu
rium ad sellæ amplitudinem intendunt. h
phippio diuaricatis cruribus viator insid
iuli succollant duo, & vbi longius iter est,
dũt alij. huiusmodi caballis languidos adh
tres in interiora prouectos, comiter acce
Ioannis videlicet gratiam, Rex, vnà cum lib
ciuitate ad Crucem extra mœnia positam h
causa progressus. Tum illis adsignatur hosp
cuiusmodi Aethiopũ ædificia sunt, culmo
que contectũ. Ibi Souerabius publicè ludũ ap
sexcẽtos admodum pueros labore maximo
teris, & Christianis præceptionib⁹ imbuebat
teri ad emendãdam populi ac procerũ vit
ni ope connixi primùm, dein ad prædicand
nicis Euãgelium operã contulere, nec fine
quippe intra quintum mensem Riberus m
ptingẽtos Aethiopas probè institutos, ad C
adiũxit: Diazius quadringentos: Valæus tre
idemque Valęus cum fido vno duntaxat
te, viatico prorsus nullo in proximos p
gressus, duo millia & septingentos bapti
pianitrae præter templa olim in vrbe Alj
neficio condita, tria in finibus excitauit
que; Saluatori vnum, MARIAE Adiutrici
tertium Diuo Ioanni Baptistę. ingrauescen
morbo, domum redire coactus: ac relig
aduersa conflictati valetudine (siue id è g
cœli, siue ex insolentia deterioris cibi co
ret) à spiritalibus ministerijs ad necessar
pon

porum curatione haud sine magno ipsorum dolore traducti. Accessit ad prædicationem interrumpendam, Regis quoque alienus à studio religionis animus, cùm rei Christianæ, quæ ipsius auctoritate ac munificentia in primis egeret, segniter admodum ac malignè pro sua parte consuleret: atque inter cętera pessimi exempli delicta, ab improborum consuetudine, & à multiplici pellicatu auelli non posset. Haud paulo felicior, eadem tempestate, fidei processus erat in India. & Capralius Prætor, tuendis ornandisque neophytis ethnicos ad Christum inuitabat. Consilio, auctoritate, ope, Dei seruis & Euangelij prędonibus aderat. Præter hęc attolletem sese denuo Zamorinũ, exercitu maturè coacto repressit. Couletum, Tiracolum, Pananem Calecutanæ ditionis, vi cepit, facibusq; subiectis incendit; agros vastauit; palmeta succidit; magnũ numerum æquè maioris ac minoris formæ nauiũ flammis absumpsit. ad extremum, oræ Malabaricæ proceres, Calecutani socios ac fœderatos, Cocino minitantes, intra ciembem insulam deprehensos obsedit: redactisque iam in arctum rebus, nuntius de Alphonsi Noroniæ successoris aduentu in castra perfertur. E Lusitania profectus, Ceilanum attigerat. ad eius rei famam dilapsi milites, Noroniæ visendi cupiditate. & Capralius ipse ad prouinciam illi tradendam, vix anno Præturæ circumacto, discessit; inde soluta præter opinionem obsidio. Interim ex vlterioribus Indis valde iniquos infestosque Euangelio sese præbebant reguli Molucenses. ij cum denuo in Lusitanorum conspirassent cædem, patefactis insidijs oppressi, vires omnes atque co lia ad neophytos ab Christi cultu absterrendos

Caciziorũ inſtinctu verterũt.neq; ita difficile
exacerbatos Europæorum iniurijs, flagitijs
peccatis offenſos,necdũ in verę fidei ac ſolid
tutis amore fundatos,partim ſuadendo,part
ſectando vexandoque conuellere.Ergo, cùm
tum verò qui Mauricas inſulas incolebant,q
ingens in oppido Tolo erat numerus, Xauc
trumque auctoritatis atque inſtitutionis
rupto baptiſmi ſacramento,propalam ab Ec
Chriſtoque deſciſcunt: ædem ſacram euer
Cruces & ſanctorum ſigna ſuccidũt: Luſitano
ge contempto;Geilolij tyranni imperio ac
ni ſeſe ſubijciunt.Neque impunè tanta illis
tas ceſsit:primùm ager, totius regionis ante
ciſsimus,mutata ſubitò natura, ſqualidus a
fœtus euaſit: conditæ in horrea fruges, dir
prorſus exeſæ:dulces aquæ,ſalſugine atque
rore contracto,noxiæ redditæ:fame dein ac
lentia multi omnium ætatum ordinumq; m
les abſũpti.ac reliqui nihilominus in obſtin
ne perſiſtere,ſatisque comperto,ſibi nouum
ſitanis imminere bellum,contra omni arte
ſeſe;aditus alios muris,alios vallo foſſaque
peribus obiectis obſtruere;milites ac tor
clam ab Geilolio ſubmiſſa locis idoneis co
re.Inde cùm ſe aduerſus omnem externã v
ſuperque tutos putarent, ac deterrimus
ferociſsimè loqueretur; Luſitani parua, v
manu, magnæ rei molem aggreſsi,cum a
bus manipulis aliquot ſuperueniunt: mi
claſſe internuntijs, blando ac benigno ſ
deſertores ad ſanitatem reuocare conãtur.
armis aut multitudine fretos, aut ſanguin
dos acceſsiſſe; verùm ſalutis ipſorum ſtudio
ducem

ductos,& omnipotentis Dei præsidio atq; ope subnixos:quê illi si pergant spernere,neq; eos admissi facinoris pœnitẽtia capiat; maiore in dies merce de sensuros,quàm graui piaculo datã Christo fidẽ, & initam cũ Lusitano Rege amicitiã,ac diuina pariter & humana fœdera violarint. Aduersº ea cùm inflato ac pertinaci animo respondissent barbari; sat iam ab ignoto & externo mercatore insultatum indigenis; non vltra ferendam impotentis dominatus acerbitatem; sibi quoque auxilia, machinasque,ac bellica tormenta suppetere; deniq; se Christianos nullo pacto futuros;continuò in amentes efferatosque euidentior quàm vmquam aliàs, vindicta cœlestis apparuit. circa meridiẽ obscuratus repente sol.densas hinc tenebras cùm pauidi ac tremebundi palparent;ecce tibi rursus,vicini montis è vertice, cum horrendo mugitu crebrisque tonitribus, qualia maioribus tormentis eduntur,sordidum ac tetrum erumpit incendium;tantaque cineris pumicumque, & ambustorũ igne lapidum vis,vti propugnacula & muri coronas æquaret.accessit terrarum motus ingens, quo arbores auulsæ radicitus & inuersæ, tecta omnia diruta præter vnum templo nuper euerso contiguum.quin,proxima quoque palus, oppleta saxis & improuisa congerie, latè restagnans, multos mortales vnà cum brutis animantibus obruit.neque horas paucas, vt ante,sed ipsos tres dies noctesque tartarei camini ardor ac sæuitia tenuit. Post triduum sterêre flãmæ,& caligo discussa: facilique ac plano iam aditu Lusitani procul è nauibus omnia contemplati, descendunt. ac defensoribus aut exitio sublatis, aut metu dilapsis, iterum nullo certamine cuncta peruadunt. Arma de-

in illata Geilolio, is duodeuiginti iã annos cui
dã insulæ, septẽ à Ternate leucas, arce sese teneb
partim situ manuque, partim etiam æneis mu
balliſtis, quas ille Christianis, interposita ho
fide captis, ac subinde mactatis ademerat, et
tani arce tertium intra mensem Bernardini
consilio ac virtute potiti sunt. ipse tyrannus,
viuus in potestatem venisset, memor flagitio
scelerum, sibimet mortem veneno conscisiit.
ius locum filius ab Sosa cæterisq; suffectus. H
gnitis rebus confestim illuc ab Ternate loc
Beira tranimisit. territos incolas palatosq;
oratione ac familiari vultu contraxit: monu
per eam defectionem quanto quamq; nefario
obstrinxissent crimine, docuit nihilominus,
dò facti pœniteret, non esse cur de venia desp
rent: quippe nullũ excogitari posse delictum
næ bonitati atque clementiæ par. Multiplici
emollita iam & subacta erat gẽtis duritia, ho
rius amantissimi patris monita penetrarunt, e
vbi lat magno acriq; dolore compunctos, & p
ra consilia cum gemitu detestantes, ac sibime
sis iratos animaduertit; bono ac fidenti anim
bet esse: tum solenni ritu per sacram confes
expiatos, Ecclesiæ sacrosanctæ, Christoque
humanæ parenti restituit. Inde noua rerũ
facies. pariter hominibus recta mẽs, latici
cor, telluri fœcúditas redijt: luctus, mœrore
formido, in gratiarũ actiones, hymnos, læti
conuersa: denique inaudito miraculo, nox
que mures, qui fata per id tẽpus in pernicie
tis eroserant; aquæ lustralis adspergine p
ethnicorum in arua compulsi, tanto qui dẽ
dãno, vti vulgo cũ Christianis iniuriam
lacer

larent: mox etiam tantis ac tã varijs permoti prodigijs, gregatim ad Beiram baptiſmi gratia cõfluerent. ijs, quod pater ſolus cunctis miniſtrare non poſſet, ſocios à Ternate accerſijt primùm: dein, cùm ne ij quidem ſufficerent, magiſtratuum rogatu in Indiam ad ſubſidia petenda profectus eſt. Interea Gaſpar intra inſulæ Armuziæ fines exacto fermè triennio, Goam ſuperiorũ accitu reuertit, Iaponios inde Sinaſque, ſi per eoſdem ſuperiores liceret, tum etiam Scythas, vt ex ea parte immenſo circuitu Romã ipſam adiret, vaſto & cœleſtibus flammis ardenti agitans animo. Verùm in digreſſu ab Armuzianis, haudquaquam ei leue negotium fuit. Non enim precibus duntaxat, lacrimiſue, vti moſeſt, ne ſe deſereret, ſummi pariter infimique tendebant; amica parabatur ei vis; poſitæque locis opportunis inſidiæ. quas ille fruſtratus, celeri lembo ad Luſitanam peruenit claſſem, capta & direpta Catifa Canarinos ad portus eo ipſo tempore nauigantem. ibi magno militum ac naualis turbæ gaudio in vnam è roſtratis acceptus, ad Bazainum applicuit. A Bazaino, Antonij Laurerij Franciſcani inuitatu, ad ſalutandos in vicino Chriſtianos excurrit, ab eodem Antonio per Euangelium genitos. Multa, in eo tractu, priſcæ artis & magnificentiæ monumenta viſuntur. in ijs Canarini fanum quod appellant, vnà cum ædibus priuatorum multis, itemq; vijs & angiportibus, nec non ciſternis ad centum, è ſolido ac viuo lapide ferramentis exciſum. aliud item ex vna petra fanum elephantis vocatur, multis inſigne ſimulacris, ac duobus præcipuè coloſſis ingentibus, terna queis capita, totidẽ pedes manusq;. eiuſdem operis templum aliud incerto titulo, Antonius

nius ritè expiatum, Christo dicauerat. in tem
id Gaspar obuio Christianorum agmine, pre
nentibus tubis, effusa cum lætitia exceptus,
diuinam peregit, grauiq; & efficaci oratione
matis ad fidem officiumque neophytis, Tam
inde, Ciaulumque, postremò Goam cunctis
tissimus appulit. At Xauerius, ex Iapone Ind
ex India retro Sinarum littora petitur, pri
Christianos in digressu confirmat. Cosmum
rianum, & Ioannem Fernandũ, Amangutiano
ficit gregi, ipse in Bungum, quò Lusitanorũ a
sam audierat nauẽ, rectà contendit. Rex erat
gi tum adolescens, & cœcis errorum tenebr
uolutus. attamen cognito quanta Xauerij esse
tus, quãta etiam apud Lusitanos auctoritas, (
rum ille, vt plerique eius tractus dynastæ, cõ
cium ac societatem expetebat) aduenięti pa
se valde humanum & honorificum prębuit:
unti, comitem è suis familiaribus cum epist
donis ad Indiæ Prætorem dedit. idem, cæte
Societate, qui in Iaponem postea missi sunt,
dem humanitatem ac beneuolentiam præ
proprium in suo regno domicilium adsig
aditum ad Regum finitimorum familiarita
tiamque litteris ac nuntijs munijt: quin etia
maximo rerum suarum discrimine, inter gra
mas bellorum ac seditionum procellas, eor
luti & incolumitati præcipua fide curaque
suluit; ac duodetrigesimo demũ post Xauer
fectionem anno, Christiana sacra suscipie
ad id vsque tempus metu seuerioris disc
fuerat auersatus, de tanti patris nomine Fr
appellari se voluit. nouissimè verò, ad Greg
xiij. Põt. Max. legatos è regia stirpe, venerati
& obse-

& obsequij nomine destinauit: qui Olisiponem ipsius fere triennij spatio, per quàm ancipiti nauigatione deuecti, & à Philippo Catholico Rege in primis munificè comiterque tractati, bonam Hispaniæ & Italiæ partem, vt inaudito post omnium seculorum memoriam, ita gratissimo cūctis principibus populisq; spectaculi genere peragrarunt. Cæterùm Xauerius, præter Bungensem, de quo dicebamus, Regis internuntium, ex ipso etiam fidelium numero viros duos egregiè cordatos assumpsit, Matthæum, & Bernardum, ad vrbem vsq; Romam Iaponicæ indólis exempli causa mittendos. quorum alterum Goæ mors abstulit, alter, quò intenderat, cursu feliciore peruenit, & ab Ignatio in Societatem acceptus, quò in vulgus obscurior, eò per otium attentior, exquisitas Ecclesiæ Romanæ cæremonias, religionesque, & sacrorum apparatū est contemplatus; celeberrima sanctæ vrbis templa insigni cum animi fructu, ac pietatis incremento non semel obijt; patriam deinde repetens, multa Iaponijs narraturus; in Lusitania letali correptus morbo, Conimbrigæ supremum vitæ actum haud sine plausu peregit. Hisce ergo comitibus à Bungo Xauerius Nouembri mense anni quinquagesimi primi, paucis diebus peruenit ad Sinarum insulam Sanctianum, quò commeabant per ea tempora Lusitani, leucas ab vrbe Cantone triginta. ibi inter alios opportunè reditum ad Indos parantem Didacum Pereriam offendit, nauarchum experientem, & industrium, & Sinarum vtcunque littoribus adsuetum. Cum hoc sua pater de introitu aggrediendo consilia contulit. Aptius nihil vtrique visum, quàm ab Lusitano Rege ad Regem Sinarum, amicitiæ, & societatis ineundæ cum litteris

ac donis orator. quam rem infeliciter olim
rundã culpa tentatam, mitigatis ipsa die Sin
animis, modò temeritas abesset ac fraus, mul
nunc melius cessuram, haud inani coniectur
rabant. in huius porro noui legati comitatu
Christi nuntios in ipsa mediterranea diffim
ter induci, qui vel aliquã linguæ consuetud
vel interpretes certè nacti fidos, magno dem
nimo, diuina subnixi ope sementem Euange
cerent. Cùm ea maximè ratio probaretur; leg
nem sibi (ni Prætor abnuat) Pereria ipse dep
cætera, nempè Xauerius. Hac mente profect
Sanctiano, atrox procella è regione Cinci
inuasit, auulsamq; repente scaphã, & in ea
nautico ministerio Mahometanos, ex omni
culis abstulit. Furebat ventus: aquarum insa
tes vndique minabantur exitiũ: nautæ maio
demissis antennis, modico tantùm velo tem
tis vim subterfugere nitebantur: memoria
phæ, propior metus ac terror cũctis excuss
uerio tantùm ea insidebat cura. neq; id, eua
consilio si naufragium incideret; sed misere
lud animarum par ab sempiterno interitu
candi, nimirum diuinitus concepta spe, fo
rentur, Christianos aliquando futuros. Ho
studio accensus, quamquam alieno tum te
intentos gubernaculo nauclerum ac præfec
greditur. diu renitentem vtrunque monit
stratione, auctoritate peruincit, vti dolone
ti protinus imperent. ægrè id exsequuti
mox, cũ ne sic quidem è summo speculant
pareret scapha; pelago sæuiente vela rurs
diunt. Tum, inuicto caritatis ardore ad
uolat pater: iniectis antennę manibus, haud

missa ad Deũ prece, paululũ adhuc moræ per summã contentionẽ extorquet: puerũ iubet, dispiciendi causa, denuò rudentes ascendere. Cũ hæc maxime fierent, ecce subitò aduentans præter omniũ opinionem scapha conspicitur. Protinus clamore sublato contracti dolones: atq; ad eam exspectandam, cursumque facilius inhibendũ, obliqua oneraria contra maris impetum sistitur. appropinquãti dein eminus iniici funem Xauerius vetat, affirmans ad ipsum nauis latus rectà accessurã esse per se: neque aliter factum, per medios fluctus facili admoto remigio, tamdiu stetit, dum tenacius religaretur ad puppim. lenitũ interea pelagus. Mahometani è tanto periculo sospites, instante Xauerio cæterisq;, ad Christũ extemplò cõuersi. cũcta prorsus vti prædixerat, euenêre. scilicet magnitudine rei primò defixi omnium animi: noua dein perfusi lætitia, diuinã clementiã gratulantes agnoscũt: ac prospero demum cursu Malacam deferũtur incolumes. ibi solita celebritate pater acceptus, non diu subsistit. inspectis tantùm & confirmatis in opere socijs, ex ea vrbe Cocinum, Cocino Goam deuenit, Februario mẽse, anno seculi huius quinquagesimo secundo, quatuor non totis mensibus è Iapone illuc vsq; consumptis. eius aduẽtus, quò diutius ac longius abfuerat, eò maiorem vniuersæ ciuitati lætitiam attulit. ipse, à descensu, primùm omnium, publica nosocomia, & sacra cœnobia religiosorũ inuisit, dein ad collegiũ diuertit. Ibi Gasparem ac socios perquã suauiter amplexatus, reliquum vnũ esse cognoscit, qui dudũ in lecto decũberet. is è diuturno ac letali morbo desperatus à cæteris, nunquã tamen spem abiecerat ipse, modò Xauerius ante supremum adesset diem. neq; mendax

dax fuit fiducia. vti valetudinarium ingressus p
ter, iacentem grato sermone ac salutatione, vti
lebat, impertijt; impositisque capiti manibus,
sueta in eam rem ex Euangelio effatus est verb
licò leuationem sensit ægrotus, mox etiam v
omnino recepit. Obnitente dein amicorum
ba, nihilominus in maturandam profectionem
tentus, Episcopo Prætoriquè suas & Pereriæ c
tationes aperuit. laudabiles vtrique visæ, & P
tor haud grauatè principem legationis Pere
declarauit, eidemque conciliandę fidei litter
Regem Sinarum, nomine Lusitani Regis attrib
Cæteris ornamentis donisque regalibus Per
suomet sumptu magnificè legationem instru
Xauerius interea, Indicæ prouinciæ res, ne q
per ipsius absentiam caperent detrimenti, acc
tè ordinabat. Ante omnia Gasparem, Paulo
merte pijs alijs muneribus occupato, quamqu
inuitum, & comitandi per asperrima quæque
tris cupiditate flagrantem, Goano collegio c
risque præposuit. Ad Bazaini culturam Melch
rem Nonnium; ad Tanahæ, Consaluum Rho
gium; ad Cocini, Franciscum Henricum; in T
rium littus Aloysium Mendium; (qui deinde p
pter Christum ibidē à Barbaris iugulatus e
Sancti Thomæ coloniam, Ioannem Lupium
iussit. in Lusitaniam verò, atque inde Roma
demonstrādum Ioanni primùm Regi, tum Ig
Indicæ prouinciæ statū, & petenda ab vtroq
plementa, Andreā Fernandū cum Bernardo
nio, vti paulo ante diximus, destinauit. In Lu
sem denique vineam, Cosmo Turriano, & Io
Fernando subsidiarios designauit Balthasarem Go
gum, Petrum Alcaceuam, Eduardum Syluium, Ioa-

ce Ma-

ce Malacam vsque secum ducebat. Hisce alijsque rebus, tum è domestica disciplina, tùm è publica vtilitate cõpositis; inter pias deducentium lacrymas faustasque preces, & certantia vota discessit xv. Kal. Maij, tertio circiter mense quàm è Iapone redierat. Periculosa in primis ea quoque nauigatio fuit, secundo prouectos flatu, adeò subita ac fœda tempestas inuasit, vti neque nautarum conatus arteve, neque vasorum onerumque iactura, superandis fluctibus, & naui regendæ sufficerent. Inde, cùm exsangues metu, humescentibus virorum etiam alioqui fortium oculis, relictas alij coniuges liberosque, alij tetrum & informe genus leti miserarentur; ingenti animo pater in medium prodiens, pauorem atque formidinem singulis demere; excitare iacentes; certo vultu ac sermone haud dubiam Dei benignitate salutem omnibus polliceri. Castellum dein onerariæ scandit intrepidus, reliquiariam thecã è collo sibi detrahit: lineaque suspensam, vnius triniq; Dei nominibus fideliter inuocatis, mari mergit; ac rursus ad cœlestium pacem exposcendam, sub tabulata succedit. Haud ita in longum extéderat preces: cùm è dira procella, turbidoque ac fulminante cœlo, optata lux primùm, mox plena tranquillitas redijt. Hinc recreati Lusitani cùm se defunctos iã periculis crederent, apertè monuit Dei seruus, haud leuius adhuc superesse discrimen, neque falsa prædixit. in breuia syrtesq; paulo post illata carina, cùm aliquandiu ipsa inarasset vada; vectoribus pariter ac nautis nouo horrore intrementibus, eodem deprecatore in altum euasit. Malacam deinde peruentum. ex ea vrbe pater Balthasarem Gagum, eiusq; consortes in Iaponẽ sine cunctatione

ne trãſmiſit. ipſe cũ Pereria ſeſe ad reliquũ itine
conficiendũ parabat. Bono iã loco videbatur
res. quippe nó modico nauigationis emenſo
tio: & oratore cæteriſq; ad ſuas cuiuſq; parte
obeundas accenſis: cũ repente, vnde minſmi
tuerat, graui tum Chriſtianæ rei damno, tũ b
rum dolore diſcuſſa tota legatio eſt. Præfec
tẽpore Malacam obtinebat, haud ſatis æquo
reriæ dignitatem animo, ac proinde colon
frequentiam cauſatus, acceptaſque clades, &
minens ab Aceno bellũ; nauem legati, legat
ipſum, è portu excedere vetuit. Neq;, obfirm
illius mentem, aut amicorum hortamenta, au
reriæ obteſtationes, aut Prætoris decretum a
teræ, aut Xaverij expoſtulatio, cauſæq; boni
Pontificia ipſa cum cœleſtibus diris miniſque
plomata, flectere valuerunt. denique, quanta
eo negotio diligentiam & alacritatẽ, vel certa
impenſa periculoſque præſtiterat deſignatus
tor, tam ſe alter hic, nobiliſſimæ legationi ac
que infeſtum aduerſarium præbuit. Neque
in hac etiam vita, (ne quis indormire Deum
humanis putet) debita meritis vtriuſque ſi
defuêre: ſiquidem Præfectum exſecrantibus
cunque incedebat viris fœminiſq;, elephan
primùm inuaſit lues: deinde, haud vno cr
ſed peculatus præſertim ac rapinarum acce
magiſtratu deiectus, cateñis onuſtus, in L
Regis iuſſu tranſuectus eſt. ibi cognita cau
natus, redactis in fiſcum bonis; ad hæc, m
dies ingraueſcente, quod reliquum vitæ ſe
ſummam, & animi ægritudinem, & corpo
tatem, egens, infamis, ab omnibus conte
exegit. Contra, Pereria, egregij ſtudij co
non

tion modò præclarum ex optimi cuiusq; commendatione, atque adeo ex ipsa conscientia fructum, sed etiam splendida & opima postmodum à munificentissimo Rege præmia retulit. Xauerius autem, quamquam tãto præsidio ac spe subitò destitutus; haud tamen idcirco despondit animum. neque cõsilium saluberrimæ expeditionis abiecit. Solatus Pereriam, atque ad obliuiscendam iniuriam, & condonandas Christo inimicitias adhortatus, itinere cæpto perrexit ipse cum vno è Societate Alexio Ferreria, externisque pueris duobus, quorum alter alienigena Sinensem linguam penitus ignorabat; alter, cui nomen Antonius à Sancta fide, genere Sina, in Goano diui Pauli seminario à primis educatus annis, pertenuem retinebat patriæ linguæ notitiam. Hoc tantulo comitatu Sanctianum reuectus pater, ante omnia in littore temporariam ædiculam ex obuia materia raptim exstruxit, ibi rem diuinam quotidiè facere, & Lusitanos negotiatores omni officio adiuuare, vti solebat, instituit. simul, è Sinis, qui ad eam insulam cõmercij causa ventitabant, peritum interpretem sibi parauit, qui tamen postea iniecto iudicij pœnarumque metu, fefellit fidem. ab alijs, de gentis quotidiè moribus, legibus, institutis, diligẽter quærebat, nec non de ratione insinuandi se in eas vrbes, hominumque colloquia. quàm illi rationem, cùm sine euidenti capitis discrimine propter seueriss ima interposita edicta iniri negarent postremum Xauerius, ex ijs quæ de Sinarum indole ingenioque subinde audiebat, acriore in dies accendebatur studio, tã docilem, tam politã alioqui nationem è gentili caligine ac tenebris eruendi: ac modò Euangeliũ afferre miseris quo quomodo licet-

liceret; omnes cruciatus ac mortem cum comi
lute non solùm æquo, sed etiam libenti pacie
tur animo. Huic patris voluntati studijsque
imè Lusitani obsistebant, tum ipsius caritate,
diligebant omnes ac reuerebantur vnicè; tùm
rò nimia quadam solicitudine, & anxia curi
tunarum suarum; graui scilicet pauore conce
ne vetitos intra fines publica nulla fide subi
prehensus Europæus aduena sacerdosque,
ipse tantùm acerbissimas illicò daret pœnas,
etiam denuò in Lusitanum omne nomen, re
rum satellitum furorem atque iras accendere
que ob idipsum crudelitatis eorũ cùm vetera
cumenta promebant, tum etiam recens in Lu
nos aliquot edita, qui tempestate in littus e
comprehensi confestim ab incolis, teterrimo
tum carcere tenerentur. quod si naufragis &
ctitijs euenisset; quid tandem illi futurum,
se, prudens volensque, nullis cuiusquam op
vel commendatione fultus, intra illorum p
dia & septa non dubitasset includere? Deinde
maximè cuncta experiri libitum foret, quam
dem facultatem habitura esset res? calcatur
cum comitibus æquora? an, cétum fere mill
suum (quantum interesset spatij) trabe vel
traiecturos? nam portitoris quidẽ, & nau
nullã omnino fore copiã. Lusitanos, omni
su cõtinentis arceri. Sinis, capitale esse, quic
ternũ iniussu Prefectorũ inferre. quod si qu
ctus pretio, suam in id operam quæris occu
tulisset; verendum tamen, ne pernumerata
de, receptum cum inermi socio puerisque
num, vel in deserta quapiam insula per scel
poneret; vel breuiore facinoris cõpendio,

indicij emanare posset, in altũ è naui proijceret. Cùm hæc ad terrorẽ à Lusitanis haud absurdè proponerẽtur; nunquã tamen Xauerius de sentẽtia potuit demoueri: tantũ, quod ad ipsorum incolumitatem ac mercimonia pertineret, omnẽ illis dempsit timorem; persanctè pollicitus, nõ ante se quò tendebat iturũ, quàm confectis ipsi negotijs ab Sãctiano soluissent. cæterũ à transmissione in id tempus præparanda nõ destitit, aliquandiu nullo successu, quippe Sinæ institores, ad quos erat necessariò cõfugiendũ, appellati ea de re, vulgo negabãt: ad extremũ tamen pecunia euictus est vnus. huic cum Xauerio in hæc pacta cõuenit. Sina lembũ, occultandæ rei gratia excluso omni alio remige, nauta, vectore, suis duntaxat filijs famulisque ad iter in diem certã instrueret. transuectum in suburbia Cantonis patrem, ad tres quatuorve dies clã haberet apud se; tũ intempesta nocte cũ sarcinula & libris ad portã vrbis nemine cõscio destitueret; vnde perductus (quod extẽplò videlicet erat futurũ) ad tribunalia, quicquid liberet ibi de religione, alijsve de rebus, periculo suo palã explicaret. Xauerius vicissim, cuius opera transuectus fuisset prorsus haberet occultũ: eidemq; nauli nomine daret piperis quod ducentorũ paulo amplius aureorum efficeret summam. id piper Xauerio Lusitani, quãdo eum ab incepto reuocare nequiuerant, in idipsum pro amicitia fuerant elargiti. ea pactione trãsacta pater interea omnis tormenti patientiam assiduè meditari: martyrij palmam cum animarum salute coniunctam dies noctesq; sibi proponere: cõdictum profectioni tempus per summam cupiditatem exspectare. Inter hæc abeuntibus paulatim Lusitanis, aduersa valetudine laborantẽ Ferreriã,

ne sibi in tã ancipiti re impedimento foret,
diam tempestiuè remiserat. mox ipse quoq
febrem incidit: qua dies aliquot acerbè ve
cùm onerariæ in salo iactationem ægrè ad
ferret; in casam inde sese recepit apertam, v
que ac frigori peruiam, ex ijs quas ad extr
littoris oram, Lusitani ab Sinis ædificatio
hibiti, è paleis ac ramalibus momentò excit
que in discessu disturbare consueuerant. Ibi
to ab discessu die, dum Sinam ex composito
torem exspectat, nauarchis iam Lusitanis pr
num cunctis ex eo loco profectis; cùm ad re
landas vires nihil omninò suppeteret, in su
rerum omniũ egestate, germanus Christi i
te pariter & in vita discipulus, accẽsa diuino
re iacula è psalmis fermè petita, subinde in
emittens, IESVMQ. ac MARIAM suauiter
cans, è corpore ex quo iãpridem eminebat,
sit IV. Nonas Decembris, anno Christi nati
ipsius quidem ætate nil traditur) supra sesq
lesimum quinquagesimo secũdo: Indicæ ve
peregrinationis, vndecimo. Ea de re serius
Lusitani mœrentes accurrunt: mirantur
quiescenti quàm mortuo propiorem: com
artus; decoram faciem; ipsa denique p
adhuc spirantia lineamenta. dein rati i
rat, indignum ac nefas, tanti sacerdotis
tamque de Lusitano vel in primis genere
riti, nullo exsequiarum honore, deser
& barbaro solo relinquere: cum ipsis ve
in arcam inclusum, viua operiunt calce, q
rius exesis acrimonia carnibus, nuda se
deportent; ipsam dein arcam deserto &
quodam in eius insulæ colle defodiunt. p
illi-

aliquot confectis negotijs ad sepulcrum vniuersi conueniunt; corpus diligenter inspiciunt attrectantq; non modò integrum, solidumq;, & aspectu iucundum inueniũt, sed etiã, quo magis obstupuêre, suauiter admodum fragrans. Læti suã de viri sanctitate opinionem comprobari diuinitus, in eadem viuæ calcis arca reconditum, venerabundi omnes in nauem imponunt. Inde Malacam deuectum, prodeũtibus obuiam cum solemni põpa oppidanis, excipitur, & sua impensa funus procurante Didaco Pereria, qui nondum abierat, in ædem Beatæ Virginis, vbi collegiũ est hodie Societatis, deferuntur. Iam tertius à morte agebatur mensis. arcam sacerdotes & amici rursus aperiunt: nihilominus incorruptum extrahunt mirabundi, ac Lusitanico more (haud dubio Dei nutu, quò liquidiꝰ postea de admirabili integritate cõstaret) terræ ipsi mandant nullo capsæ tabulæue munimine, puluino duntaxat ceruici subiecto, & obtecta sudario facie, quinq; ipsos mẽses cũ in eo tumulo iacuisset, è socijs quidam missus ad Xaueriũ inuestigandum ab Goa superuenit (quem nos deinde Romæ hæc eadem ab alijs ante perscripta memorantem audiuimus) is auiditate ac studio explorandi cernendique oculis quæ ferebat fama, sarcophagum detegit, mirum dictu: puluinum ac sudariũ purpureo cruore tinctum offendit, dum funeris administri terram superingerunt inculcantq; inter sepeliendum expresso. cæterum corpus totum planè illæsum, & eadem quæ ferebatur odoris suauitate: quin etiam (quod super omne miraculum fuit) vestimenta ipsa, crepidasq;, & extimum linteum, adeò recenti specie, vt illo ipso Melchior Nõnius in Iapone deinde, quemadmodum Diui Pauli

eremitæ palmea quondam tunica Diuus Anto-
us,ita ad celeberrimas quaſque gratulationes
cæremonias vti conſueuerit.clara profectò ar-
ſtata ſancti patris virginitate ac ſanctimonia
quam alijs quoque argumentis ante iam noto
do neq; calcis viuę cauſtica vis,neque tellu-
mor ac ſitus,defuncti carnes aut amictum v
parte labefactare valuerũt.Quo indignius
omnibus,vltra in defoſſo haberi corpus,tam
que honorifico Dei munere cuſtoditum.In
dacus Pereria,memor amicitiæ ac meritor
gantiore materia formaque arcam aliam de
ceno ſerico ſubſuendam,aureo textili deſup
tegendam curauit. in eam tranſlatum corpus
neo loco ad vſque tempus Indicæ nauigation
habitum.quo ipſo tempore Indiam repetens
mi Turriani miſſu Petrus Alcaceua, Malaci
pone delatus,impoſitum in onerariam ſacra
ſaurum vnà cum altero de quo dicebam ſocio
portat, præſens vtique nauigantibus ac ſal
præſidium;ſi quidem nauim,diffracto guber
lo,vadis impactã aliquoties, præſenti illius
cuius vehebant exuuias,haud dubiè ſeruata
ſe cùm alij,tum nauarchus ipſe teſtatus eſt
que actuario Goam celeri curſu præuenien
totam patribus nuntiauit.ex ijs quatuor cu
dem à catecheſi pueris,biremi regia,tardio
ganti onerariæ ad Baticalam occurrunt,ar
nuò referant ſextodecimo iam ab obitu
què incorruptum corpus ac veſtimenta,
mul ac ſtupore attoniti deprehendunt. Ar
clauſa in biremem eo quẽ dixi ornatu de
nautæ ſublatis vndequaq; vexillis torme
cum reboatu diſplodunt.eo die ſub veſperam Ba-
ticula

ticala ad Goam biremis redijt. arca noctem vnam in ædicula Deiparę Virginis custoditur, passibus ab vrbe mille quingentis. postridiè manè confestim Prætor ac proceres, Canonicorum ac Misericordiæ sodalitia, ingens præterea oppidanorum vis, & Diui Pauli collegium omne, corpori extra portas obuiam prodit. reliqua multitudo ad spectaculum effusa, parietes, fenestras, plateas, ita cópleuerat, vt in reditu summoueri vix posset. cum cereis candidati nonaginta præibant pueri, sequebantur clerus, & magistratus, ac nobiliũ ordines: quacunq; pium incedebat agmen, multa erant passim odoramenta disposita. feretri latus vtrunque thuribula ex argento affabre facta cingebant: Diui Pauli templum quo inferebatur, cũ per eos ipsos dies hebdomadę sacrosanctæ agerentur solemnia, nihilominus albo peristromate conuestitum: cuncta sobriam ad hilaritatem lætitiamque composita. Hoc maximè modo corpus acceptum, & statim in Diui Pauli sacello, tectum vti erat, magna cum veneratione repositum est. ibi, quominus tertiùm aperto iam loculo palam ostenderetur, efflagitantibus pariter summis infimisque negari non potuit: veruntamen ad introspiciendum obiecti cancelli; ne applicuisse rosaria, impressisse oscula virgineis carnibus, semel iterumque palpasse non satis habentes; insuper (quod apparebat futurum) in frusta, & præsegmina, cæterasque reliquias inuolarent. in eo sacello tres amplius dies ac noctes habitum summo ac perpetuo omnium ætatum, nationum, ordinumque concursu. neque interea abvno quopiam è superiore loco pater est laudatus, vt assolet. pro laudatore populus fuit. a-ij quippe reconditam viri doctrinam, & sapien-

tiam,ac dicendi vim copiamq; : alij prudentiam vsumque rerum,& lõginquas peregrinationes plurimas;alij comitatem ac manſuetudinem ne faſtu vel arrogantia grauitatem,ſine indigne ſummiſſionem,ſine fuco pudorem atque modeſtiam;alij caſtimoniam inſignem;& voluntariam paupertatem;& longa ieiunia vigiliaſque; alij leuatas egentium anguſtias;orborũ educationem ac diſciplinam ; viduarum ac virginum pudicitiam egregiè cuſtoditam;curatos per ſummam patientiam ac ſedulitatem ægrotos;diremptas plurimarum inimicitias;alij veriſſimas prædictiones & miracula ; (multò videlicet plura quam quæ ab aliò properantes attigimus)ac partim Chriſtianorum greges à perdito vitæ genere ad meliorem frugem,partim ethnicorum ab Sataneæ ſeruitute ad Chriſti fidem obſequiumq; traductos; horumque tutelæ,commodis,ornamentis omni ratione conſultum; alij denique magnitudinem animi in rebus arduis capeſſendis,conſtantiam in prouehendis,&,quod ſuper omnia mirandum,adeo lubri temperamento miſtam actione contemplationem;vt cùm vtranq; coleret propemodum æquo,neutra tamen officeret alteri : hæc,inquam, & alia pro ſuo quiſque ſenſu lacrymantes in hoc efferre. Interea exacto fermè quatriduo,cùm iam in aperto fuiſſe videretur,ab ſocijs arcta maximam aram loco certo reponitur,& ſaxo munitur. Huic tantæ gratulationi Gaſpar eſſe non potuit,ad æterna,vti ſperandum eſt,gaudia paucos ante menſes euectus. Is Indicæ prouinciæ adminiſtratione ſuſcepta , publicè priuatimque multa præclarè inſtituit , quorum hodieque vſus cum vberrimo perſeuerat animarum fructu,

dum-

dumque in domesticam pariter disciplinam, & communem Ecclesiarum vtilitatem intentus, affecto iam corpusculo acerbius grauiusque quàm ferre posset imperitat; inter cõcionandi ardorem & contentionem defectus repente viribus, intra pulpitum concidit. collecto dein spiritu domum regressus, acriqué correptus febri, mox inter sodalium caros amplexus animam efflauit XV. Kalend. Nouembris, anno seculi huiusce quinquagesimo tertio. elatus est magno ciuitatis luctu, quam sibi suisque vniuersam excellenti caritate officijsque deuinxerat. Sub hæc, ab Iaponijs dynastis litteræ ad Prætorem allatæ. fœdus & amicitiam vltro petebant: ac siue id ex animo, siue gratiæ causa, nuntios Euangelij, & sapientiæ Christianæ magistros. ea re permotus, vti æquum erat, successor Gasparis Melchior Nonnius Lusitanus, commendata vicarijs citeriore prouincia, cum socijs aliquot Iaponem petere intendit. Ingens dudum in ijs locis erat perturbatio rerum omnium. Amanguti Regem inter ac populares atrox ac periculosum exstiterat bellum, nec nisi Regis & filiorum interitu restincta seditio. in Bungi quoque Regem, aliquot principum coniuratio eruperat. ij, commisso demum prælio victi cesique, otij deinde nonnihil ab armis fuit. patres ad prædicationem & consueta munia redière. ac Deus item signis atque miraculis adiuuabat. ægroti debilesque, lustrali vt plurimum aqua sanati: ex insessis diuturna possessione corporibus, Dei verbo fugata dæmonia. hæc & alia minimè deerant Euangelij firmamenta: sed nondum idcirco notabilis fiebat ad rectam fidem accessio. Pauperes fermè & inferiorum ordinum homines, colla salutari sub-

ſubdebant iugo. contumax etiamtum, & fal-
dioſa, veruntamen manus olim datura nobilit
à Chriſtiana humilitate, ac manſuetudine, egen-
umque ac vulgi conſortio valde abhorrebat.

HISTORIARVM INDICARVM LIBER SEXTVSDECIMVS.

INTER hoſce tam varios dubi-
que rei Chriſtianæ ſucceſſus, re-
tinũ & graue apud Ceilanios q
que bellum exarſit. Columb
Regi, qui Cottam pariter inſig
obtinebat vrbem, tres erant ſo
ris filij, ad quos, de more gentis, hæreditas pe
nebat. ij, expetitum ab inſita dominandi libid
regnum, ſenecta auunculi detineri ægrè ferent
facta coniuratione Regem interimunt. inde
inter ſe opes & imperium partiuntur, vti nat
ximus, nomine Parea Pandar, ius populis è re
ſolio diceret; minimus, cui Madunio nomen (
dio paucos intra dies extincto) militaribus
pijs cum ſtipẽdio ac poteſtate præeſſet. Ac pr
quidẽ concordibus inter ſe animis agere viſ
(vt eſt omnis dominationis malè fida ſocie
pitales inter vtrumq; diſſenſiones exortæ. (
Madunius, non pro dignitate meritiſq; tract
quippe qui præcipuo periculo & audacia n
vim ac ſceleratas manus auunculo, cæteris h
tibus, attuliſſet; magiſq; ſeſe in dies à Pareę

tudine rationibusque alienum ostendere. at ille, nouis quotidie sese caputque suum præsidijs aduersus fraternas insidias impietatemque munire. inter cætera, cum Lusitano Rege per supplices litteras egit obtinuitque, vti nepotem ex filia, contra consuetudinem, excluso Madunio, in regni successionem iusq; adoptaret. Eò acriore incensus ira Madunius, exercitu coacto apertum fratri bellum inferre, Cottanos euastare fines, ad oppidum castra mouere nõ dubitat. Rex item, ne contra latronem ac perduellem, aggere mœnibusque potius, quàm armis ac virtute sese tutari videretur; malè auspicato eductis extra oppidum copijs, idoneo considet loco. erat in eius castris auxiliaria Lusitanorum cohors. ex ijs gregarius quidam (temere, an à Madunio corruptus, incertum) plumbeo missili, sine metu suis obuersantem Regem interficit. Tum proceres in vrbem extemplò sese recipiunt; nepotemque Parex, regijs communi consensu decoratum insignibus, in auita collocant sede. mox, diffisi adolescentis ætati, ac popularium animis, instante præsertim ac minitante Madunio, nouum ab Noronia Prætore subsidium petunt. Ille sine mora instruit classem: impositisque Lusitanorum millibus admodum tribus, ipsemet eam expeditionem obire constituit. prætendebatur bello, vetus cum Columbano fœdus, & pia pueri pœnè circumueti defensio. sed arcana suberat profectionis illecebra, quod à quibusdã pro certo accepisset Prætor, auri argentique thesaurum in vrbe Columbo repertum, quo si potitus foret; & Lusitanum crebra erogatione exinanitum ærarium opportunè suppleri, & se suosq; facili negotio ditari posse confideret. Hac mente consilioque profectus, inco-

lumi classe Columbum defertur, leucas ab vr
Goa ducẽtas. descensione facta, primùm omniu
in thesauri perscrutationem toto pectore inc
buit: & exacerbatis peracri quæstione oppidan
adeò vt non pauci ad hostem subinde transfer
ingenti labore miseriaque tandem eruit quod
reorum centum millium summam expleret, qu
tum in classis belliq́ apparatum insumpserat.
ter hæc Madunius contractis vndique copijs inu
Ceitauacam vrbem, à Columbo nouem intorn
leucas, intenta cura sese munire pergebat. Prom
tis eò signis Prætor haud magna mole vrbem e
pugnat: direptamq́; , ferro & flammis excindit.
Madunij exitu nihil traditur. inde, firmato pup
li regno, quàm inuenta pecunia lætior clariorq
Goam sospes reuertit. Ab Goa, renouato impe
tu, Ciembẽ insulam petit, receptaculũ latron
Malabariũ, in Cocinensis Regis dãna pernicie
q́ue imminentium. hanc frustra nuper à Capra
circumsessam, ipse haud incruenta victoria tan
dem cepit; Malabaribus partim cæsis, partim
seruitutem abductis. Circa idem tempus, aud
cupienti Solimano Turcarũ tyranno, occupar
Armuziæ viciniq́; tractus oblata denuò spes. H
hometanis inquilinis odio Lusitanorũ per cla
stinos identidem nuntios litterasq́; solicitãti
ea si obtinuisset loca, perbreui in Cambaiã &
diam transitu, Lusitanos quæstuosissimi com
cij fructibus, & iniusta lóginqui maris posse
ne, facillimè depulsurũ. Eiusmodi stimulis
tus Turca, cupidus præsertim delendæ ignom
ad Dium priore bello susceptæ; Peribecum m
è Præfectis, qui ad Mecam agebat, classem ab
zio properè iubet accersere; & Adeni classe
quã

quàm occultissimè prætervectum, Arabiæ Felicis quicquid Lusitanorũ custodia teneretur, necnon Armuzianos fines, repentino aduentu (si res patiatur,) inuadere; cum eo tamen, vti ad colligendam clementiæ famam, incolarum animos benigna oratione ac promissis alliceret prius, quàm incendijs, cædibus, populatione vexaret. Ille, triremibus quinque & viginti, onerarijs duabus extemplò deductis ornatisque, celeritate vsus & secunda nauigatione, Mascatum applicuit. Lusitani sexaginta, duce Ioanne Olisiponẽsi eam arcem obtinebant. ij, vel subito classis appulsu perterriti, vel à commeatibus imparati; Peribeco saluis corporibus & libertate deditionem faciunt: eiusque mox deditionis luêre piaculum; à barbaro contra pacti onis fidem, & Solimani mandata malè mulctati & in custodiam & vincla coniecti. Eius rei fama pauidis illicò nuntijs Armuziam allata, cùm in maius, vt fit, cuncta certatim augerent; ita occæcauit animos omnium; vti amentes repentino terrore Mahometani pariter & Christiani diffugerint. Rex cum proceribus in tuta iam sese receperat loca, ciues & inquilini, partim arreptis quæ carissima habebant, partim etiam præ formidine ac festinatione relictis; auios alij montes, alij proximas insulas petunt. duo tum ad Armuziam è Societate IESV agebant patres: eorum alter, ad nauandam in extremo discrimine Lusitanis operam, sese cum ijs in arcem inclusit; alter, neophytos, ne mortis metu à Christo deficerent, corrogatis in alimenta pecunijs, ad Mogastanem continentis oppidum ingenti labore traiecit; eumque ibi gregem ad vsque transitum illius tempestatis cum fide curaq; tutatus est. At Peribecus obuio nemine pro-

prouectus, vacuam hominibus, gaza refertam
bem, ad Turumbacum ab arce procul ingre
tur: aduersus Lusitanorum eruptiones milite
doneo loco disponit: dein cæteris diripiendi
pidi signum dat. Pauca tum erant emporia Ar
ziano diuitijs comparanda: vsque adeò multi
nium fermè nationum institores, varias illuc
mæ notæ merces opesque congesserant. Ergo
tum pretiosæ vestis, gemmarum, & vnionum,
que & argenti exhaustum; quantum alioquin
pedita ad iter faciendum aliquot nauigia cape
potuerunt. exposita dein ad arcem oppugnanda
& aptè locata muralia tormenta. queis Peribec
præcipuè infestum sibi vnum è propugnaculis
ta pilarum vi sine intermissione quassauit; vti
lutis iuncturis bona pars muri prociderit. adeo
certis ictibus pares globi in aduersa tormētoru
ora contorti, vt nostris amplius ex eo loco iac
landi facultatem eriperent; neq; inter verberati
nem omninò quisquam ostendere sese pro pin
auderet. Ea edita strage haud tamen ad subeun
conserendasque manus Turcæ animus fuit; siue
asportandam festinaret prædam, seu pręsidij m
nitudine territus, quod Lusitanos bellatores
plius octingentos omnibus rebus ad sustinend
vel oppugnationem vel obsidionem instructo
ce contineri non dubiè comperisset. Ostenta
tur in speciem, dein omissa pugna, Queixome
sulam, quò multos ex vrbe confugisse audi
protinus petijt: oppressisq; ac variè cruciatis
quid secū asportauerant fortunarum extorsi
grauē spolijs classem ad Bazorā vrbem, quę
mo est Persico sinu Turcicę ditionis, applicu
recognitæ manubiæ, & è molesta iactatione

ctus miles. At Goam vt primùm circunsideri ab Turcis Armuzianos allatum est; Prætor, quanta maxima potuit classe exercituque coacto, Dium sine mora processit. inde, ne præsidijs Indiam nudaret; cum parte copiarum Antonium Noroniam iubet Armuziam pergere. Profectus, desertam direptamque vrbem; itemque solutam dudum arcis obsidionem inuenit. intento dein reuocandis habitatoribus, triremes duas è freto in altum egredi nuntiatur. Peribecus, Mecam ante hyemem rediturus, pretiosissimis vtramque rebus onustam, nocte per summum silẽtium à Bazora soluerat, reliquis deinceps pari silentio sequuturis. Ad harum conspectum Antonius confestim anchoralibus præcisis, abeuntem latronem insequitur. at ille, antecapto iam spatio, per summam & remigum contentionem, & nautarum industriam, vix tamen atque ægrè instantium ab tergo Lusitanorum effugit manus. Inde mœrens tam paruo sibi momento elapsum hostem Antonius Armuziam reuertit; aditaque Regis iussu arcis præfectura, classem, vti mandauerat Prætor, Didaco Noroniæ tradidit. Eius ope ac præsentia dum fauces freti, vicinamq; oram attentè percursat; profugi maris accolæ in patrias reuocati sedes; inclusique intra sinum hostes, capto haud semel impetu cùm ex angustijs erumpere conati essent, onerarijs duabus amissis præclarè cohibiti, quoad vrgente demum hyeme Turca Bazoram, Noronia Goam in hyberna concessit. neq; ijs dum exactis, Prætor, cui puniendæ Turcarum audaciæ cura viuebat in pectore, Fernandum filium cum magno nauium ac militum numero ad easdem obsidendas fauces maturè transmisit. is celeri cursu in Arabiæ conspectum delatus; specula

torijs

torijs nauigijs quoquouersum dimissis, cognos
partem triremium, cæteris ex interuallo seque
bus, cursum ad fauces intendere. continuò clas
rios ad demendum nomini Lusitano dedecus, a
ad vlciscendas fratrum ac sociorum iniurias c
hortatus; ad Rosalgatum promontorium dir
proras iubet. inde oram legens, circa Mascatū
uias triremes habuit octo: eæ, vitandi congress
causa cùm littus propemodum singulæ abraderet
Fernādus è celsarum numero tres rostratas, cast
lorum instar, vltrò in arenam inflatis velis infe
re non dubitat. inde transitu alueis ac missilibus
intercluso, habiliores ad cursum dromones & ex
pedita nauigia quæ remis agerentur, egregio mi
lite instructa, in hostes immittit. ij, desperatis iam
rebus, cum iactura triremium sese in terram pa
rantes eijcere; oppressi celeritate nostrarum nau
um trucidantur: ac nullo pæne certamine trire
mes abductæ, cæteris Turcis è longinquo spectan
tibus, qui suorum casu perterriti, ac Mecam ne
liceret quidem tanta accepta clade redire non a
si, longiore ambitu in Cambaiæ fines ad Cindisc
nem regulum perfugêre. is, in fidem acceptos a
supplices, repetente dein Lusitano, ita seruauit
in eius gratiam triremes ad vnam omnes me
bratim dissolutas, ad nauigandum prorsus inu
les fecerit. Eam satisfactionem Prætor Lusitan
accepit. Fernandum interim, haud leui parta
ctoria, quominus syncero gaudio frueretur, e
de illisis in breuia rostratis angebat: ne infixæ
nitus euelli non possent. verùm postquam ple
re accedente æstu paulatim alleuari cæpræ; in
salo prorsus liberæ atque agiles innabant; tum
rò plausus & clamor militum ac nautarum exor-
tus:

tus: velisque in Orientem datis, Goam incolumes ingenti omnium gaudio peruenerunt. At Peribeco, cum duabus quas dixi triremibus prospera nauigatione Mecam reuecto, malè partis opibus diutius frui non licuit. Solimani iussu, cùm rei gestæ seriem postea didicisset; exsecrandæ rapacitatis atque perfidiæ pœnas capite abscisso persoluit. Per idem ferè tempus, periclitanti Parauanæ Ecclesiæ priuato consilio ac virtute subuentum. Indici maris oram, præsertim quæ ad Cori promontorium vergit, distractis tum in diuersa Lusitanis viribus, Malabares Turcis immisti, latrocinijs & incursionibus infestam nomini Christiano reddiderãt; nauibus ad viginti, anni vix spatio interceptis. ijdem oppidum Punicale, oppugnantibus ab terra Mahometanis, admota ipsi classe vi ceperant, Henrico Henricio è societate IESV, nec non præfecto præsidij Lusitani cum vxore ac liberis & quinquaginta militibus in custodiam datis: quodque multò erat detestabilius, Parauanos aliosque neophytos ad quinquaginta millia varijs artibus ab Christo abducere nitebantur. Eius rei Cocinum multiplex iam fama peruenerat: itemque per litteras Parauæ Christiani tam duris in rebus opem ab ea ciuitate precibus infimis implorabant. ac demum, instanti minaciter hosti, vt Christiana desererent sacra, consensu responderant, nisi intra quintum diem subsidium à Lusitanis veniisset; tum se de religione deliberaturos. Interim Cocini cognito sociorum extremo discrimine; ingens incesserat dolor, quod ærario exhausto, & absente magna parte iuuentutis ac nauium, publicè Parauis opitulandi nulla esset facultas. Inde cùm vulgo mœsti perplexique, casum

vicinæ

vicinæ Ecclesiæ miserãtes, hęrerent, Aegidius
nandus Caruallius in communi causa præcip
Christianis operam nauare constituit, eximi
tate pariter ac fortitudine vir; quam nuper
sidione Malacensi nobilitauerat. Is contracta
dique pecunia, & omni pęne domestico instru
to in idipsum oppignerato; quamuis tum è cr
altero laboraret; biremes quatuor, manciuam
nam (actuarij genus id est) confestim omnibus
bellum rebus ornauit. multis deinde cum la
mis per sacram confessionem expiatus, cœles
refectus cibo, in hostes duxit intrepidus: eos
ad Calecarem vicum assecutus; vno IESV
mine fidenter inuocato, renouatis quæ iam c
senuisse videbantur militiæ Lusitanæ miracu
rostratas minores duodecim, lenunculos, quos
cant cialatones, amplius quadraginta, mome
fudit fugauitque: in terram dein egressus, Ma
metanorum ædificijs ignem iniecit: Henricum
grauia & acerba multa perpessum, cum reliqua
sitanorum manu è vinclis eripuit. Sub idip
ferè tempus quo aduersum Christi fideles Ma
rica grassabatur impietas, (ex quo facile diui
filij ac destinationis appareat altitudo) ex e
natione gloriosum euangelio testimonium p
bebant Malabares adolescentuli sex circiter
ginta, ab nono ætatis anno ad septimum vsq
cimum. hosce, Lusitana qua vehebantur nau
ca Arabiam à Turcis excepta, cùm à Chris
Mahometem traducere summa ope barbari
rentur; postquam alternis blanditiæ minæ
proderant; ad verbera cruciatusque desce
Adduntur ad cæteram immanitatem stillæ
igne liquati. ea tormenta multasque præter
iurias

iurias, puerorum virtus fideſque vicit egregiè. Turcæ obſtupefacti conſtantia, ab ijs vltrà vexandis tandem abſtitêre. At Caruallius, præter inſignem apud Indos gloriam, ab Luſitanis quoque, & ab ipſo in primis Noronia debitum tantæ virtuti, & caritati præconium tulit: dumq; digna talibus factis exquiruntur præmia; interim è regio fiſco quicquid in eam expeditionem inſumpſerat, benignè repenſum. Eodem Noronia Prætore, cùm alia, tum duo præſertim horrenda fuêre naufragia. Emmanuel Soſa, cognomento Sepulueda, qui Dienſi (vti memoratum eſt) præfuerat olim arci, vir opulentus ac ſplendidus, ducta in matrimonium Eleonora Garziæ Salæ tum Prætoris filia, tactus deſiderio patriæ; preſſam diuitijs roſtratam excelſam Cocini conſcendit. ſequebatur vxor, ac parui liberi; & Pãtaleon Sala, & nobiles aliquot; & præter nautas, famulorum etiam ac mancipiorũ turba: in vniuerſum capita fermè ſexcenta. Ianuarij menſis initium, Luſitaniam ex illa petentibus ora, ſtatum ſoluendi tempus. ventorũ id vices, ac dudum explorata nauigãdi ratio poſtulat. Soſa cum cæteris, quod impeditior ad Coulanum coemptio fuerat; non niſi Februario menſe profectus; circiter Idus Aprilis Cafrarium littus aperuit. Inde leni flatu prouectis, circa Bonæ ſpei promontorium vehemens ab occaſu obſtitit ventus, idq; cum fulgetris, & cœli fragore, tetraque ac minaci nubium vi. Tum inhorreſcens mare paulatim attolli, maioreſque in ſingula momẽta ciere fluctus. Cùm in aduerſum obnitendi, remigio deſtitutis, nulla eſſet ratio; pauliſper addubitatum à nautis, ſtrum demiſſis antennis, in ſalo tranſitum tempeſtatis expectarent. verùm Oceano magis magiſ-

que sæuiente perterriti; simul propter anni tempus abiecta superâdi promontorij spe; retrò diam pari consensu vela dare constituunt. id quidem è voto succesſit, adeo violenti aq tini flatus ab Oriente, diuersisque coorti quassatæ iam nauis in perniciem conspiraue Horum impetu vela primùm discissa: malus de, mox gubernaculum, frustra fluctus euitãt giſtro, diffringitur. præterea costis immodica ctatione cõuulsis, multo plus accipiebatur quàm vt exhauriri aut egeri summa turbæ na contentione & industria posset. Neq; præcip leuandæ naui bona onerum pars, auertebat, e um. per hunc modum spoliati armamentis; ob sante perpetua mortis imagine, dies aliquot to iactati, postremò vrgentibus à meridie ve certum ad naufragium ad terram appelluntur que erat in malis potius quicquam, ni viuen dentesque hauriri profundo, vel in cæca va tesq; adigi mallent. ad teli ergo missum in vtraq; parte anchoræ, dum scaphis, quæ vna erat salus, in continentem euaderent. Sofa lios cum vxore filijsque, & primarijs aliquot tim elata pecunia gemmisque, transuecti ha ne ingenti periculo: vsq; adeò immanes toto re moles aquarum illisu reciproco frangebant neque idem effugiũ cęterę multitudini para phis, post vnum alterumve traiectum, in do breuia impactis & comminutis. Eodem fere poris articulo anchorarius funis in Austrum uersus, quamquam valido nexu & crassitudine rumpitur. Tum qui remanserant, diuulsa nauis tera, & vasto dehiscentem hiatu alueum conspi cati, erumpentia ex imo dolia; sarcinas, capitaque corri-

corripiunt; seque, incertam ad spem, qua cuique proximum est, in mare demittũt. Miserando hinc spectaculo, immistos fluitanti gazæ mortales, & naualia instrumenta passim agi ferrique cerneres. Periêre ab ipso statim delectu, Lusitãni circiter quadraginta; ex alijs nationibus, ad septuaginta: reliqui haud semel operti fluctibus, ac turgido spumantique æstu in diuersa raptati, ad hæc, scriniorum incussu liuidi, aut clauorum squamarum que ictu cruenti (tantus amor est lucis) tandem semianimes in sicco vestigia posuêre. Vixdum euaserant; cùm in conspectu omnium, vacua hominibus carina subsidit; & arenis illata, duas primùm, dein quatuor in partes, ad extremum in minutissima frusta dissilijt. hæc maximè clades ad vltimam pæne rerum desperationem Lusitanos adduxit, quippe, consilium fuerat, è reliquijs naufragij subitarium dromonem intẽtis vestibus ad cursum aptare; atque vbi licuisset, cum delectis retrò Sofalam aut Mosambicum opis petendæ causa transmittere. Eam quoque sibi facultatem ereptam videbant, cùm è discerpto nauigio laceroque, vix vlla fragmenta cubiti mensuram excederent. paulatim dein, quæque supernatauerant, quæque obruta fuerant, pæne cuncta cum cadaueribus in littus eiecta: ipsæ quoque demum anchoræ, hastæque, & minora tormenta, quamquã hæc quidem prorsus inutilia; sulphureo omni corrupto puluere, neque vllo conficiendi apparatu. Interea autumnus abierat: &, quod ab æquatore in meridiem gradus vnum & triginta distat regio; refouendæ turbæ, frigore, inedia, vulneribusque torrenti, Sofa complures excitarat ignes. tum ex aliquot oryzæ semicorruptæ modijs, ac salsamentis

quæ tempestatis iniuriæ superfuerant, cibari singulos parcè diuisa: quod squalida circum na,ac nullum esset cum incolis,fera & inhol natione, cõmercium. dulces tantùm in prou scaturigines emicabant. atque ob id,connexa orbem scrinijs,aduolutoq; saxorum pondere, securas exigerent noctes, loco munimenta cir data;& quatuor in partes,vt assolet,vigiliæ dist butæ,quas intempesta nocte haud semel circu Sosa;neque vllum,in tali calamitate,boni & ci & præfecti omittebat officium. Tredecim fer dies curationi corporum dati.mox de summa deliberatum,quid agerent,quò se conferrent.n mini dubium fuit, quin oram tenentes,ad flum contenderent,cui Laurentius Marchesius olim Sancto Spiritu nomen indiderat: eodemque La tani ab Sofala & Mosambico mercimonij cau commeabant.id flumen à statiuis in Orientem a erat leucas centum & octoginta. Ab hoc decret Sosa,quamquam precipua in clade,tamen cæte ipse vultu ac sermone confirmat:ne asperis in bus desponderent animos,qui se pelago comm tant; ijs famem, sitim, iacturas,ærumnas, omn incommoda esse debere proposita. quæ si cons gant,non ita mox cadendum, quasi ea nunqua euentura existimarint.ad hæc, pro suis quisq; lictis æterna supplicia meriti;breuia ac tempo lia non inuiti persoluant. Simul, eo infortu non quid per diderint cogitandum,sed quod ferint.amisisse multa: sed perire vnà cum ipsa amiserant,potuisse.monuit insuper,vt inter ras destituti gentes,nullum deinceps nisi in iunctione & concordia præsidium collocarent. nemo seorsum; omnes in commune consulerent.

nihil

nihil neque disperſis, & vagis tutum, neque conglobatis & conſentientibus noxium fore. poſtremò precatus eſt cunctos; in ratione itineris, Eleonoræ & filiorum vel ætati vel ſexui parcerent; ſeque validi & robuſti ad infirmorum vires attemperare negrauarentur. Ad ea ſucclamatum, duceret quò vellet, & quo modo. ſe ab eius auctoritate arbitrioque non receſſuros. Per hunc modum corporibus & animis vtcunque firmatis; hoc maximè ordine capeſſunt iter. Præcedebat Soſa cum vxore virilis animi fœmina, liberisq; propter ætatẽ ſecuris, & Andrea Vaſæo nauis magiſtro (is præcellſum Crucis vexillum ferebat) & Luſitanis alijs octoginta, ſeruis præterea cẽtum. hi puerulos tergo per vices; Eleonorã informi pilento geſtabant. ſequebantur cum ancillis & imbelli turba nautici. agmen infauſtum Pantaleõ, & reliqui cum mancipijs Luſitani cogebant. Modicis inde itineribus, per infeſta Cafrum incurſionibus, & noxijs animantibus loca progreſſos: inuiæ rupes, excẽdentia in nubes iuga, deſpectu horrendo conualles, cœnoſæ voragines, inflata imbribus hybernis flumina excipiunt. ijs dum ſuperandis, humilia procul vada, clementesque montium aſcenſus ac deſcenſus inquirunt; littoralis ſpatij triginta non amplius leucas, crebro ipſi ambitu flexuque, cœcis ad hæc erroribus, in centum prorſus extendunt. Menſis inter hæc voluitur. ſimul, extrema quoque inopia, conſumptis iam omnibus alimentis, conflictari cæpti. Suſtinebant famem primò conchylia, putresque cetorum artus, & alia maris eiectamenta. dein, vbi à littore abſceſſerant; ſylueſtria poma baccæue: tum tenerrima frondium; poſtremò beſtiarum cadauerã & oſſa quælibet igne toſta; pel-

ſta;pelleſq́ue mollitæ. Nec leuius torquebat
cùm oppidò pauci,nec niſi magna præſentis
niæ mercede,aquãdi cauſa de via decederent
diantium ex occulto latronum impetus,atq;
num etiam ac tigrium ignota cubilia metuen
enormia inde aquæ pretia:vti octo interdum
reis hemina conſtaret. Inter quæ ſubinde al
laſsitudine, inedia,ſiccitate confecti, deplo
viribus,Aethiopi diro,belluiſq́ue,&alitibus
da reſtabant, ſuprema ad ſuos mãdata dantes
cedentibus:quorum in animis,vt fit,diuturni
rores & proprium cuiuſque malum,omnem
miſerationẽ ac ſenſum alienæ calamitatis ex
xerant.Soſam tamen, cari aliquot relicti, ſu
modum angebant. vxoris verò quotidiani labo
miſeriæq́ue propemodũ emouerant mente:qua
uis illa quidem ſeſe marito infatigabilem co
re pariter animoq́ue præſtaret comitem;ac ba
rum deſtituta miniſterio, dudum ſuis ipſa pe
bus ambularet,addens cæteris animos; & in
tem oneris, teneræ proli ſubleuandæ ſucced
Quarto menſe ad amnem Sancti Spiritus pe
tum ab inſcijs.cauſa latendi fuit,quod audi
ceptæq́ue animo magnitudini haudquaquam
ſpondebat flumen(quippe tribus alueis ea
ne decurrens,in exitu iungitur) & idonei ad
contandum explorandumq́ue interpretes de
ſiquidem Aethiopicis ex alia longè regione
cipijs quæ habebant in comitatu; nondum
cum ijs populis tanta ſocietas linguæ,vti per
poſſent, quæ vellent, probè cognoſcere. Pe
modè cecidit, quod regulus ea tenebat loca
admodum præter aliorum cõſuetudinem ingenio
vir,beneq́ue in Luſitanos animatus,quòd illi pla-
cidum

cidum & æquum paulo ante commercium cũ ipso Laurẽtio Marchesio,& Antonio Calderiafuisset.Is, peramanter acceptum Sosam & reliquos apud se, dũ aliquis ab Sofala institor appareret, omni arte retinere conatus est, partim ab insita humanitate, partim etiã propriĩ cõmodi gratia, quod finitimis implicitus bellis, tempestiuo firmoque sibi auxilio diuinitus oblatam hanc putaret manum. ac proinde,post multa benigni vultus inuitamenta, deniq; gestu, nutibus ,& incerta vocum significatione denuntiat,haud procul abesse inde potẽtiorem se Regem, impium, & rapinæ adsuetũ: si pergant;præcipitis consilij pœnas daturos. Nec preces,nec monita profuêre. quò liberali⁹ habebatur Sosa,eò magis fraudem suspicatus, porrò abire cõtendit,nauiculisque ab eodem regulo impetratis fluuium trãijcit. Quinto die ad mediũ amnis brachium processêre,leucas iam à naufragio trecentos emensi;è quingentis comitibus ad centum & viginti varijs cladibus redacti non amplius. id quoque brachium,conductis pretio lintribus, imminentium ignari transmittunt. maiore dein vsu linguæ,per interpretes haud dubiè cognitum, id esse flumen quod tanto iam diu labore quæsissent: & eiusdem habitus albos homines illuc nauibus itare consuesse.non longè à mari is locus aberat. salsi ex eo latices:neque vllam dulcis aquæ venam circum apparere constabat.ad hęc,solum planè incultum ac sterile.cùm ibi Lusitani,malis victi,sub noctem necessariò consedissent; postridie aduentantes Aethiopas fermè ducentos adspiciunt. ac primo adesse prælium rati,arma quæ malè iam sustinebant , expediunt:reliquias virium ad repellendos fugandosque latrones intendunt. dein,

postquam pacatus appropinquabat Aethiops
quinam, & vnde profugi, blandè quærebat; su
ta fiducia, infortunij summam, & exhaustos
res, per interpretem exponunt. cibaria tantu
que ea gratuita iure gentium petunt: ferram
genti expetita conciliando commercio profe
Haud spernenda crescendi occasio barbaris
tantum de re ex tuto aggredienda soliciti, ac
è fraude mendacioque conflati, respondent, n
esse commeatus in promptu: haud ita distare
pidum: eò si accesserint, hospitaliter ac beni
cunctos ab Rege tractatum iri. Suadebat requ
vltima lassitudo, & inuentus agnitusque tand
exoptati fluuij terminus: væsana insuper fames
gebat ac sitis. age sanè. ducibus ijsdem ad op
dum tendunt. iamque successuros, per viator
ingressu prohibet Rex. densæ arbores in vicino
signatæ, quarum vmbra sese vtcunque reficere
sex ibi dierum fuit mora: clauos fermè reuulse
naufragij tabulis, cum carnibus nutritusque
permutabant: sitim leuabat in proximo fons.
tracta inde cum incolis nonnulla consuetud
perniciosam in spem hospitij Sosa paulatim
ctus, mercatoris cuiuspiam aduentum ab So
si liceat, ibidem operiri constituit. idipsum A
opes cùm valdè hortarentur; ex ijs missi ad
gem, qui Sosæ interim, & coniugi, cæterisque
instituta societate paulo commodius diuers
peterent. Ille, popularium haud absimilis, o
busq; artibus ad fallendum instructus, iube
renuntiari; se suosque optimo esse in aduen
calamitosos animo: sed quomin⁹ eos adhuc
oppidum admiserit, duabus maximè causis
datum. altera, quod magna tum annonæ penuria,

vno

vno omnes loco sustentari nō possent: altera, quod ferro succinctos, & vario genere telorum, incolæ seminudi, ac sudibus tantùm adsueti, maiorem in modum extimescerent. Si animum inducant Lusitani, ad pactæ mansionis fidem, arma interim apud se custodienda sine dolo deponere; se domi suæ præfectum primoresque benignè habiturum: reliquos, circumfusis oppido vicis fida in hospitia diuisurum. Dura omnino postulata visa concilio, sed recusantibus, extrema necessitas & egestas instabat. ergo nemine præter vnam Eleonorā dissuadente palam; Sōsa qui amicè monenti atque inuitanti regulo priori abrogauerat fidem; repudiatis Eleonoræ precibus monitisque, se ac sua demū omnia insidioso huic præpostera credulitate permittit. cohors reliqua ducis auctoritatem sequi non dubitat. tradita extemplò arma præmittūtur ad Regem: Sosa cum vxore, liberisque, & fidelibus alijs fermè viginti subsequitur. cæteros quinos vel senos regij præfecti varia in loca diducunt. necdum ad inhospitales peruenerant casas, cùm destitutos ac dirēptos ab ope mutua; non peculio tantùm, si quid abditum gerebant, sed vestimentis etiam quamquam attritis ac laceris exuunt; eaque nocte maligne admodum pastos, manè fustibus cōuitijsque per summam perfidiam & immanitatem tectis ac vicis exturbant. Rex, gemmis, auroque, & argento, & quod pretiosi reliquum Sosę & familiaribus fuerat, auidissimè rapto, corporibus tantùm ac vestimentis abstinuit; domoque cunctos item exegit, insuper increpans, clementia adductum se non pro meritis tractasse vagos piratas, & communes humani generis inimicos. Tum demum sensêre Sosa comitesque, quàm stultè sese inermes ig-

notæ ac barbaræ fidei credidissent. Neque hic
miseriarum fuit. nanque dum inopes consili
lutis ordinibus, nullo rectore, nullo signifer
sim incerto errant gradu; noua repentè Aeth
manus, præacutis armata sudibus, in Sosæ ma
lum inuadit: ipsumque & cæteros vtriusque
nullo discrimine vestibus nudat, obnoxios, &
tra ne hiscere quidem audẽtes. adeo ablatis a
ceciderãt animi. Eleonora tantũ, generis me
ac pudoris ad vltimum retinẽs; obniti acriter
gnis quin etiam, colaphisque barbaros vltro
necem irritare: quoad mariti denique hortatu,
deficientibus iam planè viribus, abstitit. nec
ra: detractæ direptæque vestes; metu ac pudore
fusis qui ex infelici comitatu restabant, atque
tanta rerum indignitate auertentibus oculos.
verò, castæ matronæ tristior omni morte lux
defodit arenis è vestigio sese: quæ superemin
soluto raptim fusoque obtegit crine. mox ad
„ dream paucosque superstites, voce suprema:
„ quidem, inquit, duci vestro fidem egregiam
„ tistis, optimi viri. nil vltra opus est. ite, vob
„ ipsi tandem aliquando consulite. ac, si que
„ trijs olim finibus reddi contingat; renũtiate
„ loci mea me maritumq; delicta perduxerint.
stum inde silentium immobilis tenuit. ca
tùm intuenti pignora, iuges riui lacrymarum
so cum gemitu profluebant. Sosæ item, alt
ror ac dolor vocem incluserat. cumque
in terram obtutu, aliquandiu attonito ac
similis adstitisset; paterna demum exstim
cura, proximam in syluam quęrendo qualicunque
nutrimento secedit. inde regressus, Eleonoram
triduano ieiunio fletuque pæne consumptam, è
filio-

filiolis alterum prorsus extinctum offendit, eumque suis ipse manibus terræ mandauit. Postridie eodem pabulandi functus officio, coniugem vnà cum filio exanimem reperit, & lamentabili circumvociferatione complorantes ancillas. Hisce confestim summotis, in dextram iacentis manum aliquandiu reclinato capite incubuit: dein, ijsdem adiuuantibus ancillis, cadauer vtrumque sepelijt, nihil vnquam effatus. postremò se se iterum abdit in syluas. ibi laniatum à feris putant. nunquam deinde comparuit. Hunc exitum, inter paucas miserãda Sosæ peregrinatio terra mariquè sortita, cùm seculi huiusce tertius & quinquagesimus ageretur annus. reliqui ad centum, fœdo agmine, rerum omnium inopes, diu errabũdi, varijs casibus ad sex & viginti redacto numero, cùm pro captiuis haberentur, denique ab nauicularioLusitano, qui eboris mercandi causa regionẽ eam à Mosambico petierat; sestertijs in capita quaternis redempti. in ijs Pãtaleon fuit: qui ante hoc biennium, exacta iam ætate, verùm prævalens viribus, Olisipone subito neruorum stupore apoplecticus obijt. Cæterùm tanta Sosæ calamitas longè lateque vulgata misericordiam hominum ciuit: cupiditatem & audaciam non imminuit. Anno quippe insequẽti, nauarchi alij quinque Lusitaniam versus Cocino soluêre. Fernandus Aluarus Capralis cunctis præerat. ex ijs nauibus, vna tantùm Olisiponem post varia discrimina tenuit. aliarum incerti euentus, Prætoria excepta, cui à Sancto Benedicto erat nomen. Hæc quantum patebat constipatis ad summum oneribus, vix vt nautico ministerio spatia superessent; in medio cursu aduersis ventis & fluctibus labefacta; cùm deplo

ratam

ratam duceret ſentinam, ipſa item circa Bon
promontorium ad littus quod appellant N
vi tempeſtatis alliſa dirumpitur. inter ena
periêre ad ducentos. cæteri fermè debilitati
mianimes, deſerto in littore corpora proſt
re. Meſquita Pereſtrellius, qui cladi ſuperf
totam accuratè deſcripſit; varios inſolitoſque
dit, terrores. ingruente procella, cacodamon
reas in ſublimi viſas. ab infortunio dum ſe m
ad viam parant, ſilentio noctis nautica errant
ibidem animarum exaudita celeumata. cæte
hi naufragi ijſdem fermè quibus priores itin
bus caſibuſque, illuuie obſiti, macie enecti, c
trecentis amplius, ad tres circiter & viginti re
ſet ſumma, redempti pariter à Luſitanis nego
toribus; miſeriarum & patientię documentum
Sofalam atque ad Moſambicum ægerrimè per
nêre. Sub idem tempus, Alphonſo Noroniæ, e
circiter quadriennium prouinciam adminiſt
ſet; ſucceſſor aduenit Petrus Maſcarenias idē,
Xauerium olim ex vrbe Roma in Luſitaniam
duxerat. Is, qua erat in Deum pietate, bonis m
rem in modum approbantibus, ante omnia
uellendos ethnicos ritus ac ſuperſtitiones,
adhuc erant in vrbe Goæ multæ reliquiæ, ſtu
& cogitationes intēdit. ſimul neophytorum
tati, commodis, immunitatibus, è Regis de
cum fide curaque conſuluit. Idem, ſolicitan
iterum ab Idalcanis odio Mahometanis pro
bus, ac præſertim Inele Maluco, Mealem, q
dudum in libera cuſtodia tenebatur, cum
tum peditumque præſidio in finibus Decan
ni, Pondæ cōſtituit. Goam dein regreſſus; vndum
anno vertente Præturæ; morbo deceſſit. Huic è
regio

regio chirographo ritè suffectus è prima nobilitate Franciscus Barretus, hoc Prætore, Mealem à Pō-da Inel Malucus cum duobus equitum millibus in Decaniæ terræ interiora perduxit. Ab rerum nouarum cupidis, quique sæuo tyranni seruitio premebantur, ad mitem ingenio virum, ac iustum regni hæredem concursus illicò fieri cæptus. neque se Idalcan aduersus ea segniter comparabat. inter cætera, diffisus popularium voluntati, magnas firmasque copias è Narsingano regno haud leui mercede conduxerat, ac postremò signis collatis, haud dubiè victor euasit. Meales ad Nizamalucum è fuga se contulit. Goam inde repetijt. ibi reliquam exegit ætatem. Prætor interea firmando imperio intentus, Ciaulanam arcem, vicino subiectam & obnoxiam colli, in eum ipsum collem transferre statuerat. coacta ergo in id classe, cum fabris alioque apparatu Ciaulum petit. Non latuit ea res Nizamalucum. is, ne geminum pro vno iugum acciperet, armato milite prior locum insedit. neque Prætori tentanda res visa per vim. dissimulato consilio, & renouata cum Nizamaluco amicitia; ad lustrandam Borealem plagam de more perrexit; nullaque memorabili gesta re; Goam ante hyemales motus reuertit. Sub hæc Idalcā victis perduellibus ferox; in Canarinum limitem præfectos cum exercitu misit. ij excelsis tumulis castra posuēre, præterfluebat amnis incerto gurgite, præcipitibus vtrinque ripis. ex hisce munimentis Mahometani crebra excursione terrestres ab Goa cōmeatus arcebant. Aduersus eos Prætor ex insula peditum tribus ferè millibus, & paucis equitum armis in continentem traductis, cis flumen e regione hostium in ipsa valle consedit. Mahometani in-

ni interim è superiore loco incendiarias bo[illegible]
& varij generis tela torquere. Prætor, conser[illegible]
cominus pugnæ auidus, quòd ponti materia [illegible]
set; transitum ex omni parte circumspicere, [illegible]
quam dubias voragines, & auncta vndique p[illegible]
pta cernebat; admotis acriter equo calcaribus, [illegible]
erat cataphractus, qua in arctum coibat flum[illegible]
immani saltu transmisit: ac tanta fuit incitatio, [illegible]
ti diruptis ephippijs propemodum ex equo de[illegible]
beretur. idem ausi ducis exemplo quidam, pro[illegible]
nus in terram effusi, & ruentibus super eos eq[illegible]
obtriti. cæteræ copiæ, simulatque trans amnem [illegible]
spectus est Prætor, qualicunque demũ reperto [illegible]
do, per æqua per iniqua traijciunt: ardentesque [illegible]
nimis, in hostem aduerso cliuo succedunt. Non [illegible]
lêre impetum Indi. vixdũ inito certamine, que[illegible]
nullum in fuga dedecus, terga vertêre. neque p[illegible]
aspera & confragosa euadentibus Prætor diuti[illegible]
institit. Missi dein vltrò citroque legati; & ex v[illegible]
usque gentis commodo redintegrata pax est. N[illegible]
minori felicitate per id fere tempus in Bras[illegible]
quoque compositi bellorum tumultus; cùm [illegible]
Lusitanos inter & Saluatoris accolas iurgio, ab [illegible]
anne Rege Brasilij defecissent. Sequuta dein qu[illegible]
perque eam tranquillitatem liberior excursu[illegible]
uangelio patuit. Thomæ Sosæ Prætori iam [illegible]
successerat Eduardus Acosta: & peropportun[illegible]
eo insignes aduenerant è Societate IESV[illegible]
Ludouicus Grana, Blasius Laurentius, Greg[illegible]
us Serranus, Ioannes Consaluus genere Lus[illegible]
Antonius Blascus Castellanus, & qui prouin[illegible]
hodie regit, Iosephus Anchieta Cãtaber. Hisc[illegible]
iutoribus institutæ aliquot locis Ecclesiæ, [illegible]
in pago præsertim, cui Piratininga nomen: va-

gique

gíque Brasilij, quò commodius erudiri possent, paulatim in vicos aut oppida contributi. atq; hic etiam miraculis nonnunquam Deus prædicationi adstruebat fidem, inter cætera illud insigne referunt. Bello inter Piratiningæ incolas & finitimas gentes exorto; cùm in aciem exissent Piratininganj; nec opinata multitudine hostilium copiarum exterriti fluctuabãt. Erat in exercitu virilis animi fœmina, paulo ante sacro lustrata baptismate. Hæc, perculsos metu conspicata viros, magno animo hortatur, vti signo Crucis, Christiano more se muniant, ac prælium sine dubitatione committant. Factum vti monuerat; ac dempto pauore tantus repente ardor atq; fiducia cunctis injecta; vti alacres ac celsi pugnã inierint; magnaq; edita strage, hostem in fugã auerterint intacti omnes, duobus tantùm exceptis, qui salutaria piæ mulieris præcepta contempserant. sagittis ambo cõfixi; alter postmodum occubuit. Sub hæc, ad auri venas inuestigandas Lusitani milites cum fabris in mediterranea Prætoris iussu profecti. eorum animis Azpilcueta pastor adiunctus. ij per multos errores, varijs, vt assolet, conflictati miserijs & ęrumnis, denique ad Saluatoris vrbẽ redière nullo tantæ operæ pretio. At Azpilcueta è summis laboribus ac lassitudine morbũ cõtraxit, quo sensim absumptus, magnum Brasilijs pariter ac Lusitanis desideriũ sui reliquit. Interea excíti fama rerum quæ à patribus gerebantur Carigij & Ibiragiari populi Americę interioris, dociles miteśq; natura, Christianæ religionis præstantiã adamauerant, Castellanis præsertim hortantibus, qui ad Paragaiũ amnem (is ex Argenteo defluit) sedes habebant. Nec dubitauêre Carigij amplius ducẽti, aliquot Hispa-

nis

nis admiſtis, audiendi Euangelij ac baptiſm
tendi cauſa, Braſiliam verſus à ſexcentis p
millibus iter periculoſum ignotumque cape
horum piæ voluntati breuiore compendio
ctum. ſiquidem à Tupinaquinis diræ imma
gente intercepti trucidati, labes criminũ ſuo
tinus cruore expiarunt, tanta beatitudinis
næ concepta fiducia, vt inter ipſam necem per
» ſores in hæc affarentur verba: Vos quidem
» tratu veſtro, carnifices, fluxa hæc & olida mem
» concidite. animas certè non prohibebitis, quo
» nus ad ſuum hodie conditorem aſcendant.
hunc modum mactati pleriq; alijs vincla in
vnus è Caſtellanis duntaxat elapſus, cùm ad S
cti Vincentij coloniam peruenisſet, cuncta pa
bus ex ordine retulit. Miſſus extemplò ad Tu
quinos haud ſine aperto vitæ diſcrimine Per
Correa, linguæ Braſilicæ (vt ſupra diximus) pe
peritus; trucis ac ſanguinariæ gentis feroc
blando ſermone permulſit, ac duos qui ſi
rant, exemptos è cuſtodia Caſtellanos in Bra
am perduxit incolumes. Cæterum ipſe Car
rum indole magnopere delectatus, illam ſibi
uinciam à Nobrega depoposcit. additus ill
mes è Societate Ioannes Soſa Luſitanus, exim
brietate ac patientia vir: præfinito ſpatio te
ris, intra quod ſpatium redirent. Haud
ſa vel irrita fuit legatio. Ingenti labore to
lud iter emenſi, verbo & exemplo magnos
rigia terra motus animorum fecere; non
tantùm, ſed primoribus quoque à patria
magis in dies ad ſtudium Chriſtianæ verita
cenſis. Ab eo munere dum ad ſocios euoc
Braſiliam repetunt anno ſeculi huius quinquage
mo

mo quarto, sub ipsum natalem Domini diem, quẽ Nobrega peregrinationis terminum dixerat; præclara vtrique tanti sudoris atque operis præmia diuinitus persoluta. Vetus quidam erat Castellanorum interpres, quem paulo ante Correa captũ à Brasilijs, & in epulas de more saginatum, ex eorum faucibus eripuerat, magna huic erat cum Carigijs consuetudo, & auctoritas, varijs artibus & mira calliditate quæsita. Ab eius impuro conuictu quod Correa, tollendæ publicæ offensionis causa, concubinam auulserat; ira percitus ille, & immemor acceptę salutis; insimulare Corream & Sosam apud Carigios instituit, & in summum odium adducere, quasi cum hoste vicino in eorum pernicię conspirassent. Inde suspectos vulgò & inuisos, ethnici aliquot in itinere adorti, Brasilios primùm duos, qui cum ijs ambulabant, dein Sosam nixum illicò genibus, & in preces effusum, sagittis eminꝰ impetentes interimunt. postremò in Corream ipsum arcus intendunt. is, aliquot iam acceptis vulneribus, cùm eos placido nihilominus vultu ac sermone lenire conaretur; contra illi pro verbis spicula redderent; flexis item ipse genibus, baculo abiecto, manus oculosque tollit in cœlum, peccatisq; hostium ingemiscens, inter supremam deprecationem densatis ictibus exspirauit. Sunt qui factum eiusmodi in dedecus & infamiam trahant gentis vniuersæ argumẽto probabili. sed mihi certis auctoribus compertum, clementi alioquin, vt supra diximus, ingenio viros, impij veteratoris dolo, & proditionis falso metu compulsos ad facinus. Certè, cùm hæc scriberemus, de instituendo inter eos publico liberalium artium gymnasio à patribus agebatur. & vineam hanc, vt in primis

fructuosam, Correa Sosaque præcipua sibi
colendam sumpserant. quorum ille ante Sa-
tis aduentum, Brasilici nominis terra ma-
cerrimus insectator, postquam à patribus
est quanto id piaculo fieret: nouis benefici-
res iniurias obliterare, totumq; sese Brasi-
saluti è patrum disciplina dicare constitui
clarè secum actum iri putans, si in ea gen
Christum adducenda vitam sibi ponere com-
set: ac proinde fideliter ac vigilanter admod
satus in opere; quinto initę Societatis anno v
pos effectus est. alter, ab olla & culina, quo i
nisterio socijs aliquandiu deseruierat, ad gl
sam pariter ipse coronam ascitus, nouũ pa
fratribusque solidæ virtutis ac submissionis
tamen iniecit. Cùm hæc in Brasilia fierent, Io-
nes Rex dignam ipsius virtute ac pietate su
rat actionem; Abassini Regis ac regni ad ca
cã fidem, atque ad auctoritatem Sanctæ Ro
Ecclesiæ tandem aliquando adiungendi. na
ab Danide legatus, de quo supra commemo
est, Clementi VII. venerationem obsequium
tulerat; tamẽ, in tãto locorum ac temporum
uallo, ad ingenium deinde redierat Abassi
quippe cuius in animis hærebant Dioscor
tichetis penitus infixa mendacia; & ab a
no Alexandriæ præsule nihilominus iuri
responsa, ritusque sacrorum, & publicæ a
tæ cæremoniæ petebantur. quapropter vn
esse videbatur salutis ratio, si ab Rom
Pontifice legitimus & rectè sentiens Pa
ad eos pascendos regendosque populos
tur, & cum eo, spectata morum innocen
nitate doctrinæ theologi, qui concionibus, col-
loquijs,

loquijs,& frequenti disputatione; deceptis è mentibus letalium opinionum atque superstitionum fibras euellerent. Cuius rei perficiendæ hoc maiorem in spem venerat Ioannes, quod Claudius Rex, cui Gamma pridem suppetias tulerat, optimè sese in Latinos Francosúe (vt appellant ipsi) animatum, & reconciliationis cupidum ostendisset. Rebus igitur cum Iulio iij. mox cum Paulo IV. diu multumque agitatis, ad consilium adhibito in primis Ignatio Loiola; tandem in id munus delecti è Societate IESV tredecim viri, sanctimoniæ non minus quàm eruditionis laude præstantes: ijque varijs è nationibus. accessêre ex eadem Societate probi aliquot vitæ quotidianæ adiutores. Neq;, vlli, tam arduam in expeditionem, tamque laboriosum iter atque longinquum, alacritas defuit. tantùm ab honorum vocabulis & insignibus cuncti & suo ipsi iudicio, & Societatis instituto, valde abhorrebant. ac proinde nominatim appellati ea de re quidam, præcisè negauerant. Eo dignior quæ extolleretur, tãta humilitas visa, ac ne tergiuersationi vltra esset locus; ab summo Pontifice pro imperio coactus ad Patriarchatum euehitur Ioãnes Nõnius Barretus Lusitanus, qui nuper in Africa redimendis iuuandisq; captiuis insigné operam summa cum prudẽtiæ & caritatis laude nauauerat: alterius Nõnij germanus frater, qui tũ Indicam Ignatij nomine Societatẽ regebat. Huic, episcopali dignitate coadiutores, vt appellãt, ijdemq;, si quid ei grauius accidisset, succeſſores pro potestate insuper adiũcti duo, Melchior Carnerius itẽ Lusitanus, & Andreas Ouiedus Cathellanus, qui Collegio Societatis Neapolitano tũ præerat, mirus & corporis domitor, & gloriæ humanæ

næ contemptor.illum antistitis Niceni,hunc rapolitani titulo decorauit Pontifex.Nequ piam eorum hærere potuit cupiditatis aut tionis vlla suspicio: cùm & inuitos tanta subijsse constaret;& per hosce dignitatis g non ad opes,aut vitæ commoda,sed, vti de uit euentus,ad vltimam egestatem,& ærum quotidiana capitis pericula tenderent. Magn rò exspectationem delectus ille conciuit.& de successu rerum variè,vt fit,pro suo quisqu su loquerentur homines;tamen huic tantæ ac nouæ actioni vulgo fauebant. Ignatius ver eandem,non solùm opi diuinæ implorandæ duis per se perque socios votis & supplicat bus excubabat;sed etiam, fessa iam ætate viri que,suum ipse nomen operamque (modò fu ac species honoris abesset)summo Pontifici tè detulerat.cumque eius ætati,& valetudini, ximis præterea occupationibus parceretur, rata meditatione ad Claudium Regem scrip

„ teras hoc exemplo:Domine mi in Domino no
„ IESV Christo:Gratia tuæ Celsitudini, & sal
„ affluentia donorũ spiritualium,à Domino no
„ IESV Christo.Sereniss^mo Portugalliæ Rex,
„ solicitudine ac zelo,quẽ illi Deus creator n
„ ac dominus dedit gloriæ sancti sui nominis,
„ lutis animarũ,quę vnigeniti eius filij pretios
„ guine & vita redemptæ sunt ; non semel o
„ mihi per litteras,pergratum sibi fore,si è
„ sis nostræ minimæ Societatis,quam vocant
„ duodecim viros designarem, è quibus ille
„ cham vnum,duos coadiutores pariter &
„ res eligeret.ijsdemque à Summo Christi
„ nostri Vicario suppliciter peteret auctor

&

& ius, quò iure ad suas quisque partes ritè obeun- "
das ipsi cum sacerdotibus alijs in tuę Celsitudinis "
regna transmitti possent. Ego, pro eximijs inter cę "
teros Christianos principes, eiusdem Sereniſſimi "
Regis Portugaliæ meritis erga Societatem no- "
stram vniuersam, nostraque vicissim omnium in "
illum obseruantia & pietate, feci quod iusserat: "
consultoq; sequutus numerum qui Christi Domi- "
ni nostri, Apostolorumque eius collegium refer- "
rer; præter ipsum Patriarcham, sacerdotes duode- "
cim supplementi ac velut seminarij causa, è cor- "
pore nostro cunctos excerpsi: qui ad subleuandas "
iuuandasque animas, tuæ Celsitudinis imperio ac "
ditioni subiectas, sese vitamque suam in omnem "
laborem atque discrimen offerrent. Atque hoc li- "
bentius parui, quod præcipua quadam alacrita- "
te sentio me socioſque meos omnes ferri ad ob- "
sequium & cultum Celsitudinis tuæ, haud imme- "
ritò, quippe quæ inter tot circunfusas vndique "
nationes infidelium & hostium nominis Chri- "
stiani, vestigijs maiorum suorum insistens, ad con "
seruandam ac promouendam Christi Domini ac "
Dei nostri religionem & gloriam diligenter in- "
cumbit. Quam ipsam ob causam optandum fue- "
rat, vti ad hæc tam recta tuæ Celsitudinis studia "
conatusque, subsidium accederet spiritualium pa "
trum, quibus & legitima potestas ab hoc Sanctæ "
Sedis Apostolicæ fastigio deriuata; & fidei Chri- "
stianæ pura & syncera doctrina suppeteret. quæ ni "
mirum duæ sunt claues illæ regni cælorum, quas "
Christus Dominus noster Sancto Petro, & omni- "
bus qui deinceps in eius erant solio sessuri, promi "
sit prius, dein ipsa re tradidit. Promisit tantum "
modo, cùm ad eum dixit (vt legimus apud Diuum "
Mat- "

„ Matthæum Euangelistam) Ego dico tibi quia
„ Petrus, & super hanc petram ædificabo Eccle
meam; & tibi dabo claues regni cœlorum; &
„ quid ligaueris super terram, erit ligatum &
„ lis: & quicquid solueris super terram, erit so
„ & in cœlis. Tradidit, ac promissa patrauit; cũ
„ resurrectionem, antequam in cœlum ascend
sciscitatus ex eo ter (quemadmodum affirmat
„ uus Ioannes Euangelista) Simon Bariona dil
„ me plus his? subiunxit in singula respõsa: Pasce
„ ues meas: committens illi non partem aliquam
„ uium suarum, sed totum prorsus gregem, vnum
„ cum plenitudine potestatis, ad alẽdos vitali C
stianæ religionis pabulo cunctos vbiq; fideles a
„ demq; ad cęlestia sempiternę beatitudinis pa
„ perducendi. Ac cæteris quidem Apostolis am
„ ritatem Christus Dominus noster impertijt da
„ gatam, ac veluti extra ordinem: at Sancto Petro
„ iusq; que successoribus, ordinariam dedit ac plen
„ vti ab hoc summo Pastore, tamquam à fonte, r
„ qui animarum pastores peterent, eidemque au
„ ptum ferrent, quicquid omnino iuris ad sum
„ quisque munus ac regimen obtinerent: quod sub
„ adumbrasse per Esaiam videtur Dominus, cum
Eliachim loquens Pontifice Maximo; Et dabo c
„ quit, clauem domus Dauid super humerum eius
„ & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet &
„ non erit qui aperiat. quo videlicet typo figura
„ est Petrus, eiusq; successores, quibus data po
„ gram potestatem declarant claues, consuetaq
que symbolum & insigne pleni atque absolut
„ minij. Quæ cũm ita sint; Celsitudo tua gratu
„ bet ingentes Domino Deo nostro, quod ipsi reg
„ nãte potissimum, dignatus fuerit istis nationibus
mis-

mittere veros animarum pastores, qui à Summo pendeant Pastore ac Vicario, quem reliquit in terris IESVS Christus Dominus noster; & quantamcunque habēt potestatem, quæ sanè perampla est, hanc ab eodem illo Vicario totam acceperint. Nec sine causa, patri auoque tuæ Celsitudinis displicebat sumi ab vrbe Alexandria Patriarcham. quippe, sicuti diuulsum à corpore membrū, neque motum, neque sensum, neque omnino vitam à corpore accipit suo; ita Aegyptius Patriarcha, siue ille Alexandriæ, seu Memphi degat, cùm schismaticus sit ac disiunctus ab hac sacrosancta Sede Apostolica, & ab Ecclesiæ totius capite Pontifice summo; videlicet vitam gratiæ, & pastoralem auctoritatem, nec sibi recipit ipse, nec alteri cuipiam valet legitimam impertire. Ecclesia namque Catholica, vnà tantùm est in orbe terrarum: neque fieri potest vt alia Romano Pontifici, alia pareat Alexandrino. Vti sponsus eius Christus vnus est, sic sponsa illius vnica, de qua Salomon ait in Canticis ex persona Christi Domini nostri; Vna est columba mea: & Oseas propheta: Congregabuntur filij Israel, & filij Iuda pariter, & ponent sibi caput vnum. & in eandem sententiam multo deinde post Sanctus Ioannes, Fiet, inquit, vnum ouile, & vnus pastor. Vna erat, quemadmodum in Genesi legimus, arca Noe; extra quā nulla omnino salus. vnum tabernaculum, quod fabricatus est Moyses. vnum Hierosolymæ templum à Salomone conditum, quo in templo sacrificare & adorare oportebat. vna, cuius staretur iudicio, Synagoga. Hæc nimirum omnia Ecclesiam denotabant, quæ vna est item; extra quam nihil boni. etenim qui cū

„ eius corpore coniunctus non fuerit, nempe
„ à Christo capite recipiet influxũ gratiæ viui-
tis animam, ac pręparãtis ad felicitatem ęter
„ Huiusce vnitatis declarandæ causa, contra
„ dam hæreticos in Symbolo canitur: Credo
„ Sanctam Catholicam & Apostolicam Eccle
„ damnatusque à sacris Concilijs error est, pri
„ Ecclesias, seu Alexandrinam, Constantinopo
nam aut similes dari, quæ communi omnium
„ piti subiunctæ non sint Pontifici Romano, ex
„ perpetua serie ab Sancto vsque Petro (qui Ch
„ Domini iussu, vti à Diuo Marcello martyre
„ tum est; Romanam elegit sedem, eamque suo
re sanciuit) perducti Romani Pontifices; Vica
„ Christi citra controuersiam à tot ac tanta sanc
„ te doctoribus Latinis, Græcis, omniumque na
„ num habiti; ab sanctis Anachoretis, Episcopis,
„ alijs confessoribus adorati; tot signis atque mi
„ culis, tot denique martyrũ, qui in hac fide & v
ne Sanctæ Romanæ Ecclesiæ vitam profudere,
„ stimonio comprobati sunt. Meritò igitur, con
„ tienti Episcoporum omnium voce, qui ad Ch
„ donensem conuenerant Synodum, Papę Leon
„ riter acclamatũ, Sãctissimus, Apostolicus, Vni
„ salis. Et in Constantiensi damnata est hæresi
gantium super omnes & singulas omnium te
„ Ecclesias, Primatum Romani Pontificis emi
„ Ad quas tam disertas firmasq; patrum sanctio
„ atque decreta, Concilij quoque Florentini, quod
„ sub Eugenio IV. præter alias nationes, à Græc
„ iam, Armenijs, & Iacobitis tanto studio cele
tum est; in hæc verba accessit auctoritas: Defi
„ mus, Sanctam Apostolicam Sedem, & Pontificem
„ Romanũ, in vniuersum orbem tenere primatum,
ac suc-

ac succeſſorem eſſe Petri, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum patrem & doctorem exiſtere: & ipſi in Beato Petro, paſcendi, regendi, gubernandi vniuerſalem Eccleſiam, à Domino IESV Chriſto poteſtatem plenam eſſe traditam. Iure igitur Sereniſsimus Rex Dauid, tuæ Celſitudinis genitor, miſſo ad obſequium Romano Pontifici deferendum legato, ſanctã hanc Sedem omniũ matrem ac principẽ agnouit, cumq; alia multa & præclara ipſi° pariter & tuæ Celſitudinis acta numerẽtur; tũ duo hæc eiuſmodi ſunt, vt eorũ prẽſtantiã nulla vnquam obſcuratura videatur obliuio: ac proinde ab omnibus qui ſub iſto viuunt imperio, immortales auctori bonorum omnium Deo debentur gratiæ pro tam ſingulari in eos beneficio, veſtra duorum opera, induſtria, virtute collato: cùm alter omnium primus ſe in illius poteſtate qui Chriſti vices gerit in terris, perpetuò fore profeſſus ſit; alter itẽ primus dictum ab eodem Chriſti Vicario Patriarcham, verum ac legitimum Sacroſanctæ Sedis huiuſce filium in ſua regna perduxerit. Etenim ſi in magni cuiuſdam beneficij loco habendum eſt, vt profectò eſt, inſitos eſſe corpori myſtico Eccleſię Catholicæ, quod à Spiritu Sancto viuificatur ac regitur, quam, teſte Euangeliſta, idem Spiritus docet omnem veritatem; ſi eximium eſt munus, lucem ſanæ doctrinæ intueri, & Eccleſiæ fundamentis inſiſtere, quam Apoſtolus Paulus ad Timotheum ſcribens, domum Dei, columnam & firmamentum veritatis appellat; cui ſe promiſit in æternum affore Chriſtus Dominus, inquiens, Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad cõſummationem ſeculi, vt legimus apud Matthæum Euangeliſtam; eſt ſanè cur ſine fi-

„ ne gratulentur istæ nationes Deo Domino &
„ ditori nostro, cuius prouidentia, per tuam pa
„ tisq; tui Celsitudinē tanto illos bono dignata
„ præsertim cùm iure sperandum sit, ex hac ipsa
„ ciliatione consensuq;, fore, Christo domino
„ derante, vt cum spiritualibus temporaria quo
„ incrementa, non sine amplificatione imperij
„ & hostium abiectione proueniant. Sacerdotes
„ mittuntur isthuc, omnes quidem, sed præcipuè
„ triarcha, coadiutoresque, & successores eius
„ spectata admodum virtute sunt, & nostra in Soc
„ tate probati per omnia: ac propter illustrem ca
„ tatem, & exquisitam rectamque doctrinam ad ha
„ tanti momenti opus adsciti. neque verò illis an
„ mus in id ipsum aut alacritas deest, haud lent co
„ cepta fiducia, labores suos, ad Christi Domini gl
„ riam, tuæ Celsitudinis rem, animarum auxilium
„ pari cum operæ pretio collocādi. Humanæ qui
„ pe salutis amor, illos, & Christi Domini aliqu
„ saltē ex parte imitandi exsti mulat studiū; qui cr
„ ciatus ac necem subijt volens ac libens, vt mo
„ les ab æterna calamitate redimeret: aitq; per Ev
„ gelistam: Ego sum pastor bonus: bonus pastor
„ mam suam dat pro ouibus suis. hoc exemplo m
„ tati Patriarcha & cæteri parati veniunt, nō ver
„ duntaxat, consilioque, & spiritualibus adiume
„ tis; sed ipsa morte, si res ferat, periclitantibus
„ mis opitulari. tua Celsitudo quo interiorem
„ ad consuetudinem ac familiaritatem admi
„ eò maiorem, vt spero, capiet in Domino volup
„ tem. Iam verò, quòd pertinet ad fidem ac pon
„ eorum, quę ab ipsis vel publicè vel priuatim ego
„ nentur, non ignorat Celsitudo tua, omniū (quan
„ nus ritè legati sunt) sed Patriarchæ præcipu

ctis, Apostolicæ fidei pondus & auctoritatem in- "
esse: ac perinde illis & Ecclesiæ credi oportere; cu- "
ius ab ipsis interpretanda sunt verba & sententiæ. "
Et quoniam Christi fideles cunctos Ecclesiæ firmi "
ter assentiri, eiusque decretis obtemperare, & si "
quid existat ambiguum aut obscurum, eandem "
consulere necesse est; non dubito quin tua excel- "
lens pietas probitasque publico edicto curatura "
sit in suis regnis, vti omnes omnium ordinum ho- "
mines tum Patriarchæ ipsius, tum eorum quos ille "
sibi substituet; dicta, præcepta, responsa citra vl- "
lam dubitationem sequantur. Constat ex Deute- "
ronomio, de controuersijs omnibus ac nodis ad "
Synagogam Ecclesiæ prænuntiam referri soli- "
tum: hinc illa quoq; Christi Domini verba: super "
cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisæi. id- "
ipsum in prouerbijs docet sapientia Salomonis, "
cùm ait: Ne dimittas præcepta matris tuæ (ea est "
Ecclesia) & alibi: Ne trãsgrediaris terminos quos "
posuerunt patres tui. ij sunt eiusdem antistites. De "
niq; tantũ Ecclesiæ suæ tribui ac deferri vult Chri "
stus Dominus; vt per Sanctũ Euangelistam Lucam "
apertè denũtiet: Qui vos audit, me audit: qui vos "
spernit, me spernit. & per Sanctum Matthęũ: Si Ec "
clesiã non audierit: sit tibi sicut ethnicus & publi- "
canus. Ex quo apparet, ne aures quidẽ præbendas "
ijs, qui alienum quippiam à sensu & interpretatio "
ne catholicæ Ecclesiæ attulerint; Sancto quoque "
Paulo in epistola ad Galatas idipsum præmonẽte, "
cùm ait: Si aliud vobis angelus de cœlo euangeli- "
zauerit, præter id quod euangelizauimus vobis, "
anathema sit. ad summam, hoc idẽ Sãcti doctores, "
Conciliorum Canones, fidelium omnium consen "
sus & cõsuetudo planè demonstrant. Ac vicissim "

Patriar-

» Patriarchæ ac ſocijs pariter omnibus certum
» fixumque, tuam Celſitudinem aſſiduo cultu
» miſſione, atque etiam quoad fas piumque fore
» dulgentia proſequi. Nos verò quotquot in
» terris è minima noſtra Societate retinemur,
» Celſitudo ad omne obſequium in Domino
» tiſſimos habeat. Noſtris quidem certè precibus
» ſacrificijs, vt iam inſtituimus, Deo ſupplicare
» gemus, vti Regiam Celſitudinem tuam, regi
» que iſtud ampliſſimum in Sancto Chriſti famu
» tu conſeruet: detque illi ita tranſire per bona
» poralia, vt non amittat æterna. Idem ipſe Deus
» Dominus noſter, omnibus nobis ad ſanctiſſimæ
» ipſius voluntatem & clarè cernendam, & ritè
» quendam, perpetuum lumen ac vires pro ſua
» nita bonitate ſuppeditet. Romæ vij. Kalend. Ma
» tias M.D.L V. Hæ litteræ, quas ad Claudium, re
xi, perferret, Ioanni Patriarchæ deſignato, cui Pon
tificijs diplomatibus, & ſacro pallio de more re
miſſæ. Legationem totam Ioannes Rex pro
conſuetudine perquàm liberaliter inſtruebat, or
torē inſuper declarauerat è ſuis familiaribus p
marium virum Fernandum Soſam, qui Patriarc
honoris cauſa in Abaſſiam vſque deduceret. A
cedebant regalis opulentiæ dona, intextę auro
gentoque veſtes, & ſacrorum inſtrumenta mag
fica. Dum hæc parantur; maturæ ab Goa Regis
ſu profectus ad Claudium Iacobus Diazius, a
aduentum Patriarchæ & comitum nuntiare
que aditum in ea loca muniret. Vnà miſſus à Re
tore Conſaluus Rhoterigius (de quo ſupra mo
rauimus) egregiè pius & eruditus è collegio So
cietatis Goano ſacerdos, huic mandatum (pe
dum explorato ad liquidum ſenſu Abaſſinæ Re
gis)

gis) vti rem totam probè cognoſceret; conceptoſque ab eo bonæ mentis igniculos, interim accuratè foueret; excitaretque. Simul, ſuperſtitibus è Chriſtophori Gammæ clade Luſitanis, quorum plerique in ijs terris matrimonio ſeſe illigauerant, ſpiritalem opem ac ſolatium afferret. Sapienter id prouiſum ac prætentatum, exitus docuit. Biremibus duabus, vnius menſis nauigatione, ad Arquicum Abaſſinæ ditionis expoſitiambo, in regia ſtatiua (quæ ſubinde principi mutare mos eſt) terreſtri aliquot dierum itinere peruenerunt. Biduo poſt admiſſi ad colloquium: & Luſitani Regis epiſtola publicè recitatur, in qua erat: Quod ſeſe Claudius, aui ac parentis exemplo, rectæ in Deum fidei, & Catholicæ communionis cupidum oſtendiſſet; gratiſſimum id omnibus Chriſti cultoribus, ac ſibi præſertim accidiſſe. atque ob id ſe miſſurum anno proximo certum è ſua familia virum, & cum eo perſpectæ morum innocẽtia, & doctrinæ ſynceritate patres, qui optimis eius ſtudijs toto pectore deſeruirent. Sub hæc & alia in eam ſententiam, è Luſitanis adſtantibus Abaſſinæ linguæ peritis cognita, Rex veluti oppreſſus, obducto vultu, ſermone confuſo, perplexa quædam & incerta reſpondit. ingenij mobilitate, vel improborum ſuaſu immutatum haud dubiè cerneres. Modeſtè poſt hæc interrogatus, quid ita ſuper ea re litteras ad Ioannem vltrò dediſſet; reiecta in librarium aut interpretem culpa, ſe quidem fraterna in Luſitanum Regem voluntate eſſe ac fore ſubiunxit; cæterùm nihil ſibi minus in mentem veniſſe, quàm vt iccirco à maiorum inſtitutis; ac tot ſeculorum ſpatio corroborata religione deficeret. Attamen

Rhote-

Rhoterigius, ope fretus diuina, captatisq; tẽp
bus, Claudium omni ratione ad sanitatẽ reuo
conatus; miram in eo & primoribus regni, Ci
liorum, & Ecclesiasticę historię, ac diuini & h
ni iuris inscitiam deprehẽdit. Neque tamen a
aberat, callidè vel in primis ipse Rex agere; q
pationes modò simulare; modò longis, & i
nis, & nõ inuenientibus exitum sermonibus de
dustria tempus extrahere: in angusto compreh
sus, palam eludere; pleraq; inficiari; interdum
iam infimi sacerdotis qua sortem, qua confide
am acerbè perstringere. At Rhoterigius, cum
malignos aditus, & iniquiorem in dies coram di
putandi conditionem animaduertisset; libru
subsęciuis interim operis ab se confectũ, & Cl
daicè vtcunque redditum, obtulit Regi, quo
bro, confutatis Abasinæ gentis erroribus, Eccl
siæ Romanæ summum inter omnes Ecclesias cu
men ac potestatem apertè monstrabat. Aduer
hunc librum dum Claudius petita è varijs coen
biorum bibliothecis volumina dies noctesq
perlustrat, neque tamen extricat quicquam; L
ni sacerdotis nomen, & insignis in eo cuiusd
sapientiæ famam toto pæne regno vulgauit i
prudens. ac ni cautè suppressus liber fuisset, m
nos proculdubio concursus ad Ecclesiæ Rom
gremium apparebat futuros. auxit rumorem A
na (sic enim Aegyptios Antistites vocant) m
in eas regiones Alexandria missus. hunc Rom
taminis causa cum Rhoterigio cõmittere cont
atque etiam vt scriptis Rhoterigij respondeat
hortatus est. At ille, rugosa fronte, supercilijs
ductus, nullum, ait, sibi cum hæreticis commer
cium sermonis esse: neque se illuc alterutri
cum

cum peregrinis, sed cleri ordinandi gratia destinatum. quin religionem vltro incusit Regi, quod impia scripta legere esset ausus: idque ne in posterum faceret, minaciter vetuit. Inter eiusmodi frustrationes ac moras sextus effluxerat mensis. cumque iam tempus reuersionis instaret, Rhoterigius, per Sacramenta expiatis, & confirmatis in officio Lusitanorum animis, ab Rege veniam abeundi cum Diazio petit; ac simul obsecrant, missis ambagibus promat, quid super aduentu Patriarchæ & comitum referri imperet Goam. ille, quòd ad patrum aduentum attineret, Mazuæ præsto fore dixit è suis, qui descendentes excipere, atque ad se cum fide curaque perduceret. vbi coram eos audisset; tũ, se quid facto opus esset, deliberaturum. Simul, auri decem vncias Rhoterigio in viaticum erogari iubet. ille, accepta voluntate, pecunias reijcit. Goam dein repetentes, circa Zeilanam oram subita coorta procella euerso nauigio prope demersit. saluti fuit, supplicitèr inuocatum Beatæ Virginis auxilium. eius præsentiope, desperatis iam rebus, nullo nautarum ministerio suam in sedem carina redijt. ita fluctus exhausti. votiua dein casus effigies Goæ in eiusdem Dei Matris templo suspensa. Per eosdem fere dies quibus in Aethiopiam Rhoterigius erat profectus; è Lusitania præmissi, dum grauiora Patriarcham negotia morantur, ex eius comitatu decem; ac varias, vt fit, in naues impositi, Mosambicum incolumes deuenêre. A Mosambico dum vastum præcidunt Oceanum, abducta ab cæterorum conspectu oneraria vna, in syrtim per tenebras noctis impingitur. neque tumidum erat mare, & paruo interuallo, bre-

lo,breuia, ignotam ad insulam exigui admo
ambitus pertinebant. Eo tutius, dirupto
nautæ vectoresque,trecenta circiter capita im
ram effusi. verùm squalidus, & ab omni hum
cultu desertus erat locus. & è commeatu nau
modicum quid vini,& cibaria eaque fermè vi
ta supererant: vt ni properè subueniretur, vbi
necessitas ac dira fames instaret.extemplò nau
chus opis petendæ gratia scapham cum exim
viris triginta conscendit, & leucarum quinge
rum, vt nautæ supputãt,spatium emensus,haud
ne miraculo Goã applicuit.mox, è naufragij re
quijs raptim cõcinnato nauigio,quinquaginta
mè alij subsequuti.remansêre ad ducentos.in
patrum numero tres.Consaluus,Paschalius,&
phonsus Lupius. hi ab antecedentibus liberali
inuitati; præcipuam conditionem in comm
discrimine recusarunt:afflictamque turbam &
opem,suis quoque officijs ac præsentia desti
quo erant caritatis ardore, passi non sunt. Hoc
periculo cognito Prætor Barretus confestim cu
duabus celocibus eundem Nauarchum, & nau
rij ordinis præfectum,quem gubernatorem ma
mum appellant;ad naufragos quærendos ac d
tandos abire iussit.irritus fuit labor.& ingen
diximus,interuallo distabãt;& insula quò m
eò ad inuestigandum obscurior. Ergo non a
uenti, quàm inedia ad vnũ omnes absumpti
Eius rei nũtius Goam allatus, mœrore ciuita
impleuit. Socij tres æterno virtutis & cara
præconio celebrati, quod oblato ad salute
suis tamen ipsi capitibus aliena solatia præ
sent.Anno insequenti,Ioánes Patriarcha,Ania
Episcopus,& Ioannes Mesquita, oratore Sol

ter nauigandum extincto, Goam deuehuntur incolumes. ibi cognito Claudium, contra opinionem & famam, in veterum erroribus & impia secessione perstare; dignâ cõsultatione res visa. Adhibiti præter lectissimos è Societate patres, Ecclesiæ quoq; Goanæ viri primarij. Ac Patriarcha quidẽ, quamquam asperis ac periculosis in rebus, tamen sese in omnem aleam Christi causa paratum ostendere. cæteris nequaquam è Sedis Apostolicæ dignitate visum, eo loco fastigioque personam, tot tantisque Pontificis Romani decretis ac iudicijs inclytam; seiunctæ è Catholico cœtu genti præbere ad ludibrium & contumeliam os. Verùm, ne præclamata & abiecta repente per metum vel ignauiam tantæ exspectationis apparatusq; legatio, &, si quid sanari experiẽdo posset, omissũ vlla ex parte videretur; Andream Episcopũ duobus tribusue cum socijs Abassiam adire, quæque Rhoterigius incassum egerat, pari fide, maiore auctoritate, rursum aggredi placuit: & prout sese res darent, per litteras Patriarchæ Ioanni suadere vel dissuadere prouinciam. Ille, tam præclaram de Christo bene merendi & exercendæ patientiæ occasionem arripuit libens. Cum Emmanuele Fernando sacerdote, & paucis præterea comitibus in Abassiam profectus; nihilo quàm Rhoterigius faciliorem aut æquiorem expertus est Regem. Maior dein illis oblata omnis virtutis explicandæ materies. Paucis namque post eorum aduentum diebus, tumultuario à perduellibus acie victo ac perempto accessit Adamas frater, olim desertor fidei Christianæ, vir immanis ac ferus, & Apostolicæ Sedis hostis acerrimus. is, vinctum Andream, in castra illumque raptauit; comites, probris & contu-

melijs; Abaſsinos quotquot catholicæ veritati
uere viſi ſunt, vario genere pœnarum affe-
que ipſe demum à Turcis, quorum arma ra
in regnum aſciuerant, ingenti clade fuſa-
tuſque eſt. & ab ijſdem, Andreas ac ſocij pri
pti crudeliterque direpti, poſtmodum igne
ſpitium iniecto viui pænè combuſti; deniqu
ta premi rerum omnium inopia cæpti ſunt
vitã tolerãdam, ne à puſillo, qué ſupra dixi, C
licorũ abſcederent grege, bobus & aratro qu
terrã ſuis ipſi manibus colerent. Atque inter
difficultates & incommoda quotidiana, car
& obedientiæ gloria clarus Andreas, diuexa
ris modis & fatigato corpuſculo tandem ex
Per hunc modum de aggregandis ad Cath
rum numerum Abbaſsinis eluſæ bonorum
At Patriarcha Ioannes, Albuquercio Goa
piſcopo vita functo, cùm ad illius Eccleſiæ g
nacula vocaretur; núquam, vt eam recipere
curationem adduci potuit. Suum ipſe quin
apicem, quoad liceret, ad Societatis norm
inſtituta ſubmittens; perpetuam abſtinentiæ
gionis, induſtriæ laudem ad vltimum vſque
tum æquali tenore perduxit. Melchior, N
Epiſcopus, pari moderatione cùm ſe pæne
dinem redegiſſet; in Thomæos Chriſtianos
ſuetudine Societatis excurrens, Neſtoriano
doepiſcopum, inficientem praua doctrina
lorum animos, egregiè confutauit ac frequ
que deinceps viro forti dignis actionibus
iniquorum ſimultates & fodia ſubij ſlet
eius caput ſagitta, pileoque decuſſo, pro
interfectus; in Sinas denique iuſſu Rom
tificis abijt. ibi ad Amacanum hodie Luſitanorum
capti-

emporium, ætatis iam exactæ reliquias, propagan dæ fidei, & Christianorum animis ritè curandis insumit. cæteri Patriarchæ socij varias ad functiones de more destinati, vitam in suo quisque munere posuêre. insignem inter eos perhibent Antonium Quadrium Lusitanũ, qui vniuersæ dein provinciæ quatuordecim annos magna cum sanctitatis & prudentiæ laude præfuit. Verùm circa irritæ expeditionis initia; neque leuioris momenti aliam, neque meliore successu tentauit Bomferrus è familia Franciscana sacerdos, natione Gallus, minimè vulgari vel doctrina, vel sanctimonia vir. Is, rei Christianæ studio incensus cùm in Indiam peruenisset, audita Pegusiani regni amplitudine, vtiijsque & superstitionibus incolarum, eam sibi præcipuè gentem omni ope subleuandam, ac fidei rudimentis imbuendam suscepit. Igitur Goa profectus ad Diui Thomæ coloniam, ex qua frequens in littora Pegusiana traiectus est; cùm eius coloniæ Vicario, & Alphonso Cypriano, & cæteris Lusitanis amicitiam iniit. iisdemque adiutoribus in onerariam admissus, difficili admodum ac periculosa nauigatione ad emporium cui nomen Cosmi, deuehitur. Prorsus ignotæ paulo ante Correæ aduentum, de quo supra diximus, nostris hominibus eæ gentes fuerant. ipsius dein Correæ & comitum relatu, multa de illarum diuitijs moribusque comperta. Boferri postea litteris de origine Pegusiorum præter fabulosas quasdã opiniones acceptũ, stirpem eos ab Iudæis exsulibus ducere, qui ab Salomone dãnati ad Offiranas aurifodinas, ea loca primi tenuerint. Fertilissimus verò ager, & exspatiãtibus latè cãpis, alendo pecori bonus, & affluens omni

varietate rerum est. quippe, alueo nauigabili flexuoso discursu piscosi amnes intermeant bus vnus è Ciamaio lacu centum & quinqua ta leucarum decurrit spatio; atque ad instar statis incrementis in triginta circiter leucas dans, præpingui ac feraci limo rigat arua fel Accedunt ad opulentiam, crebra introrsum ria, facili commercio gentium exterarum, ac quidlibet importandi exportandiq; copia & tate. Cæterùm ignara Dei, & in omnem libidi scelusque proiecta gens est, ac miserandis opi num erroribus inuoluta: è quibus nonnulla etiam loco attigisse operæ pretium fuerit: vt ex comparatione, Christiani, cùm sua clarius agn cant bona; tum ad eadem alijs impertienda ve mentius inardeicant. Iam primùm, qui apud barbariem sapientes habentur; infinitos perpet serie ac successione mundos ab omni aterni constituunt, innumerabiles item Deos: quor aliquot in singulis mundis variante numero inceps existant. qui nunc voluitur, hunc De quinque habiturum affirmant, quorum quat iam abierint. postremum hunc ante bis mill nonaginta nouem annos aiunt è vita migr nunc sine Deo sunt. post multorum annorum ricula venturum alium exspectant: eo quoq mortuo mundum hunc ingenti conflagrau incendio; vti mox reparetur, succedatque noua, suos item Deos ac proprios habitu Deorum autem cœtum homines referuntur men lege, si prius in aquatiles, terrestres & aerias omnium generum animantes varia mutatione migrauerint. Qui ex hac vita de ijs triplicem fingunt sedem; Naxac, is tormento-

rum

rum est locus;& Scuum,delicijs, ac paradiso Mahometano persimilem:& Nibam,quæ vox, omnis essentiæ priuationem,& vltimum corporis & animi interitum notat. duobus in prioribus animæ tandiu detinentur, atque inde repetitis nascendi vicibus in mundum toties redeunt;quoad in Nibã admitti,hoc est, prorsus ad nihilum redigi denique mereantur.Hæc & id genus alia Pegusiani dogmatis elementa sunt;exstantque multa de hoc genere toto conscripta volumina. Ex ijs principijs,& eiusmodi vanitate, quàm prauus numinũ cultus, quàm absurdæ cæremoniæ, quæ portenta opinionum,quæ vitiorum sequantur monstra, non expers doctrinæ,vel rerum imperitus facilè quiuis existimauerit.Accedit ad cumulum malorum,quod hasce tenebras circunsepsit dæmon, vt solet,summa difficultate luminis inferendi.siquidem ipsius artificio planè persuasum ac penitus infixum habent Pegusij,cuiuslibet alterius,quamquam ex ipso demisse cœlo doctrinæ vel sectæ,decretis aut placitis,aures,nedum assensum, absque inexpiabili scelere præberi non posse.Bomferrus, in Cosmi de quo dicebamus emporio, tribus fermè annis,inter hæc exploranda mysteria,linguamque ediscendam,ingenti labore miseriaque consumptis (ita tamen vt adiuuandis per id ipsum tempus Europæis mercatoribus operam daret)sermones demum de Christiana religione serere pedetentim aggreditur. Vnius æterni trinique Dei prouidentiam;vniuersitatis huiusce molitionem ex nihilo;primi hominis crimen in posteros omnes letali contagione transfusum; necessitatem satisfactionis infinitæ,quam præter Deum præstare cùm posset nemo;Deus ipse, redimendi gene-

ris humani gratia factus homo, volens prude
que pro sua immensa bonitate subierit; adh
humanæ salutis auctorem, quotquot sese pe
dem, & imitationem, & caritatem adiunxer
hisce omnibus inenarrabilia quædam & sem
terna esse in cœlo præmia constituta: qui sem
hisce in tartaro item exquisitissima in omnem a
ternitatem parata supplicia: ad vtram quisq
pertineat classem, extremo voluentium secul
rum die, cùm animæ vita functæ, rursum corpo
ra induerint, Deum ipsum iudicem in celeberri
mo superum inferumque conuentu lata senten
tia planum esse facturum. Hæc igitur, & alia re
ctæ fidei capita, cùm per occasionem exponere
Dei famulus, multisque partim exemplis, pa
tim rationibus affirmare tentasset; mirum quan
obduratos obfirmatosque contra omnem verita
tem animos incolarum offenderit, alij, vt fabu
las ac deliramenta ridere; alij, vt pestes & pracu
la prorsus abominanda respuere. neque mulier
ab vltimo exitio aberat ignotus præco, si non
ab omni memoria disciplinam ac religionem p
ro inculcare instituisset. Ergo non sine causa ve
tus, ne super discrimen capitis, & quotidian
ærumnas, oleum quoque & operam perde
amicorum suasu, re infecta, retrò vnde ven
in Indiam reuertit. Per eosdem ferè dies a
Cocini facinus editum. in capsa, quæ piorum
lationibus in maximo vrbis templo profix
nefariæ schedulæ à custodibus repertæ, cum hor
dis in Christum salutis humanæ parentem ma
dictis ac iurgijs. Lacerabatur simul è Societa
Consaluus Sylueria, qui ad Manomotapam Aethi
opiæ deinde Christi causa peremptus est, ac cum ia
eadem

eadem vrbe conciones habebat, vir nobilis genere, sed virtute & eruditione multo nobilior. Huius tam sacrilegæ, tamque infandæ audaciæ crimen haud obscuro indicio hæsit in falsis è circuncisione fratribus, qua ex fece aliqui ex Europa subinde, pretio à limenarchis aut nauium magistris furtim admissi, mercatorum habitu in Indiam peruehuntur. ibi cum Aegyptijs ferme Iudæis (quorum in ijs locis numerus ingens) aliarumque nationum, & sectarum hominibus, in Christiani deinde nominis damna perniciemque conspirant. Ex eo, de inducenda in illas regiones sacra Inquisitione agi cæptum ab Rege: quæ hodie per idoneos probatosque iuris diuini consultos iudicia Goæ magno rei Christianæ bono exercentur. Interea Melchior Nonnius, ab Goa per varios ancipitesque admodum casus ad Sinarum littora primùm, inde, redemptis è custodia Lusitanis, quorum ante meminimus, in Iaponios biennij amplius nauigatione perfertur. comiterque & benignè exceptus ab Rege Bungi, Cosmum Turrianum nec opinato ibidem offendit, qui ab euersa excisaque iterum per intestinas ciuium discordias rabiemque Amangutio vrbe, sese in ea loca receperat. Cedrinas ædes eleganti opere, itemque aream templo condendo, nec non annuæ pecuniæ modicum quid patribus adsignauerat Rex: eius areæ pars cœmeterio è Christiana consuetudine dedicata: pars altera in vsum valetudinarij publici item diuisa bifariam: vti elephãtiaci, quorum est in ijs terris magna multitudo, seorsum ab cæteris ægrotis haberi, curarique possent. Id opus, quò magis nouum insolitumque, eò maiore approbatione celebratum ab incolis; multiq; inde, sed vt antea

plebeij fermè ad Christum accedebant. At Mel
or, haud ignarus, ad excitandos ad virtutem
tatemque populorum animos, quantum sit in
cipis exemplo momenti; Regem ipsum var
tionibus ad verum Dei cultum conabatur adh
re: successu tum quidem minimè læto: quod
que dum tumultus planè quieuerant; & Rex è le
xuana hæresi, quæ negat spiritum esse vllum,
omnino quicquam præter ea quæ sensu perc
mus; à voluptatibus, queis dudum adsueuera
Christianæ disciplinæ seueritatem traduci se
lo pacto sinebat. Egit cum eo Melchior, vti cu
aliquot saltem Bonzijs præcipua sapientiæ fam
coram ipso regnique proceribus disputationem
ac certamen haberi de religione permitteret: ne
quidem impetratum. Inde cùm exiguam in pr
sentia cerneret proficiendi spem; Cosmo cum
cijs ibidem relicto, ad suum ipse prouinciale m
nus reuertit in Indiam. Sextus & quinquag
simus tum seculi huius agebatur annus, eo
tempore Ignatius Loiola Romæ, non tam a
confectus, quàm ieiunijs, vigilijsque, & super
mnia desiderio Christi, decesserat. Huic, cùm
lijs in prouincijs, (ipsas enim duodecim a
Dei munere cõstitutas reliquit) tum in Indi
sertim, solemni ritu, & exquisitis cæremonij
rentatum est. tamesi minimè deerant qui ta
lustri sanctitate viri patrocinium implorand
potius, quàm fundendas pro eo preces haus
surdè affirmarent. Certè ab illius excessu (vt
mum patrem in cœlo suorum cæptis adesse
ijceres) per omnes fundatæ ab eo Societatis o
nes, recens quædam ad pios labores alacritas, p
nus mentium ardor, vigorque diffusus: & Indi

25

ager,culturæ & sationibus vberiore quàm antea prouentu respondit. annis quippe proximis quatuor,Goæ duntaxat, præter incertam summam eorum qui a Franciscanis & Dominicanis abluti fũt, baptizati ab Societate IESV mille primùm & octoginta;mox mille nongenti sexdecim;dein tria millia ducenti sexaginta:demũ incremẽto notabili duodecim millia septingenti quadraginta duo. In ijs regia virgo fuit,adulta iam ætate, Mealis filia, ob generis claritatem Regi Mahometano cuidam in matrimonium destinata. hæc, tempestiuis nobilium fœminarum adhortationibus,itemque psalmis,& catechesi,& supplicationibus, quæ per vrbem haberi consueuerant,studio Christianæ religionis incensa,dum Prætor Barretus tota de re Mealem docet, ac furentem ira placare contendit;matris ancillarumque pertinaces & impias eluctata manus,ad paratum in platea vehiculum, adiuuante Prætore,sese proripuit.inde cum honestissimo comitatu ad spectatæ virtutis ac pudicitiæ matronam perlata Didaci Pereriæ coniugem, adhibito scriba publico testibusque, Christianam sponte se fieri velle professa, post aliquot dies in Diui Pauli templo ab ipso Aethiopiæ Patriarcha vitalibus aquis abluitur,& sacro MARIAE nomine decoratur , tanta ciuitatis vniuersæ lætitia tantoq; concursu;vt prætor ipse,qua erat pietate, virga ad submouendam turbam arrepta , lictoris munere fungeretur . eidem virgini cùm à primoribus Lusitanis priuatim , tum à Prætore data publicè munera; & annui reditus aureorum circiter octingentorum è fisco regio in alimenta decreti. Iam ex ipsis quoq; Regibus Molucarum,is qui Bactianũ obtinebat insulã , quamquam acriter ob

nitente socero Ternatensi, tamen constanti
se se ad Christum applicuit; abolitaque Mah
tana superstitione, ac fanis euersis, defixa
vno loco præaltas Cruces adorari à popu
bus iussit. Ac Soloris quoque Rex (quæ fabu
admodum ora, gradus octo cum quadrantibus
bus ab Aequatore in meridiem sita, leucas dis
à Malaca trecentas) cum familia, regnique pro
ribus ab Lusitano quodam institore baptismi
accepit. patres deinde à Malaca per litteras inv
tos cùm propter paucitatem non impetrasset, fr
tris filium Regem designatum, cui Laurentio no
men apprimè bona iuuenem indole, Malacam ip
se transmisit: nimirum vt ibi per otium expoliret
ad suos dein erudiendos reuerteretur in patriam
Hæc Solorani. Ac multæ insuper eius plagæ na
nes cùm Euangelij nomen pertenui accepisset
ma, miram in cupiditatem Christianæ religio
nis exarserant. Quibus vt Ioannes Rex pro
ter multitudinem atque distantiam cunctis co
tulari non posset; Indicos quidem certè ne
phytos nouis decretis ornare, beneficijs atq
neribus augere pergebat. is audita Petri Ma
reniæ morte, cùm præclarè intelligeret ad am
ficationem rei Christianæ plurimum inte
cuiusmodi moribus ingenioque Prætor Ind
regeret; circumspectis omnibus Lusitani pri
bus regni, præfectum cubiculi Constantinu
gantiæ Ducis fratrem, in id ipsum delegera
nus: qui prouinciam illam adeò sanctè acce
denter postmodum obtinuit, vti deinceps
eò magistratibus, officij exemplum ac norm
nus ipse proponi consueuerit. Iam in id quoq
Ioannes acriter animũ & cogitationes intend
vti

vti Francisco Xauerio pro sanctitate viri, & immortalibus in Ecclesiam Christi promeritis, cœlestes more maiorum honores à Pontifice Romano decernerentur. Atque idcirco per litteras Indiæ Prætori mandarat, vti quæcunque per Xauerium Deus miracula perpetrasset, verè atque accuratè indagata colligeret: cuius nos inquisitionis autographum exemplar cum testimonijs publicis priuatisque apud Conimbrigense Collegium nuper inspeximus. Hæc meditantem ac molientem, neque sera, neq; inexspectata Ioãnem abstulit mors, cùm ætatis annum, viribus dudum affectis, ageret quintum & quinquagesimum: vir planè magnus, & venerabilis, ac præter cæteras laudes æterno præconio celebrandus, quòd imperij moderatione, cultuque bonarum artium, & studio religionis amplificandæ, formam speciemque benefici, & mitis, ac verè Christiani Regis expressit.

Historiarum Indicarum Finis.

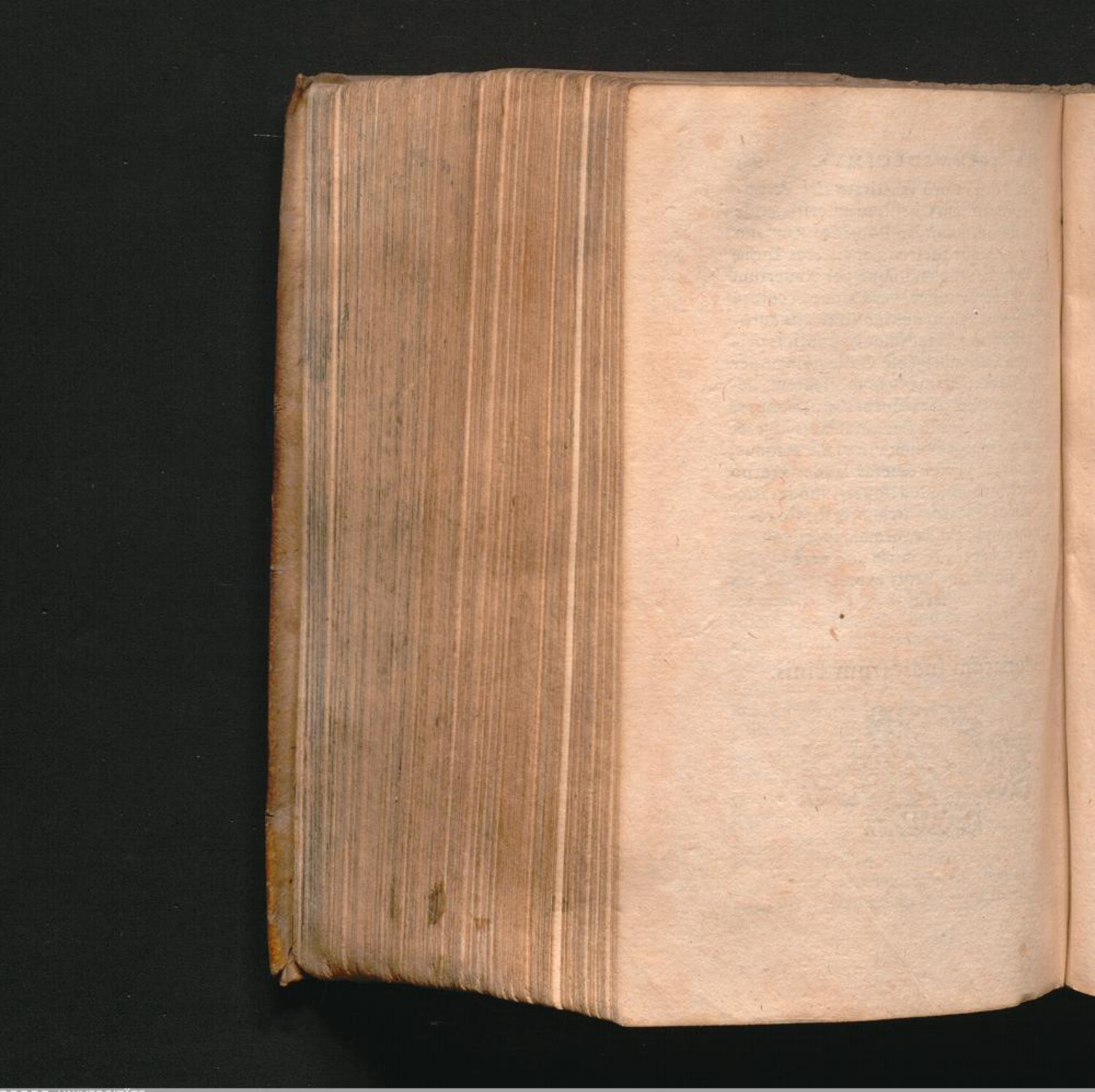
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

E

I

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

SELECTARVM
EPISTOLARVM
EX INDIA LIBRI
QVATVOR,

IOANNE PE-
TRO MAF-
FEIO INTER-
PRETE.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

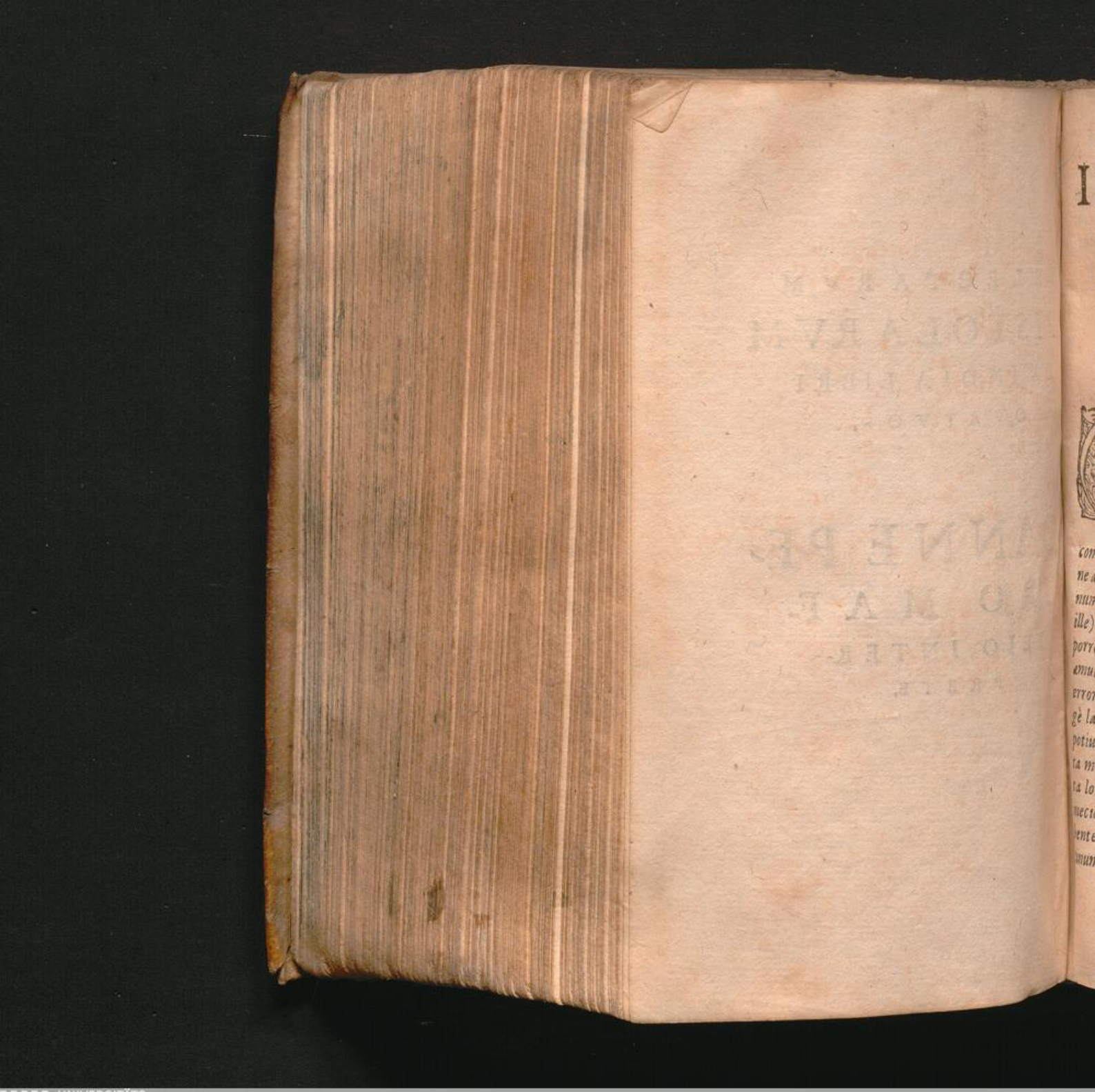

IOANNES PETRVS MAFFEIVS

E SOCIETATE IESV,

Christiano Lectori S.

QVAE de Catholicæ religionis progressu litteræ fermè quotannis ex India perferuntur; eas (quod facilè animaduerti) optimus quisque auidissimè lectitare consueuit. Nec sanè immeritò. Quid enim ad honestam vitæ oblectationem accommodatius, quàm corpore domi sedentem, cogitatione ac mente peregrinari; transmeare Caucasum, Oceanumque; nouas identidem formas rerum, & (vt inquit ille) mores hominum multorum cernere, & vrbes? Quid porro, vel ad animi fructum vberius, vel ad virtutis emulationem efficacius, quàm Euangelij face dispulsis errorum atque opinionum tenebris, veritatis lucem longè lateque fusam intueri; & in diuerso, vel aduerso potius terrarum orbe veluti renascentis Ecclesiæ sancita miraculis, testata martyrijs, distincta personis notata locis temporibusque primordia recognoscere? Quæ mecum ego cùm reputarem; & superioribus annis feci libenter, vti non exiguam earum litterarum partem in Latinum è Lusitanico sermone conuerterem; & nunc eas-

4

dem sub Indicarum Historiarum opus intentione
ctu pressas ac repurgatas, & nonnullis insuper a
epistolis, denuò in publicum edendas existimau
recentiores supersunt aliæ, quas mihi si per oc
tiones ac valetudinem licitum fuerit, latinas f
cere pro mea tenuitate propositum est. Tu inte
rim (amice Lector) fruere præsentibus; ac
nostros qualescunque conatus pijs a-
pud omnipotentem DEVM
precibus adiuuabis.
Vale.

SEL

SELECTARVM EPISTOLARVM EX INDIA LIBER PRIMVS.

FRANCISCI XAVERII è Societate Iesu ad Socios in Europam.

QVAM lętos atque vberes animarum fructus Indica ferat vinea; & non in Regijs modò præsidijs, verùm etiam in reliquis oppidis barbarorum, sanctissima Christi fides quàm feliciter crescat, fusius advos scripsi mense Ianuario superiore. Ego Iaponem versus ex India sum profectus Aprili mense, duobus è Societate nostra comitibus, altero sacerdote cui Cosmo nomen est, altero laico: itemq; Iaponijs neophytis tribus, quos mihi sanè videtur Dominus præcipua quadam benignitate clementiaque fouisse. namque vt in Diui Pauli Collegio Goæ, cœlesti lauacro expiati sunt, tanta eos diuina bonitas voluptate gaudioque perfudit, tantamque ad suæ in ipsos beneficentiæ cognitionem adduxit, vt præ lætitia spirituali, piaque dilectione lacrymas non tenerent. in virtutibus verò mirabile dictu est quantum profecerint: planè, vt eæ nobis iucundam atque vtilem sermonis materiam præbeant.

Ad hæc,& legere,& scribere didicerunt,ac distinc
horas precationibus diligenter vacant.Interrog
quonam sentirent se genere considerationis pos
affici; passionis Domini recordatione, dixerun
que huic vni maximè commentationi dant opera
ticulos fidei,Redemptionis generis humani caus
cætera Christiana mysteria per otium cognoue
Percontanti mihi sæpenumerò quòsnā religionis C
stianæ ritus,quæue instituta sibi maximè crederen
futura;duo illa semper,scilicet Confessionem & Co
munionem sine controuersia responderunt.adden
super,sua quidem sententia neminem omninò fore
ticipem rationis,quin auditis Christianæ disciplin
cretis assentiatur ac pareat.Vnius verò ex ijs, cui
nomen,sanctæ fidei cognomen impositum est,
quoque vocem audiui;cùm ingemiscens in hæc
prorumperet:O miseri Iaponij;qui ea ipsa quę Deu
vestrum est fabricatus obsequiam, adoratis vt
cui ego,quid ita?inquam.tum ille,quòd Solem,ai
rantur ac Lunam;quę res,ijs qui nouêre Domin
SVM Christum,famulantur ac seruiunt quid
gunt,inquit,aliud: nisi diei tenebras ac noctis
nant,vt ea claritate mortales ad magni Dei,& fil
IESV CHRISTI cultum & gloriam in terris

Verùm vt ad institutam itineris nostri narrat
reuertar,Malacam venimus pridie Calend.Iunias
MDXLIX.ibi Lusitanorum accepimus ex Iapon
ras,in quibus erat scriptum,principem quendā
ræ virum velle fieri Christianum:itaque legat
Prætorem Indiæ,qui aliquot è Societate nostra
stianæ religionis interpretes postularet. afferebā
iam,quodam Iaponis in oppido,mercatores
in hospitium iussu reguli diuertisse dæmonum
bus vehementer infestū,atq; ob id habitatoribus
tum:cùm ignaris quid esset Lusitanis vestes de
tur,famulus etiam nocturno spectro perterri
massetjexcitatos eo strepitu,arripuisse arma:de
mulum Crucibus vndiq; circundedisse hospitium

las verò & regulũ mercatoribus aperuisse, domũ eam ab dæmone inhabitari: & simul quæsisse quonam ad eum fugandum remedio vterentur: respondisse Lusitanos, nullum aduersus dæmones Cruce firmius inueniri præsidium: itaque ex eo die Cruces domibus eius oppidi ferè singulis collocatas. Nuntiabatur ad hæc, peramplum patere euangelizantibus in Iapone campũ; quod ea gens moribus mansueta sit, ingenio docilis, & acuta: quocirca magnam in spem veni, si per nostra peccata non steterit quò minus cæptis faueat Deus, ingentem animarum vim ad Ecclesiæ gremium accessuram. His ego rebus cognitis, tametsi ea mihi admodum læta videbãtur, tamẽ aliquandiu substiti, mecum adhuc de profectione deliberans: sed cũ certa cõstarent mihi iam diuinæ volũtatis indicia, videremq; me, si ab incepto desisterem, ipsismet Iaponijs ethnicis multò detestabiliorẽ futurum, (quamquam perennis ille humani generis aduersarius meum hoc iter summa ope nititur impedire) fidenti animo pergere, & primo statim aduentu Regẽ ipsum Iaponis adire constituí, eiq; mandata quæ habemus à Domino, exponere. Et quãuis apud Regiã Academia dicatur esse percelebris; tamen haud dubiã nobis, si ad certamen ventũ sit, Deo fauente, victoriam pollicemur. nec nos litteratorũ veremur sophismata; nec barbarorũ minas, vel dæmonum insidias pertimescimus. quid.n. nobis aut ab eorũ scientia qui Iesum nesciunt, potest esse periculi; aut ab eorum vi, quibus nihil in nos, nisi quantũ Deus ipse permiserit, licet: præsertim cùm nulla re alia, nisi diuinæ gloriæ studio & salutis animarũ adducti negotiũ hoc susceperimus; & Iob à diabolo sacræ litteræ non nisi cõcedente Domino lædi potuisse testentur. Illa verò nos vna assiduè cura solicitat, ne grauius, ipsi pro humana fragilitate peccemus; neue Dei auxilio, quod laborantibus ille semper benignè suppeditat, abutamur. quòd tamen ne accidat, cùm sacrosanctæ matris Ecclesiæ (cuius imperij fines, animabus ad creatoris agnitionem trahendis propagare satagimus) tũ nominatim Societatis IESV meritis impetratum iri speramus.

Sanè quàm periculosum iter hoc Iaponicum e
tim ob frequentia latrocinia, partim etiam ob tem
tes, quæ passim hoc mari ita sæuæ excitantur, vt
rè agi cum ijs qui nauigant existimetur, si tribus
bus duæ cursum incolumes teneant. Quocirca ve
hi sæpe in mentem vereri, ne, qui è nostra Societ
pientiores videntur, si cui eorum in hæc loca mi
tigerit, temerarium esse negotium, Deumque te
quodammodo, tam apertis adeundis periculis, p
qua tamen eos suspicione postmodum libero, quod
ro, Societatis nostræ doctrinis ac litteris inhabi
Domini spiritum præsidere. Illud quidem occurr
hi sæpenumerò, quòd aliquando patrem nostrum
natium audiui dicentem: omnibus ijs, qui in Soci
te nostra versantur, summo studio conatuque ca
randum esse, vt inanes ab se timores, & cætera co
depellant, quæ homini, quò minus totam in vno
spem collocet, impedimento esse consueuêre. Po
ro, quemadmodum interest inter eos, quorum m
est in Deo reposita, vt rebus tamen affluant nece
& eos qui ob id ipsum vt Christum imitarentur, &
Deo confiderent, omnibus sese vitæ præsidijs e
sic proculdubio multum refert, vtrum quis, cum
cum habere se profiteatur in Dei bonitate pe
tum in tuto & quasi vmbra se exerceat: an, alia re
sita sibi nulla præter Dei honorem gloriamq
putq; suum volens videnscque in discrimen o
ne quotidie: cuiusmodi si quis existat; ne illum e
pediem seculi tædio, migrandiq; ad Dominũ
affectum iri crediderim: quandoquidem hæc ho
quæ dicitur vita, mors perpetua potius, ac trib
dam à cœlestibus regnis exsilium est.

Vos interea valete fratres, dominumque po
vt nostram disiunctionem pro infinita sua mi
coniungere dignetur in cœlo: nam in terris qu
quando posthac visuri inter nos simus, incer
Malaca. x. Cal. Iulias, M.D XLIX.

EX EIVSDEM PARAENETICA ad Gasparum Berzæum, cùmis Armuziam peteret.

IN Armuziana ista prouincia, primũ, & antiquissimum tibi sit Dei obsequium, & animi tui cultus. Ex hisce fontibus cætera ad proximorum vtilitatem largè manabunt. ac proinde curabis, vt semel bisue quotidie ie ipse ad calculos voces: atque integer iudex cognitionem exercecas tum communem omnium illius diei cogitationum, & actionum tuarum; tum verò propriã earum, in quibus aliqua per id tempus præcipuo studio vel præcauenda, vel corrigenda, vel ad perfectum expolienda susceperis. In primis verò, Christianæ humilitati intenta cura studeas velim: eaque potissimum obeas ministeria promptus ac libens, quæ cæteri velut abiecta & minime speciosa fastidiunt. in eo genere catechismus est. quas tu partes ne alteri delegaueris. circa meridiem singulis diebus compita vibis cum socio circuibis ipse, plebem in templum elata ciens voce. ibi Lusitanorum filios, pueros que, & libertos, nec non sexus vtriusque mancipia, salutaribus institutis atque præceptis erudies: teque publicè præeunte, promiscuum vulgus Christianas precationes, & pia dogmata resonabunt. Atque idipsum eò maioris apud te momenti debebit esse, quòd eius laboris patientia non modò imperitos idiotasque ad notitiam Dei atque ad virtutem informat; sed etiam reliquorum animos cum tacito quodam plausu atque approbatione conciliat. Delatus Armuziam, Proepiscopum adibis officij causa: eique ad genua protinus accides, & manum exosculabere. ex eiusdem auctoritate conciones habebis; in confessiones audiendas incumbes; & cæteris Christiani pastoris fungere muneribus. Simul, operam dabis, vt ab eo gratiam & beneuolentiam ineas, quò per te, si fieri possit, pijs animi saltem

ritè purgandi meditationibus imbuatur. Reliquos
sacerdotes omni submissione & officio demereb
rabisq; vt ex ijs quamplurimos ad easdem medi
nes Deo adiuuante perducas. Præfectus item pr
qualis qualis ille sit, enitere quantũ poteris, vt amic
propitius tibi sit: neq; res vlla erit tanti, vti dicto fa
illum exasperes: vbi hominem tibi arctè deuinxe
si & malè audierit, & monendo reddi meliorem p
ris posse; & occasio commoda inciderit; quàm amic
mè ac demississimè, & ore placido eidem expones, q
de illius actis & vita sermones hominum sint: sua
que, vti famæ pariter & officio consulat. Multi
qui de illo ad te querimonias deferant; tuamq; apud
prophanis in rebus implorent opem. hisce tu occup
num tuarum & magnitudinem excusabis, & gen
des, vereri te, ne parum ea legatione proficias. qui
men & conscientiam spernat, hunc tua quoque m
ta nihili esse facturum. Cum sodalitio misericord
vt quàm optimè tibi conueniat: sodalesque ipsos, q
eius fieri poterit, mansuetudine ac beneuolẽtia co
bendas, ac totum opus, quibuscũque licuerit reb
virili parte promoueas. Aegrotos in publico no
mio; & vinctos in carcere identidem vises; hor
que ad cœlestes iras per sacram confessionem a
das, quandoquidem ij, propter admissa piacula
plectuntur, & sunt qui Sacramentum Pœnitentiæ
quam obierint. Adhæc, vbi res postulauerit, ag
præsidibus vtriusque loci, vti maturè cognosca
gulorum causæ, ac simul, vt egentibus miserisq
lerandam vitam necessaria præbeantur. Iam, in
gandum, & posteaquã exscenderis; omni ope c
vti per idoneos certosque homines, Armuzian
mores ac vitia domi forisq;; genera pactionũ & q
nec nõ in forensi re corruptelæ, factiones, calũ
lia id genus, quibus opprimitur veritas, tibi qu
sima sint: quò ad ea postmodũ curationes ac
sciẽter accõmodes. Hoc tibi ad rẽ ex animi sen
dam lõgè vtilius fuerit, quàm librorũ attenta p

tio, minimè tamen alioqui omittēda. Mihi quidē, in omnes partes plurimū semper illam notitiā profuisse perspexi. in capessenda aūt Christiana re, delectuq; negotiorū habendo; illud vitabis in primis; ne, quotū fructus ad vnū vel ad paucos pertinet, anteponas ijs, quę plures, vel etiā vniuersos attingunt: sed quò latius quidque, eò potius & antiquius tibi sit. Quos in Societatis nostrę disciplinā admiseris; eorū professū caue ne acrioribus tentamētis explores, quàm quæ pati, vt ægroti natura, sic tyronis imbecillitas possit. sed semper infra potius, quàm supra vires probatio sit. alioquin exacerbantur multi, sensimque desperāt; ac domitis ad extremum frænis, in auia & diruptа præcipites abeūt. Atq; hoc toto in genere, prorsus vitanda cēseo experimenta, quæ vel inani & absurda nouitate, vel etiā procaci quadā & cynica libertate, aut risum, spectantibus, aut stomachum mouent. Tu verò sectabere quæ & in vulgus accepta sunt, & cum ratione pariter ac pietate consentiunt, cuiusmodi sunt quæ posui modò: carcerem & valetudinaria frequenter inuisere: vinctis & decumbentibus, in vtroque homine patienter ac sedulò ministrare: itemque, ad paupertatis voluntariæ documentum, panes & numulos emendicare palam: & alia id genus. Porrò, ad regendos, & in virtute promouendos alūnos, illa res vna vel maximè proderit, comitate quadam eos & paternæ beneuolentiæ significatione perlicere ad arcana pectoris sui planè tibi nudanda: sic prorsus, vti omnia cogitationum initia, quibus vel à deprauata natura, vel à malo dæmone solicitantur, extemplò ad te differre non dubitent. Hæc differendi & communicandi fiducia & consuetudo, mirum, in omnes partes quantopere conducat. siquidem occultæ hostium fraudes, & improbæ petitiones, in mediū protractæ, vel ipsa luce protinus euanescūt: vel, si virgere perstiterint, varijs remedijs opprimūtur. quibus in remedijs expertę virtutis illudest: vbi quem piā inani gloria, corporū illecebris, aliaue parū honesta cupiditate irritari cognoueris, huic prescribere spatium aduersus ea vitia meditādi: tū, quę excogitauerit, iubere

vt ea populo per occasionem adhortationis impe
Hinc duplex percipietur fructus; tenacioris mem
quòd ferè quæ commenti sumus, promēdo & cōm
rando, altius nostris animis infiguntur: salutaris ve
diæ; quòd nos ea non exsequi pudeat, quæ ipsi alijs
enda præcepimus. In Sacramento Pœnitentiæ, cū ne
tiatoribus præsertim amplis & opulentis, sunt quæ
criminū cognitionē, in ipsa cognitione, & post cog
nē obserues. Ante cognitionē; curabis, vti reus idē
ctor (nisi id mysteriū frequenter obire cōsueuerit) bi
aut triduū sumat ad anteactæ vitæ reputāda peccata,
simul memoriæ caussa in schedulā ex ordine referēda
ne imparatus, & sine aliquo morsu doloris pudoris
accusationē accedat. In ipsa verò cognitione, si tur
dine flagitiorum, aut magnitudine scelerum, quod
pe fit, absterreri hominem senseris quominus ipse se
dat; hilari facie, blandoque sermone, quinetiam
pus fuerit, varijs te quoque morbis animi olim im
tum fuisse testando, vti singula probè fateatur, ad
& cùm alia diligenter inuestiganda & elicienda
verò accuratissimè, quæ ad nefaria lucra, & res dol
lo partas aut retentas pertinent. etenim, si quem
contaminatum, aut peculatu, vel iniquis pactionib
vniuersum interroges, num aliena possideat; vt
cliuis ad sui tutelam, & sibimet libenter ignoscit
num natura; facilè inficiabitur: sin genus vitæ
quam factitet, si vsuras, & contrahendi, mercandi,
dendi formulas nominatim exquiras, & (si regius
præfectus curatorue ille sit) si de interuersa inte
ue pecunia, de monopolijs per vim nefasque in
deque alijs quæ magistratus contra voluntatem
& ius cōmune plerunque sibi pro potestate & i
vindicant, singillatim percunctere; multorū hau
delictorum confessionem exprimes, quæ reus a
vel per malitiam, vel per inscitiam silentio for
uoluisset. A confessione, si noxius tibi dura & p
visus erit fronte; comperendinabis videlicet, co

tos interea locos ad commentandum assignabis, quorum consideratione, tamquam repetitis ictibus, è silice pectoris sui, pios gemitus, & aliquas amoris diui ni scintillas excutiat. Quòd si fraudati quid fortè restituẽ dum, vel condonandæ iniuriæ, vel scorta relinquenda, vel eiusmodi quippiam expiandum sit; planè videbis, vt ante latam sententiam expietur, neu te largis cuiusquam pollicitationibus induci permittas: nam qui piaculis eiusmodi obstricti tenẽtur, ab sacerdote appellati, magis in promittendo interim faciles, quàm in præstando, postmodum fideles existunt. Vbi sine fallacia ab eo satisfactum esse didiceris, tum demum, æternis vinculis absolutum, temporario aliquo supplicio ritè iniuncto, dimittes. Si qua pecuniæ summa, seu propterea quod iusti domini copia nulla sit, seu etiam pietatis ac beneficentiæ studio erit in pauperes conferenda; nequaquam egò tibi sim auctor, vt illius pecuniæ te sequestrum ac diribitorem exhibeas. sed eam tu (nisi si tibi secus interdum in re præsenti videbitur) ad Misericordiæ sodales extemplò reijcies: atque id multis grauibusque de causis. primùm, quod tibi non æquè ac sodalibus nota est mendicorum & egentium turba: quorum, alij sæpè morbum, alij probitatem & sanctimoniã, alij etiam inopiam ipsam egregiè simulant. Ad hæc, si percrebuerit, humanis necessitatibus & egestati paratum in tua facilitate subsidium esse; tanti vndique petentium concursus ad te fient, vti ad Apostolicas functiones, quæ tibi primæ esse debent, otij nihil supersit. Non est porrò æquũ, te qui ad Euãgelium prædicandũ veneris, relicto verbo Dei, ministrare mensis. Postremò, si pecunias ipse tractare assueueris, metuendum est, ne famæ tuæ atque existimationi aliqua labes ab iniquis, & omnia peiorem in partem interpretantibus, adspergatur. Quæ cuncta incommoda effugeris, si hasce Christianæ caritatis & officij partes, eidem Sodalitio delegueris. Quotidiani vsus præcepta, ad æternam salutem præcipue necessaria, in B. Virginis, & in Misericordiæ templo palam in tabella propones. Ad ea perlegenda, exscri-

exſcribenda, &, quod caput eſt, obſeruanda, ch
teros inuitabis; tum verò pœnæ loco, ſi res poſtul
ges in tempus certum, quorum ipſe confeſsione
peris: vt inde perpetuam, ſi fieri poſsit, eius diſc
conſuetudinem ſpontè retineant. Singulis vero
bus, voce ad commiſerationem accommodata,
populo commēdabis opportuna deprecatione ad
das animas, quæque in hac vita peccato letali ten
quæque in altera purgatorio igne torquentur. ſtatis
hebdomadam diebus operam conferes ad ſimul
ciuium dirimendas, reſtinguenda odia, forenſes de
controuerſias componendas, quippe quarum imp
magno ciuium damno ſępe ſortem exſuperant. Eig
omni ope obuiam ibis: atque ipſos etiam quorum
terdum culpa lites aluntur, ſcribas ac leguleios, ibi
quo pacto deuincire, & ſalutari quopiam remedio
nare conaberis. In concionibus autem, quò magis
mune bonum id eſt, eò maiorem, vti dicebamus,
ſtriam, & aſſiduitatem, & operam collocari, neq;
vulgi oblectationē plauſumque, ſed ad morū emēda
nem, & vnius Dei gloriā omninò referri par eſt.
rū quippe agitur ſalus: adhibēda vulnerib⁹ remed
prurientes aures curioſis quæſtionibus, & inani
ne ſcalpendæ. ac ꝓinde accerſita, fucata, dubia, ob
cōtrouerſa, ne in mediū adduxeris. virtutis amor
rum odium excitare contendes: & ex ijs quæ pro
ſo mortalium genere Chriſtus Dominus acer
pertulit, locum ſubinde aliquem inducendo, a
actæ vitæ deteſtationem, ad lacrymas, ad pœnit
Euchariſtiæ Sacramenta populum vehementer
les. Inter dicendum autem, vide ne quem eorum
tim qui cum imperio ac poteſtate ſunt, aperte p
gas. Exulcerare plagas hoc quidē eſt, non cura
longius in eo genere prouehuntur, efficiūt n
magno labore, fructu nullo, gratias perdant
legant. Priuatæ obiurgationes in priuato ad
ſunt, & quidem plurima humanitate conſpe
lentis verò ac potentibus viris, quòd fermè d

fastidiosum est genus, inter ipsam admonitionem subinde etiam te ad pedes abijcies; vel, si res tulerit, caros da bis amplexus: planè vt perspiciāt non tristitia te vlla, vel seueritate, vel negotiorū appetentia, sed eximia quadā beneuolentia & caritate, ad officiū reprehensionis adduci. Iam verò, de familiari conuictu, & quotidiana cum hominibus consuetudine, haud leuis est animaduersio; multaque & magnas ea res habet cautiones: quarum prima illa est: Ita vtendum amicis, quasi non tu quidem illis, sed illi tibi olim infensi infestique futuri sint. Id si præsumseris animo; longè attētius omnia circumspicies, teque ipse in officio continebis, neque in securitatem effusus, admittes quòd aliquando tibi exprobrari, aut obijci possit. In vniuersum tamen, te cunctis mitem, iucundum, affabilem præbeas velim; vt ea comitate illecti (nam alioqui anceps & periculosa curatio est, quod item supra monuimus) omnes tibi pectorum suorum latebras, ac recessus aperiant. Alter locus cautionis est, operam des vti studiosos recti, veroque discipulos, à fictis prauisque dignoscas; & conuenientē vtrisque facias medicinam. Non enim deerunt plurimis obsiti vlceribus, qui, vel metu ne illa detegas, vel etiā captandæ ad cæteros commendationis causa, vltrò sese tuam in amicitiam ac familiaritatem insinuare non dubitent, ij, si te inter cætera ad prandiū aut cœnā inuitēt; i sanè; ac tu vicissim illos ad Sacramentum Confessionis inuita: curaque, vti prorsus intelligant, fixū esse tibi certumque, eos omni ratione ad Christianam seueritatem, ac disciplinam, à laxiore vita delicijsque traducere. sic fiet, vti vel in posterum te frustra interpellare desistant, vel (quod optandum est magis) ad meliorem frugem, te duce ac magistro, tandem aliquando perueniant. A donis muneribusque (friuola quædam excipio; quæ si recuses, largito r vtique Lusitanus contemni se putat) omnino abstinebis, vulgati prouerbij memor; Captum esse, qui ceperit. Ioannes tibi Rex omnia ad victum, cultumque necessaria detulit. eius vtere benignitate, atque idipsum modicè, vel etiam intra modum;

vt vo-

vt votiuæ paupertatis religiosa professio consti-
tis è partibus ad te cibaria cocta seu cruda mit-
ca tu ad carcerem, vel ad valetudinarium publice
tanda curabis. atque hoc pacto, in tractandis hom-
ingenijs tua tibi ratio longè solutior & expedit-
rit. Quos ad vitia proiectos, & in peccandi libidi-
peram obstinatos offenderis; gehennæ quidem
futuri terrore iudicij maximè commoueri, o-
sed quoniam hæc nimium abesse longè, stulti bo-
putant, multi etiam propter fidei imbecillitatem,
omninò vlla, turpiter ambigunt; at tu, morbos,
nas, calamitates, exsilia, vincula; cædes, orbitates,
gia, bonorum proscriptiones direptionesque, &
lorum genera sexcenta percurres, quibus in hac
vita impios ac praui tenaces homines afficit Deus
que denuntiatione perditos & insanos ab amen-
uocare conaberis. Si cum irato & flagrante
vindictæ, res tibi fuerit; blanda primùm oratione,
aliud agens, mulcebis hominem: dein, capto
sensim ad causam accedes, vt quam ille quer-
riam eleues verbis, & multo minorem opinio-
demonstres: aut etiam diuino permissu relatam
iniuriosum ille quoque se quondam in alio
præbuerit. ad hæc & alia id genus dicta, si te
cedes tempori scilicet: si dederit se, premes
acrius, & identidem instabis, quoad sedata pertu-
reliquam abs te medicinam libenter accipiat
fermè obseruatione, ad leniendum dolorem,
que, & cæteras animorum ægritudines, vti
hæc cum ijs qui Christiani censentur. Conue-
tem ad Christum Iudæis, ethnicisque, suum
ac laborem imperties: quam ad rem, ne longio
pauca ex ijs quæ supra posuimus transferri
poterunt. Verùm de his hactenus. redeo ad
Tu fac in aliorum curationem ita, mi G
incumbas, vt interea tuæ ipsius perfe-
ctioni ac saluti quàm diligentis-
simè consulas. Vale.

EIVSDEM AD SOCIOS Goam.

IAPONEM Deo adspirante attigimus Augusto mense, die Assumptioni Mariæ Virginis sacro, cùm festo ipso Diui Ioannis Baptistæ die natali, Malaca sub vesperam solnissemus. Nauiculario vsi sumus ethnico, mercatore Sina, qui suam in id operam præfecto Malacæ detulerat. ac primò sanè feliciter nauigauimus: sed mox (vt sunt barbarorum ingenia ad leuitatem atque ad inconstantiam prona) profectionis mutare consilium nauicularius cepit, & in occurrentibus passim insulis tempus frustra conterere. Nobis autem in eo itinere cùm alia multa, tum illa duo precipuè molestissima contigerunt: alterum, quòd oblata diuinitus tempestate nautæ per nequitiam abuterentur; qua elapsa, ad oram Sinarum appellere, ibique totā hyemem, cursum exspectātes ponere cogebamur: alterum, quòd in eadem naui simulacrum vehebatur dæmonis; cui nautæ, quanquam inuitis nobis & inspectantibus, patrio ritu sacrificabant. ab eodem etiam per sortes de ipsa nauigatione petebant responsa; quæ (vt aiebant, credebantque barbari) modò læta, modò tristia reddebantur. Centum à Malaca leucas, Sinas versus prouecti, quandam ad insulam stetimus: ibique aduersus maris illius leuitiam naualibus instrumentis, aliaque materia comparata, post multas cæremonias & sacrificia quæsitum est ab idolo, prosperam deinceps fortunam essemus habituri, necne. cùm valdè prosperam responsdisset, proinde ne moraremur diutius, sustulimus anchoras, velaque gratulabundi fecimus omnes: illi, simulacro quod in puppi locatum candelarum luminibus, odoramentisque ex incenso ligno quodam Aquilano venerabantur: nos conditore cæli terræque Deo, & eius filio Domino IESV CHRISTO confisi, cuius cultum religionemque

amplificandi ſtudio in ea loca deferebamur. Cu
eſſemus in curſu, placuit nautis ab dæmone pu
vtrum nauis qua vehebamur, Malacâ eſſet ex Ia
ditura. cùm in Iaponē quidem peruēturam ona
tilegi retuliſſent, verùm ex Iapone Malacâ mi
uerſuram: tum verò inſtitutæ nauigationis pœni
baros cæpit, ſatiuſque ijs videri apud Sinas hy
Iaponicam profectionem in alterū annum dif
ſter aūt quis animus, quis tum eſſet dolor, cogi
biſcum poteſtis ipſi, cùm de tota itineris noſtri
conſuleretur dæmon. Mox in orā terræ quam Ca
nam vocant, delati; duo, vno eodemque die (qu
uæ Mariæ Magdalenæ ſacer) veſpere, ſanè quam
pertulimus. Etenim exaſperato vehementiùs mar
teſque voluente iam fluctus, cùm iactis anchor
remur in ſalo, apertum in oſtium ſentinæ vnus
tibus noſtris Emmanuel Sina fortè præterimus
mortuū credidimus: nam & altè ceciderat, & a
ne ad vmbilicum obrutus aliquātiſper in aqua
verumtamen extractus magno cū labore exani
uitque caput ſauciatus, adhibita curatione
bus, Deo fauente conualuit. Nondum huiuſmo
tum erat vulnus: ecce tibi eodem fermè ca
nauis iactatione, filia nauarchi in mare d
omniū oculis fruſtra conantiū opitulari, ſa
Cuius interitum tanti ſunt ciulatus ac lacry
tæ: tanto præterea, quotquot in naui eramus,
crimine verſabamur; vt admodum digna mi
res eſſet. Barbari ad propitiādum per ſacrifici
verſi, nulla capta quiete, diem noctemque tot
dis idolo auibus, ferculisque apponendis o
runt, per ſortes etiam quæſiēre cauſam infor
ponſum eſt: ſi is qui prius in ſentinam eccide
nuel fato functus fuiſſet; puellam in mare no
pſuram. Cernitis ipſi profectò, quantum no
ſo dæmon ab ſuis miniſtris crearit periculum
quid futurum fuerit, niſi furentis rabiem Dei
preſſiſſet, ſed me tamen in primis graues illa

iniurias,& barbarorũ sacra illa sacrilega permouebant. itaque fusus in preces, Deum rogaui sæpius, vt priusquã fluctibus operiremur, homines ab se ad ipsius imaginẽ ac similitudinem conditos, tam falsis opinionum erroribus impijsque superstitionibus liberaret. tetrum quippe spectaculum,& indignũ est facinus, Dei vice ab hominibus ad vnius Dei laudem factis adorari perpetuũ ipsius humani generis inimicum. Cuius de minis atque terroribus, quibus ille mortales, nactus occasionem, aggredi tur, quod multa mihi eo die nocteque Dei beneficio cõtigit experiri, quamquam ea sanè cognitu vtilia sunt, tamen breuitatis caussa cætera prætermittam; vnum illud summatim attingam: huiusmodi ipsius petitiones eludi nulla ratione facilius, quàm animi magnitudine quadã ac securitate præstanda, non illa quidem, quæ propriis viribus, sed quæ vnius Dei tutela præsidioque nitatur. veniisse tempus vlciscendi sui, crebrò mihi ponebat ob oculos. sed magis tali in re ac tempore nobis timendum est, nefixam in Deo fiduciam, quæ debet esse firmissima, remittamus, quàm ne ab hoste (qui nihil valet nisi Domino permittente) vincamur. Porrò, quid nobis in extremo spiritu futurum est, fratres, cùm debilitatis corporis animique viribus grauiori quàm vnquam antea tentatione vexabimur; nisi per otium prius spem totam in Deo reponere, atque ad eum tempestiue confugere didicerimus?

Ad nauigationem reuertor. lenita paulùm tempestate, vela ventis mœrentes dedimus, pauciscque diebus in portũ Sinarum quem Cantonium vocant, peruenimus. Ac nautis quidem non dubium fuit, quin hyemandum esset ibidem; quamuis nos partim rogando, partim etiã iam iniuriam cum Lusitanis, & cum præfecto Malacæ expostulaturos minando, frustra eos reuocare à proposito niteremur. Sed nescio quomodo factum est, vt stationis mutandæ petendique portus Cincei (qui in eadem est ora) subitò consilium caperent. Eò cùm iam appropinquaremus; nauarchus à quibusdam prætergantibus repentè fit certior, Cinceum portum à piratis com-

compluribus obsideri. Præsens omninò periculi
nebat: eratque ventus Cantonem reuertẽti, aduersus
ponem perenti, secundus. quocirca subita re perc
nautæ, volentes, nolentes, cursum in Iaponem dirig
& nos quò polliciti fuerant (& quidem reliquis po
bus insulæ exclusi) rectà Cangoximam, quæ Pauli
stri patria est, inuito dæmone perducere sunt coacti
cùm à Pauli cognatis, tum à reliquis oppidanis am
simè excepti, dies ipsos quadraginta in addiscendis Ia
nicæ linguæ elementis haud exiguo cum labore pos
mus. iamque Decalogi præcepta, Deo fauente pro
gare sumus aggressi, quæ Paulus noster, & cætera Chr
stianæ fidei capita patrium in sermonem accurate ver
uertit: ac nos quamprimum typis mãdare decreui
quò Christi notitia facilius latiusque fundatur. Idem
gnatos amicosque homo impiger dies ac noctes ad
tem hortari ac docere non destitit: breuique vxorem
filiam, multos præterea vtriusque sexus in ouile Dom
ni compulit. Nec sanè (quod cernimus adhuc) eum
consilium improbatur in vulgus: & quia plerique no
runt litteras, perfacilè Christianis precationibus assue
cunt. Die qui fuit Archangelo Michaeli sacer, cum Reg
Saxumano collocuti sumus: qui nos perhonorifice a
ceptos, vt Christianæ legis volumina diligenter adis
remus admonuit. paucis deinde post diebus edi
re omnibus qui sub eius imperio sunt, fieri Christia
Hæc nobis initia sese dant: læta vtique, veruntamen
modum incerto successu. Magna quippe multitudo
rum est, qui nefaria huius terræ sacra procurant. Cum
ipsorum placitis atque commentis, quòd Christianis
tòperè pugnat veritas; valdè suspicamur fore, vt
præsentia nobis fauere videantur, tamen cùm res
tim progredi cæperit, nostram in perniciem tum
ant ipsi, tum verò populum concitent, alioqui
minimè nobis infestum. Fixum autem ac
est nobis, sicuti ab omni prorsus contumelia
gijs abstinere, ita ab gentibus ad cognitionem
toris liberatorisque nostri Iesu Christi vocandis
pro-

ratione desistere. Quod si euenerit, vt in caussa tam honesta, tamque pio ac salutari negotio vitam ponamus; næ nos id in magni beneficij loco accipiemus à Domino, cuius præceptis, animarum salutem, corporis nostri iactura mercari iubemur. Vtinam modò nos mentis candorem & simplicitatem, quæ Sancti Spiritus gratissima sedes est, cum fide præstemus. quam tamen ad rem multum nos loci opportunitas adiuuabit. Etenim remotis adeo in regionibus, inter impios dæmonum cultores ab amicorum conspectu longissimè positi, omnique pæne mortalium ope ac solatio destituti, animirum nostrimet paulatim obliuiscimur: noscque in Deum totos necessariò effundimus. quod secus, vbi Christiana viget religio, fieri consueuit. parentum quippe vel patriæ caritas, affinitates, necessitudines, amicitiæ, ad omnes corporis animique vsus parata subsidia, Deũ inter & homines interponunt ferè sese: atque inde sensim ipsius Dei subrepit obliuio. quocirca eximiam in nos, hoc etiam nomine, Dei benignitatem experimur: qui cum, hac sucipienda peregrinatione, aliquod præstare nos illi putaremus obsequium; ipsi nos potius singulari eiusdem beneficio affectos, multisque vinculis solutos agnoscimus; quæ spem in Deo nostram & cogitationem cœlestis patriæ distinebant. Ad hæc illud quoque non leue commodum accedit, quòd delicijs ijs, quæ alibi carnis stimulos irritare, mentisque & corporis vires solent infringere; hic caremus omninò. Etenim Laponij nullum altile mactant vel comedunt, pisce vescuntur interdum, oryza & tritico non abundant: herbis ac pomis vt plurimum victitant. & quidem ita prospera valetudine ad multam vsque senectutem vtuntur, vt facilè appareat, quàm paucis sit eadem, quæ alioquin est insatiabilis, natura nostra contenta.

Vos item, carissimi fratres, (quoniam tanta vobis prouincia patefit) vigilate animis; vestramq; industriam ac pietatem in theatro cælesti probare contendite. id assequemini, si Christianam humilitatem, & sensibus intimis colueritis, & moribus expresseritis ac vita: quod ad

existimationem auctoritatemq; attinet, totũ id Do-
no permittentes, qui vobis eã ipse per se concilabit
fectò quòd si facere omiserit: vestra caussa videlicet,
q̃ Dei sunt vobismet arrogetis, omiserit. Illud vero
ego etiã atq; etiam obtestor, vt verã inter vos pacẽ
concordiãm omni ratione retineatis: summaq; opera
mini, vt ne qua in vobis semina dissensionis existat
claros illos vestros conatus ac studia patiendi pro C
sto, conferatis interim ad omnem discordiæ
bellandum, memores affirmasse Christum, ea re
guitum iri, si se diligerent inuicem. Gratiam
minus Deus noster ac voluntatem animis nostris
nuet, quò ex ea quàm maximè cuncta faciamus. Can
xima. Nonis Nouembr. MDXLIX.

PAVLI IAPONII AD SO
cietatem Iesu in Indiam.

QVod mihi maximè fuit optatũ, vt
ponẽ redire, matrem meam, &
filiã, cognatos præterea ac fa
meos ab impio dæmonũ cultu ad
sti religionem traducere mihi
iam Dei Domini nostri clem
gulari sum consequutus. Nunc autem alia me
ra, vt ij, quemadmodum ad Christum conuer
in fide quam ei dederunt, firmi stabilesque
quod ego cùm à Domino precor identidem
per Christum, vt in precibus vestris ac sacrifi
meorumq; memores sitis, obtestor: quandoquid
salutẽ (nisi principijs consentiant exitus) cæpis
dest. Iaponij me sanè quã libenter audiunt de Iesu
sto verba facientẽ. itaq; multos, fauẽte Deo, Chri
fore cõfido. Nos hic oẽs corpore (vtinam æque
bene valemus. & quamquã à vobis locorum
disiuncti sumus; tamen & animis in præsentia
videmur; & erimus aliquãdo corporibus: videlicet
ad extremũ iudicium excitabimur, vtinã cum
regnaturi. Cangoxima. Nonis Nouemb. M D

IOANNIS FERNANDI AD Franciscum Xauerium.

POST tuum ex hac vrbe discessum, inflati animis domum ad nos conuenêre laponij, vt variis nos interrogationibus fatigarent: videlicet rati, qui ipsorum argumenta refelleret, absente re, fore neminẽ. Sed Cosmus Turrianus, Deo fauente, spiritus eorum repressit: etenim interprete me ad singulas quæstiones ita respondit, vt satisfaceret: quas ego laponicè quoniam ipsius mandato litteris consignaui, deesse nolui quò minus ex iis aliquas ad te perscriberem.

Quæsitũ est, ex qua materia Deus animũ cõdidisset. nã corpus quidẽ è quatuor constare elementis non ignorabant. Respondimus ad hoc; quemadmodum Deo, vt elementa, Solem, ac Lunã, & reliquum mundi fabricaretur ornatum, non opus fuit priore materia: sed vt existerent, ipso nutu verboq; fecit; sic animos etiam ab eo creari sola ipsius voluntate, materia nulla. Tũ illi percontari: qui color animi, quænam esset species. Nullã respondimus, etenim hoc proprium esse elementorũ & corporũ. Cùm indeefficerent, quoniam corpus non haberet, nihil esse animũ; Cosmus vt eos verbis ipsorũ conuinceret, interrogauit num esset aër in mundo: cùm annuissent, quæsiuit denuo, esset ne coloratus aër: negarunt. Tum ille: si aër, cùm res corporea sit, nullo est colore; quanto min' (inquit) animus, cũ careat corpore? Hoc audito, cessêre.

Quæsiêre alij, dæmones quidnam essent. cùm responderetur esse multitudinem Angelorũ duce Lucifero, qui elati superbia, quòd Deo se se æquiparare voluerant, cœlesti gloria sunt diuinoque aspectu priuati; cur, aiunt, homines tentat diabolus, estque eis adeo vehementer infestus: quòd eos, inquit Cosmus, ad beatitudinem illam, quam ipse amisit, conditos nouit: propterea eis inuidet, laboratque vt in fraudem inducantur.

Interrogauêre nonnulli, cur, si erant cuncta q̃ Deus fecerat

çerat bona, Luciferum ſpiritum malũ & contum
creaſſet? Ad ea, Luciferum, inquit, quique ſunt ei
ctam ſequuti, condidit Deus & clara intelligentia
ditos ad bonum dignoſcendum ac malum, & libe
luntate ad vtrumlibet eligendum: vt eos, ſi bonum
optaſſent, gloria, ſin malũ, inferni cruciatus excip
qua facultate quòd Lucifer ac reliqui dæmones a
pro Deo adorari concupiuerunt; idcirco pœnas de
& ſua ipſorum culpa mali ac ſuperbi euasêre: quod
cus bonis contigit Angelis, qui ſemet ſubdentes D
meruêre gloriam ſempiternã. Percontabantur alij
eſſet Deus, vbi eſſet, nũ aſpici poſſet: alij, cur Deus
ſit adeo clemens, aditũ gloriæ tantis difficultatibus
cunſepſerit. denique tantus erat à matutino tẽpore
ad veſperam hæc & alia ſciſcitantium numerus, do
vt oppleretur. ſed Coſmus (vt dixi) fecit omnibus
Bonzij nos, quòd eorum ſcelera coarguimus, ma
ctis inſectari non deſinunt. Confinxêre quidam
diabolum è ſimulacro pronuntiaſſe, nos ipſius eſſe
cipulos: eundem noſtra de cauſſa è cœlo, multis
ctantibus, regiam fulmine perculiſſe: quidã etiam
næ carnis voracitatem, nobis exprobrant. Adhæ
quoque incõmoda vel Dei potius beneficia
Commotum eſt in oppido bellum, quod regis
inde ſedatum eſt, adeò exitioſum & graue; vt
dierum ſpatio conflagraret incendijs, & ſanguine
daret; quippe ſublatis legibus, impune victrix vbi
ſabatur improbitas: paſſim homicidia: paſſim
atque eo ſanè toto tempore nos ad cædem inq
mur aſſiduè, partim ab ijs, qui nos oderant, pa
ijs, qui noſtras qualeſcunque ſarcinulas adam
itaque magno in diſcrimine vitæ ſæpe verſati ſum
rũ ex omnibus periculis eripuit nos clementiſſ
mini mater, quæ eliẽtes adeò præcipua cura tue
Cùm enim ſtatus rerum eſſet huiuſmodi; Coſ
nium miſit ad Naëtondoni vxorẽ, vt ab ea cõſ
teret: illa iuſſit nobis renuntiari, cõfeſtim veni
ſe. porro inter eundũ cõplures in cateruas arm

cidimus: ij inter se per eorum ordines transeuntibus nobis, quin, aiunt, è medio tollimus hosce de Cengecu (sic enim Europæos appellant) quandoquidem ipsorum culpa, lignea vel lapidea simulacra neque alijs, neque sibi salutem dare posse negantium, Dij indignati, excitata discordia, tantam huic populo cladem intulêre? hæc autem dicebant illi, propterea quod eo bello cœnobia multa cum simulacris ignis absumpserat: imminuta magnopere idolorum & præstigiatorum auctoritate, vel ob id ipsum, quòd Regi in primis, vt nosti, superstitioso, nihil eam superstitionem profuisse constiterat. Ex eo discrimine elapsi, Nactondoni domũ peruenimus, cuius vxor dato puero qui prosequeretur, nos ad Bonziorũ cœnobium, quos ea suis alebat sumptibus, amandauit: illi verò grauiter nobis offensi, respuere: dæmonas dicere, nec locum excipiendo tam improbo hominum generi sibi superesse. Cur nos Deus, qui habitat in cœlo, cuius legem exponeremus, ex ijs periculis non in cœlum eriperet? Tamen ad extremum siue Dominæ metu, siue famuli precibus adducti, phani particulam nobis ad hospitium assignârunt. ibi toto biduo commoratos mulier nos domum suam rursus accersit, & in posticis ædiũ partibus ambulatiunculam quandam nobis ad diuersandum attribuit. hic nos quot periculis, quot laboribus perfuncti fuerimus, ne longior sim, in præsentia sileo. Sanctis sacrificijs, & precationibus tuis nos admodum commendamus, & patrum fratrumque carissimorum: quos ego ad hanc gentem salutaribus eruditiõdam præceptis, & veram in agnitionem Dei cõditorisque sui trahendam, propediem venturos esse confido. Amangutio, 13. Calend. Nouembris.

M D LI.

EDVARDI SYLVII AD SOC[illegible] tatem Iesu Goam.

AMangutianas res primùm, deind[illegible] rò Bungēses ad Diuinę maiestatis [illegible] riam hac epistola persequar. Pos[illegible] à nobis Petrus Alcaceua discess[illegible] Indiam (discessit autem Octobri m[illegible] se, anno Domini MDLIII.) Amāg[illegible] veni cum Cosmo Turriano. ibi ex [illegible] lia Regia multi insignes ac nobiles, & cum eorum [illegible] lis alij xv. fermè, vel xx. Christiani sunt facti. ad cum [illegible] merum accessêre Meacenses Bonzij duo, quorum [illegible] earum legum in primis peritus, multa percont[illegible] Cosmo, totam illi suam vicissim de mundi op[illegible] deque hominis anima sententiam patefecerat, [illegible] rat summa, nullum esse planè verum omnium con[illegible] rem. Verumtamen ipsemet conditor suam illi [illegible] impertiri dignatus est, vtquanto versaretur in [illegible] quàm essent vera, quæ à Cosmo dicebantur, liqu[illegible] neret itaque Dominum Deum nostrum ex an[illegible] re statim decreuit. id quò melius faceret, om[illegible] bus, quibus ad eam diem vtebatur, abiectis, ex[illegible] bi tectū, aliqua ex parte à nobis adiutus, cum [illegible] Barnaba exstruxit. ibi morantur ambo, & vict[illegible] met suis manibus operantes quærunt: nihil è do[illegible] stra, nihil aliunde gratis accipiunt: vnam acquir[illegible] tutis rationem sciscitantur à nobis, in qua, ceu [illegible] plantę, adeo feliciter crescunt, vt mei me sanè ex[illegible] cōparatione pœniteat. Eodem tempore Iapon[illegible] quidam ad Deū conuersus est, magna humanitat[illegible] cutoq; iudicio, annos natus plus quinquaginta [illegible] uis, antequàm constituit Christiana sacra susci[illegible] boli tentationibus adeò vexatus est, vt in morb[illegible] derit; postea tamen quàm Deo sese commisit, [illegible] sconditum affatim hausit, & nunc de pristina [illegible] tate, deq; excellētia diuinæ legis loqui non des[illegible]

no nomine Paulus appellatur: & quod magna prudẽtia & ingenio præditus est, & nihil vnquã adorauit in vita (nãq; Iaponiorũ superstitionem inane semper nescio quid iudicauit) suo exemplo multos ad religionem impulit Christi: cui ille haud sanè ficte dat operam, siue transferendis in patriam linguam scriptis quibusdam, (qua in re valet plurimum, & stylus eius valde probatur) siue aliis mortalibus omni ratione ad veritatis viam trahendis: præsertim verò confirmandis ac retinendis in fide neophytis, quos antea tam vehemẽter insectabatur. Vxor eius, & filij sunt tam Christiani, cum ipsius fratre non minus ingenioso, & ornato, aliis præterea ipsius affinibus, & amicis.

Septuagesimum vel octogesimum alius circiter annũ agens, vir nobilis, ac dynasta, superstitionem suam cum Christiana religione commutauit: idolorum ante id tẽpus cultor egregius, quippe cui, simulacris humi de more statuendis venerãdi causa, præ assiduitate laboris occalluerant manus. nũc verò tanta ei lux veritatis oborta est, vt de laboribus ab se frustra susceptis, deq; sua cœcitate verba facere nunquam desistat. is idolorũ loco templũ ædificare decreuit, quo Christiani ad sermones inter se de cultu diuino serendos augẽdæ pietatis causa cõueniant: & vniuersis qui sub imperio suo sunt, omni conatu persuadere cõstituit, vt ad Baptismũ accedant: quo lustratus est eius quoque filius annos natus triginta, qui domũ nostrã Christiane doctrinæ & sacrorũ causa vẽerat. Tria passuũ millia distat ab vrbe Amãgutio vicus quidam. ibi ad quinquaginta, vel sexaginta neophytos rusticos operarios omnes, tantum rerum diuinarum studium ceperat, vt litterarũ prorsus ignari, litteratos homines populares suo argumentãdo conuincerent. Quin etiã eius loci Bõzius ipse, cùm illos sepe sermone atq; altercatione lacessierer, turpiter ab ijsdẽ superat' ac victus, existimationi suæ deniq; migrãdo cõsuluit. eius discessu neophyti valde leuati sũt. Ijdẽ pariter vniuersi certũ in locũ sæpe se conferũt, vbi de cultu diuino disseritur, ad quod mutuo inuicẽ se se, & ad fidẽ & religionẽ hortantur.

Verum

Verùm de ſtatu rei Amangutianæ plura cognoſce
epiſtola Coſmi Turriani, quam miſit in Bungũ; e
ego hæc quæ ſequuntur excerpſi. Ex hiſce paup
" multi facti iam ſunt, fiuntque ſemper aliqui Chri
" ijdem precationes tenent, eaſque ad ianuam ferè
" die recitant: tum ſingulis caxa (quod monetæ gen
" in eleemoſynã datur: quare illi admodũ lęti, & Do
" gratias agentes domum ſe ſe recipiunt. ijdem, Dom
" cis diebus, cùm in ordinẽ diſcubuêre; qui Chriſtian
" ſacrificium veniunt, aliquid ijs præbent eleem
" cauſſa: itaque & illi beneficio gaudent, & Chriſtian
" totius diſpoſitione atque ordine delectantur, & o
" nes in vniuerſum Domino gratias agunt; cuius ſibi
" nere, anteactæ ipſorum vitæ fœditas patuit. Paulus
" Barnabas Meacenſes Bonzij duo mirabiliter in
" proficiunt. Faxit Dominus, vt ad finem vſque perſe
" rent. Die qui fuit DD. Coſmo & Damiano ſacer, vt
" pere mortuus eſt Ambroſius Eunadus Faiſumius, l
" gis œconomus. eius funeri mecum interfuêre plus
" centi ſexus vtriuſque neophyti. ſignum Crucifixi an
" è neophytis præferebat; & quoniam demortui dom
" à noſtra plurimum aberat, pompa mediam per vrbem
" neceſſariò ducta eſt. Efferebatur autem corpus ad
" dum excelſo feretro, tantaque funalium multitudi
" vt ipſam diei lucem repræſentarent; ac terræ quam
" cuit apparatu cæremonijsque mandatum eſt. Con
" uit ea res aliquantum ad impias ſectas deſerendas
" natos ipſius, & maiorem ciuitatis partem: quas
" ſectas planè relinquerent, ſi diuinæ legis interpretes
" foret copia. Vxor autem eius continuò pauperibus
" cit benignè: nam & ipſo quatriduo præbuit ipſis
" lum, & è domeſtica ſupellectili multa diſtribuit
" etiam veſtem ſericam, ex qua conficietur pecunia
" dificandam illis domum in area, quam idem no
" bis neophytus quidam attribuit. Hoc eius recte
" cæteraque neophitorum erga inopes beneficia qui
" bus bis terue cibaria ſingulis menſibus largiuntur,
compenſet Dominus: quem vos rogate fratres

rissimi, vt hæc ab illis fiunt, nullam ob aliam causam; ni si vt eidem placeant: & simul in officio me sua benignitate confirmet.

Domus ea, cuius meminit Cosmus, perfecta iam est. Absolutum est opus, v. Calend. Iulij, & diebus aliquot ibidem sacrificatum, sermonesque de ipsius fundatione sunt habiti. Hactenus de rebus Amangutianis. Nunc ad Bungenses venio. Anno MDLIII. nostri lapidationibus ibi male accepti sunt, confictis in eos criminibus, quòd carne vescerentur humana. sed rex, caussa cognita, rem totam breui compressit, dispositis custodiæ caussa circa domum nostram interdiu noctuq; vigilijs, atque ea sanè præclara fuit neophytorū probatio: quippe nos quò maioribus cinctos videbant angustijs, eò maiorem ipsi firmitudinem animi constantiamque præseferebant. Eo tẽpore multæ ad neophytos conciones, multæ cõtra Bonzios disputationes habitæ sunt: qui victi, cùm quid agerent non haberent, insigni mendacio populū onerarũt, nulla re scilicet Christianã à Iaponica religione differre. Res erat sanè periculosa. itaq; nostri diuinæ gloriæ zelo inflãmati, nil aliud per eos dies docere populum instituerũt, nisi hæ duę religiones quãtopere inter sese differrẽt: legẽ quippe Iaponicã fabulis atque mendacijs: Christianã verò planè certissimis niti principijs. Atque ob id ipsũ Balthasar Gagus librũ Iaponico sermone conscripsit, ac dedit Regi, quẽ Rex corã se, suisq; consiliarijs recitatum, ac vehemẽter probatũ, suo signo obsignauit, atq; ad Balthasarẽ remisit, iubens ei renũtiari, se libri eius exemplũ descriptũ habere apud se: proinde exẽplar obsignatũ vt eat, ostẽderet magistratibus, vt eos perspecta Christiana veritate & doctrina, beneuolos & amicos haberet. Ex eo tempore adhuc in pace fuimus. Bõzij in Dominũ credidẽre complures. in ijs quidã legisperitus ex eorum ordine, qui cõmentationibus vacant, noster antea vehemẽs aduersarius. huic ita deinde clarũ veritatis lumẽ affulsit, vt exquirendo Christiani hominis officio nunquam desistat. Tãta verò tranquillitate fruitur animi, atque à Dei beneficia ipsius hærent infixa memoriæ; vt pro

ijs ã

ijs à quibus Christiana mysteria didicit, & à quib[illegible]
missus est, denique pro cunctis Euangelij præc[illegible]
preces ad Dominum assiduè fundat. Anselmus e[illegible]
dam Dominus vici non longè ab vrbe positi. is, v[illegible]
rem ad cultum Dei traduceret; anno superiore ve[illegible]
nos, & Balthasarem domum suam adduxit; qui [illegible]
nam, & domesticos omnes, aliosque complures [illegible]
saria ad religionem rudimenta edocuit, & conuer[illegible]
Dominum. Horum exemplo tantus in reliquis eius [illegible]
incolis motus animorum est factus, vt omnes fere C[illegible]
stiana iam sacra susceperint. Vicus est alius, decem [illegible]
cas ab vrbe: illuc item anno superiore lucri cau[illegible]
contulit neophytus operarius quidam, Antonius no[illegible]
ne: ibique reperit hominem, qui ab dæmone septem [illegible]
diebus ita præfocabatur, vt nihil neque esculentum, [illegible]
que poculentum per fauces posset demittere. Hunc [illegible]
seratus Antonius, & simul recordatus latronis eius, [illegible]
culpam suppliciter agnoscenti Dominus noster IES[illegible]
CHRISTVS ignouerat, aquam in vas infundit, [illegible]
atque manu sua per signum Crucis. deinde hortatur [illegible]
grotum, vt peccatorum suorum agat pœnitentiam, [illegible]
credat in eum, à quo & conditus fuerit, & salutem po[illegible]
sit accipere. Annuit ægrotus, & continuò pottectum [illegible]
bi poculum aquæ totum penitus hausit, appositam [illegible]
oryzæ paulum, sine labore comedit. Quæ res ægrotum [illegible]
ita permouit, vt cùm primùm per corporis vires [illegible]
ad nos conferre sese Christianæ religionis suscipiendæ [illegible]
causa decerneret: itaq; fecit: omnem superstitionem [illegible]
cit, Christianos ritus ac precationes edidicit, [illegible]
post diebus est mortuus. Alium etiam conuertit [illegible]
Antonius, claro admodum genere natum. Lucas [illegible]
iam nomine dicitur. Is cùm Baptismi caussa ad [illegible]
nisset, postea quàm ablutus est, Balthasarem [illegible]
am cum Ioanne Ferdinando, Antonioque [illegible]
bi dies aliquot instituendis baptizandisque [illegible]
vacarunt, vt ex vna tantùm Lucæ familia, sexaginta ca-
pita (in his vxorem Lucæ, duosque filios [illegible])
cœlesti lauacro purgauerint. Quorum tanta constantia,
tantum

tantũ animi robur apparuit; vt suo exẽplo alijs ad fidem trahendis numerum deinde trecentorum impleuerint. Annus circiter agitur, cùm quidam oculorum acie sanè debili baptizatus est. is Dei benignitate factum est, vt vnà cum animi lumine oculorum quoque lumen reciperet: etenim continuò clarè cœpit videre: cuius rei fama cùm latius manasset; laponiorum ad nos concursus hinc inde statim est factus, partim cœcorũ, partim vario morborũ genere, vt lepra, febri, alijsque huiusmodi laborantium, in quibus Dominus pro sua sapientia, cœlestis numinis vim sæpe declarat Quod vt facilius cognoscatis, nonnulla referã, quæ in hoc genere contigerunt. In popularibus neophyti illius, quem ex oculorum debilitate repente conualuisse docuimus; iam inde ab ipso auo quidam hæreditario veluti iure, & quasi per manus acceperat, vt à dæmone torqueretur. atque is impetrandæ salutis caussa, in victimas & impia sacrificia patrimonium pæne consumpserat. Verùm dæmones idolis inhabitantes, quò maiores sibi honores haberi cernebant, eò vexabant hominem grauius; nec illius tantummodo cruciatu contenti, arreptum ipsius quoque filiũ annos natũ triginta adeò malè accepêre, vt multos dies nihil omnino gustaret, nec iã patrem, vel affines agnoscere t. Balthasar vbi id resciuit, contulit eò sese, cumque filium in ipsis tormentis offendisset, iussit eum Diui Michaëlis nomen pronuntiare. paruit ille, & in ipsa pronuntiationis clausula tam vehementer intremuit, tanta cum gesticulatione, motuque membrorum, vt qui astabant, rei miraculo perhorrescerent. Verùm diuinæ placitum est bonitati, vt simulatque super eum Balthasar sacra illa effatus est verba: In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, à nequissimo spiritu liberatus; continuò & cibum & vsum mentis rationisq; receperit. Deinde verò vnà cũ patre Christiana rudimenta edoctus, & vterq; sacro fonte lustratus est; ac filius quidem, Michaëlis: pater autem, Pauli nomen assumpsit. Paucis post diebus, eiusdem Pauli filia, soror Michaelis, ad templũ

nostrum

noſtrum acceſſit, quæ item triginta iam annis m
dæmone habebatur. Ea cùm velle ſe Chriſtianam
dixiſſet, vehementi pariter ipſa timore corripitur,
Balthaſar ad exorciſmos confugit, cæpitque mulier
dere, vt nomen IESV, nec non D. Michaelis pro
ret. illa verò diſcrutiata grauiſſimè, ore compreſſo,
veluti in cantum ſoluta, reſpondit, ſi, Xacæ & A
qui legem dedêre Iaponijs, idola repudiarentur, n
nem adorandum eſſe præterea: neque verò ſe cu
vi, ab eorum cultu poſſe abduci. Poſtridie (qui dies
Beatiſſimæ VIRGINI ſacer) templo Chriſtianis re
cùm mulier quoque adeſſet, Balthaſar ſacro per
exorciſmum redijt. Hic dæmon verſum eiulare, m
conqueri, fœminamque torquere. Cùm in eo ſtu
eſſet, Chriſtiani qui aderant, in preces dedêre ſe,
ita multo ſpiritus ille nequam etupit, mulier au
de leuata eſt, atque integra prorſus mente, porum
porrectamque ſibi aquam luſtralem ſeu benedict
bibit. Tum iuſſa dicere IESVS, MARIA, tam
pronuntiauit, vt vox Angeli videretur. Ex eo tem
nunquam deinceps à dæmone vexata eſt, iamq
ſtiana ſacra ſuſcepit. Qui ægroti huc deuenere
trecentos iam Chriſtiani cernuntur. quorum
inter ſe de beneficijs à Domino poſt Baptiſma
ptis, operæpretium eſt audire, dum hic pa
morbo ferendo, ille recuperatam prope valet
dicat. ſolent autem huiuſmodi ægroti, decē al
decimve ſinguli ad Chriſtianam religionem
ducere, quorum corpora non alio medicamen
tur à nobis, niſi aqua benedicta, cui? virtus in
multis experimentis, præſertim verò in oculo
ratione, quibus Iaponij vulgò laborāt, eſt com
vt eius petendæ cauſſa à leucis decem vel duo
dique concurratur ad nos.

Hoc anno, qui poſt Chriſtum natum eſt M
hac æde ſacra Funaienſi, à Cineralibus ad Paſcha
ſolennia, conciones quotidie cū ſacrificijs ha
tanta ncophytorum frequentia, vt eos domu
non

non caperet, tantoque animi ardore, nonnulli vt è pagis pridie domum nostram venirent, quò postridie manè ad tempus concioni adessent; nonnulli autem ad templum duabus ante lucem horis accederent. quibus rebus homines ita vehementer inflammabantur, vt quo die fermè deni, duodeni, vel etiam viceni post catechismum fierent Christiani. Itaque baptizati sunt eo toto Quadragesimæ tempore, quadringenti. A Paschalibus feriis vsque ad Pentecosten eodem feruore ac studio continuatæ sunt quotidiè conciones, neophytorũ rogatu, qui propitiandi Domini caussa, mysterium Confessionis sanè quàm diligenter frequentant; quorum vitæ morumque immutationem post Baptismum, noti affinesque eorum valde mirantur, quippe, vt quisq; maxima pro Christi nomine ignominia afficitur, ita se beatissimum putat. Quidam etiam, cùm initio conuersionis, nonnullo pudore territus latitaret; ita se nunc palam penitùs in caussam Christianam tanta sua cum delectatione demisit, vt verbo Dei potius quàm cibo sustentari aliquè videatur. Cæremonia quoque nostra funebris magna cum admiratione probatur ab ethnicis: vt funus quod primum duximus, hominum plus tria millia spectandi caussa celebrauerint. cùm autem pauperibus æquè ac diuitibus honorem à nobis vident haberi; tum verò legi Domini Dei nostri simile nihil fatentur esse. atque lex ea sanè latè vagatur in hoc regno Bungensi: nam præter vrbanum neophytorũ gregem; Iacali quinquaginta, vel sexaginta, Siquidi totidem, Quinctani pagorum hæc nomina sunt) plus ducẽti visuntur. Neophytus quidam est, quem cæteri ob eius virtutem parem loco venerantur & colunt; qui sæpe ad sacrificia & conciones huc ventitat. Is ea circuit loca, & cunctos ad officium adhortatur. Superioribus diebus Balthasar Dias cum Ioanne Ferdinando Firandum profectus est ad Lusitanorum, qui ibi erant, confessiones audiendas. Rex autem ante quàm discederet, venit ad nos, iussitque Balthasarem de commeatu sine cura esse: datum se qui cum prosequeretur, & omnia ad iter

necessaria compararet, idemque, si Balthasar
præstaret in reditu: præfectis etiam, quacunque
undum esset, iumenta & cætera quæ opus foret,
peraturum. Eum nunc in singulos dies exspecto
hic de neophytis remansêre senex quidã, Anton
mine, quinquaginta vel sexaginta natus annos
præterea quattuor vel quinque homines impig
cessaria negotia obeunda.

Scriptis iam litteris, ex Ida pago non longè
posito mulier quædam cum marito ad hoc
Baptismi causa se contulit. Sed vterque, quod
aberat, domum suam re infecta, consilioque
tato reuertebantur. Id vbi cognouit Antonius
modò nominaui, me appellauit, vt preces ab
qui aderant, ad Dominum pro vtroque eorum
das curarem. itaque dum orationem Dominicam
voce multi pronuntiamus, conspecta mulier
vehementer intremere, vt illam ipsi tres homines
& continere non possent: dentibus verò tam
frendebat, vt viderentur effringi. interea
us manuum digitis, mulierem signo Crucis, &
nedicta lustrabat Antonius: nobis ex altera
tione Dominica, & Angelica salutatione
bus. Post hæc mulier aliquantulum
que expergefacta est, iussa dicere, IESVS, MA
primùm veluti indignabunda pronuntiauit
nus arctius iterum vinciuntur, precationi
insistimus: nec ita multo post fœmina
& lamentari, & rogare, vt sese quàm
Deinde, pia admodũ voce proferens, IESVS
verum Creatorem suum adorare se dixit,
sese peccatricem agnoscere. Eadem mihi
mauit, se toto septennio cordis ingentem
dinem, sed iam ea leuatam, & exhilaratam
die manè cum marito discessit: rediturus
cùm primùm Balthasar Firando
magnam tota res attulit voluptatem, &
alia mulier atque antea, visa est. multa

legione geruntur à Domino: qui nos pro sua bonitate idoneos vineæ suæ cultores dignetur efficere. è Bungo 12. Cal. Octob. MDLV.

TAQVAE REGIS FIRANDI ad Melchiorem Nonnium.

PATER Mag. Franciscus cùm meum in hoc regnum venisset, Christianos fecit magna animi mei voluptate non nullos, quos equidem commendatos habeo, & ab omni iniuria tueor. Bis deinde ad nos venit etiam Pater ille, qui Funaij versatur, baptizauitque cùm ex affinibus meis aliquot; tum ex reliqua nobilitate permultos: quem ego virum aliquoties audiui, eiusque doctrinam, quæ mihi penitus hæret in medullis, ita probaui, vt Christum sequi planè decreuerim. Quocirca te in meo Regno videre magnopere cupio: semel quippe meritus, non mentiar iterum. Tu si ad nos te contuleris; & rem Deo gratissimam feceris, & à me quàm honorificentissimè liberalissimeque tractaberis. Firando.

Taqua Nombo Firandi Rex.

COSMI TVRRIANI AD Societatem Iesu in Lusitaniam.

EX quo tempore à Francisco Xauerio, qui postea migrauit è vita, Amangutij sum relictus; res per humani generis aduersarium minimè tranquillè fuerunt: qui cùm intelligeret quantum Euangelij promulgatione proficeretur, omnatione eam impedire conatus est: bellum enim Reipsimo post meum aduentũ die, Rege ipso cum filijs inter-

interfecto, alium, qui Regis Bungi erat frater, in
na tamen principum dissensione, sufficerint. Ne
men à nobis interea cessatum est : nam ad
MDLVI. (quod spatium fuit annorum circi
assiduis concionibus, cæterisque ex instituto
ministerijs obeundis, Christianorum duo mil
mus : quo tempore nonnulli è proceribus, con
viribus contra nouum Regem, sectatoresque ip
bi Amangutio sæuum adeò incendium intule
cùm amplius decem millibus familiarum inco
vnius horæ spatio vniuersam flamma pernaso
sanè domus nostra, templumque ab eo incen
immune. Posthæc affertur nuntius, aduentare
quo audito Christiani conueniunt, commun
tentia statuunt, non esse mihi in ijs tumultib
morandum : denique vigesimo post incendi
cùm iam hostium exercitus ac vrbe non plu
millibus passuum abesset, vehementer à me
orantque vt inde discedam. quorum ego pre
animo cessi, vt post eas turbas, ac seditione
Consilio profectionis meæ cognito, reliqui C
ni ad me concurrunt, nullam ea nocte partem
quietis, cùm alij peccata confiterentur, mu
cessum lugerent ; alij mecum vnà decederé
sent. quos ego vt potui, verbis solatus, dis
tis me nihilominus ad nouem millia passu
quentibus summo cum dolore ac gemitu,
parentem in conspectu eos habere dixisses.
præsagire iam tum videbantur calamitates,
stea contigére : quippe deinde, & vrbs fun
sa est, & summa annonæ inopia, aliaque id
ta incommoda consecuta. In itinere cum
tur à me, ecce tibi denuò lacrymæ virorum
rum, puerorum, quæ me sanè magno mœ
tiaque affecerunt : atque ita illi ad suos
ego Funaium iter intendi, qua in vrbe
thasar Gagus cũ duobus fere millibus Chri
quos ibi fecerat, eratque magna apud Regem

ad quem Prætor Indiæ certum hominem Regis Lusitaniæ nomine cum pretiosis muneribus misit, egitque gratias quod nos adeò humanè liberaliterque tractaret. Hoc ille officio permotus, ædes nobis optimas ex materia cedrina est elargitus: è quibus templum exstruximus cum reliquis ad incolendum necessarijs ædificijs, operam suam in id nauantibus admodū impigrè Christianis. Decreuit etiam nobis aureorum quinquagenum vectigal. Inde cùm æstus belli iam deferbuisse videretur, ethnici multi ad verbum Dei confluebant, ac fere semper ad Dominum conuertebantur aliquot, decem interdum, interdum quindecim, pluresque aut pauciores, prout mentes eorum Spiritus Sancti claritas illustrauerat. Amangutio etiam Rex, regnique proceres, missis per Christianos epistolis, nos ad se inuitarunt, qua de re cùm Regem ipsum Būgi amicitiæ causa consuluissem, respondit adhuc maturum non esse: simulaturum, se moniturum. suspicati sumus occultam aliquam coniurationem ipso conscio aduersus Amangutij Regem esse conflatam: nec sanè temere, nam ex principibus quidam potens, Amangutium ex incendio fermè iam instauratum aggressus, diruit, magna ciuium parte vel spoliata, vel in seruitutem abducta, Regis etiam fratre cum omnibus ijs, qui partes eius sequebantur, occiso. Ea re cognita, Bungi Rex magnas copias ad Amangutium occupandum misit, quo euentu, adhuc incertum est.

Anno MDLV. octauo Idus Septemb. Rex apud nos sanè quàm iucundè cœnauit: à cœna de Deo verba fecimus. ipse per quendam ex amicis iussit nobis renuntiari velle se certos pecuniæ fructus assignare alendis ijs, qui in sua ditione Dei legem docerent. Respondimus, nobis hoc non esse ita necessarium, sed in pauperum subsidium hospitalem domum à nobis ædificatam esse, quæ huiusmodi ope admodum indigeret, orare nos Regem, vt beneficium illud in eam domum conferret; quod fecit, & simul iussit nobis attribui aream in tribe imperij sui admodum ampla ac celebri Facata nomine;

mine, ab vrbe regia quinque dierum itinere, vbi Ba-
thasar Gagus aliquot fecerat Christianos. Eò nunc Ba-
thasar idem est rediturus, vt ibi diutius commoretur, ut-
que commodius Euangelium prædicet. Christus Do-
nus noster, eas vires nobis easque virtutes impertiat, ut
ad assiduos huius prouinciæ labores atque pericula
necessariæ. Valete vj. Idus Septembris. MDLVII.

GASPARIS VILELAE ad Societatem Iesu.

ANno MDLV. cùm in hæc loca Me-
chior comitesque peruenissent, ne-
hil ad vos scripsi, propterea quòd ex-
ro mox in Indiam Melchiore, sane-
sè de moribus hisce, ac regionibus
ipso vos cognituros putabam. Nam
persequar, quæ post eius discessum
sente me contigerunt, quò in omnibus immensa
bonitas magis eluceat.

Vbi terram hanc attigi, iussus sum Funaii habi-
cum Cosmo Turriano, partim vt ingrauescentem
illius ætatem, in tantis ac tam multis laboribus alio
auxilio subleuarem; partim etiam, vt ex eius con-
tudine ediscerem, qua ratione horum Christia-
rum ingenia colenda tractandaque sint. Balthasar
Gagus, qui ibi erat, Firandum est missus, vbi pe-
in primis celebris, & Christiani nonnulli: Regis
terea vrbis eius valde nos diligit, fecitque nobis
tem areæ coêmendæ, qua in area Virginis Mariæ
crã excitauimus ad pios Christianorũ vsus, cum
rum incolarum, tum Lusitanorum, qui eò cõmen-
gus ad Regulo humanè exceptus est cum alio
stro, itemque alio Iaponio Christiano in rebus
admodum erudito, quos secum adduxerat. Hos
cognouimus in neòphytis instituendis magna
de versari. post Gagi discessum, aream coemi-
tentiorem, donauitque Rex nobis peramanter

dam ædes in proximo, quæ statim nobis vsui fuêre. ex ijs quippe templum exstruximus, addidimusque tecta nonnulla nobis ad incolendum necessaria. Opus ad culmen perductum est die sanctis omnibus sacro, anno MDLVI. Melchior primum in eo sacrum fecit solenne. Inter hæc tempus aduenerat, quo Melchiori in Indiam redeundum erat. quem à nobis dimissimus, nulla spe in hac quidem vita nos reuisendi. Inde Christianæ rei ex instituto dedimus operam non sine aliqua difficultate propter occultas conspirationes aduersus Regem in vrbe conflatas à reliquijs cõiuratorum, quos mense ante nostrum aduentum capitali supplicio affecerat, ac deinde ad cæteros minori suo cum periculo puniendos in insulam quandam, quæ arcis instar est, se receperat. Hisce tumultibus & recentes Christiani vehementer, & nos etiam aliquantum perturbabamur animis, quod ex Regis interitu (si fortè id contigisset) aut mors nobis imminere sine dubio videretur, aut certè multa ac grauia incommoda, quæ magno nobis impedimento forent, quominus rem ex animi sententia gereremus: veruntamen nonnullis à Rege concessis, pax inter eum & ciues composita est, & qualecunque otium consecutum.

Instituti autem nostri in Iaponijs adiuuandis eiusmodi ratio est. Primum, quoniam plurimis tantę sunt tenebræ, vt animam simul cum corpore interire, nullumq; Dei iudicij de rebus in vita bene vel malè gestis futurũ existiment; duos menses quotannis, Nouembrẽ ac Decẽbrem, vsq; ad octauum diem ante ante Natales Domini ferias, ponimus in quotidianis, de morte, iudicio, pœnis inferni, deq; cælesti beatitudine cõcionibus; ad quas vniuersi fere conueniunt Christiani. Die verò mortuorum omniũ commemorationi dicato, in eandem rẽ maiori etiã studio ac ceremonia incũbimus. Toto aũt eo tempore, cenotaphiũ habemus atratũ: sup id, responsum vnum verbis conceptis quotidie pnuntiamus, & sacra rituũ illorũ mysteria populo exponimus. Quo quidẽ anni tẽpore tanta vis frigoris est, vt præter assiduum gelu matuti-

num, multa etiam è cœlo decidat nix. Sed Domi
sua clementia, necessaria nobis remedia
non desinit.

In festa Natalia, dimissis per finitimas villas
Christianorum conuentum indiximus; quorum
ginti quatuor, ac triginta millibus passuum, tam
tudo confluxit, vt eos templa duo coniuncta, a
nostræ priuatæ non caperent. Media nocte facta
ne ritè peregimus cum hymnis quibusdam pas
dibus Natalium Domini, & nonnullas è facris
historias expositimus, quibus rebus Christia
dum delectati, & in sacrosancta fide firmati sunt
eorum dierum celebritatem cùm æquum ess
deretur, vt intra domesticos parietes inclus
IESV CHRISTI sanguine redemptas
regionibus perire pateremur; missus sum cum
Fernando ad vicum, quem Cutamen appellant,
liquot Christiani visuntur, quò & gentilibus
ritatis ostenderem, & Christianis solatium
que vtilitatem afferrem. Et quoniam iter
bus iniquo anni tempore sine vllo commeat
mus; nec frigoris nec famis incommodum
uenimus ad montem, vbi nos quidam
pit hospitio, & paululum oryzæ dedit in
lucebat adhuc, ab eo petijmus, vt viam nobis
quendam finitimum mõstrare ne grauaretur
peruenissemus, ad vetulam Christianam
orem item Christiani, diuertimus. cuius
nistrando studium, & alacritas, cum veteris
nascentis Ecclesiæ laudibus procul dubio
omnem præteriti laboris molestiam, ac
nem abstersit. Cœnam pro ipsius angustiis
ex herba iname quam appellant, atque
anus ad nos calefaciendos ignem paucis
paleis excitasset. Eadem monita à nobis,
Euangelium conuocaret, quamquam nox
permaguum, tamen tãtam in ea re diligentiã
vt multos barbaros adduceret, ad quos

quendam de salutis ipsorũ ratione verba fecissemus, decẽ ex ijs permoti diuinit⁹ Euãgelio credidêre: quos simul atq; opportunum est visum, magna nostra lætitia baptizauimus. Accessit ad hos etiam senex annos natus septuaginta, cuius domi sermo de Deo (quem diximus) habitus fuerat. Is cùm annos circiter octo graui admodũ valetudine laboraret, ita vt membris pæne solutis, interloquendum vehementissimè tremeret, multis in vita homicidijs perpetratis, dæmonis cultor, cuius speciem se se identidem offerentem adorabat vt Deum, biduo post Baptismum Dei beneficio sanus, ac liber ab omni tremore surrexit, & omnibus inspectantibus, diabolicas syngraphas aliaque id genus igne combussit.

Ex eo loco profecti, antequã Cutamen peruenimus, nos in itinere nox oppressit. in magnis tenebris, frigore, gelu, incerti qua iter esset, aut quem percontaremur, Deum precati nos in viam dedimus, & in cuiusdam ethnici hospitium incidimus, qui nos ad Christianum honoratum hominem habitantem in ea solitudine misit, quẽ antequam inuenimus, iterum errauimus, sed ea ipsa noctis hora nobis obtulit Dominus, qui nos ad optatas illius Christiani ædes aliquando perduceret. Is nos simul ac vidit, statim nobis prouolutus ad pedes, nunquam se tanto in honore fuisse dicebat. ea nocte in consolandis animandisque Christianis eius domesticis ibi posita, postridie manè profecti, Cutamen venimus, acceptique hilariter sumus à Christianis, qui cognito nostro aduentu obuiam nobis processerant. Hic, dierum aliquot moram fecimus, quò & Christianos confirmaremus, & paganos ad Christum adduceremus, quorum decem conuersi, alij miserabili quodã errore liberati sunt: cùm enim sese de more dominis sacramẽto fidelitatis obstringerent, idque ante idolum stantes, sanguinemque mittẽtes è brachio, descriptis ex eo litteris quibusdam, quæ legi non possent, & ad extremum syngrapha concremata hero se fidem seruaturos esse iureiurando promitterẽt; omni studio fecimus, & effecimus, vt si ab ea consuetudine prorsus nollent absistere, saltem per Deum condi-

torem cœli terræque iurarent, quod nobis omnes
cturos esse polliciti sunt, potiusq; mortem oppet
quàm ad pristinam iurisiurandi formulam redi
res Dominis eorum pergrata fuit, ipsorumque
nunc multo quàm antea pluris æstimãt. Circum
huius prouinciæ miserijs & inopia, Cosmo vi
re communi futurum, si in vrbe Funaio valetud
institueretur. Itaque consilio cum Rege commu
peramplam domum exstruximus, bifariamque
mus, vt altera pars elephantiacos (quorum m
his locis est numerus) altera leuioribus morbis
tes exciperet. Confluxere ilicò elephantiaci com
quorum curationi præfecimus vnũ è fratribus
chirurgiæ peritum, qui cõtemptis vt Christum
sequeretur, delicijs diuitijsque quas possidebat,
tatem nostram adscriptus est. Et quoniam vrbe
tibusq; finitimis multi præterea inopes, egro
tur: cõstitutus est Iaponius Christian⁹ annos
tuor & viginti, spectatæ virtutis adolescẽs, qui
voto alijsq; nõnullis Deo sese dicauit, vt is egen
duisque diuideret eleemosynas, quas Christ
ciunt in arcam ob eam ipsam rem publice
Augetur autem quotidie huiusmodi pauper
ægrotantium multitudo, in hospitali quam
domo, magno cum rei Christianæ adiumento
barorum pudore, cùm videant populares suos
omnes gratis à nobis curari, necessarijs me
adhibitis.

Ineunte Quadragesima, instituti sunt ser
sacra Confessione, quam Iaponij tanto cum
crymisque peragebant, vt nostrum nobis
tè exprobrare quodammodo viderentur.

Per idem tempus multa ac magna capita
adiuimus; cùm enim Rex arce se contineret,
ab vrbe viginti quinque millia passuum, cum
latronum vis, sublatis iudicijs, vrbe tota vo
rum animi in cædem nostram à Bonzijs
hyeme tota, nec̃ in singula momẽta exspe

vino in vsum sacrificiorum, aliisq; rebus nõnullis vt potuimus absconditis, cùm vel in cibo capiendo mors nobis ob oculos versaretur, vigilijs inter nos distributis (q̃ nunc etiam facimus) vitã nostram, magno sanè labore incommodoq; tutati sumus. Quo tẽpore iussit Rex nobis renuntiari, se nihil opis in tali re nobis afferre posse: proinde nostræ saluti consuleremus, molestũ sibi fore, si quid nobis incõmodi accidisset. Ac reliqua sanè vrbe itẽ vigiliæ agebantur, sed omnis nostra spes, atque fiducia ex vnius Domini clementia ac bonitate pendebat. Inter hos metus hyeme exacta, nullo tamẽ Quadragesimæ die nõ habitus est sermo de rebus Diuinis, aliquot sese quotidie diuerberantibus, cùm sexta quaque feria noctu de passione Domini verba fierent, flagrisque in corpus suum omnes domestici nostri vnà cum Iaponijs centum ferme, sæuirent, qui ad audiendum Euangelium veniebant. Semihora dicẽdo absumebatur: inde Christi Cruci fixi proponebatur vexillum: postremò extinctis luminibus veniebatur ad verbera, nec ante cædendi modus fiebat, quàm psalmus quinquagesimus ad finem vsque pronunciatus esset, idque ea pietatis significatione, vt cuiusuis animus ad religionem, & lacrymas commoueri posset. Inter hæc rursus Amangutiũ inuitamur: sed quia in Bungo constabat operæ fructus: & simul, ne Ioannis Firandi auxilio priuaremur (nam ei proficiscendum fuerat) Amangutianis rescripsimus, Paschalibus festis nos eò venturos. Sacrosancta hebdomada, quanta maxima potuit cæremonia religioneque peracta est. Primùm Dominico die Palmarum, solenni sacrificio facto, ramisque de more distributis, prodijmus supplicantes, Crucemque præferentes per magnam; emensaq; area spatiosa è regione ianuæ, foribus in reditu occlusis, Cosmus, qui extra templũ cum signo Crucis populoq; remanserat, clamare cæpit, Attollite portas: cui respondebat è templo chorus, vt assolet. cùm tertiò denique admissus esset, & ad aram maximam ordo comitantium, non sine summa omniũ lætitia peruenisset; sacrũ missæ continuò cæptũ est. Passione Domini decãtanda, ingens

ingens animorum motus, & eorum, qui recitabat
eorum qui audiebant est factus: tantumque dolo[illegible]
lictorum atrocissima innocētissimi Domini mo[illegible]
ratio omnibus attulit, simulque intimum solatium
magnum, vt satis appareret, omnia hæc à Spiritu S[illegible]
proficisci. atque ita sacrum peractum, & ritus illi sa[illegible]
simi quid sibi vellent, populo expositum est. ad hæc [illegible]
pli parietes pullo peristromate conuestiti, & sepulc[illegible]
excitatum est ad sacratissimum Christi corpus con[illegible]
dū, ac persoluenda iusta solennia, adiuuantibus qu[illegible]
Lusitanis, qui in hac vrbe hyemauerant, seque ad [illegible]
Confessionis caussa receperant. Quartæ feriæ ten[illegible]
quas appellant, alternantibus choris canticum Zach[illegible]
riæ, cum symphonia; deinde psalmus idem quinq[illegible]
simus magno cum sensu, lacrymisque Christia[illegible]
rum; gentilium verò admiratione, & approbatione [illegible]
clusit. Postridiè, ad sacram Eucharistiam admissi Lu[illegible]
ni & Iaponij aliquot, qui quidem ad tantum myster[illegible]
idonei videbantur: & quia tum primum cœlestis [illegible]
conuiuium inibant, summa animi dulcedine ac vo[illegible]
tate perfusi sunt. His ritè peractis, corpus Christi [illegible]
didimu, templum circumeuntes accensis lumina[illegible]
sepulchri præsidio Lusitani duo, cum totidem pa[illegible]
mati maculis ferreis, galeisque, sunt collocati; [illegible]
cùm tempus illud referrent, quo Christus liberator [illegible]
ster in terris versatus est; Christianos mirum in mo[illegible]
commouebat, magnoque malè actæ vitæ dolore [illegible]
bat vniuersos. Sextæ feriæ exsequias maior popu[illegible]
quentia celebrauit. decantata passione Domini, [illegible]
pore Christi recluso non sine motu & complo[illegible]
omnium, mirabilis erat sacris peractis dolor ac [illegible]
tia Christianorum domum redeuntium. iidem [illegible]
bato sancto sacris adfuerunt. Ara in medio tem[illegible]
structa, sacello etiam maximo aulęis pictaque [illegible]
ornato, in qua Christi resurgentis effigies cer[illegible]
multis præterea candelis ardentibus, pullum [illegible]
batur siparium. id, simulatque chorus, Kyrie [illegible]
nies cecinit, subitò demissum, aram ipsam, & [illegible]

stantem aperuit, qui è choro clam se subduxerat, seq; ornatu sacrificantis induerat. Vbi verò Angelicus hymnus intonuit, confestim æra campana vi summa pulsantur. quæ res tanta ac tam repentina lætitia Christianos affecit, vt mente pæne emoti viderentur, siue id ex præterito mœrore, siue ex rei nunquam ante id tempus visæ nouitate contingeret, sanè ij nobis dicebant se iam nunc in hac vita fructum cœlestis beatitudinis prægustare. Atque his rebus in Christiana fide non mediocriter confirmati sunt. Paschali die quæ consequuta est, corpus Domini circumtulimus sub vmbella, cereis & candelis accensis. Symphoniaci, cæteriq; ministri sertis amœnissimis redimiti iucundè psallebant. Nec tempestiuus tormentorum aliquot fragor, nec magna populi vis celebritati defuit. itaque concursus multitudinis nullum eo die locum sacro sermoni reliquit.

Dum hæc geruntur, affertur Amangutio nuntius, dynastam quendam nomine Moridonum copijs adductis, Regeque Amangutij & principibus interfectis, vrbē totam flamma ferroque vastasse. Ac nobis vtique si eò veniissemus, fuerat moriendum: sed videlicet nos Dominus dignatus hoc honore non est; quem habet ijs tantùmodo, quos præcipuè diligit. vrbis excidium ingens fames excepit, quæ cum è barbaris multos, tum è Christianis nonnullos absumpsit; vniuersum verò ciuitatis statum ac sobolē in multos annos omnino perturbauit, ac perdidit. Atq; hi sanè bellorum tumultus, quod adhuc experti sumus, Christianæ fidei propagationem magno pere distinent; sed nihilo minus eo ipso tēpore in Bungi regno multi Christiani fieri cæpti sunt, præsertim ex inopi plebe. nam diuites ferè mundo seruiunt, & obtrectatorum voculas pertimescunt. Firando etiam à Baltha sare Gago litteras accepimus, in parua quadam insula, triginta vel quadraginta homines Baptismum petere, Christianos eius regionis in IESV Christi cultu proficere, phanumque exstruxisse, quamquam pro multitudine populi exiguum. Quod verò ad nos ipsos attinet, nūquā occasiones desunt, quibus exerceamur.

Ete-

Etenim Bonzij fictis criminib⁹ falsisq; testibus not
populũ in inuidiã conãtur adducere, quòd scilicet
na carne vescamur: atq; ad faciendã mẽdaciis fidẽ
manantes sanguine in ædiũ nostrarũ fores occult
ijciunt. idque non semel hoc anno fecerunt, qu
Virginis partu M D L V I I. quocirca totò pæne Iap
percrebuit, nos dæmonas esse, nec verbis nostris hab
dam fidem. quod etiã scriptis in ianua nostra propo
palã edicunt. A pueris etiam interdũ lapidibus pe
Cõplures præterea nos fœdè cõtumeliosè cõpellant
metsi contra honesti viri permulti reuerentur, & co

Huiusmodi periculis (vt dicebã) tentamur a Domi
& præclarè docemur, quã parũ sine illius ope valeam
ipsi. Idem tamen hæc Iaponiorum peccata dissimulan
clementiæ suæ non obliuiscitur, ad alliciendos ad se
nimos nonnulla supra naturam interdum efficiẽs. Qu
dam multis iam annis pæne paralyticum Baptismo
stratum intra paucos dies sanitate donauit. Mulier
assiduo singultu etiam dum loqueretur & cibũ cape
iam diu laborantem, per Baptismum eo vitio libera
Aliam energumenam, vt primùm Christiana facta
dæmon reliquit. E montanis quidã cùm febri con
retur, ad templum nostrũ descendit, certus inde non a
te discedere quàm sanitatem reciperet, postridieq; con
luit. Iam in ipso valetudinario, quod diximus, vu
veteresque decem atq; etiam viginti annorum abs
quarto decimo interdum die sanantur. Atq; hæc om
necessaria sanè sunt ad huius gentis tenebras dispe
das, detegendosq; diaboli dolos, atq; prestigias. Sin
quis ex composito se mortuum esse, hunc venefici
ctum è sepulchro se ad vitam reuocasse mentiuntur
terdũ etiam adiuuante dæmone ægrotos aliquot
Quidam cùm multos iam dies nusquã appareret, te
ficorum opera repente comparuit. Defunctus cũ
tur nescio quis, vbi ad feretrum detegendum
caussaventũ est, nullum cadaueris ne indiciũ quidem
ueniunt. Hisce alijsque id genus artibus miseros Iapo
os diabolus decipit: quorũ ad cætera scelera, quæ

sunt, illa etiam accedit immanitas, vt filios infantes crudeliter enecent, vel quòd vnum aut alterũ sobolis causſa satis esse, quòd in rei familiaris angustijs corũ felicitati hoc pacto se cõsulere arbitrentur. Persuasum habent etiam alicubi: quæ mulieres ventrem ferant, eæ fœminam si pepererint, ad inferna dãnari: qua re permotæ fœtũ in vtero medicamentis interimunt. Iã verò vetantur Iaponij de vitæ exitu cogitare, ne videlicet mortis metu à flagitijs deterreantur. quocirca mortem repentinam exoptant, beatumque putant cui ita obire contigerit. Sunt etiam qui dæmonem colant, eoque familiarissimè vtantur, quos lamambuxas hoc est milites conuallium appellant, ij ad famam sanctimoniæ colligendam, sese grauiter puniunt, stant, vigilant, cibo parcissimo vtuntur; altero denique, vel tertio mense, vbi satisfactum esse diabolus pronuntiauerit; nonnullis amentiæ socijs vnà secum adhibitis emendicata à popularibus stipe, mare petunt, naiculamque conscendunt, cuius sentinam ita perforant, vt accepta paulatim aqua mergatur. Adhæc, diabolus magnopere satagit quò brutorum animantium specie vulgo adoretur. atque vt boues colant, hominem occupat: percontantibus nomen, respondet se regem esse boum: rogatus vt abeat, negat se ex homine discessurũ, nisi templum sibi exædificaturos esse recipiant. Si pollicentur, abscedit. si promissa nõ fecerint, rursus reuertitur, oppressumq; hominem varijs cruciatibus torquet, quoadusque phanum ædificent, in quo varias belluarum figuras pro numine venerantur, capitali etiã alicubi proposita pœna, si quis bouem occiderit. Interdum etiam venatores, si quam feram interemerint, suis veneficijs in morbum inducit. Itaque eius rei metu feras pro dæmone supplicitèr colunt. Quæ omnia facit ille nimirum ob eam causſam, vt mortales vero Dei cultu deserto mutent gloriã incorruptibilis Dei in similitudinẽ imaginis corruptibilis hominis, & voluerũ, & quadrupedum, & serpentium. Iaponiorũ doctrina seu superstitio multiplex est. alij nescio quem iam mortuum colunt nomine Amidõ, alij quendam, quem Xacam nominant. est etiã hæresis

corum

corum, qui lingua patria Fotoqui vocitantur, in [illegible]
num suarum prauitate vsque adeo pertinaces, [illegible]
Euangelio prorsus occludant. negant enim fidem [illegible]
bendam nisi, scriptis ijs quæ apud se habent: & pro [illegible]
raculo est, si quis eorum Christiana sacra suscipit [illegible]
nique Soli etiam, ac Lunæ deorum honores habe[illegible]
nec non ipsi dæmoni, cui tẽpla erigunt, atque in [illegible]
plis effigiẽ eius multo quã nos fœdiorem ac defo[illegible]
rem depingunt. Multi sunt etiam cœtus cœnobi[illegible]
vtriusque sexus, albo vestium colore, rufo, nigro[illegible]
stincti, vita moribusque turpissimi.

Societatis nostræ in his partibus tria domicilia [illegible]
Amangutij vnum, vbi multi erant Christiani: [illegible]
des eæ vnà cum vrbe ipsa incensæ, & solum à [illegible]
templo Idolorum postea dicatum est: tametsi [illegible]
dimus nõnullos qui superfuerunt Christianos [illegible]
iudicio repetijsse, eiusque possessionem nostro [illegible]
recepisse. Alterũ est domiciliũ Firandi. Tertium [illegible]
que omnium maximũ est hoc Bungense, quod in [illegible]
stabile Deo propitio futurum videtur, tũ propter [illegible]
(quamuis nondum Christiani) eximiam erga nos [illegible]
uolentiam, & alijs rebus & in consilio dando [illegible]
nobis, & cognitam; tum etiam propter existimationem [illegible]
à nobis apud præfectos regios magistratusque [illegible]
ctam. Accedit quod Rex Euangelij promulgatio[illegible]
suo regno sibi gratam esse demonstrat. Ad quem [illegible]
Lusitaniæ Ioannes patronus ac parens Societatis [illegible]
legatum quempiam mitteret, multum ea res [illegible]
tror) ad eius conuersionem valeret. Vos etiam [illegible]
iam Dominum obsecrate carissimi fratres, vt [illegible]
hunc excitet: nam vtique ex eius conuersione [illegible]
ni totius insularumque conuersio pẽdet; quippe [illegible]
Iaponis Regum hodie in primis potens.

Septembri mense Firandum, cùm ibi Balthasar [illegible]
gus esset, duæ Lusitanorum naues appulsæ. [illegible]
mo ad eius subsidium in Confessionibus audiendis [illegible]
lijsque laboribus, quos noua prouincia secum [illegible]
sum missus. Meo aduentu Gagus, & Lusitani, [illegible]

lus oppidi valde gauisi sunt. Et quoniam Christianorum veterum vita moresq; apud hos populos in vtranq; partem plurimum ad exemplum valent; primum omnium suadere Lusitanis instituimus, diligenter cauerent, ne quē neophytorum exemplo suo offenderent. Multos Confessione purgatos sacra Eucharistia refecimus. omnibus verò dominicis festisque diebus ad Lusitanos à nobis, ad prouinciales à Iaponio Christiano comite nostro magnæ virtutis homine, & salute suorum cupidissimo conciones habebantur: semel etiam cum symphonia sacrificauimus, & solenni supplicatione. præibant sclopetarij quadraginta cum displosione festiua: hos tibiæ sequebantur: deinde Lusitani duo cum funalibus, & cruci fer vnus dalmatica indutus. tum è fratribus duo Litanias concinebant: postremum locum tenebat ornatu corporis pretioso Balthasar Gagus sacerdos. Vbi in conspectum nauium ventum est, in quibus erāt vexilla sublata variis Crucibus coloribusque fulgentia, prętereuntes nos maioribus tormentis honoris caussa consalutarunt. Frequēs tum ibi fortè mercatus erat, quò ex omnibus ferè partibus negotiatores cōuenerant. Itaq; spectaculū magna Christianorū lætitia, magno barbarorū cōuentu atq; approbatione celebratū est. Cùm ad Crucem peruenissemus, quam non longè ab ædibus nostris locauimus; habita de laudibus Crucis oratione, ad tēplum eodē ordine redijmus. Faxit Dominus vt p hos sanctos ritus qui cernuntur, Creatorem suum agnoscant homines, qui corporis oculis cerni non potest. Interim nunciatur lætus rerum Bungensium progressus, simulq; Paulo obitus natione Iaponij, quē ægrū Funaij reliqueram, virtutum magnis virtutibus præditum. Hunc ferunt, agente animā, intermortuis vocibus nihil tamen æquè clarè pronuntiasse ac Iesus, Maria: cuius mortem homines pariter vitamq; admirati sunt. Is triēnium iam in vinea Domini laborauerat fidelis operari⁹ comesq; noster magno animi ardore, spiritu, curaq; salutis humanę. Itaque multum eius morte dāni fecimus. egrè enim in tāta hominum nequitia similē Paulo reperias. Balthasar Gagus

Cosmi iussu ex eo loco Facatam profectus est, vt p[illegible]
sionem adiret areæ quam Rex nobis ad ædes æd[illegible]
attribuit. Inde Bungi Regē inuiset, vt is totam rē [illegible]
ritate sua confirmet. speramus aūt id valde è re p[illegible]
futurū. est enim ea vrbs cæteris aliquanto pacat[illegible]
mercatores opulenti, qui ibi commorantur, di[illegible]
tuentes suis, imminētis belli pericula largis mu[illegible]
& congiarijs redimunt. Hic locus quartum iam q[illegible]
ve annum abundat annona. exspectamus vicissim [illegible]
cas Pharaonis strigosas, quas vtinam Deus arceat, [illegible]
dit enim pectus, infantium multitudo à parentibus [illegible]
tempore pereuntium: quibus si nunc in ipsa vili[illegible]
parcunt, quid in caritate putandum est? Magna n[illegible]
credite) fratres carissimi sterilitatis incōmoda ac [illegible]
tates in his regionibus sunt, prorsus vt ipsi diuites [illegible]
tolerent vitā. Idcirco nos Iosephi prudentiā imi[illegible]
annum insequentem aliquid semper custodientes [illegible]
stianorum inopiæ, ac necessitati consulimus: tam[illegible]
ter Iosephi horrea nostraque permultum interest, [illegible]
pe apud nos non nisi nasturtiorum folia, lactucas [illegible]
rostæ adseruantur. Res frumētaria in his locis est [illegible]
gua: nam triticum vbi maturum est, imbrium vi [illegible]
statumque deperditur. Oryzam fere demetunt, [illegible]
non ita multam, vt vniuersæ vrbi sufficiat: nec [illegible]
res, nisi si quando gratulationis caussa vescuntur [illegible]
tamen omnes Domini benignitas alit, ac sustinet.

Scriptis his litteris, cognatus quidam Reguli [illegible]
sis armis Regi Bungensium illatis acie victus est [illegible]
quoniam Firandensis Reguli ope adiutū Rex [illegible]
gnouit, vastitatem eius regno inferre constituit [illegible]
rea Funaio scripsit ad me Cosmus rumorem [illegible]
sem exercitum infestis signis in hæc loca ventur[illegible]
inde si opus esset, rebus nostris maturè prospice[illegible]
hoc denique intellexi quid esset, cur antea me [illegible]
gi vt Octobri mense hinc discederem, per litteras [illegible]
nuisset. Huius belli metu perterriti afflictique [illegible]
ni quidam ad me noctu venerunt, professique [illegible]
go Firandi remanerem, se ad oppetendam mecum [illegible]

mortem in templum nostrum esse venturos: sin minus, intra priuatos parietes vitæ finem exspectaturos: quos ego salutaribus præceptis instructos, ijs verbis quæ tempori ac rei conuenire videbantur, bono esse animo iussi. Huius insulæ Firandi circuitus nouem passuum millia colligit, & aliquot habet vicos, quorum maximus est hic vbi sum in præsentia familiarum omnino ducentarum. In reliquis sunt Christiani nõnulli, quos, nisi bellum impediat, singulis hebdomadis inuisere statui.

Hæc habui, mihi carissimi fratres, quæ de hoc anno MDLVII. scriberem. vos oro per IESVM Christum, vt precibus vestris mihi verę summissionis, perfectæque obedientiæ virtutem ab eo impetretis, qui mea causa adignominiosam vsque Crucis mortem esse obediens voluit. Ex insula Firando quarto decimo Calend. Nouemb. MDLVII.

MELCHIORIS NONNIJ ad Societatem Iesu in Lusitaniam.

ANNO post Christum natum MDLV. ad vos dedi litteras ex ora Sinarum, vbi hyemare coactus fueram, cùm Iaponem tenere non potuissem. Multa in eo itinere & magna vitæ pericula adiuimus, cùm aut in vada incideremus, aut naues inter se concurrerent. In eo autem portu Sinarum ad mensem Iunium vsque substiteramus, quod anni tempus Iaponicæ nauigationi vulgo putatur idoneũ. Sed cũ repente decretũ esset insequentem quoq; hyemem ibi traducere; continuò Lusitanos qui simul aderant circiter trecentos institimus conuictis officijs adiuuare. Casa itaq; & tẽplo è paleis raptim constructo, quotidie Christiana doctrina tradebatur: omnibus verò dominicis festisq; diebus sacrũ missæ & verba de rebus diuinis non sine magno fructu fiebant. Quo quidẽ tempore dici non potest, fratres carissimi, quantũ voluptatis animo ceperim, cũ videre in Sinarũ regione,

inter tot seculorum idololatras, diuina sacrificia
gi, & Euangelium promulgari: & præsertim heb
dæ sacrosanctæ Paschatisque solennia, multis eo
aderant lacrymis lætitiaque celebrari. Illud etiam
modè factum est, vt Lusitani aliquot redimerent
incolis iamdiu in vinculis habiti, & capite sine
damnati. Tenebantur aũt adeo tetra immanique
dia, vt nisi hisce oculis ego ipse vidissem, nunq̃ fie
se putassẽ, vt quisquã eo vitæ genere spiritum du

Quadragesima exacta, Cantonẽ Sinarum vrbem
Olisiponi magnitudine pæne par est) tristes nunti
runtur, quibus oẽs valde perterriti sumus: in San
uincia, tantã repentè aquæ vim scaturigine cre
ræ visceribus erupisse, vt omnem circa regionem
suum centum octoginta millia inundauerit, vrbi
tem villasque cõplures obruerit, omnibus incol
sa inundatione demersis, vel si inundationẽ effug
demisso cœlitus igne cõsumptis. Quod ita pro
habitum, vt Chaurel, qui magistratũ Cantone
cum potestate gerebat, quod patrem atque fam
calamitate amisisset, administratione deposita
in patris luctu solenne est) ad obrutam Sancij
magno cum squalore discesserit. Hæc autem de
tummodò cognita sunt; nam Lusitanis aliisve
aduenis mediterranea penetrare nõ licet. Inde
ximo, Iunio mense Iaponem versus nauigare
mus, & duas inter insulas certum naufragij
crimen Dei beneficio euasimus. cuius clementia
iusmodi periculis cura salutis nostræ, nostram
duciam non mediocriter auget, magnamque
fert fore, vt Bungi Rex ad Christum adiungatur
tim cùm eius rei, Rex ipse, scriptis ad Præto
litteris, significationes dederit non obscuras.
Cùm ad Bungiorã appropinquaremus, ad opp
dãappulimus, cuius oppidi principes, sumptis
Rege defecerant. ibi ex incolis qui ad nauem
audimus vrbem totam euersam esse, aufugisse
putare se nostros etiam socios qui ibi com

occiſos. Ea res quāuis falsò nuntiata, omnes quotquot eramus in naui, magnopere conturbauit, ac perculit. Sed illuc nihilominus vento aduerſo cōtendimus, & Socios omnes incolumes Dei beneficio offendimus. Quos ego nobis ad littus obuiam prodeuntes quanto meo gaudio viderim, verbis exſequi fratres cariſſimi nequeo, proſus vt à morte reuocati mihi viderentur. Neque verò in eo congreſſu Coſmus ille Turrianus temperare lacrymis poterat, bonus vtique ſenex, & vir planè egregius. Annos aliquot Amangutij vixerat, in ea vrbe relictus à Franciſco Xauerio. ibi rem Chriſtianam adminiſtrauit egregiè, multis magniſq; laboribus, ac difficultatibus fortiter ſuperatis. Etenim vel intra priuatos ipſos parietes à Bonzijs lapidibus ſputiſque appetitus, illuſus, & contumeliosè tractatus eſt, cùm ſine magno periculo domo pedem efferre non poſſet, idque ob eam maximè cauſsā, quod poſt Franciſci Xauerij ex eo regno diſceſsū, Rex ipſo Amangutij ex inſidijs interfecto, aſſiduo pæne bello ac ſeditionibus, cum vniuerſæ fere nobilitatis ac magiſtratuum cæde regnum illud exarſerat: cuius rei culpam Bonzij (quorum eſt magna apud plebem auctoritas) cùm in Chriſtiana ſacra ſuſcepta, neglectaſque Deorū religiones conferrent; tantā in inuidiā Coſmū adduxerant, vt & mundus illi crucifixus, & ille mundo viciſſim iure optimo dici poſſet. Sed eum in hiſce incōmodis & ærumnis præclara nimirum conſcientia ſuſtentabat: quippe qui ad Chriſti Domini noſtri gloriam retuliſſet omnia, & Amangutianā Eccleſiā interim conſeruari atque augeri intelligeret. Deniq; mihi narrabat, nunquam ſe in vita, lętiti ę ac voluptatis tantum cepiſſe, quantum per id tempus Amāgutij percepiſſet. planè vt exiſtimem illum è lacrymarum mira ſuauitate & copia, magna ex parte oculorum aciem perdidiſſe. Vt in Bungum veni, dedi operam vt Regem ipſum inuiſerē, multiſque eum rationibus ad Chriſtum traducere ſum conatus: ſed fruſtra, partim quòd hoſtium metu in locū munitum ſeſe præſidij cauſſa recepiſſet, partim etiā quòd ſibi intelligeret Chriſtiana lege mores eſſe mutandos.

Accedebat illa quoque suspicio, fore vt populates
Christianum regem ferre nollent. Sed illud maxime
tardabat hominem, quòd dæmoni deditus est in ea
ziorum secta, quæ animum ait vnà cum corpore
re, spiritum esse nullum, & nihil omnino præter ea
sensu percipimus. Sunt autem Bonzij cum regni
ribus affinitate coniuncti, nobis verò, quod plebi
scelera fraudesque detegimus, iniquissimi, tantisque
dacijs populum onerant, nihil vt Euangelio in his
maiori impedimento esse videatur. Quod idem
cisco quoque Xauerio (quamuis id nos celaret) vsu
nisse nunc demum cognoui. Quot ille in ijs locis
commoda superauit; cùm pedibus iter assiduè faceret,
cùm per vias, ædesque Bonziorum, ac principum
cionaretur, vulgaribusque cibarijs, quæ insipidissima
sunt, victitaret! In magnis verò frigoribus, insita
muli à pedibus, Iaponios equites citato gressu
quebatur, talari veste nunquam deposita, & quidem
cinula onustus, vt eo comitatu insidias latronum
fugeret. Idem in castigandis Iaponiorum flagitijs
superstitionibus adeò fuit liber ac vehemens, vt
daret comes eius, qui mihi hæc deinde cuncta
Quoties ille puerorum insectantium vociferationes
iurgia, lapidationes constanti semper inuictoque
pertulit! Mortem verò pro Christo vsque adeo
bat, vt eam vltro pæne quærere videretur. Regis
Amangutij nefario flagitio liberè atque acriter
do, non obscurum adijt vitæ discrimen. Iaponio
ceribus quibusdam eum parum honorificè
lantibus, trementem interpretem, & mucronis
in singula momenta exspectantem, ijsdem
nibus (tametsi citra contumeliam) respondere
idque non contumacia elatus, sed quòd illud
diceret: nullā (vt tum res erāt) suæ doctrinæ
in ijs locis auctoritatem futurā, nisi maiore
set in honore, quàm ipsimet Bonzij, quos illi
de reuerentur. Quam eius animi magnitudinem
que contemptum Iaponij vsque adeò mirabantur,

Iaponi-

Xauerius etiamnum magnum apud multos nomen sanctitatis obtineat. Ego in grauissimam febrim incidi magno sanè vitæ periculo: ex qua tertio denique mense præter opinionem euasi: cumque res Iaponicæ turbulentæ exiguam spem profectus ostenderent, infirmo etiãtum corpore ad meum prouinciale munus in Indiam mihi remigandum existimaui. Huc nos (qualem nec videre me in vita memini, nec verò existere vnquam posse putau) sæuissima dierum quinque tempestate iactati, incolumes Deo miserante peruenimus: cuius bonitatem supplices exoramus, vt quos è tot periculis ereptos in hæc loca perduxit, eosdem obedientia duce ad cœlestia regna sedesque peruenire patiatur. Cocino iiij. Idus Ianua. MDLVIII.

GASPARIS VILElæ ad Societatem Iesu Goam.

ANno superiore, fratres mihi carissimi, ad vos fusè perscripsi res cũ alijs huius prouinciæ locis, tum præsertim Firandi gestas, vbi annum sum commoratus. quo temporis spatio Christiani mille & trecenti facti, tẽplaq; tria Christo dedicata sunt, quæ Idolorũ antea fuerant. quam rerũ conuersionẽ aduersatius ægrè ferens, magnas in nos turbas per Bõzii quendã excitauit, qui ex incremento rei Christianæ acti odio in nos iã ante cõcepto, habita insuper nobiscũ disputatione turpiter victus, adeò exarsit dolore ac rabie, vt in perniciẽ nostram ex illa die neruos oẽs intẽderit. Cõfestim praua Bonziorũ dogmata atq; mẽdacia vulgo prædicare aggressus est, idq; eo euentu, vt cuius nomen Firandi ante id tempus obscurum atq; ignotũ fuisset, plurimos iã sectatores haberet; nec plebs modò, sed ipsi Bonzij ex eius penderent. Inter hæc ille populum in nos omni arte incitare; monere & hortari, vti nos, sicuti Franciscum Xauerium ante, exterminarent, atque

ita Deorũ ab se iram ac minas auerterent. quibus
effectũ est, non solũ vt multi in nos falsum dicerent
stimoniũ, sed etiã quod Christianos pupugit vehe
ter (vt Crucem effringere non dubitarent in sacr
meterio positam: quam iniuriam & Regulus ipse,
quot alij Christi gloriæ cupidi quanquã vlcisci
iustis tamẽ de caussis patienter tulerunt. Dominus
Deus noster nihil ijs alijsq; multis eorum sceleribus
motus, sed recordatus miserationũ suarum antiq
pro flãmis atq; fulminibus signa misit è cœlo ad eo
nebras fugandas perq̃ clara & illustria: etenim in
aeris regione species Crucis apparuerunt, aliaque
gia valde conspicua. verũ enimuerò vsq; adeò den
gine mentes eorũ obductæ sunt, vt insolitã lucẽ
nequiuerint; sed poti⁹ in sua ꝑtinacia obfirmatio
phytos à Christi cultu summa vi reuocare conati

Meacũ est vrbs totius Iaponis caput, frequen
academia, litteratorumq́ue conuentu percelebris
uitati quòd Euangelij lux nondum affulsit, Cosmo
riano Rectori nostro visum est faciendum, vt
nostrum ad explorandum ciuitatis statum, sim
tentandum quis ibi locus Euãgelio sit, mitteretur.
rei gratia crebris supplicationibus ac sacrificijs
actis, hæc mihi prouincia obtigit, quamuis ad
nus haudquaquã idoneo. Sed qui illud mihi
Dominus; idem ferendo quoq; suppeditabit vires
dem, quod ad me attinet, mortem, iniurias, incom
da, & frigora quæ in ijs regionibus maxima sunt,
propono. Iaponicæ linguæ tametsi consuetudine
quam nactus sum, tamen quò facilius atq; comm
cum Iaponijs agere possim, interpretem è Societ
stra Iaponium mecum duco, iamq; me ad iter
Itaque ne longior sim, temporis angustiæ prohibe
lud à vobis fratres carissimi enixè peto quæsoq
in tali tantaq́ue re omnis opis egentem, Domin
diligentissimè commendetis. Ex Iapone. Cal. Sept.
MDLIX.

IOAN.

IOANNIS FERNANDI AD Melchiorem Nonnium.

ACTA proximi superioris biennij cognosces ex litteris ijs quę publicè missæ sunt. Nunc accipe quæ mihi in præsentia occurrunt. Bungensium Christianorum in suscepta religione maiorin dies firmitas atque cōstantia cernitur: quippe sese pœnitentiæ, & Eucharistiæ sacramētis identidē muniunt: sacris concionibus adsunt, subinde se verberibus puniunt, aliaq; pia munera diligenter obeunt: horarias preces quotidie recitant, cruciatibus Domini in horas singulas ita distributis, vt vniuersam eius historiæ seriē singulis diebus ea ratione percurrant. Neq; verò Facatę, quāquam templo à militibus direpto & disturbato, cessatum est. Nā præter fœminas puerosq;, patres familiarum sex baptizati sunt, quorum opera illam Ecclesiam propediem restitutum iri confido. Atq; vt intelligas, laponij Christiani quantum in virtute profecerint; narrabo quid vni eorum nobili genere nato contigerit. Is cùm esset Amāgutij apud amicum opulentū, qui agros oryzæ feraces ei fruendos dederat, cumque videret se occupationibus distineri, quò minus Christo, quemadmodum optabat, totum se manciparet ac traderet; fundo vectigalibusq; relictis, Facatā vnà cùm vxore, liberis, ac seruis venit, vbi non modò se ipsum Deo verè atq; ex animo dedidit; sed filium quoq; indolis egregiæ nobis tradidit tenera adhuc ætate, Societatis nostræ doctrina præceptisq; imbuendum. Idem, vt vni Deo vacaret, abiectis omnibus negotijs, totū Quadragesimæ tempus posuit apud nos: quidquid à quotidiano sacro & concione supererat otij, totū id, precando, contemplandis sempiternis præmijs atq; supplicijs, morteq;, & extremo iudicio insumes: quibus rebus in Domini nostri IESV Christi cognitione & amore crescebat in dies. Accedebat ad hæc constantiam virtutemq; corroborandam, rerum à martyribus piè fortiterq; gestarum assidua recordatio: è quibus præcipuè diui Stephani delectabatur præclaro

facinore, pro lapidatoribus suis in extremo spiri-
minum deprecantis. Vbi hebdomadæ sacræ dies
runt, vitæ maculis per Confessionem diligenter
ipso Paschatis die cum alijs quatuor aut quinqu
sti pane sese pauit ac munijt. Quinto autem sexto
die, capta vrbe Facata, è principibus quidam qui
ne commota in regem Bungi arma ceperat, is apu
noster Christianus (vt diximus) Amanguij anteri
rat, se ab illo desertum indignatus, eum à sicarijs ad
conquiri iubet: quos ille vbi se adorientes aspexit
modo arma non sumpsit, cùm esset vir alioqui fo
strenuus; sed etiam quasi mansuetus agnus in gre
cubuit, tã diu ad Dominum Deum oratione conu
quoad vsq; impio ferro confossus eidem animam
dit. nec dubitamus quin pro interfectoribus fude
ces. Etenim diui Stephani exemplũ intimis eius m
lis inhæserat. Filius apud nos, vxor autem & filia
sanctam fœminam precationi ac pœnitentiæ de
magnos in virtutibus habent processus.

Alexander est quidã alius Christianus, is cùm es
famulatu potentis viri in agro Facatensi, haberet
dem famulatu socrum & coniugem, quæ vxori
seruiebant; à Spiritu sancto permotus, ea famul
salarioq; relicto, Facatam, Baptismi petendi caus
cessit. quo impetrato, perceptis iam Christianæ
dimentis, tota de re dominum fecit per litteras co
eumque ita Iesu fauente cõmouit, vt coniugem &
ad ipsum continuò dimiserit, quæ item ad Eccl
aggregatæ sunt. & coniux quidem, quindecim po
bus excessit è vita, Iesus, Maria piè pronuntians
multis rationibus in cœlum ascendisse confidim
lexander verò vxoris morte sanctissimè obita ad
motus est, vt omnem pecuniam abijcere, vitam
agere, & quoad spirauerit, Cosmo Turriano pa
creuerit. Pijs sacrificijs tuis & reliquorum pa
trumque mihi carissimorum me valde commen
Bungo, iij. Nonas Octobris. MDLIX.

Libri primi finis.

ss. b.

SELECTARVM EPISTOLARVM EX INDIA LIBER SECVNDVS.

LAVRENTII IAPONII ad Socios.

ACcepi vestras litteras, quæ mihi periucundæ fuerunt: & quoniam intelligo quanto vicissim desiderio teneamini aliquid de statu nostro cognoscendi; exponã paucis, quæ nobis in hac Meacensi prouincia contigerunt. Primùm igitur Didaci domum deuenimus in Yacomoto vico: qui vicus iacet ad montis Frenoiamæ radices, in quo cùm cœnobia litteratique permulti: tum uero insignis cuiusdam principis Bonziorum domicilium cernitur. ad eum montem cùm peruenissemus, misit me Gaspar cum litteris ad Bonzium nomine Daimbum, quibus ille perlectis, aduentusque nostri causa cognita; respondit, magistrum suum ex principibus eius ordinis vnum, qui è Bungo nos euocauerat, anno superiore extremum diem obijsse; & se tenui re familiari, auctoritate nulla relictum, præsidio nobis esse non posse. ad eum tamen postridie Gaspar, & ego rediimus: & quoniam nos auidè ipse decemque eius discipuli Bonzij audire videbantur; apud eos verba fecimus:

cimus: à quibus admoniti nullas religiones intu
iniussu Bonzij eius regionis maximi induci pos
mus operam diligenter, vt cum conueniremus. Sed
res parum procederet; oppidi præfectum postre
uimus, vt nos ad illum introducere ne grauare
ille: Si disputandi caussa venistis (inquit) exclude
sin ædium visendarum, id spectaculum vobis pro
muneribusque mercandum est. Gaspar, vt omnes
clausos Euangelio vidit; à Frenoiama profectus,
cùm contendit. In ea vrbe quatuordecim dies in
conductis morati ad docendum minimè accom
tis, in alias migrare coacti sumus loco celebrior
tas. Huc Meacenses nonnulli iam ad audiendum
gelium ventitabant post quintum autem & vige
diem, Bonzio nos deducente, viro in primis cu
nesto, Regem seu Imperatorem Gaspar adiuit, à q
amicè acceptus est, vt ex ipsomet eius poculo, hon
amicitiæ caussa biberet. tum verò frequentiore
bis parte nobis ad habitandum assignata, magna
nis generis hominum ad nos, vel audiendi, vel
tandi caussa, confluxit: sed animis initio tam
tis, vt verbo Dei audito partim blasphemarent, p
etiam irriderent nos, atque deluderent. per eos
honesta mulier Meacensis ad concionem veni
peroratum est, Baptismum petijt statim: sed rem
lit Gaspar, eò quòd mulierem nondum ad id
tum idoneam repperit. Cunques præterea duo
honoris nomen id est) noctu ad nos audiendi
conferebant, vt nostram doctrinam valde pro
rentur: quidam verò è principibus oppidi Ga
ni, qui Meaci habitat, cum decem alijs apud nos
stianus est factus. postea cùm Gaspar ad Mio
qui præcipuum Meaci obtinet dignitatis
xilij petendi caussa à primario quodam
tur: tota vrbe percrebuit Mioxindoni
illum virum in vincula Gasparem
cùm vrbis præfectus per compita
parem læderet; fictis rumoribus multi

tiebantur, vt Gaspar oppido pelleretur. huiusmodi multa prætereo, quæ singillatim enarrare nimis lõgum est. Sed iuuante Domino Iesu Christo confidimus, nos, vt adhuc fuimus, ita etiam in posterum incolumes futuros magna cum diuini nominis gloria, rabieque ac dolore diaboli, quando iam nostri in hanc vrbem aduentus, ad Banduensem vsque Bonziorum academiam fama penetrauit, sexcentis passuum millibus Meaco distãtem. interim Bonziorum minis, atque importunitate compulsus hospes is, ad quem diuerteramus, nos domo sua dimisit: itaque in aliam nos recepimus. Hic acrius etiam in nos aduersarij sæuire cæperunt, cùm nos alij simias, vulpes alij, alij denique à dæmonibus occupatos, anthropophagosque appellarent: pueri etiam eorũdem instinctu cùm cæteris iniurijs, contumelijsque, tum etiã lapidum, glebarum, & arenæ coniectu infestarent, atq; lacesserent. Quanquam his rebus, Domino adiuuante, minimè deterriti sumus, quo minus Euangelhũ ad mensem Aprilem vsque nuntiaremus, cui Iaponij centum circiter fidem habuêre, baptizatique sunt. sub id tempus Bonzij quinque nos conuenerunt ex ea secta quam Baracaque appellant, qui meditationibus quibusdam vacant: arbitratu suo confictis. ij cùm nonnulla de nobis quæsissent eiusmodi, vt appareret eos à dæmone agi, Gasparis responsis victi abiectique conciderunt. Duo præterea ex ea secta quæ Tendani dicitur, cùm diu nobiscum de religione atque acriter disputassent; concessêre ad extremum veram nostram esse doctrinam, tamtsi eorum nemo se ad Christum adiunxit.

Alius in primis eruditus, cùm è sermone Gasparis cognouisset vnum esse opificem rerum omnium, animosque hominum nunquam interire; idcirco negauit se Baptismum petere, quod ex impurissimo flagitiorum cœno emergere, casteque viuere se posse diffideret.

In Bonziorum ordine magnum est nomen eorum, quorum eruditionem duo quidam ex principibus suo chirographo comprobauerint. Ea veluti quædam canonizatio est: in sella constitutos adorant, eorumque approba-

Probationem ſcripto teſtantur. ex eo tempore qu
bati ſunt, certos locos cæteris ad meditandum p
nunt. Hũc dignitatis gradum adeptus Bonzius qu
nomine Quenxu, qui ipſos triginta annos in med
conſumpſerat; in charta pratum, & in eo aridam
rem depingendam curauit. ad arboris autem radic
mina duo deſcripſit iudicum chirographo conſ
quorum hæc erat ſententia:

Prioris, Cedo, quisnam te ſeuit arbor arida?
Ego, cuius principium nihil eſt, finis n
Poſterioris, Meũ cor, quod neq; eſſe, neq; nõ eſſ
Neque it, neque redit, nec retinetur v

Is igitur Bonzius cùm ad Gaſparem veniſſet
macia inflatus, quòd diceret iam ſibi perſpicuum
quidnam antequam naſceretur fuiſſet, quid tunc
denique poſt mortem eſſet futurus; ſeque non d
cauſſa, ſed animi tantùm, ad nos acceſſiſſe; diuin
repente immutatus eſt, vt verè nihil eſſe quiqu
bat, ſibique Chriſtianam doctrinam eſſe neceſſa
tellexerit. Baptizatus itaque ſumma populi adm
ne, vitæ exemplo, quam ducit ſanctiſsimam, alio
quot partim conuertit ad Chriſtum, partim vehem
commouit. Coſmus autem amicus noſter qui
xennium in Bungo baptizatus eſt, aduentu no
gnito nos ſtatim adiuit, parentibuſque ac patria
Dominum cœlebs colere, & Gaſpari obedire co
Bonzius erat quidam admodum ſenex, annos
draginta in meditando verſatus. is Chriſtianam
nem ita auidè arripuit, vt id ætatis homo ad verb
audiendũ à ſex paſſuum millibus ventitet. Ad
zij circiter quindecim Chriſtum ſecuti, partim
mis iungi nuptijs, partim cœlibem vitam agere
eo hominum genere maximè mirum eſt) decre
In vico Farima habitat Bonzius, qui piſcibus,
triuco, hordeo, denique oryza abſtinet, herbis

victitans, arborumque baccis ac pomis, quique æternæ salutis adipiscendæ causſa voto se obstrinxit è libro quodam Xacæ, quem Foquequium appellant, se gratis plebem eruditurum. Narrauit autem nobis, se ante decennium per nocturnam quietem sibi visum esse versari cum sacerdotibus, qui è Cenghequu, hoc est Europæ regione venissent, sibique rectum ad salutem iter ostenderent, experrectumque postridie, statim audisse Amangutij esse presbyteros quosdam è Cenghequu, de vita futura publicè disputantes. Hic audito Euangelio gauisus est; sed quoniam sine commeatu Meacum festinè venerat, dixit se Farimam rediturum eo animo, vt sublatis rebus necessarijs, votisque neglectis, & fallaci illa vitæ asperitate deposita, Meacũ reuerteretur, & Christiana sacra susciperet. occultè etiam ad nos contulêre sese audiendi Euangelij causſa viri insignes duo, quorum alter in meditando exercitatus, quodam quasi Episcopi munere fungebatur: alter erat Bonzius legum peritus, & concionator, qui in eo congressu Gaspari apertè confessus est, in Iaponica philosophia simplex nihil esse, vel solidum. Bonziorum quoque familiæ, quæ à Foxequu nomen duxit, vitamq; sæueriorem cæteris omnibus profitetur; audito Dei verbo, nostraque vitæ ratione perspecta, quod Gaspar gratis populum doceat, & cùm ipse omni fœminarum consuetudine abstineat, tum laicos vna tantùm vxore iubeat esse contentos; offendi cæperunt in Bonzio quodam præfecto monasterij, quem antea venerabantur vt Deum, quòd aedes habeat in occulto, & laboris in docendo sui mercedem exigat: cumque carnium ac piscium esu cæteris interdicat, ea ipse clam comedat; quocirca eum è cœnobio expellere, aliumque pauperem ac bene moratum in eius locum sufficere decreuerunt. Tres præterea ijsdem meditationibus clari, quintum iam diem conciones nostras assiduè celebrant, quos propediem baptismum iri confidimus, eam rem ad exemplum magno vsui profuturã. Non longè ab ædibus nostris incendium factũ est: cuius incendij in nos vt veneficos, diaboliq;

præco-

præcones caussa conferebatur: sed iam Bonzion
ror aliqua ex parte deferbuisse videtur. quo
ita multæ, ac diuersæ numerentur sectæ, suam
profiteri nos dicunt; Xingouini, idipsum Denich
illi prædicent: Ienxuani Foben quoddam suum
xani Mion (disciplinarum ea nomina sunt) lond
ses Amidam: Xintani denique Quoquium: sed
mus, non longè aberit, quin omnes fateantur leg
mi cœlorum terræque opificis nostro præcon
mulgari: quem pro sua infinita clementia facturum
confidimus, vt ipsum agnoscant, agnitoque omn
dem, & gloriam tribuant. Vestras etiam atque
fratres mihi carissimi, & istius Ecclesiæ, quibus
maximè, deprecationes imploro. Meaco iiij. No
nias, MDLX.

CONSALVI FERNAN
ad quendam è Societate Iesu.

HIsce litteris nonnulla, frater mi
sime, persequar, quę, in Iapone
sem, in vinea Domini gesta
sabatur eo tempore Firandi
Vilela, cuius iussu Gulielmus
bis ære campano circumiens,
ad Christianam doctrinam
discendam in templũ cogebat
bus vnus admodum paruulus nondum ad ec
stianorum adiunctus; Gasparem adijt Baptism
nopere efflagitans. quem Gaspar, id ætatis p
tre ethnico, cùm prius perdiscere iuberet cap
stianæ doctrinæ, respondit ille, nequaquam
turum, quoad Baptismo lustratus esset. deni
ad suos regressus, ita cum parentibus egit,
matremque, fatres, ac sorores ad Baptismum
Ad aliud venio non minus mirabile. Diuturno
vexatus ethnicus quidam ex optimatibus,
curationes frustra tentasset, suadenti Christ
dam,

dam, vt ad valetudinem recuperandam, Christiana religione susceptâ, ad templum nostrum accederet, aquamque lustralem ebiberet; paruit ægrotus: statimque in pristinam valetudinē est restitutus. alij præterea morbi complures in his regionibus eadē aqua pellūtur.

Alius Christianus cùm è graui morbo iam prope animam ageret, me accersitum rogauit, vt quoniam essem è Societate Iesu, pro se Dominum deprecarer: sanitatem se continuò recepturum. psalmis septem pœnitentialibus recitatis, magnam ipsius fidem Dominus reddita statim valetudine remunerari dignatus est.

Profectus ex eo loco Gaspar in insulam quandam ad promulgandum Euangelium, incolas plus sexcentos triduo baptizauit, Christianæ fidei præceptis imbutos. quæ res tanto diabolum affecit dolore, vt vnum è Bonzijs eò miserit, qui populo persuaderet, falsa esse quæ Lusitanus concionator docuisset. qua re cognita Gaspar confestim eodem legauit è nostris, qui apertis rationibus aduersarij mendacia redargueret. quæ res Christianos non mediocriter recreauit.

Haud ita multo post, barbari tres è principibus ciuitatis, communi consilio profecti ad excindendam Crucem in monte à Christianis erectam, vixdum scelere perpetrato, inter se rixari cæperunt, sibique inuicem idipsum facinus exprobrare: demum eò rixa peruenit, vt eo ipso in loco, vbi Crux posita fuerat, inter se ex prouocatione dimicauerint: quorum duo postridie manè mortui ibidem reperti sunt: tertius vero nusquam postea apparuit (ablatus à dæmonibus creditur) nec aliud quidpiā de illo auditū est, nisi quod biduo post adolescens quidā repente ab immundo spiritu occupatus palā dicebat: se nimirum esse, qui Crucē præciderat, & propterea se in altera vita torqueri acerbissimè. quod vbi videre laponij, rei occultandæ gratia adolescentem abscondere statuerunt, atque ita ex oculis nostris euanuit, vt nihil de ipso deinde cognouerimus, incertum sit, eum ne interfecerint. qui partim hisce de causis, partim quòd sexcentos quos dixi neophytos videre-

rent alios idola cremantes, alios in mare pro[illegible]
concursu ad Regem facto postularunt, vt Gasp[illegible]
gni finibus pelleret. quib⁹ Christiani cùm ex alt[illegible]
resisterent, resque iam ad arma spectare videre[illegible]
misit qui Gaspari nuntiaret, nequaquam sibi pla[illegible]
in suo regno interimi: proinde ad Socios sese re[illegible]
quocirca in Bungum vbi erat eo tempore Cosm[illegible]
rianus, inde concessit non sine magno quidem [illegible]
dolore: quippe qui in spem venisset, Regis ipsius [illegible]
minum traducendi. is enim sæpius Gaspari præsc[illegible]
dixerat, se animo ac voluntate esse Christianum, [illegible]
Christiano se gerere, quòd præclarè intelligere[illegible]
superstitiones quantum à veritate distarent.

Valetudinarium & sodalitium, quod Miseri[illegible]
vocant, à Cosmo institutum in vrbe Funai[illegible]
Bungensis, ethnici magna cum approbatione [illegible]
unt: cùm enim inter se ex animo ac verè non am[illegible]
rantur in primis, reperiri in toto orbe terrarum, q[illegible]
peres curet, ijsque necessaria cuncta suppediret.

Duo sanè admirabilia mihi narrata sunt, quæ [illegible]
oppido contigêre. ethnicus quidam è primori[illegible]
tatis ancillam habebat Christianam. atque, vt [illegible]
fermè Christianos auersantur, conuersus ad fa[illegible]
Cur, inquit, tu Christiana es, cùm ego sim ethn[illegible]
continuò ab ista religione recesseris, hisce ego [illegible]
bus interficiam. Cui serua Dei, non eo consilio [illegible]
stiana sacra suscepisse respondit, vt ijs mox de[illegible]
barbaros ritus rediret. tum herus eius perseuera[illegible]
gnita, cùm mortis minis interdixit, nè ex eo te[illegible]
Crucem adorandam sese conferret. illa verò [illegible]
ta præsidio, nihil idcirco ab instituta Crucis [illegible]
stere, quoad eam herus obuiam in itinere facto [illegible]
dit.

Alterum illud est. Paucis ante diebus, quàm [illegible]
hunc Firandi portum venirem, Sinarum nau[illegible]
num quendam qui apud Sinas in vinculis fuerat [illegible]
dem portum aduexit. Sinæ aliquot ibidem com[illegible]
tes cùm ad nauim accessissent, vt Lusitanum [illegible]

quærere de nauarcho Sina populari suo cæperunt; quo consilio Lusitanum in ea loca perducere ausus esset, cùm Rex Firandi sacerdotem Lusitanum ex oppido pepulisset, nisi spoliari se ab Rege nauigio vellet, continuò Lusitanum interficeret. Hæc dum agitantur, diuinitus factum est, vt Christianus Iaponius quidam interueniret. is vbi mœrentem Lusitanum aspexit, ad eum confestim accedens, caussa mœstitiæ cognita manu apprehensum bono animo iubet esse: quantum per suas facultates licet, nihil ei apud se defuturum. inde perducit domum, ibique hominem habuit quoad vsque nos eo peruenimus. Etsane Lusitanos Christiani tanta beneuolentia prosequuntur, vt in eorum ædes æquè liber illis atque in suas ipsorum aditus sit: sed tum præcipue præclarum amoris sui documentum dedêre, cùm Iaponij facta in eos coniuratione arma ceperunt. quod vbi à Christianis cognitum est, communi statim consensu ad eorum defensionem se vel capitis periculo compararunt: cùm ex eis quidã extrema iam ætate, reliquorum domos circumcursarent, hortaretur que omnes ad mortẽ pro Christianis fortiter oppetendã: quare perterriti barbari, à suscepto consilio destiterunt. Obsecrate fratres carissimi Dominũ, vt huius gentis animos ad suos errores ac miserias recognoscendas illuminet. Cal. Decem. MDLX.

LVDOVICI ALMEIDAE AD socios in Lusitaniam.

IN ijs litteris, quæ à vobis ad nos assiduè perferuntur, insignes amoris erga nos vestri, & caritatis cernuntur notæ: apparet etiam quanto studio teneamini ad nos subleuãdos in hæc loca veniendi: hanc plenã pietatis voluntatem, quoniã nos remunerari nõ possumus, Dominus ipse pro sua benignitate compenset: quanquã amori vestro nos etiã aliqua ex parte respondeamus

(quoniam auctis scire quid à nobis in re Christiana
ratur) anni huius præsertim acta ad vos perscribe
tui.

Balthasar Gagus hoc anno ex Iapone profectus
diam, aduersa tempestate retentus, hyemauit in
narum: atque id fuit causſæ, cur à nobis huiusce
teras non acceperitis. Post eius discessum nuntij
allati sunt, Bonziorum in Gasparem Vilelam
aliquantulum refrixisse. itaque rursus aures dare
se Euangelio, fierique aliquos Christianos, atque
nobilissimos homines, & in rebus Physicis admo
intelligentes. Missæ sunt etiam aliquot à Meaco
lis neophytis ad Bungenses Christianos epistolæ
rum vna duodecim circiter paginarum magnam
regionum Christianis attulit voluptatem, scripta
scripta, omnia Christianorum loca percurrit, &
recitabatur etiã ethnicis. Summa erat epistolæ, scil
Iaponis omnium (quæ plus vndecim sunt) exp
mul & confutatio, cum religionis Christianæ
tione: nec verò pacatas vnquam res Iaponiorum
quoad omnes fierent Christiani: atque idipsum
apertisque rationibus probabatur. Mense Iunio
ex Gasparis ipsius litteris cognouimus illum
ad vrbem Sacaium, quæ bidui distat Meaco
magna messis vberrimæ ostendebatur, non modo
sit libera, & in primis ampla Iaponis totius
etiam magis, quòd eum quidam è principibus
illuc per litteras inuitasset, ædesque suas ipsi ad
lij promulgationem obtulisset. cuius tantum
desiderium, vt in Bungum etiam certum hominem
mandatis miserit ad Cosmum Turrianum.
bitur, vt speramus, pro sua bonitate Dominus
tium, easque conuerteret ad se: nos autem in
mabit obsequio.

Quod ad Bungensem Ecclesiam attinet,
quidem est Iaponis omnium maxima; admodum
tur in dies (cæptis adspirante Domino) cum
ranorum, tum etiam tyronum numerus;

ta est pietas, vix vt possim verbis assequi: nonnulla tamen attingã, vt ex ijs reliqua intelligatis. Primùm nulla nox præterit (vt mihi quidẽ videtur) quin verberationes in templo fiant, ac ferè semper omnium quotquot ibidẽ eo tempore sunt. quibus in tẽplo non licet, ij sese intra priuatos parietes cũ vniuersa familia verberant. Quotidiè, quãuis ningat, Christianis refertũ est templum: nec reseratur fere, quin multi reperiantur ad limina præstolantes. Festis autem anni celebrioribus, tanta vis hominum cõfluit, vt ad multitudinem capiendam vmbracula è frondibus raptim exstructa cum templo continuare necesse sit: atque alij quidem præcipuis anni festis, alij verò diebus Beatissimæ Virgini sacris, alij quintodecimo, alij etiã octauo quoque die Confessione maculas abluunt. Sed Bungensium studium ac pietas Quadragesimæ præsertim diebus elucet. res profectò visenda: quippe in singulos annos crescit huius Ecclesiæ religio ac probitas.

In pueris ijs, qui ad nos Christianæ doctrinæ gratia veniunt, aliqui ita parui cernuntur, vt nihil pænè præter catechismum eloqui possint: itaque idipsum quod tenent memoriter, oppido concinunt. Prope templum nostrum duodecim circiter Iaponij patresfamilias habitant, quorum filij puerique singulis noctibus audito signo salutationis Angelicæ, ad Crucem conueniunt in ea vicinitate defixam; ibique nixi genibus totam horam quotidie in Christiana doctrina decantanda consumunt: idque parentum iussu, quorum tanta est pietas, vt infantibus Christiana rudimenta vnà cum lacte paucim instillent, eosque tenera adhuc ætate nostram in disciplinam domesticam traditos Domino consecrent. nec vero parentum pietatem non imitantur liberi, atq; imus præsertim natu maximus omnium, annũ agens tertiũ decimum; cui super mẽsam cruciatus CHRISTI Iaponicè recitanti, fluunt interdum ex oculis lacrymæ, nulla vultus mutatione. alij verò eorundem cruciatuum recordatione commoti, pijs Christum liberatorem verbis affantur, ita suauiter, vt cuiuslibet ferreum quam-

uis pectus emolliant. Itaque horum quos domi
mus operam ad conuersionem harum gentium
nobis vsui fore speramus: quippe cùm Iaponios
res patria lingua magis quàm peregrina reniten
præterea quinque Iaponios apud nos habemus
ta iam ætate viros admodum probos: tres vide
nati, quartum Meaci cum Gaspare Vilela: postre
mes est peregrinationis meæ, annum agens alter
vigesimum, tanta in dicendo suauitate ac lepor
tus, vt auditorum animos mirabiliter capiat
rò Iaponicas, multaque de physicis ita callet, vt
philosophos omnes refutet, ac vincat. faxit Deus
vt eorum animis ignem injiciat. Christiani Fo
ac præsertim vnus è principibus, Cosmum
tijs per Deum obtestati sunt, vt eò aliquem è
mitteret: velle se optimum templum exstruere
lere sumptibus quotquot è nostris ibi commo
quod iam fieri cæptũ est. hisce de causis, & sim
multi Christianorum vici alicuius è nobis ad
sermonesque iam diu desiderabant, decreui C
vt initio Iunij anni MDLXI. ad eos pagos, &
tima inuisenda discederem.

Pridie quàm Facatam peruenì, aduentu m
nito Christiani obuiam mihi alij ad tria pas
alij etiam longius magno cum gaudio proc
ego complures dies in ea vrbe moratus, incred
septuaginta sacro fonte lustraui. in quibus era
duo Iaponicarum legum sanè periti, cum alter
gius concionator fuisset. is septem dies mecu
tando, interrogando, quæ dicebam in com
referendo consumpserat, cùm immensa Dei be
stri lux ei tandem affulsit, & illius exemplo
præterea tenebras dispulit.

In eadẽ vrbe Facata cùm alij cõplures, tum
duo morbo graui laborãtes diuina ope sanat
nus paterfamilias tãto capitis dolore torquer
violẽtas sibimet manus inferre sæpe tentaret
mo die Dei benignitate cõualuit. alter eo

fœdissima coopertus. is, quòd de Christianis honorificè
ipeq; sentiret, putaretq; iuuante Domino sibi per me sa-
nitatẽ reddi posse, in meũ conspectum adductus est: quẽ
vt vidi, vrgaui me ei morbo posse facere medicinã: verũ
tamen ne planè mœstus à me discederet ipse, quiq; eum
adduxerant; remedium quoddam illi præscripsi facillimum, & post tertium diẽ ad me redire iussi: ita nitidus
rediit, vt nulla vnquam scabie laborasse videretur. equidem obstupui perspecta hominũ fide, aperteq; denuntiaui Christianis, ne sanitatẽ pharmaco, sed Deo Domino fideiq; suæ acceptam referrent: quæ quidem etiam in animos eorũ qui morbo liberati fuerant, redundauit. nam vterq; Baptismo petito, & post catechismũ impetrato, ad Ecclesiã aggregatus est. cũque iã discessus mei tẽpus appeteret, quo æquiore animo id ferrẽt, spẽ illis maturi reditus ꝓbui: quorũ duo primores ita obstirmato animo itineris mei comites esse statuerũt, vt eorũ studijs remitterer, aut eos de sententia demouere nulla ratiõe potuerim.

In exitu Junij Facata discessimus in insulam Tacaxumã, ambitu passuum sex millium, in ditione viri principis Firandensis, Antonij nomine: vbi cùm essent quingẽti circiter Christiani, ethnici tantũ octo, ij quoq; ad Deũ nostro aduentu conuersi sunt. Præest aũt eorum institutioni, excellenti virtute vir, qui è Bonzio Christi seruus effectus est. ædẽ habent, quæ idolorũ antea fuerat, in primis ornatam: cuius vectigali, itemq; eleemosynis quas vocat institutum ibi quoq; Misericordiæ sodalitium, non modò ipse antistes alitur, sed etiam inopes peregrini, qui illuc sanè multi (quod vidi per eos dies) religionis caussa ventitant. eadem stipis per Misericordiæ sodalitia rite fideliterque distribuendæ ratio, seruatur etiam in vicina insula Iquicuchi, itemque in cæteris insulis, in quibus Ecclesiæ sunt. quò fit, vt ad iter in ijs regionibus faciendum sarcinæ & impedimenta minimè sint necessaria: quippe, quocũque peruenias, omnia tibi gratis, & sedulò cõparantur; maritimo itinere naues, terrestri comites & iumenta: quæ si recuses, iniuriã videlicet sibi feri, seq; in Christianis officiosis numerari non putant.

Firãdo cùm ad hanc inuiſendam Eccleſiam [illegible]
Luſitani veniſſent, horum Chriſtianorum [illegible]
precandi ſtudio, obedientia, amore non modò [illegible]
dotes noſtros, ſed etiam in omnes eorum vicarios [illegible]
topere delectati gauiſique ſunt; vt mihi affirmarent [illegible]
cios noſtros qui in cæteris orbis terræ partibus [illegible]
tur, ſi vel particulam norint eorum, quæ cum his [illegible]
ſtianis geruntur, omnes Iaponicam hanc prouin[illegible]
expetituros: quod equidem credo: nam vna [illegible]
Chriſtianæ doctrinæ decantatio multas vobis præ[illegible]
tia lacrymas exprimat. quid enim ſi videatis puer[illegible]
tum ac puellas, bis quotidie catechiſmi cauſa con[illegible]
tes, qui paucis ante diebus dicati diabolo fuerant [illegible]
Chriſtianos templum ingredi, aqua luſtrali ſe a[illegible]
re, demum ad precationem ritè genua flecterei [illegible]
duobus eorum voce præeuntibus, ſubſequentes [illegible]
ros, doctrinæque præcepta concinentes audiatis [illegible]
tanta cum modeſtia, ac verecundia, vt oculos [illegible]
humi defixos habeant, ac duo illi præſertim, [illegible]
præeunt (quos ego de induſtria non ſemel, & [illegible]
taui), & quidem in maximis caloribus, cùm [illegible]
ſudore manarent, tanta fuêre conſtantia, vt [illegible]
los, pedes nunquam mihi mouere con[illegible]
profunda aliqua contemplatione dixiſſes. nec [illegible]
ctrina tantùm decantanda contenti ſunt: nam [illegible]
que explicationem libentibus nobis requirunt [illegible]
rò quanta cum animi veſtri voluptate intueam[illegible]
nios hoſce Chriſtianos poſitis genibus, [illegible]
ſublatis, Chriſtum è Cruce pendentem adorant[illegible]
mis ad ſolum vſque fluentibus, in tormentorum [illegible]
ni cogitatione ita demerſos, vt pene ecſtatici [illegible]
atque hæc quidem in hiſce inſulis prope [illegible]
de ijs locis exiſtimandum eſt, in quibus (vt in [illegible]
Sacramentorum eſt vſus frequens? quæ cùm [illegible]
ſereat (quæſo) vos fratres cariſſimi harum Eccle[illegible]
Deumque cum gemitibus obſecrate, vt ſuppl[illegible]
aliquod è Societate noſtra dignetur huc mittere [illegible]
ſi fortè nimis diu diſtulerit, quàm vereor, ac [illegible]

rint, paucos superstites è nobis offendant: siquidem tres hac æstate magnum vitæ discrimen adiuimus, quam tuetur Dominus, vt opinor, quoad alij nobis ad nouam hanc vineam tuendam colendamque succedant.

Exea quam dixi insula, in aliam traieci maiorem, quæ Iquicuqui vocatur. incolas habet circiter mille quingẽtos, in ijs Christianos fermè octingentos. ij, quod iam ante de meo aduentu cognouerant, obuiam mihi nauem cum primoribus aliquot Christianis miserunt: quam vt conscendi, in ipsa nauigatione, tribus passuum millibus ante quàm ad insulam peruenimus, Crucem aspexi edito loco positam, quam satis amplo interuallo circumiens murus, sepeliendis Christianis cœmẽterium efficit vbi descendimus, humanissimè excepti, continuò ad salutandam Crucẽ de more perreximus: inde tẽplum eorum inuisimus, eleganter ornatum. atque illos in præsentia quidem ne inopem plebem non sine iactura ab institutis operibus auocarem, dimisi, concione in matutinum & vespertinum tempus, puerorum verò catechismoin pomeridianum indicto. itaque tanti concursus fieri cæpti sunt, vt cùm multi excluderentur, aream, quæ ad vestibulum templum est, storeis pro renata contegere necesse fuerit. Templum est autem excelso loco, lucóque denso, & ad aspectum iucundo. in id ascenditur gradibus, quibus in imis stagnum est aquę, nudis paupetum pedibus abluendis, non superstitione, vel cæremonia, sed ne templi catastromata calcata commaculent. Postridie quàm huc veni, cæteras quoque sacras ædes lustraui pulcherrimè positas, quippe quæ antè id tempus idolorum fuissent, quibus colendis optima loca diligenter exquirebantur: hoc autem tempore ædituí Iaponij sunt illi ipsi qui nuper Bonzij, nunc Christiani appellantur, antea dæmonem, nunc IESVM Crucifixum supplices venerantur, & colunt. Et quoniam ex altero pago eiusdem insulæ sanè frequenti, ad alterius pagi templũ trium ferè miliariũ interuallo Christiani magno suo incõmodo venire cogebantur; tẽplum illi quoq; exędificandũ curaui, quod paucis diebus mul-

torum subsidio, magnaq; omniũ alacritate perfecta
tabula picta, cæteroq; ornatu ex vrbe Firando illuc
uecto. Christianorum animis recreatis, cælestiq;
purgatis ijs, qui ad Baptismum vrdebantur idonei
lium Christianorum pagum, quem Xixi vocant, or
rexi, vt eos per Euangelium solarer, & simul ve
noua, quæ tum ab ijs ad tectum perducebatur, facto
exstruendum curarem, Iquicuchensibus Christia
ficios è nobis in eam rem fabros lignarios sepem, a
auxilia necessaria deferentibus. ibi igitur amanter
excepti à Christianis; qui quasi regem exspectare
dulò vias ante purgatas ornauerãt, prima luce, ex
de rebus diuinis disputare instituimus, quo tõ
cæteris horis diei sacello exædificando vacarem
summa corũ diligentia paucis diebus est absolu
techismi deinde cura certo homini tradita, Iram
mus eo consilio, vt Facatam propediem reuer
quod eius peregrinationis spatium Cosmus
Augustũ exeuntem vsque præscripserat. Iræ, Cru
tata, cum incolis egimus, vt ibi templum (nullum
erat) communi consilio facerent. ad quod nobis
sacræ imagines, cæteraque necessaria ornamenta
missa sunt. nonnullis concionibus habitis, quibus
de Christiani sunt confirmati, Baptismoq; lustra
lustrandi supererant, Casungam inde contendim
tanta nobis hominũ multitudo sese obuiã effu
sti alicuius diei solẽnis celebritas videretur. Cru
rata, ad primariũ quendã Christianum diuertim
quẽ nonnullis concionibus habitis, magna om
luntate decretũ est templum, in quo sacerdotes
rent, si qui in ea loca venirent: quò item Firãdo
rius sacrorũ apparatus est missus. Interea dũ hic
mihi grauis homo narrauit Iquicuchi mulierẽ
nam suadente diabolo, siue eius ministris, abo
endi gratia pharmacũ sum pssse eiusmodi, vt
famq; parentẽ necauerit. Hui⁹ corp⁹ Christiani,
noxa capitali obstricta migrasset, in ipsorũ cœ
quo Crux est posita, sepeliri cùm vetuissẽt

quot dies periculosè ægrotāti adolescēti cuidā Christia no per visum, Corpus (inquit) meū sacra sepultura prohibitum est illud quidem: sed ne idcirco me Christiani damnatam existiment: nam ante quàm è vita discederem, Dominus contritione mea lacrymisq; placatus est. quibus rebus Christiani ex adolescente cognitis (namq; is deinde conualuit) valde animati sunt.

Ex eo loco rursus ad pagum Iquicuchi, atque inde, spe reditus Christianis relicta, Firandum discessi ad quædā sacrorum instrumenta accipienda, quæ nobis Lusitanorum nauis aduexerat.

Firandum vt venimus, nauarchum Lusitanum alloqui, ad Antonium diuertimus statim, qui cum vniuersa familia nos peramanter accepit, detinuitque ad multam noctem nonnulla de officij religione percontans: postridie nauarchum adiui, vt permagnam tabulam pictam in naui proponeret Christianis visendam, quos in proximum Dominicum diem (quod eorum commodo fieret) ad concionem simul & spectaculum, dimissis per agros nuntijs, euocauimus. interea nocturnis hortationibus cùm cæteri Christiani in fide animati sunt, tum ethnici circiter quinquaginta ad Baptismum adducti: in ijs, è proceribus quidam Antonio non inferior. Et quoniam Firandi sacra ædes erat nulla, petijt nauarchus ab Rege, vt in area nostra excitare liceret ædiculam, in quam Lusitani qui versabantur ibi nonaginta, religionis causa conuenirent; eademque Firandenses Christiani deinceps vterentur. cui Rex se deliberaturum respondit. ea erat dissimulata negatio. itaque id vbi resciuimus, apud Christianum in area nostra habitantem priuatum sacellum exstruere, atque adornare constitui. quod ille tanta animi alacritate studioque recepit, vt ædium duarum quas possidebat alterius, vltrò mihi optionem daret, seque custodem fore profiteretur. igitur, Antonio præsertim operas & cætera necessaria benignè suppeditante, paratum oratorium est, & omnibus rebus instructum, in quo singulis noctibus Litaniæ & sacri sermones habebātur. vbi

Domi-

Dominicus dies aduenit, è pagis insulisque finitimis gens Christianorum multitudo confluxit tam ad vi-
bum Dei audiendum, tum verò ad sacram visen-
maginem, positam, vt dicebamus, in naui, loco pe-
matibus, vexillis, viridibusque arborum ramis or-
referta iam spectatoribus naui, cùm peroraſſem, o-
mnes nauarchus, quod longè ab domibus suis abe-
liberali cibo, potuque refectos dimisit.

Iam dies obrepserat, quo die mihi in Bungo
deundum esset: quocirca sacra tabula ex oneraria
uiculam translata, vt inde Facatam deucherem
stianos Iquicuchenses monui, me sabbato proxi-
promissa facerem) ad eos ex itinere venturum, h
postridie vespere profecturum: qua illi re audita,
naui continuò ad me deducendum venerunt. Sab
conscendi, comitibus pijs aliquot Lusitanis, qui
gauerant, vt mecum se ad illas Ecclesias inuisend
re permitterem. Descendentibus nobis ad littus
prodiêre Iaponico more cum facibus multis
comitatu ad templum venimus, vbi nos magna
multitudo cum pueris exspectabat. Concione
& puerorum catechismo peracto, quòd iam
nox erat, plebem dimisi, maneque postridie
cus erat dies) post concionem incolas circiter
Christiana doctrina iam instituto; baptizatum
profecti, magna in itinere ac varia incommoda
asque pertulimus. Nam & mari, paruis linter
monoxylis, vastos interdum sinus præcidere
acti, vixque imminentium piratarum manus
qui captos homines diu multumque vexatos
tem diuendunt; & terra, iumentis consulto
lenta via atque teterrima cingulo tenus cœno
bamur: quæ tamen sordes occurrentibus
cluebantur. Accessit ad hæc, assiduum pæne
sanguinis, quo sanè grauiter acerbèque vexa
omnes difficultates, Christianorum erga nos
caritasque compensabat egregia: cùm & hospi
morationisque nostræ mercedem constanter

nè resuerent: & abeuntes, viatico omnibusque rebus necessarijs liberaliter instructos vberrimo fletu prosequentur: &, quod longè admirabilius est, impressa à nobis humi vestigia ipsa; obstupescentibus rei nouitate ac miraculo qui mecum aderant Lusitanis, oscularentur. Verùm, ne longior sim, modum epistolæ faciam, si vnum addidero, ex quo facilè iudicare possitis, quanta sit Iaponicæ gentis ac nominis ad humanitatem religionemque propensio. Cùm fessus è via, morboque pæne confectus, in quodam ethnicorum oppido substitissem; tametsi nullum erat desiderium cibi, tamen ne planè deficerem, oryzam reformidans, putridaque piscium salsamenta (hæc enim incolarum cibaria sunt) misi qui oua coemeret. is autem mihi mox oua cum ipsis nummulis retulit. Causam quærenti, respondit, incolas oua, quod dies ille festus ipsorum esset, vendere noluisse: quòd ægroto quærerentur, dono dedisse. Denique in Bungum ægrè peruenimus: ibi quanquam à Cosmo, ac Socijs amantissimè acceptus, humanissimeque tractatus, vix tamen adhuc è diuturna ægrotatione conualui. Vos clementissimum Iesum obsecrate fratres, vt mihi ad se perfectè colendum vires animumque suppeditet. è Bungo. Calend. Octob. MDLXI.

E SOCIETATIS IESV LITteris in Europam de obitu Consalui Sylueriæ Lusitani.

CONSALVI Sylueriæ nostri felicem obitum hac epistola persequemur. Is circa initium anni MDLX. cum Socijs duobus Goa discessit in regna quæ dicuntur Inhambanis & Manomotapæ, vt nationibus illis Euangelium nuntiaret, quod concionatorum inopia nunquam probè cognouerant. Vt primùm Inhambanè attigere, morbo corripiuntur ita graui, vti Consaluus natu ia valentissimus, oculorum acie vehementer hebetata fra-

fractisque viribus, propemodum extinctus sit. Th
lo melius habuêre, ad vrbem Regiam Tongen
dunt. ibi Regem vnà cum vxore, sorore, liberis,
tis, regnique proceribus, populo deniq; pæne toto
paucos dies magna omnium gratulatione atq;
cro fonte lustrarunt. Rex Constantini, Regina Ca
næ, soror Elisabethę nomen assumpsit. Inde Con
rei Christianæ caussa relictis apud Regem Socijs,
motapam ire pergit. comitabantur amici Lusi
oram vnica biremi legebant. Mosambico insula
ta, vix ad Mafutæ fluminis ostiũ, leucas nonaginta
cesserant, cùm atrox coorta tempestas, Consa
precatione repente sedatur atque comprimitur.
exscensione facta, die qui fuit Diuo Hieronymo
plicatilis ara in ipso littore ad sacrificiũ excitatur
hementi Solis ardore, vt calceati Lusitani, terrę
ferre vix possent. Consaluo autem inter sacrificia
eruperunt ex toto capite pustulæ: quas cùm ad
medicamenta nequaquam deessent, præclaro
odio incensus ille cuncta repudiauit, seque
taxat sanandum permisit, ac tempori. Triduum
rati, tranquillo mari prouehuntur ad Colima
uium. eò reflantibus iterũ ventis ægrè subuecti
goaxanem Giloæ regem veniunt amicum
rum: à quo benignè ac liberaliter accępti, facta
mulgandi Euangelij potestate, diutius tamen
stitêre, quòd ad Manomotapæ Regem festinar
vno ad Christũ adiuncto, finitimos reges
atque auctoritate inferiores ad Christum
perduci posse confiderent. Hinc ad amnem
dunt Cuamam, leucas à Sofala triginta, ex quo
Lindem proximum sinum periculosa proce
si, tredecim ibi stetêre dies. Ab Linde cùm ad
denuo peruentum esset, in ipso introitu flum
uina peracta Consaluus à Lusitanis comitibus
mùm, vt quoniam fines Manomotapæ ingredi
rent, totum legationis suæ negotium Domino
ter commendare ne grauarẽtur: deinde vt

facerent, si reliqua tota nauigatione se, vt precibus vacaret, ab eorum conspectu atq; consuetudine remouisset: in rebus præsertim grauioribus, consulto potissimum Deo exoratoq; opus esse. tum iubet in certa nauigij parte velum sibi prætẽdi, in eo recessu octo ipsos dies ita delituit, vt semel tantùm quotidie tosti ciceris pugillo, & exiguæ haustu frigidæ sese reficeret, & quicquid à precatione supererat temporis, in euoluendo libro consumeret, quis scriptas sanctorum continebat vitas.

Octauo igitur die, cùm ad Senam (qui terminus nauigationis erat) veniissent, vicum sanè frequentem sibi descensum est, nuntiusq; à Consaluo ad Regem de suo aduentu in intima regni missus. à quo dum responsum exspectat, interim Christianos aliquot inquilinos à peccatis per confessionem absolutos, a turpi concubinarum consuetudine ad sacras nuptias legitimasq; traduxit, catechismum publicè docuit, & è Lusitanorum seruitijs ibidem capita fere quingenta baptismo lustrauit. Regem etiam Inhamioris, Regis Manomotapæ stipendiarium, vtribus passuum millibus à vico Sena, cùm aliquoties adisset, cohortationibus suis ita permouerat, vt se vnà cũ vxore & liberis, libentissimè Christianum fore profiteretur. Sed Consaluus, partim quòd non haberet quem apud illum catechismi causa relinqueret, partim etiam ne Manomotapæ Regis offenderet animum, si prius stipendiario quã ipsimet Christiana sacra impertisset, Inhamioris Regem vt potuit consolatus, hortatusque vt ipse cũ suis Dei bonitate fretus in suscepto consilio permaneret, totam rem in tempus aliud distulit. Iamq; alter effluxerat mensis, cùm Antonius Caiadus Lusitanus, qui morabatur in vrbe Regia Manomotapa, legatus à Rege ad Consaluum aduenit Manomotapam perducendum. Cõsaluus sacrorum ornatu cũ sacrato lapide & cera in sarcinã colligato, sublatoq; in humeros, se in viã dedit. Cũ ad fluuios vẽtum erat, qui multi in ea regione sunt, si quidem vado superari possent, quamuis ad inguinum vsque pertingerent, transibat, manibus elata seu carcere sarcina: sin minus, vasi ligneo impositũ peramplo

Con-

Consaluum, natantes ipsi propellentesque mu
Cafres, quo nomine gentes eæ appellantur, lab
natalem Domini ad Chetuchin pagũ haud long
nomotapa ventum est, factumque ter sacrum
Lusitanorum animi voluptate. Inde Natalium
octaua, cùm vrbem Manomotapam introisset,
confestim Rex, qui Consaluum cum munerib
auri pondere ingenti, bobusque permultis, &
ad ministeria quotidiana: quippe qui de Lusi
catoribus iam ante cognouerat, Consaluũ nõ
tæ sanctitate virtuteq; præstantem, sed etiam
ritate ac nomine in primis esse conspicuum.
gratijs actis, muneribusq; repudiatis, ex ipso
gem cogniturum esse respondit, quod
quasve diuitias quæsiturus in ea loca
puit ea animi magnitudine Rex, venientemq;
inde Consaluum tanta gratulatione & signi
honoris excepit: quanta neminem vnquam
& in ipsa penetralia, quò nulli est aditus,
& assidente matre, considere Consaluum
pere iussit, Antonioque Caiado è conclauis
prete adhibito, Rex quatuor continuò
fœminas, quid auri, prædiorũ, boum
incolæ non minoris quàm aurum ipsum
tur. Cùm nihil se præter ipsum Regem
tare; conuersus ad interpretẽ inquit Rex:
se est, qui nihil horũ accipiat quæ à cæteris
amantur, longo interuallo à reliquis
& nihilominus ad extremum multa
amantissimis verbis Consaluum ad
dum ille manè rem facit diuinam, è
prætereuntes cùm è foribus aspexissent
perelegantem Mariæ Virginis imaginem
la depictam ex India Consaluus
ti ad Regẽ deferunt, Consaluũ egregia
pud se habere, hortantur vt ab illo
mittit ille, qui Consaluo renuntiet, audisse
secum adduxisse: vehementer cupere,

Tum Consaluus tabulam pretiosa veste inuolutam ad Regem affert. Cuius desiderium quò magis exacuat, prę fatur illã esse effigiem matris Dei, cuius in ditione ac potestate sint omnes Reges, & Imperatores orbis terræ totius: ac tum denique tabulam aperit, Regis quoque matre præsente. Rex imaginem veneratus, Consaluum etiã atq; etiam obsecrat, eã sibi largiatur, domi habere se velle. Libenter verò Consaluus annuit: quin etiam ipsemet in regio cubiculo collocat, ibidemq; quasi sacellũ quod dam precãdi caussa peristromatis pretiosis exornat. Narrant qui inde venêre Lusitani, noctibus deinceps circiter quinq;, Reginam cœli ea ipsa specie quam tabula ostenderet, diuina circumfusam luce, suauique splendore fulgentem, augustissimo simul ac iucũdissimo aspectu, dormitanti Regi astitisse. quod ille manè matri narrabat, rei nouitate vehementer attonitus, itemque Lusitanis, qui statim id Consaluo renuntiabant. Postremò Rex Consaluus ipsum accersit, ait se mirũ in modũ angi, quod sermonem Reginæ eius quæ secũ singulis noctibus loqueretur, non intelligeret. Cui Consaluus cùm eã esse linguam diuinã dixisset, quam nemo nosset, nisi qui sacrosanctis eius Reginæ filij legibus pareret, quippe qui Dei esset, generisq; totius humani redemptor; Rex in præsentia quidẽ, si minus verbis, vultu certè ac significatione se Christianũ velle fieri ostendit: bidui deinde spatio interiecto, per Antoniũ Caiadum Cõsaluo apertè denuntiat, certum esse sibi matriq; Christiana sacra susc ipere: proinde ad se baptizandum quamprimũ veniret. Consaluo tamen dies aliquot supersedere satius visum, dum Rex Christianæ fidei præceptis ac rudimentis imbuitur. qui cùm satis iam operam dedisse videretur, quinto circiter & vigesimo post aduentũ suum die Consaluus Regem simul & matrẽ non sine solenni põpa & gratulatione baptizat. Regi, Sebastiani: matri, Marię nomen est inditũ. Eo ipso die Rex Consaluo, quoniã aurũ respueret, boues centum donauit: ille ad Antonium Caiadum missos, vt in frusta dissecti distribuerentur in pauperes. Quã ius liberalitatem ac beneficentiã populus ingẽti cũ ad-

murmuratione suspexit. Regem imitati trecentis[illegible]
regni proceribus, Christo sese pariter addixere. Hi [illegible]
quam à Cōsalui latere discedebāt. adferebantur [illegible]
na Consaluo: lac, oua, butyrum, hœdi, aliaque id g[illegible]
quæ ille nec aliud genus carnis omnino gustabat [illegible]
dumtaxat milio quodam exiguo, herbisque, & sy[illegible]
bus victitans pomis. Iamq; spectata vitæ morum[illegible]
ctimonia studioq; salutis humanæ, tantam sibi su[illegible]
rū infimorumque beneuolentiā conciliauerat, tan[illegible]
in omnium animis effecerat motus, vt in Christi[illegible]
ligionem vniuersa multitudo videretur incumbe[illegible]
à Mahometanis quattuor potentibus & callidis [illegible]
apud Regem gratiosis, Consaluo parantur insidiæ. [illegible]
ctor conspirationis Mosambicanus Minguames [illegible]
superstitionis antistes, siue, vt ipsi appellant, Ca[illegible]
Regi partim coram ipsi, partim per idoneum [illegible]
tium valde sibi dolere demonstrant, quòd tantū [illegible]
tis regniq; discrimen vltrò se ipse demiserit. Co[illegible]
cui tantū fidei & honoris habeat, missu Proregis [illegible]
terræq; Sophalæ regulorum, ad explorandum Re[illegible]
tum, solicitandosq; ad defectionem populariū [illegible]
aduenisse, vt motibus excitatis ipsi deinde infesto [illegible]
tu subsequuti, Regem opprimant. Addunt insup[illegible]
losa portenta, Consaluum magum esse teterrim[illegible]
nium, & sagacissimum, varia veneficia ac medi[illegible]
secum attulisse ad incolarum animos occupan[illegible]
gemq; mactandum. quicunque caput suū aqua [illegible]
di paterentur, conceptis præsertim verbis Lang[illegible]
(sic enim Lusitanos vocant) à Consaluo pro[illegible]
confestim volentes nolentes in eius potestatem [illegible]
id ipsum alibi contigisse. proinde videret etiam [illegible]
tiam Rex quò progrederetur, cui se suaque cred[illegible]
Consaluum abire permittat incolumem, fore [illegible]
mutuis inter se cædibus amentes atque lymph[illegible]
randum in modum grassentur atque concurra[illegible]
alijsque mendacijs onerato Regi, adolescēti præ[illegible]
ac matri, facilè persuasum est, vt Consaluum primo [illegible]
que tempore interficiendū curarent. Nec dū ea [illegible]
supe-

eruperant, clandestinis agitata colloquijs; cùm ad Antonium Caiadum Consaluus, haud ignaro (inquit) mihi, nec imparato, mors instat ab Rege. Caiado autem ita incredibilis visa res, vt subridens prorsus negaret. iamque dies aduenerat necis, vel vitæ potius, qui dies natalis erat idem D. Susannæ Virginis martyrisque: Consaluus ab Antonio magnopere petit, vt Lusitanos duos tresve ad se confestim accersat. Confessionem (inquit) illorum tuamque simul excipere, & sacra Eucharistia hodierno die reficere vos omnino constituì: nec enim postea potero. Hos ille dum absentes euocat, Consaluus ad meridiem vsque præstolatus, cùm non adessent, consecratas consumpsit hostias duas: factisque eodem die Christianis circiter quinquaginta, vestem ad corporis cultum, rosaria ad precandum diuisit. Lusitanos verò sub vesperam redeuntes, confessionis Sacramento, quoniam Eucharistiæ non licebat, purgatos, mira vultus hilaritate animique tranquillitate animabat inscios quid ille conditum haberet in animo. Iisdem sacrorum apparatū dat in ædes Antonij deferendum. ipse linteatus cum effigie Christi ad Crucem affixi, domi remansit, reuertentique rursus Caiado, pectus hominis manu leniter apprehendēs; Antoni Caiade (inquit) profectò paratior ad mortem obeundam ego sum, quàm ipsimet inimici ad inferendam: Regi autem ac matri libenter ignosco. Mahometanorum quippe artificijs ac dolis inducti sunt. Hæc ille serena facie atque hilari cùm dixisset, Antonius ab eo digressus, tametsi vix fieri posse putabat, vt Rex tam nefario scelere sese obstringeret; tamē, quoniam ex recenti quodā sermone, eius animum exulceratū, cōtra quàm existimasset, offenderat; famulos duos ad Consaluum custodiendū ea nocte misit, à quibus ea q̄ sequuntur, accepta sunt: Consaluum, cùm secus diuersorium in aula ad multā noctē, quasi è corporis custodia exire gestienti mora nimis longa videretur, ita citatis gressibus ambulasset, oculis semper intētis in cælū, manib⁹ modò sublatis ad sidera, modò Crucis in figuram extensis, duētis ex intimo corde suspiria; suū deniq; tuguriū subijsse,

fusisque precibus coram Christi signo, quod vnū solu[illegible]
illi supererat; in arundineum stratū decubuisse, & in [illegible]
num incidisse iustorū: id enim ex insidijs cōspicati [illegible]
lites octo circiter, illicò irrumpunt: in ijs barbarus [illegible]
lis nomine Mocrumes, qui sæpe cum Consaluo [illegible]
uium inierat, iacentis pectus opprimit insidetq; [illegible]
inde pedibus & brachijs, humo tollūt alij quattuor [illegible]
reliqui collo inijciunt funem, quo vtrinque add[illegible]
Consaluus expressam ex ore naribusque magnam [illegible]
guinis copiam effudit, & spiritum simul Domino [illegible]
dit. Tum verò Christi simulacro sacrilegis manibus [illegible]
minuto, defuncti corpus reste ligatum, attractum [illegible]
interfectores in præterfluentem Monsengessem [illegible]
unt, ne videlicet (quod Mahometani confinxerant) [illegible]
uer ipsum tam malefici hominis sub dio relictum [illegible]
ni sui tabe cunctos inficeret. Hunc habuit exitū pia [illegible]
salui legatio: quo sublato, Rex eadem sæuitia [illegible]
Christianos pariter quinquaginta, quos ille extremo [illegible]
suo pepererat, magistri donis exutos iubet occidi [illegible]
mulatque cognitum est, regni proceres, quos [illegible]
vocant, rei atrocitate permoti consensu adeunt Reg[illegible]
&, si hominibus (inquiunt) hisce mors idcirco [illegible]
quòd aquam infundi capitibus suis à Consaluo [illegible]
rint; eadem & omnium nostrum, & verò tua [illegible]
caussa Rex est: omnibus vno eodem leto occumbe[illegible]
Qua denuntiatione repressus Regis furor cum [illegible]
tulum resedisset, eum biduo post Lusitani quoque [illegible]
ueniunt, docent quàm graui scelere sese obli[illegible]
terrores insuper addunt, non Deum modò in[illegible]
innocentissimi viri necem debitis pœnis, sed [illegible]
mines ipsos nobilissimi, bello atque armis vltu[illegible]
ea Rex diligenter excusare sese, culpam in suasores [illegible]
pulsoresque reijcere, magnum perpetrati facinoris [illegible]
lorem ostendere, denique vt factis verba [illegible]
è quattuor consiliarijs duos confestim interficit [illegible]
reliqui duo, quorum alter fuit princeps nefarij [illegible]
lij Minguames, rem odorati, maturè diffugerant [illegible]
men quòd summa diligētia conquirebantur, [illegible]

euasuri potentissimi Regis manus existimabantur. Hisce rebus perlatis in Indiam, Antonius Quadrius noster, id ipsum vehementer optante Prorege, idoneam nauigãdi tempestatem exspectabat, vt Socios aliquot Manomotapam mitteret ad cæpta promouenda, quæ felicem omnino progressum habitura sperabant, eius Ecclesiæ fundamentis tam innocenti castoque sanguine positis.

Nobis interea, carissimi fratres, omni cultu & obsequio propitiandus est Dominus; ac præter cæteros ipse quoq; Sylueria suffragator adhibendus, vt pari spiritus ardore succensi, deuotas Christo animas, Dei gloriæ & salutis hominũ causa tandẽ aliquando fundamus. Goæ.

GASPARIS VILElæ ad Socios.

ANno superiore, Cosmi Turriani missu, è Bungo discessurus Meacum, de mea profectione feci vos per litteras certiores. Nunc, quoniam id fore vobis gratum atq; iucundum existimo; ea persequar, quæ mihi ex eo tempore contigerunt: vt cùm Deo Domino gratias agatis, tum fratrem hunc vestrum à vestra cõsuetudine tanto locorum interuallo disiunctum, supplicationibus vestris adiuuandum intelligatis.

Anno igitur à Virginis partu MDLIX. comite Christiano Iaponio, Laurentio nomine, probo iuuene, & linguæ huius rerumque peritissimo, nauigium ethnicorũ conscendimus: iter autem nostrum (quod facilè iudicari potuit) aduersarius multis rationibus impedire conatus est. primùm enim ipso nauigationis initio, tanta repente malacia ac tranquillitas exstitit, vt nauis loco moueri non posset. Tum barbari vt muneribus pacem venturamque à Dijs obtinerent, stipem singillatim à vectoribus corrogare cæperunt. Vbi ad me ventum est, negaui me vnius Dei conditoris cœli terræque cultorẽ, in quo spes meas omnes haberem repositas, quidquam in ipsorum

rum delubra collaturum. quo illi responso adeo mo-
duerunt, vt eius incommodi caussam apud me reside-
ac proinde me in mare proijciendum esse affirmar-
Hic nos ad Deum mente animoque conuersi: cuius
neficio inflari vela manè postridie cæpta sunt. Sed
aliquot passuum millia processissemus, aduerso ve-
rursus retenti, quatriduum stare coacti sumus. Tum
rò barbari planè in nos caussam eius rei conferre,
bisque & significationibus conceptam iram ostend-
quæ tamen Domino miserante cohibita est. Deniq
portum quendam delati, ibique decem dies tempe-
coacti subsistere, communi sententia decreuerunt,
quaquam nos secum ex eo loco auehendos: & ipso
que nauarcho in eam sententiam adducto, nos d-
dere coegerunt: quem tamen, cùm aliam nauem
lam in eo portu offendissem, precibus placatum,
omnibus perpuli, vt me vltra eum locum passuum
& triginta millia deferret. Et quoniam nauarcho
us progrediẽdum nõ erat; barbari circũ naues quo
in eo portu erant circumcursare statim incipiunt,
bernatoribus apertè denuntiare, si prosperam op-
uigationem, nos omnino reijciant: ita cunctis ab-
bus, nos in littore sumus relicti: sed paulo post di-
alio confestim nauigio appulso, tam feliciter nau-
mus, vt portum citius ijs qui ante nos soluerant (
iam aliquot eorum in piratas incidissent) sine vl-
culo tenuerimus. Tum denuo instare barbari, &
larijs persuadere conati sunt, ne porrò nos ad vi-
caium veherent: sed frustra. etenim incolumes
nimus quarto Idus Sextileis: qui dies quoniam
Laurentio erat sacer, ipsum Christi martyrem,
tionis patronum asciuimus. est autem vrbs Sa-
ampla, plurimisq; ac pecuniosis mercatoribus
sima, suisque legibus ac moribus more Veneto
tur. Hic nos ex itinere aliquantulum recreati,
contendimus Frenoiamam, ab vrbe Meaco
bus decem & octo. mons autem est permagnus
tur à Bonzijs, & caput est regni, ad cuius radices

cus plenus piscium, passuũ nonaginta millia in longitudinem, vnum & viginti in latitudinem colligens, quem multi confluentes efficiunt amnes. in eius littore locus est ad montem pertinens cœnobijs plus quingẽtis visendus, multis alijs bellorũ iniuria deletis, quę quondã trium millium & trecentorum summam implesse dicuntur. Hæc autem cœnobia Bonzij variarum habent sectarum, bipedum superbissimi: ac ceteri quoque montis incolæ ad litteras natura propensi videntur, in quibus (vt opinor) excellerent, si se ad Christianam religionem adiungerent. ijs nos Euangelij lumen inferre conati, nihil profecimus, & nemo nobis aures, præter senem quendam Bonziũ, dedit: cui, & simul discipulis eius aliquot, demonstrauimus vnum esse Deũ opificẽ rerũ omnium, animosque hominum esse immortales. tum ille mihi in aurem insusurrans, orationem meam, quamuis placitis laponiorum aduersaretur, planè sibi probari dixit, & præsertim quæ de animorum æternitate à me fuerant disputata: sed quominus Christi sacra susciperet, se Bonziorum metu, capitisque periculo deterreri. vbi igitur frustra nos laborare intelleximus, inde profecti, paucis diebus Meacum hyeme tum ineunte peruenimus: est autem vrbs perampla, tametsi maior olim fuisse traditur, cùm esset eius longitudo passuũ vnius & viginti millium, nouemque latitudo. Hanc montes editissimi cingunt: quibus in imis ingentia vbique & opulenta cœnobia, atque ædificia antiqua cernũtur: quanquam seditionibus & incendijs vnà cũ ipsa vrbe, magna ex parte disiecta & excisa; vt, quod nunc vrbis incolitur, priscæ magnificentiæ tenuis quædã velut imago esse perhibeatur. Regio est in primis frigida, partim ex copia niuium, partim ex arborũ cæduarũ inopia. Sterilis autem adeò, vt raphanis, rapis, malis insanis, & leguminibus vulgo vescãtur. hæc autem ciuitas dicitur quondam religione ac litteris floruisse: cuius rei argumentũ etiã illud afferunt, q̃ ex eadẽ vrbe monteq; omnes laponiorum sectæ manauerint, quarũ principes ac magistri in his locis sibi in hoc vsq; tẽpus sedes ac domicilia collocarunt. Meaci igitur,

conducto hospitiolo, cùm nemo ferè ad nos ig
adhuc,& obscuros audiendos accederet,mihi facie
existimaui, vt primùm omnium Regem siue Impe
rem honoris caussa inuiserē, vt eo benevolo, prop
vteremur:deinde sumpta Cruce, in mediā viam e
bus prodiens Christū palā prædicare instituí,quas a
ces ingens continuò populi multitudo conueni
rum nouarū studio,alij etiam cauillandi ato
Quorum interrogationibus cùm ita Deo adiuta
sponderetur à nobis,vt ipsorum rationes planè in
ri ac refutari cōstaret;aduentus nostri fama totā
ita peruasit,vt omnium sermone celebraretur,
improbaretur nostra doctrina, partim etiam de
aliquos inueniret. Bonzij quidem furentes circu
sare vicos,plebem in nos incitare, Euangelium
maledictisque proscindere,falsis etiam testibus
ri,nos carnes humanas vorare,repertasq; domi
ossa cadauerum:alij denique nos hominum spre
monas dicere:hortari etiam vicinos,vt nos finib
lerent:ædium verò domino exprobrare,quòd no
is tectis morari pateretur:qui ipsorū dictis impul
hi renuntiari iussit,vt confestim migraremus.
tus quò me reciperē, haud ita continuò para
cto gladio in me impetum fecit,quamuis intelli
me occidisset,se vel patrijs legibus capite pun
vel eius ignominiæ vitandæ caussa, mortem
more sibi vltrò esse oppetendam. Ac meus qui
tum esset animi sensus ac status,cùm impende
hi è barbari manibus ensem aspicerem,existima
stis ipsi.Et sanè mihi affirmanti credite fratres,
tum interesse,vtrū quis mortem apud se tacitus
tur & cogitet,an oblatam sibi propius intueatur
nat.Ego me (ad quem enim confugerem?) Deum
tum cōmendaui ac tradidi, cùm vna me res co
re solaretur, quòd inter eos terrores minasq;
in hac vrbe, quæ omniū Iaponicarū superstitionū
rens,disseminari & crescere intelligerē. Eo pacto
functus, cùm iā aliquot Christianos feci

furori cõcedere, & in alias ædes migrare constitui, quas nobis vini propola quidam exhibuit perincommodas. quippe quæ Ianuario mense in magna niuium copia, frigoribus maximis, & parietibus, & omni alio munimento carerent. Hic nos maiore etiam animo ceptis institimus, Dei beneficio parati, vitã, si opus esset, in Christiana caussa profundere, iamque & è ciuibus plures, & è paganis permulti Christo nomina dare non dubitabãt, quamuis ob idipsum vulgo despicerentur; & Bonzij, quamuis aliqua ex parte placati, nondum tamen calumnijs ac maledictis nos lacerare desisterent, quinimmo ne vspiam consistere nobis liceret, communi consilio emptores ab eius taberna qui domum nobis locauerat, auocare cæperunt: quo ille permotus incommodo, sæpius egit mecum, vt inde migrarem: sed tamen solitudinem nostram miseratus, quòd nullus præterea foret nobis in vrbe locus, tres menses de habitatione commoda re decreuit. quo temporis spatio multa frigoris, laboris, valetudinis incommoda non solùm æquo, sed etiam libenti animo (Domino auxiliante) pertulimus. Iamque æstas appetebat, cùm Regem rursus adiuimus, vt nobis in vrbe tutò manendi faceret potestatem. ac, tametsi obtrectatores non defuêre, feliciter tamen diploma statim abstulimus, mortis proposita pœna, si quis nos aut iniuria afficisset, aut quò minus suscepto munere fungeremur, impedire ausus esset. Ea re & iniquorum impetus retardati, & Christianorum numerus ita auctus est, vt necesse fuerit per ampla domo ad eam rem coêmpta tẽplum instruere, quò non Christiani solùm, sed etiam ethnici confluebant. quorum alij se ad Ecclesiam aggregabant, alij cùm verba nostra vehementer probarent, baptismi tamen petitionem se differre dicebant, quoad eius res Christiana patesceret. Annum iam in opere versabamur, meliusque res ibat in dies, cùm perpetuus ille hostis bonorum omnium, Bonzios, alios que barbaros impulit, vt magna pecuniæ vi in commune collata magistratus corrumperent: qui muneribus deliniti insscio rege nos summa cum ignominia exterminassent vti-

que, nisi cognita re ethnicus quidam primarius, vi
nus, & nostram caussam apud Regem agere solitus,
cte antequam domum nostram irrumperent in
me per nuntium monuisset, vt Bonziorum rab
præsentia declinarem, meque in arcem quandam
ad sextum decimum lapidem ab vrbe, reciperem.
silio à Christianis probato, magna eorum manu,
nocte ad arcem vsque deductus, fere quatriduum
Sed cùm iam res postulare videretur, ne diutius
mus, Meacum occultè regressi, ad Christianum
diuertimus. quo tempore varius erat de nostro
populi rumor: cùm alij iniuria, alij iure optimo
pido pulsos dicerent. Christiani verò clam eò
tes, quibuscunque rebus poterant, consolari nos
re conabantur: quorum opera quattuor mensium
cijs impetratis, vt interea de nostra mansione,
fectione ageretur; in publicum magna omnium
rum gratulatione prodiuimus, neque ita mul
sacra ædes nobis est restituta. Quæ dum gerun
Regem delatum est, contra ipsius edictum quam
in nos Bonzij ac magistratus fuissent. qua re per
multo nobis in posterum diligentius cauit. ad
verò fracti ac debilitati non modò nos vltra ver
stiterunt, sed etiam facta iam nobis libera com
di potestate, nonnulli fauere visi sunt. ita, quod
um diabolus in nostram perniciem ceperat, id
maximè nobis diuinitus profuit.

Restat vt nonnulla de superstitione, sacris
tis attingam, vt ipsorũ cæcitate perspecta, eò
xè pro ipsis Dominũ deprecemini. Primùm Aug
se concelebrant ludos quos vocant Gibon (quæ
minẽ significat) quod ij ludi homini sacri esse
quorũ eiusmodi est ratio. Primùm in vrbis vi
cũque collegia, describunt pegmata excogitã
daq; inde vbi festus dies aduenit, veluti ad sup
populus coit. Agmẽ currus quindecim, vel vig
dũt sericis pretiosisq; tapetibus, eo operti in ijs
ti psallẽtes, vel tympana pulsãt, vel tibijs coac

gulos aũt currus hominib⁹ tricenis, aut quadragenis impulsos sua quemq; artificũ turba sectatur. Alia deinde sequũtur vehicula hominib⁹ armatis instructa, sericis itẽ, varijsq; priscarum rerũ monumentis ornata. Hoc ordine põpa delubrum præteruehitur, cuius delubri ea celebritas est: qua in re matutinũ tempus omne cõsumitur. Sub vesperã inde binæ lecticæ prodeũt: altera illius quẽ colunt Dei, lecticarijs ita cõpositis, vt pręsentis numinis põdere valde fatigari premiq; videantur; alteram esse aiunt amicæ cuiusdã ipsius. neq; ita multo post, tertia lectica vxoris iustæ gestatur, cui simul ac maritus per nuntiũ significauerit se vnà cum pellice aduentare; lecticarij statim huc atq; illuc lymphati discurrunt, itaque vxoris zelotypiam insaniamque significant. Hic populus magna edit signa doloris, atq; mœstitiæ: plorant multi, multique ad consolandum Deæ animum positis genibus eam supplices venerantur. denique lecticæ coniunctę ad phanum redeunt: atque ita ludis finis imponitur.

Neque ille minus miserabilis error est. Eodem Augusto mense biduum tribuunt colendis Manibus mortuorum. sub imminentem noctem in ædium foribus lampadas multas accendunt vario genere picturæ, & ornatu: inde vrbem tota nocte perambulant, alij religionis, alij etiam spectandi caussa: magna etiam populi vis, cùm aduesperascit, ex vrbe, aduentantibus (vt ipsi videlicet opinantur) suorũ Manibus obuiã prodit. Vbi quendã ad locum peruentum est, quo loco eos sibi occurrere arbitrãtur; humanis primùm verbis excipiunt: Felix (inquiunt) faustusque sit vester aduẽtus. Iãdiu aspectus vestri fructu caruimus: cõsidete parumper, ciboq; vos ex itineris defatigatione reficite. Tum oryzam, poma, & aros apponunt cibos: quibus ea per inopiã non licet, ij aquã calidam secũ afferunt: ibique totam horam morati, quasi finẽ epularum exspectent, precibus eos in suas domos inuitant, aiuntque præcedere se, domus instruẽdæ caussa, parandiq; conuiuij. Vt biduũ illud affluxit, accẽsi funalib⁹ oppido plebs egreditur, lumina discedẽtibus pręferens, ne scilicet in tenebris offendãt, aut quopiã incur-

currant:inde in vrbem reuersi,ædium tecta lapidi[illegible]
bus diligenter excutiunt,ne qui fortè ex Manibus [illegible]
bus nimirum aliquod sibi metuunt damnum) [illegible]
remanserint:tametsi eos miserantur nonnulli,quo[illegible]
uulos dicant esse,&,si fortè eos in itinere imber [illegible]
serit,extingui misellos. Interrogati Iaponij,cur ill[illegible]
lum præbeant,respondent, eos ad paradisum [illegible]
suum,qui abest leucarum decies millies millena [illegible]
quod iter nos minus quàm triennio conficitur, [illegible]
è via,recolligendarum virium caussa huc diuertere [illegible]
eos etiam dies omnia sepulcra diligenter purgant [illegible]
zij autem videlicet regnant; nemo est enim re fam[illegible]
quamuis exigua, quin ad expiandos ritè suorum [illegible]
nes,Bonzijs munus aliquod afferat. Videtis fratres [illegible]
carissimi huius gentis errores,& tenebras, in quibus [illegible]
ret adeo pertinaciter, vt eam inde ægrè admodum [illegible]
ruas. Obsecrate Dominum,vt eos pro sua bonitate [illegible]
uertat.

Ad hæc,alios etiam agunt celebri cum certam[illegible]
dos mense Martio sanè detestabiles. Conuenit[illegible]
meridiem quibuscunque libuerit, armati, decor[illegible]
suorum imaginibus picti humeros. tum duas in [illegible]
uisi,pueri primùm lapidibus, deinde cæteri sagi[illegible]
sclopis,mox contis,postremò gladijs dimicant [illegible]
pugna semper ferè nonnulli desiderantur, [illegible]
vulnerati discedunt, omnibus qui in eo præli[illegible]
piam occiderint,aut plagis affecerint, impun[illegible]
posita. omnino bellicosa est natio. hoc ipso [illegible]
hæc est oblectatio: militibusque pro numero [illegible]
tate capitum, quæ ex hostibus cæsa retulerint, [illegible]
persoluuntur.

Dæmon autem tanto apud hosce miseros [illegible]
est,vt ei magnificentissima phana exstruantur [illegible]
bus horribili specie sese identidem offerens, [illegible]
adoratur à populo,tum præsertim in monte [illegible]
in quo fuisse quondam aiunt cœnobiorum [illegible]
quamuis nunc minus multa visantur:quorum [illegible]
in primis opulentum, & confluenti omnium [illegible]

multitudine vsque adeo celebre, vt cùm Reges bella gesturi ingentem auri vim ei delubro voueant, & victoria parta persoluant; tum infima quoque plebs in suis difficultatibus atque periculis eodem auxilij causſa confugiat. quibus dæmon per quietem apparens persuadet, se ipsorum religione placatum, eos è periculo eripuisse, perindeque ijs cætera in posterum cessura, vt ipsum ritè negligenterue coluerint. quibus ille artificijs ita imperium in has gentes exercet, vt magnopere metuatur, obseruetur, denique adoretur ab omnibus.

Ille quoque deplorandus hominum error est. Bonzium quendam Combadaxi nomine, ante octingentos annos ferunt in hac vrbe versatum: quem equidem eximio hominis forma dæmonem fuisse: adeo nefaria scelera ab eo excogitata, cæterisque demonstrata narrantur. hunc tradunt deducere stellas è cœlo, & futura prædicere solitum: inuentorem etiam litterarum fuisse, quibus Iaponij vtuntur, sibique multa eaque magnifica templa ædificari iussisse, extremaque iam ætate subterraneũ sibi effodi specum, in quem vltrò se condidit, cùm diceret, se iam vitæ huius satietate teneri, & in eo specu vicentem velle quiescere ad annorum decies millies millena millia. quo tempore fore, vt magnus quidam in Iapone doctor existeret, seque tum in lucem hanc esse reuersurum: eo sermone habito, se intra specum obturato ostio occludi imperasse. magnum est eius vbique nomen, & viuere etiamnum creditur, multisque se per visum offert, & ab eo plerique suppliciter opem implorant. Anniuersaria verò illius diei solennia, quo die se se in speluncam abdidit, mirum quanta remotarum etiam nationum frequentia celebrentur.

Alij præterea alijs ætatibus fuêre tres vel quattuor Bõzij summa eruditionis existimatione, quibus item magni honores habentur: sed vni præsertim, quem ante annum trigesimum vixisse perhibent, auctorem sectæ eius, quam Icoxos vocant: magna apud plebem auctoritate: Sectæ Bonzius semper cum imperio præsidet, stupris, flagitijsque palam turpiter deditus. quem plebs nihilo-

hilo minus tanta pietate, ac veneratione prosequ[illegible]
cum si modò aspexerit, vim lacrymarum profund[illegible]
uique se admissis noxis ab eo suppliciter petat. [illegible]
tum pecuniæ deferunt, vt magnam Iaponicarum [illegible]
tiarum partem vnus obtineat. Festos verò eius die[illegible]
tannis ita conferta populi multitudo concelebr[illegible]
ipso cœnobij aditu, cùm fores aperiuntur, oberi[illegible]
semper intereant: quibuscum ita præclarè agi [illegible]
vt nonnulli religionis causa sese pedibus irrumpe[illegible]
vltrò calcãdos necandosque substernant. Nocte [illegible]
oratio de laudibus eius dum habetur, tanta aud[illegible]
comploratio oritur, vt si publicè magnum aliqu[illegible]
commodum ac vulnus esset acceptum.

Magna est etiam sanctitatis opinio Bonzij No[illegible]
qui ante quingentesimum annum floruisse dic[illegible]
Foquexanæ familiæ princeps fuisse.

Hactenus de rebus Meacensibus. venio ad Sa[illegible]
Ego Sacaium Cosmi iussu Meaco me contuli, [illegible]
in præsentia: quam vrbem, cùm ex concursu ho[illegible]
ad nos audiendos (quorum aliqui iam baptiz[illegible]
lætam nobis animarum segetem allaturam; [illegible]
copiosissima ac munitissima est, tutum nobis in [illegible]
tibus bellicis perfugium fore confidimus.

Multa vidi post meum aduentum memorata [illegible]
è quibus ne longior sim, vnum duntaxat expo[illegible]
lio mense festum diem agunt Daimaogini, qu[illegible]
lenti sanctitate virum, asseclam aiunt fuisse p[illegible]
dam Imperatoris. hunc Sacaiani adorant, te[illegible]
pluribus ei dicatis, & ludos eiusmodi faciunt. [illegible]
meridianis viam vrbis longam ad passus duce[illegible]
uersis vtrinque tignis ac tabulatis obsepiunt, ne [illegible]
trospicere liceat: tum magna hominum m[illegible]
tribus passuum millibus eò contendit. in primo [illegible]
idolum procedit equo insidens, stricta ingenti [illegible]
pueris duobus deinceps comitantibus, quorum [illegible]
cum eius & pharetrã, alter accipitrem gerit. pu[illegible]
tæ equitum turmæ certis insignibus distinctæ [illegible]
& magna præterea peditum vis, qui voto sese [illegible]

tati obstrinxêre; saltantesque concinunt, Xenzairaquu, Manzairaquu; hoc est annos mille voluptatis, mille millena millia gaudij. Hanc turbam Bonzij primùm candidati psallentes, deinde vniuersa nobilitas in equis mitrata, postremò quinque vel sex veneficæ magno mulierũ comitatu linteatæ sequuntur: extremum agmen claudunt ingentes armatorum copiæ ad excipiendam Daimaogini lecticam prodeuntes ad viam, quam clausam esse dicebamus. Lecticam verò ipsam inauratam lecticarij ferunt viginti, qui varias cantilenas velut intercalari quodã carmine concludunt, Xenzairaquu, Manzairaquu. Eandem, simulatque profertur in publicum, iactata suppliciter stipe, alijsque similibus veneratur populus. Hanc ego superstitionem, & alias in hac vrbe conspexi, quas Dominus aliquando penitus abolere dignabitur. Meacum ad Natalem Domini cum Christianis agendum post menses quattuor cogitabam, vt mense Martio Sacaium denuo reuerterer, Christianamq; rem omni conatu fulcirem, quoad nobis supplementum aliunde in tanta operariorum inopia submittatur. Vos per Dominum obtestor fratres mihi carissimi, animum inducatis ad hanc prouinciã adeundam. Etenim si quod vnquam tempus amplificandæ Catholicæ Ecclesiæ fuit idoneum, nunc certè egregia sese præbet occasio. Iaponica lingua haud sanè difficilis est, vtique ad intelligendum. patientia tantùm, animique submissione opus est ad ea quæ Dominus permiserit, perferenda: quas ille omnes pro sua benignitate profectò impertiet ijs, qui huic colendæ vineæ sese alacri animo obtulerint. Quod nos etiam atque etiam obsecramus, vt in animis vestris & omnium semper inhabitet. Sacaio.

XVI. Calend. Septemb.
MDLXII.

EX EPI-

EX EPISTOLA ARIAE SAN
&tij ad Socios.

EGo in hac vrbe fratres mihi ca
operam nauo curandis ægrotis,
Hospitali domo sunt; & simul
quindecim partim Iaponios, par
tam Sinas, qui apud nos edu
teras & musicen doceo, quò ma
remonia cultuque sacra in pol
peragantur: quam rem ad co
nem barbarorum nõn mediocriter profuturam
fidimus. In his pueris duo numerantur, alter qua
cim, alter vndecim natus annos, tam excellen
præditi, vt id ætatis, Christianos concionibus
lacrymas vsque permoueant. Sed maiorẽ Cosm
rianus Meacum misit ad ædem sacram tuendã, A
parem Vilelam in opere subleuandum: minor a
remansit. Institutum nostrum in Iaponijs erudi
iusmodi est. Ioannes Fernandus, qui bene iam
ponicè, edocendis neophytis primum operam
de certum in locum se confert, quò multi ad
citandi & quærendi caussa conueniunt, quibus
pondet; refutatque, cùm opus est, errores ipsor
sæpenumero bis in die. vertendis etiam Iapon
sarijs quibusdam libris vacat, adhibitis ad
nullis incolis Christianis, vt versio purior, cì
suauior sit: ex ijs qui Christiana disciplina
aliqui sunt viri primarij, quorum vnus ante
Bonziorum cœnobio cum potestate præfuer
nicis superstitionibus litterisque apprime

Ad conciones, quæ singulis anni festis
Quadragesimam verò multò sæpius habe
suis & ratione lucri neglecta, tam alacriter
titat plebs, vti freno potius, quàm calcaribus
tum verò concionibus proficiatur, satis
pietate cultuque sacrorum, vel ex

Christianorum benevolentia, quam sanè augeri constat in dies. Hebdomadæ sacræ diebus cùm cætera solennia ritè sunt persoluta, tum verò quinta feria in cœna Domini, posteaquam pauperum pedes de more ablati sunt, flagmen processit eorum, qui sese flagris cædebant: sequebantur tredecim pueri ornatu funebri, passionis Domini argumenta gestantes: ij suum quisque carmen elata voce tanto cum animi sensu pronunciauerunt, vt nemo omnium, quotquot erant in templo, lacrymas tenere potuerit. Paschali autem die Dominico, historiæ quædam è sacris litteris actæ sunt: vt exitus Israelitici populi ex Aegypto, specie rubri maris in vestibulo templi machinationibus artificiosis exhibita, quæ transitum Israelitis præberet, ingressum autem Pharaonem vnà cum exercitu obrueret. Ionæ quoque Prophetæ casus, aliaq; similia spectacula edita sunt. Supplicationibus absolutis, dialogus publicè est habitus, in quo superiorum dierum ex morte Domini luctus atque mœstitia cũ Paschalis celebritatis lætitia & gratulatione recreabatur: quibus rebus mirum quanta voluptate affecti fuerint Christiani. Atque iam ante, ipsis quoque Natalis Domini feriis, orbis terrarum totius inundationem, custodias Loth, Abrahami victoriam, denique pastorum aduentum ad oppidum Bethleem, sermonesque cum Virgine Dei matre habitos ita ad viuum effinxerant, non modò vt spectatores, sed actores etiam ipsi præ intima animi dulcedine collacrymarentur. Atque hæc de rebus Bungensibus.

Nunc de cæteris Iaponis partibus pauca complectar. Gaspar Vilela Meaco Sacaium profectus primarij cuiusdam viri precibus inuitatus, non solùm peramanter ab eo acceptus est, sed etiam eiusdem benignitate sumptuque templum ædificauit, quo populus ad Euangelium conueniret: statimque constitit operæ fructus, nonnullis ad Baptismum adductis, in iis adolescente filio eius, apud quem Gaspar diuerterat, præclara indole puero, qui tam illustria virtutis ac pie-

tatis dedit indicia, vt eius opera parentes quoque
sius, fratremque natu maiorem, qui iam ad religionem
Christianam valde se propēsum ostendit, ad Ecclesiam
Dei aggregatum iri Domino fauente speremus
rum hunc Gaspar deinde, parentibus non inuitis
nimirum adolescentulus precibus vicerat, in Bungum
misit, vbi quid egerit, è Ludouici Almeidæ epistolis
gnoscetis

Quod ad Amangutianam Ecclesiam pertinet, quam
iam diu nobis lustrare non licuit, morem præceptum
sibi à Cosmo tradita Christianos studiosè retinere
nouimus. Dominicis diebus in templum sacra
picta, quam eò misit Cosmus, ornatum, frequenter
ueniunt: atque vbi Deum ritè precati sunt, vnus
ex Catechismo Iaponicè scripto nonnulla recitat
quibus deinde disserunt inter se.

Habent etiam quosdam quasi œconomos ægros
pauperibus subleuandis pecunia, quæ tum ad ea
tum ad curanda Christianorum funera in com
confertur. Aliqui etiam in Bungum ad Confessionem
& audiendum verbum Dei se conferunt. eam Ecclesiam
Cosmus, quoniam per operarios non potest, saltem
litteras consolari & confirmare non desinit.

De Firandensibus autem rebus illud accepimus
gem hoc anno se denuò Christianis æquum præbuisse
pisse, templique exstruendi iam nunc illis potestatem
fecisse eo fortasse consilio, vt cum Cosmo in
redeat, & hac ratione cum Lusitanis fœdus &
renouet: quorum sibi amicitia, atque con
quàm sit fructuosum, vt clarius desiderando
uem eorum, superioribus diebus Firandum
& Cosmo, & Lusitano viro nobili, qui tum in
naio versabatur, nauarchi eius auunculo
ciendum, vt in alias oras auerterent. Igitur
testate ab Rege Bungensi quamuis ægre
Cosmi valetudine atque incolumitate solicitus
dum vterque profecti sunt. Funaij autem, vbi
nis auditum est, Cosmum profectionem parare

tes continuò ad eum ventitare cæperunt, parentem illum atque pastorem agnoscere, manibus hi, illi etiam humi prostrati, pedibus oscula figere: quibus Cosmus expostis, quàm iustis de caussis iter illud ingrederetur, & simul mandauit, vt vicarijs, donec rediret (quod propediem erat futurum) diligenter obtemperarent: atque ita abeis digressus est, multis cum viris, mulieribus, puerisque magno cum luctu ac mœrore extra oppidum prosequentibus, quo absente, cùm barbari se in templum nostrum insolenter inferrent, ea re cognita Rex misit è familiaribus suis, qui templum assiduè custodirent, & in vincula abriperent, si quis in eum locum se contumeliosè gessisset: atque eiusdem præsidij negotium duobus etiam primarijs ciuibus dedit, in ea vicinitate habitantibus. In ipso autem itinere labores atque pericula Cosmo non defuêre: tertio quippe die in latronum insidias incidit, quorum vnus intentum iam arcum in Cosmi pectus non sine magno eius vitæ discrimine obuerterat, cùm ex ipsius comitibus quidam ante sagittam emissam, adductas arcus habenas præcidit. Firandiautem magna cum gratulatione à Lusitanis exceptus, qui nauis vexilla sustulerant, & tormentorum situ lætitiam significauerant, in ædiculam diuertit ab Ludouico Almeida raptim, dum templum ædificatur, exstructam: vbi cùm cæteros Christianos, cognito Cosmi aduentu terra ac mari vndique confluentes, tum nautas ipsos Lusitanos admissis noxis per confessionem absoluit, iisdemque facilè persuasit, vt cum oneraria ex eo portu discederent. Hæc habui de Iaponensium rerum progressu quæ scriberem. Vos Dominum precari assiduè insistite fratres, vt nos idoneos veritatis Euangelicæ prœcones efficiat. è Bungo. v. Idus Octobris.

MDLXII.

LVDOVICI ALMEIDAE ad Socios.

ANno superiore cum Ecclesiis F
Firandi, alijsque lustratis in B
ægrotus ex itinere redijsse, vt
è morbo conualui, de tota per
one mea feci vos per literas c
quas quoniam vobis esse grat
go, pergam ea scribere, quæ q
ijs locis euenêre, in quibus m
ri ex eo tempore contigit: nam cætera ex aliorum
ris cognoscetis.

Firandi erat Christianus quidam quinqu
& sexagesimum agens annum, scriba Regis mi
ille apud se in honore habebat, liberaliterque tra
is igitur Christianus cùm animaduerteret se in
tæ exitum appropinquare; susceptas in vita imma
tura Confessione delere; & (quoniam nullus cun
cerdos) Bungum vel cum Regis offensione, pe
rei familiaris petere omnino constituit, rem itaq
vxore communicat; quæ (vt erat præstanti
pietate mulier) consilium vehementer proba
solummodo monuit, vt quàm occultissime
in se Regis iracundiam prouocaret. Quocirca
Christianus intempesta nocte conscendens
iter intendit: cuius discessu postridie
partim quòd eius opera admodum indig
quòd se inconsulto inuitoque abijsset, mag
gio statim instructo, misit qui hominem p
tur. Iamque magno suo bono è finibus F
regni in Reguli cuiusdam ditionem euasera
uenientibus qui ad eum capiendum missi era
iussu, cui cum Firandensi rege amicitia
eodem Rege postulante oppressus, & in
ditus est. Firandi vbi cognitũ est illum
nec tamen vt rediret vllo pacto adduci
ad eũ Rex cognatos ipsius nonnullos, qui

contarentur: sed vxor contrà per litteras ei suasit à susceptio itinere nequaquam desisteret, bonoque animo esset, se laborum ipsius periculorumque breui consortem futuram. Sed videlicet currentem incitabat. Cosmus autem vbi id resciuit, egit cum Rege Bungi, vt Christianũ ab regulo per litteras impetraret: quas qui pertulit litteras, offendit hominem magna in Deum fide, spéque subnixum, de se ipso autem adeò demisse, maleque sentientem, vt non modò qui in Bungum ad Confessionem incolumis perueniret, sed qui vllo prorsus beneficio afficeretur à Deo Domino nostro, se prorsus indignum affirmaret: tantoque in se ipsum odio erat incensus, vt ad quotidianas verberationes & precandi assiduitatem, & alia quoque voluntaria supplicia adiungeret, tanta cum sui cognitione, vt precibus Christiani, qui regiam epistolam attulerat, nequiuerit adduci, quicquam vt de instituta vitæ austeritate remitteret. Denique solutus in Bungum ægrè peruenit tanta animi sui cum voluptate, tantasque Deo gratias agens, vt rem verbis assequi nequeam. Cuius aduentus cùm ad cætera multa profuit, tum ad Christianorum fidem ac spem in Domino augendam. Eum Cosmus, pueris, quos alimus domi, instituendis præfecit, & pijs quibusdam libris in Iaponicum sermonem vertendis. Magnum apparet in eo precandi studium, & caritas; &, licet extrema sit iam ætate, vix vnquam cessantem repes. Eum Dominus ad finem vsque conseruet.

Per idem tempus nobilis quædam mulier, primarij cuiusdam vxor, ex familia regis Bungensis, à dæmone vexata, per campos tanto cum vlulatu, atque impetu ferebatur, vt à nemine contineri posset. Hanc sibi Cosmus à Christiano quodam insigni viro commendatam iussit perduci, & in cubiculo publici valetudinarij, pertinacibus custodibus adhibitis, collocari iussit. Et quoniam Deum venerat mulier, se baptismi beneficio sanitatem esse recepturam, habebatque mentis eius animique vexatio dilucida interualla; ijs opportunè Cosmus usus ad eam Christianis præceptis ritè imbuendam,

quibus vt satis erudita visa est, in magna Christianor
corona, eam Dominico die baptizare constitu
mulier tum sanè quieta, sed cùm primum cap
aqua perfundi cæptum est, tanta repète vis co
clamoresque edidit ira magnos, vt omnes quot
eramus, perterrefecerit. Tum Cosmus à quatu
apprehensam, teneri ad finem vsque Baptis
uit: quo absoluto misera fractis viribus concid
famulorum manus in hospitale cubiculum el
Ex eo tempore nullum eiusmodi incommod
molestiam hucusque perpessa est. quare &
rum fides non mediocriter aucta, & manu
ta permotus est, vt ab Rege petierit, sibi per
Christiana sacra suscipere: quòd ei Rex ita
terque permisit, vt diceret gratum sibi fore, si
qua familia imitaretur itaque baptizatus
beris, cognatis, & famulis, sanè quàm in
ciunt. Ego interea vires è morbo collegeram,
mensis Octobris initio misit me Cosmus,
Christianis domesticis vno, ad templa quinque
varijs locis regni Bungensis commodo Christ
exstructa. mensem in eo itinere posui, mu
gaui ethnicos; Christianos autem docui, qua
templa concelebrarent, sermonesque inter se
ne sererent, si quando ad vrbem venire nō po
dam etiam areas defixis Crucibus Christian
turæ dicauimus: deniq; in singulis templis
seu piaculare granum relictum cum codicil
scriptas grani indulgentias continerer. Ad
mum reuersus, Cangoximam mense decem
profectionis caussa fuit Emmanuelis Mesq
sex Lusitanis aduentus, qui vt per Confessio
tis sunt absoluti, Cosmum rogarunt etiam
vt me Cangoximam ad hyemem ibi cum
dam, Christianos visendos, & promulgand
Euangelium mitteret. idipsum Regi quoque
mano fore gratissimum, quippe qui magnam
voluntatem scriptis ad Prætorem Indæ

que ad Antonium Quadrium eidem prouinciæ pro Societate Præpositum, ostendisset. è Bungo igitur (vt dicebamus) profecti, gelu, & frigoribus maximis, quatriduo ad mare peruenimus: cùm semper, vbi sub vesperam constiteramus, verba de rebus diuinis ad incolas fecissemus. Inde solutis anchoris, inter nauigandum, ad uersovento in oppidum sanè frequens coacti descendere, cùm spectaculi nouitate permota (nunquam enim Lusitanos antea viderant) magna hominum vis ad nos conuenisset, per eam occasionem eis Euangelium nunciauimus: quo illi audito, obstupefacti, ad nos audiendos iterum ac tertiò redière, atque vniuersi pænè professi sunt, nisi Reguli metus obstaret, se Christo nomina libenter daturos, idque eo cum animi dolore sensuque, vt nos ad misericordiam prouocarent. Dixi me cum Regulo acturum (qui Bungensis Regis est stipendiarius) vt cuilibet Christiano esse impunè liceret: eosque solatus vt potui, ex eo loco discessi. digressu meo lacrymæ nonnullis obortæ, vt si diu mecum vixissent, apud quos non toto biduo fueram. ex quo facilè iudicare possitis, quanta sit huius gentis ad humanitatem, religionemque propensio. Angunem delati, & à Regulo peramanter excepti, vt primum opportunum est visum, de rebus diuinis, & animorum immortalitate cum eo colloqui cæpimus: multisque sermonibus vltrò citroque habitis, cùm etiam familiæ partem à cœna ad audiendum accersisset, sera iam nocte ab Rege dimissi, nauarchum quendam Lusitanum sanè tempestiuè conuenimus: cùm enim nostra hortatione permotus, concubinam, ex qua duas susceperat filias, iusta cũ dote in matrimonio legitimo collocasset, paucis post diebus est mortuus. Ex eo portu Tamarim tendentibus, vbi Emmanuelis Mendozæ nauis instatione erat, arx in itinere occurrit Hexandoni vi principis, in edito monte posita, omnium quas in vita videre me memini, & loco & opere munitissima. quippe quam decem fere propugnacula cingunt, inter se non nisi ponte subductili peruia, magnoque interuallo di-

ſtantia, foſsis ita profundis, vt deſpicientium oculis
tudo caliginem offundat, perpetuo (vt aiunt) [illegible]
mentis exciſo: quod equidem vix hominum [illegible]
potuiſſe crediderim. ibi cùm Hexãdoni vxorem, [illegible]
tuordecim præterea Chriſtianos multis iam [illegible]
ciſcus Xauerius Deo peperiſſet, mihi faciendum [illegible]
maui, vt me ad eos conſolandos, confirmandoſque
ferrem. qui me omnes, ſed vxor præſertim Hexã[illegible]
amiciſſimè acceptum, multa cùm de Franciſco [illegible]
rio, tum de Bungenſi, Meacenſi, cæteriſque in [illegible]
conſtitutis Eccleſijs percontati, felicique ipſi[illegible]
greſſu valde lætati ſunt. me autem idcirco etiam [illegible]
viderunt, quod iamdiu neminem omnino è So[illegible]
noſtra conſpexerant. quo toto temporis interu[illegible]
in Chriſtiana fide partim ſenis cuiuſdam Chriſti[illegible]
norati viri velut magiſtri familiæ ſtudio, partim [illegible]
quibuſdam miraculis diuina prouidentia [illegible]
Relictum ſibi libellum deſcriptis Xauerij [illegible]
nijs, alijſque precandi formulis, æquè ac ſacras [illegible]
as pia mulier admodum religiosè cuſtodiebat, [illegible]
virtutis remedium. Etenim ægrotos complu[illegible]
Hexandonum iam deſperatum, corporibus [illegible]
impoſitus libellus ille ſanauerat. Nec minore [illegible]
nex traditum ſibi ab eodem ſeruabat flagellum [illegible]
guli Chriſtiani interdum (nec enim ſæpius [illegible]
ille, veritus ne vſu nimio abſumeretur) ſeſe [illegible]
ſueuerant, quòd eam rem non ſolùm animis, [illegible]
iam corporis prodeſſe diuinitus intelligerent [illegible]
lier ipſa quam diximus, morbo grauiſsimo [illegible]
cùm varia medicamenta fruſtra tentaſſet, [illegible]
gellum poſtremò confugiens; Franciſci Xauerij [illegible]
tandum eſt, meritis continuò in priſtinam [illegible]
nem eſt reſtituta. cum omnibus igitur de [illegible]
familiariter colloquutus, ara etiam excitata [illegible]
tiſsimæ Virginis imagine pereleganti, quam [illegible]
cum attuleram; pueris nouem, in ijs duobus [illegible]
filijs Baptiſmo luſtratis (quos iã ſenex ille Chriſtiana [illegible]
dimẽtis imbuerat) incredibili cũ eorũ [illegible]

manè discessi, commeatu ab ipsis affatim instructus, atque pollicitus me in reditu, quindecim dies apud ipsos commoraturum. Cãgoximam simulatque peruenimus, Regem adiui confestim, eoque collaudato quòd Euangelium in suo regno promulgari cuperet, multisq; præterea verbis habitis, petij vt liceret mihi in præsentia Tamarim vsque ad Lusitanorum stationẽ excurrere. quod ille cùm permisisset ea tamẽ conditione, vt auum ipsius eximere inuiserem, Tamarim tridui itinere, diuertentes ad Regis auum, ire perreximus, maxima niuium copia, quæ aciem oculorum retunderet, viaque teterrima, occultis passim occurrentibus foueis, è quibus iumenta sese agrè admodum expedirent. In eo igitur portu, ægrotis primùm curatis, quorum ingens erat numerus partim sæuitia frigorum, partim etiam cibariorum inopia deinde ethnicis nouem, qui idipsum à me diu multumque contenderant, baptizatis: certo præterea nauis loco, ad fœminarum tutelam de Iaponijs coemptarum (quas illi ex ora Sinarum aduexerant) custodibus binis appositis, denique communi consilio indicta pecuniaria multa, si quis temere iusiurandum vsurpasset, (latè enim patebat hoc vitium) Cangoximam redij, & concio nes ad Christianos habere instituí. nam ethnici veriti Bonziorum offensionem, ad nos venire non audebant: quod ego cùm animaduertissem, cepi cõsilium familiaritatis, si quo modo possem, atque amicitiæ cum Bõzijs ineundæ, quò deinde populus ad nos maiore cum fiducia ventitaret. Erat in eo ordine vir quidam insignis, magna etiam ante id sacerdotium existimatione, tum vero & Regis ipsius consiliarius, & amplis cœnobijs tribus summa cum potestate præpositus. Hunc igitur adij, collyrio ad oculos curandos, quibus ipse laborabat, allato: atque ille meo sanè quàm lætatus aduentu, sibi valde optatum fuisse dicebat, quæ Xauerius disputaret, cognoscere; sed interpretem defuisse. Inde me multa de summo rerum opifice, de immortalitate animorum, de temperatũ varietate, terræ tremoribus, pluuijs, alijsq; rebus huiusmodi interrogans, magna sua cum voluptate to-

tam eam noctem apud se detinuit. Quibus ille femina-
bus captus, cùm ad me sæpe, alio item Bonzio com-
ego vicissim ad illum familiariter ventitarem, cum
doctrinam nostram tum apud alios, tum apud Reg
ipsum ita collaudasset, vt Rex Xixona (hoc est sanc
rem) publicè respondere: vel eo Regis testimonio,
confirmata atq; illustri mea cum Bonzio confuta
animati ethnici ad nos audiendos venire cæperun
bus multos Deo adiuuante ad Christum adiun
In eo numero fuêre primarij duo Regis ipsius cogn
quos catechismo institutos vnà cũ vxoribus & pa
miliæ (triginta quinq; in vniuersum fuêre) baptizau
quorum deinde omnium ope ac studio sacrum Deo
mino templum exstructum est.

Rebus ita constitutis, per Christianũ nuntium
Hexandoni magnis precibus accersitus, optimu
Christianorum, tum etiam reliquorum studijs m
nopere expetentium deesse non potui: è quibus
quinque primarij audito aliquoties Euangelio ad
siam adscripti sunt: in ijs quidam adeò excellen
nio, vt in commentarium relatis ijs, quæ de me
rat, librum confecerit exorsus ab ipso mundi
vsque Christi Domini nostri in terras aduentum,
præcipuè cruciatibus singillatim enumeratis, qua
lucubratio & hominibus illis, & alijs etiam popu
quos eam ego ipse deinde circumtuli, maiorem
dum profuit. Idem iussus à me laponica quæda
ta de Christiana religione describere, mandan
dè arripuit, vt opus vniuersum (omninò folio
quinquaginta constabat) vnius dimidiati
tio absoluerit. Hunc ego, & Hexandoni filium
ximum, quem Xauerius baptizauerat, docen
plo cæteris Christianis præfeci, regula præscri
in eo munere obeundo tenerent. quam quidem
quibus otium supperit, diligenter incũbunt,
verò librarius ille quem dixi: qui quidem Chri
ctionibus, & commentationibus mirificè
secque cum libro quem à me descripsit, in

quæque legit ex eo secum identidem reputans, tanta vo
luptate perfunditur, quòd ad hanc Dei rerumque cœle-
stium cognitionem peruenerit, vt lacrymas præ gaudio
cõtinere non possit. Is ipse in Christianorum cœtu post
Litanias publicè decantatas interrogatus à me quidnam
esset facturus, si Rex ei diceret, Christiana sacra fac de-
seras, quoniam ex meis popularibus es, meisque sumpti
bus victitas, responsurum se dixit illicò: Here, vis ne me
interne fuco ac simulatione benevolum? in re tua fa-
miliari procuranda fidelem? vis me submissum? vis per-
ferentem iniuriarum? vis denique in omnes clementem
ac benignũ? iube me esse Christianum: hasce enim vir-tu
tes omnes vna religio Christiana complectitur. Ac cæ-
terorum quoq; Christianorum (ad quorum numerum
ibidẽ alij septuaginta per eos dies accessêre) egregia pie-
tas, assiduum precandi studium, mirus inter se amor at-
que concordia cernitur; vna tãtum res ipsorum animos
vehemẽter angebat, quòd Hexandonus communiũ me-
ritorum Ecclesiæ expers tamdiu in Iaponica superstitio
ne persisteret. pro cuius conuersione cùm preces ad De-
um, & lacrymas cuncti, sed vxor ipsius præsertim quoti
die funderent: tum ego eiusdem vxoris rogatu hominẽ
adij, & ex eo quæsiui, cur veritatem sæpe iam cogniram
depositis Iaponiorum erroribus sequi negligeret. Tum
ille Deum testatus Christianam religionem sibi planè
probari, alioquin permissurum se nequaquam fuisse,
vt eam familia sua tota susciperet; vna re quominus
eos imitaretur, impediri se dixit, quod vereretur, ne gra-
uius animum Regis offenderet: sperare se Deo propitio
fore aliquando, vt Rege ipso libente, Christum, quem
intimis sensibus adorabat, palam ac liberè profiteri pos-
set. quo illius responso Christiani valdè lætati sunt. In-
de cùm rursus ad Cangoximanos venissem, Cosmi litte
ris per Christianum Bungensem ad me perlatis eo con-
silio sum reuocatus, vt ad Regem Vocoxiuræ proficisce
rer, qui nos in suũ regnũ liberalissimis conditionibus in
uitauerat: cùm præter alia multa, & Lusitanis omnibus
in eum portũ commeãtibus, quique cum ipsis negotia

con-

contraherent, in decenniũ ab omni portorio immu-
tem se daturũ esse promisisset; & quicquid circa eũ
ad passuum octoginta millia Cosmo obtulisset, vt
eos fines ethnicus nemo ipsius iniussu habitare po-
Cangoximæ igitur institutis qui Christiano grege
plum statis diebus aduocato, pastorum vice ac mu-
fungerentur, baptizatisq; ijs, qui iã ad id Sacramentũ
nei videbantur; cæteros quibus potui verbis sum co-
tus: duos præsertim Bonzios illos, de quibus dixi
in discessu meo perquàm studiosè Christo nomina
fitentes, in aliud tempus idcirco reieci, quòd à cura
Iaponico ritu Regis procerumq; funeribus, nulla
ne se posse desistere dicerẽt, eaq; re Christiana sacra
ipsi apud se taciti colerent, minimè pollutũ iri
tur. denique à Christianis vario commeatu peram
instructus, & magna cum doloris amorisq; signifi-
ne dimissus, ad arcem Hexandoni (quæ ab opp. de
goxima passuũ abest decem & octo millia) dũ nauis
tur, biduũ substiti. atq; inde incredibili Christiano
lore ac gemitu, ipsis etiã ex arce summa fœminis
re me deducentibus, &, quasi in eo salus omnium
retur, ita me vt celeriter ad se reditem enixè
conscendi, & decimo septimo die in Bungũ magna
strorum gratulatione perueni. atque inde tertio
Quintiles Vocoxiuram, qui locus vltra Firandum
quattuor & viginti passuũ millibus, discessi: qui
ueni, salutatis ex itinere Facatẽsibus (qui cùm
multumq́ue Euangelio restitissent, bellis deinde
miti ac velut subacti, diuinum semen libentius
runt, bonamq́; in primis virtutum frugẽ tulerunt
Vocoxiuræ primùm adij, qui me honorifice
uiuio excepit. deinde cum eius ministro, qui Regis
us nomine ad Cosmum litteras dederat, de re
gere institui. cumq́ue ille quædam ex ijs quæ
lam nobis vltrò detulerat, reuocaret; faciendum
istimaui, vt ad Cosmum scriberem, eique
tegram reseruarem. Ad portum igitur reuersus,
Christianos ex instituto adiuuandos incumbo, Firando

nuntij perferuntur, quanto cum rei Christianæ adiumẽto Damianus Iaponius familiaris noster excellenti pietate virtuteque iuuenis, qui nuper Facatensibus quoque summa cum omnium admiratione operam nauarat egregiã, in eo oppido versaretur nec ita multo post, quẽdam parantibus nobis, quæ ad Cosmum mitterentur, ecce ubi repente affertur ipsum adesse Cosmum. Primò incredibilis visa res: ea Cosmi ætas ac valetudo, ea difficultas itinerum est; sed vbi iam ad portũ applicuit, quanto gaudio affecti simus facilĩ est vobis existimare; quã mihi scribere is me confestim ad Regem legauit, vt cum eo rem omninò transigerem. quòd ego cùm feciſſem ablatis etiam syngraphis, in Bũgum ipsius Cosmi iussu ad epulas in ædibus nostris (id enim semel in anno solenne est) Regi Bungensi parandas excurri: quò secum ille filium hæredem regni futurum meo rogatu cum proceribus duxit. Cumque in eo conuiuio candidati pueri nostri domestici quattuor magna cum omnium delectatione fidibus canerent, Regis filius mensa relicta sese ad æquales suos hilariter ac festiuè recepit. puer ille, quidem, ac pæne potius infans (annum quippe agit quintũ) sed in quo sensus animi ac ratio longè præcurrat ætatem. è Bungo rursus Vocoxiuram reuersus, qui locus à Christianis incolitur, habetque in monte summo Crucem, quæ eminus valdè conspicitur, à Petro Barreto nauarcho Lusitano defixam, quòd eodem loco tribus deinceps diebus sub vesperam, inspectante se, alijsque compluribus, sublime in aêre signum Crucis apparuisset: Cosmum sanctissimis (vt solet) occupationibus districtum offendi. Tanti ad eum Confessionis & Eucharistiæ causſa concursus vndique Christianorum fiebant, vt omnis perturbationis vitandæ causſa, triceni per vices ordine sibi succedere iuberentur. quorum erat ita magna in Cosmum obseruantia ac veneratio, vt coram eo oculos attollere non auderent: tanta religio ac pietas, vt in sacris mysterijs obeundis, ac præsertim in corpore Christi sumendo, copiam lacrymarum effunderẽt: ea denique animi virtus, ac probitas morum, vt barbari

ipsi

ipsi Christianorum vitę admiratione sese colligerent, & sæueriorem vltrò disciplinam induerent. Per eos dies Fa-catensium Præfectus nauigium cum hominibus sex ... ginta ad Cosmum misit rogatum, vt quoniam tres ... litibus suis in prælio sclopis icti grauiter ægrotarent ... pem illis ferre ne grauaretur. Fecit Cosmus, vt Fac... è domesticis nostris adolescentem Iaponiũ mitterent ... rurgiæ laude præstantem, qui non modò vulnera ... ctis artificiosè glandibus mira felicitate sanauit, sed ... iam oblatam sibi mercedis loco magnam argenti ... stupentibus barbaris constanti animo excelsoque ... diauit. Qua re commotus Præfectus, vt nos aliqua ... ne remuneraretur, immunitati nostræ toto suæ ... imperio, qua sæpe nobis iter habendum intelligeba ... blicis diplomatibus cauit.

Restat vt epistolã hanc eximiæ indolis adolescentis cõmemoratione concludã: in quem cùm omnia ... mi & corporis bona quasi secum ipsa certans natura ... gesserit; tum etiam dona accessêre cælestia, quæ ... re pueri ingenium, memoriam, oris corporisque ... dignitatem ac speciem multo admirabiliorẽ effecerunt ... tanta enim in eo castitas ac sanctimonia cernitur, ... ctauo quoque die post confessionem ritè peractam ... ste Eucharistiæ conuiuium non sine lacrymis ... ta verò animi submissio & humilitas (cùm illustri ... dum loco sit natus) vti ad Bungensem inuisendam ... siam à Gaspare missus ex vrbe Sacaio, bona cum ... tum venia, quos puer precibus expugnauerat, ... que peruenit, vt scilicet vnus è Christianorum ... deretur, non modò comam sibi totonderit, quod ... pone valde inusitatum est, verùm etiam omni ... re cultu ornatuque abdicato; de contemnendis ... manis publicè disputare instituerit. Idem in ... parentibus reuocatus, Vocoxiuram, vt inde Sacaium ... nauigaret, à Cosmo perductus est, quem aiunt ... in vrbe Firando apud vxorem Antonij ... iusque ancillas, cùm se per id tempus ad sacram ... sionem pararent, de Pœnitentia sanè opportunè ...

feciſſe: quam ille Chriſtianæ philoſophiæ partem, iam antea ſæpius à ſe tractatam, callet egregiè. Huiuſmodi pueri ſunt (fratres mihi cariſſimi) quorum opera faces amoris diuini Deo aſpirante Iaponiorum cordibus iniectum iri ſperamus: atque ob idipſum apud nos delectam eorum manum Societatis noſtræ præceptis atque inſtitutis imbuimus. Interea Socios omnes noſtros per Ieſum Chriſtum obteſtor, ab eo precibus impetrent, vt mihi det in ipſius obſequio ac famulatu vitam ponere. ex Iapone octauo Calend. Nouemb. M.D.LXII.

REGIS CANGOXIMANORUM ad Luſitanum Indiæ Prætorem.

ANNO ſuperiore cùm duo ex Societate IESV meum in hoc regnum concionandi cauſſa veniſſent; bellicis occupationibus impeditus, quem & ego cupiebam & ipſi merebantur honorem, illis habere non potui. Eadem fuit cauſa, cur Luſitani ad Omangum portum naui delati, nō modò perinde ac voluntas mea, & ipſorum dignitas poſtulabat, accepti non ſint; ſed etiam pro piratis habiti (quibus ora maritima per id tempus erat infeſta) commiſio prælio Alphonſum Vaſæum non ſine meo quidem dolore, è ſuorum numero amiſerint. Tu ſi ad me litteras dederis, magno me decore auctum atque ornatum exiſtimabo, atque ipſe viciſſim ad te ſcribam quotannis. Luſitani verò, vel ſacerdotes tui, ſi ad me cum tuis litteris venerint; eo erunt apud me loco, qui rebus tuis iure debetur. Xaxuma anno quarto.

EIVSDEM AD ANTONIVM Quadrium Indiæ prouinciæ Provincialem Societate Iesu Præpositum.

SOCII duo Cosmi Turriani, qui [illegible] versatur, meũ in hoc regnum se [illegible] quorum ea est animi magnitudo [illegible] ea in dicendo vis atq; doctrina, vt [illegible] stia quædam tonitrua esse videantur. Sed illud [illegible] admiror, aut Lusitanos mercatores negotiorum [illegible] vestri ordinis homines vnius rerum opificis [illegible] fertim cùm ita latè pateat propiusq; abesse [illegible] tissimis regionibus totũ pœne terrarũ orbem [illegible] tes, ad aquam calidam ebibendam paruas in [illegible] las tam longa & periculosa nauigatione [illegible] ante Christiana sacra susceptа nihil erat in [illegible] ter calores maximos: vt mihi Socij vestri [illegible] quasi ventilatores videantur, qui corda [illegible] ri aura opportunè refrigerent: qui profectò [illegible] um in hoc regnum est cur veniant, quam [illegible] nam vt alibi aduersos maris æstus, hic quidem [illegible] per secundos offendent. Ac licet populares [illegible] ni ipsorum præsentia destituti, se interea [illegible] excelso loco sublatæ sustẽtent; meũ nihilominus [illegible] nũ à Socijs vestris relictũ, quandam obduxit [illegible] li, aut Solis propria luce defecti redditur imago [illegible] etiã Lusitanos negotiatores, quorum mihi [illegible] des ac probitas est, in meæ ditionis terras [illegible] hi gratissimum fuerit: qui sic habeant, se non [illegible] omni iniuria tutos fore, sed etiam amicissimè [illegible] simeque tractatum iri. nec latronũ insidias [illegible] quib⁹ in oppidis Christiani sunt, nullis vestrum [illegible] dem certè obsecro, vt de tuis aliquos primo [illegible] tempore mittas, quos ego magno cum [illegible] rio in ipso littore opperior. Datæ anno [illegible] quarto, mense septimo, octauo die [illegible] & vigesimo.

Libri Secundi finis.

SELECTARVM EPISTOLARVM EX INDIA LIBER TERTIVS.

GASPARIS VILElæ ad Societatem Iesu.

ANNO MDLXI. Augusto mense vrbem Sacaium ingressus sum, quæ in Septentrionem sita, gradus obtinet quinque & triginta, & semis. Cumq; Euangelium in ea promulgare cepissem, multos repperi, qui verum id esse fatererentur, sed quò minus ex eo viverent, famæ & existimationis ratione impediri. gentem enim diuitijs affluentem, & dignitatis in primis auidam facilè absterret diabolus iniurijs & contumelijs opponēdis, quib⁹ in hac vita Christiani ferè semper obruti degunt, si ducem ac liberatorem suum imitari voluerint. quò fit, vt egrè admodum Sacaiani ad Baptismum accedant. quanquā in ijs ipsis difficultatibus quadraginta circiter baptizati sunt, in quibus erant milites tresdecim prætoriani, quorū ita insignis, vitæ morumque mutatio constitit, vt è lupis agni mansueti non sine magna omnium admiratione facti esse videantur.

Atque vt Sacaium per eos dies Meaco discederem, diuinitus equidem factum credo, ne videlicet in ea pericula

cula inciderem, quæ mihi nec opinanti imminebat
tenim mēse postquā inde excessi, Meacum quadra
millium armatorum obsedit exercitus: quæ etiam
sa fuit, cur ad Christianos, sicuti promiseram, non
rem. Illius aūt incommodis belli Sacaium vrbs
munis, in primis Iaponis totius contra omnes
impetus munitissima. nam ab Occidente alluitur
ab alijs verò partibus profundissima cingitur fossa
quis plena perpetuis. Atq; etiam intestino omni
tu ac seditionibus vacat, nec rixæ fermè audiuntur
enim vrbis viæ suas quęque portas, & custodes
statimque cùm opus sit, occludantur; nullus
fugam exitus patet, sed continuò comprehensi ad
nalia pertrahuntur. Quamquam ij qui inter se
tias gerunt, si alter alteri ad iactum lapidis extra
occurrant, se inuicem malè admodum accipiunt
bellum Meacense reuertor, cuius exitus fuit
Cognita vrbis obsidione patruus Regis, confi
exercitu in subsidium venit: huic obuiam
parte Neugori Bonzij, qui hominum ordo
litiæ Rhodiæ speciem refert. Castris igitur
ter, & Sacaium locatis, crebra prælia com
ita tamen, vt res Bonziorum semper esset super
que vigesimo die, cùm ad vniuersam dimicatio
tum esset, Regis patruus victus, quoddam in
fugit. Rex autem Meaci, eius rei nuntio
cem recepit vrbe deserta, quæ ab hostibus
incendioque vastata est. ijdem sequuti
ad castrum de quo diximus, moris; patruum
que copias omninò delere parauerant: cùm
exercitu viginti millium hominum quàm
instructo, & ingenti flumine superato, hostes
tes tāto impetu oppressit, vt cū essent ad hom
ta millia, fusi fugatique sint. quos Rex deinde
cum patruo viribus fugientes Meacū vsque
ta ipsorum cæde vrbē recepit, vt multos
ctoria debellatū esse existimetur. Itaq; aduersa
tremam sibi perniciē metuens, pacem ab Rege

interponente Vo, siue Dairi, qui rebus ad honorem dignitatemque pertinentibus toto Iapone præsidet, impetrauit. In his tamen belli periculis, & calamitatibus, tẽplum nostrum Dei beneficio integrũ, & incolume perstitit: & in ipsa obsidione Laurentius Iaponius Meacum bis penetrauit (nam me ipsum per litteras Cosmus ante sedatos tumultus eò redire planè vetuerat) semel ad celebrandas cum Christianis Natales Domini ferias: iterũ ab ijsdẽ euocatus ad gratias principibus ciuitatis agendas, qui Bonzios cùm templum nostrũ pervim occupassent, iniusta possessione magno bonorũ gaudio depulerant. Toto eo belli tẽpore, quod annũ circiter viguit, pia quędam munia Christiani Meacenses obiêre, tribus in singulos menses viris institutis ad pauperũ incõmoda subleuanda eleemosynis, quæ ob eam ipsam rẽ in commune conferebantur: cũ etiã semel in mense in consilio publico de ipsorum pauperum commodis ageretur. Mulier verò Christiana in primis locuples, & honesta, cùm liberos non haberet, partem suã bonorum à marito obtinuit; eamque in mendicos, lepra vlceribusque tota vrbe finibusq; Meacensibus laborantes, quamquam nonnullis obtrectantibus Bonzijs, magna tamen cæterorũ omnium, qui nihil vnquam simile viderant, admiratione atque approbatione distribuit.

Multa in his locis cœnobia Bonziorũ visuntur, in quæ (vt aiunt) pœnitentię caussa se recipiunt, qui mundo nũ tum remisére, densis adeo tenebris obcœcati, vt nefaria sagitia in hisce cœnobijs admittere nulla religio sit: nã discrimine rectè vel perperã facti cõfuso, seditionibus, lutis, rapinis, cædibus, cuncta miscentur. Quam etiã ob caussam ex ijs quidam nomine Cacubau, vt ex ea videlicet hominum colluuione, fæceque emergeret, socijs aliquot secum adhibitis, Bõziorum formam instituit, eorum qui Neugori nominantur: quorum alij precibus parant, alij militiæ, alij quinis quotidie singuli perficiẽdis sagittis. Arma verò semper habent parata, principẽque familiæ suæ Cacubau in deorum numero venerantur. Rectorem cui pareant, habent nullũ, viribus namq;

certatur. & quamquam in consilijs, qui ætate
priores sententiam rogantur; suffragiorum
ra vsque adeo promiscua sunt, vt quòd
communi sententia decreuerint, vnus modò
serit, prorsus impediat. Itaque ad vnam eandem
liberationem toties conuenitur, quoad planè
nemo. Vbi verò tenebræ se intendêre, sæpe sese
perimunt, ac diripiũt: nec tamen idcirco se
violare, cùm ijdem muscam, aut passerem
ducant, quod legibus suis quicquam animatum
tur occidere.

Nunc paucis exponam, quod anno
fugit, Iaponij miseri, cùm ad sedes, vt ipsi
rum migraturi sunt, qua ratione se ad iter
Eas autem esse varias opinantur: alias infra
alibi, certis præpositis dijs, qui à quibus in vita
cos in suum quisq; domicilium præmij loco
atque ad infernas quidem sedes qui profecturus
maximè modo se cõparat. Dies complures
& ex quodam quasi suggesto de mundi
cionatur. huic alij sese comites adiungunt,
eleemosynæ caussa largiuntur. nouissimo
rationem habet ad comites, qui pro amicitia
nes epoto vino, conscendunt nauiculam,
ad spinas rubusque qui occurrunt in itinere
nouisque induti vestimentis, manicas lapidibus
unt: ad collum autem ingenti saxo religato,
ad paradisum illum suum perueniant,
spontè præcipites dant. Quem mihi videre
septem comites sequebantur, qui quidem
nimi alacritate & gaudio in mare sese
nouitate spectaculi planè obstupuerim.
dam venerantur, alium ritum obseruant.
um cepit vitæ, in specum ad instar dolij,
re possint, sese conijciunt, ita ex omni parte
vt vna tantùm ex arundine perforata
atque ita ieiuni ad mortem vsque
Deum illum suum, seu potius dæmonem

Nuper in hac vrbe Sacaio contigit (quod tamen vt audio haud insolitum est) vt Bonzius quidam pecuniosus, omni scelere ac nequitia infamis, annos natus septuagin ta, cùm in morbum incidisset, se mori nolle affirmaret. Idem interdiu comedens repente ex omnium conspectu prorsus ablatus est: quod ipsi quoque Iaponij malum & infaustum interpretantur. Est autem in his locis opinio è falsis vatum prædictionibus, ex hoc tempore omnia fore semper pacata. id autem ea ratione confirmant, qd annus hic post millesimum & quingentesimum alter & sexagesimus; postremus sit (vt ipsi aiunt) inferiorum, quos a quadringẽtesimo septuagesimo numerãt: & propterea hoc anno dicũt facinorosos omnes bello cõsumpsũ iri, vt pax in posterum vigeat, quã illis dare dignetur Dominus, quò lati? sanctissima ipsius religio, puagetur.

BALTHASARIS GAGI ad Socios.

QVI status esset rerum Iaponicarum, & quibus Deo fauente laboribus in vrbe Facata perfuncti essemus, per litteras vobis exposui anno MDLIX. nunc ea perscribam, quæ mihi Goam ex Iapone repetenti in itinere sesquianni spatio cõtigerunt. Cùm certis de caussis Cosmo Turriano necessarium visum esset, vt aliquis nostrum proficisceretur in Indiam; ego eam peregrinationem obire iussus comi tem vno è fratribus qui cælum Iaponium non ferebat, Re ge, Socijs, & vniuersa Bungi Ecclesia salutata, sexto Cal. Nouemb. MDLX iuncum (nauis genus id est) vterque cõscendimus, & duodecim dies vento vsi sumus ea secundo, vt nobis iam in conspectu esset ora Sinarum, postridieque nos putaremus portu Veniaga potituros, vbi semper quingenti, aut sexcenti Lusitani morantur. vectores igitur & reliqua naualis turba, prospera nauigatione plus æquo elati, præmaturis gratulationibus atque conuiuijs commeatum nauticum consumere atque exhaurire cæperunt. In hac animi iucundi-

tate,cùm ita prope ab continente abessemus,vt qua
vento littus teneri posse videretur;eo ipso die ho
ram aduerso repente flatu increbrescēte,imbribu
simis tam sæua tempestas exorta, adeoque
excitati sunt fluctus,vt iuncus modo attolleretur
mè, modò infimè magno omnium cum horrore
ret. Augebat perturbationem ac metum, cùm
sta nox cœcæque tenebræ,tum minantes circa
quo in discrimine cùm aduerso flatu retineretur
tibi noctis hora circiter decima gubernaculi
ctum in mare delabitur,quo amisso de huiusmodi
bus planè actum existimatur,statimque propter
ciditur malus,ne iuncus ex vehementi agitatione
gatur:& simul ipsa quoque vela cum antennis
prolapsa sunt. Tum verò omnes longè aliis ac
sibus animi,seriò de morte cogitare,certatimque
fessionem concurrere incipiunt,tāto omnes
culsi,vt mente pæne emoti viderentur,neq; iam
ma naui quisquam appareret.vnus gubernator
explorando,contemplandoque per magnetem
tam eam noctem absumpsit. Postridie, sæuiente
mari,fusisque armamentis, salutis spes iam
supererat.tantum argenti pondo ad aureorum
millia vehebantur,quæ tali tempore nulli nobis
se possent,cùm ita vehemens esset agitatio, vt
in latus procumbente iunco,ima carina appareret
mul ex leuitate saburræ, & pondere tabulatorum
modò diu retineretur, quò minus in alteram
cumberet,sed etiam compagibus resolutis,
ceret:quocirca tertio tempestatis die malum
stabat ad puppim,nautæ præcidere,& mercatores
bicula leuandi oneris causa disturbare,ipsi
ros è crassis trabibus asseribusque compactis
sunt coacti, vasto iam nauis alueo,ac propemodum
cuo.hic velum exiguum nauclerus è mappis,
que linteis & ornamentis,veste serica, aliisque
lis,quæ tum sese obtulerant,pro re nata
parat:quod ipsum statim impetu venti

que humana opis vnũ illud supererat: validior clauus ad extrema tempora reseruatus, sed in ijs procellis metuendum erat, ne repositus ad puppim statim effringeretur. Verumtamen, ne in Bornei syrtes incideremus, quo in loco nonnulla nauigia Lusitanorum è Sinis in Indiam cursu directo perierant (præsertim cùm illuc nos impetus maris deferret, nec plus centum & quinquaginta milliapassuũ inde abesse mus) tutius visum est, gubernaculum restituere, paruumque sarcire velum, quod vnum restabat. Sed omni iam veste consumpta, mœrentibus omnibus, quòd nihil ad resarciendum occurreret; diuinitus factum est, vt qui rimas iunci, obturandi caussa scrutabantur, in sarcinam vestium inciderent, cuius antea non sine luminibus diu multumque frustra quæsitæ, cùm merces in Iapone exponerentur, pretium domino magister nauis aureis octoginta persoluerat. Ex hac igitur sarcina aduersus venti vim duplici velo confecto, & baculis quibusdam, arundinibusq; crassis aptato, clauoque summo conatu locato, quem ego prius precationibus pijs, & piaculari aqua ritè lustraueram, cæteris eo tẽpore vota nuncupãtibus variasq; fundentibus nõ sine lacrymis preces; diem vnũ noctemq; processimus: sed cùm nauis iustis careret velis, atroci tẽpestate vsq; adeo quassabatur, diffractum vt denuo sit gubernaculũ. Tum verò seruandi argẽti spes prorsus amissa accersiti nautæ barbari Sinæ, vt vectoribus in scaphã confugiẽtibus, ipsi in iunco remanerent, aliamq; sibi raptim exstruerent, se deliberaturos ea nocte respondẽt; inde ad sortes dæmonẽq; inuocandum conuersi: quòd ego cùm cernerem, orabã Dominum, ne nos dæmonis arbitratu interire permitteret. Manè, simulatque illuxit, nautæ sese statim ad alium clauum reficiendum, scaphamque parandam expediunt. Clauus è refixis iunci tabulis refectus, & collocatus, non diutius sustinuit impetũ maris, quàm quanto temporis spacio Litaniæ recitatæ sunt: quò magis in susceptа sententia persistebant Christiani, vt in scapham, quotquot ea caperet, sese reciperent, & iuncum vnà cum argento cæterisque desererent. atque ego sanè libe-

raliter inuitatus in ſcapham, partim ne pericula ab[illegible]
noua, partim ne plus ducentos mortales, ſcaphæ ex[illegible]
ſos anguſtijs, omni ſolatio deſtitutos in iunco reli[illegible]
rem, ſacerdotes duos è noſtris & fratrem vnum im[illegible]
omnino decreueram, qui ſuperioribus annis è Lu[illegible]
proficiſcentes in Indiam, ad inſulas Maldiuanas [illegible]
gio & fame perire, quàm ſcapham conſcendere, qu[illegible]
cinum incolumis tenuit, cæterisque vectoribus de[illegible]
in extremo periculo vitæ, maluerant; inque eo offic[illegible]
tam naturæ debitam Chriſto Domino piè fortiter [illegible]
diderant. Sed interea fabri lignarij quartum iam g[illegible]
naculum reparauerant, ad quod collocandum, pa[illegible]
que à Deo expoſcendam ſtipe à vectoribus in hoſp[illegible]
domicilium Bungenſis Eccleſiæ corrogata, mi[illegible]
Domino factum eſt, vt clauus is omnium infirmi[illegible]
nos ad continentem aliquando perduceret. Quind[illegible]
ipſos dies ea tempeſtate iactati ſumus, quotidie (vt [illegible]
pericula) morientes: cùm etiam vulgò neglecte, nec [illegible]
clauibus cuſtoditæ argenti laminæ pedib' trahe[illegible]
Eiuſmodi quippe tẽporibus pauper ſpiritu eſt qui[illegible]

Initio tempeſtatis eius, vectores nautaſq; mar[illegible]
nuimus, vt animarum ſaluti conſulerent: qui in m[illegible]
teſtate ſe planè fore cũ promiſiſſent, ego vt ſubla[illegible]
candi occaſionibus ad gratiam diuinam magis e[illegible]
donei, primùm illud curaui, vt fœminæ quæ [illegible]
tur in naui, certum in locum abderentur, vbi [illegible]
menſes remotæ à virorum oculis perſtiterũt: [illegible]
cæteros animandos confirmandoſq; conuerſ[illegible]
Deo adiuuante profeci, vt qui principio abiecti [illegible]
concidiſſent, ad æquitatem ac fortitudinem [illegible]
pro admiſſis in vita noxis leue ſibi ſupplicium [illegible]
que incommoda ducerent: placandoque Domino [illegible]
tim dediti, vel precibus ac litanijs vacarent, vel [illegible]
in cœlum oculis pia cum prece ſuſpiria mitterent, [illegible]
alta apud ſe cogitatione defixi lacrymas fu[illegible]
alij etiam flagris ſemet cæderent: alij mare ſacris [illegible]
quijs, & aqua ſancta luſtrarent: alij denique nummos [illegible]
cultum Diuorum à vectoribus peterent, quorũ vis [illegible]

collecta est, vt quindecim dumtaxat viri locupletes, aureos ferè mille contulerint. Ac mihi sanè credite fratres, in hac vita labores & incommoda esse expetenda, quippe quorũ amaritudinem, magna suauitas, & firma spes comitetur: quòd secus in rebus prosperis vsu venire vel primis nauigationis diebus clarè perspeximus. Inter has igitur difficultates rursus in terræ conspectum delati, & cùm iam contenebrasset, nimia cupiditate prouecti, periculum fuit, ne vi ventorum ad terram allideremur. Sed ex eo periculo, cùm primum illuxit, euasimus: & à Sinis nautis cognitum est, nos permagnam Sinarũ ad insulam processisse, nomine Ainanem: ex qua insula nautici commeatus, & anchoralia à Sinis ferè petuntur. Hic dum portum subimus, qui in Septentrionem ad gradus decem & nouem est positus, in aliud repentè omnium maximum vitæ discrimen incidimus. In ipso enim aditu iuncus in arenam bis adeò vehementer incussus est, vt planè iam carina dehisceret. ac pereundum nobis vtique fuerat, nisi Præfecti seu Limenarchæ permissu, præsentem incolæ nobis opem tulissent: quos nõnullis donis remunerati descendimus 11. Calend. Decembr. quem ipsum in diem Præsentatio Dei matris MARIAE VIRGINIS incidebat. & quoniam iunco afflicto, ac pæne iam dissoluto, ad portum Veniagam nauigari non poterat; Lusitanum quendam continuò ad Cantonem oppidum, atque inde Amacanem ad Lusitanos mercatores pedestri itinere misimus, qui de nostra salute iã desperauerant. Amacanẽ peruenit nũtius Natali ipso die Domini, anno MDLXI. statimq; ad nos deportandos Lusitani aliquot nauigia submiserunt. Et quoniam in Ainane insula mẽses quinque posuimus, ex qua inde Amacanem trigesimo die peruentum est; de eius insulæ & incolarum natura ac moribus, ne longior sim, pauca de multis attingam. Est autem Ainanis regio cùm fructibus Indicis, & omni ciborum genere abundans, tũ etiam margaritis & vnionibus nobilis: frequenter incolitur, vrbibus opere lapideo exstructis: gens verò ipsa moribus rustica, vestitu brachata, eminentibus è capite

pire ad instar boum cornibus binis è tenui cer-
lo, forficibusq; ceu tonsorum è summa fronte, p-
tis, eius ornatus causſam cognoscere numquam
nisi, si fortè dæmonem effingunt specie bellua
ferentem. In hac ego insula sacrificaui aliquoties
cramenta distribui. Inde proficiscentes ad Sina
parua nobis insula ipso Paschali die Dominico
lisset; partim eius diei celebritate, partim etiam
amœnitate inuitati, descendimus, & commode
te quodam ingenti specum & fornicem in
mam excauatum offendimus. ibi, ara excitata,
peracto, cælesti pane Lusitanos refeci. Ex co
nas delati, idoneam tempestatem exspectantes,
ram vsque feriam Natalium Dominianni M.D.
subsistimus. atque inde solutis anchoris terno
die Petrani albam felici nauigatione
imminentibus tenebris territi quò minus
puranum inuecherem, exscensione facta
tias agebamus vniuersi, cùm repente vela
ratarum apparuêre (Aceni vulgò appellantur
populi) ad regnum Iantanæ tendentium.
Malacensis quidam denuntiauit, nos vt
Acenorum regem centum nauium
quonam consilio, sibi incertum esse. Ex
metum attulit, quod onerariæ pretiosis
referta, ab armis autem esset inops. ac nihilo
tæ vectoresque sese ad pugnam expediunt.
Acenorum sine iniuria præteruecta, ad
ventum non est. Postridie verò Sincapuranos
inuecti, cùm ventus deficeret, anchoras
rim Acenorum naues ferme triginta, in
mæ decem, quibus totius classis vehebantur
ad nos aduentantes, partim ad puppim
ponunt, partim etiam latera ipsa
reret eos mercib⁹ adamatis (neq; enim
loco profecti essemus) pugnã optare.
ioribus bombardis, atque sagittis, quas
no in ipsa naui assiduè inficiebant,

ſent, quamquam noſtri quorum erat numerus ad ducentos, arma parauerant, ſeque omnes ad propugnandum inſtruxerant; tamen certiſsimo in capitis diſcrimine verſabamur: cùm ex altera parte hoſtium claſsis multo viris armiſque ſuperior immineret, ex altera verò littus eſſet propinquum, ſalo in quo ſtabamus non plus cubitos quatuor profundo. itaque aut præciſis ab hoſte anchoralibus, quod vrinantes faciunt, in vada incurrendum, aut in manus hoſtium planè deueniendum fuiſſet, niſi nos inſperantes præſenti periculo Dominus exemiſſet. quippe hoſtes comiter amiceque à nobis compellati, nonnullisque muneribus deliniti, non modò nos laceſſere deſierunt, verùm etiam ita beneuoli diſceſſere, vt ſibimet ipſi Luſitanos, & nobilitate, & belli gloria compararent. Malacam inde peruenimus tertio decimo Calend. Februarias, qui dies Diuo Sebaſtiano ſacer eſt: vbi è ſocijs noſtris amantiſſimè excepti, ad octauum vſque Idus Februarij piratarũ metu cõmorati ſumus Malaca dum ad Colanum portũ, in quo arx eſt Luſitanorum, contendimus, Ceilanij s iam ſyrtibus ſuperatis, vento admodum proſpero in Cilanos ſcopulos rectà deferebamur, niſi ad iactum lapidis animaduerſo periculo, & mutata repente velificatione Comorinum promontorium feliciter præteruecti (quòd vix fieri poſſe videbatur) ipſo die Paſchali Dominico, magna Melchioris & reliquorum Sociorum gratulatione, qui in eo matris Dei collegio ſunt, Cocinum appuliſsemus: quo ex loco ad hoc Goanum D. Pauli collegium dudum exſpectati quinto decimo die peruenimus. Cuius equidem collegij cùm egregia rei Chriſtianæ adiuuandæ ſtudia, tum varias plurimasque exercitationes, & ſpiritales, & litterarias, denique ipſius Eccleſiæ incrementa vehementer ſum admiratus: quam porrò Dominus ad gloriam ſuam tueatur, & augeat. Hactenus de nauigatione. nunc de Iaponicis rebus pauca perſtringam. In Iapone Eccleſiæ numerantur nouem tẽplo quæque ſuo inſtructæ: quorum templorũ quinque circiter idolis ante dicata, nunc ſacris altaribus, & IESV

CHRI-

CHRISTI, MARIAEQVE VIRGINIS DEI matris
ginibus exornata diuino cultui seruiunt. Facatense
plum Christianus quidam, Cosmus nomine ex
idemq; vt nos in ora Sinarum tempestate retentos
nouit, argenti laminam mihi in subsidium misit.
Cutamense (quod templum est permagnum in ag
naiano regni Bungensis, passuum ab vrbe viginti
que millibus) suo sumptu ædificatum Christianus
cas cœmeterio circundedit, excelsa lapidea Cruce
dio posita, ad quam se post mortem sepeliri iussit.
mensis porrò ager ipse, vectigalis est dynastę cuius
nici, cum quo ipsiusque comitibus, dum Ecclesiã
mensem inuisimus, de rebus diuinis sæpe colloqui
mus. quibus ille sermonibus, nostraque confa
delectabatur adeo, vt quattuor horas totas interdum
bis aures præberet, atque ita commouebatur
quam, vt velle se Christianum fieri diceret; sed
num rumusculos veritus (quæ res toto terrarum
plurimum potest) à suscepta sententia destitit.
pud Lucam rursus totum vespertinum tempus
diendo consumpsit, clareque perspectis ex ea
tione Iaponicarum sectarum omnium erroribus
fallacijs: comitibus suis, qui secum aderant,
professus est gratum sibi fore, si quis eorum Ch
na sacra susciperet. quæ res nonnullos ex ijs ad
conceptum animo Baptismi desiderium expre
quo ille ita gauisus est, vt eos ipsemet hortatus
constanter in proposito permanerent. Ac
Iaponij proceres nobis amici sunt. nam etsi
mentis retusa flagitijs, lucem Euangelij
queunt; valetudinis tamen caussa, si quando
ipsorum familiares in morbum incidunt, ad
fugere consueuerunt. vt iam in his terris Ch
rem non modò Theologi, sed etiam medici
que promoueant. quod ipsum apud Sinas quoque
pediem fore confidimus: qua in prouincia
dissipatus est, candidam gentem promissa
narum Imperij potituram. quod si (vt speratur

rit, paucæ omninò pro messis eius, itemque Iaponicæ, & Indicæ copia, Christianarum sodalitatum omnium operæ fuerint.

In Iapone, simulatque cognitum est me in Indiam profecturum, Christiani omnes à viginti septem passuũ millibus ad me salutandi caussa venerunt: qui verò longius aberant, mihi se per litteras excusarunt. Itaque in meo discessu tanta hominum multitudo conuenerat, vt eos nec templum, nec atrium nostrarum ædium caperet. Hic ego fratres mihi carissimi, Christianorum lacrymas consultò prætereo, quorum mœrorem solari conabar noui supplementi spe, cuius caussa me ad Socios mecum ex India reducendos abire dicebam. Ad mare tendentem ingens me agmen omnis ætatis virorum, atque mulierum ita obfirmato animo prosequutũ est, vt ad eos domum remittendos bis in itinere subsistere necesse fuerit. quorum equidem precibus (nam ijs me magnopere commendaueram) nos è tantis periculis diuinitus ereptos puto. Sunt autem Iaponij acceptorum beneficiorum adeò memores, gratique, vt si modò ipsorum eleemosynas acceperimus, quòd illi sibi honoris loco ducunt (non enim dico si eos inuiserimus, aut alia quapiam re adiuuerimus) eorum primarij ad agendas nobis gratias domum vsque contendant. quod ipsum interdum etiam ethnici eorum cognati faciunt. quòd si qui nobis (vt fit) in domesticis ministerijs operam dederint, illam dumtaxat mercedem requirunt, vt sub vesperam hilari vultu dicamus: Goxinto de oniar, hoc est, laborastis egregiè. Id si reticeatur, valdè mœsti afflictique discedunt.

Bungensium Rex proficiscenti mihi dedit eleganti opere gladium, aureaque vagina in anguis formam elaborata, mittendum ad Regem Lusitaniæ, quem esse tenera adhuc ætate cognouerat, itemque præclarum Indiæ Proregi pugionem: quæ omnia in Iaponem idcirco remisimus, quod tempestatis iniuria nitorem suum atque decorem amiserant. Ad ipsum autem Bungi Regem Constantinus Prorex munera & litteras miserat:

& si-

& simul eum affecerat laudibus, quòd Euangelij pr[illegible]
nes in suis regnis tueretur, benigneque tractare[illegible]
ille munus ac litteras ita illustri gratia excepit, [illegible]
modò eum qui attulerat, aureis donarit amplius [illegible]
tis, verùm etiam ad Prætorem vicissim miserit [illegible]
cos vsus affabrè factum thoracem auro sericeoque [illegible]
ctum, cum inaurata galea, cupreoque frontali, [illegible]
stilia duo pugionibus præfixa, argenteis crustis [illegible]
ta, quas Nanguinatas appellant, aliaque similia. [illegible]
autem ipsos mirum quanta beneuolentia prolequ[illegible]
nam cùm cæteris rebus amicè nobis fauet, & com[illegible]
dat, tum in consilio dando fidem præstat cum [illegible]
tate & facilitate coniunctam, liberumque permi[illegible]
quamur id, quod optimum esse iudicauerimus. In [illegible]
stianorum verò negotijs, quanti nos faciat, pl[illegible]
monstrat. etenim vel infimorum hominum res, [illegible]
mendatio nostra si accesserit, suas putat, eosque [illegible]
natim appellat, quod magnum est apud lapones [illegible]
noris indicium, aditusque eis ad se præbet facil[illegible]
denique illis etiam internuntijs ad nos vtitur [illegible]
rebus Christiani maiorem in modum animarum [illegible]

Vos tanto Regi fratres meliorem in dies me[illegible]
nobis ad cæpta strenuè promouenda lucem [illegible]
precamini. Goa.

GASPARIS VILELAE ad Socios.

ANnum in vrbe Sacaio mor[illegible]
cum pacatis iam rebus [illegible]
MDLXII. magnaq; Christianorum [illegible]
titia acceptus, conciones [illegible]
tinuò instituti: & quo maiore [illegible]
one studioq; celebrarentur [illegible]
iam Natales Domini feriæ, [illegible]
promulgaui septimo ante anno datum à summo [illegible]
tifice. quo illi ita permoti sunt, vt ipsorum & in [illegible]
fessionibus diligentiam, & in festorum Natalium [illegible]

statione pietatem ac studium magnopere admirarer. Natalis Domini dies festus cùm aduenisset; nouem, qui mihi maximè idonei visi sunt, exposita pri⁹ ipsis augusti illius ac tremendi mysterij sanctitate ad sacram Eucharistiam admisi, eo sensu pietatis affectos, vt magno temporis spatio lacrymantes ante perstiterint. Reliquorum autem desideria idipsum auide expetentium, verbis leniuitque ea nocte in laudibus summi parentis ac Domini exacta, matutino tempore sacrum feci, deque ipso natali, tanto cum omnium gaudio ac voluptate disserui, vt identidem prisca illa mihi subirēt nascentis Ecclesiæ tempora, cùm Christiani omnes vno amoris vinculo caritatisque coniuncti, ad festos dies agendos, & conuiuia spiritalia celebranda castissimè conuenirent. Peractis feriis, deinceps ad conciones redij, ad quas ethnici multò iam tum pauciores, quàm antea ventitabant: credo propterea quòd initio ad nos audiendos cauillandi studium ac petulantia complures impelleret, quos nūc perspecta veritas ab ea derisione deterret. Nec fere nobis iam aures atque operam dant, nisi qui seriò saluti suæ consulere, ac rationi parere in animum induxerunt. quòd ipsum cæteri quoque Meacenses vtique facerent, nisi eos fictis rationibus deceptos ab eo consilio dæmon abduceret: aiunt enim, cùm perpetuum quēdam innocentis vitæ cursum religio Christiana requirat, se eiusmodi militiæ sacramento obligari, & pugnam aduersus voluptates deliciasque nolle capescere, tecum se magna ex parte huius vitæ iucunditate priuant, tum sempiternis in altera vita supplicijs, nisi ad finem vsque perseuerauerint, deinde mactentur.

In hebdomadæ sacrosanctæ Paschalibusque solemnibus, eadem Christianorum fides, atque religio constitit, celebritatem auxēre nouem Baptismo lustrati, in iis quidam locuples, & laponicis superstitionibus ad modum eruditus, cuius oculos mentis, cùm nihil post mortem omninò superesse putaret, Dominus ita aperire dignatus est, vt sacrosanctum Baptismum magno animi ardore lacrymisque susceperit.

Per

Per eos dies seditione Meaci rursus exorta, quæ iniqui in Christiana sacra conferebant (multò vehe Regis ipsius tyrannidi tribuendam, qui regna septen metuq; tuetur, nec spei quidquam habet in ciuium o tate repositum) ad reuisendos neophytos, Sacaium Christianorum Meacensium sententia discessi. Mea sis templi Ecclesiæque custodia Christiano admo seni relicta. Meacum reuertar (vt spero) ad festum di agendum natalis Reginæ cœli MARIAE VIRG NIS, cui ædem idcirco dicauimus, quòd eo ipso d Meaci primùm sacra missæ peracta sunt. In hac aure vrbe Sacaio, non admodum magna mihi spes propo quæ mensis, nunc quidem ostenditur. tanta enim est ac colarum superbia ac leuitas, vt cœlum honoris existima tionisque iactura mercari se nolle fateantur: quanquam tempore procedente sperandum est agrum hunc ipsum bonam pietatis frugem laturum. Rationem institu nostri in Bonzijs hisce tractandis, aliaque nonnulla cum de ipsorum ornatu cultuque corporis, tum de incolar natura moribusque separatim perscripta ad vos mitt quò ijs cognitis gratias Domino nostro agatis, quòd ex infinito prope cœcorum numero eximit; & simul eidem supplicetis, vt ad ipsum conuertantur hæ gentes Indica Brachmanarum superstitione deposita, quam ab Indico magistro ex regno Sionis acceptam huc usque retinent: quòd ipsum ex delubris etiam appareat, quæ in oppido Indiæ Ceilano eadem quæ in Iapone videre me memini. idque vobis idcirco significandum putaui, vt praua huiusce religionis origine cognita, vos eam re prehendendā, & confutandam facilius comparetis. Pucc bus vestris, ac sacrificijs vt me Domino commendetis vobis etiam atque etiam peto. Sacaio V. Calend. Maij MDLXIII.

Scriptis iam litteris, rogat me per nuntium ethnicus quidam vir, opibus præpotens, vti ad se baptizandum veniam in vrbem Naram. Omninò vereor vt verbis ho minis fides habenda sit: grauem enim adhuc se rebus diuinis aduersarium præbuit. Verumtamen, quicquid sit, ex-

sit, experiar: præclarè mecum existimans actum iri, si in Christiana causa vitam ponere mihi contigerit. nec enim permittet Dominus, vt exiguam huiusce lucis vsuram animæ meæ saluti, atq; immortalitati anteponam. Sin ethnicus ille vera narrauerit, seque ex animo ad sacrosanctam Ecclesiam aggregarit; næ ego tum omnia Societatis nostræ Collegia nouam in hanc messem per litteras euocare non dubitem. magnum enim in his locis nostri viri nomen, magna auctoritas est. Faxit Dominus quod è sua gloria maximè fuerit, cui me inter acies gladiorum, intentaque in me inimicorum tela versantem, planè commisi totum ac tradidi.

LVDOVICI FROII AD SOcietatem Iesu in Indiam & in Europam.

EX MAXIMIS nauigationis periculis summo Dei ac Domini nostri beneficio liberati, ex ora Sinarum incolumes in hunc Iaponis portum deuenimus, quem Vocoxiuram appellant: obuioſque habuimus in littore Christianos incolas omnes tanta ex aduentu nostro voluptate ac lætitia gestientes, vt nos humeris suis sublimes tollere atque asportare velle videantur, quorum ducenti circiter nos ad templum vsque duxerunt. Cosmi verò Turriani gaudium fuit ita magnum, vt collacrymaretur, satisque se vixisse iam diceret, quoniam quidem operarios sibi in subsidium misisset Dominus in tanta negotiorum mole, tamque opportuno tempore cerneret. Ioannem autem Fernādum ingenis assiduisque laboribus ita consumptum macie confectum offendimus, vt animam agere videretur. Ipse enim ad domesticas & quotidianas Cosmi occupationes, accedebat etiam magna frequētia principum virorum, & Christianorum tum ex alijs regionibus,

tum ex hoc regno, vel baptizandi vel salutandi causa
aduenientium. Ioannes autem post sacra missæ à Co-
mo peracta, totum ferè diem & sæpè noctem partim
dimentis Christianæ doctrinæ vulgò tradendis, par
etiam proceribus ac Bonzijs qui ad Baptismum acce-
rent, separatim instituendis ponebat. Mihi verò ba-
zandi onus impositum est: ac nono post nostrum ad
tum die primùm sexaginta Baptismo lustrati sunt, m
tique deinceps è prima nobilitate, Barptolemæi re
maximè hortatu ac persuasionibus incitati: quorum
rique catechismum sua manu continuò describebat
quò facilius memoriæ commendarent, eundemque
domesticis traderent. singulis autem, à Baptismo, sa-
nè quàm enixè ac studiose petentibus, Crucis sigillum
collo gestandum, itemque Rosarium precandi causa
dabatur.

Firandi autem, simulatque Sodales ex India adue-
nisse auditum est; Antonius & vxor ipsius Elisabeth
misso confestim nuntio Cosmum magnopere obsecra-
runt, vt quoniam tres è nostris in hoc portu sacerdotes
essent, vnum ex ijs ad Firandensem cæterasque eius
ctus Ecclesias inuisendas omninò mitteret. quod si per
litteras ab ipso non impetrassent, duos è filijs suis ab
legatum iri, qui idipsum humi strati supplices petierunt.
Neque ita multo post, ab vrbis Ximabaræ Tono sine re-
gulo (qua in vrbe Christiani eo tempore plus mille &
quingenti numerabantur) nobilis vir cum mandatis ad
eundem Cosmum est missus, vt ab eo promissa exige-
ret. promiserat enim Cosmus, simulatque supplemen-
tum ex India aduenisset, missurum se qui Ximabaræ cō
moraretur. Eadem erant postulata Regis quoque Bun-
gensis, quo in regno annum iam sacra missæ facta non
fuerant. Atque in Bungum quidem, quòd eius Regis
gratia ad rem Christianam iuuandam in primis est ne-
cessaria, Baptista Montanus paucis post diebus profe-
ctus, amicissimeque ab ipso Rege acceptus est. An-
tonio autem Firandensi: itemque Tono Ximabaræ
Cosmus respondit, simulatque per occupationes li-
ceret,

iret, se ipsum ad illos esse venturum. Christiani verò, quique insulas, quique Firandum oppidum incolunt, vbi rescière nos piaculares orbiculos seu grana benedicta ex India, itemque Veronicas attulisse; multi cum vniuersa familia, ijque admodum pauperes, conductis mercedenauigijs ad hunc portum traiecère. interrogati cuius rei caussa, nullius præterea, respondebant, nisi vnius petendæ Veronicæ. nam qui orbiculum optabant, octo diebus ante, supplicationes ad Deum habebant, quò facilius impetrarent: atque etiam, cùm sibimet ipsi diffiderent, Lusitanis apud nos deprecatoribus vtebantur: eaque dona quàm sibi grata essent, ipsis etiam lacrymis testabantur. Iam verò alij Christiani Amangutio, quinquaginta aut sexaginta leucarum itinere, alij Facata, alij denique alijs è regionibus ad nos hucusque Confessionis caussa contenderunt. quorum sanè religio caritasque est admirabilis. Eo tempus Barptolemæus quoque Rex ad Cossinum inuisendum in hæc loca se contulit: quem consinubadiuimus, eique xenia dedimus, Rosarium ex equo marino, itemque granum vnum auro insertum. que ille quanti faceret, vel ex eo ostendit, quòd verumque statim è ceruice suspendit. cuius aduentus magna Lusitanorum quoque gratulatione (namque illum omnes admodum diligunt) concelebratus est. Regis item ipsius animi submissio ac pietas, cùm sacro missæ interesset, potissimum elucebat. etenim cùm in templum quotidie manè, multo ante lucem veniret, (maiorem enim noctis partem fere Iaponij proceres vigilant) non modò sacerdotem ad statam horam vsque præstolabatur; sed etiam plebem infimam aduentu suo summoueri planè vetabat, vixque parato sibi honoris caussa stragulo ad considendum vtebatur: prorsus, vt quilibet vnus è populo videretur esse. Sermones item de rebus diuinis ita auidè expetebat, vt sacro interdum peracto, ante recitatum à pueris de more catechismum templo nequaquam excederet. idemque vt quæ ad sacrificij & Eucharistiæ mysteria probè cognosce-

ret, accersitum ad se eius rei gratia nocte Ioannem Fer-
nandum summa sua cum animi voluptate pæne ad
cem detinuit multa percontans, quæ sibi partim ad
mites suos docendos, partim ad Bonzios refutan
necessaria diceret. quæ ille, & simul purgatorij igni
fernique supplicij discrimen à Ioanne cùm didici
ad Cosmum salutatum accessit: cui id honoris
habebat, vt in ædium ingressu pugionem cæteraque
ma deponeret. Paucis diebus in his locis morat', ad
sidium fratri suo germano Rimanorum Regi ferend
qui bello erat implicitus, proficisci coactus est & quo
am consueuêre Iaponij principes Manibus mortuo
decem dialia ferè sacra, non sine magna Bonziorum
da saginaque persoluere; Barptolemæus rex, patre
um adoptauerat, per eos dies vita functo, re cum
nio communicata, pro exsequijs illis, Bonziorumq
uiuijs, totidem dierum epulum sex pauperum
præbere constituit: partim vt sibi ipsi, quoniam
parenti non poterat, diuinam gratiam conciliaret:
tim etiam, ne post Christiana sacra suscepta, pristin
nignitatis atque clementiæ oblitus esse videretur.
in rebus diuinis multo plura præstare quàm pollicen
litus, simulatque Vmbrã regiam vrbem regressus est,
mortui Regis imaginem, quam odoramentis suffire
nerarique solebat antea, igne comburi iussit: quod
zijs ingens piaculum est habitum. cumq; ex
oppidum Omuram se contulisset, vbi erat
vxor ipsius Regina; multis ei rationibus persuasit, vt vnà
cum omni famularum comitatu ad baptismum accede
ret. quæ res eò mirabilior visa est, quòd antea Regem
ab eo consilio reuocare ipsa tentarat. simul etiam Rex
templum ibidem magnificum ædificare constituit. Bon
zijs ad eam rem è cœnobio quodam ædeque pulsis, qua
propter etiam Aloysium præstanti virtute virum, regiæ
vrbis præfecti fratrem, sibique in primis familiarem, ad
Cosmum cum mandatis misit. quibus rebus ira per
moti barbari impellente dæmone, Regi ipsi insidias
compararunt. Capita coniurationis fuere duodecim
viri

ni vrbis administrationi præpositi. ij, ad rem occultandam, Regemque fallendum, Christianos fieri velle se simulant. quos tamen Rex, quasi eorum scelus præsagiret, diu multumque ante Baptismum probari iussit. Et quoniam Gotondonus spurius regis demortui filius, Barptolemæo in legitimi filij locum ab Rege ac Regina adoptato, hæreditario iure regnoque priuatus fuerat; Gotondonum coniurati cum alio quodam è proceribus scelerosoque homine Feribo, in societatem consilij assumunt. omnes denique Barptolemæum hortantur vt regni possessionem cum pompa solenni aliquando capiat, & simul Reginæ Baptismum ac cæterorum, Cosmo accersito, quanta maxima possit cæremonia & ciuium gratulatione concelebret: namque eo ipso die statuum facinus perpetrare decreuerant. sed veriti mox, ne ipsorum consilia patefierent, rem aggredi antecuerunt. Aloysium regis internuntium vltro citroque ad Cosmum rei Christianæ caussa commeantem Feribus in itinere adortus interimit: cuius in comitatu ne Cosmus esset, diuinitus factum est: præmisso quippe ad Regem Alexandro Aloysium subsequi deinde ipse decreuerat. Eadem ipsa nocte XII. viri regijs ædibus vrbique incendium inferunt, ex quo Rex cum præfecto vrbis Aapsi fratre paucisque præterea comitibus, in arcem proximam confugiens, haud ita multo post Rimanorum Regis auxilijs Regnum prope vniuersum ingenti Christianorum gaudio recepit, misitque Cosmo nuncium, se Vocoxiuram, cùm primum posset, ad ipsum baptizandum esse venturum. Interea Gotondonum, & Feribum, aliosque rebelles varijs locis Rex Rimanorũ fundebat, eorumque agros ita vastabat, vt ex hoc ipso eorum incendia cernerentur. multi etiam seditiosi, Regis superio capite plectebantur: quam rem ad Christianæ religionis propagationem magni momenti fore confidimus. Sed paucis mihi perstringendum videtur, qua ratione Barptolemæus Rex sese ad Christum adiunxit. Is claro in primis genere natus, Cegandono patre quodam sene (qui viuit adhuc) acerrimo & Bonziorũ fau-

fautore, & Christianæ religionis inimico; ab Rege, vi-
cebamus, adoptatus est, (quem arcta affinitate contra-
bat) populo magistratibusque approbantibus. Al-
deinde post annis Cosmus, cùm Vocoxiuram se co-
lisset, Rex ad eum salutandum ineunte Quadrage-
venit, quem antea nunquam viderat. Ad ipsum ven-
stridie Cosmus Lusitanis nonnullis comitantibus,
in hoc portu hyemabant, honoris caussa adijt, cum
ędes nostras in posterum diem ad prandium inuitau-
prandio Cosmus partim suo ipse sermone, partim
annis Fernandi, qui bene Iaponicè nouit, opera, cum
lia multa Regem de rebus diuinis edocuit, tum de a-
morum æternitate, inscitiaque & errore illorum, qui
hil esse omnino præter materiam primam opinantur
habita est hæc disputatio in sacello quodam opimo
nato, proposita MARIAE VIRGINIS imag-
cum filiolo IESV, cuius ille tabulæ cùm cætero a-
mirificè gaudebat, tum stupebat in primis, quòd quan-
cunque se in partem verteret, defixos in ipsum ocu-
puer IESVS habere videretur. Atque ille quidem o-
nia quæ dicebantur, clarè percepit. in digressu aut
mus ventilabrum aureum Regi donauit, Crucepre-
xum cum clauis tribus, & nomine IESV elegantis-
nè descripto: quod ventilabrum Gaspar Vilela ex vbe
Meaco miserat. cuius argumenti litterarumque nouita-
te permotus Rex, vt ea omnia per otium cognoscere,
rursus ad nos cum magno comitatu se contulit, cæteris-
que in atrio relictis, vno Aloysio secum adhibito, tem-
plum ingreditur, ibique rursus de sacris fidei Christianæ
dogmatibus, deque sanctissimi nominis IESV, Crucis-
que mysterijs atque virtutibus, Regis ipsius rogatu Io-
annes admodum fusè copioseque disseruit: è quibus
multa Rex sua ipse manu in commentarium tenuit. ex
eo die, aureæ Crucis sigillo munitus, quod secũde Cos-
mi sententia dies noctesque gestabat, se identidem IE-
SV CHRISTO commendans, crebrisque Cosmi
cohortationibus incitatus, denique nomen CHRI-
STO Domino dare constituit. Nocte igitur domum

ad nos

ad nos cum suis familiaribus venit, pijs de religione sermonibus ad insequentem vsque lucē aures præbet, quibus Cosmi iudicio iam satis institutus, sacro Baptimate abeodem lustratus est, manibus in modum precantis magna cum submissionis pietatisque significatione cōiunctis, comitum suorum è præcipua nobilitate corona circundatus, qui pariter eius consuetudine monitisque adducti, in eandem Baptismi voluntatem valde incubuerant. Xumitanda appellabatur antea: ex eo tempore Baptolemæus nouo nomine vocitatus est. Inde ad bellum discessit, Cosmum obtestatus, vt pro sua suorumq; salute, ac felici vxoris partu Dominum precaretur. Porro in itinere Maristenis delubrum, quem Deum rei militari præpositum Iaponij magno cultu cæremoniaque venerantur, iniecto igne consumpsit, eodemq; loco signum Crucis erexit, quod ipse & vniuersus ipsius comitatus supplices adorarunt. In castra verò simulatque peruentum est, misit qui toto regno Deorum phana comburerent. Ex ipsis verò lucis materiam cęduam gratis ad naues parandas ac reficiēdas Lusitanis attribuit. Quin etiā in castris, quicquid à bellicis occupationibus otij superest, id totū nocte dieq; in militibus ad Christianam pietatem informādis insumit, quos paulatim ad nos, quò res minus inuidiosa apud ethnicos ac Bonzios sit, baptismi causſa dimittit. Eiusdem, in bello insignia sunt nomē Iesu cū clauis tribus in humerali depictū, Crux è collo dependēs, & piacularē granū in baltheo. Deniq; tanto rei Christianæ studio incensus est, vt neminem intra insulæ huius fines habitare patiatur, quin concionibus sacris interfit. Christianos verò, contra omnium, etiam parentis Cegandoni iniurias ac vim tuetur egregiè. & quoniam rex est splendore atque auctoritate præcellens; magnopere, vt dixi, fore speramus, rebus pacatis, vt Euangelium ipso adiutore Dominus longè lateque disseminet. Vos interim ego etiam atque etiam oro, vt sacrosancta sacrificia vestra, piasque suffragationes mihi deesse ne patiamini. Vocoxiura XVIII. Calend. Decemb. MDLXIII.

LVDOVICI ALMEIDAE AD Socios in Indiam.

EXponam his litteris fratres mihi o-
simi, quanã ratione Rimanum in
num, vrbemque Ximabaram nupe
ducta Christiana religio fuerit. Ac
tus quidem hic seu emporium Vo
iuræ, quod cõmutato iam nomine
riæ Virginis adiutricis vocatur, compluribus Fa
Firando, Meaco, alijsque ex oppidis huc ad Cosm
Christianæ doctrinæ caussa commigrantibus, ita
quenter habitari cæptum est, vt Ecclesiam hãc regi
huiusce totius caput aliquando fore speremus; Bar
lemæo etiam rege vnà cum ipso flore nobilitatis
ita pridẽ ad fideliũ numerum aggregato. Eius autem
ter, Barptolemæi monitis precibusq; sæpius exo
vt à Iaponicæ superstitionis erroribus ad rectã
Euangelicæ semitã se traduci pateretur; à Cosmo
nopere petijt, vt aliquẽ ad se instituendũ in castra
lum enim per id tempus gerebat) omnino mitteret
sus ego sum, benigneq; ab eo acceptus, nocturno
pore, quod à negotijs magis erat vacuum, de rebus
uinis ad Regem diu multumq; dixi quod ipsum
de per alias occasiones alibi cũ ipsius rogatu
ijs sermonibus admodum delectatus permotus
certis de caussis Christiana sacra ipsemet in
suscipere supersedit, sed duas mihi dedit epistolas
ad Cosmum, cui potestatem per eas litteras
uangelij toto suo regno liberè promulgandi
incolas oppidi maritimi Cochinoci, in qua erat
vt ad audiendũ Euangeliũ ad me conuenirent
me qui ꝑduceret vnũ ex amicis ac familiaribus
mitẽ dedit: quò sanè breui peruenimus, hospitio
ti ab vrbis Præfecto, verbũ Dei disseminare
Nec sanè frustra. etenim baptizati sunt quinq
pra ducentos, in quibus fuit cum vxore, ac liberis
ad quem diuerteramus, vrbis præfectus. Deinde
ædes

ædes regias in primis instructas loci maiestate deterriti timidius incolæ ad nos & ipsi venirent, & filios mitterent, veriti, ne ab ijs ædium ornatus, & cataſtromata fœdarentur; vbi id animaduerti, egi cum Præfecto de alijs ædibus, populi docendi cauſſa, comparandis. ille mihi ſane liberaliter omnium quotquot eſſent in oppido, deligendi optionem delectum eſt ædificium quoddam peramplum, ſed magna ex parte dirutum, ſecus aream, quam nobis Rex templo ædificando attribuerat. Operæ centum ad ruinas inſtaurandas ædemq; ſacram exſtruendã Præfecti imperio ex cenſu ciuium exhibitæ, opus vtrunque celeriter abſoluerunt. Tũ verò liberius ad Chriſtianæ doctrinæ rudimenta, ſacraſq; conciones pueri ſeneſque ſe conferre: è quibus deinceps non ita multo temporis ſpatio centũ & ſeptuaginta Baptiſmo luſtrati ſunt. deſignatum eſt etiã Chriſtianis humandis prope ædem ſactam Cruce defixa peramplum ſoli ſpatium, quo primum illati ſunt infantes duo tertium circiter annum agentes, quos Dominus pro ſalute harum gentiũ deprecatores in cœlum aſciuit. Secuta deinde eſt in Barptolemæum regem coniuratio, belliciq; tumultus, quibus tamen ſi oppidani cõmoti, atque à Bonziorum fautoribus potentibus viris ad Chriſtianam religionem deſerendã ſolicitati ſunt, Cruce etiam ipſa contumeliosè diſſracta; ipſi tamẽ in fide fortiter perſtiterunt, quod egomet deinde ex eorum ſermonibus clarè perſpexi, cùm ad eũ portum per id tempus naui acceſſiſſem. cùm enim ab hoſtibus Chriſtianæ religionis vrbe occupata, publico edicto nos intromittere vetarentur; ad ſtationem noſtram, ſera admodũ nocte, parato nauigio frequentes venerunt, ſe diligenter excuſantes, quod nos excipere hoſpitio ſibi per aduerſarios non liceret, pietatem tamen ſuam atque conſtantiam verbis teſtantes huiuſmodi: Chriſtiana religione deſerta, quam porro ſectabimur? in difficultatibus noſtris atque periculis ad quem confugiemus? ad lignea ſiue lapidea ſimulacra, quæ huc vſq; coluimus? quis inſitam vnius Dei caritatẽ ex animis noſtris euellet? Quibus ego verbis maiorem in modum recrea-

tus, eosque vicissim, vt potui, consolatus; ad Cosmam, q
terosque Socios Vocoxiuram ex eo loco profectus sum
qui sese cum Christianis ad hostium furorem vitādu
in onerariam receperant. verùm sedatis iam maxima
parte tumultibus, & Barptolemæo, qui in arcem qua
ex incendio regiæ vrbis cum paucis vix viuus euase
in regnū restituto, metus hosce omnes iuuante Do
no propediē sublatū iri confidimus: sed de his hactenu

Venio ad res Ximabaranas: quam ego in vrbē ab ip
Tono accersitus, Cosmo iubēte, me contuli, benigne
exceptus, & in optimo totius vrbis domicilio sum col
catus. Postridie me Tonus inuitat ad cœnā. A cœna fam
liares suos atq; domesticos in cœnaculū conuocat. Hi
ego bene longam de Christiana religione disputationē
instituo. illi verò multa ac varia me interrogant: quibus
ego dum ad singula respondeo, noctis magna pars ab
Mane cùm illuxisset, Tonus rogatu meo populatibus
omnibus Christianę capessendæ religionis fecit publi
potestatem. ex eo tempore ter quotidie concionari eq
mus, matutinis primùm horis, tū pomeridianis, post
mò vespertinis, tanta hominum vi confluente, vt nō
mus solùm, sed etiam via auditoribus opplererur. Sexta
dum hunc rei Christianæ cursum more suo aduersarius
non semel impedire conatus est. Tria visuntur Ximaba
ræ cœnobia Bonziorum, qui cùm alijs de causis plu
mum possunt, tum quòd principes ciuitatis affinitate cō
tingunt. Eius ordinis hominū fallacias atque superstitio
nes ꝙ palā coarguimus, populumque ab ea secta ad Chri
stum omni ope traducimus, capitali nos vbique fere o
dio insectantur. Ximabaræ autem, simulatque ira propē
sam in nos populi voluntatē intellexere, inimicitiis quas
antea inter sese exercebant, communi metu suadente de
positis; calumnijs fictisque criminibus nos oppugnare
constituunt. Ad Tonum adeunt, mirantes cur in suis ter
ris tam improbum genus hominum versari patiatur, An
thropophagos esse nos, & quocunque Christiana sacra
inferamus, eodē continuò bellum excidiumque impoe
tare. Si nobis in vrbe habitatio detur, Lusitanos ipsos illi

impo-

imperium erepturos. Adhęc, plebem incitare conantur, partim vt nos ex vrbe pellendos vna voce abs Tono deposcat, partim etiã vt nos publicè conuitijs maledictisque proscindat. Eã rem vbi parũ procedere animaduerterunt, consilium etiã audacius capiunt. Dum ego in ædibus nostris de re Christiana ad populum maximè disserо, facta manu quidã è Bonzijs de communi cæterorum sententia in ædes nostras irrumpit, positamq; ibi Crucẽ effingit. Sanè indigna visa res est, valdeq; oẽs, sed hospes præcipuè noster, eo facto cõmoti. Itaq; nihil propius factum est, quàm vt eum interficerent: Bõzij aũt furore elati scelus scelere cumulant. Mos est neophytorum susceptam à se Christianã religionem Cruce in charta depicta, atque in ædium foribus collocata publicè profitenti. id illi sibi non modò apud Deum salutare, sed etiam apud homines glorioſum existimant. Hæc omnia insignia Bonzij postridie, primoribus vrbis pro affinitate facientibus, discerpere, ac lacerare decernũt. Quod vbi Tonus resciuit, Christianis confestim totam rẽ iussit renuntiari, eosque hortatus est, vt tumultus vitandi causſa, eã iniuriam æquo animo ferre ne grauarentur: se ipsum in Bonzios vtique animaduersurum, sed tempore. Quorũ amentia ac furor eò vsque processit, vt quicunque ad nos audiendos venirent, eos vsu etiam fontis arcerẽt in proximo siti, ad quem plurimi aquationis causſa ventitabant prorsus, vt nobis eius molestiæ vitandæ causſa, in aliam vrbis partem migrare necesse fuerit.

Iam verò illa quoq; res accidit, nõ minus euentu felix ac læta, quã initio tristis ac turbulenta. Adolescẽtes duo ad nos audiendos rei nouitate inuitati ex oppido finitimo venerant. dumque in ędibus nostris morãtur, in familiari & iuuenili colloquio (vt fit) vnus eorum alterius procaci interrogatione lacessitus, stricto mucrone in sotiũ præceps iracundia ferebatur; cùm illũ ex his qui aderãt laponij quidam (aderant autẽ fere centũ) vi arreptũ retinent, eiq; de manibus sicã extorquẽt: quo ille facto ita iratus inde discessit, vt aut eã vlciſci iniuriã, aut mortẽ sibimet inferre Iaponico more, statuerit. Accessit ad exsti-

exstimulandum iuuenis animum satis iam per se incen-
tum patris quoque denuntiatio vehemens, ne suum
conspectum veniret omnino, nisi prius abædium p
cipuè domino apud quem res illa cõtigerat, doloris
nas exegisset sui. igitur adolescens, amicis affinibus
coactis, vim comparat: quod vbi Ximabaram allatu
Christianos omnes magnopere cõturbauit me vehe
tissimum, verentem, ne si ad manus ventum esset (q
res non sine multorum cæde erat futura) tum verò Bu
zij ciuibus quod cupiebant planè persuaderent, nos ru
rum ac seditionum vbique terrarum auctores esse pe
petuos. Iamq; se, quamquam in magno omnium m
rore oppidani ad Ioannis (sic enim appellabatur hosp
tis nostri defensionem instruxerant, aduentabantque ar
matum agmen aduersariorum; cùm iuuenis ille deg
minis repente præter omnem spem gentisque cõsue
dinem exterritus substitit, satis dignitati suæ, satis pue
tis imperio factum existimans, si vacuam nobilis cu
dam viri domum ingressus in suburbano positam, ne
stente nemine, pugionem inde vicissim abstulisset, a
ita (vt fecit) in patriam reuertisset. Id à Christianis
rescitum est, tanta voluptate lætitiaque perfusi sunt,
ab ipso noctis crepusculo, quamquam eos domum a
mittente me, nihilominus gratias Deo cunctis simul
gentes, factum inuicem gratulabundi narrantes, ad
quentem lucem vsque perstiterint. Nec tamẽ inter
aliasq; difficultates, & Bonziorũ insectationes, Deo
Deo fauente, cessatũ est. nam præter quotidianas
nes & catechismũ, Baptismi celebres variis tẽpori
plures habiti sunt. Ac primùm ethnici quinquagin
mẽ Christo dedere. deinde rursus circiter septuag
tertio deniq; Baptismo, cãdidati trecenti numeram
è quib⁹ baptizauimus dũtaxat eos, quos satis prob
tutos Christianis præceptis inuenimus. ceteri qui
adhuc idonei videbãtur, in aliud rẽpus reiecti. Chri
norum primitias libauit Dominus in hoc item oppi
sex videlicet trimos aut quadrimos infantes: quo
qui prim⁹ excessit è vita, Christianę fidei veritatẽ
fane

sanè testimonio comprobauit. cùm enim iam ageret animam, sublatis ad sydera manibus; Tem iangate mairo, id est, confestim (inquit) in cœlũ migrabo. cuius rei miraculo neophyti magnopere confirmati sunt. Ipse autẽ Regulus tametsi nec dũ Christianus est, & certis de caussis in aliud tempus Bonziorum scelus ac maleficia debitis vindicare supplicijs distulit; suam tamen erga nos beneuolentiam, & Christianæ religionis vel tuendæ vel amplificandæ studiũ plurimis rebus ostendit. primũ enim nobis honoris caussa familiariter sæpe conuenien-dis nomen nostrum apud Ximabaranos in admiratione & ingratia posuit: deinde aream templo ædificando optimam, materiamq; suo sumptu conuectam, operasq; ducentas nobis attribuit ad arcis ruinas æquãdas solo, quæ ara quondam illa ipsa in area fuerat. in tẽpli verò ipsius apparatum & cultum familias septuaginta in ea vicinitate habitantes certum vectigal pendere iussit, exturbationis pœna proposita, nisi in officio perstitissent. Idem, quòd Christiani ad templum, æstu maris accedẽte, ægrè admodum veniebant, ingenti ponte ad ipsius templi vallas vsque perducto, facilem ijs tutumq; aditũ præbuit. Auctus verò filiola (quam nos quòd clarissimo genere orta est, magno Christianæ rei adiumento futuram aliquando speramus) eam nobis tradidit baptizandã, quod fecimus, & nomine Christiano Mariam appellauimus, vt eam videlicet nomen ipsum ad omnem virtutem ac sanctimoniam incitaret.

Hæc ferè in oppidis Cochinoco, & Ximabara gesta sunt: quam ego vtranque Ecclesiam per id tempus sæpe inuisi, & alteri Damianum, alteri Paulum comites ac familiares nostros, interim dum ego abessem, præposui. Vos etiam atque etiam obsecro fratres, vt pro hac vniuersa Iaponica vinea Domino Deo nostro quàm diligentissimè supplicetis. Ex portu Mariæ Virginis adiutricis. v. Cal. Decemb. MDLXIII.

IOAN.

IOANNIS BAPTISTÆ Montani Ferrarienſis, ad Michaelem Turrianum è Societate Ieſu in Luſitaniam.

ANNO ſuperiore in Iaponem pe
nimus, & maritimum in oppid
Chriſtianorum deſcendimus, vbi C
mus Turrianus cum vno è fratrib
noſtris rem Chriſtianam præclar g
rebat, quib⁹ ego cùm nauare opera
ibidem vellem, in Bungum à Colleg
idcirco ſum deſtinatus, quòd ſeſquiannum iam ea pa
ceps Iaponis totius Eccleſia ſacerdotem deſiderabat. Q
quanta Bungenſiũ & lætitia & benignitate acceptus fu
rim, exponere nimis longum ſit. Regem ipſum etiam a
uiſi aliquoties, à quo ſemper honorificè humaniſſime
tractatus ſum, qui tametſi ethnicus adhuc eſt, in ea ſcil
quæ nihil ſupereſſe poſt mortem exiſtimat; Chriſtian
tamen religioni tantum tribuit, rebuſque noſtris vide
adeo fauet enixè, vt vnus è fidelium numero eſſe vide
tur. credo propterea quòd ominibus ducitur, videlic
ſe ex quo tempore Euangelium in ſuis terris promulga
ri cæptum eſt, non ſolùm imperio, atque opibus au
ctũ, ſed etiam filio, quod vehementer optabat. Quod
conuerſionem harum gentium attinet, Euangelium
longè lateque iam peruagatum eſt, & ſanè quotidie
in vulgus, & fere ſemper ad Baptiſmum, Dei beneficio
aliqui perducuntur. Ratio autem noſtra cum illis ego
di eſt eiuſmodi. Quæritur primùm quam ſectam ſequa
tur. deinde, non modò quam ipſi profitentur, ſed etiam
reliquę omnes Iaponicæ ſectæ multis rationibus refu
futantur, vt earum ope ac præſidio æterna ſalute ne
quaquam poſſe potiri intelligant. Id vbi perceperunt,
docentur eſſe vnum rerum omnium opificem, qui ex ni
hilo cuncta creauerit, eaque omnia fungi officio præter
Ang

Angelos desertores, & hominem, qui è primo illo statu sua culpa exciderit, in quo ab Deo parente positus fuerat; idemque naturæ legibus, rectæque rationi aduersetur. Discunt deinceps, Deum esse trinum & vnum, cuius imperium primus ille homo neglexerit. Et quoniam infinitæ maiestati ac numini facta iniuria, infinitam quoque satisfactionem exigeret, secundam Trinitatis personam, cùm genus humanum, aliaue omnino creata natura solaendo non esset, humanitatem nostram vltrò assumpsisse atque induisse, vt idem homo simul & Deus innocentissimus pœnam nostris sceleribus debitam pretioso sanguine suo acerbaque persolueret morte, ac nos in omnipotentis Dei gratiam restitueret. Hæc illis omnia clarè & copiosè explicantur. tum ad eorum quæstiones probè respondetur, & omnis ex eorum animis, quoad eius fieri potest, dubitatio tollitur; atque, vt illis certæ precandi formulæ traditæ, præceptaque Decalogi exposita sunt, promittunt se barbaros ritus superstitiones que deposituros. denique sacri Baptismi vis atque mysteria ijsdem explicantur, atque ita Christo dant nomina ac baptizantur. Versamur autem in hisce Iaponicis regionibus hoc tempore è Societate sacerdotes septem, fratres quinque. multi præterea sunt incolæ familiares ac veluti sodales nostri, præstanti virtute homines, qui nos in opere haud segniter adiuuant. Sed vtì uersi pro messis copia sanè quàm pauci sumus, nec nobis (quod facilè credas) ab occupationibus multum superest otij. itaque subsidio vehementer indigemus. Pijs deprecationibus tuis & cæterorum me valde commendo. è Bungo. v. Idus Octobris. MDLXIV.

EX ALIA

EX ALIA EIVSDEM IO. BAPtistæ Epistola ad Ioannem Polancum è Societate Iesu Romam.

NVNC aliqua mihi de Bungensium Christianorum pietate ac deuotione dicenda sunt: quæ virtus cùm semper in ijs apparet eximia, tum verò Quadragesimæ tempore præsertim elucet. nam præter asperitatem vitæ peruatam, & assidua supplicia voluntaria, Christiani sexta quaque feria frequentissimi in sacram conueniunt ædem: atque vbi de passione Domini peroratum est, extinctis luminibus atrocissimè cunctis sese diuerberant. Equidem vt primùm interfui, attonitus mi nouitate miraculoque, prorsus obstupui. Neque verò distraxat virorum hoc decus est: ipsæ quoque mulieres in hanc partem se admodum strenuè atque acriter incitarunt, quarum nonnullæ cùm me summis precibus obsecrarent, sibi vt in templo sumptis ne dignoscerentur virilibus tunicis, echinatis globulis ferreis in sua terga spontè liceret, negaui scilicet: primùm id minus decorum arbitratus; deinde etiam veritus, ne si ad cæteram austeritatem & pœnitentiam, qua se ipsæ pæne conficiunt, verberum quoque tormentum accessisset, certum adirent vitæ discrimen. idipsum graui admodum ærate senes à me magnopere contenderunt. Iam verò sacræ hebdomadæ officia, quo animi sensu ac lacrymis; Paschalia autem solennia quanto animi gaudio, atque hominum multitudine celebrentur, dici vix potest. Nec sanè minor est Natalium feriarum gratulatio & celebritas. quin etiam pia simul & iucunda per eos dies spectacula committuntur, illustribus aliquot actionibus è sacra historia Iaponico versu descriptis: quæ poëmata Christiani magno suo bono memoriter hauriunt, nãq; ea ratione & magnam sacra-

sacrarum litterarum partem addiscunt, & hisce carmini bus identidem concinendis, prosanas cantiones quibus antea assueuerant, paulatim dediscunt. Nam quid ego de Confessionibus dicam? quo in genere ita solertes accuratique sunt, vt aliud nil egisse videantur in vita. Quibusdam ego, id vehementer optantibus, per interpretem aures præbui: quorum nonnulli scriptam Confessionem suam secum attulerant. Credas mihi affirmanti velim, quotidianas me sesquianni totius (tam diu enim sacerdote caruerant) recognitiones actionum suarum, quæ examina dicimus, in ijs scriptis liquidò comperisse: ea dispositione atque ordine in commentarium criminа suis quæque diebus notata retulerant, cùm ante id tempus octauo vel quintodecimo quoque die Sacramentum Confessionis obire consuessent. quæ mihi eorum diligentia eò laudabilior videtur, quòd ex mediocribus interuallis peccata ritè confiteri haud ita difficile duxerim: ipsorum verò octodecim mẽsium errata in tẽporum seriem digesta proferre, id verò in primis mirandum est. Quid quæris? contritione sua animique cando re ita me sibi obligarunt, vt cum Christo Domino ingẽres & agam & habeam gratias, quòd me in hæc loca perduxerit; tum etiam tibi plurimum R. P. vel eo nomine debeam, quòd auctoritate studioque tuo perfectum sit, vt aliqua mihi pars demandaretur huiusce tam fructuosæ prouinciæ: quam ego vt ex instituto ac spiritu nostræ Societatis geram, peto abste, vt infirmitatem meam tuis ad Deum precibus ac sacrificijs subleues.

è Bungo. vi. Idus Octob.
MDLXIV.

LVDOVICI FROII AD Socios in Indiam.

ANNO proximo, Vocoxiura vic hostibus concremato, & exciso, C mus Turrianus cũ Ludouico Al da, & Iacobo Consaluo officij ca conquisitus a Christiano quodam bili viro Tacaxim oppidũ Regis I gensis æger naui deuectus est. E autem ab Antonio Firandensi viro Principe accessi Cosmi iussu Tacaxumam contendi febri frigoribus vexatus, quæ me quatuor menses male habuerunt. E dem venit post mensem Ioannes quoque Fernandus sulani sunt numero trecenti circiter & quinquaginta Christiani omnes, quorum quibus licuit, aduenienti mi hi nauigiolis obuiam prodiére, cæteris in littore pro lantibus, quorum omnium quanta sit pietas atque re gio, ex eo facilè iudicabis, quod bis in nocte ad Do num deprecandum, Christiue tormenta necemque reputandã surgere è lectulo consueuerunt. Quin etiam mis tenebris multi cùm se in preces fuderunt, ad me am vsque noctem in ea cogitatione suimet pæne obli persistunt. Pyxidiculam ego cerearum agni cœlestium ginũ, quas Romæ summus Pontifex consecrauerat, So cijs nostris attuleram ex India. id vbi rescinit Christia na quædam anus Facatensis, multis precibus vnam mi hi earum extorsit. Eius rei fama statim hoc toto tractu pererebuit, itaque ad me quotidie & Firando, & alijs ex locis nauigia veniebant virorum fæminarumque plenis sima, è reliquijs illis amoris (sic enim appellant) aliquid à nobis efflagitantium; negari non poterat. itaque totã eius ceræ consecrationisque mysterium exponebat Io annes, deinde in eos distribuebatur. & sanè ceram in par ticulas ita minutas secare coacti sumus, vt Christiani mille quingentis ac triginta sufficerent. quas pro sui quisque copijs vel argentea theca, vel ænea, vel stanne a vel ex aurichalco includebant; ex altera parte nomine

IESV

IESV ſpinea corona circumdato, ex altera tribus ad i-
mam Crucē clauis inciſis. Templum autē ipſum, quod
Firando, alijſque ex inſulis confluentem ad nos multitu
dinem non caperet, per eos dies amplificatum, & ſacra-
rio atque ædificijs ad hyemem traducendam ornatum
eſt. opere abſoluto, dum Iaponius quidam apud nos ce-
ram in candelarum vſum ad ignem liquat, arida palea-
rum materia, è quibus parietes erant exſtructi, flāmam
ita auide arripuit, non modò vt hoſpitium noſtrum æ-
demque ſacram, ſed etiam quindecim fere vicina Chri-
ſtianorum tecta comprehenderit atque conſumpſerit.
quorum ſanè mihi æquitas animi ac patientia viſa eſt
admirabilis, cùm incenſis domibus domeſticoque in-
ſtrumento, in publicum ſe coacti proripere, tempeſta-
te perfrigida, cùm è cœlo denſa nix caderet, vnà cum
coniugibus liberiſque, qui nonnullis eorum erant ſepti-
mi, octoniue, noſtram tamen vicem magis quàm ſuam
ipſorum dolerent. Ex ea clade ſacrorum apparatus Dei
beneficio ereptus eſt, & aliquid è ſuppellectili veſtibuſ-
que, quas nos omnes egentibus Chriſtianis ijs, quorum
domus arſerant, miſeratione commoti diuiſimus. Ioan
nis verò Fernandi commentarius multis iam annis ela-
boratus, in quem ille ſacras conciones, & catechiſmi ex-
plicationem Iaponico ſermone retulerat, ſanè quàm in-
commodè perijt. Ego interea cùm ægrotus decumbe-
rem, ex eo periculo me ad quendam Chriſtianum rece-
pi, ibique in ſumma egeſtate ſtorea mihi pro ſtragulo
fuit, lignum pro ceruicali: eò ſtatim magna vtriuſque
ritus hominum ac puerorum turba confluxit, incom-
moda noſtra & calamitatem, lacrymis proſequentium:
mortuos parentes lugere dixiſſes: atque, vt eſt gens ad o-
mnem humanitatem ac miſericordiam prona, quam-
quam in ſummis rei familiaris anguſtijs, alij ad me con
gendum ſuiſmet veſtimētis exuere ſe ſe, alij in cibum
mas treſue cochleas, alij virides cepas, alij deniq; ſylue-
ſtrē allium afferre. aliquot etiā Firandenſes, & Facaten-
ſes Chriſtiani, qui in eam inſulā anno priore Vocoxiura
migraſſerant, cocta nobis cibaria ſeptem octoue dies è

ſuis domibus miſére. Eius incommodi nuntio Fira-
dum vicinaſque in inſulas perlato, confeſtim ad
ſubleuandos Chriſtiani cum fabris, paleis, funibus, a-
dinibus aduolarunt: quorum opera cùm ædes no-
templumque, tum etiam incenſa Chriſtianorum
magno omnium gaudio ac voluptate refecta ſunt.

Sed idem tempus ecce noua calamitas. Aduectum
India pretioſum ornatum ſacrorum vnà cum aureo
xtili, & ſimul vitria vaſa donanda principibus, Firan-
Coſmus, vt ibi videlicet ab incendijs tutiora eſſent,
Chriſtianum amicum cuſtodienda tranſmiſerat. E-
dum ludos quoſdam profanos ipſo Cinerum die ag-
barbari, vnus ex ijs temere arreptum ignem in ædi-
um conijcit, qui vento adiuuante, adeò vehemens ac
uum excitauit incendium, vt bonam vrbis partem
ædibus Antonij dynaſtæ, & Chriſtiani eius qui no-
ſeruabat, momento pæne temporis hauſerit. quæ res m-
gnam mihi præcipuè, febri, tali anni tempore, labora-
patientiæ materiam præbuit, quòd in eas ego quoq; ſa-
cinas, Diui Thomæ partes, quæ appellantur, item
nonnulla valetudinis aduerſæ remedia, quibus ad-
dum inops eſt hæc terra, conieceram. Inde, paucis in-
iectis diebus, vigilias agere ſumus coacti latronũ & ho-
ſtium metu, quibus paruum hoc Firandi regnum in-
ſtum eſt: paratiſque nauigijs quibus aliò, ſi res ſiret,
aucheretur ſacra veſtis & inſtrumentum, nos cum Chri-
ſtianis in editum locum munitumque recipimus. Sed
belli tumultus ille Deo fauente ſublatus eſt. Et quoni-
am Iaponicæ linguæ ignoratio rem Chriſtianam ma-
gnopere diſtinet, erepto ex aſsiduis occupationibus tem-
pore, faciendum ſibi frater noſter Fernandus exiſtima-
uit, vt de Iaponico ſermone grammatica præcepta con-
ſcriberet. ijs duplex etiam Lexicon addidit: in altero Ia-
ponicas voces, in altero Luſitanicas alphabeti ordine
cum ſua cuiuſque ſignificatione prætexens. Sexto vel ſe-
ptimo menſe, haud tamen ideirco intermiſſis concioni-
bus, cæteriſque muneribus, eam lucubrationem abſol-
uit, in primis vtiq; neceſſariã Iaponijs excolẽdis.

In

In ferijs Natalibus, atque Paschalibus, incolarum summa religio. Nocte Natali sub vesperã ientaculo exceptos bifariam in templo diuisimus. Ibi alternantibus choris certos ex veteri testamẽto locos, sacrasq; Prophetarum prædictiones tempori accommodatas versu Iaponico decantarunt. Deinde solennia missarũ sacra peracta sunt. Dominica in palmis cùm sacrum fieret, Passione Domini per vices, vt fit, recitanda, tanta populi cõploratio orta est, vt vix inter pronuntiandum nos mutuo exaudire possemus. Iam sexta feria, quæ proximè consecuta est, complures tum Firãdo, tum ex finitimis pagis Christiani ad verberationem cum flagris ac tunicis cõfluxêre, quòd Firandi conuentus huiusmodi ab Rege prohibentur. nec sæuientibus eo die procellis atque imbribus deterriti sunt, quò minus acriter sese cædẽtes, sanguinemq; mittentes, per multos passus agmine compositò incederent. quod ipsum separatim mulieres quoque, Christi amore incensæ fecerunt, idq; summa cum pietate, & sanctimonia. Porrò aquam Sabbato sancto benedictã, magno studio ac fide ad morbos pellendos partim apud se religiosè asseruãdam sumpserũt, partim etiã Firandum, ceteraſque in insulas atque oppida Christianis dono mittendam. Paschali verò die Dominico, ad summam gratulationem species tantùm & pompa magnifica defuit, cetera sanè egregia. Vnum dumtaxat palam erat nobis, quo eodem pro vmbella in supplicatione vsi sumus. sub ea gestabam ego sacratissimũ CHRISTI corpus in calice, linteatus præibat Fernandus corona rosea redimitus, & quamquam macie ita cõfectus, vix hærere vestigijs posse videretur; valde tamen iucundè canebat, Dic nobis MARIA, quid vidisti in via? Ei respõdebat ex altera parte Iaponius quidam senex, pulsans illam bacillo musica sunt. Eo die cibum apud nos cuncti sumpsêre, quod festis fermè celebrioribus factitant, præsertim vedie Visitationi MARIAE VIRGINIS sacro, quẽ diem præcipuo cultu atq; honore exigunt Misericordiæ sodales, cõuiuij curatoribus in qualibet Ecclesia cõstitutis.

Ipsis hebdomadæ sacrosanctæ diebus, Firandi res ad-
cidit, ad prouidentiam Domini iustitiamque declaran-
dam admodum illustris. Princeps Bonziorũ erat in ur-
be quidam, Sasimandaque nomine, regni totius huius
tanquã Archiepiscopus, capitalis Christianæ religio-
inimicus. cui⁹ scelere antea & Cruces præcisæ, & Gal-
Vilela cum reliquis omnibus è Societate nostra Fir-
do pulsi exclusique fuerant. quam rem Antonius dyn-
sta grauissimè tulerat, nec tamẽ vindicarat, eò quod Bo-
zius principum affinitatibus admodum potens esset. I-
igitur ab eodem Antonio, qui tum regij exercitus Im-
perator vnà cum Rege militabat, per interpretem per-
fundum quendam continuandum prædijs delubrorum
suorum. Id cùm Antonius apertè negasset, accensus in-
misit continuò Bonzius primùm, qui Antonij villis, de-
inde sex circiter Christianorum Antonij populatium
domos incenderent. Enimuero tum Antonius rei atro-
citate commotus Regem adit, Bonzij improbitatem
diutius ait tolerari non posse: nisi in ipsum Rex animi
aduertat, sese confestim rei militaris cura deposita, ad
vlciscendam eam iniuriam profecturum. cui Rex quan-
quam inuitus ac mœrens, tamen quod Antonij vir
nobilissimi, & secundum se opulentissimi opera plu-
mum indigeret, respondit se totam rem ipsius arbitrio
planè permittere. Tum recordatus iniuriarum, quibus
ille nos affecerat, postulauit Antonius, vt Bonzium eo
dignitatis gradu deiectũ, Firandensis regni finibus in per-
petuũ exterminaret: &, ne qua spes reditus ei relinquere-
tur, agros illius ac bona alijs possidenda assignaret: Quo
statim facto; & Christiani molesto grauiq; aduersario li-
berati, & Bonzijs dedecus ingens, ac dolor inustus est.

Decem menses Tacaxumæ fuimus: quo tẽporis spa-
tio vicinas insulas, quæ in Antonij ditione sunt, bis Fer-
nandus inuisit nec sanè frustra. nam & Christiani, ipsius
aduẽtu mirum in modum recreati, & barbari multi ad
ouile Christi perducti sunt: in ijs vetula quędam annum
agens circiter nonagesimum, mulier honorata, multisq;
affinitatibus pollens. Hæc beatitudinis gratia, multa Ia-
ponis

ponis delubra superstitiosis peregrinationib⁹ circumierat, habebatque papyraceam tunicam, quæ descriptã Amidæ viram continebat, quam illi cum alijs diplomatibus & indulgentijs (Ecclesiasticos enim ritus dæmon effingit) Bonzij pretio ingenti vendiderant, polliciti, si eo amictu, supremo die suo efferretur, omnibus noxis solutam, recta ad beatas Amidæ sedes procul dubio peruenturam. Aegrotum quendam eius propinquum Ioannes inuiserat, cuius domi casu ipsa quoque tum aderat. Eam igitur Ioannes accersi iubet, si pauca de Redemptore generis humani deque altera vita cognoscere cupiat. auditurã se respondit mulier: verũ enimuero falli, si quis idcirco se Christianam futuram existimet. Sed vbi dæmonis malitiam, fraudes Amidæ, cui illa tantopere fidebat, Euangelicam denique veritatem Ioannes aperuit; vt Iaponica ingenia facilè rationibus cedunt, eius orationem mulier ita approbauit, vt lacrymis obortis baptismum continuò peteret. quid multa? solennes precationes edidicit, chartaceam illam tunicam, aliaque Bonzium supta quæ diximus, ad Ioannem attulit comburẽda, sibi posthac sacrum fore nihil, aut religiosum affirmans, præter nomen Iesu. ac deinde baptizata, tantam animi pietatem atque ardorem ostendit, vt cùm vniuersos Christianos, tum eos præsertim, qui eam antea nouerant, ingenti gaudio affecerit: quam metuebant prius, nũc autem metu duplicatum in amorem conuerso, maximè diligunt: ac mirantur quæ prius præ imbecillitate corporis stare vix posset, eam nunc quotidie templum petentem, Angelicamque salutationem trecenties recitãtem, & singulis noctibus orandi causa bis è cubili surgentem. Eadem postea ad me Tacaxumam cum alijs Christianis naui contendit, vt rei diuinæ interesset, & granum aliquod benedictum & ceræ, quam diximus, consecratæ particulam à nobis exposceret.

Hisce rebus, alijsque peractis, quas ego breuitatis causa prætereo, Fernandus ad me reuertit. Et quoniã Firandenses Christiani magno nostri desiderio tenebãtur, miratur per Regem à Christiana religione, cõtra q̃ initio

ſimulauerat, alienum, in ea vrbe rem diuinam facere non licebat; ſupplicationibus habitis, & re cum Antonio communicata, omnino viſum eſt faciendum, vtitem Fernandus eò ſeſe conferret: vbi ille dum fideles officio retinet, labantes in fide confirmat, ethnicosque ceptis Chriſtianis inſtituit; interea naues Luſitanorum duæ in hanc oram è Sinis delatæ quarum magiſtri eius iniuſſu meo Firandi portum inuehi nollent, Rex ratione lucri coactus (nam alioqui, ſecus ac primis aduentu noſtri in Iaponem annis ſimulauerat, & nobis, & Chriſtiano infenſus eſt nomini) ſe mihi per quendam è ſuis familiaribus excuſauit, quod bellicis diſtrictus negotiis nondum mihi ſalutem nũtiari iuſſiſſet; & ſimul magnopere petijt à me, vt Luſitanos vrbis aditu ne prohiberem: ſe primo quoque tempore de mea quoq; introductione cum nauarchis acturum. Illi igitur, permittente me deſcendunt, & promiſſa ab Rege ſæpius exigunt, templum ære ſuo ſe exædificaturos recipiunt. Rex tergiuerſando rem extrahere, noſque iam apertè fruſtrari, cum eo ipſo tempore oneraria, cui à ſancta Cruce eſt nomẽ, aduenit ſanè opportunè. nam & ſacerdotes è Societate tres Michiorem Ficeredum, Balthaſarem Acoſtam, & Ioannem Capralẽ ſumma cum animi noſtri voluptate ac lætitia nec opinantibus nobis aduexit, & occaſionem optimã præbuit Regis ab ea perfidia reuocandi. Hanc ego nauem actuario quæſitam reperi in ipſo curſu velis aſſue inflatis: & Petro quidem Almeidæ nauarcho proueniente eius probitate, & in Societatem noſtram obſeruantia, facilè perſuaſum eſt, vt vela ſubmitteret ſtatim, ſubdemque ſubſiſteret: mercatores autem ſiue nauigationis nauſea tędioque, ſiue alia quauis de cauſſa, nullis rationibus de ſentẽtia deduci potuêre quò minus ſcaphis oppidum peterent, & mercimonia exponerent. magno illis ea deſcenſio ſtetit: namq; à furibus igne apothecis eorum iniecto, non exigua mercium parte vel flamma ventoque ſæuiẽte conſumpta, vel etiam ab ipſis furibus inter eam trepidationẽ ablata, aut eorũ circiter duodecim milliũ damnum fecêre. Interea Petrus Almeida,

qui

qui iactis anchoris, ab oppido sex millia passuum stabat, rogatu meo Regi apertè denuntiat, se nisi nobis restitutis nequaquam appulsurum. Rex autem, dierum aliquot mora interposita, ad extremum metuens, ne si rem diutius distulisset, magna rerum suarum iactura nauarchus alios portus peteret; nobis & vrbem intrandi, & sacræ ædis exstruendæ potestatem fecit. Descendentibus nobis ad littus die natali D. Bartolemæi Apostoli, gratulatio ingens & à nautis Lusitanis significata est, & ab incolis Christianis, cùm se præter spem, voti compotes factos viderent. Nos cum nauarchis & magno præterea comitatu Regem adiuimus, eique gratias egimus accepti sanè frigidè, quod dedit accepimus. inde Antonio eiusque matre salutata, ad instaurationem templi continuò animum adiecimus. ex onerariis Lusitanorum tribus, pecunia in ædificationem corrogata, opus celeriter ad culmen perductum est. Itaque in eo templo natalem diem MARIAE VIRGINIS egimus Balthasare sacrificante, & magno omnium gaudio concionante. Tanto autem studio à nobis de hac Firandensi commoratione multis de caussis laboratum est: primum quod ita mandauit Antonius Quadrius: deinde ne Christiani incolæ summa virtute ac religione homines deserantur: tum vt iacta à nobis in animis puerorum, qui sanè præstanti sunt indole, semina Christianæ doctrinæ, ad bonam frugem nostra opera perducantur: postremò Lusitanorum etiam gratia, qui ad hoc emporium libentissimè commeant, ad merces distrahendas ac diuendendas opportunissimum. Dum hæc ad eundum geruntur, cognitum est Cosmum Turrianum Bungensis regis hortatu, atque auxilio ad oppidū Sumani regni Cochinocum peruenisse, eamque Ecclesiam, quam hostes afflixerant, eiusdem Regis ope ac beneficio restitutam. Eò Melchior Ficerdus cum mandatis ac litteris, quas afferebat ex India, ad Cosmum profectus est. Nec ita multo post Cosmus ad nos scripsit, vt ipse ego & Balthasar Acosta veniremus; Caprali, &

Fernando Firandi relictis, quæ prima nauigandi facultas fuerit, proficiscemur. atque ego me, nisi per mea [illegible]terit peccata, Meacum ad Gasparem Vilelam misi[illegible] iri confido. nam nostrorum hominum subsidium [illegible] quod non ipse modò, sed etiam Meacenses vehemen[illegible] exoptant: quippe qui ad eum, sacrorum caussa, è ren[illegible]tis vrbis amplissimæ partibus ægrè admodum venti[illegible] Cuius profectò res gestæ satis declarant, nihil esse [illegible] arduum atque difficile, quod non animi robur ac pe[illegible]uerãtia superet. Nam qui primis legationis suæ tempo[illegible]bus, contumelijs, probris, lapidationibus nullo defensore appetitus, diuque vexatus est, tantũ constantia, patientiaque profecit, non modò vt populo, sed etiam vt principibus, Regeque iam ipso æquo ac beneuolo vtatur. In agro Meacensi intra quadragesimum circiter lapidẽ Ecclesias septẽ instruit, multis è prima nobilitate ad Christi cultum adductis: magnum denique rei Christianæ studium in illis gentibus excitauit. Verùm hæc, & reliqua huius prouinciæ acta ex aliorum litteris fusius cognoscetis. Vos ego patres, fratresque mihi carissimi per Deum obsecro, vt vestris in sacrificijs precibusque memoriam mei retineatis. Firando, Quarto Non. Octob. MDLXIV.

IOANNIS FERNANDI AD Franciscum Petreium è Societate Iesu.

ET si putabam vos de rebus Meacensibus è Gasparis Vilelæ ipsius litteris cognitaros; tamẽ cùm Christiani duo certi homines nuper ad nos Meaco venissent, faciendum mihi existimaui, vt quæ ab illis accepimus, tibi per litteras primo quoque tempore exponerem. Anno superiore, cùm Gaspar ad Bonziorum furorem atque impetum declinandum, ex vrbe Meaco Sacaium Christianorum hortatu precibusque se recepisset; Didacus quidam [illegible]

rus ad Xamaxinodonum in ius adijt, debitam sibi à nescio quo pecuniam iudicio repetens. hunc Xamaxinodonus vt agnouit, per ludibrium sitne Christianus interrogat. Ego verò sum, inquit ille: cui rursus Iudex: credo, vestra quæ dogmata sunt? recusanti respondere Didaco, sequeex usanti quod tyro esset etiamnum; acrius instare denuo barbarus, & vrgere, vt aliquid in medium afferret. Necessitate pæne coactus Didacus de animorum immortalitate, deque æterno totius vniuersitatis parente cæpit nonnulla disserere: quibus permotus Xamaxinodonus, abi (inquit) nuntia magistro tuo, vt ad suam mihi doctrinam declarandam accedat. nam si tu rudis adhuc & nouitius tam bene disputas, quid de ipso doctore tuo putandum est? quòd si veritatem religionis Christianæ probarit; eam ego fortasse & Quequidonus collega suscipere non grauabimur. Didacus igitur non sine diuino consilio id factum existimans, forensi actione deposita, Sacaium illicò ad Gasparem excurrit, eique iudicis mandatum exponit. Gaspar rem cum Christianis, qui ibidem aderant, communicat. illi negant se dubitare quin ea sit insidiosa euocatio; proinde nequaquam eundum. omnino probabilis erat ea sententia: verumtamen, ne cui, verbum Dei audire se velle dicenti, aliquo pacto defuisse videretur; Laurentium Laponium comitem suum ad eum legauit: qui, quamquã proposito vitæ periculo, libens discessit, ea cõditione, vt nisi intra quatriduum reuertisset, minus commodè cum eo actum existimaretur. Dies duo, tres, quattuor: nec tamen redit. pro mortuo scilicet, vel certè malè accepto est habitus. mittitur de communi sententia Meacum vnus è Christianis Antonius nomine, vt cuncta Sacaium explorata certaque referat. Huic in ipso itinere occurrit Laurentius & comites duo cum iumento tendentes ad Gasparem deportandum, quod iam Xamaxinodonum & Quequidonum Laurentij opera Dominus ad se conuertisset. Meacum igitur cum Socijs tribus Gaspar profectus (ij sunt Laponij Laurentius, Augustinus, & Damianus missus ad eum mense Decembri)

Xamaxi

Xamaxino donum & Quequidonum Baptismo lustrauit. Erant ambo venefici, & dæmone familiariter vtebatur. iidem iuris Iaponici peritissimi, summaque prudentiæ & eruditionis fama. itaque ab ipso Rege & iis quorum potiuntur, de religione belloque consulebant. Christianæ autem religionis adeo acres aduersarij, vt ea affligenda & Gaspare exturbando Bonzij ipsorum principuè opibus, gratia, auctoritate niterentur. Nunc autem diuinitus immutati ambo tanto studio in Christianæ causæ defensionem incumbunt, vt Iaponicarum opinionum prauitatem atque fallacias scriptis arguere atque aperire instituerint, Euangelica veritate ad calcem operi addita: quem librum ad communem omnium vtilitatem salutemq; sunt edituri. Sanè grauem ex eorum conuersione plagam ac dolorem Bōzij accepēre, præsertim quòd illos imitatus Xuicaidonus quoque, vir in Iaponicis meditationibus exercitatissimus, & Mioxindonus militaris præfecti cognatus, ad Christum accessit, atque inde in patriam reuersus passuum ab vrbe Meaco viginti quattuor millia, quę Imoris appellatur, estque in Mioxindoni ditione, tantum apud affines & amicos exemplo suo monitisque profecit, vt eò Laurentius ipsorum rogatu missus à Gaspare, patritios sexaginta, eorumque familias, omnino capitum ad quinque millia, baptizauerit, ædes sacra confestim exstructa. quorum tanta fuit in fide virtus atque constantia, vt post Laurentij discessum, à Bonzijs ethnicisque ad defectionem solliciti, accessitique partim altercationibus, partim etiam iurgijs & insectationibus, non modò non ab incœpto desti terint, sed etiam pro defensione Euangelij diem vnum in armis fuerint. Quibus rebus Xamaxindonus cognitis, Gaspari persuasit vt ad Mioxindonum (cuius domicilium ab Imori castro, vnius dici distat itinere) se conferret, causamque Christianorum apud eum ageret. Ab eo Gaspar benignè acceptus, cùm de rebus diuinis ipso valde approbante verba fecisset, summa ciuilis voluntate obtinuit, vt Imorenses ethnici Bonzijsque neo phytis negotium postea ne facesserent. quare Christianorum

ai molestia liberati & magnopere confirmati recreatique sunt: ad quorum numerum tredecim alios in reditu Gaspar adiunxit, postridieque Meacum reuertit. Ex eo tempore in agri Meacensis munitis oppidis quinque ad passuum non vltra quinquaginta millia totidem Ecclesiæ institutæ dicuntur. Regis autem ipsius Meacensium tanta esse fertur in Gasparem animi propensio, vt cùm Gaspar ab Amangutianis litteras accepisset, eam Ecclesiam a Moridono tyranno vexari, pijs ipsorum discussis cœnibus, euerso templo, arcaque ipsa per vim occupata; legem adierit, atque ab eo impetrauerit, vt ad Moridonum scriberet, gratum sibi esse facturum, si Christianos commendatos haberet, eorumque templi instaurationem atque ædificationem adiuuaret. Eam epistolam Rex insigni cuidam viro dedit ad Moridonum in castra leucas triginta vltra Amangutium perferendam; eiusdem epistolæ separatim exemplo ad Christianos Amangutianos allato, qui propterea magnam in spem rerum meliorum venerunt. Hæc habui quæ de Meacensibus rebus in præsentia scriberem, vt tam læti nunij quàm primum in Indiam peruenirent. Gasparem ipsum de eisdem rebus aiunt scripsisse. Eius litteræ, quas Bungi itinere pergens alius nescio quis ferre dicetur, vt speramus, propediem subsequentur. Hactenus de alijs. Quod verò ad me ipsum attinet, te per IESVM CHRISTVM R.P. obtestor, vt mei in sanctis sacrificijs tuis nominatim memineris, atque idipsum à quibus omnibus Socijs peto: quò ipsorum deprecatione placatus mihi Dominus tantum virtutis impertire dignetur, vt Societatis nostræ disciplinam ac leges ad finem vsque vitæ custodiam. Firando. vi. Idus Octobris.

MDLXIV.

LVDO-

LVDOVICI ALMEIDAE AD Socios in Lusitaniam.

COmplectar his litteris, fratres mihi rissimi, ea dumtaxat, quæ mihi, cer ponis obeunti loca in itinere con runt: nam cætera nostri Meaco, Fi do, atque aliunde, ad vos ipsi perf bent. Anno proximo Pater Cosm Turrianus, Vocoxiura, vbi tum com morabatur, misit me, duo in oppida regni Rimani prædicandum Euangelium; quibus in oppidis intra tium circiter mensem (quæ Dei benignitas est) non in mæ conditionis homines amplius mille ducenti ad le CHRISTI perducti sunt. Atque illa quidem cognouisse vos arbitror: Barptolemæum Regem potentem Rimani Regis fratrem, magna cum tatis parte conuersum ad Christi fidem, aliosque de de complures. Didicistis præterea, vt opinor, Voco ura vicus ac portus, nostris ab eodem Barptolem attributus, cùm ædificijs, tum verò neophytis in quàm feliciter crescere cæperit. Hunc adeo lætum Christianæ progressum cùm diabolus ferre non posse Bonzios permultos è popularibus Barptolemæi citare non destitit, quoad facta coniuratione clam sumptis, Reges ambos repentino impetu si; Barptolemæum, quòd idolorum cultu sublato na ipsa Deo vero dicasset, regno deturbatum, cem quandam compulerint, intra quam se bat hoc tempore; fratrem verò eius, quod in suum patefecisset aditum Euangelio, dimidia te oppidorum suæ ditionis exuerint. In eo Vocoxiura vicus, iniecto furtim à vicinis hostibus ne, confestim incensus est. Cosmus in Rimani dam neophyti nauem confugit, Leonis nomine, periculo cognito statim præclarè instructis duobus ad opem Ecclesiæ temploque ferendam nerat: quod tamen ipsum vnà cum ædibus Christianorum

tum agricolarum, cùm iam Cosmus, vt dixi, nauigium conscendisset, inspectantibus nobis eodem conflagrauit incendio. Spectaculum nostris oculis graue admodum, & acerbum. Vicus primùm exustus ac dirutus is, qui modò & conuenarum numero, & plurimo Dei cultu florebat: innocentes pueri permulti, quorum pijs vocibus, ac quotidianis precationibus in Dei laudem nuper omnia perstrepebant, raptim in naues impositi, dilapsique: cætera neophytorum turba cum liberis atque familijs, sine tecto, sine cibarijs, sine vllo præsidio relicta crudelitati hostium atque sæuitiæ. Rebus igitur desperatis mœrentes cursum direximus ad portum, qui primus regni Bungensis occurrit, leucas à Vocoxiura circiter quinquaginta. In ea nauigatione, digna memoratu nonnulla acciderè; è quibus hoc vnum in præsentia exponam. Cùm ad alias eius oræ stationes, tempestatis caussa, coacti sumus appellere; tum ad quendam regni Rimani portum, citra eum locum quem petebamus, passuum millia quinque & viginti. Eius portus atque oppidi facilè princeps erat Leo: qui inde Vocoxiuram ad nos, vt diximus, nauigijs duobus erat profectus. Eò igitur delati, quòd Cosmus valetudine ad modum vteretur aduersa, descendimus, ibique dies octo substitimus. quo tempore Christianorum concursus ad Cosmum ingens fieri cæptus; quod neminem è sacerdotibus nostris antea viderant. Verùm noctu ferè manebant, exploratorum metu, hostiumque Christiani nominis, quibus oppidum erat refertum. Nam Regis pater, qui ætate iam exacta Regni administratione decesserat, cognita seditione ac bello in filium excitato, omnibus renuntiari iusserat, omnia ipsorum arbitrio permissum iri; spoponderatque, ipsum filium Regem, itemque nepotem, in exsilium ituros; Cruces Christiano ritu defixas auulsum iri, Christianos ad patrios ritus Christo deserto redituros. Id erat caussæ cur neophyti minus apertè Cosmum inuiserent, quorum erat numerus fermè octingentorum. Ipsi vero pueri Christiana doctrina sic erant eruditi, vt cuncti

pre-

precandi formulas, pleriq; etiam Catechismum totum
tenerent. ij, curabat Cosmus vt inter sese, dialogi mon
fictis ad tempus personis, de Christiana religione, Gu
lique superstitione certarent; idque tanta cum anim
luptate, vt perspecta gentis huiusce fides ac pietas,
nem pæne acceptæ cladis dolorem abstergeret. Sed
ipsum quoque solatium nobis humani generis h
inuidit, ac Bonzios impulit, vt facta manu, diuers
nostri arundinea tecta nocturnis lapidationibus mag
cum strepitu peterent: quo maximè tempore neoph
spiritalium sermonum delicijs fruebantur. Quoni
nihil hostium vim ac potentiam veritus Leo (quod
us nemo præter ipsum auderet) nos ædium suarum
cepit hospitio: cumque nihilominus Bonzij furerent,
to dolore ipse cum omnibus suis exarsit; vt inscien
nobis arma capere, ignemque cœnobijs Bonziorum
ferre, summa præsertim vxoris voluntate, decreuerit.
am rem odorati Bonzij, furere desierunt. Verum
commoratio nostra diuturnior, periculosa neoph
esse videbatur, idque ipsimet ita iudicabant; quamquam
magno cum dolore, quem ex ipsorum solitudine
lamitate capiebamus, magnaque mutuæ beneuolen
significatione, silentio noctis digressi, postridie Tao
xim oppidum Bungensis oræ tenuimus. Ibi Cosmus
co propinquo consistere, & neophytorum animos,
stolis, inter eos terrores atque discrimina confirmare,
totiusque rei exitum exspectare constituit. & quoniam
bi tutò liceret, ad regem Bungi me misit, duarum &
ginta leucarum itinere; vt is de mansione sua cum Ta
caxiano Præfecto per litteras ageret; quod Cosmus ipse
propter valetudinem longius progredi nõ auderet. Rex
erat eo tempore Vosuqui (id oppidi nomen est) quem vt
conueni, Cosmique mandata exposui, Rex valde læta-
tus Cosmum in suis versari finibus, protinus mihi dedit
ad Præfectum epistolam; Cosmo aream ædesque ad ha-
bitandum attribueret, & ex incolis, Christianum, qui-
cunque vellet, fieri permitteret, Atque hæc quidem eo
ipso die: post mensem autem, Cosmum regni proceri-
bus

bus per litteras magnopere commendauit. Post menses verò duos, cùm Christianam rem parum procedere cognouisset, duas edidit tabulas ornatas auro, nigroque colore distinctas, quarum alteram Cosmus apud se, alteram vnus è nostris haberet in alio pago percelebri (Cauaxirim appellāt) leucas à Tacaxi septem. Earum in vtraque rei Christianæ tribus capitibus chirographo suo cauit quam diligentissimè. Primùm enim edixit licere in suo regno, summis, medijs, infimis Christianos fieri: deinde pœnas proposuit, si quis diuinæ legis præcones, aut impedisset, aut vlla ratione læsisset: tertiò declarauit placere sibi in perpetuum tota sua ditione prædicari Euangelium. Ac mirum sanè, quantopere Christianæ religioni faueat, quamquam ei nondum addictus. Petentibus nomine Bōziorum quibusdā, vt nos exterminaret; alienum esse eius dignitate, ferre qui Deos suos tam impudenter, tam contumeliosè proscinderent; infames item edacitate carnis humanæ (hoc enim illos nō pudet crimen nostris obijcere) & quocunque pergerent, euersiones atque excidia secum afferentes: cùm hæc, inquā, & alia sexcenta in nos probra iactarent; annus, respondit ille, circiter quartusdecimus agitur, ex quo hi homines in hæc loca magno vtique meo bono delati sunt: tribus quippe dumtaxat regnis ante præfueram, nunc verò quinque possideo. antea pecuniæ laborabam inopia, nunc Iaponis Reges omnes diuitijs supero; atque ad populares etiam meos hoc beneficium pertinet: deniq; omnia mihi ex eorum hospitio secunda acciderunt: quin etiam filio magna mea voluptate sum auctus, cùm illum antea suscepissem. Quæro nunc ex vobis; ecquid attulerit mihi cōmodi religionis vestræ defensio? Proinde cauete, ne in posterum ad me istiusmodi verba iniatis. quo illi responso fracti abiectique cessêre. Idem Meaci contigisse cognouimus, cùm Bonzij ex ea Gasparem Vilelam exturbare conarentur. Mos Iaponiorum, cùm aliquam pecuniæ summam principibus largiuntur, chirographum illis offerre, ex quo deinde per suos domesticos eam pecuniam exigant.

gant. Eiusmodi chirographum, facta collatione, Meaces-
ses Bonzij detulerant ei, qui caussas ipsorum apud Re-
gem agere cōsueuerant, vt idem ille nostros Meaco pe-
lendos curaret. Is auditum aliquoties Dei verbum (vi-
rat bonus natura) probauerat. Itaque rem sustinens
chirographū apud se detinere constituit, quoad clas-
quæ tradebantur à Vilela, cognosceret. Adit igitur
dit hominem magno cum assensu: redit iterum, ac-
tiò: denique clariore oborta sibi luce Christianus efficitur.
tur. atque hac maximè ratione Dominus hominē fi-
sicut & cæteros qui se haud difficiles præbent, ad ve-
tatem ab errore traduxit. Verùm, vt ad institutam na-
tionem reuertar, tabulas ego regias ad Cosmum mi-
quarum vnam Eduardus Syluius Cauaxirim proxi-
gandi Euangelij caussa pertulit. Ego in regia vrbe ma-
ratus sum à natalitijs Domini ad Paschatis vsque pe-
cta solennia. Interea quanta, quàm assidua conciones
frequentia; quàm crebri Baptismi; quæ in publicum hos-
spitale caritatis officia; quot eleemosynę; ferijs verò Na-
talibus, quàm pia è sacris historijs spectacula exhibita
per quadragesimam, qui ardor animorū, quàm grauis
quam acerbæ pœnæ à neophytis vltrò susceptæ: pasca-
libus denique diebus quàm festiuæ ac iucundæ gratu-
lationes tum publicè, tum priuatim extiterint, quoniam
ea vobis minimè noua sunt, nihil attinet scribere. Ter-
cos dies Eduardus Cauaxire dum incensus rei Christia-
næ studio, immemor cibi potusq; ad Euangelium dies
ac noctes prædicandum incumbit, grauem nocturnum
è summo labore contraxerat. Ad eum ego eundem
(abest autem Cauaxiris oppidum ab regia vrbe leuca
paulo plus triginta) Cosmi iussu ingenti labore per-
rexi; quòd è perpetuis imbribus amnes adeò inundaue-
rant, vt vado transmitti non possent. Ita coactus detecta
via deflectere, quinto demum die perueni Cauaxirim,
fratremque nostrum offendi humanis omnibus remedijs,
in magna diuinorū solatiorum copia, destitutum,
macieque pæne extrema confectum: sic prorsus, vt non
nulla, quæ mecum ad instaurandas ægroti vires attulerat

tam, parum illi exhausta propè iam naturali virtute pro
fuerint. Et quoniam Cosmi visendi, antequàm migra-
ret è corpore, magno desiderio tenebatur, noctem quie-
tam nactus, ipsius Cosmi iussu Tacaxim cum naui trās-
uexi, quem acceptum amantissimè, officiosissimeque
tractatum, Cosmus frustra sanare conatus est: decem su-
peruixit dies: sumpto bis corpore Domini lætus abijt,
præclaro nobis cùm virtutum aliarum quæ in ipso elu-
cebant, tum verò Christianæ humilitatis ac patientiæ
documento relicto. Quàm multas ille, sui præsertim ad-
uentus initio difficultates, & incommoda pertulit! quot
imbecilli corpusculi vexationes pœnitentiæ nomine
subijt! quanta verò industria, quāto fuit studio Christia-
nę religionis propagandæ! equidem nil vidi simile, ces-
sabat nunquam. itaque præter cæteros labores, non Ia-
ponicas modò, verùm etiam Sinenses, quæ multo diffi-
ciliores cognitu sunt, didicerat litteras; artemque Iapo-
nicæ linguæ grammaticam, & copiosa lexica primus
ipse confecerat Sed redeo ad Cosmū. Is eo ipso tempore
ab rege Rimanorum accersitus, tametsi cum eo congre-
di vehementer optabat, atque ob idipsum etiam in op-
pido Tacaxe remanserat; prius tamen regem Bungi con
stituit tota de re facere certiorem: binas interea litteras
ad Rimanum dedit, quas cum mādatis ego deinde sum
consequutus: ignosceret moræ: ita de se meritū esse Bun-
gensem, vt illo inconsulto proficisci fas esse vix duce-
ret. Rimam Tacaxe tendentibus pagus occurrit, quam
omnis patriam esse iam diximus. Eò vt perueni, me vi-
sis, & profectionis meæ caussa cognita; neophyti, dici
non potest quanta lætitia affecti sint. Serum erat dici: to-
tum id tempus confluentibus ad me salutandi caussa
datum est: Baptizati quoque nonnulli; in ijs ethnici cu-
ratum filius, qui pro ea consuetudine, quam cum Chri-
stianis sanctè institutam habebat, non modò sese Deo
commendare iam cæperat, verùm etiam Christianæ
doctrinæ rudimenta memoriter hauserat. Postera luce
eo loco profectus Rimam quinque leucarum inter-
uallo deueni. Rex cùm cætera comitate, tum etiam

cœna me excepit; multaque de Bungensi re percon-
tus, quod ad Cosmum attinebat, ita respondit: Co-
chinocum suæ ditionis emporium esse Christianor
(quadringenti & quinquaginta fere neophyti numer
tur) eò Cosmum posse concedere, ibique exspec
dum debellatum esset; daturum se, qui me illuc
perduceret, mihique aream, ac domum in vrbe Co
assignaret. itaque factum est; cessitque res è sente
Cosmus bona Regis Bungēsis venia consendit flu
& Cochinocum naui delatus, magno omnium
dio exceptus est; nullaque interposita mora, ac
ti solum purgare, ædesque instruere aggressi sum
perspecta hominū virtute ac probitate magnopere
lectatus; istud præcipuè mirabatur, cùm tempore
tio non plus trimestri ad CHRISTVM Domin
cuncti conuersi fuissent, tam recenti re, nullis hu
minis aut denuntiationibus de suscepta religione
potuisse deduci. Grates Domino, qui illos ita
to animi robore, ac fortitudine imperti
Bungo. Pridiè Idus Octobr.
MDLXIV.

SEL

SELECTARVM EPISTOLARVM EX INDIA LIBER QVARTVS.

LVDOVICI ALMEIDAE AD Societatem Iesu, in Indiam & Europam.

ET communis officij ratio, qua ad alloquendos litteris amicos absentes impellimur, & præcipuus animi fructus, quē vos percipere ex Iaponicarum rerum cognitione intelleximus, me hortatus est, vt cōfectum Dei beneficio iter Meacense, carissimi fratres, hac epistola vobis exponerem. Cùm statuisset Præfectus noster Cosmus Turrianus, vt ego & Ludouicus Froius Meacum ex consilio peteremus, vt ipse quidem maneret ibidem, & Gaſparem Vilelam adiuuaret in opere, ego autem vt Ludouicum illuc vsque prosecutus, quod ad spem propagandæ in ijs locis Christianæ religionis attinet, comperta atque explorata referrem omnia; Cochinoco Rimini agri vico maritimo, quod his temporibus Cosmi Turriani domicilium est, ab ipso Cosmo non sine mutua beneuolentiæ significatione fausti sque precationibus ad nauem vsque deducti, solutis anchoris eo ipso die

ad vrbem Ximabaram secundo vento deuenimus atque
ibidem (vt est grex ille neophytorum eximio quodam
rerum diuinarum studio) vel concionum frequentia
vel eorum qui ad CHRISTI fidem traducti sunt
nere ac numero, bidui fermè operam adiuuante Dei-
no sanè quàm præclarè posuimus. Cùm iam hora pro-
ctionis adesset, à neophytis parato nauigio ad ...
deducti sumus. quidam etiam (ex quo facile homines
in nos amor eluceat) qui ad tempus adesse nequiuerunt
curriculo tendere ad naues, & aquis eodem impetu
credere, vt nos iam in salo stantes, affari sibi licere
Ioannes verò dynasta proprio nauigio nos longius
prosequutus, cursum inde ad Barptolomæum regem
tendit, qui paucis ante diebus Cosmo Turriano Cru-
cem auream dono miserat cum epistola, in qua erat
ptum, se Crucis eius beneficio, quam secum semper
lisset, non modò magnis è periculis euasisse, verum
multas ex hoste retulisse victorias. Id argumenti
dei & amoris mittere se ad Cosmum, cupere tamen
sibi vicissim ab eo remitti; eam, quòd Cosmi fuisset,
iore etiam apud se in honore futuram. Crucem
Ioanni dynastæ Cosmus tradidit ferendam ad Regem
additæ muneri ab Ludouico Froio nonnullæ reliquiæ
Cui vos quoque Regi tam pio, tamque de Christiana
religione bene merenti, fratres carissimi, felices
rum cuentus ab immortali DEO precamini. ...
nim & Barptolemæum & Christianam religionem ...
stes oppugnant. Ximabara igitur Tacaxim, qui ...
sis Regni Rimanique est limes, atque inde ...
terrestri decem fermè dierum itinere, non sine summa
difficultate perreximus. nam præter vim frigoris ...
bissimi, & confragosa atque inuia loca; diuturnus ...
iam imber calles ita lutulentos effecerat; vt sæpe numero
ro prolapsi fuerimus: cùm interea defatigatis corporibus
bus ad reficiendas vires in diuersorijs nasturtiorum
inhamis herbæ folia præberentur. Curamis est pagus
Funaio millia passuum septem & viginti, egregio tem-
plo visendus, quod ibi Christianus quidam exstruxit. In
eo pa-

eo pago noctis vnius demum quiete capta, Funaium postero die peruenimus. Rex erat eo tempore Vosuqui. Eum conuenire septimo post die placuit, deque susceptu peregrinationis facere certiorē. Ille verò nobis benignè & comiter acceptis, litteras etiam ad amicos Meacenses commendatitias dedit. In vrbe Vosuqui Christiani visuntur aliquot: in ijs noster hospes in primis CHRISTO deuotus, & probus. Is non paruo nos affecit solatio, cum totam precationum suarum nobis rationem exponeret. Ea erat eiusmodi, vt orsus à summo Pontifice cæterisque Ecclesiasticis ordinibus, & regibus Christianis; ad vniuersos nostræ Societatis homines, sed nominatim ad vnumquenque nostrum, qui versamur in Iapone, descenderet; tum pro conuersione ethnicorum, sed regis Bungi præcipuè, supplicaret: longam inde pertexuit seriem petitionum, certis in singula rerum capita obsecrationibus distributis: tam copiosè præterea de contemptu mundi, tam scitè de alliciēdis ad Christum Iaponijs proceribus disputauit, vt eius pietatem vehementer admirati fuerimus. Quid multa? nostram vicem Doctoris officio functus est. Nos Funaium inde reuertimus. Funaio Meacum versus iter intendimus, magno neophytorum numero nos ad passuum tria millia prosequente. Verùm aduersa tempestate Funaium rectè sumus omnino ter: cùm ipsi palam neophyti fatentur, se nobis contrariam à Deo nauigationem enixè precari, vt apud se Natalem Domini Diem festum agere cogeremur. Spatium id fuit mensis vnius: quo tempore non destitimus vicinis locis verba facere ad incolas; & hospites nostros ad CHRISTI fidem & cultum suscipiendum hortari; cùm ipsi quoque Bonzij e mentito corporis habitu se mulierum cœtibus inserentes, clam ad nos audiendos accederent, ijdemque à suis popularibus proditi, ac disputationibus nostris Domino adiuuante conuicti facilè cederent. per eos dies Tonus ad Christi ouile aggregat⁹ est, insigni nobilitate vir, ingenioq; prestanti. Iā Natalitia Domini aderant: ijs ineū Christianorū gaudio celebratis, denuo soluimus, &

vento secundo ad insulam nomine Hiu sanè haudquaquam securi peruenimus. Sæuiebat maiorem in modum mare: parua erat nauis: vectorum mira collauies, Lunam, Solem, ceruos, aliasque belluas vario ritu aberantium. Metum augebant præterea in oculis nostris recenti aliorum naufragio reliquiæ & sarcinæ fluentes. Verumtamen nos Dominus, quo nitebamur vnde eius quam diximus insulæ portum, leucas à Bungo quadraginta perduxit. Eius circuitum insulæ passuum nimis patere millia fermè trecenta. Quattuor in regna diuiditur, oryzæ ferax. Locus autem ipse, ad quem sumus appulsi, Fore, gentis vocabulo nominatur. Ibi aliquot reperti Christiani, qui Euangelium in vrbe Meaco perceperant. Ex ijs quidam in primis honestus, continuò nos gratulabundus inuisit: noctemque totam apud nos traduxit, alijs nullis nisi de benignitate diuina sermonibus. Equidem nullum adhuc vidi tanta vel auctoritate, vel prudentia, vel cognitione veritatis Christianæ Iaponium. Filium annos vndecim natum egregiæ puerum indolis, cultui CHRISTI dicauit. Reliqui eius domestici eximia sanctitate & religione sunt omnes, sed vxor præcipuè, quæ ventrem ferens, & quidem proxima partui, vt audiuit CHRISTI sacerdotes adesse, inspecto gaudio elata, postridie confestim ad nos, ancillatæ liberis comitata, bene longo interuallo se contulit, verboque Dei refecta, vespere cum suis domum reuertit, eaque ipsa nocte peperit filium, cuius rei nuntium diluculo misit ad nos. Dies octo ibidem commorati, secundis colis conuersis ad CHRISTVM, eadem naui Xiuaquam (nam eò vsque erat conducta) sexto die prouehimur, qui portus in itinere medio sese offert Sacaium è Bugo petentibus. Hyemis initium erat asperrimæ: iugum montium niue cooperta, quæ assiduè cadebat densa adeo, vt iam tum experiri liceret, inter eius regionis & alterum frigora quantum interesset. Ibi quòd nullam in cursu maioris formæ nauem inuenimus, paruum nauigium coacti conducere, per infesta piratis loca (incertum maiore frigore, an metu) quem petebamus portũ beneficio

Dei

Dei tenuimus. Sacaium inde peruentum est, cùm quidē proxima nocte incendium eminus apparuisset nobis, quo mille circiter vrbis eius tecta consumpta sunt. Atque vt nos aduentare cognouit ex optimatibus quidam Christianus, nomine Sanctius, certos homines obuiam misit nobis instructo maiore nauigio, in quod è nostro myoparone transcendimus, ad eumque perducti liberaliter admodum & amanter excepti sumus. Domum habebat peramœnam in vsus hospitum atque aduenarū intra ædium suarum septa more patrio separatam ac propriam: eam nobis ad diuersandū assignauit. Ibi post quietem, nobis affuit illicò Sanctij ipsius vxor & liberi (quod ex ipso congressu facilè apparuit) admodum ingenuè & liberaliter educati. Horā circiter iucundè fuēre nobiscū: inde recepēre sese. Ac Ludouicus quidē Froius, vt ita omnino statuerat, postridie bene comitatus Meacum iter intendit: ego remāsi, vt negotijs quibusdā expeditis, sine mora subsequerer. Ille cùm ad oppidū Ozaquā vesperè processisset leucas à Sacaio tres, ea ipsa nocte flāmis ædificia illius oppidi nongenta deleta sunt. qua re perterriti neophyti, qui Froium deducebant, veritique ne quid illi ab oppidanis incommodi accideret (quòd nostri nominis fama iam valde percrebuit, rumoribus improbissimis dissipatis, nos vrbium clades & exitia circumferre) patrem ex vrbe quàm occultissimè tectum eduxēre, eoque ipso die tanta vis niuium cœlo delapsa est, quanta his annis quinquaginta nunquam. Verumtamen Deo adiuuante ex hisce difficultatibus Meacum Froius euasit incolumis. Ego è frigoris, quod in itinere pertuleram, acerbitate, in magnos incidi corporis dolores, qui me quinque circiter & viginti dies adeò vexauēre, vt pæne confecerint. Eo autem toto tēpore Sanctius in me curando planè paternam assiduitatem ac diligentiam præstitit; cùm & nocte ipsemet cum duobus imbusve administris ægrotanti mihi sedulò adstaret exhilaretque, & vxor ac filij subinde me amicissimè atque humanissimè inuiserent. Neque verò medicus defuit præstanti eruditione Christianus. Conualui denique

que Dei beneficio. Et quoniam ad ingrediendum ita
nondum suppetebant vires, erantque nonnulli, qui me
audire cuperent, interea prædicare Euangelium insti-
credidêre octo, baptizatique sunt. ad quos inflamman-
dos excitandosque, Sanctij quoque & filiorum spectata
pietas & ardor animi, vt puto, non mediocriter valu-
Per eos ipsos dies Sanctij filia venit ad me, nomine Mo-
nica (grandiori natu fœmina prosequente) fusisque in
precibus coram Deiparæ Virginis effigie, quam fere
mecum in itinere consueui, ad me verba fecit in eâ sen-
tentiam, vt diceret, se quidem summa Dei benignitate
Christianam esse: & eiusdem CHRISTI, Virginisq;
Matris instinctu decreuisse iam pridem virginalem vi-
tam ad mortem vsque traducere: quin etiam illud sibi
certum fuisse, tondere comam, quod apud Iapones re-
licti seculi susceptæque vitæ seuerioris indicium esse
à Sanctio patre contendere, vt se in vilibus ministeriis
pro mancipio haberet in posterum: nunc autem inaudi-
se (nimirum suis peccatis id postulantibus) se auunculo
suo à parentibus esse desponsam superstitioso in primo
homini, & falsorum Deorum libros, Bonziorum vita
dies noctesq; peruolutanti: præclarè intelligere sese, quan-
to id cum salutis suæ periculo futurum esset; procede
petere à me & orare, vt Sanctium patrem ab ea mente
deducerem: se valde confidere, CHRISTO fauente,
rem omnem feliciter esse cessuram. Ego, collaudata pu-
ellæ consilio, primùm admonui, vt secum reputaret
iam atque etiam, se tenera esse admodum ætate (sinum
decimum agebat annum) necdum expertam vacui dæ-
monis artes insidiasque, quas ille ad tam ardua nimium
bus tendere consueuit. sanè, si ad extremum vsque spiri-
tum in virginali castimonia perstitisset, ingens præmi-
um à CHRISTO Domino laturam in cœlo sua fortè
offendisset, enimuero & sibimet detrimento, & parenti-
bus nobilissimæque familiæ magno futuram esse dede-
cori. Quocirca si robur haud sentiret sibi inesse tanto
certamini par, nubere satius esse, non tamen auunculo.
Tum illa, Christi fretam auxilio sperare se dixit & de se
ipsa,

ipsa,& de inimico generis humani victoriã:sese periclitandi causa quid in eo genere posset, triduũ totum, & quidẽ magna cum animi sui voluptate atque lætitia per inediã trãsegisse:itaq; statuisse apud animum suũ,qui in eo ieiunio & vires & solatia sibi suppeditasset Iesus,eundẽ sibi cæteris omnib⁹ in difficultatibus affuturũ. His ego auditis,tam pium eius propositũ admiratus,hortatus quoq; etiam,vt vigilaret in retinenda constantia,virginem à me dimisi.postridie Sanctium alloquor, filiæ voluntatem expono,doceo matrimonium illud tribus maximè de caussis esse nefarium. Primùm quòd vir sit ethnicus,& colendis Idolis adprimè deditus; deinde quod Monicæ auũculus;postremò qđ ipsa repugnet & renitatur puella. Ad hæc ille;neminẽ esse tota vrbe Christianum,quicum filiam matrio possit honestè coniungere;perditum idololatram per eam occasionem facilè ad CHRISTVM posse conuerti;denique sibi non esse iam integrum,quippe qui consciis principibus ciuitatis, homini in primis opulento potentique, filiam enixè cupienti desponderit:vereri se,vt inimicitias & inuidiam sustinere possit,si rem inchoatam,ac pænè confectam, repente reuocare nitatur.quæ cùm ita sint, tamen quoniã id matrimonium saluis Christianis legibus cõtrahi nequeat,se omnino,quicquid ego velim,esse facturũ. Laudaui pietatem hominis. Ille perturbato in præsentia recessit animo:sed mox,vt est vir egregiè prudens,Deo duce hac præside,incestas nuptias mira lenitate discussit. Neque ego interea destiti Monicam salutaribus præceptionibus instituere.quas illa cùm & eximia quadam animi submissione,& magna gratiarum actione semper excipieret, priscas illas mihi Virgines reddere videbatur, quas optimo iure Catholica Ecclesia ob excellentem vitæ sanctimoniam in numero cælestium collocauit. Est autem puella maiorem in modum solitaria & precationibus dedita:cubiculum habet remotũ ab omni domestico strepitu,cum signo Crucifixi & spiritalibus libris,quibus,vt est legendi scribendique bene perita, datoperã.Frater eius est Vincentius nomine, annos circiter

vnde-

vndecim natus. Is, percũctanti mihi, quem sibi motum statueret amoris in IESVM Christum Deum suum ac Dominum; vt sanguinem (inquit ille) ipsius causa profundam, & quamuis minutissima in frusta dilectus, ac Christianum esse profitear. Interim ego iam firmior operam esse. Itaque nostrorum monitu, qui Meaci versantur, ethnicum quendam adire constitui in Sacaiana finibus eo tempore commorantem, cuius auctoritas & opes in vrbe Meaco magnæ esse dicuntur. Id ne pedibus conficere me Sanctius nequaquam est passus. nam & longius erat, & ego vires nondum plane recuperam. Lecticam ab eo sum coactus accipere cũ lecticariis duobus admodum leuem, commodè sedẽtis hominis dumtaxat vnius capacem, quadrata forma, fenestellis ad latus additis, quæ ab insidente aperiri claudique ad libitũ possint, quo maximè vehiculi genere vruntur nobiles ornatu magnifico, & opere quàm elegantissimo. Sic igitur ad eum quem dixi dynastam alieno ministerio deferor. Scribam habebat Christianum apud se: cuius beneficio nobis & facilis ad eum patuit aditus, & de rebus diuinis agendi benignè potestas est facta. Comes erat mihi Iaponius quidam in eo genere in primis exercitatus. Is cùm de vanitate plurium Deorum, de Iaponicæ superstitionis origine, itemque de vno rerum omnium opifice & cõditore vero Deo differeret, (auditores autem aderant præter Dynastam viginti) eosque ipsos statuere iudices, vter cultus verior esset existimandus; ingens comparebat omnium approbatio: scriba verò gaudio triumphare, quippe qui Christianam religionem ante fauerat. & cùm omnes eo sermone commoti, tum tres præcipuè nobis aures deinde sæpius præbuere, baptismum petunt. Sed quia cognoueram eo ipso tempore Gubernatorem Vilelam esse Imori, quod castrum leucas distat ab vrbe Sacaio sex, reuersus ad Sãctium, dixi, discedere potius me statuisse. Tum ille, quoniam quidem mihi adhuc certum esset, velle se, ait, nonnulla mihi è suis thesauris ad dere. Ritus est Iaponiorum, qui quidem nobilitate ac diuitijs præstant, hospitibus paulo honorationibus re-

digressu beneuolentiæ causſa præbere ſpectanda, quæ apud ſeſe pretioſiſſima ſunt. id eſt, omne inſtrumentum neceſſarium ad potionem herbæ cuiuſdam in puluerem redactæ, ſuauem guſtu, nomine Chiá. Eſt autem modus potionis eiuſmodi. pulueris eius, quantum vno iuglandis putamine continetur, conijciunt in fictile vas, ex eorum genere, quæ porcellana vulgus appellat. Inde calentiadmodum aqua dilutum ebibunt. Habẽt autem in eos vſus ollam antiquiſſimi operis ferream, figlinum, poculum, cochlearia, infundibulum eluendo figlino, tripodem, foculum denique potioni calefaciẽdæ. Hæc igitur Iaponiorum eſt gaza, nec ſanè apud eos minoris, quàm apud noſtros homines annuli, gẽmę, & è carbunculis atque adamante monilia. Sunt etiam periti earum rerum æſtimatores atque proxenetæ. Puluis autem ipſe magno admodum pretio venit, eiuſque propinationem ſolennes præcedunt epulæ. Quinetiam certæ ædium partes dicantur hiſce conuiuijs, quarum eſt mira mundities, nec in alios patent vſus. Poſtridie igitur me per nuntium accerſit Sanctius, cuius è cubiculis per anguſtam admodum ianuam cum neophytis duobus in xyſtum educimur. Inde ſcalæ nos excipiunt cedrinæ, admirabili quodam artificio elaboratæ, cædemque ita purgatæ mundęque, vt nunquam ad eam diem calceatæ pedibus eſſe viderentur. per eas in atriolum aſcendimus. inde arcto aditu in cœnaculum ducimur conuiuio deſtinatum, vſque adeo egregio perfectum opere, vt hominum manu fieri potuiſſe vix credas. pars erat eius cœnaculi armarijs inſtructa more noſtro. Stabat è creta nigerrima foculus vlnæ ambitu; ipſa nigredine (quod mirére) ſplendorem æquante luciditſimi ſpeculi; olla tripodi ad modum eleganti ſuperimpoſita, pulchra ad ſpectum, quam dixit mihi vnus è neophytis, optima conditione ſexcentis aureis coemptam à Sanctio, ſed re vera multo pluris eſſe. Interea menſa nobis apponitur, non tam ciborũ varietate (quos terra ipſa non fert) quã genere miniſterij, & munditijs elegans. Eximia eſt enim gentis in conuiuiorum apparatu ſolertia. Nullus præterea

terea quamuis in maxima discumbentium multitudine strepitus, vix hiscere famulum cernas. omnia ad modestiam & grauitatem mirè composita peracto prandio nixi omnes genibus (nam hoc apud Iaponios Christianos in more positum est) Deo gratias egimus. Tum Sanctius potionem quam dixi Chià, sua ipse manu miscuit nobis atque porrexit. Deinde suppellectilia, quæ tunc ibi erant, exposuit. In ijs ferreum tripodem exiguum, paulo plus dodrantis circuitu, ad sustinendum ollæ, cum aperitur, operculum. Eum ego tripodem attrectans manibus, quòd vetustate rimas ageret, ferruminatum duobus locis offendi. Ac nihilominus aiebat Sanctius eum in primis nobilem esse Iaponis totius, sibique auctis constitisse mille & triginta, quamuis eum ipse longè pluris faceret. Porrò hæc instrumenta sericis regumentis inuoluta conduntur arculis pretiosis. Alia præterea minimè vilia dixit mihi Sanctius in præsentia non ostendere se, quòd ad manum non essent, verùm in reditu prolaturum. Quæ vobis æstimationes minus à vero abesse videantur, si reputetis id quod res est, Meaci esse quendam ex principibus ciuitatis, qui vasculum fictile ad vrceoli magnitudinem, in vsum eius quam dixi, potionis, aureorum triginta millibus æstimet: omnino carius, sed certè multi non deerunt, qui decem millibus cum eo libenter decidant. Nam quæ tribus, quatuor, quinque millibus æstimentur, idque frequenti commercio, alia vasa plurima sunt. Atque etiam gladijs quibusdam est eadem apud Iaponios dignitas. Iamque profectionis instabat hora. Salutata igitur vxore Sanctij & liberis, in suburbanum quoddam, tentaculo de more præparato, deducor ab ipso Sanctio, eiusque filio, fratribus, & cognatis, & neophytis aliquot egregio corporis cultu, quod ad honorem meum id pertinere arbitrarentur. Ab eo comitatu digressus, ad amnem deuenio nauigabilem hora post Solis ortum tertia, ab vrbe Sacaio nouem millia passuũ. Pręstolabantur ibi me duo nauigia, quę nobis Christianus vir, Imorensis castri primarius, factus de profectione mea certior, ad tempus occur-

currere iusserat. quorum in altero filius erat ipsius, duodecim circiter natus annos, in humero sclopum gerens, virili planè ac militari corporis habitu; in altero largè & copiosè exstructa cibaria. Is, vt me ad conscendēdum inuitauit, continuò mihi mandata parentis exposuit ignoscerem sibi, quòd ipsemet obuiam mihi non prodijsset: se id cupijsse vehementer, sed quòd recentem hospitem Gasparem Vilelam sibi deserere non liceret, vicarium eius officij misisse filium, qui me domum vsque perduceret. Ad montis radices in quo summo castrum est positū, aduerso flumine sub occasum Solis delati, quòd arduus admodum & asper ad iugum vsque restabat ascensus, descendenti mihi præsto fuit lectica: & quamquam accelerantibus gradum lecticarijs, circa medium cliuum oppressêre nos tenebræ in sylua cedris & pinis ingentibus frequentissima; sed opportunè obuiam habuimus è castro, cum accensis funalibus homines: quæ res ad itineris difficultatem leuandam non mediocriter profuit. Denique oppidum intrauimus, magna cum Gasparis Vilelæ, tum hospitis nostri aç familiæ voluptate. Castrum est totius regionis huiusce munitissimum in Mioxindoni ditione, qui rerum fermè potitur hoc tempore, ibiq; cum fidelissimis habitat, qui magna ex parte Christiani sunt. Ij postero die cùm animarum sordes per Confessionem eluere cuperent, ad concionem, quæ bis habebatur quotidie de Sacramento Pœnitentiæ, conuenêre vestitu serico versicolori, inauratis fermè præcincti pugionibus, & quidem tanta nostrorum hominum reuerentia, vt eos plerumque manibus humi positis perinde alloquerētur vt reges. Crux erat domi nostræ posita; hanc vbi suppliciter adorarunt, Gaspare magna demissione salutato, aures admodum attentas Dei verbo dedêre. Inde multa sciscitati, quæ pertinerent ad refutanda Genxuensium mendacia (quod hominum genus & secta, Iaponicarum omnium vehemētissimè Christianæ religioni aduersatur) itē quæ alij alia percontati, cū Gaspar ad omnia respōdisset, læti digressi sunt. Postridie Confessionum initium est

factum.

factum. quo in opere Gaspar hebdomadam posuit adi-
uimus etiam salutandi caussa Regem, quod semel quo-
tannis Gaspar facere consueuerat. Ille verò nobis non
poculum modò porrexit (quod summum honoris in-
dicium est) sed etiam, quamdiu apud eum fuimus, fi-
æquè ac nos genibus perstitit, ac verbis humanissimis
trunque dimisit. Insula est passuum mille & quingen-
rum fermè circuitu ad montis eius radices, quam gra-
dis ambit fluuius, & in ea templum Christianæ religi-
consecratum. Hanc possidet præstanti fide neophy-
& miro incensus desiderio nominis Iaponici totius ad
CHRISTVM adiungendi. qui, vt ædem sacram in
be Sacaio ædificandam curarem, non modò me mu-
rationibus adhortatus est, sed etiam Caxarum (mon-
genus id est) in eos sumptus quinquaginta millia libra-
liter detulit. eoque subsidio rem aggredi nobis erat ani-
nimo. Ad hanc igitur insulam missæ celebrandæ gratia
Sabbato sub vesperum venimus. Templum pro nostra
tenuitate exornauimus in posterum diem. Tum prima
luce Christiani affuêre: Gaspar diuina peracta re, de ma-
trimonij Sacramento sermonem habuit, quòd non ali-
cuperent nuptias Ecclesiastico ritu contrahere. Bapti-
ti sunt etiam nobiles ferè octo. Inter quę me rursus ex fri-
gore tormina corripuêre acerbissima. Meacum igitur
Gasparis hortatu delatus æger decubui menses duos.
Exacta dein hyeme, vt cœlũ intepuit, recreatus, quæ ce-
ca Meacum sunt Christianorum loca, quòd ita Cosmus
Turrianus mihi mandarat, lustrare constitui. & quibus
ad vos pauca perscribam, quoniam quidem sequatur
res Meacenses è Ludouici Froij epistola cognoscens.
Naram igitur veni primùm, diei vnius itinere. Vbi ea
ditionis est Daiondoni inter Meacenses proceres longè
potentissimi, & apud Mioxindonum atque Cubum gra-
tia & auctoritate summa. Neophytos è prima nobilita-
te duos adij protinus, hortatusque sum, vt sacri Bapti-
mi beneficium agnoscerent, & immortales Deo Domi-
no gratias agerent. Illi me ad præfectum in arcem dedu-
xêre munitissimam, aspectuque pulcherrimam. Cœlum
erat

erat præcelsus è lapide molliori. Eum collem ante quinquennium Daiondonus fabris adhibitis ad iustam planitiem ita depressit, vt eadem opera ex ipsomet lapide solidæ turres & propugnacula exsisterent. In medio autem complures effodit puteos negotio facili, quippe cũ ad tertium statim cubitum, aquarum copia scaturiret. Tum illuc è popularibus suis ditissimum quemque ac fidelissimum euocauit: solum in areas descriptum illis ædificandi caussa distribuit. Illi porrò certatim ædes exstruxere magnificẽtissimas, contignationibus multis, & more nostro specularibus fenestris instructas. Illud verò præcipuè delectat intuentium oculos, quod non priuata solum ędificia, sed mœnia etiam ipsa turresq; tectorio inductæ sunt læuissimo prorsus ac nitidissimo. Nihil in orbe nostro tale conspexi. Calcem quippe non arena commista, sed candidissimo quodã chartæ genere subigunt. Nam quid ego de tegulis dicam, quæ duorum digitorum crassitudine, nigricantes, & varietate figurarũ oculos retinent, & in quingentesimum annum atque eò amplius durare dicuntur? Oeci porrò & cubicula cedrina sunt gratissimi odoris, pergulæ omnes ex vna duntaxat eiusdem materiæ tabula. parietes pretiosè cęlati pristis annalium monumentis. quod inter effigies est spatij, totum id inauratum est. Columnæ cum epistyliis ac spi[illegible] ex aurichalco item inauratæ, cælatura magnifica, qui[illegible]s è medijs eminent eiusdem operis rosæ peramplæ, vi[illegible]que pulcherrimæ. Iam verò lacunaria tum alijs com[illegible]entis opificum, quæ dicendo assequi nequeo, admira[illegible]a, tum verò tabularum iuncturis adeo artificiosè la[illegible]tibus, vt quamuis defixos fallant obtutus. Sed mihi [illegible] cæteris mirabile visum est cubiculum vlnarũ qua[illegible]uersus quattuor & semis, è ligno croceo vndatim [illegible]pante, venustatis eximiæ, ita polito ac splendido, vt [illegible] speculorum fulgore certet. quamquam ego dotem [illegible] ipsius materię fuisse minimè credidi, quòd ad eum [illegible]dum sine aliquo artis lenocinio radiare vix posset. [illegible] ædium dignitati hortorum respondet amœni[illegible] quibus dici nihil puto posse iucundius. Multa sunt

Meaci visenda, sed nihil ad hæc. Itaque non immerito lo-
cus hic confluentibus vndique animi tantùm & oblecta-
tionis caussa viris principib⁹ celebratur. Nobilissima pla-
na sunt etiam, quorum vnum Cobucui nomine, posti-
cionem ad neophytos habitam adiuimus ipsorũ requi-
postridie. Eius propylæa triplici constant atrio cum-
tidem peristylijs. In primo aditu egregij sunt operis
deę scalæ, quib⁹ in summis, ad postes ianuæ, colossi
præclare facti cernũtur, clauas, quasi custodiæ caussa
nentes. post tertium deniq; peristylium, templi sese fac-
es aperit. In id gradibus item lapideis artificiosè factis
census est. Valuas colossæi leones duo custodiũt. In me-
dio templo, sedentium habitu, septenũm cubitorum
signa sunt posita, Xacę & filiorũ, latera ipsius cingen-
Pauimentum omne est è quadrato lapide. Sed mi-
præcipuè sunt columnæ septuaginta cedrinæ, diam-
& altitudine planè visenda, quarũ singulas caxarum
cies, hoc est aureorum quinq; circiter millibus con-
tisse, codices & rationes templi testantur. Eas cum
quis parietibus valde iucunda miniati operis pictura
uestit. Tectum eo quo dicebamus tegulæ genere affa-
& variè laqueatum, ad vlnas quattuor porrigitur
parietes, mirum vt videatur tantæ molis procurrere
dus sustineri ac suspendi posse. Ad templi latus
Bonziorum sanè magnifica, & eadem qua templum
sum structuræ atque operis firmitate, vlnas in longitudi-
nem quadraginta, duodecim in latitudinem extenditur.
Dormitoria porrò cubicula in duos diuisa ordines, & ce-
tum & octoginta numerantur. Multi præterea & pe-
pli sunt Oeci, quorum vnus pensilis, columnis quattuor
& viginti, vlnæ vnius & dimidiatæ ambitu superimpo-
situs, bibliothecam continet Bonziorum, tanta quidem
librorum copia, vt vel fenestras ipsas propemodum ob-
struere videantur. Balnea præterea, & cellæ in vsus do-
mesticos, & promptuaria visuntur artificiosissime elabo-
rata. Iam verò culinæ quanta mundities, quod id lapo-
niorum omnium cõmune est, nihil attinet dicere. Alie-
na quibus aqua ad potandũ calefit (frigidam enim neq;

hyeme,

hyeme, neq; æstate bibunt) vlnæ altitudine, duorũ digitũm crassitudine, oris ambitu vlnarũ triũ, stant ex ere purissimo. Culinã riuus præterfluit. Tota nocte, vt in magnis ædibus (conclauia numerantur minimum quatuor & viginti) laternæ collucent. Ab huius templi ædificatione sexcentesimus iam annus est. Stagnum habet ante se vlnarum in omnem partem circiter quinquaginta plenissimum piscium, graui pœna proposita, si quis eos attigerit. Inde ad Casungæ delubrum accessimus dicatum idolo, à quo diuitias, honorẽ, vitæ diuturnitatẽ, & quicquid in hoc seculo est optabile promissum sibi cultores inani spe delusi, miserandum in modum exspectant. Itaque magna in veneratione & honore apud Iaponios est. Adeuntibus, pratum occurrit primùm, aspectu gratum, herba non vltra dimidium palmum excrescente: pratum excipit lucus, isque densissimus; hunc perpetua & æquabili ad templum vsque latitudine limes intersecat, passuum longitudine circiter mille, planus ad intervlque medium: inde in cliuum assurgit lapideis gradibus vinas binas inter sese distantibus. Vtrinque admista pinu cedrus extollitur tantæ proceritatis, vt meridiano dici tempore totus pene limes opaceturi stipitibus ita crassis, vt ex ijs mali in vsum cuiusuis quamlibet capaces onerariæ nauis confici possint. Sanè cedros ex ijs vidi complures vlnarum quinque ambitu, rotunditate planè ornatili. Loci amœnitatem augebat præterlabens etiã riuulus. Vt propius ventum est, duplex apparuit ordo pilarum è lapide quadrato cum basibus, laterna superimposita lignea nigricante cum emblematis ex auri chalco auratis cælatisque magnificè, & lapideo tegmine turrito ad flatus arcendos ac pluuias. Aliæ erant laterne solido metallo, item auro coopertæ, opere admodũ sumptuoso. ex vtraq; parte stant quinquagenæ, quasi singulæ omnibus ardent noctibus. Media autem pila nomen ostentat aureis litteris inciſum eius, qui delubro lucernam quamq; dicauerit, annua pecunia in vsum perpetui luminis attributa. Tum ingẽs domus Bonziarum surgit nobiliũ fœminarum, quæ annũ egressę quintũ

& quadragesimum, sese delubri ministerio mancipare[illegible]
Student cultui corporis, ornatu serico, & maxime pe[illegible]
grinorum ex toto Iapone religionis caussa assidue con-
fluentium, leuandæ siti dant operam. Ex hac Bonzi[illegible]
domo porticus admodum pulchra ad vsque adyta [illegible]
tinet phani, quo nemini patet ingressus, nisi qui ipsi[illegible]
ci antistites sunt, quorum vidimus aliquot intra sed[illegible]
tes togis amplis è serico indutos, tectosque capita p[illegible]
plus dodrantem altis. In eam autem porticum [illegible]
iactantur à populo. Aliud est in eadem sylua delubrum
quod Fachimanum appellant, simile cæteris: nisi qu[illegible]
laternarũ est etiam pretiosior cælatura, & auri [illegible]
pia. Circa, est atrium candido & nigro stratum lapi[illegible]
medicis consitũ malis, ordine certo dispositis, magni[illegible]
dine pari, in singulis interuallis vase lapideo collocat[illegible]
quod fruteta continet, altitudine haud supra binos do-
drantes, iucunda rosarum & florum varietate conti[illegible]
sta. Inde, quòd redeuntibus domum, minus nobis [illegible]
deuium, phanum inuisimus aliud extra nemora po[illegible]
consecratum Idolo Daibut, quæ vox magnæ sanctitat[illegible]
denotat virum. Huius phani frons ianuas habet tres, [illegible]
vnam præcipuam: atrij verò latera singulas, altitudi[illegible]
atque amplitudinis omnes miræ. Patet autem atrium [illegible]
quadrata forma vlnas omnino sexaginta, quoniam [illegible]
iusmodi est apud Iaponios ædificiorum & priuatis [illegible]
publicè ratio, vt quanta cuiusque mensura sit, prim[illegible]
tim intuitu intelligas. In eius atrij medio est phanum vl-
nas longum quadraginta, triginta latum. Scalæ & pau-
menta ex ingenti quadrato lapide: vbi portam intrae-
ris maximam, duo sese ostentant colossi, maioris etiam
formæ, quàm quos antea diximus. Duo præterea stant
ianitores ad latera, truci admodum aspectu, vlnas quat-
tuordecim altitudinis, instar turrium, membris inter se
præclarè conuenientibus: alter Tamondea dicitur, alter
Besamondes, quorum singulos vni cœlo præesse vulgus
opinatur, calcantq; pede singuli dæmonẽ. In medio sunt
tẽplo tria sedent signa. Canon, & Xixi, parentem Xacæ in-
terlocant. Xacę statua ex ære cyprio in ampla & pulchra
qui-

quiescẽs rosa, quattuordecim vlnas latitudinis obtinet: reliquæ duæ nouenas, ligneæ, sed omnes affabrè admodum auro intectæ, radiis tanta claritate micantibus, vt intuentis aciem pæne perstringant. post hæc, alia duo simulacra cernuntur; Homocondis, & Zoiolis (quibus etiam cælorum præfectura vulgo tribuitur) superioribus omnino similia. porrò ex vtraque templi parte pulpitũ cernitur, ea est quadriforis mansio, parietibus duarum vlnarum altitudine. Interius alia est eiusdem formę domuncula, in eius medio stat cathedra eximię maiestatis. Torum verò suggestum parua ambit operis egregij porticus, trium dodrantium latitudine. Iam verò lacunaria templi columnæ cedrinæ sustinent octo & nonaginta, mirę altitudinis, æqualiter teretes, ambitu vlnarum trium & semis. Templi conditi, septingẽtesimus annus est. Annis viginti exstructum perhibetur fuisse. Idem anno abhinc quadringentesimo conflagrauit, ac restitutum est denuo, sed nequaquam pari magnificentia materięque præstantia, quod ipsum indicant lapideæ columnarum bases ex incendio relictæ, quarum amplitudo longè maiorem columnarum formam postulare liquidò cernitur. Iam verò extra peristylium templi, turris ligneа firmo admodum operè ingentibus triginta pilis imposita, tintinnabulum seu campanam sustinet æneam quatæ magnitudinis, vt eam dimensus præsente me neophytus quidam, vlnarum os duarum, sex ambitum, trium & semis altitudinem; æris verò ipsius crassitudinem dodrantis vnius dimidiatique compererit. Suauissimum edit sonum, exauditurque longissimè. Qua templi patent fines, itemque vrbe tota, & circa vrbem passuum ad duo circiter millia plurimi cerui & palumbes non modò vagantur impunè, sed etiam tecta ciuium subeunt, attrectante nemine, propterea quia delubro dicati sunt. Ac de phanis quidem huius vrbis & monasterijs, satis sum longior, hactenus. Quæ postquam rogatu, vt dixi, neophytorum inuisimus, postridie Nara Tochim ęcarum quinque interuallo veni sub vesperam, acceptusque sum à Christianis incolis ingenti lætitia, credo

quòd Iaponij cuiusdam opera conuersi ad dominum, cùm Gaspar plurimis maximisque occupationibus impeditus eos adire non posset, nullum adhuc e Societate nostra conspexerant. Gens est fere nobilis, præfectus sabum cognatione attingit. Itaque vulgo cùm adeunt dominem, nõ nisi celsitudinem ipsius inter loquendum appellare mos est. Triduum apud eos fui dumtaxat. Concio defuit nunquã. Multa de quibus ambigerent singulis quæsiêre: precationi verò mirum omnes ij quàm dedit sint. Digredienti autem mihi nõ modò munuscula quædam obtulêre beneuolentiæ caussa, quæ, ne se contemptos putarent, recusare non potui; sed etiam equos & exploratores itinerum peramanter dedêre. Itaque Sauam, sed à Tochi leucas, iter intendimus. Id castrum in edrissimo positum iugo, leucas à Meaco viginti distat in Orientem, situ amœnissimo, quippe omne circa spatium, cùm aliæ formosæ varij generis arbores, tum cedrus plurima pinusq; conuestit: & inde in subiectos agros apprimè consitos frequẽtesq; ædificijs atq; cultoribus, ad passuum millia circiter sexaginta prospectus est. Huc ergo dum tendimus, medio fermè itinere, stratos equos duos, & quidẽ optimos nullo sessore conspicimus, sagittarij fere quindecim comitantibus, quos nobis Christianos omnes, Christianus ipse dominus loci Franciscus obuiã miserat. Igitur Tochianis domum remissis, & gratijs actis, nouo comitatu Sauam magna Christianorum voluptate peruenimus. Franciscus autem ipse, vt nos lautius exciperet, simul etiã, vt nobis occurreret in itinere, venatum ex oppido excesserat eo ipso die sed in nos idcirco nõ incidit, quòd opinione celerius ambulauimus. Sauæ porrò diuertimus ad ædem Christianorum sacram, cui coniuncta domus est Socijs nostris excipiendis, itemque separatim laicis, qui se se nostris hominibus comites dederint, è credrina ferè materia opere egregio fabrefacta. Hanc etiam porticus ambiunt, longissimo, vt dixi, gratissimoque prospectu. Sub noctem Franciscus affuit magna cum domesticorũ & clientium manu, aprum ingentẽ afferens, nõ sine magno quidẽ & laboro

quæsi-

quæsitum & impendio, quippe non canes modò, sed etiam quosdam homines fera malè multauerat. Pictam in templo Christi resurgentis imaginem, quam è nostro effingendam exemplari Franciscus egregij artificis manu curauerat, nixi omnes genibus pia cum prece venerantur primùm venatorio nondum ornatu depositō: deinde me perbenignè salutat Franciscus, agitque gratias quòd ad se tam longè contenderim; tum, veritus credo ne mihi fesso de via molestus esset, magna cum amoris humilitatisque significatione se domum recepit. Vir est inter populares suos corpore simul & animo eminentissimus: nam & statura Laponijs quotquot vidi ad hanc diem omnibus antecellit: & eximia humanitate atque animi magnitudine præditus est. Accedit summa cùm in armorum vsu dexteritas agilitasque membrorum; tum Laponicę superstitionis legumq; peritia: quod ille studiū cum ad veritatem religionis Christianę transtulerit, tantos breui tempore processus effecit, vt Dei magnitudinem assiduè prædicare, cæterosque ad virtutem exemplo vitæ, plenisque pietate sermonibus incitare non desinat. Sanè ego eum ex abdito quodam loco exaudiui cùm ad domesticos aliquot, quorum erant ethnici nonnulli, de fide Christiana disseret; docerètque quantum inter patria Idola Deumque verum interesset. Qua in disputatione, elatus ardore animi, eò deuenit, vt diceret, nō modò fidelis ministri, sed ne hominis quidem loco, qui Christianus non esset, posthac neminem apud se futurum. Atque hæc viri fides religioque eò admirabilior est, quòd vix ante annum ad Christum adiunctus est, eūque semel tantùm à Baptismo Gaspar inuisit. Castrum est Sauæ finitimum, cuius qui potitur à Daiondono rege desciuerat. Hunc quamquam magno proposito periculo nō dubitauit adire Franciscus, nobis qui Sauæ remanseramus, enixè Dominum pro ipsius incolumitate precantibus: tantaque prudentia tractauit ingenium rebellis, vt quocunque voluerit flexerit hominem, eumque Daiondono, cuius in ditione sunt ambo, reconciliauerit. Magnam Sauanis lætitiam attulit ea res, pacem

optantibus. Nec modò secularia procurauit ibi Francis-
cus, sed etiam nactus occasionem, Euangelio promulga-
to & Iaponicarum opinionum vanitate detecta, priua-
rios quosque eius loci viros desiderio Christianæ re-
ligionis accendit. Paulo pòst, alium dynastam con-
nit ethnicum, eumque cum familia tota conuerti
paucis ante diebus Baptismi Sacramento Ecclesiæ in-
iuncti sunt. Postea legatus ad Mini regem, duos reg-
proceres ad Christum eadem felicitate traduxit, quos e-
go cùm exclusus temporibus baptizatū ire nō posset,
ad Gasparem scripsi Meacum, vt aliquem eius rei causa
ad illos mitteret, quòd eorum Baptismus ad Christia-
nam religionem augendam non mediocriter pertinu-
ret. Atque hæc & alia id genus multa Franciscus. Nos na-
tem Sauæ & conciones, & priuata colloquia de rebus di-
uinis habuimus, & varia sciscitantibus incolis factum
est satis. Baptizati præterea nouem: in ijs claro admo-
dum loco natus adolescens, qui de Christianæ fidei
mysterijs à populari quodam neophyto edoctus, ad me
Sauam vsque leucarum decem interuallo Baptismi cau-
sa venerat. Dum hæc geruntur, affertur ad nos nauem in
portu Sacaiano stare paratam: quam ego ne occasionē
amitterem, quamquam mœrentibus digressu meo Sau-
nis, inde discessi. Et quia Sacaium petentibus periculosa
quædam loca erant prætereunda, Franciscus non modo
necessaria nobis ad profectionem omnia, sed etiam scio-
pis alijsq; telis armatos quattuor & viginti custodes ar-
tribuit, nec omnino quicquam est passus nos inter illud
impendere. Compenset Dominus egregiam hanc in nos
viri benignitatem. Vos verò carissimi fratres pro eiusdē
salute Dominum assiduè deprecamini. Sacaium vt ven-
ingenti gratulatione me Sanctius eiusque domesticorum
sus excipiunt. Triduum substiti dum nautæ soluerent,
nec interea neophytos confirmare, officijque monere
destitimus. Cognoui etiā Monicæ virginis in suscepto
cōsilio constantiā: quæ ab alio quodā Meacensi procere
nō mediocriter expetita, oēs conditiones animo excelso
repudiarat. Sed cùm iam hora profectionis instaret,

Iaco-

Imorensis oppidi Princeps, qui magna virorum nobiliũ manu Sacaium ad me salutatum accesserat, itemque e Sacaiano grege Christiani primarij nos viatico instructos, honoris caussa ad nauem vsque deducunt, nauarchoque commendant diligentissimè. Comes verò nauigationis nobis magno Dei beneficio accessit Sacaianus medicus eximia eruditione atque existimatione vir, qui à superstitionibus patrijs conuersus ad Dominum, non modò communis officij laudem, verùm etiam Euangelicæ perfectionis culmen expetijt; seculoque planè relicto, se ad nostram Societatem aggregare decreuit. Itaq; vt prorsus exiret de terra sua, & de cognatione sua, rogauit me, vt in Bungum, aliove se mecum adducerem. Cessi facilè hominis precibus, iussumque omni patrimonio cedere filio item medico, pretiosum dumtaxat ornatum corporis retinere, quò facilius nobis ea ratione ad Iaponios principes, qui externa fere specie ducuntur, aditus patefieret; ad Cosmum Turrianum inde perduxi, cuius mandato, ingenti neophytorum approbatione concionari iam de rebus diuinis instituit. Idemq; nuper in vrbe Sacaio tam sumptuosè indui, & tanto comitatu incedere solitus, mirum quanta nunc humilitate, quanta mansuetudine versetur in domesticis ministerijs apud nos. Verùm ad rem redeo. Sacaij conscendimus circa Idus Maias, & Funaium die tertiodecimo secunda nauigatione peruenimus. Lętis nuntijs de re Meacensi, Ecclesia illa tota valde gauisa est. Quarto post die Tosuquim perrexi, vt regem inuiserem, à quo humanissime acceptus, petij neophytis id in primis optantibus, locum templo ibidem exstruendo: ille verò non aream modò nobis ad mare secus arcem optimo situ, verùm etiam fabros ad ædificationem libenter attribuit, quam rem speramus ad Christianæ religionis incrementum magnopere profuturam. His peractis Funaium redij: Funaio perueni octauo die Ximabaram, quò Cosmus etiam Turrianus trigesimo circiter ante die Cochinocose transtulerat. Magnos ibi concursus offendi ethnicorum ad verbum Dei audiendum. Christiani facti pau

cis illis diebus ad centum & octoginta. Tonus etiam
se, itemque separatim vxor stipata grege cognatorum
& ciuium, Cosmum Turrianum adiére, & concionati
cùm aures præbuissent, magis etiam quàm antea pro-
so ac beneuolo in nos animo recessére. Tum confes-
nibus omnium Christianorum auditis, nauigiis
duobus peramplis ipsorum opera comparatis, Co-
nocum magna nos turba longè prosequente renauigi-
mus. Et quoniam allatum erat, Ioannis Peteræ Lusitani
onerariam nauem appulsam esse ad portum Rimanum
gni Facundam, leucas à Cochinoco quinque citra
& viginti; misit eò me Cosmus ad Lusitanos visendos
eodemque Melchior Ficeredius quintodecimo post
ad eorum confessiones audiendas, & sacrum missæ fa-
endum è Bungo peruenit. Hic dum vterque moram
me Barptolemæus rex Omuram ad se per nuntios eu-
cat. Ego approbante Ficeredio me in viam dedi Ia-
nio comite viro sectarum Iaponicarum in primis p-
to, nec Christianæ religionis ignaro. Aduenta nos
Barptolemæus, qui neminem ex nostris biennio con-
disset, valde lætatus est. multa deinde percontatus, ad-
vereri se, ne familiares sui, & ij quidem quibus ma-
fidat, inter diuturnas bellorum occupationes Christi-
doctrinæ rudimenta dediscant, itaque renouata insti-
tione opus esse. A cœna igitur è domesticis suis prin-
rios euocat, iubetque arrectis auribus nostrum sermo-
nem excipere. Non omittam hoc loco quidem ad
huius Regis Christianam humilitatem & pietatem de-
clarandam magnopere pertinentia. primùm ad mensam
diu renitente ac repugnante me, peruicit denique, ut
co superiore quamuis inuitus accumberem. Sublata mensa,
sa, familiariter se inter me & Iaponium comitem inter-
locat, & studiosè docet hominem (eo enim tribunum
interprete) quam potissimum in sententiam ad suos qui-
rum optimè norit ingenia, verba facere oporteat. Inde
to deinde sermone, idem in inferiorem locum sensim
ac demissè in famulorum turbam eo sese consilio reci-
pit, vt re ipsa exemploq; suo demonstret, quantus bono

Euan-

Euangelio, quantus Euangelij pręconibus debeatur Ac prima quidem illa disputatione ex ipsis creatis naturis vnum esse omnium creatorem euidenter ostendimus. Tum declaratum est, quę Iaponiorũ numina, quis Christianorum Deus esset infinita bonitate, potentia, sapientia præditus Quæ illi cùm stupentes audirent, magnopere videlicet lætabantur, sese ab inanium Deorum veneratione ad talis tantique Domini cultum esse traductos. Reliquis verò diebus actum de cœlesti beatitudine, pœnis inferorum, alijsque rebus eiusmodi, quas maximè neophytis initio proponere consueuimus. Et sanè talibus egere monitis visa est mihi Barptolemæi familia: nam ipsius quidem Regis in fide constantia planè vicit exspectationem meam. Quæ viri laus eò maior est, quòd nec ita pridem Christiana sacra suscepit, & eo ipso nomine à popularibus suis per summum scelus atque perfidiã regno spoliatus, finibusque suis exactus est, vix vno sibi relicto puero victus quotidiani administro. quanquam deinde in regnum est diuinitus restitutus, rebellibus partim supplicio affectis, partim, cùm ad sanitatem redirent, veniamque supplices peterent, in fidem receptis. Ego dies aliquot apud eum commoratus, Facundam ad Lusitanos reuerti. Ibi redduntur mihi à Cosmo litteræ vt ad se primo quoque tempore veniam, inde mihi necessariò in Bungum esse proficiscendum. Cochinocum ergo traieci minimè tuta nauigatione, etenim nocte desertum quendam ad portum appulsos duo piratarum inuasére myoparones, qui tamen præclarè instructo nauigio nostro, propugnatoribus acriter dimicantibus reiecti sunt. Cosmus interea in febrim inciderat: et simulatque leuatus est, in Bungum ab eo discessi, tum aliarum rerum causa, tum verò vt Ioanni Baptistæ nostro in eius Ecclesiæ procuratione succurrerem. Primo post profectionem die Ximabaram delatus, Ariam Sanctium ibidem reperio in erudiendis Catechumenis occupatum. Et quoniam neophyti magno concionum desiderio tenebantur, dies aliquot rogatu ipsorum in eo munere posui. Candidatos

etiam

etiam aliquot Christianis præceptionibus probè instru-
tos, sacro fonte abluimus. Tonum ego prætereà, & ille
me vicissim inuisit, audijtque cum suis perattente dete-
bus spiritalibus disserentem. Quin etiã cœmeterio Chri-
stianorum, quod illi mirum in modum expetebant lo-
cum idoneum, itemque nouo templo exstruendo, ut
alios etiam vsus, insulas tres excelsa consitas pinu bene
nè largitus est. porrò grex ille neophytorum in primis
flagrat studio rerum diuinarum. quod cùm alijs rebus
plurimis clarè perspeximus, tum illa præsertim. Insta-
bant anniuersaria quædam ethnicorum festa ludis
celebritatis eximiæ, ad quæ, vt apud nos ad Corporis
Christi solennia, omnes omnium ordinum homines
ritu patrio conuenire consueuerant. Cùm se Christiani
affuturos negarent, enimuerò Bonzijs cæterisque indig-
num facinus visum. Itaque Tonum adeunt, iniuriam
Christianorum queruntur, obsecrant etiam atq; etiam
ne patrijs dijs & ciuitati vniuersæ, sibi denique ipsi tan-
tam inuri contumeliam sinat. Permotus hac oratione
Tonus, vocatos ad se Christianorum primarios diligen-
ter hortatur, ludos ne deserant. Aiunt illi, se Christianis
legibus prohiberi, spectaculis interesse, quæ idolorum
tribuantur honoribus: proinde nequaquam affuturos.
Ad ea Tonus, si minus idolis, mihi certè meisque nulla
hoc date. Illi verò in proposito omnes obfirmati, Quid-
quid volueris, inquiunt, nobis facito, leges nostras ne-
quaquam violare decreuimus. atque ita ab Tono di-
gressi, in templum sese vniuersi recipiunt, martyrium
fortiter exspectantes. Et sanè (vt acri sunt & vehementi
Iaponij fermè dynastę natura & ingenio) mirum est To-
ni imperio cunctos non illicò fuisse mactatos. Sed eorũ
fortassè multitudine territus, iussit illis renuntiari, quo-
niam in sua religione tam obstinati persisterent, quod
attinet ad ludos, agerent quod probarent, se illos vlnà
non cogere. Quare neophyti magnopere in fide pietate-
que cõfirmati sunt. E principibus ciuitatis Christianus
quidam Leo nomine, Toni propinquus, nuper est mor-
tuus. Is, quòd ære suo templum additis liberaliter hor-
tis

tis exstruxerat, & Christianam religionem non modò contra cæteros ethnicos, sed etiam contra ipsum Tonũ, vbi opus esset, egregiè tuebatur, Bonziorum scelere creditur veneno fuisse sublatus. Hunc neophyti, vt mutuã inter se Christianorum caritatem publicè ostenderent, quàm magnificentissimè extulêre: feretrum cum Litaniis & precibus magnaque cereorum ardentium multitudine septingenti ferè neophyti sequebãtur. arca vesteconditus est circumsuta serico. postridie lapideum additum est monumentum, & lignei circumquaque cancelli, Crucibus duabus, altera ad ostium septi, latera ad monumenti caput, impositis opere politissimo. Itaque vulgò locus quotidie celebratur ac visitur. Verùm de Ximabaranis hactenus. Ego inde Funaium, mox venturus Facundam: ibi hæc scribebam ad vos septimo Cal. Nouembr. MDLXV.

LVDOVICI FROII AD Socios in Indiam.

ANNO superiore, fratres carissimi, ad vos scripsi Firando, constituisse Cosmum Turrianum, vt Meacum subleuandi Gasparis Vilelæ causa proficisceretur, quod multa esset ibi messis, operarij pauci; mihique comitem itineris ab eo assignatum fuisse Ludouicum Almeidam. Nunc mihi, tam longa peregrinatione Dei beneficio peracta, visum est faciendum, vt ea potissimum per litteras vobis exponerem, quæ vobis cognitu iucundissima putarem fore. Et quoniam totum hoc scribendi munus ita inter nos ego & Almeida initio distribuimus, vt ille iter ipsum quæque in itinere gesta scribat, ego res Meacẽses, & alia nonnulla de Iaponiorum natura moribusque probè comperta persequerer; omissa peregrinatione, ego quòd mearum est partium hisce scribam litteris: vos autẽ maior videlicet huiusce gentis mi-

tis miseratio capiet, reputantes quanto artificio, quanta solertia sagacissim⁹ ille humani generis aduersarius, per speciem religionis, cæremonijs plurimis ritibusque deceptas Iaponiorum mentes ad interitum perducere pertrahat. Ac primùm in eorum animis prorsus extinta est notitia omnis, non modò CHRISTI liberatoris nostri, verùm etiam vnius Dei rerum omnium opifici. Superstitionum verò permultæ sunt sectæ, quarum quisque voluerit liberum est sequi; sed præcipuæ duæ, quæ ab Amida & Xaca denominantur. Itaque complura visuntur cœnobia non modò Bonziorum, sed Bonziarum etiam vario corporis habitu, quippe alij interiores tunicis albis, extimis nigris vtuntur, alios cinerarius distinguit color, quorum idolum est nomine Deni: hi ab ijs Amidani magnopere dissident. Bonzij porrò fere omnes magnificè habitant, habentque perampla vestigalia. Ijsdem cœlibatus indicitur, nuptias contraxisse capitale est. In phano medio aram excitant: in ea signum Amidæ ligneum, corpore supra lumbos nudo, mulierem in modum auribus perforatis, in rosa item ligno considet præclara ad aspectum. Ingentes habent bibliothecas, cœnationes ad cibum vnà sumendum, æramenta seu tintinnabula, quibus ad precationes horarias excitantur. Vespere præfectus certum vnicuique argumentum ad meditādum proponit. à media nocte ante aram templi, alternantibus choris quasi matutinas recitant preces è Xacæ libro nouissimo: prima luce horam vnam singuli meditando consumunt. mento capite quesitione raso. amplissima peristylia cōstruunt, & in ijs Fotoquorum (hoc nomine Iaponij quidam sancti appellantur) sacella. dies per annum festos agitant multos. Sunt autem Bonzij claro vt plurimum genere: namque Iaponij proceres multiplici prole onerati, quibus filijs amplum satis patrimonium relinquere se posse diffidunt, hos ferè ad Bonziorum numerum aggregant. Insignis eorundem sacrificulorum est auaritia: omnes conficiendæ pecuniæ norunt vias. Vendunt artificio miro multa chirographa, quorum præsidio sese tutum à dæmonibus

bus fore vulgus putat. Mutuantur etiam nummos, quos in altera vita multiplicato reddant fœnore, dantque cautionis causſa ſyngraphas creditori, quas è vita diſcedens ſecum ad inferos deferat.

Alia eſt familia ſanè frequens eorum, quos Ianambuxos vocitant, criſpante ac vibrato capillo. ij res vel amiſſas, vel furto ſublatas ita comperiunt. Statuunt ante ſeſe puerum, hunc dæmon certis euocatus carminibus occupat: ex eo deinde puero: quod auent cognoſcere, ſciſcitantur. Horum preces in vtranque partem multum valere creduntur. Itaque precationes eorum fauſtas æque dirasque pretio populus comparat. Huius ordinis candidati, antequam admittantur, bis terue millenis ſimul montem quendam editiſſimum petunt. Ibi ſexageſimum diem pœnitentiæ nomine, vbi ſeſe voluntario ſupplicio macerauerint (quo ipſo tempore ſeſe illis dæmon varia ſpecie viſendum offert) quaſi iam laurea donati, & in cæteram adſcripti familiam, floccis quibuſdam albis ornantur è collo pendentibus, atrisque pilleolis qui non niſi ſummum capitis verticem tegant: atque his tanquam inſignibus inde Iaponis prouincias peragrant, ſeque operamque ſuam vbique venditant, aduentum ſuum in oppida ſignificantes pulſu cymbali, quem ſecum circumferre ſinguli ſoliti ſunt. Non deſunt alio nomine Genguis, qui res item furto ſurreptas, furesque ipſos per diuinationem demonſtrent: Ij in excelſo montis iugo ſibi domicilium collocarunt: eius atro colore ob aſſiduam ſolis, pluuiæ, venti, gelique patientiam. Vxores ducunt, ſed non niſi ex ſuo genere ac ſtirpe. Iiſdem (vt fertur) è capite quaſi cornuſum quoddam extuberat. Editiſſimas rupes atque cacumina ſubeunt, fluuios traijciunt maximos vnius ære dæmonis, qui vt infelices magis in errorem inducat, iubet illos montem quendam altiſſimum aſcendere. Hic eum miſeri ad præfinitum vſque tempus magno cum deſiderio præſtolantur. Tum illis denique circa meridiem, aut ſub veſperã ſeſe offert dæmon, quem ſub Amidæ nomine venerantur, tranſitq; per mediũ eorum cœtum,

cœtum. ex eò viso tanta in hominum pectoribus ac mē-
dullis insidet superstitio, vt nullis deinde rationib⁹ pos-
sit euelli. Consueuerat etiam diabolus in alio quodam
monte sese Iaponijs visendum præbere. Quisquis mu-
re beatarum sedium ac paradisi desiderio tenebatur, ob-
ferebat eò sese, eamque visionem expectabat: deinde
oblatum sibi visum, eiusdem suasu, in interiores
que sequebatur recessus ad foueam profundissimam,
in hanc dæmon desiliens, cultorem vnà secum ad in-
ritum detrahebat, patuit in hunc modum fraus. Senem
ea superstitione captum filius ab eiusmodi consilio re-
uocare frustra conatus, sumpto arcu & sagittis ad le-
cum vsque occulte prosequitur. Comparet ibi dam-
humana specie non sine splendore quodam. Hunc
nex dum venerabundus adorat, adducit arcum prop-
rè filius, emissaque in spectrum sagitta, pro vitu
pem immutata repente figura confixit. Inde fugien-
cruorem bestiæ persecutus, ad præcipitium illud, qu-
dixi, peruenit, quo in imo permulta ossa reperit mo-
rum, quos dæmon per eam speciem ante deceperat,
que ita & à præsente parentem interitu, & cæteror
pinione vsque adeo pestifera liberauit. Ad hæc
est frequentibus Bonziorum cœnobijs admodum
lebris (Coiam appellant) quorum princeps au-
perhibetur fuisse Combendaxis veterator callidus
que dicendi famam sanctimoniæ consecutus; cum
men diabolica planè iura legesque descripserit, inter-
tor etiam fuisse dicitur litterarum, quibus nunc
Iaponij vtuntur. Is cùm ad senectutem peruenisset,
vltrò defodit scrobe profunda quadratæ formæ,
torum circiter quattuor, eamque deinde seuerio
aperiri omninò vetuit, neque enim in præsentia
se; post aliquot millies millena annorum millia
quendam doctrinæ laude præstantissimum in Iaponia
regna venturum, nomine Mirozu: tum se quoque
mum è fouea proditurum: interea fessum diuturnis
boribus corpus quiete velle reficere. Circa ipsius
crum lampades ardent multæ è varijs eò missæ

cijs; persuasum est enim genti, quicunque in id monumentum exornandum largi ac benefici fuerint, eos non in hac modò vita diuitijs auctum iri, sed etiam in altera ipsius Combendaxis patrocinio futuros incolumes. Eius porrò cultui qui sese mancipant, intra ea cœnobia quasi claustra concluduntur, capillo in speciem abdicatæ vitæ secularis abraso, cùm tamen ibi deinde, prout eos egit libido, in omni flagitiorum genere volutentur. in illis ædibus, quæ (vt dixi) permultæ sunt, præter magnam laicorum turbam, Bonziorum sex circiter millia numerantur. Mulieribus aditus eò non est, capitali si accesserint pœna proposita. Fatonochaiti præterea domicilium est Bonziorum. Hi magnam puerorum turbam varijs artibus ad omne doli furtique genus erudiunt. Si quos eximia nacti sunt indole, hos de regum singulorum edoctos prosapia ac stirpe, & procerum ritibus; armorum etiam vsu, dicendique arte exercitatos, regio ornatu in alias prouincias dimittunt eo consilio, vt sese regum filios ementiti, per commendationem speciemque nobilitatis conciliata mutui nomine pecunia, bene nummati ad se reuertantur. Itaque locus is tanta est apud Iaponios infamia, vt si quem ex ea disciplina fortè deprehenderint, confestim interimant; nec tamen impostores idcirco ab improbitate malitiaque discedunt. Iaponiæ terræ in Septentrionem adiacet amplissima syluestrium hominum regio, leucas ab vrbe Meaco trecentas. Bestiarum pellibus induuntur, toto corpore, ingenti barba, mystacibus maximis, quas paxillo subrigunt potaturi. Vini gens auida in primis, ad bella ferox, formidulosa Iaponijs. In prælio sauciati, salitis aquis abluunt vulnera. id vnum genti remedium est. speculum gestare dicuntur in pectore; ad caput gladios alligant sic, vt in humeros manubrium desinat. Sacra habent nulla, cœlum dumtaxat venerari soliti sunt. Aquita perampla est vrbs in regno Iaponis Genano. illuc frequentes commeant mercimonij caussa, itemque vicissim ad eos Aquitani, sed rarius, quòd illuc delati, ferè perimantur ab incolis. Multa erant præterea

in hoc genere quę scriberē: sed ne sim lōgior, ad Iapoti-
rū insanias redeo; qui ad memoriā sui nominis propag-
dam illud vel maximè pertinere arbitrātur, inanis glo-
cupidissimi, vt quanto maximo apparatu pompeq; ...
functi sepeliātur. Funerum autem & exsequiarū ...
Meaco ritus eiusmodi est. Hora circiter antequam ...
mo efferatur cadauer, amicorum turba vestitu ...
optimo ad rogum anteit. mox propinquæ ac notæ ...
lieres progrediuntur amictu candido (color ille funestus
est) versicolori velo caput obductæ. familiā etiā pro ...
quæq; facultatibus ducūt, albo itē ornatu subsitico, ...
verò dignitate atq; opibus præcellunt, cædrina singu-
magnifico apparatu & artis eximię lectica vehuntur ...
do loco incedunt pedibus viri permulti sum prout ...
stitu. Longo deinde interuallo Bonzius earum ...
stitionum antistes auro sericoque refulgens lectica ...
statur ampla & præcelsa pretiosi operis, Bonzijs ...
tus ferè triginta patasatis linteatisque, atro superin-
tis pallio textu pertenui tum cineraceo quidam ...
colore (nam is quoque funestus est) accensa præ-
pinea face, demortuo (ne offendat erretue ignarus ...
rum) iter monstrat ad pyram. Huic Bonzij ferme ...
ti succedunt, nomen concinentes dæmonis eius, ...
defunctus in vita præcipuè coluit: simul etiam ...
catinus ad rogum vsque tintinnabuli vice pulsatur ...
chartacei duo perāpla & expansa figura canistri ...
hastilibus, chartaceæ item rosæ varij coloris copiā ...
tinent: quos qui gestant, tardiori procedentis gradu ...
sic hastilia subinde concutiunt, vt flores illi ...
in speciem pluuiæ decidant, ventoque stante ...
tur: eum videlicet imbrem argumento esse aiunt ...
tui animam ad paradisi gaudia penetrasse. post ...
autem, octo prima lanugine Bonzij diuisi ...
prælongas arundines cum vexillis cubitalibus, ...
bus item idoli nomen inscriptum est, per ...
uersa trahunt cuspide. Tum ijsdem insignis ...
ardenti inclusa candela decem laternæ ferentur, ...
ductis velo pertenui lateribus. Ad hæc inuenes ...

cinereis vestimentis pineas pręferunt faculas, dodrantium trium longitudine, haud tamen accensas, quibus deinde rogo flammas inijciant. Eodem vestimenti colore permulti sequuntur, verticem capitis adoperti exiguis admodum pileolis mento subligatis, è nigro fulgente corio forma triquetra (quod apud eos honoris indiciũ est) ijdem schedula insignes, capiti affixa, in qua nomen eius, quem dixi, dæmonis legitur: quod ipsum quò magis celebretur, pone certus homo tàbellam ostentat cubiti longitudine, dodrantis latitudine, albo velo tenuissimo tectam, inscripto ex vtraque parte eodem illo nomine litteris aureis. Tum demumà quattuor viris, lectica sedens magnifica defunctus ipse gestatur in veste candida, demisso capite, iunctisque precãtis habitu manibus. ad cæterũ amictum extima toga papyracea superadditur libro exarata, quem Deus ille suus, cùm in terris ageret, scriptum reliquisse perhibetur, cuius præsidio meritisq; vulgò se compotes fore salutis existimant. Cadauer filij subsequuntur, quàm elegantissimo cultu corporis: quorum natu minimus pineam item fert facem ad ignem pyræ inferendum. Extremum agmen est magnæ hominum multitudinis ijsdem quæ modò dixi pileorum insignibus. Vt ad locum exsequiarum peruentum est, Bonzij vniuersi & cætera simul turba cum strepitu æramentorum catinorumque horæ spatio dæmonis illius nomen magnis clamoribus inuocant. Deinde hoc maximè modo fit bustum. Area quadrata satis ampla, cancellis eminentibus, & velo crassiore ita præcincta est, vt singulis in quattuor cœli plagas ianuis introitus pateat. In medio fouea referta lignis, tecto eleganti opere ex vndulata materia super eam excitato, duas habet è regione mensas vario ciborum genere (piscibus tamen exceptis & carnibus) præsertim verò carycis, medicis malis, placentis affatim instructas. Stat etiam in eorum altera vaporarium vasculum suffimenti caussa prunis impositum, & lignum aquilanũ in disco. Vt igitur eò deuentum est, lecticæ vinculum inijcitur è fune prælongo; quem, qui adsunt, certatim manu apprehen-

dentes vociferantur, vt diximus: postea totum septum introrsus terna lustratione circumeunt. Deinde lectica pyræ superimposita Bonzius earum cæremoniarũ antistes, carmen effatus, quod circũfusa turba nequaquam intelligat, accensam faculam ter supra caput in orbem circo cirmumagit, vt eo significet gyro, defuncti anni nec originem habuisse, nec verò finem aliquando habituram esse. Rotatam inde faculam abijcit: hãc duo defuncti filijs cognatisúe arreptam stantes ad lecticæ latera ad Solis ortum alter, alter ad Occasum, super cadauer ipsum mutuo sibi quasi honoris & officij caussa ter vsque porrexerint, deinde in lignorum struem inijciunt. Superinfunditur oleum statim, cum aquilano ligno & aliis odoramentis, prout copiæ suppetunt, magnoque incendio corpus in cinerem vertitur. Interea filij ad mensam accedũt, & aquilano ligno in vaporarium indito, solemni suffitu parentem quasi iam ad cœlestium numerum adscriptum supplices venerantur. Adoratione peracta merces laborum Bonzijs pro dignitate persoluitur: Anastiti quinque vel decem vel etiam viginti aurei nummi cæteris vel argentei deni viritim, vel certus caxatum numerus: prandium verò paratum (amicorum ac Bonzorum turba dimissa) vel busti ministris, vel pauperibus vlcerosisque relinquitur. Postridie liberi cum affinibus & amicis ad rogum reuersi, cineres, ossa, dẽtesq; demortui in vas inauratum imposita, domum referunt, quemque vas veste contectum in medijs ædibus locant. Frequentes adsunt iterum Bonzij ad priuatas exsequias, eademque septimo die denuò repetuntur. Deinde [illegible] certum in locum cineres terræ mandantur, quadrato imposito lapide, in quo ductis à summo ad imum vsque maioribus litteris, nomen describitur dæmonis, quemque demortuus in vita coluerit. inde cõtinuis diebus ad sepulcrum se filij conferunt, ibi spargunt rosas, ibi calidam apponunt, vt habeat defunctus, vnde fiat leuer, nec solùm die, sed mense etiam & anno septimo priuatos intra parietes eadem funebria iusta recurrunt, ingenti videlicet Bonziorum sagina, crebrisque vindemijs.

Omnino

Omninò in hæc funera impensa fit à locupletioribus aureorum trium circiter millium, à tenuioribus ducentorum trecentorumúe. nam quorum tanta est inopia, vt funeri sumptus desit, eos per noctẽ ac tenebras nullo apparatu vel pompa in sterquiliniũ abiectos humi defodiunt. Aliud est etiã genus funeris, quod virtutibus i n ora præcipuè maritima ducitur. Ij cùm Amidæ sese eximio quodam cultu deuouerint, eius visendi cupiditate flagrantes, mortem vltrò sibimetipsi consciscunt. Ac primùm emendicata per dies aliquot stipe, & in manicas indita, publicè concionantur ad populum, toramque consilij sui rationem exponunt, magna omnium approbatione; tantam quippe sanctimoniam cuncti suspiciunt: deinde sumptis falcibus ad vepres ac sentes, qui ad beatorum sedes iter impediunt, præcidendos, nauigium conscendunt nouum, saxisque ad collum, brachia, renes, crura, pedesque religatis, in altum prouecti, vel perforato de industria merguntur aluco, vel etiam deinceps in mare singuli sese præcipitant. Aluco vacuo confestim ignis ab amicis ac propinquis officij caussa propio separatim nauigio prosecutis inijcitur, nefas purantibus nauem tantis religionibus consecratam, ab vllo prorsus in posterum attingi mortalium. Sanè, dum nos peteremus Meacum, oct o diebus antequam ad Insulam Hiu peruenimus, viri sex, fœminæ duæ simul eo genere lethi perierant ad oppidum Fore. His deinde populus ædiculam vniuersis, columnam pinumque singulis perpetui honoris caussa prope littus erexerant, & impositа baculis complura chartæ segmenta, ædiculæ toto tecto defixerant, carminibus plurimis intra parietes propositis, quæ beati illius cœtus egregias laudes celebrarent. Itaque visebatur locus die nocteque superstitiosissimè. Ac fortè per eos dies dum ad quendam infantem Baptismo lustrandum ego & Ludouicus Almeida tendimus, illac nobis iter facere contigit: atque eo ipso tempore prodeuntes è sacrario quinque circiter vetulæ cum globulis precatorijs, quæ vulgò rosaria dicimus, (adeò Christianos mores Lucifer æmulatur)

partim ludibrio nostram ridere dementiam, partim se-
uero vultu nobis impietatem exprobrare, sacrum illud
monumentum nulla veneratione honorisue signifi-
catione prætereuntibus. Restat vt de Bonziorum cœno-
nibus pauca perstringam. Eæ si minus crebræ quam
pud nos, certè quàm apparatissimæ. In templo perma-
no cum serica superne vmbella suggestus attollitur: in
eo stat ornatu sumptuoso cathedra: ante cathedram mi-
sa cum tintinnabulo & libro. Vbi concionis tempus
aduenerit, ad suum quæque doctorem in varia tempora
frequentes Iaponiorum sectæ conueniunt. Ille sugge-
stum ascendens, & in sella considens, magnificè sese
circumspicit: deinde indicto campana silentio, paucis
eo quem diximus, recitat libro, quæ mox idem fusius
explicat. Sunt autem hi concionatores viri ferè diser-
ti, atque ad flectendos animos auditorum idonei: de-
quoniam hiat semper auaritia Bonziorum, cò potissi-
mum omnis spectat eorum oratio, vt populum indu-
cant specie pietatis ad sua locupletanda cœnobia, ea-
rò beatiorem in altera vita fore quemque affirmantes,
quanto, quæ ad sacra vel exsequias pertinent, maiore
pompa & impensa curarit. Cumque ita multæ atque ita
inter se pugnantes numerentur superstitiones atque fa-
miliæ; in eo tamen vel maximè laborant magistri, vt
sua quisque mendacia & fabulas ita discipulis pro-
bent, nihil vt præterea verum, nihil ad æternam salutem
tutum, nihil dignum quod audiatur, existiment. Acce-
dunt alia quoque artificia, incessus grauitas, oris atque
habitus dignitas, denique species omnis exterior, quo-
bus rebus Iaponiorum pectora tantis opinionum per-
uersitatibus imbuuntur, tantamque ex ijs fiduciam ac
spem salutis æternæ concipiunt, non solùm vt domes-
ticos intra parietes, verùm etiam in publico, totaque
vrbe rosaria ferè semper manu percurrant, ab Amida
Xacaque diuitias, honores, bonam valetudinem, sem-
piterna gaudia suppliciter postulantes.

Quæ cùm ita sint, carissimi fratres, existimare potestis
ipsi, quanto Dei auxilio indigeant, non modò qui in hoc
loca

loca Euangelium afferunt, sed etiam qui allatum accipiunt, sequer. lictis idolis ad Christum adiungunt: quippe tot a diabolo machinis oppugnantur, ita solicitantur assiduis Bonziorum dissuasionibus, postremò ab affinibus amicisque adeo contumeliosè, molestè, acerbeque vexantur, vt nisi diuina gratia sacrificijs ac precationibus Ecclesiæ Catholicæ conciliata subueniat, multorũ vel potius fere omnium fidem atque constantiam his certe nascentium Ecclesiarum initijs valde periclitari necesse sit. Quò magis vobis, qui salutem animarum tã vehementer expetitis, Iaponicos hosce greges præcipuè in Domino commendatos esse par est. Nos Sacaium ex itinere venimus quinto Calen. Februarias. Ludouicus Almeida quibusdam negotijs primùm, deinde etiam valetudine aduersa impeditus, ibi diutius substitit: ego dici non amplius mora facta, profectus inde, Meacum leucarum tredecim interuallo perueni pridie Calend. Februarias. Aduentu meo cùm cæteri Christiani, tum Gaspar Vilela præcipuè, qui neminem è nostris Meaci toto fermè sexennio viderat, mirum in modum recreatus est. Is quadragesimum nondum ætatis annum excedit, sed cani septuagenarium indicant, frigorum vi vehementer affecto consumptoque corpusculo. Meacensi lingua, quæ, vt celeberrimi populi regiæque vrbis fertur elegantissima, iam nunc vtitur ita perite, non modò vt confessiones intelligat, sed habeat etiam conciones. Quosdam insuper libellos ad pietatem vtiles in eãdem vertit linguam, aliosque deinceps non intermittit subsecuis operis vertere. Quod reliquum est, nos omnes Dominus pro sua bonitate perpetuò tueatur, opemque nobis ad voluntatem ipsius & rectè interpretandam, & ritè exsequendam impetrat. Meaco. II. Calend. Martias. MDLXV.

EIVSDEM AD SOCIOS.

EX ijs litteris, quas ad vos dedi mense Februario, multa de Iaponicis ritibus atque superstitionibus cognouisse arbitror: alia nunc de rebus praeter Meacensibus addam hac epistola, ut puto vobis fore non inuicũdam, atque vt scripsi ad vos antea, Meacum atque magna Christianorum lætitia pridie Calendas Februarias: incidit meus aduentus in ipsum noui anni initium, quod hac hyeme Iaponij à Calendis Februarijs auspicati sunt; varius enim est in his regionibus anni cursus; longè alia atque apud nos ratio temporum, atque descriptio. Vetus est autem gentis mos, vt nono ineunte, ab die nono Lunæ adusque vigesimum, regni proceres, & Bonziorum principes ad Regem omnique suum salutandum non sine donis accedant. Ea sunt ferè magnus chartæ numerus, aurea flabella, arma alia, brè facta, & alia eiusmodi. atque hæc consuetudo, tam inde ab antiquis ducta temporibus, cùm in alijs omnibus regnis, tum verò in hoc Meacensi tanto diligentius retinetur, quanto Cubus, honore atque amplitudine cæteris omnibus Iaponis Regibus antecellit: atque idem honos vxori quoque ipsius, matrique tribuitur. Hos autem salutatores Cubus longo cubiculorum ordine admittit ille quidem in penetralia, operis enim peristromatis aureis adornata; sed ad eorum verba salutationesque (ea loci & personæ maiestas est) nihil omninò respondet: insignibus tantùm Bonzijs quibusdam id habet honoris, vt flabellum quod tenet manibus, paululum inclinet; atque in hunc modum primæ nobilitatis viri inducuntur: nam inferiorum ordinum hominibus, quamquam locupletissimis, & longe pretiosissima dona ferẽtibus, nullo pacto ad eum adeus est. Et quoniam ad viam Euangelio muniendam, & existimationem apud rudem ignarumque veræ virtutis & gloriæ populum colligendam pertinere magnopere

visum est, vt Euangelij præcones nequaquam excluſos inde fuiſſe conſtaret; dedit operam Gaſpar, vt illum ipſe quoque per idem anni tempus inuiſeret. ac ſuperioribus quidem annis aulici cuiuſdam beneficio potētis viri, ad Chriſtianam religionem propenſi, aliquoties introductus eſt: nunc verò mihi quoque eiuſdem opera patuit aditus. Cubum ergo primùm, deinde vxorem, poſtremò ſeparatis in ædibus matrem inuiſimus, honeſto comitatu ad regiam vſque deducti: & cùm benignè accepti ſumus ab omnibus: tum verò à matre humaniſſimè, quippe quæ non modò potionem nobis miſceri iuſſit à famulis, verùm etiam Zacanam (ſalſamenti genus id eſt oliuarum inſtar) de more paxillis inſertam; ſuis ipſa manibus honoris cauſſa porrexit. Eam inuenimus in cœtu nobilium fœminarum ſedentem ante ſacellum ornatiſſimum, in quo erat Amidæ puerilis effigies egregiè picta cum diademate, aureis è capite radijs emicantibus. mirum ibi ſilentium, mira modeſtia, mira denique domeſtica diſciplina: vehementer dolendum vt ſit, tantam indolem tantis diaboli fraudibus opprimi; oranduſq; ſit etiam atque etiam Dominus, vt haſce tenebras, Euangelij ſplendore pro ſua infinita bonitate diſijciat.

Vt eo functi ſumus officio, poſtridie Gaſpar ad neophytos reuiſendos abijt Imorim; ego Meacenſibus prædicare Euangelium inſtiti, cùm alijs, tum verò quibuſdā è Cubi familia viris illuſtribus, qui ad nos ventitare cæperunt: ex ijs tres audito iam aliquoties verbo Domini, Baptiſmum à nobis vehementer efflagitant; ſed idcirco differtur, vt interea melius Chriſtiana rudimenta atque inſtituta percipiant. Auditores habemus mirum in modum curioſos; nullum quærendi finem faciunt, præſertim qui ſunt è Ienxuana familia, quæ omni ſublato numinis metu, corporis voluptates pecudū more perſequitur, ſi nihil in animum inducunt credere, niſi quod cernunt oculis, manibuſque contrectant: quamobrem expugnantur difficillimè, nec niſi euidentibus planè demonſtrationibus cedunt. Obijciunt autem nobis inter alia; ſi quidem eſt Deus, vt dicimus, idemque adeo bo-

nus est, cur ad hoc vsque tempus celauit bonitatem sub
eamque tam serò Iaponijs declarauit? respondetur una
ad hæc omnia sic, vt contradicere nequeant: sed vanæ
tam densæ illis tenebræ sunt, vt insolitam Euangelij lu-
cem vix pauci admittant: qui tamē eo sunt ingenio
indole prædi ti, vt vbi verbum Dei quasi terra lumen
ceperint, quò tardius acceptum, eò diligentius amplec-
tur ac fouebāt. In vniuersum autem, Iaponiorū ingenia
ad Christianam religionem in primis idonea sunt, pa-
stantque non solùm in cognoscenda veritate solertiam
ac studium, sed etiam in retinenda fidem atque constan-
tiam. tres quidem ij quos modò diximus, aulici, eam in
eo genere diligentia sunt, non modò vt Christianæ do-
ctrinę præceptiones ac formulas suo descriptas charac-
pho deinceps memoriæ mandēt, idq; celerrimē, sed etia
quæ ex concionibus nostris audiēre, domum regressi in
commentarios referant, præsertim quæ de mundi crea-
tione, de immortalitate variisq; viribus ac facultatibus
animę differuntur. Eos deinde cōmentarios efferunt, &
cio nostro Damiano recognoscendos idemidē. Et cui
ciusmodi gentis natura, tum illud quoque, vti maxime
Christianā causſam adiuuat, quòd multæ sunt sectæ
tionum sectæ, non solùm diuersæ ac variæ, sed etiam in-
ter se pugnantes: quò faciliusest, diabolica mēdacia
desque conuincere. Circa Meacū in parentibus cæte-
plurima sunt idolorum phana, è quibus adij Chamo
tū ductu nonnulla: in iis quoddam est Amidæ simu-
vrbe quattuor ferè passuum millibus, à priscis hominū
ribus conditum ac subinde renouatum. longitudine
narum centum circiter & quadraginta. ingentes fores
valuas in medio. ingredientibus obijcit sese sacerdos,
in quo Brachmanis habitu, perforatis auribus, magno
& capite raso ingens Amidæ statua conspicitur, sumptuo-
am quasi pro vmbraculo pendent excepta carmina mul-
magnaque tintinnabula: circa, ludentiū speciem, ingens
cernūtur milites strictis telis armati, saltātes. Ad hos
anus venefica, dæmonesq; teterrimi: effingitur enim
ta quadā imagine ventus, horrificoq; aspectu con-

ad hæc septeni gradus ad templi totius longitudinẽ por
riguntur: in ijs ordine certo dispositæ vnius Canonis A-
midæ filij imagines omnino mille, hinc inde quingenę,
eadem omnes forma, ore venusto, egregiè factę, tricena
brachia totidemque manus ostentant: è quibus duo tan-
tum ad reliqui corporis magnitudinẽ apta proportione
conueniunt, cætera parua sunt, duo etiam lumbos præ-
cingunt. Singulę porrò statuæ bina tenent iacula, pectus
infigitę septenis hominum vulticulis, corona capiti im
posita cum diademate radiante. Sunt autem cuncta eius
templi non modò simulacra, sed etiam quæ diximus tin
tinnabula, & ipsæ catenæ magna obryzi auri copia scitè
admodum ab imo ad summum vsque verticem intecta
sic, vt fulgorem intuentes oculi ferre vix possint: locus
est celeberrimus, multique eò longinquis è regionibus
religionis caussa confluunt.

Inde passuum interuallo duũm circiter millium,
collis attollitur, ad cuius radices veterem quandam aca-
demiam multis distinctam cœnobijs tenui fluens aqua
rius circuit amœnissimus: multa ibi delubra, quorum
in aliquibus magno cultu adoratur statua cacodæmo-
nis, facie magis etiam quàm apud nos pingitur, fœda &
& horribili. in summo autem colle ingentia tria lignea
templa, ligneis item columnis mira crassitudine suspen-
duntur, infimo pauimento strato laterculis læuigatis. In
eorum vno colossæum immanis magnitudinis Xacæ si-
gnum, singulas habet ad dextram læuamque statuas pau
lo minores: à tergo autem quoddam quasi folium ex-
surgit, ex quo sigillorum vnius palmi duo circiter millia
prominent, infantesq; præterea bimi ferè quadraginta.
denique latus vtrumque templi, sparis armati dæmones
bini custodiunt: hæc autem aurata sunt omnia. Alterum
est templum probandis, & laurea donandis veteri acade
miarum more scholasticis destinatum. In eo pulpitum,
vexillis compluribus è superiori parte pendentibus, emi
net ligneum, in quod scalis tribus ascenditur est ibi mẽ
sa cum cathedra parata magistro, qui actibus eiusmodi

præ-

præsidet, itemque ad imum suggestum alter in r-
sum discipuli, qui eo iudicio probandus, insignibus-
que doctrinæ publicè decorandus est. templum autem
ipsum lacertæ, seu stellioni dicatum est, quem vulgò
um & præsidem litterarum & eruditionis existimat
huic nulla neque ara, nec statua, vt cæteris Dijs ex-
tur. in summo tantùm laqueari, multiplicem conuo-
tus in spiram ingenti orbiculari depingitur forma, q
scholastici dum eum supplices venerantur, oculos
mentemque simul ad superna cogantur attollere. Te
tium phanum altitudine duo proxima superat, cæ-
sum offendimus. è regione sunt ædes peramplæ, atque
ra magnifica; scholasticorum id domicilium est multi
erant præterea ibidem visenda, sed imminente iam no-
cte reuertimus.

Hæc habui quæ ad vos in præsentia scriberem, ea
si minus læta videbuntur, quòd parum videlicet ad
rei Christianæ amplificationem attineant; eò diligen-
tius orandus erit vobis Dominus, vt de Ecclesiarum
incrementis, & rei Christianæ progressibus maiora no-
bis in posterum ad vos, maiore cum animi nostri
strique fructu, spiritalique solatio scribere liceat.
Quamquam post nostrum ab vrbe Firando discessum
non pessimè posita est opera: Deo quippe adiuuan-
te Iaponij sexaginta ad Christianorum nume-
rum adiuncti sunt. Quod reliquum est, nos
omnes pro sua clementia Dominus
perpetuò tueatur, ac protegat. Me-
aco, pridie nonas Martias,
MDLXV.

EIVS

EIVSDEM AD SOcios.

QVOD vos velle maximè intelligo, id hisce litteris agam, vt Ecclesiastica primùm, tum cætera persequar. Quadragesimæ diebus Dominicis omnibus Gaspar Vilela Euangelium declarauit. quarta quaque feria Damianus noster de Pœnitentiæ Sacramento copiosè disseruit. sexta, sacro missæ peracto, non destitit Iaponius puer ex ijs quos educamus, de Passione Domini verba facere: quam in sententiam, conuenientibus nocte neophytis, Vilela denuò disputabat, ijs præcipuè locis insistens, quibus auditores ad pietatem excitari maximè possent. Dominica in Palmis (quoad eius fieri potuit in tanta ædium angustia) Catholico more cæremonijsque transacta est. inde ex oppidis finitimis atque etiam remotioribus neophyti ad indulgentias (quas à summo Pontifice datas Catholico ritu proponimus) Paschatisque solennia frequentes venire cæperunt. in ijs quidam cum vxoribus liberisque nobiles viri, quamquam lecticis aut equis vsi, tamen assidua pluuia valde vexati, pietatis laudem cumulauere patientiæ meritis. Vilela ducentorũ ferè & quinquaginta confessionibus auditis, quinta feria in cœna Domini mandatum Euangelicum de mutua dilectione publicè docuit. postea cùm de Eucharistia suauissimè perorasset, cœlestem panem Christianis circiter septuaginta distribuit: qui cùm ex intimo sensu, & gaudio spirituali, copiam funderent lacrymarum, sanè quàm ingenti nos affecêre solatio. in sacello intimo Ludouicus Almeida sepulcrum erexerat ornatissimum. in eo Corpus Domini conditum est, armatique custodes adhibiti. Vespere, solennibus officijs persolutis, puer Iaponius in exponenda Passionis Domini serie collecta è quatuor Euangelistarum historijs, horas duas fermè consumpsit. quæ deinde expiatione potissimum indigere sunt visa,

visa, in ijs Vilela ex instituto declarãdis immoratus est,
suadẽs auditorib⁹ pœnitentiã; sed calcar videlicet cũ
tibus: nã cùm sæpe aliâs, tũ eo maximè anni tẽpore vol
tarias ab sese pœnas, easque adeo acerbas exigere sũ
sunt, summopere gratulandũ vt sit, in vltimis hisce m
rũ finibus, inter tot idolorũ cultores, in ipso denique
ita dicam) regno diaboli, sacratissimæ Crucis trophæ
salutaremq; humano generi mortem Christi Domini
tam incitatis hominum studijs, tanta religione, tam gra
ta memoria celebrari. Maioris hebdomadæ lustũ atque
tristitiam, ingens gaudiũ Dominicæ Resurrectionis ex
cepit. à media nocte, domus Christianis complete est, si
turgiam & supplicationem matutinam exspectantibus
ea peracta, simul etiam Christianis aliquot Eucharistiæ
Sacramento refectis, concio habita est de Resurrectione
Domini Paschalibusque mysterijs. inde conuiuio exce
ti sunt, quod Natali die & Paschate Domini solent: Gas
par instituit eo consilio, vt quàm arctissimis Christianor
rum animi caritatis ac beneuolentiæ vinculis inter se
iungantur. simul etiam per eam occasionem colloquia
de rebus cœlestibus habita, ductaque præ dulcedine ad
vesperam. quædam præterea è diuinis laudibus deciuta
ta. quo strepitu exaudito gentiles, præsertim quòd ad
nihil de apparatu ædiculæ nostræ cognouerant, instar
vehementer vt fores aperirentur: obsisti non potuit: in
troiêre permulti, pleræque verò mulieres diuino quodã
instinctu nixæ ante aram genibus, manibusque sublatis
effigiem Christi Domini supplices adorarunt. Postea
neophyti, qui ex oppidis vicinis ad festa conuenerant,
Gaspare officiosissimè salutato digressi sunt. nunc autem
id Gaspar agebat, vt sibi diuersoriũ conduceret propere
giam in superiore vrbis parte, quod toto iam fere mi
nio frustra conatus est; vt ibi quoque posset Euangelizare
re commodius. Verùm satis iam de rebus Ecclesiasticis
ad alia veniamus. Ante discessum Almeidæ, cùm tem
pus eius reuersionis adesset, perducti sumus vtrique ad
insignia quædam vrbis ædificia ac templa, quorum ma
ta est religionis ac magnificentiæ [illegible] adea visenda
ex a-

ex alijs omnibus regnis peregrini Meacum fere assidue confluant. Ex ijs nonulla perstringã: infinitum est enim singula persequi. Aedes igitur quasdã Cubi primùm adiimus eximio quodã artificio arq; elegantia exstructas oblectationis & animi caussa. nihil ego nec in Europa, nec in tota India tale conspexi. ijs horti subiecti sunt cũ alijs arboribus ignotis in orbe nostro, tum cedro, cupresso, pinu, malis medicis consiti: quę omnes arbores, varias in figuras artifici manu coactæ, cameras, tintinnabula, tums, aliaque id genus plurima referunt. iam lilij, cyani, rosæ, florumque tanta est copia, tanta colorum odorumque varietas, non solùm vt aduenas ac peregrines, verùm etiam domesticos ipsos atque cultores cum voluptate atque admiratione retineant. neque horti modo, sed vrbs ipsa quoque pulcherrima. viæ latæ ac directæ, foribus arcium instar (quæ res furta & latrocinia maximè prohibet) occluduntur. in ijs variarum mercium institores, opifices, ac sellularij, cùm aliam vsus deliciasque mortalium; tum præsertim aurea flabella conficiunt, sericamque cuiuslibet operis textrinam exercent. in medio celeberrimum Amidæ phanum cùm omnibus horis diei, tum verò sub noctem clausis iam tabernis frequentissimè visitur, iactantur à populo nummi cum precibus, & simulacrum adoratur. nos cò ex hortis Cubi via longa lataque perducti, inde sumptuosissimas præfecti Meacensis nuper instauratas ædes adiuimus: quibus item horti coniuncti, non modò arborum multitudine artificiosisque figuris delectant oculos, verùm etiam aquæ limpidissimæ copia, quæ à nouem circiter passuum milibus excisa rupe, regali sumptu perducta, lacum in hortis medijs efficit, in quo complures variæ magnitudinis insulæ, ligneis lapideisque peruiæ pontibus, viquequaque lætissimis arboribus opacantur. Inde quanquam sellos iam, ac reditum cogitantes, neophytrnos longius pertraxêre. multa igitur prætereuntes phana, ingentem ingredimur lucum, in quo Bonziorum cœnobia quinquaginta miræ amplitudinis, à regum & principum libe-

liberis qui sacris addicti sunt, magnificè & sumptuosè in-
coluntur: facitq; ipsa vicinitas, vt eorum præfecti se in-
uicem elegantia munditijsque superare contendant. Ex
ijs aliquot inspeximus obiter. Cuiusdam est ianua ligne-
nea egregio quodam artificio, longeq; alia atque ad
Europæos forma hæc nos in xystum induxit strati ex
drato lapide nigro, parietibus vtrinque excurrentibus
opere tectorio læuoris atque candoris eximij. Xysto ni-
uum quoddam genus hortorum prætenditur, in quibus
manu facti colles è saxis ad eam rem è longinquo peri-
tis, frutetis consiti, pontibusque coniuncti cernuntur. So-
lum partim arena crassiore admodum candida, partim
etiam atris lapillis obducitur, è quibus passim elati mai-
ris formæ lapides, ex imo leucoia, violas, ac flores emi-
tunt adeo artificiosè commistos atque dispositos, vt
cùm in orbem singulis anni temporibus floreant, veri-
perpetuum esse videatur. Multa prætereo, tum ne lon-
gior sim, tum quod ea verbis assequi me posse diffido,
sed illud non omittã, quod in reditu vidimus. In medio
phano quodam, machina lignea sculptilis variisque pi-
cta coloribus, multis forulis collocatos continet libros
ab vno Xaca conscriptos. eademque, vt est versatilis,
quem quisque voluerit librum offert protinus, & eo-
dem tanta est voluminum copia; vt incredibile sit, vel
na ætate à multis auctoribus, vel multis ætatibus ab vno
auctore confici potuisse. eorum autẽ vsus est maximus
non in Iapone modò, sed etiam in Sionis regionibus, vt
de omnis Iaponica fabulositas & superstitiones nimis
exstitisse, atque inde paulatim oram Sinarum, Ipsa-
am, Bengalanam, totumque eum tractum in Bisagam
vsque peruagatæ dicuntur. Aliud etiam phanum in-
tu vidimus inferorum regi dicatũ, cuius præcelsum hoc
rifico trucique adspectu simulacrum regio scepto in-
signitum, duobus hinc inde ingentis item statuæ dæ-
monibus cingitur, quorum alter calamo describebam
num noxas, alter descriptas in tabula recitat. parietes pi-
cti, varias inferorum ostentant pœnas, quibus plurimi
sexus vtriusque mortales dæmonum ministerio trucidantur.

dantur. Celebratur autem ędes hæc, augeturque pecunijs fere assiduè: nunquam enim desunt, qui ad regis effigiē timore perfusi, ea ab sese tormenta atque supplicia deprecentur. Atque hæc illo die. Postero autem, Christiani cuiusdam principis inuitatu ad audiēdas Bonziorum conciones in suburbana cœnobia (sunt autem exitus ex vrbe spatiandi caussa gratissimi) venimus. egressi, turbā virorum æquè ac fœminarum cum suo quemque rosario supplicantes adspicimus. percōtati à neophytis, quid nam id esset, dimissam tum concionem esse respondēt. interrogati de numero, aiunt homines earum rerum periti, capitum esse quinque circiter millia. addunt insuper, in eo templo quotannis centum diebus cōtinuis ab vno eodemque Bonzio conciones haberi, multis magnisque indulgentijs auditori perseueranti propositis. Optatum erat nobis omnino aliquem ex ijs concionatoribus audire, cognoscendi maximè studio, saluaque religione & officio transferendi ad vsum nostrum, quę ad conciliandos permouendosque taponiorū animos pertinere viderentur. & quoniam allatum est, rem adhuc integram esse in alio quodam cœnobio, pergere porrò illuc vsque decreuimus. eò tendentibus igitur nobis primò Guiuani phanum occurrit, quod ingenti frequentia, superstitione, anniuersarijs mimorum ludis varijsq; spectaculis magnopere celebratur & colitur. Inde exeuntes, viam ingredimur pinis vtrinque iucunda admodum specie cōsitam: simul adspicimus populi concursum, ad concionem citato gressu tendētis. nos vt ad locū peruenimus, moniti à Christianis periculum esse, ne Bonzij si nos adesse sentirent, cōcionari desisterent, occulto loco ad initiū vsque concionis non sine magna quidē vel admiratione, vel pudore subsistimus è conscientia teporis & negligentiæ nostræ concepto, cùm interim vnius horæ spatio auditores illi omnes ad parui pulsum tintinnabuli nixi genibus, incredibili quadam significatione pietatis, rosaria manusque tollentes in cœlum, in oratione persisterent, vociferantes assiduè: Namu Amida Ambut. Hoc est: Da salutem Amida: quod ipsum nomen etiam

domi foriſque, ſeu emant aliquid, ſeu vendant, mobilata quadam pronuntiatione geſtientes ac liberaliſſime ſæpius inuocant. quin etiam pauperes ipſi inter mendicandum, ijs à quibus eleemoſynam petunt, pro tum precantur Amidam. Bonzij verò ac legiſperiti illa plebi inculcare non deſinunt: Ichinem, Amidam, Sucumet, Murioo, Zaiiid eſt, quiſquis Amidæ ſanctiſ nomen ex animo inuocauerit, procul dubio ſaluus Imperato deinde maiore campana ſilentio, vt conci tor ſuggeſtum aſcendit, tum nos quoque ſenſim ut mus. phanum erat ad fores vſque ac porticus refer viris ac fœminis. in ipſis autem aræ gradibus multi zij conſidebant manibus intra togam abditis, oculi demiſſis. Porrò concionator claro, vt aiebant, genere cora quidem in primis facie, aſpectuq; gratiſſimo, in celſa vnde ab omnibus cõſpici poſſet ſedens cathed fericis ad talos vſque perquam ſplendidè veſtimentis dutus, interiore candido, exteriore purpureo, ſed tenens aureũm; ex libro quem habebat in menſa ſitum, quędam inſtitit ſubinde recitare, tum ſubinde care, tanta non ſolùm actionis venuſtate, ſed etiam Gaſpar Vilela affirmabat, eius linguæ bene peritus teri qui nobiſcum aderant) orationis elegantia atque tificio, vt mirum videri non debeat, eiuſmodi hom tanto in honore ac veneratione eſſe apud veteres ros. Mihi quidem hæc apud animum meum repo venit in mentem, non ſine Sancti Spiritus vehem dam inſtinctu Franciſcum olim Xauerium tum a dio tam longinquam hanc peregrinationem ſuſc Iaponicam. profectò enim hæ gentes, naturæ bonit ingenijque præſtantia multis Europæ noſtræ (quod rum pace dictum ſit) nationibus antecellunt. Quod nus magnificè de Iaponijs vel ſentiunt negotiantes ſtrani, vel prædicant; id nimirum idcirco fit, quòd ſi ſi cum populis maritimis negotia contrahunt, qui terioribus tantum abſunt vitæ cultu, morumque tia, vt præ ijs ruſtici videri propemodum poſſint. per contemptum ſylueſtres etiã vulgò à Mœrcatoribus pel-

pellantur, cùm tamen alioquin ab humanitate ipsi quoque maris accolæ nequaquam abhorreant. Sed iam finis epistolæ sit. plura propediem: atque vtinam cuiusmodi omnes optamus. Meaco v. Calend. April. MDLXV.

EIVSDEM AD SOcios.

DE statu rerum Meacensium, & religionis Christianæ processibus ad Paschatis vsq; peracta solennia, superioribus litteris ad vos fusè perscripsi. attexã nunc fratres carissimi reliqua, è quibus facile iudicare possitis, quàm assiduis vestrum omnium sacrificijs pijsque deprecationibus egeamus.

Postquam à Paschali conuentu neophyti in suas domos & vicina castella digressi sunt, nos Meacensibus Euangeliũ p̃dicare perreximus. auditores minimè deerãt: multi etiã diabolicis fraudib⁹, & iaponicę superstitionis prauitate conuicta, sic immutabãtur afflati diuinitus, vt cõstantissimè crederent, in vno Christo Domino ac Redemptore nostro omne salutis humanæ perfugium esse repositum. Vẽtitabat etiam ad nos cum alijs principibus ciuitatis, quidã Regis Mini cognatus, vir sanè perspicax: is cũ à nobis multa subinde perquireret, litterisq; responsa mandaret cõmentandi caussa; tantus illi paulatim veritatis illuxerat splendor, non modò vt ipse in voluntatem Christianæ suscipiendæ religionis vehementer inarderet, sed etiam spem nobis adferret fore, vt Mini regnum vniuersum ipsius opera atque auctoritate sacro sanctum acciperet Euangelij lumen. Ad hæc, Iobeleum à summo Pontifice datum, ad felicẽ euentũ Tridentini Concilij precibus ac ieiunijs impetrandum, in hac vrbe propositum est octauo ante Pentecosten die. cuius rei nuntio in pagos & castella perlato, magno studio ac pietate sese comparauêre neophyti ad tam insigne Christi Domini beneficiũ: & quãquam per eos dies Gaspar in febrim incidit, & ego non optima sum vsus valetudine, tamen concursu ad nos Christianorum facto, Dominica

Pentecoste, imbecillitatem nostram Dominosulcien-
te, per occasionem tam amplæ consequendæ indulgen-
tiæ, multos & verbo Dei, & sacratissimo CHRISTI cor-
pore pauimus, quod illi nimirum, vt solent, vbimo
fletu crebrisq; suspirijs percepêre. is erat Christianus rei
cursus, vt in tantis gentium tenebris, tantaque adusa-
riorum potentia, sat secundus: iamque parabat Vita
totam hanc Meacēsem obire prouinciā, & prout se ob-
tulisset occasio, per ethnicorum pagos & oppida circi-
ferre Euangelium; cùm cæptis interuenit atrocissimum
& post hominum memoriam inauditum facinus, quo
non modò conatus nostros omninò impediret, sed et
nos ipsos in extremum vitæ discrimen adduceret. Nam
Regulus Imorēsium (de quo scripsi ad vos antea) Mi-
xindonus, deuictis à se gentibus quibusdam potentia a-
que opibus auctus, ipsum quoq; Cubū, vt in pace otio-
securum, & imparatum à rebus omnib⁹, certe nihil eius-
modi metuentem, imperio quòd magna cum æquitate
regebat, per summum scelus atque perfidiam deturbare
ac tyrannidem occupare constituit: neque apud inflam-
matum dominandi libidine animum, vel Cubi vitus &
probitas, vel plurima eaq; maxima ab eodē in se profe-
cta beneficia valuêre. Igitur assumptis latrocinij socijs
duobus, Narensium tyranno Daiondono, & alio quodā
dynasta; cum delectis armatorū duodecim millibus re-
pente Meacum iter intendit eò certiore spe rei perficien-
dæ, ꝙ & ipse Cubi nomine vniuersæ rei bellicæ præitat,
& plurimos habebat in vrbe Meaco satellites & clientes.
copijs ergo prope vrbē iussis opportuno loco subsistere,
ipse cū fidelium manu specie officij Meacum intrauit, ni-
mirum vt quibusdam recentibus honoris insignibus
Cubo decoratus, ei gratias agat. atque vt quòd tolebat
quàm maximè sine tumultu transigeret, ad alia verborū
officia illud etiam addit, vt Cubū in suburbanum quod-
dam Bonziorum cœnobium blandis precibus ad cœnā
inuitet. namque ibi circumuentum adoriri placuerat.
Sed cùm res parum procederet, quòd Cubus de considē-
te prope Meacū exercitu factus deniq; certior, & suspica-
tus

tus id quod erat;non modò se Mioxindono minimè crederet,sed etiam fugam pararet (ex qua deinde imprudenti comitum suorum consilio reuocatus est) Mioxindonus apertè ratus agendum,copias omnes ad regiam propius admouet:ac ne inexpiabili in suum Imperatorem ac Regem odio accensus esse videretur, dum inops consilij Cubus cum familiaribus trepidat,præmittit ad Regiam qui palam denuntiet,se Cubi ipsius caput minimè petere,certis tantùm eius cognatis amicisq; grauiter infensum,eorũ potentiam vltra ferre non posse:itaq; tũ demum rem conuenturã,seq; inde cum pace abiturum, si complures proceres,quos nominatim in schedula descripserat,quamprimum interfici iubeat.ad hæc tam insignis impudentiæ postulata, ira percitus is qui ad ea cognoscẽda Cubi iussu prodierat, grandis natu aulicus ille ipse qui nos ad Cubum introducere consueuerat, abiecta quam legerat schedula,verbisq; grauissimis in parricidas inuectus,ad extremũ addit, rebus iam desperatis quoniam quidẽ alia ratione nõ possit, certè voluntaria morte sese officio fideiq; suæ satis esse facturũ. His dictis regressus in regiam,coram ipso Cubo strictũ pugionem gentis more sibi condit in viscera, & moribundus occumbit. eodẽ ipso leto quattuor alij, cùm præ timore occlusis ianuis non admitterentur, mox in ipso regiæ periêre vestibulo.Senis verò demortui filius,vt patrem conspexit exanimem,præceps dolore atq; iracundia fertur in coniuratos infestus, pugnansq; perimitur: cum illi pluribus locis palatio flammas inijciunt,quòd labus vbi sensit;certus prælio potius quàm incendio hostẽ oppetere,ex honestissimæ grauissimæq; fœminæ matris amplexu se proripit,vaditque cũ suis armatus in conferrã hostium aciem: ibi quàm acerrimè dimicans, vetrem hastili, caput sagitta confixus, duobus præterea vulneribus acceptis in facie,cõcidit:super eũ pręliantes egregiè centũ circiter aulici primæ nobilitatis viri sternuntur:quorũ cùm animi magnitudo ac fidelitas omnium,tum præsertim adolescentuli cuiusdã quartũdecimum annũ agẽtis enituit:qui cùm in certamine hostes

pæne obstupefecisset audaciæ miraculo, eumque vinum sublato vndiq; clamore conarentur excipere, ille Cubū defunctum intuitus, sibiq; turpissimum ratus Regis suo Dominoque superstitem esse; gladio confestim abscisicam arripuit, abscissoque sibimet gutture eandem [illegible] adegit in viscera. Inter hæc hostes, qua per incendia [illegible]tuit aditus, in regiam frequentes irrumpunt, fratrem Cubi Bonzium vnà cum matre, nequaquam vel huius [illegible]nectutem, vel illius adolescentiam miserati, acerbissimi contrucidant: regia gaza diripitur: cuncta ferro flamma que miscentur: honorariæ puellæ ac pedissequæ regulorum fere ac principum filiæ & clarissimis ortæ familiis, omnia miserabiliter eiulatu gemitibusque complentes, inter obsessos armatis exitus conantur sibi fuga consulere; quarum aliquæ vestimentis etiam in illa ipsa immanitate petulāter atq; procaciter à militibus exuuntur: aliæ verò ad viginti, dū ancipiti metu distractę, hinc micātes horrent gladios, inde sæuienti pertertentur incēdio, in conclaue quoddam abditæ, quo nondū flammæ peruaserant, igne deinde grassante opinione celerius, ibidem oppressæ, atq; ad vnam omnes absumptę sunt. porrò Cubi ipsius filiæ duæ ad pedes hostium prostratę suppliciter, Christiani cuiusdam beneficio, in ædes propinquas amicorum, incolumes euasêre. at mater ipsarum regina, inter ancillarum greges tum quidem elapsa feliciter, in quoddam sese cœnobium recepit, passibus mille circiter & quingentis ab vrbe disiunctum; sed paulo post à conquisitoribus deprehensa, vbi sese Daindoni & Mioxindoni iussu morti destinatam esse cognouit, chartam atque atramentum poposcit, scripsitq; sua manu multis verbis ad filiam vtramque litteras, quarum erat clausula, viro suo per summam iniuriam à rebellibus interempto, se quoque nullo suo merito ad necem rapi: verumtamen ęquissimo animo sese mortem obire, nec dubitare quin hoc totum pro sua infinita clementia de se statuisset Amida, quò citius ad paradisi gaudia peruenire, ibiq; Cubo suo in perpetuū perfrui sibi liceret. Deinde obsignata epistola, cùm Bōzijs apud quos deli-

tuerat

tuerat gratias egisset, ad arā Amidæ perrexit: ibi manibus sublatis in cœlum, obtinendæ indulgētiæ caussa Amidam bis inuocat nominatim, & simul cœnobiarcha ad absolutionis indicium manus capiti supplicantis imponit: inde regressa in cubiculum, elatis manibus Amidam rursus appellans, à militibus iugulata est. Iam verò qui Cabo in extremo certamine affuerant, eorum ædes direptæ, suburbana ædificia solo æquata, corpora simul cum ipso palatio concremata sunt. Cubi tantùm cadauer, hostiū permissu, à Bonzijs ad rogū ac sepulturam elatum est in cœnobium, quod ille ad eam ipsam rem ingenti sumptu constructerat. primarius autem quidā è Cubi familiaribus peregre profici scens, cùm rem gestam in itinere cognouisset, Meacum redijt illicò: atque vbi regiam deletam, & omnia versa vidit in cineres; sepulturæ locum rectà petijt, ibique dissecto sibimet ventre super Cubi tumulum corruit. Sorores Cubi duæ sunt Bonziæ; quas, quamuis inclusas cœnobio, nihilo minus aiunt petitu conuitijs atque ludibrijs hostium: atque ob idipsum à sodalibus perpetuò custodiri, vigilijs distributis, ne sibimet necem ex desperatione conscisca nt. Nos interea ciuitate ad acerbum adeo spectaculum ingēti pauore perculsā, cùm domum nostram neophyti confugissent, ad preces ac Litanias conuersi videlicet, mortem exspectabamus in singula pænè momenta. nec sanè, quod Bonziorum in nos odium est, quæque eorundem apud Mioxindonum atque Daiondonum gratia & auctoritas, multū ab extremo periculo abfuim⁹. sed cùm ad nos clā venisset pro amicitia scriba Mioxindoni, pectus feriens, & impietatē Domini sui grauissimè detestās increpāsq; multis deinceps nuntijs atque interpretibus vltrò citroq; missis, magno vix tandē labore impetratum est, sacra iā veste cæteroque instrumento in pacata loca præmisso, vt exsulatū nobis abire liceret. Itaque Gaspar Imorim ad Christianos profectus est, ego paruam sum relegatus in insulam nomine Cangam. Atq; vt intelligatis, nisi hęc tā atrox repente procella exstitisset, q̄ lætos Domini vinea fructus ostēderet, quo die discessimus (is fuit sanctæ

Mariæ Magdalenæ ſacer) eo ipſo die, quamquam in magna trepidatione ac tumultu, Bonzius vnus, laici ſui e Mioxindoni familia Baptiſmi Sacramento renatus. Quod ſupereſt patres fratreſque cariſſimi, vobis orandus eſt etiam atque etiam Deus, vt afflictas res pro ſua bonitate ſapientiaque reſtituat: ne ſtultis ratiocinatoribus, & occulta iudicia Domini parum æqua lance penſantibus, plus diabolus ad euerſionem Eccleſiæ Mexicenſis, quàm Chriſtus ad eiuſdem tutelam defenſionemque valuiſſe videatur. Ex Iaponis inſula Canga. menſe Auguſto. MDLXV.

ORGANTINI BRIXIENSIS ad Socios Romam.

NON eram neſcius (fratres mihi cariſſimi) quàm grata veſtris auribus accidere ſoleant ea, quæ de noſtrorum hominum laboribus atque periculis ex India perferuntur ad vos. Quocirca prætermittere nolui, quin ex iis quæ hoc anno præcipuè contigerunt, nonnulla perſcriberem, præſertim verò felicem Franciſci Lupij obitum, qui vnà cum fratribus noſtris duobus, ante vnum menſem, pro conſtanti Catholicæ fidei confeſſione à Mahometanis interfectus eſt: vt ſimul intelligatis & quantopere diuino ſubſidio veſtriſque deprecationibus egeamus; & quæ maximè requirantur in eo, qui Indicam hanc expeditionem atque prouinciam expetat.

Illud igitur primum: Patres duos, Ramirum & Alcaraē è vita migraſſe (quos ignota quapiam in regione viuere putabamus) hoc anno denique pro certo cognouimus. Ij ante biennium Iaponis regna petituri, onerariam quādam in vrbe Cocino conſcenderāt, ſanè inuiti, vel quod nauicularius vir potens, nimia lucri cupiditate, mercatores in ſuam vnius nauē merces imponere per vim & iniuriā cogeret: vel quod ob idipſum nauis iniuſto pōdere præ-

prægrauata pressaque interitum haud obscurè denuntiaret. Verùm, vt æquè clemens ac iustus est Dominus, sacerdotes hosce duos permisit in eodem versari discrimine, quorum officium ac pia sedulitas tot mortalibus per confessionem sacram expiandis confirmandisque in extremo spiritu non deesset. Secunda nauigatione Malacam vsque delati, atque inde prora in Sinas directa, cùm iam in Sionis peruenissent sinum, atrox repẽte procella cooritur, eo vento excitata quem Typhonem appellant. Is, ex Occidentali fermè plagâ violentus erumpens, & rapida vertigine circa orizontem rotatus, assiduis incrementis horarum circiter viginti spatio circulum conficit: impetu horribili sæuisque turbinibus vasta illa æquora vehementissimè cõmouens agitansque: decumanis vndique fluctibus insurgentibus, qui inter sese velut arietantes atque collisi, omnem salutis spem nauigantibus adimunt. Ad hanc igitur tempestatem adeo periculosam, cùm ingens etiam oneris iniqui pondus accederet, solutis carinæ compagibus totam nauem æstus absorpsit, sic, vt nullæ planè reliquiæ superfuerint. Erat in eodem cursu iuncus (onerariæ Sinensis ei genus) qui singulari Dei beneficio portum tenuit. ex eo deinde cognitum est, nauem, cùm imminentis exitij signum æneo tormento frustra dedisset Sinis, proprio metu laborantibus atque solicitis, paulo post haustam fluctibus apparere desijsse.

Perculit casus is vehementer Indiæ colonos: nam & aureorum quadringẽtorum millium, & permultorum hominum damnum est factum, complures etiam viduę atque inopes relictæ mulieres. Neque verò, humana ratione rem æstimantibus, eius incommodi pars minima peruenisse videtur ad nos: duobus è Societate nostra viris amissis, quorum opera magno rei Christianæ vsui in hisce regionibus esse procul dubio potuit. quamquam speramus illos eò migrasse, vbi vel maiori esse nobis auxilio suis apud Deum suffragationibus possint: neque eorum parui ducendum est, in eiusmodi caussa pro Christo laborantes, è vita excessisse.

Periculo simili perfuncti sunt etiam Andreas Fernandus, & Ioannes Capralis: alter Sinas, alter è Sinarum nem petens: quorum vterque asseuerat pro miraculo beri, si quis Thyponis violentiam effugiat, præsertim verò, si totam noctem sæuire perseueraucrit: itaq; illi re, nautas, desperata salute corporis, ad vota potius quàm ad armamenta; ad expianda peccata, quàm ad humana remedia solere conuerti: quippe non modò ventis viventi dilacerat, dissringitq; malos, & quicquid extra ex aqua dissoluit; sed etiam ipsa nauigia (præsertim si nus onusta sint) arrepta, & in terras vsque longo tractu contorta affigere dicitur. Occupat autem ventus hic marium quicquid est Malacam inter & Iaponem, frequens à mense Maio vsque ad Septembrem, quo maxime anni tempore hęc maria nauigantur. Vos itaque, fratres carissimi, qui Sinensem hanc & Iaponicam expeditionem Christianæ fidei propugnandæ gratia optatis, comparate vos ad mortem in itinere obeũdam, ficut obiere duo illi priores: & contra, putate vos iter incolumes posse conficere, quemadmodum posteriores hi duo, quos diximus, confecerunt. qui in hisce versatur orbis terrarum tibus, huic nihil minus quàm de tuendo corpore sorandum est: ea quotidie vitæ pericula occurrunt & sunt ita constitutum & affectum animo quemque esse oportet, mortem vt omninò contemnat: nimius quippe metus, & cura corporis, spiritalem & nostrum & aliorum profectum haud mediocriter impedit: quod in sequeque re ipsa experiri & cognoscere facilè poterit.

Anno proximo, Franciscus Viera Goam è Moluccis veniens, cùm paululum processisset, nauis in syrtes & lapulos incidit, factoque naufragio, mari sese committit imperitus homo natandi: & bis ad ima demersus ab vrinatoribus denique semiuiuus ad littus extrahitur: quò cùm cæteri quoque comites fere omnes, aliqua etiam parte commeatus tormentorumque recepti, se contulissent; nouum eos periculum confestim excepit. cùm enim incolæ Mahometani à Lusitanis hostiliter

dissidē-

diffiderent, magna eorum manus ad eos trucidandos accurrit: sed nostri in locum natura munitum sese receperant, cuius opportunitate, itemque tormentorum vsu, ab hostium incursibus tam diu se defenderunt, quoad nauis alia Molucensis ereptos eo periculo Malacam abduxit. Multa Franciscus capitis pericula narrat, quæ nostræ Societatis homines in Molucis insulis fere quotidie subeunt: mira etiam de neophytis prædicat, qui eo præcipue anno Christianæ fidei caussa crudeliter oppugnati, magna etiã ex parte varijs cruciatibus interfecti sunt: cum quidem mulieres ipsæ filiolos partim sinu complexæ, partim manu trahentes, opulentis instructisque domibus consultò relictis, per syluas errarẽt, ne susceptam recens Christianam religionẽ eiurare aut deserere cogerentur: aliæ verò vnà cum liberis, in IESV Christi confessione fideliter persistentes, gladijs impiorum occumberent: multi præterea adolescentuli, eiusdem fidei retinendæ caussa, ingentia maris spatia traijcerent, ex insula tranantes in insulam. Atque etiam illud, idẽ Franciscus addebat: quo tempore Mahometanorum metu, post naufragium sese munito illo quem diximus, continebant loco, eodem contendisse pueros, non plus decimum aut duodecimum agentes annum, qui noctu natantes, veriti ne per imprudentiam iaculis peterentur, clamarent: Ne librate, ne librate, Christiani sumus: quorum constantia nostri ad lacrymas vsque permoti, & cæterorum quibus opem ferre non poterant calamitatem miserati, eos in comitatum suum gratulantes acciperent. Quin petitis, fratres, vt vitam vobis in hisce regionibus ponere liceat, quoniam quidem ipsæ mulierculæ puerique ad mortem pro CHRISTO obeundam exemplo suo nos prouocant?

Qui è nostris in ora Comorinensi rem Christianam procurant, ijs grauissima impendent pericula tum à Mahometanis, tum à Narsinganis, quos Badagas vocant, regiorum fermè vectigalium exactoribus. Est etiam in primis importunum & contumax genus hominum, militarium, qui Naires vulgo dicuntur. Ex ijs quidam iuri dicundo

dicundo præpositus, cùm in templo nostro forum ageret, Andreas Fernandus (qui Romano in isto colegio quondam versatus est) indignitatem rei non ferens, Mahometanum inde amouere omnino cōstituit: ad eum conuersus: An tu facilè patiaris (inquit) eiusmodi mura in vestris phanis exercere Christianos? respondit ille nequaquam. Rursus Andreas: ita ne verò? delubra vestra dæmoni dedicata, nulli functioni quæ vobis minus decora videatur, patere permittitis: nos nostra templa vero Deo ac Domino consecrata per summum scelus profanari ac pollui negligemus? tum actiori etiam spiritu: Apage, inquit, apage te. Atque hac increpatione per motus barbarus in præsentia excessit ille quidem, sed paulo post, vt erat animo elato ac superbo, doloris impatiens, armatorū plus centum coacta manu redijt, vt Andream occideret: quasi verò non vnus in id facinus foret satis. Andreas aūt, cognita re, neophytum comitē suum, ne quid primo illo impetu caperet detrimēti, magna festinatione in templo conclusit: ipse pro foribus, innixus arundine constitit, mortē exspectans & Mahometani quidem arcubus & sclopis instructi cùm adessent, hortati se inuicem ad manus Andreæ inferendas, ibidemque satis diu morati (ex quo diuinam prouidentiam in Andrea tuendo facilè intelligas) deniq; re infecta, nullo planè resistente, discedunt, hominem prorsus intactum atque illæsum relinquunt: ille verò, eiusmodi euentu erectus, & in ea sententia confirmatus est, placere Deo, vt improba illa ethnicorum iuris dicundi consuetudo è sacris ædibus tolleretur. itaque rem magno conatu aggressus, quod voluit ea tota regione perfecit. Idem cùm neophytum, qui à baptismo sese Mahometanis ritibus contaminare non dubitauerat, in custodiam tradi iussisset; pagani ij apud quos neophytus piarum illud admiserat, publicis nuntijs ab Andrea petunt vt hominem eximat è custodia, liberumq; dimittat: æquū esse negat Andreas. Illi iterum ac tertiò repetunt, mortem insuper minitantes, cùm nihilo magis flecterentur, facta manu in hominē ire constituunt. certior fit ea de re Andreas

dreas à quibusdā Christianis monentibus vt nescio quò se recipiat: verùm ipse recusat, vtrumque locum inquiens hostibus æquè esse obnoxium. Tum è Christianis quidam: Vis ne, ait, pro tua defensione populus ad arma concurrat? Nequaquam, respondit. nauigiū vos mihi dumtaxat in fugam, si opus erit, instruite. Hæc verba dum fiunt, ecce tibi repente magna hostium multitudo superuenit; qui cùm Andream aliquandiu circumstetissent (mirum dictu) ne asperioribus quidem verbis eo compellato, nedum occiso digressi sunt.

Pagus est alius Mahometanorū, qui, cùm acre incensumque Andreæ studium Christianæ fidei propagandæ ferre nō possent; communi consilio cùm primum illac ei transire contingeret, ipsum è medio tollere decreuerant. verùm simulatque eò peruenit, tanto eos terrore Dominus perculit, vt quasi cum ingenti exercitu in oppidum irrupisset Andreas, ita sese abderent omnes, nec apparere quisquam auderet in publico.

Hæc, vt dixi, atque alia huiusmodi pericula in eo tractu sunt pæne assidua: vt nostri imminentibus hostibus, loca sæpè mutare, sæpe etiam lintres conscendere, atque in mari pernoctare cogantur. Mahometana est natio Malabarica. ij fermè piraticam exercent, Christianis maximè infesti, quod multi iam è Societate nostra senserunt. Petrus Vaës vnà cum Socio missus Damanum, pæne iam absoluta nauigatione, quinque Malabarium biremes obuias cùm vidisset, quàm celerrimè ad littus appulso nauigio, cum reliqua nauali turba vectoribusque descendit: nec tamen ita maturare licitum est, quin Malabares extremum agmē assequuti, viros aliquot fœminasque perimerent. Nostri duo non tam pernicitate corporis, aut robore (triduana præsertim inedia & valetudine prope confecti) quàm singulari quodam Dei beneficio præsentique ope, ex hostium elapsi manibus, imminente iam nocte sese ignotis inuijsque itineribus ac saltibus commisêre. Augebant metum hinc indagantes piratæ, inde incolę Christianis infensi cumq; totam fere noctem errassent, deniq; labore ac defatigatione victus

Alfon-

Alfonsus in itinere substitit, sociumque compellat. Mihi quidem, inquit, harum gentium feritatem (quoniam sic placet Deo) diutius euitare non licet. Tu tibi, hæc, ipse consulito. Interea se dies aperit, armatorum adiutantium manipulum adspiciunt: haud dubiam rati in cædem imminere, ad preces, vt in re tali, cõfugiunt, ambo se se victimas offerunt Deo. Sed res contra quàm putauerãt, cecidit; nam Brachmanes quidam eius regionis in primis opulentus, descensione piratarum audita, ad nostros conquirendos periculoque eximendos, eam armatorum manum vltrò dimiserat, ij sublatum in humeros Alfonsum, pone sequente socio, ad Brachmanem perduxerunt, qui eos liberalissimè exceptos, cibo somnoque refectos, datis etiam præsidij caussa comitibus, liberos Damanum abire permisit. Eximiam huiusce Brachmanis (in tanta præsertim barbaria) humanitatem ac beneficentiam Dominus pro sua benignitate compenset. Idem Alfonsus Damano Goam reuertens, in piratas denuò incidit, verùm euentu meliore, quippe à Christianis prælio commisso, biremi vna, celocibus duabus prædones exuti sunt.

Petrus quoque Martinius hoc anno Bazainum ex obedientia nauigans, in hosce Malabares incidit: à quibus proculdubio captus esset, nisi egregiè instructum, quo vehebatur actuarium, medios hostes felici conatu atque impetu perrupisset: quæ tamen res, haud omnino cesse impunè: etenim nauarchus noster in ipso transitu graui-ter à prædonibus ictus est.

P. verò Dionysius hoc item anno tendens Cocinam, cùm ex itinere Mangalorem attigisset, vbi tum castris positis Lusitani vrbem obsidebant Reginæ cuiusdam Christiani nominis inimicæ (quam vrbem deinde captam euerterunt) rogatus vt descenderet ad militis confessionem audiendam periculoso vulnere laborantis, cùm iam esset in littore, barbari nec opinantes Lusitanos magna vi repente adorti, nonnullos etiam qui erãt cum Dionysio occidunt: ipse vt se ad actuarium reciperet, non minori periculo in mare se proijcit, natandi

peritia

peritia nulla, mortique præsenti quorundam ope subtractus est.

In eodem exercitu versabatur cum Socio vno Ioannes Franciscus Stephanonius. is pręter quàm quod militum confessionibus audiēdis, cùm res exigeret, operam dabat, sæpe etiam hostium telis caput obijciebat suum. quippe qui, quotiescunq; certandum esset, in primis ordinibus imaginē pręferens Crucifixi, militibus cohortādis instaret. circa quem pugnantes cùm caderent plures, incolumem semper eum diuina prouidentia præstitit.

Naues Christianorum duæ cùm ab Armuzia soluissent, in Malabares inciderunt, quarum altera capta est: altera Dei beneficio effugit, quam Petrus Touarius cū Socio item vno conscenderat.

Iam verò tres alij è nostris, in ijs Melchior Nonnius, Goa Cocinum versus profecti, circa mediam nauigationem Malabaribus hisce piratis occurrunt, qui celocibus aliquot, & hippagine equis onusta, quam de Christianis antea ceperant, onerariam nostram aggredi non dubitarunt, in primis totius Indiæ grandem ac validam. Sed non paruo ipsis ea stetit audacia: victi quippe fusique sunt, multis ipsorum in prælio cæsis: hippagine etiam à nostris recepta. Nimis longum faciam, si cunctas eorum insidias persequar, quas nemo nostrorum hoc anno expertus non est, cui quidem hæc maria nauigare contigerit.

Salsetanæ insulę in proximo sunt, in quibus ethnicorum ducenta, Christianorum duo circiter millia numerantur, in ecclesias quinque descripta, quibus in singulis bini è Societate rem Christianam administrant. Has porro insulas euripus bene longus à continenti disiungit. in euripi littore statio quædam est, vbi à prætereuntibus etiam viatoribus Salsetani barbari vectigal per summam iniuriam exigunt. eò cùm peruenisset vnus ex decem ijs, quos in ea diœcesi versari diximus, paucis neophytis custodiæ caussa comitantibus, vt è Socijs quendam inuiseret, Mahometanorum actuariolis peruultis, breui temporis spatio circumuentus est. Ac

primò

primò quidem sat molli brachio de nostris conqueri incipiunt, quod in transitu ad portorium soluendum appellere negligant: deinde, cùm sacerdos mercatorem se negaret esse, nec huiusmodi oneribus obnoxiū, nauigiola sensim applicant, neophytorum arma nonnulla surripiunt, sacerdotem ipsum iniectis manibus vinnantur abducere: quod vbi minus è sententia cessit, vniuersam denique feritatem ac malitiā expromunt: contis, iaculis, lapidibus hominem petunt, ingenti arrepta parma se protegentem, neophytis etiam egregiè propugnantibus: quorum vnus, cùm iam eius loci præfectus grauem ictum in caput sacerdotis libraret, aliam nullam cernens defendendi rationem; ex arcu quem habebat adductum, emissa repente sagitta Mahometanum traijcit: is continuò moribundus in mare delabitur, tum cæteri se recipiunt, sacerdote ex altera parte semiuiuo relicto, parma (cuius munimento seruatus est) locis compluribꝰ perforata. Eo casu cognito vicini Brachmanes in subsidium frequentes accurrunt, & quadam quasi lectica è lignis ac linteis raptim exstructa, exceptum hospitio sacerdorem admirabili quadam humanitate, quibus possunt medicamentis curant, deinde vehiculo satis commodo impositum, ad ipsius ædem, vt inde Goam transueheretur, deportant: Goam demum delatus ex vulneribus æger, dies amplius quadraginta decubuit. Atqui iam antea ille ipse præfectus alios tres è nostris ibidem interceptos domumque suam abreptos, multis probris, contumelijsque vexauerat.

Nondum vigesimus agitur dies, cùm ibidem Balthasar Gagus est captus: ac Pondam perductus, à Mahometanis Præfectō regio sistitur. Expostulanti quod vectigal sibi non solueret, & quædam alia querenti, Balthasar satisfecit egregiè. Tum ad Christianos quosdam iussus diuertere, incolumis ad nostros postero die remissus est: nimirum propterea quod Prætor Indiæ cognita re, statim omnes huius insulæ exitus custodijs occuparat, edicto proposito ne cui prorsus Mahometano excedere liceret: multo etiam vehementius acturus atque seue-

seuerius, ni Gagus tam propere dimissus fuisset.

In eadem Salsetana regione Gagus in latrones cùm incidisset, summo Dei beneficio manus eorum effugit: quod sclopus iam in ipsum intentus, flammam è fomite non arripuit. Hoc verò tempore ea loca Mahometanis alijsque grassatoribus admodum infesta nuntiabantur, magno vtique nostrorum periculo: quos tamen (vt speramus) Dominus pro sua clementia proteget. Prætor etiam, quo die hæc scripsi, militum cohortem ad eos fines ruendos miserat.

Iam verò de Francisco Lupio nostro quid dicã fratres de cuius obitu è Melchioris Nonnij epistola, regionibus illis pro Societate præpositi, sic accepimus. Idoneam nactus nauem, & cùm cæteris rebus, tum verò epibatis nautisque plus centum instructam, vnà cum fratribus, eiusdem Melchioris iussu conscenderat. iter vnius diei prouecti, postridie in Malabarium celoces quindecim incidunt. pugna committitur, quam nostra nauis, vt erat egregiè ornata, ad vesperã vsq; fortiter sustinet ad extremum, intentis in prælium Christianis, tormentario pulueri casu quodam ignis admotus adeo vehemens excitauit incendium, vt primo impetu, superiore nauis parte diffracta, homines aliquot in mare proiecerit. quo viso hostes nauigia propius admouent, partim vt natantes excipiant: partim etiam vt aliquid, si possint, ex onerum reliquijs rapiant. sæuiebat ignis interea, multisque iam partibus comprehensis, oneraria instar fornacis ardebat. Vectores ac nautæ, prout ad quemq; ignis accesserat, ita se quisque è naui præcipites dare: cum vita seruitutem pacisci. nostri quattuor, etiamnum in angulo, quo nondum flamma peruaserat, continere sese, & preces ad Dominum fundere, incerti quod potissimum optarent exitij genus: quippe, si eodem loco persisterent, iã iam deflagrandum: sin mari sẽ crederent, vel aquarum ... oriendum sibi esse cernebãt, vel hostium certè iacu... vellẽt in ipsorum potestatem venire, quos à Societate nostra præsertim, capitali odio dissidere non ignorabant.

rabāt. cùm diutius deliberassent, rem totam deinque Dei bonitati committere, ac cæteros imitari cōstituerunt, dum igitur in alto iactantur, Franciscum è tonsura opitis pro sacerdote cognitum illicò Mahometani in ciocos accipiunt, certi hominem aut vita priuare, aut à CHRISTO disiungere. quærūt ex eo proinde, velitne, CHRISTO deserto, Mahometem sectari: ego verò nequaquam, ait egregius CHRISTI miles. instare illi acrius, cædemque, ni pareat, strictis intentare mucronibus, at ipse fortioribus etiam oculis, eadem illa respondit, qua viri constantia ad rabiem concitati ac furentes barbari crudeliter hominem contrucidant. ille præclaro nobis veræ virtutis documento relicto, dæmonis victor migrauit ad Dominum. Huiusmodi triumphi ad sacrosanctæ fidei amplificationem vtinam Dei benignitate quam plurimis nobis obtingant.

De reliquis, duo, vel eundem exitum sortiti, vel internatandum lanceis confossi putantur. id autē ex eo conijcitur, quòd omnium captiuorū indicem, seu catalogum accepimus, in quibus vnus dumtaxat numeratur è nostris: quocirca duos, vt dixi, mortuos arbitramur. Melchior ab eodem loco abest propius. is totum euentum clarius fortasse cognouerit, Romamque perscripserit.

Restat quartus, Antonius Dionysius nomine. hunc ad terram enatantem prædones cur diutius persequeretur, non fuit: alij quippe iam in littore ad prædam parati constiterant: à quibus Antonius, quæ gentis est impudentia & immanitas, omnibus etiam interioribus vestimentis exutus, in oppidum quoddam abreptus est. Hunc Mahometani incolæ adhuc ignari quisnam sit, in vincula catenasque coniectum ita benigne tractare dicuntur, vt nudus humi cubet stragulo culcitraye nullo non plus scutellam oryzæ quotidie in cibum accipiat, sed eum Goæ propediem affore sperabamus, quandoquidem in redemptionem est iam curata pecunia.

Nunc, quoniam tum ex hisce difficultatibus & incommodis, tum ex alijs, quæ ad vos è Iapone fortasse perscripta sunt, satis vt arbitror intelligitis, in hasce Indiæ regiones

regiones venire, aliud esse nihil, nisi doloribus mortique, Christi Domini caussa vltrò offerre sese; modum epistolæ faciam, & alia pericula silentio prætermittam, quæ maiorem etiam animi virtutem roburque desiderant. Illud vos tantùm rogo, & per commune omnibus nobis beneficium huiusmodi nostræ vocationis obtestor: vt pia quadam abdicatione rerum omnium non omissis interim aut neglectis ijs, quæ vestræ fidei curæque commissa sunt) expetatis ardenter, Deumque assiduè deprecemini, vt liceat vobis ad animas vestras & corpora eidem immolanda, in hæc loca contendere, vtique ad idipsum in primis accommodata. Quod vt impetrent pauci, non parum tamen omnes ea petitione profecerint. etenim si Dei thronum atq; præsentiam frequẽtare, caput vitamque vestrã pro salute animarum ei deuouere non desieritis: profectò vestra ille studia non modò pro sua bonitate approbabit, sed etiã pro merito cuiusq; remunerabitur. Præterea, fieri non potest ad mortem vt sequispiam cõparet, quin idem ab hac vita misera sese diuellat ac separet. Dicam planius: quisquis pro Christi Domini gloria mortem verè & ex animo exoptat, idem nullo negotio prauas animi cupiditates coërcet, quę res ad Deum & sanctè colendũ & facilè, valet plurimum. Ita que sic habetote fratres mihi carissimi: eos impetus animi eaque desideria, quæ fundamentis huiusmodi non aituntur, assidua precandi exercitatione coniuncta, nequaquam esse huic Indicæ legationi atque oneri paria: quippe, quò min⁹ fundata sunt, eò facilius varijs & quotidianis incommodis labefactata subsidunt paulatim & concidunt. contra, si matura stabilique virtute subnixa fulciantur, ingruentibus laboribus atque periculis non modò non quatiuntur, aut corruunt, sed etiam magis magisque confirmantur & corroborantur in dies. Quoniam obseruet etiam atq; etiam vnusquisque se, videatque quemadmodum ambulet: omnibus autem nobis ad sanctam ipsius voluntatem ac placita ritè exsequenda, spiritum Deus ipse, viresque suppeditet. Amen. Goa V. Cal. Ianuarij. M D L X V I I I.

FRANCISCI CAPRALIS, AD Io. Baptistam Montanum.

SVperioris anni res gestas in vineis Domini scripsi ad te antea fusius: nūc quæ sint deinceps acta narrabo. In diuine Barptolemæi dynastæ versatus adhuc est Ficeredius, vbi Christiani subinde facti complures, in ijs nobiles aliquot. Cætera ex ipsiusmet Ficeredij litteris cognoscentur. Porro in hac vrbe Cochinoco, vbi ferme agit Balthasar Lupius, multæ confessiones per interpretem sanè magno cum animarum fructu ab eodem exceptæ. Complures etiam insigni ante id tempus pertinacia, flexêre tandem animos, & præter omnium spem sese ad Christum adiunxêre. Præterea, cùm graue instaret huic neophytorum gregi periculum partim ab ipsomet regulo, qui à Christiana religione vehementer abhorret; partim etiam à quorundam leuitate, qui nondum erant in fide fundati; diuinitus factum est nec opinantibus nobis, vt multi primùm ad verbum Dei audiendum, deinde etiam ad Baptismi sacramentum accederent: & hoc ipso tempore numerus augebatur in dies. Quo de genere toto quoniam ad vos puto Balthasarem ipsum plura scripturum; hæc strictim attigisse contentus, veniam ad res Amagusanas, qua in vrbe ego, & Iudouicus frater, & Laurentius Iaponius hyemauimus hoc anno, ipsius Amagusani Toni rogatu: qui cum Euangelij audiendi caussa crebris me litteris inuitasset, nec mihi, nec ijs quos ea de re consului, vllo pacto attentenda visa est adeò præclara Christianæ propagandæ religionis occasio. Fūdum igitur venimus primùm, quo nomine oppidum in primis munitum ac frequens, quidam ex Toni popularibus obtinet. Hic, vbi è naui descēdimus, obuiam nobis è nobilitate prodiēre permulti nō sine lectica, qua trium circiter millium interuallo ad oppidum vsque deueherer. neque tamen ea sum vsus, quāquam id illis admodum ęgrè ferentibus. Bonorum de

inde

inde cœnobio excepti sumus, vnde ipsi cum suis idolis Toni iussu paulo ante migrauerant. Huc ille nobis cùm xenia protinus misisset, paulo pòst ipsemet nos gratulabundus inuisit. Affuêre mox magistratus etiam, publicè gratias agentes nobis, quod ad legem Dei prædicandam venissemus ad se. Paucis dehinc diebus in adeundis officijs caussa principibus, & ciuium beneuolentia conciliada consumptis; conciones in eodem cœnobio habe cœptæ: ad quas prêter cæteram turbam Tonus quoquecum arcis præfecto & alijs proceribus ventitabat, eoquidem animi sensu, vt ex ijs aliquot ipso statim initio baptismum expeterent. Sed enim Diabolus in humani generis perniciem intentus, cùm futuræ messis copiam cerneret, conatui nostro sese vehementer obiecit. Dynasta Xichiensis est Amagusano finitimus, cuius in ditione nonnullas habemus Ecclesias, Michaele Vasæo præsidejs ad Lusitanorum allicienda nauigia, tantisper dum eos falleret, susceptа Christiana religione, deinde per summum scelus perfidiamque deserta; dæmonis instinctu (quem sibi apparentem aspectabili forma & adorare coram & alloqui dicitur) nec non Bonziorum suasu, quos plerunq; graues aduersarios experimur, cogitata propensione Amagusani populi ad fidem Euangelicam; tam multiplices adhibuit machinas ad Tonũ cæteros que ab ea mente auertendos; vt res tota frigere continuò cæperit. Quod ego magno meo dolore cùm vidissem; ne in ijs locis operam diutius perderẽ; parum abfuit quin re infecta redirem. sed ne nullum omnino exstaret operæ pretium, placuit experiri ecquid in oppido vicino profici posset, cùm alijs nominibus celebri, tũ quod illic Tonus maiorem ferè partem temporis habitaret. sed ibi quoque desertoris eiusdem, & aliorum Diaboli satellitum scelere aditus nobis omnes ad animarum salutem obstructos offendimus. itaque trium circiter mensium ibidem spatio per ingentes labores, summamque hyemis asperitatem exacto, cùm nulla iam superesset rei bene gerendæ spes; ecce tibi repente immutata diuinitus voluntate Amagusanus Tonus baptismũ

efflagitat, idq; cum multis, quos imitati deinceps ex his
quoq; vicis, & oppidis plurimi sese ad Christianam Ecle-
siam aggregarũt. in ijs etiam (quod mirêre) Bonzio cõ-
cionator insignis, idemq; princeps Icoxuanæ familiæ, q̃
in his locis hominũ secta Lutherianæ videlicet in Eu-
pa respõdet: siquidẽ ad beatitudinẽ requiri aliud nihil
firmant, præter vnius nomẽ Amidæ: ciusque præstantissi-
mis & salutaribus humano generi meritis iniuriã fieri, à
quis opera virtutis, & suam cuiusq; industriam esse præ-
terea necessariã ducat. Cõuersus ad Christũ est etiã To-
ni filius adoptiuus, eximia spe summæ virtutis adoles-
cẽs: huic ante baptismum magna fuêre cũ Bõzijs, & Ca-
misama Toni vxore certamina. sed omnes difficultates
Deo adiuuante ꝓrupit amor cognitæ veritatis, & mira
quædam animi inuicti constantia. idemq; duodecimo
quàm renatus est die, cùm audisset nos profectionẽ para-
re, voluit omnino vel minima quæq; delicta sacramẽto
cõfessionis eluere. ac mihi negãti opus esse, quod è recẽ-
ti baptismo emersisset ab omni labe purus ac splẽdidus,
institit nihilominus ille, cũ diceret ignorare se quidnã
sibi euenturũ esset absente me. Cessi igitur deniq; intẽ-
sis officio precibus, & aures neophyto præbui, tã scien-
ter, tã dispositè singula recensenti, vt non sine stupore
ego quidẽ oblatam eius animo lucem, & impertita diui-
nitus charismata recognoscerem. Atque hæc antequam
ego discessi. postea verò (quemamodũ ad me delatũ est)
Camisama accersitum adolescentem interrogat, num
Christiana sacra susceperit, quãquam inuita ac repugnã-
te se. Ille verò quod erat fatetur ingenuè. Tũ indignata
mulier, & sua in eũ beneficia, & illius ingratum in se ani-
mum exprobrans; iubet illum vultu seuero confestim è
sua domo facessere, neque suum in conspectum venire
post hac. qua denuntiatione adolescens non modò non
exterritus est; sed etiam disertè respõdit: ingenti sese gau-
dio exsilij ignominiam, & incommoda pro Christi no-
mine subiturũ. sed cùm ad templum à neophytis nuper
exstructũ venisset, reiq; totius manasset oppido rumor,
adfuit Tonus ipse continuò, & Bonzio quodã nobili se

cum

cum adhibito, qui adolescentem à teneris educarat; mul
is precibus mitigata Camisama, in eius gratiã innoxiũ
filium incolumi Christiana fide restituit. Cum his ergo
manipulis Dei beneficio Bũgum versus inde profectus;
rursum ex itinere attigi denuo: prolatisque Toni litte-
ris, quibus ad audiendum verbum Dei cunctos adhorta
batur, ea fuit rerum cõuersio, is ardor animorum, vt qui
paulo ante nefario conatu prædicationẽ Euangelij vel
maximè distinuerant, in ijs etiã quidam è numero Bon-
zorum, immutati subitò sese ad nos adiuuandos enixè
conferrent. Itaq; diebus octo decemve quibus ibi substi
timus, præter aliam turbam, plus viginti è principibus
ad Christum adiuncti sunt. exædificandi præterea tẽpli
curã mandata certis hominibus, tantus denique omni-
um exstitit motus, vt cùm primùm huc redirẽ, sese Chri
stianos fore vniuersi promitterent. ipse verò dynasta
Fudanus cur nomen Christo dare supersederet, id caus-
se affectebat, quod è patrijs legibus necesse foret sibi, dũ
gens tota prophanos ritus abijciat, publicis eorum ludis
atque celebritatibus interesse. itaque baptismo in proxi-
mum annum dilato, precandi formulas interim è cate-
chismo ediscebat. Qui in Amagusanis finibus baptiza-
ti sunt, eorum numerus in vniuersum est duum circiter
millium. In Bungensi autem ditione conuersi aliquot:
quidam etiam languentes erecti. Iam verò in ipsa quo-
que Xichi regione, quamuis desertore illo dynasta fu-
rente minaciter, cùm aliqua facta est ad Christi gre-
gem accessio, tum insuper edita nonnulla sunt veræ fi-
dei ac pietatis illustria documẽta. Cùm enim è neophy-
ta quidam proposita capitis pœna perterritus, quæ hu-
mana fragilitas est, à Christi nomine defecisset; id vxor
eius ita indignè tulit, vt vnà cum filio sese à viri conui-
ctu & cõsortio protinus remoueret, fortiter increpãs: A-
vertat à me Dominus, vt cũ eo viuam, qui mortis metu
Christum eiurauerit: quo facto miser ille compunctus
animis sensibus, & culpã agnoscẽs, noctu clã ad Michae
lem Vasæum accessit: & effusè flens, ducensq; ex alto
corde suspiria, locum pœnitentiæ suppliciter petijt, pa-

ratus tanti peccati quodlibet subire supplicium quaeriam certum sibi esse affirmans, relicta patria [illegible]que omnibus in Christianorum loca migrare, religionem susceptam liberius colere sibi liceret. [illegible]lit fidem. nocte intempesta ipse cum fratre ac duodecim præterea consilij eiusdem socijs, abijt. qui omnes [illegible]miliari & agris, facta iam semente, neglectis, vagi & [illegible]gentes Christo seruire potius, quàm domi diuites, & apud Principem gratiosi ac potentes idola colere, maluerunt. Nec minor in cæteris illius terræ neophytis, quam quam numero paucis tenerisque virtus enituit. Grauibus enim edictis contra Christi cultores a tyranno propositis; tantum absuit, vt illi ab instituto recederent: vt etiam in exsilium voluntarium Christianorum oppida patrijs focis bonisque relictis abire; vel si res ita ferret, vitam pro Christo profundere communi consensu decreuerint. Qua cognita re, dynasta damnum simul & inuidiam veritus, reuocauit edicta: & accito ad se Michaeli nostro multa promisit.

Facata est vrbs in primis celebris, quæ hostili rabie cum alijs oppidis nuper incensa & euersa, ac denuò propter loci opportunitatem exstrui cæpta, pauitatis speciem veteris frequentiæ recepit: numeratque iam nunc ædificiorum ad tria millia, cùm decem millibus annis censeretur. hic ego & Ludouicus in transitu dies quatuor vel quinque morati, Christianos aliquot fecimus, multo plures vtique facturi, si mensem vnum ibi potere licuisset, is erat hominum vndique concursus adnos. Aedificabat ibidem hoc tempore templum suo sumptu neophytus quidam. totus verò grex aliquem sacerdotem magnopere postulabat: sed nemo erat quem daremus, magno sanè meo dolore: nam & illius populi inclinatio ad fidem; & ingens nationum varietas eodem commercij caussa confluentium, præclaram ostendit copiosæ materiem frugis. Nuper etiam dynasta quidam decem circiter à Cochinoco leucis, & locum nobis templo excitando, & in parochi sumptus vectigal annuum detulit. Alijs item locis nostri ob idipsum valde expe-

tuntur:

petuntur: sed tanta paucitas est, vt nedum alia quærere, sed ne parta quidem tueri possimus: perit enim non vno loco Christiana res operarum inopia: quanto animi nostri mœrore non dico. magna tamen eramus in spe fore, vt Dominus pro sua clementia ac bonitate subsidium nobis aliquod tam necessario tempore mitteret: præsagiebatque nescio quo modo mens, te quoque affuturũ. optabam quidem certè vel maximè: non solùm vt amicissimi viri congressu & colloquio fruerer: sed etiam vt exemplo tuo monitus ipse me recolligerem, quippe iam pridè variis curis & occupationibus valde distractus. Nobis Deus vberem gratiam & sui nominis caritatem cunctis infundat, vt omnibus in rebus ei quàm diligentissimè seruiamus. Amen. Cochinoci. IX. Calend. Octobris. MDLXXI.

LVDOVICI FROII ad Antonium Quadrium in Indiam.

QVA mentis humanæ peruersitate fieri dicendum est, Pater, vt quæ nobis Deus bona largitus est, ea carendo fere magis quàm fruendo sentiamus? Id adeò ex obitu Vatandoni Comidoni clarissimi atque optimi viri quotidie certius ego qui dem experior, cuius de incredibili studio erga nos nostrosque Christianum vniuersum, licet sæpius te per literas docuerim ante hac; tamen hoc tempore, cùm ille ingenti mœrore bonorum omnium in bello ceciderit, tacendum mihi existimaui, vti paulo fusius ad te perscriberem, nam & grati memorisque animi officium id vtique postulat, & ipsa commemoratio laudum ipsius, leuare aliqua ex parte dolorem meum; & ad celebritatẽ & gloriam Diuinæ prouidentiæ pertinere videtur, intelligi, nobis, in tam remotis regionibus inter Bonziorũ insidias, & intenta in nos barbarorum tela versantibus, nõ

deesse ne ex ipsis quidem principibus ethnicorum, tum
nostræ salutis, tum Christianæ religionis ac fidei propu-
gnatores acerrimos. Ac quò res tota clarius pateat, pre-
tam paulo altius initia ipsa & originē eius amicitiæ, quæ
nobis cum illo intercessit. Christianus est quidā in hac
Meacensi tractu nō modò generis claritate conspicuus,
verùm etiam propter egregiam virtutem ac probitatem
summa apud oēs gratia, nomine Darius Tacaiama Fi-
danus. Is cùm pro sua in Deum pietate, proque ea neces-
situdine, quæ sibi erat cum Vatandono, de rebus diui-
nis, deque instituto nostræ Societatis esset aliquoties cū
eo familiariter collocutus; hominem denique perpulit,
vt concionis audiendæ caussa ad templum nostrum ac-
cederet. Cùm igitur ad Gasparem Vilelam vterque ve-
nisset, ex ipso Catechismi exordio disputatum à nostris
est horę amplius spatio, vnum esse Deum fontem & ori-
ginem rerum omnium; qui quæ videntur quæque non
videntur, ex nihilo euncta creauerit; ac simul peruersitas
& amentia sectarum Iaponicarum multis rationibus re-
futata est. Quæ omnia Vatandonus homo ingeniosus
cùm & patienter ad finem vsque audisset, & tamquam ra-
tioni rerumque naturæ consentanea valde probasset, e-
git in præsentia Gaspari gratias, operamque suam illi be-
nignè admodum detulit. & quoniam certis de causis e-
rat ei confestim in regnum Vomi (quæ ipsius fuit pa-
tria) recedendum; ad extremum adiunxit, vbi vacaret, se
ad audiendum Dei verbum esse rediturum. Sequuta de-
inde Cubi cædes est, cumque ab ijsdem coniuratis, qui
Cubum oppresserant, crudelissimis hominibus, & Chri-
stianę fidei inimicissimis, nos quoque ad necem inquire-
remur; fuga nobis coacti consulere, multis peragratis lu-
cis, ad vrbem Sacaium denique venimus, vt ibi ratio lo-
co, & Meacensi ditioni finitimo, bellorum exitum, & oc-
casionem aliquam redeundi Meacum exspectaremus.
Interea Vatandonus, cuius animo altius insederat quæ
de vno cœli, terręq; Domino ac Deo nuper audierat, mi-
rabiliter auidus plura discendi, petijt à Dario Tacaiama
per litteras, vt à Gaspare Vilela Iaponium aliquem Diui-
næ le-

næ legis interpretem suo nomine postularet. quod vbi Gaspar cognouit; misit ad eum protinus Damianum, in erudiendis Iaponijs popularibus suis in primis exercitatum. qui dum magna spe rei bene gerendę concepta, Vomim iter intendit; eo ipso tempore demortui Cubi frater Cauadonus Voiacata, elapsus è coniuratorum custodia, ad Vatandonum opis implorandæ caussa confugit supplex: quem ille non modò benignè exceptum ingenti sumptu & munificentia plus annum in arce sua Cocafouit atque custodijt, magno ob idipsum ære alieno cōflato; sed etiam, vt in fraternum imperium restitueret; finitimos Reges nationesque circumire, atque omni ratione solicitare non desijt, quoad Nubunanga Rex Voaris, armatorum quinquaginta millium exercitu cōparato; & Mioxindoni & Daiondoni, qui coniurationis principes fuerāt, repressa audacia, quem dixi exsulem, in fraternis opibus & gradu honoris amplissimi collocauit. Id fuit caussæ, cur Vatandonum absentem patria, & rebus grauissimis occupatum Damianus inuenire, ac per otiū (vti sperauerat) religionis Christianæ mysteria docere nequiuerit. Venit deinde Sacaium Vatandonus vnà cū præcipuis ducibus exercitus Nubunangæ; cumque apud eum esset etiam Darius Tacaiama, tempus opportunum ratus Meacensis Ecclesiæ subleuandæ; Vatandonum docet, occiso priore Cubo; nos etiam factione Bonziorum per summam iniuriam pulsos Meaco, nunquam postea redeundi potestatem impetrare potuisse; neophytorum gregem paulo ante ab idolorum seruitute ad cultum vnius veriq; Dei traductum; orbum pastoribus in luctu & squalore iacere, de nostra magis, quàm de sua salute atque incolumitate solicitum. orat, & obsecrat, vt dignum se suisque rebus gestis patrocinium nostri suscipiat, seq; pro æquitate ac iustitia perditorum hominum sceleri furioque opponat: id si fecerit, magnam non à Christianis modò, sed etiā ab ipso Christo Deo gratiā initurum. Quę vbi Vatandonus audijt; alacritate mirabili delatam ad se caussam recepit illicò: meque confestim (nā Gaspar in Bungū iampridē euocatus abierat) ad se nocte eadem

accet

accersit, ad quem cùm adijssem; tanta sum ab eo non di-
co comitate, sed veneratione acceptus, vt in consessu
principum (quod Europæi nostri vix credant) [illegible]
mihi quamuis enixè renitenti discesserit, aliaque [illegible]
patrio signa summi cuiusdam honoris habuerit. [illegible]
ego Laurentium nostrum adduxeram: quem vbi Vata-
donus Iaponium cognouit esse, conuersus ad eũ: Qua,
inquit, nisi incommodum est, mihi, & proceribus [illegible]
de Christiana lege, deque vno rerum omnium condita-
re aliqua exponis: Tum ille, qua est facundia prædicus,
in eam sententiam ita copiosè tanta cum auditorum at-
tentione disseruit; vt in mediam vsque noctẽ sermo pro-
tractus sit. cùm perorasset, eius orationem, & argumẽta
magnis laudibus Vatandonus extulit, & simul nostram
caussam principibus qui aderant, ex animo commenda-
uit: quos ego cùm officij caussa postridie conuenissem,
non modò me perhonorificè accepêre singuli, sed etiam
suum omnibus in rebus mihi studium operamque beni-
gnè polliciti sunt. Ad hæc Vatandonus, qui Satanam po-
puli tumorem & superbiam nosset, nec ignoraret, nos
ex quo tempore Meaco sumus exacti, quasi profugos &
abiectos homines vulgo cõtemni; ad conciliandum no-
bis authoritatem & gratiam; semel iterumque honoris
caussa domum nostram non dubitauit venire, tanto fe-
patus grege amicorum, vt multitudinem via ipsa non
caperet. Quinetiam Fabium Reoqueium indidem Chri-
stianum primarium virum, quod nos in eo exilio beni-
gnè fouisset, accersitum ad se non modò magnopere
laudauit gratiasque egit illi mirificas, verùm eum ho-
minem de suo liberaliter admodum muneratus est, ad-
dens insuper, quicquid in nos officij ac beneuolentiæ
contulisset vel conferret in posterum, id se perinde gra-
tum esse habiturum, ac si totum in semetipsum collo-
tum fuisset.

Post hæc Meacum reuertit: paucisque diebus interip-
ctis fecit me per litteras certiorem, se de reditu nostro cũ
Nubunanga, & nouo Cubo transegisse: itaque Danum
propediem ad me reducendum esse venturum: itaque fa-
ctum

dum est, quãto neophytorũ gaudio, tu ipse existimabis, cùm id propter aduersariorũ summã gratiam atque potẽtiam sperare vix iam vllus auderet. Tandẽ igitur veni Meacum, & quoniam ædes nostras quidam tribunus militum occuparat: diuerti ad Christianum ciuem Meacẽsem, Antonium nomine, virum in primis honoratum, ac nobilem: statimque nos Vatandonus ter dieinceps inuisit, hospitique nostro item vt Sacaij fecerat, dedit munera, ac petijt, nos ad aliquod tempus habere domi ne grauaretur: intellecturos breui Christianos quanta cum fide coraque Vatandonus patrum negotia transegisset. quæ tanta significatio beneuolentiæ dici vix potest, quã tam nobis apud illos existimationem attulerit. Nec ita multo post (sanè præter opinionem infidelium) quæsitum ipsemet me magno comitatu deduxit in regiam, fecitque & effecit omni artificio, vt inspectantibus, & tabescentibus Bonzijs, in magna principum frequentia, cùm à Nubunanga, tum à Cubo quàm honorificentissimè admitteret. Ad hæc, nostræ non modò mansioni, & incolumitati, sed commodis etiam & ornamentis per litteras regias diligenter cauit: quæ quoniam ab ipsis etiam ducibus, atque à principibus Bonziorum, non nisi magno auri argentiue pondere comparantur; cùm idcirco Vatandonus insciente me ad Nubunangam decem auri laminas iustæ magnitudinis attulisset; negauit ille subridens, in tali causa opus esse muneribus: decretum ipsemet, qua maximè vellet formula scriberet: se id confestim suo chirographo muniturum. Tum ille tanta regis in nos propensione animaduersa, scripsit non modò vt nobis tutò Meaci habitare liceret; graui pœna proposita, si quis nobis negotium facesseret; sed etiam vt ædes nostræ ab hospitio militum (qui fere in templa, & cœnobia diuiduntur) ac præterea vti vicinitas nostra, tota à vigilijs obeundis, præbendis ad munitionem operis, aliisque id genus oneribus esset immunis. quæ omnia cum à Nubunanga, & Cubo, quamuis contra nitentibus aduersarijs, impetrasset; subscripta diplomata (quorum ipse in suo tabulario exemplum retinuit) magna sui animi ve-

mi voluptate vocato ad se Laurentio tradidit, possessus insuper, se daturum operam, vt Tribunus de qui nostras occupauerat ædes, iampridem à Christianis desertas, excederet: idque multis adhibitis intermittijs tam diligenter curauit, vt ille denique in interiorem vrbis partem ingenti populi admiratione ingrauerit.

Multo deinde post, cùm Rex Micauæ inuisendi Cubi caussa Meacum ingenti comitatu venisset, exceptus est non ita remoto ab æde nostra diuersorio. cumq; ad accipiendos amicos eius, quotquot erant propinqua Bõziorum ædificia occuparentur; veritus Vatandonus, ne quid nobis quoque molestiæ exhiberetur, scribam suum, & aliquot præterea è familiaribus misit ad ædes nostras, qui speciem præberent occupati iam ab se hospitij: quæ res vtique nos ab omni eiusmodi incommodo liberos præstitit. neque verò, id ipsum egregiæ beneuolentiæ commentum ille significauit nobis; è scriba deinde cognouimus ipsius conscio secretorum. & sanè tam hisce, tum alijs in rebus, quæ vel ad commodum, vel ad dignitatem nostri ordinis pertinerent; tanta fuit eius diligentia, & amor in nos; non modò vt preces nostras, seiam etiam voluntates suis ipsemet fidelissimis consilijs, officijs, benignitate præteruerteret.

Quandiu Nubunanga Meaci commoratus est; ad eum ego de Vatandoni sententia aliquoties accessi, tam facili mihi ex illius commendatione aditu ad regem, vt multis interdum dynastis, & principibus Bonziorum ad limina præstolantibus, ego extra ordinem intromitterer. Sed cùm proximè ad regem sub eius profectionem adijssem; longa illa disputatio, de qua scripsi ad te antea; de immortalitate animorum incidit mihi cum Nichioxine Bonzio, viro in primis diserto, & propter egregiam rei militaris peritiam (neque enim hoc sacerdotum genus abhorret à bellicis artibus) magna apud regem auctoritate. ex quo certamine cùm ille turpiter victus abijsset; in eam exarsit rabiem, vt nunquam ex eo die perniciem nobis moliri desierit, cuius furori

& ante-

& amentiæ cùm locis omnibus apertè sese Vatandonus non modò consilio, sed etiam armis opponeret, nec illum vsquam consistere pateretur; superatus ille viri cõstantia, vbi se viribus imparem sensit; omni deinceps dolo & insidijs grassari constituit. Dissimulata igitur in tempus iracundia, falsis criminationibus circumuentum Vatandonum eo tempore egrotantem, adeo artificiosè & callidè apud Nubunangam accusauit, multis diaboli satellitibus in eius flagitij societatem adscitis, vt Rex mendacijs oneratus, adeuntem ad se valetudine recuperata Vatandonum, non modò aditu congressuque per summam ignominiam arcuerit, sed etiam annorum viginti millium annuo reditu, & nobili in primis arce multarit. quo ille tam insigni accepto incommodo, tantùm abest, vt quicquam idcirco de susceptа in nos benevolentia, studioque remitteret; vt etiam palàm dictitaret, venientibus ad se consolandi gratia principibus, præclarè verò secum actum esse, cui nostra causa tantam calamitatem incidere contigisset: atque adeò, quò illustrior esset amor ipsius erga nos, quamquam tanta facta & rei familiaris, & dignitatis imminutione; tamen diligentius etiam quàm antea, vbicunque opus foret, nobis omni ope curaque affuturum. Interim ex altera parte Nichioxines, & cæteri Bonziorum antistites, oppressa innocentia impune volitare; nobis ferrum, flammamque minitari; de templo nostro funditus euertendo, ferendoque ibidem sale per ignominiam perduellibus constitutã, in suis cœtibus multa iactare; nec tamen cessit illis ea res e sententia: nam & Nubunanga, Cubusque nos nulla nostra culpa aut domo, aut vrbe pelli passi nõ sunt; & machinationis eius artifex Nichioxines, iusto Dei iudicio compluribus eiusdem flagitijs ac facinoribus patefactis, haud ita multo post à Nubunanga multis verbis malè acceptus, & omni dignitate spoliatus est: & anno vertente Vatandonus cùm ad Nubunangam, qui tum fortè Meacum redierat, forte datus venisset; Diuino prorsus beneficio, amicorum deprecationibus ad causam dicendam admissus,

tan-

tantam suæ cladis misericordiam exciuit, vt illum Rex, viri meritis & probitate perspecta, in pristinum patriæ locum restituerit, & insuper dena aureorum milia ad viginti quibus antea fruebatur, addiderit.

Iam, qui apud alios caussam nostram tam diligenter agere solitus fuerit, qui ad potentissimos Reges adiun nobis tam studiosè munierit, qui denique pro nobis fortunarum & capitis discrimen adierit; ineptum arbitror explicare quàm benignè, quamque honorificè nos accipere consueuerit ipse venientes ad se vel Meaci valde remoto à nobis loco; vel in suis extra vrbem oppidis, aut arcibus habitantem. Qua ille cura cauebat exceptis hospitio, ne quid nobis omnino deesset! quàm familiariter nos in ipsis ædium penetralibus, quò paucissimis è familia patebat introitus, vnà cum vxore, liberisque adhibebat ad mensam! quoties, rei Christianæ caussa iter habentibus per infesta latronibus loca nobis equos & corporis custodes attribuit! quàm sæpe xenia misit humanissimè! quàm suauiter si quid vicissim ad illum nos allatum ex Europa, vel ex India mitteremus, quod Nubunangæ, vel Cubo gratum fore intelligeret, remissam idipsum ad nos, monuit vt illis potius opportuno tempore largiremur! Neque verò nobis fauebat ille tantùmodò: sed etiam Christianam rem tanto erat ardore cõplexus, vt de Diuinæ legis præstãtia, de sempiternis post mortem pręmijs atque supplicijs, de virtutibus Christianis in cœtibus principum sereret ipsemet ex occasione sermones. Quinetiam multos, dum esset Meaci, percaussam inspiciendi horologij, ignotæ in his regionibus machinæ, domum nostram adductos, eadem opera sacris concionibus admouebat; atque vbi peroratũ esset, summam totius doctrinæ iterabat ipsemet, præcipuis locis insistens, & Bonziorum fraudes & errata redarguens.

Iam verò neophytorum, quos omnes fratrum numerabat loco, defensionem ac patrocinium quàm ex animo suscepisset; cùm alijs plurimis rebus ostẽdit, quas ego, ne longior sim, consulto prætereo; tum verò insigni quodam pietatis & iustitiæ documento, id fuit eius-

modi,

modi. Vetula quædam erat de grege neophytorum, Dominica nomine, cuius filius in templo nostro ministrare consuecuerat. hanc ethnicus nescio quis potens cùm de quarundam ædium possessione deturbare per vim & iniuriâ conaretur; confugit illa supplex ad Vatandoni fidem, cuius deinde beneficio quicquid cupiebat, obtinuit. sed prima luce ad eum profecta, dum exspectat ad fores, pueri quidam è Vatandoni familia, rosariũ, quod de more muliercula percurrebat, interea per ludibrium, vt fit, vellicare, stanneam icunculam è rosario pendentem abripere. tum illa indignari, & impietatem facti multiciter accusare. contra pueri quò magis irritatam videnr, eò instare acrius, & illudere. cùm strepitus inualesceret; exaudit è cubiculo Vatandonus fœminam quiritantem. quærit continuò, quid sit rei. proteruitate puerorum cognita, iubet ex ijs tres protinus comprehendi, seuerè admodum increpans declaraturum se, quantopere veliit Christianos omnes ab omni contumelia tutos, domi suæ præsertim. cumque dubiũ esset nemini, quin graniter esset in eos animaduersurus, muliercula primùm pro illorum salute deprecari: cùm nihil ipsa proficeret; monitus ego statim ad eum mitto Laurentium: qui cũ nihilo magis hominem placare potuisset; ego ipse deinde ad illũ accessi: multisq; rationibus iracundiã mitigare conatus sum. sed nec vetulæ preces, nec Laurẽtij legatio, nec nostra contentio flectere animũ hominis valuerunt, quominus vnũ ex ijs, quippe notiore petulantia adolescentulũ, in arcem suã ab vrbe amandatũ, capite plecteret. tantã ille venerationem rerũ diuinarum, tãtum cultum religionis imbiberat. Denique, vt finem faciã, Christianos omnes omnibus minimis maximisque rebus fouebat, sicuti liberos indulgentissimus parens. Miretur audisse quispiam, quæ res catechumenum eò pietatis ac deuotionis prouexerit. Primùm, vt ego quidem arbitror, diuina illi constantia, & bonitas tam insignis, vt fortes illi permulti relicto vberiore stipendio, ad ipsius ducem & imperium sese vltrò conferrent: deinde, ac multo etiam magis, frequens auditio, & cogitatio verbi Dei,

cui quoties per bellicas aliasque grauissimas occupatio-
nes licebat, aures dabat quàm studiosissimè. capus erat
quippe vehementer honesti pulchritudine, & Christianæ
fidei veritatem & excellentiam magis admirabatur in
dies. & sanè, cùm primùm ei Laurentius æternitatem a-
nimæ, & varias ac multiplices eiusdē vires exposuit, la-
pore propemodum attonitus Vatandonus, qui ad tan-
diem in hæresi fuisset Ienxuanorum, qui nihil omnino
post mortem superesse opinantur; palam exclamauit: se-
tum demum ex quo ea didicisset, hominem sibi videri;
antea quidem in tantis errorū tenebris, infra ipsas pecu-
des iacuisse miserrimum. atque etiā Tacacaquim (id ar-
ci nomen) eundem Laurentium ad se magnis precibus
euocauerat, quò commodius catechismo vacaret: eo-
probè peracto; Christianæ militiæ obligare sese bapti-
mi sacramento decreuerat. sed hæc parantem, & assidue
meditantem oppressit mors illi immatura, Christianis
omnibus luctuosa; quem tibi casum exponā, vt potero.

Iquenda est regio finitima ditioni Vatandoni: quam
regionem bellicosi admodum incolunt populi. in eius
limite cùm Vatandonus castella duo excitasset, nam iam
factū Iquendæ regulus, exercitu repente coacto, primū
omniū præmia pronūtiauit aureos annuos M D. si quis
ad se caput Vatandoni retulisset: deinde verò postridie
ad vnius è castellis oppugnationē tetēdit infestus. Quod
vbi sensit præfectus præsidij Darius Tacaiama, citato e-
quo misit protinus nuntium ad Vatandonū in arce vici-
na Tacacuqui morantem. is cognita re, quas habebat co-
tempore copias, præcipiti agmine ducit obuiā hostibus,
ducenti eius latera stipabant lectissimi viri: cum his inte-
pidus antecessit, reliquos opinione sua pauciores (haud
plus quingenti fuêre) cum filio subsequi iussit. Hostis ex-
perta paucitate nostrorum, veritus ne si Vatandonus id
ipsum resciret; omissa pugna se in castella reciperet: ma-
iorem partē exercitus iubet occultè considere ad montis
radices: cæteris imperat, Vatandonum ad certamen elici-
ant. Vt propius ventum est, Vatandonus puniceo insig-
nis galero, quem dono à Lusitanis acceperat, ardens cu-
pidi-

piditate pugnandi, non exspectato subsidio, cum sua cohorte dumtaxat, ex equo desiliens (neq; enim equites in Iapone pugnare mos est) sese in aduersos ferociter intulit, neque ante prouidit insidias, quàm consurgente vndique multitudine circumfusus est. Pugnatum vtrinque acriter: quoad Vatandonum multis acceptis vulneribus egregiè dimicantem obtruncauit ex hostibus quidã, cũ quo gradum fortè contulerat; verùm is quoque letaliter saucius, dum certa præmij spe caput asportat, paucis cõfectis passibus moribundus occubuit. reliqui stipatores Vatandoni ex præcipua nobilitate ad vnum omnes cęsi. Qui erant in subsidijs, cùm se lõgè impares cernerent, fuga repente dilapsi. Vatandoni filius in arcem Tacacuquim cum admodum paucis confugit. hostes victoria vsi, vastatis agris, villis incensis ad arcem castra posuêre. ego quo die malè pugnatum est, eram in insula Sãga ijs ipsis locis ita propinqua, vti fragorem tormentorũ exaudirem. Sed nihil tale suspicanti mihi tristis adest repente nuntius, Vatandonum cæsum esse cum suis. id vbi Meaci cognitum est, Organtinus Italus, & Laurentius Iapo nius Bonziorum insolentiam veriti, neophytorum hortatu omnem apparatum sacrorum in tutum asportandum curarunt. ego ne quid aduersarij contra Christianã rem audacius molirentur; quo ipso die hæc scripsi, manè Laurentiũ ad Nubunangã, & amicos ipsius cum muneribus miseram. omnino turbulentæ erant res: multi circũquaque inimici: neophytorũ grex metu ac mœrore perculsus. auxerat inuidiam obitus ipse Vatandoni, & rumor improborum scelere dissipatus: oẽs quicunque nos fouerant, tandem iratis Diis funditus interire. Nos in tanta solitudine periculisque vna scilicet fiducia bonitatis diuinæ sustentat: quam quò magis magisque demereamur in dies: tuas pater optime, fratrumque nostrorum omnium pias pro nobis deprecationes, & sacrificia vehementer expetimus. Meaco. IV. Calendas Octobris.

MDLXXI.

EIVSDEM AD ANTONIVM Quadrium in Indiam.

QVANTA esset rerum perturbatio, nisi Christianorum dolor ex obitu Varaiani dynastæ viri fortissimi nostrique amicissimi; nuper ad te fusè perscripsimus. Ex eo die, insperata quędam, eademque cùm ad muniendam Euangelio viam, tum ad leuandum mœrorem nostrum in primis accommodata exstitêre. quos ego euentus hac epistola persequar.

Quod ipsemet nostri iampridem, Frenoiama excelsus in primis est mons, nouē circiter millibus passuū ab vrbe Meaco situs ad orientem. In eo monte Rex quidam Iaponis, patriæ superstitioni apprimè deditus, ante annos octingentos templa cōstruxit ad tria millia & octingenta, ędibus adiunctis dumtaxat in vsum Bonziorū, qui legū ac disciplinarū in studio versarētur. quod vt sine vlla interpellatione quàm commodissimè facerent, non modò turbas, ac strepitus oēs agricolarū inde remouerunt, sed etiā vicos duos, vnde omnia necessaria petirent, ad montis radices ædificauit, superū inferumq; Sacomoti (id locis nomen) iisdemque Bonzijs insuper, tertiam fere partem vectigaliū Regni Vomensis attribuit. Quod opus ab illo Rege fundatum, posteri eò impensius adiuuerunt; quòd vniuersæ Academiæ summo cum imperio præponi solitus est aliquis vel ex filijs regis, vel q̄ arctissima certè cū rege affinitate coniunctus. Itaque in tātā amplitudinem excreuerat olim Academia, tātumque illi honoris, & auctoritatis accesserat, non solùm vt Mocensis omnis iurisdictio illorū hominum arbitrio regeretur, sed etiā vt omnes fermè Iaponicarum superstitionū interpretes, ducesq; sectarum, inde tanquā ex perenni fonte, vel seminario quodam existerent. sed immanita paulatim regia potestate, rebusque (vt fit) bellorum iniuria ac vetustate labentibus, ingens ille templorum numerus, quę sexdecim dispersa cōuallibus, antea visebantur

ntiad octingenta vel paulo amplius redijt. ac simul Bõzorum illa qualiscunque disciplina sensim ita soluta est; vt omni abiecto pudore sese turpissimis voluptatibus flagitijsq; dediderint; atque ad armorũ vsum ac latrocinia studio doctrinæ religionisq; conuerso; cũ alia multa per vim nefasque patrarint; tum verò annis ab hinc septem & triginta Meacum vrbem, ingenti facta hominum cæde pæne totam incenderint. Verùm iusto Dei iudicio, cum præsertim allatum ad se CHRISTI Euangelium obstinata respuerent mente; contigit anno superiore, vt graui bello inter Nechienis Regem, & Nubunangã exorto; illius copias Bonzij tecto & commeatibus iuuerint; Nubunangam verò præter cæteras iniurias etiam transitu prohibuerint. Qua re ille maiorem in modum offensus fremensque, pactis cũ hoste inducijs, in regnum Voaris redijt; ac primùm Bonzios eius regionis Icoxos (qui dicuntur) castellis omnib⁹ exuit; & quotquot viuos vel ex ipsis, vel etiam ex corũ popularibus capere potuit, omnes cruci suffixit: deinde aucto exercitu, victricia signa repente ad Frenoiamam, ira stimulante conuertit. Tum primùm temerarios Academicos, & omnia sibi secunda pollicitos, verus belli terror inuasit, pœnituitque lacessiti Nubunangæ; cumque se viribus longè inferiores cernerent; missis legatis, magno primùm auri pondere, deinde loci religione, metuque numinum placare conati sunt Regem: quibus ille cùm respondisset; nec se pecuniæ cupidum, sed vindicem scelerum, & vltorem iniuriarum adesse: nec inanium Deorum vlla terreri formidine; tum illi vt in re trepida, cõtra hostium impetus omni ratione se cõparant. Erat in ipso montis vertice tẽplum Quanoni dicatum, quem deum vel dæmonẽ pomiro cultu veneratur Iapone toto cœca gentilitas, plurimique mortales votiua peregrinatione suscepta eorum assiduè cõfluebant, quod persuasum haberent ab illo Deo longioris vitæ spatia, bonam valetudinẽ, diuitias impetrari: Frenoiamani verò Bonzij sacra quotãnis pẽdẽ ac ludos ingẽti apparatu sumptuq; persoluere soliti sunt, quibus continuò in vrbe Meaco Gibonis solennia-

ſuccedebant eo pompæ ordine, hominũ frequentia, cõ
mentis artificum, vt ſatis appareat æmulum domæ
gloriæ Sathanam, in ijs locis, anniuerſariam apud nos
corporis Chriſti celebritatem effingere voluiſſe. Hil-
lud igitur montis cacumen & Bonzij, & è proximiore
gis promiſcua turba ſeſe recipiunt: ſtationibuſque iſ-
poſitis, hoſtem ex eo loco prohibere cõſtituunt. At Nu-
bunanga Sacomoto & Catata vicis cum incolarum in-
ternecione incenſis euerſisque, montem ipſum Frenoi-
mam, ne quis è numero Bonziorum elaberetur, corona
circundedit. deinde inſtructũ exercitum in eos aduerſo
cliuo ſubmiſit: reſtitêre aliquamdiu è ſuperiore loco Bõ-
zij: vrgente dein multitudine hoſtiũ, effractiſque clau-
ſtris, & ſuperata munitione, trucidati fere omnes ac ſi-
mul, iniectis maximo ac nobiliſſimo templo facibus, ea
tota moles horribili prorſus incendio conflagrauit: at-
que id ipſo die feſto Michaelis Archangeli, 3. Cal. Octob.
vt ad hoſtes Chriſti delendos, tollendaque prorſus illa
nequitiæ cubilia, & ſcelerum officinam, princeps mili-
tiæ cœleſtis præſenti ope affuiſſe videatur. Poſtridie ve-
rò, qui dies fuit natalis Beati Hieronymi, Nubunanga
circummiſſo milite, latitantes ferarum inſtar Bonzios
qui prælio ſuperfuerant, protractos è dumetis aut ſpecu-
bus interemit. ſub hæc domus eorum direptæ, fana plus
C D. cum omni ſacrorum inſtrumento pariter concu-
mata, ingens omnibus circa nationibus terror incuſſus.
Meacum dein Octobri menſe ineunte victor Nubunan-
ga ſe contulit. Hic ego & Orgãtinus ad eum officij cauſ-
ſa cùm adijſſemus; non modò comiter ambos accepit,
verùm etiam (quod vix credat quiſpiam) ſeſe in nos per-
amanter effudit. Quod ſupereſt, te Pater etiam obteſta-
mur, vt nos totumque Iaponicum gregem hunc tuis &
ſociorum pijs deprecationibus & ſacrificijs adiuuare ne
deſinas. Meaci. Natali die Sancti Franciſci. M DLXXI.

Scriptis iamdiu litteris necdum datis, alia quædam
interim euenêre; quæ ego ad Diuinæ iuſtitiæ ac prouidẽ-
tiæ fidem gloriamq; deeſſe nolui, quin adſcriberem.

Germani duo fratres erant in vrbe Meaco, tum gene-
re, tum

e,tum diuitijs clari: ijdemque Xacæ cultores egregij. quorum vterque sese religioni Christianæ in primis atrem aduersarium assiduè præbuit,ijdēque superioribus annis antesignani fuêre factionis eius,cuius scelere nostri Meaco semel iterumque per summam iniuriam exacti sunt.Anno deinde post fere sexto,cùm ego Vatādoni opera ac studio restitutus ad Cubum salutandi caussa de more venissem,die quodam accidit vt ex his fratrī bus natu maior adesset,nomine Taquenus Vchisamidonus is,quo erat in nomen Christianum odio ac rabie, non potuit sese continere, quominus corā ipso Cubo, me sociosque maledictis incesseret;nobisque cùm alias calumnias,tum præsertim esum humanæ carnis obijceret;quæ tamen crimina ab iracundia ac furore profecta, apud Cubū cæterosque qui aderant, minimè valuerunt. Idem nuper,Euangelij progressum, & collabentē Deorum suorum existimationem incredibili quodā animi dolore cùm cerneret; fretus tū suis opibus, tum gratia principum,nouam Xacæ sectam condere aggressus est. iamque repudiata coniuge,mentoq; & capite raso,Bonziorum habitum & cultū induerat;cùm ad illum adiungere se dœmonis instinctu cæpêre cōplures : quibus ille magno sumptu amplum cœnobium exstruebat(numerus enim discipulorum ad C D. ascenderat) concionibusq; pænè quotidianis populum contra Christiana sacra legesque miris artibus incitabat.sed cùm illum tantis debita sceleribus vltio Diuina maneret;accidit aliquā do vt intemperantia linguæ prouectus præsente Cubo Nabunangam Regem dictis amaris haud obscurè perstingeret,affirmans illum iam ad summū potentiæ culmen euectū, diuti⁹ in eo fastigio stare nō posse quin rueret,vel certè quasi maturavel poti⁹ vieta ex arbore bacca ardideret.quib⁹ temere iactis;nō defuêre cōfestim,qui ad Nabunangā cuncta deferrēt.quibus ille auditis,vniuerso Bonziorum generi multis iam ante nominibus infensus,vt diximus,adeò excanduit;vt in regnum suum Voas Meaco decedēs,cōprehensum nouum hęresiarcham, à quo impositum , quamuis magnopere deprecante

Cubo alijsque proceribus; quindecim à Meaco leucis in ipso itinere securi percusserit. ad hęc, liberi, eunuchi & solo æquatis domibus eorum, & cœnobio nuper addituri cæpto, in exsilium acti sunt. triduo autem post (quod mirandum est magis) frater ipsius æquè acerbus CHRISTI inimicus, in vrbe Sacaio infixa pedi spina dolore confectus, ac miserabili genere leti defunctus est: vt in vtroque euidenti significatione cœlestis iræ vindicta satis appareat.

Franciscus Capralis ad nostrorum lustranda in his Meaci partibus domicilia non ita pridem accessit. cum ego deinde in regna Mini, Ceunoquuni, Cauachisq; deduxi. Paschalia verò festa Sangæ peregimus: quo fructu, ex alijs litteris (vt spero) cognosces. Te Pater optime Dominus tueatur incolumem. Meaci. IV. Idus Augusti. MDLXXII.

EIVSDEM AD FRANCISCUM Capralem.

NVLLAM puto regionem ex ijs, quæ Christianorum nauigatione, velarmis apertæ sunt, in tanta rerum vicissitudine ac varietate versari, quantâ assiduè patitur hæc terra Iaponica. Mitto cætera quæ tibi nota sunt. Post tuum à nobis digressum, quot cædes, populationes, euersiones vrbium, & incendia consecuta. Cubo enim (vt nosti) Nubunangæ opibus restituto, cum res Meacensis vtcumque pacata videretur esse, repente quibusdam interpositis offensionibus (vt sunt innumerabiles animi Regum, & omnis imperij suspiciosa communio) periculosum & graue bellum inter eosdem exarsit, cuius belli initio cùm se Cubus, euocatis vndique militibus, in arcem munitissimam recepisset, & cum hostibus Nubunangæ inita societate (qui multi potentesque sunt) tantum virium collegisset, vt Nubunanga nequaquam è suis finibus egressurus in præsentia cre-

crederetur;tum ille nihil hoc apparatu perterritus, præter omnium exspectationem cum robustis legionibus affuit:captusque misericordia populi, cùm frustra per interpretes de conditionibus pacis egisset,malo cogendum ratus, qui monitis nõ pareret;quamquam inuitus, atque adeo illacrymans tantæ cladi(vt affirmant)omnibus passim tectis agrorum,multisq; præterea idolorum fanis,Bonziorumque cœnobijs,ad hæc vicis frequentibus vno die centum exustis,prædaque ingenti rerum nõ modò agrestium, sed etiam vrbanarum abacta(quod ciues tumultus initio,veriti ne Meacum rectà contẽderet, pretiosam suppellectilem cum liberis vxoribusque in ea loca raptim auexerant;)rursus Cubum institit ad pacem inuitare.At ille fœderatorum copias propediem exspectans,cùm interim omni ope resistere,& vltima experiri decresset;tum verò Nubunanga vehementius irritatus vrbem ipsam euertere statuit.Est autẽ pro situ loci diuisa bifariam,sic vt altera pars Meaci,superior; altera inferior nominetur. Superiorem longè celeberrimã totius Iaponis, præcipua nobilitas incolebat. ij direptionis & incendij metum ingenti pecunia conati redimere,nihil profecerunt.inferioris vrbis exitus felicior fuit:siquidẽ ciues,& in ijs Christiani permulti,non tam argenti pondere,quàm precibus infimis & humilitate veniam & pacem à Nubunanga impetrarunt: itaque totis castris graui pœna proposita iussit edici,ne quis inferiori Meaco damni quicquam inferret.Interim in superiori parte cõscelerati aliquot,ne in patriæ direptione & exitio nulla ad ipsos prædæ portio perueniret, vltro ignem tectis inijcere anteuertunt,qui tota ea nocte longè lateque vagatus,tertiam fere oppidi partem absumpsit. postridie verò Nubunanga cum suis inuectus, quod erat reliquum omne combussit. eo incendio ædes priuatæ ad octo millia:Bonziorum cœnobia,viginti:& in ijs duo Xacæ, & Amidæ nobilissima & maxima; minoris verò formæ ad octoginta conflagrasse dicuntur;quorum in vnum trepida fuga se se abdiderant Bonziæ mulieres ad sexaginta ex ijs, quæ stipi cogendæ ad instaurationem fani

Daibud in regno Thematis religionis caussa dabant operam. Non defuit in tam luctuosa clade res pane ridenda. Manibus mortuorum ad inferos primùm, deinde ad beatas Amidæ sedes, cùm tempus fuerit, deducendis, Ijzum nescio quem, ferali instructum tridente præfecit Iaponica fabulositas. Huius ijzi delubra (quod in Meaco inferiori colebatur) Bonzij metuentes exitium, sortibus coram ipso iactis, quæsicit aum illud inde amoueri expediret. cùm responsum esset vtique amouendum, idque continuò, etenim loco imminere sine dubio flammas; antistites templi, & vniuersa vicinitas magna cum veneratione ac cæremonia statuam in Meacum superius transtulêre: cumque iam in tuto rem esse putarent, ecce tibi conflato repente, vt dicebamus, ibidem incẽdio, simulacrum penitus deflagrauit. Interea inclusus arce Cubus nihilomagis flecti, quoad Nubunanga, castellis circa ipsam arcem quattuor excitatis, obsidione hominem premere, & operibus oppugnare constituit, minis insuper additis Imperatoriæ dignitatis ab ipso in Dairis filiũ transferendæ. Quo metu victus Cubus, positis tandem ferocibus animis, præsertim cùm exspectata dudum auxilia non adessent, pacem expetijt: neque abnuit Nubunanga, quam quam longè superior, & explorata pæne victoria. Scriptis itaque conditionibus obsides dati: qui tamen quod non prius sunt notæ, negabant plerique Cubum in conditione mansurum; sed hanc moram interpositam, quoad auxilium à socijs quandoque veniat: adeo gratia quæ Nubunangæ à Cubo pro singularibus eius in se promeritis maxima debebatur (quæ humani est ingenij [illegible]tas) in odium vertit.

Nobis inter hosce tumultus, quorum vix minimã partem hisce litteris attigi, tametsi rem Christianam amplificare non licuit, tamen haud omnino cessatum est. siquidem & neophytos exanimatos metu solati sumus, & multos inopia rerum omnium pressos, conquisitis eleemosynis recreauimus, & plurimis rebus vicissim eorum in nos fidem ac beneuolentiam sumus experti,

Qua

Qua illi cura sacrum instrumentũ, & imagines, ne quid paterẽtur iniuriæ, locis idoneis abdiderunt! Quanto studio nos in eas arces & oppida certatim inuitarũt, quę maximè remota ab hisce periculis videbãtur! Quo sensu postsedatos tumultus incolumitatem nobis frequentes gratulati sunt! cùm quidẽ præ gaudio plæriq; lacrymas non tenerent. Iã verò illa quoq; res magno nobis fuit solatio, quod inter ipsas armatorũ cateruas multa militũ vexilla salutari signo Crucis distincta conspeximus: in quibus Ioannes Naëtondonus Tãbæ regulus, idemque ꝛimilitaris laude insignis, in ipsa galeæ crista nomen Iesu maioris formæ litteris aureis gestabat inscriptũ; cuius viri egregia pietas atq; constantia silentio mihi prætereũda nõ est. Primùm enim ethnica matre, cùm tu hic esses, ab hostibus interẽpta, anno deinde vertente à suis monitus, vt mortuę ritu Iaponico parẽtaret, ac Bõzijs de more munera mitteret, ille verò sese paratũ inquit iusta parẽti persoluere; quippe si minus illi quæ sua culpa Euã gelicæ lucis expers, è vita migrauerat, sibi certè ac fratribus haud dubiè profutura. Cõfestim ergo pauperibus è regno Tãbæ inuitatis (conuenêre aũt circiter mille) ante ipsa arcis mœnia & largũ epulum vniuersis, & certã pecuniæ summã singulis præbuit; Christianas inferias ethnicis ingẽti cũ approbatione mirantibus. Idẽ, cùm ipso tumultus initio duo millia lectissimorũ militum ad vrbẽ Meacũ adduxisset (quo maximè præsidio fretus Cubus arcem tueri decreuit) sacramento rogatus Cubi nomine, verbis ethnico ritu conceptis, quibus ni fidẽ prẽstent Imperatori, vel Regi, Duces militesve, sese caputque suũ æternis inanium deorum supplicijs deuouent; negauit ille se falsos deos fidei suæ testes adhibiturum, sed vnum Deum rerum omnium conditorem; nec alio iureiurando obligari se passus est; eodemque die sub vesperã venit ad templum Christianis dumtaxat militibus comitantibus. ibi cùm aliquandiu precationi vacasset; pœnitentiæ Sacramentum à me poposcit supplex, & simul confessionem ac viam confessionis bene atq; ordine peragẽdæ. Præceptiones igitur illi quasdam tradidi Iaponica lingua

lingua cõscriptas, quibus perlegẽdis, & notandis quid
opus esset, totam eam noctem nulla capta quiete nare
consumpsit, ac deinde peccata de more confessus, tum
introijt. Gerit autem ad assiduam mortis recordationẽ
propalam è rosario maiusculæ formæ caluariam, & ijs
eiusmodi religionis insignia præ se fert eò clariore tam
virtutis indicio, tum pietatis exemplo, quod idem & in
ipso flore iuuentæ nunc est, & bellator egregius. Idem
in illo Meacensi discrimine veritus templi nostri direp-
tionem, non modò milites ad eius custodiam, sed etiam
iumenta misit ad suppellectilem auehendam, & summa
cura quotidie ex arce, quo loco res esset, per internun-
tios exquirebat: meque codicillis monebat identidem,
vt ex ijs periculis Tambam effugerem ad suos, datis ad
eos litteris vt me perinde ac semetipsum acciperent. Re-
bus deinde vtcunque compositis, vt primùm Nubunan-
ga discessit, confestim salutandi caussa venit ad me, sua-
que mecum assiduè negocia communicare non desinit
ac præter insignem probitatem & fidem tam docili est
est ingenio, vt Lusitanicas notas imitari bis terve dum-
taxat aggressus, recentissimas ad me litteras dederit Lu-
sitanico charactere conscriptas. Præterea cum Bonzijs,
apud quos diuersatur, de religionis veritate concertat
refellitque mirum in modum eorum insanias, quin et
iam suis militibus pium aliquem librum quotidie lecti-
tat ipsemet, eosque ad Christianam fidem studiose ad-
hortatur. In prædijs ac locis, quæ virtutis ac præmio-
mine Cubus eidem attribuit, fanum est Massunogi nes-
cio cuius, in primis totius Iaponis & ipso ornatu & ge-
nere structuræ visendum. id ille disturbare constituit, &
ex ea materia in oppido suo Tamba templum exstruere
ad populares suos Christiana religione imbuendos. &
ego ob idipsum, sedatis motibus hisce, mittere illum
Laurentium cogitabam. Frater ipsius natu maior, Guē-
badonus nomine iam triduo pergit nostris cõcionibus
interesse, quæ ter, quaterue singulis diebus habentur alij
præterea è Ioannis familia ventitant, itemque Naitus
Iosadonus ordinum ductor ex eadem regione, in Ien-

xuana

ruana secta valde versatus. is, quindecim concionibus auditis, baptismum efflagitat; sed eum ego, vt cæteros fere candidatos, ad finem vsque catechismi reieci. E militibus Naetondoni diem extremum obijt neophytus, cui nomen erat Romano; huic ego morienti affui in tempore: eundem extulimus publicè magna hominum frequentia; siquidem funus à Christianis omnibus Meacensibus, & ab vniuersis commilitonibus non modo fidelibus, verùm etiam ethnicis concelebratum est.

In Regno quoque Voaris, quamquam in summa operariorum inopia, feliciter admodum Christiana religio pullulat. Supplet autem doctoris vicem, egregia fide & caritate non ignotus tibi neophytus, Constantinus, cuius viri de laudibus mira perferuntur ad me. Domi suæ oratorium ornauit, quò Christiani omnes philosophandi causa conueniunt. in eo cœtu explicat ipse præcepta Decalogi, ex commentarijs quę habet apud se. mortuos etiam Christiano ritu sepulturæ mandat: baptizat infantes: ethnicis Euangelium prædicat: redarguit Bonzios: denique pusillum gregem pro viribus tuetur. ideo, vt Voarenses Christiani vulgo Constantini discipuli nominentur. Conuertit etiam subinde (Spiritu Sancto adiuuante) ad Christũ aliquos, è quibus nuper quosdam duxit ad nos eo animi candore, summissione, virtute viros, vt primitias spiritus in ijsdem facilè agnoscat. ij, cùm ad obeunda hebdomadæ sacrosanctæ solennia amplius quatridui itinere per infesta latronibus loca Meacum venissent, templum ingressi, prostrauêre se. illicò ad aram, effusè flentes, agentesque Domino gratias, quod se ad sacra illa officia incolumes perduxisset. Singulis ego piacularem globulum Roma transmissum donaui, quod illi munus perinde ac thesaurum quempiam ita simul & venerabundi, & læti accepêre, vt eam vnam ob rem tanti fuisse labores itineris omnes, & omnia vitæ pericula dicerent. Constantino verò præbui etiam icunculas, & stanneas Cruces, Voarensibus diuidendas; itemque linteum exsequias defunctorum,

rum. Hisce muniti præsidijs, & catechismo prolè iterato, post festa Paschalia in patriam redière, Mecchiæ Christianis ad sex millia passuum officij caussa prosequentibus.

Venio ad res Cauachenses, quo in Regno complures item numerantur eximia fide ac probitate neophyti: cuius rei haud obscurum præbuit documentum Hector ille, qui ibidem ad te (si meministi) cum vxore ac liberis adijt. Cùm enim adolescentem ethnicum nobilem ipsius curæ concreditum, intemperanter agentem, amicè obiurgasset, vt sunt iuuenes, diuites præsertim, aduersus monita contumaces & asperi, ita offensus est nequam ille, vt paulo post percussores ad interficiendum Hectorem dæmonis instinctu summiserit; quos bonus Christi discipulus, vt in se repente vidit irruentes, deuexa iã ætate vir, & inermis, apprehenso quem è ceruice gestabat globulo, IESV dulce nomen implorans, multis vulneribus crudeliter confossus occubuit. Eius vxorem quattuor cum filiolis Christianis conquisitam recepit illicò in fidem suam Iquenda Sangadonus primarius vir è Mioxindoni familia, eiusque inopiam ac solitudinem in oppido Sanga sustentat sanè quam insigni pietate vir, & Christianorum omnium quotquot in eo sunt Regno, parens tutorque fidissimus. Huic uni Vacaianæ præpositum, cæterosque neophytos commorantes ibidem, ethnici tres cùm occidere statuissent, arcemque hostibus prodere; conscelerata eorum consilia diuinitus patefacta sunt in ipso pæne articulo aggrediendi facinoris. itaque & Christiani periculum euasere, & infideles illi paulo post, Mioxindoni iussu cogitati sceleris capite pœnas dedère, cuius euenti felicitas iure tribuenda videtur precibus meritisque Sangadoni.

In eadem loca (vt scripsi ad te antea) Organtinus Italus cum Laurentio, & Matthæo profectus paulò ante natalem Domini diem ingenti Christianorum lætitia acceptus est, cumque in ipsis natalitijs circiter quindecim sacro fonte abluisset, plerosque è Mioxindoni domo; redire parantem, Sangadonus vnà cum reli-

qui

quis Christianis magno adhibito conatu, varijsq; rationibus ad vsque Paschalia festa retinuit. Interea quid actũ sit à nostris, ex eiusdem Organtini epistola cognosces, cuius præcipua capita hoc loco mihi summatim addere visum est. Organtinus Brixianus, Ludouico Froio Meacum. Dominico die palmarum cùm Sangam vndique Cauchenses neophyti cõuenissent amplius CC. (nam per Quadragesimæ tempus nonnulli se ad Christum adiunxerãt) eo ipso die magno omnium gaudio supplicantes incessimus; in Paschate verò, sacramentum confessionis obiêre nonaginta quinque; Cõmunionis autẽ septuaginta. quo ne maior esset numerus, sacerdotũ inopia factum est, solus enim eram, sed in omnium animis vsque post illa mysteria liquidò vis gratiæ cœlestis apparuit deinde rursum alternantibus choris, fidibusque subinde canentibus, agmine composito processimus ad Crucem vsque magna turba spectante gentilium. ea cæremonia peracta, ego sacrum ritu solenni peregi, concionem Laurentius habuit ingenti auditorum tum approbatione, tum fructu; ac ne sua corporibus quoque refectio deesset, quotquot aderant Christiani Sangadonus omnes ibidem excepit admodum liberali conuiuio. Sic illi abierunt dies. Nunc ego Sacaium parabam excurrere, vt quibus neophytis Sangam venire non licuit, eorum ibi cõfessiones audirem. Vale. Sanga. Hactenus Organtinus, qui quoniam Iaponijs iam nunc sine interprete ipse per se prębet aures, vel inde existimabis quàm bre ui quantum in huius linguæ cognitione profecerit.

Ego paucis hisce diebus baptismatis fonte lustraui Naitum Tosandonum, quem supra dixeram concionibus frequentem adesse (is Thomam nouo nomine appellari se voluit) deinde Guembadonum Ioannis Naẽondoni fratrem, qui hoc tempore in familiaribus est Cubi, critque, vt spero, huic Meacensi Ecclesię non parvo adiumento. accessit etiam filius ipsius Guembadoannos natus nouem, quorum alteri Iuliani, alteri Benedicti nomen indidimus. Is deinde Iulianus militi Cubi prætorianos, è quibus habet complures sibi

coniun-

coniunctos, cæpit paulatim ad nostras conciones allicere: audiuntque libenter, & capiunt quæ dicuntur, iamque nonnulli se ad Christum adiungere deuerunt.

Organtinus, & Laurentius ante octo dies huc Sanga redière, itaque Laurentium celeriter misi Tambam, ad Euangelium promulgandum, vehementer id effagitante Naëtondono.

In Regno Iquendæ vnus duntaxat est Christianus, sed mirum in modum studiosus fidei propagandæ. Huius adhortatione permotus vnus è triumuiris Regno administrando, venit hodie cum aliquot è suis ad me, audiendi Euangelij caussa; quod hisce militibus labore & diligentia maxima ab horis meridianis ad vesperam vsque sine intermissione explicatur ac traditur. Ex ijs multi iam è catechismo cùm alia, tum ipsas precatiunculas chirographo suo descriptas, admodum facilè memoriter havsêre. Sanè quàm optatum fuerat nobis, in Iquendæ regionem inferre verbum Dei gens enim est acri in primis ingenio, nec dum nobis ad eam adspirare licuerat.

Sed paginę iam nimis multæ procedunt. Itaque modum epistolæ faciam, si quædam adhuc de Nubunanga subiunxero. Præter Frenoiamensem, (quam ille Rex vt antea ad te scripsi, funditus euertit) alia sunt etiam Bonziorum Academiæ, in ijs & longa sexcentorum annorum pace, & varijs opibus ad omnes deliciarum usus eò congestis, in primis clara celebrisque fuit ea, quam patrio nomine Facusangin appellant. Multa visebantur ibi cœnobia Bonziorum, & separatæ præterea ipsorum ædes numero mille quàm ornatissimæ, commodissimæque. In horum quoque Bonziorum perniciem intentus iam diu Nubunanga, sustinebat tamen se, dum aliqua se offerret caussa probabilis. Ea vt apparuit, quippe præda quam è regno Voaris quidam ex hostibus eius abegerat, apud hosce Bonzios deposita & custodita; enimuerò ille nihil cunctandum ratus, post factas cum Cubo inducias, confestim cum exercitu

venit

mittilluc: multisque incensis ædificijs, & cuncta illa bonziorum gaza direpta, egregiè suas iniurias vltus est. Ac vide quàm non dissimulanter factis dictisque Iaponicæ superstitioni, eiusdemque custodibus bellum indixerit. Xinguen est Rex Cainochuni, qui patre in exsilium pulso per vim, fratre autem natu maximo in custodiam incluso, regnum inuasit; insano deorum cultui vsque adeò addictus, vt post aditam regni possessionem, barba & capillo posito, se in Bonziorum ordinem adscribi voluerit: nec solùm eo habitu, & stola ornatus incedit, sed etiam ter quotidiè sacris operatur, sexcentos ad eam rem secum trahens Bonzios. Is per causam instaurandæ Frenoiamæ, & diruta Quanonis templa reficiendi coacto exercitu, & locis aliquot dolo magis & fraude quàm vi aperta occupatis, antistitem se, & assertorem profitetur auitæ religionis: & sibi iactat esse propositum, in ea tuenda colendaque vincere Xacam ipsum, fama sanctimoniæ celeberrimum. Idem cum ante aliquot menses dedisset ad Nubunangam litteras cum arroganti inscriptione, Tendaino, Taxu, Xamon, Xinguen, hoc est, summus in domicilio Regum, religionumque Xinguen; vicissim illi respondit hic alter cum horrendo planè sui nominis titulo: Dainoquu, tennoauon, Nubunanga: id est, Nubunanga domitor dæmonum, hostis oppugnatorque sectarum. Nec sanè falsò: pergit enim diabolicos hosce ritus, & nefaria sacra, & omnia, quibus Iaponij mirum in modum dumentur, & sacrificulos omnes non modò palam irridere atque contemnere, sed etiam detestari, & omni cona delere: vt non immeritò ab hisce neophytis flagellum diuinæ iustitiæ nominetur. nec desunt qui eum (licet nondum id apertè præferebat) intimis tamen sibus esse Christianum existiment. Quæ cùm ita , pro certo putarat Iaponicum vulgus, Nubunanreligionis tam multis locis tam grauiter violatæ, pœnas daturum. Nunc verò contra, cùm videant nia illi è sententia cedere, sfierique potentiorem in valde offendi cæpere in suis dijs, & conceptam à

pueris opinionem de ipsorum numine ac maiestate paulatim deponere: quæ res minimè aliena nobis ratio nibus videbatur, atque vtinam percrebrescat.

Hæc ego, Pater optime (quominus œconomiam in scribendo requiras) ex interuallis ad te fere nihil exarabam, erepto è summis occupationibus tempore. Si quid proinde acciderit litteris dignum, non dubito vestris omnium desiderijs. Vos interim istic tolete, nostramque imbecillitatem vestris holocaustis, pijsque supplicationibus sustine quotidiè pergite. Meaco. xv. Cal. Iulias. MDLXXIII.

Selectarum Epistolarum ex India Finis

DE QVIN-

DE QVINQVAGINTA DVOBVS E SOCIETATE Iesu, DVM IN BRASILIAM NAVIGANT, PRO CATHOLICA FIDE INTERFECTIS, EPISTOLAE DVAE.

PETRI DIAZII AD LEONEM Henricium Prouinciæ Lusitanæ pro Societate Iesu præpositum.

EXponã his litteris felicem exitum Ignatij Azebedij Brasiliæ Præpositi Prouincialis, & comitum. Nonis Iunij, cum Aloysio eiusdẽ Brasiliæ prouinciæ pro Lusitaniæ Rege præfecto, classe nauiũ septem, Olisipone profecti, octauo die Materiam hanc insulam prospera nauigatione tenuimus. Nouem circiter & sexaginta in vniuersum è Societate nostra conscenderamus, in tres onerarias distributi. Quæ S. Iacobi dicebatur, ea cum Didaco Andradio multisque alijs è nostrorum numero vehebatur. Ignatius. Francisco autem Castrio cum fratribus duobus, & pueris orphanis, Ioannis Fernandi obtigerat nauis. Me Socijs cum amplius viginti, eadem quæ Aloysium Præfectum nauis excepit. Et quoniam certis de caussis in hoc Materiæ portu

tu aliquandiu subsistere decreuerat Aloysius, vestitus & nautæ S. Iacobi, quod multa negotia haberent in Palma ex Canarijs, seu Fortunatis insulis vna, magispere efflagitarunt, vti sibi liceret præire: se expeditis nutrè negotijs, aduenienti reliquæ classi præsto futuros. Atque initio quidem recusabat Ignatius, in tanto mari & piratarum discrimine à cæteris digredi periculosum ratus: verùm deinde victus precibus, abeũdi veniam ab Aloysio petijt: qua impetrata, quasi diuinaret ea quæ postea consecuta sunt, pridie eius diei qui Apostolorũ Principi sacer est, Sacramento Confessionis & Communionis præmuniẽdos curauit omnes, & simul diuisit ijs Agni cælestis cereas imagines aliquot, à summo Pontifice consecratas, & alia quædam religiosa munuscula, quæ ex vrbe Roma secum attulerat.

Hisce peractis, soluêre pridie Kalen. Iulij vento secundo, qui tamen eos in medio cursu defecit. Porro Dominico die proximo, quinto nonas Iulias, allatum huc est, Iacobum Soriã maritimæ rei pro Nauarræ Regina præpositũ (is Caluini sectator egregius, capitales inimicitias cũ Papistis, sic enim Catholicos per ludibriũ hæreticis appellant, exercere sese palam profitetur, ac prædicat) stare cum nauibus circiter septem in portu ad quinque leucas hinc sito, cui à Sancta Cruce nomẽ est. Perturbauit is ditius vehementer omnium animos, statimque Aloysius, oppidique præfectus cum populo vniuerso ad pugnam cõparauêre sese. Itaque Sabbati luce quæ consecuta est, cùm se Iacobus Soria in conspectum nostrum dedisset, occurrentibus sibi Catholicis, qui probè instructa militibus tormentisque nauigia decem eduxerant, pertentus cessit, fugaque sibi consuluit. Hostẽ fugasse contenti nostri postridie reuertũtur: ille verò hoc perfunctus periculo, Canarias petijt, ac die Iouis insequenti ad aspectum vsque Palmæ Insulæ, & onerariæ nostræ, quæ portum capere nunquam potuerat vento destituta, sane feliciter est prouectus. eo autem ipso die Ignatius maior cum cæteris fratribus ad Tertiæ cohortis (id loco nomen) vicum à portu leucas quinque circiter, scaplu

con-

contenderat eo cõsilio, vt si daretur facultas, ad portum terrestri itinere peruenirent: sed cùm res exitum non haberet, in nauim se denuò recipere sunt coacti. Vt vel ex hoc satis appareat, expetendum id genus mortis paratum illis fuisse diuinitus: eoque magis, quòd iter illud leucarum octoginta, vix diebus quindecim ab ipsis emensum, addo naui minimè impedita, vento etiam initio (vt diximus) valde secundo; id iter totum nauibus quinque (& quidem earum nonnullis admodum onustis) non plus triduò ab Iacobo Soria decursum est. Postridie nostri eadem malacia nouem fere millia passuũ à littore detenti, vbi aduentantes Caluinianos aspiciunt, paucis dispositis tormentis ad defensionem extemplò parare sese: Ignatius autem sumpta Mariæ Virginis imagine, quam Roma secum extulerat, prout res & tempus postulabat, ad officium, atque ad pietatem cunctos hortari. Interea vnum è nauigijs hostes ad nostram onerariam applicant, in eamque tres primò, in ijs nauclerus magna apud eos existimatione, transiliunt. atque ij quidem statim à Lusitanis interfecti: sed maiore deinde hostium irrumpente numero, diutius obsisti nõ potuit. Tum Iacobus Soria, vbi cognouit nostræ Societatis homines ibi versari, omnes ad vnũ occidi imperauit, vociferatus: interfice, interfice, quoniam ad praua dogmata disseminanda Brasiliam petunt. In eorum numero, qui onerariam occupauerant, erat Iacobi cognatus quidam: qui cum vitam aliquot Catholicis promisisset, id iussit Iacobo renuntiari. quæsiuit ille, cunctine presbyteri (sic enim nostros vocabat) essent interempti: cùm interemptos esse respõsũ fuisset, tum ab alijs manus abstineri non vetuit. quo facto sanè præclarè suũ in nos odium exprõpsit, præsertim quòd paucis ante diebus, intercepto nauigio, quo Franciscani concionatores duo, totidemque seculares, vt appellant, sacerdotes in Lusitaniam vehebantur, eorum nulli necem intulit: nactus deinde nostros magna ex parte adolescentulos tyronesque, nulli pepercit omnino. Mactatus est autem omniũ primus Ignatius,

quem obuiam hostibus prodeuntem clara maiora quam dicebamus imagine, magnoque animo profitentem sese cum suis esse Catholicum, lanceæ missectibus confoderunt, & sacram imaginem eripere frustra conati sunt. tum Didacus Andradius in arripexum ruit Ignatij : atque ita coniuncti simul ambo confecti vulneribus præcipitantur in mare vna cum ipsa imagine, quæ de Ignatij manibus nunquam exciderat. Inde tabulata onerariæ subeunt, quo Ignatius in eo tumultu fratres octo & triginta (tot enim erant eorum ex hoc portu prosecuti) condiderat: binosque ac ternos ordine deinceps eductos ad nauis marginem, ac tenuibus tunicis, quamquam exigui admodum ponderis, exutos, adacto bis terve singulis in viscera pugione, semianimes è naui deturbant: quorundã etiam prævidant barchia, vt omnẽ prorsus euadendi spem ipsis eximant. Atque hũc exitũ felix comitatus ille sortitus est. Postea quam de trium illorum cæde, qui ex hostium classe in onerariam primi transcenderant. Eius auctores cædis onerariæ gubernatorem cum administris duobus, ad speculandi furore percitus iubet Soria. ibi, ipso non solum imperante, sed etiam inspectante, viuentium pectora diffinditur, & extracta crudeliter intestina deiiciuntur in pelagus. Iam verò hanc immanitatem Caluiniani illo etiam scelere cumulant. in onerariam reuertuntur, sectoque caput vnius ex vndecim Virginum millibus, quod solatium neophytorum Ignatius in Brasiliam attulerat, è carchesij fune contumeliosè nefarieque suspendunt: deinde arreptam aliam Virginis Deiparæ effigiem, egregio perfectam opere, quam item Roma Ignatius asportarat, cum sacris alijs imaginibus permultis, in angulo nauis per ludibrium collocant: in easque vt in scopum sacras eiaculari lasciuientes incipiunt. Rosaria verò beneficta, ac sanctorum reliquias, libroſque de religione. Scalia scripta quædam ad Brasiliæ prouinciæ rem magnopere pertinentia, vt sibi minus vtilia, vel superstitiosa potius, alto mandarunt. Huius rei gestæ scenem totius à Lusitanis duobus accepimus, qui spectatores affuerunt,

unt, cùm per eos dies à Caluinianis captiui detinerentur. Qui è nostris occisi sunt, æquè nouitij ac veterani, præclaris erant adiumentis rerum gerendarum instructi; inque ad rem Christianam promouendam valde habebantur idonei.

Obstupesco sanè, mecum ipse considerans mutationes migrationesque nostrorum è naui in nauem Olisiponæ primùm, deinde in hac insula Materia: vt felix ille manipulus, sicuti Gedeonis quondam milites, pæne victima Domino lecti fuisse videantur. Me in S. Iacobi nauem imponere, ipse apud Aloysium præfectum remanere Ignatius iam prope decreuerat, sed mutauit deinde consilium: partim vt equidem existimo, ne laborem atque periculum subterfugere voluisse videretur; partim etiam quòd ego tanto indignus bono videlicet fui. Reliqui sumus nunc è Societate ad triginta. Cæptum iter numinis fiducia persequi certum est: vtrum eodem euentu, nescimus: illud quidem intelligimus: Iacobum Soram id vehementer expetere, nobisque tendere insidias. Sed iam instat hora profectionis, itaque finem scribendi facio, meque & comites tuis cæterorumque sacrificijs ac deprecationi commendo. Ex insula Materia, XV. Kalend. Septemb. M. D. LXX.

FRANCISCI HENRICI Præpositi Domus Olisiponensis ad socios, Romam.

EXITVM Ignatij Azebedij, & Sociorum nouem & triginta iam cognouistis, vt credimus; qu Brasiliam vnà cum Aloysio regio Præfecto petentes, vt in ea prouincia, rei Christianæ procurandæ caussa more nostro collegia instituerent, in itinere à Caluinianis oppressi, vitam in professione fidei Catholicæ profuderunt. Nunc aliorum XIV. qui anno post, in eadem caussa parem præstiterunt animi

fortitudinem (ad septuaginta enim è nostris Obispone discesserant plures in naues impositi) persequemur eo ipso ordine, quo rem totam alter duorum, qui Dei benignitate superfuêre, nobis exposuit.

Post obitum Ignatij, cùm Lusitanicæ naues è Materia insula cursu in Brasiliam directo soluissent, aliud lium euentum sortitæ sunt: ea verò, qua Petrus Diazius cum Socijs aliquot vehebatur, ad Cubæ insulæ portum, cui à sancto Iacobo nomen est, fluctibus & procellis adeò labefactata peruenit; vt eam relinquere planè sibi necessarium duxerint. Sed cùm alia esset ibi nulla, ad Abanam eiusdem insulæ portum, in Orientem procedere statuunt; ac tridui primùm iter emensi pedibus; & quidem excalceatis, imbre denso atque perpetuo, via teterrima; difficultatibus præterea vt in eiusmodi regione, maximis; exiguo & aperto sese commisêre nauigio, ventis pluuiæque adeò expositi, vt non commeatus modò corrumperetur humore nimio, sed & ipsa quibus erant induti vestimenta pæne putrescerent. Eo nauigio quattuor & septuaginta leucas Abanam vsque prouecti, maioris formæ naui in eo portu conducta, Augusto mense denique ad insulas Tertias, Aloysium regium Præfectum, & è nostra Societate Franciscum Castrium, & quinque fratres qui antecesserant, assequuntur. Hic Aloysius, nauali turba vehementius imminuta, quod & ex oneraria ipsius, in tam difficili ac diuturna mensium quindecim nauigatione viri sexaginta perierant, & ad Antillas multi substiterant; multi etiam laboribus periculisque defingati, mutato consilio in Lusitaniam inde reuerterant; cùm superesset vectorum & nautarum vix quod in vnam satis esset onerariam (in quibus tamen ipsis fœminæ quinque & viginti, imbelli cum puerorum grege numerabantur) redactis in vnum omnibus, captum iter vnica naui peragere instituit; soluitque feria quarta, octauo Idus Septembris. Porro è Societate nostra (totidem alijs ferè tempestate disiectis, de quibus nihil dum certi compertum est) quattuordecim aderant,

rant, Patres duo, Petrus Diazius & Franciscus Castrius; duodecim fratres; Alfonsus Fernandus, Gaspar Goes, Andreas Pais, Ioannes Aluarus, Petrus Diazius, alter eodem, quo Sacerdos nomine; Fernandus Aluarus; & ex nouitiorum numero; Michael Tarraconensis, Fra-ciscus Paulus, Petrus Fernandus, Sebastianus Lupius, Didacus Fernandus, Didacusque Caruallius. Dies octo in alium Oceanum prospero flatu prouecti, naues quinque soleam occidente conspiciunt, quarum erant Gallicæ quatuor, vna Anglica. Eæ, dissimulato in noctẽ vsque consilio, conuersis deinde repente proris, vento secundo nauem nostrã insequũtur. Id vt animaduertit Aloysius, nauis (id quod erat) & hostes esse, & hæreticos; aduocata statim concione, socios nauales ad prælium acriter incundũ hortatur, mortemque vt Christianos deceret, pro Catholica religione fortiter oppetendã. deinde arma expediri, culcitras locis opportunis prætendi, saxorũ vim cõgeri, sulphurei pulueris cados, pmi celeriter imperat: dispositis denique ad pugnam stationibus, peccata ritè confessus est ipse, & cęteri quibus ea nocte cõfitendi spatium datum est. verùm inalbescente iam die, rostrata hostium nauis ex earum genere, quos Galeones appellant, ad nostram appropinquauerat, amplior & eminentior multo; duabusque tormentorũ significationibus, de more, jusserat à Lusitanis vela submitti. Cùm illi nequaquã parerent; tum hostes facto ter in onerariã impetu, quinque ex eorum numero occidunt, septemdecim, eosq; ferè omnes in cruribus vulnerant, sic, vt funibus, ne caderent, altera manu apprehensis, non nisi altera decertare possent. Et quamquam hæretici è superiore admodum loco pugnabant; haud tamen incruentum eis fuit certamen: siquidem & initio dimicationis de suis ferè viginti amisêre, vulneratis præterea circiter vndecim; & deinceps tribus bombardæ ictibus læsi grauissimè sunt, quorum vno diffractus malus & vela prostrata; altero perforatum carinæ latus non sine magno eorum discrimine aquas accepit; tertio discerpti decem simul hæretici: quę quametsi erant omnia non leuia incommoda, nihil tamẽ

hostes æquè perturbauit ac vela deiecta, prorsus vt de se
actum iam arbitrarentur. Tum verò ex ipsa desperatio-
ne omnibus connixi viribus, quartùm iam nostros inua-
dunt, & minore quàm putauerant negotio superant.
decē quippe non amplius propugnatores erant relicti,
quorū quinq; in prora collocati, primo impetu cecidē-
re. Itaq; patefacto iam aditu, hæretici ad sexaginta vi ma-
xima irrumpunt. quos Aloysius, cùm duas ferreas glan-
des alteram accepisset in pectore, alterā in crure, quamq̄
exhaustis iam corporis viribus, magno tamen animo cō-
stituit opperiri; gladioq;, & scuto nunquā abiecto, ad ex-
tremum vsq; spiritū dimicauit egregiè. Eius morte à re-
liquis deditio facta. quæ tamen ad mitigandam hostium
crudelitatē minimè valuit. nā diabolicis instincti furijs,
obuios quosque obtrūcant: Aloysium, ignari quis esset,
nundatum, itemque aliorū corpora multis adhuc spirā-
tibus, in vndas proijciunt. Versus deinde in Sanctorū re-
liquias, & sacras imagines furor, quarū erat ingens in ea
naui numerus. Has hæretici Catholicis per vim extor-
quere, trahere per tabulata, calcare pedib⁹, in ignē deniq;
gratulabundi conijcere: simul, ore impurissimo, in San-
ctos quorum erant illæ reliquiæ, blasphemias euomen-
tes, quas horret animus scribere. quin etiā, repertas vige-
simo post die statuas duas, alterā sacratissimæ Virginis,
alteram Angeli, elatas in publicum, sacrilegis fregere
manibus, caput Angeli per ludibriū tota naui circumfe-
rentes. Tertiū & trigesimum vagati diē, capto etiam Al-
garbiensi nauigio, prædam exposuêre postremò ad Ce-
uium promontoriū oræ Callaicæ Classi præpositus erat
Ioannes Cadauilius Gallus, hæreticus vehemens, & Ec-
clesiasticorum ordinum inimicus acerrimus: rostrata ve-
hebatur eadem, qua Iacobus ante Soria Ignatium Are-
bedium & comites ceperat & occiderat. In Aloysium ve-
rò præfectum incidêre Caluiniani, cū ab insula Gomera,
eā depopulati, soluissent. atq; is fuit Aloysij & Lusitano-
rū obitus. cui⁹ viri de fortitudine virtuteq; frater noster
ita multa cōmemorat; vt pro certo habendū sit, animam
eius in cœleste domiciliū cōmigrasse. Nunc veniam⁹ ad

nostræ

nostræ Societatis homines, q̃ maximè nobis propositũ
est. Ij, cũ hostes infesti aduentarẽt, à media nocte ad lucẽ
usq; expiandis per Confessionẽ criminibus quisque suis
vacarunt. Deinde tabulata subire iussi, nõ nisi cõmisso p̃-
lio ascenderunt ad animãdos milites, cibo recreãdos, &
curãda vulnera. Sed quo tẽpore facta est deditio, in sum
ma naui, præter Castriũ exstabat eorũ nemo: namque is
paulo ante ad excipiendã vnius è gubernatoribus Cõfes
sionẽ ascẽderat, ad imã proræ turrim ex vulnere animã
agentis. In eo munere occupatũ, hæretici vulneribus q̃
plurimis punctim cæsimq; confodiunt, ira maxima per
citi, nimirũ eo q̃ Ecclesiæ sacramenta, ministrantem of-
fenderant. Nã in cæteros non adeo sæuiêre: in Castrium
vero certatim oẽs. Sub idem tempus Petrus Diazius, qui
ad eã vsque horã Cõfessionibus eorũ qui sub tabulatis e-
rant, operã dederat, atq; hilari semper ac sereno vultu a-
nimauerat cæteros, Gaspare Goe sequente, in apertũ pro
diit. Vt primùm apparuêre, vtrunq; Galli confestim oc-
cidunt, nec puero quidẽ ætatis admodũ teneræ parcunt,
quia Petro ægrè sese diuelli patiebatur. Atq; hoc maxi-
mè modo tres ij primo congressu cæsi ac nudati, deijci-
untur in pelagus. Tum vndecim reliqui, sedato iam pau
lùm per tumultu, sese inuicẽ plenis pietate sermonibus ad-
hortati, vltrò in editiora nauis euadunt: nec modò, latẽ-
di caussa, in cæteram turbam sese non inferunt; sed etiã
in vnum, dedita opera, conglobati omnes, apertè profi-
entur se & eiusdem esse religionis cuius tres modò per-
empti, & q̃què paratos ad mortẽ cõmunis Domini gra-
tia subeundã. Quos, circũfusi cõfestim hæretici, dictis fa
ctisq; eo die toto contumeliosè ac petulanter illudere ac
lacessere non desinunt, cũ illi responderent nihil, nisi si
quid ad honorem Dei, vel ad dignitatem Ecclesiæ Catho
licæ pertineret. Vbi nox adfuit, manus ad terga religan
tur insontibus: atque inter vinciendum, accidit vt Mi-
chael Tarraconensis è vulneribus, quæ in brachijs princi
pio acceperat, ingemisceret. Quæ res tantum abfuit, vt
hæreticos ad misericordiam permoueret, vt etiam arre
ptum furenter hominẽ, multa ingerẽtes probra, è naui

præ-

pręcipitauerint;&,ne incomitatus abiret, Franciscũque
que Paulum (nam is erat proximus) eodem impetu de-
turbarint. Cæteri omnes, vinclis (vt dicebamus) inuicis,
in Aloysij cubiculũ detruduntur: adhibitisque custodi-
bus, totam eam noctem, partemque insequentis diei, pro
pe per inediam transigunt: cũ interea superalios alij ad
ostium adessent carceris, modò læta, modò tristia nun-
tiantes: quidã etiam truci obtutu, strictis minaciter gla-
dijs fremerent: Papistæ, Latrones, ecquis erit aliquando
qui vitam vobis eripiat? & alia eiusmodi. Interea nostri,
quasi futura prospicientes, magno animo sese ad extre-
ma quæque parauerant: nec eos fefellit opinio. Nã edu-
cti è carcere, damnantur capitis. Iamque parabantur la-
quei vt suspenderentur singuli è maximo nauis malo;
cùm Pręfectus, maioris prædæ spe, quòd eos putaret pe-
cuniam, ad templum in Brasilia exædificandum, secum
attulisse, rem in præsentia distulit; sed eorum comper-
ta denique inopia, Petro Diazio, Didacoque Caruallio
ibidem relictis, septem reliquos in rostratam ex onera-
ria transferri iubet. Hic eos hæretici denuo circumsiste-
re; nec solum in fratres nostros, verùm etiam in Roma-
num Pontificem Christi Vicarium, in Ecclesiasticos ri-
tus, in Sanctos eorumque venerationem, denique in Sa-
cramentum ipsum altaris, cõtumeliosa atque impia ver-
ba proferre. ad quæ cùm illi fortiter admodum respõde-
rent, cædebantur pugnis, alapisque frequentibus, defen-
sores Catholicæ fidei: quin etiam exquirebantur diligen-
ter in summis capitum verticibus, sacræ quas appellant
coronæ, quarum hæretici si quas inuenerant, has vero i-
terum iterũque singuli tundere: & simul iurgijs & male
dictis in eosdem inuehi cùm alijs multis, tum illis præ-
sertim: canes, fures, veteratores: per vos stat quò mi-
nus conspirent vniuersi mortales atque consentiant, sub
latisque discordijs ac tumultibus, tranquilla omnes pa-
ce atque otio perfruamur. Vestro scelere non modò Ger-
mania, & Gallia, verùm etiam Brasilia, atque adeo toto
terrarum orbe praua doctrina diffunditur. Erat è noui-
tiorum numero Petrus Fernandus, faber lignarius: om-
nium

nium recentissimus ille quidem: sed apprimè humilis, & magni virtute vir. Is, initio deditionis, pileo talarique tunica exutus ab hostibus, ne deinde fallente vestitu pro seculari haberetur, & pręclarā pro Christo moriendi occasionē amitteret: aggregabat se ad fratres identidē, vultu oculisque ad modestiæ religionisque significationē ita compositis, vt vel ex eo satis intelligerent hęretici, hominem esse de nostris. Quo etiam vehementius irritati, caput eius arreptum, vtraque manu subrigere, colaphis petere, digitis oculos aperire, palpebrasque distendere, pauillos denique mento subdere, ne vultum dimitteret. ad hæc illum cōtumelijs incessere eiusmodi: Canis, attolle faciem: frontem exporrige. quæ ille nimirum excipiebat tanta non solùm animi æquitate, sed etiam oris hilaritate, vt eo bono se indignum existimans, conuersus ad Deum, diceret: Quo meo mihi merito hoc tribuis, vt pro te patiar, Domine? Per hanc simul procacitatem atque sęuitiam hæretici cùm sese miseri diutius oblectassent, alij demum aliò varios in vsus digressi sunt; spatiumque fratribus datum ad inflammandos mutuis cohortationibus animos, viresque recolligendas: quo in genere Petri maximè Fernandi, eius quem modò dixi caritas ac virtus enituit, cùm in singulos cōgressus, lætissimo semper vultu, cæteros ad constantiam ac fidē accenderet, atque ad agnoscendam insignem hanc in se Dei beneficentiam, multis rationibus excitaret. Cuiusmodi sermonibus dum se inuicem confirmant fratres, magna rursus circumuenit eos hæreticorum manus. Instituitur de religione certamen: ex quo, vt genus videatis, vnum attigisse sat fuerit. Oppugnabant hæretici supplicationes & preces, quibus auxilium à Sanctis more catholico exposcimus. qua in disputatione acrior coortus quidam ex ijs: Nonne, inquit, cernitis, in nostra potestate vos esse captiuos? quin vos igitur Maria virgo, Sanctique, quorum opem implorandam affirmatis, è manibus nostris eripiunt? cui fratres: Si expediat nos esse superstites: Beatissima Virgo Sanctique, & vitā nobis à Domino, & libertatem obtineant vtique: sed quia emori præstat

ſtat, idcirco non impetrant. Hæc & alia id genus reſpon-
debant fratres: quæ illi cùm ferre non poſſent, auctes
iracundia & rabie, conſputabāt ora ſubinde noſtrorum:
quin etiam quodam Alphonſi Fernandi reſpōſo permo-
tus vnus ex ijs, furēſque: ob idipſum, inquit, quod ita di-
xiſti, peribis. cui Alphonſus, vtpote Prominiſter: Non ſo-
lus ego, ſed omnes planè mori parati ſumus. Atqui ex-
ſpectate (ait hæreticus) moloſſi canes, caput egomet vo-
bis præcidam, voſque (meam fidem teſtor) in mare pro-
ijciam. Hac altercatione in cœnam vſque ducta, diſce-
dunt hæretici: fratres verò tempus nacti rurſus moleſtia
vacuū, de integro adhortari ſe mutuo; diuinam opem in
tali tantoque ſalutis æternę diſcrimine expetere; Chriſti
morte cruciatibuſque memoria reperendis, ſeſe ad per-
ſeuerantiam atque ad fortitudinem incitare; Deo deni-
que pro tam præclara ſibi oblata bene moriendi occaſio-
ne gratias agere. Interea hæretici expleto epulis ventre,
animi quoque feritatem extremo ſupplicio noſtrorum
exſaturare conſtituunt: nec mora: ſingulos octoni deni-
ue circumſtant, exutoſque tunicis, quanta maxima vi,
quàm poſſunt longiſſimè à nauibus in altum eiaculātur.
Ac Petrus quidem Fernandus, & Ioannes Aluarus, natā-
di minimè periti, fluctibus hauriuntur illicò; cęteri quin-
que vnum in locum diuinitus congregati, diu ſeſe ſu-
ſtentant, poſtremū vale ſibi dicentes inuicem, ac veniam
inter ſe delictorum petentes. Didacus verò Fernandus,
quem vnà cum Sebaſtiano Lupio (qui deinde ſuperſti-
tes ambo fuêre) ſub noctē hęretici quidā quaſi diuino ſu-
ſu, cibo potuq; refecerant, validus viribus, claſſem, quod
è repentina pluuia venti quieuerant, tardius euntē aſſe-
quutus, & neſcio quo pacto in vnam nauium acceptus,
Diuinæ conſilio prouidentiæ manſit incolumis. Luctan-
tur cum fluctibus reliqui, & quamquā in ſumma difficul-
tate ac defatigatione, Apoſtolico Symbolo, precibuſque
fundendis ad Deū, ſeſe contra ſpiritales nequitias cōmu-
nire non deſinunt. iamq; nox erat media, cum Alphōſo
Fernādo in verba præeūte, certos è quinquageſimo pſal-
mo verſiculos decātare cæperunt, atq; illum præſertim:
Tibi

Tibi soli peccaui,&c. Verùm lassitudine tandem victus, & aquarum vi obrutus Alphonsus extinguitur, spectata probitate,ac religione vir,cuius præcipuè robur animi ac virtus in hæreticis modò refutandis eluxerat. Hūc aūt eo consilio è Lusitania secum abduxerat Azebedius, vt Philosophiam,cui magna cum laude vacauerat,in Brasilia prouincia profiteretur. Alphōsum secutus est mox, Iesum inuocans,Andreas Pais:postremus omnium Fernandus Aluarus mergitur. Tum Sebastianus Lupius in nocte medio,nocte intempesta,dēsis tenebris,imbre maximo derelictus,elatum sorte quadā in classe lumen emicans intuens,mille circiter &quingentorū passuum inter sese distantes consequitur naues;quarum ad vnā,item quæ alteram accedens,& vt admitteretur suppliciter postulans,cùm acerbè minitantes hostes, intentaque in se tela sensisset;quasi ad extremum perfugium, contendit ad vnam è scaphis:cuius ad marginem stans fortè quidā hæreticus paulo mitior,tum Sebastiani angustijs, tū etiam fortassis ab se desertę veræ fidei religionisque recordatione commotus,excepit hominem: penulaque contectum,ac furtim in nauem impositum,commentis qui busdam hostiū furori atq; immanitati subtraxit. Duos autem illos qui in Lusitanica naui relicti fuerant,eodem genere mortis,eadem animi magnitudine defunctos accepimus. Porrò nobis hæc omnia Sebastianus ipsemet Lupius exposuit. nos totam rei gestæ seriem his consignauimus litteris eidem Sebastiano recognoscendam ostendimus: cuius ille narrationis veritatem ac fidem suo rursus testimonio comprobauit. Quo etiam studiosius fecimus,vt hanc ad vos mitteremus epistolam,rati eò vobis gratiorem futuram,quò certiora perferret. Quod reliquum est,vestris omnium sacrificijs,precibusque,nos etiam atque etiam Domino commendari percupimus. Olisipone. v. Idus Decemb. MDLXXI.

FINIS.

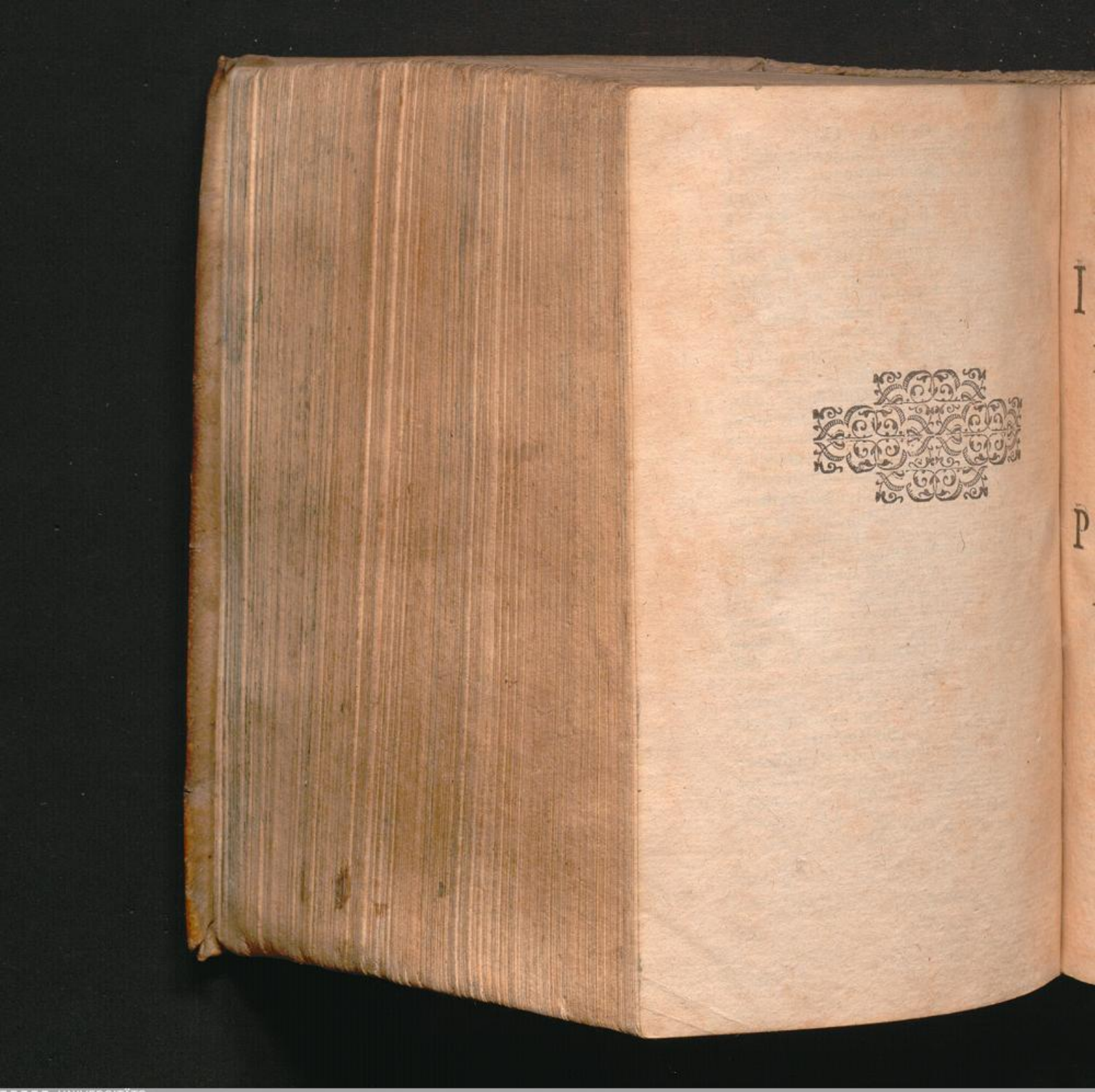

IGNATII LOIOLAE VITA

POSTREMO RECOGNITA.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CLAVDIO AQVAVIVAE PRAEPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESV

Ioannes Petrus Maffeius S. D.

QVAE parens & conditor nostræ Societatis Ignatius, auctore ac duce Deo gesta in terris, ea profectò dignæ sunt, in quibus commendandis immortalitati, scriptorum omnium certet industria. Id scilicet fuit caussæ, cùm in eo munere alij non sine pietate & ingenij laude versati sint, cur ego quoq; delatam olim ad me à Patre nostro Euerardo nonnullam huiusce prouinciæ partem, neq; ita grauatè receperim; & receptam, si minus cum apparatu & copia, certè cum fide curaque, Deo adiuuante confecerim. Nec sanè dubium, quin, qui talem mihi laborem iniunxerat, huic potissimum laboris eius & operæ fructus ac prima libamina deberentur. Nunc, quando, priusquam in vulgus exirent lucubrationes meæ,

nes meæ, ad beatos ipsius Ignatij complexus, vti speramus, ille decessit; ei nempe qui in vtriusq; Præpositi locum & curas nutu diuino successit, optimo iure dicendæ fuerunt. Ac tibi quidem, Pater humanissime & optime, in præclarum illud exemplar dies noctesque intuenti, minime dubito quin opus hoc qualecunque, gratum acceptumque futurum sit. Cæteris vt perinde iucundum ac fructuosum accidat; nimirum, ab IESV, tuis incensis officio & caritate precibus & sacrificijs impetrabis.

IGNATII VITÆ LIBER PRIMVS.

Ortus eius, & educatio. *Cap. Primum.*

IN ea Hiſpaniæ regione, quæ ad Pyrenæũ pertinet, ac vulgi ſermone Guipuzcoa nominatur, in primis clara eſt Loioleia familia. Eius familiæ princeps Bertramus, Ognis & Loiolæ dominus, quæ loca ſunt in finibus vtriuſque Aſpeithiæ, in matrimonium duxit Marina Sone, æquè clari generis fœmina, quinque ſuſcepit ex ea filias, filios octo: quorum minimus natus Ignatius is, quem Societas Ieſu parentem agnoſcit, cuius de vita & moribus, quæ nobis fuerint compertæ, in vnius Dei gratiam gloriamque litteris mandare decreuimus. Hiſce ergo parentibus natus Ignatius eſt anno poſt Virginis partũ M.CDXCI. regnantibus in Hiſpania Fernando & Eliſabetha, cognomento Catholicis. Ac de prima ipſius pueritia id vnum conſtat, haud ſecus quam vera diſciplina educatum à ſuis fuiſſe; atque ab ipſis incunabulis, vt in opulenta domo, profanos admodũ hauſiſſe ſpiritus: deinde litteris vix dum à limine ſalutatis, cùm eſſet eximia & animi & corporis indole, euenit vt in Fernandi regiam à patre miſſum, veteri Hiſpanarum more, quo in regno principum liberi ea fere conditione ac iure naſcuntur, vt maximus ætate dumtaxat primo

nio imperioque succedat; reliqui, siue ad acuendam gentis industriã, siue ad familiæ splendorẽ in vno capite retinendum, portiuncula quadã hæreditatis aspersi quę tenuem in victũ cultumq; sit satis, vel studijs doctrinæ militiæve dant operam, vel aulæ regumque præsidio ad opes gloriamque nituntur. Hic ille cùm honorarios inter ephebos aliquãdiu apparuisset, aulicis imbutus moribus ad Antoniũ Manricum sese contulit Naiarensiũ ducem, exijs, quos in Hispania magnates appellant; quo cũ Loioleiæ genti necessitudo vetus intercedebat. Atque apud hunc domi forisque in honore habitus, rei militaris tyrocinia posuit: & quod ijs fermè vsu venit, qui nondum cælestes delicias degustarunt, id ipsum Ignatio contigit, vt ardenti laudis humanæ studio, & communis consuetudinis impetu abreptus, cùm esset in corporis ornatu elegantissimus, equorumque, & armorum vsu præcelleret quod sibi datum fuerat temporis ad negotiationem salutis æternę, id ille miserabiliter, vt plerique mortaliũ, partim in factionum rixarumque periculis, partim in amatoria væsania, & cætera sæculi vanitate consumeret. Verumtamen inter eiusmodi vitia, & cœcos errores, præclara quædam emicabant bonæ ac religiosæ mentis indicia. Primũ enim in tanta licentia militari, tamq; corrupti hominũ moribus, quamuis animo cõsternatus esset interdum, & multis vndiq; cinctus angustijs; nulla tamẽ ipsius atrocior vnquam audita vox est, quales multæ à nefarijs hominibus in Deum, ac Dei prouidentiã vulgo iactantur. Nec solùm ab omni verborum impietate semper abhorruit, sed etiam sacra omnia sacrorumque antistites naturæ perpetuo instinctu admodum religiosè reuerebatur est. Erat præterea intactus ab auaritię sordibus, & à lucri cupiditate vehemẽter alienus: quod cùm aliàs, tum verò in expugnatione vrbis Naiaræ, quæ in Cantabriæ finibus est, perspici potuit: quã iure belli, cùm dux militi diripiendam dedisset; Ignatius, quamuis ad ipsum victoriæ pars non exigua pertineret, tamen nec præsentis prædę dulcedine, nec cæterorum exemplo adduci potuit, vt sese alienæ rei contactu pollueret; nõ Christiano

solùm, sed etiam ingenuo homine id indignum existimans. Quæ ipsius altitudo animi in priuatis quoque disidijs ac simultatibus eminebat, vt si quando ex eorum ne dignitatis (vt fit) ad manus pugnamque ventum esset, cus reconciliationi daretur, illicò vnà cum armis odium omne deponeret, & cum inimicis in gratiam planè bona rediret fide. Neque verò eidem in magnis aduersaque negotijs capessendis alacritas, vel gerendis consilium & cautio deerat. quocirca inter quosdam Cantabriæ populos graui orta seditione, legat⁹ ad eos à duce Naiarbre ui controuersias omnes magno partis vtriusque consensu & approbatione diremit: ac licet iuuenis admodum esset ætate, in agendo tamen, tractandisque hominum ingenijs, iam tum senilis quædam in eo maturitas apparebat; prorsus, vt negotiũ nullũ fermè susceperit, quod non ad optatum exitum sua lenitate ac virtute perduxerit. quamquam ob imperitiam rerum diuinarum, hæc tam egregia animi bona, & quasi talẽta non optimè collocabat interdum: ad hominũ videlicet gratiam, ac sui ipsius incrementa ijs artibus vtẽs, quas ad vnius Dei honorem & gloriam omnino referri oportuerat.

Conuersio eius ad Christum. Cap. II.

HVNC maximè in modum adolescentia, atque ipso ætatis flore confiũpto, cùm annum ageret iam nonum circiter & vigesimum, à miserabili errore, certoque æternæ vitæ periculo in rectum salutis iter summo Dei beneficio reuocatus est. Tota autem eius conuersionis ratio fuit eiusmodi. Ardebat eo tempore Hispania intestini belli tumultibus; quam nactus occasionem Franciscus Galliæ Rex, Nauarræ Vasconum quæ Guipuzcoam attingit, Henrico Alibreto regnum suo recuperandæ, cuius pater ex eo regno Ferdinando Catholici armis olim exactus fuerat; Andream Foxium, cognomento Asparotum, cum exercitu iussit in eas regiones impetum facere. qui celeritate vsus, cũ aliquot loca impe-

improuiso aduentu cepisset; cumque nobilitas Henrici cupida ad Gallum sese quotidie adiungeret; Naiaræ dux, qui Nauarræ summo cum imperio præerat, eius rei fama commotus, in vlteriorem Hispaniam ad auxilia contrahenda profectus est, Ignatio, pauciscque præterea Pompelone custodiæ causa relictis. Ac cæteri quidem, appropinquante Gallorum exercitu, magnitudine pedestrium & equestrium copiarum exterriti, & simul diffisi oppidanorum animis, tempori cedere, & vrbem relinquere omnino decreuerant: Ignatius verò, multis verbis homines ab eo consilio reuocare conatus, vbi se nihil proficere hortando perspexit, ardentibus oculis detestatus ignauiam perfidiamque, spectantibus omnibus in arcem solus introijt, paratus illam cum aliquot in præsidio relictis omni ope tueri. quo virtutis exemplo permotus alius quidam Ignatij in studio bellicæ laudis æmulus, eandem aleam subijt: reliquis verò salus, quàm aut fides aut gloria fuit antiquior. Ventum deinde in consilium est à custodibus de summa rei: cumque in tanta propugnatorum paucitate contra tantas hostium copias negarent plerique locum obtineri posse diutius, ac seniorum præsertim sententiæ ad profectionem inclinarent; Ignatius, quo erat animi & corporis robore, quàm acerrimè sese rursus opposuit, remque disiecit. Interea Galli, resistente nemine, propius ad vrbem accedunt, & magna ciuium voluntate admissi, castris ad arcem positis, præfectum præsidij ad colloquium euocant. Ille accepta fide, cum tribus dumtaxat egreditur, in quibus erat Ignatius; qui cùm ab hostibus proponi conditiones iniquiores vidisset, exarsit nimirū, easq; conditiones tam acri ac vehementi oratione cōmilitonibus dissuasit, vt ad extrema omnia perpetienda potius, quàm arcem deserendā cunctos accedēret. Nec mora: Galli omisso colloquio, acrius instare, tormentis mœnia quatere, atque diruere; vndiq; ascensum tentare: Hispani cōtra, Ignatij præsertim exemplo atque adhortationibus incitati, fortiter sese defendere, subeuntē hostem gladijs, telis, cōtis arcere; quoad Ignatio ante alios dimicāti, globi vi excussus è muro lapis,

læuam haud ita grauiter læsit tibiam; globus verò ipse quamquam impetu refracto subsiliens, dextram adeo debefactauit atque confregit, vt è vestigio semianimis alienata mente corruerit. Tum verò debilitati animis cessit, & deditio facta. Ignatium porrò stratum, vel ad colligendam clementię famam, vel etiam virtutem in hoste admirati Galli benignè suscipiunt, & in vrbem ex arce translatum, in pristino hospitio collocant, medicisque adhibitis, & rebus omnibus necessarijs diligenter curant. Huic Gallorum benignitati, pro sua animi magnitudine egregiè respondit Ignatius. quippe tantum aberat, vt eos odisset, à quibus in illam calamitatem, vitæque discrimen erat adductus, vt cùm in lecto decumberet, singulos blandè comiterque compellans, omnia fere sua in eos amoris causa diuiserit; atque hunc clypeo, illum pugione, alium thorace donarit. Interiectis deinde aliquot diebus, cùm grauius laboraret quàm vt breui tempore sanari posse videretur; ad cęteram humanitatem illud etiam additum à Gallis, vt Ignatium lectica Loiolam vsque (neque enim longè aberat) deportandum curarent. qui peramanter à suis acceptus, cùm ingrauescente in dies morbo periculosius ægrotaret, accersiti confestim vndique medici, crure inspecto, seuerè pronuntiant, ossa illa, siue id prioris chirurgi vitio, siue itineris agitatione contigerit, nequaquam esse bene locata: neque verò, nisi ea coagmentatione denuò resoluta, frustisque suo loco repositis, posse vllo modo fieri vt coalescant. Qua tam acerba denuntiatione Ignatius minimè exterritus, non modò statim ęquo animo sese paratum ostendit ad omnia subeunda, sed etiam inter ipsam curationem, quamuis esset asperrima, nullum aliud indicium dedit doloris, nisi vt coactos in pugnum digitos valde constringeret. Ex eo die morbus maiorem in modum est auctus; cumque iam Ignatius omnes ferè cibos haustusque stomacho fastidiente respueret, aliaque in eo cernerentur lethalia signa; suorum admonitu, sacris, quæ ad expiandum animum pertinent, ritè procuratis, ipso B. Petri Apostoli peruigilio, cunctis mœrentibus, eò deductus

ſtus eſt, vt medici prorſus actum affirmarent, niſi ante mediam eam noctem vis morbi remitteret. Venerabatur iamdudum Ignatius præcipuo quodam cultu principem Apoſtolorum: quin etiam eius laudes militariter olim carmine Hiſpanico celebrauerat: cuius profectò pietatis fructum non exiguum tulit. ſiquidem illa ipſa decretoria nocte per quietem videre ſibi viſus eſt eumdem Apoſtolum, optatam ſibi valetudinem diuinitus afferentem. nec ſanè in irritum ea viſio recidit: quippe continuò leuari doloribus, ciboque refici eſt cæptus. Iamque Dei beneficio periculum mortis euaſerat, magnaque ſuorum gratulatione melius habebat in dies: cùm repente animaduertit os quoddam genu ſub ipſo fœdius promi nere: quod quoniam præter cætera incommoda impedimento etiã ſibi videbat fore, quominus graphicè quã ſoleret ac vellet, ocreatus incederet (vt erat idem & patientiæ militari, & vrbanæ munditiæ & elegantiæ apprimè deditus) percontatus eſt medicos, poſſetne vllo pacto deformitas tolli. qui cùm reſpondiſſent poſſe vtique, ſed dolore omnium quos ad eam diem ſenſiſſet, maximo & acerbiſſimo, propterea quòd in eam ſedem fragmenta iam firmiter coaluerant, non dubitauit Ignatius ingenti omnium vel admiratione, vel metu, concinnum ac decorum corporis habitum anteferre manifeſto vitæ diſcrimini: ſecarique de ſententia medicorum os iuſſit, clariore etiam, quàm antea, fortitudinis ac patientiæ documento: quandoquidem in ea carnificina (quæ quò lẽnior, eò fuit horribilior) nõ modò ligari tenerive ſe nõ eſt paſſus, verùm etiam, ijs qui aderant, pauore propemodum exſanguibus, ab omni prorſus querimonia gemituque ſe ipſe continuit. Poſt hæc, doloribus magna iã ex parte mitigatis, nondum tamẽ greſſu recuperato, nec pedibus ad inſiſtendũ idoneis, interea dum iacentis corpus terreſtres medici perſanare conantur, eiuſdem animi vulnera curare medicus cœleſtis aggreditur. Cùm enim affixus lectulo Ignatius, fallẽdi temporis cauſſa profanũ quempiam librum poposciſſet ex ijs, quos antea peritũ lectitare conſueuerat; diuino planè conſilio factum

ctum est, nullus vt eo tempore domi liber esset extra
di: at verò longè meliores alij duo reperti sunt, Hispa-
co sermone conscripti; quorum alterius, Vita Christi; al-
terius (quo selecta virtutum exempla continebantur) Sa-
ctorum flores, erat inscriptio. Ea videlicet lectio salutis
initium attulit homini. Dum enim oblatos sibi libros,
varijs locis quasi aliud agens delibat, sensim capi cœp-
tus est pulchritudine eorum quæ scripta reperiebat; atq;
adeo inter ipsam lectionem, vbi quidpiam insigne cog-
nouerat, subsistere, secum ipse deliberans: Quid si pau-
rũ hoc sancti Dominici facinus, quid si hoc sancti Fran-
cisci, Deo ductus aggrediar? Neque verò, cùm hæc & alia
sibi multa proponeret, res occurrebat vlla eũ ardua, tam-
que difficilis, quam non perficere sese posse generosa
quadam alacritate confideret. Quæ cùm apud se diuinis
agitasset, emergebant rursus rerum inanium volunta-
tes, & sæcularia desideria: quorum sese nonnullis adeò
manciparat, vt dum eorum vel adipiscendi rationem
exquirit, vel potiundi spem animo concipit, plures inte-
rim horas per imprudentiam in ea cogitatione deditus
hæreret. Iamque priora illa propemodum exciderant,
accensosque nuper igniculos pietatis, voluptatum illo-
cebræ, & perniciosa rerum fluxarum blandimenta re-
stinxerant; cùm periclitanti seruulo diuina bonitas o-
pem celeriter afferebat, ex eorũ videlicet recordatione,
quæ legerat, meliorem ei mentẽ, & consilia sanora sub-
mittens. atque in hac item commentatione tamdiu mo-
rabatur, donec interuentu cuiuspiam, alio mentem ab-
mumque conuerteret. Hac ille vicissitudine, & quasi co-
flictu dies aliquot mirum in modum exagitatus, cum
in eius pectore voluptas & virtus pæne ex æquo certa-
rent; contrarias in partes magna sua perturbatione di-
strahebatur, incertus animi, hanccine viam, an illam,
cùm primùm posset, insisteret. Veruntamen inter alter-
nas fluctuantis animi propensiones illud interea, quod
blandis illis rerum fluxarum imaginibus, quamdiu pes-
sentes obuersabantur, tamdiu titillabatur Ignatij mẽs.
abeuntibus verò, succedebat illicò amarus quidam no-

pœ-

por, & ægritudo, & sibimet displicentis animi tædium. At contra, præclari illi ad Christianam laudem impetus, cogitationesque de adæquanda vigilantia & sobrietate sanctorum, de votiuis peregrinationibus, de victu cultuque in primis horrido & aspero; non modò cùm aderant animum insolita quadam iucunditate mulcebant, sed in recessu quoque, tristitia subeunte nulla, secum hilaremque præstabant. Sed enim tantùm hoc ille discrimen, sæculi tenebris occæcatus adhuc, hebesque ad subtiliora hominis interni iudicia, quasi ignotum quidpiam præteribat, quoad clariore demum oborta sibi luce, mentis aciem accuratius in eam varietatem cœpit intendere; ac denique non sine admiratione quadam animaduertit, ab illis cogitationibus, vt erant inanes ipsæ, sic se ieiunum & aridum, ab his autem, velut à pabulo salutari, lætum vegetumque discedere: liquidoque perspexit, fucata & insidiosa voluptas quantum à vero & solido gaudio & suauitate distaret. Atque hanc primam de intimis animi sensibus motibusque ratiocinationem habuisse fertur Ignatius: ad quam vbi maior deinde rerum diuinarum vsus accessit, tantam in spirituum discretione (quæ consummatæ sapientiæ virtus est) solertiam atque peritiam est consecutus, vt egregia etiam illius generis præcepta in eo libro, qui Exercitiorum appellatur, posteritati reliquerit. His ergo obseruationibus, & assiduis librorum monitis è lethali animæ veterno excitatus, anteactæ vitæ peccata, & infinitam in se Dei clementiam aliquando cœpit agnoscere; nec solùm de mutandis in posterum moribus, verùm etiam de expiandis omni ratione delictis, placandoque numine, seriò cogitare. Atque in hanc deliberationem ingressus, denuò se se ad Christi domini, Sanctorumque sectanda vestigia occulto quodam instinctu acriter sentiebat impelli, & eorum præcipuè, qui in se ipsi quàm maximè duri ac seueri exstitissent artium quippe spiritualium, & Christianæ philosophiæ rudis & ignarus adhuc, omnem ferè sanctitatis & officij perfectionem in asperitate vitæ, & in voluntaria

ria corporis afflictatione statuerat. quocirca iam tum agitabat animo, simul atque per valetudinem licerit, nudis pedibus Hierosolymam petere, ac frequenti oratione, longoque ieiunio tantas peccatorum purgatiõ suscipere, quantas videlicet ab excelso magnoque animo, salutare odiũ sui, & ardens diuinę gratię promerendę studium exigebat. Iamque rectis euntem sensibus, & optima quæque expetentem, longè vehementius excitauit diuina visio. Etenim nocte quadam vigilanti, augustissima specie, ac beatissimo lumine fulgens MARIA virgo vnà cum paruulo IESV, non modò sese palam obtendit, verùm etiam incredibili benignitate spectandam præbuit: quo viso mirificè recreatus Ignatius, tantum repentè odium fastidiumque concepit earum quæ apud cæcos mortales prima putantur, ac præsertim quæ cum inhonesta voluptate coniuncta sunt, vt omnes rerum illarum, quàm diuturno vitæ vsu, corroboratas imagines, ex hominis memoria confestim aspectus ille deterserit. Accessit ad hęc illud quoque non leue Dei beneficium, quod ei in omnem deinde vitam proprium ac stabile mansit: vt quotiescunque fabricam cœlum oculis astra suspiceret (quod sanè sæpe faciebat, ac diu) mortalia cuncta illi repentè sordescerent; & mirabili quodam æternæ patriæ desiderio raperetur.

Ad Montemserratum religionis caussa proficiscitur.

Cap. III.

INterea simul & animo & corpore conualescens, è lectulo surgere, & intra cubiculum paulatim crura explicare, atque ingredi cœpit; nihilque longius ei videbatur, quàm vt a cognatione sua, & de domo patria exiret, & præteritæ vitæ peccata quàm acerrimè vindicaret. Sed quia nondum erat ad iter faciendum idoneus, constituit interim præclarissimas qualsque Christi Domini, Sanctorumque res gestas memoriæ causa describere

bere: atque ad id ipsum exquisiti cuiusdam nitoris & elegantiæ codice comparato, quæ de virtutum exemplis præcipuè admirabatur, in eum codicem vario picturæ genere quàm compositissimis & quàm clarissimis litteris ordine referebat. Atque huic operi dū insistit ardentius, quamquam sua de instituendo nouo genere vitæ consilia mortaliū nulli aperuerat; hæc tamen tanta scribendi ac legendi assiduitas, contemptus corporis, frugalitatis amor & parcimoniæ, sermo quotidianus non ad urbanitatem, vel ad ambitionem, vt antea, sed ad modestiam, pietatemque compositus: hæc igitur, & alia non obscura immutati animi indicia, celeriter illum domesticis prodiderunt. In ijs Martinus Garzia frater natu maximus, qui demortuo iam pridem Bertramo in dominatu, reique familiaris administratione successerat, suspicatus id quod erat, Ignatium vel morbi vexatione, vel eorum quæ legerat admonitione compunctum, ac pertæsum vitæ prioris, nouum aliquid ac magnum moliri, atque etiam fortasse nuntium rebus humanis, velle remittere, commotus animo vehementer, hominem seuocat, varijsque interrogationibus blandè pertentās, ad extremum per communes parentes, perque fortunas omnes obtestatur & obsecrat, videat etiam atque etiam quid agat, quò progrediatur, neu quid noui consilij capiat, quod vel ipsi munitum & exploratum ad gloriam & opes iter impediat, vel sempiternam Loiolæi familiæ dedecoris notam inurat. Ad quæ Ignatius breuiter, quò se quàm primùm à fratre expediret, satis memorem fore sese respondit officij: & simul, quoniam de recuperata propemodum eius valetudine ad Naiaræ ducem nuntij venerant, in oppido finitimo, cui Nauarreto nomen est, eo tempore commorantem; veniam à fratre petijt ducis pro amicitia reuisendi; ac per eam causam, duobus dumtaxat assumptis famulis, eques in viā se dedit, ac breui Nauarretum peruenit incolumis. Ibi ducem amicosque ita salutatis, vt arcana consiliorum suorum quàm accuratissimè tegeret, simul etiam certa pecuniæ summa in vsus pios insumpta, Barcinonem petere;

tere, vt Hierosolymas inde contenderet, famulosque dimittere statuit, quò liberius remotis arbitris in suum sæuire corpus, & debita vitæ licentius actæ supplicia à semetipso posset exigere. Solus ergo per summam dissimulationem Nauarreto profectus, primùm omnium religionis caussa celeberrimam beatæ Virginis ædem ibi re decreuit, quæ in Monteserrato à monachis Benedictinis incolitur, estque Barcinonem è Nauarra petentibus minimè deuia. Deinde reputans apud animam suam partim voluptates, quibus antea indulserat, partim etiã periculosum & graue bellum, quod sibi rursum à carnis illecebris, atque ab inferioris animæ viribus imminebat; omni ratione se contra domestici hostis insidias muniendum est arbitratus. Ergo non solùm institutam, ex quo die Loiola discesserat, cõsuetudinem obfirmato retinuit animo, vt singulis noctibus pœnæ nomine se acerrimè verberaret; sed etiam ratus nullum continentiæ præsidium posse firmius inueniri, quàm Dei matris eiusdemque Virginis perpetuæ patrocinium, recenti præsertim illius in se clemẽtia ac benignitate inuitatus, in eius maximè clientelam fidemq; cõfugit, ac studio virtutis incensus illicò fecit vt eidem Virgini Beatissimæ sese irreuocabili voto castitatis obstringeret. Quod religiosi animi obsequium & sacrificium pro sua infinita bonitate ratum & gratum Deus ipse videtur habuisse; quandoquidem ipsa Virgine deprecante videlicet, ex eo tempore ad extremum vsque diem Ignatius planè omni sensu libidinis caruit. Cæterùm quò facilius omnes intelligant, quàm sit periculosum & anceps, in Christianæ philosophiæ curriculo sine rectore ac magistro versatiuũ omittã hoc loco quod ambulãti in feruore spiritus per eos ipsos dies Ignatio contigit. Erant eo tempore in Hispaniæ finibus, Maurorum multæ reliquiæ: quos nefariæ superstitioni Mahometis addictos, Fernandus Catholicus haud ita pridem è suo pepulerat regno. Ex ea igitur fæce quidam insidens mulo, Ignatium fortè assecutus, comitem sese illi adiunxit; ac nõnulla primùm (vt fit) de itinere sciscitantur, varijs deinde sermonibus eo de-

eò deuentum est, vt de singulari MARIAE virginitate dissereret quam cùm nefarius ille ante partum quidem integram illibatamq; fuisse fateretur, à partu verò nequaquam; contra Ignatius ab eiusmodi errore quibuscunq; poterat rationibus hominem reuocare contenderet; post multam altercationem magis magisque obstinatus impius ille, cùm oblatam sibi veritatis lucem intueri nollet, repente non sine rabie quadam subditis mulo calcaribus antecessit, seque celeriter ex Ignatij conspectu proripuit. Quo facto vehementius irritatus Ignatius, parum abfuit quin citato gressu persequeretur abeuntem, & pugione confoderet; facinus indignum existimans non tam contemptum relictumque superbè se, quàm de summa castimonia & sanctitate Reginæ Angelorum ausum fuisse vilissimum caput ore polluto detrahere: cumq; militari etiam tum spiritu religionis officijque momenta perpenderet, sese vix pietati satisfacturum putabat, si tantas blasphemias pateretur inultas, neque ab impuro dæmonis mancipio pœnas petulantis linguæ reposceret. Verùmtamen incitatum iam generosi pectoris impetum retardabat suspicio latentis in tam speciosa cogitatione piaculi; metusque probabilis, ne per hanc animaduersionem, & cœlestem numen, & eam ipsam quam defendere conabatur, Virginem offenderet. Cùm igitur multa secum agitasset, motu corporis pariter atque animo varius; ad extremum, sanè quàm præcipiti consilio statuit ad biuium vsque procedere, vnde Maurum ex habito colloquio ad proximum pagum nouerat diuertisse. in eo biuio laxatis omnino mulæ, qua vehebatur, habenis, ita de re tota interpretari, vt si bestia ipsa per se Mauri vestigijs insisteret, non dubitaret quin accepta futura esset vltio Maiestati diuinæ: sin minus, pro certo putaret, nequaquam id à se officij Deum, Beatamque Virginem postulare. Hac ille mente processit ad biuium: cumq; pagus ille, quem diximus, abesset diuerticulo passuum non amplius quadraginta, via facili ac spatiosa; planè diuinitus factum est, vt sponte sua iumentū angustiore via Barcinonē ver-

sus

ſus iter arriperet. Atque hunc in modum Ignatius in tē
tam graui, nullo pia ipſius ſtudia regente periclitans, le-
thalis noxæ crimen felicius effugit, quàm ſapientius in-
de progreſſus ad vicum à Monteſerrato haud longe di-
ſtantem, de peregrinatione Hieroſolymitana, deque ſi-
periore vita quamprimùm ineunda mirè ſolicitus, va-
torium ibi coemit ornatū, ſparteos videlicet calceos, ta-
larem è ſacco tunicam, funemque pro baltheo, tomati-
lem baculum, & in vſum aquæ cucurbitā. Quæ omnia,
vt Chriſti paupertatem non erubeſcere, & peruerſam re-
cti verecundiam deponere paulatim aſſueſceret; ſuſ-
penſa propalam ex ephippijs, ad montem vſque lætus
aduexit.

Acta eius in Monteſerrato. Cap. IV.

QVò ſimulatque peruenit, tēplum ingreſ-
ſus, ac numine ſalutato, nihil antiquius
habuit, quàm vt per ſacram totius antea-
ctæ vitę confeſſionem, contractas animi
ſordes elueret. qua confeſſione in primis
fideliter atque accuratè deſcripta pera-
cta per triduum, ſumma deinde cum ve-
neratione ad Sacramentum altaris acceſſit. Contulit
etiam cum eodem patre, qui ſibi confitenti aures dedi-
rat, omnia ſua conſilia cogitationesque de imitatione
Sanctorum, quæ ad eam vſque diem prorſus nemini pa-
tefecerat. præterea, quicquid habuit pecuniæ, totum id
in Chriſti domini gratiam pauperibus benignè diuiſit.
Dein ſilentio noctis eius, cui dies feſtus Angelicæ ſalu-
tationis illuxit, pretioſa veſtimenta quibus erat orna-
tus, quàm occultiſſimè potuit, pannoſo cuidam ex infi-
ma plebe largitus, confeſtim optato illo ſacco ſeſe aſa-
cer induit, ac fune præcinxit; dextro pedi, quod ex reli-
quijs morbi ſingulis etiam tum noctibus intumeſceret,
calceum induxit è ſparto; ſiniſtrum vtique nudum relin-
quere, & capite itē nudo prorſus decreuit incedere. Sed
quia non ignorabat plurimos pallio tenus eſſe philoſo-
phos,

thos, vestemque facilius multo mutari quàm mentem; omni ope sibi enitendum existimauit, vt illa exterioris amictus insignia, ad intimos animi sensus occulta quadam affinitate pertingerent, cumque accepisset in more positum olim fuisse, vt nobiles equites antequam in ordines referrentur, in sacris ædibus noctem vnam armati excubarent (quod in Hispania peruigilium armorum appellant) militarem illum ritum ad rudimenta Christianæ perfectionis in semetipso transferre constituit. Igitur gladio ac pugione, quibus antea mundo meruerat, tholo suspensis, nouo instructus armorum genere, totam eam noctem peruigil ante aram sanctissimæ Virginis, modò stans, modò nixus genibus, præteritorum veniam demissè precari, diuino cultui deuouere sese, ac beatam præcipuè Dei matrem intenta supplicatione propitiare non destitit. Atque hunc in modum Christianæ militiæ nomen ex animo dedit Ignatius anno post Christum natum M. DXXII. quo fermè ipso tempore, vià multis non sine admiratione quidem animaduersum est, Martinus Luther infamis hæresiarcha, magnis in Germania motibus excitatis, iussus à Carolo quinto Imperatore adesse Vormatiæ, malè pressum ad eam diē virus opinionum suarum effudit in illo conuentu palam, sedique Apostolicę & Catholicę veritati nefarium atque impium bellum temulentus indixit: vt satis apparet, cùm maximè furiam illam contra omnia diuina & humana iura, legesque sacratas obarmaret Satanas; tum ex altera parte, præter alia militantis Ecclesiæ robora, nouum etiam hunc ducem excitatum diuinæ prouidentiæ nutu, quem CHRISTVS Imperator, & ipsum, & sectatores ipsius, obligatos religionis arctissimæ sacramento, adactosque nominatim in verba Romani Pontificis, furori ac libidini hæreticæ prauitatis opponeret.

Ardores eiusdem in studio pœnitentiæ.

Cap. V.

SACRA igitur vigilia, quemadmodũ dicebamus, exacta, quò celebrium hominum, famamque sanctitatis viraret Ignatius nondum certa luce, relicto monachis iumento, pedes ipse, obuoluto etiam tum fascijs altero crure claudicans, per summum laborem à Monteserrato discessit, & è via militari paulo post deflexit ad oppidum Barcinonensis agri Minoressam (hodie Manresam vulgus appellat) nouẽ fere millibus passuum à Monteserrato: vbi antequam longinquæ & periculosæ peregrinationi Hierosolymitanæ sese committeret, sæuiente præsertim Barcinone per id tempus pestilentia, deuio & obscuro loco aliquandiu delitescere, & humilitatis Christianæ, quæ cæterarum est parens custosque virtutum, solida iacere fundamenta decreuerat. Interea mendicus ille, quem Ignatius pridie suis vestimentis induerat, cùm ex insolito ornatu in furti suspicionem venisset, illicò à loci magistratibus comprehenditur, & diuinam humanamq; frustra implorans fidem in vincla conijcitur. Cumque inter quæstionem ea sibi à viro quodam nobili clam donata iureiurando affirmaret, notasque corporis, ignarus nominis, ederet, conquiritur extemplò diligẽter Ignatius. cùm nusquam appareret, mittitur ad eum insequendum festinè viator, qui ægrè procedentem facilè consequutus, quærit ex eo, num cui quidpiam in Monteserrato donauerit. Ad eam vocem, id quod erat, suspicatus Ignatius, substitit, coactusque innocentis periculo, pauperi cuidam vestimenta sese pridie largitum esse confessus est: cumque viator porrò instaret, quis tu, aut cuias? nullum omnino ad ea verbum Ignatius reddidit. sed itinere cæpto perrexit tacitus, casum insontis apud se miserans, ac semetipsum incusans, qui ne benefacere quidem sine ipsius

cui

tui benefaceret damno, vel certè discrimine, didicisset. Vtigitur Minoressam accessit, oppidum ingressus quo diecbamus amictu, ad publicum infimæ plebis hospitium precario sese contulit; ibique sanctæ paupertatis ac pœnitentiæ studio inter egentes ac sordidos quam esse quemur vitam exorsus est. Victum ostiatim precibus infimis emendicare quotidie: totam hebdomadam, excepto die Dominico, ieiunare; in ipso cibatu simplici pane contentus, atque vbi sitis vrgeret, aqua profluente; somni parcissimus humo nuda cubare, auctoque suppli cio, singulis diebus ter sese flagellis quàm acerrimè cædere. Ad hæc, horas quotidie septenas genibus nixus in oratione vocali persistere; nam eius quæ mentalis dicitur, vsum & consuetudinem adhuc ignorabat. Præterea sacrificio matutino; Vesperarum & Completorij officijs attentissima cura semper intererat. obibat etiam octauo quoque die sacra Confessionis & Eucharistiæ mysteria. Et quoniam superioribus annis (vt diximus) & humanæ laudis famæque appetentior, & munditiarum ornatusque fuerat studiosior: vt vitium vtriusque diligentiæ pari neglectu rependeret, natalium suorum generisque splendorem, ne quis illi honos haberetur, studiosè celare; & capillum quem pro eius sæculi more promissum impensius comere curareque consueuerat, relinquere cæpit impexum & squalidum: quin etiam vngues ipsos excrescere per diuturnam incuriam pati: atque in hoc tam aspero, tamque horrido vitæ instituto, constanter id omne refugere, quod vllam posset afflictæ carni delectationem aut leuamen afferre. Itaque cum esset decoro vultu, & egregia totius corporis firmitate; detractis paulatim viribus, omnis ille vigor acerrimi bellatoris, & forma viridis iuuentæ prorsus elanguit.

Molestiæ scrupulorum, ac tentationes eiusdem. Cap. VI.

EIVSMODI vitæ cursum aliquantula securus Ignatius magno animi fruta sine vlla offensione tenuerat, nondum grauiora prælia & occultas dæmonum artes expertus, quibus in cauta mens hominum ad pręclara tendentium, si pręsertim suis viribus ipsi confidant, facilè in fraudem inducitur; cùm repente quædam illi obiicitur species, cuius, quamuis identidem apparentis, formam & figuram satis explicare non posset, multis distincta luminibus, & grato quodam splēdore collucens, quod spectrum diabolicum postea, vt dicemus, agnouit, ijsdemque ferè diebus cùm se illuuie & squalore obsitū animaduerteret, atrox illa cogitatio necopinantem inuasit: Quæ, malum, ratio te, miser, impulit, vt relicta patria, cognatis, amicisque potentibus, pedore ac diuamacie deformatus tristissimo & obsoletissimo vestitu, vel stipem in triuijs corrogares, vel inter infimas plebis minutæ quisquilias lateres inglorius? nonne intermissa militiæ honoratæ stipendia, dulcissimosque æqualis conuictus, & pristinæ fortunæ cultum victumque, maiore cum tua tuique sanguinis dignitate repeteres? Hæc, & alia id genus vbi animo vehementer obiecta; auctorem sensit Ignatius illicò: & quāuis initio paulisper ea recordatione commotus, tamen vt se collegit, illam inconstanter ab se reiecit ac repulit, vt vltro etiam familiarius quàm antea, sese cœtibus atque colloquijs egentium & mendicorum insereret. qua submissione victus princeps auctorque superbiæ, rursus Ignatio templum ingressum ti ad officia diuina celebranda, quibus mira cum attentione ac perseuerantia quotidie dabat operam, vt diximus; incępti operis molem ac difficultatem ita repræsentauit, quasi eius ærumnas & incommoda miserans diceret: Hem infelix Ignati, annis vtique sepeuagina, quot

quot ætas tua recipit, in tantis tibi laboribus, in tanta vi-
æ asperitate degendum est: quos tu præsertim vrgente
senio, tolerare qui poteris? Tum ille fortiter, nec sine cō-
temptu: Quasi verò, inquit, mihi tu vel vnius diei spati-
um præstare possis. Hæc duo prima post conuersionem
Ignatius de summa rerum certamina subijt: quorum v-
troque turpiter superatus humani generis hostis, vbi se
irruptione & aperta vi nihil proficere intelligit, longè
diuersa bellandi ratione, dolo cuniculisque grassari con
stituit. Neque abnuit Christus, pugnarum eiusmodi iu-
stissimus arbiter: qui vt neminem supra id quod potest,
oppugnari permittit, sic militibus suis, quos gratiæ diui-
næ præsidio, & liberæ voluntatis arbitrio ad omnē vir-
tutem exercet, ne parta semel victoria per otium torpe-
ant, nouam in dies glorioſi triumphi materiam deesse
non patitur. Est igitur in dæmonis artibus, quas ad bono
rum perniciem assiduè meditatur, illa vel pessima; vt
quos ita videt studio virtutis ac religionis addictos, vt
inde terrestrium vel honorū spe, vel commodorum &
voluptatum illecebris auelli nō possint, hos per speciem
ipsiusmet honesti quod adamarunt, ad immoderatam
medium & carnis macerationem acrioribus incitamen-
tis impellat, eosdemque præteriti temporis piacula re-
putantes, ac cælestis iræ seruili metu perculsos, in singu-
la momenta misero quodam angore solicitet. id autem
eo consilio, vt vel planè defecti viribus, per caussam re-
parandæ valetudinis paulatim ad socordiam atque ad
ignauiam delabantur; vel assidua scrupulorum agitati
molestia, dum se ipsi calumniari non desinunt, si minus
acrtia, certè defatigatione ac lassitudine ab incæpto
desistant. cuius vtriusque cladis vtinam ne tam multa
nobis quotidie exempla suppeterent. Hæc igitur eadem
Ignatium quoque in discrimen adduxit. Obtinue-
rat ille (quemadmodum dicebamus) ex quo sese ad Chri
stum adiūxit, in summa vitæ austeritate perpetuam ani-
mi tranquillitatem atque lætitiam; quam ne ex quotidia
na copia vilem duceret, neu suis ipse meritis per insolen-
tiam adscriberet; ab ijs quas diximus, tentationibus cæ

 pit il-

pit illi pater cælestis vniuersam repente subtrahere, sic, vt interdum cùm maximè gaudens exultaret in Domino, tunc subitò nulla præcedente significatione, prorsus exui nudarique se omni gaudio & iucunditate semen: nec iam in precibus, neque in psalmis, neque in cæteris, quibus assueuerat, pietatis officijs vllam inueniret oriuno delectationem aut requiem: idque cùm ei frequenter accideret, attonitus rei nouitate, animo suspenso ac mirè solicito, caussas eius varietatis & immutationis inquirere, ac dubitare apud se, rectè ne confessionem in Monteserrato, quam diximus, peregisset? quidquam ne omisisset, quod ad integram criminum accusationem attineret? ac proinde num idcirco fortasse Deum adhuc iratum experiretur? Quæ ille dum anxius agitat, arrepta occasione diabolus perturbandi hominis, deque suo statu deijcendi, hanc ipsam suspicionem atque formidinem institit illi vehementer etiam atque etiam incutere. Ex eo tempore tyro vanis agitari terroribus, dies noctesque fletibus iungere, nullam capere partem quietis. Itaque dum amissam recuperare conscientiæ pacem, & hærentem visceribus pestem omni ratione conatur euellere; non satis habuit peccata vetera, quorum de confessione ambigebat, iterum iterumque apud sacerdotem exponere; sed etiam cuiusdam concionatoris monitu, qui Minoressæ per eos dies agebat, totius vitæ noxas, quotquot reuocare in memoriam potuit, in libellum relatas, quòd ad Montemserratum antea fecerat, quàm accuratissimè rursus explicuit. Sed (quòd sæpe contingit) quòd sibi adiumento fore putabat, id illi contrarium maximè. si quidem ipsa commemoratione rerum quas aliquãdo obliuisci oportuerat, fiebat vtera si quid ipsa die mitigatum fuerat, recrudesceret. Nec iam tantummodo superiorum annorum delicta occupatum animum amarissima superstitione torquebant, sed etiam præsentis temporis cura pauorque, ne inuisa Christo sua essent studia, neu Dominum suis omnibus dictis, factis, cogitatis offenderet. Quocirca multis iam rebus frustra tentatis, vnum dumtaxat occurrebat

rrebat illi remedium, nec sanè spernẽdum; vt sacerdos
pro potestate omninò sibi posthac eiusmodi suspicioni-
bus ac recordationibus interdiceret. Sed id ipsum con-
silij ad eum deferre non audebat, peruersa videlicet ra-
tiocinatione delusus, ac veritus ne sibi minus ea medi-
cina prodesset, cuius auctor ipsemet exstitisset. Inter has
ergo curas, graui pressus mœstitia cùm ita iaceret, vt nul
la iam res mitigare dolorem posse videretur; inuasit ho-
minem atrox & sæua cogitatio, vti ad luctus miseriasq;
finiendas è fenestra cubiculi (Dominicanorum ho-
spitio tum fortè vtebatur) semetipse præcipitem daret.
Quam ille cogitationem, ope diuina cùm acerrimè re-
pulisset, subijt animum firmitas & constantia cuius-
dam anachoritæ, quem in Patrum historia legerat, im-
petrandi gratia nescio quid quod vehementer optaret, o-
mni cibo tamdiu abstinuisse, quoad per eam abstinen-
tiam propitiato numine, voti compos existeret. &
quamquam periculosa admodum ea ratio videbatur,
metusque suberat, ne tam audaci incæpto Deum irri-
taret potius, quàm reconciliaret sibi; tamen tota re a-
pud se diu multumque agitata, ne quid omnino inten-
tatum relinqueret, illum ipsum rigorẽ perseuerantis in-
die sine vlla dubitatione experiri constituit, atq; ita ex-
perii, vt nihil interea de quotidiana precatione, verberi-
bus, & cætera corporis maceratione remitteret. Dies igi-
tur vnus, duo, tres, quatuor, nec tamen aut linqui ani-
mo, aut molestia liberari. itaque ad septimum vsque
diem obfirmata mente ieiunium extendit, extendisset-
que porro, ni sacerdos idem, cui sua non modò vitia,
sed etiam bona, & intimos omnes animi recessus ac
tenebras diuino quodam instinctu nudas & apertas
videbat, pro imperio vetuisset cum longius pro-
gredi, minis insuper additis, ni paruisset, illum à sa-
cra corporis Christi communione prohibendi. hac
igitur tam seuera denuntiatione deterritus, cibum
sumpsit Ignatius, & illo quidem ac postero die fuit
illi quies: tertio verò eadem illa peccata rursum
occurrere memoriæ, quarum cogitationum initia

dum admittit incautius, ac species (vt fit) speciem adducit; sensim in pristinos fluctus, æstusque solicitudinum reuolutus, cùm ex vna parte prorsus instaurandum Confessionis mysterium iudicaret, ex altera verò id sibi non modò non profuisse, verùm etiam nocuisse antea teneret; ex vehementi fluctuatione tam graue tædium præsentis miseriæ mentem eius inuasit, non quidem vt de morte oppetenda, sed vt de abijcienda seueritate disciplina, & seculi commodis repetendis magno quodam impetu cogitauerit. Verùm in tantis tenebris ac procellis nutanti, & in magnum adducto periculum, propportunè radius diuinæ bonitatis affulsit, cuius beneficio diabolica discussa caligine, totius tentationis exordia progressusque attentè considerans, liquidò comperit, omnes illos conscientiæ stimulos, vanasque suspiciones, à malo spiritu fraudulenter immissas, ac proinde sine vlla dubitatione constituit, præteritæ vitæ labes, quòd ad confessionem attineret, perpetua obliuione conterere. Atque in hunc modum singulari Dei beneficio, non modò infelicem illam sui calumniandi miseriam ac pœnam euasit ipse, verùm etiam alios curandi, qui eadem ægritudine laborarent, mirum à patre luminum facultatem & scientiam est consecutus.

Ignatij profectus in Spiritu. Cap. VII.

HISCE igitur periculis perfunctus Ignatius, ac veluti auulsus ab vbere, maiores quotidie efficiebat in solida virtute processus: & quò acrior ac diuturnior probatio fuerat, eò magis idoneus euasit ad noua omnipotentis Dei charismata capienda: in quibus fuit illud eximium. Cùm enim religionis causa ædem Pauli Apostoli extra oppidum peteret, & in ipso itinere ad Rubricatum amnem, qui Minoressam interfluit, constitisset; nec opinanti repente diuina quædam obortа lux est tanta, tamque mirifica, vt momento pene tem-

poris nullo magistro quā plurima clarè perspexerit non
solùm de fidei Christianæ mysterijs, verùm etiam de a-
lijs vel subtilissimis philosophorū quæstionibus atque
decretis: quasi nitidissimo quodam in speculo perspicuè
cerneret ea, quæ post multam accuratamque lectionem,
maximosque labores ac vigilias vix demum solēt homi
nes intelligentia comprehendere: atq; in eo cælesti pror
sus intuitu, non sine summa animi voluptate diutius ac-
quieuit. Quo tanto, tamque insigni accepto beneficio,
cum ad agendas Domino gratias accessisset ad Crucem
in propinquo defixam; oranti sese denuo in aëre spe-
ctrum illud obiecit, de quo diximus antea, sed (quæ ni-
mirum virtus ac potestas est Crucis) nequaquam pari
splendore vel pulchritudine. itaque quòd suspicatus pri-
dem Ignatius fuerat, tum denique clarè perspexit esse de
monium: eodemque deinde sæpius apparente, tantū ab-
est vt moueretur, vt illud etiam baculo per contemptū
abigeret. Atque eius fere generis per id tempus planè di-
uinus alia multa percepit. Quodam die, dum indicta
publica supplicatione Minoressæ religiosum agmen in-
struitur; & Ignatius interim beatissimæ Virgini psallit,
insistens gradibus templi Dominicani; subitò in Deum
ua rapta mens eius est, quasi per apposita quædam, & ma
xime illustria symbola, Trinitatis ipsius numen augu-
stissimum cerneret distinctum personis, vnum essentia.
Qua visione tanto gaudio est delibutus, vt neque in ip-
so mox agmine lacrymis & singultui crebrò tempera-
re valuerit, neque verò totum eum diem alia vlla de
re, nisi de sanctissimo illo fidei Christianæ mysterio dis-
putare: idque tanta similium & exemplorum varie-
tate & copia, vt cuncti obstupescerent. quinetiam per
eos ipsos dies non dubitauit homo litterarum propemo
dum ignarus, librum de Trinitate conscribere quoquo
potuit stylo: vsque adeo cœlestes typi quos diximus, in
eius memoria atque intelligentia diuinas illas rerum al-
tissimarum notiones impressérant. Ac licet antea quoq;
& monadem in triade, & in monade triadem sanctissi-
mè coleret, suasque & naturæ diuinæ communiter, & se

paratim singulis personis preces hymnosque persolue-
ret; ab hoc tamen raptu longè studiosior & ardentior e-
nasit in eodem officio pietatis; eamque laudabilē cōsue-
tudinem ad extremum vsq; vitæ retinuit, sic, vt præcipu-
am caperet voluptatem, & proprio quodam sensu rerum
cælestium afficeretur, quotiescunque sanctissimæ Trini-
tati sacra perageret. Neque verò fuit hic finis mirabiliū
visionum: siquidem rursus per significationes arcanas,
& mystica quædam exempla, oblatus est eius mentimo-
dus ipse, quē in huius vniuersitatis molitione summus
ille rerum opifex tenuit: quas illustrationes atque do-
ctrinas, vt omnino vires naturales excedunt, sic postea
negabat Ignatius posse verbis adumbrari, nedum expri-
mi. Præterea cùm sacrificio Missæ in eodem templo Do-
minicano interesset, dū à sacerdote de more hostia salu-
taris attollitur, apertissimè vidit Ignatius illa specie Chri-
stum Deum eundem & hominem verissimè contineri.
Factum est etiam aliquando (idque ipsimetque interfuē-
re, testati sunt) vt alienatus à sensibus, à Cōpletorio Sab-
bati ad alterum vsque proximi Sabbati Completorium
in altissimo quodam excessu perstiterit; qua ipsa hora,
multis adstātibus qui rei totius euentū attente cuspecta-
bant, quasi è profundo somno excitatus, repente subtilia
oculos, Iesum perquàm suauiter inuocans, atq; interim
pij quidam homines mortuum rati, vtique terræ man-
dassent, nisi contemplati omnia diligentius, ac per tenu-
to corpore, latentem in eo vitam ex tenui cordis palpita-
tione sensissent. Ad hæc, intento precationi, sese non se-
mel tum Christus Dominus, tum Virgo mater ostendit,
quibus, & alijs id genus clementiæ diuinæ subsidijs in
recta fide vsque adeo confirmatus est, vt etiam si nulla
exstitissent Christianæ religionis monumenta vel testi-
monia, nequaquam tamen dubitasset, ex ijs tantummo-
do quæ Deo sibi aperiente cognorat, mortem pro defen-
sione catholicæ veritatis oppetere. & qui paulo ante vix
vocalis nosset orationis vsum, paucis mensibus tantā re-
rum spiritualium peritiam, ac tantam Dei familiaritatē
est nactus, vt quidam, eius omnia vel dicta vel facta cu-

riosè obseruantes, intempesta nocte supplicantem animaduerterint (eleuāte spiritu sarcinam corporis) quatuor circiter cubitis à terra sublimem: & quidem ex consortio sermonis Domini (quòd de Moyse scriptum legimus) tota facie mirum in modum radiante.

De studio collato ad proximos adiuuandos. Cap. VIII.

QVAE omnia, quamquam egregia atque expetenda per se, tamen eò pluris erant in Ignatio facienda, quò magis erant cū aliorum fructu & vtilitate coniuncta. Nam in cęteris ornamētis ac beneficijs, quæ in eum Deus plena manu cōgessit, illud equidem vel præcipuum duxerim, quòd in tanto perfectionis ardore non dedit illi spiritum solitudinis, animumve vni sibi vacantem, sed Christianæ propagandæ fidei cupidissimū, ac mirè studiosum diuinę glorię, salutisq; communis. Cùm igitur acta eius in Monteserrato (quamquā ea ipse occultissima voluerat esse) institutamque vitæ asperitatem ac sanctimoniam vicinis loca fama vulgaret, ac nobilitatem viri præcipuè, rumor (vt fit) etiam in maius attolleret, tingens hominū concursus ad eum fieri cæptus partim visendi gratia, partim etiam consulendi; quos ille vt omni conatu quàm acerrimè ad Christum adiungeret, neu squalor ille nimius, & diutina illuuies ad se adeuntibus terrorē incuteret; primum deponere sordes, & externū corporis habitum cępit aliqua ex parte componere: deinde cùm intelligeret difficilem in primis & ancipitem esse curationē animorum; quò cautius rectiusque in re tanta procederet, ope diuina suppliciter etiam atque etiam implorata, suæ cōuersionis originem, ac seriem, variasque tentationum procellas ac tenebras, & subsequutam mox tranquillitatem ac lucem, quàm accuratissimè secum expendens, demum ex ijs quæ partim cælesti magistro dictante perceperat, partim etiam ipsemet experiendo cognorat, de

fru-

fructuosa ratione meditandi orandique, præcum-
seruationes & saluberrima præcepta conscripsit: qua-
ber (vt antea dictum est) Exercitiorum spiritualium li-
lo, tempore procedente deinceps ab eodem auctu-
que recognitus, & Romani Pontificis iudicio ac te-
monio comprobatus, ita multos omnis ætatis atque co-
dinis homines, tum in eligendo genere vitæ, tum in
componendis moribus, perturbationibusque solandis,
ac præsertim in retinenda constantia salutari, mirum in
modum iuuit, iuuatque quotidie; vt iure optimo vide-
tur hoc non in postremis numerandũ esse remedijs, quæ
diuina bonitas hac hominum ætate vel ad corrigenda se-
culi vitia, vel ad renouandam veterem Ecclesiæ disci-
nam clementer adhibuit. His ergo meditationibus,
quos ad bonam perfectæ virtutis frugem ignaros repe-
riebat idoneos, paulatim, & quasi per gradus capit ex-
colere: cæteros interim precibus monitisque, prout fer-
dabat occasio, à vitiorum fœditate deterreri, atque ad
studium æternæ beatitudinis incitans: idque eo liben-
tius atque securius, quòd communicandis ijs, quæ à Do-
mino acceperat, nihil interim sibi religionis ac spiritus
deperire sentiret. Nec solũm venientes ad se, benigne
excipiebat alloquio; sed etiam inuitans interdum
ab alijs ad prandium, minimè recusabat accedere; ad-
mirum eo consilio, vt ex re & ex tempore sumpta oc-
casione, qui se in Dei gratiam terrestri pauisset cibo,
eosdem ipse vicissim spiritualibus epulis, & oppor-
tuna quapiam adhortatione reficeret. Atque
hunc fere modum adiuuante Domino per-
multos ad arctam salutis semitam,
à via lata & spatiosa ra-
duxit.

Ign.

Egraui morbo periclitatur. Cap. IX.

SED in eiusmodi curam dum incumbit ardentius, nec tamen interea fere quidquam de assiduitate precandi, ac de quotidiana vitæ asperitate diminuit, morbum ex ingenti labore contraxit adeo periculosum & grauem, vt sæuiente atrociter febri proximè ad mortem accesserit. quo tempore & oppidi magistratus periculo viri permoti, publicè diuersoriū illi curarunt necessarijs rebus instructum: & præter aliam amicorum turbam, honestæ matronæ, quę viandæ pestilentiæ causa Barcinone sese eò receperant, certatim ægrotanti assidere, & nocturnas agere excubias, perinde quasi in vnius vita salus omnium verteretur. Atque his populi officijs, ac pia sedulitate bonorum, ereptus è præsenti vitæ discrimine, in id ipsum iterum ac tertiò recidit ob eam causſam, quòd nondū plane confirmatis viribus (blandimenta videlicet carnis, & veteris hominis malitiā veritus) præpropera festinatione ad pristinas occupationes corporis animique redierat: quarum pōdere oppressus, denique didicit ipse, alijsque deinde pēcipere solitus est, imbecilla valetudine minuendos labores, curandumque tali tempore, vt quantum de consuetis exercitationibus infirmitas demat, tantum ad Dei gloriam, & proximorum ædificationem æquitas animi, & exemplum Christianæ fortitudinis addat. Vetabat idem etiam corpus debito somno ciboque fraudari, multis eo tempore doctus experimentis, vt moderata sobrietate vegetatur animus, sic immoderata vigilia vel inedia vires adeo frangi ac debilitari, vt mēs earum ministerio destituta, vix munere suo fungi, aut ad contemplationem rerū diuinarū possit exsurgere. Vexatus igitur, vt dicebamus, diuturna & periculosa ægrotatione, demū ita conualuit, vt ex reliquijs morbi dolore stomachi molestissimo subinde cruciaretur: quapropter caligas induere, & panni crassioris tunica cinerea, & capitis tegumento contra sæuitiam hyemis munire sese piorum hominū benignitate precibusq; coactus est.

De illa

De inanis gloriæ vitio superato.
Cap. X.

ACCESSIT ad illa corporis ægritudinis incommoda, grauis etiam animi cruciatus, ab importuna quadam inanis gloriæ tentatione profectus. Dum enim ingrauescente morbo conscientiam suam diligentius excutit, seque ad extremum comparat nouissimum agonem; subijt illi repente, se iustum esse, atque illo pacto sibi de sempiterna beatitudine dubitandum. Cui suasioni dum resistere vi summa conatur, intelligens vt quisque sibi maximè placet, ita Deo maximè displicere; diuturnum & anceps intra sese certamen tanta tentatione metuque sustinuit, vt miris modis quotidie torqueretur, maioremque ex offensionis diuinæ formidine, quàm ex ipsa grassantis morbi vehementia internum ac solicitudinem caperet. Versabat videlicet in omnes partes hominis animum dæmon callidus, Christi permissu; & quem desperationis iaculis paulo ante superare nequiuerat, eumdem rursus nimiæ confidentiæ ac vanitatis elatione supplantare & euertere nitebatur. Sed contra eiusmodi cogitationes Ignatius & in ipso (vt diximus) morbo, & recuperata postmodum valetudine cùm diutius dimicaret; partim agendis ideireò Domino gratijs, partim naturæ humanæ fragilitatem apud se reputando; denique diuino præsidio destitutum se hoc ingrati animi vitium ita debellauit, euulsisque radicitus, vt postea quotiescunque salus animarum, aut Dei gloria postularet, sua non minus bona, quàm mala sine vlla prorsus cenodoxiæ titillatione palam & ingenuè expromeret.

Di

De profectione Hierosolymitana. Cap. XI.

INTER hæc anni fere spatio exacto, partim spiritualiũ rerum scientia instructus, partim etiam arte quadam & consuetudine regendarum animarũ imbutus, cùm nihil vulgare aut exiguũ agitaret animo, sed egregia quædam & ardua in Dei gloriam ab ipso conuersionis initio concepisset; Hierosolymam, quòd iamdudum habebat in votis, petere omnino constituit, non tam vt Christi Domini sacratissima incunabula cernere (tametsi idipsum vehementer optabat) quàm vt in conuertendis ad Euangelij lucem infidelibus qui ea tenent loca; vel operæ pretium faceret, vel certè martyrij palmam, cuius auidissimus erat, acquireret. Sed hoc suum de prædicando Euangelio consilium, vitandæ scilicet humanæ laudis causſa, nemini prorsus aperiebat: peregrinationis verò propositum, cùm necessario amicis patefecisset, multi primùm id ei multis rationibus dissuadere, obtestari etiam & orare ne populum ab se nuper è somno vitiorum excitatum ad studia virtutis pietatisque, repente desereret, neu se ipse, affecta præsertim valetudine, itineri tam longoquo, ac tam periculoso committeret. deinde cùm nec precibus, nec suasionibus eum de sententia demouere possent, instare saltem & vrgere, ne incomitatus abiret; multa posse in tam remotis ignotisque sibi regionibus, ac tanta rerum humanarum varietate contingere, quæ præsentem cuiuspiam fidelis opem solatiumque requirerent. Omnino probabilia videbantur afferre, & humano iudicio rem æstimantibus, etiam necessaria: nec verò deerãt homines impigri, peritiq; linguarũ, qui sese illi comites laboris ac periculorũ libenter offerrent. Verũ Ignatius, qua erat animi altitudine, in cælum semper intẽtus, atque à diuina prouidentia vsquaquaq; pendere mirabiliter cupiens, amicis omnia sua in eum studia profitentibus ita remisit, vt diceret, in præcipuis

homi-

hominis Christiani virtutibus, non modò fidem & caeli-
tatem esse, verùm etiam spem. Eius porrò comparandæ
gratia, certum sibi esse non modò sine viatico, sed etiam
sine comite iter id ingredi; quòd clarè perspiceret, aequa-
lia multa possunt homini accidere, peregrinanti præse-
tim, sibi quidpiam euenisset, fieri non posse quin aliqua
saltē ex parte comitis præsidio fideiq; confideret; proin-
de quidquid in eo spei locasset, id vtiq; ex ea detractum
iri fiducia, quam totam in vno Deo clementissimo pa-
rente ac rectore vellet esse repositam.

Nauigat in Italiam. Cap. XII.

HA Cigitur mēte sub initiū anni MDXXIII.
magno omnium dolore Minoressa profe-
ctus venit Barcinonem, vt in Italiam ex eo
loco traijceret. cumque peropportunè para-
tam ibi nauem offendisset, egit cum nauarcho suppli-
citer, vt se mendicum egentemque gratis admittere ac tra-
portare ne grauaretur. cui naulum quidem illi se remis-
surum promisit; ea tamen conditione, vt nauiti saltem
panis, quod erat necessarium, secum inferret. Eo respon-
so cùm vehementer angeretur Ignatius, quid commea-
tus copiam quamuis exiguam, cerneret inopiæ illius
quam sibi summam proposuerat, legibus adaersari; post
multas anxiasque cogitationes totam rem denique pe-
mittere statuit arbitrio sacerdotis, quem sibi paucis illis
diebus Barcinone, tum suæ conscientiæ iudicem, si in-
terpretem diuinæ voluntatis elegerat. Ille re cognita, Ig-
natio respondit, æqua postulare nauarchum: proinde
non resistendum esse, nec verò timendum, ne si cibum
tam vilia præsertim ac necessaria, sibi parauerit, quid-
quam idcirco contra consilium perfectæ paupertatis ad-
mittat. Tum Ignatius quamquam soluto vindum reli-
gione animo, tamen partim sacerdotis impulsu, partim
etiam metu occasionis eius amittendæ; emendicata de-
more pecunia, panes in nauem imposuit, & ne quid pre-
terea secum inferret, paucos qui superfuerant nummos

reliquit in ipso littore: deinde solutis anchoris die quinta Caietam non minus periculosa quàm celeri nauigatione delatus, Romam pedibus iter intendit. ac prima nocte diuertit ad villam militibus refertam; quibus nefaria quædam ac turpia molientibus, tanto animi ardore ac vociferatione se obiecit, vt illi partim verborum pondere, partim constantiæ miraculo obstupefacti, à flagitioso conatu destiterint. Inde laboribus maximis, cùm sæuiẽte per eos dies pestilẽtia luridus ipse ac macilentus, tectis ferè atque oppidis arceretur, denique in vrbem Romam haud ita acriter custoditam, lassitudine ac fame pæne confectus introijt ipso Dominico die Palmarum. cumque venerabundus religiosissima quæque loca obijsset, Adriani VI. Pont. Max. pedes exosculatur. Mox parãti Venetias ire, vt in Palæstinam inde transmitteret; rursum Hispani amici nonnulli, qui Romæ eo ipso tempore versabantur, profectionem dissuasêre cùm alijs rationibus, tum præcipuè nauigationis longæ & infestæ periculis proponẽdis: quippe cùm paulo ante per summum nominis Christiani æquè damnum ac dedecus, Turca Rhodum insulam expugnasset, quo nuntio videlicet omnis Italia cohorruerat. Sed cùm Ignatius ab instituta peregrinatione nullo terrore posset abduci; illud saltem hortari & orare institerunt, ne se daret in iter eiusmodi sine pecunia, tum in alios vsus necessaria, tum vtique ad naulum pro transmissione soluendum. nam vt Venetias emendicato victu peruenisset, quæ deinde ratio, quæ spes homini externo & ignoto foret, in tam remotas regiones traiectum nanciscendi gratuitum? Proinde recte amiceque suadentibus ne resisteret, iuuarique se in Christi gratiam aliquo saltem viatico pateretur. Cùm hæc, & alia eiusmodi asseuerantes pariter ac miserantes ingererent; sæpius eadem iterando, cunctantem, ac tergiuersantem denique perpulerunt, vt in ipso discessu aureos aliquot nummos acciperet. quo ille subsidio oneratus verius quàm instructus, non multum processerat viæ, cùm rem totam attentè contemplans, seque ipse accusans grauiter, quòd de fiducia diuina hu-

mano metu se deijci, fixumque paupertatis propositum oblato auro passus esset infringi; parum abfuit quin omnem pecuniam illicò indignabundus abijceret, sed quia id prodigum, ac Deo ingratum fore videbatur, decreuit certè in obuios pauperes paulatim insumere, quòd cùm alacriter præstitisset, breui & nummis omnibus vacuus, & stimulis conscientiæ liber euasit. Pergentem porrò Venetias, eadem quæ supra memoramus incommoda & difficultates itinere pæne toto vexarunt. Sæuiebat etiam tum locis aliquot fœda lues atque contagio; dispositique custodes aditus oppidorum assiduè tuebantur. Ignatium verò ex ipso corporis habitu vel in summa cæli temperie metuisses. Obsita erat squalore vestis, & horrida; color exsanguis, canum macie caput, conditi introrsum oculi, & inanes faucium sinus. quocirca fiebat, non solùm vt exclusus à diuersorijs omnibus pernoctare sæpe cogeretur in publico, sed etiam vt pallore & macie peremptum, rigentemque, prætereuntes aliquando nonnulli ceu monstrum quoddam aut triste simulacrum horrerent. Ipse verò linguæ imperitus, ignarus itinerum, cum præ defatigatione sæpe deficeret; ad Fossam tamen Clodiam Deo adiuuante peruenit, quo ex emporio breuis & quotidianus Venetias traiectus est. Ibi certior factus à viatoribus, obseruari Venetijs omnia diligentissimè, & è suspectis præsertim regionibus venientes accessu prohiberi; flexit inde itinere terrestri Imaritum, quorumdam consilium sequutus, qui idipsum periculi metuentes, faciliorem sibi ex ea vrbe Venetias transitum fore sperabant: ijdemque Ignatium adductum sibi comitem, præ imbecillitate haud ita æquatem gradus, in campis circumpadanis repente destituunt, vnius ope Christi subnixum: qui sanè pro sua infinita clementia laboranti seruulo in tanta solitudine tui nimè defuit, sed proxima nocte sese illi, quemadmodum antea sæpe fecerat, visendum obtulit; recreatumque mirificè, intra ipsa Patauina mœnia primùm, deinde Venetias sine vllo errore aut difficultate perduxit.

nemo

nemo quippe ex Patauinis custodibus ad portas, nemo ex Venetis exploratoribus ad insulas frequentiores appropinquantē (cùm nauim ingressi de more singulos vectores diligenter excuterent) Ignatium nulla munitū valetudinis tessera, ne appellauit quidē: mirantibus, cognita postmodū re, Clodianis desertoribus illis; quibus per adulterata videlicet symbola introitus in vrbē vtrāque non sine magna vel solicitudine, vel contentione patuerat. Venetiarū vrbis, in recessu intimo sinus Adriatici, ea regio ac situs est, vt leniter stagnantes ex alto aquæ illā ex omni parte circumluant. ea inclytę vrbi & ad merces copiasque inuehendas opportuna receptacula, & contra hostiles incursus munimenta firmissima sunt. Ex ijs porro æstuarijs, maiores minoresque euripi totam vrbē intercursantes, varijs mæandris ac flexibus ita distinguūt, vt, quot in partes pedibus, in totidē fere mari aditus sit; egregio sanè vel artis, vel naturæ miraculo Inde vicorū, insularū, ac pontiū ingēs numerus: vt qui diutius ibi versati non sunt, viarū locorumque modò varietate, modò similitudine sæpe fallantur. Sed contra eiusmodi ambages, certū paratumque remedium est maxima multitudo cymbarū, quę vsquequaq; dispersę, nominatim ad omnia & publica & priuata loca quēlibet haud ita magna mercede traijciāt. Ignatius naui Patauina, ex ijs quę per Medoacū flumē assiduè cōmeant, in area Marciana sub noctem expositus, cùm neq; vias ad publica xenodochia nosset, nec portitori conducendo suppeterent nummi; assuetus longo iam vsu malè cubare, sub porticu Procuratoria, quā appellant, intendentibus iam se tenebris, vacuum opificis cuiusdam fulcrum elegit, in quo fessos artus vtcumque reficeret. Tenet fama, litterisque multorū est memoriæ traditum, dum ille ibi noctem exigit, vicinum senatorem M. Antonium Triuisanum (quem ipsi multo deinde post, eiusdem ciuitatis principē vidimus) cælesti voce excitatum, increpitumq; quòd in multa vestis, mollique strato decūberet ipse, cùm interim Dei famulus peregrinus non longe à vestibulo illius ædiū iaceret in publico pauper, & omni humana ope ac solatio de

stitu-

ſtitutus. itaque ingenti metu & horrore perfuſum proſi-
lijſſe confeſtim, & quæſitum diligenter Ignatium excepiſſe perhonorificè. Sed ille poſtridie cùm in amicis veterem Cantabrum incidiſſet, à lautiore hoſpitio ſeſe ad eum familiariter tranſtulit.

Nauigat in Palæſtinam. Cap. XIII.

IBI cùm aliquandiu moraretur, in omnem nauigandi occaſionem intentus; ecce tibi nouæ amicorum pugnæ (quos illi vbiuis breui cōciliabat cognita viri virtus atque modeſtia) cum varijs terroribus ab inſtituta peregrinatione reuocare conantiam; quibus ille, Deo fretus, ita reſiſtebat, vt diceret, pro certo habere ſe, vt cætera cuncta deficerent, vel vna ſolimodo tabula quò cupiebat vtique peruenturum. Nec eum fefellit bonitatis diuinæ fiducia. Cùm enim eo anno formidine Turcarum, vt diximus, ſolito minor eſſet in Iudæum peregrinantium numerus, & quotquot erant, ſimul omnes paulo ante ſoluiſſent; deſperata iam à cæteris re, Ignatius repente fit certior, nauem in Cyprum parari patricio Veneto, prætori eiuſdem inſulæ deſignato: cumque inde non ignoraret breuem atque facilem eſſe traiectum in Palęſtinam; nullo adhibito deprecatore, cùm tamen multi nec aſpernandi ſuppeterent, ad Venetum Ducem Andream Gritum adijt ipſemet, inſigni nos minus humanitate quàm prudentia principem: ac Deo fauente facilè ab eodem impetrauit, vt gratis in Cyprum vſque deueheretur. Sed interea dum prætoria oritur nauis, in febrim Ignatius incidit, factum diuinitus eſt, probandæ ſcilicet eius cōſtantiæ cauſſa, vt quo diepharmacum hauſerat, eo ipſo nautæ ſignum profectionis ediderint. qua re minimè conturbatus Ignatius veniam petit ab hoſpite; qui pertinaciter ipſum etiam atque etiam retinere conatus, cùm nihil omnino proficeret, conſulitur medicus. ille verò ſine cunctatione reſpondet,

det, hominem ad interitum ruere. Attamen Ignatius nihilo magis immutatus, & cæleſtis nimirum medici ductũ ſequutus, felici ſanè conſilio (quòd tamen admirandum potius, quàm imitandum alijs duxerim) fluctuante etiam tum in ſtomacho potione conſcendit; factumque eſt Dei beneficio, vt ora ſoluta, inter nauigandum, ex ipſa maris agitatione tantam vim peſtiferi ac vitiati humoris euomeret, vt morbo planè leuatum ſeſe celeriter ſenſerit. Recuperata valetudine inſtitit ſuo more, quoſcunque poterat factis dictiſque ad virtutem & pietatem adhortari. cumque in eadem naui per ſummã impudentiam committi grauia quædam flagitia comperiſſet, non dubitauit apertum dedecus deteſtari pali; & impuros illos homines tanta orationis acrimonia reprehendere, vt ij facta cum nautis coniuratione mole ſtum ſibi monitorem in deſerta quadam inſula exponere, atque ab ſuo conſpectu & conſuetudine procul amouere decreuerint. quam rem odorati è vectoribus quidam Hiſpani ad Ignatium pro amicitia detulĕre, ſuadentes etiam atque etiam, vt in loquendo cautior eſſet, ſibique conſuleret. ſed ille nihilominus turpiter peccantes obiurgare perrexit, diuinæ prouidentiæ ope ſubnixus: cuius beneficio factum eſt, vt ad inſulam ſceleri deſtinatam appropinquantes nautæ, aduerſo repente vento reiecti, volentes nolentes Ignatium in Cyprum vſque peruexerint: vbi cùm ſtare ad ſalinas peregrinam nauem, de qua ſupra diximus, audiſſet; illuc itinere terreſtri ſe contulit: in eamque gratis admiſſus, nihilo plus viatici ſecum intulit, quàm in priores intulerat, Chriſto vno videlicet fretus, qui tota illa nauigatione ſeſe illi non ſemel oſtendit; eumque magnopere confirmauit; ac denique incolumem ad portum Palæſtinæ perduxit.

Palæstinæ loca sancta perlustrat. Cap. XIV.

INDE cum cætera peregrinorum verba progressus, vt ad conspectum [illegible]tissimæ vrbis est ventum, incredibili ex ipso illius intuitu cepit animo voluptatem; ac deinceps partim in comitatu, partim etiã solus, loca illa Christi Domini, MARIAE virginis, & Apostolorum nobilitata vestigijs, eximio quodam animi fructu venerabundus haud semel obijt: modò inclyti quondam templi reliquias, modò sepulchra Prophetarum intuens: hic nascentis & vagientis; illic docentis, & miracula patrantis filij Dei monimenta considerans. Vbi verò ad loca eiusdem acerbissimis pœnis insignia, & morientis in cruce sanguine consecrata, atque ad defuncti sepulchrum accederet; effusus in lacrymas, humo pia oscula imprimere, immortales agere Domino gratias, incredibili quadam spiritus dulcedine & suauitate compleri. Ad hæc, antiquum beatissimę Virginis domicilium, itemque locum instituto primùm Eucharistiæ mysterio, & sancti Spiritus aduentu memorandum, & alia eiusmodi quàm plurima, quæ per otiũ deinde reuiseret, à mystagogo quàm accuratissimè addiscere. Erat Ignatio iamdiu deliberatum, vt diximus, in augustis illis Iudææ sedibus pedem figere, atque ad conuertendos ad Euangelij lucem infideles toto pectore incũbere; quod non reperiret vel vbi sanctius in terris vitam degere, vel in quo munere fructuosius operam collocaret. Nopat, plurimis iam experimentis diuinæ bonitati confidere, & in diem paruoque viuere assuetum, rerum quę ad eum pus pertinent, habebat cura vlla solicitum. Id verò laborabat vnum fragilitatis humanæ videlicet conditus, ne spiritui quotidie deficienti, & noxarum sordes aliquas contrahenti, opportuna sacræ pœnitentiæ ablutio, & cælestis panis alimenta deessent. Quam ad rem idoneum ratus ministerium fratrum è Franciscana familia, qui loca illa religiosa tuentur, & peregrinis aduenientibus

enibus præstò solent esse; adit ille ad custodem cœnobij, ac litteras ei, quas ex Italia commendatitias attulerat, reddidit; &, quòd ad conuersionem infidelium attineret, nihil ei suorum consiliorum impertit; voluntatem verò suam in eisdem sedibus commorandi habitandique demonstrat: rogat proinde, vti se fratres dumtaxat tecto recipiant, sibique Confessionis & Eucharistiæ sacramenta ministrent: se, quæ ad victum cultumque spectent, nullo prorsus eorum incommodo curaturum. Custos, partim commendatione amicorum, partim postulati moderatione permotus, bene sperare iubet Ignatium, ita tamen, vt rem in aduentum Prouincialis Ministri differret, qui per eos dies in Bethleem oppido versabatur. nec dubitauit Ignatius quin æquè facilem Prouincialem esset habiturus, atque custodē habuerat. itaque cùm reditus iam peregrinorum instaret, litteras ad amicos in Occidentem scribere aggressus est, quibus eos de suo statu faceret certiores. Cùm igitur maximè scriberet, quòd in posterum diem peregrinis erat indicta profectio; ecce tibi à custode nuntius, adesse Prouincialem, & Ignatium accersere; ad quem bonæ spei plenus cum extemplò adijsset, collaudat ille primò piā hominis voluntatem; sed re apud se diligentius deliberata, videri sibi ait satius, vt recedat; idque cùm alias ob causas, tum verò quòd ante id tempus nonnulli eodem studio accensi, dum securius vagantur, à Turcis excepti, vel miserè perijssent, vel certè in acerbæ seruitutis calamitatem incidissent, quos deinde propter officium ac vicinitatem Franciscani fratres non sine magno cœnobij detrimento redimere cogebantur. proinde se in diem insequentē cum cæteris peregrinis ad iter accingeret. Ad quæ cùm ita respōdisset Ignatius, vt sibi certum fixumq; esse affirmaret, Hierosolymis omnino restare; simulque modestè significaret, se, quāuis aliter sentiēte Prouincia, nequaquā, nisi aliqua oblata religione, à proposito recessurum: tum ille potestatē se à summo Pontifice habere subiunxit sacris interdicendi si quis inuito se ibidē remanere conatus esset: iamq; potestatis eius diploma proferre

paranti, confestim Ignatius, vt omnia ecclesiastica [illegible]
& imperia valdè reuerebatur, nihil prolato opus [illegible]
spondit, credere se quæ diceret; & quoniam ita [illegible]
dicto audientem fore. Dum igitur ad hospitium [illegible]
mœrens, vt se ad reditum comparet; acris illum [illegible]
repente cupiditas montis Oliueti illius celeberrimi [illegible]
sendi, quo in summo cernuntur adhuc IESV Christi
ascendentis in cælum expressa vestigia: ac neque [illegible]
in tantis temporis angustijs impedimento [illegible]
nemini patefacta, & (quod periculosius est) nullo [illegible]
pter inopiam Turca secum adhibito ex ijs qui mercede
conducti peregrinis in ea regione præsidio [illegible]
montem excurrit: cumque à custodibus non [illegible]
retur, cultellum è calamaria theca detractum [illegible]
loco ijs dedit, sacri montis cacumen [illegible]
uinorum pedum notas multa cum prece & ingenti gau-
dio veneratus, ad Bethphage properauit: vbi [illegible]
la curiosè perlustrat, subijt illius animum [illegible]
diligenter in Oliueti fastigio sese animadu[illegible]
ex cæli plaga dextrum, vtra sinistrum esset Christi [illegible]
gium: qua dubitatione quasi quibusdam [illegible]
citatus, illicò ad montem recurrit, adnotatisque [illegible]
tis oculis vel minutissima quæque sic, vt locus in [illegible]
rum dubitationi non esset: vsque adeo inexplebile [illegible]
sacrosancta illa redemptionis humanæ monumenta, [illegible]
cunabula Christianæ religionis penitus etiã [illegible]
cognoscẽdi recolendiq; mentem eius inuaserat. [illegible]
cùm abesset diutius, nec in turba peregrinorum [illegible]
ad Frãciscanos defertur desiderari ex eo numero [illegible]
um. Franciscani suspicati id quod erat, ac [illegible]
eam solitudinem Ignatius in aliquod vitæ vel [illegible]
discrimen incurreret; Armenium quẽdam in [illegible]
bio ministrantem, ad illum perquirendum [illegible]
tunt. qui descendenti ex Oliueto commodum [illegible]
factus obuiam, fuste primùm, ac truci vultu [illegible]
nitari, a c temeritatem asperè admodum [illegible]
de immissa manu & brachio ferocius apprehensum, [illegible]
diuersorium trahere minimè sanè renitentem, [illegible]

iam nouo cœlestis gaudij rore perfusum, quòd inter eas contumelias Christum sibi præsentem, & vsque ad hospitium præeuntem, incredibili quodam genere consolationis aspiceret.

In Hispaniam redit. Cap. XV.

VT igitur postera dies illuxit, cum reliquo peregrinorum agmine Ignatius abijt præ desiderio tristior, & relictam prouinciam sine fine respiciens: nec tamen, quoniam præsenti necessitate victus inde recederet, de muniendo in posterum sibi quandoque reditu ac mansione desperans. Cumque primo traiectu Cyprum tenuisset incolumis, tres ibi onerarias in Italiam paratas offendit: quarum vna erat Veneti mercatoris, maxima, & omnibus rebus instructa; altera minor, sed bene firma, Turcarum: tertia Christianorum, parua, & malè cõpacta. Ac cæteri peregrini, quòd tempus erat hybernum, & obnoxium tempestatibus, pro se quisque tendere, ac certa mercede pacisci, vt in primam ascenderent: cumq; Ignatius propter egestatem à nauarcho repudiaretur, ijdem illum enixè precari, vt hominem sibi notum, probum, atque adeo sanctum ne recusaret admittere. quibus ille non minus amarè quàm ineptè facetus: Atqui sancto, nihil opus est (inquit) naui. calcabit æquora mul norum exemplo. neque vnquam exorari se passus est: sed magno ei stetit cauillus, & contumacia. Cùm enim Ignatius inde per contemptum excluſus, facilè obtinuisset ijdem deprecatoribus, vt in illam debilem gratis admitteretur: cumque simul omnia nauigia vento secundo soluissent; repente cooritur atrox adeo ac sæua tempestas, vt Turcica nauis in omniu m conspectu miserandum in modum fluctibus hausta, nullo prorsus euadendi aperierit; Veneta verò in scopulos illisa naufragium fecerit, saluis tamen hominibus: tertia tantùm, qua vehebatur Ignatius, minimè valida, ventis ac fluctibus diu

multumque agitata, altero denique mense in Apulum, lacera ac valde fessa peruenit: quo ex loco ipse deinde Venetias petijt, tam longa & periculosa nauigatione nirè vexatus. Etenim studio paupertatis, quæ fuit illi semper omnibus commodis & emolumentis antiquior, nudis cruribus, hyeme sæuiente conscenderat, femoralibus tantùm è tela, concisaque ad humeros aploide, ac scissili tunica breuiore semiamictus, cùm è cælo densa caderet nix, ac tristi gelu cuncta inhorrescerent: atque ad has cæli iniurias accedebant quotidiana vitæ discrimina, vigiliæque, & cætera maris incommoda: quibus ille pæne confectus cùm Venetias peruenisset Ianuario mense anni M D XXIV. ab hospite Cantabro clementer acceptus, nummisque aliquot ad iter faciendum, atque ad fouendum stomachum nimio frigore languentem panni quodam frusto donatus, Ferrariam venit. ibi maximum vrbis templum ingressus, dum religiosè numen adorat, mendicus quidam ex ijs qui sacrarum ædium vestibula conterunt, precationi apprimè intentum intuitus, confestim ad illum accedit, manumque ad stipem porrigit supplex: cui cùm Ignatius ex ea quã habebat pecunia, nummulum hilari vultu dedisset, atque is (vt fit) rem ad cæteros pauperes detulisset, alius aliusque deinceps ad Ignatium accurrere: quos ille cùm se per Christum obsecrãtes frustrari fas esse vix durent, à minoribus nummis ad maiores paulatim progressus, breui totam crumenam ita penitus exhausit, vt ibidem inde ad cibum illo die capiendum ostiatim emendicare necesse fuerit. quam rem pauperes ijdem mox conspicati, & maxima quadam admiratione correpti, sanctum, sanctum illicò exclamant, quibus plausibus vocibusque nequaquam inflatus ipse, cùm vno bonæ conscientiæ testimonio niteretur, Genuam inde sine vlla cõstantiæ profectus est. Graue per id tẽpus inter Christianos Reges vigebat bellum; & præcipua quęque Cisalpinæ Galliæ loca, vel Hispanicis, vel Gallicis prędijs tenebãtur: cũque ob id ipsum valde infesta cædibus ac latrocinijs itinera esse cõstaret; admonitus à bonis quibusdam vnis

Ignatius

Ignatius est, vt per occultos tramites à via regia declinaret, ni cum ingenti vitæ periculo in manus militũ vellet incidere. At ille, quem ardens odium sui, & amor imitandæ Christi patientiæ intrepidũ redderet, rectà nihil ominus ire perrexit. neque ita multum viæ processerat, cùm ad oppidum nescio quod in stationes circũsidentium Hispanorũ incurrit, qui tam periculoso ac suspicioso tempore exploratorẽ sine dubio rati, comprehensum Ignatium, & in domunculam quãdam seductũ, blandè primùm interrogant; deinde omni vestimento, & ipsis deniq; calceis ferociter exuũt, singulas partes proteruè simul & curiosè pertractant, numquid ad obsessos vel nũtij, vel litterarum afferat, diligenter exquirunt. cùm nihil eorum quæ putauerant, neque percunctando elicerent, neque perscrutando inuenirent; ira cõmoti: Atqui te Præfecto sistemus, inquiunt, & confessionem quam pertinaciter supprimis, exprimemus: cùm nihil recusaret Ignatius, ac tantummodo peteret, vt sua se tunica tectũ incedere paterentur; illi verò, ludibrij & ignominiæ caussa brachatum per media castra vulgo inspectante atque irridente perducunt. quam ille tam insignem contumeliam excepit ac subijt alacer, cùm alijs nominibus, tum præcipuè quòd interea sibi species quædam est obiecta Christi Domini, cùm à Pilato per mediam vrbem ad Herodis tribunalia missus esset, ab eo per summam iniuriam atque indignitatem spreti & illusi; & vniuerso irridente ac sibilante populo, per hominum ora semel iterumque traducti: cuius opprobrij se quoque factum esse vtcumque participem, mirificè lætabatur: sed vbi ad Præfecti diuersorium appropinquauit, repentino quodam timore perfusus, cæpit subitò cogitare apud se, quonam modo ipsum alloqueretur. Etenim Ignatius, quòd olim in regia, sermonis flosculos & verborum elegantiam nimium studiosè captasset, ad eam vanitatem expiandam, consultò post conuersionem instituerat rudi & agresti sermone cũ ipsis quoq; dynastis & principibus agere; & quò magis vulgò contemnerentur, omne liberalioris educationis & nobilitatis in-

dicium

dicium ſtudiosè cęlare. tum igitur ſubijt illius animum, expediretne tali tempore quidpiam de ſuſcepta ſeu tardi tate, ſeu ruſticitate deponere. Sed cùm rem totam accuratius intuens, ab humano timore profectam animaduertiſſet; vſq; adeo in ſemetipſum animo cõcitatus est, vt nulla habita ratione periculi, non modò mutata conſuetudine, ad orationis lenocinia non deſcenderet, ſed nullum prorſus neque geſtus, neque verborum honorem habere Præfecto decreuerit. Quæ res cuipiam fortaſſe temeritatis potius, quàm conſilij videatur eſſe: ſed vtique ſeruorum Dei, præſertim in ipſo ſeruore pœnitentiæ, facta vel dicta, ad communem ſenſum ac normam exigenda non ſunt. Cùm igitur coram illo ſteriſſet, vt erat ſeminudus & ſqualidus, ne aperto quidem capite, oculos humi defigit. multa ac varia ſciſcitanti, nullam omnino reddit vocem. tantùm ad illam interrogationem: Es ne ſpeculator? nõ eſſe, reſpondit; idque ob eam cauſſam, ne ſi nihil contradixiſſet, ſilentio ipſo, quod aiunt, rem affirmaſſe, & meritò quęſitorem in ſuam perniciem efferaſſe videretur. Tum ille inſanum ratus Ignatium, acriter milites increpat, quòd in conſpectum ſuum, non bene cognita re, dementem adduxerint; & ſimul, Abigite hunc, inquit, liberumque dimittite. qui reprehenſione magis magisque irritati, cùm aduerſus Ducem hiſce re non auderent, ſui doloris pœnas ab innocẽte Ignatio repetunt. nec modò iurgia & probra certatim ingerere, ſed etiam impetu facto, pugnis, cubitis, calcibus hominis latera faciemque contundere, mirabilitatem ipſo verberum dolore lætantis, quod aliquid innatio ſibi ad Chriſti exemplum perpeti contigiſſet. Cumque verberando & conuitiando feſſi denique deſtitiſſent, miſeratus alius quidam miles excepit exanimem, ac ſoluto eboque recreatum inſequenti luce tutum abiit permiſſit. Sed antequam Genuam accederet, rurſus in ſtatua Gallorum incidit, verùm euentu admodum diſpari. ſi quidem Dux, vt eum in Guipuzcoa natum audiuit Vulco ipſe eidem regioni finitimus, quaſi populatem clementer agnouit, ac benignè tractari à militibus iuſſum

bissum postridie dimisit incolumem. Inde cùm Genuam peruenisset, Rhotericum Portundum ibi offendit Cantabrum, Hispanienſi, classi præpositum, in Fernandi quodam regia sibi notum; cuius beneficio dum Barcinonē traijcitur, nihilo pacatiori vsus est mari, quàm terra paulo ante vsus fuerat. Etenim à piratis conspecta nauis, qui valida per eos dies classe infestum habebant mare Ligusticum, ingenti nautarum labore metuque manus insectantium effugit.

Barcinone ad studia litterarum aggreditur.

Cap. XVI.

INterea Ignatium Hierosolymitana commoratione prohibitum, grauis coquebat cura, quid ageret, quodnam potissimum vitæ genus eligeret. ac multa secum agitanti venerat illi dudum in mentem, cœnobium aliquod ingredi maximè dissolutum, vt ibi, dum lapsam religionis disciplinam, & verbo & exemplo conatur ad veterū institura redigere; & cæteris aliqua re prodesset, & ipse interea (quod necessariò futurū videbat) ab ijs qui restringi nolent, multa pro Christi nomine pateretur. Sed incertus num id maximè ad Dei gloriam pertineret, quam videlicet vnam in omni actione spectare consueuerat; multa ac diligenti prece & ieiunio explorat numinis voluntatem: ac diu perplexus, in eam denique mentem se diuinitus plane sensit impelli, vt sine dubitatione staueret, primùm operam suam, qualis qualis esset, ne quauam intra vnius familiæ cancellos includere: deinde, quo latius pateret vtilitas ac fructus animorum, eiusdē consilij ac propositi idoneos aliquot adlegere socios atque adiutores: postremò, vt sine hominum admiratione uersari in adiuuandis hominibus posset, ad Sācti Spiritus vnctionem, doctrinę quoque subsidium, ac litterarum cognitionem adiungere, præsertim quod ea commendatione facultatem etiam repetendæ atque obtinendæ Hie-

dæ Hierosolymitanæ prouinciæ (cuius illi cura vnebat in pectore) facilè se ab ecclesiasticis magistratibus aliquando impetraturum sperabat. Et quidem quod ad litterarum studia pertinet, cùm nodum intelligerent, tum illa sibi totum hominem fere vindicent, ratus posterim se animis quoque adiuuandis vacare, Minoritam ad gregem illũ suum reuerti decreuerat, vbi & sparsa in hominum mentibus pietatis virtutisque semina ad bonam frugem perducere, & Cisterciensis cuiusdam monachi, spectatæ sanctitatis ac doctrinæ viri, tum consuetudine perfrui, tum industria eruditi magnopere expiebat. Sed cùm illum, contra quàm putarat, demutatum reperisset; Barcinonem sibi studiorum idoneam sedem putauit fore, propter eam maximè caussam, quòd cùm paupertatem perpetuò colere, nihilque ab domo sua & cognatis accipere decreuisset; in ea vrbe multos habebat spirituali necessitudine sibi coniunctos, in iis Ardebalum quendam peritum, vt locis ac temporibus illis, ludimagistrum; & Elisabetham Rosellam primariam fœminam, quorum alter operam illi gratuitam in docendo, altera in quotidianos vsus quidquid opus esset benignè detulerat. Vt igitur Barcinonem reuenit, seque Ardebalo dedit in disciplinam, repuerascere in gratiam Christi matura iam ætate vir (quippe tertium circiter ac trigesimum agebat annum) & elementarius propemodum fieri non erubuit. Cæterùm ad illa spinosa rudimenta grammaticæ capienda, ediscendasque verborum inflexiones & nominum, cùm alia erant ei impedimento, tum illud præcipuè, quòd animum ad rerum cælestium sensa concipienda longo iam vsu promptum & agilem, si amãdi vocabulum, vel alia quæpiam eiusmodi vox admonuisset eorũ, quæ piè ac religiosè cogitare & cõmentari cõsueuerat, subitò pæne abstractus a sinibus, in contemplationẽ diuinæ caritatis ac sempiternæ beatitudinis tota mente raperetur. Ex quo fiebat, non solum vt nihil noui mandare memoriæ posset, sed etiam vt si quid antea impressum esset, id ipsum concursu nouarũ & præstantiorum imaginũ illicò deleretur, quam ipsam rem,

tem, quasi futura præsagiens, pro sua parte adiuuabat etiam vafer humani generis inimicus, eo maximè tempore crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens scripturæ sacræ mysteria. Quod ille cum cerneret, cumque adhibito sæpe conatu, euagationē hanc frustra cohibere tentasset; pro ea discretione spirituum quā diuturna exercitatione parauerat, facilè sensit diaboli fraudem sese à litterarum studio reuocare conantis. ac, quo consilio Barcinonem sese contulerat, idipsum labore ac diligentia consequi maiorē in modum exoptans, hanc iniit rationem eius abigendæ molestiæ. Templum erat beatæ Virginis, cui à Mari cognomen est, gymnasio proximum. in id templum fusis ritè ad Deum, eamdemque Virginem precibus, Ardebalum pro amicitia accersit; rem illi totam, vt erat, exponit. deinde se ad pedes abijcit homini, etiam atque etiam obtestans, ne ab incæpto desistat; se vtique, modò sibi panis, & aqua non desit, in proximū biennium, & eò amplius, si opus fuerit, ad scholas frequentem esse venturum, seduloque daturum operam litteris: petere & rogare, vt ab se quotidie non minus quàm à cæteris pensum exigat; cessantem, quasi quemlibet vnum è grege puerorum, arbitratu suo & verbis & plagis accipiat. Miratus viri humilitatem ac probitatem Ardebalus, bonū animum iubet habere, suamque illi operam denuò pollicetur. Atque hac submissione victus denique dæmon abscessit, & importunis illustrationibus Dei beneficio recedentibus, operæ pretium Ignatius facere, & liberius in grammaticæ cognitione cœpit excurrere. Interea discendi mirabiliter auido, & omnia studiorum compendia perquirenti, suasêre nonnulli, ad pietatem videlicet ut elegantiore doctrina iungendam, vt Erasmi Roterodami, qui ea tempestate Latinitatis auctor idoneus habebatur, Enchiridion militis Christiani studiosè perlegeret. quòd ille facere cùm cæpisset, celeriter sensit ea lectione spiritus feruorem in se quasi frigida superfundi & restingui: consultoque per preces Deo ita librum illam abiecit, vt neque in manus postea sumpserit ipse,

ipſe,& multo poſt, Generalis creatus, omnia ſimpro
illius opera in Societate Ieſu legi vetuerit,non quia in
gula hæretico veneno infecta puraret; ſed ne quibus
captus facetijs ac dicacitate viri,ſenſim,vti, ab inte
ruptis ad vitioſa deſcenderet. Nec tamen eo tempore ig
natius,quamquam ſtudio litterarum adeo immotus, co
ſueta caritatis officia & ſtudium pœnitẽtiæ omiſit,quæ
immo cùm Barcinonem valentiore quàm inſtituerat
ſtomacho reuertiſſet, nõ ille quidem ad ſacrum vidit,
neque orationi ita multum temporis tribuit ; ſed mutato
veſtitu admodum vili vſus eſt , & calceos ad obſtruen
nem vitandam ita perforauit, vt ſoleis pauliſtum arrige
magisque diſcerptis , hyeme iam ſæuiente, nudis bina
plantis incederet: atque etiam ſubſecius opera, quæ
ſcholaſticis exercitationibus tempore, inſtitut pueros
colloquia ſereret; plebẽ infimã doctrinæ Chriſtianæ pra
ceptis imbuere; quoſdã etiam ſpiritualibus exercitijs ad
virtutem ac perfectionẽ informare. Quarum rerũ admi
ratione permoti præ cæteris viri quattuor, ſeſe ad Ignati
ductum atque inſtitutum aggregarunt ; quibus tamen,
vt ſuo loco videbimus , in propoſito confirmatis,
Calliſtus quidam, qui auctore Ignatio peregrinationem
Hieroſolymitanam nuper obierat; alterum Amigi co
gnomento appellabant; tertius fuit è Gotebolæ Petri
gis familia, nomine Cazeres: ad quos vltimo loco Iaco
nes adoleſcens , natione Gallus acceſſit. His diſciplina
ctus ; tametſi ſtudiorum metam quampeimum attingi
re optabat, quò liberius omnem curã atque operam in
hominum ſalute cõſumeret ; tamen quod ſibi minime
ſat firma grammaticæ fundamenta ieciſſe videbatur,
numquam adduci potuit, vt ab Arcebali diſcipulatu
deceret (quãuis ad ſuperiores artes vulgò idoneus ha
tur) quoad inſignis quidam Theologiæ doctor, ſua pra
excutiendum examinandumque tradiderat, ſuique
culo, ad reliquorum ſententiam acceſſit. Cuius auctori
tatem & iudicium ne contemnere videretur, ſibi haud
bi haud ſanè placeret, ad grauiora ſtudia Compluten
vnà cum ſocijs abijt.

Eiusdem commoratio Complutensis.
Cap. XVII.

IBI cùm ad publicum xenodochiũ suo more diuertisset: artium, vt appellant, curriculum iniit non admodum felici successu: quippe qui eadem illa præpropera festinatione incitatus, nullo pæne seruato vel ordine vel discrimine disciplinæ, multa & varia vno eodemque tempore aggressus est; & in logicis terminos, quos appellant, in physicis Albertum, in Theologia Magistrum sententiarũ (qui maximè libri tum in Hispania terebãtur) euoluere, & plures quotidie in scholis audire cæpit interpretes; quæ res in speciem vtilis & cõpendiaria, vel maximo ei in id ipsum quod properabat, impedimento fuit. Etenim, quod in rebus humanis ferè fit, cùm auidè sequeretur omnia, nihil propemodum assequebatur: & ipsa varietas ac multitudo rerum, tum intelligentiæ tenebras, tum verò memoriæ perturbationem & confusionem afferebat. Ad hæc illud etiam accedebat incommodi, quòd in summa paupertate, non solùm ex emendicato victitabat ipse cum suis, verùm etiam aliorum inopias ac difficultates, conquisitis vndique eleemosynis, magno labore & corporis & animi subleuabat. Præterea, quòd eius cursum vel maximè retardauit in litteris, ista cupiditate ardebat errantes animas ad bonam mentem atque ad legem Euangelicam reuocandi, vt se, quãuis alieno tum tempore, continere non posset quò minus & in scholasticorum circulis de vera virtute ac pietate sermones iniiceret, & in triuijs pueros plebemque fidei Christianæ præceptionibus erudiret, & omnium ordinum homines passim ad cultum Dei, studiumque religionis acti, ac vehemẽti oratione incitaret. Quibus adhortationibus commoti multi cùm ad sanitatem & officium redirent, & crebris altisque suspirijs veram cordis contritionem ac pœnitentiam testarentur; ab imperitis quibusdam Ignatius in suspitionem & crimen veneficij

vocari est cæptus: quasi homines oratione sua [illegible]
redderet. Præterea cùm insignes quædam in [illegible]
pente morum ac vitę mutationes existerent, & [illegible]
dies hominum concursus ad Ignatium [illegible]
ad sacros Inquisitores Toletum pertulit rumor. [illegible]
bat eo maximè tempore apud Germanos [illegible]
pestis, manabatque malum quotidie latius. Quinetiam
in Hispania ipsa, insani conatus eorum qui [illegible]
natos ferebant, paulo ante magistratuum diligentia [illegible]
pressi fuerant. Quocirca sacri Quæsitores in [illegible]
modi contagionis periculum excubantes animo, [illegible]
ex hac hominum frequentia & inusitato agendi [illegible]
veriti ne quod nouum incendium existeret, [illegible]
tum celeriter aduolant, in Ignatij doctrinam ac [illegible]
diligenter æquè ac dissimulanter inquirunt, cùm [illegible]
neque in dictis, neque in factis à recta fide alienum [illegible]
uenirent, Ignatium ne appellant quidem, [illegible]
ta Vicario Archiepiscopi, Ioanni Figheroa, qui [illegible]
Regio consilio præfuit, Toletum ipsi ad [illegible]
reuertuntur. Neque ita multo post, Vicarius ipse, [illegible]
vsurpandi iuris caussa, quàm quod rem vsu [illegible]
sione dignam putaret, ad Ignatij diuersorium [illegible]
tè, & pauca quædam ab eo percunctatus, [illegible]
exponit, inquisitum in ipsius & sociorum [illegible]
acriter, neque inuentũ quidpiã vitiosum; [illegible]
suo animarum saluti operã darẽt, cum eo tamen, [illegible]
vno eodemq; omnes habitu incederent, [illegible]
nouam aliquã sectam inducere viderentur. [illegible]
ris lanea veste cuncti vtebantur. iussit ille Ignatiũ & [illegible]
tiagam nigro, Callistũ & Cazerẽ ruso colore [illegible]
adolescentẽ Gallũ nihil mutare. nec recusauit Ignatius,
vt erat magistratib⁹ apprimè obediẽs. Interiecta [illegible]
quattuor fere mensiũ spatio, cùm nihil de [illegible]
di ratione remitterent, nec persuadere sibi [illegible]
set, homines idiotas, in ijs tractandis quæ ad [illegible]
fidei dogmata pertinent, nusquam labi; [illegible]
institit quærere. sed cùm nihilomin⁹ sana [illegible]
set, rem totã sine vllo iudicij tumultu suppressit. [illegible]

men ita multo post Vicarius idem tertiam in Ignatium quæstionem exercuit, quorumdam calumnijs ac suspicione compulsus. Confluebat ad nouum doctorem audiendum, vt diximus, populi turba promiscua. in ijs fœminæ duæ honesto loco natæ, grandis natu mater, & filia forma eleganti. hæ publicis Ignatij adhortationibus incitatæ, vt est sexus ad pietatem propensus, adeo exarsere, vt cuncta Hispaniæ valetudinaria peragrare, & in Christi Domini gratiam toto vitæ suæ tempore pauperibus ministrare decreuerint. Hoc animi propositum Ignatio cùm aperuissent; dissuasit ille magnopere cùm alias ob caussas, tum ne cuius oculos animumque solicitaret aspectus adolescentulæ; non deesse Compluti pauperes, quos officij caussa, si vellent, inuiserent; posse etiã operam dare sacro Eucharistiæ ferculo prosequendo, & alia id genus obire permulta, vtriusque sexui, alterius etiam ætati magis congruentia. Quibus rationibus, & simul auctoritate viri deterritæ, cogitatam quidem illæ deposuêre prouinciam; veruntamen eadem agitatę spiritus vi, temperare sibi postea nequiuerunt, quo minus inconsulto atque inscio prorsus Ignatio, pedibus, ac mendicantium specie aliud genus peregrinationis longæ difficilisque susciperent. Giennium in Bætica est vrbs, quam nonnulli Mentesam Oretanorum falsò putarunt, sacro Sudario in primis visenda, in quo crucem sibimet baiulãtis expressa Christi Domini adoratur effigies. Ad id Sudarium venerandum, pedibus, vt dictum est, paucis admodum conscijs profectæ, duodecim fermè dierum itinere, cùm in vrbe non apparerent, admiratio primum affiniũ ac vicinorũ orta: deinde vbi à familiaribus cognitũ est peregrinantiũ habitu petijsse Giennium, varie pro suo quisq; sensu rem interpretari. nõnulli probatæ factũ, pleriq; reprehendere quòd eo loco fœminæ sine comitibus, nullo apparatu se in iter periculosum dedissent. Doctor verò Cirolius, cuius in tutela erãt mulieres, auctorẽ eius cõsilij suspicatus Ignatiũ, vehemẽter excandit, facinus indignũ exclamans, hominem externum & ignotũ, in aliena patria suis concionibus cũcta miscere,

& ip-

& ipsas matresfamilias à cura domesticarũ rerum ano-
care, nubiles verò puellas in pudicitiæ discrimen ad-
cere. Atque his querimonijs Vicarium perpulit, vt Ig-
tium in carcerem, misso repente viatore, conijcerent
æstiuum anni tempus, & satis laxa custodia, itaque ate-
um totis iam illis finibus celebrem, vel spectandi, vel in-
diendi caussa plurimi ventitabant. quibus ille secuntur
mirabili tum Christianæ doctrinæ rudimenta, tum eti-
am, vbi res exigeret, spiritualium exercitationum præ-
cepta more suo tradebat. Georgius quidem Nauerius, in
signis ea tempestate doctor, & magna apud Carolum
Cæsarem gratia, cùm ad eum visendum accessisset, ani-
mi magnitudinẽ, & dicendi vim admiratus, vt primùm
ad suos domum reuertit. Hodierna die vidi Paulum (in-
quit) in vinculis. Iamque septimum decimum diem ibi
transegerat non solùm innoxius, verùm etiam prorsus
ignarus cuius criminis nomine accerscretur, cùm eius
interrogandi gratia (multa quippe ad eum ab inquit de-
lata fuerant) Vicarius ipse cum scriba publico in carce-
rem venit. At primùm (vt fit) varijs quæstionibus versus
in omnes partes Ignatij animum: dein scisitatus ex eo-
dem, obseruet ne Sabbata. cui ille, Vtique, in honorem
beatæ MARIAE virginis (inquit.) nam cantoque, & Ie-
Iudaicos ritus ignoro, & verò Iudæum pœna mea fuit
nullum. Postremò, nostin, ait, mulieres quasdam dum
matrem & filiam? Cùm Ignatius annuisset, Numquid
auctor illis fuisti (adiungit) peregrinandi Gienn. ut
hil verò minus, ait Ignatius: quinimmo credas mihi, in-
rato velim, eiusmodi concursationes & itinera ut
uersum vtrique dissuasisse me: &, si profectæ sunt, me ig-
naro, atque adeo inuito profectas. Tum hilari vultu Vi-
carius, humeros Ignatij leniter apprehendens. Atque ob
id ipsum, inquit, in custodiam te scito fuisse conuictum.
His ita peractis, ac tota serie quæstionis perscribam in
commentarios relata, Vicarius abijt. Interea peregrina-
tione confecta, secũdo & quadragesimo denique die mu-
lieres reuertuntur. è quibus Ignatij innocentia cum per-
specta, venit in carcerem scriba, & Vicarij sententia

Ignatio

Ignatio recitat: qua primùm iubebatur ipse cum socijs ceterorum scholasticorum habitu incedere; deinde quadriennij perfiniebatur spatium sacræ Theologiæ cognoscendæ, ante quod exactum spatium, de fidei Christianæ mysterijs ad populum verba ne facerent. Quibus auditis, quod ad habitum pertinet, nihil sanè recusabat Ignatius, dummodo in idipsum egenti sibi necessaria præberentur: illam verò temporis finitionem ægrè admodum tulit, quòd ea re sibi viam ad procurandam animorum salutem obstrui cerneret. Itaque sine vlla dubitatione Salmanticam ad sua prosequenda studia migrare constituit, cùm sesquiannum circiter Compluti moratus, inter eas ipsas difficultates & occupationes, non nihil tamen è logicis, physicisque, & ex ipsis Theologiæ fontibus degustasset. Sed interim, ad gloriam Dei, ne quid in doctrina moribusque suis resideret infamiæ, Toletanum Archiepiscopum (cuius in diœcesi Complutum est) sibi ex itinere adeundum, totamque ei rem gestam, & omnem consiliorum suorum rationem explicandam existimauit. Is erat Alfonsus Fonseca, moratusque eo tempore Pintiæ à quo benignè acceptus, armatusque ad cæpta strenuè promouenda; necnon instructus viatico, Salmanticam venit, quò comites iam antè præcesserant. quorum ille diuersorium ignorans, primum omnium sacram ædem ingreditur, vbi oranem conspicata pia quædam mulier, instinctu videlicet dominis, vltro ad eum accessit, & scisciata nomen, ad locios iam sibi notos læta perduxit. Verùm Ignatio ne Salmanticæ quidem quieto esse diutius licuit. Cùm enim quod supererat à studijs otij, in cohortandis ad virtutem ac pietatem & priuatim & publicè non modò scholijs, verùm etiam principibus viris insumeret; neque verò, adiuuante Domino, frustra operam collocaret; omnium in se oculos repente conuertit, vrbemque totam celeriter eius nominis fama peruasit. Erat omnino insolita res, & ipsa nouitate valde mirabilis; laicos homines, & externa re nulla differentes à cæteris (etenim aut Figheroa suo sumptu Compluti scholasticorum ve-

stimentis ornarat) Apostolico ac pastorali præcedit
munere fungi palam, & sacerdotes ipsos ad pœnitentiæ
tè obeundas accendere. Et cùm eiusmodi vitæ genus vbi
probarent, suspicerentq; permultis rem vere tum diui-
qui totam rem fœtus interpretarentur, ac diligentius
tiusque examinandam putarent. In iis Dominicanis
tres è diui Stephani præclaro cœnobio, quamquam eo-
rum pro potestate non erat eiusmodi quæstio, tamen,
quo erant caritatis ardore, sat suum rati quod commo-
nem ad rem totius Ecclesiæ pestineret, Ignatium adi-
re, spiritumque ipsius, & doctrinæ genus, & vitæ ratio-
tum expendere omnino constituunt. Interim igitur
huiusce consilij Ignatius confessarium ex ipso cœnobio
sibi delegerat. Is igitur confessarius aduenas ubi Vi-
carij (nam Prior, seu cœnobiarcha tum abesset) in pœni-
mum Dominicum diem ad prandium inuitat, hoc re-
nuenti, Fac (inquit) paratus accedas; quamquam hoc ad
pauca. Ac nihilominus, vbi dies aduenit, sine cunctatio-
ne promissa fecit Ignatius. Exceptus est cum voce co-
mitibus Callisto, comiter. Sublatis deinde mensis, vnum
que Vicarius cum eodem confessario, & alio cuiusdam
in sacellum quoddam seduxit. considere omnes. Tum
blando vultu Vicarius Ignatium intuens, egregie (inq;)
modum inquit, ac valde probare, quod hic cum socijs
Apostolicum in morem peregrinando populos doceas
atque ad cultum Dei, ac studium pietatis excitetis. Ve-
rumtamen auere se nosse quibus maximè locis operam
ram dederint. Cùm id quod erat, Ignatius, ut ne dis-
ctos fateretur esse: Quid igitur, inquit, expectas dum
conciones de rebus diuinis habetis: Nos verò nonnisi
concionamur, ait Ignatius; verùm de virtutis pulchri-
tudine, de vitij fœditate, cùm occasio fert, familiariter
ter & ex æquo loco disserimus, atque hominibus ad
um peccatorum, amoremque probitatis hortamur. Ad
ca Vicarius: Sed vtique de virtutibus vitijsque tan-
ralium artium cognitione disputari non potest, nisi
magistris & libris accepta, vel infusa diuinitus: vos ve-
rò neque litteris, neque doctoribus operam dedistis

ipsi fateamini: restat igitur vt Spiritu sancto vobis hæc tradita sint. atqui hoc ipsum est de Spiritu sancto, quod maximè quærimus. Tum Ignatius vt peti se vidit repentino dilemmate, cùm aliquantulum substitisset: De his, inquit, hactenus. Cùm nihilominus instaret ille, ac Spiritus sancti verbo hominem vrgeret, oppressus Ignatius tum perseueranti interrogatione, in eodem tamen gradu constantiæ perstitit, seque nihil præterea responsum affirmauit, misi quibus legitimè interrogandi ius esset. Quo loco Vicarius: Ita ne verò? inquit. Cùm no ua impostorum sectæ quotidie pullulent, & in errorem ac fraudem ita multos inducant; vos in reddenda vestræ doctrinæ ratione tergiuersamini? Atqui efficiam vt omnino reddatis. Triduum deinde in sacros cœnobij fines detinentur, atque humanissimè tractantur à fratribus. Eo spacio exacto, ecce tibi à Baccalaureo Fria, Vicario Salmanticensis Episcopi, notarius ambos perduxit in carcerem, includitque separato à reliqua reorum turba conclaui, mirum in modum squalido, ac peruetusto, odorisq; deterrimi; cuius tectum medium stipes ligneus sulciebat, ac stipiti ferrea catena erat affixa dodrantium longitudine circiter nouē, bifida ad extremū finē. huic ergo catenę altero vtrumq; pede adstringunt, sic, vt nusquā alter sine altero progredi, aut loco pæne moueri se posset. Igitur tota ea nocte per summū corporis incommodū nulla capta quiete, in hymnis & cātiēis pśtitere. postridie vt per vrbē vulgata res est, cōtinuò boni viri cōplures cū stragulis, culcitrisq;, & ciborū apparatu ad fuerūt, quorū benignitate recreat⁹ Ignatius, ac paulo clementius haberi deinde in ea custodia cæptus est. Itaque, manante Compluti, sic eo tempore cōcursus ingens hominum ad eum fieri. ad quos ille admirabili tranquillitate, de contemptu rerū humanarum, de futuro extremo iudicio, deque sempiternis præmijs atq; supplicijs disserebat. Ibijs Francisco Mēdozę (qui postea S. R. E. Cardinalis & Episcopus Burgēsis est mortuus) miseranti casum ipsius, & amicè ex eo quærēti, grauiter ne ferret custodiā & vincula: Tantum ne malum tibi videtur esse carcer? inquit

Ignatius. atqui, scito, vrbe Salmantica tota nos in malitas esse compedes, manicasve; quin ego plures Christi Domini causa vehementer exoptem. Interea Bachalaureus Frias ad carcerem accedit, Ignatium & Calixtum diuersos interrogat, ac varijs percontationibus, quas haberi à iudicibus solent, vtriusque sensus & animum diligenter explorat. Cùm illi congruentia respondissent, nec modò sibi, sed etiam inter se mirè constarent; deatque librum Exercitiorum, de quo inaudierat, polliceri recusat Ignatius; quinetiam sibi præterea esse tres in eadem vrbe socios aperit, editque diuersoni nomen ac notas, quibus inueniri sine errore possint. neque verò tamen sedit ille missis lictoribus eos in carcerem tradere interiorem; ne quod ijs colloquium cum Ignatio, neu qua communicatio consiliorum esset. Pollicitus, ablatum Exercitiorum librum & ipsemet accuratè perlegit, & examinandum præterea tradidit tribus Theologiæ doctoribus: qui dum singula diligenter expendunt, accidit interea res ad innocentiam Ignatij & sociorum declarandam non leuis momenti. Cùm enim cæteri, qui in vinculis tenebantur, per negligentiam custodum efractio carcere omnes repente dilapsi essent: Ignatius eumque soli in summa fugiendi licentia postridie ibidem inuenti sunt, & cunctis admirantibus, approbantibusque, confestim in amplam domum & commodam inde magistratuum iussu traducti. Citatus præterea Ignatius ad Baccalaureum. & reliquos libri sui recognitores, cùm & de Exercitiorum ratione, & de præcipuis Christianæ mysterijs multa ex eo quærerentur, paucis ac demissè præfatus, neque se vacasse admodum litteris; & quæcumque sentiret, dicereve, Ecclesiastico iudicio & censuræ cuncta submittere; ad singulas quæstiones de sanctissima Trinitate, de Incarnatione Domini, de sacramento Eucharistiæ, aliasque complures ita respondit, vt iudices ipsi pæne obstupescerent. Præterea è iure canonico proponitur ei difficilis quidam nodus, quem ipse, cùm item responsa Doctorum sæpenumero dixisset, illicò soluit egregiè. Postremò iussus primum Decalogi

calogi præceptum, vti consueuerant ad populũ, sic ibidem repente explicare; in eam sententiam vsque adeo variè & copiosè dixit, vt omnem illis præterea interrogandi cupiditatem exemerit. His rebus ita peractis, cùm dies vinculorum esset secundus iam & vigesimus, vnà cum socijs euocatur ad iudicum sententiam audiendã. cuius erat summa, innoxios eos, & ab omni hæretica labe intactos videri, ac proinde posse arbitratu suo in adiuuandos homines ac plebem erudiendam incumbere: tantùm ne intra quadriennium in Theologię studio exactum, quæ cogitatio lethali, quæ veniali crimine teneretur (qui locus in toto pene iure Pontificio ac Theologia difficillimus est) auderent ipsi per se definire, atque statuere: id autẽ propterea quòd in Exercitiorum libro signa quædam tradita viderant iudices ad peccata capitalia a venialibus dignoscenda: quæ tamen quòd nihil cõtinerent à recta fide alienum, nominatim improbare nõ audebant. Recitata sententia; cùm honorificè tractatum abse Ignatium putarent iudices; ille verò suis rebus è conscientia apprimẽ confidens, vehementer indoluit, ab ijs quos veræ & Catholicæ fidei tutores ac præsides agnoscebat, nullo in suis neque dictis, neque scriptis deprehenso vitio, tamen in re tanta tamque necessaria sibi silentiũ imponi; atque iter ad excolendos ac pro viribus adiuuandos homines impediri. Quę ipsa res inclinatum iam ante animum eius impulit, vti satius iudicaret ex hisce difficultatibus quas in Hispania obijci sibi subinde videbat, ad scholas Parisiẽses in Galliam vltrò sese transferre: vbi tum ob suam nouitatem, & eius linguæ inscitiam sibi minus interim negotij putabat fore, tum propter illius academiæ celebritatem atque frequentiam, non defuturos deinde quos ad suum institutum, atque ad Apostolica vestigia sectanda perliceret.

Lutetiam proficiscitur.

Caput XVIII.

ET quoniam ad iter adeo longinquum & anceps, non idem erat socijs animus: atque etiam, vt maxime incolumes eò peruenissent, incertum erat, apud ignotas nationes quam copiam in studijs litterarum degendi essent habituri; communicato cum ijs consilio statuit Ignatius antecedere solus ipse Lutetiam: & siquidem res facultatem habitura videretur, vt eos ibidem alere posset, ipsos euocare per litteras; sin minus, tota de re facere certiores; vt quamquam diuersis locis, eadem tamen coniunctione animorum, emenso interim philosophiæ ac Theologiæ curriculo, intermissam ad tempus consuetudinem, Deo volente deinde repeterent. Rebus igitur ita compositis, quamquam è præcipua Salmanticensi nobilitate multis ægre ferentibus, ac maiorem in modum renitentibus, vigesimo eiusciter die quàm è custodia exierat, in viam se dedit Ignatius, onustum libris asellum præ se agens; ac Barcinonem deuenit. Hic verò, vt inter veteres amicos ac familiares, omni ope certandum illi fuit, vt se à lacrymis atque à complexu carorum auelleret, etiam atque etiam deprecantium, ne patriam cum externa regione mutaret, neu se tali tempore in manifestum vitæ periculum vltrò demitteret. Vigebat adhuc bellum inter Hispanos Gallosque, & circa regni vtriusque præcipuè limites infesta latrocinijs loca, & recentes multorum cædes ad metum proponebantur. Sed ille nec terrore, nec piecibus de suscepto consilio demoueri se passus, certè illud excusare non potuit, quominus tum ad sumptus itineris, tum ad necessaria Parisijs comparanda, nam nonnullum aliquid partim in numerato, partim in nominibus ab Elisabetha Rosella, & alijs quibusdam amicis accepe-

ret.

ret. Quibus ille subsidijs, ac præcipuè diuinæ bonitatis ope munitus, hyeme summa, pedibus, vt solebat, nullo duce vel comite inde profectus est sub initium anni MDXXVIII. cumque Ianuarium totum in itinere posuisset, Februario mense Lutetiam sospes intro-iit, ibi quod ad studia pertinet, respiciens perexiguum præteriti temporis fructum, rationibus suis accuratè subductis ad Dei gloriam statuit in litteras toto pectore incumbere. cumque experiendo iam cognouisset, eam esse humanæ mentis imbecillitatem, vt in plura vno eodemque tempore vix atque ægrè sufficiat, damnata præcipitationis festinatione, in posterum, compendijs omissis, regia via procedere, & studiorum suorum nouum initium ordiri decreuit. Igitur ad Mõtis acuti collegium itare quotidie, ibique inter procacium puerorum greges, matura iam ætate vir, grammaticæ rudimenta repetere non dedignatus est. Simul etiam de statu precationis tempore, & vexatione corpusculi, quò plus otij ac virium studio superesset, multum imminuit, sic tamen, vt illa præcipua tria nunquam omiserit: primum, vt quotidie sacrificio Missæ religiosè interesset: alterum, vt octauo quoque die post pœnitentiæ sacramentum cælesti pane sese reficeret: extremum, vt bis quotidie sua eius diei dicta, facta, cogitata quàm diligentissimè recognosceret; confessúsque hodiernum cum hesterno die, hebdomadam cum hebdomada, mensemque cum mense, suos in spiritu vel progressus, vel regressus perquàm accuratè exploraret atque perpenderet. Procurationem quoque alienæ salutis, & institutam consuetudinem agendi cum proximis, tantisper dum litteris, ac præsertim philosophiæ vacaret, aliqua ex parte remisit, numquam tamen omnino deposuit.

Extrema

Extremæ inopiæ incommoda superat. Cap. XIX.

IAM verò, satis vsu ipso edoctus, quantum detrimentum studijs afferat mendicitas, & cura tolerandæ in singulos dies vitæ; & nihilominus optans Christi Domini & Apostolorum exemplo nihil prorsus in hoc sæculo possidere; piorum benignitate ac facultatibus totam rem ita moderari constituit, vt neque in diem, vt antea, precario victitaret, & nihil idcirco de voluntariæ paupertatis proposito meritoque deperderet. Sed ea res primis vtique mensibus minimè cessit illi è sententia. Cùm enim sese in Hispanorum aliquot contubernium contulisset, qui plurimi Parisijs ipso belli tempore versabantur, & exactam è syngrapha Barcinonensi pecuniã cuidam ex eadem natione custodiendam dedisset, eam ille clam suos in vsus non optima fide conuertit; cumque postea reddendo non esset, reliquis iam nummis in sumptis Ignatius, & à locupletibus amicis, quorum ope adiuuari posset, longo interuallo disiunctus, tanta subitò rerum omniũ inopia oppressus est, vt eiusdem ostiatim quæritare quotidie, & in hospitalem sancti Iacobi domum, infimis precibus exorato eius loci præsidio, demigrare necesse fuerit graui sanè incommodo. Quippe Lutetia Parisiorum, vrbs in primis Europæ vtra & magnitudine & celebritate visenda, trifariam est diuisa, partem vnam, quam Sequana fluuius insulam efficit, regia vetere, foro, & tribunalibus nobilem, vulgò Ciuitatem appellant. altera, quæ nouam regiam continet, Oppidum dicitur. tertia pars iam inde à Carolo Magno dicata Musis, Vniuersitas nominatur. in hac, præter cæteram incolarum turbam, scholastici maximè inhabitant, ac numerantur ibi collegia permulta libero adeo, cum suis vnumquodque liberalium artium discipulis & doctoribus, & præfecto collegij, quem Primarium vocant.

Igi-

Igitur ex ea vicinitate in sancti Iacobi hospitium, quod procul inde est in suburbio, extrema necessitate cōpulsus Ignatius, in tanto locorum interuallo, cùm alijs afflicta batur incommodis; tum verò quòd cùm ante lucem in academia inciperent scholæ, nec nisi nocte desinerent; ipse, illius hospitij legibus, nec manè ante solis ortum egredi poterat, & vespere ante occasum regredi cogebatur, sic vt inter eundum & redeundum, quamuis industrio ac vigilanti discipulo multum & de magistri dictatis, & de tota scholarum exercitatione deperiret. Cui tanto detrimento cùm in præsentia nullum aliud remedium occurreret, consilium cepit more scholasticorum egentium ea conditione locandi operam suam alicui ex academiæ Primarijs, doctoribusve; vt quòd sibi à rebus domesticis otij superesset, id totum in scholastica disciplina, studijsque doctrinæ consumeret. Sed magis magisque probante Deo constantiam & patientiam viri, conditionē eiusmodi, quamuis magna adhibita diligentia, nactus est nullam. Itaque deiectus hac spe, cùm id genus molestæ vitæ genus aliquandiu toleraſſet; & quos in Hispania reliquerat socios, de statu rerum suarum per literas monuisset, hortatus vt ibidem ex condicto circulum studiorum absoluerent; rationem inijt multo commodiorem, vt indictis vacationum ferijs, in Belgium, atque interdum etiam in Angliam siue Britanniam, ad Hispanos negotiatores excurreret: quorum benignitate cū facilè obtinuisset annuam pecuniæ summam Lutetiæ toto studiorum tempore certis pensionibus exigēdam, commodius multo cæpit in liberalium disciplinarum cognitione versari. Cumque octodecim fere menses Latinæ linguæ tribuisset in Montis acuti collegio, in collegium cui à sancta Barbara nomen est, ad Philosophiæ studia transijt alacritate mirabili: ac primùm occursantes denuò rerum cælestium importunas imagines, quā etiam eximia cum animi delectatione coniunctas, eadem spiritus constantia, qua superiores illas, iterum abiecit, ac repulit; deinde magistris attentè audiendis, multa ac diligenti eorum quæ audierat commentatio-

ac,

ne, quotidianis denique gymnasij exercitationibus, tri-
ennio & mensibus sex (quod spatium temporis ut ocu-
lo philosophiæ in academia illa tribuitur) ita probat,
vt honorifico magistri iudicio ac testimonio (vera ex-
annes Penna philosophus) post consueta certamina, ita
solemni, laurea, cæterisque doctrinæ insignibus decora-
tus sit. Post hæc in cœnobij Dominicani gymnasio sa-
cram Theologiam aggressus est, ingenti sane libare &
industria, cùm præter cæteras lucubrationes, hyeme sæ-
uiente, quotidie manè ante lucem ad scholas, quæ illa
circiter hora ibi habebantur, accederet, atque ex ea stu-
dio tantum Deo adiuuante percepit, quod suis esset
ad fidei doctrinæque suæ rationem, sine suspicione
vlla nouitatis, ex Patrum decretis atque auctoritate
reddendam.

Variè propter Christum exercetur. Cap. IX.

NEQVE verò, quamuis intrim à ple-
bis catechesi atque à publicis actionis-
bus abstineret, idcirco tamen, quoniam
per scholas licitum est, ab adiungen-
dis ad CHRISTVM hominibus,
animandisque ad studium veræ lau-
dis & gloriæ destitit, quapropter mul-
ti nec infimæ sortis viri, priuatis ipsius colloquiis ac
monitis incitati, partim castigato vetere luxu, Christia-
næ disciplinæ seueritatem induerunt; partim etiam so-
lemni voto varia religiosorum instituta professi sunt;
partim denique ingenti academiæ totius admiratione,
in Christi gratiam pecunia egentibus distributa, pro-
rem vitam agere, atque adeo ad conculcandam penitus
omnem sæculi fastum, & expianda superbiæ crimina,
palam per vicos & compita manum ad stipem pro-
rigere, victumque palam emendicare cœperunt, quos ra-
men amici, rem indignè ferentes, cùm neque precibus,
neque minis à proposito reuocare valuissent, facta ma-
nu deniq; ab hospitali domo sancti Iacobi quo Iesu ob-

tolerant, vi armisque in pristinum academiæ diuersorium ad sua prosequenda studia retraxerunt. Ignatius verò tantam eiusmodi rerum inuidiam subijt, vt præter cæteras iniurias & maledicta, falsis etiam criminationibus ad sacrum Inquisitorem semel iterum delatus sit. Is erat ea tempestate Matthæus Ori, ex Dominicana familia Theologiæ magister, tũ eruditione, tum probitate conspicuus; qui accusatorum fraude comperta, Ignatium non absolutum modò, sed etiam miris ornauit laudibus, ipsumque Exercitiorum librum, qui præcipuè in suspicionem crimenque vocabatur, tantum abfuit vt damnaret, vt sibi etiam eiusdem exemplum Ignatij permissu desumpserit. præterea absolutionis ac sententiæ formulam, publicæ scribæ chirographo & signo munitam, quam contra iniquorum calumnias, quandocunque opus esset, proferret, tametsi minus gratum id potentibus quibusdam viris fore videbat, Ignatio petenti concessit. Neque verò pro Christi nomine solum hac falsæ accusationis procella defunctus Ignatius est, sed eorum ipsorũ opera, qui illũ deinde vel maximè dilexerunt, virgarum quoque publicæ periculum adijt. Mos est Parisijs in scholasticos improbos ac seditiosos, ad sanciendam academiæ disciplinam, in hunc fere modum animaduertere. Dissimulato consilio, ad dictam diem in aulam collegij Primarius, magistrique nodosa instructi virga conueniunt: comprehensumque repente noxium, & in medio consessu nudatum, certo plagarum numero singulis afficiunt. Id supplicij genus cùm ad sensum corporis peracerbum est, tũ verò ad ignominiam ac dedecus longè turpissimum, deque ipsius loci nomine aula vulgò appellatur. Hunc igitur cruciatum ac notam malefactis constitutam, Ignatio insonti, quòd condiscipulos suos præcipuè diebus à schola ad oratorium & sacra mysteria Confessionis Altarisque traduceret, vehementer iratus magister ipse Ioannes Penna parauerat, Iacobo Souza Lusitano collegij Primario in suam sententiam prius adducto, quippe qui iam ante priuatim erat infensus Ignatio, quod familiarem quendam suũ, Amatorẽ

nomi-

nomine, seuerioris vitæ præceptionibus imbuisset, atq; (vt pietatem ferè interpretantur homines) infuisset abductum à curis inanibus, & iucundo conuictu amicorum, atque à pristina consuetudine. Vt igitur dictus supplicio dies illuxit; aduentans iam ad scholas, ab amico fideli maturè monetur Ignatius, ne intra collegij sepa vtique illo die inferat pedem; concitatos in eum esse omnium animos; pœnas aulæ daturum extemplo, ni caueat. Ad cuius rei nuntium ancipiti deliberatione distractus Ignatius, quòd & pro Christi nomine verbera & contumelias perpeti mirificè optabat, & supplicij apud homines adeo turpis infamia, metuebat ne complures è iuuentute, ipsius opera iam ad meliora conuersos, nec dum in bono stabiles, à sua consuetudine atque auctoritate auocaret, iterq; sibi ad alios etiam deinceps Christo lucrifaciendos abrumperet; totam rem ad ipsius Goueæ arbitrium iudiciumque reijcere statuit, quod ille ne cognita decreuisset, id ex diuina maxime gloria & [illegible] luntate futurum. neque de eiusmodi sententia vllis amici denuntiationibus precibusve demoueri sepissus, quamquam horrenti pœnæ imminentis acerbitatem, & [illegible] tenti carni vim fortiter intulit: ingressusq; collegium, & rectà Goueam petens nondum è cubiculo egressum, placido ac sereno vultu, & altam animi patientiam ac securitatem indicante: Si meæ mihi (inquit) existimationis & incolumitatis, quàm diuinæ gloriæ, salutisque animarum cura prior esset ac potior; nequaquam hodierno die pedem intra fines huiusce collegij posuissem. neque enim antequam huc venirem, ignarus eram Goueam [illegible] tum è vestra omnium indignatione dedecoris, quinacerba tormenta me maneant. Sed quoniam nihil [illegible] no mihi vel ad meritum optabilius, vel ad veram dignitatem præclarius duco, quàm Christi Domini [illegible] grauia tamque multa pro me perfuncti, vicissim probra, plagas, mortem denique perpeti; idcirco [illegible] ad scholas accessi, & vltro memet in tantum & [illegible] ris & fame discrimen obieci. Verùm enim [illegible] non modò quid votis meis ac desiderio, sed etiam quid

pro

proximorum rationibus,& sempiternæ saluti condu
cat, caritatis lege considerandum est. Multos habeo a
dolescentes Dei beneficio nuper è cœno flagitiorum e-
mersos, ac vix dum auulsos ab improborum pestilenti
consortio. hos ego vereor,ne si me in tam honesto con-
uentu publicè vapulasse constiterit, à meo sermone
congressuque protinus auocet infamiæ metus, ac proin
de,vt sunt flexibiles hominum voluntates,ad eadem il
lasxa quibus paulo ante adhæserant, ingenti dæmo-
num gaudio,& feruor ætatis, & prauæ consuetudinis
æstus abripiat. Simul etiam (verum vt fatear) tui me Go-
uea, doctorisque mei Pennæ me miseret,qui Christianã
pietatem ac fidem sacramento professi, cæterisque ad
exemplum iustitiæ virtutisque præpositi;CHRISTI
famulum, CHRISTI caussam agentem, adeò acer-
be insectamini. & qui, qua pœna lex affici iubet eos
qui scholasticos deprauare, magistris illudere, seditio-
nes conflare voluerint;eadē dignum iudicatis eum, qui
iuuentutem à vitijs, doctores à iurgijs, academiam à
tumultibus vindicare conatur. quæ quoniam mecum
ipse reputans,non leuis momenti ducebam esse, quam-
quam cupidus inimicorum odij vel meo sanguine ex-
piandi, tamen pro nostra necessitudine deesse nolui,
quominus eadem tibi quoque, integra etiamnum re,
considerāda proponerem. Mihi, vt dixi, pro Chri-
sti nomine vexari ac torqueri optatissimum est:iamque
si videtur, sponte ad patibulum pergo.tu, Lutetiæ Pari-
siorum,à sanctæ Barbaræ collegio,in eiusmodi caussa ta
le documentum vel pietatis vel æquitatis dari an expe-
diat,pro tua sapientia ac religione constitue. Vixdum
Ignatius dixerat,cùm Gouea,vir & ni concitaretur ali-
unde, suopte mitis ingenio,& tum instinctu diuino val
de compunctus,illicò cæpta damnauit, ac maiorem in
modum detestatus est;apprehensumque amicissimè Ig-
natium deduxit in aulam,quò iam collegæ cum reliqua
turba parati conuenerant. Ibi silentio indicto, repente
contra omnium exspectationem de Ignatij laudibus

orationem instituit; viri fortitudinem, innocentiam, ca-
ritatem extollens; se ipsum, & cæteros qui innoxio peri-
riculum struxerant, vehementer accusans quam in sen-
tentiam cùm multa dolenter grauiterque dixisset, ad ex-
tremum obortis lacrymis, ad Ignatij genua procidit,
precatusque delicti veniã, & apud cęteros illum in ami-
rationem gratiamq; restituit, & ipse in omni deinde vi
Ignatiũ & socios pręcipuo amore studioq; cõplexus est.

De socijs ad Ignatium adiunctis. Cap. XXI.

HASCE igitur, aliasque eiusmodi in-
sectationes atque pericula Ignatius
Christi caussa contraxit, atramen-
dem plurimorum quoque sibi gra-
tiam ac beneuolentiam optimis ar-
tibus peperit. Fuit enim in illo, præter
diuinitus infusa charismata, mirum
etiam atque efficax ingenium & studium ad animos ho-
minum demerendos. In principum amicitias opportu-
nè insinuare sese, easdemque obsequio & submissione
tueri; pares facilitate ac suauitate morum allicere; infe-
rioribus, & egentibus, auctoritate, opera, nonnunquam
angustijs etiam pecunia præsto esse; morbo aliquo la-
borantes vel cũ valetudinis & contagionis periculo ad-
re, solariq; amantissimè; eorum quibus cum viuendum
retve, vel difficultatem naturæ, & arrogantiam [illegible]
vel ineptias ac stultitiam, quoad ita res ferret, exhibere
dissimulatione mirabili; ad aliorum arbitrium ac voluntatem,
quibuscunque rebus honestè posset, semper ac-
commodare se ac flectere; omnibus denique in CHRI-
STI gratiam omnia fieri: vbi penitus in hominum
sensus ac voluntates irrepserat, tum demum officijs ac
beneuolentia comprehensos occupatosque, pro suo
quemque captu, sensim & cautè progrediens, Chri-
stianę religionis & officij præceptionibus excolebat. Ac
què his fermè artibus, & simul sanctimoniæ ac frugali-
tatis exemplo, multos, vt diximus, à turpi ac flagitiosa
vita

vita non modò ad sobrietatem & continentiam, sed etiam ad cõtemptum rerum mortalium, atque ad salutaria consilia CHRISTI conuertit. Complures præterea hæreticos, grassante iam tum peste Lutheriana, tempestiuis disputationibus monitisque conuictos, ad sacra Quæsitorum tribunalia volentes adduxit; & cum sancta Romana Ecclesia in gratiã secreta abiuration ere situit. Iã verò, quod ei vel in primis propositũ initio fuerat, vt aliquos ingenio doctrinaque præstãtes, ad suum institutum ac vitæ rationem aggregaret; in id ipsum per Theologiæ maximè tempus incubuit; adiunxitque sibi, Deo bene iuuante, iuuenes nouem ex academia vniuersa lectissimos. quorum primus fuit Petrus Faber Allobrox, pago Villareto Gebẽnensis diœcesis humili natus loco, sed egregiè pius, quippe qui duodecimo ætatis anno per summum sanctimoniæ studium virginitatẽ Deo vouerat; idemque ad litteras à vitã pastorali traductus, tãum ingenio industriaque profecerat, vt eum in locis Aristotelis difficilioribus magister ipse Penna consuleret. Hunc igitur Ignatius & studiorum & contubernij communione sibi coniunctum; licet socium glorioſi operis ipso initio destinasset, non tamen cõtinuò illi rem operuit, neque ad tantam perfectionem impellere confestim aggressus est. sed cõscientiam excutere, & in se ipsũ quotidie diligenter inquirere primũ edocuit, deinde ad totius antee actæ vitæ noxas per sacrã Confessionem expiandas adduxit, postremò, cùm iam philosophiæ curriculum exegisset, spiritualibus exercitationibus perpoliuit; adeo propensum ad pœnitentiã, tantoq; animi ardore succensum, vt hyeme summa, concretũ glacie flumẽ Sequanã plaustris impunè premẽtibus, in separata lacobei vici domuncula propositas meditationes, & quidẽ insidens niui sub dio peregerit, sexq; ipsos dies omni prorsus cibi potuq; abstinuerit, inediã lõgius vtiq; protracturus, nisi eũ, re animaduersa, cõsultoq; suppliciter Deo vetuisset Ignatius. & sanè respõdit operi fructus. Cũ enim antea in eligẽdo certo vitæ genere Faber mira animi solicitu-

dine, varijsque scrupulorum molestijs adeo torque-
retur, vt præ nimio angore sese in auias abdere [illegible]-
dines, ibique radicibus herbarum victitare pæne [illegible]-
neret; ex hac spirituali exercitatione vocari se vna cum
Ignatio ad animorum subsidium non dubitè sentiret,
tantam ipse pacem ac tranquillitatem conscientiæ con-
sequutus, vt ex vehementissima tanquam agitatione
ac salo, placidum tutumque portum se deuiquè tactum
esse profiteretur. Ex eodem contubernio Franciscus
quoque Xauerius nobilis Cantaber, idemque non vul-
gari eruditione, quippe qui laurea magistrali donatus
Lutetiæ postmodum publicus Aristotelis interpres
exstiterit; quamquam principio ita non studiosus Ig-
natij, vt eius pietatem (vt fit) etiam procaciter irride-
ret; tamen viri tum patientia, tum obsequijs adeo desi-
nitus est, vt ad illius ductum abitriumque sese omni-
no contulerit. Hunc & diuitiarum affluentia, & viui-
do ingenio, & viribus corporis præferocem, admirabi-
li prudentia ac lenitate mansuefecit Ignatius, in cam-
que rerum humanarum despicientiam, & caritatis ar-
dorem paulatim adduxit, vt inter ipsa Exercitia spiri-
tualia, tum ad carnis macerationem quatuor dies se-
iunus omnino transegerit; tum verò, quòd inter iuue-
num greges desultor eximius, corporis agilitate sibi
nimium placuisset; ad eius piaculum vanitatis, mem-
bris valido fune perstrictis, non sine acri sensu dolo-
ris dies aliquot incommentādi orandique labore atque
attentione perstiterit. Hic est Xauerius ille, qui non
multo deinde post, Ioannis Lusitaniæ regis rogatu ex
auctoritate Pontificis Romani missus in Orientem, pie-
nus Apostolico spiritu, tota India maritima luminis
laboribus ac periculis peragrata, in vltimas Iaponio-
rum terras Euangelij lumen primus intulit, atque in-
genti infidelium numero ad CHRISTVM adiun-
cto; multis clarus miraculis, in ipso aditu Sinarum
excessit è vita. Porrò Xauerium & Fabrum imitati sunt
Iacobus Laines Seguntinus, qui deinde Societatis ac-

ſtræ proximus ab Ignatio præfuit, vir de Chriſtiana republ. in primis optimè meritus ; & Alfonſus Salmeron Toletanus, Græcis & Latinis litteris admodum eruditus: vterque confecto Compluti philoſophiæ curriculo, Pariſioſque partim Theologiæ cauſſa, partim etiam Ignatij noſcendi gratia profecti, cuius de laudibus iam tum in Hiſpania, conſtanti hominum ſermone multa cognouerant. Acceſſit ad hos etiam Nicolaus Bobadilla Palentinus, doctus iuuenis, & philoſophiam publicè profeſſus in oppido Hiſpaniæ Pintia: nemque præſtanti indole Simon Roterigius Luſitanus & poſt aliquanto, Claudius Iaius Gebennenſis, & Ioannes Codurius Ebredunenſis, Paſchaſiuſque Broetus Ambianenſis, Fabri præcipuè (cuius iam erat nomen Pariſijs celebre) monitis & exemplo permoti. Hi omnes, impulſu planè diuino, cùm alter alterius conſilium ignorarent, poſt exactiſſimam totius vitæ confeſſionem ſpiritualibus exercitijs ab Ignatio perquàm diligenter exculti, vehementi quadam ſpiritus motione ſeſe non quidem in vmbram ac ſolitudinem, ſed in ſolem ac puluerem euocari ad prælia Domini pælianda ſenſerunt. nec fuit è nouem vllus fere, quin à propitiandum cæleſte numen, eiuſque voluntatem ſupplicitèr exquirendam ; præter cæteram abſtinentiam, & incommoda voluntaria, tridui, vt minimum, totius inediam ſponte pertulerit, nimis audaci fortaſſe conſilio ; niſi eos & multorum exempla, & feruor ſimulætatis ac pietatis excuſet. Hoſce igitur ſocios Dei beneficio nactus Ignatius (quorum tres erant ſuperſtites hæc ſcribente me, Salmeron, Roterigius, & Bobadilla) quod iam diu moliebatur & agitabat animo, re ipſa aggredi primo quoque tempore ſtatuit ; vt Hieroſolymam Pontificis maximi permiſſu repeteret, genteſque finitimas Chriſtiana quondam religione præſtantes, deinde Mahometis nefaria ſuperſtitione deceptas, vel à miſerabili errore ad veritatem Euangelij reuocaret, vel certè (quod erat proximum) ſanguinem

ac vitam in caussa tam pia tamque gloriosa profunderet. Neque sanè difficile fuit, cæteros iam sponte currentes, & Dei amore incensos, in eandem sententiam & propositum adducere. & quia plerique Theologiæ studia nondum absoluerant; ne interim conceptus ardor animi refrigesceret, & simul vt ipsorum eò gratius diuinæ maiestati obsequium esset, quò maiorem sibimet ipsi necessitatem seruitutis ac religionis imposuissent; implorato beatissimæ Virginis patrocinio, ac sancti Dionysij Areopagitæ, cuius in tutela Parisij sunt in æde sub urbana, quæ Mons martyrum dicitur, sub Confessionis & Eucharistiæ mysteria sese voto obstrinxere singuli, emensis Theologię spatijs continuò mortalibus rebus nuntium remittendi, atque in paupertate perpetua seruiendi gloriæ diuinæ, salutique animarum: ac nominatim, ad constitutam diem Hierosolymam eo consilio nauigandi, vt in conuersionem infidelium toto pectore incumberent; palmamque martyrij studiosè captarent. id consilium si qua re impediretur, anni circumacto spatio denique Romam adirent, suamque operam summo Pontifici CHRISTI Vicario ad spirituale proximorum auxilium sine vlla vel præmij pactione, vel temporum aut locorum exceptione deferrent. Id votum in eo templo vouêre ingenti consensu & alacritate, anno post Christum natum M.D. XXXIV. decimooctauo Kal. Septembris, quo die Assumptionis Marię Virginis anniuersaria gratulatio celebratur. idemque votum eodem loco dieque pariter anno proximo ac tertio renouarunt, atque ea res tum ad conspirationem ac vinculum animorum, tum ad confirmandas in suscepto consilio mentes omnium mirificè valuit. Incendebant præterea studium alter alterius omni genere officij & caritatis, duce ac moderante simul Ignatio, quem omnes vt parentem eundem & vnicè diligebant, & valde reuerebantur. ac primùm spirituales modò apud hunc, modò apud illud agitare cœtus; ibique suauissima de rebus diuinis habere col-

alloquia, & sese mutuò ad Christianam laudem & deas hortari; deinde in studiorum difficultatibus, locisque obscurioribus aduuare inter se; & lucubrationes quisque suas, lumenque doctrinæ & ingenij, cùm res exigeret, in commune conferre: præterea inuicem sibi omnibus in rebus adesse certatim: denique à frequenti sacramentorum vsu, & assiduitate precandi meditandique, nullo pacto recedere. quibus rebus & varias dæmonum insidias tentationesque, conantium eos ab incepto reuocare, viceruntque: & breui tanta coaluêre concordia, vt quamquam è diuersis, nec non infensis inter se orti nationibus, gratia tamen superante naturam, intra eosdem alti parietes, atque adeo ex vno propemodum omnes vtero in lucem editi viderentur.

Libri primi Finis.

IGNATII VITÆ LIBER SECVNDVS.

AEger Hispaniam repetit. Cap. I.

INTEREA Ignatius grani morbo partim è maximis laboribus vigilijsque, partim etiam è Parisiensis cæli grauitate contracto; vexatusque sub inde stomachi iam pridem affecti doloribus acerbissimis; post multa remedia incassum adhibita, tuberum medicis ad patrium solum & incunabula se referri quod vnà ad inueteratas corporis ægritudines certissimum profugium vulgò arbitrantur. Nec recusauit ille, non tam valetudinis ratione, vel desiderio suorum adductus, quam duabus alijs maximè caussis: primùm, vt quibus ab ea regionibus, malo publico, iuuenilis licentiæ ac vanitatis ipsemet specimen exstitisset, ibidem ad spiritualem ædificationem vicissim aliqua Christianæ humilitatis atque modestiæ documenta præberet; populatesque suos & verbo & exemplo ad studium pœnitentiæ salutaris accēderet. deinde, vt, quoniam socijs aliquæ etiam in Hispania rei familiaris tricæ; eas eodem itinere atque opera ipse expediret, neque per eam caussam illi vel auocarētur à studijs, vel recenti etiam tum vocatione, & expeditionis tam arduæ, tamque laboriosæ consilio, patriæ dulcedinis, ac domesticæ tentationis, qua nullo fere peri-

periculosior est, aleam subire cogerentur. Simul etiam, erectis olim in Hispania socijs, cogitabat, si quem in proposito constantem inueniret; secum in eandem expeditionem educere. Cæterùm ne quid è suo discessu res Parisiensis caperet detrimenti, primùm commilitones ad perseuerantiam ac fidem paucis adhortatus, Petrum Fabrum & annis & vocatione antiquissimum, illis præposuit: cui interim obtemperarent, quem parentis ducerent loco, deinde tempus certum edixit ijsdem approbantibus, quo tempore cuncti, rebus omnibus præter viaticum & necessaria scripta ex voto abdicatis, nauigatum Hierosolymas Italiam peterent, seque iam antegressum Venetias conuenirent. Dicta profectioni dies est viij. Kalend. Februarij, anno MDXXXVII. ineunte, qua die Apostoli Pauli conuersio beata recolitur. His ita cõstitutis, anno MDXXXV. per autumni tempus ipse non sine lacrymis, mutuique amoris magna significatione singulos in digressu complexus, cùm vellet de more pedibus quamquam ægro corpore proficisci; coempto à socijs equo vti coactus est: breuique partim ex ipsa vectatione, locorumque mutatione, partim etiam è studiorum intermissione morbo leuatus, Pyreneo superato Guipuzcoam prouinciam attigit. Eius de aduentu propinqui festinè præmoniti ab ijs qui hominem ad Aquas Augustas, quam hodie Baionam appellant, in transitu agnorant; extemplò, quòd regni limes latrocinijs infestus esset, armatos homines ad eum excipiendum tuendumque dimiserant: atque hos primùm Ignatius in Guipuzcoæ finibus, deinde etiam, quæ iam tum erat fama de sanctitate viri, clericos omnes agmine composito ad oppidum Aspheithiam honoris caussa obuios habuit. eumque ab ijs, & ab ingenti præterea gratulantium turba deduceretur ad ædes paternas; ille, vt ostenderet quantopere ab eiusmodi fastu pompaque abhorreret, vt primùm potuit, ex eo comitatu sese propipiès, ad publicam hospitalem domum diuertit, victumque continuò emendicare ostiatim cæpit; frementibus videlicet cognatis, eamque rem (vt fere deprauata sunt Christianorum

norum quoque iudicia, & pauci ex animo crucem am-
plexantur) summi dedecoris atque ignominiæ locis ibi
ducentibus. Deinde quamquam inuitis ijsdem, inhibe-
plebem Christianæ doctrinæ rudimentis imbuere, pe-
uatisque colloquijs eos qui ad se ventitabant, è peccato-
rum veterno excitare; festis verò diebus etiam cōciones
habere tanta hominum frequentia, vt cùm eos templa
non caperent, in agrum prodire necessariò cogeretur,
vulgoque arbores audiendi caussa conscenderent. Et
sane operæ fructus egregius Dei beneficio constitit.
Complures ad virtutem ac Dei cultum à vitæ prauitate
conuersi, multæ sublatæ discordiæ, & odia inueterata
restincta, contra aleatores lata publicè lex, pœnæque pro-
positæ; institutum præterea, vt preces pro salute quoti-
die funderentur eorum omnium, quibus lethalis noxæ
piaculo obstrictis, in singula momenta exitialis exitus
immineret: itemque vt ex Ecclesiæ Romanæ consuc-
tudine salutationis Angelicæ signum daretur manè, me-
ridie, & vespere. iam verò grauia quædam vitia, quæ nō
in populum modò, sed etiam in sacerdotes irrepserant,
magna ex parte correcta. denique morbo incurabili af-
fectis, & extrema pressis inopia, ne vel oppido erratem,
vel strati passim in compitis cælum miserabili questu
complerent, publico sumptu consultum. Atque hasce le-
ges moresque custodiendi, ne (quod fere fit) bene cœpta
propediem obsolescerent; curam & munus Loiolensis
milia, placata postmodum Ignatio, sibi desumpsit, qui-
cùm in eo xenodochio aliquādiu ita versatus esset, vi-
tis appareret ipsum exēplo Christi Domini laboribus &
paupertate multo magis, quàm otio & rerum affluentia
delectari; ad extremum quotidianis propinquorum pre-
cibus exoratus, ne cognationi aut nihil omnino defisse,
aut etiam inimicitias palam denuntiasse videretur, in pa-
ternam domum ex hospitali se transtulit; ibique aliquot
moratus dies, restituta domestica disciplina, cunctis ad
officium ac pietatem animatis; valentior multo quàm
Lutetia discesserat, ad sociorum expediendā ingenti
proficisci constituit. Atque hic nouum ecce illi certa-
men

ne Ignatiũ inter & cognatos exoritur; cùm ille paupe-
ris habitu prorsus, & pedes iter facere destinasset animo:
illi contra, quoniam quidẽ eum apud se diutius retinere
non possent, certè non nisi bene comitatum, & pecunia
instructum abire permitterent. Verùm certaminis deni-
que is fuit exitus, vt Ignatius ne frustra diutius tende-
ret, ad viæ modicum in speciem deduci se passus, breui
domum & famulos & cætera cuncta remiserit, pedibus-
que porrò perrexerit; Gallicano equo ministris valetudi
narij iamante relicto, quem illi deinde in Ignatij memo
riam, veluti sacrum & immunem ab opere, vagari in
pascuis ad extremum vsque senium permisêre. Ignatius
igitur Nauarra primùm, deinde Castella peragrata, man
datisque recentium sociorum exhaustis, de veterum sta
tu ac voluntate cognoscere nequaquam omisit: verùm
illi partim exspectationis ac morę tædio victi, partim et-
iã aspero virtutis itinere fatigati, in alia fere omnia du-
dum abierant. Ioannes tantùm Gallus, ne de animi salu-
te periclitaretur, monasticæ se addixerat vitæ. Callistus
ab animorum cura, ad pecuniæ lucrum studio repen-
te conuerso, in Indiam nauigauerat, vnde aliquanto
post bene nummatus ingenti omnium admiratione qui
cum antea norant, Salmanticam redijt. Cazeres cùm
Segouiam patriam petijsset, mollioris vitæ commodis,
& domesticorum consuetudine delinitus, otio ac vo-
luptati sese dediderat. Artiaga verò, curriculum honoris
& ambitionis ingressus, & è Commendatorio factus
Episcopus, cùm aliquandiu in eo dignitatis gradu vix-
isset, ad extremum ægrotus, epota per imprudentiam
veneni laguncula (cùm duæ starent, altera salubris
aquæ, altera sublimati, quod appellatur, me-
dicamenti) miserabili genere leti
defunctus est.

Vene-

Venetias ingenti labore contendit.

Cap. II.

IGnatius ergo cùm in Italiam properaret, & hosce quos dixi socios ubique lateque dispersos in vnum cohortem atque ad pristina reuocàsset consilia, nulla se ostenderet occulta Dei vocatio secum expendens, fusis pro more precibus, Valentiam vsque ad superos precibus, Valentiam resolute ad superos precibus, Valentiam resolute ad superos precibus, Valentiam resolute

quos ad eam diem pertulisset, omnium maximo. inde per immensæ altitudinis inuias rupes ac solitudines diu errabundus, cùm ad radices montium denique deuenisset, omnia rursus offendit partim niuium tabe, partim etiam hybernis imbribus impedita. Cumque nihilominus vrgeret progrediendi necessitas; via terrima (& est mollis & cretosus ager, ac semitæ per horum temporum incuriam exiguo munimento, nec vllis, vt olim, stratæ lapidibus) cum profundo ac tenaci limo diu multumque luctatus, ad Bononiæ portas tandem aliquando peruenit. Atque hic, ne quid deesset ad probandam æquitatem ac patientiam viri, ad cæteras miserias illud etiam ludibrium accessit; vt in ipso vrbis introitu, è ponticulo in fossam, limo cœnoso margine lubricante decideret, emersusque luto deformatus ac madidus, ab ijs qui tum aderant, non sine ioco & facetijs (vt sunt procacia in alienis malis hominum ingenia) rideretur. Sed ille nimirum identidem exerceri se à patre cælesti prudenter intelligens, & in gratiarum actione persistens, sole siccatis vtcumque vestibus, lassitudine ac fame confectus cùm vrbis magnam partem frustra emendicando perambulasset, in collegium Hispanicæ nationis demum excepsus, ibique dies aliquot clementer est habitus. Inde cùm iterum iam facili & certo Venetias peruenisset, exacta pecunia quam illi per trapezitas eadem Elisabetha Rosella benignè curauerat; interea dum socios è Gallia præstolatur, in varia pietatis opera ex instituto cæpit incumbere. Nec sanè frustrà: siquidem complures omnium ordinum homines partim Christianæ doctrinæ præceptionibus imbuit, partim ab impura & flagitiosa vita ad castum Dei timorem, studiumque virtutis eodē Deo adiuuante conuertit. Quibusdam etiam primarijs viris tum patritijs indidem, tum externis, praua animi affectione ac vitio laborantibus, non sine copioso fructu, spiritualium exercitiorum expertæ virtutis medicinam exhibuit. In ijs Didacum Guiam, & Stephanum germanos fratres è præcipua nobilitate Cantabriæ, sibi quondam Compluti familiariter notos, ac tum Hierosolymis

mis redeuntes, earumdem commentationum beneficio tantam ad rerum diuinarum intelligentiam, & humanarum contemptum adduxit, vt omnibus diuitijs & honoribus abdicatis, CHRISTI consilia omnino seque decreuerint. Atque hos imitatus est postmodum Baccalaureus Hozius, item Hispanus, Theologiæ peritus qui cùm ad easdem commentationes peragendas valde propēsus esset, verumtamen ex quibusdam iniquorum sermonibus haberet suspectam Ignatij doctrinam ac dogmata, demum se Ignatio exercendum atque celendum ita commisit, vt multos in cubiculum quo secessit, secum afferret libros, quibus Ignatij dicta scripta que ad sanctorum patrum & conciliorum trutinam expenderet. Sed vbi appositas ab Ignatio epulas degustauit, tantum abfuit, vt in ijs veneni deprehenderit quicquam, vt etiam ardenti quodam rerum cælestium amore inflammatus, mortalibus commodis nuntium sponte remiserit, atque vltrò ad Ignatij voluntatem & vitæ rationem adhæserit. Ex Veneta verò nobilitate in primis eo secessu ac meditatione profecit Petrus Contarenus Zachariæ filius, is qui multo post, magna cum integritate ac sanctimoniæ laude Paphensem Episcopatum administrauit. Sed & aliorum ex Ignatij consuetudine insignia vitæ morumque mutatio est consecuta. Quæ quoniam nec ab obscuris hominibus, & incolis celebrissimæ ciuitatis fiebant, breui, vt alijs locis antea, sic tum Venetijs Ignatij pietas in crimen inuidiamque vocari cœpta, non ferente diabolo, tantam sibi prædam è faucibus eripi: statimque vulgatum ab eiusdem emissariis et ignatium prauitatis hæreticæ semel iterumque excusatum in Hispania elapsum è custodia, in Galliam profugisse, ac proinde eius effigiem ab Hispanis Inquisitoribus ignominię caussa publicè concrematam. eundem Parisijs nouas molientem res, inficientemque perniciosa doctrinæ labe scholasticos: vbi delatum suum nomen ad sacra tribunalia odoratus fuisset, fuga præuertisse lictorum manus, & consilia magistratuum. Quas criminationes Ignatius cùm non modò in vulgus, iniquorū aperta [illegible]

verùm etiam ad Legatum Apostolicum Hieronymum Verallum; qui deinde S.R.E. Cardinalis fuit, delatas inaudisset; non tam de sua, quàm de sociorum existimatione solicitus, vltrò ad Legatum adijt, & acriter institit, vt eorum criminum quæstio exerceretur. quod ita factum, & veritate comperta, honorificè à Legato est absolutus, incumbente in eius causæ cognitionem Gaspare Docto legati assecla; qui ex eo tempore Ignatium vnicè dilexit, ac sacratissimæ domui Lauretanæ deinde præpositus, in Societatem vniuersam plurima egregiæ voluntatis officia contulit.

Venetias ad Ignatium socij veniunt.

Cap. III.

DVm hæc in Italia gerit Ignatius, interim bello inter Christianos ingraueſcente reges, cum exercitu formidabili Cæſar per Insubrũ & Allobrogum fines in Gal iã irruperat. Ea fuit socijs Ignatij causa & profectionis maturandæ, & itineris per Thuringiam, seu Lothoringiam atque Germaniam, sanè incommodo anni tempore faciendi. igitur pecunia rebusq; omnibus; præter viaticũ & scripta in Christi Domini gratiam distributis, mense nouembri anno circiter post discessum Ignatij, suo quisq; baculo innixi pedites viam capessunt, & quidem tanta cum alacritate ac feruore spiritus, vt ne à Iacobo quidẽ Laine, viribus nondum è recenti morbo recuperatis, exorqueri potuerit, quominus & pedibus ambularet vt reliqui, & inter ambulandum insuper inualida membra discruciaret hispido in primis & horrenti cilicio. Vestimentum erat omnium, vt peregrinorum & pauperum, nequaquam elaboratus, & ad modestiam submissionemquẽ compositus. pendebat è scapulis mãtica ex corio, in quã sacra Biblia, & breuiarium asseruabantur, & scripta, quę diximus. Rosaria verò ad catholicam fidem vel interpsos hæreticos profitendam, palã gestabant è collo suspensa

ſpenſa. Hoſpitium ingreſſi, primùm omnium, ad ſtantium reſpectu, nixi omnes genibus Deo gra bant; eundem in egreſſu pariter ſibi propitium tur. Sobria & frugalis erat menſa; oratio ac non ſolùm in diuerſorijs, verùm etiam in ipſa plurima. ſacerdotibus, qui tres erant, ſacrificantibus teri quotidie cælesti reficiebantur pane. ſermoni bus diuinis aut neceſſarijs ferè nullus. in deambu quid in deliberationem incideret, mira compota ſuperandis viarum difficultatibus periculisque, tu conſtantia & æquitas animi. Autumnales pluuias ferè Gallia pertulerunt: occurrére mox alpes ſtructæ niuibus: multa fuére ſubinde famis, ſitis defatigationis incommoda ſubeunda: nihil ſe cit tam arduum, aut tam extimeſcendum, quod quemquam à concepta religione, officioque deb Atque hac diſciplinæ pacisque cuſtodia, cum per quorum fines tranſierant, populis, Chriſto fuiſſent; cunctis non catholicis m hæreticis nouum ac religioſum agmen magna probatione mirantibus, ad tertium Idus MDXXXVII. Venetias ingenti omnium gaudio tua gratulatione ſoſpites ad Ignatium perue que vbi paululum è longa contentione quietis eſt captum; ſtatim Hieroſolymitana consilia renouantur. primùm omnium, ut peris fore ſua ſtudia, ſi ad ea ſummi ſtoris auctoritas & conſenſus accederet; ems remitteret, tunc vel maximè ſæua, ſtituunt, & à Pontifice maximo ius tum nes, titulo voluntariæ paupertatis; tum Hieroſolymitanam, & prædicationem lo interdicti metu ſuppliciter petere. ceſſarent, atque adeò vt quædam quaſi ræ militiæ ponerent; publicis valetudinar ſtributis, ægrotos ac pauperes omni ope terunt: Confeſſionis & Euchariſtiæ ſacramenta, miniſtrare qui per ſacerdotium poterant;

iacentes; afflictos mœrentesque spe cælestium bonorum erigere; adesse animam agentibus; cunctos denique ad patientiam, fidemque adhortari: nec modò spiritualibus officijs fungi certatim; sed ne vilissima quidē ac seruilia corporibus pauperum curandis, defugere ministeria; sternere lectulos, euerrere sordes; purgare schaphias; cadauera defunctorum rite curata humi condere; interdiu pariter noctuque omnibus præsto esse tanta cum alacritate ac diligentia; vt cuncti obstupescerent, vulgato que rumore, principes etiam viri ad spectaculum conuenirent. Quibus in officijs cùm aliorum omnium, tum Xauerij præcipuè caritas ac virtus enituit. Is cùm in quendam incidisset morbo Gallico miserè deformatum, atque ad eius aspectum exhorruisset, vt ea re infringi ac debilitari sensit caritatem in proximum, ita repente in semetipsum excanduit egregius CHRISTI miles, vt manantem saniem ex vlceribus purulentis (cuius rei vel menti one maures delicatæ refugiant) obfirmato animo, semel iterumque non dubitarit exsugere. qua re non modò se ipsum in præsentia præclarè vicit, sed etiam in omne tempus propriam quandam atque perpetuā in elephantiacos atque vlcerosos clementiam & misericordiam est consecutus: quam deinde, vbicumque terrarum fuit, quotiescumque se dedit occasio, diligenter exercuit. quidam etiam è sociorum numero, paupertem lepra toto corpore coopertum cùm præfectus nosocomij non admitteret, in suum lectum accepit ipse: cumque manè surrexisset cunctis ingemiscentibus eadem ipse quoque morbi fœditate correptus; postridie non sine miraculo prorsus illæsus atque intactus apparuit. Hæc & alia ciusmodi veræ pietatis & officij documenta cùm in ea vrbe dedissent (quorum ibi grata in multos annos deinde memoria viguit) appetente iam vere, vti condixerant, Romam cuncti ferè præter Ignatium, discessêre. Ipse tum ad parta in Domino retinendā, tum ad expedienda quæ ad nauigationem pertinerent, ibidem interea substitit. Atq; illi quidem eadem fere disciplina quam supra diximus, ijsdemque imbriū difficultā-

cultatibus, iter ingressi; ad superiorem parcimoniam ac
frugalitatem illud etiam addidêre, vt neque vllo pur-
sus viatico, diuinæ tantùm prouidentiæ bonitatique
fiducia, Romam vsque contenderent: & quia tunc Cru-
ralium, seu Quadragesimæ tempus erat; quotidie, nean-
quam in tantis laboribus, ritu catholico ieiunarent. Nec
sanè defuit illis & exercendæ spei, & CHRISTI Do-
mini inopiam ac perseuerantiam aliqua saltem ex parte
imitandi materies: acciditque aliquando, vt cum panis
dumtaxat frustulum singuli manè sumpsissent, in lite
densissimo stagnantibus latè campis, vt alicubi pectore
tenus aqua pertingeret, nullo præterea cibo, milia pas-
suum fermè triginta nudis pedibus vno die peregerint,
& quidem incredibili non modò tranquillitate animi,
sed etiam hilaritate psallẽtes. Diuersorijs vero cum pro-
pter inopiam excluderentur, & ad publica [illegible]
de more confugerent, quamuis oppido [illegible]
quæ supra diximus, caritatis muneribus [illegible]
seque ipsi domare ac vincere magis magis [illegible]
in dies. Sanè Rauennæ quidam ex ijs cùm [illegible]
ctuli sordes, ac manantia tabe stragula [illegible]
tasset; quæ prima deinde occasio data est [illegible]
di, non prætermisit. in pago nescio quo [illegible]
si consumptus è vita migrauerat. cùm in eum pagum
nostri venissent, distributisque cubilibus [illegible]
peresset, nisi quod phthiriacum fouerat; [illegible]
sam nuper palmam recuperare vehementer [illegible]
nudus illicò per summum animi ardorem [illegible]
lodices, ibique sese identidem versans, cùm [illegible]
malium greges ea tota pauisset nocte; ad [illegible]
defatigatus, nõ leues ab se prioris fastidij ac [illegible]
pœnas exegit. Denique sanctam Vrbem ingressi [illegible]
Apostolorum limina, & præcipuæ religionis [illegible]
ste obierunt; à Petro Ortizio Hispano Cæsaris [illegible]
tore ad Pontificem maximum introducuntur [illegible]
tẽpore Paulus III. è gente Farnesia, cuius nomen [illegible]
mum vtiq; nostra Societas debet. Cõsueuerat [illegible]
mensam non fabulatores aut mimos inducere, [illegible]

stantes philosophos atq; Theologos; & ipsemet, veritatis indagandæ atque illustrãdę caussa ponere de quo inter se disputarent. ea erat grauissimi senis & prudentissimi Principis oblectatio. Ad has ergo disputationes post pedũ oscula Patres adhibiti, cùm egregium qua Christianę humilitatis atque modestię, qua eruditionis & ingenij specimen præbuissent; non modò quæ volebant de sacerdotio, deque Hierosolymitana prouincia, libenter atque approbante Pontifice impetrarunt, sed insuper pecunia ab eodem instructi, & fausta cum prece dimissi sunt. Ad quam deinde pecuniam cùm è nationis maxime Hispanicę collatione accessisset quod aureorũ amplius ducetorum summam expleret; socij ne quid ex eo viatico præterquam in vsum votiuæ nauigationis attingerent, apud mensarios pecunia omni deposita, & Romę victum emendicantes, admirabile dedêre spectaculũ ijs qui coram Pontifice disserentes illos audierant: & deinde quemadmodum venerant, sic Venetias prorsus egentes ac vacui reuerterunt.

Sacris initiatur Ignatius: & de rebus ab eodem & socijs in Veneta ditione gestis.

Cap. IV.

POST hæc, diligenti adhibita præparatione, cùm ad eiusdem Legati Veralli pedes perpetuæ paupertatis & castimoniæ nuncupassent vota, diuini amoris igne succensi, mirante, ac maiorem in modũ approbante populo, sese denuò ad pristinos illos labores, & assidua pauperum ministeria retulerunt. Deinde in exitu mensis Iunij, Diui Ioannis Baptistæ die natali, Ignatius, & reliqui laici per omnes ordinum gradus ad apicem sacerdotij à Vincentio Negosantio Fanẽsi, Arbensiũ Episcopo electi sunt, tanta non modò ipsorũ, sed etiam ipsius Episcopi lætitia & animi voluptate, vt sese inter eiusmodi cæremonias nihil vnquam simile sensisse affirmaret. Interea Patribus neq; in eam diem vlla fuerat in Palestinã

transmittendi facultas; & eo ipso tempore cùm graue
bellum ex fœdere Christianorum principum, Venetos
inter & Solymanum Turcam exarsisset, sublato tempore
commercio, omnis non modò peregrinorum, sed etiam
institorum nauigatio conquieuit. vt satis appareat, ipsi-
ste numen iratum gentibus ijs quæ creditum sibi regnum
Dei per summum olim scelus negligentiamque amisi-
re; Apostolicum hunc, deuotũque sibi manipulum, in a-
lias longè nationes atq; prouincias iusto iam ante iudi-
cio destinasse. Itaq; propter eam quam dixi causam, spe-
traijciendi sublata, quamquã voti religiõe solum videri
propemodum poterant, tamen ne quis omnino scrupu-
lus animis insideret, finem anni vertentis, vti Parisijs an-
te decreuerãt, prorsus exspectare, seq; interim id ad facer-
dotij primitias diuinæ maiestati libãdas omni diligẽtia
cõparare; tum etiam post multam precationem & abstinentiã, proximis operam ex instituto nauarum constituunt.
Id quò liberius atque commodius facerent, tantæ vo-
bis celebritate ac frequentia, in finitima eiusdem diuisio-
nis oppida aliò atque aliò recepêre sese: vt si fore (quod
tamen in præsentia vix fieri poterat) bello sedato propter
opinionem transitus patuisset, è propinquo Venetias
cuncti simul accurrerent. Franciscus ergo Xauerius, &
Salmeron, ad montem Celsum (id vico nomen ab vrbe
Patauio millibus passuum fere quindecim) fecisse: Iac-
annes Codurius, & Hozius, Taruisium: Claudius Iaius
& Simon Roterigius Bassanum, oppidum agri Patau-
ni; Paschasius & Bobadilla, Veronam; Ignatius vero Fa-
ber, & Laines cùm Vicetiam petijssent, hanc vitam tutio-
nem iniêre. Erat extra vrbem domuncula ruinosa, & de-
serta nullis foribus aut fenestrarum obicibus, vbi cu-
libet peruia. id sibi diuersorium, ne cui molestiam ex-
hiberent, atquè vt ab vrbano strepitu remoti liberius
ni Deo vacarent, memores insuper stabuli quod Regem
ipsum Angelorum nostra caussa nascentem olim ex-
ceperat, vnanimes delegerunt, quotidianis munerib[us]
ita inter se distributis; vt vnus ad custodiam diuersorij
& paucula victus ministeria remaneret (qui semper erat
Ignatius

Ignatius, quòd propter nimiam lacrymarum copiam grauiter ex oculis laboraret) reliqui duo vrbem ingressi, cibum in singulos dies emendicarent: quod ab ea functione superesset otij, totum id omnes cœlestium rerum contemplationi tribuerent. In hoc vitæ genere cùm quadraginta iam dies non minori cælestium donorum copia,& animorum voluptate,quàm corporum vexatione, & carnis incommodo perstitissent, quanto nimirum spatio temporis,Christum ipsum Dominum ac magistrum,ante quàm turbæ sese committeret,abstinuisse cibo, & in eremo cum bestijs latitasse meminerant; ad eos reuisendos Taruisio repente Codurius affuit. cuius accessu læti,cùm spiritus vehementiam ex ea solitudine, assiduitate precandi, ieiunijsque conceptam diutius cohibere non possent; ad CHRISTI gloriam ex vmbra in arenam prodire, & quæ diuinitus acceperant bona, cum proximis communicare constituunt. Nec mora: Vicetiam ingressi, descriptis inter se celeberrimis oppidi partibus, eadem omnes hora de rebus diuinis ad populum dicere incipiunt, nullo prorsus aut loci apparatu, aut pompa verborum. In triuijs plateisve,prout cuique locus obtigerat, desumpto ex aliqua forte officina scamno pro suggestu vtebantur:populum elata voce, & in gyrum acto supra verticem pileo;ad concionem inuitabant.sermo, vt peregrinorum & hospitum,ex varijs linguis fere mistus,ac minimè proprius. Verumtamen is erat orationis impetus, adeo graues ac veræ sententiæ, tanta in omni gestu atque habitu pietas, denique is ardor in oculis emicabat,vt peritissimus quisque rerum æstimator hos demum esse Christianos concionatores, germanosque præcones Euangelij dictitaret: multi etiam qui rei nouitate illecti cum ceteris initio per iocum lasciuiamque ludibundi confluxerant,prudentissimis eorum præceptis,& dicendi grauitate permoti, deposita paulatim petulantia longè alij atque accesserant, dimissa concione recederent. Quòd si quis deinde seorsum ad Patres aditum,veritatis & officij studiosior; hunc verò humanissimè a-

mè acceptum, pro ipsius ingenio priuatis institutionibus ad omnem virtutem ac religionem informabant. Illud verò præcipuè rem adiuuabat, quòd neque unus plausus, vt diximus, fucata oratione captarent, sequenter ipsam concionem, aut vbi peroratum esset, quanquam in summa rerum omnium inopia, quoquam circumfusa multitudine vel peterent ipsi, vel etiam vtro delatum acciperent. breuique constare caput, paupere tecto ciboque contentos, & ab omni auaritia & vanitate abhorrentes, non aures populi scalpere, sed vulneribus omni ratione mederi; nec suum potius, quàm Dei proximorumque negotium agere. Atque haud sane dissimilis fuit cæterorum Patrum in sua cuiusque prouincia probitas & industria; vt etiam aliqui ex magnis laboribus & incommodis extremum aderint vitæ discrimen. Neque ita multo post, cùm euntes ab Ignatio vt de rebus communibus agerent, cum Vicetinis conuenissent; tanta animorum inclinatio, ac benevolentia populi Vicetini erga peregrinos apparuit, vt quia nuper in vrbe, tribus duntaxat, cibarij panis, ad fore mancidi, quotidiana vix circuitione colligebant, quod satis esset ad vitam ægerrimè tolerãdam; in eadem, ipsis tam vndecim, ex voluntarijs ciuium eleemosynis omnia ad victum cultumque necessaria largè ac benignè suppererent. Ibidem igitur primas diuinæ maiestati hostias vt molauêre noui sacerdotes, vno Ignatio excepto, quippe, quippe qui ad se comparandum amplius adhuc temporis sibi sumpserat, & Romæ postea sacrificandi initium ad ipsum Præsepe & incunabula Christi Domini, quæ in æde sacratissima beatæ Mariæ ad Niues religiosè coluntur.

Ignatii

Ignatio Romam appropinquanti CHRISTVS apparet: & vnde Societati IESV nomen inditum fuerit.

Cap. V.

ET quoniam expeditioni trans marinæ præfinitum anni spatium erat in exitu; & infestum adhuc classibus mare; quid proinde agendum esset, Patres inter se deliberāt: nec dubium fuit, quin, vti Lutetiæ vouerant, cuncti sese ad fidei Catholicæ propagationem, & animarum auxilium, Sedis Apostolicæ cultui, & Romani Pontificis obsequio manciparent. Cuius officij procuratio (quoniā satis id esse videbatur) Ignatio, & duobus primarijs patribus Fabro & Laini mandata est; Romam adirent, & (quod bene verteret) CHRISTI Vicario hæc sociorum studia ac vota quàm primùm exponerent. Interea reliqui, ne conceptus è diuturna meditatione & sanctis ijs feruor ac spiritus euanesceret, non modò se ipsi diligentissimè custodire, sed etiā præsidij diuini fiducia proximis omni ratione opitulari decernūt, ac præcipuis vibus inter se descriptis, præsertim in quibus litterarū studia florere, & frequentissimam iuuentutē versari cogouerant; Codurius Hoziusque Patauium, Roterigius & Iaius Ferrariam, Xauerius & Bobadilla Bononiā, Paschasius & Salmeron Senas profecti, eadem fermè ratione quam paulo ante Vicetiæ adhibitam diximus, & priuatim & publicè cū hominibus agere, eosque è lethali flagitiorum veterno excitare, atque ad contemptum rerum mortaliū, & cogitationem futuri sæculi omni conatu atque artificio impellere atque adhortari cæperant. Cumque ipsa nouitate rei omnium in se oculos atque ora vertissent, paucis mensibus, Deo aspirante, non modò id effecēre quod maximè optabant, vt magni animorum motus, & insignes ad Christū conuersiones existerent; sed etiā, quod minimè laborabāt, vt ipsorum nomen ac fama Italiam ferè totā ingenti cum admurmu-

murmuratione peruaderet. At Ignatius Romam duobus quos dixi comitibus rectà contendens, & ab eorum altero quotidie corpus CHRISTI religiosè castique suscipiens; MARIA virgine potissimum præside, atq; adiutrice, sese ad sacrum suo tēpore faciendum, ac multa pro Christi nomine subeunda, dies noctesque simul intenta quadam animi cura, simul inæstimabili spiritus dulcedine, & noua diuini luminis copia præparabat. Etenim ex quo primùm Hierosolymis rediens ad literarum studia in Christi gratiam animum adiecerat, de rerum cælestium contemplatione, vt diximus, non sine magna difficultate remiserat multum, seque ipse Domini caritate, spirituali consolationi delicijsq; sponte subduxerat. Sed studiorū exacto curriculo, deinceps & Venetijs, & in Vicetino secessu, & in hoc de quo dicebamus itinere, tam crebra diuinitus lumina, tam liquidas animi voluptates, eadem scilicet Virgine fauente percepit, vt in antiquum statum illum Minoressanum (quem postea ob singularem & eximiam illius temporis in se Dei benignitatem religioso ioco primitiuam suam Ecclesiam appellare consueuerat) non solùm ex integro, sed etiam cum fœnore sibi restitutus esse videretur. Sed præter cætera, quæ quòd mortalem naturam exsuperant, verbis exsequi difficillimum est; quo die Romam accessit, res ei contigit vel ad memoriam posteritatis insignis, vel ad confirmandum in proposito Ignatium ceterosque haud mediocriter efficax. Etenim orandi causa non longè ab Vrbe templum ingresso, qua ipsa fere imposita militari viæ cernuntur, statimque, vt sæpe solebat, abstracto à sensibus, atque alta quadam animi contemplatione defixo, clarissima in luce per speciem illi sese Deus pater ostendit, Iesu filio baiulanti crucem, & crudelissimis affecto supplicijs, præsentē Ignatium socios q; cōmendans; quos ille cùm in fidem ac patrocinium libentissimè recepisset, ad Ignatiū placido & sereno vultu conuersus, hæc ipsa effari verba dignatus est: EGO VOBIS ROMAE PROPITIVS ERO. Quo

tanto

nato tamque diuino solatio mirum in modum erectus & confirmatus Ignatius, ac socios deinde compellans: Quid nobis, ait, Romæ futurum sit, fratres; in crucem ne, an in rotam agi nos velit Deus, ignoro. vnum scio, quidquid eueniat, Iesum Christum nobis propitium fore. ac simul totius visionis ordinem exposuit. Quæ res non in præsentia tantùm illos insolita quadam lætitia & voluptate perfudit, sed etiam in posterum contra omnes difficultates atque pericula magnopere corroborauit, ac munijt: atque idipsum vel in primis fuit causſæ cur Ignatius confirmatæ post modum Societati salutate potissimum Iesu nomen indiderit. quam tamen deinde verbo scriptoque minimam vocare solitus est, quòd reliquis religiosorum familijs (quas item societates Iesu licet optimo iure appellare) cunctis omnino tum de splendore, tum de antiquitate concederet.

Ignatius Romæ Christianæ rei dat operam: in Castnati monte animam Hozij cælum intrantem videt. Cap. VI.

IGITVR tam secunda numinis voluntate, tamque liberali promisso mirum in modum læti, sic tamen vt non sine mysterio Christum Dominum crucifixi maximè habitu apparuisse apud se reputarent, cum gratiarum actione ac prece sanctam Vrbē ingressi, nihil antiquius habuêre, quàm vt viatici nomine sibi numeratam anno priore pecuniam, quoniam quidem nauigationis consilia in irritum cecidissent, prorsus ad summum ijsdem à quibus acceperant, redderent; quæ, vtpote sacra, in alios pietatis vsus & opera expenderetur. Deinde, quemadmodum ante conuenerat, suam & reliquorum operam Pontifici maximo in Apostolicis præcipuè functionibus, citra honoris titulos, & dignitatis insignia, detulêre. Neque aspernatus est pia Patrum stu-

dia Christi Vicarius: atque in præsentia, donec eiusmo-
di aliqua sese offerret occasio, iussi Faber & Laines in
almo Sapientiæ Gymnasio sacras litteras profiteri quo
munere dum alter in biblijs explicandis, alter in schola-
stica Theologia, vt appellant, pari cum eruditionis ac
pietatis laude perfunguntur, atque etiam sæpe coram
ipso Pontifice de grauibus rerum diuinarum questioni-
bus, disputant; interim Ignatius proximorum salutem de
more operam nauabat cum alijs artibus, tum vero spiri-
tualibus præsertim exercitationibus, quippe ad euan-
das perturbationes admodum efficaci, virtutisque iam
pridem expertæ remedio: quibus ille per eos dies, præ-
ter cæteram turbam, insignes aliquot viros diligenter ex-
coluit. in ijs Gasparem Contarenum Cardinalem, gra-
uissimum Senatorem, eumdemque temporibus illis
(quod eius varia monimenta præclarè testantur) ingenij
& doctrinæ facilè principem. Is, Ignatij prudentia & con-
suetudine vsque adeò captus est; tantumque eius præcep-
tis consilijsque profecit, vt qualem dudum oprauerat a-
nimi regendi moderandique magistrum, denique sese
Dei beneficio nactum esse affirmaret. idemque tradi-
ta sibi Exercitia (quod exemplum apud hæredes an-
dieque asseruari perhibent) sua ipse manu per quam ac-
curatè descripsit. Hunc imitatus Cæsaris procurator (de
quo supra dictum est) Petrus Ortizius Theologiæ do-
ctor insignis, easdem exercitationes ad Christi Domini
gloriam, & suam salutem omnino experiri constitutus, ut
quò liberius simul & fructuosius faceret, procuratione
interim vicarijs delegata, cum paucis quotidianæ vitæ
administris, & Ignatio præceptore in montem Cassi-
tem secessit, quo in monte antiquissimum & nobilissi-
mum cernitur sancti Benedicti cœnobium. [illegible]
arbitris, maxima diligentia dies ipsos quadraginta præ-
meditationi ex Ignatij præscripto vacauit; [illegible]
cum animi fructu, tantaque accessione virtutis, [illegible]
quam Christianam philosophiã multo ante professus,
tamẽ secum demũ verè philosophari cœpisse fateretur,
ac parũ abfuit, quin grandis iã natu vir, & Imperatoris le-
gatus,

gatus, illicò mortalibus rebus abiectis magno animo
se ad laboriosũ Ignatij vitæ genus adiũgeret. sed cùm
id neque per ætatem liceret, neque per suscepta negotia;
certè quod proximum fuit, egregiè præstitit, vt & sancti
moniæ ac pietatis exemplo in posterũ sui ordinis homi
nibus perluceret, & Societatem deinde nostrã quibuscũ
que posset rebus, per quam studiosè ornaret, atq; defen-
deret. Non omittenda videtur hoc loco res memorabi-
lis, quæ Ignatio in illa Casinati cõmoratione diuinitus
accidit. Dum enim pro salute Baccalaurei Hozij quẽ gra
uiter ægrotare cognorat, Domino supplicat, repente vi-
dit in spiritu (quod ipsum ibidem D. Benedicto fertur o-
lim in obitu Germani Episcopi contigisse) animam so-
cij luce clarissima radiantem, deducentibus Angelis in
sublime ferri, atq; ipsa demum cæli beatissima regna cõ-
scendere. eidemque Ignatio, paulo post, dum ad rem di-
uinam accedit, in ipso Missæ introitu, Sanctis omnibus
rite appellandis, lucidissimum cælestium agmen subitò
apparuit, sic, vt in ijs Hozium eximio fulgore micantẽ
sine vlla dubitatione dignosceret. Qua ex vtraque visio-
ne tanto est gaudio delibutus, vt multos dies præ dulce-
dine lacrymis temperare nequiuerit. Huic Hozio Patauii
um (vt diximus) prouincia nuper obtigerat. vbi dum
in officio, singulari cum industria & fide versatur, ex ip-
sa rei nouitate suspectus, & coniectus in carcerẽ ab Anti
stite Patauino, moxque ab eodem dimissus perhonorifi
cè fuerat. cũque acrius denuò in proximorũ salutem in
cubuisset, è magnis diurnis nocturnisque laboribus le-
thali morbo correptus, ex hac vita migrauerat, cùm alijs
miræ cuiusdam sanctimoniæ relictis indicijs, tum verò
quòd qui ante obitum subniger fuisset, ac vultu defor-
mior, in eiusdem demortui facie tantus repente nitor
ac venustas apparuit, vt eo spectaculo Codurius cõsors
prouinciæ animũ exsaturare, & præ lætitia fletũ cohibe-
re non posset. Huius igitur tam felici exitu maiorem in
modũ gauisus Ignatius, è Casinate Romã vnà cũ Ortizio
peracta cõmentatione regrediens; obuiũ habuit in itine-
re Franciscũ Stratam Hispanũ, præclarę indolis iuuenẽ,

sibi

ſibi antea non ignotum: qui cùm è cuiuſdam principis viri familia, pertæſus aulicæ vitæ, militandi cauſa Neapolim peteret, vno Ignatij cōgreſſu atque ſermone (quæ hominis erat in dicēdo vis) à ſæculi ſtipendijs ad Chriſti vexilla facili negotio traduci ſe paſs⁹ eſt: ac varijs deinde locis, eiuſdē Ignatij miſſu, & Societati noſtræ, & rei Chriſtianæ vniuerſæ concionator egregius haud mediocriter profuit. Hoc igitur auctus commilitone Romam Ignatius reuertit: ad quem deinceps aliquot etiam alij rebus gerendis idonei diuino impulſu paucis diebus adiuncti ſunt.

Romam Patres vniuerſi conueniunt: veterem plebis erudiendæ morem, & frequentem vſum Confeſſionis & Euchariſtiæ reſtituunt.

Cap. VII.

QVAE dum ardens Chriſti amore diligenter agit Ignatius, interim Patres cæteri, ſua quiſque prouincia bene geſta, Romam (vti decreuerant) cura mediam Quadrageſimam conuenerunt. Is fuit annus poſt Chriſtū natū MDXXXVIII. Tecto recepti ſunt à Quirino Garzonio ciue Romano, ad villā Minimorum fratrum cœnobio proximam. Ibi in ſumma omnes egeſtate precari victitantes, communi conſilio ad rem Chriſtianam pro viribus adiuuandam aggreſſi, permiſſuque Antiſtitum varia Vrbis templa ſortiti, concionibus primùm ciuitatem ad omne officium atque virtutem vehementer accendere; deinde etiam veteri Eccleſiæ inſtituto plebem pueroſque Chriſtiana catecheſi (quæ iamdiu obſoluerat) vicatim erudire inſtiterunt. Ac licet pijs conſtitutis dæmon omni conatu ſe opponeret; tamen partim exemplo vitæ, partim aſſiduitate dicendi hortandique cū alia multa propediem aſſecuti ſunt, tum verò præcipuè, vt ſacræ Confeſſionis & Euchariſtiæ frequens vſus (quo nihil eſt humano generi ſalutarius) diaboli fraude iampridem extinctus, magno vtique Chriſtianæ Reipub.

commodo in principe magistraque orbis terrarum Ecclesia reuiuisceret. ex quo deinde paulatim effectum est, iisdem scilicet adiutoribus, non solùm vt in Italia, Gallia, Hispania, cæterisque Catholicis Europę regionibus, verùm etiam vt in ipsa India, atque adeo in vltimis terris, vbi paulo ante ferales dæmonum dapes & nefaria sacra viguerant, iam nunc, ingenti bonorum gaudio, per pœnitentiæ sacramentum frequenter elutis animi sordibus, diuina passim conuiuia celebrentur.

Falsis criminibus circumuenitur Ignatius, & absoluitur. Cap. VIII.

QVAE nimirum satanas futura præsagiens, ipsis rerum initijs per se suosque satellites obuiam ire non distulit. Augustinus quidam erat ex Eremitana familia concionator; prorsus indignus eo nomine atque ordine. Is Lutheris impij sectator occultus, per ambages identidem perniciosa dogmata spergebat è pulpito: ac miris artibus auditores à recta in Deum fide atque à Romani Pontificis auctoritate sensim abducere conabatur. Id autem eò fidentius, quòd per eos fortè dies Pontifex aberat, maximis de rebus quæ ad salutem Ecclesiæ pertinebant, in fines Galliæ Narbonensis, Nicæam vsque profectus. Hanc rem odorati è Patribus quidam; ne ad perniciem animorum latius manaret; communi consilio totam ipsi cognoscere atque inuestigare non dubitant. ad eum concionatorem audiendum cum cætera multitudine semel iterũque conueniunt; quæ ratio disputandi sit, qui scopus totius orationis, diligenter attendunt. neque verò, peritos dogmatum quæ per id tempus in controuersiam vocabantur, diabolici ministri fefellit astus, ac latens lupi sub ouis pelle rapacitas. Itaque satis iam comperta atque explorata re, primùm ex Euangelij præceptis priuatim ad hominem adeunt; quid ad se delatum, quid auribus ipsimet suis deinde perceperint, ijs potissimum verbis exponunt, quibus non de populi modò salute sese, verũ

etiam

etiã de ipsius qui populũ pestifera, contagione inficerent, pro Christiana caritate solicitos esse demõstrent: rogãt, hortantur, denuntiant, praua dogmata corrigat, ambiguè dicta, quæque ad contemptum Sedis Apostolicæ, & Ecclesiasticarum traditionum ac rituum facilè trahi possint, ad conciliorum decreta, normamque sanctæ fidei quàm primum interpretetur: vtique à deprauanda Romana ciuitate, atque à perturbando ipso veritatis fonte in posterum abstineat Ille (qui fastus hæreticorum est) homines nimirum idiotas ex habitu ratus, eorum dicta primò eleuare, & eludere; deinde vbi se varijs vrgeri ac premi argumentis & rationibus vidit, versante animum simul ira metuque, pauca præfatus quæ ad occultandam in præsentia improbitatem valerent; cum inanibus promissis Dei famulos ab se dimisit. Deinde vt se è timore collegit; diabolicis actus furijs, & amicorum opibus fretus, quos ille sibi multos potentesque parauerat, ad instituta agendi consuetudinem pari scelere atque impudentia redijt Quod vbi sensêre Patres, in re tam atroci, tamque periculosa nequaquam lenibus rati opus esse remedijs; consilium cepêre dignũ hominibus diuinæ gloriæ studiosis, dignum sacræ Theologiæ doctoribus; vt improbi concionatoris mendacia palam, & ex superiore loco suis ipsi concionibus refutarent. Idcirco cum facere instituissent, bonis maiorem in modum approbantibus, cognita re Lutherianus vehementer exanduit vocatisque ad se confestim amicis rabiem dolorem que suum impertijt; etiam atque etiam obtestans, ne tantam ac tam insignem iniuriam inultam esse paterentur. Ille & eadem laborantes opinionum insania & magistri ignominia valde commoti, facta conspiratione, Ignatium & socios omni dolo per fas ac nefas euertere, ore modò fama, sed etiã, si res procedat, vita spoliare constituunt. Primum igitur tota Vrbe fictis criminibus dissipant, Ignatiũ sociosque omni scelerum genere cooperiunt, tum in Hispania, tum in Gallia, quin etiã nuper Venetijs, falsæ religionis, & probri flagitijq; damnatos; & elapsos è iudicum manibus, ad corrumpendam iuuentutem spe-

cie

tie pietatis Romam se contulisse; ibi, quod bonis artibus nequeant, id, alios criminando accusandoq;, per summā iniuriam quærere, vt sibi apud imperitum vulgus famā sanctitatis eruditionisq; concilient. Cùm aures nacti secundas, hæc & alia id genus quàm appositissimè ad veritatis imaginem & per seipsi, & per emissarios oppido sererent; tantam in inuidiam & odium breui seruos Dei adduxerunt, vt eos multi iam quasi facinorosos ac fugitiuos horrerent, ipsorūque congressum & consuetudinē vulgo refugerent. Cumque iā res è sententia flueret, læti successu aduersarij, præterea promissis ingentibus onerant subornantque qui iisdem ferè nominibus quæ sparsa in vulgus fuerant, apud Vrbis Præfectum insontes accuset. Has verò partes inexpiabili scelere sibi desumpsit Michael Hispanus quidam, qui iam ante Parisijs in Ignatium debacchatus, ac deinde singularibus ab eodem Ignatio lucrādi fratris mirabiliter cupido prouocatus officijs, egregiā viri beneficentiā (vt fere fit) minimè vulgari perfidia atque impietate rependit, atq; vt Ignatiū & socios familiariter nouerat, confictis quàm maximè ad similitudinem veri criminibus, apud Præfectum sanè magnam in suspicionē cūctos adduxit. Omnino res erat insignis infamia; nec modò in Vrbe vulgi sermonibus terebatur, sed apud exteras quoq; nationes atq; prouincias aduersariorū nūtijs ac litteris percrebuerat, Ignatianos cū suo capite, deniq; manifestorū scelerum, hæresisq; conuictos teneri: videlicet, vt quas noxij varijs locis effugissent pœnas, eas iusto Dei iudicio Romæ in celebertimo totius orbis terræ theatro persoluerent. Interea Ignatius totius machinationis nequaquam ignarus, fretusq; tum præclaro conscientiæ testimonio, tum etiam Christi promissis, qui se illi Romæ propitium sposponderat fore; omnes inimicorum impetus, totamque belli procellā inuicto animo sustinebat; Deumq; vnà cum socijs pro aduersariorum salute precabatur assiduè. Iamq; caussæ dicendæ tempus appropinquabat; cùm incidit in eius manus epistola, q̄ antea Michael, recentibus quibusdam Ignatij meritis delinit⁹ (quippe vel ferrea pectora interdū

patien-

patientia & caritate flectuntur) ad amicum nescio quem
summa cum Ignatij & sociorum laude perscripserat. Ea
videlicet epistola, delatoris caussam iugulauit, tamque
vbi iudicij aduenit dies; citato ad tribunal Ignatio, mul-
ta in eius vitam ac mores improbè mentitus est Michael.
ad quæ cùm Ignatius admodum sedate respondisset,
prolata ad extremum epistola ac recitata, iussit ab ad-
uersario quærere, nunquid earum rerum meminisset?
num chirographum agnosceret? Tum ille re ingenua
perculsus, victusque conscientia, repente pallescere, tri-
bare, frigido sudore perfluere. quod vbi animaduertit
Præfectus (is erat Benedictus Conuersinus, vir prudens,
& in caussis cognoscendis apprimè versatus) confestim
suspicatus coitionem ac dolum, data opera Michaelem
diligenter interrogat: cumque non obscuris vestigijs ad
ipsa fraudis cubilia peruenisset, seuerum calumniæ vin-
dicem sese præbuit: ac multis verbis increpitum calum-
niatorem (quamquam Ignatio pro ipsius periculo de-
precante) insuper multauit exsilio. Post hæc Ignatius fu-
gitare & vrgere, vti cōspirationis nefariæ principes, quæ
priuatim in circulis cœtibusque iactarant, eadem etiam
Præfecto palam ac legitimè exponerent, vt sibi dicendi
crimina, & se sociosque purgandi copia fieret. Mosto-
tur viatore, vadimonium obire coguntur. Arsi, vel ma-
tores & callidi, & cùm in foro iudicijsque sua multum
que versati, tum etiam recenti Michaelis mala facti ac-
tiores, vbi ad tribunal adfuére, per summam dissimu-
tionem se de Ignatio ac socijs & sentire quam crimi-
& ad eam diem sensisse respondent: neque vllum esse
men, quod ipsi quidem in eorum vitam moresque con-
ijciant. Atque hæc, & alia eiusmodi coram iudice ex-
nimirum fore, vt Ignatius præclarè secum actum exsi-
mans, quòd imminens calumniæ periculum euasisset,
tam elustri præsertim accepta satisfactione, prorsus quid
esceret. At ille multa ac magna quæ ad iuuandam Ec-
clesiam pertinerent, mente ac cogitatione conceptus, ne-
ritusque ne si quid suspicionis incommodæ, ac si quid
dedecoris nota nascenti Societati adhæresceret, vt sim-

ac̃s in posterum ipsius conatus irritos redderet, vel certè magnũ rebus gerẽdis impedimentũ afferret, à Præfecto etiã atq; etiã postulare, ne fictæ aduersariorũ palinodiæ fidem haberet: eos quippe alia tum sermonibus, tũ per epistolas longè latèque vulgasse, ac quæ tunc ad tempus accommodata, iudicij metu perterriti dixerint. quæ nisi à magistratibus ritè cognita & quæsita publicè coarguantur, viralo videlicet publico per summum nefas hęsuram in Societate magnam infamiam. proinde iure sepostulare, vt in sua dicta vitamque omnem diligenter inquirat; se suosque ad causſam vsque cognitam in vinculis habeat, ac pro vt re ipsa compererit, ita pronuntiet. Hæc igitur, & alia id genus, Ignatius. Contra, aduersarii, venti ne si quæstio perageretur, ingenti suo periculo ac damno paterent ipsorum artes atque mendacia; per se suosq; omni ope contendere ac niti, vt Præfectus ab instituta cognitione desisteret. Iamque vtpote qui pluri mum opibus & gratia poterant; in suam sententiã non modò Præfectum, sed Legatũ etiam, qui Vrbi pro Pontifice summo cum imperio pręerat, Cardinalem Neapolitanum adduxerant. quinetiam ex ipsismet Ignatij sociis non deerant, qui, aduersarijs iam à suscepta actione desertis, & sponte cedentibus, non vltra instandum, vitandas lites, pãci & quieti cõsulendum esse censerent. At verò Ignatius in posterum longè prospiciens, eoque iudicio non tam suam, quàm Christi Domini causſam agi prudenter animaduertens; nullis neque minis, neque promissis, nec suasionibus de sententia deduci se passus est. eumque omni ad eã rem conatu nõ semel adhibito, propter aduersariorũ gratiã atque potentiã nihil planè proficeret; non dubitauit, cõsulto per sacrificia precesq; Deo, ad ipsiusmet Pontificis maximi fidẽ opemq; confugere, qui Nicæa per eos dies, adulta iam ętate redierat, & in Tusculano secessu valetudinis causſa morabatur. Facto ergo ad principẽ aditu, quo die venit, admissus Ignatius, Latino sermone (quippe qui nondum satis Italicè loqueretur) eidem ex fide retulit, quo consilio à militari vita se ad animorum auxilium, atque ad litterarum stu-

dia transtulisset: ac dum rem Christianam pro vitali parte administrat, quoties, quot locis, quibusve nominibus accusatus & absolutus fuisset. Nuper etiamdo Hierosolymitana peregrinatione bello prohibitum (quod Pontifex ipse non ignoraret) se, centosque eiusdem instituti laborisque socios, qui se vitamque suam ad Christianæ religionis amplificationem Sedi Apostolicæ mācipassent, cùm maximè in vrbe Roma populum docere insistunt, paratique in omnem quamuis ad suam atque longinquam expeditionem, eiusdem Pontificis reditum nutumque auidè præstolantur; circumuinctos repente iniquorum insidijs, & summam in inuidiam non modò in Vrbe, sed etiam apud remotas nationes adductos, ne id quidem à magistratibus obtinere posse, vt iacta in suos mores vitamque crimina in cognitionem vocentur. Sibi quidem propriæ vtilitatis & nominis rationem (quamuis ea per se negligenda nensit) minus antiquam esse: sed quoniam eodem iudicio & ipsorum existimatio, & animarum salus agatur (omnium enim qui ad rem publicam accedant rationes, non veritatem solum, sed etiam fama niti) petere se & orare, ne gratiatur pro sua sapientia ac potestate perficere, vt præfectus Vrbis inchoatam quæstionem primo quoque tempore peragat; ne in Vrbe totius æquitatis patiatur, cōtra pecorū factionem opesque nullū inopię ac solitudini prædiū fuisse videatur. Sub hæc audita Pontifex bono ex animo iubet Ignatium; & collaudata (quod antea fecerat) ipsius & sociorū industria & pietate, Præfectio per codicillos imperat, iudiciū vtique reddat Ignatio, causam ritè cognoscat, feratque pro veritate sententiam. Et quidem hoc loco adesse mihi animis velim eos qui Deum res humanas negligentem circa cæli cardines oriri, non minus ineptè, quàm impiè fabulantur: ex ijs quippe quæ consequuta sunt, nemo sanus, paterem cuiusdam numinis curam ac prouidentiam in suos, non dicit perspiciat. Cùm enim tota aduersariorum actio ea maximè calumnia niteretur; Ignatium sociosq; varijs locis inter damnatos, ambustosq; iudicij, flāma per dolum effugisse

socum-

se; cumq; longum & operosum esset, nemine præsertim necessaria in eam rem impendia subeunte, ex tam remotis disiunctisque prouincijs rei gestæ seriem litteris consignatam, testibusque firmatam ex forensi formula petere; planè diuinitus factum est, vt quotquot in Italia, Gallia, Hispania Ignatij iudices extitissent, sub ipsum ferendæ sententiæ tempus Romam ferè omnes alius alia de caussa conuenerint. Ioannes Figheroa, quondã Archiepiscopi Toletani Vicarius, is qui Compluti primùm de Ignatij fama capiteque cognorat, grauibus de caussis Neapolim à Cæsare missus, in reditu commodum Romæ substiterat. Venerat eodem è Gallia, Parisiensis Inquisitor Matthæus Ori, Dominicanus, apud quem Ignatius, vt supra dictum est, semel iterumque ab improbis fuerat accusatus. Denique in tempore Gaspar etiam Doctus à Venetijs adfuit, qui habitæ in ea vrbe in Ignatium quæstioni præfuerat. Hi omnes in iudiciũ adducti, aduersariorũ commenta detexêre, cum summa testificatione virtutis ac pietatis Ignatij. Præterea litteræ ciuitatum, apud quas Italia tota Patres aliquandiu vixerant, per idem tempus allatæ, magnum pondus ad illustranda ipsorum merita, & refellendas iniquorum calumnias attulere. Iam verò Hercules quoque, secundus hoc nomine, Dux Ferrariẽsium, qui Patribus familiariter vsus, ijsdẽque peccata ritu Christiano confessus, ex eorũ etiam manibus corpus Domini sumpserat; libentissimè fecit non modò vt per epistolã, sed etiam vt per legatum, perspectæ ipsorũ innocẽtiæ ac sanctitati debitũ testimoniũ laudesq; tribueret. Quibus rebus adductus Vrbis Præfectus, vrgẽte p̃sertim Pontificis iussu, quamquã aduersarijs omni studio contra nitentibus, deniq; sua sententia Ignatiũ & socios omni non modò culpa, sed etiã culpę suspicione liberauit verbis amplissimis, eiusq; sentẽtię, ad vindicandã insontiũ famam, varias in prouincias testato descripta exẽpla dimissa quibus ex reb⁹ dici vix potest quãtum Patribus vbiq; honoris & existimationis accesserit. Atq; hac maximè ratione diu suppressa atque occultata veritas extulit aliquando sese, ac malitia superata, pro-

cessit in medium: quæque machinamenta diabolus ad teneram adhuc Societatem deformandam atque adeo præfocandam artificiosè parauerat, ea ipsa, moderante rem numine, in eius maximè decus & incrementa cessere. At verò insidiatorum longè dissimilis fuit exitus. Nique administer consceleratæ calumniæ Michaël, fraude patefacta (quemadmodum dicebamus) in exilium actus est: E ducibus verò (quos nominare hoc loco necesse non est) vnus paulo post iudicium graui correptus morbo, semet acriter ac dolenter incusans cum insigni facinoris detestatione diem obijt. alter, cùm deinde manifestis hæreticarum opinionũ indicijs teneretur, maturè sibi fuga consuluit, effigiemque suam pro seiudicibus cremandam reliquit. tertius eodem nomine comprehensus, & cognita caussa perpetuo addictus carceri, ad extremum tandem morte iam imminente respuit: idemque animam agenti quidam è Societate ad vltimum vsque spiritum assedit; quæque illi tempori tribui solent, pietatis & caritatis officia præstitit. Porrò Lutherianus ille concionator, qui totam conspirationem scelusque conflarat, intra catholicorum castra per fraudem aliquandiu versatus, cùm religionis ac pudicitiæ simulationem vltra sustinere non posset, larua deposita, palam fidei & continentiæ bellum indixit, atque ad optata hæreticorum lustra popinasque se contulit.

Ignatius & cæteri Patres de constituenda Societate deliberant. Caput IX.

HAC igitur falsæ accusationis procella Ignatius socijque defuncti, primum omnium (vt æquum erat) ingenuis & vniuersi communiter, & singuli priuatim egêre diuinæ clementiæ gratias: deinde, partim quòd aliqui sibi inde ad Ignatij institutum aggregatarum, partim etiam quòd inaudierant, aliquot è suo numero varias in vrbes atque prouincias iam tum rogatæ Princi-

qum à summo Pontifice destinari; visum est faciendum, ni de stabilienda quàm maximè ad Dei gloriam, salutemque animarum Societate primo quoq; tempore inter se consulerent. ad eam quippe diem, communi tantũ officio ac pietate ducti, sine certis & pprijs legibus ac magistratibus vixerant. Ergo precationibus, ieiunijs, & sacrificijs in eam rem quàm accuratissimè adhibitis, quotidianæ vitæ munera laboresque ita partiti sunt, vt diurna tempora Dei verbo, consuetisque functionibus; nocturna verò priuatis inter se colloquijs, & necessariæ consolationi darent. Prima igitur nocte quæsitum est, vtrũ Pontificis iussu digressi, prout se daret occasio, suam quisque sine aliorum consensu vel respectu rem agere; an potius, quamquam corporibus locisque disiuncti, animorum tamen conspiratione, & meritorum communione, vt adhuc fuerant, sic in posterum coniuncti esse deberent. Dictisque sine variatione sententijs, nullum fuit dubium, quin tam suauis, tamq; arcta societas, Dei prorsus munere ex tam diuersis moribus linguisque coalita, omni conatu studioque retinenda foret, tum ne qua Spiritui sancto iniuria fieret, à quo diuinitus fuerãt in eam consensionem adducti; tum verò, ne concordiæ atque vnitatis bonum amitteretur, quo nihil est ad res magnas atque arduas moliendas, & obstantia quæque perrumpenda, valentius. Cùm hæc & alia multa in eam sententiam ingenti alacritate & gaudio spirituali pro se quisque dixisset, magnopere incensis ad mutuam caritatem & beneuolentiam animis, cœtus ille dimittitur. Proximo deinde consessu de religione relatum est, placeret ne ad vota duo Paupertatis Castitatisque ritè susceptа, tertium perpetuæ item Obedientiæ adiungere, & è suo corpore eligere, qui cæteris ampla cum potestate præesset. In eam rem, quod maioris momenti videbatur esse, diem proferri placuit, spatiumque seorsum singulis ad deliberandum dari, atque interim instauratis precationibus & sacrificijs, diuinæ sapientiæ lumen opemque diligenter exposci. Vt igitur eius consultationis dies aduenit, omnium in vnum congruêre sententiæ, quandoquidem

dem Christum Dominum ac magistrū sibi pro [illegible]
imitandum cuncti susceperant, quoniam [illegible]
ctum atque integrum holocaustum Deo [illegible]
lute humani generis obtulisset, prorsus [illegible]
quoque pro suo modulo Christum effingerent [illegible]
admodum singulorum corporis bona [illegible]
inopiam, corpus ipsum per castimoniam [illegible]
tum esset; sic animus quoque ante cælestes [illegible]
dientiam spiritualis victima caderet, [illegible]
sacrificio nullum diuinæ maiestati gratius [illegible]
esse constaret. Ergo sine controuersia [illegible]
ri, cui omnes in terris tanquam Christo [illegible]
in verba iurarent; denique cuius sibi nutum [illegible]
tem instar diuini cuiusdam oraculi [illegible]
constitutis, deinceps quęsitum de huius [illegible]
vtrum certo dierum spatio definitam, [illegible]
am esse oporteret. Perpetuam esse placuit [illegible]
cùm alias ob caussas, quas commemorare [illegible]
cesse non est, tum verò vt negotia grauiora [illegible]
ficiendum non modò plenæ libertatis, [illegible]
gi fere temporis indigent; leniter, & ex animi [illegible]
tia posset ad exitum sine vlla trepidatione [illegible]
ditum ad hæc, vt Societatis candidati, [illegible]
mentis, tum verò præcipuè spiritualibus [illegible]
bus, peregrinatione, & infimis publici [illegible]
narij ministerijs probarentur. Itemque, [illegible]
instituta profiterentur, ij ad tria solemnia [illegible]
bis cum alijs dicatis Deo familijs fere [illegible]
quartum nominatim adiungeret; quascunque [illegible]
vel infidelium terras Christianæ rei caussa [illegible]
ximo ipsos mittere placuisset, eò sine vlla [illegible]
ne, atque adeo sine vlla non modò [illegible]
ei quidem petitione proficiscendi: ac simul [illegible]
borum formula sese obstringerent, [illegible]
techesim erudiendæ; quòd eo remedio [illegible]
ficacius foret ad intemeratā fidem tuendā [illegible]
gionis prohibenda contagia. Hæc igitur [illegible]
nonnulla per eos dies ab Ignatio [illegible]

sunt: eidemque Ignatio negotium datum, vt ea in summam redacta, Pontifici maximo primũ Apostolica auctoritate sancienda atque approbanda proponeret; dein de vt eadem ipse postea per otium fusius explicaret ordinaretque, & quàm accõmodatissimas ad Societatis vocationem & spiritum leges canonesque perscriberet.

Patres in varia loca Pontificis iussu discedunt. Cap. X.

SVB hæc fermè decreta, Pontifex maximus aliquot operarios ab Ignatio in varias agri Ecclesiastici vineas postulauit. Id nostrę Societati fuit Apostolicę peregrinationis exordium. Ennio Verulano, S. R. E. Cardinali per eos dies cum amplissima potestate legatio Parmensis obuenerat. Huic, Pontificis iussu, legationis comites, & rerum spiritualium administri duo, Petrus Faber, & Iacobus Laines ab Ignatio dati: Senas verò in Etruriam, Paschasius ad instaurandam sacri cuiusdam cœnobij disciplinam ab eodem Pontifice missus est. In Aenariam seu Inarimem insulam, pacificationis gratia non leuis momenti, Nicolaus Robadilla: Brixiam in Cenomanos ditionis Venetæ, Claudius Iaius grauibus item de caussis abijt. Ac per idipsum tempus etiam in extremas terras primùm Societati patuit aditus. Brasilicam oram, & præterea quidquid inter inaccessum olim Bonæ spei promontorium, vltimosque Sinas interiacet maritimi tractus, Indo & Gange superato, Lusitani, armatis classibus; ante annos aliquot ingenti ausu & labore, æquè fortiter ac feliciter aperuerant. neque Ioannẽ hoc nomine tertium Lusitaniæ Regem insigni virtute ac pietate virum, vlla magis angebat cura, quàm vt barbaras illas nationes à misera dęmonum seruitute ad vnius veri Dei notitiã cultumq; traduceret: atq; ob idipsum, quos in ea mitteret loca præcones Euangelij, & moribus & eruditione præstantes, tota Europa impendio conquirebat. Eius rei conscius Iacobus Goueа, is qui Parisijs in ipso virgarũ periculo singularem Ignatij fidem virtutem-

que, ingenti cum admiratione cognorat, pro[illegible] dubio statuit, illum & socios ad Indicam expeditionem fore quàm accommodatissimos, quoniam quidem ab Hierosolymæ accessu bello impediti, quem ad modum audierat, in Italia substitissent. Neque tamen quidquam eius consilij ratus impertiendum Regi antequam ipsius Ignatij voluntatem explorasset; pro amicitia ad illum scribit, quàm libente Lusitaniæ Rege, quam Ignatius bonorum industriæ pietatique campus in India pateat. sibi quidem, quando illum & socios abstinentissimi ipsius Ignatij prouinciam in primis aptam videri. Si conditio placeat, vltro semet apud Regem totius negotij fore interpretem pollicetur. Ad ea, cum gratiarum actione rescripsit Ignatius, neque se, neque socios esse iam suimetipsi, quippe qui summo Christi Vicario semetipsi perpetuo nexu Obedientiæ mancipassent. proinde agendum esse cum Romano Pontifice. quidquid ille iussisset, id vero sine mora facturos. Quo accepto responso Gouea, cum facilè speraret à Pontifice impetrari posse, rem totam Regi suo per litteras aperit, ipsumque exemplar epistolæ Ignatij ad eum mittit cum summis illius & socium laudibus, etiã atque etiã suadens, vt eiusmodi virtutis operis potissimũ vtatur, neu tam præclaram occasionem elabi patiatur è manibus, cui similem fortasse nullam sit in posterum habiturus. Haud incassum adhibita horatio, quippe Rex & sua sponte iam incitatus, & Gouea talis viri monitis & auctoritate permotus, confestim Ioannem Mascareniæ, suo apud Pontificem maximum Oratori mãdat mox in Lusitaniam redituro, det operã vt quam plurimos ex Ignatij disciplina secum deducat; Euangelij caussa mittendos in Indiam, eaque de re cum Ignatio quàm primùm agat: si res cum illo minus procedat, omni conatu cum ipso Pontifice transigat, vtique ut sine tali comitatu reuertatur ad se. Hoc tam seuerum mandato legatus accepto, sine cunctatione Ignatium conuenit, ac pauca præfatus (vt fit) conciliandæ benevolentiæ mandatum sui Regis exponit, Patresque minimum [illegible]

in missionem Indicam postulat. Ad quem ille submissa oratione, tam honorifico Regis de se iudicio gratias cum egisset, eadem fermè quæ ad Goueam respondit: quod ab se petatur, totum id è summi Pontificis voluntate imperioque pendere. qui tamen, si, quid ego sentiam quæris (inquit Ignatius) vnum aut alterum fortasse tibi concesserit, plures verò nequaquam. At ille cùm nihilominus in eodem postulato persisteret, Dei fidem & hominum testans, nusquam operam collocari fructuosius posse; tum Ignatius, quasi futura præsagiens, familiari ac placido vultu: Deus, inquit, meliora, clarissime oraror. quippe si è tam exiguo numero, sex vnam dumtaxat in prouinciam demas, quantulum, quæso, reliquo terrarum orbi supererit? Neque tamen idcirco ille ab incæpto desistit. quoniam Ignatium flecti posse diffidat, ad ipsum adit Pontificem, narrat quid sibi ab Rege mandatum sit, suppliciter etiam atque etiam obsecrans, ne in tam honesta causa, tamque pia, frustrari se, Regemque suum concepta peropportuni subsidij spe patiatur. Hic Pontifex, quamquam lætus ab vrbe Roma potissimum, vt par erat, peti sacri Euangelij nuntios, & insuper, tanto Regi, tamque de Romana Ecclesia bene merito gratificari vehementer exoptans; tamen, vt in tali negotio, ne videlicet seruis Dei ad omne paratis obsequium abuti pro potestate videretur (qua erat lenitate ac sapientia vir) audito legato, rem ipsam probauit, de numero ad arbitrium reiecit Ignatij. Is proinde (sanè quàm ægrè ferente Mascarenia, neque tamen aspernante quod datum est) post multas in eam rem susas ad superos preces, quemadmodum antea significauerat, duos dumtaxat glorioso muneri destinauit; Simonem Rodericum Lusitanum, & Nicolaum Bobadillam, qui cùm Romam euocatus, grauiter ischiade laboraret, neque legatus Regius maturo iam reditu exspectare diutius posset; ægro Bobadillæ, sibique vicem ereptam dolenti, Franciscus Xauerius repente sufficitur. Erat omnino laboriosa prouincia, iterque longinquum: &, iam ferè nullam in spem reditus, tum verò in apertum

pæne quotidie vitæ discrimen. Sed quæ [illegible]
di consilio retardassent, ea ipsa incitamenta [illegible]
bus, cùm se quisque tali sorte præ cæteris [illegible]
maret. Ac Simon quidem parata in Lusitania [illegible]
riter antecessit. ac deinde Regis Lusitaniæ [illegible]
que rogatu, quamuis inuitus, in eadem [illegible]
tit. Xauerius autem, vti delatum ad eũ [illegible]
siluit gaudio, datoque sibi tempore vix [illegible]
ad laceram attritamque tunicam resarcien[illegible]
dos fratres; cum legato postera die profectus [illegible]
tales agens Domino gratias, quòd se [illegible]
potẽ effecisset. Perpetuas quippe clades [illegible]
ignoratione Dei, in vltimis regionibus, [illegible]
ante miserari, & messis potissimũ Indicę [illegible]
crebris consueuerat vsurpare sermonibus. [illegible]
per quietem non semel erat sibi visus Aethiopum [illegible]
meros sustulisse vsque adeo ponderosum, [illegible]
magnitudine excitaretur è somno mirè [illegible]
brisque omnibus dolens: continuoque [illegible]
cobo Laini patefaciebat eiusdẽ cubiculi [illegible]
tur fuêre nostris hominib⁹ Pontificię [illegible]
tresq; in varia deinceps loca profecti, [illegible]
aucta Societate, institutisq; supplementi [illegible]
me Europa collegijs, domibusve, res eas [illegible]
adiutore gessêre, quæ proprio, & quidem [illegible]
ne ipsæ per se ad enarrandum indigeant.

Ignatius plebi fame periclitanti succurrit.

NEQVE verò Ignatio & [illegible]
manserant Romæ, [illegible]
Erat annus à Virginis [illegible]
VIII. insignis annonæ [illegible]
hyemem præcipuè [illegible]
pia, vt passim iacentes [illegible]
peres frigore fameque [illegible]
serandum in modum exspirarent. Quo [illegible]
motus Ignatius, tãtæ calamitati sibi omni [illegible]
dum putauit, Iamque è Garzonij villa, [illegible]

frequentiora loca migrauerat, laxiore sibi ab amicis domo conducta ad circum Flaminium, in ea regione quę sancti Angeli ad forum Piscarium hodie dicitur. In eius igitur domus ampla cœnatione fœno stragulisque dispositis, & in pauperum alimenta eleemosynis vndique corrogatis in omnes partes dimisit, qui in id hospitium, vt quemque periclitantem extrema inopia inuenissent, vel inter manus, prout res ferret, vel gestatoria sella deucherent. Cùm strenuè curaretur, adhibitis etiam vbi opus esset, adiutoribus baiulisque, breui numerus decumbentium ad quadringentos ascendit. Hic verò, eodem Ignatio præside ac duce, Patrum fratrumque sese tantas ac virtus exeruit. Diluculo quotidie linteati omnes ad imperia accipienda præsto aderant. Inde ad sua quisque officia discurrere sine vlla perturbatione vel tumultu; alij recens illatos pauperes clementer exuere, & calida elutis corporum sordibus in lectulo collocare; alij assidere languentibus, eosdemque amicissimis consolari verbis. hi cibos aut domi excoquere diligenter, aut alunde missos instruere, illi fercula inferre, & longa inedia propemodum enectis pretiosos liquores instillare: hi cubilia sternere, illi scopis pauimenta purgare: deniq; certatim omnes munere suo ita fungi, vt præclarè testarentur, in minimis illis agnoscere se Regem regum & dominum dominantium. neque verò corpora solùm egentium, sed animi quoque eadem opera curabantur. Plurimi quippe rudes, Christianę doctrinę præceptis pro be instituti, multi à turpi quæstu, fraudibusq; deterriti, & quod caput est, sacra omnes cõfessione expiati, ac pane cælesti lõgo interuallo refecti sunt. Deinde, vt aliqui conualuerant, succedentibus inuicem alijs, cum tegumentis ad frigus arcendum, & certo pecuniæ subsidio mittebantur. Ea res per Vrbem vulgata, magnam popu li beneuolentiã cõciliauit Ignatio. atque ad eã Christiaz humilitatis caritatisq; officinã visendã interdiu promiscua turba, noctu verò etiã viri principes ventitabãt: ac tãta fuit exẽpli vis, vt quidã, cùm præsentes nõ suppeterent sibi nummi, depositis illicò in vsus paupertũ vestimen

mentis, domum seminudi reuerterint. Alij etiam sancta æmulatione incitati, eiusdem conditionis homines quarum non deerat passim copia, hospitio susceptos benignè curarunt. Multi præterea proceres, in gloriosi operis perfectionem, Ignatio pecuniæ summam vltro detulêre non leuē. Qua in re Margaritæ Austriacæ Caroli V. filiæ, Octauio Farnesio nuptæ, Placentinorum & Parmensium hodie Duci, pietas ac beneficentia vel in primis enituit. Atque eius pecuniæ, cùm Ignatius intelligeret, se vel maxima eorum qui contulerant voluntate, partem aliquam in suas & suorum necessitates erogare posse; tamen tanta fuit religione vir, vt ne obolum quidem nisi in externorum pauperum commoda insumpserit, relatis in codicem accuratè nominibus, vt omnium prorsus ratio constaret. Atque hunc maximè in modum labor ad exactam vsque hyemem secundi ciuitatis admurmuratione perductus. ac vere demum ineunte, frumenta partim ab ijs qui suppresserant, spontè prolata; partim à magistratibus aliunde conuecta sunt. Ea re non mediocriter annona laxauit; grauique perfuncta periculo plebs, Deo adiuuante, ad solitos quædam & opificia redijt.

Confirmatur à Pontifice maximo Societas.

Cap. XII.

INterea, cùm ad Ignatium studio religionis aliqui subinde se adiungerent, nequaquam immemor ille, quod ad Societatem confirmandam attinebat, negotij paulo ante suscepti; qui deposita publicis occupationibus otij dimittendi in eam ipsam rem diligentissime contulit. ac primùm totius instituti formulam (suis pectoribus explicandā) ad certa capita dilucidè redegit, ac breuiter deinde nactus opportunitatem, quod Pōtifex maximus per autumni ferias è turba negotijsque Tiburtinis [illegible]

perat eam formulam auctoritate Apostolica sanciendã eidem Pontifici suppliciter obtulit per Gasparem Contarenum Cardinalem, de quo supra dictum est, ob egregiam virtutem sapientiamque Principi in primis acceptum, nostrique ordinis amicissimum. quam ille vbi perlegit; confestim: Spiritus, inquit, Dei est hic. ac multa præterea in eam sententiam adiunxit, quare confideret recẽtem huiusce manipuli ardorem, tali tempore diuinitus excitatum, afflictis Ecclesiæ rebus non leui tum præsidio, tum ornamento futurum. Verumtamen, vt in tanta re ne minus consultè quidpiam statuisse videretur, totum negotium delegauit tribus viris è sacro Collegio Cardinalium, apud quos minimum loci fore putauit gratiæ. In ijs fuit Barptolemæus Guidicionius Lucensis, vir diuini humanique iuris apprimè peritus, idemque nouarum religionum adeò non amicus, vt de ijs ad certum numerum redigendis librum etiam conscripsisse dicatur. Is, præiudicata iam causa, collegas nequaquam propensos in Ignatium, facilè in suam sententiam adduxit, certamque propemodum confectamque rem, consilio & auctoritate sua pæne discussit. Quod vbi sensit Ignatius, parum præsidij ratus in hominibus esse, ad opem diuinam de more confugit. ac præter ieiunia, supplicationes, cæteraque ad numen propitiandum adhiberi solita, cælestes insuper hostias eo tantùm nomine per se & per amicos immolauit ad tria millia. qua procuratione, intra finem anni vertentis, cùm cæterorum, tum præcipuè Guidicionij ita immutata voluntas est, vt cùm de multitudine religionum cohibenda idem quod antea omnino sentiret, huic tamen refragari se vltra negaret posse, diuino videlicet monitu, & occulta spiritus operatione vehementer instinctus. Ita, qui diu valde anxios habuerat Patres, eorumque spem varijs frustrationibus propemodum extinxerat, idem vnà cum cæteris collegis repente placatus ac fauens, rem vltrò suscepit, commendauitque Pontifici, Tibure denuò commoranti; qui libentissimo animo & Societatem ipsam, & Societati inditum nomen rite sanctèque appro bauit V.

Non.

Non. Octobris, anno MDXL. idque testatum [illegible]
se publicis litteris eodem die locoque datis; cum [illegible]
men, vt in vniuersum socij ne plures sexaginta [illegible]
rentur. Ea videlicet fuit nouellæ Societatis [illegible]
quasi probatio. siquidem triennio post, cum varijs [illegible]
atque prouincijs Deo aspirante constaret egregium [illegible]
re fructus; ab eodem Pontifice limes ille omnino [illegible]
latus est, liberumque Ignatio & successoribus [illegible]
cuilibet petenti Societatem dare. quod [illegible]
plomate dato pridie Idus Martias anno MDXLIII.

Præpositus Generalis creatur Ignatius.

Cap. XIII.

IGitur post multas difficultates [illegible]
bata denique Societate [illegible]
(vt æquum erat) actæ [illegible]
benignitate res bene [illegible]
tisset; deinde, quoniam [illegible]
tifice missio Patribus [illegible]
corpore Præpositum [illegible]
nim qui cunctis pręesset appellare placuerat [illegible]
que tempore deligere visum est. Societatis [illegible]
per id tempus erat eiusmodi. Franciscus [illegible]
mon Roterigius in Lusitaniam erant [illegible]
Fabrū Cæsaris legatus Ortizius ad Vormacensem [illegible]
uentum Pontificis permissu in Germaniam [illegible]
Iacobus Laines Parmæ, Claudi' Iaius [illegible]
chasius agebant. In Brutios Nicolaus [illegible]
rat. Cum Ignatio Romæ duo dumtaxat [illegible]
sabātur, Salmeron, & Codurius. tyrones [illegible]
dederant Societati, partim apud Ignatium [illegible]
studiorum caussa ab eodem Parisios [illegible]
bellum spirituale arma enixè parabant. [illegible]
ad res domesticas componendas in Hispania [illegible]
& concionibus iam tum, & colloquijs, [illegible]
approbatione, Societatis nomen longè [illegible]
rant. Hoc Societatis statu, cùm Præpositi [illegible]
pus adesset, Patres, qui quidem in Italia [illegible]

tas moniti, quod rei Christianæ commodo facere possent, creandi Præpositi caussa ad Vrbem accederent; sub initiũ Quadragesimæ anni MDXLI. cõuenêre omnes, vno dempto Bobadilla, quem in oppido Bisiniano tum maximè res gerentem, abduci rursus ab opere Pontifex noluit. Is & cæteri qui longius aberant, suum quisque in schedula suffragium rite obsignatum, partim in discessu reliquerant Romæ, partim deinde misêre inclusum epistolis. Ac primũ tridui supplicatio indicta, vetitumq; inter ipsos de Præpositi electione colloquium est. deinde coniectis in vrnam schedulis, triduum insuper continuatæ preces: ac septimo denique die legitimè extractis recitatisq; suffragijs, Præpositus declaratur Ignatius, nemine præter ipsum Ignatium discrepante: namque is consulto, ne vnum nominatim ex omnibus deligendo, cæteros quodammodo notasse videretur; in schedula scripserat, se ad eum accedere, in quem plurima suffragia conuenirent, vno se dumtaxat excepto. Igitur explorata iam numinis voluntate, ad Ignatium venerabundi accurrunt Patres. at ille, parendi nimirum longè quàm imperandi cupidior, seuero vultu iubet eos absistere, negatque se munus viribus impar suis vlla ratione subiturum: multaque seriò disputat, cur alium potius quemlibet sibi sufficere debeant. Sed videlicet quibus rebus putabat voluntates Patrum aliò posse transferri, eæ ipsæ vel maximè studia eorum incendebant. nihil enim ad conciliandos homines æquè valet, atque animi moderatio atque submissio. quo factum est, vt nihil eorũ quæ ad munus detrectandum Ignatius afferebat, aliquandiu non modò ad animum admitterent, sed ne ad aures quidem. Sed post multam denique altercationem ægrè Ignatius tenuit, vt amplius in tertium diem obsecratione protracta, rursus in suffragium iretur. quo die cùm idẽ prorsus omnium consensus exstaret, neque iam locus vllo recusationi videretur esse; tum Ignatius: Quãdoquidem vos in me potissimũ eligendo pertinacis, inquit, ego “
vestrem, meæ conscius infirmitatis, vestro iudicio sal- “
ua religione assentiri nequeo; reliquum est, vt huiusce “

contro-

controuersiæ arbitrum deligamus eum qui mihi à con-
„ fessionibus est; quoque, vt scitis, vtor diuinæ voluntatis
„ interprete. (is erat ante conditam Societatem frater qui-
„ dam Theodosius ex ordine Minorum, cœnobij quod
ad sancti Petri in Monte aureo, qui fuit olim Ianiculus,
appellatur.) Quod, ne frustra diutius tenderent Patres,
eò facilius concessêre, quòd minimè dubitabant, quin
ipsorum suffragij prærogatiuam ille quoque sua sen-
tentia comprobaturus esset. neque eos fefellit opinio.
Cùm enim rem totam ad eum detulisset Ignatius, im-
becillitatem suam corporis animique commemorans,
dein etiam atque etiam obtestans, vt se tanto onere le-
uatum vellet; ille cognita re tantum abfuit vt precibus
Ignatij cederet, vt etiam obiurgauerit hominem, quod
tam explorata diuina voluntate, Spiritui sancto diuinæ
restitisset: & simul, ne dissimulationi esset locus, vbi ab
dijt Patres, ac de suo responso certiores fecit. Quibus re-
bus denique victus Ignatius, omni spe in vno Deo rei he-
ne gerendæ reposita, dedit manus, diemque constituit
x. Kal. Maij, quo die ad auxilium diuinum implorandum
præcipua septem Vrbis templa simul omnes obiit. Et
in diui Pauli potissimum (quoniam eius maximè Apo-
stoli vestigia sequerentur) solemni professione suæ reli-
gionis vota susciperent. Vt igitur ea dies adfuit, in eo ti-
plo ad sacellum beatæ Virginis, vbi tum Eucharistia ca-
stodiebatur, quod, sacellum ad imos gradus est ara ma-
ximæ, sub ipsam cœlestis panis communionem ipsi pri-
mùm qui sacrificabat Ignatius, tum cæteri sua quoque
vota clara voce de scripto ex Apostolici diplomatis for-
mula nuncuparunt. deinde sumpto ex Ignatij manibus
corpore Domini, post gratiarum actionem, sacratissimæ
eius ædis loca religiosè cùm adijssent; circa aram ma-
mam sub qua Petri, & Pauli Apostolorum ossa conditæ
sunt, cuncti consistunt, flentesque præ gaudio, & sua-
uissimè amplexantes inter se, gratulātur denique sæpius,
quòd cæptis adfuerint, suamq; Societatem arbitrio vin-
culo colligarint: deinde reliqua tēpla pari lætitia ac pie-
tate circumeunt. Quibus rebus ingenti omnium consensu

& conſpiratione peractis, magiſtratum Ignatius inijt, ac primùm omnium, ad conſtituendam domeſticam diſciplinã adiecit animum, quę digna tali inſtituto, digna Chriſtianæ Philoſophię profeſſoribus haberetur. Ita que ad cæteros prouocandos, atque ad iacienda in tyronum animis veræ humilitatis fundamenta, in ſordidis culinæ miniſterijs aliquandiu verſatus eſt ipſe, tanta cũ alacritate ac diligentia, quaſi tũ primùm ad ſuam ipſius emendationem, vitæ ſpiritualis curriculum eſſet ingreſſus, neque tamen interea grauioribus negotijs deerat, temporibus ita diſtributis, vt quantum liceret, vtrique muneri ſatisfaceret. accedebat ad hęc, ſummus pauperta tis amor, ſumma in victu cultuque frugalitas: præterea in ſingulorum officijs exigendis, erratisque puniendis admirabili miſta lenitate ſeueritas: in ſubleuandis verò omniũ & animi & corporis neceſſitatibus, cura & vigilã tia pluſquã paterna. cumque ad ea caritatis officia, prout res poſtulabat, opportunas inſuper adhortationes & publicè & priuatim adhiberet; haud ſanè difficile fuit, in animos, recẽtiſſimo tũ Societatis ſpiritu, ſpõte incenſos offitio ac religione, eos mores eamque viuendi rationem inducere; vt (ſi cæleſtibus terrena comparare fas eſt) ipſa illa tecta parietesque, angelorum in humanis coloribus quidam conuictus videretur eſſe, nullę tum que rimoniæ, nullę detractiones, nulli ſuſurri, quibus incommodæ ſuſpiciones excitantur, & diſiunguntur animi; ſed acerrimum ſui cuiuſque deprimendi ſubmittendique certamen; in ſuperiorum iuſſis excipiendis exſequẽdiſque alacritas ingens; mirus in communicando interpretandoque candor atque ſimplicitas; oculorum ac ſenſuum intenta cuſtodia; ſtudium precationis ac ſolidæ virtutis ardens; quæque ex his rebus neceſſariò prouenirit, admirabilis in magna nationum, ætatum, ingeniorum varietate concordia. Itaque cõiectis, vt fit, omniũ mentibus in ordinem nouum; breui non ad noſtros tantũ, ſed ad exteros etiã, ſalutaris exẽpli manare vtilitas cę pit. Adoleſcẽs quidam, egregijs naturæ adiumẽtis, è Septentrionali plaga Romã aduenerat, non modò Lutheria

na tabe infectus ipse, verũ etiam mirè cupidus eiusdem
lõgè lateq; vulgandę. Is cùm ex occasione sese in homi-
nũ cætus insereret, verbisq; venenatis clericorũ vitam ac
mores summam in inuidiam vocaret primùm, deinde
abductis à sacerdotum reuerentia mentibus pratia dog-
mata sẽsim instillare quotidie pergeret; patefacta re, ius-
su magistratuũ comprehenditur, qui cũ & ipsi per se, &
sacræ Theologiæ magistris adhibitis, illum ab opinionũ
insania reuocare frustra conati essent, ne quid intenta-
tum relinquerent, ætatem & ingenium miserati, prius
quàm in eum lege ageretur, accersito Ignatio rem totam
exponunt. quoniam ipsorum neque adhortationes, neq;
minæ proficiant, habeat illum aliquandiu apud se, vide-
at etiam atque etiam vt errantem ouiculam ad Ecclesiæ
caulas aliqua ratione traducat. Ille clementer acceptum
hæreticum domum adducit. neq; verò sapientes iudices
frustrata spes est. siquidem adolescens ab Ignatio socijs-
que amicissimè habitus; eorũ dictis, factis, & institutis
accuratè obseruandis paulatim affici atq; immutari. De
beneficio est cæptus; & quã antea respuerat medicinam,
libentius in dies accipere: ac demũ perseuerantibus Pa-
trũ officijs, & diligentissima curatione, eò processit, vt
vteuulsis lethalium dogmatum fibris, priorem pertinaci-
am gemebundus agnosceret: nec ante à salutari in cæpto
destitit, quam voluntaria abiuratione detestatus cur-
res, ingenti bonorũ tum admiratione, tum gaudio, cum
Ecclesia sancta in gratiam redijt. Is deinde, quamuis
viris grauibus cur qui antea tot machinis oppugnatus
peruicacissimè restitisset, Ignatij denique & Patrũ hospi-
tio & consuetudine vinci se passus esset; sine cunctatio-
ne respondit, se illorũ non tam disputationibus argumen-
tisque (licet in eo quoq; genere valerent plurimũ) quam
spectatæ sanctitati virtutique cessisse: quòdnã apud se
propè necessariò statuisset: à tam incorruptis moribus,
tanta pace atque concordia, tam bonis operibus rectam
in Deum fidem abesse nullo modo posse. Quę res docu-
mento erit hominibus nostris; licet ad conuertendas ad
Christũ animas ingenij ac doctrinę præsidia requirantur,

tur, tamen conspecta vitę morũque innocẽtia plus multo quàm litteris aut cõcertationibus profici. Alius quidã filius familias, desertis liberalib⁹ studijs, ac repudiata omni disciplina, prorsus indomitus & effrænis, cùm neque à parentibus iam, neque à magistris regi vllo modo posset: Ignatio traditur. cuius lenitate, itemque cæterorum Patrum præceptis atq; institutis accuratissimè exultus, posita paulatim ferocia petulantiaque, unctis ad miranũbus ita pudicos modestosq; induit mores, vt vix minimũ in illo vitium reprehenderes. Multi præterea omnium ætatum, atque ordinum, quos præceps in omnem licentiam natura cupiditasque corruperat, Ignatij consuetudine exemplisque incitati, collegére sese, atque ad bonam frugem Deo adiuuante rediére.

Generalis Ignatius denuò Catechistæ munere fungitur. Cap. XIV.

PER eos dies nomen Societati dederat è Pontificia familia Petrus Codatius Laudensis, vir honoratus, & opulento sacerdotio præditus. Is, diuino prorsus instinctu, diuitijs & commodis omnibus propter Christum abdicatis, Matthæ munus in Societate sibi vltrò depoposcit; & egregiè præstitit: in alimenta Patrum (erat autem Vrbe tota notissimus, & apud principes gratiosus) eleemosynis vndique corrogandis, quæ res Ignatium & socios magna molestia liberauit; quippe quos in spiritualem proximorum salutem omni studio intentos, temporariæ curæ ad eam diem valde impedierant. Eiusdem Petri opera templum etiam proprium Societas nacta est sanctæ MARIAE à Strata, non satis amplum illud quidem, aut commodum, sed tamen in celeberrima Vrbis regione, & ad Societatis functiones in primis idonea: cuius loco, dum hæc scriberemus, Alexander Farnesius Cardinalis, Pauli III. Pontificis maximi nepos, ædẽ nomini IESV magnificentissimam regio sumptu exstruebat. Ei templo deinde

adiuncta domus est, quam hoc tempore Patres incolunt, Philippi Archinti beneficio, Salassiorum Episcopi, qui tum Pontificis vices in diœcesi Vrbana gerebat, vis de Societate vniuersa in primis optimè meriti. In eo igitur templo Ignatius, professionis lege, sex & quadraginta diebus Christianæ catechesi operam dedit, eo loco superiore, magna & assidua non modò plebis, verum etiam præstantium virorum frequentia: prorsus, vt quibus ex optimatibus palam gloriarentur, beatosque se ferrent, quòd nullam omnino ex Ignatij concionibus emisissent. Agendi autem rationem sequebatur eiusmodi. Fidei præcepta, & mysteria cognitu necessaria, primum ad vulgi captum explanabat, iterabatque, vbi opus esset, eadem sæpius: deinde opportunis digressionibus certos interim locos tractabat fusius, non tam ad ingenij vel doctrinæ ostentationem, quàm ad pietatis excitandam, populumque permouendum accommodatos. Idque tam veris grauibusque sententijs, tam ordinis vultu oculisque, vt diuini amoris ignem vndique spirare videretur, minimè fucatæ eloquentiæ vir, nec in singulas voces numerosque solicitæ, sed ingenti animo, pietate repetus tulerat, sua sensa prosequentis. Itaque prorsus nem eius, non ineptus populi plausus, aut sua facundiæ commendatio sequebatur, sed alta suspiria gemitusque, & anteactæ vitæ detestatio salutaris: vt vel defixi humi oculis, tristes ac sibimet irati discederent, vel etiam illicò sese ad sacerdotum pedes abijcerent confessionis caussa, tanto cum fletu atque singultibus, vt lignum soluere, aut vocem in verba formare vix possent.

Societas augetur, distribuuntur prouinciæ. Cap. XV.

INTER hæc Societas maiorem in modum crescere, sublatisque Pontificis diuersis cellis quos initio idem Pontifex (vt dictum est) illi probandæ præfixerat, multi iuuenes ad militiam spiritualem Ignatio dare nomina, Cum

noui ordinis fama, bonusq; odor instituti operis manaret quotidie latius; Patres varijs orbis terræ locis vehementer expetebantur. Itaq; ab Romana domo tamquã à metropoli, disiunctissimas in regiones, ciuitatum Regumque inuitatu missæ coloniæ; domusque vel collegia ingenti approbatione constituta: primùm omnium in Lusitania, atq; adeò in ipsamet India, sumptu ac munificentia Regum Lusitaniæ; tum aliorum pietate in Hispania, Gallia, Germania, Italia. sed cùm aliæ pleræque nationes auidè Societatem amplexæ sunt, tum verò Sicilia & inuitauit perhonorificè, & permissu Pontificis maximi acceptam, in primis copiosè ac benignè tractauit; adnitente præsertim Ioanne Vega Hispano (qui regnum illud pro Cæsare administrabat) præstanti non minus religione, quàm prudentia viro; cuius, etiam antea, dum Romæ legatus Cæsaris ageret, plurima & maxima in Ignatium & socios egregiæ cuiusdam beneuolentiæ documenta cõstiterant. Itaque tam latè iam fusa Societate, non modò collegijs domibusve rectores præfecere, vt antea, sed etiam Prouinciales præpositos quos appellant, cum ampla potestate in singulas nationes describere coactus Ignatius est. Ac primùm Lusitaniæ præposuit Simonem Roterigium, deinde Hispaniæ Antonium Araozium Cantabrum, Italiæ Iacobum Lainem, Indiæ Franciscum Xauerium, Germaniæ Petrum Canisium, Galliæ Paschasium Broetium, alijsque deinceps alios. Nam vrbanam prouinciam, nisi si quando grauiori valetudine premeretur, ad extremum vsque ipse administrauit. Interea de Societatis vniuersæ progressu mirè solicitus, à singulis Prouincialibus per litteras pensum exigere; vnicuique mãdare diligẽtissimè quæ è re communi essent: Romæ verò, præter domesticæ disciplinæ curam, de qua dictum est, cæterasque functiones, multa & grauia quæ ad incrementum ac defensionem catholicæ fidei pertinerent, partim cum summo Pontifice, Cardinalibus, Legatisque Principum coram, partim etiam cum ipsis Regibus atque Principibus per epistolas interpretes agere. Accedebat ad hæc, solicitudo ingens,

atq; indefessus labor in subleuandis pauperū [illegible]
bus; orborum orbarumque educatione ac [illegible]
curanda tuendaque, & perditis mulierculis [illegible]
stu ad frugem & continentiam traducendis.

Variæ in Ignatium tempestates excitantur.

Cap. XVI.

QVibus ille rebus dum Christi causam
agit intrepidè, multorum, vt fit, [illegible]
simultatesque contraxit. In [illegible]
quidam (cuius nomini [illegible]
pore potens & gratiosus, [illegible]
à se mulierculam, quam [illegible]
bat, & in malè nuptarum, [illegible]
cœnobio collocatam [illegible]
sæuiore in dies concepta rabie, quam [illegible]
cendebat, ita demum exarsit: vt pæne [illegible]
ac primùm, facta manu, fenestras cœnobij [illegible]
tere, custodes infestare, minari: deinde in [illegible]
ctorem, & socios, in circulis cætibusque [illegible]
cta conferre, quin etiam ex occursu probris [illegible]
lijs eosdem incessere: denique ad eos [illegible]
dos improbissimas in ipsorum vitam [illegible]
re: quæ domos primum nobilium circum [illegible]
tæque sermonibus (quos partim prona in [illegible]
suasio, partim væsani illius artificium [illegible]
bat) ad Cardinales etiam, atque adeo ad [illegible]
ficem peruenerunt. Igitur vulgus, vt est [illegible]
leuius, quos nuper summa cum approbatione [illegible]
rat, eosdem repente contēnere, & acerbiore [illegible]
exsecrari, & singulorum caput dira impre[illegible]
gere; prorsus vt iam non modò cum proxi[illegible]
ne pedem quidem ianua tutò efferre posse[illegible]
verò, licet magna ex parte fictas crimina[illegible]
tamen rati subesse profectò nescio quid, [illegible]
uidiæ flammam soueret, vel immutata, vel [illegible]

data in Ignatium voluntate videbantur. At Ignatius, quamuis à sua suorumque consuetudine multos abduci non sine rei Christianæ iactura cerneret; tamẽ ratus mitigari hominis ferociam posse, primò rem dissimulare, atque adeo officijs cum improbitate certare: deinde vbi malum serpere quotidie latius, & ipsa patientia corroborari audaciam sensit; non tam priuato dolore, quàm reipublicæ detrimento permotus, ad Summum Pontificem adiit, ab eoque suppliciter impetrauit, vt criminum, quæ sibi suisque denuò obijcerentur, acre iudicium exerceretur ab Archinto Vicario, & Francisco Michaëlio Vrbis præfecto. Ij, citatis omnibus ad quos criminum vel suspicio vel conscientia pertinebat, ac perdiligentem inquisitionem calumniatoris fraude compertâ, Ignatium & socios non modò absoluerunt lata sententia, sed etiam debitis laudibus & honore verborum extulerunt, increpito valde aduersario, pœnaque proposita non leui, nisi à petulantia maledictisq; desisteret. Nam, ne grauius in eum animaduerteretur, Ignatio in primis deprecatore perfectum est. Ita, quod antea semper, tum quoque Ignatij sanctitatem illustrauit hominum iniuria; & Deo duce, virtus ac veritas, dum violatur, effulsit. Iisdem ferè insidijs postmodum appetitus Ignatius est à sacerdote quodam, qui cùm domum catechumenorum administraret, ferre non poterat in ea regenda familia maiorem à loci præsidibus Ignatij rationem haberi, quàm sui. Sed miser, Ignatio silente ac pro eodem orante, breui perfidiæ pœnas dedit. atrocibus enim anteactæ vitæ sceleribus iusto Dei iudicio patefactis, quæ ad eam vsque diem astutè suppressérat; sacerdotio spoliatus, & perpetuo carceri addictus est.

Regimen fœminarum à Societate depellit Ignatius. Cap. XVIII.

INTEREA Elisabetha Rosella Baronensis, quæ Ignatij prima literarum studia fouerat, Societatis IESV coalitæ, & confirmatæ fama commota, Romam ex Hispania contulisse, partim vt Ignatium lõgo interuallo transiret; partim etiam vt vnà cum quibusdam alijs pijs fœminis ad normam illius atque præscriptum agere vitam. Atque Ignatius quidem, sospitem aduentum mulieri desiderio optimè meritæ gratulatus est, & omnia officia detulit, quæ saluo religionis instituto præstare posset: rarum verò fœminarum suscipere sese negauit posse, plurimis grauissimisque occupationibus impeditum. Ac illa mihi ominus instare; sanctissima veteris amicitiæ [illegible] postulati æquitatem obtendere: denique vbi magis magisque obfirmatum vidit Ignatium, ad audiendum [illegible] git artes: atque vt erat nobili nata loco, per [illegible] pes facile tenuit vt Pontifex maximus Ignatium [illegible] idipsum quod recusabat, iniũgeret. Sed [illegible] in Societatis commodum vertit, præter spem [illegible] non solùm in præsens, verùm etiam in posterum [illegible] periculosa prouincia liberauit. Etenim Ignatius, Pontificis iussu ea procuratione suscepta, paucis [illegible] tam difficultatem ac laborem sensit, dum [illegible] mulierum audire, superstitiones euellere, [illegible] curiosis quæstionibus respondere identidem [illegible] vt pæne plus ei negotij paucæ fœminæ, quam [illegible] vniuersa facesseret. Itaque licet Elisabetha, [illegible] se promeritis gratificari admodum cuperet, [illegible] putans apud se, quantum ex huiusmodi [illegible] menti respublica pateretur, simul etiam [illegible] vt harum exemplo aliæ deinceps religiosæ [illegible] ginesve idem à Societate in posterum expetere [illegible]

quam ignarus quàm periculosa, & suspicionibus plena
ea consuetudo; priuati officij rationem posthabere
communi vtilitati, ac totum hoc genus administratio-
nis à Societate prohibere omni ratione constituit. Igi-
tur adhibita (quod in omnibus grauioribus caussis fa-
ciebat) præparatione diligenti, imploratoque per itera-
tas preces & hostias cælesti præsidio, ad Pontificem ac-
cessit, verbisque supplicibus demonstrauit, ex onere si-
bi nuper imposito, quàm exiguo cum fructu quantum
laboris ac molestiæ pertulisset. ea ipsa re monitum
quàm aliena sit à Societatis instituto eiusmodi præfe-
ctura, petere se & orare, vt non ab illis modò, sed ab om-
nibus in perpetuum fœminarum collegijs gubernandis
immunem Societatem esse iubeat; non defuturos alio-
rum ordinum idoneos homines, qui id munus libenter
& cum fide obeant: sibi quidem & suis, prouinciam vi-
deri minimè accommodatam. neque verò æquum es-
se, qui se se ad omnium gentium auxilium, sine vlla
regionum aut locorum exceptione, CHRISTI Vi-
cario mancipauerint, eorum operam & industriam,
non sine graui communis rei damno, paucis regen-
dis mulierculis implicari. Quibus rationibus ita per-
motus est Pontifex, vt supplicanti omnia largè ac pro-
linè concesserit. Itaque Societati ab eiusmodi mune-
re vacatio in perpetuum data, eiusque vacationis au-
ctoritas testata est trinis deinde litteris Apostoli-
cis, quæ tempore procedente magno vsui
fuere nostris hominibus ad eius gene-
ris pericula & molestias abi-
gendas.

Honoribus in Societatem nostram Ignatius ... tum obstruit.

Caput XVIII.

ATQVE ijs difficultatibus perfuncta Societas, prosperum Dei beneficio cursum tenere videbatur, cùm nova rursus in eam coorta tempestas est, eò quidem grauior & periculosior, quò in speciem lenior blandiorque. In ijs, qui per Germaniam varijs locis Domini vineam excolebant, Claudius Iaius è primis Parisiis vnus, virtutem & sanctitatem suam cùm genti vniuersa, tum Romanorum Regi Fernando ita probauerat, vt ... Rex nullum prorsus ad curandas animas, ... rale munus aptiorem existimaret. Is pro sua sapientia cùm præclarè intelligeret, regni caussam cum caussa religionis ita esse coniunctam, vt quantũ de cathol... gione detraheretur, tantũ de obsequio multitudinis, ... de imperij maiestate decederet; cõtra sæuientem ... ximè tempore Lutherianam pestem, velut vnum ... diũ, quàm optimos animarum pastores & Episcopos ... mni diligentia conquirebat. Igitur vita ... dies Tergestinorũ Episcopo, quæ ciuitas est Istriæ ... tũ prouinciæ, quam dixi lues, propter vicinitatem Germaniæ imminebat) circumspectis diligenter ... & personis & rebus, denique ecclesiam illam Claudio Iaio perspectæ sibi virtutis & doctrinæ viro ... mandare constituit. Sanè, vt vulgo expetuntur ... di sacerdotia, minimè timendum videbatur ... tum vltro præsertim honorem Claudius ... quidẽ Tergestina cathedra cùm in primis ... ampla & honorifica est, tũ verò (quod potissimum ... quæri solet) vectigalibus haud sanè contemnendis ... cta. Verumtamen Rex, ne quid inscio Claudio ... tifice maximo ea de re transigeret; primùm ... teras ad ipsum Claudiũ dat, Tridenti per id tempus ...

Christianæ causa commorantem; ac nihil cogitantē mi
nus, quarum erat sententia, Tergestinum gregem orbū
spirituali custode, circumquaque frementibus lupis, in
maximo versari discrimine; dignam esse vigiliam carita
te Iaij, studioq; hominum seruandorum; petere se, vt si à
Pontifice maximo id ei muneris onerisve imponatur, ne
recuset subire; & populo vtilem, & sibi gratam operā ve-
hementer fore. Perculsus inopinata re Iaius, primò co-
hortuit: non quò detestandum quid sibi oblatum puta-
ret, sed quòd Episcopus, qua curam gerit animarum, di-
uinam pæne virtutem, & omnibus numeris absolutam
postulet sapientiam: qua gradus honoris est (& quidem
ad continendam in officio multitudinē fermè cū splen-
dore opibusque coniunctus) à spiritu humilitatis ac pau
pertatis, quem profitetur Societas Iesu, vehementer ab-
horret. deinde, vt se se ex pauore collegit, fusus in pre-
ces lacrymasque, etiam atque etiam obtestatus est Deū)
vt à se tantum discrimen auerteret; neu se primum qua
si limitore speciosos titulos honoresve in Societatem ad
id tempus intactam inuehi sineret. tum rescripsit ad Re-
gem, multis rationibus ei suadens, vt tam honorifico iu-
dicio decoraret alium digniorem, longè imparem suam
imbecillitatem esse oneri: ac demum ita concluſit epi-
stolam, vt omissis ambagibus, quod petebatur, præcisè
negaret. Quæ res iam satis incensum studium Regis,
multò vehementius inflammauit, quòd ita statueret, tā-
tam in summa virtute & eruditione modestiam, nequa-
quam priuatæ vitæ quasi tenebris delitescere, sed in edi-
tissimo fastigio, vt luceret omnibus, collocari oporte-
re. Ergo cùm ex litteris Claudij diffideret, vllis aut pre-
cibus aut promissis flecti eius animum posse; per Ponti-
ficem ipsum, inconsulto vltra Claudio, rem confice-
re statuit. Ad cum igitur quàm accuratissimè scrip-
sit, quanto in periculo Tergestina ciuitas versaretur E-
piscopo destituta: se quidem pro sua parte diligenter ei
um spexisse, quem nominaret aptum ei muneri; nec vl-
lum inuenisse aptiorē Claudio Iaio, Societatis Iesu pres
bytero, cuius innocentiam doctrinamque exquisitam

plu-

plurimis rebus esset expertus; sed frustra per [illegible] tentasse eius animum, in studio Christianæ [illegible] ita defixum, & ab honorum insignibus [illegible] adeo alienũ, vt nisi pro potestate cogatur, [illegible] laborantis illius ecclesiæ tã opportuno præsidio [illegible] dæ proinde suppliciter se etiã atq; etiã orare & obsecrare, vt Claudiũ pro imperio iubeat, delata sibi gubernatione munusque sine tergiuersatione recipere, [illegible] quisque de se ipse minimè alta sentiat, ac proinde studiosè lateat, ita ecclesiasticis functionibus & ipso episcopatu dignissimus sit. Hæc igitur, & alia id genus [illegible] Pontificem, & simul Didaco Lasso mandat [illegible] vt idipsum & cum Pontifice, & cum quibus opus fuerit, quàm diligentissimè curet, prorsusque conficiat. [illegible] rei fama cùm per aulicos quosdã ad Ignatium [illegible] set; primò haud ita sanè commotus est, nam & [illegible] constantiæ, & Pontificis æquitati ac sapientiæ [illegible] bat; & eiusmodi petitiones iam ante Societatis [illegible] tore, non semel illuserat. Verumtamen vt [illegible] clarius cerneret; continuò Bernardinum [illegible] tum erat Pontifici ab epistolis, ac postea in [illegible] lium numerum cooptatus est) vltro conuenit, [illegible] de re familiariter pro amicitia sciscitatur. [illegible] nè grauatè ipsam epistolam Regis ostendit, [illegible] cem summis cum Claudij laudibus & [illegible] tentione perscriptam, qua lecta confestim [illegible] dem de caussa ad Regis oratorem Didacum [illegible] dit; qui litteras item ad se propriè datas [illegible] quidem magna ex parte ipsius Regis chirographo [illegible] atque etiam postulantis mandantisque, [illegible] Episcopatus ab se in Claudium collati [illegible] pore auctor fiat Pontifex maximus, eiusque [illegible] tis diploma ritè confectum ad se transmittat [illegible] tis Ignatius, vbi tã iniquo loco rem vidit esse, [illegible] sed ita, vti nequaquam animo caderet, ac [illegible] aduersarijs longè imparem sciret esse, tamen [illegible] minis omni ope sibi contra nitendum existimat [illegible] in præsentia Didaco suadere conatur, vt ab [illegible]

tioni Societatis tam aliena desistat ipse, & simul ab ea mente Regem aliquo pacto deducat. quibus verbis cùm nihil proficeret, quin potius ab homine rideretur, domũ regressus quàm intentissimas preces & sacrificia de more suis indixit: deinde nactus opportunitatem, facilemque aditum, Pontifici demonstrauit quanto res ea damno esset futura & Societati nostræ priuatim, & Ecclesiæ vniuersæ communiter. non quo dignitatis gradus ac tituli ipsi per se mali atque improbandi sint, quippe ad Ecclesiam regendam & ordinum discrimina retinenda inducti diuinitus: sed quod & perfectos viros requirant, quales pauci admodum omnibus sæculis exstiterint, & insuper ab huius minimæ Societatis instituto valde alieni esse videantur. Etenim quibus artibus, quove spiritu excitata & conflata sit, eodem profectò alendam & conseruandam esse: non amplitudinis & splendoris nimirũ, sed humilitatis & parcimoniæ. Quòd si aditus in Societatem honoribus pateat; multum vtique de vera caritate imminutum iri, quæ nihil omnino habet in vita propositum, nisi vnius gloriam Dei. nam (vt sunt hominum ingenia) & complures fortasse ad hanc religionem accessuros opum cupiditate magis, quàm diuini obsequij studio: & qui nuper adscripti sint, magnitudine laboris, & disciplinæ asperitate defatigatos, vt primum præsentis præmij commodum affulserit, mutato repente cursu, nouæ spei velificaturos, atque vt maximè in officio cũcti persistant; tamen nisi præsenti iacturæ eatur obuiam, sine dubio Societati exitialem (quod Deus auerteret) exitium imminere. Id adeo vel inde facilè perspici posse, quòd paucis illis annis, quattuor viris ex ea familia præcipuis totidem Episcopatus delati sint, quos nisi fortiter ab sese Patrum virtus & constantia reiecisset, videlicet alio deinceps atque alio dilabente, breui miseram Societatem ipsis luminibus carituram fuisse. Atque hęc, quod priuatim ad conseruationem ipsius religionis attineat. Iam, si communem spectemus vtilitatem, nemini dubium esse quantum ex ea re detrimenti res publica perceptura sit. nihil enim omnibus ætatibus ęquè deplo

ran-

randum fuisse, atque in tanta messis copia tantos operarum inopiam: atq; ex ea ipsa paucitate, qui vel [illegible] agro addicti affixique sint, longè minus [illegible] quàm qui Apostolico ritu soluti ac liberi [illegible] as peruagentur, ad eamque potissimum [illegible] stianæ partem subleuandam accurrant, [illegible] laborare cognouerint. Præterea, ad faciendam [illegible] fidem, & animos permouendos, nihil [illegible] tæ ac morum exemplo itaque adhuc Societatem [illegible] verbo inuidia) Ecclesiæ non mediocriter [illegible] pterea quod minimè ab eius dictis [illegible] nunc autem, si ad id fastigium extollantur [illegible] modo fieri posse, vt apud multitudinem [illegible] norum, ambitionis ac leuitatis crimē [illegible] rò fronte, quo vultu, repente aucti ac [illegible] rum insignibus, de imitatione Christi, [illegible] ria, de voluntario sui contemptu ac [illegible] facturi sint? Hisce, alijsque caussis Pontifex [illegible] etiam atque etiam obtestari atque obsecrari [illegible] cietatem primus auctoritate & benignitate [illegible] uerit, ornauerit, auxerit, eamdē ab omni [illegible] commoda velit esse liberam, suaque in eam [illegible] periculoso præsertim tempore tueatur. [illegible] Pontifex perbenignè, vt solebat; sic tamen, [illegible] tem hominis admiraretur potius, quàm [illegible] probaret. Itaque collaudata initio ipsius [illegible] te, sensim flexit orationem, & contra [illegible] cū alia multa disseruit, tum verò ex veteri [illegible] inquit, regis in manu Domini: quasi dicerent [illegible] eligendo tantam Fernandi Regis [illegible] diuinitus exstitisse; ac proinde clariorē [illegible] luntatem, quàm vt obsisti vltra oporteret. [illegible] natius grauiter ac dolenter accipere [illegible] qua erat lenitate, ne Dei famulum tristē [illegible] se dimitteret, ad extremū iubet illum [illegible] consultare, precesque ad Dominum [illegible] diem esse facturum. Interea Didacus [illegible] vrgebat acerrimè. iamque instabat dies, [illegible]

tu de Tergestina ecclesia referendum erat. qua re Ignatius cognita, confestim Cardinalium pæne omnium domos, quarum erant multæ longis interuallis inter se disiunctæ, ingenti diurno & nocturno labore circumiit, singulis eadem illa ferè proponens, quæ paulo ante Pontifici maximo. Sed videlicet eorum mentes iam ante occupauerat orator. Itaque mirè obstirmatos offendit in Claudij electione approbanda; partim quòd tanti Regis voluntati faurent: partim etiã quòd vigiles & custodes Claudij maximè similes, tam formidoloso tempore, in Ecclesiæ propugnaculis atque speculis ipsimet collocandos putarent. Hac quoque spe deiectus Ignatius, vnum reliquum videbat esse remedium, si Fernandum ipsum Regem à suscepto consilio per litteras auocaret, quem pro ipsius pietate virtuteque ita in se suosque animatum nouerat, vt minimè dubitaret, quin cognita re salutem Societatis, Tergestinorum rationibus antelaturus esset. Sed ne illa quidem ratio habebat exitum: quippe insequenti luce de Tergestina cathedra Senatus erat futurus. Ignatius igitur excluſus angustijs temporis, numquã intermissis ad Deum precibus, quasi ad extremum in rebus humanis perfugium sese contulit ad Margaritã Austriacam Cæsaris filiam, de qua supra dictum est, fœminam per id maximè tempus gratia & opibus florentissimam. Hanc pro spiritali necessitudine (erat enim illi à cõfessionibus) adiectam quanto in periculo Societas esset, infimis precibus obsecrat, vti Societatis causam in se recipiat; & imminentem relationem auctoritate sua interposita tamdiu differat, quoad Regẽ ipse per epistolã alloquatur, & ab eo responsum accipiat. Fecit illa quod rogabatur, & illicò datis ad Pontificem codicillis, optatã dilationẽ impetrauit. ea demum res aliquid laxamenti dedit Ignatio. nactus enim spatium nactus, ad Regẽ scripsit litteras, deprecationis & querimoniarum plenas; illum etiã atque etiã per Christum obsecrans, ne Societatem nuper ad gloriã tanto labore cõflatam, sine causſa perditum iret; nõ de ipsius maiestate, regnisq; & se socios esse meritos,

vt ab

vt ab eo nulla eorum existimationis, famæ, salutis deni-
que ratio habenda esset. non defore idoneos viros, qui rē
Tergestinam capessant, sineret modò sui ordinis homi-
nes qua cæpissent paupertatis & humilitatis via, ad Chri-
sti gloriam, & salutem animorum sine offensione perge-
re. id si (vt sperabat) permitteret; sese & socios immorta-
li beneficio Regi obstrictos fore, precesq; pro ipsius ma-
iestate saluteque numquam intermissuros. Hisce aliis-
que id genus incensis officij religione rationibus pre-
busque minimè restitit Rex: & quamquam inuitus, tamē
suis rationibus amicorū vtilitati posthabitis, quod vi-
fieri videbatur posse; per epistolam iussit oratorem suū
ab instituta, vel potius pæne confecta actione desistere.
Quæ res vulgata, & Pontificem maximum facile in Ig-
natij sententiam adduxit; & Ignatium ipsum ac socios
affecit ingenti lætitia. Itaque & in posterum supplicatio-
nes decretæ, & in præsentia solemnis hymnus in gratia-
rum actionem publicè persolutus est. Ac pari deinde
constantia sese Ignatius idem opposuit, cùm auctoris ho-
minibus pinguia sacerdotia, quibusdam verò Cardina-
latus etiam deferretur, ac nominatim Francisco Borgiæ
Hispano dynastæ, qui amplissimis in eo regno perfun-
ctus honoribus, diuino instinctu post vxoris obitum ac-
bus mortalibus valere iussis, & sponte deposito Gandi-
ensi Ducatu, magna hominum admiratione Societati
se addixerat. Quamquam in Aethiopica legatione, quæ
postmodum Lusitanię Regis rogatu à summo Pontifi-
ce nostris iniuncta est; cùm ad eam functionem Ecclesi-
asticę dignitatis insignia, & honorum titulis [illegible]
quærerentur, imperanti pro potestate Vicario Dei, [illegible]
sti non potuit. præsertim cùm periti rerum æsti-
matores argutè conijcerent, nouam hanc mo-
num, non ad opes & copias, verùm ad
labores & aperta vitæ pericula
destinari.

Co-

Confirmatur à Iulio III. Societas.

Cap. XIX.

POST hæc, Paulus III. Pontifex maximus, senio curisque confectus, è vita migrauit, comitiaque nouo creando Pontifici, in magna studiorum ac voluntatũ varietate in aliquot menses extracta sunt. Quo ipso tẽpore cũ Vrbs, vt in diuturno interregno, annonę difficultate vehementissimè laboraret, nostrisque numero in dies auctis, extrema fames adesse videretur; Ignatius cum aliorum, tum præcipuè sacri Collegij Cardinaliũ eximiam in se suosque benignitatem expertus est: quippe in summis occupationibus Patres augustos pia nostrorum hominum recordatio subijt: communique consilio ad eorum inopiam subleuandam non leuis pecuniæ summa ex ipso Conclaui transmissa est: enixè in primis fauente atque adiuuante Rodulpho Pio Carpensiquem Ignatius iam ante sibi sociisque patronum ac protectorem, vt appellant, è summi Pontificis auctorita te delegerat. Ac rebus diu multumque agitatis, Pontifex denique declaratur Iulius eo nomine tertius, qui quòd in Synodo Tridentina Legatus Fabrum, Lainem, & Salmeronem Theologos Apostolicos familiariter nouerat, multaque tum ex ijs, tum ex alijs de Societatis instituto didicerat; Ignatio supplicanti multa in societatis incrementum ac rem, admodum liberaliter tribuit; nec enim solum prioris Pontificis de ordine nostro iudicia & acta firma rataque voluit esse; verùm etiam eumdem ordinem nouis insuper ipse testimonijs atque decretis ornauit. Cuius rei publica diplomata exstant verbis amplissimis.

Magistratu sese abdicare conatur Ignatius.

Caput X X.

HISCE rebus ita peractis, cùm facis in præsentia communi rei consulium esse videntur; Ignatius qua erat humilitate, vigiliam suam alteri tradere, seque Generalatu omnino abdicare constituit. Igitur Patribus quotquot communis rei commodo potuit, Romam cuocatis; cùm in cōsilium conuenissent; ne, vt olim, Ethicorum coram dicenti reclamaretur, per epistolam dilectis verbis exposuit, se, qui vitia nosset sua, & initio inuitum, atque adeò coactum, Societatis gubernacula recepisse; & nunc grauiore etiam valetudine ætateque, multo minus idoneum esse tanto muneri proinde per Christi Domini sanguinem petere atque obtestari sese, vt sine vllo suo respectu, communi vtilitati prospiciant, & quam primū sibi sufficiant virum & animo & corpore firmiorem. Ad quò liberius faciatis, inquit, Ego in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vnius Dei ac creatoris mei, depono Generalatum simpliciter & absolutè, meq; abdico hoc munere, priuoque: & omnibus animæ meæ viribus obsecro tum professos omnes, tum si quos prodesse debere ad hanc deliberationem volent, vt huic meo tam iusto desiderio faueant, piamque oblationem liberaret admittant. Hac epistola recitata, magnus animorum motus est factus, cùm partim viri modestiam ac [illegible] nem satis admirari nō possent, partim etiam [illegible] que metueret, ne quis alius fortassis Ignatij voluntati assentiretur. Verùm vt ad suffragia ventum est, idem [illegible] nè consensus omnium in eo retinendo exstitit, qui [illegible] fuerat in eligendo: & enixè petenti, præcisè negatum. Denique per internuntium iussus Ignatius [illegible] cogitare: etenim se quidlibet potius, quàm aliquem [illegible] natorem ipso viuēte passuros. Atque hæc [illegible] dimisso deinde cœtu, priuatim singuli cum [illegible] postulare, quòd ab incœptis desistere, quòd [illegible] stitutam Societatem, omnique custodia egentem, [illegible]

durus pater teneram adhuc filiã deserere conaretur. Pergeret porrò, & publicam rem ordinaret, legesque perscriberet: Deum, cuius manus alligata non sit, in posterum quoque, sicut antea, pijs ipsius conatibus adfuturum. Itaque Ignatius, quamquam inuitus, & religiosæ quietis, vitæque priuatæ auidissimus, tamen ne minus dicto audiens videretur esse, Patrum auctoritati ac precibus denique cessit, seque ad institutum opus legum scribendarum quàm diligentissimè retulit. Ac primùm, vnius Dei gloria, saluteque animorum sibi proposita, Societatem vniuersam, quò facilius administratio tota cõstaret, certas diuisit in classes: prouiditque quantum ingenio & cogitatione assequi valuit, cùm vt cæteris vitijs, tum verò ambitioni & auaritiæ, quæ duæ pernicioſissimæ sunt mortalium pestes, omninò obstrueretur aditus: vereque humilitati & paupertati, quàm maximus & maximè diuturnus honos ab omnibus haberetur. Ad hæc, rationem præpositi Generalis creandi, necnon priuatam ac publicam disciplinam, quæque alia cœtibus hominum regendis vsui solent esse, præscripsit. Nec modò maiora, sed minora quoque ministeria curationesve, certis legibus ac præceptis quàm accuratissimè persecutus est. Has deinde leges, quamquam longo tempore, summaque cura elaboratas & conditas, non tamen continuò pertulit, sed peridoneos homines tota Societate promulgandas curauit, vt vsu ipso, & magistra rerum experientia probaretur, satis ne ad Societatis propositum, atque ad Apostolicam instituti formulam conuenirent. neque ante ratas diuasque voluit esse, quàm in proximo cõuentu Patrum ea re agitata & planè perspecta, legitimè sancirentur. isdemque Patribus deinceps addendi, moderandi, immutandi, ac demendi prout expedire videretur in Domino, plenum ius ac liberam potestatem reliquit.

Societati in Hispania valde laboranti succurrit.

Cap. XXI.

PER idem tempus Societas, videlicet ne lætiore successu intumesceret, vel ad otium ignauiamque delaberetur, variis in Europæ regionibus diuino permissu vehementer exercebatur, idque partim ab inuidis & obtrectatoribus, partim etiam ab ijs, qui temporibus ita periculosis tam insolitis concionum frequentiam, tam assiduam Sacramentorum administrationem, & reliqua instituti nostri munera, genusque doctrinę suspectũ haberent. Quæ in numero in alijs prouincijs alij, sed in Hispania vel acerrimus nostrorum insectator exstitit Ioannes Siliceus Archiepiscopus Toletanus. Is cùm à cęteris Societatis nostræ ministerijs valde abhorreret; tum Exercitiorum spiritualium, quibus nostri eo tempore vel maximè in eruditis hominibus vtebantur, nomen ipsum pati non poterat. Compluti verò, in sua diœcesi, piorum ciuium liberalitate Collegium Societatis IESV repente excitatum, quo academia illa pæne tota confluerct, ita ægrè ferebat, vt de nostris è sua ditione pellendis, toto animo dies noctesque cogitaret. Sed cùm in ipsos palam impetum facere vereretur, partim spectata vitæ innocentia, partim etiam virorum principum gratia, & sumeri (quod nouum est) Pontificis auctoritate subnixos; iracundiæ suæ flamina in populares suos, familiares nostros, aperte contorquet. Ac primùm, quod è suo clero complures nostræ disciplina ac meditationibus imbutos esse cognouerat, edicto minaci, iuris in Ecclesia Toletana dicto, potestate priuat sacerdotes eos, qui è nostra formula spiritualibus exercitationibus operam dedissent. deinde præsenti anathematis pœna proposita, vetat in academia Complutensi omnino quemquam à nostris hominibus Ecclesiæ sacramenta suscipere. Quæ res, vipote insigni infamia, varios illicò rumores hominum [illegible]

pæne

pene tota commouit : cùm alij nostrorum acta, mores, instituta defenderent; alij contra, non sine gra- ui aliqua certaque ratione tantum Antistitem ita de Societate statuisse disputarent. Nostri, quamuis Dei clementia, & conscientiæ testimonio freti, re tamen tam atroci, tamque inopinata perculsi, angebantur animo; neque tam ignominia sua, quàm Ecclesiæ damno permouebantur, quod ex tanta hominum alienatione, tantisque calumnijs imminere necessariò videbatur. Itaque cum obsecrationibus & sacrificijs, & voluntaria corporum castigatione cæleste numen de more propitiaſſent, per communes amicos Archiepiscopum docent, nihil ab se vel contra Ecclesiæ rē, vel cōtra ipsius Archiepiscopi dignitatē esse cōmissum, cur in rebus diuinis occupati, & nihil nisi Dei gloriam, & proximorū salutem ex Apostolica auctoritate quærentes, tantis iniurijs affici, præsertim indicta caussa, debuerint. Si quid secus ab inimicis ad eum delatum sit, se ad purganda crimina, atque ad omnem satisfactionem in Domino paratos esse: tantū ab eo suppliciter petere, vti conceptā iram, ad causſam ipsque cognitam, pro sua sapientia ac pietate sustineat. Cum ille nihil idcirco de acerbitate remitteret, sa- ctæ appareret, nostri nominis odiū altius in eius animo insedisse, quàm vt euelli aut mitigari vlla ratione posset, Ignatij voluntatem atque consilium per litteras quam primùm exquirunt. Ille, circumspectis rebus omni bus, Deumque per se suosque enixè precatus, vt ea res ad ius gloriam, salutemq; animarum, bene ac feliciter e- neret; sine vlla dubitatione, si Archiepiscopus in in- pto persistat', iubet nostros ad consilium Regium uocare; litteras Apostolicas proferre: Societatis causſam cum Christi causſa coniunctam æquè moderatè fortiter agere. ipse interea ad Pontificem adit supex; Archiepiscopi factum exponit, summi tribunaopem & auctoritatem implorat, sine vlla tamen gra ore querimonia vel exaggeratione verborum. Ac no quoque in Hispania ex Ignatij præcepto rem ad cōam deferunt: Pontificia diplomata, & iura Societa-

tis legitima ostendunt: obseptum sibi aditum ad proximos adiuuandos expostulant. Quæ cùm nulla ipsorum culpa ab Archiepiscopo acta esse constaret: cum denique exitum habuit res, vt & Regij consilij decreto, & acri Pontificis obiurgatione, Archiepiscopus edicta sua reuocare, nostrosque omni molestia atque ignominia liberare coactus sit. Quæ res lætitiam bonis omnibus [illegible] maiorem, quò magis de nostra existimatione ac fama soliciti fuerant. Atque haud ita multo post, Archiepiscopo vita functo, nostri à Toletana ciuitate benigne inuitati, & in ijs ipsis ædibus publicè collocati sunt, quas idem Archiepiscopus paulo ante clericis quibusdam ædificauerat, vt ab ijs qui diuinam prouidentiam extrema humanarum euentis obseruant, non sine causa animaduersum fuerit, omnes tanti Præsulis in Societatem impetus & conatus eò deniq; recidisse, vt cùm maximè nostros opinionis errore deceptus, ex vniuersa Hispania pulsos cuperet, tunc ipsum in sua Toletana metropoli domum illis exstrueret, ornaretque. Eiusmodi fuit ignis Hispaniensis illius procellæ transitus. Ac pari felicitate in aliis quoque prouincijs coortæ in nos tempestatis, ignis [illegible] nitate prudentiaque sedatę sunt: ac Dei beneficio [illegible] fere Societas maiora in dies incrementa capiebat.

De Iulij III. obitus; & de Marcelli II. in Ignatium nostrosque beneuolentia.

Cap. XXII.

INTER hæc Iulius anno Pontificatus quinto demoritur: cui Marcellus Cornus Politianus ingenti bonorum omnium gaudio suffectus est, quod [illegible] nim erat spei de publicis rebus [illegible] orum eius Pontificatus [illegible] sponderant. Ad hunc Ignatius [illegible] teri familiaritate cùm adorandi & gratulandi [illegible] nisset; arctè amplexatus hominem Pontifex, & [illegible] mè exosculatus, multa cũ eo inambulans de [illegible]

liane propagatione, deque restituenda Ecclesiastica disciplina serio contulit: atque ob idipsum nonnullos ab eo petijt viros, quos haberet apud se consilij causa. Cæterum in primis dilexit Iacobum Lainem, & Martinum Olauium, quorum videlicet vtriusque virturem ac sapientiam optimè nouerat. nam de Francisco Xauerio, cuius fama, rebusque gestis valde permouebatur, iam ante exoraverat, vt illum omnino Romam ex India reuocaret: quòd tanti viri videndi, tuendique in eius amplexum miro quodā desiderio tenerentur. quinetiā nostros quotquot ea tempestate Romæ versabantur, ad se in palatiū adduci iusserat: quòd hasce copiolas recensere, & singulos coram quasi bonus Imperator milites vellet inspicere. denique multis de nostra Societate verbis vltro citroque habitis: Tu bellatores, inquit Pontifex, confice; nos vicemur. Cùm ab eo congressu, alijsq; deinde colloquijs lætus admodum discessisset Ignatius, & optima spe Societatem implesset, breui ea lætitia cunctis euanuit. siquidem Marcellus altero & vicesimo die quàm Pontifex declaratus fuerat, febri extinctus; ingenti omnium luctu Christianam rempublicam orbam ac debilitatam reliquit.

Ignatij obitus. Cap. XXIII.

SVCCESSIT Marcello Paulus eo nomine quartus, qui cùm propter nōnullas inter positas offensiones acerrimus nostri ordinis inimicus fore putaretur, hominum opinionem longè fefellit. Nam & in Ignatium ipsum, cunctis admirantibus, perhonorificū sese præbuit; & Societatē multis rebus decorauit, auxitq;: & nostrorū hominū opera maximis in rebus Ecclesiæ plurimū vsus est: & de fundādo collegio seu academia, quā in Vrbe Ignatius magno reipublicę Christianę bono instituerat, sērio cogitauit. Hunc Pontificem inter & Philippum Catholicum Regem exorto graui & periculoso bello, quod breui deinde compositum est; cuncta miscerī; compleri armatis Vrbs: tympanorū, ac tormen-

torum horrifico strepitu omnia personare; pacis tribus
parum admodum loci esse. Quocirca Ignatius praesens
temporum, & Societatis rebus vtcumque compositis,
contemplandi studio secessit in villam, quam non lon-
gè ab æde sanctæ Balbinæ, ad Thermas Antonianas, in
vsum præcipuè Romani Collegij, amicorum benignita-
te nuper exstruxerat. Ibi, vel tectorio noui operis nulli
acceptus, vel vrgente iam senio, lethalem in febrem inci-
dit; sic (vt cum eius intima vrerentur præcordia, nullus
in facie pallor, nulla in toto corpore signa morbi ma-
rent, tantùm insolita quædam lassitudo in membris ac
motu apparebat. Itaque domum relatus, in lectulo collo-
catur. accersiti confestim medici bono animo iubent
nostros esse. At ille cùm sibi vltimũ diẽ instare sentiret,
mirantibus cęteris, misit qui à summo Pontifice sibi di-
cedenti salutarem expiationem & indulgentiam vitæ ca-
tholico precaretur. deinde cùm ad multam noctem de-
more vigilasset, quinetiam nonnulla cum domesticis
in rem Collegij transegisset; sopori se dedimiterque qui
aderant, cubitum discessére, nihil admodum periculi su-
picantes. at ecce manè postridie duo è fratribus, eius
tæ quotidianę administri cubiculũ visendi Patris causa
introeunt; ad lectulum sensim accedunt, ac pro omni-
um opinionem vitali spiritu pæne defectum obstupescunt.
Accurritur illicò ad socios. alij ad medicum adhibent,
alij interea ad refocillandas vires (vt assolet, infelicem
rigũt: quibus ille cùm nihil iam opus esse dixisset, ipsum
intermortuis vocibus identidem appellans, plane deinde
efflauit animam hora post solis ortũ prima, feria sexta,
pridie Kalen. Augusti, anno post Christũ natũ ADXXX.
Qui verò ad Pontificem pridie sub vesperam furtim ab-
stinatus, quòd nihil tale metueret, re in proximam lu-
cem dilata, cùm quod volebat, statim impetrasset
libente Pontifice, & verbis amicissimis Ignatium ad-
quente: grauiter deinde semet incusans, tempus non
occurrit. Defuncti corpus tum inspiciendi, tum eius
randi caussa dissectum, summam viri abstinentiam ha-
brietatem liquidò cõprobauit. siquidem & stomachus

ventercque prorsus inanis, & præ siccitate diuturna mirè contractus apparuit: & iccur ea ipsa de causa ita obdura tum aridumque, vt pæne lapidesceret. Sanè Realdus Columbus, egregius ea tempestate sector, qui aperiendo interfuit, in hepatis vena, quæ Porta dicitur, lapides tres se se inuenisse testatur in suo de Anatomia libro. vt pro miraculo non leui habitum sit, vitalibus adeò affectis, ac propemodum exustis, hominem tamdiu viuere potuisse, præsertim hilari semper eodemq; vultu exsequentem Præpositi Generalis officia & munera. Mortuus est autem anno ætatis quinto & sexagesimo, suæ conuersionis fermè trigesimo quinto, confirmatæ verò Societatis sexto decimo. quam ille tam exiguo temporis interuallo tam longè lateque propagatam reliquit; vt iam tum ab ipso constitutæ numerarentur prouinciæ duodecim, & in ijs varia nostrorum domicilia fere centum. Vulgata eius morte, ingens confestim hominum concursus visendi causa domum est factus, atq; hi manus, pedes certatim exosculari: alia rosaria quæ vocantur, applicare corpori, multi etiam pilei, vestiumve, quibus vti consueuerat, frustulum aliquot enixè rogare: quibus tamen modestiæ gratia nihil à nostris est datum. Corpus in eodem cubiculo vbi exspirauerat, biduo fermè seruatum, sabbato sub vesperam inclusum arcæ, post exequias mira populi frequentia celebratas, in templo nostro ad dextrum latus aræ maximæ humatum est. ac statim præsentem opem ex Ignatij patrocinio nostri sensere. Non enim, vt multi putarant, orba tali parente societas mœrori se dedit, aut concidit: quinimo stetêre animis Patres; perque omnes ordines insolita quædam suauitas spiritus, & mentium vigor ad subeundos CHRISTI causa labores, & cæpta strenuè promouenda peruasit.

Libri secundi finis.

IGNATII VITÆ LIBER TERTIVS.

HACTENVS Ignatij [illegible] su proposito, nunc præcipua [illegible] de ipsius factis, dictis ac [illegible], [illegible] quidem quo magis in [illegible] per species exsequemur. [illegible] de studio precandi [illegible] laude in primis Ignatius floruit.

De orandi assiduitate, & studio pietatis.

Caput I.

INitio conuersionis, vt [illegible] precandi contemplandi [illegible] nam sibi vim intulit, [illegible] caducarum, quibus [illegible] da recordatione; partim [illegible] pulorum molestijs abigendi [illegible] dente deinde tempore, [illegible] dies à cõtagione corporis, Deo adiutore [illegible] tantam eius generis facultatem adeptus est, [illegible] vt è cæli, siderumque aspectu, quò maximè [illegible] sed etiam vt ex intuitu floris, aut herbæ, [illegible] cuiuslibet rei, confestim in Dei cogitationem [illegible]

que suauissimè raperetur. Idque nostris hominibus cu
jebat esse familiarissimum, vt in singulis creatis rebus,
quoad eius fieri posset, creatoris potentiam, sapiẽtiam,
bonitatem agnoscerent. Eosdem monebat, vt cõtra quo
tidianas dæmonum insidias, ne circumuenti repente in
fraudem inducerentur; vel instructo, quod aiunt, agmi-
ne semper incederent, vel certè dissipatis in varias curas
& negotia viribus animi tamquam receptui canerent
statis horis dici; & in semet ipsi descenderent, suaque
omnia dicta, facta, cogitata, coram Deo quàm diligen-
tissimè reputarent, adhibito etiam monitore, si opus es-
set, vel memoriæ, vel etiam notitiæ caussa: denique om-
nia probè contemplati, contra id vitium maximè pug-
nam capesserent, quo vitio se præcipuè vrgeri & labo-
rare sentirent; nec ante desisterent, quàm Deo duce
debellatum esset. Sanè ipse, quamquam se habebat
semper in potestate, & ex diui Bernardi præcepto,
non se rebus tradere, sed commodare consueuerat; ta-
men, qua erat diligentia, in singulas horas vltrò in-
quirebat in se: idque, propter diuturnam exercitatio-
nem, nullo negotio; magisque ac magis in spiritu pro-
fecte nitebatur, diem cum die, vt supra diximus, heb-
domadam cum hebdomada conferens: qui cursus ad
candorem animi ac perfectionem certissimus est. ne-
que id solum, sed etiam statis quotidie temporibus, e-
mpto ex summis occupationibus otio, contemplatio-
ni vacabat: quam ad rem aliquoties à domesticis clam
observatus est hoc maximè modo se comparans. Vt e-
nim superiorem ascenderat ædium partem vnde liber
esset prospectus ad sidera: stabat aliquantisper oculis in
cælum defixis: tum prouolutus in genua, totius huiusce
pulchritudinis conditorem suppliciter adorabat, dein-
de propter imbecillitatem, humili scabello simul ac-
que consedisset, continuò ex oculis vberes lacryma-
rum riuuli profluebant; idque nullo prorsus vel singul-
tu vel strepitu. Atque in hunc fere modum, æquè a-
nimo & corpore immotus, excipiebat diuini luminis
radios; ac patri cælesti mira quadam spiritus dulcedine

iunge-

iungebatur. Neque verò ad beatos hosce congressus,
tantummodo sub orationis horā componebat ille sese,
verùm in perpetua quadam erat vigilia contra omnes
rerum mortalium illecebras, & otiosam mentis euaga-
tionem. nec minus accuratè animum ab omni labe tue-
batur, quàm qui pretiosis ornati vestibus, vix intulerit cu-
guntur incedere. intenta erat custodia sensuū, quoniam di-
na cuiuslibet omissionis cōfessio; iugis recordatio ob ter-
ficiorum Dei: in aliorum factis dictisque interpretandis
nulla temeritas. deniq; sūma obseruabat cura quidquid
ad Christi gratiam vel tuendā, vel augendam, quoquo
modo pertinere intelligeret. Mortaliū rerū curas, ac pre-
cipuè quæ ad affines cognatosve pertinerent omnino re-
fugit, illud Apostoli dictum reputās apud se Nemo mi-
litans Deo implicat se negotijs secularibus, fratrem pro-
neptis ex fratre, virgo, quæ deinde Ioanni Bogiæ nup-
sit, hodie Philippi Regis apud Cęsarem legandi hac in
matrimonio collocāda cùm ad eum subinde [illegible]
totam ille rem semper ad cognatos reiecit, [illegible]
vmquam potuit, vt vel minimam eius negotij [illegible]
attingeret. Oranti aliquando per hyemem [illegible]
culo, allatas è Guipuzcoa litteras ianitor [illegible]
dit; ratus gratissimas fore, quòd nimirum [illegible]
rum & temporum interuallo afferrentur, [illegible]
lum, vt erat ligatus, illicò in ignem abiecit, [illegible]
torem admonēs, qui sese cælesti militiæ [illegible]
esse mortalia negligenda. Peregrinis hominibus [illegible]
ditionem, ipso interprete (quòd multum apud [illegible]
pes auctoritate valeret) in aula quęrentibus, [illegible]
nisi cū summi Regis aula rem esse: ad eam si [illegible]
rēt, daturū se operam, quantū labore ac precibus [illegible]
posset, vt essent in intimis Regis amicis ac familiaribus
quo responso vulgato, minus multi iam in [illegible]
molestiam illi exhibebant. Nihil maioris [illegible]
grediebatur vmquam, nisi attentè consulto [illegible]
to Deo. nec vllum quamuis leue religionis [illegible]
cium, quin eius animi ardor, ex toto corporis habitu [illegible]
præsertim ex fronte atque oculis emicaret, ex quo [illegible]

lè existimari potest, qualem ille se in horaria precatione psalmisque, & in sacrificio Missæ præstiterit. Sanè, cùm initio sacerdotij, in medio Lateranensi templo, Christi natalitia celebraret ad Aram sacris Apostolorũ Petri, Pauli, & Andreæ reliquijs inclytam, tanta est repente spiritus dulcedine delibutus, vt inter diuinam rem peragendam lacrymas tenêre nulla vmquam ratione potuerit. Quo tam insolito spectaculo commotus è circumfusa multitudine quidam, ac rem longè secus interpretatus, Francisco deinde Stratæ Ignatij administro in aurem insusurrans; Facinorosum nempe vitum, inquit, sacerdotem istum tuum, & omnibus flagitijs coopertum, qui conscientiæ stimulis agitatus, crimina sua toto pæne sacro defleuerit. Visionum præterea exstat libellus, ac luminum, quæ illi fermè sacrificanti obuenêre, quo maximè tempore Societatem ordinabat: quas visiones ipsemet pietatis & memoriæ caussa in ephemeridem retulit. Eum libellum qui attentius legat, clarè perspiciat, qua præparatione, quo spiritu ad Sacramentum altaris accedere consueuerit. Septem etiam Vrbis templa, & religione & Põtificum indulgentijs celeberrima, certis anni temporibus diligenter & castè visebat pedes, & quidem per hyemẽ lacernatus, haud sine mantelo: nec vlla corporis lassitudine, aut cæteros exemplo suo destitui, aut se tantorum bonorum communione fraudari patiebatur. Piacularia verò grana quæ dicuntur, & cæreas agni cęlestis effigies, pictasque Sanctorum icunculas, & alia id genus quæ ab impijs irridentur, ita studiosè tuebatur, & caras habebat, vt in eius scrinio post mortem nihil fere aliud apparuerit. Pro Ecclesia catholica, ac nominatim pro Christianis Regibus atque principibus, quotidie ardenter orabat: pro summo verò Pontifice numquam sine vberrimis lacrymis. Et quoniam denuo lacrymarum incidit mentio; non omittenda videtur hoc loco res memoratu digna. In cæteris ornamentis ac beneficijs, donum etiam lacrymarum Ignatius à Christo Domino acceperat, sic, vt in singulas preces illicò fletus erumperet. qua consuetudine

cò de-

eò denique adductus est, vti propter [illegible] humoris paulatim exesa luminis vi, aciem oculorum pæne amiserit. hac ille iactura, quod ad ipsam [illegible] tinebat, non sanè mouebatur: quinimmo [illegible] se in obsequio Christi oculos perdere. Sed [illegible] fieri sine magno communis rei detrimento non poterat; suorum præsertim accedente impulsu, [illegible] num institit, vt sibi liceret interdum à lacrymis temperare. nec frustra. si quidem ex eo tempore [illegible] crymas ius & arbitrium obtinuit, vt earum quasi habenas, prout vellet, adduceret idem atque remitteret. Quæ res cuipiam fortasse veritatis fidem excedere [illegible] sed nobis vtique in tam recenti memoria [illegible] sa non est.

Quod eius fuerit de perfectione [illegible]

Cap. II.

AC licet precationi vsque adeò [illegible] esset, tamen eo studio, se vel à publicare [illegible] ministranda, vel à caritatis [illegible] virtutum officijs minimè [illegible] ci, & quamquam certum vnicuique [illegible] temporis quotidie necessarium esse dicebat [illegible] ligendum, viresque diuinitus impetrandas [illegible] non ita laudabat, qui dulcedine solitudinis, & [illegible] familiaritatis illecti, in arenam descendere, & [illegible] mùm vitia euellere, deinde etiam proximos [illegible] negligerent. quinimmo, pluribus doctus [illegible] aiebat, qui minus in eo genere sibi temperant, [illegible] rosque (nisi periti cuiuspiam ductum sequantur [illegible] cipuo Dei fulciantur auxilio) partim dæmonum [illegible] onibus obnoxios esse, partim etiam contumaces [illegible] placentes, & in sua sententia mirè obstinatos [illegible] ces euadere: qua peste nulla propemodum [illegible] num cœtibus capitalior. itaque suorum ille [illegible] non tam ex cõtinuata precatione, vel diuinis [illegible] quàm è solidæ virtutis officijs, ac præsertim [illegible]

dine atque animi æquitate spectabat Cùm è familiaribus nescio quis, fratrem præstanti religioni collaudans, ad Ignatium cum admiratione dixisset: En hominē iugiter precationi vacantem: immò verò, mutata voce, en, inquit Ignatius, hominem sibimet acriter imperantem. Alium quempiam, quòd stomachosior esset natura, & subinde in amara verba prorumperet, sese fratrum consuetudini alieno tempore subtrahentem, Ignatius blande compellans: Quin te, inquit, statutis horis in fratrum consuetudinem das? cùm ille iracundiam naturæ, bilemque prætenderet; Næ tu vehementer erras, ait Ignatius: etenim hæc & huiusmodi vitia, non fugiendo, sed resistendo vincuntur. Denique licet piæ precationis laude præcelleret ipse, vt dictum est, semper tamen spiritum, quem vocant mortificationis, spiritui speculationis, antetulit. nam vt in eloquentiæ studio, cùm & ars, & vsus ipse sit necessarius, longè plus tamen à sapientibus viris vsui quàm præceptioni tribuitur; sic in parādis virtutibus cùm & commentatio, & actio requirantur; multo plus tamen agendo & pugnando, quàm speculando vel cogitando proficitur.

De caritate ipsius in Deum.

Cap. III.

CARITATE in Deū fuit, quāta par est cum esse, qui ipsius Dei gratia rebus humanis nuntium sponte remiserit. neque solum eatenus Dominum amabat, vt præ illo reliqua omnia nihil duceret, quę virtutis huiusce præcipua est ars: verum inerat in amore voluptas mira: prorsus vt quantislibet pressus curis, ac molestijs fatigatus, invnius Dei recordatione, & quasi amplexu per summā delectationem acquiesceret. CHRISTVM verò Dominum ac liberatorem videndi sicuti est, tanta flagrabat cupiditate, vt eam ipsam ob rem solui corporis vinculis

culis vehementius in dies optaret. Itaque[illegible]
uiorem incidisset in morbum; concepta [illegible]
abstrahebatur illicò à sensibus, non sine [illegible]
nis detrimento; quocirca mentem à [illegible]
interim auocare etiam atque etiam [illegible]
dicis. & quoniam acerbissima Christi [illegible]
te humani generis obita Ignatio semper [illegible]
vicissim ille pro Christo per summos [illegible]
cupiebat emori millies. Quoties verò [illegible]
conuitia & ludibria reputaret apud [illegible]
trocitate permouebatur vt multi, sed [illegible]
tur generoso quodam imitandi studio; [illegible]
sum quasi tãti sceleris auctorem acerrimè [illegible]
ac nisi eum cohibuisset existimationis [illegible]
lutem aliorum, simulata dementia, ad [illegible]
citandam, nudus onustusq; cornibus, [illegible]
poris habitu prodire non dubitasset in [illegible]
cessantes cœno vel stercore pueros, [illegible]
& sputa, & omnes alias insanæ multitudinis [illegible]
lias libentissimè pertulisset. Sed quoniam [illegible]
la se dabat occasio; certè quod erat [illegible]
ciebat, vt immortalia Domini beneficia [illegible]
coleret sempiterna; & in eiusdem vel [illegible]
tate, vel gloria quærenda, suas omnes [illegible]
nesque consumeret. cuius rei vel hoc [illegible]
mento sit. Inter ipsam negotiorum [illegible]
retriculas tanto studio conabatur ab [illegible]
re, vt si qua ex ijs resipiscere[illegible]
ta recipere vellet; grandis iam natu [illegible]
neralis, antecedere ipsemet, ac perductor [illegible]
do munere fungi, Christi causa non [illegible]
cùm admoneretur à quibusdam, frustra [illegible]
rem insumi, quippe insanibiles esse [illegible]
ac licet in præsentia pœnitentiam [illegible]
men ad ingenium redituras: Ego verò, [illegible]
libet istarum, vnius dumtaxat noctis [illegible]
tia & iniurias in Deum, omnis operæ [illegible]
tium duxerim.

De caritate in proximos.
Cap. IV.

EX hoc tam incenſo in Deum amore, egregia nimirum illa caritas in homines redundabat. quos quoniã pretioſo eiuſdem ſanguine redemptos, ac proinde cariſſimos illi ſciebat eſſe, quidquid in Deum non poterat nullius egentem rei, omne id, ipſius gratia in proximos conferebat. Vt primùm è peccatorum cœno emerſit, cõfeſtim ad cæteros ex eodẽ cœno extrahendos incubuit. atque ob id ipſum (vti ſupra dictum eſt) ingenti labore & incommodo litteris operam dedit; & in Societate inſtituenda nihil ſpectauit aliud, niſi vt errantes animos ad rectum ſalutis iter omni ratione reduceret. Barcinone, cùm in grammaticæ ſtudio verſaretur, eodemq; tempore, animorum quoque ſalutem acerrimè procuraret; virginum quoddam collegium, cuius nomen conſultò reticeo, ſoluta admodum diſciplina corruptisque moribus, ad veterem ſanctimoniam ac ſobrietatem omni ſtudio reuocare nitebatur; ſuadebatque illis præcipuè frequentem vſum ſacræ Confeſſionis & Euchariſtiæ. Quã rem, temporibus illis inſolitam, quò facilius eas adduceret, præire ipſemet illis palam decreuit, adhibito ad id Puralto ſacerdote; quo ipſe ad confeſſiones vtebatur, ſpectatæ virtutis ac ſanctitatis viro. Igitur ex eius manu cor pus Domini cùm ſubinde ſumpſiſſet, fœminis ex odæo ſpectantibus; tam præclaro exemplo & aſſiduis hortationibus incitatæ, pleræque ad ſalutarem pœnitentiam offi cumque traductæ ſunt. quod nefarij quidam amatores ubi ſenſêre, aditumque ſibi ad optata flagitia magis in dies obſeptum videre; in extremam efferati rabiem, Ignatium & Puialtum ex inſidijs adoriri conſtituunt: ac die quodam è templo redeuntem vtrumque fuſtibus ita mactacerũt, vt Puialtus paulo poſt è vulnerũ dolore ſit mortuus: Ignatius verò dies aliquot in lecto iacuerit. ſed vixdum receptis viribus, nec alterius nece, nec ſuo

malo perterritus, ad instituta caritatis officia [illegible]
cer. cumque eum vulgo monerent, ac per Deum obtesta-
rentur amici, ne denuò in capitis discrimen dare sese.
Quid mihi optatius, inquit ille, quàm pro Christo Do-
mino, meisque proximis emori? Parisiis, amicum [illegible]
pi cuiusdam fœminæ consuetudine frustra [illegible]
care conatus, cuius ille flagitij caussa vicum [illegible]
tebat, non longè ab vrbe positum, denique [illegible]
minis & itinera dissimulanter explorans, [illegible]
consilium tale commentus est. Stagnum [illegible]
viam qua transeundum erat illi de more [illegible]
uertens Ignatius, tempestate perfrigida [illegible]
collo tenus immersit: ibique salutares [illegible]
insidias. nam vt appropinquantem aspexit, Deum [illegible]
catus vt ea res vtrique feliciter eueniret, [illegible]
te in aduersum intonuit voce: Quò, [illegible]
properas? non intelligis in quãto versere [illegible]
ne intentum in te diuinæ iustitiæ gladium [illegible]
porro, perge nefariam istam explere libidinem. Ego [illegible]
hic tandiu tua caussa macerabo, quoad [illegible]
meo malo auertam abs te. At ille subita [illegible]
atque ad Ignatij aspectum veluti deprehensus [illegible]
demiratusque caritatem viri, nec dubio [illegible]
pto, retulit pedem, & in posterum Deo [illegible]
ab illa pestifera familiaritate continuit. [illegible]
Ignatij alumnus, præstanti vir ingenio, [illegible]
tute processus effecerat, ac deinde (quæ [illegible]
litas est) labore victus, dæmone solicitante, [illegible]
ciebat fugam. quod vbi sensit Ignatius, [illegible]
retinendum hortationibus monitisque [illegible]
bitis, eò denique descendit, vt pro discipuli [illegible]
tum triduum omni cibo potuque abstineret, [illegible]
cum lacrymis ad superos funderet, qua [illegible]
temedio, languenti animo applicito, [illegible]
que errorem gemebundus agnouit; ac [illegible]
pro genere vitæ cum laude perstitit. Parisiis, [illegible]
ctum est, deposita pecunia fraudatus à [illegible]
vt ad sese alẽdum stipem emendicare deinde [illegible]

magno ſtudiorum detrimento; non modò iratus amico non eſt, verùm etiam inſigni beneficio rependit inimicam. Cùm enim fraudator ille poſtea Hiſpaniam reperens, graui morbo ex itinere implicitus, Rhotomagi ſubſtitiſſet (quæ vrbs tridui fermè iter diſtat Lutetia) ingraueſcente valetudine paulatim ad omnium rerũ inopiam eſt redactus, cumque vt ignotus in alieno ſolo, ſpem nullã ſubſidij cerneret, licet præterita meminiſſet, ac præclarè ſibi eſſet conſcius, quàm malè de Ignatio meritus fuiſſet; tamen tantam opinionem de eximia viri bonitate conceperat, vt non dubitauerit illum de ſuo casu per litteras facere certiorẽ: & aliquid opis ab eo ſuppliciter petere. Tum Ignatius, quaſi hæreditas aliqua ſibi obuenitſſet, ſic alacer nulla interpoſita mora ſe in viam dat; Deum pro amici ſalute etiam atq; etiam obſecrans: quinetiam (quod longè mirabilius eſt) ad propitiandum illi numen, iter illud totum pedibus nullo prorſus cibo potuque, ingenti celeritate confecit. Vrbem ingreſſus, conquiſitum hominem amiciſsimè inuiſit, affectum ſemimemq; ſedulo miniſterio recreauit: atque vbi morbo leuatus eſt, litteras ei commendatitias ad amicos in Hiſpaniam dedit; & mendicato ab ſe viatico inſtructũ nauem impoſuit, cùm ille ſimul pudore gaudioque confuſus, dexteram Ignatij tenens, Deum ſuperoſque omnes inuocaret ad gratiam illi pro ſe referendam, ſatisque mirari non poſſet, ſeneſcente iam mundo, tantum ſanctitatis exemplum in terris exſiſtere. Per idem ſtudiosum tempus, tametſi multum de ſpirituali functione remouerat, numquam tamen potuit ſe continere quominus ereptum ex litterarijs occupationibus quotidie tẽpus aliquod in proximorum ſalute conſumeret. itaque condiſcipulos ad virtutem ac pietatem ex occaſione hortabatur: & ex collatitia pecunia multorum ſublebat inopiam, & ægrotos viſendo recreandoque humaniſsimè ſolabatur. In ijs cùm ad quemdam adſtet, graui & contagioſo vlcere laborantem; & miſerandi cauſſa, vt fit, decumbentem ſubinde attrectaſſet, horum diſceſſu metus Ignatium ſubijit, ne ex eo contactu

dextera pestilentiam contraxisset: quæ [illegible]
licitaret hominem vehementius, cum [illegible]
caritatis officio in posterum auocaret: [illegible]
de confestim in semetipsum exarsit: [illegible]
dentidem inserens, increpuit vltro: [illegible]
tam anxius es, quid vniuerso corpori [illegible]
hac fortitudine & præsentem [illegible]
ad eadem porro exsequenda pietatis opera [illegible]
tum atque hilarem præstitit. Atque [illegible]
uandi consuetudinem non modò priuatis [illegible]
terrarum fuit, verùm etiam Societati [illegible]
gentissimè tenuit. Nam è nostris vt [illegible]
bum inciderat, cuiuslibet esset ordinis, [illegible]
ri medicum imperabat, ac nihil prorsus [illegible]
quæ is præscripsisset, oppigneratis etiam [illegible]
si opus esset, lancibus, stragulisque, & [illegible]
li. Sanè, cùm ex laicis adiutoribus [illegible]
ctaretur febri: ad eumque refocillandum [illegible]
bo opus esset, quidquid nūmulorum [illegible]
os tres eam vnam in rem insumi iussit [illegible]
lisper obsonatori, nihilque præterea [illegible]
alendos superesse dicenti: Atqui nos [illegible]
valemus: arido pane contenti esse [illegible]
languenti coëmptum obsonium est. [illegible]
bentes inuisebat subinde ipsemet, [illegible]
quemque verbis planè diuinis atque [illegible]
operam, vt omni deposita solicitudine [illegible]
se curæ se suamq; salutē, sine vlla dubitatione [illegible]
Homines vel de se ipso priuatim, vel de [illegible]
niter bene meritos diligentissimè colu[illegible]
neq; viuos neq; mortuos grati ac memo[illegible]
prætermisit. quippe non modo pro ipso[illegible]
minum per se suosque precabatur assidu[illegible]
viuerent, sæpe domum veniebat [illegible]
demque adeuntes ad se quanquam alieno [illegible]
cipiebat in primis hilariter: deque Societ[illegible]
ac rebus præsertim Indicis, quarū ipsa [illegible]
bet delectationē, pergebat amicissimè [illegible]

aque etiam, cùm opus esset, quibus rebus poterat, benigè adiuuabat. Hieronymo quidem Arzio, Hispano doctori (quicum erat ei magna necessitudo) non modò grauiter ægrotanti frequens adfuit ipse mer, sed etiã fide bus famulis destituto, probos & industrios è Societate uos ministrãdi gratia submisit. Andreas Lipomanus patritius Venetus, quem Trinitatis Priorẽ appellabant, ir non pietate minus, quàm genere nobilis, Collegio nostrorum hominũ constituendo Patauij, opimum sacerdotium eiusdem vrbis addixerat, dimidia tantùm parte vectigalium, sibi quoad viueret reseruata. At vero Ignatius, ne se vinci pateretur officio; patentibus literis eum vltro perpetuum sacerdotij administratorem declarauit; neque è vectigalibus attigit quidquam, nisi quod ab ipso Priore quotannis ad paucos è nostris alendos per eleemosynam præberetur. quinetiam eius fratris filio pensionem decreuit annuam aureorum ad quadringentos: quam tamen bonus ille Prior nequaquã admisit. ac cæteros item, quorum beneficijs prouocatus esset, eximio quodam studio & obseruantia prosequutus est.

Mansuetudo eiusdem, & comitas.
Cap. V.

AB omni fastu & moribus imperiosis vehementer abhorruit. vestigium in eo cõtumaciæ cerneres nullum. &, quod difficillimũ est, lenitatem ita cum grauitate miscebat, vt neque facilitas de auctoritate, neq; seueritas quidquam de suauitate detraheret. Parisijs per iocum inuitatus à nobili quodam, vellet ne trudiculis lusitare (quibus in oblonga mensa per angustum fornicẽ, ferrea pila traijcitur) Ego verò ludã, inquit Ignatius. Quidnam qua sponsione, subijcit ille, qui pecunia careas? Tum Ignatius: Hac sponsione, respondit, vt certo vtriusque dierum numero tibi deseruiam: verùm tamen, arbitratu tuo, si viceris tu; meo, si superior ipse discessero.

Cùm ea conditio placuisset: Age sanè in certamen de-
cenditur. cumque nihil minus calleret Ignatius, [illegible]
tus factum est, vt in singulos omnino [illegible]
uaderet: subinde exclamãte aduersario, [illegible]
qui Ignatium prouocasset: seq; diuinum [illegible]
sus agnoscere. Peracto deinde certamine, [illegible]
ab inanibus curis & occupationibus, [illegible]
abductum, è sponsione, spiritualibus [illegible]
diligenter excoluit: torpentemque [illegible]
mum ipsius, ad salutarem Dei metum, [illegible]
cogitationem excitauit. Venetijs [illegible]
cùm iter haberet, domestica, eaque admodum [illegible]
cerna ob inopiam indutus, Iacobo Laine [illegible]
rius quidam puer, qui à via non [illegible]
pascebat, conspectis eminus peregrinis, [illegible]
pente propius aduolat: habitusque [illegible]
permotus, defixis procaciter in Ignatium [illegible]
nos tollere, eidemque licentius cæpit [illegible]
Ignatius vultu placido substitisset; [illegible]
um comes: Quin, ait, acceleras gradum [illegible]
istius pueri petulantię subtrahis? Immo [illegible]
cur puerum oblata sibi præter spem hac [illegible]
ne fraudem? Itaque consulto etiam diu [illegible]
dem vestigijs: ac se curiosius intuendum [illegible]
affatim proteruo adolescentulo præbuit [illegible]
ex hoc qualicumque sui contemptu ac [illegible]
voluptatis, quàm alij ex vulgi plausu [illegible]
tione percipiunt. Atque hunc mansuetu[illegible]
diligenter in omni vita seruauit: ac satis [illegible]
sis triginta, quibus Christum sequutus est, [illegible]
prorsus ab eo fuisse nõ modò contumelios[illegible]
sed ne appellatum quidem acerbius. Si quid [illegible]
roganti erat propior quàm iubenti. Alloquendi [illegible]
ius caussa, nihil erat necesse tempus opp[illegible]
molles captare aditus: qualibet adijsses hora, [illegible]
re melius haberet, siue deterius, prosperis [illegible]
uersis in rebus, & accipiebat benignè, & [illegible]
finem vsque sine interpellatione audiebat [illegible]

quamuis infimæ sortis hominem stare coram se, nedū aperto capite patiebatur esse, nec modò ex destinato congressu, verùm etiam ex occursu fortuito, fratres ita lætis intuebatur oculis, vt vel ex hoc, insitam animo in omnes beneuolentiam satis ostenderet. Amicos præterea, tum domesticos, tum externos interdum ad prandium aut cœnam, siue, vt appellabat ipse, ad pœnitentiam inuitabat; nec repudiabat si quis vltro se offerret: quin etiam interuenientes cœnæ, vel in ipso iam exitu, nihilominus rubebat accūbere, & frustula panis ipse carpendo, & simulanda appetentia, conuiuium consultò extrahebat, quoad nouissimus quisque sine rubore aut solicitudine, per otium absolueret. Si quis ab eo quidpiam, sibi alijsve peteret; vel dabat hilare, verbis etiam, quod aiunt, munus exornans; vel si abnueret, causas afferebat eiusmodi; vt ille se contemptum nullo modo existimare posset. ac tanta ipsius erat in eo genere vel efficacitas, vel suauitas, vt qui ad eum legati à quopiam venerant, cùm id quod volebant, minimè impetrassent, ignauis rationibus interdum ita victi pacatique discederent, vt vltro ipsi mutata ratione, apud eos à quibus missi fuerant, ipsius causam pertinacissimè tuerentur.

Grauitas eiusdem, & in custodia disciplinæ seueritas. Cap. VI.

AB hac porrò comitate, quemadmodū austeritas, sic etiam leuitas omnis aberat & inepti. Ita enim compositus fuit moribus, vt neque manum, neque oculum membrumve aliquod sine causa & ratione moueret; in statu, incessu, accubatione, sessione, decorum tenens. Iam in loquendo fuit adeò consideratus & parcus, vt nullum planè verbum nisi consultò ac meditatò proferret. neque figuris vel amplificationibus vtebatur, sed rei gestæ seriem, & rationum momenta sine fuco exponebat. qua simplicitate plus valebat in persuadendo, quàm alij calamistris & lenocinijs. De se ipso, deq; suis rebus, nisi necessitas cogeret, vel Dei gloria

postularet, nihil dicebat vmquam. ab aliorum verò factis dictisue exquirendis, nisi ad suam curam spectarēt, omnino abstinebat. Consueuerat etiam eos reprehendere, qui de soluta Ecclesiæ disciplina, deque emendanda Principum moribus temere disputarent: quam tentationem se fugasse dicebat consideratione extremi iudicij, & eorum quæ tali tempore à semetipso proprie exigenda forent. quæ si pro se quisque reputaret, haudita facile homines in aliorum vitam inquisituros. Denique tanta inerat in eius sermone prouisio, tarditasque longo vsu parta, vt cùm biliosus ac præferuidus esset natura, pituitosus ob id ipsum ac lentus haberetur à medicis. Atque hi mores, cum admirabili vitæ sanctitate coniuncti, incredibile est, quātum illi conciliarent venerationis. nam vt quisque intimus erat Ignatio, ita suspiciebatur maximè. Ludouicum quidem Consaluum Lusitanum, qui domus Romanæ minister aliquandiu vixit, magno rerum vsu, magna prudentia virum, dicere solitum accepimus: antequam cum Ignatio coram egisset, præclarè sese vtique de illo existimare solitum, qui tali Societati præesset. at verò, postquam ipsa similiter vsus est; Societatē magnifacere cæpisse, quam Deus tali præside ac moderatore donasset. Iacobus verò Lainnes, qui proximus ab illo Societatis gubernaculo tenuit, cæterique Patres, quamuis humanissimè cum illis Ignatius ageret, tamen eximiam viri virtutem ita mouebantur, vt bene moratos vel parenti liberos, vel magistro discipulos, adstare diceres. Quod si quando (quod tamen perraro fiebat) rei necessitate coactus, vultum inhonestum seueriorem, & aliquem increparet asperius; tāta erat vt pondusque verborum, vt contra ne hiscere quidem auderet quisquam. idque præsertim in caussa viri [illegible] insignis apparuit; qui cùm turbulētior esset, quam vt diutius ferri oporteret; cumque eius animum Ignatius blandis monitis præceptisque nequicquam sinere tentasset; ad extremum oratione conuersa, diuinam testatus iustitiam, ac cœlestis iræ minas intentans, tantum ardorem spiritus præ se tulit, ipsi vt parietes tectaque [illegible]

dubio motu nutare & concuti viderentur. quo terrore perculsi qui aderant, illicò procumbentes, Dei pacẽ precibus ac votis expoſcere, ipſe verò qui accuſabatur, exanimis ad pedes Ignatij ſeſe cõfeſtim abiecit, ac ſupplex cõfuſa voce, culpæ veniã petijt, ſeq; poſthac in officio fore pollicitus eſt. Continebat autẽ in diſciplina cùm cęteros omnes, tum eos maximè qui vel inſigni eruditione, vel generis nobilitate pręſtarẽt: quippe quorũ dicta factave ad exemplum in omnes partes valeant plurimum. Otiũ verò, vt omnium vitiorum fomitem ac ſeminarium, in primis oderat: itaque duos tresve rei familiaris adiutores, cùm ad ianuam alieno tempore confabulantes è ſuperiore loco aſpexiſſet, illicò iuſſit aceruum lapidum in proximo ſitum, in ſummam ædium contignationem ſine cunctatione transferre. eoſdẽ tertio poſt menſe cùm ibidem iterum otiantes animaduertiſſet, illam ipſam lapidum congeriem, vt in eumdem locum referrent vnde aſportauerant, imperauit: amicè inſuper admonens, nihil in Dei famulatu periculoſius eſſe deſidia. Cùm quendam in tradito ſibi munere valde remiſſum atque oſcitantem inueniſſet; quæſiuit ex eo, cuinam in tali miniſterio daret operã, Deo ne, an hominibus? cùm ille ſe Deo vnique deſeruire dixiſſet: Plectêris igitur, inquit Ignatius; nam in rebus humanis minus accuratè verſanti, iure forſan ignouerit quiſpiam; at immortali Deo miniſtrari negligenter, id verò nullo pacto ferendum eſt. Spectaculis publicis, quamuis alioqui licitis, vel etiam ſacris, adeſſe noſtros non ita facilè permittebat. quòd ſi qui, facta poteſtate, ſe ad ea conferrent; eos etiam atque etiam iubebat, ſine vllo arrogantiæ ſeu leuitatis indicio modeſtiam ac ſubmiſſionem tenere; cedere omnibus; & infimũ ſemper locum (niſi aliter à circumſtantibus cogerentur) eligere. Cùm è Romano ab ſe nuper inſtituto Collegio, adoleſcentes quoſdam ſolutius in publico ambulantes vidiſſet, caſtigàndos curauit palam, hortandoſque grauiore oratione, vt quẽ haberent inſitum animis pudorem acve ſecundiam, eum externo item corporis habitu pręſeferrent: & quoniam Apoſtolo teſte ſpectaculum facti eſſent

sent omnibus, cauerent etiam atque etiam, ne superua-
canea locutione, curioso oculorum obtutu, alioue incon-
dito gestu motuve corporis, quemquã offenderent; præ-
sertim cùm eo de genere toto, multa cum [illegible] la-
crymisque conscripta pulcherrima ipse præcepta paulo
ante edidisset. Nihil noui moris in Societatem induci se
inscio est passus: principijsque vigilanter & [illegible] ob-
stitit: quippe qui exempli vim nosset, & rerum [illegible]
ta fallentia. Quosdam, qui ad vineam [illegible]
pila, laicum etiam saponem manus lauantem, haud im-
punè abire permisit. seditiosos verò, & alienæ [illegible] ob-
trectatores, & rerum nouarum cupidos, [illegible]
sed omnia expertus, quæ ad reuocandam [illegible] indo-
lem, & peiore loco positã facere viderentur, [illegible] pro-
ficeret, ad extremum è Societate pellebat. [illegible]
tempora carcerem compedesve in Societatis [illegible]
duci permisit, negans, qui vinculis constringi [illegible]
eosdem esse ad nostrum institutum idoneos [illegible]
stodiæ loco ianuam ostentare consueuerat. [illegible]
aliquando, vt iusta de caussa complures ad [illegible]
auctoratos vnà dimiserit. atque huiusmodi [illegible]
silentio prætereundum non est) è Societate [illegible]
nes, exitialem exitum sortiti sunt, satisque [illegible]
inter symphoniam lasciuè saltantes [illegible]
alios contracta rixa interfectos, alios [illegible]
rabilis lethi genere perijsse. In puniendo [illegible]
batur in primis, vt noxæ responderet animaduersio [illegible]
suo quisque vitio plecteretur: superuacanea [illegible]
tio, ignauiam labore; honoris cupiditatẽ [illegible]
ret. ac fermè animaduersionũ Ignatij gen[illegible]
culũ humi describere, ex quo noxij ne [illegible]
rent: colloquijs certorũ hominum nomina [illegible]
re; verberationes ad præfinitum temporis [illegible]
gere: & alia eiusmodi. Noxas aũt leuiores & [illegible]
intelligo; cuiusmodi in homines etiam [illegible]
ctionis cadunt: nam grauiores Ignatius [illegible]
set. Solebat etiam sontibus, ad humilẽ mensam [illegible]
nio accumbentibus, obiurgatorem inducere [illegible]

rumque conditionis hominem, sed ingeniosum & acrē; qui cunctis audientibus, vitia eorum increparet, exprobraretque religionis annos, & negligentiam: idemq; cæteros carptim nec opinantes repente perstringeret; nimirum edomandæ superbiæ causa, mentisque è pigritiæ veterno excitandæ. Sed qui deliquerant, priusquam ex consuetudine punirentur, quàm lenissimè operam dabat, vt suam ipsi culpam agnoscerent; atque vltrò sibimet mulctam irrogarent: quæ tamen si grauior videretur, confessione contentus; ita moderabatur, vt multum sæpe de acerbitate minueret.

Eiusdem animi submissio, & quidnam de virtute Obedientiæ senserit. Cap. VII.

NEGABAT, suo quidem iudicio, quemquam probè intelligere quàm vehementer in se quisque diuinæ bonitatis operationem impediat: quantaue illius beneficia & dona per socordiam ignauiamque corrumpat. quo crimine sese accusabat in primis. atq; ita de suis demisse & humiliter sentiebat, vt se mortalium omnium infimum, & opis diuinæ maximè egentem putaret: sibique cæteros omnes ad virtutem pietatemque & exemplo & incitamento fateretur esse. Priuatæ verò vitæ quanto desiderio teneretur, & initio declarauit in recusando magistratu; & deinde, cùm vt redigeretur in ordinem, aliusque sibi succederet, omni ope contendit. quòd tametsi consequutus non est, tamen obedientiæ studium quibuscunque rebus potuit, semper ostendit. Romano quidem Pontifici, cuius in verba præcipuo sacramento iurauerat, ita erat præsto, vt ad ipsius nutum sese paratum exhiberet confecta iam ætate, vnius baculi adminiculo, pedibus quocumque opus esset, pere grè proficisci, vel etiam nauigium ascendere planè extemplo matū, seque eodem Pontifice iubēte, mari ventisq; sine vlla dubitatione committere. Quem ipsius animum vir qui-

quidam primarius cùm haud satis probaret, [illegible]
di re consilium prudentiamque requireret, [illegible]
quidem, non obedientis, verùm imperantis [illegible]
dit Ignatius. Et sanè cùm in Societate nostra [illegible]
hanc cæteris omnibus anteferret; tum nihil [illegible]
tam contrarium dicebat esse, quàm in superiorum [illegible]
& consilio examinando moram, vel potius [illegible]
negabatque obedientis nomine dignum [illegible]
re, qui legitimo superiori non cum voluntate [illegible]
quoque submitteret. Id enim demum esse [illegible]
mum holocaustum, cùm omnes animi vires [illegible]
tim intelligentia & mens, quæ summum in [illegible]
tinent locum, in obsequium Christi coguntur [illegible]
inuiti ac dissentientes, actu exteriore dũtaxat [illegible]
positorum exsequerentur; hos inter vilissimi [illegible]
pia, vel pecudes potius numerandos aiebat. [illegible]
epistola ad socios Lusitanos in hanc sententiam [illegible]
(qua nihil ego quidem in eo genere vidi [illegible]
qui accuratè perlegerit, facilè intelliget, quàm [illegible]
tius tantum huic vni mentis & rationis obsequi [illegible]
dũ putarit. Quinetiã in sermone quotidiano [illegible]
vsurpare consueuerat; qui ad superioris [illegible]
propensionẽ solũmodo, non etiã iudicij [illegible]
accommodarent; eos altero tãtùm pede [illegible]
septa versari. Neq; verò eiusmodi præcepta [illegible]
tũ explicabat ille, sed, quantũ ei res & [illegible]
ret, etiã factis. Medico quidẽ, quoties ægro [illegible]
cto audientem præbebat, vt eius monita [illegible]
ceret, ac quodammodo prudentiam penitus [illegible]
omnem suæ salutis curam & solicitudinẽ [illegible]
iecisse videretur. Cùm stomacho grauissime [illegible]
aliquando, ex nimio videlicet hepatis calore [illegible]
ximus; adhibitus medicus, quo domus eo [illegible]
batur adolescente nec peritissimo; frigidæ [illegible]
stitutioni caussam illicò tribuit nec mora [illegible]
cogitare potuit ad corpus & præcordia [illegible]
scripsit. ac primùm fenestras, foresque [illegible]
afflaret auræ obserari diligenter iussit; [illegible]

tem multa sub veste continere sese; postremò quàm calidissimo cibatu,& exiguo mero,sed quàm austerissimo reficiquæ omnia Ignatius licet sibi, non leuibus argumentis, minimè accommodata sentiret,ac medicum ipsum nec litteratissimum,neque exercitatissimum sciret esse;tamen ne cum extremo quidem vitæ periculo,contra eius edicta nihil vmquam effatus est. Aestas erat summa: calores,vt in Vrbe maximi:ingenti stromatum pondere premebatur Ignatius:manabat è membris omnib' tanta sudoris copia, vt culcitræ ac vestes maderent ; ac nihilominus ex præcepto se intra calida fomenta cohibebat ægrotus.ardebat siti;nihil omnino poscebat : discruciabatur doloribus acerbissimis, nullam edebat vocem;linquebatur animo interdum,neque tamen significabat;denique peruersa curatione eò adductus est;vt cũ vltimum sibi discrimen adesse intelligeret,Societatis administratione Patribus delegata,aditu cubiculi domesticos prohiberet omnes,vno excepto valetudinarij curatore:atque id demum exstitit signum, desperata iam valetudine,se ad vitę exitum comparantis.Itaque Patres in re tam subita consilio habito', cùm non deessent qui medici præsertim iunioris placita reprehenderent; Alexandrum Petronium,ætate prouecta virum, & medicæ artis laude præstantem;extemplò acciri iubent.Is vt inspexit Ignatium, genusque & ordinem adhibitę medicinæ cognouit;per summam indignationem vociferatur, hominem calore necatum esse : pandi confestim fenestras & ostia;leuari stragulis lectum;frigidæ haustus affestim dari æstuanti imperat:quæ res prioris medici inscitiam planè coarguit,siquidem refrigerato hepate,ventriculi tormina quieuere;& obedientiæ meritis Pater auctus,pristinam insuper valetudinem breui recepit. Rursus,cùm ieiunia cineralia,seu Quadragesimam quamuis affecto corpusculo perseueranter nihilominus obseruasset;ipsa denique feria quarta sanctioris hebdomadæ, febri correptus est;nec dubitauit idem Alexander, quin totum id ex imbecillitate nimia prouenirct ; quocirca pulli gallinacei esum ad vesperam illi præscripsit, abijque

que admodum incertus animi, vtrum Ignatius tali tem-
pore iussa facturus esset. redit deinde postridie, quamquam
solicitus, nũ se refecerit pullo. cùm annuisset Ignatius:
Fatebor, inquit Alexander, ingenuè id quod res est. Cõ-
plures non custodita solemni abstinentia, [illegible]
hoc triduo in morbum incidere. quibus ego cum accer-
situs, carniũ cibatũ indixerim, vix ægreque ab iis impe-
traui vt obtemperarent, propterea quòd per hos dies car-
nibus vesci, nimis graue piaculum ducerent. tu contra,
peracto iam pæne curriculo, ad ipsas metas meo mini-
tu non recusasti desistere hoc ego, Pater, [illegible]
possum. Ad ea Ignatius serena fronte, quæ animi tran-
quillitatem indicaret: Atqui obediẽdum est, [illegible]
plura in eam sententiam effatus est. quo responso [illegible]
ficè delectatus Alexander, & sanctitatem viri [illegible]
gisque suspiciens, totam rei gestæ seriem [illegible]
deinde narrauit. Atque ad sapientem hanc [illegible]
stultitiam cœcæ, vt ipse appellabat, obedientiæ [illegible]
essent ad subita ac seria promptiores, [illegible]
iam in rebus erudiebat. Sacerdos quidam, [illegible]
no, paratus ad sacrificium, & calicem tenens, [illegible]
stiario pedem efferret, per nuntium ab Ignatio [illegible]
rem è propinquo obseruabat, repente iubetur, [illegible]
posito ornatu, pallium sumere prodeundi [illegible]
ille sine tergiuersatione, ac palliatus Patri [illegible]
paruit. Tum Ignatius quærit ex homine, [illegible]
sus, in procinctu iam ad immolandum, [illegible]
sacra deponere vestimenta, remque diuinam [illegible]
Cùm ille, se, ne tãtulum quidem esse commorã [illegible]
ret: Atqui me, scito (inquit Ignatius) non [illegible]
sentia opus habeam, sed periclitandi tui obsequij [illegible]
id fecisse de industria. & sic habeto; plus te [illegible]
serendo esse meritum, quàm si id ipsum, vt [illegible]
illicò peregisses: nam & si altaris mysterium [illegible]
Deum est, quanti profectò est: tamen, vt [illegible]
legimus, melior est obedientia quàm victima. [illegible]
dam etiam, cùm maximè confessionẽ nobilis [illegible]
exciperet, consultò vocari ad se iussit. cùm [illegible]

mysterio mox affuturum dixisset: accersit eum denuò: at ipse nihilominus confitentis rogatu hæsit paululum, ac venienti demum Ignatius: Ita ne verò? iterum, inquit, euocandus es? Et grauioribus verbis accepit hominem: non quò illius tum quidem opera egeret: sed obseruantiam & agilitatem experiri voluerat. Sic enim aiebat: cupere se, quemadmodum cæteræ Deo dicatæ familiæ, ex instituto aliæ paupertatem, aliæ silentium, aliæ psalmodiam, aliæ denique aliud præcipuo studio colerēt: sic in Societate nihil haberi prius aut potius alacritate amoreque parendi: & maximè proprium insigne nostrorū hominum esse Obedientiam; quippe quæ, diuo Gregorio teste, virtus vna, cæteras omnes animo virtutes inserat, insertasque custodiat. Hisce ergo artibus, & huiusmodi, subinde alumnos exercere consueuit: vt ad quamlibet præfecti vocem, aut significationem parati, vel inchoatum apicem in scribendo relinquerent: seque expeditos vbi opus esset, illicò sisterent.

Paupertas eius, & castimonia. Cap. VIII.

VOLVNTARIAM paupertatem (quam ille religionis murum appellabat) ad extremum vsque constantissimè coluit; nec modò ipse proprium habuit nihil, sed ne alios quidem, quāuis genere nobiles, ac delicijs olim assuetos, quidquam habere permisit. quinetiam quemquam è professa domo apud Germanicum, Romanumve Collegium nisi admodum rarò & iusta de causa prohibuit vesci: quò nimirum, si opus esset, iurare verius posset, nihil omnino ad ipsam domum ex Collegiorū fructibus peruenisse. Pauperē autē spiritum sibi denique aiebat videri, qui erga ea quibus vtere-tur, sic esset affectus animo, vt instar statuæ cuiusdā videatur esse, quæ nullo pacto resistit recusatve, quominus quis pretioso amictu & ornatu cōfestim exuatur. Castitatis verò laudē Dei beneficio tantā adeptus est, vt eo die sese in beatæ Virginis fidē ac patrociniū cōtulit

voto:

voto: nullam, vt initio dictum est, deinde quamuis per-
feruidus natura, carnis tyrannidem senserit. Porro in
Societate nobilissimā hanc virtutem tanta studio custo-
diri volebat, vt nihil omnino neque in dictis neque in
factis lasciuum aut petulans appareret: ac quoad fieri
posset, nostri cælestem vitam in terris agerent, ab omni
corporis contagione seiuncti. Quinetiam in scholis Te-
rentium explicari (ni perpurgatus esset) quam quam op-
timum Latinitatis auctorem, & Romanæ comœdiæ prin-
cipem, vetuit nominatim, quod eum videlicet parum re-
recundum ac parum pudicum arbitraretur. Noluit ego-
tur ea lectione puerorum animos imbui; ne plus mo-
bus noceret, quàm prodesset ingenijs. ex quibus ea-
stimari potest, in cæteris rebus quàm acer & vigilans cu-
stos pudicitiæ fuerit.

Aequitas animi, & constantia eius.

Cap. IX.

ADVERSVS ea quæ videntur [illegible]
contra omnes varietates quæ [illegible]
santur, animo fuit semper in [illegible]
nunquam vel à statu naturæ, [illegible]
dignitate discederet. Romæ [illegible]
biles quosdam, vt solebat, de rebus diuinis [illegible]
ageret, instituto iam sermone, trepidus ab [illegible]
us ei repente in aurem insusurrat, lictores in [illegible]
supellectilem à creditoribus immissos, [illegible]
& euertere: vix ab eis impetratum sustinentes [illegible]
dum ipse tota de re certior fieret. His audi[illegible]
Bene habet, inquit: & inchoatam disputationem [illegible]
bili tranquillitate animi absoluit. Queren[illegible]
cis quid subitæ rei accidisset: Noster, inque [illegible]
ad necessariam ædificationem ære alieno [illegible]
præsentia soluendo non est, impatientes [illegible]
res ad auferenda pignora ministerium forent [illegible]
ij perturbare dicuntur omnia, sed me res [illegible]

ſtam ſtrata ſi abſtulerint, humi pro noſtra paupertate cubabimus. vnum vereor, ne inter tumultum, cõmentarij de religione pereant, magna cura & labore confecti. hos ego ſanè velim ſaluos: cætera negligo. Tum ij qui aderant, Patris patientiam admirati, facinus indignum exclamant; domum noſtram aduolant; prædeſque pro Ignatio facti, ſatellitum proteruitatem magno cõuitio cohibent. neque ea res cuiquam amicorum fraudi fuit: ſiquidem aureis ducentis ab Hiſpano doctore, cuius mo do meminimus, Hieronymo Arzio, & quidem quid accidiſſet ignaro, poſtera die ſubmiſſis, nullo ipſorũ incõmodo æs alienum eſt perſolutum. Suſcepta negotia in finem vſque perſeueranter vrgebat; neque verò, quos ſibi ſocios expeditionũ aſſumpſerat, torpere patiebatur. Vbi neceſſarium iter, vel quid aliud grauioris momenti deſtinaſſet in diẽ certam, præſertim ſi poſtularet occaſio, nulla vi tempeſtatis, aut alia quauis difficultate deterrebatur, quominus ad conſtitutum tempus cogitata perficeret. In adeundis principibus viris, quod ille neceſſario & ſæpe faciebat; cunctas aulæ moleſtias, & indignitatem, & aulicorũ contumaciã deliciaſque vorabat grauitate mirabili. acciditque aliquãdo, vt aditu excluſus, commodã admiſſionem horas ipſas quatuordecim ſeruus obſederit. Si quid, re bene perſpecta, conſiliarijs etiam adhibitis, decreuiſſet; haud ita facilè ſe ab eo deduci patiebatur. Ad Eccleſiaſticam diſciplinam pro ſua parte adiuuandam, ſtatuerat ne quis ex alijs ordinibus, qualuis eruditione, aut eloquentia, aut alia qualibet laude clarus, in Societatem admitteretur. quinetiam ſi quis per imprudẽtiam irrepſerat, qui vel diem vnum in alieno caſtris fuiſſet, contra nitentibus interdum aduenæ propinquis, amiciſque gratioſis, remittebat ad priſtina veſtigia, vel ſi minus parceret, certè è Societate pellebat: ne alteri nimirũ ordines de nobis conqueri poſſent; aut Sodomas quaſi quoddã perfugium deſertoribus eſſe putare tur. Neque minorem animi fortitudinem præſtitit in ijs mendis, quos, probato ipſorum ſpiritu & vocatione, in Societatem adſcripſiſſet. quorum conſtantia cùm à

parentibus (vt fit) per amplissimos etiam viros acerr
mè interdum oppugnaretur; Ignatius, vbi opus fuit, ...
ram summo ipso Pontifice, suorum causam contra ...
pes & gratiam, diuino fretus auxilio, sine vlla dubitatione
ne metuve, non solùm defendit, sed etiam ...
que principes etiam viros Iulius III Pontifex ...
festiuè admonebat, ne cum Ignatio contendere ...
ni vellent è certamine victi discedere. Cum ...
ne quis è nostris vel exsequiarum, vel sacrificij ...
spiam omnino ministerij nomine pecuniam ...
mosynam vllam acciperet, nedum cogeretur ...
gem diligenter sancteque in omni vita ...
commisit vnquam, vt fidem suam, in ...
sacris, temerè obligaret: vel (quod vitandum ...
specie pietatis quæstum facere videretur ...
illud insigne memorant. Grauiter ægrotante ...
deuexa, idem Hieronymus Arzius, ad ...
sa (fuit enim in colendis amicitijs diligentissimus) ...
venisset Ignatius, hominemque benigno ...
loquio recreare conatus esset: ille de ...
tus, aureos ducentos ad piacularia sacra ...
su dario inuolutos institit Ignatio ...
obfirmato animo reiecisset Pater, quod ...
periculo doctum, ab huiusmodi conuentu ...
abstinere, neque plus oneris velle suscipere ...
tum præstare cum fide posset: admiratus ...
niam & integritatem viri, eam ipsam ...
post ad eumdem sine vlla conditione ...
Ignatius sponte complures hostias ad ...
peccata decreuit: neque in officij & ...
vinci se ab laico passus est. Pacem & ...
officium & Dei gloria pateretur) non ...
verùm etiam cum alienis omni cura ...
semper; & cauit, ne, aut per se, aut per ...
quemquam offenderet. Cùm Martinus ...
legio Romano annos aliquot magna ...
excellenti vir ingenio doctrinaq; theses ...
proposuisset, in quibus erat caput de ...

appellant, Conceptu beatæ Virginis; licet ea de re Ignatius pro sua egregia in Deum & Virginem pietate minimè dubitaret, tamen ne Fratres Dominicani, qui ad disputationem inuitabantur, id ægrè ferrent, seque nominatim prouocari putarent, (contrariam enim sententiam auctore D. Thoma tuentur eorum plerique) eam thesem induci tollique omnino imperauit. Anno Christi M. D. L I I I. cùm Societas in Hispania, DEO adiuuante, maiorem in modum creseceret; grauia in nostros crimina repente conficta ab iniquis, & Exercitiorũ spiritualium præcipuè liber in suspicionem apud sacros Inquisitores magno apparatu artificioque vocatus est. quo nuntio Romam allato, multi auctores Ignatio fuêre, vt se suosque omni ope tueretur; accusatorum calũnias & improbitatem in tanto præsertim suæ existimationis ac famæ periculo redargueret. At ille, conscientiæ testimonio ac Dei bonitate subnixus, nihil extimuit, rẽque totam sine vllo tumultu magistratibus cognoscendam reliquit. quorum opera, & veritas brcui patuit omnibus, & ex eo tempore Societas in ijsdem prouincijs feliciores in dies habuit progressus. Nec minor anno insequente in nostros qui in Gallia versabantur, procella desæuijt. Siquidem graui ab aliquot illustribus Theologæ doctoribus, decreto proposito, vsque adeo lacerata ac tantam in inuidiam adducta Societas est, vt eam non modò profanum vulgus, verùm etiam concionatores ipsi quotidianis probris & conuitijs è superiore loco proscinderent. Ei decreto criminibusque scripto refutandis cùm se aliquot è nostris Ignatio paratos offerrẽt; acres indigna, minimeque toleranda cunctis videretur esse; verbis ex Euãgelio desumptis Ignatius: Pacẽ, inquit do vobis: pacẽ meã relinquo vobis: neq; certamẽ cũ aduersarijs vllo pacto susci pi est passus, quòd diceret, proculdubio fore, vt ipsa dies & nostrorũ innocẽtiã satis probaret, & inimicorũ cogitationes & consilia frangeret: id quõ ita multo post, Dei beneficio est factũ: nã & accusatio tota breui cõsenuit, & ipsis criminationib⁹ illustra n Societas radices in ijs regionib⁹ egit altiores. Admira-

bilem verò facilitatem, vel potius animi altitudinem Ro-
mæ ostendit Pater in acerbissimis vicini cuiusdam iniu-
rijs perferendis. namque is, vt nostros in proximam sibi
domum immigrasse cognouit; cùm Ignatium so-
ciosque, vt alij multi, sine caussa pessime odisset; vna
re valde lætatus est, quòd vendendi suas ædes, quip-
pe nostris valde opportunas, & conficiendæ pecu-
niæ præclaram sibi occasionem oblatam putaret. Er-
go, vt peregrinum ad conditiones quamlibet iniquas
cogeret, varijs artibus patientiam hominis [illegible]
constituit. ac primùm in atrij cuiusdam [illegible]
quod finibus nostris contineri constabat, possessionem
impudenter inuasit: neque tamen Ignatius [illegible]
dicio persecutus est. In id atrium deinde pauces, & [illegible]
demisit altilia; quę obuersis in eam partem [illegible]
stris molestissimo clangore diu noctuque [illegible]
nequaquam expostulauit Ignatius. eidem, [illegible]
rietes in eam partē luminis caussa perforare [illegible]
summam contumeliam restitit ille: nihilominus [illegible]
uit Pater, atque ob id ipsum cœco aliquot [illegible]
nio est vsus. Cùm hæc maximè ageret vicinus, [illegible]
tiū ac socios tota Vrbe institit criminari, [illegible]
quissimos & cupidissimos dicere, qui in [illegible]
contenti malè parta ingenti pecunia, [illegible]
sam religionem occupatis, possessiones in [illegible]
re, seq; ipsum patrijs ædibus pænè per vim [illegible]
tenderent. Quæ res cùm delatæ ad Ignatium [illegible]
modò sedato animo tulit, vt cætera, sed etiam [illegible]
Dominū deprecari pro aduersario cœpit [illegible]
nique cùm ille diuturna importunitate [illegible]
libet iniquum pretium perduxisset, & [illegible]
domus tandem esset coëmpta; ita ex ea [illegible]
si mox æquanda solo esset, sic omnia inde [illegible]
res, fenestrarum obices, atq; adeo elaborati [illegible]
quid potuit, secum asportauerit. neque tam [illegible]
de re questus Ignatius est. neque tali homini [illegible]
mnino mortalium vllo vmquam nomine [illegible]
dit. Neque verò ab hominibus tantùm, sed [illegible]

sis pæne temporibus, inuictum animum præstitit. siquidem nulla vmquam vel domestica inopia, vel publica annonæ caritate adduci potuit, vt contra Christi consilium de crastino solicitus esset; aut, qui nomen Societati profiterentur, modò ad institutum idonei forent, eos, quamquam ingenti pressus familia, repudiaret. Atque hoc, eò magis homines mirabantur, quòd illo ipso tempore viri locupletes ac principes, inopiæ metu, multos è domesticis conuictoribus non sine rubore dimitterent. Itaque cùm ex Ignatio quidam è familiaribus pro amicitia sciscitaretur, quid ita alij diuites & pecuniosi, in tantis annonæ difficultatibus familiam sumptusque minuerent; contra ipse nullis vectigalibus, nullo certo reditu fultus, eam dem augeret? Non satis attendis, inquit ille, quæ sit vis ac natura virtutis illius, quam in Theologicis virtutibus secundam Apostolus numerat; cui, certis & exploratis in rebus locus esse qui potest? Spes enim, vt idem ait, quę videtur, non est spes. nam quod quis videt, quid sperat? Neque verò timendum esse, ne qui aues cęli pascit, & agri lilia splendidissimo vestit ornatu, quæ neque serunt, neque nent, neque in horrea congregant; idē suis operarijs in Ecclesiæ vinea nullo stipendio laborantibus, necessaria ad exigendam vitam alimenta deesse patiatur. Quod ille videlicet cùm iam inde ab ipsa conuersione multis documentis præclarè didicisset; tum verò post susceptа Societatis gubernacula, magis magisque experiebatur in dies. quo in genere, ne sim longior, nonnulla subnectam. Cùm in sumptus quotidianos aliquando esset opus præsenti pecunia; atque ad nescio quid coęmendum Ioannes Cruceius rei domesticæ curator exisset, incerta etiamtum luce quidam ei repente saeculum auro plenum obtulit, ac nihil effatus, illicò se è conspectu proripuit. Ioannes verò, qua erat simplicitate, vt auri speciem vidit, illusionem ac prestigias diaboli suspicatus, in proximam ædem beatæ Mariæ supra Mineruam sese recipiens, diuinam opem suppliciter implorauit. domum deinde regressus, pecuniam inspectā, & forma & materia probam repperit: Deique clemen-

tiam ac benignitatem admirans, in ra
rat, sine cuiusquam damno vel molestia
dem, cùm in magnis rei familiaris angu
risque in Laterano supplicasset; in tedio
theatrum illi subitò vir quidam ignotus
in manum dedit, ac statim apparere desit.
nes non tam lætitia quàm horrore perfu
domum attulit. Ignatius verò gratias
mino, sed talibus iam pridem assuetus,
te commotus est. Rursus nostris pecunia
tibus, quidam è Patribus dum nescio qu
cula tomento serrutisque vilissimis plen
pinanti venit in manus charracum
refertum ita nitidis atque micantibus, ac
ex officina prodirent: quo tam insperato
senti egestati præopportunè subuentum
sub vesperam, cùm domi panes, vinum,
defecissent; postridie manè, præter omn
nem, à nobili matrona veh
ea ligna dum in cella vinaria, ut fit, cond
domus patentem reliquit imprudens:
de, cùm ad occludendum accurrisset, re
liquot frumenti, & vini cados in ipso v
neque adhibita quantauis diligentiâ
potuit, quis ea dona misisset. Hæc
modi subinde accidebant, quæ politico
æstimanti, friuola cuipiam fortasse
certè & paternam in famulos, De
tiam satis declarant; & Ignatij
tem atque fiduciam ab omni
titiæ, vel temeritatis infam
vindicant.

Eiusdem ratio gubernandi. Cap. X.

IN consilio capiendo, & rebus gerendis, cùm Deum semper, vt dictum est, accurata supplicatione consuleret, tũ verò (quòd mirum fortasse cuipiam videatur) non pietatis gustum, sed rationis ductum præcipuè sequebatur: vtnõ rationem spiritus dulcedo præiret, sed dulcedinem ratio. Hoc enim aiebat vno maximè belluis homines antecellere, quòd hi ratione vtantur, illæ nequaquam. Idem ad exsequenda consilia, quoad fas esset, omnes artes & humana præsidia sic adhibebat, quasi omnem spem in ijs repositam haberet; rursus ita Deum orabat, & ex eo pendebat vno, ac si nihil omnino in rebus humanis opis aut perfugij collocaret. atque hoc pacto (quod longè optimum ac perfectissimũ est) prudentiam cum pietate iungebat; ipsaque negotia tanquam onera paribus examinata ponderibus, quamuis difficili ac lubrico itinere ad optatos plerumque exitus perducebat. Ad consultandum autem, illud obseruabat in primis, vt in quaque re semper eius rei peritissimos ad haberet, qua communicatione ac lenitate nimirum assequebatur, vt & rationes iniret optimas, neque in arte sua se quisquam ab eo vel præteritum, vel contemptum, iure conqueri posset. Ac cæteris etiam in rebus, videbat etiam atque etiam, vt vniuscuiusque dignitatis, ætatis, ac meriti ratio haberetur. Petronius erat Pisaurensis, qui ante aliquot annos mortuus est, egregia pietate & virtute presbiter. is, cùm tres minores natu germanos fratres ad Societatem suis adhortationibus perduxisset; eum semper Ignatius adolescentulis loco parentis ac præsidis voluit esse: neque de ijs grauius quidquã, nisi ex illius auctoritate ac sententia statui passus est. Ad officia vel negotia, quæ per se obire non posset, cum viris principibus transigenda, viros eligebat, rerum vsu ac dicendi copia præditos; atq; ijs ita vel scripto, vel verbis mandata dabat, vt liberum ijs omnino relinque-

ret, cùm in rem præsentem venissent, suo ipsorum arbi-
tratu cuncta ex re, & ex tempore moderari. Idemque sub
vesperam ad se redeunti cuipiam ex ijs, cùm rei gestæ ra-
tionem ab eo reposceret, primùm omnium Sanctè (ut ai-
bat) ex animi tui sententia? quæ liberalitas hominis, & ij-
si caussæ proderat multum; & suorum illi mirè deum ac-
bat animos: & eosdem ad exequenda negotia pro[illegible]
alacres promptosque reddebat. Anno post Christi nati
MDLIII. cùm ad res in Lusitania componendas Mi-
chaelem Turrianum legaret, haud ita pridem in Socie-
tem admissum; licet ei varias præceptiones ac mo[illegible]
diderit consignata litteris; tamen cùm probè nosset [illegible]
ac prudentiã viri, nõ modò permisit, vt cùm in [illegible]
am peruenisset, suo arbitratu consilia rebus [illegible]
etiam permulta ei dedit folia pura, suo [illegible]
pho, quibus ille prout opus esset, quidquid [illegible]
scriberet, ac deinde obsignatas epistolas [illegible]
pediret, ipsius nomine redderet. atque hanc [illegible]
nem laxè cum procuratoribus ac nuntijs agens, [illegible]
per magno cum emolumento retinuit. Quin [illegible]
fectis inferioribus minimè malignè suũ cuiq; [illegible]
testatem impertire consueuerat: cauebatque [illegible]
ne, quæ per eos agenda forent, vsurparet ipse [illegible]
quidquam omnino apud subiectos de illorum [illegible]
tate vel existimatione minueret. Verùm tamen [illegible]
xabat habenas, vt easdem adduceret, quoties [illegible]
non in eorum instituta, moresque & administrandi [illegible]
nus dissimulanter inquireret. Exstat epistola [illegible]
Præpositum prouinciæ Lusitaniæ, in hanc [illegible]
„ pta; cuius mihi partem hoc loco inserere visum est. [illegible]
„ que verò Prouincialis aut Generalis Præpositi [illegible]
„ est, inquit, minuta quæque, ac temporaria [illegible]
„ administrando sectari: sed cùm ad personæ [illegible]
„ honestius, tum ad tranquillitatem animi [illegible]
„ præfectis inferioribus delegare, & rei confectæ [illegible]
„ ab eis deinde repetere. Equidem in meo [illegible]
„ nere id ipsum sequor: atque huiusce consilij [illegible]
„ in dies fructum capio, quippe cùm & labore & [illegible]

dine leuari me magnopere sentiam. ac tibi quoque val- «
de sum auctor, vt curas & cogitationes tuas defigas in «
cōmodis & salute potissimum vniuersæ prouinciȩ: & in «
rebus quidē singulis ordinandis ac disponendis, cū opus «
est, & ipse versêre, & hominū tuo iudicio peritorū sentē «
tiā exquiras; cæterū ab ijsdem rebus per te curandis trāsi «
gendisque vt plurimum abstineas, sed instar excelsi cu- «
iusdam motoris, orbes tibi subiunctos æquabiliter & «
cum grauitate ciere pergas: à quibus deinde, vt à proxi- «
mis caussis, propria cuiusque effecta proueniant: quòd «
si feceris, & plura, & magis tuo muneri conuenientia, si- «
ne tumultu ac trepidatione confeceris. Præterea illud est «
in hac ratione commodi, quòd si quid in agendo pecce- «
tur, eius peccati præstat in tuis administris, quàm in te «
residere culpam: ac multo magis decet, quidquid ipsi de- «
liquerint, corrigi abs te, quàm si tu erraueris (quod per- «
facilè est singula curiosius persequēti) te ab inferioribus «
emendari. Quod reliquum est, nobis Domjnus IESVS «
CHRISTVS, ad ipsius voluntatem & clarè intelligē- «
dam, & ritè exsequendam pro sua benignitate lumen ac «
vires impertiat. Romæ xi. Kalend. Ianuarias MDLII. «
Hanc igitur Societatis gubernandæ regulam instinctu
planè diuino tenebat Ignatius, eamque in omnes partes
plurimum aiebat valere. Primùm, quòd inferiores præ-
fecti, quò plus credi sibi, & quò liberalius tractari se vi-
dent, eò libentius, ne videlicet humanitate vincātur, vl-
trò ipsi cum superiore communicent. deinde, quòd mul
to acrius ac studiosius versentur in opere: nam vt quis-
que maximè suum habet negotium, ita summā in eius
procuratione vigilantiam præstat, accedit, vt maior sit
in dispiciendo ac statuendo claritas, maius auxiliū Dei,
quippe sicut in rebus communibus, cum vniuersali prę-
posito numen cæleste præcipuo fauore conspirat; sic i-
dem proprijs cuiusque præfecti muneribus, suo quodā
ac peculiari munere assistit; quorum si facultas & aucto-
ritas à superioribus nimis arctè circumscribatur, & quæ
per hosce tractanda sunt, illi suscipiant; primùm ipsa
diffidentia odiosa est, &, vt in alienis quodammodo re-

bus, continuò languescit industria. deinde per eam
cupiditatem & ambitionem, peculiaris ille, de qui
dictum est, diuinæ gratiæ quasi concursus amoui-
tur. præterea, cùm ad rem bene gerendam, & facultas
& scientia necessariò requirantur; scientia plerumque
inest ei, qui rem ipsam ex officio tractat, habetque sub-
iectam oculis huic si minuatur ius, & superior ipse, ex-
sa nō æquè bene cognita, rei transigendæ se immiscet
ingenti prorsus malo potestas à cognitione sciungitur
atque hinc nimirum in omni cœtu suspiciones, discor-
diæ, rixæ, cùm rectores & curatores non contenti sin-
munere, alter in alterius partes inuadunt: perque sum-
mam confusionem tollitur discrimen officiorum, &
ordo ille, quò nihil est in hac rerum vniuersitate præstan-
tius. Ad hæc, vbi is qui destinatus est quopiam, certis al-
ligatur præceptis, rarum est vt quidquam ex ingenio
possit efficere. magna enim consilij pars est in tempore,
& nouis quotidie casibus interdum ipsa negotiorum spe-
cies immutatur: quibus in rebus dum religiosè occupa-
tus animus hæret, dum fluctuat apud se, dum cogitat
ad absentes referre; interim, irreparabili sæpe damno vi-
delicet, occasionis præteruolat opportunitas. Quorum
præclarè Ignatius nosset, cum suis adiutoribus pro eorum
toribusve, nisi si res aliter postularet, ea quam dixi facili-
tate vtebatur. Itaque & in magnis & ardua plerumque
actionibus voto respondebat euentus; & tanta eam ipsi
regente concordia, is ordinum consensus, vt [illegible]
ta vno eodemque spiritu ductuque agi videretur. Ita
uolentiam & caritatem suorum erga se, non solum [illegible]
bilitate, mansuetudine, cæterisque virtutibus, [illegible]
iam industria quadam alebat: cauebatque, [illegible]
mè, ne quid admitteret, cur eorum quispiam [illegible]
minus vel diligi, vel probari putaret. quod [illegible]
primùm Generali Præposito seruauit, [illegible]
ac deinde retinuit in sufficiendo sibi, cùm [illegible]
cario Generali: nec non in eligendis, qui [illegible]
tifici maximo, vt item supra dictum est, [illegible]
ipsius iussu, in Palatio adsisterent, quam [illegible]

ad ipsorum Patrum consilium reiecit;ne certos ipse appellando,cæteros ad eiusmodi munera minus idoneos iudicasse videretur. Præterea, si quid pro imperio asperius exsequendum esset;eius inuidiam ad inferiores administros reijcere solitus est, ipsis videlicet non inuitis, communemque parentem piè ac religiosè tuētibus. Qui hominibus cum potestate præsunt, hos cùm aliæ fraudes & mala circumstant, tum illud in primis, de quo sanctus Bernardus ad Eugenium: Est item vitium, inquit;cuius si te immunem sentis,inter omnes qui cathedras ascenderunt,sedebis me iudice solitarius,quia vera citer singulariterque leuasti te supra te, iuxta Prophetā. Facilitas credulitatis hæc est:cuius callidissimæ vulpeculæ;magnorum neminem comperi satis cauisse versutias. Ab hoc igitur scopulo,sicut à cæteris,magnopere Ignatius declinabat: quippe satis ad omnem animaduersionem ipsa varietate suorum temporum eruditus. ac delatoribus ita vnam aurem præbere consueuerat,vt semper alteram reo reseruaret absenti. Quin etiam accusatoris ipsius,inter dicendum,gestus,oculos,vultusque omnes attentè obseruabat:crebrisque ac minutis interrogationibus,veritatis eliciendæ gratia fatigabat hominem:totam deinde rem;si opus esset,per se & per idoneos viros omnibus vestigijs indagabat leniter ac sine tumultu:cauebatque non modò ne quemquam damnaret indicta caussa,verùm etiam vt ne quid omnino præiudicati ad caussæ cognitionem afferret. Illud etiam, in rebus præsertim grauioribus, obseruabat interdum;vt accusatore iuberet sua manu scribere,quæ deferret: primū quòd hominum naturam pronam esse ad maledicendum intelligeret, & stylum quàm linguam longè facilius coerceri: tum etiam, vt si quod mendacium, vt fit,tempore procedente exstitisset, id, ipso delatoris chirographo teneri & coargui posset.atque hoc temperamēto fiebat,vt neque si quid grauius accidisset, ignoraret Ignatius,neque innocentes per calumniam aut per factionem circumueniri vel opprimi sineret. Idem omnes reipublicæ partes vigilanter curabat; neque committebat

(in quo

(in quo grauiter à magistratibus fere peccatur) vt dum vnam amplecteretur, desereret alteram. Verùm tamen præcipua quadam fuit obseruatione in hominibus ad Societatem adscribendis, quam ille rem tanti momenti ducebat esse, vt cùm alioquin è custodia corporis euolare quàm primùm optaret, hanc vnam ob causam in aliquot annos propagari sibi vitæ spatia cuperet; quoad tamen mirum tyrocinij formula ac disciplina, ad Societatis usum & institutum probè constituta foret. Tyrones autem ille non à naturali quadam bonitate, vel potius [illegible]te; sed à vigore magis ingenij, & rerum gerendarum adiumentis, legebat: negabatque, qui ad populi negotia factus non esset, eumdem esse ad ministeria Societatis idoneum. Quòd si quis bardum quempiam eo nomine obtruderet, quòd ipsum vtique è sæculi naufragio dicerent euasurum; nihilominus recusabat Ignatius, [illegible] affirmans è Societate IESV dicendum esse, qui ad suam vnius, non etiam ad aliorum salutem, & acriter à scienter posset incumbere. Quos autem ad probationem admiserat, eorum spiritum dabat operam vt quam plurimis experimentis cognosceret penitus: neque illis [illegible]tùm ad suauem quemdam sensum pietatis (quo imperiti omnia metiuntur) sed ad veras ac solidas virtutes erudiebat: ac præsertim (quod sæpe iam diximus) vt ad [illegible]lius rei quamuis cæteroqui laudabilis amorem tamquam ad scopulum adhærescerent, sed ab omni alia cupiditate, vel etiam propensione soluti ac liberi, ex vno [illegible] superiorum nutu ac voluntate penderent: neque [illegible]cerent abditos eorum sensûs exquirere, vel [illegible] sciscitari; vel quem, quibusve de caussis, ijdem [illegible] cæteros tollerent, aut etiam infra, suo arbitrata [illegible]rent: sed illis omne iudicium & consilium [illegible]tum; sibi simplicitatis & obsequij gloriam [illegible] putarent: essentque proinde ad omnia quantum [illegible] & absurda & subita paratissimi. Omnes omnium [illegible]monias perbenignè audiebat: ac solabatur [illegible]nissimis. atque etiam diligenter curabat, vt [illegible]nis disciplina, & Præfectorum dignitate, vnicuique [illegible]

fieret. Neque verò minori vigilantia & seueritate Præfectos ipsos quàm reliquos omnes in officio continebat; quinetiam tanto plura maioraque ab illis, quàm ab his exigere solitus est, quanto superiores inferioribus, gradus & virtutum insignibus antecellunt. Idem, in respondendo agendoque, simplicitatem ita cum cautione coniunxit, vt satis appareret, alteram alteri non modò impedimento non esse, verùm etiam ornamento atque præsidio. Suspensa, vel ambigua, vel obscura verba, perplexum de industria incertumque sermonem; vti barbaras artes; & subdola mendacij tegumenta, fideique ac societatis humanę pernitiem, semper est detestatus: ac suo monstrauit exemplo veritatis cultor eximius, quantum inter prudentiam & calliditatem intersit.

Eiusdem ratio proximos adiuuandi. Cap. XI.

MIRAE fuit solertiæ in solicitandis mortalibus, & à diaboli seruitute ad Christi Domini obsequium traducendis, ac quibus artibus dæmon ad animarum perniciem vtitur, easdem ipse (quoad liceret, ac fas esset) ad hominum salutem ac beneficium transferebat. Voluntates ac naturas eorum quibus cum ageret, festinè odorari; ambitiosis splendida, auaris vtilia, voluptuosis iucunda proponere; & suo, quod aiunt, hamo vel esca quemque piscari: Iam in congressu, maximè Principum, id obseruabat in primis, vt sermonis initia illis daret, extrema reseruaret sibi: cauebatque ne de rebus etiam diuinis ineptè vel ad satietatem ac fastidiũ ageret. Tristem verò & horridam sapientiam (vtiq; postquam in lucem hominum prodijt) semper vitauit: cũ ipsa philosophiæ nomen ipsum, intelligeret, etiam si modestè tractetur, tamen satis odiosum esse per se; nihil in habitu suo, vel in genere vitæ, rarum aut notabile concipi voluit: ac semper sese, quibus rebus honestè ac religiosè

giosè potuit, ad communem consuetudinem accõmo-
dauit; neque cõmisit, vt quòd ipse non faceret, id in alios
reprehendere putaretur: prorsus, vt eius mores prima
fronte, vel eminus intuenti, vnus aliquis ex populo vi-
retur esse: verùm quò propius illum inspicerent, qui
diutius ac familiarius vterere: eò magis praestantiam
virtutesque viri, tanquam odorem ex afflictu sentiret,
atque id ipsum est caussæ, cur nostris nullam in vestro
ornatu ve, religionis iniunxerit notam: sed quò facilius
in hominum cœtus & consuetudinem irrepenter, ac
tempestiuis colloquijs vnumquemque adiuuaret, vbi-
cumque gentium versarentur, quàm modestissime eius
gentis habitu iussit incedere: neq; vllũ dare signum
à sensu cõmuni vel ab humanitate abhorrentis. Idem
de vituperabat moderatores animarũ eos, qui vlnera ea-
demq; via, ac fermè q̃ ipsi tenuissent, cæteros eos ad stu-
dium virtutis conarentur adducere; vel, dum quis
ad pietatem esset sua sponte propensus, formandum re-
gendumque susciperent: sed ipse nimirum ex hoc
barbaros homines non dubitabat aggredi, sic vulgaris
lis quod dabatur acciperet: & quos ad consilia
prouehere non posset, certè ad præcepta sanctissima
nitebatur. atque vt bonus agricola nõ tantum
fructuosas arbores, sed etiam deprauatas, atque ita
tiles colit: easque vel adminiculis erigit, vel
dendo castigat, vel sub aliena latentibus
aperit, vel telluris vitio laborantibus
ille, rerum difficultate nequaquam exterritus,
bat in primis quod ingenium qua ratione
esset; ijsdemque sæpe morbis, pro varietate
diuersas modò, sed etiam contrarias inter se
adhibere cõsueuerat. Quòd si quem, omnia
men è cœno peccatorum extrahere neque
deo contrahebat animum, vel se angori
oleum & operam perdidisset: sed conscientia
fructu contentus, acquiescebat in alto Pro
uinæ consilio. De spirituum discretione (quam
tiam habuit maximam) deque moderandis

multa præcepit egregiè: quæ quoniam exstant scripta (quemadmodum initio diximus) nihil est quod à nobis hoc loco ingerantur.

Vita eius quotidiana, & domestica.
Cap. XII.

SOCIETATI Præpositus, deuexa iam ætate; viuendi priuatim hanc fermè normam tenebat. Manè, vt primùm euigilasset, certum tempus dabat precationi, & contemplationi bonorum cœlestium: deinde, si sacrificandum illi esset (quod munus propter summam animi attentionem, & corporis imbecillitatem, sæpe intermittere cogebatur) sacro, sub vesperã pridie, ad Vrbis consuetudinem ordinato, & accuratè præcognito, rem diuinam faciebat: quæ recitanda forent, vel in priuato sacello, nemine præter administrum adstante, contra morem Hispanicnsem elata pronuntians voce. vsque adeo Ecclesiæ Romanæ ritus omnes & cæremonias adamauerat. A psallendo, quamquam in uitus abstinebat, quòd ei propter vim lacrymarum, & frequentem ecstasim qua corpus mirè affligebatur, eiusmodi officio summus Pontifex nominatim interdixerat. A sacro, si cuius negotij caussa prodeundum esset, comite vno prodibat: si minus, admittendis audiendisque vel domesticis vel externis operam dabat, serena pa tique semper, vt diximus, fronte: minimè suspiciosus ille quidem, aut timidus; attamen apprimè circumspectus ac prouidus; vt illi non facilè quisquam posset imponere. Actiones autem omnes, è diui Basilij præcepto condiebat tacitæ precationis sale: seque ipsum, vt dictũ est, excutiebat subinde, ne quid labis ex quotidiano mortalium rerum vsu contraheret. A prandio, post gratiarum actionem, remissionis causa, de rebus haud ita seriis molestisve sermones habebat iucundos; qui tamẽ, vt plurimum, ad agendi & gubernandi scientiam facerent.

Inde

Inde vel actibus publicis, vel subscriptioni lectionique epistolarum, tempus dabat. ac multa etiã, prout res exigeret, sua manu exarabat ipse. tum, si hora suppeteret, suorum acta recognoscebat. à cœna verò, insequentia diei negotia disponebat; accersitisq; administris, vel procuratoribus, sua cuique separatim dabat mandata, deinde cum eo quem sibi à secretis elegerat, per ceteras agebat: eo demisso, ad multam noctem solus inambulabat innixus baculo, maiorem in modum attentus meditationique apud se: postremò, quod supererat temporis, mensariæ tribuebat quieti: id erat spatium horarum circiter quattuor. Cubiculo vsus est perangusto ac trochiscosa cuius formam nec successores quidem adhuc, religiosis vtputo, caussa mutarunt. cibi potusque fuit adeo parcus, vt gustatum funditus perdidisse videretur: nisi quando pauculis vesceretur castaneis, quibus pannis more puer olim assueuerat. nulli vmquam fercula quamuis famelicus ac ieiunus, arrisit: nullum edulij vel cuiusdam ti genus cuiquam indixit: nihil vmquam interdum est questus: licet per adiutorum inscitiam [illegible] cibaria malè cocta conditaque: vinum etiam [illegible] aut acidum præberetur. nihil denique sibi propter [illegible] ni voluit vmquam: & grauiter administrum [illegible] punijt, quòd vuæ racemum vni sibi præter [illegible] tulisset. quæ sanè peritus rerum æstimator [illegible] uia duxerit, si hominis vel ætatem ipsam, [illegible] tur, vel infirmitatem valetudinis plura [illegible] denique summam inter suos potestatem & [illegible] vt ita dicam, suo arbitratu viuendi, consideret. [illegible] tias in victu cultuque dilexit: sed faciles, & [illegible] exquisitas; cuiusmodi & viatorem, & Christi [illegible] decent: placuitque ei semper, ad alliciendos [illegible] homines, vt dictum est, non incompta frugalitas [illegible] Ignatio quidem (quòd me non fugit) alia [illegible] ta narrantur: verùm singula persequi necesse [illegible] tùm ad viri mores virtutemque intelligendam [illegible] ca libauimus.

Pietatis opera publicè per eum instituta. Cap. XIII.

INTER ipsam Societatis administrationem, cui potissimum inseruiebat, nō exiguam partem curarum alijs quoque rebus impertijt, atque ijs maximè, quæ ad salutem & commodum populi, atque ad splendorem ac dignitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ pertinerent. De curandis ægrotis, & pœnitentiæ sacramento, Innocentij tertij Papæ lex est: Aegrotos nisi peccata ritè confessos, à prima inspectione medici neve adeunto, neve curanto. Ea lex cùm ipsa desuetudine propemodum antiquata esset, perfecit Ignatius vt salutaris illa consuetudo, longo interuallo reuocaretur; visendi tamen spatio in alteram vsque vicem extracto: qua moderatione videlicet, simul & publicæ existimationi, & singulorum animis corporibusque consultum est. Mulierculas à maritis cum pudicitiæ capitisve periculo dissidentes, matronis ditioribus in officio continendas ac sustentandas diuidere consueuerat: sed cùm creseceret numerus; ne cui grauior esset impensa, locum ijsdem recipiendis alendisque publicè parare constituit; suumque consilium impertijt primoribus ciuitatis. quibus rem ita probantibus, vt nemo tamen se profiteri vellet tam glorioſi operis principem, hanc rationem Ignatius inijt rei ad exitum perducendæ. Ex area templi nostri Petrus Codatius procurator lapides ingentes effoderat, cuiusmodi multi minis veteribus continentur. hos igitur lapides, in magna rei familiaris inopia vendi, & summam ex ijs confici aureorum centum Ignatius imperauit: eam pecuniam cùm ad opus inchoandum primus in medio posuisset, tantum reliquis ardorem iniecit (insita mortalibus natura propere sequendi quæ inchoare piguit) vt ex voluntaria collatione institutum sit cœnobium, quo eius generis fœminæ sese reciperent; ibique securæ tamdiu delitescerent, quoad compositis controuersijs in gratiam

tiam cum maritis redirent: atque idcirco [illegible]
supra diximus) Malè nuptarum vulgò appellatum [illegible]
Ad eius autem loci custodiam atque administ[illegible]
Ignatius piorum hominum sodalitatem [illegible]
denti sanè consilio. Etenim in cōmunem [illegible]
tentus, ne vno dumtaxat munere implicitus [illegible]
vt quodque opus absoluerat, confestim [illegible]
curatione certis atque idoneis hominibus [illegible]
ipse animum & cogitationem ad alia [illegible]
lia transferebat. Parthenonē etiā sanctę Catharinę [illegible]
Funarijs vel à Rosa cognomē est, Ignatius [illegible]
quo in Parthenone puellæ forma elegant[illegible]
citia periclitaretur ob angustias rei [illegible]
præfectorum diligentia conquisitę, [illegible]
potestate, si res exigat, è complexu [illegible]
hodie ad centum & quinquaginta sub [illegible]
ctimonialium fœminarum disciplina, [illegible]
impensa educantur: eædemque, simul [illegible]
est, vel perpetuæ religioni & castitati [illegible]
crant; vel idoneis viris dantur nuptui, [illegible]
dibus persoluta. Nō minus laudabile [illegible]
plurimi bonæ interdū indolis pueri & [illegible]
be plena peregrinis & aduenis, destitu[illegible]
bus, miserandum in modū per plateas [illegible]
nudi & egentes errarent; vtriusq; sexus [illegible]
luti, eodem Ignatio suadente, prouisum [illegible]
tempore duabus in ædibus, hoc est [illegible]
quiro, & sanctorum quattuor Coronatorum [illegible]
seorsum ac fœminæ, & gratis aluntur, [illegible]
Christianæ fidei, ac partim litteris, [illegible]
cessarijs ad vsum reipublicæ artibus [illegible]
buuntur. Vtriusque autem sexus est [illegible]
numerus capitum amplius ducentorum [illegible]
præter domesticas exercitationes, [illegible]
prosequenda psallentes & candidati [illegible]
adoleuerint, vel maritantur, vel in [illegible]
num collegia sese conferunt. Quinetiam [illegible]
lim in patria sua perfecerat, idipsum [illegible]

litus est: vt vlcerosi ac mendici per compita miserè quiritantes, vnum in locum coacti, publica impensa ex censu & collationibus alerentur. eamque rem ingenti ciuitatis approbatione ad exitum perduxissent, ni pauci potentes nescio quo spiritu impulsi, huic tam præclaræ actioni obstitissent. Ad hæc, è quisquilijs Hebræorum si cuipiam Euangelij lumen affulserat, hunc hospitio confestim acceptum Ignatius pro sua tenuitate liberaliter ac benignè tractabat, quoad Christianis præceptionibus eruditus baptismatis fonte renasceretur, neque à procurandis neophytorum commodis ante destitit, quàm ex auctoritate summi Pontificis ædes paratæ sunt, quas Catechumenorum appellant: quibus in ædibus hodie masculos seorsum ac fœminas, cùm aliorum tum præcipuè Gregorij XIII. Pontificis maximi munificentia largè sustentat. atque etiam (quod expressius caritatis argumentum est) baptizati ex eo loco non ante mittuntur, quàm aut litterarum præsidio quas interim edocentur, aut artis cuiuspiam, necessaria sibi in reliquam vitam adimenta parauerint. quo pietatis officio multi ex eadem festa permoti, magno bonorum gaudio, sese quotannis ad Christum adiungunt. Illud verò optimum, quòd ad Catholicæ fidei reliquias in Septentrionali plaga fouendas, augendasque, auctore atque adiutore in primis Ioanne Morono Cardinali amplissimo, Seminariū clericorum in Vrbe condidit, dato negotio nostris hominibus, qui conquisitos bonę indolis adolescentes Romā ex iisdem regionibus mitterent. atq; id Seminarium, siue collegium Germanicum, vt appellant, acerbissimis deinde tempestatibus, ingenti labore ac perseuerantia tuetur Ignatius est; præstantissimis è tota Societate doctoribus ad eam iuuentutem & litteris & moribus instituendam adhibitis. quòd opus & Ecclesiæ Romanæ ornamento, & Germaniæ magno adiumento & fuisse, & esse hodie vel maximè constat, cùm in eius pæne collapsi instaurationem & amplificationem, idem Gregorius XIII. pro sua præcipua in eas nationes clementia & vo-

luntate vehementer incubuit. Nec [illegible]
sed cæterarum quoque gentium [illegible]
Ignatius, pijs ac liberalibus disciplinis [illegible]
vnam expeditissimam emendandi [illegible]
nem ducebat esse) per se suosque [illegible]
no suscepit: atque ob id ipsum, [illegible]
infimi ac summi gratis erudirentur, [illegible]
sed etiam toto pæne terrarum orbe [illegible]
adhibita cura, vt ne quid professores [illegible]
cutum & plausibile afferrent peregrini [illegible]
tis, nedum ab orthodoxa fide abhorrentis, [illegible]
gulis quæstionibus celeberrima quæque & [illegible]
ma doctorum placita sequerentur.

Quædam de Ignatio mira. Cap. XIV.

PRAETER ea quæ [illegible]
bris Ignatio diuinitus [illegible]
mus, nō pauca de [illegible]
prædicantur: [illegible]
hoc loco exponere [illegible]
conuersione, Hierosolymam [illegible]
dum Barcinone [illegible]
ctat, interea diuinam rem, sacras [illegible]
gionis officia quàm accuratissimè [illegible]
Accidit autem aliquando, vt cùm [illegible]
Dei audiret: conspicata hominem [illegible]
peregrini habitu fœci plebis immissum, [illegible]
sit eius caput ac faciem eximio quodam [illegible]
dentem, idque tanta sua cum animi [illegible]
quam inuita ac repugnans modestiæ [illegible]
eo aspectu oculos nulla ratione posset [illegible]
concione dimissa, nihil ei fuit antiquius [illegible]
ti permissu, peregrinum per idoneos [illegible]
conquisitum hospitio acciperet. qui [illegible]
percunctantibus illis, quis aut cuias [illegible]
Hierosolymam dixit, neque de se ipso [illegible]
didit: verumenimuerò sermonem [illegible]
stituens, omnes qui aderant, cælesti [illegible]

titiaque perfudit. Qua re vehementius etiam permoti, operam dedêre, vt nobilis quidam vir, ipsorum propinquus, in Italiam traiecturus, vnà cum Ignatio cõscenderet, rati, nauigiũ vtique tali vectore perire non posse; neque eos fefellit opinio: siquidem alia nauis, cùm eodem fere tempore vela fecisset, non longè à portu vi tempestatis absorpta est; at verò qua Ignatius vehebatur, celerrimo cursu Caietam incolumis tenuit. post reuersionem verò, dũ Barcinone, vt initio dictum est, Grammaticæ rudimentis operam dat, res accidit ad viri sanctitatem illustrandam haud leuis momenti. In parœcia beatæ MARIAE, cui à Mari cognomen est, ad plateam Lullianam, Lyssani duo fratres de patrimonio diutius litigauerant. Ac deniq; à iudicibus lata sententia, is qui caussa ceciderat, præ nimio dolore ad vltimam desperationem redactus, impulsu dæmonis è cubiculi trabe laqueo se suspendit: ea re cognita vicini ad tetrum illud spectaculum confluunt, mirantes hominis facinus, miserantes insaniam. Id simulatque Ignatius audiuit, confestim aduolat, pendentem ex infelici tigillo restem precidit, hominem vel cadauer potius collocari iubet in lectulo. deinde seorsum nixus genibus pro salute ipsius Deum orare non sine lacrymis institit. Res mira. deprecante Ignatio, cunctis qui aderant in lectulum obuersis, & exspectatione suspensis; miser ille repente sustulit oculos, vocisque vsum eatenus dũtaxat recepit, quoad vocato celeriter in id sacerdoti peccata ritè cõfessus, ac eorum expiatus, animam è Tartari faucibus ereptam Domino reddidit. cuius rei fama totam vrbem, finesque eos magna cum omnium admiratione peruasit; & sunt hodie, qui meminerint: à quibus ego id ipsum Barcinone diligenter quæsiui. Ac multo post, Romæ, constituta iam Societate aliud non minus mirũ Ignatio contigit. Cũ Alexãdro Petronio, cuius ante meminim⁹, medico & philosopho insigni, magnum vsum amicitiæq; contraxerat. Ad eum ægrotum aliquando vicissim ipse, visendi caussa cùm adijsset, quamq̃ alieno tum tempore, tamen pro familiaritate à domesticis introdu-

ctus, occlusis fenestris in lectulo quiescentem inueni
ex tenebris ratus hominem sopori sese dedisse, suspe
vestigio tacitus adrepens, puluino sensim affectat. ac
hilominus Alexāder è somno excitatus, & repente
citatem vxorē inclamans: Quis nouus hic splendor
tanta, inquit, lux cubiculum complet? At illa simpli
id quod erat, vnum Ignatium introisse respondit. Tu
Alexander, homo grauis & prudens, non dubitan
mento viri sanctitatem interpretatus, ex eo die Ignatii
tamquam humano fastigio celsiorem, magis
suspexit: totamque deinde rem ipse mihi
posuit. Parisijs, Michael quidam Hispanus, quem
deinde falsæ criminationis ministrū in Patres
ximus, impatienter ferens patronum suum
Xauerium è medio honorum cursu ad
tatis Christianæ traductum fuisse, ira per
vtpote eius rei auctorem, interficere om
cumque in hospitium ipsius vltrò inuasisse
gladio scalas furibundus ascenderet, diuina
ce perterritus: Quò tendis infelix? retulit
rem conscientia victus postmodū ipse
no à virginis partu M. D. LIV. Rodulphi
lis opera, Societatis collegium ad Laurentum
stitutum est; acciditque, vt domus nostri
attributa, lemurū terroribus, & faunorū
dum esset infesta. cumque, noctu præsentis
modò illi detractis è cubiculi stragulis,
dā cachinno excitati per cæcas tenebras
eam pestem auertendam multa nequicquā
nique per epistolam ad sacrificia & preces
quā ad sacram anchoram cōmuni consensu
Ille re cognita, Deū attentè precatus, rescripsit
no essent animo, Diuino præsidio freti (quod
cerat ipse non semel) dæmonū terriculamenta
cerent. Mirum dictu, recitatis litteris, omnes
ea molestia spectrisque non modò in præsens
iam in posterum liberati sunt. Cùm Ignatio
corpus exequiarum caussa iaceret in feretro,

quædam Romana, filiam strumis iamdiu laborantem, quam arte nulla medici sanare valuerant, ad osculandas mortui manus admouere vehementer optabat, certam ex eo contactu, filiæ valetudinem sibi pollicita: sed cùm præ turba, impetu sæpe capto puella numquam ad feretrum accedere potuisset, denique mater, quippe quam filiæ caritas valentiorem audaciorem q; reddebat, non ante destitit, quàm ex Ignatij vestimentis frustulũ adepta est. id frustulum virginis collo simul atque alligatum; velut præsenti numinis ope morbus enanuit: cuius miraculi rumor cunctis, vt par est, admirantibus longè lateq; manauit. Ac ne prophetiæ quidem insigni donocaruisse putandus Ignatius est, siquidem aliqua partim abdita aperuit; partim longè à cõspectu remota mõstrauit; partim etiam multo post futura, sine vllo errore prædixit. In ijs Barcinone Ignatium maximè coluêre, ac precipuum ex eius consuetudine & monitis fructum vtilitatemq; cepêre, vidua quædam fuit nomine Agnes, e Faschala familia. hæc cùm cætera caritate Ignatium adiuuit, eiusque sustentauit inopiam, tum Parisios proficiscentem, ad vsque templum S. Andreæ tria millia ab vrbe passuum, officij caussa prosecuta est vnà cum Ioãnitio, optima spe summæ virtutis ac pietatis adolescẽtulo. Hunc in digressu cùm oscularetur Ignatius, eique præcepta in reliquam vitam paterna daret: Cur, inquit hic, cum alij abs te exculti, tuisque monitis incitati, vel CHRISTI consilia sint sequuti, vel certè in virtute magnos progressus effecerint, me vnum, parens optime, rudem informemque destituis? quid misero mihi tibi absente futurum est? Atqui bono animo esto fili, respondit Ignatius, nequaquam tibi deerit exercendæ patientiæ, deque DEO bene merendi materies. namque vbi adoleueris, vxorem duces, multisque incommodis afflictaberis, quæ te solui delicijs, & in auxilijs diuino implorando torpere minimè patientur. Neque abfuit dicto fides. siquidem post aliquot annos ille cõtracto matrimonio multos suscepit liberos; cumque haud ita diues esset, debitorum fraude quibus non

exiguam pecuniæ summam crediderat, rei familiari
naufragium fecit, hodieque confecta iam ætate senex
seque familiamq; suam quotidianis laboribus ægre sus-
stentat. Eius deinde Agnetis mortem Barcinone sanctis-
simè obitam, Romæ Dei monitu præsensit Ignatius, vt
litteræ Antonij Araozij qui morienti viduæ affuerat, ni-
hil ei super illa re noui postmodum attulerint. Quidam
haud ita pridem in Societate versatus, cum in [illegible]
sibi munere tanta molestia afficeretur, vt [illegible]
pere vix posset, ac de repetendo sæculo cogitaret, Igna-
tius rem diuinitus odoratus, adolescentem [illegible]
pesta è lectulo vocari ad se iussit, alioqui [illegible]
sitatibus mirum in modum parcere solitus. [illegible]
mo valdè perturbato venisset; ficta persona [illegible]
eodem Ignatius, si quis hac vel illa tentatione [illegible]
tur, quidnam ei consilij daturus esset? [illegible]
mocinationem omnes illi obstupescenti [illegible]
nimi recessus ac latebras patefecit simul, & [illegible]
nes admirabili dexteritate sedauit. eodem [illegible]
officio erga alios quoq; multos pari perspicacitate [illegible]
functus est, qui cùm suos morbos propter [illegible]
perire non possent, vltrò ijs ipsemet ante [illegible]
genus ægritudinis, & caussas detegebat. [illegible]
& Laine comitibus, dum ex voto finem [illegible]
exspectat, cæteris item Patribus ob id ipsum [illegible]
tione dispersis, repente affertur, Simonem [illegible]
Bassani, grauissima febri correptum, in [illegible]
vitæ discrimine. quo nuntio perculsus Ignatius [illegible]
se quoque febricula teneretur, tamen illicò [illegible]
cobi Lainis qui grauius laborabat, cura [illegible]
demandata, sequente Fabro se pedes in [illegible]
que die passuum octodecim fere millia [illegible]
dem celeritate, vt præcedentem vix Faber [illegible]
set. Cumque ex itinere, de Simone solicitus [illegible]
sa paululum è semita diuertisset, supplicationem [illegible]
sensit auditas preces: atque ad Fabrum [illegible]
affirmauit, Simonem è morbo euasurum [illegible]
venit, arctè complexus hominem læta [illegible]

certam sanitatem expectare iussit. Nec sanè fruſtra: quan doquidem Simon paulo post, contra omnium opinionem priſtinæ valetudini redditus est: atque id beneficiũ hodieque secundum Deum Ignatio sese acceptum referre testatur. Haud longè à Bassani mœnibus loco edito templum cernitur beati Martyris Viti, ex quo in subiectam conuallem despectus est cum cætero cultu viridam, tum crebris aquarum è Medoaco amne deriuationibus. Id templum eo tempore tuebatur solitarius quidam, Antonius nomine, vir doctrinarum expers & idiota quidem ille, verumtamen seuerus, & grauis, & ipso totius corporis atque oris habitu venerabilis; ac proinde apud illas gentes magna virtutis & sanctitatis opinione. Is Ignatium nihil insigne præseferentem, elato supercilio (vt ipse postea fatebatur) contemnere apud se cæpit, ac paruifacere; quoad intentius aliquando supplicanti demõstrare dignatus est Dominus, qui vir & quãtus esset Ignatius, quamque multorum adiumento & saluti diuina prouidentia destinatus. ex quo suam ille temeritatem dolenter accusans, Ignatium studiosè deinceps colere atque obseruare instituit. Per eosdem fortè dies quidam ex Ignatij sociis, partim anachoritæ consuetudine, partim etiam ipsius loci amœnitate captus, ita cogitare cæpit apud se; Hem, Ignatij comites, vexatis tanto labore, tanta rerum omnium difficultate corporibus, de animorum insuper salute periclitamur. rarò, quam extulimus domo, mentem spiritumque referimus: nimium pulueris sordiumque campestri hoc opere exercitatione colligimus. ac cæteris quidem maior forsan gratiæ diuinæ fiducia, plus virium fuerit ad obuia quæque superanda: mihi verò meæ infirmitatis præclarè cõscio, nonne conducat, procul negotijs tumultibusque cælestem in terris vitam vnà cum hoc sancto eremi cultore transigere? & abiectis multiplicibus curis vni Deo vacare? Hæc apud se identidem reputanti, occurrabant ex altera parte Ignatij caritas, dulcedo sociorum, cepta communia, datæ dexteræ, & deserendi nefas. Eiusmodi cogitationum æstibus cùm aliquandiu fluctuasset; denique

nique consultandi causſa ad anachoritam ipſum adeq
constituit.sed nequaquam cessit illi res è sententia,quip
pe vixdū extra oppidū extulerat pedem, cum ei mul pe
ctrū est obiectū,armatus vir,trucibus oculis,ſtrictoq gla
dio minitans.Exterruit primò ea ſpecies hominem,dein
impetu capto cùm nihilominus pergeret ; irruit illae
furens in obuium irruere viſus. Tum verò pergens
haud dubiè terga dat, ac ſine reſpectu in oppidū ruit,
mirantibus incolis quòd tam effusè fugiente aliquem,
nemine perſequente. At ille à præcipiti curſu non
deſtitit, quàm in ipſius Ignatij diuerſorium ſeſe ci vio
na trepidatione coniecit. Cui renidens Pater (non ſplo
pe rem Deo reuelante cognorat) Siccine titubāſti mo
Modicæ fidei, quare dubitaſti? Qua ille interrogatio
& in præſentia valde compunctus, & in poſterum ne ab
inſtituto deficeret, magnopere confirmatus eſt. An
annes Codurius, è primis Patribus vnus, è gra morbo
in vltimū vitæ periculum eſſet adductus : ad animam
pro ſocij ſalute faciendam Ignatius ędem ſanctiſſimæ
Monte aureo petijt: cuius & loci, & Apoſtoli, vnius di
ximus, præcipua quadā religione tenebatur. cùm is te
dium fere peruenisſet pontem Ianiculenſem, qui hodie
pons hodie dicitur; ſublatis intentiſque repente ocu
oculis, retulit pedem attonito ſimilis; ac deinde conuer
ſus ad comitem (is erat Baptiſta Viola Parmenſis) ex eo
hæc ipſa cognoui) Dominum redeamus, inquit. Co
rius noſter migrauit è corpore. Creditus eſt ignarus
illo ſtupore, & ſyderum intuitu, & repentina reuertione
vt olim Hozij, ſic tum Coduriį animam vidiſſe ex
intrantem : licet iuſtis fortaſsè de cauſſis de hoc ceſſa
rit, quòd iuſtas item ob cauſſas de illo non renuntia
& id ipſum alius aſpexiſſe ferebatur, & ex horum
tione compertum eſt, eo ipſo temporis momento
durium exſpiraſſe: & alioqui non fuit, cur annalibus
ri cognito exceſſu, domum extemplò reuertatur, ut
ad piaculare ſacrum eius cauſa de more faciendum,
ctà pergere omitteret. Id autem accidit anno post Vir
ginis partum M. D. XLI, quarto Kalend. Octo

bris. Eodem fere loco deinde quiddam aliud accidit non absimile. Cùm Stephanus Baroelius Nouocomensis, qui viuit adhuc, periculoso morbo implicitus teneretur, & cunctis de illius vita solicitis, Ignatius pro viri valetudine in eadem illa quam diximus æde sancti Petri in Monte aureo perlitasset, in reditu comitem læto vultu compellans (is fuit Petrus Ribadeneria Toletanus, qui hæc ipsa mandauit litteris) non moriturum ex eo quidem morbo Stephanum constanter asseuerauit, nec vana fuit prædictio: siquidem haud ita multo post, ægrotus non sine magna omnium admiratione conualuit. Cùm Patauij nostris ad gymnasium & reliqua Societatis munera, sanctæ Mariæ Magdalenæ templum, & eius templi vectigalia tribuisset Andreas Lipomanus egregia pietate vir, cuius mentionem antea fecimus; de adeũda loci possessione graue certamẽ à nobilissimis viris iniectum est. Venetijs tum Laines & Salmeron Societatis caussam agebant. ij ad rem perficiendam omni conatu nequicquam adhibito, cùm aduersariorum potentia valde premerentur, ac pæne ab incepto desistere decreuissent; postremò (quod vnum reliquum videbatur esse perfugium) per litteras totam rem Ignatio commendant. Ille, cùm quinta circiter feria litteras accepisset, postridie (qui dies erat natalis Deiparæ Virginis) re diuina peracta, respondit CHRISTI caussam ne desererent; eodẽ adiuuante, voti compotes fore, nec vana fuêre promissa: quippe, re in Senatu diu multumq; agitata, denique possessio nostris adiudicata est cunctis fermè suffragijs: atque à peritis rerum æstimatoribus non leue miraculum est habitum, in eiusmodi ciuitate, à duobus ignotis & peregrinis hominibus, clarissimorum ciuium opes & gratiam superatam fuisse. Paulo IIII. Pontifice maximo, cùm inter bellicos tumultus vir quidam princeps, qui nuper est mortuus, Collegij Germanici tutelam, ac patrocinium, oneris & impendij grauitate defatigatus abijcere cogitaret, idemq; auctor esset Ignatio, vt, ne in re iam desperata ac pæne collapsa, diutius operam & oleum perderet; sanè

forti-

fortiter Ignatius illi respondit; Faceret ipse quod vellet: se quidem, quoad viueret, eam procurationem numquam esse depositurum. neque verò dubitare se, quin tam præclarè inchoatum opus diuina prouidentia conseruatura esset; ac datura aliquando Pastorem, qui non modò necessarijs, verùm etiam copiosis ad victum cultumque vectigalibus id Collegium instrueret. Per eadem fere tempora, vir quidam pecuniosus, templi nostri miseratus angustias, ędem nobis ædificare vidit laxiorem. sed cùm is descriptionem quandam suam sequeretur, cum dignitate quidem illam & elegantia, verùm tamen ad religionis nostræ vsus parum idoneam, Ignatius piam viri voluntatem vtique accepit, egitque, vt debuit gratias: rem verò ipsam animo fidenti intentè quòd sibi compertum esse diceret, non defuturum olim, qui templum nostris muneribus accomodatum exstrueret. Quarum duarum præsensionum alterum sinegorij XIII. Pontificis maximi summa, vt dictum est, pietas atque benignitas; alteram Alexandri Farnesij Cardinalis amplissimi eximia religio, & regia plane magnificentia comprobauit. Alia item de Ignatio mirabilia narrantur: quæ quia mihi haud satis explorata sunt, necesse non habui adscribere. præsertim quòd clarorum hominum sanctitas, non tam signis neque miraculis, quàm caritate in Deum, & vitæ innocentia continetur.

Eiusdem forma, & statura corporis.

Cap. XV.

STATVRA fuit modica, & grato & pleno dignitatis aspectu; colore inter album & aquilum; exporrecta lataque fronte; viuacibus oculis; oblongo & incuruo naso, quam vel in primis certam prudentiæ notam metoposcopi existimant. claudicauit nonnihil è vulnere olim in propugnatione Pompelonensis arcis accepto, sed citra vllam deformitatem; vt nemo fere nisi curiosus animaduerteret. Effigies circumfertur illius, non admodum ad viuum, vt familiares affirmãt; siquidem ex mortui demum facie, gypso imaginem expressêre plastæ, quoniam ipse, dum viueret, neque pingi se, neque fingi permisit, omnibus in rebus humanę gloriæ contemptor egregius; ac dignus profectò, cuius vitæ sanctimoniam præstantissimasque virtutes, pia posteritas, tanti parentis memor, in omne tempus imitetur & celebret.

FINIS.

EPISTOLARVM INDEX.

ARIAE Sanctij.
Balthasaris Gagi.
Cangoximanorum Regis.
Consalui Fernandi.
Cosmi Turriani.
Eduardi Syluij.
Francisci Capralis.
Francisci Henrici.
Francisci Xauerij.
Gasparis Vilelæ.
Io. Baptistæ Montani Ferrariensis.
Joannis Fernandi.
Laurentij Iaponij.
Ludouici Almeidæ.
Ludouici Froij. 129. 146. 189. 200. 205. 211. 238. 248.
Melchioris Nonnij.
Organtini Brixiensis.
Pauli Iaponij.
Petri Diazij.
Regis Cangoximani.
Societatis IESV de Consalui Syluerie obitu
Taquæ Regis Firandi.

IN EASDEM RERVM MEMORABILIVM INDEX.

ACENORVM classis 122.
Aedes elegantissimæ 177.207.
Aegrotus pia prece sanatur 65
Agni Cælestis cereas imagines, & alia id genus quantopere expetant Iaponij Christiani 146.
Ainan insula, & gentis mores 121. & seq.
Aloysij Lusitanicæ classis præfecti cædes 266.
Amagusæ acta per Franciscum Capralem & socios 228.
Amangutij cõuersiones insignes 24. Vrbs vastatur 45.
Amida, & Xaca Iaponiorum Dij 47.190. & seq. 202.207.209. & seq.
Andreæ Fernandi Christiana fortitudo 220.
Ancillæ Iaponiæ Christianæ martyrium. 66.
Antonius Caiadus Lusitanus 79. Eius officia in Consaluum Sylueirum 83.
Antonius Dionysius à Mahometanis capitur 226.
Aqua salita saucijs remedium vbi 193.
Aquita vrbs ibid.
Aquæ lustralis, seu benedictæ miracula 65.149.
Ariæ Sanctij acta 187. & seq.
Arx munitissima Hexandoni proceris 103.

B.

BAlthasaris Gagi res gestæ 38. & seq. Eiusdem nauigatio, & pericula 224. Capitur à Mahometanis ibid. Sclopus in eum intentus flammam non concipit 225.
Baptismatis miracula 5.79.
Barptolemæi Regis laudes 131. Conuersio ad Christũ 134. Epulum insigne 132. Victoria de coniuratis 133. Baptismus 135. In militum catechismo sedulitas, in bello insignia ibid. In Cosmũ Turrianũ reuerentia 166. Christiana humilitas 186. Victorię Crucis beneficio partæ 166.

Bibli-

Bibliotheca versatilis 208.
Bonzij, seu Iaponiorum sacerdotes 193. Eorum calumniæ & odia in Christi famulos 46.55. & seq. ritus & leges 190. & seq. Imposturę 191.193. Sagina & vindemiæ 196. & seq. Cœnobia 207. Conuersiones ad Christum 26.27.62.
Boum specie dæmon à Iaponijs colitur 47.
Brachmanarum in Christi seruos humanitas 222. 224.
Bungi Rex Christianam rē enixè adiuuat 50.160.186 187. Eiusdem ad Lusitaniæ Regem munera 125.
Bungēsium Neophytorum in fide constantia 57.
Bungensium Ecclesia omnium in Iapone maxima. 68.
Bungensium illustre pietatis exemplum 69. in Bungo res patrum gestæ 29. 30. & seq.

C.

CAcubau impostor apud Iaponios 115.
Cæremoniæ Ecclesiasticæ quàm efficaces 97. 149.
Cangoximæ acta per Almeidam 105. & seq.
Cangoximani Regis de patribus iudicium [illegible] & seq.
Candidus & Cinereus [illegible] res funesti [illegible]
Canon Amidæ filius, [illegible] rum effigies [illegible]
Catechismi vtilitas [illegible]
Cegandonus Barptolemæi Regis pater [illegible]
Chia pulueris vsus in [illegible] Iaponiorum [illegible]
Christiani facti in [illegible] Barptolemæi Regis [illegible] & seq.
Christianorum [illegible] tuendis ardor [illegible] pauperes [illegible] Insigne [illegible] plum 131. De [illegible] bus victoria [illegible] miserabilis [illegible] coxiura [illegible]
Christiani cuiusdam [illegible] di ratio [illegible]
Christianorum [illegible] lia facta [illegible]
Cochinoci acta per [illegible] sarem Lupum [illegible]
Coia frequens [illegible] Cœnobij locus [illegible]
Combendaxis [illegible] postor [illegible]
Concionatores [illegible] partes, & [illegible] seq.
Conciones [illegible] 209. & seq.

Confessarij partes, & cautiones 12. & seq.
Confessionis, & communionis quam frequens vsus apud Iaponios Christianos 6.
Coniuratio in Barptolemæum Regē 132. & se. in Cubum Meacensem 212.
Constantini Catechistæ Iaponij laudes 253.
Consuetudinis quotidianæ præcepta 14. & seq.
Consalui Sylueriæ expeditio 77. & seq. Nex propter Christum 84.
Corniculum quibusnā hominibus è capite extuberat 191.
Cosmi Turriani acta 23. & seq. 53 & seq. 97. & seq. 109. & seq. 129. & seq. 158. 163. 165.
Crucis admirandæ virtutes 7. 56. 65.
Cubi Meacensis ædes elegantissimæ 207. Horti cultissimi ibid. Cædes à coniuratis 213.

D.

DAEMONVM impostura apud Iaponios 47. 191. & seq. Horribili figura pinguntur 203.
Dalondonus cum Mioxindono in Cubum conspirat 212.
Damiani Iaponij laudes 109.
Darij Tacaiamæ Fidani acta 234.
Didacus Andradius vnà cū Ignatio Azebedio interficitur 262.

E.

EDuardi Syluij laudes 162. & seq.
Epistolæ Meacensium neophytorum ad Bungenses 68.
Examen conscientiæ quā accuratè exercendum 9.
Exorcismi virtus 31.

F.

FAcata vrbs, & res in ea gestæ 37. 57. 70. 232. & se.
Facatēsium neophytorum pietas 57. & seq. duo sanati diuinitus 70.
Facatensis præfectus patrū immunitati cauet 110. vrbs incenditur 232.
Facusangis Academia nobilis vastatur à Nubunanga 256.
Firandi patrum acta, & labores 42. & seq. Christianorum ardor 44.
Frāciſci Xauerij labores, & patientia 7. & seq. 54. animi magnitudo ibid. Flagelli, & libelli neophytis ab eo relicti admiranda efficacitas 104. Eiusdem

præceptiones de vinea Domini excolenda 9.& seq. in Iaponē appulsus & itineris pericula 17.& seq. à Rege Xaxumano honorifice excipitur 20.
Frenoiamæ cœnobiorum euersio 246.
Funaij res gestæ 36.& seq.
Fundi acta 231.
Fundanus Dynasta ibid.
Funera Meacensium 194.
Funus primum Christiano ritu peractum 33.

G.

GASPAR Vilela Cosmo Turriano comes adiungitur 38. eiusdem peregrinatio Cutamensis 41. Meacensis 55.& seq.59.& seq.97. Sacaiana 86. Ecclesiæ ab eodem institutæ 154. apud Meacensem Regem gratia 157.
Gotondoni & aliorum coniuratio in Barptolemæum Regem 133.
Grana benedicta & alia id genus quantopere à Christianis in Iaponia expetātur 131.& seq.146.

H.

HEctoris optimi viri nex 254.
Hexādoni Dynastæ, & vxoris eius pietas 104.107.
Hiu insula, & ibi [illegible] acta [illegible]
Horti cultissimi, & [illegible] simi [illegible]

I

IAcobi Soriæ [illegible] piratæ [illegible] & seq.
Ianambuxi [illegible] cta 191. quam [illegible] tentur [illegible]
Iaponiorum [illegible] resque 7.& [illegible] 198.210.& [illegible] & seq.116. [illegible] tia 44.202. [illegible] cursus 200. [illegible] & curiositas [illegible]
Iaponios iuuenes [illegible] patribus [illegible]
Iaponem & Sinæ [illegible] lij caussa [illegible] modo affectus [illegible] teat [illegible]
Idolum Denichi [illegible]
Ienxuanorum [illegible] reæ persimilis [illegible] stianæ religionis [illegible] 175.
Ignatij Azebedi [illegible] rum felix [illegible] 263.
Indulgentias [illegible] stianos ritus [illegible] tur Bonzij [illegible]
Infantis trimi [illegible] animam agentis [illegible] admirabile [illegible]

Inhambanis rex vnà cũ proceribus à Consaluo Sylueria baptizatur 78.
Ioannis Baptistæ Montani acta 142. & seq.
Ioannis Fernandi agendi ratio 96. Labores 129. 132. Lexicon Iaponicè & Lusitanicè 148.
Ioannis Cadauilij Caluiniani piratæ immanitas 266.
Ioannis Naëtondoni Tambæ reguli Christiani laudes 251.
Iobelcum ad felicem Concilij Tridentini euentum 211.
Iquendæ regno Euangeliũ inferrur 256.
Iquenda Sangadonus Christianorum parens: & in eum coniuratio patefacta 255.
Iquicuqui acta per Ludouicum Almeidam 73. & seq. Iræ per eundem 74.

L.

LAVRENTIVS Iaponius Imori quinque millia hominum baptismo lustrat 156.
Luci & nefaria sacra Iaponiorum 90. & seq. 188.
Ludouici Almeidæ peregrinationes, & acta 68. & sc. 102. Vocoxiuræ 136. & seq. Ximabaræ, & Cochinoci 138 Meaci 161. & seq 163. & seq.
Ludouici Froij acta 129. & seq. 146. & seq Peregrinatio Meacensis 165. & seq.

M.

MAgistratus in concionibus nunquam apertè constringendi 14.
Malabares piratæ patribus infensi 221.
Manomotapæ regi beatissima Virgo per quietẽ apparet 81. idem baptismo expiatur cum trecentis proceribus ibid. Consentit in Consalui necẽ 82. facti cum pœnitet 84.
Manuum impositio apud Iaponios 215.
Maristhenis delubrum Iaponiorum 135.
Martyrium Francisci Lupij & sociorum duorũ 216. & seq. Molucensium neophytorum 219. Ancillæ Iaponiæ 66.
Meacum totius Iaponis caput 56. Ibidem acta Gasparis Vilelæ 59. 60. & seq. eadem vibs vastatur 114. à Rege recipitur ibid. Eius in Patres humanitas 175. & seq.

Meaci superioris excidium 245.
Meacēsium Christianorum pietas 115.206.& seq.
Medicus Sacaianus ad Societatem adiungitur 185.
Iussus filio cedit omni patrimonio ibid.
Melchioris Nonnij nauigatio in Iaponē 51.& seq. in Indiam renauigat 55.
Minguames Mosambican⁹ Manomotapæ regem in Consaluum incitat 82. Idem fuga sibi cōsulit 84.
Mioxindonus Cubū è medio tollit 213.
Mirozu impostor 192.
Miracula 34.41.46.& seq.
Molucis in insulis assidua patrum discrimina 218. & seq.
Molucēsium Neophytorū in fide constantia & labores 219.& seq.
Monicæ virginis amor in cœlestem sponsum 170. & seq.184.& se.

N.

NAra vrbs 176.
Naræ arcis ædes elegantissimæ 177.
Neophytorum pietas 106. 156. 166. 167. & seq.175. & seq.
Neophyti Ximabarani constantes in fide 188.
Neophyti Molucenses propter Christum inter... 219.& se...
Neugoriorū ...
Nichioxinus ...
Euangelij ...
Nubunanga ...
doni patri...
eiusdem ad ...
res contra ...
stæ
Nubunanga ...
co parci...
nos 245. ...
sectarum ...
seq. Quo...
bat titulo...

O

OEconom...
ægrot...
bus
Organtini ...
Sangæ

P

PAradisus ...
214.
Passionis Do...
tione qua...
antur Neo...
seq.
Paulus Iapo...
mes Cang...
sticos con...
stum
Pauli alterius ...
stantis vir...
Pileolus tri...
195.

Puerulus enixè baptismum petit, parentes & propinquos ad Christum adducit 64.
Pueri cuiusdã Sacaiani laudes egregiæ 110. & seq.

R.

Ramiri, & Alcaræ socio rum, naufragium, & mors 216.
Ratio agendi cum proximis 13.14. & seq.
Regina Cæli Regi Manomotapæ per quietem assistit 81.
Reliquias amoris quasnam appellẽt Christiani? 146.
Rex Amangutij interficitur 45.
Rex Cangoximæ, vide littera C.
Rex Firandi, vide littera F.
Rex Manomotapæ baptismo iustratur 81. In Consilui Syluerię necem cõsentit 82. & se. Facti eum pœnitet 84.
Rex Meaci, vide Meacum.
Rex Vocoxiuræ, vide littera V.

S.

Sacaium vrbs libera 113. & seq.
Sacij nobilis viri pietas 169.
Sacræ Mioxindoni officia a patres 215.
Sacræ Firandensis Regis, itemque vxoris eius laudes 100. & seq.
Sebastianus Lupius ab hæretico seruatur 271.
Sectæ Iaponiorum 61. & se. 63. & seq.
Sigillorũ duo millia in tergo Xacæ 203.
Sinas & Iaponem petentes quomodo animatos esse oporteat 218. 227.
Societatis Iesu domicilia apud Iaponios 48.
Socij varie vexantur 45. & seq. Eorum acta in Bungo 96. & seq. Meaco vrbe capta in exsilium abeunt 215. Eorum in ora Comorinẽsi pericula 219 & seq. In eosdem officia Brachmanarum 222.
Stellio præses doctrinarum 264. eius templum ibid.

T.

Tacaxumani precãdistudio mirè tenẽtur 71. & seq.
Taqueni scelera & exitialis exitus 247.
Taqua Nombo Firãdi Rex 35.
Tectorij nitidissimi species 177.
Templa inanium Deorum magnificentissima 178. 208. & seq.
Templorum tria millia octingenta ab vno Rege ædi-

ædificata 244.
Templum inferorum regi dicatum, quale 208.
Tonus Amagusanus Caprali fauet 228. baptismo lustratur 229. & seq.
Toni filij adoptiui pietas 230.
Tonus Ximabaranus petit Euangelium 130. & seq. ad Christum aggregatur 188. ipsius pietas ibid.
Typhonis venti vis 217.
Tyrones in religione quomodo tractandi, ac probandi 11.

V.

VAletudinarium à patribus institutum 42.
Vatandoni dynastæ Catechumeni mirum Christianæ rei studium 234. & seq. in prælio circumuentus occiditur 243.
Vetulæ nonagenariæ mira conuersio 151.
Vincentij pueruli sensus a-

moris in Christum
Vo seu Dan
Vocoxiuntus rex Ka
lium effugit
Vxor in fidei
maritum
lit

X.

XAcæ signum
umbra
versatilis
Xamixinodon
doni iudicium
155. & seq.
Xichiensis
deserto;
Ximabaræ
Christian
xinguē rex
ziorum
xuicaidoni
acta
xixiensium
tas

Z.

ZACANA
nus

Indicis in epistolas Finis.

IN IGNATII VI-
TAM CAPITVM INDEX.

Libri Primi.

ORTVS Ignatij, & educatio. Cap. I. 276
Conuersio eius ad Christum. Cap. II. 278
Ad Montemserratum religionis causſa proficiſcitur. Cap. III. 284
Acta eius in Monteserrato. Cap. IV. 288.
Ardores eiuſdem in ſtudio pœnitentiæ. Cap. V. 290.
Moleſtiæ ſcrupulorum, & tentationum eiuſdem. Cap. VI. 292
Ignatij profectus in ſpiritu. Cap VII. 296.
De ſtudio collato ad proximos adiuuandos. Cap. VIII. 299.
Egraui morbo periclitatur. Cap. IX. 301.
De inanis gloriæ vitio ſuperato. Cap. X. 202.
De profectione Hieroſolymitana. Cap. XI. 303.
Nauigat in Italiam. Cap. XII. 304.
Nauigat in Palæſtinam. Cap. XIII. 308.
Palæſtinæ loca ſancta perluſtrat. Cap. XIV. 310.
In Hiſpaniam redit. Cap. XV. 313.
Barcinone ad ſtudia litterarum aggreditur. Cap. XVI. 317.
Eiuſdem commoratio Complutenſis, Cap. XVII. 321.
Lutetiam profeiſcitur. Cap. XVIII. 330.
Extremæ inopiæ incommoda ſuperat. Cap. XIX. 332.
Variè propter CHRISTVM exercetur. Cap. XX. 354.
De ſocijs ad Ignatium adiunctis. Cap. XXI. 338.

Libri Secundi.

AEGER Hiſpaniam repetit. Cap. I.
Venetias ingenti labore contendit. Cap. II. 344.
Venetias ad Ignatium ſocij veniunt. Cap. III. 348.
Sacris initiatur Ignatius: & de rebus ab eodem, & ſocijs in Veneta ditione geſtis. Cap. IV. 351.
Ignatio Romam appropinquanti CHRISTVS apparet: & 355.

vnde Societas IESV nomen inditum fuerit. Cap. [illegible]
Ignatius Romæ Christianæ rei dat operam: in Castris [illegible]
mam Hozij cælum intrantem videt. Cap. VI.
Romam Patres vniuersi conueniunt: veterem [illegible]
morem, & frequentem vsum Confessionis, & [illegible]
restituunt. Cap. VII.
Falsis criminibus circumuenitur Ignatius, & [illegible]
VIII.
Ignatius & cæteri Patres de constituenda Societate [illegible]
Cap. IX.
Patres in varia loca Pontificis iussu discedunt. [illegible]
Ignatius plebi fame periclitanti succurrit. Cap. [illegible]
Confirmatur à Pontifice maximo Societas. Cap. [illegible]
Præpositus Generalis creatur Ignatius. Cap. [illegible]
Generalis Ignatius denuo Catechistæ munere [illegible]
XIV.
Societas augetur, distribuuntur prouinciæ. Cap. [illegible]
Variæ in Ignatium tempestates excitantur. Cap. [illegible]
Regimen fœminarum à Societate depellit Ignatius [illegible]

Honoribus in Societatem nostram Ignatius [illegible]
XVIII.
Confirmatur à Iulio III. Societas. Cap. XIX.
Magistratu sese abdicare conatur Ignatius. Cap. [illegible]
Societati in Hispania valdè laboranti succurrit. [illegible]
De Iulij III. obitu, & de Marcelli II. in Ignatium [illegible]
beneuolentia. Cap. XXII.
Ignatij obitus. Cap. XXIII.

Libri Tertij.

De orandi assiduitate, & studio pietatis. Cap. [illegible]
Quod eius fuerit de perfectione iudicium. Cap. [illegible]
De caritate ipsius in Deum. Cap. III.
De caritate in proximos. Cap. IV.
Mansuetudo eiusdem & comitas. Cap. V.
Grauitas eiusdem, & in custodia disciplinæ [illegible]
VI.

Eiusdem animi submissio, & quid de Virtute obedientiæ senserit. Cap. VII. 427.
Paupertas eius, & castimonia. Cap. VIII. 431.
Aequitas animi, & constantia eiusdem. Cap. IX. 432.
Eiusdem ratio gubernandi. Cap. X. 439.
Eiusdem ratio proximos adiuuandi. Cap. XI. 445.
Vita eius quotidiana, & domestica. Cap. XII. 447.
Pietatis opera publicè per eum instituta. Cap. XIII. 449.
Quædam de Ignatio mira. Cap. XIV. 452.
Eiusdem forma, & statura corporis. Cap. XV. 461.

IN EANDEM RERVM MEMORABILIVM INDEX.

ABDICARE sese magistratu conatur Ignatius. 402.
Abstinentia & sobrietas eiusdem. 291. 293.
Accusatoribus qua obserua tione aures præbere consueuerit Ignatius, 443.
Adrianus VI. Pont. Max. 305.
Aegrotorum curandorum lex. 449.
Aenobarbus Archipirata. 348.
Agni cælestis cærea effigies. 413.
Alexandri Cardin. Farnesij pietas, & magnificentia. 387. 460.
Alexander Petronius medicæ artis laude præstantissimus. 458. & seq.
Alfonsus Fonseca, Toletanus Archiepiscopus. 325.
Alfonsus Salmeron Toletan⁹, Ignatij socius, 341.
ad mõtem Celsum secedit. 356.
Ambitio & auaritia, duæ pernicioſissimę mortaliũ pestes. 403.
Andreas Foxius, cognomẽto Asparotus. 278.
Andreas Gritus, Venetorũ Dux. 308.
Andreas Lipomanus, vir pietate & genere nobilis. 421. 459.
Animorum curatio difficilis. 299.
Antonius Araozius Hispa-

niæ pręponitur 389. eius litteræ 456.
Apostolorũ limina, & pręcipuæ religiõis tẽpla nostri Romæ obeunt 354.
Arbensis Epis. Ignatium ad sacerdotium euehit 355.
Ardebalus Ignatij præceptor. 319.
Artiaga se ad Ignatij institutum aggregat 320. eius mors. 347.

B.

BAiona, olim Aquæ Augustæ. 345.
Baptista Viola Parmen. 458.
Barcinone studia litterarũ Ignatius aggreditur 317. 417. 452.
Barptolemæus Guidicionius Card. 381.
Bassanum, oppidum agri Patauini 356.
Bellum inter Gallos, & Hispanos 279. inter Venetos & Turcas 356. inter Paulum IV. & Regem Philippum 407. & seq.
Benedictus Conuersinus, vrbis Romanę gubernator 368.
Bernardina quædam Romana, filiam admotam Ignatij defuncti feretro sanat 454. & seq.
Bernardinus Maffei⁹ Card. 396.
Bertramus Loiola 276.
Bisinianum oppidum [illegible]
Bononiam Ignatius peruenit [illegible]
Bononiam veniunt Xauerius, & Bobadilla [illegible]
Brixiam mittitur Claudius Iaius. [illegible]

C.

CAllistus se ad Ignatij [illegible] ctum aggregat [illegible]
Carcerem in Societatem [illegible] duci nunquam [illegible] Ignatius. [illegible]
Caritas Ignatij in Deũ [illegible] & seq. in proximos. [illegible]
Castitatis laudes [illegible] Ignatius [illegible] & seq.
Castitatis virtutem in Societate magno [illegible] diri voluit Ignatius [illegible]
Catechesi Christianæ [illegible] ram dat Ignatius [illegible]
Catechumenos [illegible] rãte Ignatio [illegible]
Cazeres Segouiensis Ignatij socius. 320. [illegible] uertitur. [illegible]
Christus tentationem [illegible] stissimus arbiter. [illegible]
Christi patientiæ [illegible] Ignatius. [illegible]
Circus Flaminius [illegible]
Claudius Iaius [illegible] Ignatij socius [illegible] secedit 356. [illegible] 375. Tergestinorum [illegible] copatũ reijcit [illegible]
Collegium Mons [illegible]

risijs 331. (333.
Collegiũ S. Barbarę Parisijs
Collegium Hispanicæ nationis Bononiæ 349.
Collegium Germanicũ Romæ 451. 459. & seq.
Collegiũ Lauretanũ 414.
Cõpluti artiũ curriculum init Ignatius 321.
Concionãtur Patauij Codurius, Hoziusq; : Ferrariæ Roterigius & Iaius: Bononiæ Xauerius, & Bobadilla: Senis Paschasius, & Salmeron 359. Vicetię Ignatius, Faber, & Laines 357.
Cõcordia nihil valẽtius ad res arduas moliendas 373.
Confessio totius anteactæ vitæ Ignatij 288. iterũ iterumque ab eodẽ repetitur 294. quotidianæ cuiusli-bet omissionis 411.
Confessio generalis P. Fabri 339. & aliorum socio rum Ignatij 341.
Confessionis frequens vsus ab Ignatio & socijs Romæ restitutus 364. & seq. commendatur ab Ignatio Barcinone 417.
Crucẽ pauci ex animo amplexantur 346.

D.

DAEmon Ignatium ab incepto reuocare co natur 292. Ignatio difficultates repræsentat ibid. &c.
Ignatium à litterarũ studia remouere nititur 319.
Detractiones & susurri animos disiungunt 385.
Didacus Guias Cantaber 349.
Didacus Lassus Ferdinandi Regis orator 396.
Dignitatis gradus perfectos viros requirũt 397. à Societatis institutovalde alieni ibid.
Discretio spirituum, cõsummatæ sapientiæ virtus 282. & seq.
Doctrinæ Christianæ præceptis plebem imbuit Ignatius. 320. 346. 349. 364. 379.
Doctrinã Christianã profes si tradere debent 374.
Dominicani fratres Salmãticæ Ignatij doctrinam expendunt 326.
Domus professæ egestati Romæ mirabiliter subue nitur 433. 437. & seq.

E.

ECclesia primitiua Ignatij quæ 360.
Ecclesia Rom. princeps magistraque orbis terrarum 364.
Eleemosyna Ignatij in pau peres 314.
Eleemosynis vndiq; cõqui-

ſitis alios ſubleuat Ignatius. 321.
Eliſabetha Roſella Ignatiū victu benignè alit 318. pecunia eundem iuuat. 349. Romam venit. 392.
Emēdicat victum Ignatius Compluti. 321. Guipuzcoæ. 345. & ſocij Romæ. 355. 364.
Eraſmi libros abijcit Ignatius, & in Societate legi vetat. 319. & ſeq.
Euchariſtiam octauo quoq; die ſumit Ignatius. 331. idem quotidie. 360.
Euchariſtiæ frequens vſus Romæ ab Ignatio, & ſocijs reſtitutus. 364. commēdatur ab Ignatio Barcinone. 417.
Examen cōſcientię bis quotidie habetur ab Ignatio. 331. item in ſingulas horas. 441. 447. & ſeq.
Examen conſcientiæ P. Fabri. 339.
Exemplo vitæ ac morum nihil efficacius ad animos permouendos. 398.
Exercitiorum ſpiritualium liber ab Ignatio cōſcriptus. 283. à Rom. Pontifice comprobatus 300. Salmāticæ examinatur. 328. à ſacro Inquiſitore Pariſijs receptus. 335. item in Hiſpania. 435.
Exercitijs ſpiritualibus perpolitur Fabri. [illegible] Xauerius. 340. & [illegible] Ignatij. 341. item [illegible] Venetijs. 349. & [illegible] 362. Nouitij [illegible]

F.

FEminarū regimen [illegible] cietate depe[illegible]
Feminarum con[illegible] riculoſa.
Ferdinādus Rex [illegible]
Ferrariā venit Ig[illegible] Roderigius & [illegible]
Fiduciæ diuinæ [illegible] natius. 303. & [illegible] 348.
ad Foſſam Cl[illegible] natius peruen[illegible]
Franciſcanæ famil[illegible] Hieroſolymis [illegible]
Franciſcus Borg[illegible] ſium dux, Soc[illegible] dicit.
Franciſcus Mend[illegible]
Franciſcus Michael[illegible] bis præfectus.
Franciſcus Strata Ig[illegible] adiungit. 363. [illegible]
Franciſcus Xauer[illegible] ber Ignatij ſoci[illegible] 353. primus in [illegible] terras Euange[illegible] lit. 340. Bono[illegible] ficiſcitur. 359. ad [illegible] Celſum ſecedi[illegible] Luſitaniā tendit [illegible]

Indiam mittitur. 377. & seq. Indiæ Prouincialis 389. in Sinarum aditu obit, 340.
Franciſci Xauerij per ſomnum viſio. 378.
Frias, Vicarius Salmaticenſis Epiſcopi. 327.

G.

GASPAR Contărenus Card. 362.381.
Gaſpar doctus pro Ignatio & ſocijs. 371.
Genuam proficiſcitur Ignatius. 314.
Georgius Nauerius, inſignis doctor. 324.
Germanicum Collegiũ in vrbe inſtitutum. 451.
Giennium vrbs Bæticæ. 323.
Grammaticæ rudimẽta diſcit Ignatius. 319. eadem Pariſijs repetit. 331.
Grana piacularia. 413.
Greg. XIII. Pont. Max. 451. 460.

H.

Hæreticorum faſtus. 366.
Hæretici ab Ignatio cũ Rom. Eccl. in gratiam reſtituti. 339.
Hercules II. Dux Ferrar. Ignatij & ſociorum innocentiæ teſtimoniũ tribuit. 371.
Hieronymo Arzio ægrotãti frequens adeſt Ignatius. 421.
Hieronymi Arzij liberalitas. 433. 434.
Hieronymus Verallus Legatus Apoſtolicus Venetijs. 351.
Hieroſolymitana profectio ab Ignatio decernitur. 303. à Paulo III. impetratur. 355.
Hieroſolymam venit Ignatius. 310.
Honoribus in Societatem aditus obſtruitur. 394.
Hortatur homines Ignatius ad odium peccatorum, amoremque probitatis. 326. 346. (ſijs. 333.
Hoſpitium S. Iacobi Pariſijs. ad Hoſpitalem domum diuertit Ignatius. 321. 345.
Hozius Hiſpanus Venetijs Ignatio iungitur. 350.
Taruiſium ſecedit. 356.
Patauiũ proficiſcitur. 359.
eius mortui animam cælos penetrantem videt Ignatius. 363.
Humilitas Chriſtiana virtutum parens. 290.
Humilitatis ſpiritum profitetur Societas. 395.

I.

IAcobus Gouea Luſitanus. 335. 375.
Iacobus Laines Ignatij ſocius.

cius. 340. Romæ sacras litteras profitetur, 362. cum Petro Fabro Parmā contendit. 375. Italiæ prouincialis. 389.

Ieiunium P. Fabri 339. F. Xauerij. 340. & aliorum Ignatij sociorum. 341.

IESV nomen vnde Societati inditum. 361.

Ignatius etiam ante conuersionem ab omni impietate atq; auaritia alienus. 277. in Pōpelonensi obsidiōe vulneratus. 280. grauiter ægrotat. 301. vrbanę munditiæ apprimè deditus. 281. lectione librorū spiritualium conuersus. 282. ad Montemserratū proficiscitur. 284. & seq. singulis noctibus se acerrimè verberat. 286. singulis dieb⁹ ter sese flagellis cædit. 291. Mariæ virgini se voto castitatis obstringit. 286. in Maurum quēdam irritatus. ibid. & seq. de peregrinatione Hierosolymitana solicitus. 288. 303. quo anno militiæ Christianæ nomen dederit. 289. excessu quodam raptus. 298. magnam rerū spiritualium peritiam nactus. ibid. cur interdū ab alijs ad prandium inuitatus, accederet. 300. inanē gloriam supe[illegible] uina prouid[illegible] 303. & seq. [illegible] uigat. 304. [illegible] ditur. 305. [illegible] des exosculat[illegible] netias ire para[illegible] mitibus destit[illegible] Venetias per[illegible] nauigat in Pa[illegible] Palæstinæ loc[illegible] lustrat 310. in [illegible] redit 313. ab [illegible] litibus con[illegible] ctus 315. & seq. [illegible] riculum in[illegible] 321. in carcere[illegible] 324. 327. & seq. [illegible] cæ examinat[illegible] mam inopiā [illegible] Philosophiæ [illegible] greditur Par[illegible] Theologiā [illegible] 334. varie pro[illegible] exercetur ibi[illegible] sacrum Inqui[illegible] sijs defertur [illegible] Inquisitore [illegible] bid. virgarum [illegible] liberatus 336. [illegible] tos à turpi vi[illegible] 338. & se. æger [illegible] petit 344. V[illegible] tēdit 348. sacr[illegible] 355. plebi Ro[illegible] tanti succur[illegible] in culinę m[illegible] satur 385. Ge[illegible]

abdicare conatur 402. prophetiæ dono prædi-tus. 445 & seq.
Ignatij ortus & educatio 276. acta in Montesserrato 288. Minoressæ 290. in Guipuzcoa 345. & seq. Venetijs 349 & seq Vicetiæ 356. & seq. Romæ 361. & seq. animi altitudo 318. submissio 427. & seq. æquitas 232. & seq. ardor in studio pœnitētię. 290. caritas in Deū 415. & se. in proximos 417. & se. castimonia 435. & seq. cautio in negotijs gerendis. 278. cōstantia 432. & seq. conuersio ad Christum. 279. & seq. Confessarius Dominicanus Salmanticę 326. alter ex ordine Minorū Romæ 384. clemētia & lenitas 385 fiducia in Deo 348. forma & statura 461. grauitas & in custodia disciplinæ seuetitas 423. & seq gubernādi ratio 439. & seq. mansuetudo & comitas 421. & seq. maturitas ac dexteritas in tractandis hominum ingenijs 278.
Opera. liber Exercitiorum 283. libellus de rebus CHRISTI & sanctorum præclarè gestis 285. liber de Trinitate 297. epistola ad socios Lusitanos de Obedientia 428. epistola ad Præpositum prouinciæ Lusitaniæ 440. & seq. commētarij de religione 433. carmina Hispanica de B. Petri laudibus 281. scripta de spirituum discretiōe, & de moderandis affectibus 447. paupertas 431. persecutio Lutetiæ 335. & seq. Romę 366. & seq. pietatis studium 410. & seq. profectus in spiritu 296. & seq ratio proximos adiuuandi 445. & seq. scrupuli 292. & seq. sermo de contemptu rerum humanarum 327. studium ad proximos iuuandos 299. 321. 325. 338. virtutes 385. vita quotidiana & domestica 447. & seq.
Ignatio nocte vigilanti Maria virgo vnà cum paruulo Iesu sese palam ostendit 284 eidem Romam appropinquanti Christus apparet 360. & seq.
Ignatiū socij omnes, vt parentem diligunt ac reuerentur. 342.
Inanis gloriæ vitium superat Ignatius. 302.
Indica expeditio nostrorū studijs apta 376.
Innocentij III. Papæ lex de curan-

curandis ægrotis 449.
Ioannes Borgia Philippi Regis legatus 412.
Ioannes Codurius Ignatij socius 341. Patauium proficiscitur 359. Taruisium secedit 356. graui morbo laborat 458.
Ioannes Cruceius, rei domesticæ curator 437.
Ioannes Figheroa Vicarius Archiepiscopi Tolet. 322. 371.
Ioannes Gallus Ignatij socius 320. monasticæ se vitæ addicit 347.
Ioannes Moronus Card. 451
Ioãnes III. Lusitanię Rex 340
Ioannis tertij Lusitaniæ Regis curæ 375.
Ioannes Penna Ignatij in philosophia præceptor 334
Ioannes Siliceus Toletanus Archiepiscopus, nostrorum insectator 404.
Ioãnes Vega Hispanus 389.
Iulius III. Pont. Max. Societatem confirmat 401.
eius mors 406.

L.

LOiolarum familia 276.
Ludit trudiculis Ignatius 421. & seq.
Ludouicus Consaluus domus Romanæ minister. 424.
Lusitani [illegible] cam oran[illegible]
Lutetiam [illegible] natius
Lutetiæ [illegible] ptio

M

MAgnatus [illegible] qui vo[illegible]
Malè nupta[illegible] ab Ignatio [illegible]
Marcelli II. [illegible] que obitus [illegible]
Margarita [illegible] uij Farnesij [illegible]
Maria Virgo [illegible] apparet.
Mariæ virgi[illegible] 319. 342.
Mariæ virgi[illegible] des Romæ
S. Mariæ à [illegible] 387.
in Mariæ virg[illegible] sabbata [illegible] 324.
Martinus Ga[illegible] ter
Martinus L[illegible] cha
Martinus O[illegible] ti vir ingen[illegible]
Matthæus O[illegible] nus
Medicis valde [illegible] diens Ignati[illegible]
Mendicitas [illegible]

fert detrimentum studijs 332.
Meretriculas ab impuritate auocat Ignatius. 416.
Michael quidam Hispanus. 454.
Michael Hispanus Romæ nostros accusat. 367. & seq.
idem exilio multatur. 368. 372.
Michael Turrianus in Lusitaniam destinatur. 440.
Minoressa oppidum, hodie Manresa. 290.
Mira de Ignatio. 452. & seq.
Missæ sacrificium Ignatij socij Vicetiæ primum faciunt. 358. Ignatius autem postea Romæ. ibid. 447.
Missionis Pontificiæ exordium nostris. 375.
Modestiam scholasticis nostris commendat Ignatius 425. & seq.
Monserratus 288.
Mons aureus Romæ 459.
Mons Casinas 362.
Mons Celsus, vicus agri Patauini 356.
Mons Martyrum extra Lutetiam 342.
Montis acuti Collegium Parisijs 331.
Mores nouos in Societatem induci non est passus Ignatius 426.
Mortificationis spiritus speculationis spiritui antefertur 415.
Muliebris sexus ad pietatem propensus 323.

N.

Negligentem in quodam ministerio quẽdam arguit Ignatius. 425.
Neophytorum ædes Romæ. 451.
Nicolaus Bobadilla Palentinus Ignatij socius. 341. Veronam proficiscitur. 356. Aenariam insulam petit 375. in Brutios discedit. 382. in Indiam destinatus impeditus ischiade. 377
Nouitij Societatis quibus exercitationibus probãdi. 374.
Nouitios quosnam legere soleret Ignatius. 444.

O.

Obediens apprimè magistratibus Ignatius, 322. summo Pontifici 427.
Obedientiæ sacrificio nullum Deo suauius est. 374.
Obedientiæ nexu nostri Christi Vicario mancipati. 376.

Obedientiæ virtutem cæteris omnibus antefert Ignatius. 427. & seq.
Obedientiæ præclarum exemplum. 430.
Oliuetus mons. 312.
Orationi multum temporis tribuit Ignatius. 317.
Orandi assiduitas in Ignatio. 410. & seq.
Otium, vt omnium vitiorũ fomitem, detestatur Ignatius. 425.

P.

PAlæstinæ loca sancta perlustrat, 310.
Parisij in D. Dionisij Areopagitæ tutela sunt. 342,
Parthenonem S. Catharinæ à funarijs instituit Ignatius. 450.
Paschasius Broetus, Ignatij socius 341. Veronam tẽdit. 356. Senas. 375. Galliæ prouincialis .389.
Patauium ingreditur Ignatius. 306.
Pauli III. Pont. Max. laudes. 354.
Paulus IV. Pont. Max. 407. 459.
in D. Pauli æde, extra vrbẽ, nostri solemni professione suæ religionis vota suscipiunt. 384.
Paupertas voluntaria religionis [illegible]
Paupertatis spiritum [illegible] tetur Societas. [illegible]
Paupertatis amoe [illegible] in Ignatio. [illegible]
Peregrinatione [illegible] nouitij. [illegible]
Peregrinationis [illegible] cietati. [illegible]
Perfectionis studium [illegible]
Peruigilium [illegible] 289.
Petronius [illegible] germanos [illegible] cietatem [illegible] & seq.
Petrus Apostolus [illegible] sanitatem [illegible]
Petrus Canisius [illegible] Prouincialis [illegible]
Petrus Codacius [illegible] sis nomen [illegible] 387. Prouincialis [illegible] professæ [illegible]
Petrus Contarenus [illegible] Venetus, [illegible]
Petrus Faber [illegible] natium [illegible] 339. alijs [illegible] tur ab Ignatio [illegible] ologiam [illegible] tur. 362. [illegible] ducitur. [illegible]
Petrus Faber [illegible] rum spiritualium [illegible] nistri Ennio [illegible] Card. dati [illegible]

Petrus Maſcarenias, Regis Luſitaniæ orator 376.
Petrus Ortizius, Cæſaris Legatus Ignatium & ſocios ad Pontificem maximũ introducit 354. Petrum Fabrum in Germaniam ducit 382. exercitijs ſpiritualibus ab Ignatio eruditur 362.
Petrus Ribadeneria Toletanus 459.
Philippus Archintus, Salaſſiorum Epiſcopus 388. 391.
Pietatis opera publicè per Ignatium inſtituta 449.
Pontifici Romano ſuam operam defert Ignatius. 361.
Præpoſitus Generalis creatur 383.
Principum Hiſpanorum filij quinam in Patrimonio ſuccedant 276. & ſeq.

Q.

Quæſitorum ſacra tribunalia. 339.
Querimonias ſuorum perbenignè audit Ignatius. 444.
Quirinus Garzonius Romę Ignatium & ſocios tecto recipit 364.

R.

Rauennæ quid acciderit cuidam ex Ignatij ſocijs 354.
Realdus Columbus egregius Anatomiæ magiſter 409.
Regulas perſcribit Ignatius. 373.
Rodulphus Pius Carpenſis Card. Societatis protector 401. 454.
Roma vrbs, totius æquitatis parens 370.
Romam ingreditur Ignatius 305. 363.
Romam Patres vniuerſi cõueniunt 364.
Romæ Faber & Laines ſacras litteras profitentur. 362.
Romæ Confeſſionis & Euchariſtię frequens vſus eſt reſtitutus 364

S.

Salmanticam ad ſua proſequenda migrat Ignatius. 325.
Salmanticæ in carcerẽ conijcitur 327.
Scrupulorum moleſtijs agitatur 292
Seminarium Clericorum in in vrbe conditum 451.
Senas proficiſcũtur Paſchaſius & Salmeron 375.
Septem Vrbis templa Ignatius & Socij obeunt 384. 413.

Sequana fluuius. 332.
Simon Roterigius Lusitanus Ignatij socius. 341. Bassanum secedit. 356 in Indiam destinatus. 377. in Lusitaniam proficiscitur. 382. item Ferrariã. 359. Lusitaniæ prouincialis. 389. Bassani grauissima febri correptus. 456.
Sinę vltimi. 375.
Sobrietas moderata animum vegetat. 301.
Socij priores Ignatij. 320. inconstantes. 347.
Socij posteriores Parisijs ad Ignatium adiuncti. 339. & seq. Romæ fictis criminibus circumueniuntur, & absoluuntur. 366. & seq. 368. & seq.
Socij & Ignatius de constituenda Societate deliberant. 372. & seq.
Socij in varia loca Pontificis missu discedunt. 375.
Societas IESV vnde dicta 361. minima ab Ignatio vocatur. ibid. confirmatur à Paulo III. Pont. Maximo. 381. item à Iulio III. 401. augetur, & distribuuntur prouinciæ 388. & seq. humilitatis & paupertatis spiritum profitetur. 395. quibus artibus conseruanda. 39[illegible] varijs locis exercetur. 404. & seq.
Societatis dignitati in posterũ prouidet Ignatius. 369.
Spectaculis publicis adesse nostros non facile permittit. 4[illegible]
Stephanus Bamelius Nouocomensis. 4[illegible]
Stephanus Guia Cantaber. 349.
Submissio plurimum valet ad conciliandas hominis. 38[illegible]
Sudarium sacrum, in oppido Giennio [illegible] 323.

T.

TAruisium [illegible] durius & [illegible]
Tentatur à demone [illegible] artibus Ignatius. 3[illegible] & seq.
Tentatione patriæ ac domesticorum [illegible] periculosior. 34[illegible]
Terentium in [illegible] stris explicari [illegible] tius.
Theodosius [illegible] ne Minorum [illegible] onibus Ignatio [illegible] 384.
Theologiam sacram Ig[illegible]

tius Parisijs aggreditur 334.
Timore humano agitatur Ignatius 316.
de Trinitate liber Ignatij 297.
Trinitatis mysterium Ignatio diuinitus innotescit ibid.

V.

VAletudinarij publici ministerijs probandi nouitij 374.
Venetias Ignatius perducitur 306. redit 314.
Venetiarũ descriptio 307.
Verba suspensa & ambigua, vti subdola mendacij tegumenta, semper est detestatus Ignatius 445.
Veronam contendunt Paschasius & Bobadilla 356.
Vicetiam Ignatij socij conueniunt 357.
Vicetiam petunt Ignatius, Faber & Laines 356.
Vicetinorum liberalitas erga Ignatiũ & socios 358.
Vigilia immoderata vires frangit 301.
Vincentius Negosantius Fanensis 355.
Virtutis pulchritudo, & vitij fœditas explicatur ab Ignatio 326.
Visionibus diuinis illustratur Ignatius 297. & seq.
Voto se obstringunt Ignatius & socij 342. 355. 384.
Votum idem renouãt 342.
Votum Ignatij perpetuę castitatis & paupertatis nũcupatum Venetijs 355.
Votis tribus solemnibus quartum addunt nostri. 374.
Vota suæ religionis nostri in Petri, & Pauli solemni professione suscipiunt 384
Vulgus pluma & folio leuius. 390.

X.

XEnodochium publicũ diuertit Ignatius 321. 345.
Xenodochij ministerijs probandi nouitij. 374.

Indicum Finis.

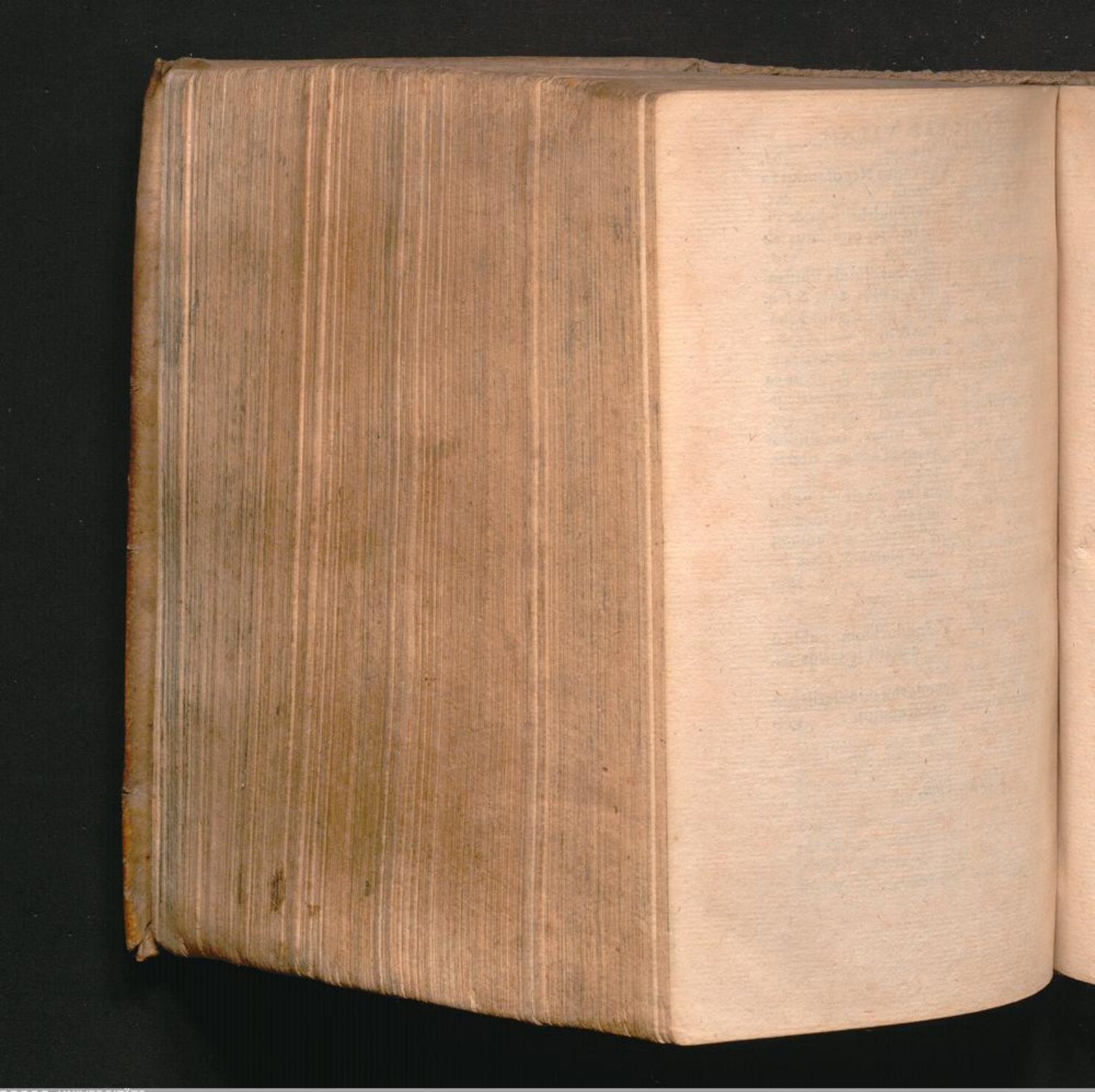
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

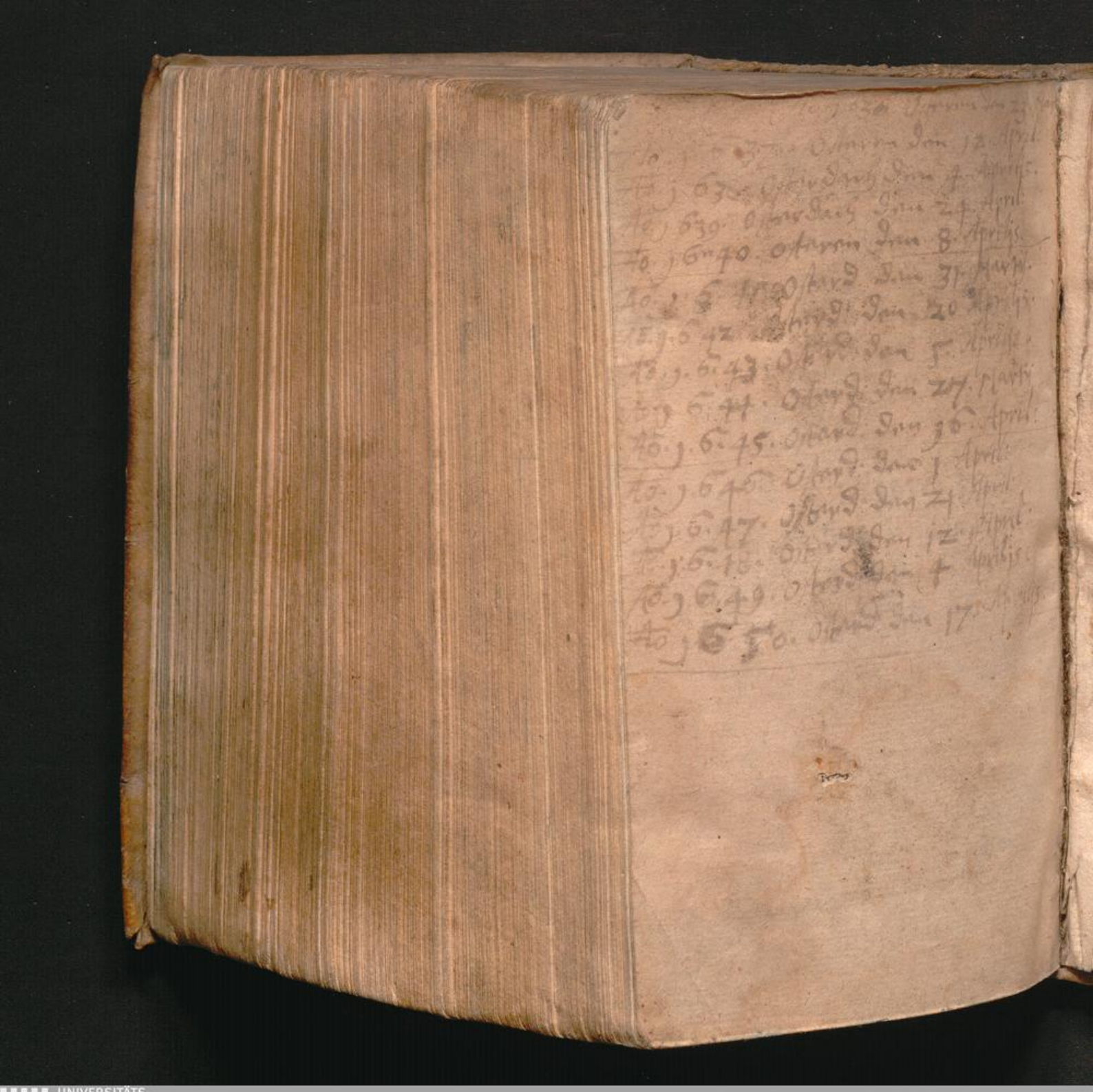

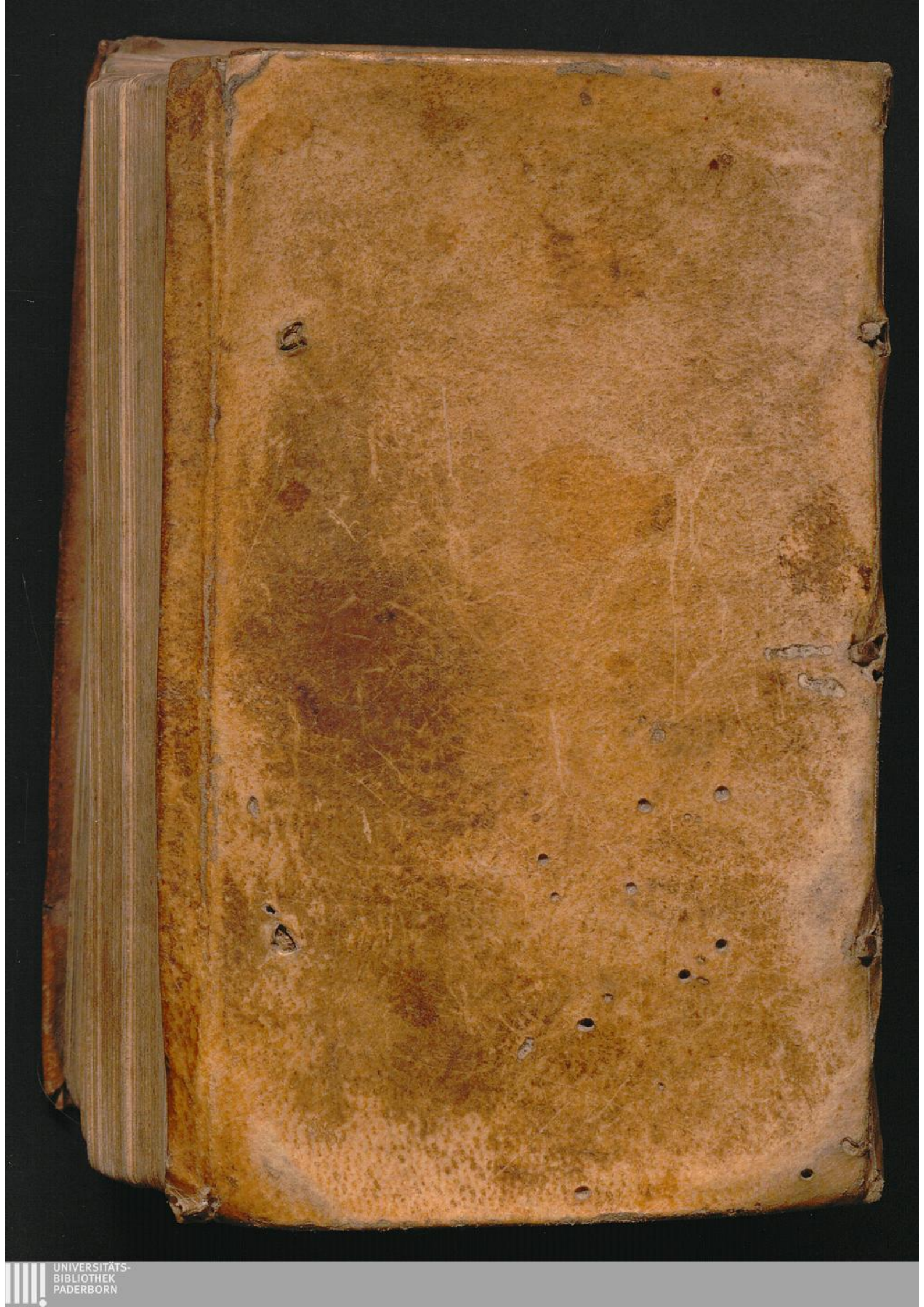
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

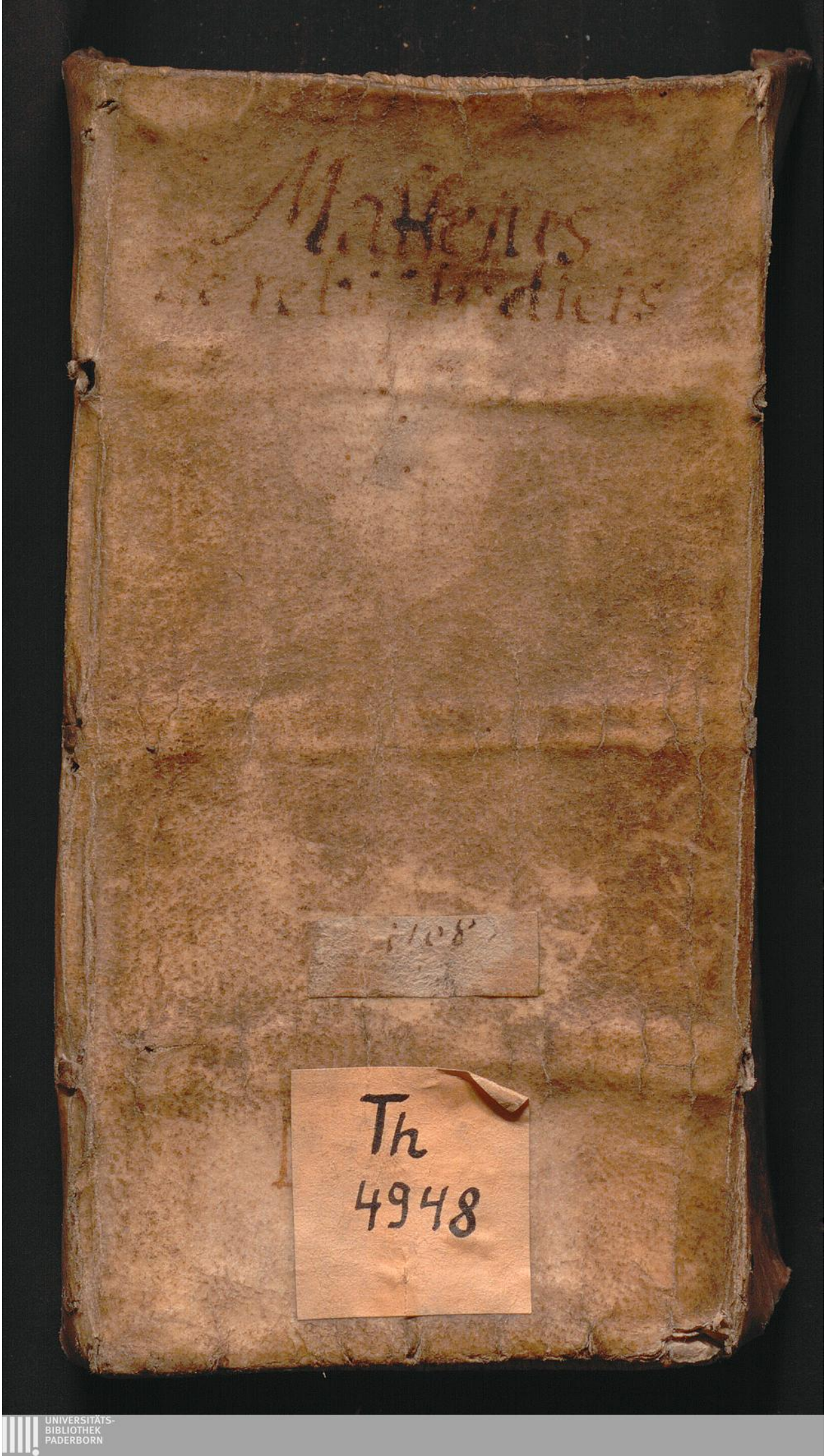
Th
4948